

Հարգելի՛ ընթերցող,

Արցախի Երիտասարդ Գիտնականների և Մասնագետների Միավորման (ԱԵԳՄՄ) նախագիծ հանդիսացող **Արցախի Էլեկտրոնային Գրադարանի** կայքում տեղադրվում են Արցախի վերաբերյալ գիտավերլուծական, ճանաչողական և գեղարվեստական նյութեր՝ հայերեն, ռուսերեն և անգլերեն լեզուներով: Նյութերը կարող եք ներբեռնել ԱՆՎՃԱՐ:

Էլեկտրոնային գրադարանի նյութերն այլ կայքերում տեղադրելու համար պետք է ստանալ ԱԵԳՄՄ-ի թույլտվությունը և նշել անհրաժեշտ տվյալները:

Շնորհակալություն ենք հայտնում բոլոր հեղինակներին և հրատարակիչներին՝ աշխատանքների էլեկտրոնային տարբերակները կայքում տեղադրելու թույլտվության համար:

Уважаемый читатель!

На сайте **Электронной библиотеки Арцаха**, являющейся проектом **Объединения Молодых Учёных и Специалистов Арцаха (ОМУСА)**, размещаются научно-аналитические, познавательные и художественные материалы об Арцахе на армянском, русском и английском языках. Материалы можете скачать БЕСПЛАТНО.

Для того, чтобы размещать любой материал Электронной библиотеки на другом сайте, вы должны сначала получить разрешение ОМУСА и указать необходимые данные.

Мы благодарим всех авторов и издателей за разрешение размещать электронные версии своих работ на этом сайте.

Dear reader,

The Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh (UYSSA) presents its project - **Artsakh E-Library** website, where you can find and download for FREE scientific and research, cognitive and literary materials on Artsakh in Armenian, Russian and English languages.

If re-using any material from our site you have first to get the UYSSA approval and specify the required data.

We thank all the authors and publishers for giving permission to place the electronic versions of their works on this website.

Մեր տվյալները – Наши контакты - Our contacts

Site: <http://artsakhib.am/>

E-mail: info@artsakhib.am

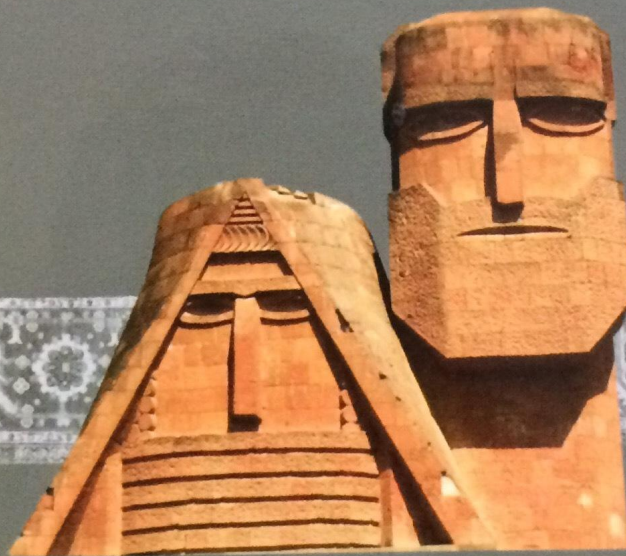
Facebook: <https://www.facebook.com/www.artsakhib.am/>

ВКонтакте: <https://vk.com/artsakhiblibrary>

Twitter: <https://twitter.com/ArtsakhELibrary>

ԱՐՄԵՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ԱՐՑԱԽԻ ԲԱՆԱՆՅՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

Քննարանի փոխարեն

**Չարաբաղձն ըստրդավ-ընդրդավ չի ընգրկում,
իսկը ք'անունն յա ստում**

(արցախյան առած)

**МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ РА
RA MINISTRY OF CULTURE**

**МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ И ПО ДЕЛАМ МОЛОДЕЖИ НКР
NKR MINISTRY OF CULTURE AND YOUTH AFFAIRS**

Армен Саркисян
Armen Sargsyan

**ФОЛЬКЛОР АРЦАХА
ARTSAKH FOLKLORE**

Ереван
Yerevan
2015

ՀՀ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
ԼՂՀ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐՄԵՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ԱՐՑԱԽԻ ԲԱՆԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

Երևան-2015

**Տպագրվում է ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության
ինստիտուտի ու Արցախի պետական համալսարանի գիտական
խորհուրդների երաշխավորությամբ**

**Խմբագիր՝ ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, բ.գ.դ., պրոֆեսոր
Սարգիս Հարությունյան**

**Գրախոսներ՝ Արցախի պետական համալսարանի
գրականության և լրագրության ամբիոն**

ԼԴՀ մշակույթի և երիտասարդության հարցերի նախարարության՝ Ղուկասյան
եղբայրների անվան Արցախի բարբառի և ազգագրության ուսումնասիրության
կենտրոն

Աշխատանքն իրականացվել է ԼԴՀ ԿԳՆ կողմից տրամադրված ֆինանսական
աջակցության շնորհիվ՝ N SCS 12.01-003 գիտական թեմայի շրջանակներում

Տպագրվում է ՀՀ մշակույթի նախարարության հովանավորությամբ

Ժողովածուն ընդգրկում է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության 163 բնակավայրերից 1992-2014թթ. հեղինակի գրառած բանահյուսական նյութերը, որոնք ներկայացված են երեք բաժիններով՝ վիպական բանահյուսություն (հեքիաթներ, ավանդություններ, առակներ, զվարճախոսություններ), քնարական բանահյուսություն (խաղիկներ, չափածո այլ սրեղծագործություններ), ասույթաբանական բանահյուսություն (առած-ասացվածքներ, անեծքներ, օրհնանքներ և բարեմաղթանքներ, հանելուկներ, գյուղերի և քաղաքների մականուններ, մարդկանց մականուններ, շուրասեղուկներ, հանգախաղեր): Ժողովածուն ունի նաև ընդարձակ առաջաբան, նյութերի գրառման հանգամանքները ներկայացնող ծանոթագրություններ, բառարան, ցանկեր: Այն նախատեսված է բանագետների, ազգագրագետների, բարբառագետների և ընթերցող լայն շրջանների համար:

ԵՐԿՈՒ ԽՈՍՔ

Ժողովածուն ընդգրկում է Արցախի ժողովրդական բանահյուսության 8078 բնագիր՝ գրառված մեր կողմից 1992-2014թթ. հանրապետության գյուղերի ու քաղաքների հարյուրավոր բանասացներից: Այն կազմված է ներածությունից, բուն ժողովածուից, ծանոթագրությունների աղյուսակից, բառարանից և ցանկերից:

Ներածության մեջ առանձին ենթաբաժիններով ներկայացվում են Արցախի համառոտ պատմությունը, բանահյուսության հավաքման ու հրատարակման պատմությունը, ժողովածուի նյութերի բանագիտական վերլուծությունը եւ Ղարաբաղի բարբառի հնչյունաբառաբերականական օրինաչափությունները:

Բուն ժողովածուն բաղկացած է երեք բաժնից, որոնցից յուրաքանչյուրը ներառում է համապատասխան ժանրերի նյութերը.

Վիպական բանահյուսություն 1. *Հեքիաթներ* (22 միավոր), 2. *Ավանդություններ* (266 միավոր), 3. *Առակներ* (86 միավոր), 4. *Զվարճախոսություններ* (592 միավոր),

Քնարական բանահյուսություն 5. *Խաղիկներ* (237 միավոր), 6. *Չափածո այլ սրեղծագործություններ* (21 միավոր),

Ասույթաբանական բանահյուսություն 7. *Առած-ասացվածքներ* (3388 միավոր), 8. *Անեծքներ* (709 միավոր), 9. *Օրհնանքներ և բարեմատքանքներ* (369 միավոր), 10. *Հանելուկներ* (734 միավոր), 11. *Գյուղերի և քաղաքների մականուններ* (119 միավոր), 12. *Մարդկանց մականուններ* (1307 միավոր), 13. *Շուրասելուկներ* (24 միավոր), 14. *Հանգախաղեր* (204 միավոր):

Ծանոթագրությունների աղյուսակում ներկայացվում են վիպական և քնարական բանահյուսության բոլոր բնագրերի համարները, վերնագրերը, բանասացի անուն-ազգանունը, ծննդավայրն ու ծննդյան թիվը, նյութի գրառման վայրն ու տարեթիվը: Ասույթաբանական բանահյուսության ժանրերի բնագրերի համար ծանոթագրություններ չեն տրվում, քանի որ դրանք գրառվել են բազմաթիվ բանասացներից, ինչպես նաև մյուս ժանրերի նյութերից, Արցախի գրողների ստեղծագործություններից, ԼՂՀ ազգային հեռուստատեսությամբ հնչած բարբառային հաղորդումներից և այլ աղբյուրներից:

Բառարանի մեջ ընդգրկվել են ժողովածուի մեջ գործածված դժվար

հասկանալի՝ հիմնականում բարբառային և փոխառյալ, բառերն ու դարձվածներն՝ իրենց բացատրություններով:

Առանձին ներկայացվել են նաև անձնանունների և տեղանունների ցանկեր:

Նյութերը բերված են առանց բնագրային փոփոխությունների: Խստորեն պահպանվել է բարբառային տառադարձությունը, իսկ վիպական և քնարական բանահյուսության ժանրերի բոլոր բնագրերում՝ նաև տվյալ խոսվածքի առանձնահատկությունները, ինչը հնարավորություն է տվել առանձին ցանկով ներկայացնելու ժողովածուի նյութերն՝ ըստ Ղարաբաղի բարբառի խոսվածքների, որտեղ յուրաքանչյուր բնակավայրի խոսվածքի անվան դիմաց տրվում են տվյալ խոսվածքով գրառված նյութերի համարները:

Ժողովածուի վերջում տրվում է մատենագիտական ցանկ, որն ընդգրկում է Արցախի բանահյուսությանը լիովին կամ մասնակիորեն առնչվող մեզ ծանոթ տպագիր և ձեռագիր բոլոր աղբյուրները:

Վիպական և քնարական բանահյուսության ժանրերի նյութերը դասավորված են ըստ խոսվածքների աշխարհագրական դիրքի՝ հարավից-հյուսիս հաջորդականությամբ, իսկ ասույթաբանական բանահյուսության ժանրերի նյութերը՝ այբբենական հերթականությամբ:

Սակավաթիվ նյութեր գրառվել են Ղարաբաղի բարբառից տարբերվող Մեհտիշենի և Չայլուի խոսվածքներով (բարբառներով), որոնց կրողները 1828-1830 թթ. Պարսկաստանի Խոյի և Ուրմիայի գավառներից Արցախ գաղթած հայերի հետնորդներն են:

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Արցախի Պաշտնական համառոտ ակնարկ: Արցախը, որ տարբեր արձանագրություններում եւ պատմական աղբյուրներում հիշատակվում է Արդախ, Օրխիստինե, Արցախ, Խաչեն, Արցախամուր աշխարհ, Փոքր Սյունիք, Ղարաբաղ եւ այլ անուններով, պատմական Հայաստանի 10-րդ նահանգն է, որը զբաղեցնում էր Կուր եւ Արաքս գետերի միջեւ ընկած հարթավայրի զգալի մասը ու դրանից դեպի արեւմուտք՝ Ադստե գետի ավազանից մինչեւ Արաքսի հովիտը, ձգվող լեռնային ու նախալեռնային ամբողջ տարածքը: Երկրամասը մ.թ.ա. 9-6-րդ դարերում ընդգրկվել է Ուրարտական պետության կազմում, իսկ մ.թ.ա. 6-րդ դարից կազմել Հայաստանի անբաժանելի մասը, որի մասին փաստացի տեղեկություններ կան տարբեր սեպագիր արձանագրություններում, հին հունական, հռոմեական ու հայ պատմիչների վկայություններում:

Անանիա Շիրակացու «Աշխարհացույցի» համաձայն՝ այն կազմված էր 12 գավառից՝ Մյուս Հաբանդ, Վայկունիք, Բերձոր, Մեծ Առանք, Մեծ Կվենք, Հարճլանք, Մուխանք, Պիանք, Պարզկանք, Բուստի, Փառես, Կողթ: Մ.թ.ա. 550-331 թվականներին երկրամասը հայկազուն Երվանդյանների թագավորության կազմում ընկնում է Աքեմենյան աշխարհակալության գերիշխանության տակ, մ.թ.ա. 189 թվականից՝ ներառվում Արտաշիսյանների, իսկ մ.թ. 66-428 թվականներին՝ Արշակունիների թագավորության մեջ: Վերջինիս անկումից եւ որպես մարզպանություն Մասանյան Պարսկաստանի իշխանության տակ անցնելուց հետո Արցախը Ուտիքի հետ միասին միացվում է պարսկահպատակ Աղվանից մարզպանությանը: Ավարայրի ճակատամարտից հետո, օգտվելով պարսկական արքունիքի՝ հայերին տված որոշ զիջումներից, Առանշահիկները Վաչագան Բ Բարեպաշտի գլխավորությամբ ստեղծում են թագավորություն, որն ընդգրկում է Ուտիքը եւ բուն Աղվանքը, իսկ հետագայում նաեւ՝ Կուր գետի ձախափնյա Կամբեճան գավառը: Վաչագան Բարեպաշտի օրոք երկիրը տնտեսական եւ մշակութային մեծ հաջողությունների է հասնում, կառուցվում են բազմաթիվ եկեղեցիներ, մեծ տարածում է ստանում հայ դպրությունը, մշակվում է «Սահմանադրութիւն կանոնական...»-ը, որը հաստատվում է Աղվանից եկեղեցական ժողովում: Սակայն երկար չի տևում արցախահայության անդորրը, եւ 7-րդ դարի սկզբից երկիր են ներխուժում խազարները: Նույն դարի կեսից մինչեւ 9-րդ դարի վերջը Արցախը ենթարկվում է արաբական գերիշխանությանը: 885 թվականին արաբական խալիֆայությունը ճանաչում է Աշոտ Բագրատունուն՝ որպես Մեծ Հայքի նահանգների գերագահ տիրակալ, եւ Արցախի իշխանական տան երկու ճյուղերը՝ խաչենցիները եւ դիզակցիները, ներառվում են Բագրատունյաց թագավորության կազմում՝ նրա ենթակայությամբ ստեղծելով Դիզակի եւ Խաչենի թագավորությունները, իսկ վերջինիս սահմաններում 10-րդ դարի սկզբին կազմավորվում են Վերին Խաչենի, Ներքին Խաչենի, Փառիսոսի եւ Կամբեճան-Շաքիի իշխանությունները: 10-րդ դարից Արցախի նահանգը կոչվում է Խաչեն, որի սահմաններն անցնում էին արեւմուտքում՝ Մեւանա լճի արեւելյան ափերով, հարավ արեւմուտքում՝ Ղարաբաղի լեռնաշղթայի հարավային լանջերով եւ Աղավնո գետի հոսանքով, հյուսիսում՝ Մռավ սարի հյուսիսային լանջերով, իսկ արեւելքում՝ Մուխանքի

արեւմտյան մասով: 11-12-րդ դարերում երկրամասը բազմիցս ենթարկվում է սելջուկյան թուրքերի ասպատակություններին, որոնց լծից վերջնականապես ազատագրվում է 12-րդ դարի 40-ական թվականներին, իսկ նույն դարի վերջին՝ ընդգրկվում Ջաքարյանների իշխանության կազմում: 13-րդ դարի սկզբին իշխանությունում լայն թափով զարգանում են տնտեսությունը, արհեստներն ու մշակույթը, կառուցվում են Դադիվանքի, Խաթրավանքի, Գանձասարի, Գտիչի նշանավոր վանքերը: Խաղաղությունը երկար չի տևում, եւ 1236 թվականից սկսած՝ իշխանությունն ընկնում է թաթար-մոնղոլական լծի տակ, չնայած նշանավոր պետական գործիչ, գահերից իշխան Հասան Ջալալ Դուլայի՝ մոնղոլ տիրակալների հետ արդյունավետ բանակցություններ վարելու շրջահայաց քաղաքականության շնորհիվ երկրամասը տասնամյակներ շարունակ գերծ է մնում ավերածություններից: Նահանգը մեծապես տուժում է 15-16-րդ դարերի թուրքական ակկոյունլու եւ կարակոյունլու ցեղերի անընդմեջ արշավանքներից, սակայն կարողանում է պահպանել կենսունակությունը, որի հիմքի վրա էլ 16-րդ դարում կազմավորվում են ավատատիրական փոքր իշխանություններ՝ մելիքություններ: 17-րդ դարի վերջին -18-րդ դարի սկզբին ստեղծվում է Խամսայի մելիքությունների զինակցությունը, որն ընդգրկում է Գյուլիստանի (Մելիք-Բեգլարյաններ), Ջրաբերդի (Մելիք-Իսրայելյաններ), Խաչենի (Հասան-Ջալալյաններ), Վարանդայի (Մելիք-Շահնազարյաններ) եւ Դիզակի (Մելիք-Եգանյաններ) մելիքությունները: Հզորանալով մելիքությունները ձեռք են բերում ռազմական մեծ նշանակություն՝ գլխավորելով հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը պարսկական եւ օսմանական բռնակալությունների դեմ: Սակայն նրանց ներքին երկպառակտություններն աստիճանաբար խորանում են, որի արդյունքում թրքախոս քոչվոր Ջեւանշիր ցեղի Սարուջալու տոհմի առաջնորդ Փանահ Ալի խանը Վարանդայի մելիք Մելիք-Շահնազար Բ-ի օգնությամբ հաստատվում է Շոշ բերդում՝ հիմնելով Ղարաբաղի խանությունը: Շուշիի խաներին հաջողվում է տարբեր խարդավանքների ու դավադրությունների միջոցով վերջնականապես խարխալել Խամսայի մելիքությունների միությունը: Պարսկական եւ օսմանական բռնակալությունների ու Ղարաբաղի խանության դեմ երկարատեւ պայքարից հետո Ղարաբաղը 1805 թ. ինքնական ընդունում է Ռուսաստանի տիրապետությունը, որը հաստատվում է ռուս-պարսկական պատերազմի ավարտին՝ 1813 թ. հոկտեմբերի 12-ին, կնքված Գյուլիստանի պայմանագրով: 1822 թ. վերանում է Ղարաբաղի խանությունը, 1840 թ. Ղարաբաղի գավառը մտնում է Կասպիական մարզի մեջ, իսկ 1868-1917 թթ.՝ ներառվում Ելիզավետպոլի նահանգի կազմում:

1918-20 թվականները արցախահայությանը նոր փորձություններ են բերում: 1918 թ. փետրվարի 10-ին՝ ռուսական կայսրության անկումից հետո, Թիֆլիսում ձեւավորված Անդրկովկասի սեյմը ապրիլի 9-ին հռչակում է անկախ Անդրկովկասի Դաշնային Դեմոկրատական Հանրապետությունը, սակայն կարճ ժամանակից հետո այն կազմալուծվում է: Մայիսի 26-ին Վրաստանը հայտարարում է իր անկախությունը, մայիսի 28-ին հռչակվում է Հայաստանի Հանրապետությունը, իսկ մայիսի 27-ին պատմության մեջ առաջին անգամ ձեւավորվում է Ադրբեջանի Հանրապետությունը, որի «Մուսավաթ» կուսակցությունը Բաքվի եւ Ելիզավետպոլի նահանգները հռչակում է ադրբեջանական: Այդ թվականներին Ղարաբաղում իշխանությունը գտնվում էր Ազգային խորհրդի տնօրինության տակ, որը հրաժարվում է ճանաչել Ադրբեջանի Հանրապետության իրավասությունը: 1918 թ. հուլիսի 22-26-ը Շուշիում կայացած Ղարաբաղի հայության առաջին համագումարում Լեռնային Ղարաբաղը հռչակվում է անկախ վարչաքաղա-

քական միավոր, եւ ընտրվում է Ազգային խորհուրդ ու յոթ հոգուց բաղկացած կառավարություն, իսկ 1920 թ. ապրիլի 23-ին հրավիրված 9-րդ համագումարում երկրամասը հռչակվում է Հայաստանի Հանրապետության անքակտելի մաս: 1921 թ. գարնանը Ղարաբաղում հաստատվում են խորհրդային կարգեր: Հուլիսի 4-ին ՌԿ(Բ)Կ Կովկասյան բյուրոն բաց քվեարկությամբ վճռում է Լեռնային Ղարաբաղը վերադարձնել ՀԽՍՀ-ին, սակայն հաջորդ օրը հրավիրվում է Կովբյուրոյի պլենումի արտահերթ նիստ, որտեղ առանց քննարկման որոշում է կայացվում Լեռնային Ղարաբաղը թողնել Ադրբեջանական ԽՍՀ-ի կազմում՝ նրան տալով մարզային լայն ինքնավարություն: Ադրբեջանի կենտրոնական կոմիտեի 1923թ. հուլիսի 16-ի որոշմամբ կազմվում է Լեռնային Ղարաբաղի Ինքնավար Մարզը (ԼՂԻՄ), որը ներառում է պատմական Ղարաբաղի ընդամենը քառորդ մասը:

Շուրջ յոթ տասնամյակ գտնվելով Ադրբեջանի գաղութատիրական ճնշման տակ՝ արցախահայությունը պայքարում է Ադրբեջանի կազմից դուրս գալու համար՝ միաժամանակ իր ստեղծարար աշխատանքով շարունակելով կառուցել ու բարեկարգել հայրենի երկրամասը: Մարզը գործում մասնակցություն է ունենում 1941-1945 թթ. Հայրենական Մեծ պատերազմում: Ռազմաճակատ գորակոչված 45 հազար զինվորներից շուրջ 23 հազարը նահատակվում է, 21-ը՝ արժանանում Խորհրդային Միության հերոսի կոչման, 15 հազարը՝ տարբեր շքանշանների եւ մեդալների, մի շարք քաջորդիներ աչքի են ընկնում հրամանատարական մեծ կարողություններով՝ ստանալով սպայական բարձր կոչումներ:

1980-ական թվականներին Խորհրդային Միությունում հռչակված վերակառուցումը նոր լիցք է հաղորդում Լեռնային Ղարաբաղի հայությանը. սկիզբ է առնում պատմության մեջ նախադեպը չունեցող Արցախյան շարժումը, որն աստիճանաբար վեր է ածվում համահայկական ազգային ազատագրական պայքարի: 1988 թ. փետրվարի 20-ին ԼՂԻՄ մարզխորհրդի 20-րդ գումարման արտահերթ նստաշրջանը որոշում է ընդունում դիմել Ադրբեջանական եւ Հայկական ԽՍՀ-ների եւ ԽՍՀՄ Գերագույն խորհուրդներին՝ ԼՂԻՄ-ը Ադրբեջանական ԽՍՀ-ի կազմից դուրս բերելու եւ Հայկական ԽՍՀ-ին հանձնելու խնդրանքով, ինչին ադրբեջանական կողմը պատասխանում է Մումզալիթ քաղաքում կազմակերպած հայերի զանգվածային կոտորածներով: Մարտին Արցախյան շարժումը ղեկավարելու համար Երևանում ստեղծվում է «Ղարաբաղ», Ստեփանակերտում՝ «Կռունկ» կոմիտեան, իսկ հունիսի 15-ին ՀԽՍՀ Գերագույն խորհրդի նստաշրջանը որոշում է ընդունում, որով իր համաձայնությունն է տալիս ԼՂԻՄ-ը ՀԽՍՀ կազմի մեջ ընդունելու վերաբերյալ: Դրան հակառակ՝ հուլիսի 18-ին ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի նախագահությունն ընդունում է այլ որոշում, որով անհնար է համարում Հայկական եւ Ադրբեջանական ԽՍՀ-ների սահմանների եւ սահմանադրությամբ հաստատված ազգային տարածքների փոփոխումը: ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի 1989 թ. հունվարի 12-ի հրամանագրով ԼՂԻՄ-ում մտցվում է կառավարման հատուկ ձեւ. վերացվում են մարզկոմը եւ մարզխորհուրդը, եւ մարզի ամբողջ ղեկավարությունը հանձնվում է կազմավորված հատուկ կառավարման կոմիտեին, որը լուծարվում է նոյեմբերի 28-ին: 1989 թ. սեպտեմբերին մայրաքաղաք Ստեփանակերտում տեղի ունեցած մարզի աշխատավորների ներկայացուցիչների համագումարում կազմավորվում է ԼՂԻՄ Ազգային խորհուրդը, որի մասնակցությամբ դեկտեմբերի 1-ին ՀԽՍՀ Գերագույն խորհրդի նստաշրջանը որոշում է ընդունում Հայկական ԽՍՀ-ի եւ Լեռնային Ղարաբաղի Ինքնավար Մարզի վերամիավորման մասին, ինչը ԽՍՀՄ Գերագույն

խորհրդի նախագահության 1990թ. հունվարի 10-ի որոշմամբ հայտարարվում է հասարակականությանը:

Արդեն որերորդ անգամ հանդիպելով արտաքին աշխարհի անտարբերությանն ու խտրականությանը՝ հայ ժողովուրդը ապավինում է միայն սեփական ուժին: Թշնամու կողմից սանձազերծվող պատերազմը դառնում է անխուսափելի, հարյուր հազարավոր հայեր Ադրբեջանի տարբեր բնակավայրերից բռնում են գաղթի ճանապարհը:

1991 թ. սեպտեմբերի 2-ին Ստեփանակերտում տեղի ունեցած Լեռնային Ղարաբաղի մարզային եւ Շահումյանի շրջանի խորհուրդների համատեղ նստաշրջանում ընդունվում է հռչակագիր Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետություն ստեղծելու մասին, որը հաստատվում է դեկտեմբերի 10-ի համաժողովրդական հանրաքվեով: Գեկտեմբերի 28-ին տեղի են ունենում Գերագույն խորհրդի առաջին ընտրությունները, իսկ 1992 թ. հունվարի 6-ին օրենսդիր մարմինն ընդունում է ԼՂՀ անկախության մասին հռչակագիր: 1992 թ. մարտի 26-ին հանրապետության նախարարների խորհրդին առընթեր ստեղծվում է ինքնապաշտպանության կոմիտե, օգոստոսի 15-ին Գերագույն խորհրդի նախագահության որոշմամբ՝ Պաշտպանության պետական կոմիտե, որին պատերազմի տարիներին վերապահվում էր գործադիր իշխանության եւ ռազմական դրության իրականացման լիազորությունները:

1991-92 թթ., ընդարձակելով ռազմական գործողությունները, Ադրբեջանին հաջողվում է զավթել եւ հայաթափել Գետաշենի ենթաշրջանը, Շահումյանի շրջանը, Մարտակերտի շրջանի մեծ մասը, Հադրութի, Ասկերանի, Մարտունու, Շուշիի շրջանների տասնյակ բնակավայրեր, սակայն կարճ ժամանակից հետո Արցախի ինքնապաշտպանության ուժերը դաժան մարտերից հետո ոչ միայն ազատագրում են Շուշի քաղաքը եւ նշված տարածքների մեծ մասը, այլև պատմական Արցախի մեծ մասը՝ Լաչինի, Քելբաջարի, Ադղամի, Ֆիզուլու, Ջեբրայիլի, Կուբաթուրի եւ Ջանգելանի շրջանները: Թշնամին ի վերջո ստիպված է լինում նստել բանակցությունների սեղանի շուրջ: 1994թ. մայիսից հաստատված զինադադարը, չնայած Ադրբեջանի կողմից պարբերաբար խախտումներին, առ այսօր պահպանվում է:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը ժողովրդավարական պետություն է, որը գլխավորում է հանրապետության նախագահը: Պետական իշխանության բարձրագույն օրենսդիր մարմինը միապալատ Ազգային ժողովն է, գործադիր մարմինը՝ կառավարությունը: Հանրապետությունը կազմված է 7 շրջանից՝ Հադրութի, Մարտունու, Մարտակերտի, Շահումյանի, Ասկերանի, Շուշիի, Քաշաթաղի: Մայրաքաղաքն է Ստեփանակերտը: Բնակչության ընդհանուր թիվը կազմում է 146000 մարդ, ընդհանուր տարածքը՝ շուրջ 12000 քառ. կմ, որը գտնվում է Հայկական լեռնաշխարհի հյուսիսարևելյան եզրին՝ Փոքր Կովկասի հարավարևելյան մասում, եւ ընդգրկում է Կուր-Արաքսի դաշտավայրի արեւմտյան մասը: Ունի խիստ կտրտված լեռնային մակերեսային, միջին բարձրությունը ծովի մակարդակից կազմում է 1100 մետր: Հյուսիսային մասով ձգվում է Մոզվի, հյուսիսից հարավ՝ Ղարաբաղի լեռնաշղթան: Բարձր գագաթներն են Գոմշասարը (3724 մ), Մոզվը (3343 մ), Մեծ Քիրսը (2725 մ), Փոքր Քիրսը (2346 մ), Քառասուն կույսը (2832 մ), Դիզափայտը (2479 մ): Կլիման մեղմ է ու չափավոր: Ջրառատ գետերն են Արաքսը, Հազարին, Որոտանը, Թարթառը, Ողջին, Խաչենագետը, Կարկառը, Իշխանագետը: Ջրամբարներից խոշորն է Սարսանգը, կան փոքր լճեր, բազմաթիվ աղբյուրներ, հանքային ջրեր:

Հանրապետության ընդերքը առատ է տարբեր քարատեսակների, քարածուխի, ոսկու, պղնձի եւ մետաղական ու ոչ մետաղական այլ հանքատեսակներով:

Հարուստ է բուսական ու կենդանական աշխարհը: Տարածության շուրջ 35 տոկոսը անտառածածկ է: Բույսերից տարածված են բոխին, հաճարենին, կաղնին, լորենին, հացենին, թխկին, ընկուզենին, ընտանի եւ վայրի պտղատու ծառատեսակներ, գանազան թփաբույսեր եւ խոտաբույսեր, կենդանիներից կան գորշ արջ, գայլ, հովազ, շնագայլ, աղվես, անտառային կատու, բեզուարյան այծ, այծյամ, նապաստակ, սողուններ, ձկներ, անողնաշարավորներ, զանազան թռչնատեսակներ:

Չնայած աշխարհի կողմից ճանաչված չլինելուն՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը կայացած պետություն է: Արցախցին իրեն զգում է իր հայրենիքի լիիրավ տերը՝ նորանոր հաջողությունների հասնելով տնտեսության, կրթության, գիտության եւ մյուս բնագավառներում: Արցախահայությունն աշխարհին ներկայանում է իր պատվախնդրությամբ ու մարդկային վեհ հատկանիշներով, հարուստ պատմությամբ ու մշակույթով, որի անբաժան մասն է կազմում բազում դարերի ընթացքում ձեւավորված ժողովրդական բանահյուսությունը:

Բանահյուսությունը: Հայ ժողովրդական բանահյուսության հարուստ ժառանգության մեջ իր առանձնահատուկ տեղն ունի Արցախը, որի արմատները թաղված են խոր հնադարում: Լինելով հարազատ ժողովրդի մտքի ու հոգու վառ արտահայտություններ՝ ժողովրդական տարբեր ժանրերի ստեղծագործությունները մշտապես ուղեկցել են արցախահայությանը՝ ներկայացնելով նրա նիստն ու կացը, հոգեկան ապրումներն ու երեսկայությունը, անցյալն ու ներկան՝ հաճախ լուսաբանելով մի շարք հարցեր, որոնք պատմության եւ այլ գիտությունների համար անլուծելի են: Գժբախտաբար, հազարամյակների ընթացքում ստեղծված ճոխ բանահյուսության միայն մի մասն է մեզ հասել՝ ժամանակին գրի չառնվելու պատճառով:

Արցախյան ժողովրդական ստեղծագործությունների հավաքմանն առաջին անգամ ձեռնամուխ են լինում ժամանակի շուշեցի նշանավոր մտավորականներ Առաքել Ալեքսանդր եւ Գրիգոր Բահաթրյանները, ովքեր 1860թ. մայիսի 6-ից օգոստոսի 6-ը Շուշիում գրի են առնում հեքիաթներ, գրույցներ, անեկդոտներ, խաղիկներ: Այդ գրառումներում առանձնապես արժեքավոր են հեքիաթները, որոնք ընդհանրապես հայկական հեքիաթների գրառման անդրանիկ նմուշներն են: Սակայն Բահաթրյանները որեւէ վկայություն չեն թողել բանասացների ու գրառման վայրի մասին, ինչը կասկածելի է դարձնում դրանց՝ անմիջապես բանասացից, թե հիշողությամբ վերարտադրելու միջոցով գրառվելու հանգամանքը: Հավաքածուի բնագրի մեջ պահպանված է «**Հարյաթին ընդրությունը**» խորհրդածությունը, որտեղ ասվում է. «**Հարյաթին ընդրությունը էն ա, որ մին հարյաթի մեջի փորուսպ պան ինի: Հարյաթեն ամենը սոք պաներ ա, ուրուր քցած, էրկանացրած: Ամնա կյիրիլիս վախարը հինչ ինի, պեպում ա կյիրենքյ: Բայց մունք մեր խելքին ըկորա պեպում ա փոնըցընենք, փեսաննք, որըն ա լափ շինովի, որըն ա ճշմարիտից մոփի, որըն ա լափ ճշմարիտ**»:

Իրենց պակասություններով հանդերձ՝ այս հեքիաթները բովանդակության եւ պատմելիւթի տեսակետից մեծ արժեք ունեն, մանավանդ, եթե հաշվի առնենք այդ ժամանակի բանահավաքչական աշխատանքների ընթացքը եւ մակարդակը:

Գեռես 19-րդ դարի 70-ական թվականներին, ձեռնամուխ լինելով հայ բանահյուսության գրառմանը, երիտասարդ բանահավաք, հրատարակիչ Տիգրան Նավա-

1. Հայ ժողովրդական հեքիաթներ, հ. 6, Երևան, 1973, էջ 706

սարդյանը հրատարակավ դիմում է հայ հասարակությանը՝ կոչ անելով փրկելու եւ հրատարակելու ժողովրդի հոգեւոր մշակույթի գանձերը²: Արձագանքելով այդ կոչին՝ Առաքել Բահաթրյանը Թիֆլիսի Ներսիսյան դպրոցում պաշտոնավարելիս(1881-1882թթ.) նրան է հանձնում վերոհիշյալ գրառումները, որոնք մասամբ տպագրվում են Տ.Նավասարդյանի կողմից³, իսկ ամբողջությամբ՝ 1973 թվականին⁴:

Ընդհանուր առմամբ, Նավասարդյանի կոչը լայն արձագանք է գտնում հայ մտավորականների շրջանում: Շուշու թեմական դպրոցի շրջանավարտ, Վարանդայի (ներկայումս՝ Մարտունու) Նոր շեն գյուղի ուսուցիչ Սիբայել Տեր-Հովհաննիսյանը գրի է առնում մի շարք հեքիաթներ, հանելուկներ, երգեր, անեծք-օրհնանքներ, առած-ասացվածքներ եւ այլ ժանրերի նմուշներ՝ ուղարկելով Տ.Նավասարդյանին, ով դրանց մեծ մասը հրատարակում է⁵, իսկ որոշ նյութեր հրատարակվում են 20-րդ դարի 70-ական թվականներին⁶: Ուշագրավ է այն փաստը, որ բանահավաքը իր նյութերին կցել է նաեւ ազգագրական բովանդակությամբ բարբառային բառերի բառարան:

Բահաթրյանների, Մ. Տեր-Հովհաննիսյանի ձեռագրերը, ինչպես նաև Հարություն Թավրիզյանի՝ Շուշու խոսվածքով Մոսկվայում գրառած հեքիաթներն ու այլ բանահավաքների որոշ գրառումներ պահվում են ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվի Տ. Նավասարդյանի ֆոնդում:

Այս շրջանում լայն տարածում է ստանում երգիծական ժանրի ստեղծագործությունների հավաքումը: Գալուստ Շերմազանյանը առաջին անգամ հավաքում է հրատարակում է Արցախի նշանավոր զվարճախոս Պըլը-Պուղու, ինչպես նաև Արցախում ապրած եւ գործած պատմական որոշ դեմքերի ու դեպքերի շուրջ ստեղծված գրույցները⁷, որոնք հեղինակի կողմից ենթարկվել են որոշակի մշակման եւ չունեն գրառման հանգամանքների վերաբերյալ անհրաժեշտ տեղեկություններ: Հեղինակը մինչեւ այդ տպագրել էր նաև «Ասրի բեգ և Գիքի» պիեսը⁸՝ այն համարելով Ղարաբաղի բարբառով գրված, բայց իրականում եւ գրվածքի լեզուն, եւ բացատրությունները կիսագրական են, եղած բարբառայինն էլ՝ ավելի շուտ Ջուղայի բարբառով⁹:

Արցախի բանահյուսության հավաքման ու հրատարակման գործում նշանակալից է Մակար Բարխուդարյանի դերը: Զաջատեղյակ լինելով մայրենի բարբառին եւ շրջելով պատմական Արցախը՝ նա գրառել է տարբեր ժանրերի նմուշներ, հատկապես ավանդություններ, գրույցներ, առած-ասացվածքներ, հանելուկներ՝ դրանք ամփոփելով «**Բարոյական առածներ**» ժողովածուում¹⁰: 1883 թվականին հրատարակ-

2. «Մշակ», 1882, N 4, 222, 1883, N 79, 1884, N 10, 1890, N 109
3. Նավասարդյան Տ., Հայ ժողովրդական հեքիաթներ, պրակ 8, 9, 10, Թիֆլիս, 1894, 1902, 1903
4. Հայ ժողովրդական հեքիաթներ, հ. 6, Երեւան, 1973
5. Նավասարդյան Տ., Հայ ժողովրդական հեքիաթներ, պրակ 1, Վաղարշապատ, 1882
6. Գրիգորյան Ռ., Հայ ժողովրդական մանկական երգեր ու խաղերգեր, Երեւան, 1970, Հայ ժողովրդական հեքիաթներ, հ. 6, Երեւան, 1973
7. Շերմազանյան Գ., Անեկդոտներ, զվարճալի գրույցներ, համառոտ դեպքեր եւ առակներ մեծ մասամբ ազգային կյանքից առած, Թիֆլիս, 1878
8. Շերմազանյան Գ., Ասրի բեգ եւ Գիքի, «Կռունկ Հայոց աշխարհին», Թիֆլիս, 1862, 1863
9. Դավթյան Կ., Լեռնային Ղարաբաղի բարբառային քարտեզը, Երեւան, 1966, էջ 8
10. Բարխուդարյան Գ., Բարոյական առածներ, Թիֆլիս, 1898 (Մ. Բարխուդարյանը եւ Գ. Բարխուդարյանը նույն անձն են)

վում է նրա «Պըլը Պուդի» ժողովածուն, որն ընդգրկում է գվարճախոսի շուրջը ստեղծված բանահյուսությունը¹¹: Ժողովածուն ունի առաջաբան, որտեղ ներկայացվում է Պըլը-Պուդու կենսագրությունը, ինչպես նաև քերականական ծանոթագրություններ եւ բառարան: Միաժամանակ Բարխուդարյանը բարբառով գրել է նաև գեղարվեստական ստեղծագործություններ¹²: Նշանավոր է նրա «Արցախ» պատմագիտական աշխատությունը¹³, որը ներառում է բանահյուսական որոշ նմուշներ:

Արցախյան բառուբանով հարուստ ֆելիետոններով ասպարեզ եկավ Կոնստանդին Մելիք-Շահնազարյանը՝ Տմբլաչի Խաչանը: 1900-1901թթ. Բաքվում¹⁴, ապա 1907 և 1908թթ. Վաղարշապատում¹⁵ հրատարակվեցին նրա «Զուռնա-Տմբլա» ժողովածուի գրքերը, որտեղ ամփոփված են հեղինակի՝ 1879-1907թթ. «Նոր Գար» եւ այլ թերթերում տպագրած ֆելիետոնները, եւ որոնք, քաղված լինելով Շուշու ընտանեկան ու հասարակական կյանքից, որոշակի աշխուժություն են առաջացնում հայ պատմագագագրական շրջանակներում եւ խթանում բանահավաքչական աշխատանքները: «Բ» գրքի վերջում հեղինակը տվել է քերականական ծանոթագրություններ եւ դժվարիմաց բառերի բացատրություններ: Լինելով բնիկ շուշեցի, ուսանելով Շուշու քեմական դպրոցում, Էջմիածնի Գեորգյան ճեմարանում եւ ապա բարձրագույն կրթություն ստանալով Ֆրանսիայում՝ մասնագիտությամբ գյուղատնտես Կ. Մելիք-Շահնազարյանը իր ողջ կյանքում գրառում է ժողովրդական բանահյուսության տարբեր ժանրերի նյութեր¹⁶, որոնց մի մասը հրատարակվում է¹⁷, իսկ ամբողջ հավաքածուն պահվում է ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսության արխիվում եւ Ե. Չարենցի անվան գրականության ու արվեստի թանգարանի՝ հեղինակի անունը կրող ֆոնդում:

19-րդ դարի երկրորդ կեսերին Շուշին դարձել էր գիտամշակութային, ժողովրդագիտական նյութերի հավաքման ու հրատարակման խոշոր կենտրոն¹⁸, որտեղ ապրում

11. Բարխուդարյանց Ս., Պըլը Պուդի, Թիֆլիս, 1883

12. Բարխուդարյանց Գ., Արազը տարին կտարի, Շուշի, 1883, Բարխուդարյանց Գ., Չորանն ու Նշանաձը, Թիֆլիս, 1896, Բարխուդարյանց Ս., Սիրգա եւ Աննա, Զմյուռնիա, 1876

13. Բարխուդարյանց Ս., Արցախ, Բազու, 1895

14. Մելիք-Շահնազարյան Կ. (Տմբլաչի Խաչան), Զուռնա-Տմբլա, հ. 1-3, Բաքու, 1900-1901

15. Մելիք-Շահնազարյան Կ. (Տմբլաչի Խաչան), Զուռնա-Տմբլա, գիրք Ա-Բ, Վաղարշապատ, 1907-1908

16. Հայրապետյան Թ., Կոնստանդին Մելիք-Շահնազարյան (Տմբլաչի Խաչան). Կյանքն ու գործը, «Հայ ազգագրություն եւ բանահյուսություն», հ. 24, Երեւան, 2007, գլուխ 5

17. Մելիք-Շահնազարյան Կ., Առակներ Ղարաբաղի բարբառով, «Հանդես ամսօրեայ», Վիեննա, 1930, 1931, Մելիք-Շահնազարյան Կ., Հանելուկներ Ղարաբաղի լեզվով, «Հանդես ամսօրեայ», Վիեննա, 1930, Մելիք-Շահնազարյան Կ., Ղարաբաղի բարբառեր, «Հանդես ամսօրեայ», Վիեննա, 1928, Մելիք-Շահնազարյան Կ., Ղըլըցե կնանց պընը-փեշակը, Թիֆլիս, 1882, Մելիք-Շահնազարյան Կ., Նյութեր Ղարաբաղի ազգագրության համար, «Հանդես ամսօրեայ», Վիեննա, 1932, Մելիք-Շահնազարյան Կ., Շոշվա դալին խերն ու շառը, Թիֆլիս, 1887, Ղանալանյան Ա., Առածանի, Երեւան, 1960, Հարությունյան Ս., Հայ ժողովրդական հանելուկներ, Երեւան, 1965, Հայ ժողովրդական հեքիաթներ, հ. 6, Երեւան, 1973

18. Խենյան Է., Ժողովրդագիտական նյութերի հավաքման ու հրատարակման պատկերը Շուշի քաղաքում (XIX դարի 60-ական թվականներից մինչեւ XX դարի 60-ական թվականները), «Շուշին հայոց քաղաքակրթության օրրան» գիտաժողովի հոդվածներ, Երեւան, 2007

եւ գործում էին բազմաթիվ նշանավոր մտավորականներ: Եվ պատահական չէ, որ հենց այստեղ հայ ազգագրության մեծ երախտավոր Երվանդ Լալայանը 1895թ. հիմնադրեց «Ազգագրական հանդեսը», որտեղ ազգագրական եւ տեղագրական նյութերը ներկայացվում էին բանահյուսականի հետ միասին՝ ընդգրկելով հատկապես ավանդություններ, առած-ասացվածքներ, անեծք-օրհնանքներ, երգեր եւ այլ նմուշներ: Հանդեսի հրատարակչությունը Թիֆլիս տեղավիժվելուց հետո էլ այնտեղ շարունակվում էր արցախյան ժողովրդագրական նյութերի տպագրումը: Այստեղ է տպագրվել նաեւ Ե. Լալայանի նշանավոր «Վարանդա» աշխատությունը¹⁹, որը հազեցած է բանահյուսական նյութերով՝ հատկապես ավանդություններով:

19-րդ դարի վերջին եւ 20-րդ դարի սկզբին առանձին ուշադրություն է դարձվում Արցախի քնարական բանահյուսությանը: 1895թ. Խաչիկ Դադյանը՝ Վարանդայի Վերին Թաղավարդ գյուղից, լույս է ընծայում «Վարաբաղի ժողովրդական ջրօրհնյաց երգերից» խորագրով մի շարք՝ արժեքավոր ծանոթագրություններով²⁰, իսկ 1908-1910թթ. «Ազգագրական հանդեսի» տարբեր գրքերում Ա. Դադյանի հետ տպագրում 1885-1903թթ. Վարանդայի տարբեր գյուղերում գրառած խաղիկները՝ հակիրճ ծանոթագրություններով եւ բարբառային բառերի բացատրությամբ²¹:

20-րդ դարի սկզբին նվազում է հետաքրքրությունը դեպի բանահյուսությունը՝ կապված քաղաքական բարդ իրավիճակի հետ: Այս շրջանում բանահավաքչական աշխատանքներ է ծավալում Սարգիս Իսրայելյանը՝ Վարանդայի Նախիջեւանի գյուղից: Նա ոչ միայն Արցախի, այլեւ Շամշադիի եւ Ջանգեզուրի տարբեր բնակավայրերից գրառում է հեքիաթներ, ավանդություններ, զրույցներ, մանրապատումներ, երգեր, խաղիկներ եւ այլ ժանրերի ստեղծագործություններ, կազմում բարբառային բառերի բացատրական բառարան: Ս. Իսրայելյանի գրառումների մի մասը տպագրվում է առանձին գրքով²², մի մասը՝ համահավաք ժողովածուներում²³, որոշներն էլ ձեռագիր վիճակում պահվում են ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվի՝ հեղինակի անունը կրող ֆոնդում:

20-րդ դարի կեսերին Արցախի բանահյուսության գրառման աշխատանքները նորից աշխուժանում են: Երախտագիտությամբ պետք է հիշել ծննդով շուշեցի, Բաքվի պետական մանկավարժական ինստիտուտի դասախոս Մարգարիտ Գրիգորյան-Սպանդարյանի անունը, որի՝ 1920-60-ական թվականներին Շուշուց եւ Արցախի տարբեր գյուղերից հավաքած նյութերը ամփոփվեցին «Հայ ժողովրդական հեքիաթներ»²⁴ եւ

19. Լալայան Ե., Վարանդա. նյութեր ապագա ուսումնասիրության համար, «Ազգագրական հանդես», գիրք Բ, Թիֆլիս, 1897, Լալայան Ե., Վարանդա. Նշանավոր տոներ, «Ազգագրական հանդես», գիրք Գ., Թիֆլիս, 1898

20. Ղարաբաղի ժողովրդական ջրօրհնյաց երգերից, «Արարատ», Վաղարշապատ, 1895, N 12

21. Դադյան Խ., Դադյան Ա., Վարանդայի ժողովրդական գրականությունից, «Ազգագրական հանդես», գգ. 17, 18, 19, Թիֆլիս, 1908-1910

22. Իսրայելյան Ս., Ղարաբաղի զվարճախոս Պըլը Պուղիս, Երեւան, 1956

23. Հարությունյան Ս., Հայ ժողովրդական հանելուկներ, Երեւան, 1965, Հայ ժողովրդական հեքիաթներ, հ. 6, Երեւան, 1973

24. Հայ ժողովրդական հեքիաթներ, հ. 5, Երեւան, 1966

«**Լեռնային Ղարաբաղի բանահյուսությունը**»²⁵ ժողովածուներում: Սրանցից առաջինում ընդգրկված է 156 հեքիաթ, որ ամբողջությամբ գրի է առել Մ. Գրիգորյանը 1922-56թթ. ընթացքում: Մյուս ժողովածուն աչքի է ընկնում բազմաժանրությամբ՝ ժողովրդական վիճակի երգեր (ջանգյուլումներ), հեքիաթներ, գրույցներ, ավանդություններ, բանաձեռնային բանահյուսության նյութեր: Հեղինակը, երկար տարիներ շրջագայելով պատմական Արցախի Վարանդա, Գյուլիստան, Խաչեն, Դիզակ եւ Ջրաբերդ գավառների բնակավայրերը, եռանդուն ջանասիրությամբ, անձնվեր սիրով ու հմտությամբ է գրի առել բոլոր այդ ստեղծագործությունները: Ժողովածուներին կցված են բացատրական բառարաններ եւ ծանոթագրություններ: Մ. Գրիգորյանի ձեռագրերը ներկայումս պահվում են ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվում:

1960-70-ական թթ. Արցախի ժողովրդական բանահյուսությունը հարստացվում է նոր բանահավաքների գրառումներով (Բ. Ղազիյան, Ա. Ղազիյան, Մ. Առաքելյան, Մ. Մխիթարյան, Մ. Օհանջանյան, Լ. Հարությունյան):

ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի գիտաշխատող Միքայել Առաքելյանը 1960-ական թթ. Արցախի տարբեր գյուղերից հավաքում է բանահյուսական բազմաթիվ նյութեր, որոնց մեծ մասը տպագրվում է²⁶:

1960 թ. Ստեփանակերտում բացվում է ժողովրդական ստեղծագործության մարզային տունը, որի աշխատակիցների՝ մարզի տասնյակ գյուղերից գրառած բազմաթիվ հեքիաթների, առակների, գրույցների, ավանդությունների, առած-ասացվածքների, ժողովրդական խաղիկների եւ այլ ժանրերի նյութերի մի մասը հրատարակվում է²⁷:

1983 թ. լույս է տեսնում Ալվարդ Ղազիյանի «**Արցախ**» խորագրով բանահյուսական ժողովածուն²⁸, որն ամփոփում է հիմնականում հեղինակի եւ Բարխուդար Ղազիյանի կողմից 1966, 1970-78 թթ. ընթացքում Արցախի եւ Շահումյանի շրջանի 25 բնակավայրերից գրառված նյութերը՝ հեքիաթներ, գրույցներ, առակներ, զվարճախոսություններ, ավանդություններ, երգեր, խաղերգեր, մականուններ, առած-ասացվածքներ, անեծք-օրհնանքներ, երդումներ, սպառնալիքներ: Ժողովածուի վերջում կան ծանոթագրություններ եւ բարբառային բառերի բացատրություններ: Ծանոթագրություններում տրվում են բանահյուսական ստեղծագործությունների սերման ու կենցաղավարման հանգամանքները, բանասացների կենսագրական տվյալները, հայացքները, մեկնաբանություններն ու գնահատականները պատմվող նյութի վերաբերյալ, նյութերի գրանցման վայրն ու ժամանակը: Ժողովածուն ունի առաջաբան, որտեղ արժեւորվում են մինչեւ այդ հրատարակված աշխատանքները, ներկայացվում տվյալ ժողովածուն կազմելու հանգամանքները եւ սկզբունքները: Հետաքրքիր է այն փաստը, որ հեքիաթների շարքում զետեղված է նաեւ հայ ժողովրդական էպոսի առաջին ճյուղի մի պատումը՝ «**Սանասար նան Բաղդասար**»: Ալվարդ Ղազիյանը բանագետ Մվետլանա

25. *Լեռնային Ղարաբաղի բանահյուսությունը (գրառումը, բնագրի պատրաստումը եւ ծանոթագրությունները Մ. Գրիգորյան-Սպանդարյանի), Երեւան, 1971*

26. *Յայ ժողովրդական հեքիաթներ, հ. 6, 7, Երեւան, 1973, 1979*

27. *Նմուշներ Լեռնային Ղարաբաղի ժողովրդական բանահյուսությունից (կազմողներ՝ Մ. Առաքելյան, Ռ. Ղահրամանյան), Երեւան, 1978*

28. *Ղազիյան Ա., Արցախ, «Յայ ազգագրություն եւ բանահյուսություն», հ. 15, Երեւան, 1983*

Վարդանյանի հետ կազմել է նաև «**Բաքվի հայոց բանահյուսությունը**» ժողովածուն²⁹, որի նյութերի զգալի մասը գրառված է Բաքվում բնակվող արցախցի բանասացներից:

Արցախի բանահյուսության հավաքման գործընթացին նոր թափ հաղորդեց Մարտունու շրջանի Աշան գյուղի վաստակաշատ ուսուցիչ, բանահավաք Լեոն Հարությունյանի՝ 1991թ. հրատարակած «**Նշխարներ Արցախի բանահյուսության**» ժողովածուն³⁰, որտեղ բացի բանահյուսական վերոհիշյալ ժանրերից, հեղինակն ուշադրություն է դարձրել նաև ասույթաբանական բանահյուսության ամենատարբեր տեսակների՝ կենացներ, խրատ, սուգ, ծիսական արտահայտություններ, դարձվածքներ, անձնանուններ եւ այլն: Միաժամանակ տրվում են տեղեկություններ ժողովրդական որոշ խաղատեսակների, բուսական եւ կենդանական աշխարհի, ուտեստի, սովորությունների, ծիսական երգերի, պարերի վերաբերյալ: Ընդարձակ առաջաբանում ներկայացվում է արցախյան բանահյուսության էությունը՝ որպես արցախցու հոգու եւ մտքի արտահայտություն: Ժողովածուն ունի բացատրական բառարան եւ ծանոթագրություններ: Բանահյուսական եւ ազգագրական բազմաթիվ նյութեր են ընդգրկված հեղինակի՝ նույն խորագիրը կրող հաջորդ³¹, ինչպես նաև «Կաթնակորեկ» ժողովածուներում³²:

Արցախի տարածքից նյութեր են գրառվել ու հրատարակվել նաև այլ հեղինակների կողմից, մի շարք նմուշներ ընդգրկված են Ղարաբաղի պատմությանն ու բարբառին նվիրված աշխատություններում: Դրանց զուգընթաց Արցախի բանահյուսության տարբեր ժանրերի վերաբերյալ տպագրվել են բանագիտական ու լեզվաբանական մի շարք ուսումնասիրություններ³³:

Նշված բոլոր բանահավաքների գործունեությունը, անշուշտ, լուրջ ներդրում է Արցախի բանահյուսական ժառանգությունը կորստից փրկելու գործում, սակայն, դժբախտաբար, պետք է ասել, որ նրանք հաճախ են անտեսել Ղարաբաղի բարբառի, հատկապես կոնկրետ խոսվածքների յուրահատկությունները՝ հավաքած նյութերը եւ հրատարակած ժողովածուները բարբառի ուսումնասիրման համար հաճախ դարձնելով ոչ հուսալի աղբյուր³⁴: Եվ եթե որոշ աշխատանքներ տպագրվել են գրական կամ ժողովրդախոսակցական լեզվով, ապա մյուսների մեջ էլ ակնհայտ են բարբառային օրինաչափությունների աղավաղումներ, որոնք հանդես են գալիս լեզվական տարբեր

29. *Բաքվի հայոց բանահյուսությունը (կազմել, ներածությունը գրել եւ ծանոթագրել են Ա. Ղազիյանը, Ս. Վարդանյանը)*, Երեւան, 2004

30. *Հարությունյան Լ., Նշխարներ Արցախի բանահյուսության, 1-ին մաս, Երեւան, 1991*

31. *Հարությունյան Լ., Նշխարներ Արցախի բանահյուսության, 2-րդ մաս, Ստեփանակերտ, 2004, 3-րդ մաս, Ստեփանակերտ, 2007, 4-րդ մաս, Ստեփանակերտ, 2009, 5-րդ մաս, Ստեփանակերտ, 2011*

32. *Հարությունյան Լ., Կաթնակորեկ, Երեւան, 1998*

33. *Տեն «Մատենագիտական ցանկը»*

34. *Սարգսյան Ա., Տառադարձության կարեւորությունը բանահյուսության մեջ, «Միջազգային գիտաժողովի կյութեր. Մեսրոպ Մաշտոց համալսարան», Ստեփանակերտ, 2007, Սարգսյան Ա., Բարբառային օրինաչափությունների պահպանման կարեւորությունը բանահյուսական ժողովածուներում (Ղարաբաղի բարբառի օրինակով), «ԱրՊՀ գիտական տեղեկագիր», Ստեփանակերտ, 2012, № 1*

մակարդակներում³⁵: Հնչյունաբանական մակարդակում բանահավաքները հաճախ են անտեսել քմային ձայնավորների ու բաղաձայների, *ը՛, ը՛* երկբարբառակերպերի, ինչպես նաև գաղտնավանկի *ը*-ի տառադարձումը: Որոշ դեպքերում հանդիպում ենք Դարաբաղի բարբառին խորթ *Ֆ*բաղաձայնի գործածությանը, հաճախակի են բառասկզբի դիրքում գրաբարյան ձայնեղ պայթյականների եւ կիսաշփականների պահպանման դեպքերը, չնայած բարբառում դրանք հիմնականում խլանում են: Բառապաշարային մակարդակում բարբառային օրինաչափությունների աղավաղումները պայմանավորված են բարբառին ոչ հատուկ գրական հայերենի բազմաթիվ բառերի գործածությամբ, ինչպես **անգամ, բոլորովին, գուցե, երկրասարդ, քեկուզ, չկնորս, սրամիտ**: Զիչ չեն նաև քերականական օրինաչափությունների խախտումները. ժողովածուների մեծ մասում նկատելի են բացառական եւ գործիական հոլովածների, դասական թվականների, օժանդակ բայի եզակի երրորդ դեմքի եւ մի շարք այլ գրականաձեւ կազմություններ: Ընդհանուր առմամբ բոլոր ժողովածուներում անտեսված է բարբառագիտության մեջ ընդունված ուղղագրության միասնական կանոնը՝ գրել այնպես, ինչպես արտասանվում է: Նման աղավաղումները, մեր կարծիքով, պայմանավորված են հետեւյալ գործոններով.

1. Բանահավաքները, կարեւորելով բանահյուսական նմուշների բովանդակային կողմը եւ բարբառի գիտական քննումը նպատակ չհամարելով, առաջնորդվել են բանահյուսական ժառանգությունը ընթերցող լայն շրջաններին հասու դարձնելու սկզբունքով: Այդ մասին նշված է որոշ ժողովածուների առաջաբաններում եւ ծանոթագրություններում:

2. Բանահավաքները, բավարար չափով չտիրապետելով տվյալ խոսվածքի նրբություններին, դրանք հարմարեցրել են գրական հայերենի կամ մայրենի խոսվածքի առանձնահատկություններին: Չի բացառվում, որ բազմաթիվ նյութեր գրառվել են վերհիշելով, որի դեպքում գրառողը հանդես է եկել նաև որպես բանասաց:

3. Հաճախ նյութը հնչյունաքերականական օրինաչափությունների խախտումներով են ներկայացնում նաև բանասացները՝ ձգտելով այն գրականացնել:

4. Որոշ դեպքերում էլ, կարծում ենք, խախտումների պատճառները տեխնիկական են՝ պայմանավորված բարբառային տառադարձությամբ նյութերի տպագրության դժվարություններով:

Թերեւս այդ թերությունները հաշվի առնելով՝ մեր նախորդ³⁶ եւ սույն ժողովածուում, որի մեջ ներառված են նաև նախորդ բոլոր նյութերը, խստորեն պահպանել ենք բարբառային գիտական տառադարձությունը՝ յուրաքանչյուր նմուշ ներկայացնելով բանասացի մայրենի խոսվածքով, չնայած հարկ է նշել, որ երբեմն նույն բնակավայրի տարբեր բանասացների, անգամ նույն բանասացի հաղորդած տարբեր նյութերում նկատվում են արտասանական զուգաձեւություններ:

Սույն ժողովածուում ընդգրկված են մեր կողմից 1992-2014թթ. ընթացքում հավաքված բանահյուսական նյութերը, որոնց ժանրային նկարագիրը ներկայացնում է հետեւյալ վիճակը:

35. Մարգարյան Լ., Արցախի բանահյուսության լեզուն, Ստեփանակերտ, 2011, էջ 118
36. Մարգարյան Ա., Արցախյան հանելուկներ, Ստեփանակերտ, 2002, Մարգարյան Ա., Արցախյան ավանդություններ, Ստեփանակերտ, 2007, Մարգարյան Ա., Արցախի բանաձեւային բանահյուսությունը, Ստեփանակերտ, 2009, Մարգարյան Ա., Արցախյան առակներ, Ստեփանակերտ, 2011, Մարգարյան Ա., Արցախյան զվարճախոսություններ, Ստեփանակերտ, 2014

Հեքիաթները, կապված հասարակական եւ տնտեսական պայմանների փոփոխության հետ, զարգացման հեռանկարներ չունեն եւ աստիճանաբար մոռացության են տրվում: Ի տարբերություն նախորդ տասնամյակներում հավաքված մման նյութերի՝ դրանք ավելի սեղմ են եւ բովանդակային մանրամասներով ոչ հարուստ: Թերեւս դա է պատճառը, որ գրառած 113 նմուշներից զետեղել ենք ընդամենը 22-ը: Նկատվում է նաեւ մեկ կարեւոր այլ հանգամանք. բանասացները, հիմնականում լինելով գրագետ, հաճախ պատմում են ոչ թե երբեւէ իրենց լսած, այլ կարդացած հեքիաթները:

Ավանդություններն ու առակները եւս լայն կենցաղավարում չունեն, դրանց բանասացները նույնպես հիմնականում տարեցներն են:

Վիպական բանահյուսության ժանրերից անենից կենսունակը զվարճախոսություններն են: Գրառված 1234 պատումներից, որոնց բանասացները տարբեր սերունդների ներկայացուցիչներ են, ներկայացրել ենք 592-ը:

Վերացման եզրին է քնարական բանահյուսությունը: Գրեթե վերացել են սիրերգերը, պարերգերը, ծիսական երգերը, հորովելները: Ժողովածուի 258 մման նյութերից 237-ը ժողովրդական խաղիկներ են՝ գրառված հիմնականում հին սերնդի բանասացներից:

Ասույթաբանական բանահյուսության ժանրերից դեռեւս լայն կիրառություն ունեն առած-ասացվածքները, անեծքներն ու օրհնանքները, առավել տարածված են մականունները: Գրառված՝ մարդկանց 3946 մականուններից ներկայացված են 1300-ը: Ի տարբերություն դրանց՝ հանելուկները, շուտասելուկները եւ հանգախաղերը, որոնք նախկինում լայն տարածում ունեին, աստիճանաբար տեղի են տալիս, չնայած մեզ հաջողվել է գրառել բավականաչափ նյութ:

Նշված ժամանակաընթացքում հավաքված նյութերը հանդես են գալիս իրենց ժանրային եւ իմաստային առանձնահատկություններով, որոնց հակիրճ նկարագրությունը ներկայացնում ենք ստորեւ:

Արցախյան ժողովրդական հեքիաթները (*բաթ*), լինելով ժողովրդական ամենասիրված ստեղծագործություններից, առանձնանում են իրենց գեղարվեստական արժեքներով: Դրանց մեջ արտահայտված են ժողովրդի դարավոր ձգտումներն ու երազանքները, համառ պայքարը բնության տարերային ուժերի ու անարդարությունների դեմ, ձեւավորված կարծիքն ու վերաբերմունքն այս կամ այն դեպքի ու երեւույթի, ստեղծված իրավիճակի հանդեպ: Սկսած 19-րդ դարի 60-ական թվականների սկզբից, երբ Բահաբրյանները Շուշիում հայ իրականության մեջ առաջին անգամ նախաձեռնեցին ժողովրդական բանահյուսության հույժ կարեւոր այդ ժանրի նմուշների գրառումը, առ այսօր հավաքված նյութերն ընդգրկում են հեքիաթների հիմնական տիպերը: Նոր գրառումներում բացակայում են կենդանիների մասին հեքիաթները, որոնք հիմնականում վեր են ածվել առակների:

Հրաշապատում եւ իրապատում հեքիաթներում այլեւս չի գործածվում ներկայումս որպես հանելուկ հանդես եկող «*Քա՛թ, քա՛թ, մին չուվալ ցակապ, վէ՛չ կօթ օնէ, վէ՛չ արկաթ...*» չափածո նախաբանը [10(692)], որն «օգնել է ստեղծելու հեքիաթ ունկնդրելու միջավայր ու տրամադրություն եւ ասվել է ամեն անգամ՝ հեքիաթ պատմելու ժամանակ»³⁷: Շարունակվում են գործածվել ավանդական սկսվածքները՝ «*Իլնիւ ա, չիլնիւ...*», «*Իննիւ*

37. Ղազիյան Ա., *Լեռնային Ղարաբաղի բանահյուսությունը 1970-73թթ. գրառումների հիման վրա*, «Պատմաբանասիրական հանդես», Երեւան, 1974, № 4, էջ 237

ա, չինձև...» «Ինձև ա, ինձև չի...» «Շար ստաչ մին քաքավեր ա իլմլ...» «Բուննան մվմլմլ քարդ՛դերք մին քաքավեր ա իլմլ...» «Էրկու ախայեր ըն ինձև...»:

Հիմնականում ավանդական են նաեւ վերջաբան բանաձեւները՝ *«Յիրգ՛իւնք՛ան իրէ՛ք խրնձծր ա վեր ընգրնէս. մինը՛ էս քաքը ըսողէն, մինը՛ ըսկընողէն, մինըն էլ լինս ախշարք փնս ընողէն»*, *«Աստուծ էլ փիյերան մին մը՛ծ խրնձծր ա վեր քըցնլն, կրպօրում ըն լուխձին պիժէնում»*, *«Յիրգ՛իւնք՛ան իրէք խրնձծր ա վեր ընգում. մինը փամ ընք պրպնողէն, մինը՛ կ՛իրծղէն, մինըն էլ շրղրոճ-շրղարճ ընք անում, պիժը՛նում էս քաքը ըսկընողներէն»*, *«Յիրգ՛իւնք՛ան իրէք մը՛ծ նօնն ա վեր ընգում. մինը՛ ինձ, մինը՛ ք՛ը՛գ, մինն էլ էս քաքը փրպօղէն»*, *«Նըստում ըն օտում-խրմում, փրհէնց հաշփ մինպէղ ապրում»*, *«Օխպը օր, օխպը քըշէր հըրսանէք ըն անում, յերգ՛իրը խաղաղ դէկավարում»*, *«Ըփի էլ չարը վիրանում ա, պարին հախպում ա, իւրմնք հրսէն իւրմնց մուրազէն, փուր էլ հըսնիք՛ ծէր մուրազէն»*, *«Ըստուծանա հինչ կօ՛ղիւ. մին մը՛ծ յմշիգ՛ վեր ընգէ, մաչան մին բլլնիկ սիպպակ յըօնէգ՛նէ փնս փը՛ննան, քրշին սաղ ըշխարքավըս մին ինին, ամէն փէղ խըղըղօթուն փանին, մեր ջմհիյ-ջնիհիւրն էլ փըսակվէ, խուխապար-թունապար, ծունապար-կունապար փը՛ննա, էն փըղէն ու էն ըխճըգ՛անը նըման իւրմն մուրազէն հըսնէ»*, *«Էս ա մեր քաթէն վերջը, մապաղ ինին, դէ միհէնգ՛ քարքըննէն մեր էն պը՛ծըպաժ՛ի ընէս քօթէն ըրաղան ըժէ՛ցէք՛, խըմինք՛ մեր վը՛ղէն-ճիրին, մեր ժուղուվուրթէն, ըշխարքէս փակէն հինչքան էլ լ՛ալ, հըրէյին հըսնող մարք կա, լօխձին կէնացը»* եւ այլն, որոնց մեծ մասը յուրահատուկ մաղթանքներ են բանասացների կողմից: Մի շարք հեքիաթների հատուկ են նաեւ միջամասային բանաձեւները, որոնց միջոցով սկիզբ է առնում նոր գործողությունների պատումը կամ անդրադարձ կատարվում նախորդ գործողություններին՝ *«Վէրջը, շար ա ք՛իս, խըրէգ՛ ա ք՛իս, հըսնէս ա մի խօր ծծը...»* *«Ախըրը էս խաքարը էրնիշ յերգ՛իրնէ յէլ ա հըսնում, հըրէվան քաքավէրթննումը մին անըմը ըշխարքավը մին փը՛նած իմաստուն ա ինձև, ըսկանում ա կ՛ամ...»* *«Միհէնգ՛ ըփըրանց քօղիք՛ ըփը՛ղ, փը՛սնաք՛ հինչ փը՛նալ քաքավէրին կիճի փըղան...»* *«Միհէնգ՛ էս օշափ ըխճըգանը քօղիք՛ ըսփը՛ղ, խաքար փանը ախայօրը անա...»*:

Ժողովածուի հեքիաթները բնույթով, սյուժեներով ու քեմաներով բազմազան են: Հրաշապատում հեքիաթներն իրենց կառուցվածքով համընկնում են ինչպես Արցախում նախկինում գրառված ու հրատարակված, այնպես էլ հայ ազգագրական մյուս շրջաններից հավաքված հեքիաթներին: Դրանցում ներկայացված հիմնական սյուժեներն ու մոտիվներն են.

1) Թագավորի կրտսեր որդին, սպանելով հոր այգու ոսկե խնձորները հափշտակած դեւերին, ազատում է գեղեցկուհի երեք քույրերին, սակայն հարազատ եղբայրների նենգության պատճառով հայտնվում է «մութ աշխարհում»: Այստեղ նոր սխրագործություններ կատարելով՝ Չնմբը՛նը՛նտ դուշի օգնությամբ ի վերջո դուրս է գալիս «լույս աշխարհ» ու կրտսեր գեղեցկուհու նվիրած մատանու շնորհիվ անելով անհնարինը՝ ամուսնանում հարսնացուի հետ ու դառնում թագավոր՝ միաժամանակ կախարդական թռչունի ձագի ու փետուրի միջոցով կենդանացնելով չորացած այգին եւ վերադարձնելով հոր տեսողությունը [1(2)]:

2) Թագավորի միմուճար որդին մեծահոգությամբ ծովն է նետում մահամերձ հոր փրկության միջոցը հանդիսացող ձուկը, որի պատճառով վտարվում է թագավորության սահմաններից: Դանապարհին ընկերանալով անծանոթ ծերունու հետ՝ վերջինիս

կախարդական միջոցներով ամուսնանում է մեկ այլ թագավորի աղջկա հետ, որի բերանից ընկած օձի արյունով բուժում է հորը: Վերջում պարզվում է, որ կախարդ ծերունին տղայի ազատած ձուկն է [1(3)]:

3) Շնորհալի պատանին, աշակերտելով կախարդ Ուխային, կարճ ժամանակում տիրապետում է նրա «արհեստին»՝ ցանկության դեպքում կերպարանափոխվելով տարբեր կենդանիների: Չար վարպետը, իմանալով այդ մասին, փորձում է սպանել նրան, բայց ինքն է կործանվում: Հետագայում տիրապետելով արտասովոր բժշկի հմտություններին՝ պատանին պատրաստում է մարդկանց կենդանացնող եւ երիտասարդացնող դեղը, բայց սատանայի ձեռքով դառնում է դրա զոհը [1(4)]:

4) Մարդակեր քրոջից փախած երիտասարդը ապաստան է գտնում չար դեի կուրացրած ծեր ամուսինների մոտ եւ սպանելով դեին ու թռչունի խորհուրդով ճարելով կույրերի աչքերը՝ դեի կախարդական մագի միջոցով վերականգնում է նրանց տեսողությունը: Այնուհետեւ տեսակցության գնալով քրոջը՝ հետապնդվում է վերջինիս կողմից: Օրհասական պահին օգնության են գալիս երկու հավատարիմ գամփռները՝ հոշոտելով քրոջը, որից մնացած մի կաթիլ արյունը հուշում է տղային քարավանապետի առաջադրած հարցի պատասխանը: Արդյունքում տղան ամուսնանում է քարավանապետի գեղեցկուհի աղջկա հետ՝ արժանանալով նաեւ մեծ հարստության [1(6)]:

5) Թագավորի ժլատության պատճառով աղքատ կնոջ անեծքից չորանում է այգին, որը ծերունու ուրվականի գուշակությամբ կարող է կանաչել միայն Հագարան բլրուլի երգի շնորհիվ: Կախարդական թռչունին ծեր կնոջ խորհրդով եւ կախարդական ձիու ու կրակե թրի օգնությամբ Սալտակ դեի պալատից կարողանում է փախցնել թագավորի կրտսեր որդին՝ նախորոք սպանելով Կարմիր եւ Սեւ դեերին: Սակայն ավագ եւ միջնեկ եղբայրները, կուրացնելով նրան, հափշտակում են Հագարան բլրուլին ու երեք գեղեցկուհիներին՝ գնալով հոր պալատը եւ բոլոր քաջագործությունները վերագրելով իրենց: Շուտով կրտսեր արքայազնը, ծեր կնոջ կախարդանքով բուժվելով, սպանում է նաեւ Սալտակ դեին եւ վերադառնում պալատ: Նրան տեսնելով՝ թռչունը սկսում է երգել, եւ չորացած այգին իսկույն կենդանանում է: Բացվում է կեղծիքը, սակայն վեհանձն տղան ներում է եղբայրներին [1(7)]:

6) Արքայազնը, տեսնելով գեղեցկուհու նկարը, սիրահարվում եւ ամեն կերպ ձգտում է փնտրել ու ճարել նրան: Մեծ դժվարություններ հաղթահարելով՝ բարի ծերունու, մրջյունների, ձկների, թռչունների թագավորների տված կախարդական առարկաների եւ իր հնարամտության շնորհիվ նա հասնում է աղջկա մոտ ու կատարում նրա հոր առաջադրած պայմանները: Ի վերջո հանդիպելով թագավորի խաբեությանը՝ տղան փախցնում է սիրածին [1(8)]:

7) Կուրացած հոր բուժման միջոցը փնտրող թագավորի կրտսեր որդին, կախարդական ձիու օգնությամբ մեծ փորձություններ հաղթահարելով, հանդիպում է համաշխարհային գեղեցկուհուն եւ փախցնում նրան՝ չնայած հակառակորդների, այդ թվում էւ հոր խորդավանքներին [1(13)]:

8) Աղքատ գյուղացու կրտսեր աղջիկն ամուսնանում է իր ընտանիքին ապրուստի միջոցներ պարգեւած օձի հետ, որը կերպարանափոխվում եւ դառնում է գեղեցիկ տղա: Աղջկա ավագ քույրը նախանձից սպանում է քրոջը, որի դիակի տեղում աճած ծառի տաշեղից կենդանանում է աղջիկը՝ երեսն հանելով քրոջ խարդախությունը: Վերջինս արժանանում է դաժան պատժի [1(14)]:

9) Թագավորի պայմանը կատարելու համար անմահական ջուրը փնտրող երեք եղբայրները ծեր կնոջից իմանում են տեղը եւ այն ձեռք բերելու միջոցները: Սպանելով վիշապին եւ սրտի միջից հանելով անմահական ջրով լի տարան՝ նրանք կախարդական հայելու մեջ տեսնում են մահամերձ թագավորին ու բարի կնոջ նվիրած թռչող գորգի շնորհիվ հասնում իրենց երկիրը: Վերակենդանացած թագավորն իր երեք աղջիկներին ամուսնացնում է երեք եղբայրների հետ [1(15)]:

10) Աստված երեք աղքատ եղբայրներից յուրաքանչյուրին մեծ հարստություն է պարգևում եւ որոշ ժամանակից հետո աղքատ մարդու կերպարանքով ներկայանում նրանց: Ավագ ու միջնեկ եղբայրների կողմից արժանանալով արհամարհանքի՝ Աստված մեկին շնագայլ է դարձնում, մյուսին՝ արջ, իսկ կրտսերի առատ հյուրասիրությունը վայելելով՝ նրա հարստությունը բազմապատկում է [1(17)]:

11) Հովվի որդին, ծեր կնոջ խորհուրդներին հետեւելով, սպանում է Սպիտակ դեմին եւ ազատում թագավորի մինուճար աղջկան, սակայն վեզիրի նենգ տղան, կարծելով, թե սպանել է նրան, աղջկա հետ վերադառնում է պալատ եւ պատրաստվում դառնալ թագավորի փեսան: Հարսանիքի ժամանակ ծեր կինը պատմում է եղելությունը, ինչը հաստատում է հարսնացուն: Թագավորի հրամանով հրապարակավ խայտառակում են խաբեբային, իսկ հովվի տղան կնության է առնում արքայադստերը եւ դառնում թագավոր [1(18)]:

12) Երիտասարդ Գագիկ թագավորը, կատարելով հանգուցյալ հոր պատգամը, երեք քույրերին կնության է տալիս երեք դերվիշների, որոնց նվիրած երեք կախարդական մատանիների շնորհիվ հասնում է նկարում տեսած գեղեցկուհուն եւ արժանանում նրա սիրուն: Աղջկա տված կախարդական մատանիների եւ խորհուրդների միջոցով նա կարողանում է կատարել նրա հոր երեք պայմանները եւ ամուսնանում գեղեցկուհի արքայադստեր հետ [1(19)]:

13) Աղքատ ամուսինները խնամում են Աստծո կողմից իրենց պարգևած զավակին՝ օձին: Վերջինս, կախարդական միջոցներով կատարելով թագավորի անհնարին պայմանները, ամուսնանում է նրա կրտսեր աղջկա հետ՝ գիշերները կերպարանափոխվելով գեղեցիկ երիտասարդի: Չնայած տղան խնդրում է գաղտնիքը ոչ ոքի չասել, սակայն կինը պատմում է դրա մասին, ինչի արդյունքում ամուսինն անհետանում է: Լինելով անկտորում կամքի տեր՝ թագավորի աղջիկը, երկար փնտրելով եւ բազում դժվարություններ ու փորձություններ հաղթահարելով, պատահաբար ձեռք բերած կախարդական երեք առարկների՝ մարդուն անտեսանելի դարձնող ակնոցի, թռչող գորգի ու բոլոր կողպեքները բացող բանալու շնորհիվ ի վերջո հասնում է Սպիտակ վիշապի պալատը եւ փախցնում այնտեղ բանտարկված ամուսնուն [1(21)]:

14) Յոթ եղբայրները, չար հարեւանի նենգության հետեւանքով կարծելով, թե իրենց ոչ թե քույր, այլ եղբայր է ծնվել, տնից հեռանում են՝ այլեւս չվերադառնալու պայմանով: Պատահաբար իմանալով եղբայրների գոյության մասին՝ համարձակ աղջիկը մեծ դժվարություններով ճարում է նրանց, սակայն հանդիպում է չար վիշապին: Եղբայրները, վերջինիս սպանելով, քրոջ հետ վերադառնում են տուն՝ ճանապարհին հանդիպելով նաեւ տարիներ շարունակ իրենց փնտրող հորը [1(22)]:

Այդ տիպի գրեթե բոլոր հեքիաթներում ներկայացվում են մարդակերներ, դեւեր, վիշապներ, կախարդական տարբեր առարկաներ, թռչուններ, կենդանիներ:

Հրաշապատում հեքիաթները միշտ ավարտվում են բարու հաղթանակով եւ չարի պարտությամբ, մի հանգամանք, որ սովորաբար հատուկ է նաեւ իրապատում հեքիաթներին, որոնք հանդես են գալիս ներքոհիշյալ սյուժեներով եւ մոտիվներով.

1) Աստված հնարավորություն է տալիս աղքատ մարդուն հարստանալու՝ խորհուրդ տալով գաղտնիքը ոչ մեկին չհայտնել: Չհետևելով խորհրդին՝ նա գաղտնիքն ասում է կնոջը, որի անգաղտնապահության պատճառով սնանկանում է: Օգտվելով Աստծո առատաձեռնությունից՝ աղքատ մարդը կրկին կարողության տեր է դառնում՝ վտարելով կնոջը [1(1)]:

2) Անսովոր ոսկորի փոշուց հղիացած վեզիրի աղջիկն ունենում է հնարամիտ որդի, ով, տեղի տալով թագավորի հրամանին, բացահայտում է ձկների ծիծաղի պատճառը. պարզվում է՝ թագուհու բոլոր քառասուն սպասուհիները, որոնք իրականում կանացի շորերով տղաներ են, նրա սիրելեկաններն են [1(5)]:

3) Համբերատար տղան միշտ հիշում է հոր խոսքերը եւ չընկրկելով դժվարությունների ու ձախորդությունների առաջ՝ ձգտում է հասնել իր նպատակին, ինչը հաջողվում է: Գնահատելով տղայի անզիջում կամքը՝ թագավորը նրան ամուսնացնում է իր գեղեցկուհի աղջկա հետ [1(9)]:

4) Կատարվում է թագավորի երազը. երիտասարդ տարիքում սնանկանալով եւ կորցնելով կնոջն ու երկու տղաներին՝ ծեր հասակում գտնում է նրանց եւ ժողովրդի կողմից կարգվելով նոր երկրի թագավոր՝ ընտանիքի հետ բախտավոր ապրում [1(10)]:

5) Մոր մահից հետո սիրահետվելով հոր կողմից՝ աղջիկը հագնում է փայտե շորեր եւ հեռանում տնից՝ հայտնվելով թագավորական պալատում, որտեղ նրան *Փէլրի ծ'նլ ծ'նլն* մականունն են տալիս: Թագավորի տղան, տեսնելով փայտե շորերի մեջ քողարկված գեղեցկուհուն, սիրահարվում եւ կնության է առնում նրան: Իմանալով այդ մասին՝ աղջկա հայրը հանկարծամահ է լինում [1(11)]:

6) Ավագ եղբոր անարդար վերաբերմունքի արդյունքում կրտսեր եղբայրը հայրական տնից իրեն բաժին հասած ծեր հոր հետ տեղափոխվում է օտար քաղաք, որտեղ իր ազնիվ արարքներով արժանանում է տեղի թագավորի ուշադրությանը եւ ամուսնանում նրա աղջկա հետ: Վեհանձն տղան ներում է եղբորը եւ բարեկեցիկ կյանք ստեղծում նաեւ նրա ու նրա ընտանիքի համար [1(12)]:

7) Աղքատ գյուղացի երիտասարդը կնության է առնում թագավորի ծույլ աղջկան եւ ստիպում նրան աշխատել: Աղջիկն իրեն տեսակցության գնացած հորն ու մորն առաջարկում է աշխատել, քանի որ ըստ ամուսնու տան սովորույթի՝ ով չի աշխատում, նրան չեն կերակրում: Թագավորը, գնահատելով փեսայի կամքը, նրան է նվիրում իր հարստության կեսը [1(16)]:

8) Խորթ մորից հալածված երեք քույրերը, մեծ դժվարություններ հաղթահարելով, ի վերջո հայտնվում են թագավորական պալատում, որտեղ կրտսեր քույրն ամուսնանում է արքայազնի հետ՝ ունենալով գույգ ոսկեզանգուր որդի: Մակայն կաշառվելով խորթ մոր կողմից՝ տատները նորածիններին թաքցնում է ջրադացում՝ նրանց տեղը շան լակոտներ դնելով: Գազազած թագավորը հրամայում է շան լակոտները մորթել, իսկ հարսին մերկացնել եւ գյուղեգյուղ շրջելով՝ խայտառակել: Խարդախությունը բացահայտվում է: Արդյունքում խորթ մայրն ու տատները դաժանորեն սպանվում են, թագավորը հանկարծամահ է լինում, իսկ արքայազնը դառնում է թագավոր, նրա կինը՝ թագուհի [1(20)]:

Ավանդությունները վիպական ժանրի ժողովրդական ստեղծագործություններ են, որոնք ստուգաբանում, բացատրում, ներկայացնում են անցյալում եղած և տեղի ունեցած իրերն ու դեմքերը, դեպքերն ու երևույթները: Հիմք ընդունելով ավանդությունների էությունը՝ Ա.Ղանալանյանը դրանք բաժանում է երեք հիմնական տեսակների³⁸.

1. **Մտուգաբանական ավանդություններ**, որտեղ մեկնվում, ստուգաբանվում և իմաստավորվում են անհասկանալի բառերը:

2. **Քացադրական ավանդություններ**, որոնք ընդգրկում են երկնային և երկրային տարրեր մարմինների առաջացումը, կենդանիների ու բույսերի տարրեր հատկություններ, մարդկային ամենատարրեր հարաբերություններ, զանազան երևույթներ, սովորություններ, հավատալիքներ, հանգամանքներ:

3. **Վարքաբանական ավանդազրույցներ**, որտեղ կենսագրական տեղեկություններ և միջադեպեր են պատմվում իրական և մտացածին, հայտնի և անհայտ անհատների կյանքի ու գործունեության վերաբերյալ:

Արցախի բանահյուսության մեջ ըստ քանակի գերակշռում են ստուգաբանական ավանդությունները: Քիչ չեն նաև քացադրական ստեղծագործությունները, իսկ վարքաբանական ավանդազրույցները զգալիորեն զիջում են այդ երկուսին: Որոշ ստեղծագործություններ էլ իրենց էությանը կարող են դասվել և՛ առաջին, և՛ երկրորդ խմբերի մեջ:

Արցախյան ավանդությունների մեջ առանձնահատուկ տեղ ունեն հայրենի բնաշխարհն ու նրա հետ կապված հավատալիքներն ու պաշտամունքի առարկաները: Արցախում ևս ժամանակին մեծ հավատ կար ոգիների գոյության վերաբերյալ, որի մնացուկները առայսօր պահպանվում են: Ահա թե ինչու ոգեղինացվել ու անձնավորվել են հայրենի լեռներն ու քարերը, ջրերը, բույսերն ու կենդանիները, առանց որոնց անհնար է արցախցու գոյությունը:

Լեռներից հատկապես պաշտամունքի առարկա են դարձել Քիրսը, Մռավն ու Դիզափայտը, որոնց վրա գտնվող ուխտատեղիները իրենց արտացոլումն են գտել մի շարք ավանդություններում: Այժմ էլ արցախցի կանայք, ձեռքերը կարկառելով դեպի այդ լեռները, խնդրում են կատարել իրենց իղձը՝ մեկին պահպանելու, երկար կյանք պարգևելու, փորձանքներից հեռու պահելու կամ պատժելու: Այսպես. չար կեսուրից ազատվելու համար թշվառ կինը խնդրում է Քիրսին իրեն քար դարձնել, որը և իսկույն կատարվում է [2(96.ա)], բաքվեցի հայ կինը հեռու-հեռվից դիմում է Դիզափայտին իր մահամերձ որդու կյանքը փրկելու խնդրանքով՝ խոստանալով մատաղ անել, և հիվանդը, որի մահը բժիշկները համարում էին անխուսափելի, կազդուրվում է [2(81.բ)], բնակիչները խնդրում են Մռավին՝ փրկելու իրենց Քափասից, որը, անչափ բարձրանալով, ստվերի տակ է թողել ողջ շրջակայքը, Մռավը լսում է խնդիրքը և թրով ջարդում ըմբոստ լեռան գլուխը [2(103)]:

Հայրենի լեռների հետ պաշտվում են նաև մի շարք քարեր և ժայռեր, որոնք դարձել են ուխտատեղիներ: Դրանց մոտ աղոթում են, մոմ վառում, մատաղ կտրում: Առանձնակի պաշտամունքի առարկա են ծառաքարերը, որոնցից իր գործությամբ հայտնի է Խերխան գյուղի մերձակայքում գտնվողը: Այն հեռվից ծծկեր երեխային կերակրող կնոջ տեսք ունի, որի ծծերից կաթ-կաթ ջուր է հոսում: Սակավակաթ կանայք այդտեղ աղոթում էին, մոմ վառում, այդ ջրից քսում իրենց կրծքերին, և կաթը իսկույն առատանում էր:

38. Ղանալանյան Ա., Ավանդապատում, Երեւան, 1969, էջ ԻԸ-ԻԹ

Ավանդության համաձայն՝ մի անխիղճ մայր այս ժառի մոտ արձակել է իր ծծկեր երեխային և փախել: Աստված ժայռին ծծեր ու կաթ տալու շնորհք է պարգևել, որ երեխան սովից չմեռնի [2(96.բ)]: Իրենց շուրջը հյուսված պատմություններով հայտնի են նաև մի շարք այլ քարեր ու ժայռեր, ինչպես նաև սարեր, բլուրներ, ձորեր, դաշտեր, կամուրջներ, տեղամասեր, ճանապարհներ [2(82-128)]:

Դեռես պահպանվում են ջրի պաշտամունքի մնացուկները. մի քանի աղբյուրներ, սուրբ համարվելով, շարունակում են մնալ հիվանդությունների բժշկող: Դրանցից մի քանիսն ամենայն տեսակ, իսկ մյուսները միայն որոշ հիվանդությունների բուժիչ սրբատեղիներ են համարվում: Որպես ամեն տեսակի հիվանդությունների բժշկող՝ հայտնի է Հաղորտի գյուղի **Ջրբավոր ախպճուրը**, որին այցելելով՝ հիվանդները այդ ջրից խմում և քսում են իրենց մարմնին ու կազդուրվում [2(165)]: Դիզաբայախ լեռան ստորոտի գյուղերում մեծ համբավ ունի լեռան վրա գտնվող **Արչին ախպճուրը**: Ավանդությունը, ըստ որի՝ աղբյուրը բխել է ծարավից տոչորվող արջի՝ երկնքին ուղղված խնդրանքի արդյունքում, հիմա էլ պատմվում է այդ գյուղերում: Պաշտվում է նաև աղբյուրից վերև գտնվող քարայրը, որտեղ կայծակը խոցել է արջին [2(161)]:

Բազմաթիվ են այն աղբյուրները, որոնք չեն պաշտվում, բայց նրանց մասին հյուսվել են գեղեցիկ ավանդություններ [2(156-181)]: Որոշ պատումներ են պահպանվել նաև այլ ջրերի մասին [2 (176), 2(180)]:

Արցախում յուրահատուկ է բույսերի և կենդանիների պաշտամունքը: Ծառապաշտության մեջ նախապատվությունը տրվում է **սլորըշնի** (բռնչենի) ծառին, որին կարելի է հանդիպել կալատեղերում, գերեզմանոցներում, սրբավայրերում: Հատկապես պաշտվում են այս վերջինները, քանի որ ժողովրդի մտածողությամբ Աստծու զորությունը տված է սրբերին և նրանց մոտ գտնվող ծառերին: Գրեթե յուրաքանչյուր գյուղ ու սրբավայր ունի նման ծառեր, որոնց հանդեպ խոր հավատով են լցված բոլոր բնակիչները: Մեծ մեղք է համարվում սրբազան ծառերը կամ նույնիսկ նրանց փոքր ճյուղերը կտրելը. հանդգնողը ժողովրդի դատողությամբ անպայման պատժվում է:

Հաղորտի շրջանի Պլեթանց գյուղի եկեղեցու բակի մեծ պռնու մասին ասում են, որ մի անգամ գյուղի պատանիներից մեկը համարձակվել է բարձրանալ ծառը և պարսատիկի համար երկճյուղ կտրել, սակայն իջնելուց ընկել է ժայռի վրա և իսկույն մահացել: Հետագայում մահացել են նաև նրա եղբայրները և քույրերը: Պատահական չէ, որ մինչև հիմա ոչ ոք չի համարձակվում օգտագործել անգամ ծառի չորացած և թափված ճյուղերը, դրանցով միայն մատաղ են եփում, կամ ծերունիները աչքի ուլունքներ են պատրաստում նորածինների համար [2(130)]: Նույն գյուղի մեկ այլ սրբավայրի՝ **Նրհապակի** մասին պատմում են, որ գյուղի՝ գավակ չունեցող բնակիչներից մեկը Աստծու պատվերով մի գերեզմանաքար է տարել և կանգնեցրել այդտեղի թքեռնի սուրբ ծառի տակ, և ինը ամիս հետո նրա ընտանիքում տղա է ծնվել: Մի գյուղացի՝ համագյուղացիների բնորոշմամբ խելքը հացի հետ կերած մի հայ, անտեսելով պաշտամունքը, սուրբ ծառի՝ կայծակից չորացած և ընկած ճյուղը կտրտել և օգտագործել է տան կարիքների համար, որի պատճառով էլ նրա աջ ձեռքը չորացել է [2(131)]:

Բացի պռնուց և թքեռնուց պաշտվում են կաղնին, սոսին, ընկուզենին, տանձենին և այլ ծառեր: Այդ ծառերի տակ մատաղ են անում, մորթված անասունի կամ աքլորի գլուխն ու ոտքերը դնում ծառի փչակում, մոմ վառում, թաշկինակ կամ հագուստի մի կտոր կապում ծառի ճյուղին և վերադառնում: Նման ծառերը չորանալուց հետո էլ մնում

են՝ որպես պաշտամունքի առարկա: Դրանց փտած ճյուղերի փոշին, որ կոչվում է **խրևօրուն**, ջրի մեջ լուծում և խմում են հիվանդություններից զերծ մնալու համար:

Ավանդություններ կան նաև սովորական բույսերի մասին [2 (182-185)]:

Թռչուններից ամենից տարածվածը ծիծեռնակի պաշտամունքն է, որի մասին եղած պատմություններն այժմ էլ տարածված են տարբեր գյուղերում [2(186 ա, բ)]: Մեծ մեղք է համարվում ծիծեռնակին սպանելը, անգամ նրա բույնը քանդելը, թեկուզ այն լինի տան մեջ կամ նույնիսկ օջախի գլխին: Ժողովրդի կարծիքով՝ ծիծեռնակի բույնը քանդողի տունը անպայման կավերվի:

Ավանդություններ են պահպանվել ուրիշ թռչունների մասին [2(187-206)]:

Սողուններից պաշտվում է լորտուն (լօկը): Ժողովրդի հավաստմամբ լորտուն հայ է, իսկ օձը՝ թուրք: Պատահական չէ, որ լորտուն միշտ սպանում է հանդիպած օձին, որպեսզի վերջինս հայերին չխայթի: Պաշտվում է նաև տան օձը, որը համարվում է **դժվլնաթ** (հաջողություն բերող): Իշխում է այն կարծիքը, որ, եթե շահմար օձը մեկի բերանում թքի, վերջինս իմաստուն կդառնա: Նման պատվի արժանացել է **Օվջի Փիրունը** [2(222)]:

Կաթնասուններից կատվի մասին ասում են, որ նա Քրիստոսի թաշկինակն է: Իբրև մի անգամ Հիսուսը հյուրընկալվել է մի տան և, տեսնելով, որ մկները խանգարում են ճաշել, հանել է թաշկինակը, խաշակեցել և արձակել: Այն իսկույն կատու է դարձել և հալածել մկներին [2(214)]: Կատուն համարվում է սուրբ, նրան սպանելը՝ մեծ մեղք. իզուր չեն ասում.

- Հու վեր մին կարու քսպանէ, բեղմա օխարը յը՛խօժէ շինի, հանցու մէխկա միզվի:

Մի ավանդության համաձայն՝ արջը ժամանակին ազահ ջրաղացպան է եղել: Մի անգամ նա գողացել է բազմազավակ որբևայրու այլուրի մի մասը և վերջինիս անեծքով դարձել արջ [2(215)]: Հուզիչ պատմություն է Պըտկէս պէրք եկեղեցու բակում թաղված արջի մասին եղած ավանդությունը: Երեխտապարտ արջը կամովին գնում է վանք և օգնում իր վերքը բուժած տերտերին՝ եկեղեցու կառուցման համար քարեր կրելով: Հերթական անգամ հեռվից քար բերելով՝ նա իր փրկիչին մեռած է գտնում և, վշտից գլուխը խփելով հանգուցյալի տապանաքարին, ինքնասպան լինում: Արջին թաղում են եկեղեցու բակում, որը և դառնում է սրբատեղի: Չբեր կանայք չոքեչոք պտտվում են արջի գերեզմանաքարի շուրջը, Աստված ասում է՝ պըտկըվի՛ս, չըպէ՛րք, և նրանք պողա-վորվում են: Այստեղից էլ ժողովրդի ստուգաբանությամբ առաջացել է վանքի անունը [2(150)]: Նմանատիպ մի գերեզման էլ կա Խնապատ գյուղի մերձակայքում՝ Նրիատակ տեղամասում: Ասում են՝ այստեղ մի գայլ է թաղված, որը սնել և պաշտպանել է գաղթի ժամանակ մորը կորցրած մի մանկան [2(151)]:

Գեղեցիկ պատումներ են հյուսվել նաև կենդանական աշխարհի տարբեր ներկայացուցիչների մասին [2(207-219)]:

Երկնային լուսատուներից պաշտվում են հատկապես արևն ու լուսինը: Ճիշտ է՝ դրանց առաջ այլևս ծունր չեն իջնում և չեն աղոթում, ինչպես առաջներում, բայց շարունակում են դրանցով երդվել.

- Էն մարդ՛վը, քա էր պէնը ըրած ինիս, Էն լինսինգ՛ան ինչ քուռըցընէ, քա սը՛տի ինիս:

Ծեր կանայք երբեմն դիմում են այդ լուսատուներին՝ խնդրելով պահապան լինել իրենց հարազատներին:

Ավանդություններ կան նաև աստղերի, կայծակի, անձրևի, որոտի, գիշերվա ու ցերեկվա, օրվա, երկրաշարժի մասին [2(1-8)]:

Մի շարք ստեղծագործություններում արտացոլվում է քրիստոնեական կրոնի և հատկապես Քրիստոսի հանդեպ ունեցած մեծ հավատը. կռապաշտների զորավարը, տեսնելով սպանված քրիստոնյա գեղեցկուհու վրա երկնքից իջած լույսը, իր զինվորների հետ ընդունում է նրա կրոնը [2(81ա)], հովիվը, հրաժարվելով Քրիստոսին կաթ տալուց, նրա անեծքով իր հոտի հետ քարանում է [2(117)], Քրիստոսը զայրանալով անիծում է ջորուն, և վերջինս զրկվում է պտղաբերելու հնարավորությունից [2(213)]:

Արցախյան ավանդություններում մեծ արձագանք է գտել ժողովրդի ներքին կյանքը՝ զբաղմունքը, կենցաղը, հասարակական հարաբերությունները: Ջրաղմունքներից հատկապես արտացոլվել են երկրագործությունը, անասնապահությունը, արհեստագործությունը, այգեգործությունը, որսորդությունը, որոնք կենսական մեծ նշանակություն ունեն արցախցու կյանքում: Կենցաղային ավանդությունների մեջ տեղ են գտել մի շարք սովորույթներ, հարաբերություններ, ծեսեր: Դարեր շարունակ ազատ սիրուն և ամուսնությանը խոչընդոտել են սիրող զույգերի սոցիալական տարբեր ծագումն ու հասարակական դիրքը, ընչքային դրությունը՝ ստիպելով սիրահարներին գաղտնի հեռանալ հայրենի օջախներից, ինչը և հաճախ ոճրագործությունների և ողբերգությունների տեղիք է տվել: Այսպես, Վանք գյուղի բեկի աղջիկը՝ Հուռումը, անտեսելով հոր կամքը, փախչում է սիրած տղայի հետ և բնակվում գյուղից հեռու՝ անմարդաբնակ մի վայրում, որտեղ և հռչակվում է գազանների կողմից: Հետագայում այդ վայրում գյուղ է հաստատվում, որն էլ Հուռումի հիշատակին կոչվում է **Հուռումէն քաղ**, իսկ հետո՝ **Հուռաքաղ** [2(52 գ)]: Սակայն միշտ չեն ծնողները պարտադրում իրենց կամքը զավակներին, երբեմն նրանք տեղի են տալիս՝ հարգելով անկեղծ զգացմունքները: Մի ավանդության համաձայն՝ Դիզակի մելիք Մաջումը չի ընդդիմանում իր մինուճար աղջկա՝ Գայանեի սիրուն և նրան ամուսնացնում է ծառա Գագիկի հետ՝ մելիքությունը կտակելով վերջինիս [2(225)]: Նարեշտար գյուղի անունը ստուգաբանող ավանդության մեջ քուրդ բեկի մինուճար աղջիկը, հակառակ հոր կամքին, փախչում և ամուսնանում է իրենց տան հայ ծառա Առստամի հետ: Հետագայում հայրը ներում է աղջկան՝ տալով մեծ օժիտ և ծառաներ [2(63)]: Սրտառուչ մի պատմություն է Մեծ Թաղեր և Տող գյուղերի խաչմերուկում գտնվող Արգուման վանքի մասին եղած ավանդությունը. ռուս զինվորները իրենց հետ Ռուսաստան են տանում կռվի ժամանակ մորը կորցրած մի հայ մանկան՝ Արգուման անունով, որը, կրթություն ստանալով և մեծ հարգանքի արժանանալով, դառնում է գեներալ: Վերադառնալով Շուշի՝ նա ամուսնանում է իրենից տարիքով մեծ մի հայ կնոջ հետ: Մի օր էլ ամուսնու ոտքերը լվանալիս կինը տեսնում է նրա ոտքի նշանը և հեծկլտալով ուշաթափվում. պարզվում է՝ ամուսինները մայր և որդի են, որոնք տարիներ առաջ կորցրել են իրար: Խոր հիասթափություն ապրելով՝ նրանք այդ ամենը պատմում են տերտերին, որն էլ խորհուրդ է տալիս մեղքերը քավելու համար մի եկեղեցի կառուցել և մեջը աղոթել, ինչը և սիրով կատարում են [2(132)]: Նման դեպք է կապված Տուֆի գյուղի մերձակայքում՝ **Իք'ակ** գետի վրա, գտնվող կամուրջի կառուցման հետ. քույր ու եղբայր, մանկուց իրար կորցնելով, օտարության մեջ հանդիպում են և, անտեղյակ իրականությանը, ամուսնանում: Տարիներ հետո, պառավ կնոջից իմանալով եղբորությունը, նրանք դիմում են Գտիչ վանքի տերտերին՝ մեծ մեղքը քավելու խնդրանքով, և նրա խորհրդով մի թանկարժեք նվեր-հիշատակ են թողնում հայրենի գյուղի ժողովրդին. կառուցում են այդ կամուրջը [2(92)]:

Մի շարք ավանդություններում արծարծվել են օտար բռնակալների նվաճողական նկրտումները, կատարած ավերածություններն ու թալանը և արցախցիների անզիջում պայքարը նրանց դեմ: Ըստ ավանդության՝ Հաղրուքի շրջանի գյուղերից մեկը ստացել է **Թէգխարաք** (հաճախակի փչացող) անունը, քանի որ այդ տեղով անցնող օտար բռնակալներից յուրաքանչյուրը ավերել և թալանել է այն [2(12)]:

Արցախցին առանձնապես վրիժառու է դառնում, երբ փորձում են պղծել նրա սուրբ զգացմունքները: Նման մի հուզիչ պատմություն է ներկայացնում Ճարտար և Մոս գյուղերի մոտակայքում գտնվող **Ղիշա վանքի** մասին եղած ավանդությունը. օտար բռնակալ Խօշանբնագը, չբավարարվելով կատարած ավերածություններով և կողոպուտով, օրենք է սահմանում, որի համաձայն՝ իրեն է վերապահվում յուրաքանչյուր նոր ամուսնացող աղջկա հետ առաջին գիշերն անցկացնելու իրավունքը: Կտրիճ երիտասարդ Եղիշեն՝ ժողովրդի հավաստմամբ՝ Գրիգոր Լուսավորչի թոռը, չկարողանալով տանել նման անպատվությունը, հարսի շորերով ներկայանում է բեկին և գիշերը խողխողում նրան՝ ինքն էլ նահատակվելով հետագայում իր անունը կրող վանքի տեղում [2(137)]:

Առանձնակի շարքով են ներկայանում Թևան Ստեփանյանի մասին պատմվող ավանդազրույցները: Նշանավոր հայդուկապետը իր ամբողջ կյանքը նվիրել է արտաքին և ներքին թշնամիների դեմ մղվող պայքարին: Մի ավանդության մեջ իր փոքրաթիվ քաջերով նա հաղթում է թուրքական զորքին՝ կանխելով արյունահեղությունն ու թալանը [2(220 դ)], մի այլ դեպքում գնդակահարում է հայ կնոջ պատվի հանդեպ ոտնձգություն կատարած իր զինվորին [2(220 ա)], մի ուրիշ դեպքում ծեծում է հայ գյուղացուն, որը համարձակվել է գովել սպանված թուրքի արտաքին զեղեցկությունը:

- **Լ'ալ գ'իդնցէք', քօրքը հինչ էլ ինի, հային վր'ննանը րակէ ցը'խըն էլ չմրժի-** ալսպես է խրատում ազգային հերոսը իր հայրենակիցներին [2(220 բ)]:

Սակայն միշտ չէ, որ արցախցին կարողացել է զինված պայքար մղել թշնամու դեմ. երբեմն նա բռնակալներին հակադրվել է իր ստեղծագործ և շինարար ոգով՝ ապավինելով Աստծո և սրբերի զորությանը: Մի ավանդության մեջ պատմվում է, թե ինչպես Լենկ Թեմուրը, խղճի խայթ զգալով, թույլատրում է չկոտորել այնքան հայ, որքան կտեղավորի տեղի եկեղեցին: Մարդիկ, մտնելով եկեղեցին, գաղտնի ետնադռնով փախչում են անտառը և ազատվում [2(142)]: Չկարողանալով գրավել Գտիչ բերդը՝ արաբ զորավար Բուղան ավերում է հայկական սրբավայրերը: Նույն ժամանակ՝ կռվի թեժ պահին, հայերը կառուցում են նոր եկեղեցի՝ նրան տալով **Թիժ յը'խը** անունը [2(133)]: Պողոսագոմեր գյուղում ժամանակին մի մեծ փոս է եղել, որտեղ թշնամիների հարձակումների ժամանակ թաքնվում էին կանայք ու երեխաները և փրկվում: Հետագայում, երբ խաղաղություն է տիրում, ժողովուրդը ամենքին փրկող այդ փոսի տեղում եկեղեցի է կառուցում՝ այն անվանելով **Ամենափրկիչ** [2(141)]:

Վերոհիշյալ ազգային ավանդությունների կողքին տեղ են գտել նաև միջազգային որոշ ստեղծագործություններ, որոնք իրենց զուգահեռներն ու տարբերակներն ունեն մի շարք ժողովուրդների մեջ: Դրանցից Արցախում լայն տարածում ունի համաշխարհային ջրհեղեղի մասին եղած պատմությունը, որի համաձայն՝ Նոյ նահապետը, կանխագալով գալիք մեծ ջրհեղեղը, շինում է մի տապան և իր ընտանիքով ու կենդանիներով տեղավորվում նրա մեջ [2(9)]: Նման բնույթ ունի նաև տարբեր շինվածքների փլուզումը կանխելու նպատակով շինվածքի մեջ կենդանի վիճակում մարդ թաղելու պատմությունը [2(199 բ)]:

Արցախյան առակները (*մնամյ*) փոքր ծավալի բարոյախոսական փոխաբերական ստեղծագործություններ են, որոնք մեծ աղերսներ ունեն ժողովրդական բանահյուսության այլ ժանրերի, ինչպես նաև հայ ազգագրական մյուս շրջանների համապատասխան ստեղծագործությունների հետ: Որոշներն էլ պարզապես համընկնում են նշանավոր առակագիրների, հատկապես Եզոպոսի, Մխիթար Գոշի, Վարդան Այգեկցու առակներին: Արցախի առակախոսները, սերնդեսերունդ վերապատմելով, դրանց հիման վրա ստեղծել են նորանոր տարբերակներ՝ հարմարեցնելով ժամանակաշրջանի երևույթներին և տեղական վարք ու բարքին, սոցիալական ու քաղաքական իրադարձություններին, հասարակական փոխհարաբերություններին: Առակներում սովորաբար մարդկային բնավորության և հասարակական, կենցաղային արատները ներկայացվում ու ծաղրվում են կենդանիների, երբեմն՝ բույսերի գործողությամբ ու վարքագծով՝ արտահայտելով բարոյախոսական եւ խրատական որևէ գաղափար: Նրանց մեջ գործողն ըստ էության մարդն է՝ այս կամ այն կենդանու կերպարանքով: Բազմազան են արցախյան առակներում արձանված թեմաները, գաղափարներն ու մոտիվները: Մի շարք ստեղծագործություններում ժողովուրդը մարդուն հատուկ խորամանկությունը, շողոքորթությունն ու քծնանքը ներկայացրել է աղվեսի կերպարի մեջ: Պատահական չէ, որ միջնադարում հայկական առակների ժողովածուները կոչվել են «*Աղվեսագիրք*», իսկ Ղարաբաղի բարբառում, ինչպես ընդհանուր հայերենում, աղվես բառը փոխաբերաբար նշանակում է նաև «*խորամանկ, շողորորք, նենգադավ մարդ*»: Իր բնատուր խորամանկության, շողոքորթության և այլ հատկանիշների շնորհիվ աղվեսին հաջողվում է խույս տալ անհաջողություններից [3(9), 3(15)], վրեժխնդիր լինել իր հանդեպ դավադրություն կազմակերպած արջին [3(31)], շահել արքայի՝ առյուծի սիրտը [3(23)]: Սակայն ոչ միշտ է դա նրան հաջողվում, և ի վերջո նա պարտվում է, ինչպես ժողովուրդն է ասում. «*Ժիւլիզ՝ աղվեսը ճօխար վրէննավ քնլանկ կրդնէ*»: «*Անգրն ա աղվեսը*» առակում խորամանկ ու երախտամոռ կենդանին փորձում է ուտել թակարդում հայտնված իր մտերիմ անգղին, սակայն վերջինս կտուցով խփում և հանում է նրա մի աչքը՝ մյուսն էլ թողնելով, որպեսզի դրանից հետո կարողանա ճանաչել և իրարից տարբերել քարեկամին ու թշնամուն, հարազատին ու օտարին [3(70)]:

Որոշ պատումներ ստեղծվել են գայլի շուրջ, որտեղ այլաբանորեն վեր են հանվում մարդուն հատուկ խարդախությունն ու երախտամոռությունը: Պիղծ՝ հարամ է գայլը, ահա թե ինչու՝ ի տարբերություն ոչխարի ցնկնելով մի քանի ձագ, նա հոտ չի կազմում [3(84)], նրա ձագի ապագա խարդախությունը գուշակում է անգամ կույր հովիվը [3(62)], իրեն մահվան ճիրաններից ազատած ագռավին վարձահատույց լինելու փոխարեն նա վերջինիս խորհուրդ է տալիս շնորհակալություն հայտնել, որ գլուխն իր երախից կենդանին է հանել [3(8)]: Որոշ ստեղծագործություններում էլ գայլը ներկայանում է խորամանկությամբ [3(47)], վախկոտությամբ [3(59)] ու սնապարծությամբ [3(66)]: Կյանքում մի անգամ իր անօրինություններով հայտնի կենդանին փորձում է լավություն անել ու բժիշկ ձևանալով՝ փրկել էշին,բայց այս անգամ էլ ինքն է երախտամոռության գոհ դառնում և զղջալով արածը՝ ասում. «*Էս ինչ խրդեզ՝ ա, ախերսաւ յէս արսաղան-բարսաղան դասաբ ի, խր՛լքես հինչ փրչի՞ց, վեր հննք՛իւմ տր՛ռէ*» [3(30)]:

Այսպես իրենց տարբեր հատկանիշներով հանդես են գալիս նաև առյուծը, արջը, էշը, ձին, ուղտը, նապաստակը, արծիվը, աղավնին, սագը, շնաճանճը, օձը, կրիան, սուսենին, բոխենին և այլն:

Քիչ չեն նաև այն առակները, որոնցում քննադատվում ու պախարակվում է պարծենկոտությունն ու մեծամտությունը. այսպես, նապաստակը, իմանալով, որ արջը թակարդ է ընկել և չի կարողանում դուրս գալ, աքացում է նրան և մոծակ կոչելով՝ հրամայում այլևս իր ճանապարհը չփակել [3(43)], արջի մեծահոգության շնորհիվ արժանանալով պատվի՝ մուկը վերջինիս հրամայում է այդուհետ իրեն «աղա» կոչել [3(36)], ավանակները իրենց են արժանի համարում անտառի թագավորի տիտղոսին, քանի որ առյուծին գերազանցում են ձայնի, հասակի, ոտքերի բարձրությամբ ու աշխատասիրությամբ [3(39)], լուսն ցանկանում է գոմեշի հետ լուծ քաշել, քանի որ իրենք նույն գույնն ունեն [3(29)]: Սակայն հաճախ մեծամիտներն արժանանում են հպարտությամբ ու համեստությամբ աչքի ընկնող իրենց խոսակցիների ծաղրին. երբ օձը պարծենում է իր՝ ամեն տարի շապիկը փոխելով, համեստ ձին պատասխանում է. **«Էփրան շնուր-շնուր հայավրար փօխում ըս, ամնա մին հէփի էլ ա գ'իղնիմ չըս խասալաքրար փօխէս»** [3(44)], երբ ագռավը նախատում է աղավնուն ամբողջ տարվա մեջ ընդամենը երկու ձու ամելու համար, վերջինս ասում է. **«Իմ ծուվէնասս խըղըղօթուն պիրօղ դօնէգ'նէ յըն փնու կ'ամ, քունան կըռկըռօղ քաշէր»** [3(32)], նույն ձևով արծիվը ծաղրում է սագին [3(53)], բոխենին՝ սոսենուն [3(82)]:

«Վր'նըրար յօրդանըրար ըգ'ծրնմ մը'կնէ»- խորհուրդ է տալիս ժողովրդական առածը, իսկ ով չի ճանաչում իր չափը, անպայման տուժում է: Նման գաղափար է արտահայտված որոշ առակներում. չհետևելով աղվեսի խորհրդին՝ գետն անցնել կամրջով, առյուծը փորձում է այն անցնել լողալով, որի արդյունքում վիշապ ձուկը պոկում է նրա ազդրը [3(69)], շնամանձի հանդգնությունն այն աստիճանի է հասնում՝ **աշկը ունքան էնքան ա պըրըննիւմ**, որ որոշում է խայթել ու սպանել առյուծին և դառնալ թագավոր, սակայն վերջինս կուլ է տալիս նրան [3(49)], տեսնելով մեծ ոսկոր կուլ տալու պատճառով ցավից գալարվող բագեին՝ բուն խորհուրդ է տալիս. **«Էփ ք'ը'գ խըրարպ, միհէնգ'ասս փէնը վը'ռէփ չափը ճիւնննչի, հանց վըսկըռ կօլ փօ, վէր վը'ռավըրար վէր քըցիս»** [3(10)]:

Յուրաքանչյուրը պետք է ձգտի ընկերանալ և գործել իրեն համապատասխան անձի հետ, այլ կերպ ասած՝ ամեն ոք **իւրնն ճըպարը քիդի իւրնն քօլան կըրըրէ**, այլապես անհաջողությունն ու ձախողումն անխուսափելի են: Նման գաղափար է արտահայտված **«Մարթըն ա կօրեն»** առակում. աշնանացանի ժամանակ ընկերանում են մարդն ու կրիան, մարդը ցանում է արտը, իսկ ընկերջը պատվիրում է աղբյուրից կուլալով ջուր բերել, սակայն դանդաղաշարժ կրիան պատվերը կարողանում է կատարել միայն ամիսներ անց՝ այն էլ շտապելուց կուլան գետնին գցելով և ջարդելով [3(75)]: Մեկ այլ դեպքում, համաձայնության գալով, ոգնին ու կրիան ամուսնանում են, բայց չեն կարողանում գրկախառնվել, ինչին խանգարում են առաջինի ցցված փշերը և երկրորդի ոսկրե պատյանը [3(72)]: Որոշ ստեղծագործություններում այլաբանորեն ներկայացվում են մարդկային բնավորության այլ հատկանիշներ:

Պատվախնդրության գաղափարն է արտահայտված **«Օղփէն ջօղաքը»** և **«Ասլանըն ա մուկըն»** առակների մեջ, որոնցից առաջինում մահամերձ ուղտը պատրաստ է ներելու իր հանդեպ տիրոջ կատարած բոլոր անարդարությունները, բացի նրանից, որ մի անգամ տերը ստորացրել է իրեն՝ սարը բարձրանալիս կապելով ավանակի հետևից [3(14)], իսկ երկրորդում պատվախնդիր առյուծը գերադասում է մեռնել որսկանի արձակած գնդակից, քան ազատվել մկան ձեռքով [3(56)]: Մյուս ստեղծագործություններում

արծածվում են ծուլության [3(4)], անճարակության [3(11)], կատարած սխալ քայլի զղջման [3(12)], ուրիշին օգնության չհասնելու հետևանքով տուժելու [3(25)], միայն սեփական շահի համար մտածելու ու գործելու [3(67)], միաբանության [3(18)] և զանազան այլ գաղափարներ:

Սակայն ոչ բոլոր առակներում է մարդկային էությունը այլաբանորեն վերհանվում կենդանիների գործողությամբ ու վարքագծով: Մի շարք ստեղծագործություններում ուղղակի հանդես է գալիս մարդը՝ հիմնականում իր բացասական հատկանիշներով՝ հատկապես ազահությանը: «**Թամսը՝ Արթ**» ստեղծագործության մեջ ազահ մարդը վազելով անցնում է երկար տարածություն, որն ըստ պայմանի իրեն պետք է պատկանի, սակայն շնչակտուր լինելով՝ չի բավարարվում այդքանով և վերջին շնչում աջ ձեռքը մեկնում է առաջ՝ ջանալով այդ մի թիզ հողն էլ յուրացնել [3(1)], «**Թաննը՝ Ար մարթը**» առակում, երբ Գաբրիել հրեշտակապետը, տեղի տալով հարյուրամյա ծերունու աղաչանքին ու սպառնալիքին, առաջարկում է բուք մատը դնել եզան վրա՝ դրա տակ եղած մազերի քանակով տարիների կյանք ստանալու պայմանով, մարդը պառկում է եզան վրա, իսկ ձեռքերով գրկում նրա գլուխը [3(41)], աչքածակ պառավ կինը, Աստծո ողորմածությամբ ապրելով երկար, մեռնելիս անիծում է նրան, որ թույլ չի տվել մի քանի տարի էլ ապրել ու ամուսնացնել թոռների թոռներին [3(42)]:

Ազահությանը զուգընթաց քննադատվում է ժլատությունը և խաբեությունը. մի դեպքում մոլլան է օրեցօր պակասեցնում էշի կերը, որի պատճառով կենդանին սատկում է [3(22)], մի այլ դեպքում տերտերներն են իրենք իրենց ժլատության ու խաբեության արդյունքում տուժում [3(3)]:

Իրականում բոլոր կենդանիներից առավել չար ու դաժան է մարդը, որի դատաստանը ի վերջո կատարվում է մահից հետո [3(79)]:

Արցախի վիպական բանահյուսության ժանրերից դեռես լայն կենցաղավարում ունեն զվարճախոսությունները, դեռ ավելին՝ ժամանակի ընթացքում ստեղծվում են նորերը: Աչքի ընկնելով բարոյախրատական ու դաստիարակչական բնույթով, դրանք ժողովրդի կողմից սիրված երգիծական ստեղծագործություններ են, որ պատմվում են ե՛ր տարեցների, ե՛ր երիտասարդների, ե՛ր պատանիների ու նույնիսկ դեռահասների կողմից: Չվարճախոսությունների թեմաները բազմազան են՝ ընդգրկելով մարդկային կյանքի տարբեր բնագավառներ՝ առօրյա զանազան հարցերից մինչև սոցիալական այլևայլ իրադարձություններ ու կենցաղային հարաբերություններ³⁹: Ընդ որում, եթե նյութերի մի մասի հերոսներն առանձնանում են սրամտությամբ, հանպատրաստից սրախոսելու արվեստով, ապա մյուսներն էլ իրականում կատակի նյութ են դառնում իրենց պարզամտության, չափից դուրս շիտակության, հոգեկան անհավասարակշիռ վիճակի, տարօրինակության, տարբեր արատների եւ այլ պատճառներով: Երգիծական գրույցներից շատերն ունեն միայն տեղական տարածվածություն, ստեղծված լինելով այս կամ այն անձի շուրջ՝ դրանք հաճախ պատմվում են տվյալ կամ հարեւան բնակավայրերում: Մի շարք պատումներ էլ ստացել են ընդհանուր արցախյան գործածություն: Վերջիններիս մեջ առանձնանում են Պլըրը-Պուղու զվարճախոսությունները,

39. Վարդանյան Ս., Բանահյուսական նյութեր Լեռնային Ղարաբաղից, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», Երեւան, 1971, № 8, էջ 92

որոնք տարածվել են նաև Արցախի սահմաններից դուրս⁴⁰: Պատահական չէ, որ այս կամ այն գյուղերում զվարճախոսներին կոչում են հենց **Պըլը-Պուղի** մականունով, իսկ **Պըլը-Պուղուն առուփօրը** (անշահավետ գործ), **Պըլը-Պուղուն դրզղանը** (ձգձգված գործ) արտահայտությունները Ղարաբաղի բարբառի կենսունակ դարձվածներից են: Մեծ զվարճախոսի անվան շուրջ ստեղծված գրույցներն այնքան են ծավալվել, որ հաճախ նրան են վերագրվում նաև հայտնի եւ անհայտ այլ զվարճախոսների մասին պատմվող պատումները: Իրականում հայ բանահյուսության մեջ նա ժողովրդական էպոսի հերոսներից հետո ամենից հայտնի կերպարն է⁴¹, որի մասին ստեղծվել են նաև գեղարվեստական գործեր, նրա անունով հրատարակվել երգիծական հանդես⁴²:

Պըլը-Պուղին արդարամիտ է ու անկեղծ, ազնիվ ու շիտակ, հնարամիտ ու սրամիտ, նաև խորամանկ: Մի շարք գրույցներում զվարճախոսն իր հնարամտությամբ կարողանում է օգնել իրեն դիմած մարդկանց՝ այս կամ այն հարցն արդարացի լուծելով. տեղի տալով ձիթավաճառի կնոջ թախանձանքին՝ Մելիք-Շահնագարի հրամանով տասնհինգ մարդկանց կտրած քթերի մեջ ճարելու իր ամուսնու քիթը, նա խորհուրդ է տալիս մեկ-մեկ հոտոտել եւ ձեթի հոտից ճանաչել [4(6)], մեկ այլ դեպքում իրեն դիմած լեզվանի կնոջը խորհուրդ է տալիս ամուսնու կողմից չծեծվելու համար նրան չհակաճառել [4(65)]:

Չվարճախոսի սրամտությունը բնատուր է, որը դրսևորվում է դեռես մանուկ հասակից: Ջրույցներից մեկում պատմվում է այն մասին, թե ինչպես փոքրիկ Պուղին պապի հետ անտառում հանդիպում են գայլերի: Պապը թռռանը առաջարկում է շան նման հաչել, սակայն սրամիտ փոքրիկն ասում է, որ եթե ինքը հաչի, գայլերը կարծելու են, թե շան ձագ է, ուրեմն ավելի լավ է պապը հաչի, որ գայլերն իմանան, թե մեծ շուն է ու փախչեն [4(76)]:

Ընդհանրապես Պըլը-Պուղու յուրաքանչյուր խոսք, լինի հանդիմանական, խրատական, թե այլ բնույթի, ուղեկցվում է սրամտությամբ. երբ նա հասնում է իր տունը թալանած գողերի հետևից, վերջիններիս այն հարցին, թե ուր է գնում, զվարճախոսն ասում է. «**Պա մէր փօնը քուչուցունում չը՞ք**» [4(78)], երբ հորթերից մեկը արձակվում է փախչում է, նա սկսում է ծեծել կապած մյուս հորթին՝ ասելով. «**Վէր սա պէց ընգնէ, էն մինին անա ք'ծիլմն ա փրխչիլմն**» [4(71)], երբ դատավորը, Պուղու սրախոսությունից զգուշանալով, նրան հրավիրում է թութ ուտելու, զվարճախոսն ասում է. «**Չէ, կըռէք՝ չօնիմ, չ'րիա մին ըստաքան արաղ փօ՛, խըմիմ**» [4(81)], տեսնելով երեխայի փոխարեն խանձարուրի մեջ փաթաթած գողացված գառը՝ Պուղին գողացողին ասում է. «**Ղա՛զմըր, փրէ՛ս հիշկան ա յէ՞ ք'ը՛գ նըման, հանց ա լիմն քըթապ վէր ընգած ինի**» [4(21)]:

Պըլը-Պուղու սրախոսության նյութ են դառնում բոլորը՝ անկախ դիրքից, սոցիալական վիճակից, իր հետ ունեցած հարաբերությունից: Սակայն դրանց մեջ առանձնանում է Վարանդայի իշխան Մելիք-Շահնագարը, որի ապարանքում՝ որպես կատակաբան, իր կյանքի մեծ մասն անց է կացրել մեծ զվարճախոսը: Դաժան ու հզոր

40. Ղազիյան Ա., Ղարաբաղի զվարճախոս Պըլը Պուղին, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», Երեւան, 1978, № 9, էջ 60

41. Նույնը, էջ 61

42. Աբելյան Ա., Պըլը-Պուղի (Օպերետ չորս արարով), Նոր Նախիջեւան, 1923, Բարսեղյան Ա., Պըլը Պուղի (Յերոսական կոմեդիա չորս գործողությամբ), Երեւան, 1963, Օվյան Վ., Եվ Պըլը-Պուղին մի առակ պատմեց, Ստեփանակերտ, 1993, «Պըլը-Պուղի», Ստեփանակերտ, 1991-2014

է Մելիքը, բայց նա երբեք չի կարողանում սաստել Պըլը-Պուղուն եւ ամեն անգամ, փորձելով ծաղրել նրան, ինքն է պարտվում՝ դառնալով ծաղրի առարկա: Որոշ պատումներ պարզապես երկխոսություններ են Մելիքի եւ զվարճախոսի միջեւ: Այսպես, երբ Մելիքը հարցնում է, թե ինչից է, որ Պուղու գլուխն է սպիտակել, իսկ իր՝ բեղերը, վերջինս ասում է. **«Մէլիքըն սայրած կէնա, էր ընդըրանա յա, վէր Կու ըռխավըր ըս կործ ընէս, յը՛ս կըլխավըս»** [4(11)], Մելիքի այն հարցին, թե որ տարիքում է մարդ **խը՛լքսկադար** դառնում, կատակաբանը պատասխանում է, որ ով իր նման է, խելոք է ծնվել, ով Մելիքի նման է, հնարավոր է՝ հարյուր տարի ապրի, այդպես տհաս էլ մեռնի [4(12)], մեկ այլ դեպքում Մելիքի հարցին՝ կընդունի արդյոք դրախտը իրեն մեռնելուց հետո, պատասխանում է. **«Տըրսխարը գ՛իդմնս չըն, ամնա Կըժօխըր հէԿապ գ՛նլլմն կըրըրցի»** [4(9)]: Սի շարք դեպքերում զվարճախոսը ծաղրում է Մելիք-Շահնազարի արտաքինն ու անմիտ արարքները: Պատումներից մեկում Մելիքը տասը ռուբլի է տալիս Պուղուն՝ այն պայմանով, որ նա հարսանիքի ժամանակ չծաղրի իրեն, սակայն վերջինս, տեսնելով տիրոջ կարմրատակած քիթը, չի համբերում եւ վերադարձնելով «կաշառքը»՝ բարձրաձայնում է. **«Տասար մանէքըր քէգ ինի, ամնա քըթէր հմլը հմլ չի»** [4(61)], Մելիքի այն հարցին, թե ինչով են իրենք իրարից տարբերվում, Պուղին պատասխանում է, որ իրենց միջեւ մեծ տարբերություն կա. ինքը խելոք է, բայց իրեն հիմարի տեղ է դնում, մինչդեռ Մելիքը հիմար է, բայց ձգտում է խելոք ձեւանալ [4(62)]: Պըլը-Պուղու սրամտությունն ավելի անողորք է դառնում, երբ խոսք է գնում Մելիք-Շահնազարի՝ ժողովրդին ճնշելու եւ հայրենիքը դավաճանելու մասին: Նա չի խնայում Մելիքին՝ ասելով, որ աշխարհի ամենալավ բանը ոչ թե փողն է, այլ ազատ խոսքը, որ չկա նրա տանը [4(51)], մեկ ուրիշ դեպքում, երբ իշխանը խորհուրդ է տալիս քիչ մեղր ուտել, թե չէ կարող է մեռնել, զվարճախոսը պատասխանում է, որ ավելի լավ է ասեն՝ մեղր է կերել ու մահացել, քան թե ասեն՝ Ղարաբաղը վաճառել է թուրքերին, սոված մահացել [4(31)]: Սակայն Մելիքն ու Պուղին թշնամիներ չեն, ընդհակառակը, նրանք լրացնում են իրար. զվարճախոսը անչափ համարձակ է, քանի որ ունի Շահնազարի նման հզոր հովանավոր, իսկ իշխանն էլ հպարտ է, որ ունի Պուղու նման հնարագետ ու սրամիտ կատակաբան, ով ծաղրելուց բացի, հարկ եղած դեպքում կարող է պաշտպանել իրեն [4(50)]: Որոշ պատումներում Պըլը-Պուղու սրամտության հետ երեսան է գալիս նրա միամտությունը [4(29), 4(38)], որոշներում՝ խորամանկությունը [4(4), 4(5), 4(20)] եւ այլն:

Արցախում գրեթե յուրաքանչյուր գյուղ ունի իր զվարճախոսը⁴³: Դրանցից է Բուղին՝ Մարտունու շրջանի Բերդաշեն գյուղից: Ինչ խոսք, որ նա չունի Պըլը-Պուղու վառ արտահայտված հատկանիշները եւ ամենից առաջ աչքի է ընկնում իր միամտությամբ եւ ազնվությամբ: Նա հրաժարվում է համագյուղացուն միս վաճառելուց, քանի որ վերջինս իր խոզերը մսամթերման է հանձնել [4(310)], հրաժարվում է թերթ բաժանորդագրվելուց, քանի որ ինքը թերթ չի կարդում [4(318)], հրաժարվում է բամբակաքաղին մասնակցելուց, քանի որ ինքը բամբակ չի ցանել [4(322)]: Որոշ պատումներում Բուղին համարձակ պատասխաններ է տալիս իշխանավորներին. երբ կոլտնտեսության մախազահն ասում է, որ համաձայն օրենքի՝ Բուղին իրավունք չունի երկու կով պահել, զվարճախոսն ընդդիմանում է. **«Պա վէր Կու էրկու կընէգ՛ ըս պահում, իրավունք**

43. Ղազիյան Ա., Լեռնային Ղարաբաղի բանահյուսությունը 1970-73թթ. գրառումների հիման վրա, «Պատմաբանասիրական հանդես», Երեւան, 1974, № 4, էջ 238

օ՞նիս» [4(321)], կամ երբ դատախազը մեղադրում է նրան, թե ինչու չի համաձայնում հովիվ դառնալ, պատասխանում է. «*Խէ փանըմ չը՞ս քու պաշտօնըդ սովորցրնում, չրբընօրուն ըս սովորցրնում»* [4(320)]:

Ավելի սրամիտ է նույն շրջանի Ճարտար գյուղի բնակիչ Սալոթնիզ՝ Վաղօն, ով կարողանում է ցանկացած դեպքում տալ այնպիսի կտրուկ պատասխաններ, որ խոսակիցն այլևս չի հակաճառում: Մի անգամ, երբ ավտոտեսուչը մեղադրում է վարորդին՝ Վաղոյի որդուն, թե ինչու մեքենան ամրագտիներ չունի, Վաղոն ասում է. «*Պօ՛, պս էր հինչ գ՛հիմ՞ցեր, քս չ՛րիս ք՛նննում ընք ռեմէն ինք՛ օնինք՛*» [4(254)], մեկ այլ դեպքում, երբ գնացքում աղբբեջանցին ու վրացին, իբր Վաղոյին ձեռ առնելու համար սկսում են վիճել՝ յուրաքանչյուրը պնդելով, թե Ղարաբաղը իրենցն է, զվարճախոսն ասում է, որ ինքը արհեստավոր է ու կծառայի եւ աղբբեջանցիներին, եւ վրացիներին, իսկ ոգետրված ուղեկիցների այն հարցին, թե ինչ արհեստավոր է նա, պատասխանում է. «*Յէս մըռալ՛ու դուքի շինծղ ում, մը՛ռալ՛ը՝ ծըզանս, դուքին ինչննս»* [4(246)]: Հետաքրքիր են Վաղոյի եւ Արցախի հերոս, հրամանատար Ավոյի՝ Մոնթե Մելքոնյանի երկխոսությունները. Ավոյի հարցին, թե որտեղ է Վաղոյի տղան, զվարճախոսը հարցով է պատասխանում. «*Քու ապեր քու փը՛ղըդ գ՛ննիմն ս՞*», եւ ստանալով բացասական պատասխան՝ ասում է. «*Պա վեր չէ, յես հինգ՛ի ՞ղնմ փրդաս ըշփէղ ս»* [4(249)], կամ երբ պատերազմի թեժ պահին իմանալով, որ Վաղոն թաքուն գինի է վաճառում՝ Ավոն գալիս եւ բացում է գինու տարայի ծորանը, որ թափի գինին, Վաղոն ասում է. «*Մէր փրդէրբըն էլ ըն կ՛իլմն պօսդ, հալմ յըս էլ ում կ՛իլմն, մինակ քս էր կըռանը կա՛պէ՛*» [4(248)]:

Մի շարք զվարճախոսություններ ստեղծվել են Մարտակերտի շրջանի Վանք գյուղի բնակիչ Ղըլէչի Միշայի անվան շուրջ. երբ Միշան, էշի վրա նստած, գնում է Շամխոր, շամխորեցիների այն հարցին, թե որտեղացի է, պատասխանում է. «*Քրմափաղ, յես դարաբաղէ յում, ամս փակէնըս շամխորէցի յս»* [4(489)], երբ շրջկոմի քարտուղարը այցելում է Միշայի տուն, որտեղ տասներեք երեխա կար եւ աթոռ չի ճարում, որ նստի, զվարճախոսն ասում է. «*Հընգէր Քաղունց, շար խըլըշփօփէ մի՛, փաբրէփկա չօնէմ, յօցան մինը քա՛շի փակըդ, նըսրէ՛*» [4(487)], մեկ այլ դեպքում էլ, երբ Միշայի տանը հյուրընկալված Միլվա Կապուտիկյանը բաժակ է վերցնում կենաց առաջարկելու համար, Միշան սաստում է նրան՝ ասելով. «*Յավաշ Է՛, Մի՛վս, Ղարաբաղ փրհէնց մղմը չըկս, մէր քըշփէն վերցակըն ս կանչում, հավը վար օզում ս կանչի, մօրթում ըն»* [4(490)]:

Ի տարբերություն նշված զվարճախոսների՝ Մարտակերտի շրջանի Թալիշ գյուղի բնակիչ Տիկօշը պարզամտությամբ ու կենցաղային տարբեր հարցերի նկատմամբ արտահայտած միամիտ վերաբերմունքով ինքն է դառնում ծիծաղի առարկա⁴⁴. Երբ մայրը կորած էշը փնտրող Տիկոշին հայտնում է, որ էշը ճարել են, նա ասում է. «*Մա՛մս, սաս քօղ օրիշ փը՛ղ չըքինմ, մի ծծր ս մընացէ, էս մի ծծրն էլ յմշէմ, նօր կ՛ամ»* [4(464)], երբ գյուղացիները հարցնում են, թե ինչու է գլխարկը թարս դրել, Տիկոշը պատասխանում է. «*Վէ՛չինչ, մին ս, էս ս յէր ըմ փմննիմ»* [4(468)]:

44. Վարդանյան Ս., Բանահյուսական կյուրեր Լեռնային Ղարաբաղից, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», Երեւան, 1971, № 8, էջ 92

Մյուս զվարճախոսներից հայտնի են Ավանք՝ անին [4(123) 4(124), 4(126)], Յեղի դային [4(233-239)], Աշոտը [4(384-386)], Թեոսը [4(402), 4(411), 4(413)], Թոննի դային [4(430-440)], Վարսենիզ՝ հնասին [4(502-511)] եւ ուրիշներ:

Բազմաթիվ զվարճախոսություններում ներկայացվում է բնակիչների միամտությունը. Հայրենական Մեծ պատերազմի տարիներին, կյանքում առաջին անգամ լինելով Ֆիզուլի քաղաքում եւ զարմանալով նրա մեծությամբ, Հէյրան արքերը գյուղի կանանց հավաքում է գլխին եւ հավաստիացնում, որ Հիտլերի նպատակը հենց այդ քաղաքը գրավելն է [4(122)], կուսակցական օրիորդը դատավորի այն հարցին, թե ինչու է համաձայնել կենակցել կուսկազմակերպության քարտուղարի հետ, զարմացած պատասխանում է. «**Պա վեր պարթկումէն ասածը անին վուչ, պա հնըր ասած ա՞նին**» [4(211)], ի պատասխան որդու մեղադրանքի, թե ինչու է ինքն իր գերեզմանոցը փորել, իննսունչորսամյա ծերունին պատասխանում է. «**Ըսոր-էք՛ում մըռնըլսկան ում, իմ հանգ՛խարսս փր՛սնամ վէ՞չ յր՛սնան մը՛ռնին**» [4(282)], միամիտ երիտասարդը իր սերը համարում է հիսուն տոկոսով ստացված, քանի որ ինքը սիրում է, իսկ աղջիկը՝ ոչ [4(377)]:

Մի շարք ստեղծագործություններում կատակի առարկա է դառնում մարդկանց շփոթմունքը. ցանկանալով սփոփել կինը մահացած եղբորը՝ Կարո դային շփոթվում է եւ ասում. «**Է՛, այ ա՛խպէր, հինչ ըս գ՛ո՞ւղին, բնըլք՛նս լնմըր էր ա՞**» [4(497)], շփոթված ծերունին աստում է էշի վրա եւ գնում՝ նույն էշը փնտրելու [4(103)], նկատելով, որ կինը գոմը մաքուր չի սրբել, զայրացած ամուսինն ասում է. «**Պա յր՛ս սիրփին ըսրփ կ՛ոլզածըմը**» [4(149)], ճանապարհելով հիվանդանոց գնացող բարեկամին՝ շփոթված կինն ասում է. «**Ք՛իննըլր Ինի, կ՛նըլր չինի**» [4(505)], մեկ այլ դեպքում նույն կինը թռռան ասում է. «**Վա՛զ փո փր՛սան կա՛պէ, շօնը կ՛ա**» [4(506)]:

Որոշ պատումներ ներկայացնում են ստախոսություններ. մի գյուղացի պատմում է, թե ինչպես է Ստալինն իրեն հրավիրել Կրեմլ եւ խնդրել ամբողջ երկրում տարածելու նպատակով այծը տարեկան երեք անգամ ծնեցնելու գաղտնիքը հայտնել [4(108)], մեկը, չնայած չի մասնակցել Հայրենական Մեծ պատերազմին, պատմում է այդ պատերազմի ժամանակ գերի ընկնելու եւ իր վաղեմի ծանոթ Հիտլերին հանդիպելու մասին [4(517)], մյուսը փորձում է համոզել, որ ինքը սպանել է գայլին եւ մորթազերծ արել, բայց գայլը վերակենդանացել է ու սկսել քայլել [4(427)], մեկ ուրիշը, չկարողանալով հավատացնել համազյուղացիներին, որ իրենց տան մոտ հարյուր գայլ է տեսել, դրանց թիվն աստիճանաբար կրճատում է եւ դարձյալ հանդիպելով խոսակիցների թերահավատությանը՝ ճարահատյալ ասում է. «**Գ՛նըրն ասած, մինը փր՛սալ ըմ, ամնա հասարաղ գ՛ի-դնս չըմ՛ կ՛ոլ ա լնմ՛, քա շօ՞ն**» [4(146)]:

Արցախյան ժողովրդական խաղիկները հիմնականում քառատող լիրիկական երգեր են՝ հորինված հոգեկան տարբեր վիճակների և հասարակական բազմազան երևույթների անմիջական ազդեցության տակ, որոնցից ամեն մեկն արտահայտում է մի ամբողջական միտք, տրամադրություն և ունի հանգավոր ու գեղարվեստորեն ավարտուն կառուցվածք: Դրանց մեծամասնությունը վիճակի երգեր (*ջանգ՛ոլլն*) են, որոնք ներկայացնում են երիտասարդ սիրահարների ներքին ապրումները և սովորաբար երգվել են համբարձման տոնին՝ վիճակախաղերի ժամանակ⁴⁵.

45. Լեռնային Ղարաբաղի բանահյուսությունը (գրառումը, բնագրի պատրաստումը եւ ծանոթագրությունները Մ. Գրիգորյան-Սպանդարյանի), Երեւան, 1971, էջ 438-441

**Այսպիսի փոփոխված վրձններէն,
Վը՛սկէ ջամը կուռներէն,
Մանհրճում մընա էն փրդան,
Վէր ինչ բողից փրոռներէն [5(3)]:**

**Մէրը ծաղէ՞՞ չի, վէր քաղիս,
Մէրը սը՛րմը չի, վէր վարիս,
Մէրը քաննու՞ ախայմըր ա,
Մէրը սըրփսա՞լ բիդի սիրիս [5(193)]:**

Բազմազան են արցախյան խաղիկներում արծարծված թեմաները՝ սեր, աշխատանք, հայրենիք, բնություն, պանդխտություն, սոցիալական խնդիրներ, և այլն: Գերագանցում են սիրո պատումները, որոնք արտահայտում են երիտասարդ աղջիկների ու տղաների, հարս ու փեսաների, երբեմն էլ ամուսինների սիրո զգացմունքը՝ տարբեր նրբերանգներով: Մի շարք երգեր նվիրված են յարի գովքին, որ ասվում են աղջկա կամ տղայի կողմից: Գովվում են աղջկա չինար բոյը, պլազոյոգ աչքերը, քաղցր լեզուն, շեկ ու թուխ մազերը, ծամերը, շաման ծծերը, հագուստը, քայլվածքը, տղայի բոյն ու բուսաթը, ուժը, բեղերը, քյաքյուլը:

**Իմ յարրս աննըման ա,
Օնըր քէվու մընան ա,
Ամէն յէշօղ էրվում ա,
Մը՛րփ բիդի, վէր փրմանա [5(80)]:**

**Ա՛յիս փրդա, ա՛յիս փրդա,
Ա՛ ք՛անք՛իւլը դայիս փրդա,
Ա՛ սէր փրված, սէր ինք՛ կալմծ,
Տու իմ հմըմնց կալ՛իս փրդա [5(5)]:**

Սակավաթիվ խաղիկներում արտահայտվում է աղջկա բողոքը ժամանակի սովորությունների և բարքերի հանդեպ: Աղջիկներին հաճախ ամուսնացնում էին փոքր հասակում՝ արդեն տարիքն առած տղամարդու հետ՝ հաճախ հիմք ընդունելով տղայի հարուստ լինելը և անտեսելով նրա թերությունները: Ծնողների որոշումն օրենք է աղջիկների համար, սակայն պատահում են նաև համարձակները, ովքեր ընդդիմանում են այդ որոշման դեմ՝ գերադասելով աղքատ, բայց սիրած տղային:

**Բախճա-բրհար ըն կապալ,
Ադու գիհմըր ըն կապալ,
Մը՛րփրս էն փրդէն յըրա չի,
Չօռալ յըրա յըն կապալ [5(36)]:**

**Ա՛սիք ա, հա մսիք ա,
Է՛ն փրդան ինչ նմսիք ա,
Տանալ-փը՛ղալ ք՛մսիք ա,
Հինչ ա՞նիս, քա ք՛մսիք ա [5(30)]:**

Միրո պատումներում սիրված մոտիվներից է յարին տեսնելու, նրա մոտ լինելու, շուտափույթ ամուսնանալու, նրան ծաղիկ կամ խնձոր ուղարկելու, նրա կրծքին հանգչելու, նրա վրայի գարդը դառնալու, հանուն նրա կյանքը նվիրաբերելու ցանկության արտահայտությունը: Ներկայացվում են նաեւ սիրո վիշտն ու թախիծը, սալդաթ գրված յարի կարոտը, ամուսնության խոչընդոտները, առաջին սերը:

**Նըսարիմ քարէն,
Հիշիմ յարէն,
Մաղթուն մընա էն փարէն,
Վէր բանակ փարէն իմ յարէն [5(180)]:**

**Հանդըր ք՛ը՛ցէն հարսէրը,
Թ՛մնմու՞գ-ք՛մք՛իւլ վարսէրը,
Մարթին մընան հունց ընգէ՞
Ո՛ւրմն առաջի սէրը [5(123)]:**

Առանձնակի ճոխությամբ են հանդես գալիս մայրական եւ որդիական սերն արտահայտող երգերը, որտեղ անփոխարինելի են որդին մոր, իսկ մայրը՝ որդու համար:

**Ղարաբաղում ախ չի կա,
Առանց բար թաղ չի կա,
Ըշփը՛ղ շօռ կ՛աս, հինչ փը՛սնաս,
Բալից քախծըր պէն չի կա [5(137)]:**

**Մօրը ջանիլը վէրըն ա՞,
Մօրը մնիլը վէրըն ա՞,
Մօրան մազի՞ մարթ չի կա,
Մօրը մնիլը վէրըն ա՞ [5(167)]:**

Բազմազան ձևերով արտահայտված սիրո հետ ներկայացվում է գյուղական աշխատանքը՝ իր տարբեր տեսակներով, և դա հասկանալի է. այդ խաղիկները հիմնականում ասել են գեղջկուհիները, իսկ նրանց սիրածները գյուղական աշխատանքին, հատկապես երկրագործությանը նվիրված գեղջուկ երիտասարդներ են, որոնք ներկայացվում են աշխատանքի գործընթացում.

**Քաղերունը բոք ըս քափում,
Յէս քու քափչի ջանէպ մապառ,
Ըրէվէն փակէն հծնչ ըս անում,
Յէս քու հրնչնձ արտէպ մապառ [5(39)]:**

**Հննդը ք'ինիս ըրովկալ'ին,
Լէն-բօլ վարիս ցօրէն, կ'նրին,
Հըրսանէք'ըս փրունիս կալ'ին,
Ծափ-ծրծաղավ լըցնէ փարին [5(124)]:**

Մի շարք պատումներում արծարծվում է հայրենիքի թեման: Արցախցին սիրում է իր հայրենիքը, սիրում է նրա քարն ու ծառը, ջուրն ու հողը, իր մանկության վայրերը, անտառները, սարերը, աղբյուրները, այն վեր է դասում ամեն մի երկրից և ուր էլ լինի՝ հիշում է իր ծննդավայրը, կսկիծով ողբում նրա վիճակը:

**Յը'ս աշրղ ըս, վարթին քաղը,
Շնն'ի, Շիրվան նան շարմաղը,
Թէհրանը ջէնյաթ էլ փը'ռնա,
Մօռանալ չըս Ղարաբաղը [5(169)]:**

**Ճրռէք'ած գ'անըրպ հօր ա',
Խօսըս չըս դնրդըրպ խօր ա,
Էրված, փրրպակված Շուշին,
Իմ սը'րպըս խըրած բօր ա [5(139)]:**

Հայրենիքը ներկայացվում է իր բնությամբ, գեղեցկությամբ ու տարբեր բարեմասություններով.

**Տիզնիմնդ պէցնիր սար ա,
Մնն նան կ'էրանը քար ա,
Յէս մը'ռնիս էն Տիզրիմնդն սարէն,
Չըրք'ըպնիլիլիլը անպառ ա [5(216)]:**

**Մէր հինդերէն արտէր ա,
Չնրք'նուպնիլիլը վարթէր ա,
Ըշխրդօղէն ջանէն մապառ,
Քաղ ու քախճա քարէր ա [5(153)]:**

Անհնար է խոսել արցախյան քնարական բանահյուսության մասին՝ առանց դիտարկելու պանդխտության թեման: Դարեր շարունակ արցախահայությունը բռնել է գաղթի և պանդխտության ճանապարհը, և եթե գաղթի հիմնական պատճառը օտար զավթիչների կողմից Արցախի նվաճումն էր, ապա պանդխտությունը հիմնականում արդյունք էր սոցիալական կարգերի հետևանքով ստեղծված կենսական դժվար պայմանների: Ոգևորված օտար ավերում հարստանալու գաղափարով՝ արցախցի երիտասարդը թողնում է հարազատ վայրերը և դիմում պանդխտության: Մակայն երկար չի տևում այդ ոգևորությունը, վրա է հասնում հիասթափությունը, և կործանված համարելով իր երիտասարդ կյանքը՝ նա փախագում է գոնե թաղվել հայրենի հողում՝ իր հարազատների կողքին.

**Հըղըցէք'ը քարօպ կինի,
Ղարիքը միշտ կարօպ կինի,
Աշկը էն ա ջ'ավ մարթու յըրս,
Չօրս ողըր վիրվիլըր անօղ կինի [5(130)]:**

**Վը'ր մը'ռիս, փա'րէք' Շուշի թըղը'ցէք',
Ընդը'ղ ա մնգիզ վննքննըս, յարըս,
Ջրհննդննը, քա կըկ'ուղանան քարըս,
Ընդը'ղ ըն թաղված հնրըս ու մարըս [5(206)]:**

Այլ նմուշներում հերոսը պանդուխտի սիրածն է, ով մնացել է անտեր, շատացել են յարի թշնամիները, սակայն նա չի կորցնում հույսը, մերժում է բոլոր առաջարկողներին՝ երազելով այն պահը, երբ սիրածը կվերադառնա և իր դուռը կբախի.

**Քիհնի՛, կ'ալ չըմ, կարէլ չըմ,
Գնորդըս խօր ա, կարէլ չըմ,
Հը՛ռէ փը՛ղ մի՛ն յար օնիւմ,
Ուր՛նուշնու կ'ալ չըմ, կարէլ չըմ [5(231)]:**

**Մարունք ա կ'ամ պըպակի,
Պն՛ւն կըփի՛նի թըռչնակի,
Հիք կի՛նի յարըս կըկ'ա,
Իմ կապ փօռնը կըթակի [5(116)]:**

Առավել ողբերգական է պանդուխտ որդուն տարիներ շարունակ սպասող մոր վիճակը, ով դեղնել ու հալումաշ է եղել, վառվել ու խանձվել, ինչպես հայրենի Շուշի քաղաքը, սակայն, երբ ստանում է որդու վերադարձի լուրը, աշխարհը անմիջապես փոխվում է նրա աչքերի առաջ, և սև օրերը դառնում են կարմիր՝ լցված երգ ու խաղով.

**Իմ ը՛սվ բա՛լա, փօն յէ՛ք,
Ճըրմն'ըփ վառ ա, փօն յէ՛ք,
Իմ սը՛րփըս էրվախ, խանձվմն,
Տը՛ռալ ա Ղալա, փօն յէ՛ք [5(79)]:**

**Իմ վն՛թմնըս ա Ղարաբաղ,
Նախշուն սարէր, կանանչ բաղ,
Ղարիք դուշրս փօն ա կ'ամ,
Մ'նրմնը օրէր, յը՛րք նան հաղ [5(81)]:**

Եվ այսպես, պանդխտության բոլոր երգերում այդ երևույթը որակվում է որպես մեծ չարիք, որը դարեր շարունակ ուղեկցել է ողջ հայությանը, ահա թե ինչու օտար ափերում դեզերող արցախցին, գգալով մոտալուտ վախճանը, իր խորհուրդն է հղում այդ դաժան ճանապարհը դեռևս չբռնած հայրենակիցներին.

**Վախըմ ըմ՝ շնուփ մը՛ռնիւմ,
Խօսկէրքըս պըռափ մընա,**

**Ղարիքօթուն մի՛ք՝ ք'ի՛նի,
Ինձանա ծը՛գ խըրափ մընա [5(203)]:**

Որոշ խաղիկներում արծարծվել է պատերազմի թեման: Ծանր են պատերազմի թողած վերքերը, անտեր են մնացել արտն ու տունը, աղջիկներն ու կանայք, և հերոսուհին երագում է միմիայն խաղաղություն.

**Սխնիգ՛, կընէգ՛ լօխ անմարթ,
Մընաց անդար փօն նան արփ,
Օր նան քըշէր հօքսէն մաչիւն,
Կընանէք՛ը՝ փըղամարթ [5(9)]:**

**Մէխի ըն, խը՛ղճ ըն բալէք՛ը,
Ղաշմնգ՛, նախշուն բալէք՛ը,
Աշխարքըս խաղաղ ինի,
Պակաս չի՛նի հաց նան յէրքը [5(146)]:**

Կան նաև խրատական և խոհափիլիսոփայական խաղիկներ, որտեղ ներկայացվում է աշխարհի անցողիկությունը, մարդկանց ազահությունը, կարճամտությունը, պախարակվում անբարոյականությունը, չգրված սուրբ օրենքների ոտնահարումը.

**Ընասնէն աշկը միշտ ծակ ա,
Ամէն օր էլ փուրըթակ ա,
Էն աշխարքը պէն չի փանէլ,
Մարթը խը՛լքալ հնլմն խակ ա [5(61)]:**

**Նալը քըցիմ քըթօցը,
Յէր կի՛նի գընգօցը,
Յը՛ս փը՛սալ չըմ, թա նի մըննէ
Մարթ ուրմն քէնուն ծօցը [5(179)]:**

Քնարական բանահյուսության՝ մեր կողմից գրառված մյուս ժանրերի նյութերը հիմնականում առանձին անհատների կողմից հորինված ստեղծագործություններ են, որոնք լայն տարածում չեն ստացել:

Բանահյուսության մեջ իրենց դիպուկ արտահայտությամբ առանձնանում են ասույթաբանական բանահյուսության ժանրերը:

Արցախյան առած-ասացվածքներն ուղղակի եւ փոխաբերական իմաստ ունեցող կարճ ու պատկերավոր ասույթներ ու դատողություններ են, որոնցում կյանքի տարբեր երևույթներ բնութագրվում են սրամտորեն ու կատարյալ ամբողջականությամբ: Դրանց

մեջ արտահայտված են բազմաթիվ ու բազմաբնույթ երևույթներ: Առանձին խումբ են կազմում այն ստեղծագործությունները, որոնք ներկայացնում են հայ ժողովրդի արցախյան հատվածի ապրած միջավայրը, բնավորության գծերը, կենսական պայմանները, քաղաքական կյանքը պատմական տարբեր ժամանակաշրջաններում: Դարեր շարունակ արցախահայությունը կենաց ու մահվան պայքար է մղել օտար զավթիչների դեմ՝ հաճախ ստիպված լինելով դիմելու հարկադրական տեղաշարժերի: Դրա վառ արտահայտությունն է **«Ալին քրճապ, Վանին յրճալ»** առածը, որի ուղղակի իմաստը արտահայտում է օտար նվաճողների՝ իրար փոխարինելը: Բազում դարերի կենսափորձով արցախցին հանգել է մի հետևության. թշնամու բարեկամությունը կեղծ է և ցանկացած պահի կարող է վնասել, պետք է զգույշ լինել. **«Թօրքէն նրհրճի հրնգրթօրուն ըրա՛, մրհակը ծը՛րքարս վեր մէ՛լ փինիլ»**: Թշնամին անողորք է, բայց և վախկոտ, նրան պետք է պատժել, միայն այդ դեպքում նա կարող է հաշվի նստել քեզ հետ. **«Թօրքէն չրքերանը քակիս վէջ, աշնա չի փրճնալ»**:

Սոցիալ-քաղաքական կյանքն արտացոլող առած-ասացվածքների մեջ առանձնանում են պանդխտության վերաբերյալ եղած ստեղծագործությունները, որտեղ ներկայացվում է հայրենիքից ու ընտանիքից հեռացած պանդուխտի ծանր ողբերգությունը. **«Ղարիբը օրիշին վրճումը մինակ ըրպասունը կըթօղնէ»**, **«Ղարիբին հացը լըղէ յա, ճնլըր՝ աղու»**, **«Ղարիբին հրճի մին օրը մին փարէ յա»**, **«Ղարիբին օշը միշտ դըրբի կինի»**, **«Ղարիբ մարթին վէզը ծօռ կինի»**, **«Ղարիբին հանճիսպը ստանց քար կինի»**: Սակայն, չնայած կյանքի ծանր պայմաններին, արցախցին հռետես չէ, չկորցնելով պայծառ ապագայի հեռանկարն ու հույսը՝ նա պայքարում է իր անկախության ու ազատության համար, անդադրում աշխատում. **«Հայը ումէղալ ա սպրում»**, **«Հայը մինչրճի նրդանա վէջ, յրճի չի փրճնալ»**:

Մի շարք բանաձեւերում ներկայացվում է հայրենի բնաշխարհը՝ լեռներն ու ձորերը, գետերն ու առուները, դաշտն ու արոտը, քարն ու հողը. **«Սարէն սրվրճի կավը սարումը կըծրնէ»**, **«Սարերը ըրուփային փրճի ծծրերըն ըն ըրօփում»**, **«Սարը հիշկան պէցնլըր ինի, կրիսէ ծնլըր էնքան շար կինի»**, **«Հանդերը շօռ ածած հացը քախծըր կինի»**, **«Ըրասխէն դրաղէն վեր էշ քնվիլ փա, մօխերը ինչանալ կըփա»**, **«Քուռըն էլ ա մմրդ իլմն, մրհէնճ՛ ա նըմըրդացալ»**, **«Քուռէն դմրդը Քուռան վարար ա»**:

Հատկանշական է, որ առած-ասացվածքներում տեղ են գտել հիմնականում այն բույսերն ու կենդանիները, որոնք աճում ու ապրում են Արցախի հողում և արցախցու կյանքում կարևոր դեր ունեն. **«Խաղուն վեր հրասալ, ծըմէրուկէն մրհալ քըցծղ չինիլ»**, **«Ղարաքաղցունը օթըն ա, քօթը, քիյին կօթը»**, **«Նըղպօրէ ծառէն քարալ փրվօղ շար կինի»**, **«Արփը վեր նըմըրդօրուն անէ, կավը փօնը կըպահէ»**, **«Էշը վեր կա, վրճիկէ յա քըրքում»**, **«Յրճանը քաշմծը մինակ ընրմն կաշին ա գ՛նլընմ»**, **«Շօնը վեր շօն ա, ընրմն քըզնըմրդըր քնմնլգ ա պահում»**, **«Կ՛նլըր ընգալ վրխճարէն սնլրմն, վա՛յ մինափար»**, **«Օխճան էլ ըն ճար շինմն»**:

Առած-ասացվածքները հստակորեն ներկայացնում են արցախցու կյանքի պատկերը, հասարակական կենցաղը, սովորույթներն ու հայացքները: Դարեր շարունակ աշխատավոր գյուղացին ճնշվել ու հարստահարվել է ոչ միայն օտար զավթիչների կողմից, այլև իր ազգային տերերից՝ քաջ գիտակցելով հարուստների և աղքատների անհավասարությունը. **«Ապրրէլ կա՛ յրճի ա, սպրրէլ էլ կա՛ լըղէ յա»**, **«Ապրրէլ կա՛ արծաթ ա, սպրրէլ կա՛ արկաթ ա»**, **«Ապրրէլ կա՛ մրռնէլա փիս ա»**, **«Հարուստը ջուրէն ա**

քրիստմ, ք'մսիրը՝ ծույնանը» «Հարուստը ք'ըսիրին աշխադանքավը կասրըէ՝ ք'ըսիրին միննմնքու փակէ թուղէլայ, ընդրոս վիզին կօռ փինիլմն»:

Բազմաթիվ ստեղծագործություններում արտացոլված են կենցաղային հարաբերությունները: Հատկապես ակնառու են արյունակցական-ազգակցական և ընտանեկան հարաբերություններն ու դրանց հետ առնչվող երևույթները ներկայացնող առած-ասացվածքները, որտեղ ժողովուրդը տվել է ծնողի ու զավակի, եղբոր ու քրոջ, ամուսնու ու կնոջ, հարսի ու կեսրոջ բնութագիրը՝ բացահայտելով նրանց միջև եղած փոխհարաբերությունը. «Մօրը աշկէն խօխան մըծանալ չի», «Մօրը անէսկը փրոնէլ չի, ծրծէն կաթնէն փէս կըղնէ», «Մօրը մին օրթնանքը օխար վըրթըրէդու անէսկ կը քանդի», «Մօրը բախարը ըխճըկանը կ'օրկուսը կինի», «Հօրը-մօրան կըման ըշխարքունըս ամսէն հինջ կըրթթէնվա», «Հօրը-մօրը դադիրը չըգ'իօղը Ըսարուծէն դադիրը գ'իղմլ չի», «Ախճիգ'ը փնէսի պար ս», «Տըղան փանը սրթնընըն ս, ախճիգ'ը՝ նըխընընգ'մըր», «Քուրըն ասում ս՝ ախպեր օնիս, ախպերըն ասում ս՝ քուր չօնիս», «Ախպերը ախպօրը մը'ննէլը օգ'իլ չի, փիս սպրէլը կօգ'ի», «Կընգանը պաղէվը մարթը կըպահէ, մարթինը կընէգ'ը», «Մարթինը կընէգ'ըն ս, կընգանէնը՝ մարթը», «Հարթըն պըլթօրն ըրալ, ըսկը'սօրը քը'թը դըղէցէն», «Ըսկը'սուրը ընգուճէն մինը քառ կըպահէ» և այլն:

Մեծ տեղ ունեն նաեւ մարդու անճանակն ու հասարակական հատկություններին, բնավորությանն ու խառնվածքին նվիրված բանաձևերը, որոնցում ամենից առաջ վեր են հանվում մարդու դրական հատկանիշները: Ժողովուրդը խորհուրդ է տալիս գործ ունենալ բանիմաց, խելոք, անշահախնդիր մարդկանց հետ. «Խէլիճը մարթին նըխը'ս քար կըրէ, կ'իծին նըխը'ս փըլալ մէ'լ օրէլ», «Խէլիճը դիւշմնըն կէս պարիկամ ս»: Այլ ստեղծագործություններում ներկայացվում են մարդու բացասական հատկությունները՝ ազահությունը, շահամոլությունը, անբարոյականությունը, գողությունը և այլն. «Տմնճը՝ ինճ, խընճըր՝ ինճ, շըվթմլիճ վէլ ս ըշփմնըս փամ», «Միճին փօնը նի կացայ, էն մինը կըրալէն յըրա խըրալալալ ըրալ», «Ղըխպին օխար լիճըն կինի», «Փօղը սաից՝ հմըր օնէ, իմըն ս»:

Իմաստուն ու խորն են արցախցու դատողություններն աշխատանքի ու հասարակության՝ ժողովրդի մասին: Պետք է գնահատել աշխատանքը («Ըշխրդանքէն կ'ինը գ'իղծըր մարթինըն էլ կըգ'իղմ»), որը պահանջում է մեծ դժվարություններ («Աշխադանքը էն ս շանը վը'նունը, հու փըղա յա, կըծէ փնէս օնէ»): Աշխատանքը ժողովրդի զբաղմունքն է, ժողովուրդն է աշխարհի բոլոր բարիքների ստեղծողը, և մարդը միայն հասարակության մեջ կարող է հաջողության հասնել. «Ժըղուվորթան փնէս կ'ըվօղէն յա՛ վէզը կըկօրրէ, յա՛ պօգ'ը»:

Մի շարք ստեղծագործություններում արտացոլված է Աստծո կերպարը: Ժողովուրդը հավատում է ամենակարողի գործյանը, ապավինում նրա արդարադատությանը, բարին ընդունելու ու չարը պատժելու հատկությանը. «Ասարուծ ընօղէն ս փամ», «Ասարուծ հաց փըվօղէն հացը քօլ-քօլ ս անում», «Ասարուծ հըրօփօղ կըվէն պօգ'եր չի փամ», «Ասարուծ էրկու ծը'րքալ ս փամ», «Ասարուծ դմըրը փըվալ ս՝ դմընմնըն էլ նըխը'սը»: Սակայն ոչ միշտ է Աստված արդար, և երբեմն նա էլ է թույլ տալիս անարդարություններ. «Ասարուծ վէր Ասարուծ ս, էլիս դաթունը ծօռ պէնէր ս անում», «Ասարուծ ը'սվէն փանում ս, փիսին՝ քօղում», «Ասարուծ մինին յը'ղում ս, մինին՝ դաղում»: Ահա թե ինչու արցախցին խորհուրդ է տալիս երկնային տիրոջը. «Ասարուծ,

բա կարում չու մը՞զ պահիս, քըշա՛ց՝ մունք ք՛ր՞զ ճըղպորու մաչու նըման պահինք՛»:

Համառ ու արդար է դարաբաղցին, կողքահաստ, խոսքը երեսին ասող, նա չի սիրում շողոքորթել, ասում է այն, ինչ մտածում է, անկախ նրանից՝ դա վիրավորակա՞ն, թե՞ հաճելի կլինի դիմացիին. **«Ղարաբաղէն ըստրդաւ-ընդրդաւ չի ընգընում, խօսիք ք՛մամն՝ յա ասում»:** Ահա թե ինչու նրա խոսքը հաճախ է համեմվում անեծքներով, օրհնանքներով եւ բարեմաղթանքներով, որոնց ամենամահին և տարածված ըմբռնումը դրանց գերբնական ուժի հավատն է, որի համաձայն՝ անպայման իրագործվում են դրանցում արտահայտված ցանկությունները: Այդ են վկայում առայսօր պատմվող ավանդությունների, զրույցների, հեքիաթների և այլ ժանրերի ստեղծագործություններում տեղ գտած դիպվածները, որոնցում առանձնապես շեշտվում է Աստծո անեծքի և օրհնանքի ազդեցության զորությունը: Իրականություն են դառնում նաև հոր, մոր, կեսուրի, հարսի, աղքատ մարդու անեծքներն ու օրհնանքները, իսկ չբեր կանանց անեծքներից զգուշանում են բոլորը. **«Սօնգըզ կընգանը անէսիը փըռնօղ կինի»:**

Անեծքները, օրհնանքներն ու բարեմաղթանքներն ամենից առաջ մենախոսություններ են, որոնք արտահայտվում են խոսողի կողմից, և որտեղ խոսակցի ներկայությունն ու խոսքը ամենևին էլ պարտադիր չէ: Դրանց մեջ պարզապես խոսողը իր ցանկությունն է ուղղում խոսակցին՝ լավ թե վատ, բարի թե չար, և այդ ցանկությունը, կախված լինելով խոսողի կամքից, ի վերջո արդյունք է արտաքին որոշ դրդապատճառների: Տվյալ դեպքում խոսակցից, նախքան անեծքի կամ օրհնանքի ենթարկվելը, խոսողի հանդեպ կատարում է որևէ վատ կամ լավ արարք, որից ելնելով էլ՝ խոսողը նրան է ուղղում իր անեծքը կամ օրհնանքը: Կախված այն հանգամանքից, թե հոգեկան ինչպիսի գրգռվածության է հասցրել խոսողին խոսակցի արարքը, նույնքան չարությամբ կամ բարությանմբ է նա արտահայտում իր անեծքներն ու օրհնանքները: Համեմատության դեպքում դժվար չէ որոշել **«Աղու օպիս»**, **«Փավուր մընաս»**, **«Աչկըպ հը՛ռս»**, **«Ապրիս փու»**, **«Պէրանըր քախձըր կէնս»**, **«Շուրըվէր ինիս»** եւ **«Քալապ քաղիմ»**, **«Ազկալ-ծուպալ ճինջիլիք՛»**, **«Մազ՛էրըպ փըխարակէն սանդըրիմ»**, **«Ծառըպ ծաղկէ սաքիէր յօր օնէ»**, **«Օխըր հարթնալ սուփրա-սէղան նըսրիս»**, **«Ասրուծ ք՛ր՞զ քէվէր փա, քըռչըցընէ»** բանաձեւերի հեղինակների գրգռվածության աստիճանը: Այսպես, երբ մեկը հակաճառում է կամ ցուցաբերում իր խստասրտությունը, դիմելով նրան՝ երբեմն նույնիսկ ընկերաբար հանդիմանում են **«Հասպ կօխկըպ կըփըրվէ»**, **«Ասրուծ կըփըրըցընէ շան խասայաթըր»** և այլ անեծքներով, որոնք կարելի է որակել նաև խրատական հանդիմանություններ, մինչդեռ նենգ ու խարդախ արարքը արժանանում է բոլոր սահմաններն անցնող՝ **«Օխըր քըրժանէ**, հայիոյանքների ու անեծքների, որոնց հեղինակները ամեն կերպ ձգտում են տալ արարքին համապատասխան և նույնիսկ գերազանցող պատասխաններ. **«Ըռնըճիճը՛խ փը՛ռնաս»**, **«Մէլիիպ յըրս պըպըլ՛պապալ՛ անիմ»**, **«Մադարըր փափուըր փինիմ»**, **«Տըփէրան փուշի հըվաքիս»** և այլն: Ասել է թե՛՝ յուրաքանչյուր անեծք իր իմաստով պայմանավորված է անիծվողի՝ տվյալ պահի որոշակի վարքագծով, խոսքով, արարքով, վերաբերմունքով:

Ըստ էության լինելով պատժի ցանկություններ՝ անեծքները իմաստային տիպաբաժանման դեպքում վերածվում են պատժի ցանկության տեսակների, որոնք չորսն են՝ մարմնական պատիժների ցանկություն, սոցիալ-քաղաքացիական պատիժների ցան-

կություն, բարոյամարմնական պատիժների ցանկություն, հոգեկան պատիժների ցանկություն⁴⁶: Արցախյան անեծքներում ավելի հաճախ արտահայտվում է մարմնական պատիժների ցանկությունը: Ինչ խոսք, որ ամենախիստ պատիժը անիծվողին մահվան դատապարտելն է: Անիծողը փափագում է անիծվողի բնական մահով մեռնելը՝ *«Քօն ինիս, յէր չի կէնաս»*, սպանվելը՝ *«Պ'նլլի՞նիսարավ փրէ՞ննաս»*, մանուկ կամ ծաղկուն հասակում մեռնելը՝ *«Վէ՛չ մըծանաս, վէ՛չ ծաղկիս»*, հարազատների մահը՝ *«Մարթրդ քաղիմ»*, *«Ազիզրդ մրէ՞ննէ»*, *«Բայար չծր-չուրանս»*: Բազմաթիվ անեծքներում արտահայտվում է անիծվողին հիվանդությամբ, մարմնական ցավերով, կուրացած, անդամալուծված, մարմնական տանջանքների և փորձանքների ենթարկված տեսնելու տենչը՝ *«Չմնը պրկէփ վէր կ'ս»*, *«Քուռանաս, չուլիանաս, քրռանաս»*, *«Յմբ'ը չըլսիիս, շէմբաշէն շօռ կ'ս»*, *«Օխձը կրծէ քրէ՛գ»*:

Սոցիալ-քաղաքացիական անեծքներում ներկայացվում են հակառակորդի ունեզրկման և ծայրահեղ աղքատացման, ինչպես նաև անտեր, անընտանիք, անսերունդ մնալու գաղափարները, որոնք կարևոր նախապայմաններ են մարդկության գոյատևման համար՝ *«Տօնրդ էրվի, պրրիշակ փրէ՞ննա»*, *«Տանրդ խէրըն ա բարաք'մբը կրփրրվէ»*, *«Մինրդ էրկու չրփրէ՞ննա»*, *«Սը'րմրդ կրփրրվէ»*, *«Պէժիք'ըր կապած մըննա»*, *«Օզ'օղ փրէ՞ննաս ըղնիս փրռները, մին կուտոր հաց չի քրքէնաս»*, *«Անդար մըննաս»*, *«Մըրքամը'ռ մըննաս»*, *«Խուխու իրը'ս չի փրէ՞սնաս»*:

Բարոյամարմնական պատիժներ ակնկալող անեծքների նպատակն է անիծողին ենթարկել բարոյական և մարմնական պատիժների: Անիծողը փափագում է տեսնել նրան աստվածային պատժի ենթարկված՝ անհիշատակ ու անմուրազ, անպատված, հարազատների հիշատակը պղծված՝ *«Ասպուծ դուվանրդ անէ»*, *«Յէռնայիը քրէ՛գ պապժի»*, *«Ասպուծ անումրդ կրփրրէ»*, *«Բէյնուրազ մըննաս»*, *«Սը'ռայրդ շրները քաշ-քաշ անին»*, *«Սը'վ վրէ՞ղէն արժան չի փրէ՞ննաս»*, *«Խազ'-խայրառակ փրէ՞ննաս»*:

Հոգեկան պատժի անեծքները ընդգրկում են անիծվողին կամեցվող հոգեկան տանջանքների, տառապանքների ցանկություններ՝ հոգու կորստյան և տանջանքի, տխրության և վշտի, սգո և սգավորության՝ *«Չրհմնդմնը ք'ինիս»*, *«Հուք'իս ըրրիսավրդ փնիս կ'ս»*, *«Օրախ օր չի փրէ՞սնաս»*, *«Աշըղ փրէ՞ննաս, ըղնիս չծլէրը»*, *«Շուվանը ըղնէ փօնրդ»*:

Օրհնանքները եւ բարեմաղթանքներն իրենց արծարծած գաղափարներով բաժանվում են երկու խմբի՝ ապահովության և պահպանության⁴⁷:

Առաջին խմբի օրհնանքներում եւ բարեմաղթանքներում հիմնականը օրհնվող անձի կամ նրա մերձավորների վիճակը մեկ այլով՝ ավելի լավով փոփոխելու ապահովության փափագն է, իսկ երկրորդ խմբի օրհնանքներում՝ տվյալ վիճակի պահպանության ապահովության:

Արցախի բանահյուսության մեջ և՛ քանակով, և՛ բազմազանությամբ աչքի են ընկնում ապահովության բնաձևերը, որտեղ խոսողը խոսակցին ցանկանում է երկար ու ապահով, բարեկեցիկ կյանք, հաջողություն, հռչակ, իղձերի իրականացում, բարեհաջող ամուսնություն, երջանկություն ու սեր, ողորմածություն, հոգեկան հանգիստ, օջախի

46. Հարությունյան Ս., *Անեծքի եւ օրհնակի ժանրը հայ բանահյուսության մեջ*, Երեւան, 1975, էջ 199

47. Նույնը, էջ 249

շենացում, բազմազավակ ընտանիք՝ «*Ումբուրդը էրկան ինի*», «*Ծրժրքը սիպրակ մրրբավրդ անց կըցընիս*», «*Տաշտը միշտ լիզ՛ր ինի*», «*Անիս՝ օտիս, անիս վէջ՝ էլիս օտիս*», «*Մինը հրզգար փր՛ննա*», «*Տօնը շէն կէնա*», «*Ընրմավոր փր՛ննա*», «*Ըշտը՛դ կօխիս՝ կընանչի*», «*Ասրուծ մուրազը կըղարէ*», «*Պարավ կընընչի՛ մըրմիւրը կասիս*», «*Մին պէրցու ծըրանաք*», «*Ըղօրմի քա հօր*», «*Ասրուծ համփէրուքին փա*», «*Օջաղը շէն կէնա*», «*Թուռնափար, ծուռնափար փր՛ննա*»:

Պահպանության օրհնանքների մեջ օրհնվող անձի կամ նրա հարազատների կյանքի, ունեցվածքի պահպանման գործի, չարից ու փորձանքից ազատ լինելու, Աստծո, սրբերի, Քրիստոսի, հրեշտակների հովանավորությունն վայելելու գաղափարների արտահայտումն է՝ «*Ասրուծ պահէ քր՛ննա*», «*Ասրուծ պահէ մաղարը*», «*Ըսրուծէն ծր՛քը փանըր յըրա ինի*», «*Շառա, փուրցանքա հր՛նէ ինիս*», «*Վր՛նըր քարու նի չի կիս*», «*Ասրուծ էզգանան կօխկէր ինի*», «*Նըհափակը դըվումըր ինի*»:

Հանելուկի (*պընգըր*) ժանրը ենթադրում է ավարտուն ու պարզ բանաձևեր, կուռ, հակիրճ շարադրանք, փոքր ծավալ՝ սեղմ ձևակերպումներով ներկայացնելով ժողովրդի զարգացման ընթացքը, նրա կացութեանը, աշխարհայացքը, բարոյահոգեբանական առանձնահատկությունները: Հանելուկները, չնայած իրենց տարբեր դրսևորումներին, համախմբվում են որոշակի ոճական ձևի մեջ, որի պարզագույն տարբերակը հարցն է, որը պահանջում է պատասխան: Արցախյան հանելուկները պահպանել են հարցադրման եղանակը, որը դրսևորվում է մի շարք հարցական բանաձևերի ձևով՝ *Էն հինչըն ա՞, Էն հինչ պէն ա՞, Էն հու վա՞* և այլն: Ամեն մի հանելուկ բաղկացած է հանելուկի բուն նշանակությունից և արտաքին պատկերից, որոնք որոշակիության իմաստով տարբերվում են իրարից, չնայած ունեն մաս ներքին ինչ-որ կապ: Գուշակողի խնդիրն է բացահայտել իրենից անկախ գոյություն ունեցող նմանությունները, ինչը հենց հանելուկի լուծումն է: Հանելուկային բուն նշանակության և արտաքին պատկերի կերպավորման ամենատարածված եղանակը այլաբանությունն է, որը Ս.Հարությունյանը բաժանել է հետևյալ տեսակների⁴⁸.

ա) Այլաբանություն ըստ արտաքին նմանության, երբ արտաքին պատկերի և բուն նշանակության միջև նկատվում է արտաքին որևէ ընդհանուր գիծ՝ «*Ծին քինաց, քննք՛ր մընաց*» (գետ և կամուրջ): Այստեղ այդ արտաքին նմանությունը շարժման հանգամանքն է, և գետի հոսելու հատկանիշը փոխաբերվել է գնալու հետ:

բ) Այլաբանություն ըստ գործառական նմանության, երբ հանելուկային և այլաբանական առարկաները համընկնում են որևէ հատկությամբ, գործառությամբ, ինչպես՝ «*Ա՛լ յր՛զնը, չա՛լ յր՛զնը, հիշքան պէռնիմ փա՛ր յր՛զնը*» (գդալ), որտեղ գդալը այլաբանվել է եզան հետ իր մի բան կրելու, տանելու հատկության պատճառով:

գ) Այլաբանություն ըստ հատկանիշների հակաբնական գուգորդման, երբ արտաքին աշխարհի առարկաների գծերն ու հատկանիշները դասավորվում են այնպես, որ այլաբանական պատկերը վեր է ածվում անիրական, արտասովոր, ոչ տրամաբանական երևույթի կամ հասկացողության՝ «*Մըսէ շամփուր, ըրկաքէ խըրաված*» (մատ և մատանի) «*Ծիք՛ ըմ փամ, ծիք՛ կըրճանում ա*» (ծխախոտ):

Սրանցից էապես տարբերվում է հանելուկների մի շարք, որտեղ բուն նշանակության և արտաքին պատկերի միջև որևէ տարբերություն չկա, և հանելուկի երևույթն ու

48. Հարությունյան Ս., Հայ ժողովրդական հանելուկներ, Երեւան, 1965, էջ 16

էությունը համընկնում են իրար: Դրանք իրենք անվանում են իրենց լուծումը. «**Կա՛րէս, կա՛րէս, անըմբ փամ՝ գ՛իղմնս վէչ**» (բահ, քի), «**Տիլը՛ր քաշ ա, փիվէր քաշ ա**» (ագռավ (քաշ), «**Ա՛լազ, փա՛լազ, անըմբ փամ՝ չըգ՛իղմնս**» (փալաս):

Ընդհանուր առմամբ, հանելուկներում առարկաների բազմակողմանի բնութագրումներ չեն տրվում, և հաշվի է առնվում առարկայի ոչ էական, երկրորդական նշանակություն ունեցող որևէ կողմը կամ հատկանիշը: Հենց դա է պատճառը, որ նույն առարկայի վերաբերյալ կազմվել են տարբեր հանելուկներ, որոնցից յուրաքանչյուրում հիմք է ընդունվել այս կամ այն հատկությունը. օրինակ՝ «**Մին պուլիգ՝ մաչին էրկու ջուռաս ճիւր**», «**Հիւլլծր ս, պիլլծր ս, մննգ օնէ, ծակ չօնէ**», «**Մին փօն օնինք՝ պապէրը արծաթ, մաչը վը՛սկէ, վէր քընդէցէ, էլ շինվիլ չի**» ստեղծագործությունները բնութագրում են ձուն, ընդ որում՝ առաջինի մեջ նկատի է առնվել սպիտակուցի և դեղնուցի առկայությունը, երկրորդի մեջ՝ ձվի՝ անցք չունենալը, բայց նրանից մազավորի՝ ճտի առաջանալը, երրորդի մեջ՝ ձվի կեղևի արծաթագույն, իսկ դեղնուցի ոսկեգույն լինելու երևույթը: Դրան հակառակ՝ արցախցին ստեղծել է հանելուկներ, որոնք կարող են ասվել տարբեր, նույնիսկ սեռով, տեսակով իրարից հեռու առարկաների վերաբերյալ: Դրանք այնուամենայնիվ ունեն ինչ-որ ընդհանուր գիծ. «**Տիւսը՛ վը՛սկըռ, մաչը՛ մէս**» (կրիա, ընկույզ), «**Ալա՛լա, բալա՛լա, փար խա՛ղ ըրա, պէր կա՛խ ըրա**» (սագ, թառ, մաղ): Երբեմն հանդիպում են նաև բազմակի լուծման առարկաներ ունեցողներ, ինչպես. «**Մին թումբ փը՛ղ, թումբէն փակէն մին դիւզ փը՛ղ, դիւզին փակէն էրկու ծառ, ծառէն փակէն էրկու գ՛օլ, գ՛օլէն փակէն էրկու նօվ, նօվէն փակէն մին ճէղաց, ճըղացէն փակէն մին թումբ**» (գլուխ, ճակատ, հոնքեր, աչքեր, քիթ, բերան, դունչ):

Բազմազան ու բազմաբնույթ է արցախյան հանելուկների թեման: Հանելուկային առարկաների և բանաձևերի մեջ արծարծվել են արցախցուն շրջապատող բուսական և կենդանական աշխարհը, տնտեսական զբաղմունքները, երկրային ու երկնային մարմիններն ու երևույթները, այն, ինչ հնարավոր է տեսնել լսել, զգալ: Պատահական չէ, որ այս ժանրում առաջին հերթին արտացոլվել են գյուղատնտեսության տարբեր բնագավառներ՝ կապված երկրի տնտեսական բնույթի հետ: Արցախցու համար կարևոր բնագավառ է երկրագործությունը, որ հնուց ի վեր հանդիսացել է հիմնական զբաղմունքներից առաջնայինը: Այսպես՝ «**Մին արփ օնիմ՝ վարվէլ չի, մաչի քարէրը հրմբարփէլ չի**» (երկինք և աստղեր) հանելուկի մեջ ժողովուրդը երկնքի անծայրածիր լինելը կապել է մեծ հողատարածության, իսկ աստղերի առատությունը՝ արցախյան հողերում այնքան տարածված քարերի հետ: Կամի և եզների նկարագրությունն է տրված «**Կըլծիսը՛ փմնը, փակը՛ քար, օք վըննանէ էրկու սար**» ստեղծագործությունում: Սովոր թիվ են կազմում հողագործական տարբեր գործիքների նվիրված հանելուկները. «**Հիլի փամ, հիլի-միլի փամ, փափէն փակավը ծիլի-միլի փամ**» (գութան), «**Մին կուրանէ, հնիրմըր ըռխանէ, կօփէ, կօփէ, էլիա լըղար**» (մանգաղ), «**Մին ջանավար կա՛ հիշկան ըրը՛խըն ընք փամ, քուշփանում չի**» (ջրաղաց):

Տարածված են նաև այգեգործությանը և բանջարաբուծությանը նվիրված ստեղծագործությունները, որտեղ բնութագրվում են բազմաթիվ մրգեր, պտուղներ, բանջարեղեններ, ինչպիսիք են ընկույզը, նուռը, մասուրը, մոշը, մորին, հոնը, թութը, խաղողը, դդումը, ձմերուկը, բողկը, զազարը, սոխը, եգիպտացորենը. «**Տիւսը՛ աղու, մաչը՛ քախծըր**» (ընկույզ), «**Շծրերը՛ հանիմ, նըսփիմ լնց ինիմ**» (սոխ), «**Քօուրփ թուլա՛ լըվաշավ պէռնած**» (եգիպտացորեն), «**Հմրը՛ դիք՛, մարը՛ կը՛ռ, խօխան խէլմնը, թօռը՛ պը՛լ**» (խեչմար, վազ, խաղող, գինի):

Երկրագործությանը զուգընթաց արցախցին զբաղվել է անասնապահությամբ, թռչնաբուծությամբ, մեղվաբուծությամբ, շերամապահությամբ՝ ստեղծելով տասնյակ հանելուկներ, որտեղ որպես հանելուկային առարկա կամ արտաքին պատկեր հանդես են գալիս եզր, կովը, գոմեշը, էշը, ոչխարը, այծը, ուղտը, հավը, շերամորդը, մեղուն. **«Սը՛վ յը՛զնը լուխը՛ցէն, խօխէնք՛ը ուրխացէն»** (բով և հաց), **«Ինք՛ը՝ սարէն յըրս, սարը՛ մաշկէն յըրս»** (ուղտ), **«Մէզ միներն օնիներ՛ մըռնէյիս ինք՛ը իւրմն հմնգ՛իսար կըրորում ս»** (շերամորդ) եւ այլն:

Որոշ պատումներում արձագանք են գտել Արցախում տարածված արհեստները: Օրինակ՝ **«Կանանչ հինիս, սպիտակ քիլ փամ, կ'մըմնը կ'օրծիս, քօխ կըրորիս»** (մոշ), **«Հէնգ՛ ախպէր՛ միներ քար ս կըրում, մը՛կալը պատ ըն շարում»** (գուլպայի ճաղեր) հանելուկներից առաջինում տրվում է ոստայնագործության, իսկ երկրորդում՝ որմնադրության ընդհանուր նկարագրությունը: Առավել հաճախակի են հանդիպում կենցաղում գործածվող տարբեր առարկաներ՝ բով, մաղ, շերեփ, գդալ, ճախարակ, կուժ, ասեղ, գուլպա, սանդեղ, փափախ և այլն:

Հանելուկային առարկա են դարձել նաև երկինքը, երկնային մարմինները, բնության տարբեր երևույթները՝ աստղերը, ամպը, որոտը, անձրևը, կարկուտը, կայծակը, ծիածանը, ձյունը, քամին: Առավել ընդգծվում են արևն ու լուսինը, որոնք ներկայանում են մե՛րք քրոջ ու եղբոր, մե՛րք հով ու տաք բովի, մե՛րք անծայրածիր արտում վազվզող երկու կաքավների, մե՛րք է՛լ պղնձե կաթսայի մեջ դրված ձվերի տեսքով. Որոշ ստեղծագործություններում հանդես են գալիս ժամանակի միավորները. **«Մին ծառ օնիս՛ փրսնըրկու ճըղնանէ, ամնէն ճըղնանը իւրօսմնէն փիլը՛վ կէսը սիպտակ, կէսը սը՛վ»** (տարի, ամիսներ, օրեր), **«Ծըմը՛ռն ա՛ կ'արունքը պատէն, ամը՛ռն ա՛ կ'արունքը պատէն»** (գորգ), **«Սը՛վ կըժէ՛զը հնըրըն ի վեր քըցիս, քա մօր պօրպըն ի վեր քըցիս»** (գիշեր):

Արցախում լայն տարածում ունեն մականունները (**փօք սնում**): Գյուղերի ու քաղաքների մականուններն այս կամ այն բնակավայրին և նրա բնակիչներին հարևան բնակավայրերի բնակիչների կողմից տրված մականուններ են, որոնք ուղղակի կամ փոխաբերական իմաստով արտացոլում են նրանց հետ կապված զանազան հանգամանքներ: Մի շարք բանաձևերում ներկայացվում է տվյալ բնակավայրի դիրքը. **«Ծըմակում սպրոզող հրկուկվը՛ցէք՛»**, **«Ծծրում սպրոզող պիլըրնը՛ցէք՛»**, **«Քարում կօրած ըռչըժուրը՛ցէք՛»**, **«Դիք՛ում փրոսօփող խիրխընը՛ցէք՛»**: Հաղործի շրջանի Մելիքաշեն (Միրիշկ՛ալու) գյուղը տեղադրված է բարձունքի վրա, և տարվա բոլոր եղանակներին քամին անպակաս է այդ տեղանքից, ինչը և հիմք է հանդիսացել **«Քամէ կօլ փրվող միրիշկ՛ուլը՛ցէք՛»** մականվան համար: Նույն շրջանի Սարէն շէն (Շաղախ) գյուղը սարի վրա է՝ այնքան բարձր, որ գյուղացիները վերևից են տեսնում ագռավի (քաշ) թռիչքը (**«Քաշէն փօրէն հասըրս սարէն-շինը՛ցէք՛»**), իսկ Թաղասեռ գյուղը, ընդհակառակը, տեղակայված է սարի ստորոտում (**«Քաշէն մաշկէն հասըրս քրխարը՛ցէք՛»**):

Առանձին խումբ են կազմում այն բանաձևերը, որտեղ ներկայացվում է տվյալ բնակավայրում տարածված արհեստը՝ **«Դմրգի սըղնըխը՛ցէք՛»**, **«Պնըրնը կապող դըվըխընը՛ցէք՛»**, **«Մագ կ'իզող հիրիըրը՛ցէք՛»**, տնայնագործական կամ երկրագործական զբաղմունքը՝ **«Ք՛ծմնը շիւօղ քըղըրը՛ցէք՛»**, **«Թրխմըչար քիջմրօղ գիշըցէք՛»**, **«Մօրալ կապող խըժըպըրը՛ցէք՛»**, **«Լ՛ալ կ'ունաշ լըծօղ սէյիշիննցէք՛»**:

Բազմաթիվ մականունների համար հիմք են հանդիսացել բնակիչների բացասական հատկանիշները. անհյուրընկալ լինելը՝ «**Հացում բոն քրրրհունջը՛ցեք՝**», «**Ղօնադ խրո՛ւ գ՛րվօղ կրսրսրսրեցիք՝**», «**Հննննն օր կա, յր՛ր ընցեր, սէյդիչինննցեք՝**», ժլատությունը՝ «**Ըսկրսոյ նօրչիննցեք՝**», «**Յօրէնը ծախօղ, կ՛ննրի օրօղ նուրուկ՛ը-ղը՛ցեք՝**» խենթությունը՝ «**Դննի կալխօզաշիննցեք՝**», «**Պը՛լ դրզղըղը՛ցեք՝**» «**Պըլըննիւ-սրրի խրնսկըցեք՝**» զազրախոտությունը՝ «**Լակ-լակ խօսօղ խրնրքըղը՛ցեք՝**» «**Վիրննննչ սրվօղ խրնրծըրիս՛ցեք՝**» անլըջությունը՝ «**Սննիլիգ՛ սուսըցեք՝**» միամտությունը՝ «**Դօնգի նիսնգըցեք՝**», «**Ք՛ննի խրնուշինըկը՛ցեք՝**», հայհոյասիրությունը՝ «**Ուշունցապու ըշընը՛ցեք՝**», կովարար լինելը՝ «**Կըովարար ճիրըկուսը՛ցեք՝**» և այլն:

Որոշ մականուններում էլ ծաղրվում են խոսվածքային առանձնահատկությունները՝ «**Նա՛ սսօղ ինզինիսը՛ցեք՝**», «**Ռ-ուսօվուր խօսօղ կ՛ուրըքըղեցիք՝**», այս կամ այն ուտելիքի հանդեպ հակում ունենալը՝ «**Կըլօլակ օրօղ շուշըցեք՝**», «**Շիծօր օրօղ չայլուլեցիք՝**», «**Գ՛նննն օրօղ բըղըլըրըթը՛ցեք՝**», «**Մարաղ օրօղ վընըրըցեք՝**», մարմնական թերությունները՝ «**Փուրընն զընծօղ մըղըվուզեցիք՝**», իսկ «**Խօյլու մէկրիչի-ննցեք՝**» մականունը վկայում է Ասկերանի շրջանի Սեհոխեն գյուղի բնակիչների նախնիների՝ Պարսկաստանի Խոյի գավառից գաղթած լինելը:

Ի տարբերություն գյուղերի եւ քաղաքների մականունների՝ մարդկանց մականունները տրվում են հիմնականում ոչ թե հարևան գյուղերի բնակիչների, այլ համագյուղացիների կողմից: Հիմք ընդունելով ստեղծման հանգամանքները՝ մարդկանց մականունները պայմանականորեն կարելի է բաժանել հետևյալ տարբեր խմբերի⁴⁹.

1. ֆիզիկական արտաքին հատկանիշներով պայմանավորված մականուններ՝ **Բալջօյ** (մեծ), **Բեղի** (թավ բեղեր ունեցող), **Գըղըլ** (կարճահասակ), **Դօյդաղ** (միհար և բարձրահասակ), **Չըռփի** (խոշորամարմին), **Ընչուղու** (երկարավիզ), **Թննի** (վտիտ), **Ճըրըռ** (թզուկ), **Քաչալ** (ճաղատ), **Քառ** (խուլ), **Քօռ** (կույր),

2. բնավորության տարբեր հատկանիշներով պայմանավորված մականուններ՝ **Աղվես** (խորամանկ), **Բըկիկ** (շատակեր), **Դօրրի** (բարի), **Դիլխօր** (տխտր), **Դըզըլ** (հիմար), **Բըսպրախօղ** (արագաշարժ), **Դենագօզ** (ամբոխավար), **Չըռըրըլծիս** (հանդուզն), **Ըսկրսոյ** (ժլատ), **Հննրիփ** (անգետ), **Մըսնրս** (մսմսացնող), **Մուրպառ** (խարդախ), **Պը՛լ** (չարածճի), **Յակասր** (խստաբարո), **Քածի** (վախկոտ, կնամարդի), **Քըչէղակ** (թեթևոլիկ ու շատախոս), **Օրասպրիկ** (սուտասան),

3. մասնագիտություններով կամ դրանց հետ կապված աշխատանքային գործիքներով և տարբեր առարկաներով պայմանավորված մականուններ՝ **Բայթալ** (անասնաբույժ), **Բուխալսեր** (հաշվապահ), **Դնննրչի** (դարբին), **Դօխարուր** (բժիշկ), **Չալօղչի** (օղի թորող), **Խուզննն** (խոզապահ), **Ծննկունչի** (ձկնորս), **Ղասաբ** (մսավաճառ), **Ղըլէչի** (կլայեկագործ), **Շօփեր** (վարորդ), **Սանսիչի** (կոտրվածքներ բուժող), **Վնր-ծնրէղ** (ուսուցիչ), **Ճուվարան** (կողով գործողին), **Նամակ** (փոստատարին), **Շարքացան** (հողագործին), **Շճիկ** (էլեկտրացանցի աշխատողին), **Պնննն-մինուս** (մաթեմատիկայի ուսուցչին), **Թալաշա** (պատշարին), **Ժօլօթ** (թիթեղագործին), **Սապօր** (մսավաճառին), **Խալաղէլնիկ** (սառնարան նորոգողին), **Փօբս** (դարբին),

4. այս կամ այն երկրի կամ ազգի հետ որևէ կապ ունենալու, այդ ազգի ներկայացուցիչներին արտաքին տեսքով կամ բնավորության որևէ գծով նմանվելու և այլ

49. Յմնտ. Ղազիյան Ա., Լեռնային Ղարաբաղի բանախյուսությունը 1970-1973թթ. գրառումների հիման վրա, «Պատմաբանասիրական հանդես», Երեւան, 1974, N 4, էջ 240, Գալստյան Ա., Թեյլան Լ., Մականունների գործածությունը ժամանակակից հայերենում, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2006:

հանգամանքներով պայմանավորված մականուններ՝ **Ափրիկա** (թխադեմ լինելու համար), **Թօրթ** (ոչ մաքրակենցաղ լինելու համար), **Յապօն** (նեղ աչքեր ունենալու համար), **Մադրավան** (կինը մոլորվացի լինելու համար), **Նեմեց** (դաժան լինելու համար), **Քնլոդ** (անգութ լինելու համար), **Յեվրեյ** (ժլատ լինելու համար), **Փրբանայա** (Ֆրանսիայում բարեկամներ ունենալու համար),

5. պատմական տարբեր դեմքերի, նշանավոր մարդկանց ստեղծագործությունների ու կինոնկարների հերոսների հետ ունեցած տարբեր կարգի նմանություններով ու դիպվածներով պայմանավորված մականուններ՝ **Բենյամին** (երկար միտք ունենալու համար), **Գարբաշով** (ճաղատ գլխին խալ ունենալու համար), **Դեմոկրիտ** (գրագետ լինելու համար), **Կուրուզով** (մի աչքը կույր լինելու համար), **Մանթաշով** (ունևոր լինելու համար), **Պրլը-Պուդի** (զվարճախոս լինելու համար), **Պուշկին** (բանաստեղծություններ գրելու համար), **Բրեժնեվ** (Լեոնիդ Բրեժնևի հեռուստաճառերը մեկնաբանելու համար), **Բօրի** (հնդկական համանուն կինոհերոսուհու նման գեղեցիկ լինելու համար), **Մաուզի** (ճարպիկ լինելու համար), **Վերգո** (վախկոտ լինելու համար), **Պեյո** (ձկնորսությանը զբաղվելու համար), **Գիբօր** (խեղճ լինելու համար),

6. անունների աղավաղումներով, կրճատ արտասանությամբ կամ վերջնամասնիկների հավելումով կազմված մականուններ՝ **Աբի** (Աբրիկ), **Ազծի** (Ազնիվ), **Ավիս** (Ավետիս), **Ծնարի** (Աստվածատուր), **Ծնվի** (Արծվիկ), **Մապի** (Մարտիկ), **Մուրծ** (Մխիթար), **Տիկոզ** (Տիգրան), **Սոջի** (Սերգեյ), **Քանի** (Քնարիկ),

7. զանազան այլ հանգամանքներով և դիպվածներով պայմանավորված մականուններ՝ **Լրսիր** (որևէ բան պատմելիս անընդհատ խոսակցին հորդորում էր լսել), **Յեւ** (միշտ գովում էր իրեն), **Յերէսնուիրը՛ք** (պատերազմի ժամանակ՝ որպես հրամանատար, այդ ծածկանունը ունենալու համար), **Հօպ** (որևէ բան անելիս շարունակ արտասանում էր այդ բառը), **Քնլմն** (ոչ տեղացի՝ եկվոր, լինելու համար), **Գալոլի** (բոլոր տղամարդկանց այդպես էր դիմում), **Չանեն մապաղ** (հաճախ էր խոսքը ընդմիջում այդ կապակցությամբ), **Չօրեց** (տունը կառուցել էր ձորի պոնկին):

Բազմաթիվ մականուններ էլ պայմանավորված չեն որևէ հանգամանքով և որևէ իմաստ չեն արտահայտում՝ **Ազնօ**, **Բալլար**, **Գարաջիդ**, **Դօմա**, **Խրսպան**, **Ճուխարուրու**, **Շինպուլ**, **Սօպուր**, **Փաղասուխարա** և այլն:

Ասույթաբանական բանահյուսության ժանրերից են նաեւ շուտասելուկները եւ հանգախաղերը, որոնք սովորաբար մանկական եւ պատանեկան կատակային ասույթներ են:

Շուտասելուկները կազմված են մույն հնչյուններով սկսվող կամ մույնահունչ բառերից: Խոսակցիցը, փորձելով արագ կրկնել խոսողի առաջարկածը, հաճախ շփոթվում եւ աղավաղում է այն: Օրինակ, փոխանակ ասելու՝ «**Ծնկունը քրցիւ, ծնկունը կօլ քամ, մուկունը քրցիւ, ծնկունը կօլ քամ**», ասում է՝ «**Ծնկունը քրցիւ, ծնկունը կօլ քամ, մուկունը քրցիւ, մուկունը կօլ քամ**», ինչը շրջապատում ծիծաղ է առաջացնում:

Հանգախաղերը հիմնականում երկխոսություններ են. մեկն արտասանում է որեւէ բառ կամ բառակապակցություն, իսկ մյուսը ձգտում է տալ սրամիտ ու ծիծաղաշարժ հանգավորված պատասխան, ինչպես՝ «**Տաննչի, Կրլծխրդ քակէն խրնչ՛րմննչի**», «**Քնքան ածիւ պրքերալը, Օխծը կօլ քաս մուքերալը**» եւ այլն:

Սրանցով չեն սպառվում Արցախի բանահյուսության ժանրերն ու այդ ժանրերի ստեղծագործություններում արծարծված թեմաներն ու հանգամանքները: Իրականում

դրանք բազմաթիվ են ու բազմազան: Սակայն ամենակուլ ժամանակն իր բացասական ազդեցությունն է ունեցել նաև այս բնագավառում, և աստիճանաբար պատմության գիրկն են նետվում ժողովրդական բանահյուսության գոհարները, ինչը ավելի հրատապ է դարձնում դրանց հավաքագրումը եւ հրատարակումը:

Ղարաբաղի բարբառը: Ղարաբաղի բարբառը հայերենի ամենատարածված եւ կենսունակ բարբառներից է, որով հաղորդակցվում են ԼՂՀ-ում, ՀՀ-ում եւ աշխարհի տարբեր երկրներում ապրող հարյուր հազարավոր հայեր:

Ղարաբաղի բարբառի ձայնավոր հնչյուններն են՝ **ս, ն, ու, ռ, օ, ծ, է, ի, ը, ը՛, ը՛:** **Ա, ու, օ, է, ի, ը** ձայնավորները արտասանությանը համընկնում են ժամանակակից հայերենի համապատասխան հնչյունների հետ:

Ս, ռ, օ-ն ս, ու, օ ձայնավորների քմային տարբերակներն են:

Ը՛-ն ներկայացնում է **ը** եւ **է, ը՛-ն՝ ը** եւ **ի** ձայնավորների միջին աստիճանը:

Բաղաձայն հնչյուններն են. ձայնեղ պայթականներ եւ կիսաշփականներ՝ **բ, գ, գ՛, ղ, ճ, ջ**, խուլ պայթականներ եւ կիսաշփականներ՝ **պ, կ, կ՛, պ, ծ, ճ**, շնչեղ խուլ պայթականներ եւ կիսաշփականներ՝ **փ, բ, բ՛, բ, ց, չ** ձայնեղ շփականներ՝ **վ, գ, ժ, ղ**, խուլ շփականներ՝ **ս, շ, խ, հ**, ձայնորդներ՝ **ւ, ն, ը, ռ, ւ, ւ՛, ւ՛:**

Գրական լեզվի համեմատությամբ նորություններ են **գ՛, կ՛, բ՛, ւ՛** բաղաձայնները, որոնք ներկայացնում են համապատասխան **գ, կ, բ, ւ** հնչյունների քմային արտասանությունը:

Հազվադեպ գործածություն ունեն նաեւ **դ՛, պ՛, բ՛, ճ՛, ժ՛, ց՛, ճ՛, ժ՛** բաղաձայնները, որոնք առանձին որակ չեն կազմում եւ հնչույթային արժեք չունեն:

Բարբառում բացակայում է **ֆ** խուլ շփականը, որի փոխարեն գործածվում է **փ** բաղաձայնը:

Ինչպես ժամանակակից հայերենում, բարբառում եւս **ս, օ, ու, է, ի, ը** ձայնավորները հնչույթներ են, քանի որ հանդես են գալիս բառի բոլոր դիրքերում, բաց եւ փակ, շեշտակիր եւ շեշտագուրկ վանկերում, բնիկ ու փախառչյալ բառերում եւ միմյանց հետ կարող են կազմել հակադրական զույգեր:

Ս, ռ եւ **օ** ձայնավորները նույնպես ունեն գործածության լայն ոլորտ: Դրանք հակադրության զույգեր են կազմում ինչպես միմյանց, այնպես էլ մյուս ձայնավորների հետ: Սակայն **ն, ռ, օ-ի** հնչույթայնությունը ի վերջո հաստատվում է ամենամերձավոր հնչույթների՝ **ս, ու, օ-ի** հետ ունեցած հակադրություններով՝ **վնր** (1. պահ, ակնբարթ, 2. շարք)-**վար** (հերկ), **հնր** (հայր)-**հար** (1. խոտհունձ, 2. խնոցի հարելը), **րնլ** (1. ամուսնու քույրը, 2. ծառի ճյուղ)-**րալ** (տալ բայը), **հն՞ր** (ու՞մ)-**հ՞ր** (ու՞ր), **րնլ** (կարճ երաժշտական ողջույն)-**րուլ** (թանաք), **շժր** (շոր)-**շօր** (կաթնաշոռ, լոռ), **րծղ** (դող)-**րօղ** (տող):

Ը՛ ձայնավորը, հանդես գալով բառերի շեշտակիր փակ վանկում, կարող է հակադրվել ամենամերձավոր հնչույթներին՝ **ը-ին** եւ **է-ին**, ու կատարել իմաստազատիչ դեր, հետեւաբար անկախ հնչույթ է՝ **րը՛ղէն** (տեղին)-**րըղէն** (տղային)-**րէղէն** (դեղին), **րը՛ռնը** (տիրոջ)-**րէռնը** (դառն), մինչդեռ **ը՛-ն** հանդիպում է հիմնականում Մարտակերտի շրջանի մի շարք խոսվածքների որոշ բառերում՝ **խը՛լլա, նը՛սպա**, եւ, հակադրության զույգեր չկազմելով ամենամերձավոր **ը** եւ **ի** ձայնավորների հետ, համարվում է դրանց դիրքային տարբերակը:

Բաղաձայն հնչյունները հանդիպում են բառասկզբում, բառամիջում, բառավերջում,

բնիկ եւ փոխառյալ բառերում:

Գրական հայերենին համապատասխանող բաղաձայնները հնչույթաբանական մակարդակում հակադրվում են ամենամերձավոր հնչույթներին՝ ներկայանալով որպես անկախ հնչույթներ:

Հնչույթային արժեք ունեն մասն քմային **գ', կ', ք', լ'** հնչյունները, որոնք կարող են իմաստային հակադրության նվազագույն զույգեր կազմել ամենամերձավոր հնչույթների՝ **գ, կ, ք, լ** - ի հետ. **գ'ազ** (**գ'ազ անցկըցընէլ** - կովի ստերջ մնալը) - **գազ** (գազ), **կ'ը'նալ** (հագնել) - **կը'նալ** (մընալ), **կ'ը'տ** (գետ) - **կը'տ** (ճանճի տեսակ), **ք'օք** (գեր)- **քօք** (արմատ), **ք'ար** (օգուտ, շահ)- **քար** (քար), **լ'ալ** (լավ)- **լալ** (հորդ անձրեւ), **լ'նու** (հյուսվածք)- **լնու** (լույս), **խուլ'** (ուռուցք, պալար) - **խուլ** (խուլ):

Բարբառում շեշտը սովորաբար դրվում է նախավերջին վանկի վրա եւ ունի կայուն-շարժական բնույթ: Ակտիվ գործածություն ունի մասն վերջնավանկի շեշտը, որը հանդիպում է.

- **նէ** հոգնակերտ ունեցող բառերի ուղիղ ձեւերում՝ **քաղաքնէ', սալդաքնէ', աշագ'էրդնէ',**

- նախորդ վանկում **ք** գաղտնավանկ ունեցող բառերում՝ **մընա'ն, կըրա'ն, ինչպես մասնային բառերում, որոնց նախորդ վանկի ք-ն փոխարինվել է այլ ձայնավորով՝ կուլօ'խ, խումօ'ր, տիպի'լ,**

- պատճառական բայերում՝ **խուսցունէ'ն, կուրցնէ'ն, մուտուցնէ'ն:**

Մի շարք բարդություններ կրում են կրկնակի շեշտ՝ **դո'րփուրա'կէն, դո'րփուր'նու'նու'նա'չախ, քօ'րնըսք'ըն'նում** եւ այլն:

Ձայնավորները շեշտազրկվելիս կրում են տարբեր փոփոխություններ:

Ա եւ **Ա՛** ձայնավորները հիմնականում հերթափոխվում են **ը, ի, ու** ձայնավորներով՝ **աշկ-ըշկացալ, դմրդ-դըրդննիօխ/դիրդակիօխ, շմք'մր-շըք'ըրաման/շիք'ըրաման, քննգ'-քընգ'անալ/քինգ'անալ, աշունք-ըշունքը'նէ/ուշունքը'նէ, աղութկ-ըղթէլ/ուղօթէլ** (մասն՝ **ղօթէլ**):

Է ձայնավորը հիմնականում հնչյունափոխվում է **ի** - ի կամ **ը** - ի, կամ էլ սղվում է՝ **էշ-իշանալ, շէն-շինամաչ, ծէի-ծըիլրկանէ/ծիիլիկանէ, քէվք-քըվքըպըտօկ/քիվքըպըտօկ, էպ-տի/ըպի/իպի, քըրէք'-քըրքէ, մըքէն-մըքնըլ'նու:**

Ի ձայնավորը ընդհանուր առմամբ մնում է անփոփոխ կամ հնչյունափոխվում է **ը-ի՝ իվիլ-իվիլմնալ/ըվիլմնալ, հիշպ-հիշպըցընէլ/հըշպըցընէլ, ինչ-ինչը'տէլ/ընչը'տէլ:**

Ո՛ եւ **ու** ձայնավորները հիմնականում չեն հնչյունափոխվում՝ **կ'ումաշ-կ'ումըշակալ, խութ'-խութ'երան, կ'նիքնն-կ'նիքըննէ, քնու-քնումնալ:** Որոշ բառերում **ո՛**-ն հնչյունափոխվել է **ի** - ի կամ **ը** - ի՝ **պնիք-պիրքիճըպար/պըրքըճըպար, մնիք-միրիկուտէմը:**

Օ եւ **ծ** ձայնավորները հերթափոխվում են **ու, ո՛, ը** ձայնավորներով կամ **վ** բաղաձայնով՝ **օք-ուքը'քան, սծք'-սնիք'ըվէր, փօռնը-փըռնըպէց, ծօռ-ծըռըմանգ(ը)լի, քըքօ-քըքվօթուն, կըծօ-կըծվօթուն:**

Ը ձայնավորը վեր է ածվում **ը** - ի կամ սղվում է՝ **մը'ծ-մըծանալ, նը'դ-նըդանալ, սը'րպ-սըրպացալ, վը'ննը-վըննըպէց, կըռը'վ- կըռ(ը)վարար:**

Ղարաբաղի բարբառը հարուստ է մասն պատմական հնչյունափոխության դեպքերով:

Հին հայերենի **ա** ձայնավորը սովորաբար մնում է անփոփոխ՝ **աջ-աչ, քաք-քաք,**

աղալ-աղալ, աղքատ-ախկաղ, բարեկամ-պարիկամ:

Ա-ին համագոր գործածություն ունի քմային **Ա՛** ձայնավորը, որը հանդես է գալիս բառի բոլոր դիրքերում: **Ա**-ի քմայնացումը որեւէ ընդհանուր օրինաչափության չի ենթարկվում: Այնուամենայնիվ կարելի է նշել որոշ դեպքեր.

- երբ հաջորդում է խլացած ձայնեղներին (Աճառյանի օրենք)՝ **գարի-կ'Ա՛րի, դաս-տԱ՛ն, բաժին-պԱ՛մժին,**

- երբ նախորդում կամ հաջորդում է ձայնորդ բաղաձայններին՝ **արեւ-Ա՛նրէ՛վ, լահան-լԱ՛նգ'Ա՛ն, ժառանգ-ժԱ՛ռԱ՛նգ':**

Քմայնացման պատճառ է նաեւ ձայնավորների ներդաշնակությունը, որոշ բազմավանկ բառերի մի քմային ձայնավորի ազդեցությամբ մյուս ձայնավորները հիմնականում եւս քմայնանում են՝ **վարժապետ-վԱ՛րժԱ՛րէ՛ն, խանդակ-խԱ՛նդԱ՛նկ:**

Այս երևույթը տարածվում է նաեւ **ու** եւ **օ** ձայնավորների քմայնացման վրա՝ **իրար-ի՛րճի՛ր, զարթուն-զճ՛րթճի՛ն:**

Բացի քմայնացումից՝ **ա**-ն կրել է նաեւ հետեւյալ փոփոխությունները.

ա-ը-շեշտանախորդ վանկերում (բառասկզբ, առաջնավանկ)՝ **ազապեւ-ըզաղէ՛, աշխապեւ-ըշխաղէ՛, ճախարակ-ըրխարակ, կարկապան-կըրկապան,**

ա-ը՛ - շեշտակիր փակ վանկում (միջնավանկ, վերջնավանկ)՝ **ամառն-ամը՛ռնր, փայծաղն-փածը՛ղնր, երախ-ըրը՛խ, գաւաթ-կ'ը՛վաթ,**

ա-է - շեշտակիր փակ վանկում (առաջնավանկ)՝ **գազար-կէզԱ՛նր, բանջար-պէնջԱ՛նր, շալակ-շէլԱ՛նկ, բարձ-պէրց,**

ա-ի - շեշտանախորդ (մասամբ՝ շեշտակիր) վանկերում (բառասկզբի բաց եւ փակ վանկեր)՝ **արեգակն-իրիք'նակ/ըրիք'նակ, բանալի-պիննլի(ք')/պըննլի(ք'), աւել-ի-վիկ,**

ա-օ՛ - շեշտակիր փակ վանկերում՝ **դգալ-ըըթ՛ծ, բարձր-պ՛ծցճի՛ր, կաղին-տըկօղէ՛ն, զարթուն-զճ՛րթճի՛ն:**

ա-ու/ի՛-շեշտանախորդ (մասամբ՝ շեշտահաջորդ) բաց եւ փակ վանկերում՝ **մալաւնի-մուլաւնա, ալեւոր-հիւլիւլուր, սկանջ-անգուն:**

Գրաբարի **ե** ձայնավորը շեշտակիր վանկում փոխարինվել է հետեւյալ ձայնավորներով.

ե-է (միավանկ եւ երկվանկ բառերի բառասկզբի բաց եւ փակ վանկերում)՝ **ձեռն-ժէրք'ժը՛րք, գերան-կ'էրան/կ'ը՛րան, երկու-էրկու, երկայն-էրկան, բեռն-պէռնր/պը՛ռնր,**

ե-ի (բառասկզբի բաց եւ փակ վանկերում)՝ **երես-իրը՛ս, մենակ-մինակ, քել-քիկ, շերեփ-շիրը՛փ, չեճ-չիճ, եփել-իփիկ, երբ-հիբ,**

ե-/ը՛ (փակ վանկում)՝ **սեպ-սը՛պ, սերմն-սը՛րմն, խելք-խը՛լք, համեղ-համը՛ղ, եռ-հը՛ռ:**

Մի շարք բառերում, որտեղ **ե**-ն փոխարինվել է **է** եւ **ը՛** ձայնավորներով, այդ հնչյուններից առաջ լսվում է նախահունչ **յ**՝ **երկիր-յէրգ'իր, երկինք-յէրգ'ինք', եւ-յը՛ս, երգ-յը՛րք:**

ե-ա/Ա՛ (առաջնավանկ)՝ **երագ-արագ/Ա՛րԱ՛նգ, երաշտ-արաշտ, երկանք-արկանք, երկաթ-արկաթ:**

ե-ու/ի՛ (առաջնավանկ, միջնավանկ)՝ **երեւալ-ուրվալ/ըրվալ, դեղնուց-տընդնճց/տըղնոց/տիղնոց, լեզու-լի՛նգի՛ն,**

ե-օ՛ (առաջնավանկ, միջնավանկ)՝ **խելոք-խօլի՛ն(ն)ք/խէլի՛ն(ն)ք, ուղեղ-հըղօղ/հու-**

դօղ,

Է երկբարբառակերպի դիմաց ընդհանուր առմամբ բարբառում առկա է **է** պարզ ձայնավորը՝ **շէն-շէն, կէս-կէս, էշ-էշ, օրէնք-օրէնք, դէմ-դէմ, խէժ-խէժնը, ամէն-ամմէն:**

Շեշտակիր եւ շեշտահաջորդ վանկերում **է**-ն երեւան է հանում նաեւ հետեւյալ փոփոխությունները. **է-ա՝ փէր-փար, մէջ-մաջ, մէջք-մաշկ, գոմէշ-կ'ունաշ, է-ի՝ քէժ-քիժ, շրէշ-շիրիշ, կիւրակէ-կ'իրմկ'ի:**

Հին հայերենի գաղտնավանկի **ը** ձայնավորը շեշտագուրկ վանկերում հիմնականում մնում է անփոփոխ՝ **ծանը-ծանդրը, խնոցի-խընը՛ցէ, պսակ-փըսակ, կծիկ-կըծէ՛գ՛:**

Բառասկզբում **ը**-ն պահպանվել է **ընկեր-հընգէր, ընկրել-հընդրէլ** բառերում, որտեղ ստացել է **հ**-ի հավելում:

Որոշ բառերում գաղտնավանկ **ը**-ն փոխարինվել է **ի, օ, ու** ձայնավորներով՝ **գրել-կ'իրի, բլիթ-պիիթ, կրայ-կօրէ, ճիպո-ճուպօ, կծու-կուծօ:**

Ի ձայնավորը շեշտակիր եւ շեշտագուրկ վանկերում մնում է անփոփոխ կամ փոխարինվում է **է, ը, ը՛, ու, ո՛ն, ծ** ձայնավորներով՝ **իլիկ-իլիգ՛, գին-կ'ին, չամիչ-չամէնչ, քիթ-քէթ/քը՛թ, դիմանալ-փրմանալ, կռիւ-կըռը՛վ, յիշոցք-ուշունց, Յիսուս-Հնուհնուս, սիրուն-սէրմն/սմիրմն/սծրմն/սիրուն:**

Գրաբարի **ո** ձայնավորը բառասկզբի բաց վանկում դառնում է **վը՛/վը/վօ/վէ/վի** որչ-վը՛րց, **ոսկոր-վը՛սկըռ/ վըսկըռ/վէսկըռ, ոսկի-վը՛սկէ/վըսկէ/վէսկէ, որս-վը՛րս/ վէրս, ոչ-խար-վը՛խճար/վէխճար/վօխճար, ոջիւ-վիշիւ:**

Շեշտակիր վանկում **վ** բաղաձայնից առաջ **ո**-ն հնչյունափոխվում է **ս**-ի կամ **օ**-ի՝ **կով-կավ/կօվ, հով-հավ/հօվ, ծով-ծօվ, սով-սօվ:**

Որոշ բառերում **ո**-ն դարձել է **ը, ի** կամ սղվել է՝ **բորբոս-փիրփէշնը/փըրփէշնը, խորոված-խըրաված, ողորմ-ըղուրմ/ ղուրմ, ողողել-ըղօղէլ/ղօղէլ:**

Մյուս բոլոր դեպքերում **ո**-ին համապատասխանում է պարզ **օ/ծ** կամ **ու՛ խոսք-խօսք, փոս-փօս, չոր-չծր, չոր-ծծր, խնչոր-խընչծր, բոռն-բօռնը, գոմ-կ'ում, քակոր-քաքուն, լակոպ-լակուպ** եւ այլն:

Ու ձայնավորը բառերի մեծ մասում կրել է **ու-օ/ծ** հնչյունափոխություն՝ **ուղպ-օղպ, սուգ-սծք՛, կպուց-կըպօց, խունկ-խօնց, բուղթ-բօխպ, ուրբաթ-ծրփմնք, ընկերութիւն-հընգըրթուն:**

Մի շարք բառերում **ու**-ն մնացել է անփոփոխ կամ քմայնացել է՝ **աշուն-աշունը, կսպու-կսպու, չու-ծու/ծո՛ն, լու-լո՛ն, քունդ-քո՛նը, յուշ-հո՛նշ:**

Որոշ բառերում **ու**-ն դարձել է **ը, ի** սկ որոշներում՝ **Է՝ անուն-անըմ/անում, թուր-թըր, մանուշակ-մընէշակ, հեռու-հը՛ռէ:**

Էական փոփոխությունների են ենթարկվել նաեւ հին հայերենի երկբարբառները:

Այ երկբարբառը շեշտակիր ու շեշտահաջորդ վանկերում կրել է հետեւյալ փոփոխությունները.

այ-է (բառասկիզբ, բառամեջ, բառավերջի փակ վանկ)՝ **այծ-էծ, այս-էս, այդ-էդ, այն-էն, լայն-լէն, չայն-ծէն, եղբայր-ախպէր,**

այ-ա/մ (միջնավանկ, բառավերջի բաց վանկ)՝ **մայր-մար, հայր-հմր, սալսանալ-սաղանա, փղայ-փրղա:**

Որոշ բառերում **այ**-ը փոխարինվել է **ի, ո՛ն, ը, ը՛, է** ձայնավորներով՝ **ցայս-ցիթ, գայլ-կ'ոլ, գայլագոռավ-կըռակլմնվ, սայր-սը՛ն/սըռ/սէռ:**

Այսօր-սօր բառում բառասկզբի **այ**-ը սղվել է:

Ա երկբարբառը բարբառում, ինչպես հայերենի բոլոր դրսետրումներում, հանդես է գալիս իբրև **օ** պարզ ձայնավոր՝ **այր-օր, աւչ-օխց, յանք-օնք, կարաւոր-կարօր:**

Մի շարք բառերում (շեշտահաջորդ եւ շեշտանախորդ վանկեր) առկա է **աւ-օ-ու** հնչյունափոխություն՝ **օրորոց-ուրուրու(ն)ց, մօպենայ-մուրանայ:**

Շեշտի տակ եւ շեշտահաջորդ վանկերում **ես** երկբարբառը սովորաբար հերթափոխվում է **է** պարզ ձայնավորով՝ **կորեակ-կօրէկ, ցորեան-ցօրէն, սեան-շէմք, ծովե-ար-ծօվէր:**

Որոշ բառերում **ես** երկբարբառը հնչյունափոխվել է **ա/ւն-ի՝ կեանք-գ'անք, մեռեալ-մը՛ռայ, ածեալ-ածայ, գրեալ-կ'իրմի:**

Ե խոնարհման բայերի եզակի հրամայականի **ես** վերջավորությունը բարբառում փոխվում է **ի**-ի կամ **է**-ի **գրեա-կ'իրի՛, կազմեա-կա՛զմէ:** **Ես**-ի հնչյունափոխություն առկա է նաեւ անցյալ կատարյալում՝ **գործեաց-կ'օրծից, սիրեաց-սիրից:**

Հին հայերենի **իւ** երկբարբառին բարբառում ընդհանուր առմամբ համապատասխանում են **ու** եւ **իւ** ձայնավորները՝ **լաւութիւն-լ'ըվօթուն, իւրեանք-իւրմնք, արիւն-արմն:**

Գրաբարի **ոյ** երկբարբառը սովորաբար փոխարինվել է **ու** եւ **իւ** ձայնավորներով՝ **քոյր-քուր, լոյս-լիւս, քոյլ-քիւլ, կապոյր-կ'մայիւր/կ'մայիւր, բոյն-պիւն.** իսկ **ոյժ-օժ** բառում **ոյ**-ը դարձել է **օ:**

Ղարաբաղի բարբառում զգալի են գրաբարի բաղաձայնական համակարգի կրած փոփոխությունները:

Բառասկզբում (մասամբ բառամիջում եւ բառավերջում) հին հայերենի ձայնեղ պայթականների ու կիսաշփականների դիմաց բարբառը հանդես է բերում խուլ պայթականներ եւ կիսաշփականներ՝ **բերան-պէրան, աղբիւր-ախպիւր, գլուխ-կըլծի, գազար-կէզմըր/կ'էզմըր, ազգ-ազի, մգլահոյր-մըկլավը՛ր, դանակ-պէնակ, դապարի-պէրպակ, շեռն-ծէրք, չմերուկ-ծըմէրուկ, ջուր-ճիւր, ջրադաց-ճը՛դաց:**

Բ, գ, դ, ճ, ջ բաղաձայնները ուձգայիններին հաջորդելիս մնում են անփոփոխ՝ **բանքակ-պէմբակ, անբար-անբար, հինգ-հէնգ՛, հանգիստ-հմնգ՛իստ, հանդարտ-հմնդմըր, հիւանդ-հիվանդ, քանչ-քմնչ, խնչոր-խընչ՛որ, բանջար-պէնջմըր, քանջե-քմնջի:**

Որոշ բառերում **ք** եւ **գ** բաղաձայնները ձայնեղության որակը պահպանել են բառասկզբում՝ **գիրկ-գ'իւրգ՛, գուլպայ-գ'իւլքմ, գիպե-գ'իդմ, բաշխե-բախշի:**

Բառամիջում եւ բառավերջում ձայնավորներից եւ **ք** ձայնորդից հետո գրաբարի ձայնեղներին համապատասխանում են շնչեղ խուլեր. **խարե-խմիի, սուրբ-սօրի, քազար-քաքավէր, օգուր-օթութ, մարդ-մարք, կարդալ-կարթի, օչ-օխց/օց, բարչ-պէրց, աջ-աչ, արջ-արչ, վերջ-վէրչ, մրջիմն-վըրչէմնը:**

Մի շարք բառերում **ք** եւ **գ** ձայնեղների դիմաց շնչեղ խուլ **փ, ք** բաղաձայններ առկա են բառասկզբում՝ **քոնե-փըռնէ, բորբոս-փիրփէշնը, գիշեր-քըշէր, գնալ-ք'իմիլ:**

Հնչյունափոխության մասնակի դեպքեր են՝ **գ-դ՝ գերփե-դըրփէլ, չ-ս՝ դագճն-պէսնը, չ-զ՝ սինչ-սը՛զն, արչակ-հմըզմնի:**

Հին հայերենի խուլ պայթականներն ու կիսաշփականները բառի բոլոր դիրքերում հիմնականում մնում են անփոփոխ՝ **պսկաս-պսկաս, ճիպոտ-ճըպատ, պարաս-իրպարաս, քրնկե-քընգէլ, սարակե-ըսարակէլ, քար-քար, կասկած-կասկած, ծակե-ծակէլ, կայծակ-կածմն, կորեակ-կօրէկ, ճուր-ճօտ, կոճակ-կօճակ, կարճ-կարճ, ծաղիկ-ծաղէգ՛, արծաթ-արծաթ, առիծ-մը՛նծ:**

Որոշ բառերում խուլերին համապատասխանում են շնչեղ խուլեր՝ **պսակ-փրսակ,**

յուշապ-օշափ, օգուպ-օրուք, կքեյ-բքթէ, ծիծառն-ցըցէռնակ, ճանկ-չմնգ՝ ճախարակ-չըխարակ, իսկ որոշներում՝ ձայնեղներ՝ աշխարանք-աշխարանք, պարարագ-բարարանք՝, երկինք-յերգ՝իւնք՝, պարհինճան-բաղընջան:

Յնկնէ-ցըղնէ, ճոնք-ճօժկ բառերում չ եւ ճ խուլերը կրել են մասնակի փոփոխություն:

Ընդհանուր առմամբ անփոփոխ են մնացել նաեւ հին հայերենի շնչեղ խուլ պայթականները եւ կիսաշփականները՝ *փրփուր-փրփօր, շամփուր-շամփուռ, շերեփ-շիրք՝փ, քամի-քամէ, կաքաւ-կաքավ, խելք-խը՛լք, քափեյ-քափէ, մորթի-մօրթէ, խորք-խօրք, ցուրպ-ցօրպ, կացին-կացէն, հաց-հաց, չափեյ-չափէ, կաշաղակ-քըչէղակ, կանաչ-կանանչ:*

Հատուկեմտ բառերում շնչեղ խուլերի դիմաց բարբառը երեսն է հանում խուլ բաղաձայններ՝ *փաքաքեյ-պըպապէ, խոսք-խօսկ, բոյթն-պ՛նկեր, քաղցր-քախճըր, ոչխար-վր՛խճար:*

Գրաբարի ձայնեղ եւ խուլ շփականները բառի բոլոր դիրքերում ընդհանուր առմամբ հնչյունափոխության չեն ենթարկվել՝ *զկեռ-զրկրռ, խուզեյ-խօզի, մագ-մմգ, ժամ-ժամ, դժուար-պիժէր, կուժ-կօժ, վարագ-վարագ, խորովեյ-խըրավէ, հով-հավ, սուրք-սօրփ, խոսեյ-խօսէ, բուխ-բօխ, շուն-շօն, խարշեյ-խաշի, էշ-էշ, խնոր-խըմօր, մոխիր-մօխէր, ծուխ-ծօխ, հայելի-հիլի, մահակ-մըհակ, մահ-մահ, ողողեյ-ըղղէ, մեղր-մը՛ղր, փեղ-փը՛ղ:*

Այդ ընդհանուր օրինաչափություններից կան շեղումներ՝ *սալոր-շըլճր, սեամ-շէմք, հող-վը՛ղ, հոպ-վը՛պ, բուդք-բօխք, աղջիկ-ախճիգ՝:*

Լ, մ, ն, ռ, ռ ձայնորդները տարբեր դիրքերում հիմնականում ներկայանում են անփոփոխ վիճակով՝ *լափ-լէփ, լայն-լէն, իլիկ-իլիգ՝, ծիլ-ծիլ, մենակ-մինակ, ամիս-ամէս, համ-համ, նկար-նըկար, հանեյ-հանէ, բան-պէն, կրակ-կըրակ, գիր-կ՛իր, քուռակ-քօռակ, սաքառ-սաքառ:*

Գրաբարի *ն* վերջնահանգ ունեցող բառերում Ղարաբաղի խոսվածքների մեծ մասում հիմնականում պահպանվել է *ն*-ն, իսկ որոշներում այն ընկել է՝ *քոռն-քօռնր/քօռ, ծոռն-ծօռնր/ծօռ, դոռն-փօռնր/փօռ:*

Մասնակի հնչյունափոխության դեպքեր են՝ *ր-ռ՝ պորպ-պօռպ, ոսկոր-վը՛սկրռ, ռ-ր՝ չեռն-ժը՛րք, փառք-փարք՝:*

Յ ձայնորդը բառամիջում սակավ է հանդիպում՝ *մայիս-մայիս, ծառայեյ-ժըռայէր:* Բառասկզբում *յ*-ն սովորաբար սղվում է կամ դառնում է *ի՝ յանք-օնք, յիսուն-իցցուն, յարակ-իարակ:*

Որոշ բառերի բառասկզբում *յ*-ն հնչյունափոխվել է *հ*-ի՝ *Յիսուս-Հ՛նկան, յաղթեյ-հախթէյ/յը՛խնէ, յունիս-հունիս:*

Ի ձայնորդը հանդես է գալիս որպես ձայնեղ շփական *վ՝ ծարաւ-ծարավ, ցաւ-ցավ, աւել-իվիլ, քել-թէվ, արել-մըրք՝վ:*

Ղարաբաղի բարբառում լայն տարածում ունեն նաեւ դիրքային եւ փոխազդեցական հնչյունափոխության մի շարք երեսույթներ, ինչպիսիք են. հնչյունների անկում՝ *անալի-նմլի, աքացի-քացէ, ուղղորդ-ղօրթ, ողորմեայ-ղօրմի, հայելի-հիլի, ջախջախեյ-ճիճը՛խէ, եկեղեցի-յը՛խցէ, խոնարհ-խօնար, խաղող-խաղու, պաշտպան-պաշպան, արջառ- մը՛րք, քարշեյ-քաշի, հնչյունների հավելում՝ աներ-հանէր, համարեյ-հըմբարէ, ծանր-ծանրըր, ոզնի-կօզնի, ամաչեյ-հըմանչի, առնմանում՝ մարն-մաննր, ելա-*

նել-իլլմն, շաղախել-շրդաղել, անմեղ-ամմեղ, տարնմանում՝ բոքիկ-պէպէզ՝-փէպէզ՝, ծածկել-ծասկել, անուն-անըմ, դրավոխություն՝ արեգակն-իրիք՝նակ, ականջ-անջուկ/անգուն, արմուկն-արմունգ, դապարկ-փերփակ, փեպուր-քէփուռ, սրահ-սրհար, պղպոռ-պըրպոռ, բաշխել-բախշիլ, ոչխար-վը՛խչար, կապերպ-կարպեր, խարոռ-արիպօր, նման-մընան, համար- մըհար, հաւարել-վըհարել, հնչյունի կրկնություն՝ ամեն-ամմէն, գոռալ-կ՛օռռալ, հազար-հազար, յիսուն-իցցուն, հնչյունի պարզեցում՝ կծկել-կըզկել, անէծք-անէսկ, երիցակիւն-իրիսկիւն, հնչյունի բարդացում՝ վաքսուն-վացցուն, քանգ-կանց, վարժ-վմնրջ, վարժապետ-վմնրջմբէր, ինժեներ-ինջինէր:

Ինչպես հայերենի մյուս բարբառներում, Վարաբաղի բարբառում եւս թվի կարգի արտահայտությունը պայմանավորված է եզակի եւ հոգնակի թվերի հակադրությամբ:

Հոգնակերտներն են *էր/ը՛ր, նէ, ք՛, ա(ն)ք/ն(ն)ք, ու(ն)ք/ն(ն)ք, էք/էրք, օպէ(ն)ք՛, իք՛, անէք՛, վանք, վասկ, ըթկընէ, էն/ը՛ն, օպ/ծպ, լար/լմնր:* Սրանցից յուրաքանչյուրը գործառում է որեւէ դիրքում՝ կապված տվյալ բառի ձեւի եւ իմաստի հետ:

Առավել հաճախակի գործառություն ունեն *էր* եւ *նէ* թեքությունը, որոնք հին հայերենում (*եսար, անի*) ընդգրկում էին սահմանափակ թվով հիմքեր՝ արտահայտելով հավաքական իմաստ:

էր հոգնակերտ ստանում են միավանկ բառերը՝ *փօն-փընէր, շօն-շընէր, հավ-հավէր:* Այդ թվին են դասվում նաեւ գրաբարյան *ն* վերջնահանգով բառերը, ինչպես նաեւ այն բարդությունները, որոնց վերջին բաղադրիչը անվանական միավանկ բառ է՝ *կ՛առնը-կ՛առնէր, բօռնը-բօռնէր, փրնապար-փրնըպարէր, ծրծամար-ծրծըմարէր:* Որոշ խոսվածքներում *էր* թեքությին զուգահեռ գործածություն ունի *ը՛ր-ը՛ փրնըր, շընըր, հավըր:*

Նէ հոգնակերտ ստանում են բազմավանկ բառերը՝ *արկաք-ըրկըթնէ, ջանավար-ջանավարնէ, ք՛նքն-ք՛ըթնէ, ճըպպար-ճըպըթնէ, դասապու-դասապունէ:* Այդ վերջավորությամբ հոգնակի են կազմում նաեւ բառասկզբում *ռ* ունեցող որոշ միավանկ բառեր՝ *ռոք-ռուրնէ, ռուս-ռուսնէ,* որոնք ավելի շատ գործածվում են նախաձայն *ր*-ով կամ *ու*-ով՝ *ըռուք/ուռուք-ըռուրնէ/ուռուրնէ, ըռուս/ուռուս-ըռուսնէ/ուռուսնէ:*

Ա(ն)ք/ն(ն)ք, ուք/նք, էք/էրք, օպէ(ն)ք՛ հոգնակերտները գործառում են ազգակցություն կամ գերդաստան ցույց տվող բառերի հետ՝ *հանէր-իրնէրա(ն)ք, Սնիրք՛իս-Սիրք՛իսն(ն)ք, Վանի-Վանու(ն)ք/Վանն(ն)ք, փրդա-փրդէք՛/փրդէրք, փրէսա՛/փրսօպէ(ն)ք՛:*

Ք/ք՛ հոգնակերտը, որ գրաբարում ամենակենսունակ թեքությն էր, բարբառում գործածվում է որտեղացի լինելը մատնանշող բառերի հետ՝ *դարաբաղցէ-դարաբաղցէք՛, պիլթընը՛ցէ-պիլթընը՛ցէք՛, շինըցէ-շինըցէք՛, փրդըցէ-փրդըցէք՛:* *Ք/ք՛*-ն իր հոգնանշությամբ արժեքը պահել է նաեւ բաղադրյալ կազմություններում:

Օպ/ծպ թեքությով հոգնակի են կազմում ծառանուններ արտահայտող բառերը՝ *կաղնէ-կաղնօպ, զրկըռի-զրկըռօպ, շմվթնլի-շմվթնլծպ, թնլզի-թնլզծպ:* Այս բառերը հոգնակիությունից բացի կարող են արտահայտել նաեւ որեւէ բույսի աճման տեղի, վայրի իմաստ: Տարբերությունը երեւում է միայն շարահյուսական մակարդակում, ինչպես՝ *ք՛ը՛ցալ ըմ զրկըռօպը* (զնացել եմ այն տեղը, որտեղ զկռնիներ են աճում), *զրկըռօպ ըմ քանդան, պէրալ* (զկռնիներ են քանդել, բերել):

Թուրքերենից փոխառյալ *լար/լմնր* հոգնակերտը հանդես է գալիս ինչպես փոխառյալ, այնպես էլ բնիկ բառերի հետ՝ *բալա-բալալար, դայի-դայիլմնր, Արմրթնն-Արմրթնք*

լմիր, ԹՈՒՆԻ-ԹՈՒՆԻԼԻՄԻ:

Մյուս հոգնակերտները կենսունակ չեն եւ գործածվում են սահմանափակ թվով բառերի հետ՝ **մարթ-մարթիք՝, կրնէգ՝-կրնանէք՝, շէն-շինըթկընէ, քէ-քիյէն/քիյը՛ն, ծոն-ծոն-վէն/ծոնվը՛ն, փննդ-փննդվանք/փննդվասկ:**

Հարկ է նշել նաեւ, որ որոշ բառեր կարող են ստանալ թվանիշ տարբեր կամ կրկնակի թեքույթներ, ինչպէս՝ **ծի-ծիյը՛ն-ծիյանք-ծիյէր-ծիյէրք-ծիյանէր, շէն-շէնէր-շէնէք՝-շէնէրք-շինըթկընէ:**

Հին հայերենի համեմատ՝ բարբառը հոլովման համակարգում երեսան է հանում զգալի տարբերություններ. գրաբարի վեց հոլովներից այստեղ առկա են չորսը՝ ուղղական-հայցական, սեռական-տրական, բացառական, գործիական: Որոշ դեպքերում գործածական են ներգոյականի հատուկ ձեւերը, որ գրաբարը չունի: Բարբառում չեն գործառնում գրաբարյան հոլովման որոշ տիպեր (**ո** վերջադրական հոլովում, **ե** ներքին հոլովում, տրականի **ոջ** վերջավորություն (Մարտակերտի շրջանի որոշ խոսվածքներում հազվադեպ գործածություն ունեն **փիրուջ, քրրոջ** եւ այլ ձեւերը), խառը հոլովում), առաջ է եկել **վա** արտաքին հոլովումը: Փոփոխություններ են կատարվել հոլովների կազմության մեջ. բարբառը չունի նախդիրներ, հայցականի **ս**, գործիականի **ք, ւ, ք** վերջավորություններ: **Ք**-ն պահպանվել է հատուկեմտ բառերում՝ **վը՛ննուք, ծէնուք, կօ՛րուք**, որտեղ արտահայտում է եզակի գործիականի իմաստ՝ **նպրոպ, ճեռոպ, վզով**: Անգործածական է նաեւ տրականաձեւ գործիականը: Նորություն է բացառականի եւ գործիականի կազմության վերլուծական եղանակը: Փոխվել է հոգնակի հոլովման կազմությունը. ընդհանուր առմամբ նույնացել են հոգնակիի եւ եզակիի հոլովանիշ թեքույթները: Նույն բառերը գրաբարում եւ բարբառում ընդգրկվում են հոլովման տարբեր տիպերի մեջ:

Այսքանով հանդերձ՝ բարբառը հոլովման համակարգում գրաբարի հետ ունի մի շարք ընդհանրություններ:

Անվանական համակարգում հոլովները ունեն հետեւյալ կազմությունը.

Ուղղական-հայցական հոլովը եզակի եւ հոգնակի թվերում գուրկ է հոլովակերտներից եւ մյուս հոլովներին հակադրվում է զրո վերջավորությամբ: Եզակիի եւ հոգնակիի հակադրությունը արտահայտվում է հոգնակերտների բացակայություն-առկայություն հատկանիշով:

Տրականը բնութագրվում է հոլովանիշ թեքույթների բազմազանությամբ, որոնք արտահայտվում են վերջավորություններով եւ հնչյունական հերթագայություններով:

Վերջավորություններն են՝ **էն/ին, ու(ն)/ոն(ն), վա/վն, ա(ն)/ն(ն):**

Հերթագայություններն են՝ **ք/ց, ա/օ, է/օ, է/ու, ի/ոն, օ/ա, ու(ք)վօ**, որոնցից առաջինն ունի վերջադրական, մյուսները՝ ներդրական բնույթ:

Տրականի նշված թեքույթներից յուրաքանչյուրը հանդես է գալիս որոշակի սահմաններում:

էն/ին հոլովակերտը, հանդիսանալով ամենակենսունակ թեքույթը, չունի միանշանակ բնորոշում եւ ընդգրկում է բոլոր այն բառերը, որոնք չեն բաշխվում այլ հոլովանիշ թեքույթների սահմաններում: Այս հոլովակերտով տրական են կազմում.

ա) գրաբարյան հոլովման տարբեր տիպերից բազմաթիվ բառեր, ինչպէս՝ **Վարդանայ-Վրրբանէն, սրբի-սրբիէն, գործոյ-կործէն, ծովու-ծովէն, ասպեղ-ասքրիէն, ընկերութեան-հընգրթունէն** եւ այլն,

բ) գրեթե բոլոր փոխառյալ բառերը՝ **ջանէն, գ'օլէն, ըստօլէն, դանդիկն,**
գ) հաստուկ անունների մեծ մասը՝ **Ըրշակէն, Գագօյին, Վօվին, Ըրասիէն, Թըրքանին:**
Հարկ է նշել, որ բարբառում բառերը **էն/ին** հոլովանիչ ստանում են միայն որոշյալ առման դեպքում:

Ու(ն) հոլովակերտը կենսունակությամբ երկրորդն է, մանավանդ որ **էն/ին** հոլովման բառերը անորոշ իմաստով գործածվելիս թեքվում են **ու** թեքությամբ, հմմտ.՝ **մեր ծանէն - մին ծառու, ծը՛ր շէնին- մին շէնու:**

Ու(ն) հոլովանիչ են ստանում նաեւ.

ա) **է/ի** վերջավորություն ունեցող բառերը՝ **քամէ-քամու(ն), շինըցէ-շինըցու(ն), կօզնի-կօզնի(ն), Բաղդի-Բաղդու(ն):**

բ) **ա** վերջավորություն ունեցող՝ ազգակցություն արտահայտող որոշ բառեր՝ **այս-այուն, սպս-սպուն, նմնն-նմնուն, մամս-մամուն, պսպս-պսպուն:**

գ) **ս** վերջավորություն ունեցող անձնանունները, որոնք զուգահեռաբար թեքվում են նաեւ **էն/ին** թեքությամբ՝ **Լիդա-Լիդու(ն)/Լիդին, Յաշա-Յաշու(ն)/Յաշին:**

Մարտակերտի շրջանի խոսվածքների մեծ մասում **ա** վերջավորություն ունեցող բառերը թեքվում են **ան** թեքությամբ՝ **այան ախպերը, սպան էշը, Յաշան փօնը:**

Վա/վն հոլովանիչով թեքվում են ժամանակի իմաստ արտահայտող բառերը՝ **օր-օրվա, քրածր-քրածրվն, կ'արունք-կ'արունքվա, ծընը՛նը- ծընընըվա:**

Ա(ն)/ն(ն) հոլովանիչ ստանում են.

ա) **կրնէգ' եւ ախճիգ'** բառերը՝ **կրնգա, ըխճրկա:**

բ) հաստուկ տեղանունները՝ **Ղարաբաղ-Ղարաբաղա, Իրէվան- Իրէվանա, Հանրմուք-Հրդրմուքն, Կ'ծրէս-Կ'ծրէսն:**

գ) գրաբարյան **ն** վերջնահնչյուն ունեցող բառերի մեծ մասը՝ որոշյալ առման դեպքում՝ **կ'առնը-կ'առնանը, բօռնը-բօռնանը, փօռնը-փրռնանը:** Անորոշ առման դեպքում այս բառերը թեքվում են **ու** հոլովանիչով՝ **կ'առնու, բօռնու, փրռնու:**

Է/օ հերթագայությունը պատմականորեն հանգում է հին հայերենի **այ/օ** հերթագայությանը՝ **ահպօր, դօրփօր** (նաեւ **դօրփուր**):

Գրաբարյան նույն հերթագայությանն են հանգում **ա/օ, ն/օ-ն՝ մար-մօր, հնիր-հօր:**

Է/ու հերթագայությամբ հանդես է գալիս **հանէր/հանուր** (նաեւ **հանօր**), իսկ **ի/ն** հերթագայությամբ՝ **փնք'իր- փնք'նր** (նաեւ **փնք'ծր**) բառը:

Օ/ա հերթագայությունը համապատասխանում է գրաբարյան **ու/ա** հերթագայությանը եւ ընդգրկում է **շօն** եւ **փօն** բառերը՝ **շօն-շան, փօն-փան:**

Ու/րվօ հերթագայությամբ է թեքվում **քուր** հիմքը՝ **քուր-քրվօր, մրրաքուր-մրրաքրվօր:**

Հոգնակի թվում տրական հոլովը արտահայտվում է **էն/ին, ու(ն)** վերջավորություններով եւ **ք/ց** հերթագայությամբ:

Էն/ին հոլովանիչ են ստանում **էր/ը՛ր, նէ, լար/լնր, էն/ը՛ն** հոգնակերտներով բառերը՝ **ծառէր-ծրռէրէն, սաղաքնէ-սաղաքնէրէն, աքալար-աքալարէն, նմիր-նմիրլնրին, թիրէ՛ն- թիրէ՛նէն:**

Ու(ն) հոլովանիչ են ստանում՝ **օր/ծր** հոգնակերտ ունեցող բառերը՝ **զրկրօս-զրկրօսուն, փննչօս-փրնչծփուն,** ինչպես նաեւ **նէ** հոգնակերտով բառերը՝ Հադրուքի եւ Շաղախի ենթաբարբառներում՝ **ընրննէ-ընրննուն, սաղաքնէ-սաղաքնուն:**

Ք/ց հերթագայությամբ թեքվում են *ք', ա(ն)ք/ն(ն)ք, ու(ն)ք/ն(ն)ք, էք/էքք, օպէն(ո)ք', իք', անիք'* հոգնակերտներով բառերը՝ *շինըցէք'-շինըցուց, Ըրշակա(ն)ք-Ըրշակա(ն)ց, Սըրք'իսն(ն)ք-Սըրք'իսն(ն)ց, փայրու(ն)ք-փայրու(ն)ց, ննգն(ն)ք-ննգն(ն)ց, ըխճըկէք'-ըխճըկոց, փրդէրք-փրդօրց, փրսօպէ(ն)ք'-փրսօպա(ն)ց, մարթիք'-մարթկանց, կրնանէք'-կրնանուց* եւ այլն:

Այսքանով հանդերձ՝ տրականի թեքությունների գործառնությունը որոշակի հիմքերի հետ օրինաչափ երեւոյթ չէ, եւ երբեմն հոլովման տիպերի միջեւ կատարվում են փոխանցումներ, ինչպես՝ *ճրրպարա/ ճրրպարէն, օրվա/օրէն, փարվա/փարուն*:

Բացառական հոլովը ներկայանում է համադրական եւ վերլուծական կառուցվածքներով:

Համադրական բացառականի վերջավորությունն է *ա(ն)*, որ դրվում է ուղղական-հայցականի անհնչյունափոխ կամ հնչյունափոխված հիմքի վրա՝ *ծակ-ծակա(ն), բուն-բունք(ն), փէնակ-փէնակա(ն), փինըկնէ-փինըկնա(ն), հնննծպ-հնննծպան*:

Օ/ա հերթագայությամբ թեքվող բառերը եզակիում եւ վերջնահանգ *ք* ունեցող հոգնակերտով բառերը համադրական բացառականը կազմում են տրական հոլովածեւից՝ *շօն-շան-շանան, փօն-փան-փանան, ծիյանք-ծիյանց-ծիյանցան, շէներք- շէներց-շէներցան*:

Վերլուծական կառուցվածքով բացառականը հիմնականում հատուկ է անձ ցույց տվող գոյականներին եւ բաղադրվում է տրականից եւ *անա* կամ *նրէսպա/նրսպա/նիսպա/նրէսպա* բառ-մասնիկներից՝ *փրդէն անա/նրէսպա, մարթին անա/նրէսպա, դօրփուրցը անա/նրէսպա, հօրը անա/նրէսպա, Ըրշակէն անա/նրէսպա*: Այդ գոյականները, բացառությամբ անձնանունների, բացառականը կարող են կազմել նաեւ համադրական եղանակով՝ *մարթան, կրնգանան, ըխճըկանան*: Այս երեւոյթը, սակայն, չունի լայն տարածում:

Տեղանունների բացառականը նույնանում է սեռական-տրականի կառուցվածքին՝ *Իրէվանա, Մարտունա, Իրանա*: Տարբերությունը նկատվում է միայն շարահյուսական մակարդակում:

Գործիական հոլովին եւս հատուկ են համադրական եւ վերլուծական կառուցվածքներ: Դրանց կազմության եղանակները նույնն են բացառականի հետ, այն տարբերությամբ, որ գործիականը ունի *ալ* ընդհանուր վերջավորությունը՝ *ծառավ(ր), քրքէրավ(ր), փինըկնավ(ր), փանավ(ր), շանավ(ր), ծիյանցավ(ր), ըխճըկօցավ(ր)/ըխճըկօցը անավ/նրէսպավ, փրդօրցավ(ր)/փրդօրցը անավ/նրէսպավ, Ըրշակէն անավ/նրէսպավ, քրվօրը անավ/նրէսպավ, Հրթէրքավ(ր), ճրրպարավ(ր)*:

Ներգոյական հոլովը հատուկ է հիմնականում տեղի եւ ժամանակի գաղափար արտահայտող բառերին եւ ունի *ուղղական-հայցական հոլովաչէր+ըմ/ում վերջավորություն* կառուցվածքը (ուղղական-հայցականը կարող է ներկայանալ անհնչյունափոխ եւ հնչյունափոխված հիմքերով)՝ *շէն-շէնըմ(ր)/շէնում(ր), կ'ում-կ'ումըմ(ր)/կ'ումում(ր), ժամ-ժամըմ(ր)/ ժամում(ր), ամէս-ամսըմ(ր)/ամսում(ր)*:

Հատուկ տեղանունների ներգոյականի իմաստը ընդհանուր առմամբ արտահայտվում է ուղղական-հայցականով՝ *Շուշի ը'ավ ճնըր կա* (Շուշիում լավ ջուր կա), *Տումէ բօլ գրկըռօպ կա* (Տումիում շատ գկռնիներ կան):

Մյուս դեպքերում ներգոյականի իմաստն արտահայտվում է տրական հոլովի եւ *մա-*

չին/մէշին/միշին ետադրութեան բաղադրութեամբ՝ *խօսկէն մաշին* (խոսքի մեջ), *մարթին մաշին* (մարդու մեջ) եւ այլն:

Բարբառին հատուկ են որոշյալութեան, ստացականութեան, ցուցականութեան եւ դիմորոշութեան հոդային ենթակարգեր:

Որոշիչ հոդերն են *ը*-ն եւ *ն*-ն, որոնցից առաջինը գործառու է բաղաձայնահանգ, երկրորդը՝ ձայնավորահանգ բառերի հետ՝ *կարբը, կ'իրբը, կըլծխը, ըսքօլը, ըննմնիզը, կայուն, փրդան, մայան*:

Ը, ն որոշիչ հոդ են ստանում գոյականները եւ փոխանունները եզակի եւ հոգնակի թվերի թե՛ ուղիղ, թե՛ թեք հոլովածներում՝ *շէնը, շէնին, շէնանը, շէնավը, շէնումը*:

Անորոշութունը որոշյալութեանը հակադրվում է գրո վերջավորութեամբ եւ *մի/մին* ցուցիչի առկայութեամբ՝ *քարը-քար/մի քար/մին քար, հայաթը-հայաթ/մի հայաթ/մին հայաթ*: *Մի/մին* ցուցիչը ունի միայն նախադաս կիրառություն:

Առանց որոշյալ հոդի են գործածվում.

ա) *իմ, քու, մեր, ծր'ր* անձնական դերանունների հետ գործածվող՝ ազգականություն ցույց տվող բառերը՝ *իմ փայփ, քու հմը, մեր մար, ծր'ր քուր*:

բ) ազգակցություն ցույց տվող հավաքական գոյականները, որոնք տրականում թեքվում են *ք'ց* հերթագայութեամբ՝ *պայպուք, փայպուք, մագիք, Ուրմիքլմըմք, Անվանք*:

Ուղղական հոլովի կիրառություններից անորոշ ձեւ ունեն գոյականաբար հանդես եկող որոշիչները եւ կոչականները՝ *չամէնչ մէս, մը'ղըր հաց, Մմ'ր'ի, յը'ր կաց*:

Գործիականում սովորաբար որոշիչ հոդ չեն ստանում *վա* հոլովման բառերը՝ *ծամավ, օրավ*:

Շաղախի ենթաբարբառի հին սերնդի խոսվածքում անձնանունները սովորաբար խոսքի մեջ հոդ չեն ստանում՝ *Արշակ ք'ը'ցավ, Մանդու փրդան* եւ այլն:

Ստացականությունն արտահայտվում է *ս* եւ *փ* հոդերով՝ *փօնըս, հրնգէրուքըս, հացըր, ծառըր*: Ստացական հոդ ստանում են գոյականները՝ *հմըրս, մարըր*, գոյականաբար գործածվող ածականները՝ *մը'ծըս, կունհնիս*, թվականները՝ *հէնգ'ըս, էրկունջինըր*, մի շարք դերանուններ՝ *ինք'ըս, ըշփը'ղըր*, անորոշ, հարակատար, ենթակայական դերբայները՝ *կարթիլըս, կէրածըր, օփողըր*:

Ստացականութեան իմաստ են արտահայտում նաեւ *ը* եւ *ն* հոդեր ունեցող բառերը, որոնց ստացական իմաստը սակայն չի պայմանավորված հոդով: Դա բառի ներքին ստացական իմաստն է, որի՝ երրորդ դեմքի վրա կոնկրետանալը տրամաբանորեն բխում է տեքստից՝ պայմանավորված *ս, փ* հոդերի բացակայութեամբ, ինչպես՝ *վը'նըր կօփրայ ա* (նրա ոտը), *փրդէն փրսակայ ա* (իր տղային):

Ստացական հոդերը միաժամանակ որոշյալութեան իմաստ են արտահայտում եւ կարող են գործառել բոլոր հոլովների եզակի եւ հոգնակի ձեւերի հետ՝ *քաղաքըս/քրղըրքնէս, քրղաքէս/քրղըրքնէրէս, քրղաքաս/քրղըրքնէրաս, քրղաքավըս/քրղըրքնէրավըս, քրղաքըմըս/քրղըրքնըմըս*:

Ստացական հոդեր ունեցող բառերը կարող են գործածվել եւ՝ առանց դերանուն հատկացուցիչների, եւ՝ դերանուն-հատկացուցիչներով՝ *ծը'րքըրս/իմ ծը'րքըրս, խօխայր/քու խօխայր*:

Գրաբարյան *ս, դ, ն* ցուցական հոդերից բարբառում, ինչպես արդի հայերենում, պահպանվել է միայն *ս*-ն, որն ունի *էս* (այս) դերանվան իմաստը եւ գործածվում է տեղի ու ժամանակի մի շարք անունների հետ՝ արտահայտելով ժամանակի եւ առարկայի մոտիկության գաղափար, ինչպես՝ *աշունքըս* (այս աշնանը), *վէրչէրքըս* (այս վերջին

ժամանակները), **աշխարհը** (այս աշխարհը), **յրգ'իրմը** (այս երկրում): Այս բառերը կարող են գործածվել նաև **էս** դերանվան հետ՝ **էս աշունքը, էս ընդունու, էս շէնը**:

Գիմորոշության կարգը, որ հատուկ է եւ՝ հին, եւ՝ արդի հայերենին, պահպանվել է նաև բարբառում եւ արտահայտվում է **ս, ր** հոդերի միջոցով՝ **յր՛ս ինք՛ըս, րու ինք՛ըր, մինակըր, սաղրս**:

Ածականները բարբառում լինում են որակական եւ հարաբերական: Որակական ածականների բաղդատական աստիճանը ներկայանում է վերլուծական եւ շարահյուսական կառուցվածքներով: Վերլուծական կառուցվածքը արտահայտվում է գրաբարյան **քան՝ գ-քանց/կանց/ կանս** նախդիրի միջոցով՝ **իմ րըդաս կունճի յս, քանց քունը**:

Բաղդատականի իմաստ է արտահայտվում նաև **պակաս, շար** բառերի, ինչպես նաև **ավուն** ածանցի միջոցով՝ **պակաս խէլիճը, շար դաշննգ՛, կ՛ըպրմվուն**:

Շարահյուսական կառուցվածքը արտահայտվում է համեմատելի առարկայի բացառական հոլովաձեւով՝ **էր ծիճ էս ծիյան քավքառ ս**:

Գերադրական աստիճանին եւս հատուկ է վերլուծական կառուցվածք. կազմվում է **ամմէն** եւ **լօխ** դերանունների բացառական հոլովաձեւի հարադրությամբ՝ **ամմէնս-քմնգ՛ը, ամմէնսպր՛նը, լուխնաց/լօխնաց պէրակը**:

Հարաբերական ածականները սովորաբար կազմվում են գոյականներից՝ **է/ի** ածանցով՝ **արկաք-ըրկաքէ, քար-քարէ, պիւրք-պրքի, փմն-փմնի**:

Փոխանվանական կիրառության դեպքում ածականը հոլովվում է **էն/ին** (որոշյալ առման դեպքում) եւ **ու** (անորոշ առման դեպքում) հոլովումներով՝ **պառավը/պառավ, պրռավէն/պրռավու, պրռավէն անա/նր՛սպա/պրռավու անա/նր՛սպա, պրռավէն անավ/նր՛սպա/պրռավու անավ/նր՛սպա**:

Բարբառում թվականները լինում են քանակական, դասական, բաշխական, չափական, անձներական, կոտորակային, բազմապատկական:

Քանակական թվականներն են. միավորներ՝ **մի/մին, էրկու, իրը՛ք/իրէք, չօրս/չծրք՛, հէնգ՛, վէց(ց), օխպը, օթ, ինը (օխպը եւ ինը** թվականները հանդես են գալիս միայն հոդով), տասնավորներ՝ **րաս(ս)ը, րրսնըմին/րասնըմին, րրսնըէրկու, րրսնըիրը՛ք, րրսնըչօրս, րրսնըհէնգ՛, րրսնըվէց, րրսնըօխպը, րրսնըօթ, րրսնըինը, քրսան, յէրէս(ս)ուն/րրէս(ս)ուն/իւրծս(ս)ին/իրէս(ս)ուն, քրռաս(ս)ուն/քառաս(ս)ուն, իցցուն/իցծուն/ իծծուն/, վացցուն/վացծուն/վածծուն/, ուխպընաս(ս)ուն/ ուխպունաս(ս)ուն, ուքաս(ս)ուն, իննմնս(ս)ին/իննաս(ս)ուն**: Մյուս թվականներից են՝ **հմրիւր, հագ(գ)ար/ հրգ(գ)ար/ հրգ(գ)էր/հիգ(գ)էր միլլծն/միլ՛օն/մըլ՛օն, միլլմրդ/մըլ՛արդ**:

Տաս(ս)ը թվականը միավորներին միանում է հնչյունափոխված եւ անհնչյունափոխ արմատներով՝ **րրսնը/րասնը**, որտեղ վերականգնվում է գրաբարյան **ն** վերջնահանգը:

Երբեմն գործածվում է նաև **քաց(ց)ուն/ քած(ծ)ուն/քաքսուն** տասնավորը, որ **քառասուն** թվականի հնչյունափոխված ձեւն է՝ **իցցուն** եւ **վացցուն** թվականների համաբանությամբ, սակայն ունի այլ իմաստ՝ **շար, սհագին**, ինչպես՝ **քացցուն հր՛տէ սասլըմ** (շատ են ասել):

Տասնավորները միավորներին միանում են նախադաս շարադասությամբ:

Դասական թվականները, բացառությամբ **առաջին-ըորչի/առաջի/ըռաջի** թվականի, արտահայտվում են քանակական թվականների եւ թուրքերենից փոխառյալ **ինջի/ընջի/հինջի** մասնիկի հարադրությամբ՝ **վէց(ց)ինջի/վէց(ց)ընջի, իրը՛ք(ի)ինջի**:

Այս թվականների իմաստը նախադասության մեջ կարող է ներկայացվել նաև քա-

նական թվականների տարբեր հոլովածներով՝ **փոխալսի ա հենգ'ը** (փոխադրվել է հինգերորդ դասարան), **վեցընըն ա սրվը'րում** (վեցերորդ դասարանում է սովորում), **օխ- փան փնու ա յը'կալ** (յոթերորդ դասարանից հեռացել է): Նոր սերնդի խոսվածքում եր- քեմն գործածվում են գրական հայերենի **օրթ/րորթ/էրորթ** ածանցներով կազմված ձևերը՝ **չօրօթ, յէրգըրօթ, հինգ'էրօթ**:

Թվականների մյուս տեսակներն արտահայտվում են.

- բաշխականները՝ քանակականների կրկնությամբ՝ **մին-մին, հենգ'- հենգ', քրասն- քրասն**:

- չափականները՝ **անուց/անուց** ածանցով՝ **փրասանուց, իրքբանուց, վրցցանուց**:

- բազմապատկականները՝ **փակ, պատեգ' բառերի** հետ քանակականների հարադ- րությամբ՝ **հինգ'ըփակ, հինգ'ըպատեգ', վից(ց)ըփակ, վից(ց)ըպատեգ'**,

- անձներականները **ը'քան/էքան** ածանցով՝ **հինգ'ը'քան/հինգ'էքան, վրց(ց)ը'- քան/վից(ց)էքան**:

- կոտորակայինները՝ քանակական թվականների բացառականով (հայտարար) եւ ուղղական-հայցականով (համարիչ)՝ **չօրասն մինը** (մեկ չորրորդ), **քրասնան օրը** (ութ քա- ներորդ):

Թվականները փոխանուն կիրառությամբ հոլովվում են՝ տրականում թեքվելով **էն/ին** (որոշյալ առում) եւ **ն** (անորոշ առում) հոլովանիշներով՝ **օրը/օթ, օթէն/օթու, օթան/օթա, օթավը/օթավ**:

Բարբառում դերանունները լինում են անձնական, ցուցական, հարցական-հարա- բերական, որոշյալ, անորոշ, փոխադարձ, ժխտական:

Անձնական դերանուններն են՝ **յը'ս/յրս/յէս, փու/փն, ինք'ը/ինքը, մուք, փուք/փնէք, ինքն(ն)ք**:

Ցուցական դերանուններն են՝ **էս, էք, էն, ըստի/խտի, (ը) փի/իփի, (ըն) դի/ինդի, էս- քան, էքքան, էնքան, էսչա(ն)ք, էքչա(ն)ք, էնչա(ն)ք, ըստը'ն/ըստէն/ըստդ, (ը) փը'ն/ (ը) փը'ն(ը) փը, (ըն) դը'ն/(ըն) դէ'ն/(ըն) դը'ն**:

էն ցուցական դերանունը կիրառվում է նաեւ **նս** անձնական դերանվան փոխա- րեն:

Հարցական-հարաբերական դերանուններն են՝ **հու(ւ), հինչ, վէր/վը'ր, (հ) ըչտը'ն/ըչ- փէն/հիշտը'ն/վըրդէն/վըրդը'ն, հիշկան/հինչքան/հինչանք/հիշչա(ն)ք/ հինչուք/հիշչուք, քանէ/ քանը'ք/քանի, հիք(ը)/հիքի/հիքու/հէք/հէփ, հուր, հօր, խէ/խի, հունց(ը)/հունցու**:

Որոշյալ դերանուններն են՝ **ամ(ւ) էն/ամը'ն/ ամ(ւ) ան, ամ(ւ) էնք'ը/ ամը'նք'ը/աման- ք'ը, մն(է) գ'ն/ամէգ'ս/մնիգ'ն/ամաքա/ամէք'ս/մն(է) կ'ն , ամէն մին, յօխ, սադ**:

Անորոշ դերանուններն են՝ **մի(ն), էրնիշ/ծրնիշ/ծրիշ, մը'կա/մէկա, մի(ն) քանէ, փը- լան, փըստան, փըլանք'ն/փալանք'ն**:

Ժխտական դերանուններն են՝ **վէչ/վէշ մինը, վէչ/վէշ մին պէն**:

Փոխադարձ են **ինքնուր, մինամինու/մննամննու** դերանունները:

Անձնական դերանունների սեռական հոլովածները բարբառում գործածվում են որ- պես ստացական դերանուններ եւ փոխանվանաբար գործածվելիս կարող են հոլովվել, ինչպես՝ **ինք, քունք, իմին, քունան, ինքնանվը** եւ այլն:

Դերանունները ներկայանում են պարզ եւ բաղադրյալ կառուցվածքներով: Պարզ դե- րանուններ են **յը'ս, փու, էս, էք, էն, հիք, հուր, քանէ, մին, յօխ, սադ** եւ այլն: Բաղադրյալ դերանուններից համադրական բարդություններ են՝ **ըստը'ն, ըպը'ն, ընդը'ն, էսչա(ն)ք,**

Էփզա(ն)ք, Էնչա(ն)ք, մը՛կալ (մէկ այլ), հարադիր բարդություններ են՝ **վէչ միւնը, վէչ մին պէն, ամմէն մի, մի(ն) քանէ**, կրկնավոր բարդություններ են՝ **ճւրճը, միւնմիւնու**:

Դերանունների մի մասը չեզոք է դեմքի նկատմամբ, ինչպես՝ **հիշկան, հուր, ըշփրէ՛ղ, հիբ**:

Որոշ դերանուններ դեմքի գաղափար են հանդես բերում՝ հողերին միանալով, օրինակ՝ **ամմէն միւնրու, վէչ միւնրփ, սաղրա**:

Որոշ դերանուններ (հատկապես անձնական) ունեն դեմքի իմաստի լիակատար դրսետրում, ինչպես՝ **յրէս, փու, ինք՛ը, մուք, փուք, ճւրմնք, Էն**:

Ըստ թվի կարգի իմաստային արտահայտության՝ բարբառում դերանունները բաժանվում են մի քանի խմբերի.

ա) դերանուններ, որոնք ունեն թվի կարգի լիակատար դրսետրում, դրանք են՝ անձնական՝ **յրէս, փու, ինք՛ը**, ցուցական՝ **Էս, Էփ, Էն, ըսփրէ՛ղ, ըփրէ՛ղ, ընդրէ՛ղ**, հարցական-հարաբերական՝ **հու(վ), հինչ, ըշփրէ՛ղ**, անորոշ՝ **Էրճը, մը՛կալ, փրլան, փրսփան, փրլանք՛մա**:

բ) դերանուններ, որոնք ունեն եզակի ձեւ եւ եզակի իմաստ՝ **քանէ, մին, ամմէն մին, վէր, վէչ միւնը, վէչ մին պէն**,

գ) դերանուններ, որոնք ունեն եզակի ձեւ, հոգնակի իմաստ՝ **ամմէն, լօխ, սառ, ճւրճը, միւնմիւնու, մին քանէ**,

դ) դերանուններ, որոնք ընդհանրապես չեզոք են թվի կարգի արտահայտության նկատմամբ՝ **Էսքան, Էփքան, Էնքան, Էսչա(ն)ք, Էփչա(ն)ք, Էնչա(ն)ք, հունց, հիշկան, հիբ, հուր, իւէ**:

Ձեւաբանական մակարդակում հոգնակի թիվը ներկայանում է **ք, էր, նէ** հոգնակերտներով:

Ք թվանիշ թեքությով կազմություններ ունեն միայն անձնական եւ ցուցական դերանունները՝ **յրէս-մուք, փու-փուք, ինք՛ը-ճւրմնք, Էս-ըսփրքանք/ըսփահանք, Էփ-ըփրքանք/ըփահանք, Էն-ընդրքանք/ընդահանք** (Շաղախի ենթաբարբառ՝ **ճւսփճը՛/ճւսփճը՛էր, ճւսփճը՛/ճւսփճը՛էր, ճւսփճը՛/ճւսփճը՛էր, ճւսփճը՛/ճւսփճը՛էր**):

Մյուս դերանունների հոգնակին կազմվում է անվանական հիմնաքերով. միավանկները ստանում են **էր**, բազմավանկները՝ **նէ** հոգնակերտները, որոնց նախորդում է ուղղական-հայցականի հնչյունափոխված կամ անհնչյունափոխ հիմքը՝ **հու(վ)-հուվէր, հինչ-հինչէր, էրճը-էրճնէ**:

Ցուցական **ըսփրէ՛ղ, ըփրէ՛ղ, ընդրէ՛ղ** եւ հարցական-հարաբերական **ըշփրէ՛ղ, հու(վ), հինչ** դերանունները կարող են ստանալ կրկնակի հոգնակերտ (**ուղղական-հայցականի հիմք + էր + ք**)՝ **ըսփրէ՛ղէրք, ըփրէ՛ղէրք, ընդրէ՛ղէրք, հուվէրք, ըշփրէ՛ղէրք, հինչէրք**:

Որոշ դերանուններ՝ **հունց, հօր, իւէ**, բարբառում փոխանվանական կիրառություն չունեն եւ չեն հոլովվում:

Թեքվող դերանուններին հատուկ է հոլովման երկու տիպ՝ անվանական, երբ դերանունները ստանում են գոյականների հատուկ հոլովակերտներ (**միւնը-միւնիւն**), եւ դերանվանական, երբ դերանունների ուղիղ եւ թեք հոլովածները ներկայանում են տարարմատներով (**յրէս-իւ-իւնչ**):

Դերանունների մեծ մասին հատուկ են ուղիղ եւ թեք բոլոր հոլովածները (բացառությամբ ներգոյականի): Դրանք են՝ **ինք՛ը, Էս, Էփ, Էն, հու(վ)** դերանունների հոգնակի ձեւերը (**ճւրմնք, (ը)սփրքանք, (ը)փրքանք, (ըն)դրքանք, հուվէրք, Էսքան, Էփքան, Էնքան, Էսչա(ն)ք, Էփչա(ն)ք, Էնչա(ն)ք, ըսփրէ՛ղ, ըփրէ՛ղ, ընդրէ՛ղ, ամմէն, ամմէն մի, լօխ**,

սաղ, մին, էրճիչ, մը՛կայ, մին քանէ, փըլան, փըսպան, փըլանք'մա, հինչ, վէր, ըշտը՛դ, քանէ, վէչ մինը, վէչ մին պէն դերանունները: Սրանք բոլորն էլ ունեն չորսական հոլովածն, որոնք կազմվում են անվանական հոլովման սկզբունքներով. տրականը բաղադրվում է ուղղական-հայցականի հիմքից եւ հոլովական թեքություններից, բացառականը եւ գործիականը հանդես են գալիս երկու կազմությամբ՝ պարզ (*ուղղական-հայցականի հիմք+վերջավորություն*) եւ վերլուծական (*տրական+ անա/նը՛սպա (գործ.՝ անա/նը՛սպա)*) բառ մասնիկներ: Եթե խոսքը իրի է վերաբերում, բացառականի եւ գործիականի կազմությունը պարզ է, իսկ եթե անձի մասին է, կազմությունը վերլուծական է:

Ըստրրանք, ըտրրանք, ընդրանք, ընրմնք, հուվէրք դերանունները տրականում թեքվում են *ք/ց* հերթագայությամբ՝ *ըստրրանք, ըստրրանց, ըստրրանց անա/ նը՛սպա, ըստրրանց անա/նը՛սպա*:

Էն/ին հոլովանիշով թեքվում են՝ *էքքան, էտքան, էնքան, էսչա(ն)ք, էտչա(ն)ք, էնչա(ն)ք, հիշկան, ըստը՛դ, ըտը՛դ, ընդը՛դ, ամմէն, ամմէն մի, մին, լօխ, սաղ, մին քանէ-նը, էսհինչը, էտհինչը, էնհինչը, հինչ, վէր, ըշտը՛դ, քանէ, վէչ մինը, վէչ մին պէն, էրճիչ, մը՛կայ, փըլան, փըսպան, փըլանք'մա* դերանունները՝ *էքքան(ը), էքքանէն, էքքանան/էքքանէն անա/նը՛սպա, էքքանալ(ը)/էքքանէն անա/նը՛սպա*:

Մի շարք դերանուններ, որոնք թեքվում են *էն/ին* հոլովանիշով, անորոշ առման դեպքում թեքվում են *ու* հոլովանիշով, ինչպես՝ *էրճիչին փօնը-էրճիչու փօն, ըստրդէն ճճիւր - ըստրդու ճճիւր*:

Հարցական-հարաբերական *հիք* եւ փոխադարձ *ձորձոր, մինմինու/մճնմճնու* դերանունները ունեն թերի հոլովում:

Հիք դերանունը չունի գործիական հոլով, տրականը կազմվում է ժամանակ ցույց տվող գոյականների նման՝ *վա* հոլովանիշ թեքությով, բացառականը ստանում է *անց* վերջավորությունը՝ *հիք, հիքվա, հիքանց*:

Ղըրճը եւ *մինմինու* դերանունները գրաբարի նման (*իրերաց, միմեանց*) չունեն ուղղական հոլով, բացառականը եւ գործիականը կազմվում են վերլուծական եղանակով՝ *ճըրճը, ճըրճը անա/նը՛սպա, ճըրճը անա/նը՛սպալ, մինմինու, մինմինու անա/նը՛սպա, մինմինու անա/նը՛սպա*:

Որոշ հարադիր բայերում պահպանվել է գրաբարյան *իրերաց* ձեւը՝ *ճըրճը(ն)ցմմ* *ածէլ/անէլ/տալ/քըցի/ըղնէլ/ընցընէլ/ինիլ/կ'մմ*:

Դերանվանական հոլովման առանձնահատկությունները հանդես են գալիս ուղղական-հայցական, սեռական եւ տրական հոլովներում, իսկ բացառականը եւ գործիականը կազմվում են անվանական հոլովման ընդհանուր սկզբունքներով:

Դերանվանական հոլովմամբ թեքվում են անձնական *յը՛ս, փու, մուք, փուք, ինք'ը*, ցուցական *էս, էտ, էն*, հարցական-հարաբերական *հու(վ)* դերանունները, որոնց հոլովման առանձնահատկությունները առնչվում են ընդհանուր հայերենի դերանվանական հոլովման համակարգի հետ:

Անձնական *յը՛ս, փու, մուք, փուք* դերանուններն, ի տարբերություն մյուս բոլոր դերանունների, ունեն հնգական հոլովածն՝ ուղղական-հայցական, սեռական, տրական, բացառական, գործիական: Այս դերանունների սեռականը եւ տրականը համընկնում են գրաբարի հետ՝ *իս, ինչ, քու-ք'ը՛գ, մէր-մը՛գ, ծէր-ծը՛գ*: Եղած տարբերությունները պատմական հնչյունափոխության արդյունք են: Բացառականը եւ գործիականը ունեն համադրական կառուցվածք՝ *ինչանա, ինչանալ, ծըզանա, ծըզանալ*:

Ինք՝ը անձնական դերանունը սեռական հոլովածեւ չունի: Տրականը առնչվում է գրաբարյան **իրեան** հոլովածեւին՝ **ձորանն**: Բացառականը եւ գործիականն ունեն վերլուծական կառուցվածք՝ **ձորան անա/նր՛սպա, ձորան անա/նր՛սպալ**:

Որոշ դարձվածներում պահպանվել է գրաբարյան **(զ)ինքն-զինք՝ը** հայցական հոլովածեւը՝ **զինք՝ը ըսպանէ/թափ Կա/հրվաքէ/կուրցընէ/շաղ Կալ** եւ այլն, որտեղ **զինք՝ը** կրել է իմաստափոխություն եւ պարզապես նշանակում է մարմին:

Ցուցական **էս, էպ, էն** դերանունները ունեն չորսական հոլովածեւ, ինչպես անվանական հոլովումը: Դերանվանական հոլովման առանձնահատկություններն արտահայտվում են տրական հոլովում՝ **ըսպորա, ըպորա, ընդորա** (Շաղախի ենթաբարբառ - **ձևսպոր, ձևպոր, ձևնդոր**):

Բացառականը եւ գործիականը կարող են կազմվել եւ՝ համադրական, եւ՝ վերլուծական եղանակով՝ **ըսպորանա/ըսպորա անա/նր՛սպա, ըսպորանա/ըսպորա անա/նր՛սպալ**:

Հարցական-հարաբերական **հու(վ)** դերանունը տրականում թեքվում է **վ/ր** հերթագայությամբ՝ **հու(վ)-հմիր**: Տրական հոլովածեւը համապատասխանում է գրաբարյան սեռական հոլովածեւին՝ **որ**: Բացառականը եւ գործիականը ունեն վերլուծական կառուցվածք՝ **հմիր անա/նր՛սպա, հմիր անա/նր՛սպալ**:

Ինչպես հայերենի մյուս դրսետրումներում, Ղարաբաղի բարբառում եւս բայն ունի եղանակի, ժամանակի, դեմքի, թվի եւ սեռի քերականական կարգեր: Սրանցից յուրաքանչյուրը եւ՝ իմաստային, եւ՝ կառուցվածքային տեսակետից հիմնականում մնում է ընդհանուր հայերենի կաղապարներում:

Բայերն ըստ կազմության բաղադրություններ են, որոնք լինում են երկու բնույթի՝ համադրական եւ հարադրական: Համադրական կազմությունների կառուցվածքը բնութագրվում է **հիմք+բայական վերջավորություն** կաղապարով:

Բայերի հիմքը կարող է լինել անաժանց եւ աժանցավոր, որոնց անորոշ ձեւում հաջորդում են **ալ/ան, էլ** եւ **իլ** բայական վերջավորությունները:

Որպես անաժանց հիմք կարող է հանդես գալ բայարմատ (**մըն-ալ, խոս-էլ, կարթ-իլ**), անվանական արմատ (**կ՛իպար-իլ, քար-էլ**), փոխառյալ արմատ (**յրհմիր-իլ, նաղդ-էլ**), կրկնավոր արմատ (**հըռհըռ-ալ, փըրփըր-էլ**):

Աժանցավոր հիմքերի կառուցվածքն է՝ **արմատ+բայաժանց**: Բայաժանցները բաժանվում են երեք խմբի՝ հիմքակազմ, կերպանիշ եւ սեռանիշ: Բարբառի հիմքակազմ աժանցներն են՝ **ան, էն, ըն, ն, ջ**, որոնցից առաջինները համապատասխանում են գրաբարի **ան, են, ն**, իսկ վերջինը՝ **ջ** բայաժանցներին: Հին հայերենի **ն** բայաժանցը սովորաբար բարբառում մնացել է անփոփոխ՝ **առնուլ-առնէլ, դնէլ-դինիլ**, մինչդեռ **ան** եւ **են** բայաժանցների **ա** եւ **ե** ձայնավորները մեծամասամբ ընկել են կամ հնչյունափոխվել՝ **դեսանէլ-դր՛սնալ, հասանէլ-հրսնէլ, անկանէլ-ըղնէլ/ընզընէլ, մօփենալ-մուփանալ, գփանէլ-քրթէնալ**: Որոշ բայերում **ան**-ը մնացել է անփոփոխ՝ **հասկանալ-հրսկանալ, քարանալ-քրրանալ**: Այս բայաժանցը կարող է հանդես գալ նաեւ մի շարք արմատների հետ՝ կազմելով նոր բայահիմքեր, ինչպես՝ **քաշ+ան+ալ-քրշանալ, դամնագ+ան+ալ-դրմնրզանալ**:

Չբայաժանցը ընդհանուր առմամբ մնացել է անփոփոխ՝ **քրշիլ, օռչիլ, փախչիլ**:

Հին հայերենի **նչ, աչ, անչ** բայաժանցները բարբառում սովորաբար չեն գործառում: Թերեւս կարելի է նշել **ճանաչել-ճրնն(ն) չիլ, մեղանչել-մրղանչիլ** բայերը:

Գրաբարում հազվադեպ գործածություն ունեցող բազմապատկական-կերպանիշ **ապ, օպ** բայածանցները բարբառում խիստ կենսունակ են՝ **կուպրո-ապ-է, շրդշուդ-ապ-է, ճրկնուկ-ապ-է, ծրն-օպ-է, պրպրո-օպ-է, ըսպրն-օպ-է**: Միաժամանակ երեւան են գալիս **օր/ծր** եւ **կօպ** կերպածանցները, որոնք չկային գրաբարում՝ **պըչպըչ-օր-է, կ'ուղկ'ըդ-օր-է, վըշվըշ-ծր-է, կընընչ-կօպ-է, քըռչը-կօպ-է**:

Մեռանիշ ածանցներն են՝ **-ըվ/վ** եւ **-ցըն/ըց(ը)ն**:

Կրավորական **-ըվ/վ** բայածանցը, որ ավանդված չէ գրաբարում, սովորաբար դրվում է ներգործական սեռի բայերի վրա: **է** եւ **ի** լծորդության բայերի դեպքում այն դրվում է անորոշի հիմքի, **ա** լծորդության բայերի դեպքում՝ երբեմն նաեւ անցյալի հիմքի վրա՝ **օպէլ-օպվէ, շինիլ-շինվի, աղալ-աղվէ/ըղացվէ**:

Պատճառական **-ցըն/ըց(ը)ն** բայածանցը համապատասխանում է գրաբարի **-ուցան** ածանցին: Սակայն, ի տարբերություն հին հայերենի, որտեղ բոլոր բայերի պատճառականը կազմվում է անցյալի հիմքից, բարբառում **ցըն/ըց(ը)ն** ածանցը դրվում է անորոշի հիմքի վրա՝ **ծիծաղել-ծիծաղեցուցանել-ծրծրդց(ը)նէ**: Բացառություն են կազմում **ան, ըն, ն** ածանցներով բայերը, որոնց դեպքում պատճառական բայածանցը դրվում է անցյալի հիմքի վրա՝ **գրքանալ-գրքըց(ը)նէ, ընցընէլ-ընցըց(ը)նէ, հրսնէլ-հրսընէլ**:

Հարադրական կազմությունները բարբառում ունեն լայն գործածություն: Հարադրության առաջին մասում գործառում են բնիկ եւ փոխառյալ բառեր, իսկ երկրորդ մասում՝ մի շարք բայեր, ինչպես՝ **խաղ անէ, ինջիմիշ ինի, հօփ կ'ան, սը՛րպ փինի, յը՛ր ածէլ** եւ այլն:

Տալ բայի եւ որեւէ այլ բայի անորոշ ձեւի հարադրությամբ արտահայտվում է պատճառականության իմաստ՝ **ասէլ փա, խօսէլ փա, օպէլ փա, ըսպանէլ փա**:

Բարբառում բայի բոլոր ձեւերը կազմվում են երեք հիմքից՝ **անորոշի հիմք, անցյալի հիմք, անորոշ դերբայ** (դերբայական հիմք):

Սրանցից հիմնական են համարվում առաջինները, որոնք կազմությամբ լինում են պարզ կամ արմատական եւ բաղադրյալ: Անորոշի հիմքը պարզ է, երբ գուրկ է բայածանցներից՝ **աղ-ա, խըն-է, կարթ-իլ**: Անորոշի բաղադրյալ հիմքում բայարմատների հետ գործառում են բայածանցները՝ **մուրթ+ան-ա, առ+ն-է, քըթ+էն-ա, ընց+ըն-է, քըռ+չ-ի, ըսպրկ+օպ-է, կուպրրթ+ապ-է, կըրկըպ+օր-է, կընընչ+կօպ-է, ըսպան+վ-է, չուրթ+ըց(ը)ն-է**:

Անցյալի հիմքը պարզ է, երբ համընկնում է բայարմատին: Անցյալում այդպիսի հիմք ունեն **էն, ըն, ն**, չաճանցներով բայերը, որոնցից աճանցները դուրս են ընկնում, ինչպես՝ **քըթէնալ-քըթ, ընգընէլ-ընգ, փր՛սնալ-փր՛ս, օռչիլ-օռ**: Անցյալի բաղադրյալ հիմքը լինում է բուն հիմքածանցավոր եւ հերթագայական: Հին հայերենի **ի** թույլ բաղադրիչով անցյալի հիմք բարբառին հատուկ չէ: Բուն հիմքածանցավոր հիմքի կառուցվածքն է՝ **անորոշի հիմք+հիմքածանց**: Որպես հիմքածանց՝ հանդես է գալիս **ց**-ն, որին կարող են նախորդել՝ **ա, ը՛, է** լծորդ ձայնավորները: Այդպիսի հիմք ունեն **ա** լծորդության բայերը եւ **է, ի** լծորդության պարզ եւ բազմապատկական ու կրավորական ածանցներով բայերը՝ **աղալ-ըղաց, մընալ-մընաց, խըմէլ-խըմը՛ց, ըսպրնօպէլ-ըսպրնուրթ՛ց, խաշվիլ-խըշվէց**: Հերթագայական հիմքը կազմվում է բայածանցների եւ անցյալի հիմքածանցների հերթագայությունների միջոցով: Դրանք են.

ա) **ն/ց** - անցյալի հիմքը այդպիսի հերթագայությամբ են կազմում **ան** ածանցով բայերը՝ **մըծանալ-մըծաց, քիթըվանալ-քիթըվաց, հրսպանալ-հրսպաց**:

բ) *ԱՐ* - այդպիսի հերթագայություն ունեն պատճառական ածանց ունեցող բայերը՝ **մուտքընկել-մուտքըրթ, հրացընկել-հրացըրթ, շրշկըռցընկել- շրշկըռցըրթ, խուսընկել-խուսըրթ**, ինչպես նաև որոշ անկանոն բայեր՝ **փանկել-փար, փինիլ-փիր**: Մի քանի անկանոն բայերի անցյալին բնորոշ է տարահիմքությունը՝ **օպտել-կեր, փալ-փուլ, կ'անլ-յը'կ**:

Անորոշ դերբայը իբրև հիմք (դերբայական հիմք) գրաբարում մասնակցում էր միայն ապառնի դերբայի կազմությանը՝ **թռչելոց, թռչելի**: Բարբառում այս հիմքից են կազմվում ապառնի դերբայը (բացառությամբ **ն, աճ, էն, ըն, ցըն'ըցըն** ածանցներով բայերի)՝ **խուսըլան, կըրթիլան, ըղըլան**, պայմանական եղանակի ժխտականը՝ **աղալ չըն, սաւլ չըն**, արգելական հրամայականը՝ **ք'իճիլ մէ՛ն, մընալ մէ'ք'**, իսկ Շաղախի ենթաբարբառում՝ նաև ըղձական, պայմանական, հարկադրական եղանակների անցյալ ժամանակները՝ **ասիլ ըն լան, բիղը/բէղը ասիլ ըն լան**:

Բարբառում բայերի սեռի իմաստաձեւային հատկանիշները արտահայտվում են ներգործական, կրավորական եւ չեզոք սեռերի միջոցով՝ հին հայերենի համեմատությամբ երեսն հանելով մեծ տարբերություններ:

Հայտնի է, որ գրաբարում բայական սեռի կարգը արտահայտվում էր լծորդ ձայնավորների, ինչպես նաև ժամանակաթվադիմանիշ վերջավորությունների միջոցով, ինչպես՝ **գրեմ** (ներգործական սեռ)- **գրիմ** (կրավորական սեռ), **աղաց** (ներգործական սեռ) - **աղացալ** (կրավորական սեռ): Հաճախ էլ մույն բայաձեւը արտահայտում էր եւ՝ ներգործական, եւ՝ կրավորական սեռերի իմաստներ. օրինակ, **հեղու** նշանակում էր եւ՝ **թափում է**, եւ՝ **բափվում է**, **աղայ**՝ եւ՝ **աղում է**, եւ՝ **աղացվում է**: Տվյալ դեպքում սեռերի հակադրությունը իրացվում էր նախադասության մեջ: Հին հայերենում սեռերը չէին տարբերակվում նաև **անցյալի անկապար** ժամանակաձեւում, իսկ դերբայները ընդհանրապես չունեին սեռի ձեւաբանական արտահայտություն: Արեւմտյան խմբակցության որոշ բարբառներ մասամբ պահպանել են գրաբարյան առանձնահատկությունները, մինչդեռ արեւելյան խմբակցության բարբառներում, այդ թվում եւ Ղարաբաղի բարբառում, ինչպես ժամանակակից հայերենում, սեռերի հակադրությունն հիմնականում արտահայտվում է **Վ** սեռաձանցի առկայություն-բացակայություն հատկանիշով: Այս ձեւաբանական միջոցը, որ հանդես է եկել ետգրաբարյան շրջանում, հետագայում գործածվել է գրեթե բոլոր բարբառներում:

Վ սեռաձանցի միջոցով կրավորական սեռը հակադրվում է ներգործականին: Ընդ որում, **Վ** ածանց կարող են ստանալ նաև անդեմ բայերը՝ **ըսպանվել, ըսպանվալ, ըսպանված, ըսպանվող, ըսպրնվրլան** եւ այլն:

Սակայն **Վ**-ն զուտ կրավորանիշ ածանց չէ, եւ բազմաթիվ բայեր **Վ** ստանալիս արտահայտում են նաև չեզոք սեռի իմաստ: Այդպիսի բայերի մի մասը սովորաբար չեզոքության իմաստ ունի փոխաբերական նշանակության դեպքում, ինչպես՝ **ըզաղվել- 1) ազաղվել** (կրավ.), **2) ծննդաբերել** (չեզոք), **քամվել - 1) քամվել** (կրավ), **2) սնանկանալ** (չեզոք):

Չեզոք սեռի իմաստ են արտահայտում նաև անդրադարձություն եւ փոխադարձություն ցույց տվող որոշ բայեր՝ **տրդրվարվել, պըրապրվել, տը'սնըվալ**:

Որոշ բայեր չունեն իրենց սկզբնատիպ՝ չեզոք թե ներգործական, ձեւերը եւ գործածվում են միայն **Վ** ածանցով՝ **կ'ընգ'անրվել, խըղաղվել, կ'իժվիլ, հըմբնըցվիլ**:

Սեռաձանց կարելի է համարել նաև պատճառական **ցըն'ըցըն** ածանցը, որի միջոցով հիմնականում չեզոք սեռի բայերից կազմվում են ներգործական սեռի, իսկ ներգործ-

ծական սեռի բայերից՝ պատճառական սեռի բայեր՝ **թնկանալ-թնկըցրնէլ, մընալ- մընըցրնէլ, փահչիլ-փըհչըցրնէլ, օպէլ-ուպըցրնէլ, խըմէլ-խըմըցրնէլ:**

Բայի անդեմ ձեւերը բարբառում ներկայանում են հետեւյալ տեսակներով՝ անորոշ՝ **խօսէլ, հմըփիլ, աղալ**, անկատար՝ **խոսում, հմըփիմ, աղում** (Հաղորթի եւ Շաղախի ենթաբարբառներ՝ **խուսէլ** (Շաղախի ենթաբարբառ՝ **խուսիս**), **հիրփիս, ըղաս**), վաղակատար՝ **խօսալ, հմըփիմլ, աղալ/ըղացալ**, հարակատար՝ **խօսած, հմըփիմծ, աղած/ըղացած**, ենթակայական՝ **խօսող, հմըփիծղ, աղօլ/ըղացօղ**, ապառնի՝ **խուսուլան/խուսուլական, հիրփիլան/հիրփիլանկան, ըղլան/ըղլական**, համակատար՝ **խուսէլիս/խուսէլիս, հիրփիլիս/հիրփիլիս, ըղալիս/ըղալիս:**

Հին հայերենի անորոշ դերբայի հինգ՝ **ա(յ), է(յ), ի(յ), ու(յ), ո(յ)** լծորդություններից բարբառում կայունացել են միայն երեքը՝ **ա(յ)/ան(յ), է(յ), ի(յ):** Շաղախի ենթաբարբառում **է(յ)** լծորդության բայերը ենթարկվում են **ի(յ)** լծորդության՝ **ասէլ-ասիլ, խըմէլ-խըմիլ:**

Գրաբարի բայերը շատ հաճախ լծորդություններով չեն համընկնում բարբառի համապատասխան բայերի հետ, ինչպես՝ **փեսանէլ-փըսնալ, քողուլ-քողնէլ, զարթնուլ-զըրթնանալ** եւ այլն: Ընդհանուր առմամբ անփոփոխ է **ա** լծորդությունը՝ **բանալ-պէնալ, աղալ-աղալ, բարչրանալ-պիցըրանալ, գողանալ-կ'ուղանալ, մնալ-մընալ:**

Անորոշ դերբայը ունի թե՛ բայական-դերբայական, թե՛ անվանական կիրառություններ: Բայական-դերբայական նշանակությամբ, ինչպես նշել ենք վերեւում, այն մասնակցում է ապառնի դերբայի եւ որոշ ժամանակաձեւերի կազմությանը:

Նախադասության մեջ հանդես գալով՝ անորոշ դերբայը հոլովվում է **ի(ն)** հոլովանիշ թեքությամբ՝ **օպէլ(ը)-ուպէլի(ն)-ուպէլա(ն)-ուպէլալ(ը):** Շարահյուսական մակարդակում այն ներկայանում է տարբեր պաշտոններով. ինչպես՝ **Պատր փինիլը լնլ փէշակ ա** (ենթակա), **Մընէլի վահարը յըկալ ա, էլլն լըզընն իւրնն չի քաշում** (հատկացուցիչ), **Էս մըլըը խըմէլի մըլը ա** (որոշիչ), **Տու խօսէլը գընընում չըս** (ուղիղ խնդիր), **Պա էս սայրէլ ա**՞ (վերադիր), **Էրկան նըսպէլան վըննէրը փըմըրըսալ ա** (պատճառի պարագա), **Խըէղըը փընջվիլնլ սայրալ ա, փընջվիլնլ մընալ** (ձեռի պարագա), **Ուպէլի հըէ-փէ գ'անըը կըփա** (նպատակի պարագա), **Մըղակը պէնալըն բնալը ըսկըտում ա նըղըրղալը** (ժամանակի պարագա) եւ այլն:

Բայի անկատար ձեւը կազմվում է **ըմ/ում/նլ/ան/նլ**, իսկ Հաղորթի եւ Շաղախի ենթաբարբառներում՝ **աս/ան, էս, իս** վերջնամասնիկներով, որոնց բոլոր դեպքերում նախորդում է անորոշի հիմքը՝ **կարթիլ-կարթիմ/կըրթիս, մընալ-մընում/մընաս, օշչիլ-օշչում/ուշչիս, մըծանալ-մըծանում/մըծընաս, հըսնէլ-հըսընմ/հըսնէլ/հըսնիս, ըսպըկօպէլ-ըսպըկօպում/ըսպըկօպէլ/ըսպըկօպիս, ուպըցրնէլ-ուպըցրնըմ/ուպըցրնէլ/ուպըցրնիս, փալ- փամ/փաս, կ'նլ-կ'նլմ/կ'նլ:**

Անկատար դերբայը մասնակցում է սահմանական եղանակի ներկա՝ **խըմում/խըմէլ/խըմիս ըմ/ըս/ա/ընք/ ըք/ըն, աղում/ըղաս ըմ/ըս/ա/ընք/ըք/ըն, հըվափըմ/հըվըփաս ըմ/ըս/ա/ընք/ըք/ըն**, եւ անցյալի անկատար՝ **խըմում/խըմէլ/խըմիս ի/իլ/ար/ինք/իք/ին, աղում/ըղաս ի/իլ/ար/ինք/իք/ին, հըվափըմ/հըվըփաս ի/իլ/ար/ինք/իք/ին** ժամանակաձեւերի կազմությանը:

Վաղակատար դերբայը ձեւավորվում է **ալ/նլ** վերջնամասնիկով, որը համապատասխանում է հին հայերենի անցյալ դերբայի **եսլ** վերջավորությանը՝ **ծնեալ-ծընալ, գպեալ-քըքնլ, գողացեալ-կ'ուղացալ:**

Ալ/նլ վերջավորությանը կարող են նախորդել անորոշի եւ անցյալի հիմքերը՝ ի տար-

բերություն գրաբարի, որտեղ անցյալ դերբայը ձեւավորվում էր գլխավորապես անցյալ կատարյալի հիմքից:

Վաղակատարը անորոշի հիմքով են կազմում է եւ *ի* լծորդության պարզ եւ բազմապատկական ու կրավորական ածանցներով բայերը՝ *շարէլ-շարայ, իփիլ-իփան, էրվիլ-էրվայ, պրչպրչօրէլ-պրչպրչօրայ, նրսօօրէլ-նրսօօրայ*: Վաղակատարը անցյալի հիմքով են կազմում՝ 1) *ա/ան* լծորդության պարզ, ինչպես նաեւ *ան, էն, ըն, ն* ածանցներով բայերը՝ *աղալ-ըղացալ* (նաեւ *աղալ*), *մրնալ-մրնացալ, փրմանալ-փրմացալ, քրքէնալ-քրքննի, ընգրնէլ-ընգալ, փրժնալ-փրժալ*, 2) պատճառական բայերը՝ *ուփրցրնէլ-ուփրցրրայ, մրծրցրնէլ-մրծրցրրայ, սրվրցրնէլ-սրվրցրրայ*:

Չաճանցով բայերի վաղակատարը կազմվում է եւ՝ անորոշի, եւ՝ անցյալի հիմքերով՝ *սառչիլ-սառչանի/սառայ, օռչիլ-օռչանի/օռայ*:

Վաղակատար դերբայը անկախ կիրառություն չունի: Այն հանդես է գալիս օժանդակ բայի հետ՝ կազմելով սահմանական եղանակի վաղակատար՝ *խրմալ ըմ/ըմ/ա/ընք/ըք/ըն, աղալ/ըղացալ ըմ/ըմ/ա/ընք/ըք/ըն, հրվրպացալ ըմ/ըմ/ա/ընք/ըք/ըն* եւ անցյալի վաղակատար՝ *խրմալ ի/իր/ար/ինք/իք/ին, աղալ/ըղացալ ի/իր/ար/ինք/իք/ին, հրվրպացալ ի/իր/ար/ինք/իք/ին* ժամանակաձեւերը:

Հարակատար դերբայը, որի իմաստը գրաբարում արտահայտվում էր անցյալ դերբայով, բարբառում ձեւավորվում է *ած/անծ* վերջավորության եւ *անորոշի* կամ *անցյալի հիմքի* հարադրությամբ: Հարակատարի հիմքակազմությունը նույնն է վաղակատարի հետ՝ *շարէլ-շարած, իփիլ-իփանծ, էրվիլ-էրված, պրչպրչօրէլ-պրչպրչօրած, նրսօօրէլ-նրսօօրած, աղալ-ըղացած* (նաեւ *աղած*), *մրնալ-մրնացած, փրժնալ-փրժած, փրմանալ-փրմացած, քրքէնալ-քրքննիծ, ընգրնէլ-ընգած, ուփրցրնէլ-ուփրցրրած, մրծրցրնէլ-մրծրցրրած, սրվրցրնէլ-սրվրցրրած, սառչիլ-սառչանծ/սառած, օռչիլ-օռչանծ/օռած*:

Հարակատար դերբայն ունի եւ՝ բայական, եւ՝ անվանական կիրառություններ: Այն մասնակցում է սահմանական եղանակի հարակատար եւ անցյալի հարակատար ժամանակաձեւերի կազմությանը՝ *խրմած ըմ/ըմ/ա/ընք/ըք/ըն, խրմած ի/իր/ար/ինք/իք/ին, աղած/ըղացած ըմ/ըմ/ա/ընք/ըք/ըն, աղած/ըղացած ի/իր/ար/ինք/իք/ին, հրվրպացած ըմ/ըմ/ա/ընք/ըք/ըն, հրվրպացած ի/իր/ար/ինք/իք/ին*: Փոխանվանական կիրառության դեպքում հարակատարը հոլովվում է *էն* (անորոշ առման դեպքում՝ *ու*) հոլովանիչ թեքությամբ՝ *խրմածը/խրմած, խրմածէն/խրմածու, խրմածէն անա/նրժսրա/խրմածու անա/նրժսրա, խրմածէն անալ/նրժսրալ/խրմածու անալ/նրժսրալ*:

Այս դերբայը շարահյուսական մակարդակում կարող է հանդես գալ որպես ենթակա (*Քրչէրվա կէրածը կօրած ա*), որոշիչ (*Պրռաված մարթըն էլ ա խօխա*), հատկացուցիչ (*Թրղվածէր կրնէզ՛ր հանց ա մարալ ինի*), վերաբերության խնդիր (*Սրռածէն անա քնրիի կանին*), պատճառի պարագա (*Ըփրրա ըսածավը յր՛ես շար ըմ ուրխանում*), ուղիղ խնդիր (*Յր՛ես քրածրփ մրննաս քրցիլ չրմ*), միջոցի խնդիր (*Ըրածավրփ պէն չի դնիզիլ*), ձեւի պարագա (*Աչկէրը չրռած յէ՛նն ա*):

Ենթակայական դերբայի վերջավորությունն է *օղ/ծղ*, որով այն նույնաճում է գրաբարի նույն դերբայի հետ: Սակայն, ի տարբերություն հին հայերենի, այդ վերջավորությունը հիմնականում դրվում է ոչ թե անցյալի, այլ անորոշի հիմքի վրա՝ *կ՛իր-օղ, հրսն-օղ, ուրխան-օղ, սառչ-ծղ, լրպրզփ-օղ* եւ այլն:

Ա լծորդության մի շարք բայերի ենթակայականը կարող է ձեւավորվել նաեւ անցյալի հիմքից, ինչպես՝ *աղալ-աղօղ-ըղացօղ, մրնալ-մրնօղ-մրնացօղ, մրծանալ-մրծա-*

նօդ-մըծացօղ:

Ենթակայականը բայի եղանակային ձեերի կազմությանը չի մասնակցում: **Խըմօղ ըմ/ըս/ա//ընք/ըք/ըն, խըմօղ ի/իք/ար/ինք/իք/ին, աղօղ/ըղացօղ ըմ/ըս/ա//ընք/ըք/ըն, աղօղ/ըղացօղ ի/իք/ար/ինք/իք/ին, հըվապօղ/հըվըպացօղ ըմ/ըս/ա//ընք/ըք/ըն, հըվապօղ/հըվըպացօղ ի/իք/ար/ինք/իք/ին** եւ այլ ձեերը լայն տարածում չունեն:

Փոխանվանաբար կիրառվելիս ենթակայականը թեքվում է հարակատարի նման՝ որոշյալ առման դեպքում՝ **էն**, անորոշ առման դեպքում՝ **ու** հոլովանիչներով՝ **ասօղը/ասօղ, ըսօղէն/ըսօղու, ըսօղէն անա/նր՛սպա/ըսօղու անա/նր՛սպա, ըսօղէն անա/նր՛սպա/ըսօղու անա/նր՛սպա**:

Ենթակայական դերբայը նախադասության մեջ ներկայանում է իբրեւ ենթակա (**Ծնու կ'ուղանօղը ծի էլ կըկ'ուղանա**), որոշիչ (**Տու օրօղ-խըմօղ մարթ ըս, ինչ ՚ալ կըսկանա**), հատկացուցիչ (**Հիբիօղին քօնը քերպակ կինի**), խնդիր (**Ըսօղէն ըսկանօղ քիդի ինի**):

Ապառնի դերբայի հիմքակազմությամբ (անորոշ դերբայից) բարբառը ընդհանուր առմամբ նույնանում է հին հայերենի հետ: Սակայն վերջինիս **օղ** եւ **ի** մասնիկները փոխարինված են **-ան/անն, -սկան/անկանն** վերջավորություններով՝ **ասէլ-ըսըլանն/ըսըլանկանն, քըռչիլ-քըռչիլանն/քըռչիլանկանն, գըռռալ-գըռռըլան/գըռռըլանկան, ուրվալ-ուրվըլան/ուրվըլանկան, մուրթօպէլ-մուրթուպըլան/մուրթուպըլանկան**: Ստեփանակերտի եւ հարակից որոշ խոսվածքներում դրան զուգահեռ գործածվում են **-էլու, -ալու, -իլու** վերջավորությամբ ձեերը՝ **ըսէլու, քըռչիլու, գըռռալու, ուրվալու, մուրթուպէլու**, որոնք գրական հայերենի ազդեցության արդյունք են:

Պատճառական եւ **ան, էն, ըն, ն** ածանցներով, ինչպես նաեւ որոշ պարզ բայերի ապառնի ձեւավորվում է անորոշի հիմքից՝ **խըմըցընէլ-խըմըցընան/խըմըցընական, ուպըցընէլ-ուպըցընան/ուպըցընական, մուպանալ-մուպընան/մուպընական, քըթէնանլ-քըթինանլ/քըթինանկան, ըղնէլ-ըղնան/ըղնական, հըսնէլ-հըսնան/հըսնական, շիւնիլ-շիւնան/շիւնանկան, մընալ-մընան/մընական**:

Ապառնի դերբայը ունի միայն բայական կիրառություն. նրանից կազմվում են սահմանական եղանակի ապառնի եւ անցյալի ապառնի ժամանակաձեերը՝ **խըմըլան/խըմըլական ըմ/ըս/ա//ընք/ըք/ըն, խըմըլան/ խըմըլական ի/իք/ար/ինք/իք/ին, ըղըլան/ ըղըլական ըմ/ըս/ա//ընք/ըք/ըն, ըղըլան/ըղըլական ի/իք/ար/ինք/իք/ին, հըվըպըլան/հըվըպըլական ըմ/ըս/ա//ընք/ըք/ըն, հըվըպըլան/հըվըպըլական ի/իք/ար/ինք/իք/ին**:

Համակատար դերբայը ունի **իս** վերջավորությունը, որը դրվում է անորոշ դերբայի վրա՝ **խըմէլիս, ըղալիս հըվըպալիս**: Անորոշի **լ**-ն հաճախ փոխարինվում է **յ**-ով՝ **խըմէլիս, ըղայիս, հըվըպայիս**:

Այս դերբայը հիմնականում ունի փոխանվանական կիրառություն՝ ժամանակի պարագայի դերով (**Ուպէլիս խօսէլ չըն**):

Ղարաբաղի բարբառն ունի հինգ եղանակաձեւ՝ սահմանական, ըղձական, պայմանական, հարկադրական, հրամայական, որոնցից յուրաքանչյուրը մյուսներին հակադրվում է իր ուրույն հատկանիշներով:

Սահմանական եղանակը մյուսներին հակադրվում է օժանդակ բայի առկայությամբ (բացառությամբ անցյալ կատարյալի), ըղձական, պայմանական, հարկադրական եղանակները հակադրվում են եղանականիշ մասնիկի առկայություն-բացակայություն հատկանիշով. ըղձականը գուրկ է եղանակիչից, պայմանականին բնորոշ է **կ/կը**, հարկադրականին՝ **քիդի/քըդի/քէդի/պէպի/պըպի/պիպի/քէդմա/պէպմա** եղանակիչը: Հրամայ-

յական եղանակն ունի միայն երկրորդ դեմք, որ ընդգծվում է հատուկ վերջավորություններով եւ շեշտի ուժգին արտաբերմամբ:

Նշված եղանակածեւերը տարբեր են նաեւ ժամանակածեւերի քանակով. սահմանական եղանակն ունի ինը ժամանակածեւ՝ ներկա՝ **ասում/ըսէա/ըսիս ըմ/ըա/ա//ընք/ըք/ըն**, անցյալի անկատար՝ **ասում/ըսէա/ըսիս ի/իք/ար/ինք/իք/ին**, հարակատար՝ **ասած ըմ/ըա/ա//ընք/ըք/ըն**, անցյալի հարակատար՝ **ասած ի/իք/ար/ինք/իք/ին**, վաղակատար՝ **ասալ ըմ/ըա/ա// ընք/ըք/ըն**, անցյալի վաղակատար՝ **ասալ ի/իք/ար/ինք/իք/ին**, ապառնի՝ **ըսըլան/ ըսըլական ըմ/ ըա/ա//ընք/ըք/ըն**, անցյալի ապառնի՝ **ըսըլան/ ըսըլական ի/իք/ար/ինք/իք/ին**, անցյալ կատարյալ՝ **ըսը՛ցէ, ըսը՛ցէր, ասից, ըսը՛ցէ(ն)ք՛, ըսը՛ցէք՛, ըսը՛ցէն**, որոնք, բացի վերջինից, կազմվում են համապատասխան դերբայներից եւ օժանդակ բայի ներկայի կամ անցյալի ձեւերից: Անցյալ կատարյալն ունի ինքնուրույն ձեւաբանական արտահայտություն. կազմվում է անցյալի հիմքից՝ հատուկ դիմաթվանիշ վերջավորությունների միջոցով:

Ըղծական, պայմանական, հարկադրական եղանակներին հատուկ է երկուական ժամանակածեւ՝ ապառնի եւ անցյալ, որոնք կազմվում են անորոշի հիմքից՝ դիմաթվանիշ վերջավորությունների միջոցով. ըղծական ապառնի՝ **ասիմ, ասիս, ասէ, ասի(ն)ք՛, ասիք՛, ասին**, պայմանական ապառնի՝ **կասիմ, կասիս, կասէ, կասի(ն)ք՛, կասիք՛, կասին**, հարկադրական ապառնի՝ **բիդի ասիմ, բիդի ասիս, բիդի ասէ, բիդի ասի(ն)ք՛, բիդի ասիք՛, բիդի ասին**, ըղծական անցյալ՝ **ըսի, ըսիր, ասար, ըսի(ն)ք՛, ըսիք՛, ըսին**, պայմանական անցյալ՝ **կըսի, կըսիր, կասար, կըսի(ն)ք՛, կըսիք՛, կըսին**, հարկադրական անցյալ՝ **բիդի ըսի, բիդի ըսիր, բիդի ասար, բիդի ըսի(ն)ք՛, բիդի ըսիք՛, բիդի ըսին**:

Շաղախի ենթաբարբառում օժանդակ բայի անցյալի ձեւեր չկան. անցյալի անկատար, անցյալի հարակատար, անցյալի ապառնի ժամանակածեւերի իմաստը արտահայտվում է ներկայի ձեւերի եւ **լմլ** բայի հարադրությամբ՝ **խըմիս ըմ լմլ, խըմած ըմ լմլ, խըմըլան/խըմըլական ըմ լմլ**, իսկ անցյալը՝ **խըմալ ըմ**, խոսքի մեջ արտահայտում է նաեւ անցյալի վաղակատարի եւ անցյալ կատարյալի իմաստներ: Նույն ձեւով ըղծական անցյալի եւ պայմանական անցյալի կառուցվածքը բնութագրվում է **անորոշ դերբայ+օժանդակ բայի ներկայի ձեւեր+լմլ** կաղապարով՝ **խըմիլ ըմ լմլ**, որից **բիդը/բէդը** եղանակիչով կազմվում է հարկադրական անցյալը՝ **բիդը/բէդը խըմիլ ըմ լմլ**:

Հրամայական եղանակի հոգնակին բոլոր դեպքերում ձեւավորվում է անցյալի հիմքից՝ **շինը՛ցէք՛, մընա՛ցէք՛, ըսը՛ցէք՛, փախէք՛/փրիչէ՛ցէք՛**:

Եզակի հրամայականը անորոշի հիմքով են կազմում **է, ի** լծորդության պարզ եւ բազմապատկական, չեւ կրավորական ածանցներով բայերը՝ **կա՛րթի, խըմէ՛, ըսպանվէ, կուպրրա՛յրէ, օ՛ռչի**, ինչպես նաեւ **ա՛մլ** լծորդության պարզ բայերը՝ **ա՛ղա, մընա՛, հըվա՛յրա**:

Մյուս բայերի եզակի հրամայականը կազմվում է անցյալի հիմքից՝ **մուպա՛ց, քըթիլ, ընցէլ, հըսէլ, պիցըրցըրու՛**:

Բարբառում, ինչպես հայերենի մյուս դրսեւորումներում, բայի դեմքի եւ թվի իմաստները ներկայանում են միեւնույն դիմաթվանիշ վերջավորություններով, որոնք ընդհանուր առմամբ արտահայտում են նաեւ ժամանակի իմաստ: Այդ վերջավորությունները բաժանվում են վեց խմբի՝ օժանդակ բայի ներկայի ձեւերի՝ **ըմ/ում, ըս, ա, ը(ն)ք, ըք, ըն**, օժանդակ բայի անցյալի ձեւերի **ի, իք, ար, ի(ն)ք՛, իք՛, ին**, ըղծական ապառնու՝ **ամ/իմ**,

աա/իս, ա/է, ա(ն)ք/ի(ն)ք', աք/իք', ան/ին, ըղձական անցյալի՝ ի, իր, այր, ի(ն)ք', իք', ին, անցյալ կատարյալի՝ է, էր, -/առ, է(ն)ք'/ի(ն)ք', էք'/իք', էն/ին, եւ հրամայական եղանակի՝ ա, է, ի, էր, իր, ու, թ (արմատ), էք'/իք': Հրամայականի այս վերջավորություններին նախորդում են.

ա) *ա-*ին՝ *ա* լծորդության պարզ բայերի անորոշի հիմքը՝ *ա՛ղս, մընս՛, ըրվա՛,*

բ) *է-*ին՝ *է* լծորդության պարզ, կրավորական եւ բազմապատկական բայերի անորոշի հիմքը՝ *խըմէ, ըսպանվէ, ծրմըռս՛դէ,*

գ) *ի-*ին՝ *ի* լծորդության պարզ, կրավորական եւ *չ* ածանցով բայերի անորոշի հիմքը՝ *կա՛րթի, շի՛նվի, փա՛խչի,*

դ) *էր/իր* - ին՝ *էն, ըն, ն* ածանցներով բայերի, ինչպես նաեւ *չ* ածանցով որոշ բայերի անցյալի հիմքը՝ *քրթիր, ընգէր, հրսէ՛ր, փա՛խէր, կո՛րէր,*

ե) *ու-*ին՝ պատճառական բայերի անցյալի հիմքը՝ *մըծըցըրո՛ւ, խըմըցըրո՛ւ,*

զ) *թ-*ին՝ *ան* ածանցով եւ անկանոն բայերի անցյալի հիմքը՝ *մուպս՛ց, մըծս՛ց, փի՛ր, պէ՛ր,*

է) *էք'/իք'* հոգնանիշ ընդհանուր վերջավորությանը նախորդում է բոլոր բայերի անցյալի հիմքը՝ *ըսա՛ցէք', հրսէ՛ք', կա՛լիք', մընըցըրէ՛ք', փրմս՛ցէք'* եւ այլն:

Ու ձայնավորով վերջացող բառերին հաջորդող օժանդակ բայից առաջ լավում է *վ՛ ծախու վա, մարթու վա*, իսկ մյուս ձայնավորներով վերջացող բառերից հետո՝ *յ՛ ըրկաթէ յա, կօզնի յա* եւ այլն:

Բարբառում ժխտական խոնարհումը արտահայտվում է *չ(ք), վէչ, մէլ/միլ/մէր/միր, մէք'/միք'* մասնիկների միջոցով, որոնք համապատասխանում են հին հայերենի *չ, ոչ, մի* մասնիկներին:

Օժանդակ բայով կազմվող բոլոր ժամանակների ժխտականը արտահայտվում է *չ* մասնիկով, որ դրվում է դերբայից հետո հանդես եկող օժանդակ բայի վրա՝ *աղում չըմ, աղում չի, աղսա/ըղացալ չըմ* եւ այլն: Օժանդակ բայի ներկա ժամանակի եզակի թվի երրորդ դեմքում լինում է *չի՛* սպասելիք *չա-*ի փոխարեն՝ *ասում ա-ասում չի, շիննլ ա-շիննլ չի:*

Պայմանական եղանակի ժխտականը կազմվում է անորոշ դերբայից եւ օժանդակ բայի ժխտական ձեւերից՝ *կասիւմ-ասէլ չըմ, կրսիւմ-ասէլ չի:* Ընդ որում, ապառնի ժխտական ձեւերում օժանդակ բայը կարող է ունենալ նաեւ նախադաս գործածություն՝ *շօնը գօռնավ վը՛րս չըն փանէլ, անօդ-թօղօդ ախճիզ՛ը փանը չի մընալ:*

Մյուս ժամանակների (բացառությամբ արգելական հրամայականի) ժխտականը արտահայտվում է *վէչ* մասնիկով, որ ընդհանուր առմամբ գործառում է խոնարհվող բայից հետո՝ *հըսնիւմ վէչ, հըսնի վէչ, բիդի հըսնիւմ վէչ, հրսէ վէչ* եւ այլն:

Ըղձական եղանակում երբեմն *վէչ* մասնիկը գործածվում է նախադաս (հատկապես անեծքներում)՝ *վէչ հըսնիս ումէդիս, վէչ փրէ՛սնաս խօնցըրս:*

Հարկադրական եղանակի ժխտականը կազմվում է նաեւ *չը* մասնիկով, որ գործառում է եղանակից անանջատ՝ *չըբիդի ասիւմ, չըբիդի ըսի:*

Արգելական հրամայականը բաղադրվում է անորոշ դերբայից եւ *մէլ/միլ/մէր/միր* (եզակի), *մէք'/միք'* (հոգնակի) մասնիկներից, որոնք հիմնականում ունեն ետադաս կիրառություն՝ *խըմէլ մէ՛ն, խըմէլ մէ՛ք':* Անորոշի *լ-*ն հաճախ սղվում է՝ *խըմէ մէ՛ն, խըմէ մէ՛ք':*

Արգելական մասնիկը հարադիր բայերում գործառում է անորոշ դերբայից առաջ՝

փոնս մէջ կ'ան, փոնս մէջ կ'ան: Այս դեպքում անորոշի լ-ն մնում է անփոփոխ, իսկ արգելական մասնիկը ձայնավորով սկսվող բային նախորդելիս կարող է պահպանել միայն **մ-ն` փոնս մէջ անէ/փոնս մա'նէ:** Հոգնակիում անորոշի վերջավորությունը փոխարինվում է արգելականի վերջավորությամբ` **փոնս մէջ անէ/փոնս մա'նէ:**

Բարբառում գործածական են նաեւ մի շարք անկանոն եւ պակասավոր բայեր:

Անկանոն են **անէ, առնէ, պէնայ, պիրի, կ'ան, քրքէնայ, փինի, կ'ը'նայ, ինի, կէնայ, օնէ, օփէ, փայ, փանէ, փր'սնայ** բայերը, որոնք հիմքակազմության օրինաչափություններից եւ խոնարհման ընդհանուր համակարգից շեղվում են հիմնականում անցյալ կատարյալում, անցյալի հիմքից կազմված ձեւերում եւ բուն հրամայականում:

Պակասավոր են **ըմ** էական բայը, ինչպես նաեւ **կամ, անրժիմ** բայերը: Սրանցից առաջինը ունի միայն սահմանական եղանակի ներկա եւ անցյալ ժամանակաձեւերը` **ըմ, ըս, ա, ընք, ըք, ըն, ի, իր, ար, ինք', իք', ին:**

Կամ եւ **անրժիմ** բայերը ունեն միայն սահմանական ներկա ժամանակաձեւը` **կամ, կաս, կա, կանք, կաք, կան, անրժիմ, անրժիս, անրժի, անրժինք', անրժիք', անրժին,** եւ սահմանական անցյալի եզակի թվի 3-րդ դեմքը` **կար, անրժար:**

Օնէլ բայը **փակէ, ծածկէ, վերցնէլ** եւն նշանակություններով գործածվելիս անկանոն բայ է, իսկ **ունենայ** նշանակությամբ գործածվելիս պակասավոր է եւ ունի նույն ժամանակաձեւերը, ինչ **ըմ** էական բայը` **օնիմ, օնիս, օնէ, օնինք', օնիք', օնին, ունի, ունիր, օնար, ունինք', ունիք', ունին:**

Լայն գործածություն ունեն նաեւ երկրորդական բաղադրյալ ժամանակները: Դրանք հիմնականում կազմվում են անկատար, համակատար, հարակատար դերբայների եւ **ինի** բայի խոնարհված ձեւերի հարադրությամբ, ինչպես` **ք'ընիւմ ըմ ինիւմ/իլնիւմ/իւնն, ք'ըննիս ըմ ինիւմ/իլնիւմ/իւնն, ք'ը'ցած ըմ ինիւմ/իլնիւմ/իւնն** եւ այլն:

Երկրորդական բաղադրյալ ժամանակաձեւեր են կազմվում նաեւ հարակատար դերբայի եւ **կամ** պակասավոր բայի հարադրությամբ, ինչպես` **ք'ը'ցած կամ, ք'ը'ցած կաս, ք'ը'ցած կա:**

Բարբառում մակբայները ըստ իմաստային խմբավորման լինում են` ժամանակի` **ըսոր(է)/ սասոր/սոր(է)** (այսօր), **էք'նից/էք'նիւմ/ծք'նից** (վաղը), **ան(յ)ծր** (մյուս օրը), **մրիէնգ/մրիէնգ'** (հիմա), **յրիկէ/յրիէգ'ի** (երեկ), **կրնօիւկ/կրնօիսանց** (վաղուց), **քրչէրայ/քիչէրայ** (վաղ առավոտյան), **ծանք'ին/ծաք'ին/ծէք'ին** (արեւածագին), **ըսպարէ/ըսպրռնէ** (այս տարի), **հրք'նէ/հրք'նու/հէրու/հրք'նէ** (անցյալ տարի), **էզզնն(ան)/էզզան(ան)/էզզննն/էզզանդան/էզզննն/էզզանան** (միշտ), **հննն(ա)** (դեռ), **սիէպ/աննն(ըմրա)/անէպը** (հետո), **կանօի/կանուիս** (կանուիս), տեղի` **դրքէպ/դիքէպ/դրքրէպ/դիքրէպ** (դեպի ետ), **փիլք'ր/փրլք'ր** (վերեւ), **փիվէր/փրվէր/փուվէր** (ներքեւ), **փէւ/փրէւ** (այս կողմ), **փէն/փրէն** (այն կողմ), **փէմարէմ** (դեմառդեմ), **մօփէ/մօփի** (մոտիկ), ձեւի` **կանա(ն)ց** (կամաց), **սիիւլ-թափիւլ** (արագորեն), **զօռ(ո)սլ** (զոռով), **գ'ընգ'ըրիսպան(ա)/գ'ինգ'ըրիսպան(ա)** (կամաց-կամաց), **քիդդնն/քիդդան** (խկույն), **գ'իք** (հանկարծ), **սիիւլիսպա** (բացահայտ կերպով), **թաթար-յախնի/թնթնիսնի** (ձեռաց), **դասիդ/դասպի** (դիտմամբ), չափի` **շար-շար** (առավելագույն չափով), **հերիք/հերիք'** (բավական), **սպաառ** (մի քիչ), **թօլ-թօլ** (առատորեն) եւ այլն:

Որոշ մակբայներ ընդհանրական են, ինչպես` **առաչ** (տեղի եւ ժամանակի), **ճէլի** (ձեւի եւ ժամանակի):

Որոշ մակբայներ առաջացել են քերականական ձեւերից` **քրչէրայ, զօռսլ, վրէննուք:**

Տեղի եւ ժամանակի մակբայների մի մասը կարող է հոլովվել, ինչպես՝ **փիլիսոսայիտները** եւ այլն:

Ինչպես հայերենի մյուս դրսեւորումներում, բարբառում եւս կապերը ըստ տեղի լինում են նախադրություններ եւ ետադրություններ, ըստ կազմավորվածության՝ իսկական, ան-իսկական եւ կապական բառեր:

Գրաբարի նախդիրները ընդհանուր առմամբ չեն պահպանվել, թերեւս որոշ կապակցություններում հանդես է գալիս **ի-ն՝ ծծրըն ի յը՛ր, ծծրըն ի վէր, սարըն ի յը՛ր, սարըն ի վէր:**

Նախադրությունները իսկական կապեր են՝ **բիդի/բրդի/բրդն/դիբի/դրբն** (դեպի), **մինչը/մինչէվ** (մինչեւ), **առանց/ուռուց** (առանց), **չք(էլ)մնը/չրոու/չրօրանը** (մինչեւ):

Ի տարբերություն գրաբարի՝ բարբառում գերակշռում են ետադրությունները: Դրանցից իսկական կապեր են՝ **մըհար** (համար), **կրման(ցէ)/գ՛ուման** (բացի), **ք՛խի** (չափ, մեծությամբ), **(ը) գ՛ծրն/(ը) գ՛օրա** (համեմատ), **(ը) բնայ/(ը) բախպ/ըբնթ** (հեց որ), **պը՛ղ/պը՛ղ** (փոխարեն), անիսկական կապեր են՝ **յրա** (վրա), **նրման/նրման** (մման), **մաչին** (մեջ), **խաբրն/ խմբրն/խաբէր/խմբէր** (հանուն), **քը՛շտէն** (կողքին):

Կապական բառեր են՝ **պի՛ու** (դուրս), **յը՛րը** (վերեւ), **վախպը** (ժամանակ), **առաչ** (առաջ), **հը՛ռէ** (հեռու), **փիլիսոս** (վերեւ), **փիվէր** (ներքեւ):

Կապերը պահանջում են ուղղական, տրական եւ բացառական հոլովներով խնդիրներ:

Ուղղական հոլովով խնդիր են պահանջում **առանց, մինչը՛վ, չքէլմնը, բիդի, ք՛ի-մի** կապերը՝ **առանց քօն, մինչը՛վ շէնը, չքէլմնը բօսպանը, բիդի քաղաք, գ՛նլ ք՛ի-մի:**

Տրական հոլովով խնդիր են պահանջում **կօշպ** (ընդերս կօշտը), **մըհար** (տատուն մըհար), **նըհը՛պ** (շանը նըհը՛տ), **հը՛պէ** (ըխճըկա հը՛տէ), **մաչին** (տանը մաչին), **յրա** (ծառէն յրա), **պակէն** (սարէն տակէն), **պը՛ղ** (ըսկընալին տը՛ղ), **նրման** (ինճ նրման), **դմբրն** (կընգա դմբրն), **նմնց** (փօղէն նմնց): Այս կապերի մի մասը պահանջում է սեռական հոլովով խնդիր, երբ գործածվում է անձնական 1-ին եւ 2-րդ դեմքերի դերանունների հետ, ինչպես՝ **իմ նմնց, քու պակէպ, ծէր մաչին, մէր քը՛շտէն:**

Բացառական հոլովով խնդիր են պահանջում **յը՛պը** (հըրսընքան յը՛տը), **հը՛ռէ** (մըզանա-ծըզանա հը՛ռէ), **կրման** (կընգանը անա կրման), **պէս** (շէնան տէս), **պէն** (ծառան տէն), **առաչ** (ընդըրանա առաչ):

Առաչ կապը ժամանակի իմաստով իբրեւ ետադրություն գործածվելիս կարող է ընդունել նաեւ ուղղական եւ գործիական հոլովներով խնդիրներ, ինչպես՝ **երկու օր առաչ, վէց քարէ առաչ, օրավ առաչ, շէփրավ առաչ:**

Անիսկական կապերը նյութական իմաստով գործածվելիս կարող են հոլովվել՝ **մաչ-մաչին-մաչան-մաչավը:** Այս կապերին հատուկ է նաեւ հոդառությունը՝ **պակէս, պակէպ, պակէն, մաչիս, մաչիպ, մաչին** եւ այլն:

Բարբառում շաղկապները նույնպես բաժանվում են երկու խմբի՝ համադասական եւ ստորադասական:

Համադասական շաղկապներ են՝ **ու, էլ** (եւ, ու), **համ** (եւ), **ամ(մ)ա/ամհա/համ(մ)ա** (բայց), **ևս** (ու, եւ), **յա** (կամ):

Ստորադասական շաղկապներ են՝ **վէր/վար/վը՛ր/ վօր** (որ, որպեսզի, եթե), **քա վէր**

(եթե), *կանց/կա(ն)ա/ քան(ց)* (քան), *կօզ'ի/կօզի/կծզի* (թեկուզ, թեև), *անգ'անր/ագ'անր* (եթե):

Բարբառը հարուստ է ձայնարկություններով, որոնք բաժանվում են հետեւյալ խմբերի. *զգացական՝ ա՛ ի, վա՛ն յ/վո՛ւ յ, վա՛ն շշ/վի՛ շշ, ո՛ւ ի/օ՛ հ, սա(ն)ա՛ն ն, ջա՛ն ն, ուխա՛ն (յ) /օխա՛ն (յ), փա՛ն հ-փա՛ն հ, քը՛ խ(ա), պօ՛/բօ՛/վօ՛, պա՛/բա՛, կամային՝ փը՛խի, փի՛շպ, ճի՛ւ-ճի՛ւ, բի՛ժի, (ա)չո՛ւ, փըփը՛ռռ, բնաչայնական՝ քը՛ռ(ռ), նը՛ռռ, վը՛զ(զ), փը՛զզ, փը՛ շշ մի-յա՛ վու, բա՛ն :*

Բարբառում գործածվող վերաբերականները ըստ արտահայտած իմաստի ներկայացնում են հետեւյալ խմբերով. *հասարակական՝ հա* (այո), *պա հինչ* (իհարկե), *դի՛զ վէր* (իրոք որ), *երկբայական՝ հանլըմք/հանրըմք* (երեւի), *բանլ(ք)ան/բանլը՛մա/բանլ(ք)ի/ բանլի* (թերեւս), *սաբալ* (իրբ, իբրեւ), *հանցա* (կարծես), *կաբուրը(քր)/ բուքուրը(քր)/բուքուրը(քր)* (իրբեւ), *սասրկական՝ առռէ/առռի* (թեպետեւ, հենց), *լափ* (հենց), *սահմանափակման՝ կօնյա/զօնյա* (զոնե, թեկուզ), *միմակ/մէնակ/միմանկ* (միայն), *կամային՝ հանլան(մ)/հըլան(մ)* (հապա), *թօղ(է)* (թող), *ժխարական՝ չէ* (ոչ), *չըչէմին/չէչէմին/չիչէմին* (ոչ մի դեպքում) եւ այլն:

Շարահյուսական կառուցվածքով բարբառը ընդհանուր առմամբ համընկնում է արդի հայերենին՝ հանդես բերելով արեւելահայերենին բնորոշ հատկանիշներ: Այնուամենայնիվ, կարելի է նշել մի շարք առանձնահատկություններ.

- Հարցական նախադասություններում հարցը հիմնականում դրվում է օժանդակ բայի վրա՝ *Խէ՛ յը՛ս սասալ, հինչ ը՛ն շինիս* (ի՞նչո՞ւ ես ասել, ի՞նչ են սարքում):

- Բարդ համադասական նախադասություններում համադաս նախադասությունները հաճախ կապակցվում են շարահարությամբ՝ *Յը՛ս սասալ ըն, փու ըսկացալ չըս* (ես ասել եմ, բայց դու չես լսել):

- Բարդ ստորադասական նախադասություններում գերադաս եւ ստորադաս նախադասությունները հաճախ կապվում են կախյալ շարահարությամբ՝ *Քը՛ցալ ա ծըմակը՝ փանդ պիրի* (զնացել է անտառ, որ փայտ բերի):

- Ուրիշի ուղղակի խոսք ստորադաս նախադասությունը գերադասին երբեմն կապվում է *բա* շաղկապի միջոցով՝ *Իմ փափ սասալ ա, բա. - Վէր մը՛ռնիմ, ինչ թօռնանըս քըշպէն կըթաղիք՝* (Իմ տատը ասել է. «Որ մեռնեմ, ինձ իմ թոռան մոտ կթաղեք»):

- *Ս, պ, ն, ը* հոդերը, զուգորդվելով կապական բառերի հետ, արտահայտում են համապատասխան դեմքի իմաստ եւ զեղջում կապվող դերանունը՝ *Մաչիք հինչ կա՞* (քո մեջ), *Տակըս նամ ա* (իմ տակը), *Յըրան պէն չի կա* (նրա վրա), *Առաչը փը՛սնում չի* (իր առջեւը):

- Ուղղական հոլովով կարող է արտահայտվել գրական հայերենում տրական եւ ներգոյական հոլովներով դրսեւորվող տեղի պարագան՝ *Մաչիք ճար ա քըսալ* (մեջքին դեղ է քսել), *Խըրմանջուղ փիլիփոն չի կա* (Խըրմանջուղում հեռախոս չկա):

- Տրական հոլովով երբեմն արտահայտվում է գործիական հոլովի իմաստ՝ *Տօնրք քանէ մընէթու վը՛ս ծախալ* (տունը քանի՞ ռուբլով ես վաճառել):

- Ուղիղ խնդիրը անձի առման դեպքում կարող է արտահայտվել ուղղական հոլովով՝ *Հիմբմըցին փրդան փրսակալ ա* (Համբարձումը տըղային ամուսնացրել է):

- *Լոխ, սաղ* դերանուններով արտահայտված որոշիչը սովորաբար դրվում է որոշյալից հետո՝ *Ըխճըկէք՛ը յօխ մարթու վրն քը՛ցալ* (բոլոր աղջիկները), *Տըղէք՛ը սաղ յը՛ կալ ըն* (բոլոր տղաները):

- **Մուրասնայ** բայը պահանջում է բացառական հոլովով խնդիր՝ **Հնորը փրկէն անա մուրասցայ ա** (մոտեցել է տղային):

- Անորոշ դերբայի իմաստը կարող է արտահայտվել հարակատար դերբայով եւ հակառակը՝ **Հարկավէր ա ըղացած** (հարկավոր է աղալ), **Հնլմ խօսկրս ըսէլու՝ կրգնրվում ըս** (դէռ խոսքս չսասած՝ բարկանում ես):

- Անորոշ դերբայի տրական հոլովի փոխարեն նախադասության մեջ երբեմն գործածվում է անկատարը՝ **Խըմում վախարը շար ա խօսում** (խմելու ժամանակ շատ է խոսում):

- Անկատար դերբայը կարող է գործածվել ենթակայական դերբայի փոխարեն՝ **Ըշփրէ դ փննջվում մարթ ա փրէսնում, քժմնճ՝ ա սնում** (որտեղ տանջվող մարդ է տեսնում, օգնում է):

- Պայմանական ապառնին կարող է արտահայտել սահմանական ներկայի իմաստ՝ **Կասին փրսակվայ ըս, դիւզ ա՞** (ասում են՝ ամուսնացել ես, ճի՞շտ է):

- Ստորոգյալը հաճախ թվով չի համաձայնում ենթակայի հետ՝ **Ծառերը ծաղկայ ա** (ծառերը ծաղկել են), **Աշկերքը քուռանա, վրէններքը փրովէ, ընգունէկը քրռանա** (աչքերը քուռանան, ոտքերը բռնվեն, ականջները խլանան):

Բարբառի բառապաշարի հիմնական շերտերն են՝ գրաբարից ավանդված բառեր, բարբառային բառեր, փոխառյալ բառեր: Բառային կազմի գերակշռող մասը բարբառային բառերն են, որոնք ստեղծված են հին հայերենից ավանդված եւ փոխառյալ բառերից՝ բառակազմական տարբեր միջոցներով, ինչպես նաեւ՝ անկախ դրանցից:

Փոխառյալ բառերի շերտում հիմնականում արեւելյան լեզուներից (արաբերեն, պարսկերեն, թուրքական լեզուներ) եւ ռուսերենից կատարված անմիջական եւ միջնորդավորված փոխառություններն են:

Հատուկ տեղ են գրավում նաեւ այն բառերը, որոնք ունեն հնդեվրոպական ծագում, սակայն չկան գրաբարում՝ **Արց, լափու, լէմ, լօկ, կօրկ** եւ այլն:

Բարբառում բառերը լինում են մենիմաստ եւ բազմիմաստ:

Բազմիմաստությունը հիմնականում պայմանավորված է բառերի փոխաբերական իմաստով կիրառությամբ, ինչպես՝ **Կ'ստնը** բառը բացի հիմնական իմաստից՝ **գառ**, փոխաբերաբար նշանակում է նաեւ **հեզաբարո, խոնարհ, քար** բառը փոխաբերական կիրառությամբ ստացել է նաեւ **կարծր, սնգուր** իմաստները եւ այլն:

Գրաբարի հետ ընդհանուր բառերը իմաստաբանական մակարդակում երեւան են հանում մի շարք փոփոխություններ.

ա) գրաբարյան բազմիմաստության դիմաց բարբառը հանդես է բերում մենիմաստություն, ինչպես՝ **բարչ-պէրց** բառը հին հայերենում ունի 5 իմաստ՝ **1) գլխի բարչ, 2) նստարան, 3) պափիվ, 4) նավի նստարան, 5) եռանկյան հիմքը**, որոնցից միայն առաջինն է բարբառում արմատացել որպես միակ եւ հիմնական իմաստ:

բ) գրաբարյան բազմիմաստության դիմաց բարբառը երեւան է հանում մի քանի իմաստներ, օրինակ՝ **բաժանեկ- պիժէնէլ** բառը եւ՝ գրաբարում, եւ՝ բարբառում ունի **բաժանեկ, գափեկ, սնջափեկ** իմաստները:

գ) սակավաթիվ բառերում գրաբարի մենիմաստության դիմաց բարբառը երեւան է հանում բազմիմաստություն, ինչպես՝ **ուզեկ/օզ'իլ** բայը նշանակում է ոչ միայն **խնդրեկ, պահանջեկ**, այլեւ՝ **ամուսնանալ, մտադիր լինել, շող-շօխ** բառը **ցոլք, մառազայք** իմաստից բացի նշանակում է նաեւ **սպվեկ**:

դ) առանձնակի հետաքրքրություն են ներկայացնում գրաբարից ավանդված այն բառերը, որոնք, բարբառում ինքնուրույն կիրառություն չունենալով, պահպանվել են բարդություններում եւ կապակցություններում, ինչպես՝ **հուր** բառը **հրրէ՛ղան** բառի մեջ, **երանակ-ըրանակ** բառը **ըրանակ ըղնէլ** (մարդասեջ ընկնել) դարձվածում, **ակ** բառը՝ **ակը փայլ** (փնկրել, սրուգել) դարձվածում:

ե) բառիմաստի ընդլայնում, երբ գրաբարի մասնավոր իմաստի դիմաց բարբառը հանդես է բերում ավելի ընդհանուր իմաստ, ինչպես՝ **թեփ-թեփ** գրաբարում ունի **1) ցորենի թեփ**, **2) ձկան թեփ** մասնավոր իմաստները, մինչդեռ բարբառում նշանակում է **թեփ** ընդհանրապես:

զ) բառիմաստի նեղացում, երբ գրաբարի ընդհանուր իմաստին բարբառում համապատասխանում է մասնավոր իմաստ, այսպես՝ **կուրծք-կործ** բառը գրաբարում ունի **կուրծք** ընդհանուր իմաստը, իսկ բարբառում նշանակում է միայն **անասունի սպինք, որջ-վը՛րց** գրաբարում նշանակում է **արու**, բարբառում՝ նաեւ **3 փարեկան արու ոչխար**, եւ այլն:

Ինչպես ընդհանուր հայերենում, Ղարաբաղի բարբառում եւս բառակազմական միջոցներն են բառաբարդումը եւ ածանցումը, որոնց շնորհիվ ստեղծվում են նոր բառեր բնիկ եւ փոխառյալ բառերից:

Բարդությունները լինում են համադրական եւ վերլուծական:

Համադրական բարդությունները հիմնականում կազմված են երկու բաղադրիչներից, որոնք կապակցվում են հոդակապով՝ **քրթածակ, չուրաքան, ըզըզմմը՛ռ**, կամ առանց հոդակապի՝ **սրխսուրթակէ, փորքաշ, քը՛թկալ**:

Ինչպես ժամանակակից հայերենում, բարբառում համադրական բարդությունների մի մասը առաջացել է կրկնավորներից՝ վերջիններիս բաղադրիչների միաձուլման հետեւանքով, ինչպես՝ **հրարվիսա, պէցապէց, զըզըռա, կըթկաթէլ**: Այս շարքին են դասվում նաեւ **օր՛ծր** բազմապատկական ածանց ունեցող բոլոր բայերը եւ **սաբ, օսբ** ածանցներով բայերի մեծ մասը՝ **քըթըրդօրէլ, փըշփըշծրէլ, փըրըքփըրըքօրէլ, ճուկճուկափէլ**:

Երեք բաղադրիչներից կազմված համադրական բարդություններ են՝ **դըբըրմուզ՛նուկափէմ** (դեպի+երեկոյի+դեմ), **դըբըրմուզ՛նուկաշախ** (դեպի+երեկոյի+շախ), **մարքողլի** (մայր+քույր+օղու), **հաքքողլի** (հայր+քույր+ օղու):

Վերլուծական բարդությունների մեջ մտնում են հարադրությունները եւ կրկնավորները:

Հարադրական բարդությունները լինում են անվանական եւ բայական:

Անվանական հարադրությունները կազմվում են տարբեր խոսքի մասերից, ինչպես՝ **ամը՛ռ(նը)-ծըմը՛ռ(նը), փօն-փը՛ղ, ծանդըր-ծընդըրմը՛ծ, էրկու-իրը՛ք, յը՛ս-փու**:

Բայական հարադրությունները հիմնականում կազմվում են բայից եւ որեւէ այլ խոսքի մասից՝ **կօլ փայ, պարան կ՛մն, զակազ փայ, կըլծիս պիրիբ, յը՛ր ածէլ, յըրա հըսնէլ, դալիբ փայ**: Գործածական են նաեւ մի շարք գուգադրական բայեր՝ **ասէլ-խօսէլ, ք՛ի-նիլ-կ՛մն, օփէլ-խըմէլ**:

Կրկնավոր բարդության բաղադրիչները սովորաբար նույն բառի կրկնությունն են: Կրկնավորներ են կազմվում տարբեր խոսքի մասերից՝ **փօնց-փօնց, մը՛ծ-մը՛ծ, հէնզ-հէնզ, փու-փու, կամանց-կամանց, փա՛ւ հ-փա՛ւ հ** եւ այլն: Որոշ կրկնավորների բաղադրիչներից մեկը ենթարկվում է հնչյունափոխության, ինչպես՝ **աման-չաման, ական-սական, խըրէզ՛-մըրէզ՛, ծակ-ծուկ**:

Բառակազմական կարեւոր միջոց է ածանցումը: Բարբառում գործառում են նախաածանցներ եւ վերջածանցներ:

Նախածանցների թիվը խիստ սահմանափակ է: Հայերենի նախածանցներից գործածական են միայն *ան, չր* եւ *տր* ժխտական ածանցները՝ *անդար, անդանդ, անչրնօրք, անլրվա, չրպէրք, չրհաս, չրխօսկան, չրկամ, տրկօռ, տրկալ*: Լայն գործածություն ունի նաեւ պարսկերեն *bi-բե/բէյ* ածանցը, որ դրվում է եւ՝ փոխառյալ, եւ՝ բնիկ բառերի վրա՝ *բէբ'բէփ, բէյվախպ, բէյխարպար, բէյիհնչ, բէյչընօրք*:

Վերջածանցներն, ի տարբերություն նախածանցների, մեծ թիվ են կազմում: Դրանց շարքում հանդես են գալիս ինչպես գրաբարյան, այնպես էլ մի շարք նորանոր ածանցներ, որոնց մի մասը հին հայերենի որոշ արմատների իմաստների մթագման, հոլովական թեքույթների եւ հոգնակերտ ձեւայինների քարացման արդյունք է, մի մասը՝ փոխառություն: Առավել կենսունակ են գոյականակերտ, ածականակերտ, մակբայական եւ թվականակերտ ածանցները, որոնք բնիկ եւ փոխառյալ բառերից ու բայարմատներից կերտում են նոր բառեր. *ագ'ար/ագար՝* ցավագ'ար/ցավագար, *ալ՝* մը՛ռալ, *այի՛* մըսալի, վըզգալի, *ած՝* նըշանած, խըրաված, *ակ/անկ՝* վը՛րցակ, մաշնակ, կ'ի՛տանկ, (*ա)կան/ (ան)կան՝* պըրտական, վը՛րսկան, սըզ(ըլ)անկան, *ան՝* թացան, քըրըքաշան, կէսան, *անէ՛* էրկումըթկանէ, հէնգ'քըրանէ, *անէգ՛* լի՛զվանէգ, *անց՝* յըրկանց, հըռնանց, *անուկ՝* շըրանուկ, *անուց/ անուց՝* խուտանուց, վըցցանուց, հինգ'անուց, քընգ'անուց, *անք/անք՝* փըշըրանք, պըճըռանք, ըլկըլիւսանք՝, *աշ/անշ՝* քըթվաշ, կ'ի՛րմիրանշ, *ասկ՝* արմասկ, քըռըմասկ, *ավ/անվ՝* թանավ, ջանավ, գանհանվ, *ավէր/ավրէ՛ր՝ անվէր/ավուր/անվուր՝* պուզանվէր, բախտավը՛ր, պինավուր/պընանվուր, ծիյավէր, *ավուն՝* սըվավուն, մըծավուն, *ար՝* կէսատ, թէհրատ, *արան/անրան՝* ըվիտարան/ըվըտանրան, ճիւրը՛արան, *արար/անրար՝* տընարար, կըռվարար, պինմարար, *ացու/ անցու՝* մըսացու, թիլմցու, կօրսինկացու, *է/ի՛* թուիէ, տաննճի, քըշէրէ, *էգ՛* ածէգ՛, հատէգ՛, *ը՛հան՝* ըրծըթը՛հան, վըսկը՛հան, հըրը՛հան, *ը՛նէ՝* պընըրէ՛նէ, ըմըռնը՛նէ, *ը՛ցէ/ անցէ/ացէ/ըցէ/ անցի՛* քըղըքը՛ցէ, շինանցէ/ շինացէ/շինըցէ/շինանցի, *ը՛քան/էքան՝* չուրսը՛քան/ չուրքէքան, իրը՛քան/ իրէքան, *ըյին/ույին՝* թուըյին, չուրույին, *ըռ(է)/ը՛ռ՝* տակըռ(է), շըքըռ/շըքը՛ռ, *իճ/էճ՝* կավիճ/կավէճ, *ին/էն՝* ծանք'ին, մըթէն, *իք՛* ըսէլիք՛, հըսնէլիք՛, *լու/լու՝* ջանլու, անիլն, *կօպ/կուպ՝* վըխըլկօտ, հըմանչկուտ, *հան(ա)՝* տըկըռըհանա, իրըսըհան, *մունք՝* ըրարմունք, չըչարմունք, *պան՝* ճըղացպան, ծիյապան, *պարպէգ՛* իրըքպատէգ՛, վըցըքպատէգ՛, *վար՝* խուրդանվար, *վանք՝* փանդվանք, *վաչի՛* դըմմըզվաչի, իշըվաչի, *վասկ՝* փանդվասկ, *վարի՛* դըմմըզվարի, իշըվարի, *վէ՛* հըրկըշվէ, դըրըզվէ, *վուսկ՝* կուտօրվուսկ, *պան՝* սըմբէտան, ըռըշկէտան, *պակ՝* մը՛տակ, հինգ'ըտակ, *ն/օ՝* ծախու, քըթօ, կըծօ, *նրկ՝* սըվը՛րուքկ, *ուկ/իւկ/օկ/օր՝* կաթուկ/կանթիւկ, հըղօկ/հըղօք, *ուն/իւն՝* կօլտում, իւրթիւն, *ուն՝* ցալքուն, թաքուն, *ունք/իւնք՝* իրավունք, հիվիւնք, *իւնչ՝* փըրթիւնչ, *ուն/օն՝* հափուտ, քըշկօռ, *ուսպ/իւսպ՝* սպըրուստ, կ'անլիւստ, *ուպ/իւպ/օպ/ծպ՝* խընճճուտ, մօշօտ, ցանք'իւտ, հիւնճտ, քաշկուտ, փըսընքօտ, *ուրթ/օրթ/ըրթ՝* ժուղօվուրթ/ ժողօվըրթ, փօխնուրթ/փօխնօրթ, *ք/կ՝* թէվք, շալք, փօխկ, շօխկ, *օթուն/օրիւն՝* հընգըրօթուն, փիսօթուն/փիսօթիւն, *օսկ/ուսկ՝* պըտըռօսկ, մէրուսկ, *օվի/ծվի՛* թըկօվի, քըցծվի, *օց/ծց/ ուց/իւց՝* գըռօց, քըրշծց, կ'ուռկ'օռուց, տիւղտծղիւց եւ այլն:

Որոշ վերջածանցներ փոխառյալ են, ինչպես՝ *ինջի/ընջի/հինջի* (թուրք. - *inji*)՝ վէցցինջի/վէցընջի, իրը՛ք(հ)ինջի, *լար/լանր* (թուրք - *lar*)՝ դայիլանր, անիլանր, թունիլանր, արգումանլար, *լու/լիւ* (թուրք - *lu*)՝ ջանլու, անգանլիւ-մանգանլիւ, անիլիւ, *չի* (թուրք - *ci*)՝ դանմիլչի, զարափաթչի, նախըրչի, *սրգ/սուգ* (թուրք - *sus*)՝ սօնգըզ/սօնգսուգ, թայսըզ, *խպ* (ռուս. *uct*)՝ կամունիստ, թէվանիստ:

I. ՎԻՊԱԿԱՆ
ԲԱՆԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՀԵՔԻԱԹՆԵՐ

1(1). ԷՅՆԱ ՔՈՒՆԻՉԻ

Իլնի ա, չիլնի, մի քանիսի մարթ ա իլնի: Էտ մարթը Էնքան քանիսի ա լնի, վեր կըրես չի իլնի, թա իւրան տանը օրվա հացը ըշխադէ: Մին օր էտ մարթը կըզնըվես ա, վօրօշէս՝ քիմի Ըստուծէն կօխկը կ'էնգ'անտ: Հըդէ յա ընգընէս քիս: Շատ ա քիս, խըրէգ՝ ա քիս, հըսնէս ա Ըստուծէն կօխկը: Նըստէս ա Ըստուծէն իւրան սաղ կ'անքը պըտմէս, թա հունց ա քըշեր-ցիտէկ չըրչըրվէս, ըշխըդէս, ալն տնիզըն փօրավ քօն ինիս: Վերչըմըն էլ ըսէս ա.

- Յէս հնիւր ը՞մ փիսօթուն ըրալ, վեր էսքան քանիսի ըմ: Յէս ինգիս ըմ, վեր տու հանց անիս՝ յէս էլ լնիլ ապրիմ:

Աստուծ տըսնաս ա, վեր էտ մարթը դնիզ ա խուսէս, վօրօշէս ա տըրան ք'էմննգ՝ անէ: Շատ ա մըտըծէս, խըրէգ՝ ա մըտըծէս, յէտ տըռաս տըրան ըսէս.

- Արխային քիմի՛, քու բախտըտ յէս վօրօշնիլ ըմ: Վեր քիմիս, ծէր հիյաթըմը մի ծառ ա փըսընլան, անըմը Էյնա բունիզի, վերը նըշանակէս ա՝ օխծէն կըլխան փըսած: Տու վէշ միմին ասիս վէշ ծառէն անըմը, լուխչին նըհէտ մնիթ կըկ'աս, կասիս. «Հու վեր ծառէս անըմը դնիզ ասէ, ծառըս էլ, կընէնգըս էլ, իլնծ-չիլնծըս էլ տաս ըմ իւրան, հու վեր սըխալ ասէ, հինչքան հըրըստօթուն օնէ, ինձ բիդի տա»:

Էտ քանիսի մարթը կ'աս ա տօն, տըսնաս՝ իսկապէս Էն ա իւրանց հըյաթըմը մի ծառ փըսած: Ու սըկըսէս ա Ըստուծէն ըսածավը անէլը: Տի ընէլավ էտ քանիսի մարթը տըռնաս ա իւրաց շէնին ամէնահարուստը:

Մին պատառ վախտ անց կացած՝ էտ շէնը էրուշ տըդա մի հարուստ առէվ-տըրական ա կ'աս: Էտ էլ ա իւրան հըրըստօթունը տանէլ տաս: Էտ մարթը վեր շատ ա մըտըծէս, թա հունց անէ, վեր իւրան իլնծ-չիլնծը յէտ յօր օնէ, վօրօշիս ա՝ էտ մարթէն նըստա ծառէն անըմը գ'իդն: Քիս ա էտ շէնան մի պառավ կընգա շատ փուլ տաս, ըսէս ա.

- Քիմի՛ տըրա կընգանը նըստա ծառէն անըմը գ'իդա:

Էտ պառավը փուլը յօր ա ընէս տինիս ջուբումը, սըկըսէս էտ թննն հըրուստէն կընգանը նըհէտ հընգէրութնն անէլը: Վեր պատառ վախտ հընգէրութնն ա ընէս, մին օր հըրցընէս ա.

- Պա ծէր ծառէն անըմը հինչ ա՞:

Հըրուստէն կընէնգը ըսէս ա.

- Գ'իդնս չըմ, մարթըս ասալ ա, վեր Աստուծ ասալ ա՝ մինակ ինքը բիդի գ'իդն, ինձ ըսէս չի:

- Պա տու հինչ կընէնգ ը՞ս, վեր մարթըտ քիզանա պէն ա կ'ըդէս: Բնիլ մարթէտ կըլօխը մի պէն ա կ'աս, լիհա մինը բիդիս ա չէ՞, վեր էտ ծառէն անըմը գ'իդն: Թա դնիզըն ըս ինգիս գ'իդնս, տու բիդի էտ ծառէն անըմը անպայման գ'իդնս, ինքըն էլ հինչքան ճէլի, Էնքան լնիլ,- ըսէս ա Էն պառավը, հըրըցէ ընգընէս, քիս իւրանց տօն:

Էտ օրը վեր մարթը տօն ա կ'աս, կընէնգը ըստիպէս ա, թա.

- Չէ վեր չէ, տու բիղի ծառէն անընդ ինձ ասիս:

Մարթը խօսկ ա քրցիս սաչը, էլ անընդ ըսէս չի: Էն մին օրը ալն էն պառավը կ'աս ա, տըսնաս՝ կընէնգը գ'իդնցնալ չի ծառէն անընդ, ալն ըսէս ա, վեր հունցը ձեզիս ա ինի, կընգանը նըստա բիղի մարթէն կ'էղած պէն չինի:

Էտ պըռավէն խուսքէրան էտ մարթըն ա կընէնգը ամէն օր կըռվէս ըն: Էտ կըռվմէրան զըզված՝ մարթը մին օր կընգանը ըսէս ա.

- Ա՛ կընէնգ, դէ վեր շատ ըս ձեզիս գ'իդնա ծառէն անընդ, ըսէս ըմ, մինակ թա վէշ մինին ասիս վէշ, թա չէ մեր հըրըստօթունը լօխ կուրցընան ընք:

- Հա՛, ա՛ մարթ, վէշ մինին ըսըլան չըմ, մինակ թա ձեզիս ըմ գ'իդնմ, թա էտ ծառը հինգ ծառ ա, վեր մէգ էտքան հըրըստըցըրալ ա:

- Մէր ծառէն անընդ Էյնա բունիզի յա, տա էլ նըշանակէս ա՝ օխծէն կըլխան փըսած,- մարթը հա՛ն ըսէս ա, հա՛ն էլ իվիցընէս,- ա՛ կընէնգ, տըս հա՛, վէշ մինին ասիս վէշ:

Կընէնգը խօսկ ա տաս, վեր վէշ մինին ըսըլական չի: Մարթըն էլ հուվըտաս ա, արխային ք'իս ձեռան գօրծէն:

Մի քանէ օր անց կացած՝ պառավը կ'աս ա տըրանց տօն, տըսնաս, վեր մարթը տանը չի, կընգանը ըսէս ա.

- Հը՞, բէյնա՛նուս կընէնգ, մարթիտ նըստա կըրէցէր վէ՞ջ ծէր ծառէն անընդ գ'իդնա:

- Գ'իդնցնալ ըմ, ա՛ պառավ, մինակ թա մարթըս ասալ ա՝ վէշ մինին ասիս վէշ: Դէ վեր տու մեր հըրէվան նըս, քէզ ըսէս ըմ, մինակ թա տու էլ չի վէշ մինին ասիս:

- Ասէ, ա՛սէ, ա՛ կընէնգ, պա յես խէ խօխա յը՞մ, վեր ձեռնըն ասիմ, արխային ա՛սէ, վէշ մինին էլ ըսըլան չըմ:

- Մէր ծառէն անընդ Էյնա բունիզի յա, վեր նըշանակէս ա՝ օխծու կըլխա փըսած:

Պառավը ուրխացած ք'իս ա էն ք'իսըբացած հըրուստէն կօխկը, թա պա ասէլ չը՞ս տըրահանց ծառէն անընդ Էյնա բունիզի յա, վեր նըշանակէս ա՝ օխծէն կըլխան փըսած:

Էտ մարթը կ'աս ա ծառէն տարանը կօխկը, թա.

- Յէս էն ըմ գ'իդնա քու ծառէտ անընդ:

- Դէ թա գ'իդնա ըս, ա՛սէ, բայց վեր սըխավիս, մընացած հըրըստօթունըս էլ ըս ինձ տըլան:

- Համաճայն ըմ, մինակ թա էս դօնընդ տու յըս քու իլնմ-չիլնմըտ ինձ տըլան: Քու ծառէտ անընդ Էյնա բունիզի յա: Դէ յէք հըրըստօթունըս էլ, ծառըս էլ ի՛նձ տօ, յես ըմ էս դօնընդ մնրժը տարալ:

Մարթը կըլօխ ա ընգընէս, վեր ծառէն անընդ կընգանը նըստա յըն գ'իդնցնալ: Պըրան հըրըստօթունը լօխ տաս ա էտ մարթէն, ինքըն էլ կըզնըված շէնան տնու կ'աս ք'իս: Վօրօշէս ա՝ նօրից ք'ինի Ըստուծէն կօխկը, կըլխէն յէկածը պատմէ: Ըստուծէն կօխկը ք'իս տըղը հըղըցէն դըրաղէն մի հննըղըմ էտ մարթը տըսնաս ա մի վըլխարու բօլնկ, մին էլ մի տըվարու բօլնկ: Պատառ ք'իս ա, տըսնաս՝

մի չուրացած խրնձօրի՝ խրնձօրավ պեռված: Էտ մարթը ըտի զարմացած քիս ա հրսնէս Ըստուծէն կօխկը: Վէր հրսնէս ա տըհ, Աստուծ ըսպըսէս չի, վէր էտ մարթը իւրան դմարդը պատմէ, ասմա.

- Յէս էն ըմ գիդմս քու դմարդը: Քիզէտէ մի պէն ըմ վօրօշմլ. քիհի՛ տօն, հրդրցէնի էն ա մի վըշխարու բօլիկ, մի տըվարու բօլիկ կա, մէկ էլ մի չուրացած խրնձօրի: Էտ խրնձօրուն տակէն էն ա վըհսկէ կա, էտ վըհսկէն տի՛ւս կալ՛, էն ըպրանքէն նրհէտ յէր կալ՛ քիհի ծէր շէնը: Քիհի՛, հու վէր քու հրըրստօթունըս քիզանա յէր ա կալմլ, տըրա նրհէտ մմրժ յէկ, ասէ.

- Արեվը գիւմբութանան ա՞ տի՛ւս կ'աս, թա գիւմբութանան:

Վէր ասէ, յէս հանց ընան ըմ, վէր հակառակը ինի, ալմ քու հրըրստօթունըս քունըս ա տըլական:

Էտ մարթը Ըստուծէն ըսածավը կ'աս ա խրնձօրուն տակէ վըհսկէն տի՛ւս ընէս, վըշխարըն ա տավարըն էլ առաչը ընէս, քիս իւրանց շէնը: Քիս ա էն մարթէն ըսէս.

- Յէկալ ըմ նօրից քիզնրհէտ մմրժ կ'ամ: Ասէ տըհսնամ՝ մըրեվը ըշտըղան ա՞ տի՛ւս կ'աս՝ գիւմբութանան, թա գիւմբութանան:

- Պարզ չի՞, վէր գիւմբութանան, հուվ ա՞ տըհալ, վէր մըրեվը գիւմբութանան տի՛ւս կ'ա:

- Դէ, քիհի քօն իլ, ութանա քըշէրավ յէր կըկէնաս տըհսնանք՝ հուվ ա դի՛ւզ: Վէր տու ինիս դի՛ւզ, յէս ըմ իմ իլմծ-չիլմծըս ք'էզ տըլան, վէր յէս ինիս դի՛ւզ, տուվ ըս քունըս ինձ տըլան:

Ութանա քըշէրավ յէր ըն կընաս պիցըրնաս մի՛ն պէցուր տըհ, վէր լմվ տըհսնան՝ մըրեվը ըշտըղան ա տի՛ւս կ'իլմն: Մի՛ն էլ տըհսնաս ըն՝ մըրեվը գիւմբութանան տի՛ւս յէկավ: Էն մարթը մմրժը տանէլ ա տաս, իլմծ-չիլմծը տաս ծառէն տարանը, ինքըն էլ էտ շէնան քուչիս քիս էրի՛շ տըհէր:

Ծառէն տարըն էլ իւրան հրըրստութունէն տարըն ա տըռնաս, կընգանըն էլ տանան տի՛ւս քըցիս, ըսէս.

- Տու վէր կըրէս չըս քու տանըտ քու մարթէտ ասածը վէշ մի՛նի՛ն ասիս վէշ, տու ինձ հարկավէր չըս, տի՛ւս յէկ, ըշտըհ վէր ի՛ւզիս ըս, քիհի՛, էլ յէս քու մարթըտ չըմ, տու վէլ իմ կընէնգըս չըս:

Տըրանա յէտը էտ մարթը վէշ մի՛ն կընգա թաքուն պրհէլի պէնէրը ըսէս չի: Տըրա հէտէ յէլ սաղ կ'անքը հարուստ, լմվ ըպրէս ա:

1(2). ՎԵՍԿԵ ԽԵՆՉՕՐԸ

Ինչիս ա, չինիս, մին հընէ յիրգիւրմ մին թաքավեր ա ինչիս: Էս թաքավերին էլ ինչիս ա իրը՞ք տըղա՝ մինը մինան խօլիւնք, մինը մինան դաշշանգ՝, մինը մինան դօշշաղ, լ՛րհա ըստի սիրփնձ թօրէր, վեր հու տըսնաս ա, հնուշրհան ա ինչիս, մընաս հըլիլ-մայիլ կըտըրած: Ըտըրանց էլ շատ հըրըստօթուն ա ինչիս, մը՞ծ-մը՞ծ պըլըտնէ, վըխչարու սնըլվէք՝, տըվարու նըխըրնէ, դըլին-դալին արտէր, ախըրը, թաքավերօթուն ա, լի՞, հինչը ասիս, ինչիս ա: Ամմա էտ հըրըստօթունէն մաչին ամմէնալ՛ավը, ամմէնադաշշանգ՛ը, ամմէնալանգնաթտուն էտ թաքավերին բախչան ա ինչիս: Բախչա, հինչ բա՞խչա, մին թիմնչն, մին պաթկեր, վեր լ՛րհա նի մընօղը էլ սըրտան տաս չի, թա տնու կ՛ա, վեր ըսկի կուլօխ էլ չի ընգընէս, թա հիբ մըթնից, վեր ըխչարքէս տակէն հինչ ծառ, հինչ քօլ, հինչ ծաղէկ՝ ասիս, էտ բախչըմը փըսնէս ա, հինչ դուշ ասիս, էտ բախչըմը ծըլվըլաս ա, յը՛րք ըսէս, լուխճին հնըլին փառավերէս: Էտ բախչըմըն էլ մին խընձօրու ծառ ա ինչիս, մին ափաթ, մին պատիճ պէն, վեր նըրան ծըղըգ՛նէրավը, նըրան տիրըվնէրավը, նըրան վը՛սկէ խընձնընէրավը յիշօղէն արմանքը-գարմանքը տընէս ա, վեր մէհէտ տը՛սնօղը էլ կըրէս չի, թա աշկը նըստա յը՛տ քաշի: Ամմա դէ հինչ կա՞սիս, վեր ամմէն տարէ, լ՛րհա վեր կ՛աս ա էտ խընձօրէն քըղէլի վախտը, ք՛իս ըն տըսնաս հի՞նչ. մինըն էլ չի կա, լօխ պըլօկած, տարած:

Ախըրը, մին օր թաքավերը տըսնաս ա, վեր խայտառակչօթուն ա, նըրան տըրօրանցըն ա ննգիր-վէգիրնուն վըհըքէս ա մըսըրհաթ ընէս, վեր մին ճար անին, մին թննըր անին, էտ կ՛օղէն փըռնին, էտ վը՛սկէ խընձօրնըն բարան լ՛րհա մինը պիրին նուբար անին, տը՛սնան՝ էտ հինչ ափաթ խընձօր ա:

Ըստը՛ղ թաքավերին մը՞ծ տըղան տը՛ղան յը՛ր ա կընաս, թա.

- Թաքավերըն ապըրած կէնա, քընէնք՝ մէ՛լ անէլ, վէշ մինը հարկավեր չի, յը՛տ ինք՛ըս քըշէրը կըք՛իհիմ դարավուլ քաշիմ, էտ կ՛օղէն պիրիմ մէյդանըմը կախ տամ, վեր լուխճու հէտէ տնն տը՛ռա:

Թաքավերը ուրիւրնաս ա, մը՞ծ տըղէն ճըկատան պըչիս, թա.

- Քա մօր կաթնը ք՛ը՛գ հալալ ինի, իմ ա՛սլան բալասի, ք՛իհի՛, ք՛իհի՛ էտ օյիբբազէն փըռէ, մէր պաղէվը յը՛տ պեր, ախէր ըստի պէն չինիլ, սաղ յիրգիւրմըն տինիզատը՛ղ ըք տը՛ռալ:

Ուրնըգնընը, վեր մըթնէս ա, էս մը՞ծ տըղան նըրնն գէնք՛ը-գըրահը կըպէս ա, խուրջինըն էլ բաղամ-տըկօղնավ, շըմբալութ-ճըղպօրավ լըցընէս, յօր ունէս ք՛իս բախչան: Ք՛իս ա մին ծառու տակէ թէք՛ ընգընէս, հա՛մ տէսան-տէնան ուտէս, հա՛մ էլ դարավուլ քըշիս: Դէ էտ քըշէրըն էլ սէք՛տմըբէրու սնըրին քըշէր ա ինչիս, ծըռէրէն խըշխըշօցը մին տը՛ղան, ծըռէրէն ծըլվըլօցը մին տը՛ղան ասիս լ՛րհա էտ տըղէն տէմ ըն տինիս, թա չէ, վեր չէ, բիդի քօն ինչիս: Հիշկան ընէս ա, թա քօն չինի, նննն չի կ՛աս. աշկէրը ինք՛ը-ինք՛ը հօփ ա կ՛աս: Քըշէրավ վեր իրը՛վէն շօխըր տաս ա ըշկէրէն, տը՛ղան լօք ա տաս, տըսնաս հի՞նչ. խընձօրնըն մին ճէղըն քաղած տարած: Խը՛ղճ տըղան տէս ա ք՛իս, տէն ա ք՛իս, հարայ-հըրօց ընէս, ճըղճըղաս,

բըրբըրաս, հինչ օ՞քուք. պէնը պէնան ընցալ ա: Ծարը կըտըրած կ'աս ա պալատը, հորը ըռաշկէն չուքէս, դաչանք-պըրատանք ընէս, վէր ձերան նէրէ: Թաքավէրը կըտըրէս ա, փըրփըրէս ա, էլ ըսէլի չի մընաս, վէր մըժ տըրէն ասէ վէչ: Ախըրը, վէր թըքըթօհմննթ ա ընէս, մաշնակ տըրդան մուտընաս ա, թա.

- Ա հմըր, բօլ ա հիշկան զինք'ըտ ցըրը՛վ ըս տուվալ, իմ ախպէր ա, հօ տը-նական չը՞ք քօն ինիլի հէտէ կախ տաք, դմրդ մէ՛լ անէլ, յը՛ս էս քըշէրըս կըք'ինիմ կ'օղէն փըրիմ պիրիմ վըննէրէտ տակէն մօրթիմ, վէր սը՛րտըտ հուվանա:

Ըսէս ա պըրթընէս, մըժ ախպօրը նըման զենք'ը-գըրահը կըպէս, հմյընն տէսավ-տէնավ լըցընէս, ք'իս բըխչըմը մին ծառու տակէ թէյնը տաս, շմըննգ ընէ-լավ դարավուլ քըշիս: Էս մաշնակ տըրդան մըժ ախպօրը անա տըմասկան ա ինիս. վէր ձըգիս ա, թա քօնը տանէ, յը՛ր ա կընաս լօք-լօք ընէս, իրը՛սավը ճնըր տաս, էլիս կ'աս տը՛րը նըստէս, ամմա մին ա, էտ տըրախտըմըտ կարէլ չըս քունէն յը՛խնիս: Ըտի էտ էլ ա քունավ ընցընէս, քըշէրավ զնըթնընաս, տըսնաս՝ խըն-ձօրնն էն մին ճէղնըն էլ քաղած, թօղած մին ճէղնը: Խը՛ղն տըրդա, հինչ ա՞նէ, քուռուփէշման, իրը՛սը սըվըցընէլավ ք'իս ա հորը կօշտը, տափէն վէր ընգընէս, թա.

- Թաքավէրըն ապըրած կէնա, իմ իրը՛սըս քու ծիյիտ վը՛ննանը տակը, կըրէս ըս՝ ինձ նէրէ, կըրէս չըս՝ վէզըս կըտըրէ, քունավ ըմ ընցալ, զնըթնացալ տը՛սալ՝ խընձօրը տարած:

Ըստը՛ղ թաքավէրին մըրնընը տաս ա կըլխէն, վէր ա ընգընէս ըսքըսէս փըրփալի անէլը, էլ պէն չի խուսէս, լրիս կըտուրթունան ձըգիս ա հըրամանք տա, վէր էտ ճօխտ տըրէն տանին կախ տան: Էտ դմրդնըտ կիճի տըրդան թըրթամնած նի յա մընէս, հորը փէշկան փըրէս դաչանք ընէս.

- Ա հմըր, խըրէզ՛ զինք'ըտ տափէրը թակէ, ընցածը ընցած ա, ք'ինննկնն չը՞ս էրկու խընձօրնն դմրդնն իմ ճօխտ ախպօրըս բաղա տաս, յը՛ս ք'ը՛զ խօսկ ըմ տաս, յը՛ս ի մօր հինգ'իստավը ձըրթնմ նըմ ուտէս, էս քըշէրը, ըշտըրդա վէրէ յա, էտ կ'օղէն սաղ թա մը՛ռած կըպիրիմ կօշտըտ:

Թաքավէրը էտ վէր ըսկընաս ա, էլ իվիլ ա կըտըրէս, էն էրկունէն թուղէս ա, յըրա պըրթընէս կիճի տըրէն.

- Ա փըսընքօտ լա՛կուտ, վէր ըստըրանք կըրը՛ցալ չըն կ'օղէն փըրիմ, տու բիդի՞ փըրիս, քու բիդմտը՛ղըտ հմլն սըվացալ չի, տու հացէն հմլն տմտմն յըս ըսէս, նէրակ ինձ տուված, վէր իմ պաղէվըս տու բիդի պահիս, իրը՛քըտ էլ մին ճըպատավ քըշմնձ ըք, իրը՛քըտ էլ թննի-հարայ ըք, մըղմփնն իմ թաքավը-րօթուն, վէր ծէզ նըման բիդասըլ տըրթօրանցը ճննգ'ը բիդի ընգընէ, տուք վէր ասօր կըրէս չըք մին կ'օղ փըրիք՛, տուք հունց բի՞դի իմ ազդուն, ըռնախում դնըմըննէրէս յը՛խնիք՛:

Հօրը խուսկէրան կիճի տըրէն ք'ը՛փէն շատ ա նի կ'աս, ունքամաչը փօթ ա ընգընէս, ամմա պէն չի խուսէս, տնու ա կ'աս ք'իս ձըրմնն օթաղը, համ էլ մըք-կումը ըսէս.

- Վէ՛չինչ, թաքավէրըն ապըրած կէնա, էտ հմլն գ'իղվնլ չի՝ հնըր բիդմտը՛ղ չի սըվացալ, ճօտըր աշունքըն ըն հմշը՛վ ընէս, յը՛ս ի մօր հինգ'իստավը ձըրթննը

կերած չի բիղի, վեր ուրթնում նրմ կերալ, ինձ ըսպընելավ էլ ինի, տափեն տական էլ ինի, բիղի էտ կ'օղեն քըթենամ: Համ էլ նամուս ա, սաղ յիրգ'իրըմը լօխ մազաղ ըն ընես, թա էն հինչ տըղէք' ը'ն, վեր կըրես չըն թա մին խընձօրնո կ'օղ փըռին:

Ըստի շընախտը կուտըրատված, մըթկեն դօնը ընգած՝ էս տըղան ուրնօգ'նունը թօրը յօր ա ունես, մին հափուտ աղ ըծես ջուբը, հըղէ ինիս բիղի բախչան: Ք'իս ա վը'սկէ խընձօրնուն անա յը'րը մին փօս քընդիս, նի մընես մաչը, աշկերը չօրս ըրած՝ ըսքըսես չօրք' ընգ'նունին թիմիշա անելը: Վեր կ'ասա ա քըշերվա կեսը, նենջը ուրնն էլ ա վեր կուխես, տըղան տըսնաս ա, վեր ծորնշ ճար չի կա, թօրավը կըծըղէյնը կըտըրես է, ջուբեն աղը ըծես յըրա, հանցու մըրմըռա, կարէ վէչ քունավ ընցընէ: Ըտի հը'ն քըշիլնավ մինչը'վ լ'նուսամօտ տէմ ա կընաս: Լ'նուսմօտէն՝ հնլնն ծնք'ը պըտըռէլու, տըսնաս ա հի'նչ. էս ա մին իրը'քկըլխանը դէվ, թօրբան ճիտը քըցննծ, պիցըրացավ ծառը, ըսքըսից շըղըհարէլը: Տըղեն աշկերը մըրնն կուխես ա, թօրը յօր ա ունես յըրա պըրծընէս, լ'ըհա մէհէտ թըխէլըն ա դէվին էրկու կուլօխը թըռչիլը մին ա տըռաս: Դէվը տըսնաս ա, վեր ծլ'նումը յը'կալ ա, ծառան ծըլընգէս ա, մին բաշ փըխչիս: Դէ էն էլ ասիմ, վեր էտ դէվը ազրահիլ դէվ ա ինիս՝ ամմեն շազը օխտը մէտըր, խը'դ տըղան հիշկան ընես ա, թա հէտան հըսնէ, էն մին կուլօխըն էլ կըտըրէ, կըրես չի, լ'ըհա ընեն հէտքավը ք'իս ա տըսնաս՝ դէվը նի մըտած մին խօր վեր, վեր հինչ վէ'ր, վէ'չ տակըն ա ըրվաս, վէ'չ կուլօխը: Ծարը կըտըրած թաքավերին կիճի տըղան յը'տ ա տըռաս բախչան, դէվին էրկու կուլօխը յօր ունես ք'իս հօրը պալատը: Թաքավերը տըսնաս ա, ուրխութունան գ'իդնն չի, թա հինչ անէ, տըղեն կօլնկըն ա ընգընես պըչաըչուրես, համ էլ թնքիփի ընես:

- Ափնրիմ իմ բալա, դիլնկըս տը'ղ յը'կալ, միհենգ'աց տէնը մը'ռնիմ էլ՝ դնրըրս չի, գ'իդնն ըմ, վեր թաքավըրօթունըս էն ա տար օնէ, թախտըս ավաղ ըս ընական:

Տըղան ասմա.

- Չէ', ա՛ հնր, քու դիլնկըս տը'ղ ա յը'կալ, իմը հնլնն յը'կալ չի, յը'ս բիղի դէվին էն մին կուլօխըն էլ կըտըրիմ, յը'տնան ըրխիյնանամ:

Ըսես ա, ախպօրցը նիհէտ մին էրկու ք'անդիր յօր ունես, ք'իս վերին կօշտը: Ըստը'ղ մը'ծ ախպերքը էլլա վը'րցակ ըն կըտըրես, ուզիս ըն ուրնք նի մընին վերը: Կիճի ախպերըն էլ հա՛մ քըթեն տակեն քըմծիծաղ ա տաս, հա՛մ էլ ասմա.

- Վէ'չինչ, թօղէ ըռըչան մեր մը'ծ ախպերը նի մընէ:

Ըտըրա մաշկան ք'անդիրը կըպես ըն քըցիս վերը, լ'ըհա վեր մին էրկու մէտըր քըշըցընէս ըն, իզէտ հարայ-հըրօցը քըցիս ա, թա.

- Վա՛յ, մը'ռէ', իրվը'ցէ', խըրըվը'ցէ', ինձ տո՛ւս կալիք':

Տոնս ըն ընես տըսնաս՝ խը'դըրտ՝ հափափը կըտըրած, պերանը պիցըրիօփ ընես: Հէրթը կ'ասա ա մաշնակ ախպօրը: Իս էլ էրկու մէտըր վեր քըշընաս ա, վալըրնօղը քըցիս ա.

- Վա՛յ, շունչըս կըտըրի՛ց, կըրես չը՛մ, մըռես ը՛մ, ինձ տո՛ւս կալիք':

Ըստըրան էլ ըն տո՛նս ընես, տըսնաս ըշտը'ղ. ընննգ'ը տը'ռած մըռալու ընննգ', մին թնքիս Գո՛րը ըն շաղ տաս, յը'տ պիրիս:

Ախրորը, վեր հերթը կ'ասա ա կըտըզ ախապորը, էս ասմա.

- Ա՛յ ախապերք, ինձ ք'հնդիրավը կախ տըվէք՝ կըլխըվեր, ամմա յիշեցէք՝ հա՛, հիշկան ճըղճըղամ, բըղբըղամ, տո՛նս չօնիք՝, մինչը՛վ վերչ կախ կըտաք, վերչըմըն էլ պեց թօղիք՝, քըցիք՝ վերին տակը:

Ըստըրանք իտի յէլ ընէս ըն, կիճի ախապորը հարայ-հըրօցէն մըհալ չըն քըցիս, ք'անդիրը պեց ըն թուղէս, թումփըցընէս վերին տակը: Թաքավերին կիճի տըղան, վեր օշը կուլօխըն ա կ'ասա, աշկերը պիննս ա տըսնաս՝ տափէն տակէն մին պըլատըմ, հինչ պա՛լատ, լօխ վը՛սկա շիննձ, էն էլ վէ՛չ ճօնդ օնէ, վէ՛չ պուճախ: Թօրը յօր ա ունէս նի մընէս մին օթաղ, տըսնաս հի՞նչ. հնմանն էն դէվը, կուլօխը տիրնձ մին լոսոն պատառ ըխչըզ'ա գ'ոնրգ'ոնմ, քօն իլնձ: Էս ախչիզ'ը վեր տըղէն տըսնաս ա, մընաս ա մաթ մընացած, համ էլ ասմա.

- Ա՛յ տըղա, տու հու վը՛ս, տու հինչ իլննթ-միլննթ ը՛ս, օխցը ոնրնն պօրտավը, դուշը ոնրնն թեվավը հննն էս պալատը նի մըտած չի, մէխկ ու կըրակ ըս, ճէլլ ըրա փախեր, թա չէ էս դէվը վեր գ'ոնրթնացավ, ք'ը՛գ կօլ ա տըլական, առանց էն էլ յըրկէ ըստըրա էրկու կուլօխը կըտըրալ ըն, էն ա կըտաղած:

Տըղան ասմա.

- Յը՛ս յը՛կալ չըմ փըխչիլի հէտէ, յը՛ս յը՛կալ ըմ էտ դէվին ըսպընէլի հէտէ, գ'ոնրթնոնցուրո՛ւ ըտըրա:

Էտ ախչիզ'ը ճարը կըտըրած դէվին կուփէ-կուփէ յա ընէս գ'ոնրթնոնցընէս: Դէվը վեր տըղէն տըսնաս ա, լօք ա տաս, թա կօլ տա, ամմա հո՛ւնց. էս դօչչաղը թօրավը վեր մէհէտ տըրըքընէս ա, դէվէն կուլօխը թըռչիս ա: Աննտ թաքավերին տըղան նի յա մընէս մին Ծրո՛ւշ օթաղ, տըսնաս մին էլ իվիլ դաշշանգ՝ ախչիզ' վը՛սկէ թախտէն նըստած, մին հէնգ'կըլխանէ դէվ էլ, կուլօխը էտ ըխչըզ'անը ծույնանը տիրնձ, խըռըմփըցընէս: Էս ախչիզ'ըն էլ ա մընաս արմանք-գարմանք տարած, համ էլ դաչչանք ա ընէս, վեր տըղան փախչի, թա չէ դէվը, վեր գ'ոնրթնացավ, մին բաշ ա կօլ տըլական:

Տըղան ասմա.

- Յը՛ս քու գ'իդնցած փըխչուղներան չըմ, էտ անգլամագէն յը՛ր կըցուրու, բիդի նիհէտը կըռը՛վ անիմ:

Ախրորը, վեր դէվը յը՛ր ա կընաս, ծըրընգէս ա յըրա պըրծընէս, վեր գիբա-գիբա անէ, տըղան տական տոնս թօրը հանց քըշիս ա, դէվին հէնգ' կուլօխըն էլ կը-տըրէս ա վեր քըցիս, թուղէս մըոնընը արխու նըման փըլըխկաս: Վեր ըստըրանս յէլ ա ըրխըյնընաս, էտ տըղան նի յա մընէս էն մին օթաղը տըսնաս՝ աման Աստո՛ւծ, մին զըրփի օխտըկըլխանէ դէվ քօն, կուլօխըն էլ տիրնձ մին ըխչըզ'ա գ'ոնրգ'ոնմ, ախչիզ'՝, հինչ ա՛խչիզ'՝, մին իրիք'նակ, մին լոնսնից'ա, մին հոնրի-մնննգ'՝, վեր տը՛սնօղը լ'ըհա իըբիհննմըս հոնըրհան կինի վըննէրէն տակէն վեր ընգընէ: Դէ թաքավերին տըղան էլ ընդըրանս պակաս չի՞, ըստըրանք լ'ըհա ոնրոնր վեր տըսնաս ըն, մընաս ըն հըլիլ-մայիլ կըտըրած, ըշկըրնէն չըռած՝ ոնրոնր յիշիս: Ախրորը, էս ախչիզ'ը վեր օյամիշ ա ինիս, ընգընէս ա էտ տըղէն վը՛ննէրը ըղըչիս, թա.

Արցախի բանահյուսությունը

- Այ տղա, իմ գ'անքըս խըվարած ա, յը՛ս նա իմ քուվերք էս ա հենգ՛ տարե՛ յա՛ կ'երի յըք էս իրը՛ք դեվին քըշտեն, վե՛չ օր օնիք՛, վե՛չ իշը՛դ, քու գ'անքըս էլ մե՛լ խըվըրցընէլ, ք'ինի՛ ըստըղաս, քանէ էս դեվը ք'ը՛գ ճութըռպատատ չի ըրալ:

Տըղան ասմա.

- Էտ հնլնն գ'իդվնլ չի՛ հու հնր ճութըռպատատ կանէ, ըտըրա յը՛ր կըցըրու՛ կըռվիք՛, յը՛ս քօն իլննծէն յըրա թօր չըմ պիցըրցընէլ, ընսան ինի, թա հէյվան:

Պա կըրէս ը՞ն յը՛ր կըցընին, հիշկան կուփե-կուփե յըն ընէս, քըցը-քացէ յըն ընէս, էտ դեվին վէջը չի. գ'իդնն ա, թա ճինջըմընջէդ ըն նւրան զիրավ տը՛ռած: Վէրչը, վէր գ'նրթնընաս ա տըղէն տըսնաս, հիրսան նիհէտ հանց բըղղաս ա, հանց կ'ուռռաս ա, վէր թաքավերին տըղան ա էն ախչիգ'ը պատատ ա մընաս, թա քըռանան: Դէ դեվ ըմ ասալ է՛, մէր Օռած թումբը ք'ը՛գ ըրենակ, լ'ըհա վէր վը՛ննը տափէն ա կ'աս, սաղ յերգ'իրը տնրնր ա կ'աս: Ամմա թաքավերէն տըղէն նրը՛վը կըծիմ, ըլղըրըմչա յա, ըլղըրըմչա, տէս ա խննփ տաս, տէն ա խննփ տաս, դուղարը քըցիս քըմըկան տնն թօրը քըշիս, ըտըրա օխտը կուլօխըն էլ թըռ-չըցընէս: Էս իրը՛ք ախչիգ'ը էտ էլ վէր տըսնաս ըն, ըշխարքավըս մին ըն ինիս, էտ տըղէն կըլխէն տըռաս, ըսքըսէս պըչպըչօրէլը, լըպըգտօտէլը, սըղալիը: Ախըրը, վէր պատատ դինջընաս ըն, նւրաց ութըղնէրէն վը՛սկէն, պըռլննդը, գնն բնրընընէն, թինգ'անուց քարերը-գատը վըհըքէս ըն, կ'աս հննմնն էն տը՛ղը, ըշտը՛ղ տըղան քըշացալ ա: Կ'աս ըն տըսնաս՝ թաքավերին մը՛ծ նա մաշնակ տըղան հիշկան ք'անդիր ըն քըթնլ, լօխ կըցըն-կըցան ըն ըրալ կախ տուվալ, էն ըն տիյը՛ր ըսպըսէս:

Թաքավերին կիճի տըղան լափ ըռըչան էն ըռըչի ութաղէն ըխչըգ'անըն ա նւրնն տէսավը-տէնավը կըպէս, յը՛տնան էրկունջի ութաղէն ըխչըգ'անը, ախ-պէրքը ծիք՛ ըն տաս տննս ընէս: Վէր կ'աս ա իրը՛քինջի ըխչըգ'անը հերթը, էս ախչիգ'ը ասմա.

- Այ տղա, տու շատ ըս դօչչաղ, ամմա ք'ննի յըս, լ'ավ գ'իդնն, քու ախպէրք վէր ինճ տննս օնին, նւրիլնն ըն ճինգ'ընէն քըցին, էլ ք'ը՛գ տննս չըն ունան:

Տըղէն ք'ը՛փէն նի յա կ'աս, թա.

- Ըտի պէն չինիլ, իմ ախպէրք նամարդ չըն, ըտի պէն անէլ չըն, համ էլ իմ նամուրս յօր չօնէլ՝ ք'ը՛գ թօղիմ էս խօր վէրըմը, յը՛ս տննս կ'ամ:

Ախչիգ'ը տըսնաս ա, վէր կըրէս չի էս տըղէն հըմօգէ, ասմա.

- Դէ լ'ավ, ըսկաց, տը՛ս հինչ ըմ ըսէս. ըստը՛ղ էրկու դօչ ըն կ'ըլական՝ մինը՛ սը՛վ, մինը՛ սիպտակ, լաղ կանիս լօք տաս յեր ինիս սիպտակ դօչին մաշկը, հանցու ք'ը՛գ տանէ լնն ախշարքը, յէշի հա՛, շիլ չընգընիս սը՛վ դօչը նըստիս, թա չէ ընգընական ըս մըթէն ախշարքը: Էս մուտանան էլ յէ՛ր կալ՛ քըցի մանընըտ, վէր նը՛ղ տը՛ղ ընգընիս, տննս կանիս իրը՛ք հէտ պաչիս, ծօզնծըտ կըղըրվըլական ա:

Էս ախչիգ'ը մաստուն ախչիգ' ա ինիս, հունցը ասալ ա, ըտի յէլ կըղըրվէս ա: Էս դաղալ ախպէրքը էտ ըխչըգ'անըն ա ըտըրա հըրըստօթունը վէր տըսնաս ըն, կիճի ախպօրը թուղէս ըն վէրըմը, էտ ըխչըկօրանցը վըխցըցընէս, թա.

- Վեր մեր հօր քըշտէն պէն խուսէցէք՝, ծէգ կուտուրական ըք:

Ահմտ տահանց ձերաց տեսավը-տէնավը յօր ըն ունես քիս պալատը, թաքավերին ըսես:

- Ա՛ հմր, պա ասել չը՞ս՝ մեր ախպօր դէվը կօլ ա տուվալ, մուք էլ դիվերէն ըսպանալ ըք, հասէ էս ըխչըկօրանցըն էլ ըգադալ, յը՛կալ:

Թաքավերը շատ ա դմրդ ընէս, կիճի տըղէն դմրդմն շատ ա կուլօխը վեր թըկէս, ամմա դէ հինչ կա՞րէ անէ. պէնը պէնան ընցալ ա:

Հատէք՝ ըտի յա, մատաղ անիմ, ախշարքըս հունցը ծօռ իլմլ ա, ընդի ծօռ էլ քի՛ննկմն ա, Աստուծ էլ ա մին-մին թմրս պէնէր փըռէս, լ՛ավէն դըղէս, փիսին յըղէս: Թամահը փիս պէն ա, հըրըստօթունը փիս պէն ա, ըտըրանց դմրդմն մարթ ձերան հալալ ախպօրըն էլ բադա կըտա, հունց վեր թաքավերին մը՛ծ նա մաշնակ տըղէք՛ը ըրէն: Ամմա դէ Աստուծ նամարդ չի, Աստուծ մը՛ծ ա, մին ա, ըշտըղա վերէ յա, մին լ՛նս ա ծիքիլմկան, մին ա, հինչ էլ ինի, Աստուծ թուղական չի, վեր տմշմծ քարը տափէն մընա, թուղական չի, վեր պարին խուրտակվէ, չարը յը՛խնէ:

Միհէնգ՝ ըտըրանց թօղիք՝ ըտը՛դ, տը՛սնաք՝ հինչ տը՛ռավ թաքավերին կիճի տըղան, էն նամուս-դէյրաթավ, բօյ-բուսաթավ, դըլիմաքաշ, դօչչաղ տըղան, վեր ձերան դադալ ախպօրըն դմրդան մընացալ ա տ՛նօզնը-ծարավ՝ էն սըվըմըթէն վերին տակէն վեր ընգած քընէնք՝ ընէս, թա էտ հունց տը՛ռավ, վեր ձերան հալալ ախպերքը, մազիգ ախպերքը ձերան թուղը՛ցէն ըտը՛դ միճակ, քը՛ցէն:

Ըստի էս տըղան, մըթկէն դօնը ընգած, մին էլ ա տըսնաս՝ էրկու հինըրսըգ դօշ թըխկօչի տալալ մուտընաս ըն: Իզէս մը՛ննըն ա քըցիս էն ըխչըկանը խօսկը, ծըրընգէս յեր ինիս սիպտակ դօչին մաշկը, ամմա սը՛վ դօչը հունց ա տակը տաս, ըտըրա քըցիս ա ձերան մաշկէն, տընէս տ՛նս պիթիս մըթէն ախշարքը: Դէ հինչ ա՞խշարք. վէ՛չ լ՛նս կա, վէ՛չ իրիք՛նակ կա, չ՛նրք՛նկալնլնր լօխ մըթէն ա, ժու-դօվուրթըն էլ՝ սը՛վ կը՛ցած: Էս վեր տըսնաս ա, տըղան էլ իվիլ ա դիթիօր ընգընէս, ըստի լ՛րհա ունքըմաչան աղու վա կըթէս: Դէ հինչ ա՞նէ, քի՛ննկմն չի՞ Ըստուծէն նիհէտ կըռը՛վ անէ, Ըստուծանա հմլըմթ ձերան փայըն էլ էտ ա, լ՛րհա ըռըչի պըտահած տանը տօռը պինմնս ա նի մընէս, տըսնաս՝ մին պատավ կընգա տօն: Էտ կընգանըտ ասմա:

- Ա՛ մօր տը՛դ մար, քըզանա ծր՛նշ պէն չըմ ձերիս, լ՛րհա մին կը՛վաթ ճ՛նր տօ խըմիմ, դարիք մարթ ըմ, քըշերէս ծէր հըյաթըմը բօն ինիմ, ութանան էլլա հըղէս քի՛նիմ: Պառավը թա:

- Մատաղ ինիմ քը՛գ, ճ՛նր չօնիք՛:

Տըղան ասմա:

- Ա՛յա, էն ա պըռըշնէս ցըմաքած, լ՛ավ է, լ՛ավ, լ՛րհա մին կաթ էլ ա, պէր՝ լ՛նկնս թըռչիմ:

Էս կընէգը տըսնաս ա, վեր ջմմըմր ինիլի ճար չի կա, քիս ա մին կը՛վաթըն պատառ կը՛նկնս, պիթիս տաս ըտըրա: Թաքավերին կիճի տըղան կըլխէն ա քըշիս օղկ-օղկ ընէս, թա:

- Ա՛յա, պա քը՛կ մօր տը՛ղ մար հննը՛կ ըրե, պա տու էս հինչ տըվե՞ր, էս ճնըր նն՞, քա...

Էտ վեր ըտի կըզըրվէս ա, պառավը ըտըրա նըստըցընէս ա լօխ նաղլ ընէս, քա.

- Պա ասէլ չը՞ս, էս ա օխտը տարէ յա, մին զը՛ռ օշափ, յը՛կած մեր ըխալիրին ակնը կալնած, ամսէն դժննում մին ջննիլ ախչիգ՛ բիդի կօլ տա, հանցու քօղէ մարթա մին կօլա ճնըր յօր օնիք՛: Քըղաքընըն էլ մընացալ ա մինակ քաքավերին մադար-գ՛նընըր ախչիգ՛ը, էն էլ քըշերավ բիդի տանին, վեր կօլ տա:

Էտքանըտ վեր ըսկընաս ա, քաքավերին տըղան էլ պէն չի խուսէս, քիս ա հըլաթէն մին բուրջումը պարաց ընզընէս քունավ ընցընէս: Քըշըհանա-քըշերավ ժողովուրթէն հարայ-հըրօցէն յըրա գնըրթնունաս ա, քօրը յօր ունէս նի հըսնէս ախալըր: Լըհա էն դնընընըն ա հըսնէս, վեր օշափը, ըռը՛խը պըճըղած, նըզիս ա, քա քաքավերին ըխչըգ՛անը կօլ տա: Դէ էտ տըղան ըտի պէն տը՛սնա, սուս անէ՞, խօխա չի կէնաս. քա հունց ա ծըլընգէս, քա քօրը հունց ա հնըլըրէս, հունց ա պնըլըրէս, լըհա ժողովուրթը մին էլ էն ա տըսնաս, վեր օշափը մաչան կէս տը՛ռած, ըխալիրին ակնըն էլ պէցված, ճնըրը, նըրնընը քըշիլնմ, վըրըխկաս ա: Ժողովուրթը ուրխութունան պար ըն կ՛աս, էտ տըղէն օրհանըք տաս, ամմա տըղան ըշտը՛ղ ա՞. հունցը սուսուփուս յը՛կալ ա, ինդի էլ քիս ա պըռավէն հա-յաթը, ծառէն տակէն պըրընվէս քունավ ընցընէս:

Խաբարը իլըբիանըն հըսնէս ա մըթէն յիրգիլին քաքավերէն, քա պա ասէլ չը՞ս ըստի-ըստի պէնէր, մին դօչչաղ տըղա յը՛կավ ուշափէն մին բաշ ըսպանից, ըխչըգ՛անըտ ըզաղից, ժողովուրթէն ճնըրըն էլ բօլլուղ ըրավ: Թաքավերը էտ վեր ըսկընաս ա, սը՛րտը մին պնըլ յը՛ղ ա քըսէս, էլ գիղմս չի, քա հինչ անէ, լըհա հըրամանըք ա տաս, վեր սաղ յիրգիլընը հիշկան նչէն կա, մուրթօտին, մէյղանընը սուփրա-սեղան քըցին, էն տըղէն էլ քըթէնան, պիրին ըստօլէն կըլխէն նըստըցընին:

Դէ էն էլ ասիմ, վեր շատ ջիհիլնէ յըն կ՛աս քաքավերին կօշտը, մըթամ նըրաք ըն օշափէն ըսպանօղը, ամմա քաքավերին ախչիգ՛ը ասմա.

- Չէ՛, ըտըրանցանա վէշ մինը չի, ինձ ըզաղօղ տըղէն մաշկէն յըրա ծերքըս ուշափէն ըռընընը քըթախալ ըմ, փէչատ տիրնմ:

Թաքավերը հըրամայէս ա՝ ըշտըղա վերէ յա, էտ տըղէն քըթէնան պիրին պալատը: Սաղ դօշունը յիրգիլավը մին ա տըռաս, էլ սար-ծծը չըն քուղէս, շէն ու քաղաք չըն քուղէս, տօն ու հայաք չըն քուղէս, ախըրը, էտ տըղէն քըթիննս ըն պիրիս քաքավերին կօշտը: Թաքավերը ըտըրա տը՛սնալըն ըբմստ խըտտէս ա պըչպըչուրէս, քա.

- Ա՛յ տըղա, յը՛ս էս օրվանից քը՛կ հննը՛կ ըմ ընէս իմ տըղաս, իմ իլնն-չի-լննըս էս մադար ախչիգ՛ըն ա, ախչիգ՛ըս էլ ըմ քը՛կ տաս, քաքավըրթօնըս էլ ըմ քը՛կ տաս, յը՛ք քախտէս նըստէ, յերգիլը կառավարէ, քը՛կ հալալ:

Տըղան քաքավերին ըռաշկէն չուքէս ա փէշկան պըչիս, հինչը կըլխավը ընցալ ա, մին-մին լօխ պըտմէս, վերչըմըն էլ քա.

- Թաքավերըն ապրած կէնա, տու վեր ժողովուրթէն ճնիր տալի հետէ քու մաղար ըխչըգ՛անըտ էլ չըս խընայալ, ք՛ը՛գ նըման թաքավեր չի կա, քու ախչիգ՛ըտ էլ խօղինք, վըլլամաղ-շարմաղ ախչիգ՛ ա, ամմա ներօղ կինիս, յը՛ս կարել չըմ քու ասածըտ անիմ, ինձ մուրագ օնիմ, բիդի ք՛իցիմ իմ հօր թաքավըրօթունը, թա կըրէս ըս, մին թննիըր ըրա, ինձ հըսըրու լինս ախչարքը:

Ըստը՛դ թաքավերը օնքերը ձերնոր ա տաս, թննիընը կըզնըվէս, յննի ք՛ի հո՞ւնց, ինքը ձերան ախչիգ՛ըն ա թաքավըրօթունը տա մին դարիբ տըղու, էս էլ աթկագ անէ՞, հունց կարօղ ա՞ ըտի պէն ինի: Թաքավերին ախչիգ՛ըն էտ վեր տըսնաս ա, ընգընէս ա հօրը վը՛ննէրը, դաչչանք-պըղատանք ընէս, թա.

- Ա՛ հնր, մուք լօխըս էս տըղէն կ՛էնթանըն ըք, հունցը ինք՛ը ձեզիս ա, ընդի ըրա՛, համ էլ իմ նամուրս յօր չօնէլ, վեր ձերնիչին սիրածէն նիհէտ փըսակվիմ, տըսնաս չը՞ս, էն ա նըշանէն մուտանան մանըմը:

Ըխչըգ՛անը խուսկերքան թաքավերը կըկըղէս ա, ունքամաչը յը՛տ ա ք՛իս, ասմա.

- Դէ վեր տի յա, ա՛յ տըղա, նի մը՛տ իմ խըզնատօնըս, հիշկան խազնա ք՛ը՛փըտ ծօղ, յօ՛ր կալ՛, ծրնիչ հինչը հննչնթ ա, յօ՛ր կալ՛, ամմա քու ասած պէնըտ իմ օժժըս պատել չի, ք՛ը՛գ լինս ախչարքը կըկարէ հըսընէ մինակ Ձնմընորնուտ դուշը, էն էլ միզանա շատ հը՛ռէ յա ըպըրէս, էն ա հանէ էն օխտը սարէն քըմակէ ծըմակըմը, ընդը՛դ էլ մինակ վը՛ննավ կըկարիս ք՛իցիս, էն էլ մին քանէ տարըմը:

Էս տըղան շատ շունուրիակալ ա ինիս, թօրը յօր ունէս հըղէ ինիս: Դէ թա հինչ տիժըրթունավ ա ք՛իս, էտ մինակ ինք՛ը կըզ՛իդա, մին էլ Աստուծ: Ախըրը, վը՛րս ընէլավ, ծըմըկնէրէն, հինդէրէն բարան-գատան ուտէլավ, օխտը տըռնանը յը՛տը հըսնէս ա հննմնն էն ծըմակը, ըտը՛դ Ձնմընորնուտ դուշըն ա ըպըրէս: Շօռ ա կ՛աս, շօռ, վերչըն էն ծառը քըթինմնս, տըսնաս հի՞նչ. մին գը՛ռ օխց էտ ծառավը տուված, պիցըրացած, ձեզիս ա, թա էտ դուշին ճուտէրէն կօլ տա: Խը՛ղճ ճուտէրըն էլ վեր ծուվծուվաս ը՛ն, վեր լննց ըն ինի՛ս, մարըն էլ ըտը՛դ չի, թա մին ճար անէ: Տըղան թօրը տինս ա ընէս էտ օխցէն թիք՛ա-թիք՛ա ընէս, ծառէն տակէն վեր ըծէս, ինք՛ըն էլ էնքան վաստակ-յը՛խտակ ա ինիս, վեր լ՛ըհա ըտը՛դ պարաց ընգընէլըն ա քունավ ընցընէլը մին ա տըռաս: Քըսծրէն Ձնմընորնուտ դուշը, ճուտէրէն հետէ վը՛րս ըրած, կ՛աս ա տիյը՛րան յիշիս, տըսնաս հի՞նչ. ծառէն տակը ըռնըփալալ, մին էրկուվըննանէ յէլ, ըռնուտ թօրը քըշտէն, քօն: Մըթկըմը ասմա.

- Աստուծ, տը՛սէ՞ր կուլօխըս հինչ պէրէր, էս ա օխտը տարէ յա՛ ճուտէրըս կ՛աս ըն կուտուրէս, ըստարէ յէլ մընացէ առանց ճօտ, ամմա վէչինչ, յը՛ս իմ դնիչմննըս ճինչը՛ցէ, յը՛ս ըտըրա նըհաշ կըտամ, թա ըտը՛դ ա թաղած Դարթունց շանը կուլօխը: Ըսէս ա պըրծընէս, յը՛տ թըռչիս ք՛իս, մին հը՛ռէ շէնըմ մին սըրանուց ա ինիս, էտ սըրընուցէն քարը կուտուցիս պիրիս, հանցու քըցի էտ տըղէն յըրա, ըռնըճիճը՛խ անէ: Ձնմընորնուտ դուշին ճուտէրը, վեր էն ըն ինիս պննիընը տապըռ ըրած, էտ վեր տըսնաս ըն, ծուվծուվաս ըն, թա.

- Ա՛ մար, էս տըղան մեր դնիչմննը չի, էս տըղան ա մէզ ըզադալ, օխցը ծօզնլ ա մէզ կօլ տա, ինք՛ը օխցէն ըսպանալ ա ծառէն տակէն վեր քըցնլ:

Չնմբհորհուս դուշը կուլօխ ա ընգընէս` հինչը հինչօց ա, էտ կուտուցէն քարը տէն ա քըցիս, ինքըն էլ քըշընաս քիվէրավը քըմը-քամէ ընէս, վէր տըղան սիրիւնընը քօն ինի: Վէրչը, մին քանէ սըհաթանը յըտը, վէր էտ տըղան քունըտընդա յընր ա կընաս, դուշը ասմա:

- Այ տըղա, տու իմ ճուտէրէս վէր ըզադալ ըս, յընս մինչըն՝վ յէրգ՝ինք՝ շու-նուրհակալ ըմ քըզանա, յընս քու ծառատ ըմ, հինչը ասիս, գ՛իդն վէր աշկէս յըրա, կըլիսէս յըրա կըղըրլական ըմ:

Տըղան քա.

- Քըզանա կընդըլակ մին պէն կ՞օզիմ. ինձ տա՛ր հըսցըրու լինս ախշարքը:

Չնմբհորհուս դուշը ասմա.

- Քըն՝զ սըվըրցընօղէն աշկը պըթա, տա ինձընտէ ամմէնատիժէր պէնըն ա, ամմա վէր տուվ ըս ձևգիս, հինչ ըրա՞ծ, բիդի տանիմ, մինակ քա քըն՝զ միհէտ օխտը վըխշարու տըմակ, մին էլ օխտը տէգ՝ ճնր բիդի յօր օնիս, հիքը ծուվվամ, մին տըմակ, մին տէգ՝ ճնր կըքըցիս բօղազըս:

Տըղան էտ լօխ հըզըրէս ա տինիս դուշին քիվէրէն, ինքըն էլ մաշտընընը նըստէս, հըղէ յըն ինիս: Հըղէննի Չնմբհորհուս դուշը լինա հիքը տնկըննաս ա, հիքը ծըրըվէս ա, ծըկըթաս ա, տըղան դմստի մին տըմակ, մին տէգ՝ ճնր ա քըցիս պէրանը: Օխտինչի դ՞ծննըն ձևգիս ա, քա վէրչի տըմակըն էլ քըցի, հունց ա պըտըրէս, ծէրքան սըկըրէս ա ընգընէս տափը: Տըղան ճարը կըտըրած քօրը տնիս ա ունէս, ձըմն բուղան կըտըրէս, տաս դուշին: Դէ դուշը իըբիհնլ ա կուլօխ ընգընէս, վէր տա վըխշարու տըմակ չի, ըտըրա հէտէ յէլ լինկըն տակէն պըրէս ա: Ախըրը, վէր հըսնէս ըն էտ տըղէն հօրը քաքավըրօթունը, տըղան քըշընաս ա, քա քընի, պա հունց քընի՞, կըղըրգ՛ի յա տաս, Չնմբհորհուս դուշը լինկըն տական մէսը տնիս ա ունէս տինիս տընը, ձըրան անա մին քէփուռ էլ պուք տաս քըսէս, տըղէն վընընը դմստի սըղընաս ա: Աննտ ըսէս ա.

- Թաքավէրին տըղա, պէնան ուրվաս ա, վէր տու մինակ դօչչաղ չըս, շատ էլ պարի, դուգընխա մարթ ըս, ըտըրա հէտէ յէլ ձևգիս ըմ քըն՝զ էրկու պէն տամ. էս քէփուռըս յօ՛ր կալ՛, ըշտըն՝ մին հիվանդ, քօռ, չօլախ, յարալու մարթ տընսնաս, կըքըսիս, դմստի սըղընական ա, էս էլ իմ ճուտէրաս մինըն ա, քէվիս տակէն պէրալ ըմ, տա՛ր, հինչ բախշա քըցիս, լինա վէր մէհէտ ծըլվըլա, էտ բախշընը հիշկան չ՞օր ծառ, չ՞օր քօլ կա, էն սըհաթէն կընընչլմն ա:

Ըտի յա ըսէս, ինքըն մին մունուտումը էլլա քըռչիս, քընիս:

Թաքավէրին կիճի տըղան Չնմբհորհուս դուշին ճօտըն ա քէփուռը տինիս ա ծօցումը, քընիս հըսնէս ձըրաց քաղաքը: Ըռըչան ձևգիս ա քուշին քընի հօրը պալատը, ամմա մին էլ քընէնք՝ ա ընէս, վէր հնլմն մին էրկու օր կէնա, շ՞օրէրը-գատը փօխէ, ձըրան կարքի քըցի, համ էլ հըրցըրփօրց անէ տընսնա՝ հիշ կա, հիշ չի կա ձըրաց յիքըրընը, ձըրան հօրը պըլատընը: Ախըրը, էրկան մըտըծէլանը յընտը մին գիքընընը քըշտէ շննգէրդ ա նի մընէս, ըսքըսէս հա՛ն հըցափօր կօրծ անէլը, հա՛ն էլ ձըմն ուստէն խուսընէլը: Չնմբհորհուս ասմա.

- Ա՛յ դարիք տրդա, մէր յիրգ՛իրին հմլըն էլ չի հմլ, պա ասել չը՞ս՝ ըստի-ըստի պէնէր, մէր թաքավերին կիճի տրդէն դէվը կօլ ա տուվալ, ընդըրա յէլ մին հիւրի-մնլնա՞՞ սիրած օնէ, միհէնգ՛ էս ա քանէ տարէ յա, թաքավերին մը՛ծ տրդան ինչիս ա էտ ըխչըգ՛անը ծօղի, ամմա ախչիգ՛ը ռազի չի, ըսէս ա.

- Յը՛ս քը՛զ կըկ՛ամ մինակ էն վախտը, հիքը ինձը՛տէ մին հանց վը՛սկէ շօն, վը՛սկէ կատու շինիլ տաս, վէր ըտըրանք ինչը՛նր նիհէտ ապըրին, ամմա կըրը՛վ չանին:

- Միհէնգ՛ քըղաքըմը հիշկան լ՛ավ գմրգ՛մր կա, հու փօրցմլ ա, կըրը՛ցալ չի իտի պէն շինի, դէ հունց շի՞նի:

Ըստը՛դ թաքավերին կիճի տրդան մաննը կըծէս ա, մը՛ննըն ա ընգընէս էն ըխչըգ՛անը տուված մուտանան, տիւս ա ունէս իրը՛ք հէտ պըչիս, թա.

- Ա՛յ ուստա, էտ կօրծը ինձ տի՛ս յը՛ք, ծք՛իւց կըք՛իմիս թաքավերին մը՛ծ տրդէն կօշտը, մին փութ վը՛սկէ կ՛ծօղիս, կ՛աս տը՛ղըն էլ ինձը՛տէ մին փութ շըմբալութ իք՛ կօնիս, մընացածը քու կօրծըտ չի:

Ուստան ընգընէս ա մըտըծմունքու մաչ, ասմա.

- Ա՛ստուծ, պա յը՛ս մին պառավ, ք՛մսիք մարթ, յը՛ս ըտի պէն տը՛սած էլ չըմ, յը՛ս հինչ ա՞նիմ, կուլօխըս կըկըտըրին:

Ամմա կօզի ըտի յա ըսէս, էս ուստան տըսնաս ա, վէր էտ տրդան ծրնիշ փօրմի տրդա յա, տըսնաս ա, վէր ըտըրա մաչին մին հինմր կա, վէր ինքը՛ կուլօխ չի ընգընէս, համ էլ մըտըծէս ա, թա ջնառը-ջըհննննմմը, առաէ ինքան կախ տան, հմլն մին գ՛անքըմը մէհէտ ինքը՛ն էլ կըք՛իմի պալատը, ինքը՛ն էլ մէհէտ մին փութ վը՛սկէ կըտը՛սնա: Ըստի ինքը՛-ինքը՛ խուսէլավ ք՛իս ա թաքավերին մը՛ծ տրդէն կօշտը, թա.

- Թաքավերին մը՛ծ տրդան ապըրած կէնա, յը՛ս փըլան ք՛իւչին գմրգ՛մրըն ըմ, մին փութ վը՛սկէ տօ՛, օք՛իւց նըշընածէտ ծօնածը շինիմ պիրիմ: Վէր կըպիրիմ, մին փութ էլ ծք՛իւց կըտաս, վէր պիրիմ վէչ, ինձ ժողովուրթէն աշկէն ըռաշկէն դինմր-դինմր կանիս վէր ածիս:

Էս վէր ըստի ըրիսիյին խուսէս ա, պիրիս ըն վը՛սկէն տաս, յօր ա ունէս ք՛իս էն տրդէն ծօնած շըմբալութըն էլ իք՛ ունէս, կ՛աս տօն: Վէր ուստան քօն ա ինիս, թաքավերին կիճի տրդան վը՛սկէ մուտանան տիւս ա ունէս իրը՛ք հէտ պըչիս, հըրամանքը տաս, ինքը՛ ըսքըսէս շըմբալութ օտէլը: Ուստան ա ինքան կընէգ՛ը ուռքանա յը՛ր ըն կընաս, թա տիւսըտօն անին, տըսնաս՝ վէշ մուհա՛լ, հի՞նչ, մին վը՛սկէ շօն, մին վը՛սկէ կատու ինքանց հըյաթըմը լօք-լօք ընէս: Ախըրը, կուլօխըտ հինչ շատ ցըվըցընի՞մ, էս ուստան էտ շօնըն ա կատուն տընէս ա պալատը, հախը յօր ունէս կ՛աս: Միհէնգ՛ սաղարաթը սաղ քըղաքավը մին ա տըռաս, թա պա ասել չը՞ք՝ թաքավերին մը՛ծ տրդան էն լիւսիւ պատառ ըխչըգ՛անը սըրտնիլիքը կըղարալ ա, քըշէրըս հըրսանէք՛ ըն ընէս, թաքավերըն էլ ուրխութունան լօխչին ինչիս ա հիւրնմմա անէ: Սաղ ժողովուրթը ք՛իս ըն հըրսանէք՛, լօխչին նիհէտ էլ՝ ուստան: Էս տրդան էլ ըսպըսէս ա, առաէ հըրսընքէն էն թիւնը վախտը սը՛վ շծրէր կընաս, սը՛վ ծի նըստէս, ք՛իս հըրսանէք՛ խընգըրէս, հըրսընքըվուրնէրէն ինչը՛ն-

րօնցավ ըծես, վերջընըն էլ փրսըցուվեն շավարը վեր քըշիս, վրճեն քօշին շըլաղավը մին դաղմա քըխես, ինքը իլլմթ-միլլմթ ինիս կուրչիս:

Էք՛սը ուստան բեքը՛փ, կըլխան փըռած, կ՛աս ա, քա.

- Ա՛յ տըղա, պա ասել չը՞ս՝ քըշերես հինչ ա իլմլ. մին ազդուն, սը՛վ շնրերավ, սը՛վ մասկա քըցմծ, սը՛վ ծի նըստած, յը՛կալ ա քաքավերին մը՛ծ տըղեն հըրսանեքը խընգարալ, ինրան վրճեն էլ դաղմա քըխալ, էն յիրգ՛իմք՛ան կաքած հըրթնացուն էլ ճօխտ վրճենը մին չըմուշկուն ա տիրմլ, քաքավերին քա.

- Յը՛ս քու մը՛ծ տըղետ նիհետ փըսակվել չըմ, ըտըրա շավարը վեր էսքանեն մաչին հանալ ըն, տա հինչացու վա՞:

- Խը՛ղճ քաքավերը, առանց էն էլ պըռաված, աշկերը քուռացած, լ՛ըհա մընացալ ա կըրակու մաչի, ճարը կըտըրած ինգիս ա էտ ըխչըգ՛անը մաշնակ տըղեն նիհետ փըսակե, էտ յաղին ճըմփածըն էլ տեմ ա տիրմլ, քա յը՛ս մինակ էն վախտը կըփըսակվիմ մաշնակ տըղետ նիհետ, հիքը ինճետե մին հանց վը՛սկե կատու մինգ՛ել վը՛սկե մուկուն շինիլ տա, վեր ըտըրանք սաղ օրը ինրինը նիհետ խաղ անին, ամմա կըռը՛վ չանին:

Էսքանը ուստան պըտմես ա, քառանչ քըշիս, համ էլ ասմա.

- Մատաղ ինիմ քը՛գ, միհենգ՛ քաքավերին մաշնակ տըղան էլ ինճ ծեն ա տուվալ, մին փուք վը՛սկե տուվալ, քա.

- Յա էտ պենը շինի, յա քա չե կուլօխըտ քըռչըցընական ըմ:

Տըղան ասմա.

- Ո՛ւստա, սը՛րտըտ լեն պահե, էտ վը՛սկեն էլ պե՛ր, բըզարան մին փուք տըկօղեն էլ ի՛ք՛ կալ՛ պեր, տու արխային ք՛ինի կօրծետ:

Ախըրը, վեր ուստան էտ պեները պիրիս ա, քաքավերին կիճի տըղան էնքան ա ըսպըսես, վեր ուստան ա ինրան կընեգը քունավ ընցընին, էն մուտանան էլլա տնու ա ունես իրը՛ք հետ պըչիս, հըրամանքը տաս, ինքը ըսքըսես տըկօղեն օտելը: Ուռքանա ուստան գնրթնընաս ա նի մընես տըղեն օթաղը, տըսնաս՝ մին վը՛սկե կատու, մին վը՛սկե մուկուն էն ըն տափեն խաղ ընես: Հա՛մ մաք ա մընաս, հա՛մ էլ յօր ունես ք՛իս քուշին քաքավերին մաշնակ տըղեն կօշտը: Գե էլ հի՞նչ, էրկու ժամանը յը՛տը քաքավերին ջառչեքը ք՛նչեքըն ըն ընգընես, քա.

- Գ՛իղմցմծ ինիք՛, վեր ինրինգ՛նը մեղանըմը քաքավերին մաշնակ տըղեն հըրսանեքըն ա, լօխըտ կըկ՛աք:

Վերչը, վեր հըրսանեքը ըսքըսես ա, քաքավերին տըղան կ՛մըմնըր շծրեր ա կ՛ընաս, կ՛մըմնըր ծի նըստես, ք՛իս մըկըրներեն դըրըն-դարան ընես, շըլթաղ քըցիս, փրսըցուվեն շավարըն էլ հըրթնըցուվեն աշկեն ըռաշկեն վեր քըշիս, վրճեն քօշին շըլաղավը մին դաղմա քըխես, ինքը էլլա յմյմիշ ինիս: Էն մին օրը ուստան էլլա կ՛աս ա, քա.

- Ա՛յ տըղա, պա գ՛իղմս չը՞ս՝ հինչ գնլնում պեն ա իլմլ. մին կապը կըտըրած ջնհիլ յը՛կալ ա քաքավերին մաշնակ տըղեն հըրսանեքը հըրըմցըրալ, ինրան էլ վրճեն մին դաղմա քըխալ խըյտառակ ըրալ, էն յաղին տարած հըրթնացուն էլ վրճենը տեմ ա ըրալ, քա ինճ վրճեն դաղմա քըխած փըսացու չի հարկավեր:

Միհեճգ՝ խրճիճ քաքավերը իլննծըն էլ կօշ ա յըկալ, վըխէս ըք, թա լ՛ըհա ինք՛ը ձըրան մին խըսարաթ անէ, մէր յերգ՛իրը քաշ-քըչըղակու փայ անէ:

Թաքավերին տըղան էտ վէր ըսկընաս ա, իլըհիմննըս սիպտակ շծրէր ա կ՛ընաս, սիպտակ ծի նըստէս, Ձնմընըրնուտ դուշին ճօտըն ա թէփուտը տինիս ծօցըմը, նի հըսնէս հօրը պալատը: Ք՛իս ա տըսնաս հի՞նչ, հննը մաշկան կըռա-ցած, աշկէրը քօռ, ունքըմաշան աղու վա ծըլլաս, ձըրաց բախշան էլ սաղ չուրացած, բախշան հէշ, էն վը՛սկէ խընճծրէն էլ փըսաշծր տը՛ռած, լ՛ըհա էրկու տիղնննճ տիրը՛վ ա մընացալ տննլին պըթկէն: Էտ վէր տի տըսնաս ա, էս տըղան լ՛ըհա հիրսան նիհէտ ձըգիս ա թա տըրաքվէ, մին էլ զինք՛ը վըհըքէս ա, Ձնմը-քնըրնուտ դուշին ճօտը քըցիս բախշան, թէփուտըն էլ տննու ընէս քըսէս հօրը աշ-կէրը: Էտ վէր ըտի յա ընէս, մին ըշկըճըպէլըմը բախշան նօրիցան կընընչիս ա, հննըն էլ աշկէրը պիննս ա տըսնաս՝ ձըրնն ամմէնադօշշադ, ամմէնասիրիլի տըղան սաղ-սըլմաթ ըռաշկէն վը՛ննը: Դէ էլ թա հիշկան ա ուրխընաս, թա հիշ-կան ա տըղէն լըպըգտուտէս, էտ վէ՛չ կասվէ, վէ՛չ կըկ՛իրվի, մինակ էն կասիմ, վէր խաքարը գ՛նըլըն նըման սաղ յիրգ՛իրավը մին ա տըռաս, լօխ կ՛աս ըն ըշկըլըն-սանք: Նննքիր-վէգիրնէն, պըլատն կօրծ ընուղնէն, սաղ պարիկաննէն կ՛աս ըն էտ տըղէն ձըլըրնը ընէս, ըսքըսէս պըչպըչօրէլը, էն ափաթ-գ՛նըրննն ախշիգ՛ըն էլ լ՛ըհա բըլկօնան լօք ա տաս ընգընէս խըտէտը: Միճակ մը՛ծ նա մաշնակ ախ-պէրքըն ըն մըռըզվիս, ունքըրնէն վէր պիրիս, ամմա ճըրընէն հի՞նչ. քըշընաս ըն կիճի ախպօրը վը՛ննէրը ընգընէս, ըսքըսէս թիվիլ-թննվիլ անէլը:

Ախըրը, վէր էս տըղան ձըրան կըլխավը ընցածը լօխ նաղ ա ընէս, թաքավերը ծէրքան փըռէս ա տընէս ձըրան թախտն նըստըցընէս, լուխչին էլ ծէն տաս, թա.

- Ա՛յ իմ սըրտէս սնն, իմ օր ու մըրը՛վ, իմ ո՛ւմբուր, իմ բա՛լա, իմ տար-տըրա՛կան, միհէճգ՛աց տէնը թաքավըրօթունըն էլ ա քունը, իխշանօթունըն էլ, հունցը ձըգիս ըս, ինդի յէլ ըրա՛, ձըգիս ըս լ՛ըհա հըրամանք տօ՛, վէր քու ճօխտ ախպօրըտ ծիյը՛նցը վը՛ռան կասիճն, քաշ-քաշ անիճն, տանիճն քըցիճն էն վէրը:

Թաքավերին կիճի տըղան ասմա.

- Ա՛ հննը, դնը՛ ա, իմ ախպէրք նըմըրդօթուն ըն ըրալ, ամմա յը՛ս կարէլ չըմ ձըրաց ըսպանէլ տամ: Յը՛ս ծըրնըշ հըրամանք ըմ տաս. թօղէ իմ մը՛ծ ախպէրըս էն իրը՛ք քըվօրցը մը՛ծէն նիհէտ փըսակվէ, մաշնակը՝ մըշնակէն, յը՛ս էլ՝ իմ սըրտավ սիրածէս՝ կիճի քըվօրը նիհէտ:

Աննա լօխ ձըրնը նիհէտ կըլըվկօլ՛ ըն ընէս, հիշտըվիս, օխտը օր, օխտը քըշէր հըրսանէք՛ ընէս, մինտը՛դ հաշտ ու օրախ ըպըրէս: Թաքավերին կիճի տըղէն էլ տինիս ըն թաքավէր, ընդըրա կընգանը՝ թաքուիի, ձըրաց յերգ՛իրը, ձըրաց թաքավըրօթունը ավաղ ընէս:

Ըստի ըտըրանք հըսէն ձըրաց մուրազէն, մուր էլ հըսնիք՛ մէր մուրազէն:

Էտքանանըտ յը՛տըն էլ յիրգ՛ինք՛ան իրը՛ք խընճծր ա վէր ընգընէս. մինը՝ էս քաթը ըսօղէն, մինը՝ ըսկընօղէն, մինըն էլ՝ լնն ախշարք տննու ընօղէն:

1(3). ԼԷՎՕԹՈՒՆԸ ԿՕՐՉԻԼ ՉԻ

Ինիս ա, ինիս չի, մի թաքավեր ա ինիս: Էտ թաքավերը հա՛մ շատ հարուստ ա ինիս, հա՛մ դօչչադ, հա՛մ հրնանրն՛վ: Ամնա դէ Աստուծ դանրողը վեր տաս ա, վէշ մին պէնու յիշիս չի, ինրան ծօղնծը ընէս ա: Ուրերան մի օր, հունց ա պըտընէս, էս հընըրսըգ թաքավերը տըղըպէրց ա ընգընէս, օրը օրէն յըրա միշվիս, հնլն ընգընըս, հինչ դօխատուր, հինչ հնքիմ էլ կ'աս ա, կուլօխ չընգընէս, թա տըրա դանրող հինչ ա: Ախըրը, ցնգիր-վէգիրնէն տըսնաս ըն, վեր վէշ մին ճար-ճուր ք'ծմննգ' չընէս, յեր ըն կընաս հիրէվան թաքավերնէրին խաբար ընէս, դաչանք ընէս, վեր տըրանք ինրանց դուխատուրնուն դարկին, բնլնն կարին թաքավերին դանրդին դանրմնն անին, ամնա տըրանց դուխատուրնէն էլ չըն կըրէս մի պէն առաչ քըցին: Մի օր էլ մի քօսակ դանրվիշ ա կ'աս պալատը, թա.

- Թաքավերըն ապրած կէնա, ք'ը՛գ էրկու պէն կարէ սըղըցընէ: Մինը՝ քու յիրգ'իրիտ ծօղունը էն ա մի վը՛սկէ ծուկուն կա, ընդըրա նրոնըն ա, մին ցէլ՝ մի յիրգ'իրըն, գ'իդնս չըմ՝ վեր յիրգ'իրըն, թաքավերին ըխչըկանը փօրըմը, գ'իդնս չըմ՝ վեր ըխչըկա, էն ա մի շահմար օխծ կա, ընդըրա նրոնըն ա:

Թաքավերը աշկերը պիննս ա, վեր հըրցըփօրց անէ, յիշիս տըսնաս՝ դանրվիշ չըկա. հունցը տուըփուս յը՛կալ ա, ընդի էլ տոնս ա յը՛կալ ք'ը՛ցալ, հէտը-թէփուտը մննիլըմ չընէս: Շատ ա մըտըծէս, խըրէգ' ա մըտըծէս, վերչը, ծէն ա տաս մը՛ծ վէգիրին, թա.

- Մունք, վեր շատ օգինք' էլ, կարէլ չընք շահմար օխծը քըթէնանք, սադ յիրգ'իրին թօնչէք'ը հըվըքէ՛ցէք', թօդ քըշէր-ցիրը՛կ ցի մընին ծօղը, ըշտըղա վերէ յա՝ էտ վը՛սկէ ծուկունը ինի, փըռնին, իմ մադար տըղէս էլ նըրտնէրէն դըրկը՛ցէք', լ'ըհա վեր փըռնին, թօդ մօրթէ պիրի:

Դէ ըսի հըրամանը հունց կարօղ ա՞ տը՛ղ չի հըսնէ, էք'սը հինչկան թօնչէք' կան, ինրանց թօնէրը յեր կալնծ, ք'իս ըն ծօղը՝ թաքավերին տըղան էլ տըրանց նըրէտ: Տըրանք շատ ըն չըչըրվէս, շատ ծուկուն ըն փըռնէս, ամնա հինչ օ՞քուր. վը՛սկէ ծուկունը կա վէչ, վեր կա վէչ:

Ըստի անց ա կընաս մին ամէս, լօխ դիլիսօր, լօխչին ումէդը կըտըրված, մըն էլ էն ըն տըսնաս, վեր մի պառավ թօնչի, սնսը կուլօխը քըցնծ, լ'ըհա ուրխունալան նըրէտ լօք-լօք ա ընէս, թա.

- Թաքավերին դանրմնըն փըռնալ ը՛մ, թաքավերին դանրմնըն փըռնալ ը՛մ:

Թաքավերին տըղան իրբիննլ վագ ա տաս, տըսնաս հի՞՞նչ. մին վը՛սկէ ծուկուն կա էտ թօռըմը, էնքան դաշննգ', վեր կարէլ չըս, թա էրկու հէտ յէշիս, ինք'ըն էլ պէրանը հանց պիցըրիօփի ա ընէս, ասիս լ'ըհա ք'ըզանա ջան ա ինգիս:

Սադ թօնչէք'ը ուրխընաս ըն, յը՛րք ըն ըսէս, պար ըն կ'աս, ամնա թաքավերին տըղան, վեր շատ պարի, խըղճնըտանքավ տըղա յա ինիս, էտ ծուկունը տը՛սնալըն իրնն սը՛րտը տըկըտիյէր ա ինիս, ծէրքը փըռնէս չի, վեր մօրթէ, յեր ա ունէս յէտ քըցիս ծօղը, լօխ մընաս ըն գարմացած: Դէ հունց չի՞ գարմանան, էտքան չըչարվալ ըն թաքավերին դանրմնըն քըթնլ, մին մունուտունը ճնրը

քրցան, էն էլ հու, հու, թաքավերին մադար-գ'նուներ տրդան: Միհենգ' խաբարը հրսնէս ա թաքավերին, էս էլ կըտրդէս ա, փըրփըրէս, նուրան կուրցընէս, պիրիս ա հըրաման տաս, վեր մէյդանընը դարաղաջին վեր թողին, սաղ ժողովուրթէն աշկէն ըռաչէն տրդէն կախ տան: Լօխ լնցըկօժ ըն ընէս, սծք' ըն ըսէս, թաքուհին ա ննգիր-վեգիրնէն էլ ընգընէս ըն թաքավերին վը'ննէրը, դաչանք-պըղատանք ընէս, վեր հըրամանը յէս յէր օնէ, վեր նուրան իլննծ-չիլննծ մադար տրդէն բաղա չի տա, դնլմնն չի ուրխըրցնէ, թախտը տերտակ չի թողէ, ամմա թաքավերը վէշ մինին ըսկընաս չի, ասմա:

- Ինձ բիդասը տրդա չի հարկավեր, կախ տըվէք':

Վերչը, վեր ք'անդիրը քրցիս ըն տրդէն վեգը, հանցու կախ տան, թաքավերին պատավ մարը կ'ասա ա նուրան տծշը պիննս, յումբրուխավը վեր թըկէս, թաքավերին թա:

- Հարամ ինի էս ծէժըս, վեր տու վըս կերալ, յա' էս սըհաթէս մաչին հըրամանըտ փօխէ, յա' թա չէ սաղ ժողովուրթէն ըռաչէն նօթան ըծըլական ըմ ինձ կըրակ տամ, ք'ը'գ խայտառակ անիմ:

Թաքավերըն էլ նուրան մօրը շատ ա ինիս սիրիս, մարը վեր ըտի յա ըսէս, պատառ կըկըդէս ա, վեգիրին ծէն տաս, թա:

- Էտ լուկուտէն դարաղաջան քըշըրըթ'ք', իմ յիրգ'իրաս տն'ս քըցէցէք', թող էլ աշկէս ըրվա վէչ:

Ըտի էլ ընէս ըն, էտ տրդէն թաքավըրօթննննն տնու ըն քրցիս, թաքուհին էլ լ'ըհա հըսցընէս ա մի հափուռ վը'սկէ ածէ ջուրը, պատառ տէսան-տէնան էլ մի բօխճում կապէ տինի ծէրքէն: Միհենգ' էտ տրդան, ադուն կըթէլավ, ք'իս ա, թա ըշտը'դ ա ք'իս, թա հինչու հէտէ յա ք'իս, ինք'ըն էլ չի գ'իդնս, ամմա ըն էլ ասիմ, վեր նուրան ըրածան փուշմընէս չի, չննք'ի մըտըծէս ա, վեր դնլգ ա ըրալ, վեր էն անլնլգն հիյվանէն ըգադալ ա: Վերչը, շատ ա ք'իս, խըրէգ' ա ք'իս, հրսնէս ա մի խօր ծծը, տըսնաս' էտ ծծընմը մին հըլէվուր նըստած չիբուխ ա քըշիս: Մուտընաս ա պարյօր տաս, կօխկէն նըստէս: Էս հըլէվուրը ասմա:

- Բալա, տու հուվ ը'ս, հինչ ը'ս, էտ խէ ըտի դիլխօր ը'ս, ա'սէ, բնլնն կարին դնրդիտ դնրմնն անիմ:

Տըղան թառանչ ա քըշիս, թա:

- Ա'յ դօրփէր, պա իմ դնրդըս պըտմէ'լի դնրդ ա, վեր պատմիմ, վեր մինին հնրը տրդէն տանան տնու քըցի, ընդինին դնրդը հունց բի'դի ինի:

Հա'ն ըտի յա ըսէս, հա'ն էլ կըլխավը յը'կաժը լօխ պըտմէս:

Հըլէվուրը ըսէս ա:

- Դնրդ մա'նէլ, տու հինչը ըրալ ըս, դնլգ ըս ըրալ, ծուկունըն էլ ա շունչ, հանց գ'իդննք' լնլգն չօնէ:

Վեր պատառ դինջընաս ըն, ըստըղաս-ընդըղան խուսէս, էս պատավ մարթը ասմա:

- Ա'յ տրդա, յէք յէս նա տու հընգըրանաք, ք'ինինք' էս կօխկէ քըղաքումը

մինտրեղ կօրծ անհինք՝ կրվարընէս պահինք՝, համ էլ բնւնն կարինք՝ պատառ վուլ յէտ քըցինք՝, ամնա իմ պայմանըս էս ա. հինչ էլ վէր ըշխադինք՝, մի տըռնանը յէտը բիդի կ'անք հննննն էս ծծրոնը հալալ կէս անհինք՝, մարթա մէր փայը յէր օնինք՝ ք'ինինք՝:

Տըղան ըռագի յա կընաս, սըրանք ըտի հընգըրնաս ըն ք'իս քաղաքը, մի քանէ օր կօրծու շօռ կ'աս, վէրչունը տըղէտ թաքավէրին պըլատըմը կօրծի նի մընէս՝ հունցը բախչան բիջնրծոյ: Կօզի մինը պառաւ, մինը ջննիլ, ամնա շատ լ'ավ հընգէրունք ըն տըռնաս, ուրոնը նըրէտ հաշտ-համէրաշխ թաքավէրին բախչան բիջիքիս ըն, ուրննց հախը ամնէն ամէս յէր ունէս, յօլլա ք'իս: Սի օր էլ էտ տըղան յիշիս ա տըսնաս՝ թաքավէրին պըլատէն յէրէ բըլկօնէն մի պէն ա ըլլվ-ալավ ընէս, գ'իդնն ա, թա պաժար ա, մի վէրրա ճոնր ա յէր ունէս ք'իս, տըսնաս հինչ պաժար. էտ բըլկօնըմը մի ախչիզ՝ կա վըճնը, վէր լ'ըհա ըստի իրէվու նըման փըլըստըրակէ յա տաս: Էտ ըխչըզ'անը տըսնաս ա, թա չէ, սիրահարվէս ա, օշան տըռնէս վէր ընգնէս: Հըլէվուրը կ'աս ա տըսնաս՝ հընգէրը ճըպաղած, էտ վէրրա ճոնրը ըծէս ա յըրան յէտ պիքիս, հըրըրնէս, թա էտ հինչ ա լնն, հինչ ա պըտահալ, տըղան ասմա.

- Ղօրփէր, միհէնգ'ի մի ախչիզ՝ ըմ տը՛սալ, լ'ըհա էն կասիմ, վէր յը՛ս էլ առանց դըրա գ'անք չօնիմ, յա՛ էտ ըխչըզ'անը բիդի ծօղիմ, յա՛ էլ ինձ մին խըսարաթ ըմ ընական:

Հըլէվուրը քըթէն տակէն ծըծըղէս ա, թա.

- Ա՛յ բալա, պը՛լ ը՛ս, էտ թաքավէրին կիճի ախչիզ'ըն ա, հունց օ՞ղիս, տու գ'իդնն ը՛ս, քանէ ջննիլ ա էտ ըխչըզ'անը դննրոնն բաղա ք'էցալ, հանէ էն ծծրը էն ա ջիհիլնէրու վըսկըռնէրավ լըցցած:

Տըղան վըճնը տէմ ա ընէս, թա.

- Չէ՛, վէր չէ՛, յա՛ էտ ըխչըզ'անը ծօղի ինձը՛տէ, յա՛ էլ թօղէ իմ կըլօխըս էլ կըտրին:

Հըլէվուրը տըսնաս ա, վէր էտ տըղան ուրննն խուսկէն պէնդ ա վըճնը կացալ, ասմա.

- Դէ վէր սըրաոնկիլիք'ըտ էտ ա, հինչ ա՞նիմ, յէ՛ր կաց շծրէրըտ փօխէ՛ ք'ինինք՝ թաքավէրին կօշտը, տը՛սնանք՝ հինչ ա ըսէս:

Վէր հըսնէս ըն թաքավէրին կօշտը, հըլէվուրը կըլօխ ա տաս, թա.

- Թաքավէրըն ապրած կէնա, յէկալ ըմ կիճի ըխչըզ'անըտ ծօղիմ իմ էս լ'ավ հընգէրէս հէտէ:

Թաքավէրըն ասմա.

- Լ'ավ ըս ըրալ, ամնա իմ պայմանըս էս ա. օխտը տարէ յա՛ իմ ըխչըզ'անըս լնկոնն կապ ընգած, թա կըրէցէր խուսըրնիս, թօղէ քու ասածավըտ ինի, թա կըրէցէր վէչ, քու կըլօխըս էլ ըմ կըտըրլական, քու հընգէրէտ կըլօխըն էլ:

Ըստի մըսըրհաթ ըն ընէս, վօրօշիս, վէր ուրոնկ'ոնը հըլէվուրը նի մընէ ըխչըզ'անը օթաղը, խուսըրնէ: Վէր մըթնէս ա, ըստա ուրնն տիրմիդօրման յէր ա ունէս ք'իս ըխչըզ'անը օթաղը, տըսնաս՝ էտ ախչիզ'ը փիրդին քըմակէն կ'օղուլ

կացած: Վէշ մի պէն չի հրըցընէս, լ'ըհա ջուբան տիրմիդօրման տոնս ա ունէս տինիս ըստօլէն յըրա, թա.

- Այ տիրմիդօրմա, էրկան քըշէր ա, մի քըթըհընգէր չօնիմ, թա նըհէտը քաթ անիմ, էս ախչիգ'ըն էլ օթի-ծօրփիմթ ա տը'ռալ նըստալ, լ'ըհա տու ինիս, մի մնասնլ ասէ՝ քըշէրըս լ'նըսընհինք':

Տիրմիդօրման ասմա.

- Այ հըլէվուր, հինչ ա'սիմ. ինիս ա, չինիս, մի դոնրգ'անր, մի դանրգի, մի դէր: Սըրանք խուսկըրնէն մին ըն ընէս, շէնան կըլօխ յէր ունէս ք'իս ծըմակը: Ուրանք էլ պայման ըն կըպէս, վէր ամմէն քըշէր մինը գէրթոնն կէնա դարավուլ քաշի, էն էրկունը քօն ինիս: Ըտըչի քըշէրը դոնրգ'անրն ա դարավուլ քըշիս: Վէր տըսնասս ա՝ էլ կըրէս չի գէրթոնն կէնա, կացէնըն ա հօրէնք'ը յէր ա ունէս մի մը'ծ կադնէ կըտըրէս, տիշիս մի փանդի ախչիգ' շինիս: Էրկունջի օրը դանրգի հընգէրէն հէրթըն ա ինիս, էս էլ մըտըծէս ա, մըտըծէս, թա հինչ անէ, վէր քօնը տանէ վէշ, պիտիս ա մի դաշանգ' հըրսընքու դարյա կըրէս, էտ փանդի ըխչըգ'անը կ'էց տաս: Էրը'քինջի օրը դէրըն ա գէրթոնն կընաս, տոնս ա կ'աս շօռ կ'աս, տըսնաս՝ ըտը'դ մի ախչիգ' հըրսընքէն դարյան կ'էցը, մուտընասս ա, թա նըհէտը խօսէ, տըսնաս՝ փանդի արձան: Ըտըրա իլմծ-չիլմծըն էլ մին թիլիսիմ մուտանա յա ինիս, ուրան մաննան տոնս ա ունէս քըցիս ըխճըգ'անը մաննը, էտ արձանը սըղընասս ա, տըռասս մին հոնրի-մանլմգ' ախչիգ': Քըշէրավ յօխ յէր ըն կընաս, սըքսէս ուրոնը նըհէտ կըռը'վ անէլը. դոնրգ'անրը ասմա՝ յը'ս ըմ փանդի ախչիգ'ը շինանլ, յը'ս էլ բիդի նըհէտը փըսակվիմ, դանրգին ասմա՝ յը'ս ըմ շօրը կարալ, յը'ս բիդի ծօղիմ, դէրըն էլ ասմա՝ յը'ս ըմ սունչ տուվալ, ախչիգ'ը իմըս ա:

Ըստը'դ տիրմիդօրման սուս ա ընէս, թա.

- Հըլէվուրըն ապրած կէնա, տո'ւ հինչ կասիս, ախչիգ'ը հոնը ա' հըսնէս:

Հըլէվուրըն ասմա.

- Ախչիգ'ը դոնրգ'անրէն նըհէտ բիդի փըսակվէ:

Տիրմիդօրման էլ թա.

- Չէ', ախչիգ'ը դանրգ'անը նըհէտ բիդի փըսակվէ:

Սըրանք սըքսէս ըն ուրոնը նըհէտ յըխըբօղազ ինիլը, թաքավէրին ախչիգ'ըն էլ փիտղին քըմակէն կըռընէն դըրճըրճընէս ա, ամմա կըրէս չի ուրան պահէ, ասմա.

- Տուք ճօխտըս էլ սըխալ ըք մըտըծէս, ախչիգ'ը դէրին ա հըսնէս, ընդըրա հէտէ, վէր ինք'ըն ա էտ ըխչըգ'անը սըղըցըրալ, հաս էլ դոնրգ'անրը կըկարէ էրոնշ փանդի ախչիգ' էլ շինի, դանրգին կըկարէ էրոնշ շօր էլ կարէ, ամմա դէրին իլմծը մի մուտանա յա իլմլ, էն էլ տըվալ ա ըխչըգ'անը, ինք'ը էլ կարէլ չի էրոնշ արձանու սունչ տա:

Հըլէվուրը լ'ըհա ըտըրա յա ինիս մնթանլ, էտ ախչիգ'ը վէր խուսէս ա, ինք'ը տիրմիդօրման քըցիս ա ջուբը, ք'իս թուշին թաքավէրին կօշտը, թա.

- Թաքավէրըն ապրած կէնա, յը'ս քու ըխչըգ'անըս խուսըրէ, մընասս ա՝ տուվ էլ քու խուսկէտ տար վը'ննը կէնաս, հըրսընքու թադարէք' տը'սնաս:

Թաքավերըն ասմա.

- Հանց գ'իդանք տու ըսր'ցեր, հրվա'տողը հու վա, յը'ս մինչեվ վեր իմ աշկավըս տը'սնամ վեչ' իմ ախչիգ'ըս խուսէս, ք'ը'գ ախչիգ' տըվողը չըմ:

Հըլեվուրը քառանչ ա քըչիս, քա.

- Շատ լ'ավ, էք'ուց ը'րն'ուգ'ն'ընը մըղակը կըթողիմ պեց, կըկ'աս յեչիս:

Էք'սը, վեր մըթնէս ա, էս պատավ մարթը էլլա ք'իս ա ըխչըգ'անը օթաղը, տիրմիդորման տինիս փիրդին ըռըչին, քա.

- Ա'յ տիրմիդորմա, մի մնսնլ պատմե' քըչերը լ'ուսըցընինք', շատ ա էրկան:

Տիրմիդորման սըքսէս ա նաղլ անէլը.

- Ինիս ա, չինիս, մի քաքավեր, էս քաքավերին էլ ինիս ա մի շատ դաշննգ' ախչիգ': Էս ախչիգ'ը, վեր կ'աս ա մարթու ք'ինիլի վախտը, սաղ յիրգիքավը մին ա ընէս, վեր ինք'ը կըփըսակվե էն տըղէն նըհէտ, հու վեր կարէ ը'րմն հէտէ անմահական ճ'ըրը պիրի:

Շատերըն ըն փուրցիս, ամմա վեշ մինը կըրէս չի էտ ըխչըգ'անը պայմանը կըղարէ: Էտ քաքավերին չուրըննէրան մինին էլ իրը'ք տըղա յա ինիս, սըրանք էլ ըն ք'իս: Վեր մի տարէ հըղէ յըն ք'իս, ըռըչնէն ա կ'աս իրը'ք հըղէ, տըրանք մարթա մի հըղավ ք'իս ըն, համ էլ մըսըհաթ ընէս, վեր մի տըռնանը յետը կ'ան էտ հնմնն տը'ըը ը'րն'ըր ջիհին, յետ տը'ռնան: Մի տըռնանը յետը վեր կ'աս ըն ըտը'դ պըտըհէս, սըքսէս ըն նաղլ անէլը, քա հու հինչ ա տը'սալ, հու հինչ ա պերալ: Մը'ծ ախպերը ըսէս ա՝ յը'ս կըրը'ցալ չըմ անմահական ճ'ըրը պիրիմ, ամմա հասէ մի հիլի յըմ պերալ, վեր մաչին սաղ ախչարքըս ըրվաս ա, մաշնակ ախպերըն ասմա՝ յը'ս էլ մի քըռչժղ գ'մբ'նն յըմ պերալ, վեր հու յըրա նըստէ, ըշտը'դ ծղի, մին մուսուտումը կըհըսնէ, կիճի ախպերըն էլ քա՝ դէ հինչ ա'սիմ, յը'ս էլ էրն'շ պէն չըմ կըրը'ցալ, լ'ըհա մի բօթուլ անմահական ճ'ըրը ըմ քըթնլ պերալ: Մըրանք ըստի քաթ ըն ընէս, մըն էլ բ'ը'րդ'նն մը'ծ ախպերը հիլվըմը յիչիս ա տըսնաս՝ քաքավերին ախչիգ'ը էն ա տըղըպերցըմ՝ մըռնէլու յըրա, սաղ պալատըն էլ, կըլխէն հըվաքված, սժք' ըն ըսէս: Ախպերքը էտ վեր տըսնաս ըն, էլ վախտ չըն կուրցընէս, նըստէս ըն մաշնակ ախպորը պերած գ'մբ'նն, մին ըշկըճըպէլըմը հըսնէս պալատը, կիճի ախպորը պերած ճ'ըրը ըժէս ըտըրա յըրա սըղըցընէս:

Տիրմիդորման, վեր ը'րան քաթը պըրժընէս ա, ասմա.

- Ա'յ հըլեվուր, ախչարք տը'սած մարթ ըս, միհէնգ հինչ կա'սիս, քու գ'իդանլմվ ախչիգ'ը հ'ը'ր նըհէ'տ քիդի փըսակվե:

Հըլեվուրը քա.

- Ըտը'դ հիշ կա' մըտըժէլի, ախչիգ'ը մը'ծ տըղէն ա հըսնէս, ընդըրա հէտէ, վեր ըտըրա պերած հիլվըմըն ըն տը'սալ, վեր ախչիգ'ը ծանդըր ա, հիլին ինմը վեչ, կըլօխ չըն ընգընէլ, ըտի էլ ախչիգ'ը կըմը'ռնար:

Տիրմիդորման ասմա.

- Տու մըթնը չըս, ախչիգ'ը հըսնէս ա մաշնակ ախպորը, վեր տըրա պերած գ'մբ'նն չինմը, կարէլ չին ըտի ճէլլի հըսնին սըղըցընին:

Միհենգ՝ սրբանք վեր ըստի հծջնթ ըն տաս, թաքավերին ախչիգ՝ըն էլ հիշկան ընէս ա, թա խօսէ վէչ, կըրէս չի, փիռդին քըմական տոնս ա կ'աս, թա.

- Ա՛յ հըլէվուր, վէ՛չ տու վըս դոնգ, վէ՛չ քու տիրմիդօրմատ, էս ախչիգ՝ը կիճի ախսայօրը նըհէտ բիդի փըսակվէ, ընդըրա հէտէ, վեր մը՛ծ ախսայօրը հիլին էլ ա մընացալ, մաշնակ ախսայօրը գ'անբնն էլ, ամմա կիճի ախսայօրը իլննծը մի բօթուլ ճոնը ա իլնն, էն էլ ախչիգ՝ը խըմալ ա սըղացալ:

Թաքավերըն ա թաքուհին էն ըն ինիս մըղակէն քըմական թիմիշա ընէս, վեր տըսնաս ըն՝ ոնրննց ըխչըգ՝անը լոնգոնն պէցվալ ա, ուրխացած նի յըն մընէս ըխչըգ՝անը պըչպըչուրէս, էս մարթին անա էլ շատ շունուրիակալ ինիս, թաքավերըն ասմա.

- Ա՛յ հըլէվուր, իմ ասածըս ասած ա, հընգէրէտ ծէ՛ն տօ՛ կ'ա, ամմա վեր քու մաշիտ ըտի հինննր կա, խէ կընօխէ չը՞ս յէկալ, նըհախ տը՛ղան էնքան ջննիլ-ջըհոնը կըտօրալ ըմ, էն ա ծծօրը մէյդալ լըցցած:

Հըլէվուրը ասմա.

- Վէ՛չինչ, թաքավերըն ապրած կէնա, իմ տիրմիդօրմաս հնննն էն ա մին փնննդ էլ օնէ, էս սըհաթէս քու կըտօրած լօխ ջիհիլնուն սըղըցընական ըմ:

Ըսէս ա պըրծընէս, ակուշկավը տիրմիդօրման թօղ ընէս քըցիս ծծօրը, հիշկան ջիհիլու վըսկըռնէ կա, լօխ սըղընաս ըն կ'աս պըլատէն ըռաչէն շըրվէս: Էտ դննրմըտ հըլէվուրէն հընգէրըն էլ ա կ'աս նի մընէս թաքավերին ըխչըգ՝անը օթաղը: Դէ ըն էլ ասիմ, վեր էտ ախչիգ՝ը էտ տըղէն տը՛սնալըն իբնն կըծ'ընաս ա էտ տըղէն յըրա, կօլննվըն ընգընէս, սըքսէս ուրխութունան լննց ինիլը: Թաքավերըն էլ պիռիս ա օխտը օր, օխտը քըշէր հըրսանէք՝ ընէս, տըրանց փըսըկէս, մի քանէ օրանը յէտը լ'ավ պէժիք՝ տաս, կըլխավըն էլ՝ վէց ծիյապէռնը վը՛սկէ, հըլէվուրէն նըհէտ հըղէ տիճիս: Մըրանք էլ ոնրոնը նըհէտ գ'ափ-գ'ուփ ընէլալ կ'աս ըն հըսնէս հննննն էն ծծօրը, ըշտը՛ղ հըլէվուրըն ա տըղան ջիհնն ըն:

Վէրը, կըլխըրնէտ հինչ ցըվըցընի՞մ, վեր էտ կ'էտէն դըրաղէն նըստէս ըն հաց ուտէս, դինջընաս, հըլէվուրըն ասմա.

- Ա՛յ տըղա, հօ մէր պայմանը մըննատ ընգալ չի՞:

- Չէ՛, հունց կարօղ ա՞ մըննաս ընգընէ:

- Դէ վեր մը՛տըտ ա, յէ՛ր կաց, հինչու պէրալ ընք, քու ծէրքավըտ հալալ կէ՛ս յըրա, մարթա մէր փայը յէր օնիք՝ ք'իճիք՝:

Տըղան յէր ա կընաս լօխ կէս ընէս, իրէք վը՛սկալ պէռնած ծի յէլ մի փային նըհէտ տաս էտ մարթին, թա.

- Ա՛յ դօրփէր, էս էլ քու փայըտ:

Հըլէվուրը չիբուխը ծիք՝ ա տաս, թա.

- Չէ՛, ա՛յ տըղա, էտ դոնգ չի տը՛ռալ, ախչիգ՝ըն էլ բիդի մաշան ճըղիք՝ կէս անիք՝:

Միհենգ՝ էս տըղան հա՛մ մաթ ա մընաս, հա՛մ էլ էտ մարթին դաշանք ընէս, պըղատանք ընէս, ասմա.

- Ա՛յ դօրփէր, ըտի հունց կիճի՞, էս ախչիգ՝ըն իմ կընէգ՝ըս ա, հունց կէս ա՞նիք՝,

իմ փայ հրրուսությունըս էլ ք'ը՛գ ինի, թն՛ք'ի էտ պէնը անիս վէչ:

Հըլէվուրը ըռագի չի կընաս, մին սոր կացէն ա յէր ընէս մուտընաս, վէր ըխչըգ'անը թըխէ մաչան կէս անէ: Էս վէր կացէնը պիցըրցընէս ա, թա թըխէ, էս ախչիգ'ը վախսան նըհէտ ծըկըթաս ա, վէր ծըկըթաս ա, ըտըրա պիբանան մի գը՛ն շահմար օխց ա վէր ընգընէս, յըրա պըրծընէս, թա տըղէն կըծէ, էտ մարթը կացնավը թըխէս ա էտ օխցէն թիք'ը-թիք'ա ընէս, մի բօթուլ էլ տըրա ըռնան լըցընէս տաս տըղէն, թա.

- Ա՛յ բալա, միհէնգ' կըլօխ ընգէ՞ր, իսէ յըմ էտ ըխչըգ'անը վըխծըցըրալ, էս օխցըն ա իլնլ ըտըրա էտ օրը քըցնծ, միհէնգ' կարիս արխային կընգանըտ էլ, էտ սաղ հրրուսությունըն էլ յէր օնիս ք'ինիս քա հօր պալատը, էս բութուլէն նըր՛նըն էլ քա հօր դնըմնըն ա, վէր քըսիս ջանը, դնստի սըղընական ա:

Տըղան մընաս ա շըշկ'ըլված, մին էլ զինք'ը հըվըքէս ա, կըմկըմալավ թա.

- Ա՛յ դօրփէր, պա տո՞ւ, պա յը՛ս ք'ը՛գ հինչ լ'ըվօթուն ա՞նիմ:

Հըլէվուրըն ասմա.

- Մատաղ ինիմ ք'ը՛գ, տու քու լ'ըվօթունըտ կընօխէ յըս ըրալ, յը՛ս էն հնմնն վը՛սկէ ծուկունըն ըմ, վէր մուրթէլին տը՛ղ յէտ քըցնլ ըս ծօվը:

Ըսէս ա պըրծընէս, էլլա ծուկուն տըռնաս, լօք տաս ընգընէս կ'էտէն մաչը:

Դէ էլ հի՞նչ, տըղան հարթնանը նըհէտ կ'աս ա հօրը պալատը, օխցէն նըր՛նը քըսէս հօրը ջանը, հնըր սըղընաս ա: Մարթ ըն դըրկէս, էտ ըխչըգ'անը հնըր-մարը, պարիկամ-չարիկամըն էլ պիբիլ տաս, նօրից օխտը օր, օխտը քըշէր հըրսանէք' ընէս, ջան ըսէլավ, ջան ըսկընալավ ըպըրէս:

Նըհախ չըն ասալ, թա. «Լ'ըվօթուն ըրա՛, քըցի՛ ճնըրը, մարթիք' վէր տը՛ղը գ'իդնն վէչ, ծուկները կըգ'իդնն»:

1(4). ՔԱՉԻԿԸ

Ինձնւմ ա, չիցնձնւմ, մին մարթ ա իցնձնւմ: Տըրան մին տըղա խօխա յա իցնձնւմ՝ աճումը Քաջիկ: Էս Քաջիկը շատ խելձնը, ամա խըռավկուտ խօխա յա իցնձնւմ: Մին օր էլ խըռավում ա, քիցնձնւմ չի տմսի: Վէրչը, հմրը տըրձնում ա, վէր վէշ մին պէն չի մմնլ կ'ամ, տըրան յօր ա օնում տանում ուստու կօխկ, վէր փէշնկ սըվէրէ: Քաջիկը մին քանէ օր քիցնձնւմ ա, մըհէտ էլ մին սըխալ պէն ա աճում, ուստան կըզըվում ա, ինք'ըն էլ խըռավում ա, փախչնձնւմ կ'ամ տօն: Ճարը կըտըրած հմրը տըղէն տանում ա քաղաք, վէր մին օրիշ ուստու կօխկէ փիշնկու տա: Քիցնձնւմ ըն, քիցնձնւմ, կէսօրէն մին ըխախրն կօխկէ նըստում ըն, վէր հաց օտին, համ էլ պատառ դինջանան, էլլընն ձըրնց հըղէն քիցնի: Հմրը կըռանում ա ըխախրին ակնան ճնըր խըմում, համ էլ ասում.

- Ուխա՛յ, սըրտըս հըվացավ:

Էս ըսելնը յետը ճիրին մաչան մին մարթ ա տնու կ'ամ, թա.

- Հինչ ա՞ լնլ:

Քաջիկին հմրը ասում ա.

- Վէշ մին պէն:

Էս մարթըն էլ թա.

- Իմ աճումըս Ուխայ ա, ծէն ըս տըվալ, յիս էլ տնու ում յէկալ, տուք հուվ ը՞ք, հու չը՞ք, ըշտէղ ըք քիցնձնւմ:

Վէրչը, էս Ուխայը վէր գիղնձնւմ ա՛ էտ մարթը խուխէն տանում ա փիշնկու տա, ասում ա.

- Էլ խէ յը՞ս քիցնձնւմ քաղաք, խօխատ ի՛նձ տօ, տանիմ մին լնլ փէշնկ սըվըրցընիմ, մին տարանը յետը էլլընն կըկ'աս էս ըխախրնն ճուր խըմիս, ուխա՛յ ծէն տաս, խօխան պիրիլնն ում քէգ տամ:

Ասում ա պըրծընում, Քաջիկին յօր օնում, հանց տափը ճըղում ճի մընում, վէր էս խըղճ մարթը ըսկի հըսցընում էլ չի հըրցընէ, թա խուխէն հինչ փէշնկ ա սըվըրցըննան, լ'ըհա տի քուռուփօշման յետ ա տըրձնում կ'ամ տօն:

Ուխայը Քաջիկին տանում ա ձըրնն տափէն տակէ տօնը, սըկըսում սըվըրցընէլը, թա մարթ հունց կարօղ ա փօխվէ. մըհըտ ծըտ տըրձնա, մըհըտ՝ էշ, մըհըտ՝ խընձօր: Էս խօխան էլ շատ ա իցնձնւմ խելձնը, տըրան ըսըծնէն դմստի կըլծիս ա ընգում: Էս մարթը տըրձնում ա, վէր Քաջիկը օրը օրէն յիրա շատ պէն ա սըվէրնւմ, մըտածում ա, վէր ըստա մինչէվ մին տարէն ձըրնն անա շատ պէն ա գիղիլնն, վօրօշում ա՛ տըրան ըսպանէ: Էտ Ուխայէն մին պարի կընէգ՛ ա իցնձնւմ, տա էտքանը գիղնձնւմ ա, էտ խուխէն սըվըրցընում, վէր ձըրնն էշու տըղ տինի, հանց անէ, իփըր թա սաղ սըվէրննձը մըննան ընգալ ա: Ուխայըն էլ ըրխըյնանըն ա, մին տըրնանը յետը Քաջիկին մին քըսակ վըտկու նըրէտ պիրնւմ տամ տըրա հօրը, համ էլ ասում, վէր խօխան հիվընդացալ ա, կըրէցալ չի փէշնկ սըվէրէ: Հմրըն էլ հըրցընում չի, թա խօխան հինչ հիվանդ ա, յա հինչ փէշնկ բիղի սըվէրար, խուխէն յօր ա օնում քիցնձնւմ: Հըղէննի հմրը առաչ ա ընգընում, խօ-

Արցախի քանահյուսությունը

խան՝ քանակ: Քաջիկը փոխվում և կ'ըխտար տրե՛նում, կ'ամ հորը կօխկավը վազ տալ'ավ ընգրնում: Հնարը օգ'ում և փրռնե, կարում չի, տրդէն ծէն և տամ, վէր կ'ա ք'ծննա՛վ անե, ամա տրդան ըրվամ չի: Վէր կ'ըխտարը կօրչո՛ւն և, Քաջիկը տո՛ւս և կ'ամ, հնարը պատմում և իլնծը, խուխէն յըրա յէլ կըզըրվում, թախէ չի ճէլի յէկալ: Քաջիկը մին էլ և յէտ ընգրնում, մինգ'էլ ծի յա տրե՛նում, կ'ամ էլլըհն հորը կօխկավը վազ տալ'ավ անց կէնում: Հնարը էլլըհն յա Քաջիկին ծէն տամ, Քաջիկը էլլըհն ըրվամ չի: Վէր հըսնում ըն տօն, մին քանե օրանը յէտը խօխան հորը ասում և.

- Ա՛յա, ըստի ասարուտ չինիլ:

Հա՛ն ասում և, հա՛ն պատմում, թա հինչ փէշնկ և սըվէրալ, համ էլ թա.

- Պէ՛ր յէս մին օր ծի տրե՛նամ, մին օր՝ էշ, մին օր՝ օրիշ հէյվան, տա՛ր ինձ բըզարումը ծախէ, յէս էլլըհն մարթ ում տըռնըլան կ'ամ տօն, ամա յէշի հա՛ւ, բո՛ւրդան չաթուն ծախիս վէշ, վէր ծըխը՛ցէր, էլ կըրըլան չում մարթ տրե՛նամ:

Ըստի մըխիլլն վախտ էս խօխան դանա յա տրե՛նում, ծի յա տրե՛նում, հնարը տանում և ծախում, Քաջիկը ո՛ւրո՛ւրգ'ո՛ւնը, մարթ տրե՛նած, կ'ամ և տօն: Մի՛ն օր էլ կավ և տրե՛նում, հնարը, կապը փըռնած, տանում և բազար, մին պառավ մարթ և մուտանում, թա.

- Ախա՛յէր, էս կավը քանէսավ ըս ծա՛խում:

- Հազզար մանէթավ:

- Պա չա՛թուն:

- Չաթուն ծախու չի:

Էս պառավ մարթը ասում և.

- Չաթվէն էրկու հազզար մանէթ կըտամ, մինակ թա ծախէ:

Քաջիկին հնարը չնշմիշ և ընգրնում տըղէն ասածը մըննան քըցո՛ւն, չաթուն կըվէն ցըհը՛տ ծախում, մին էլ յէշո՛ւն տրե՛սնում՝ կավը լնց և ինո՛ւն, ամա դէ հի՞նչ, պէնը պէննն ընցալ և. Քաջիկը էլ կարում չի մարթ տրե՛նա, էն պառավըն էլ Ուխայըն և ինո՛ւն, կավը տանում և ծառան կապում, ք'ինո՛ւն տէնակը սըրում, պիբո՛ւն, վէր մօրթէ: Ուխայէն կընէգ'ը էտ վէր տրե՛սնում և, դնստի գ'իդո՛ւն ա՛ պէնը հինչումըն և, կ'ամ և չաթուն յէտ անում, կավը դնստի ծը՛տ և տրե՛նում քըռչո՛ւն: Ուխայը տէնակը ծէրքի՛ն կ'ամ և տրե՛սնում՝ դանան, ծը՛տ տրե՛նած, քըռչո՛ւն և, արծիվ և տրե՛նում հը՛տան ընգրնում: Ք'ինո՛ւն և, թա լ'ըհա ծըտէն հըսնէ, ծը՛տը դնստի խընձձօր և տրե՛նում, էտ վախտըն էլ թաքավէրին ըխճըգ'անը հըրսանէթ'ըն և ինո՛ւն, ընգնում և հարթնանը գ'ո՛ւրգ'ը: Արծիվը դնստի աշուղ և տրե՛նում, սազը յօր օնում, ք'ինո՛ւն սըկըսում հըրթնընքումը ածէլը: Պիբո՛ւն ըն, թա փուլ տան, օգ'ում չի, ասում և.

- Հընէ էն խընձձօրը ինձ տըվէ՛ք', բօլ և:

Օգ'ում ըն, թա տան ո՛ւրնն, խընձձօրը մին ասըղ և տրե՛նում նի ինո՛ւն հարթնանը շճօրը, աշուղըն էլ թիլ և տրե՛նում, ք'ինո՛ւն նի մընում էտ ըսը՛ղէն մաչը: Տըրանա յէտը ասըղը ք'ինո՛ւն և նի մընում փիչի՛ն մաչը, թիլը էրո՛ւն և, ինք'ը սըղանում, տրե՛նում հնննն Քաջիկը, ամա էրվննձ, կ'իշնցած: Մըտածում և,

ասում ա. «Քիցիմ, Ուխայէն կընէգը ինձ ք'ծննգ' անէ»: Կ'ամ ա տը'սնում՝ վէ'չ Ուխայէն տօնը կա, վէ'չ հայաթը, վէ'չ էլ կընէգը: Յէտ ա տը'նում կ'ամ ձերանց տօն, լնց իննում, հըմանչնում ա, թա տանան տնու կ'ա: Ուրերան մին օր էլ ըսկանում ա, վեր մին քըղաքում մին դօխտուր կա, լուխճու սըղըցընում ա: Վեր ք'իննում ա տըրա կօխկը, էս դօխտուրը Քաջիկին սըղըցընում ա, ամա թօղում չի՝ յէտ ք'ինի, ասում ա.

- Կօխկէս կա'ց, փէշնկըս ք'էգ սըվըրցընիմ:

Քաջիկը համաձայնվում ա, դօխտուրըն էլ հինչու ասում ա, դնստի սը-վէրում ա:

Անա էտ դուխտուրէն մին օթաղ ա իննում, ըշտեղ շատ ծանղըր հիվընղներէն ա բուժում, Քաջիկին էլ թօղում չի նի մընէ տը'դ:

Մին օր էլ Քաջիկը ակուշկավը յէշնում ա տը'սնում՝ դօխտուրը մին մարթու կըլծխը պէց ըրավ, տը'սավ՝ հըղօղէն յըրա մին պըղօճ, օգ'ում ա մաշավը էտ պըղօճը պուք տա, մին էլ վախում ա պըղօճէն ջանը պուք կ'ա, վը'ննէրը մընա հըղօղումը: Քաջիկը էլ տէմ չի կէննում, ասում ա.

- Դօխտուր, մաշան կըծ'ըցըրո՛ւ, տի'ր պըղօճէն յըրա, դնստի վեր ա ընգըլան:

Դօխտուրը ըտի յէլ անում ա, էտ հիվանղէն ըգաղում, ինք'ը տնու կ'ամ, ք'իննում ընգընում ծօվը մը'նում, ընղըրա հը'տէ, վեր Քաջիկը ձերան անա խէլինը ա: Խը'ղճ տըղան մընամ ա մինակ, ամա ձերան կուրցընում չի. մըխիլնն ջիհիլնէ յա հըվաքում, դուխտուրօթուն սըվըրցընում, սըկըսում դուխտուրէն գօր-ծը շարունակէլը: Մին օր էլ թաքուն հանց ճար ա շիննում, վեր պառավ մարթին ջիհիլցընում ա, ձերան շնգ'էրղներէն ծէն ա տամ, թա.

- Փօրըս ճըղը'ցէք', մաշը տն'ս տըվէք' լըվացէք', էլլըհնն տի'րիք' տը'ղը կըրէցէք', վերչումըն էլ էս ճարը ըծը'ցէք' պօկըս, հա'ն սըղընան ում, հա'ն ջիհիլանամ:

Ըտի էլ անում ըն, ամա վեր օգ'ում ըն, թա ճարէն բօթուլը յօր օնին, բնըղնն սաղանան թըխում ա, բօթուլը պարան տամ, տակէն մընամ ա մին էրկու կաթ': էտ իլնն ճարը ածում ըն Քաջիկին պօկը, կըլծխը սըղանում ա, տակը մընամ քար տը'ռած: Ասում ըն, մինչէվ սօր էլ, ինք'ը ծէն ա տամ, վեր ճարան էլլըհնն ածին, խը'ղճ շնգ'էրղներէն էլ գ'իղնում չըն, թա հինչ անին:

Ըստի էլ քաթը պըրծընում ա: Յիրգ'ինք'անն իրէք խընճծը ա վեր ընգընում, մի'նը՝ ըսօղէն, մի'նը՝ ըսկընօղէն, մի'նըն էլ՝ աշխարքէս պարի մարթկանցը:

**1(5). ՔԱՌԱՍՈՒՆԸ ԸՍՊԱՆԱԼ ՈՒՄ,
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԻՆԸ ԷԼ ԸՍՊԸՆՆԱՆ ՈՒՄ**

Ունին և, չունին, մի մարթ: Տրան ունին և մին ախճիգ: Տրան կրնե՞ր մըճած ան, քեցած ան մի խորթ մար պերած ըխճրկանը հը՛տ: Խորթ մարը ըխճրկանը նրի՛տ էնքան էլ լ՛ավ չունին: Մեհէտ էտ մարթը հրղըցավը ք՛ինիլիս յէ՛չն և տը՛սնում՝ մին գ՛օլում մին վըսկըռու կուտօր և շօռ տամ, համ էլ խօսում, ահում և:

- Քառասունը ըսպանալ ում, քառասունմինըն էլ ըսպըննան ում:

Էտ մարթը գ՛հըղին և, թա զըհմը և, ասում և:

- Վէր թօղիմ ըստը՛ղ վէր ընգած, մինըն էլ գ՛իղմլ չի, յօր կօնէ, վէրչը թունավօրվէ մըճնէ:

Յօր և օնում տանում ուրանց տօն, կըրճին ամում մին քըսակ, կախ տամ, տանըն էլ ահում և:

- Բնըղանն ցի չի՛ կ՛աք, էս զըհմը և:

Մին քանէ վախտ յէտնան էտ մարթը ք՛հըղին և օրիշ տը՛ղ, քըմակէն կընէ՞ր ըխճրկանը թակում և, ախճիգըն էլ արթէն գնիլ՛ան տարած և ունին, ահում և:

- Անդար անիմ ըստի ապրէլը, լ՛ավ և ք՛ինիմ էն թույնը խըմիմ մըճնիմ:

Ք՛հըղին և յօր օնում խըմում, քայց մըճնում չի:

Մին էրկու ամսանը յէտը կըլծի ըն ընգում, վէր տա խուխավ և: Ախճիգըն էլ ք՛հըղին և ցի մըտնում տակէ տօնը, տօռը կապում, հըմանչին և, թա տնիս կ՛ա տանան: Հմըր կ՛ամ և, թա՝ հօր և՞ ախճիգըն, կընէ՞րն ահում և:

- Էն և ջիհինանէն ըտակէն, հինգի՞ղամ՝ հօր և:

Ախճիգը տնիս և կ՛ամ լօխ ահում, հինչու իլմլ և, հմըրն էլ ահում և:

- Վէչինչ, դէ հինչը կա, կա:

Ըտի էլ էտ ախճիգը մի դաշմնգ՛ տըղա յա պնըղին, իտ էլ մըճանում և՝ օրը տիրէկան: Մեհէտ թաքավէրէն ծառանէրան մինը ծիյէրին ճնըր տայիս մին ծիյու վիօրէ թըխում և, էտ խօխան տը՛սնում և, ահում և:

- Խէ թըխը՛ցէր, քուռակէն աչի աշկը քուռըցըրէր:

Մին քանէ ամսանը յէտը քօռակը ծընվում և, տը՛սնում ըն՝ աչի աշկը քօռ: Օրէրան մին օր թաքավէրըն ու թաքուհին ք՛հըղին ըն կ՛տըր՝ ծնկուն փըռնին, վէր մին քանէնը փըռնում ըն, թաքուհին մինը թօղ և անում յէտ քըցնիմ ճնըրը, թա:

- Ըստա վը՛րց և, վը՛րց օլաբանը աշկըս տը՛հա վէչ:

Թաքուհին ըտի յա ահում, էտ ծնկնէրը ծիծըղօտում ըն: Թաքավէրը էտ վէր տը՛սնում և, համ զարմանում և, համ վէգիրին ծէն և տամ հըրաման տամ, ահում և:

- Իմ յիրգիբումըս հիշքան իմաստուն կա, ծէ՛ն տըվէք՛ պէրէք՛, տը՛սնամ՝ էս ծնկնէրը իւէ յըն ծիծըղօտալ:

Հնըրը պնըղին ըն, կարում չի պաճառը ասէ: Էտ վախտը էն ծառէն մըճտըն և ընգում, վէր մըրիտէ մին խօխա ահալ և՝ քուռակէն աչի աշկը քուռըցըրէր, ք՛հըղին և թաքավէրին ահում:

Վերջը, էտ տրդէն քրթէնում ըն պհորհն քաքավերէն կօխկը, քաքավերըն ահում ա.

- Ա՛յ տրդա, ա՛սէ, տրէսնամ՝ էս հինչ պէն ա, էս ծհնկները խէ յըն ծիծրդօտալ: Տըդան ահում ա.

- Թաքավերըն ապըրած կէնա, ահէլը կահիմ, բայց վախում ում՝ փուշմանիս: Փուշմանէլ չում, ա՛հէ:

Տըդան սըքսում ա, թա.

- Թաքավերըն ապըրած կէնա, հննհում ա, չհննհում, մին մարթ՛ի մի դուշ ա նհում: Էտ դուշը ծէրթէն ք՛նիխս հըղէննի ծըրըվանում ա, յէշում ա տրէսնում՝ մին տրէդա ճհուր ա կըթկնթում, հափուտը տակավըն ա օնում, լ՛ըհա վէր լըսնում ա, օգ՛ում ա, թա խըմէ, դուշը թուխում ա վէր ածում, մին էլ ա լըսնում, դուշը մին էլ ա թուխում վէր ածում: Կըզնըվում ա դուշին կուլծխը պուք տամ: Մին էլ ահում ա՝ ք՛իհիմ ակնան խըմիմ: Ք՛հննհում ա տրէսնում՝ մին օխծը գ՛օլումը ըստակած, թույնը ածած մաչը: Էտ մարթ՛ը ըտըդ շատ փուշմանում ա, բայց հինչ ա՛նէ, արթէն դուշէն ըսպանալ ա:

Թաքավերըն ահում ա.

- Ա՛յ տրդա, էտ լօխ լ՛ավ, բայց տու ինձ ա՛հէ, տրէսնամ՝ ծհնկները խէ յըն ծիծրդօտալ:

Տըդան մին օրիշ մնսնլ ա պատմում, ահում ա.

- Թաքավերըն ապըրած կէնա, հննհում ա, չհննհում, մին կընէգ՛: Ըտըրա մի խօխա յա նհում: Մէհէտ խուխէն նի յա կապում ուրուրուցումը, կատվէն ծէք՛ը տհննհում կըխըտակէն, շանը թուլան՝ վընըտակէն, ինք՛ը ք՛հննհում բօստանը: Կ՛ամ ա տրէսնում՝ շօնըն էլ, կատուն էլ ըռնըթաթախ, գ՛հննհում ա, թա խուխէն ըն կէրալ, թուխում ա ճօխտէն ըսպանում: Մին էլ յէշում ա տրէսնում՝ խօխան ուրուրուցումը քօն իլնծ, տակէն էլ մին օխծը ըսպանած վէր քըցնծ: Տա ըտըդ շատ փուշմանում ա, բայց հինչ օ՞քուք:

Թաքավերը պըլանում ա, թա.

- Յա՛ էս սըհաթըս ա՛սէ, խէ յըն ծհնկները ծիծրդօտալ, յա՛ էլ թա չէ վէրչըտ ա՝ կուլծխըտ պուք ում տըլան:

Տըդան ահում ա.

- Թաքավերըն ապըրած կէնա, փուշմըննան ըս:

- Փուշմըննան չում, ա՛հէ:

Տըդան ահում ա՝ դէ վէր ըտի յա, յէ՛ք քըշանանք քաքուհուն նծք՛նրնէրէն կօխկը:

Վէր քըշանում ըն, տրդան ահում ա.

- Թաքավերըն ապըրած կէնա, հըրամա՛յի, վէր լօխ քառասուն ախճիգ՛ նծք՛նրնէն էլ տուկըրանան:

Արցախի բանահյուսությունը

Վեր էտ ըխճրգ'երք'ը տուկլուրանում ըն, թաքավերը տը'սնում ա՝ տահանք լօխ տըղէք' ըն:

Տըղան ահում ա.

- Թաքավերըն ապըրած կենա, ծնկները սա հէտէ յըն ծիծըղօտալ, վեր թաքուհին էսքան սիրական ա պահում, բայց ահում ա՝ վը'րց օլաքանը աշկըս տը'հա վէչ:

Թաքավերը սուրը տնլս ա օնում, տը'ղնուտը'ղը էտ քառասուն սիրըկըննէրին ըսպանում, յէտնան էլ թաքուհուն ըսպանում:

1(6). ԶԱՆՊԻ-ԶԸՐԱՆՊԻ

Իննում ա, չիննում, մին մարթ, մին կրնէ՞՞ր ա իննում: Ըտըրահանց իննում ա մին տըղա, մին ախճի՞՞գ: Տըղան մը՛ծըն ա իննում, ախճի՞՞գը՝ կուճի՞՞նը՝ հննում ուրու-րուցումը նի կապած: Մը՛հը՛տ էտ կրնէ՞՞ր խըմօրէ յա իննում, խըմօրը պննում ա, քննում թուրունը նի կըցընում: Էս քննում ախճի՞՞գը կապանը յէտ ա անում, տնու կ'ամ պննէրը լօխ օտում, մին էլ դնատի նի մըտում ուրուրուցը, նընն կըսօտում, աշկէրը հօփ օնում, յննի քննում քօն իլննում ա: Մարը, խօնչան ջընաղէն տիրնն, կ'ամ ա, վէր պննէրը տանէ, տը՛սնում՝ պնն չի կա, ա բալամ, էս հօր ա՞ պննէրը, էս հու վա՞ տարալ, բննի շօնըն ա նի մըտալ կէրալ, տըղան լնն ա իննում, թա.

- Շօնը տիվէրէ տօնը նի չի մըտալ, վէ՛շ մի՞նըն էլ նի չի մըտալ:

Ըտի մընամ ըն ափաթ տարած, թա էտ պննէրը հինչ տը՛ռավ: Էրկունջի դօննումը էս կրնէ՞՞ր վէր հացը պննում ա, քննում՝ թուրունը նի կըցընէ, տըղան թաքուն կ'օղուլ ա կէնում յէ՛շնում: Մին էլ հինչ ա՞ տը՛սնում՝ քուրը ուրուրուցան քըշացավ, պննէրը լօխ կօլ տըվավ, էլլըհա նի մըտավ տը՛ղը, աշկէրը հօփ կալնն: Մարը կ'ամ ա տը՛սնում՝ մի՞զնրէն յըրա պնն չի կա, մընամ ա ծույնէրը վէր թըկէ՛յիս, սննը կըլծիսը քըցնն՝ լնն իննիս: Տըղան ասում ա.

- Ա մա՛ր, յէս տը՛սալ ըն, մէր խօխան ա ուրուրուցան տնու յէկալ պննէրը կէրալ, մէր խօխան օշափ ա, տըղան հարկավէր ա խէխտնն:

Տըղան վէր ըտի յա ասում, մարը փըռնում ա մին լ'ավ թակում, անէցկ տամ, թա.

- Գննումըն կօտրէ, տու ին քննումիս յըրա հունց ը՞ս շառ տիննում, օրէն մանուկը հունց կարօղ ա՞ ուրուրուցան քըշանա, էնքան պննէրը լօխ օտէ:

Հան անէցկ ա տամ, հան թակում, հան էլ տանան տնու քըցնում: Էս տըղան էլ խըռավում ա, համ էլ գննում ա, վէր նընն քուրը օշափ ա, գննում ա, վէր ըտըրան վէրչը փիս ա իննում, կըլծիս ա յօր օնում տանան քննում, թա ըշտէլ ա քննում, ինքն էլ չի գննում: Էս քննում ախճի՞՞գըն էլ ամնէն օր մօրը-հօրը անա թաքուն ուրուրուցան տնու ա կ'ամ, նըննց տանան, նըննց հըյաթան մին պէն կօլ տամ, էլլըհա նի մըտում տը՛ղը: Վէր պատառ էլ մըծանում ա, հօրը-մօրըն ա կօլ տամ, յէտնան էլ ընգում շէնը, հիշքան կ'էնթանի շունչ կա, լուխճին օտում: Թօղում ա մինակ մին դննումիս, վէր նընն կըռքընէն սըրէ, մին շօն, վէր շէնը մարթ կ'ա, հննի դույուղ անէ, մին էլ մին վը՛րցակ, վէր ոտութանան կանչի նընն գննումըն: Հըրէվան շէնէրքումըն էլ հիշքան ժուղօվուրթ կա, լընն ըտըրանա վըխէլնն նըրէտ խօխա-րախա, հէվան-պէն յօր ըն օնում քօշնում:

Միհէն՞ էս օշափ ըխճըգանը թօղիք՞ ըստը՛ղ, խաբար տանք ախաօրը անա, տը՛սնանք՝ հինչ տը՛ռավ էն տանան փախած, դննումը՛նն տը՛ռած, չծէրըն ընգած տըղան: Էս խը՛ղ տըղան ըտի տնուցը-ծարավ, վաստակ-յըխտակ քննում ա, քննում, հըսնում ա մին սարու, տը՛սնում՝ ըտը՛ղ մին քանէ վը՛խճար ըն ըրածում:

Ասում ա.

- Էս լ'ավ ա, կրք'իցիմ չուբանէն կօշտը, մարթ' ա, լի^օ, հննրննթ դննրդըս վեր պատմիմ, մին կուտուր հաց կըտա, կօտիմ: Մուտանում ա տը'սնում՝ ըտը'դ՝ մին քը'րծու մաչի, մին կարան՝ մին պառավ մարթ', մին պառավ կընէգ՝ մաչին՝ ճօխտըն էլ քօռ: Տըղան մըտածում ա, թա.

- Սահանք քօռ ըն, էս լ'ըհնն լ'ավ ա, ըստը'դ կապրիմ, սահանց վըխճըրնէն պահիմ, ձըրննք էլ ըսկի կըլ'ծիս չըն ընգէլ: Ըտի յէլ անում ա. ամնըն օր վըխճըրնէն տանում ա ըրըծցընում, ձըրնըրգ'նընը պ'նըրնում, էտ պըրըվնէն էլ քըթում ըն, հացը փըրթնում մաչը օտում: Տըղան էլ մին քըթ'Օլ ա յօր օնում, ըտըրահանց նըրի'տ հըրոկաշ տը'նում: Վէր անց ա կէնում մին քանէ օր, հըլէվուրը կընգանը ասում ա.

- Ա կընէգ՝ ախէր քանէ օր ա, փօրըս քուշտանում չի, էս հինչան ա^օ:

Կընէգ'ըն էլ թա.

- Ա մա'րթ', յըս էլ ըմ էտ օրէն, հանց ա յէ^օ մէր ըմանան օրիշ օտօղ կա:

Սահանք մըսըրհաթ ըն անում, վէր կաթըն ուտէլիս մին թննըր անին, կ'օղէն փըրնին: Վէրչը, մը'հը'տ էլ, վէր տըղան օգ'ում ա սահանց ըմանան օտէ, մըրթ'ըկընէգ՝ ըստըրա ծըրքէրան փըրնում ըն, թա.

- Ք'ուփօղլի, ա'սէ՝ տը'սնանք տու հուվ ըս, հինչ հարամգադա յըս, վէր մէր փայը կ'ուղանում ըս:

Տըղան տը'սնում ա, վէր էլ յան տալի տը'դ չօնէ, հինչը կըլխավը ընցալ ա, լօխ պատում ա:

Էս պըրըվնէն հա'մ տըխըրվում ըն, հա'մ խըղճամ ըն էտ տըղէն, հա'մ էլ ուրխանում ըն, քանի վէր ձըրննք վէ'չ խօխա օնին, վէ'չ պարիկամ, էտ տըղէն լ'ըհնն Աստուծ ա դարկալ, վէր ձըրննք ք'ծմննգ՝ անէ: Ըտի տահանք բըրիշ'նում ըն, մին տը'դ ապրում, էտ տըղէն ձըրննք խուխէն նըման ըն սիրնում, էտ տըղան էլ տահանց հննշը'վ ա անում ձըրննք հննըն ա մարը: Շատ վախտ ա անց կէնում, էս տըղան ըտի ամնըն օր տանում ա վըխճըրնէն պահում, ծըմական տէսանտէնան քաղում պիրնում, յօլա յըն ք'նընում, ամնէն դծնում էլ, վէր էս պըրըվնէրէն հըրցընում ա, թա խէ յա տըրահանց աշկէրը տ'նու տըված, սահանք թառանչ ըն քաշ'նում, թա.

- Յէշի հա՛, ըշտէդ ք'իցիս, ք'իցիս վէչ, հանէ էն ծէխէ սարը պիցըրանաս վէչ:

Վէրչը վէր շատ ա ըստիբնում, էս կընէգ'ը նաղլ ա անում, թա հունց ըն ձըրննք մին օր պիցըրացալ էտ սարը, հունց ըն ընգալ ընդը'դ ապրօղ դէվէն ճննգ'ը, հունց ա էն ձըրննք աշկէրը տ'նու տըվալ պէց թօղալ: Տըղան շատ ա բիք'ըփանում, հա'մ էլ մըթկումը տիննում ա՝ հունց էլ ինի, էտ դէվէն վէրչը տա: Մին օր էլ յէր ա կէնում, առանց հօրը-մօրը ըսէլու, հըղէ իննում բիդի էտ սարը: Ք'նընում ա տը'սնում՝ մին մը'ծ տօն, մին լ'ավ բախճա, մին ս'նըրն հիյվըննէ, մին զը'ն դէվ էլ, կ'ըվագանը ծէրքէն, ըտը'դ վը'նը: Մուտանում ա, թա.

- Դա'յի, յէս մին յէթիմ, անդարը-ընդէրն տըղա յըմ՝ ընգած էս դարիք տը'դէրը, թօղէ քու տանըտ ապրիմ, հացա-ճիւրնն շիցիմ, հիյվըննէտ պահիմ, ըստը'դ յօլա ք'իցիմ:

Գեվը ըռըչան օգնում և ըտըրան կօլ տա, մին էլ մըթքը փօխում և, մըթքումը ասում և:

- Էս լըհն լ'ավ և, հա՛ն ինձ ք'ծմնձ' կանէ, հա՛ն էլ լըհա քըթըհընգէր և, լի՞, նըհըտը գընընց կանիւմ, քանէ տարէ յա՛ մարթ' չըմ տը'սալ:

Ըստի էս տըղան դէվէն նըհըտ ասարում և, տանը, բուստանէն կօրծէրը անում, հիյվըննէն բիջնընում, դէվըն էլ ըտըրանա շատ կօհ և իննում, Ըստուծանա յէլ շատ շընուրհակնլ, վեր ըտըրան դարկալ և նըւնն կօշտը: Ամնա տըղան կօգի շըղումբուր կ'առնու նըման ծըռայում և, մըթքում էգզննան քընէնք' և անում, թա հունց անէ, հինչ փննդ ու փիլ անէ, վեր դէվէն ըսպանէ: Մին օր էլ կացէնը յօր և օնում, վեր մին մը՛ծ ք'էթնկ ճըղէ, բընըղնն փննդը քըթէննում և. ծէն և տամ դէվէն, թա:

- Գա՛յի, յէ՛ք տու ծէրքէրըտ տիր էս փննդին ճաքումը, յէ կացէնը տընս օնիւմ:

Գեվը վեր ըտի յա անում, տըղան կացէնը տընս և օնում, դէվէն մաննէրը մընամ և փննդին դաթումը, վըրվըրթօնը յը՛ր անում:

Տըղան էլ վախտ չի կուրցունում, դէվէն կացնէն տակըն և տամ, թիք'ը-թիք'ա անում, ինք'ը նըստում ծիւն, վեր ք'ինի, մին ծը՛տ ծառէն ճըղնան ասում և:

- Ա տըղա՛, էտ թօրն ը՛ս ք'ննում, պա էն պըռըվնէրէն աշկէրը էն և դէվէն յերէ ութադէն կանօդումը տիրնծ, ք'ինի՛ տար տիր նըւննց տը՛ղը, էտ դէվէն թընք'անն էլ մինը տար քըսէ՛, սըղըննան ըն:

Տըղան հա՛ն մաթ և մընամ, հա՛ն շընուրհակնլ և իննում, հա՛ն էլ վախտ չի կուրցունում, աշկէրը յօր և օնում, դէվէն թընք'անն մին փօնջ պուք տամ, նի հըսնում նըւննց կարանը: Կ'ամ և տը՛սնում հնըր-մնըր տըղըպէրցում, նըւնն հըտէ էնքան դնըր ըն ըրալ, լըհն էն ըն ըսօր-էք'նիծը ընգած: Պընընում և տահանց աշկէրը տիրնում տը՛ղը, դէվէն թընք'ը քըսում, դնստի սըղանում ըն: Ամնա, հունց և պըտահում, թայդի ընգէլնն ծէխէ աշկը տիրնում և աշին տը՛ղը, աշը՛ ծէխէն, էս պըռըվնէն պատառ շիլդի յըն մընամ: Գէ հինչ ա՞նիք' շիլդի յըն, շիլդին քօռան լ'ավ չի՞: Ախըրը, սահանք վեր ըշկըրնէն պէննում ըն տըղէն սաղ-սըլմաթ տը՛սնում, կըկըչվը՛ննում ըն, ուրխութունան լօք-յօք անում, պար կ'ամ, դէ հունց չի՞ պար կ'ան, նըւննց տը՛ղը հու ինի՞, վեր պար չի կ'ա. հա՛ն ըշկըրնէն և պէցվալ, հա՛ն էլ նըւննց խօխան էն և սաղ: Շատ ըն ուրխանում, շատ ըն ք'էփ անում, վերչը հըվաքվում ըն ք'ննում դէվէն տօնը, ըսքըսում ընդը՛դ ասպըլը: Գէ ասարուստ ըմ ասալ, է՛, էլ հիյվըննէ՛, էլ բուստըննէ՛, էլ արտէ՛ր, հննշը՛վ ըրա՛ էն կարանանը յը՛տը ընգալ ըն մին տըրախտ:

Տըղան էլ ամնըն օր ք'ննում և վըր'սի, տըրահանց լըհն կ'ըխտարու, ըլըքըստըրակու, կըքավու մըսավ և պահում: Մին օր էլ վըրսըտը՛ղա կ'ննիս յէշնում և տը՛սնում՝ մին կ'ննլ մին քը՛րծու տակէ ցըղնէյիս: Էս կ'ննլը ասում և:

- Ա տըղա՛, էրնը վախտ պըտըհիր, ք'էգ պըտըռ-պատառ կընի, ամնա էն ըմ ծընու յըրա, ք'ննէտ հննլն նի չըմ կ'ամ, վեր ճօխտակ ծընիւմ, մին ծէք' ըմ տըղան, վեր կընդակ ծընիւմ, վայըտ և:

Էս կ'ընը հենգ՝ ծեք՝ ա ցրղնում, տրղան քաքուն մինը կոխում ա ձևնն քոր-բան: Կ'ընը տը՛սնում ա, վեր չօրս ծեք՝ ա պերալ, մինը տամ ա տրղեն, թա.

- Բախտըտ պերալ, յէ՛ր կալ՝ ք'իցի, ք'եգ հալալ, ամմա էլ աշկէս ըրվաս վէշ:

Էս տրղան կ'ընլին ճօտերը պ'ընընում ա տօն, մինին անումը տինընում Չանգ'ի, էն մինինը՝ Չըրանգ'ի, էս թուլէք'ը մըծանում ըն տը՛նում բունբունկալնն ջանավարնէ, էտ տրղեն էլ հավաղարիմ ծըռայում ըն, տահանց ահան էլ էրկու-վըննանէ ինի, թա չծրք'վըննանէ, էտ սըմթերք'ան մուտանում չի:

Ժուկ ա ընցնում, ժամանակ ա ընցնում, էս պըռըվնէն էլ ըն պըռավում, մին օր էլ տրղեն յէխան օնում ըն, թա.

- Այ բա՛լա, պա մէր մին վը՛ննը էն ա հընգ'իստումը, ըսօր-էք'ընծ ք'իցնննն ընք էն դունյան, խէ փըսակվում չը՞ս, էս կօխկէ շիներքան մին հալալ ծըծկեր քըթի՛ր պեր, հանցու մունք էլ ըրխըյին ինիք'ը, վեր մինակ չըս:

Տըղան ասում ա.

- Ա հն՛ր, ա մա՛ր, հն՛լնն իմ փըսըկվէլի վախտըս չի, յէս հն՛լնն ցիգ'ըրընատը՛ղ օնիմ, բիդի ք'իցիմ տը՛սնամ՝ իմ էն օխծ'ը կըծած քուրըս հինչ տը՛ռավ, ախըրը, շօն ա, կ'ընլ ա, իմ քուր ա:

Պըռըվնէն շատ ըն լնց ինընում, շատ ըն դաչանք անում, վեր ըտի պէն չանէ, վեր բաղա յա ք'իցնննն, օքուք չանում, տրղան նըստում ա ծին հըղէ ինընում: Ք'իցննննն առաչ էլ մին հօտէ ծառ ա պ'ընընում ձևննց տանը ըրըչին տընգում, հօրը-մօրը թա.

- Էս ծառը վեր ըսքըսէ չուրանալը, գ'իդննցէք՝, վեր տը՛ղըս նը՛ղ ա, Չանգ'ին ա Չըրանգ'ին կըղարկիք՛:

Միհենգ՝ էս տրղան ք'ընընում ա հըսնում ձևննց շէնը, ծին հըյաքան կապում, ցի մըտում ձևննց տօնը տը՛սնում՝ քուրը, ըրըխը ընընփալալ, էն ա բըլկօնէն նըստած: Քուրը ախսօրը վեր տը՛սնում ա, ուրխանում ա, մըթքումը ասում ա.

- Էս լըհա լ'ավ ա, հենգ՝ օր ա՝ մէս չըմ կերալ, ծին միհենգ՝ կօտիմ, իմ ախսօր՝ ք'ըսծըէն:

Ասում ա քըշանում ծիյին մին վը՛ննը օտում կ'ամ, թա.

- Այ ախսպեր ծիտ իրը՛քվըննանէ յա՞:

Ասում ա՝ հա:

Ք'ընընում ա մին վը՛ննըն էլ օտում, թա.

- Այ ախսպեր ծիտ էրկուվըննանէ յա՞:

Ասում ա՝ հա:

Վերչը, վեր սաղ ծին օտում ա պըրծընում, ասում ա.

- Այ ախսպեր, էտ փիյաղա յը՞ս յէկալ:

Ասում ա՝ հա:

Քուրըն էլ յէտ ա տը՛նում, թա.

- Քուռանա ինձ նըման քուրը, դէ վեր տի յա, վըստակած կինիս, տու պարսց ընգէր պատառ աշկըտ հօ՛փ կալ՝, յը՛ս մին սըհաք մին վերցակ մօրթիմ, հացա-

պէնա շինիմ, ք'ինիմ ըխպիրանն էլ ցորցորտ ճնէր պիրիմ չայ քըցիմ, հա՛ն հաց կօտինք՝, չայ կըխըմինք՝, հա՛ն էլ գնլրնէ կանինք՝: Ասում ա ք'նլննում:

Էս տըղան, ըստի գ'նլննաքար, ըստի դիլխօր նըստած, մըտածում ա, թա հինչ անէ, հունց ըտըրանա ջանքնը ինի, մին էլ տըսնում ա՝ հնամին էն ծըտը, վէր դէվէն տանը ջիհնլ ա, էտ բըլկօնէն վըննը: Ծըտըր ասում ա.

- Ա տըղա՛, հնր ը՞ս ըսպասում, հինչու վը՞ս ըսպասում, քու քուր քա հօր, քա մօր, սաղ շինացուց, քու ծիտ կերպ ա, միհէնգ՝ էլ ք'էցալ ա դնննլընն կօշտը, վէր կըռքընէն սըրէ, կ'ա ք'էգ էլ օտէ, յէր կաց կըլխէտ ճարը տըս:

Տըղան իտ էլ վէր ըսկանում ա, պէնջակը մօխըրավ լըսնում ա բըլկօնան կախ տամ, ա կուշկավը լօք տամ, էրկու վըննը օնէ, էրկունըն էլ փօխ ա օնում, փախչնում: Քուրը կ'ամ ա պէնջակը տըսնում, գ'նլընում ա, թա ախպէրըն ա, յըրա յա պըրծընում, մօխէրըն ճի յա տըննում աշկէրը: Ըտի մին խըլլն վախտ քաշնում ա, մինչը՛վ օշը կըլծխըն ա կ'ամ, ախպօրը հըտան վագ ա տամ: Տըղան տըսնում ա, վէր էս ա քուրը հըսնըլան ա, ըտընդ իրը՛ք թութ ծառ ա իննում, յէր ա իննում առաչի ծառը: Էս կ'նլտընա՛ծ ախճիգ'ըն էլ ըսքըսում ա կըռքընէրավը ծառը կըտըրէրը: Վէր պատառ ա մընամ, թա ծառը վէր ընգէ, տըղան լօք ա տամ յէր իննում էն մին ծառը, քուրը մինգ'էլ էս մին ծառէն ա դառըլ կ'ամ: Ախըրը, վէր էրկու ծառը կըտըրում ա, էն մինըն էլ պատառ ա մընամ, թա կըտըրէ վէր քըցի, Ջննգ'ին ա Ջըրննգ'ին օննօցը քըցնում ըն ընդընդէրք, էն պըռըվնէն էլ տնլս ըն կ'ամ տըսնում՝ հօռուն տիրըվնէն սաղ տըղնած, ծառը չուրանում ա: Դնստի Ջննգ'ին ա Ջըրննգ'ին պէց ըն թօղում, սահանք էլ մին մունուտումը հըսնում ըն տըղէն կօշտը, էտ ըխճըգանը հանց հօփ տամ, հանց կօլ տամ, վէր մին թիք'ա յէլ չի մընամ, մինակ մին տօպ մըրն ա կաթ'ում մին թութու տիրը՛վու յըրա: Տըղան էլ տիրը՛վը տիննում ա ծօցումը, ք'նլննում: Շատ ա ք'նլննում, խըրէգ՝ ա ք'նլննում, հըղէննի ջիհնում ա մին մը՛ծ ք'ըրվանու: Էտ ք'ըրվանէն ըռըչան էլ ք'արվանքաշին ա ք'նլննում՝ նլընն հնլրի-մնլննք՝ ըխճըգանը նըհըտ: Տըղան էտ ըխճըգանը վէր տըսնում ա, դնստի սիրահարվում ա, ք'արվանքաշուն աշկըն էլ էտ տըղէն շընէրէն ա փըռնում:

Տըղան ասում ա.

- Ք'արվանքաշին ապըրած կէնա, յէս գ'անքումըս ըխճըգա ըշկէրէ յէշնն չըմ, ամնա քու ըխճըգանըտ վէր տըսէ, կըլծխ ընգէ, վէր նլընն անա կըման էլ վէշ մինին յէս հավան չըմ կէնալ, ք'էգ հինչ տա՞մ, վէր ախճիգ'ըտ ինճ տաս:

Ք'արվանքաշին ասում ա.

- Էտ էրկու շօնըտ ի՛գ սօ, ախճիգ'ըս ք'էգ տամ:

Տըղան ասում ա.

- Լ'ավըն էն ա իմ կըլծխըս օգ'իս, քան թա Ջննգ'ին ա Ջըրննգ'ին, ըտըրանք հննշը՛վ ըրա իմ հալալ ախպէրք ըն, կարէլ չըմ:

Ըստընդ ք'արվանքաշին կըզնըվում ա, թա.

- Ա բուդալա գ'ննում, դէ վէր տու քու շընէրըտ էլ չըս իմ ըխճըգանըս նըհըտ

Արցախի բանահյուսությունը

փոխում, տու բիղի ասիս, թա էս ծերքէս ճրպատը հինչ ծառա յա, թա գ'իղնցեր՝ ախճիգ'ըս ք'էգ ինի, թա կըրէցեր վէչ՝ ք'էգ թիք'ը-թիք'ա յըմ ըննան ածիմ շընէրէտ առաչը:

Տըղան չննչիշ ա իննւմ, գ'նղնւմ չի, թա հինչ ասէ, մին էլ էն ծօցէն տիրը՛վէն յըրա մըրնւնը ըսքըսում ա սնս անէլը՝ ճը՛ռռ, ճը՛ռռ, ճա՛պկէ: Էտ վեր ըսկանում ա, էս տըղան ճրպատը յօր ա օնում, թա.

- Ճա՛պկէ, ճապկէ յա էս ճրպատը:

Ք'արվանքաշին հա՛մ մաթ ա մընամ, հա՛մ էլ տըղամարթ, իւրնն խուսկէն տարըն ա իննւմ, ասում ա.

- Ա տըղա՛, դէ վեր դնլգ գ'իղնցեր, պայմանը պայման ա, ախճիգ'ըս ք'էգ ըմ տամ, հնլն կըլխավըն էլ օխտը ուղտապէռնը վը՛սկէ յըմ պէժինք' տամ:

Ըստի լօխ կ'ամ ըն էտ տըղէն պառավ հօրըն ա մօրը կօշտը, օխտը օր, օխտը քըշէր հըրսանէք' անում, էտ տըղէն ա էտ ըխճըգանը փըսակում, ըտը՛ղ մը՛ծ քաղաք շիննւմ, ժուղուվութթավ լըսնում, առօք-փառօք ապրում: Աստուծ էլ տիյէրան մին մը՛ծ խընճճը ա վեր քըցնւմ, կըտօրում ըն լուխճին պիժէնում:

1(7). ՀԱԶՁԱՐԱՆ ԲԵԼԲՈՒԼԸ

Շատ առաջ մին թաքավեր ա իլնի, էտ թաքավերը շատ դօչչադ, ըռնախում, անընր յեր իլնի թաքավեր ա իլնի: Ըտըրան էլ մին բադ ա իլնի՝ բարավ-նու-բարավ լիգ՝ը, ջուռռաբաջուռռա ծըղըգ՛նէրավ, ծըռէրավ, դուշէրավ լիգ՝ը՝ մին վարար ախայճըր էլ մաչին վըրըխկայիս:

Ամնա հինչ կա՞սիս, վեր էս թաքավերը շատ քուծուծ, ըսկըպօյ մարթ ա իլնի, վեր լ՛րհա հափուռը թակիս, կօրէկ չի վեր ընգէլ: Էն լիգ՝ը բադան թուղէյիս չի իլնի, թա մինը մուտանա, վեր վախտ էլ ըսկացալ ա, թա բաղվանչին էն տափէն վեր ընգած ալլահան շըլծրան էլ ա, մինը կէրալ ա, իլբիհնի կըլծիսը կըտրէլ ա տըվալ: Ըտի էտ բաղը ամմէն տարէ ծըղկէյիս ա իլնի, բար յեր ունէյիս, լօխ վեր տըռ-նայիս փըչընայիս: Մին օր էլ թաքավերը էն ա իննում բաղումը շօռ կ'ննիս, մին պառավ կընէգ՛ ա մուտանում, դաչանք -պըղատանք անում, թա.

- Թաքավերըն ապրած կէնա, իլնի-չիլնիծըս մին մարթ ա, էն էլ էն ա ըսօր-էք՛նիցը ընգած, սըրտնիլիքը մին խընճծր ա, ինճ տօ՛, տանիմ՝ օտէ, ըշխարքաս խըռավ չի ք՛իցի:

Թաքավերը ըտըրան քացի յա տամ բադան տնիս քըցնում, թա.

- Ըռնի՛ իլ կօրչի, ա՛ քավթառ, տուք նա քու մարթըտ իք՛ պակաս, վեր իմ բադաս նուբար անիք՛:

Պառավը հա՛մ տնիս ա կ'ամ, հա՛մ անէսկ տամ.

- Ըստուծանա յըմ օգ՛ալ, քու բաղըտ հանց չուրանա, հանց խըզնիլըն տըր՛ռնա, վեր մընաս մին վըրթնած բարու հասրաթ:

Ասում ա պըրծընում, հունցը յէկալ ա, ընդի էլ ըթտի-բաթտի տըր՛ռնում կօրչնում, ասիս ըսկի ըտի պէն չիլնի: Էս թաքավերը հա՛մ կըտաղում ա, հա՛մ էլ մըհնիլ չի քըցնում, մըթկումը ասում ա. «Անէսկ ա, լի՞, տըվալ ա, տըվալ ա, ինճ հու չի՞ անէսկ տամ, ըտըրա անէսկը հինչ բըղի ա՞նէ»:

Ամնա դէ ասված խօսկ ա՛ սօնգարգ կընգանը անէսկը կըկըդարվէ. էս բաղը մին շէփտումը հանց չուրանում ա, էս ախայճըրը հանց ցըմաքում ա, ասիս ըստը՛դ ըսկի վէ՛չ կանանչ տիրը՛վ ա իլնի, վէ՛չ մին կաթ ճնիւր ա իլնի: Թաքավերը շատ ա դիլխօր ընգում, շատ ա կըլխէն վայ տամ, շատ ա փուշմանում, հըրամանք տամ, վեր պըռավէն, տափէն տական էլ ա, քըթէնան, պէն չի նննիլ կ'ամ. պառավը ասը՛դ ա տըր՛ռալ կօրալ, բաղըն էլ, թա էրկու տըղննի տիրը՛վ ար մընացալ, էն էլ ա չուրանում, ավրաղ տըր՛ռնում: Դէ հինչ ա՞նից, հունց ա՞նից, լօխճին դմարըն էլ լ՛րհա թաքավերըն ա, վեր էնքան ա կ'ըզննիլ, իննում կուրցըրալ, լ՛րհա հու մին պէն ա ասում, դմաստի կախ ա տամ: Վերչը, ջննչէք՛ը ընգում ըն սաղ շինըթկընէն, քըղըքնէն, խաբար անում, վեր ըստի, ըստի, հու կարէ մին ճար-ճուր անէ, վեր բաղը նօրիցան կընանչի, թաքավերը քաշավը մին վըրսկէ յա տամ: Շատ մարթիք՛ ըն կ'ամ, շատ խօրուրթնէ յըն տամ, վէ՛չ մին պէն օքուր չանում, թաքավերըն էլ օրը օրէն մննչվում ա, լուրկնէն ցէց կէնում, կըտուրթունան էլ տահանց լօխճին վէզը կըտըրէլ ա տամ: Ախըրը, էս խաբարը էրնի՛շ յերգիքնէ յէ

ա հրսնում, հրքեվան թաքավերքթնննննը մին անըմը ըշխարքավը մին տը՛ռած իմաստուն ա իննն, ըսկանում ա կ'ամ, թա.

- Թաքավերըն ապրած կենա, վեր էտ բաղունը մին մը՛ծ յը՛խծէ շինիս, տարէն բննթնն չըքըչօք մաչին աղօթկ անիս, բնլի Աստուծ խընթիրք'ըտ կըդարէ:

Թաքավերը էլ վախտ չի կուրցընում, հըրամանք ա տամ՝ հիշքան ուստա-փննիլա կա, վըհաքին, հիշկան վը՛սկէ յա հննջննթ, ծախսին, յը՛խծէն շինին: Մին ամսունը ուստեք'ը մին հանց յը՛խծէ յըն շիննն, վեր լ'ըհա հանց ա իննն յըրգ'ինք'ան կաթնն:

Թաքավերին ունքամաչը անջախ-անջախ յը՛տ ա ք'նննն, կ'ամ ա նի մընում չըքըչօք աղօթկ անում:

Փննք'ըտ շատ ինի, Աստուծ, էտ քու գօրութննը հունց գօրութնն ա՞, վեր էն սարու նըման նն՛ննա թաքավերին ըտի կօչ ըս ածալ շիննլ մին մըկըծը՛ռնը, չուքըքըտ: Լ'ըհա վեր աղօթկը պըրծընում ա, բնուրնն, ըտըղա վերէ յա, աշկէն մին սիպտակ մըքավուր դըրըթու վա ըրվամ, կ'ամ ա ըտըրա ընգու՛ճն ընգում, թա.

- Թաքավերըն ապրած կենա, տու լ'ավ յը՛խծէ յըս շիննլ, ամմա մին պէն պակաս ա:

Հանց ասում ա, հանց կօրչնում ա, վեր էս խը՛ղճը հըսընում չի հըրցընէ, թա հինչ ա պակաս: Թաքավերը նօրից ա կըտաղում, նօրից ա փըրփըրում, հըրամանք ա տամ, վեր յը՛խծէն քանդին, էրնլ յըրգ'իրնէրա յէլ ուստեք՛ ծէն տան, հիշքան խազնա օնէ, տնն տան, ըշխարքէս ամմէնամը՛ծ, ամմէնաղաշննգ՛ յը՛խծէն շինին: Ըտի էլ անում ըն. մին հանց յը՛խծէ յըն շիննն, վեր մընանը վէշ մին տը՛ղ իննն չի, ինք'ըն էլ էնքան պէցննը, վեր յէշնն ըս, փափաղըտ կըլխատ վեր ա ընգում:

Թաքավերը վեր տը՛սնում ա, կըկըչվը՛ննում ա, նի մընում, չըքըչօք ընէլավ սըքըսում ըղօթէլը: Էդ դննրննըտ էլին էն հննմին դըրըթուն կ'ամ ա, թա.

- Թաքավերըն ապրած կենա, քու շիննն յը՛խծուն մընան յը՛խծէ չի կա, ամմա մին պէն պըկասում ա:

Ասում ա պըրծընում, օգ'ում ա թըռչի ք'ինի, թաքավերը գ'ըրննվան ա քըցնում ըտըրա փէշկան փըռնում, ասում.

- Ա՛յ պարի մարթ, ա՛յ դօրփէր, ք'ունը մէ՛ր, քաշէտ մըչընք վը՛սկէ կըտամ, թա խըրէգ՛ ա, թաքավերքթննէս կէսը կըտամ, հինչ օգ'իս՝ կըտամ, թննք'ի ասիս՝ հինչ անին, վեր բաղըս կընանչի:

Էս դըրըթուն ըտըրա ծէրքան պէց ա ընգում թըռչնում, համ էլ թա.

- Ինձ վէշ մին պէն հարկավեր չի, էլ մըրէնգ'անց տէնը վէշ մինին ք'էփէն նի չի կ'աս, լ'ավ գ'իղնն՝ քու բաղըտ էլ կըկընանչի մինակ էն վախտը, հիբը Հազգարան բըրննը մաչին յէրք ասէ:

Պա հու կըպի՞րի Հազգարան բըրննը, ըտըղա կըպի՞րի, վէշ մինը գ'ննննն չի: Թաքավերըն էլ էրկան քընէնք՛ ընէլան լափ թիը կըտըրում ա: Վէրչը, ըտըրա իրը՛ք տըղա յա իննն, վեր տը՛սնում ըն հօրը հննը հննլ չի, կ'ամ ըն ըռաշկէն վը՛ննը կէնում, թա.

- Ա՛ հննր, դննրդ մէր անէլ, մունք կրքիհննրք՝ աշխարքքս վրննատակ տանք, էլ թա տափէն տական ա, թա ծովէն տական ա, թա մէր կրլծխը բաղա տննլննվ ա, էտ դուշը քրթէնանք պիրիհնք՝, քննքի մէր բաղը կրնանչի:

Ասում ըն պըրծընում, յարադնէն յօր օնում, ծիյէնը քննքիում, տէսա-տէնա, վրէսկա-գատա ածում խուրջիհննէն, հըղէ իննում, թա ըշտըղէ, նըրննք էլ չըն գ՛հնդնում: Վէր մին քանէ շէքաթ ք՛հննում ըն, հըսնում ըն մին խըչըմծլնգ՛, տըսնում՝ ըտըղէ մին մը՛ծ չիհննրի ծառ՝ մին պառավ կընէգ՛ տակէն նըստած: Պառավըն ասում ա.

- Թաքավէրին տըղէք՛, յէս գ՛հնդնում ըմ՝ ըշտըղէ ըք ք՛հննում, էս ծէխէ հըղէն ա էս աչի հըղէն պարի հըղէ յըն, էս մաշտըղէ հըղէն շատ փիս հըղէ յա, էս ա ուխտունասուն տարէ յա՝ յէս ըշտըղէ նըստած, հննլն տըսալ չըմ՝ էս հըղըցավը ք՛հննծըր յը՛տ տըննա, էս հըղըցավը ք՛հննի մէք՛, մէխկ ըք, ջննիլ-ջիվան կուրչիլնն ըք:

Էս վէր ըսկանում ըն, մը՛ծ նա մաշնակ տըղան թաքում մըսըրհաթ ըն անում, վէր նըրննք էտ պարի հըղըցկընէրավը ք՛հննի, կուճի ախպօրըն էլ էն փիս հըղըցավը դարկին: Ըտի յէլ անում ըն, մին պայման էլ կապում ըն, վէր հու ճէլլի յը՛տ տըննա, էտ չիհննրն տակէն ըսպասէ մընըցածէն, հանցու մինտըղէ ք՛հննի պալատը: Մըհէնգ՛ էս մը՛ծ ախպէրը աչի հըղըցավըն ա ք՛հննում, մաշնակը՝ ծէխէ, սահանք ամմէն մինը հըսնում ա մին լ՛ավ քաղաք, նըրննք հը՛տէ ըտըղէրք ք՛էփ ըն անում, մընընընէրան ընգում ա, թա հինչու հը՛տէ յըն յէկալ: Կուճի ախպէրըն էլ նըրնն խուրջիհնն տէսը-տէնը տամ ա պըռավէն, նըստում ծին, թա հըղէ իննի, էս պառավը ասում ա.

- Ա՛յ տըղա, դէ վէր տու ըտի ասած չըս ըսկանում, վէր ըտի աշկատ դաղած ըս, համ էլ վէր էտքան լ՛ավ, պարի տըղա յըս, յը՛ս ք՛ը՛գ կասիմ, թա հունց հըսնիս Հազգարան բըրբնլին կօշտը: Քու ծիտ, դնլգ ա, լ՛ավ ծի յա, ամմա ընդըղէ, ըշտըղէ տու վըս ք՛հննում, կարէլ չի հըսնէ, վէչ էլ թօրըտ ա ընդըղէ պէնու պէթկ, ք՛էգ հըրէղան ծին ա հարկավէր, մին էլ կըրակէ թօրը:

Տըղան ծիյան քըշանում ա, պըռավէն վը՛ննէրը ընգում, վէր ասէ էտ ծիյին ու էտ թօրէն տըղը: Պառավը ասում ա.

- Էս հըղավը վէր իրէք օր ք՛հննիս, ծէխէ ընգ՛հննին մին սար ա ըրվըլան, էտ սարէն կըլխէն մին մը՛ծ կ՛ում կա՝ տըռանը ըըրշկին էրկու ասլան նըստած: Ծիտ մաչան կէս կանիս, կէսը տաս միննի, կէսը՝ էն միննի, ըտըրանք վէր գիրննվ իննի, տու լնն կանիս նի մըտիս կ՛ումը, վէր նի մըտիս, հըրէղան ծին ըսըլան ա՝ օխտը տարէ յա՝ ք՛էգ ըմ յէշնում, խէ կ՛ամ չը՞ս, տուվ էլ կասիս՝ լ՛ավ ըմ անում, մըհէնգ՛ ըս հարկավէր, մըհէնգ՛ ըմ յէկալ: Վէր ըտի ասիս, էտ ծին ըըրշկիտ չուքըլական ա, կըրակէ թօրը էն ա էտ կ՛ումէն քըմակէ պատան կախ տըված, յէր կօնիս նըստիս ծին, մընացածը յէս էլ գ՛հնդնում չում, հըրէղան ծին կասէ:

Էս տըղան շատ շընօրհակալ ա իննում էտ պառավ կընգանը անա, հունցը ասալ ա, ք՛հննում ա հըսնում էն սարէն կըլծխը: Էն էրկու ասլանը յըրա յըն

պրծրնում, թա ըտրբան պրտրո-պատառ անին, տրդան ղըրան կուրցրնում չի, թորավը թըխում ա ծին կես անում, քըցնում ըպըննեթեն առաշկը, ինքը նի մըտում կ'ումը: Հըրեդան ծին ասում ա.

- Օխտը տարե յա՝ ք'եզ ըմ յեշնում, խե կ'ամ չը՞ս:

Տըդան կըզնըվում ա, թա.

- Լ'ավ ըմ անում, մըհենգ՝ ըս հարկավեր, մըհենգ՝ ըմ յեկալ:

Էս վեր ըստի յա ասում, ծին խըդանում ա ըռաշկեն չօքում, ասում ա.

- Իմ տա՛ր-տըրական, յես քու ծառատ ըմ, ըշտը՛ղ ասիս՝ կըհըսընիմ:

Տըդան կըրակե թօրը պատան յեր ա օնում ծիյին յըրա նըստում, ըտըդատ թըռալի տնու կ'ամ: Ըսըննեն շատ ըն հը՛տան վագ տամ, շատ ըն կ'օռռում, ամնա դե հինչ օ՞քուք. հըրեդան ծիյին հը՛տան հըսնել կինի՞: Վեր սարան քըշանում ըն մը՛ծ հըղեն, ծին ասում ա.

- Թաքավե՛րին տըդա, Հագգարան բըրնելը են ա Սիպտակ դեվին պըլատումը, մինչը՛վ ընդըրա հըսնելը մունք բիդի անց կենանք Կ'անրմնըր դեվին ու Սը՛վ դեվին յիրգ'իրնեթավը, ըռըշնեթես յադի շատ կա, ամնա տու դիլխօր չի ընգիս, էս կըրակե թօրըտ հինչու թըխիս՝ մաչան կես ա ընան, մինակ թա յեշի մաշկես պենդ նըստիս, վեր վեր ընգեցեր, Ծը՛նմըտ ա, ինձ էլ խընայիս վեչ, հիշքան կարում ըս՝ շըլը՛ղավը տնուդիս վեր թակե:

Ըտահանք գ'նուլը նըման ք'նենում ըն հըսնում մին կ'անրմնըր սարու, ըշտը՛ղ մին մը՛ծ պալատ ա իննում: Վեր նի յըն մըտում էտ պըլատեն հայաթը, բնըդան մին դաշանգ՝ ախճիգ՝ ա մուտանում, թա.

- Ա՛ տըդա, էս տու հուվ ը՞ս, հինչ իլլմթ-միլլմթ ը՞ս, պա տու տը՛սնում չը՞ս ըստըրը՛քես կ'անրմնըր ըռանգը, էս իմ հօր թաքավեթընըն ա իլլմ, Կ'անրմնըր դեվը լօխճին մուրթօտալ ա, են բօլլուդ յիրգ'իրան յես ըմ մընացալ, մին էլ հասեթ՝ էս պալատը, վեր լ'ըհա նրնան կ'իրմիրնլ ա: Դե էլ վախտ մե՛ր կուրցընել, քանե Կ'անրմնըր դեվը յեկալ չի կըլծիսըտ պուք տըվալ, հունցը յեկալ ըս, ընդի էլ ք'ինի:

Տըդան ասում ա.

- Ա՛ նախշուտ ախճիգ՝, հննմ մին անըմըտ ինձ բախշի, մին համեցեթ՝ ըրա՛ տօն, մին դօնադ ըրա՛, յեկալ ում թա չե, ինձ վըխծըցընում ըս խըռեգ՝ տամ, յես հօ յը՛կալ չո՞ւմ փըխչիլի հը՛տե, յեկալ ում քու ասած դեվիտ վերչը տամ:

Սահանք ըստի գ'նըրնց ընեյիս բնըդան յերգ'ինքը կ'իրմիրնում ա, Կ'անրմնըր դեվը բըղղալնվ սարան քըշանում ա, լ'ըհա ամնեն մին վը՛նըր տափեն տինիլնվ՝ սարը տնըրնըր ա կ'ամ, հըրեդան ծին ասում ա.

- Թաքավե՛րին տըդա, էս դեվին օժժը են ա ծեխե ծեթքեն բըլնկումը, յը՛ս ըտըրա չժրք՝ ընգ'նևավը վեր պնտնտնը տամ, տու լնդ կանիս թըխիս բըլնկը կըտըրիս:

Դեվը վեր յըրա յա պըրծրնում, ծին խննիս ա տամ, տըդան էլ ղըրան կուրցընում չի, թըխում ա ծեխե բըլնկը կըտըրում, յետնան էլ թօրը յըրա պիրնում, ըտըրա մաչան կես անում: Էս ախճիգը տըղեն շատ ա համօգում, վեր օրիշ տը՛ղ

չի ք'ինի, մընա ձերանն կօխկէն, ձերանն նըհըտ փըսակվէ, ամնա տըղան անգուճ չի օնում, ասում ա.

- Յէս դիւնկ օնիմ, քու հըտատ յէտնան ըմ կ'ըլնն, ըստըտը ըսպասէ:

Ասում ա, էտ ըխճըկանը թօղում ըրտասունքը ըշկէրէն, նըստում ծիճ ք'իւննում: Էրկու շէփտանը յէտը հըսնում ըն միճ սըվ սարու՝ տակէն միճ սըվ պալատ:

Միճ էլ իվիլ դաշննգ' ախճիգ' ա վագ տալնվ կ'ամ, թա.

- Ա՛ տըղա, պա տու մէխկ ու կըրակ չը՞ս, պա տու կըլխատ ծըրք ը՞ս յեր կալն, էս իմ հօր թաքավէրնիւնն ա, Սըվ դէվը լօխ վըղըմօխէր ա ըրալ, հասէք՛ ըստի լօխ սըվըցըրալ, քանէ կըլծխըտ ք'ըգ ըրա յա, փախէր:

Տըղան, ք'էփիճ նի յա կ'ամ, ասում ա.

- Ա՛ գ'ծգնլ ախճիգ', ըստըտը ը՞ս տըտալ՝ դունադէն տըռանը ըռըշկան յըտ տան, քու Սըվ դէվիտ անավ էլ ինճ թէթա մէր տնլ, յը՛ս լ'ըհա ըտըրան էն դունյան դըրկէլի հըտէ յըմ յէկալ:

Միճ էլ ըն տըտնում՝ յերգ'իճք'ը ըրօտաց, աշխարքը մըթնից, Սըվ դէվը կ'ուռ-կ'ուռալավ, թունփթունփնլնվ, թծգ պիցըրընէլավ քըշանում ա: Հըրէդան ծիճ ասում ա.

- Թաքավէրին տըղա, ինջիմիշ չիճիս, ըտըրա օժժը էն ա աչի ծէրքէ բըլն-կումը, գ'ըրնվա կըքըցիս՝ էտ բըլնկը կըտըրիս:

Վէրչը, վէր Սըվ դէվը ըռըխը պըճըղում ա, թա ըտըրանց կօլ տա, ծիճ քըմակէ վըննէրէն յըրա վընն ա կէնում, տըղան լօք ա տամ էտ դէվին աչի բըլնկը կըտըրում: Ըստըտը դէվը խըղճանում ա չօքում, տըղան դնատի կըլծխը թըռըցընում ա:

Էս ախճիգ'ըն էլ ա թաքավէրին կուճի տըղէն շատ դանչանք անում, վէր փըսակվէ ձերանն նըհըտ մընա ըտըտը, տըղան աթկագ ա անում, ասում ա.

- Յէս հնլն դիւնկըս բիդի տըտը, տու ըստըտը ինճ ըսպասէ:

Ասում ա, ծիճ նըստում ք'իւննում: Վէր միճ ամէս ք'իւննում ըն, հըսնում ըն միճ սիպտակ սարու՝ միճ սիպտակ պալատ տակէն: Միճ էլ ըռըշկնէն ա կ'ամ միճ հնլրի-մնլնվ ախճիգ', միճ դունյա գ'ծգնլի, վէր էն էրկունը ընղըրա քըշտին հէշ պէն ըն: Էս տըղան ու էտ ախճիգ'ը վէր ձերնը յէշնում ըն, դնատի սիրահարվում ըն ձերնը յըրա, լ'իւզվա կըտըրում, մընամ ըտի հըլի-մայիլ կըտըրած:

Ախըրը, ախճիգ'ը զինք'ը հըվաքում ա, կըմկըմալնվ ընգում էտ տըղէն վըննէրը նաղ անում, թա հունց ա Սիպտակ դէվը ձերանն հօրը թաքավէրնիւնը քըրքըննո՞ ըրալ, ժուղուվուրթէն վըսկըռնան էլ էտ սարըն ա կույացալ: Հա՛մ նաղ ա անում, հա՛մ էլ դանչանք անում, վէր տըղան, քանէ դէվը վըրսըտըտը յէկալ չի, փախչի:

Տըղան ասում ա.

- Յէս ըստըղան կըք'իճիմ միճակ ք'էգ նա Հազգարան բըլընլին նըհըտ, էն էլ էն վախտը, վէր էտ դէվին վէրչը տամ:

Ըստըտը հըրէդան ծիճ մուտանում ա, թա.

- Թաքավէրին տըղա, էտ դէվին օժժը էն ա ձերանն վըտըումը, ձերանն յիք-գ'իթումը տու ըտըրա կարէլ չըս յըխնիս, ճէլլի պիցըրա՛ց պըլատէն յըրէ աստաժը,

Հազգարան բլրբնուլը, վրձսկէն-գատը յէր կալ՝, էտ ըխճըզ՛անըն էլ տի՛ր քննրք՛իտ՝ յէտ տը՛ննանք:

Տըղան ք՛նննննն ա յը՛րէ ատաժը, Հազգարան բլրբնուլը յէր օնում, Սիպտակ դէվին խազնանն նի տամ խուրջինը, էտ ըխճըզ՛անը նըհը՛տ նըստում ծին, կ՛ամ էն էրկու ըխճըզ՛անըն էլ նընննց տէսավը-տէնավը յէր օնում, կ՛ամ հըսնում հննմնն էն տը՛ղը, ըշտը՛ղ ախսպօրցը անա պիժը՛նվալ ա, տը՛սնում՝ էն պառավ կընէգ՛ը հննմնն չինննրուն տակէն նըստած: Վէր ախսպօրցը անա հըրցըփօրց ա անում, պառավըն ասում ա.

- Ա՛ դօչչաղ տըղա, քու ախսպէրք ըրվացալ չըն, ամնա տու ընդըրանց ըսպասու մէ՛ր, կըլժիւրտ օյին ըն պիրլնն:

Տըղան ըսկանում չի, ըխճըզ՛օրանցը թօղում ա ըտը՛ղ, ք՛նննննն ճօխտ ախսպօրը քըթէնննն պիւրննն: Կ՛ամ ըն էտ ծառէն տակէն ք՛էփ անում, էրկու օր դինջանում, հըղէ ինննն բիդի նընննց հօրը պալատը: Ամնա հըրէղան ծին ք՛նննննն չի, թաքավէրին կուճի տըղէն դըրաղ ա քաշննն, թա.

- Ա՛ տըղա, նէրօղ կինիս, յէս ին ընէլիս ըրալ ըն, ըստըղաս տէնը էլ կարել չըն ք՛էզ ծըռայիմ, տու վըս գ՛ննննն, քու ախսպէրք:

Տըղան հա՛մ շատ նըղըսըրտվում ա, հա՛մ էլ ծիյին ճըկատան պաշննն, ծին էլ քըռչննն ա աշկա կօրչննն:

Մըհէնգ՛ թաքավէրին իրը՛ք տըղան էն իրը՛ք ըխճըզ՛օրանցը նըհը՛տ, Հազգարան բլրբնուլը յէր կալնն, ք՛նննննն ըն: Հըղէննի էն էրկու օյինբազ ախսպէրքը մըսըրհաթ ըն անում, թա հունց կուճի ախսպօրը կըլժիւր վարին, Հազգարան բլրբնուլը նընննք տանին: Վէրչը, վէր քըռանում ըն, թա կ՛էտումը լըղանան, պիւրննն ըն կուճի ախսպօրը վընընծէրքը կըպօտում, աշկէրը տնս տամ, կ՛ամ պալատը հօրը խննննն, թա.

- Պա ասէլ չը՛ս, Հազգարան բլրբնուլը պէրալ ընք, ամնա մէր ախսպօրը կ՛էտը քըռննն ա տարալ:

Հննրը շատ ա լննց ինննն, էն ըխճըզ՛էրք՛ը շատ ըն զինք՛ըրնէն տափէրը թակում, դէ հինչ ա՞նին: Մըհէնգ՛ թաքավէրը մը՛ծ նա մաշնակ տըղէն հըրամայում ա, վէր դուշը տանին բաղը, ասին, վէր յը՛րք ասէ, ամնա դէ պէն չի ննննն կ՛ամ. Հազգարան բլրբնուլը օթի-ծրփննն ա տը՛ննում, մընամ վը՛սկէ դնննննննննն նըստած:

Էս դուշին թօղինք՛ ըստի լառ-քար, թաքավէրին ու նըննն ճօխտ տըղէն թօղինք՛ ըստի գ՛նննաքար, խաքար տանք կուճի տըղէն անա, վէր հալալ ախսպօրցը ծէրքավը քուռացալ ա, էն կ՛ը՛տէն դըրաղէն մընացալ վէր ընգած: Վէր մին էրկու օր ըտը՛ղ կէնում ա, մին էլ ա ըսկանում՝ էն հննմնն պառավըն ու հըրէղան ծին գննննց ընէլավ մուտանում ըն: Պառավը պիւրննն ա ըստըրա աշկէրը տնննննն տը՛ղը, ջուբան թա հինչ ա տնս օնում քըսում, տըղան սըքըսում ա տը՛սնննն: Պառավըն ասում ա.

- Ա՛ տըղա, տու վէր ասած չըս ըսկանում, վը՛ննըտ հննմնն շատ քարու վա նի

կ'ըլանն, քա հօր բաղը յես ում չուրըցըրալ, յէր կաց ք'ինի Հազգարան բըրբնլին հըրամանք սօ, քօ կաց յերք ասէ կընընչցընէ, ամնա դէ էս վերչի դժնհումըն ա, էլ ինձ տըսնըլան չըս:

Ասում ա, իլլանթ-միլլանթ տը'ննում կօրչնում:

Հըրէդան ծիւն էլ մուտանում ա, քա.

- Թաքավէրին տըղա, ասալ ում նաղըլ չանիւմ, ամնա տը'սնում ըմ, վէր վէ'չ տու կըկարիս առանց ինձ կէնաս, վէ'չ յես՝ առանց ք'էգ: Յէս մին վըխտու քա հօր ծիւն ըմ իլլան, քու հնար մը'հը'տ ինձ յըրա կըզընըվալ ա, փըռնալ էշին քուռակէն վը'ռան կապալ, յըս էլ, նամուսըս յեր չի կալան, փախալ ում, իրք'իւմը կէրալ, վէր ծէր յերգ'իրը էլ կուխըլան չում: Դէ վէր քու ախալերը ըտի նըմըրդօթուն ըմ ըրալ, ք'էգ կարէլ չում մինակ քօղիւմ, յէր կաց ք'ինիք':

Սահանք ք'իւնհում ըն հըսնում իւրանց քաղաքը տը'սնում՝ ժըղօվուրթը իւրիւրօնցալ ընգաժ, խօխա-րախա յեր կալան՝ քօչնում ըն: Տըղան հըրցըրփօրց ա անում, մին պառալ մարթ ասում ա.

- Ա՛ տըղա, պա ասէլ չը՞ս, մէր յիրգ'իրին կըլխէն օյին ա յէկալ. Սիպտակ դէվը յէկալ ա քըղաքէն տակէն վէր յէկալ, քա.

- Յա՛ Հազգարան բըրբնլըն ա իւրան պիւրծղէն ինձ տըվէք', յա՛ քա չէ սաղ յերգ'իրը վըղըմօխէր ըմ շիւնհում: Թաքավէրին մը'ծ նա մաշնակ տըղան էլ վախում ըն ք'ինիւմ, քըսի-փըսիւն էլ ընգալ ա պալատը, քա դուշը պիւրծղը ըտըրանք չըն իլլան, քաքավէրին կուճի տըղան ա իլլան, էն էլ կ'էտը քըշնլ ա տարալ:

Տըղան էտ վէր ըսկանում ա, կըրակէ քօրը կապում ա նըստում հըրէդան ծիւն, ք'իւնհում Սիպտակ դէվին ըռաշկէն վը'նըն կէնում: Դէվը կըզընըվում ա, քա.

- Ա՛ փըսընքօտ, էտ տու հու վը՞ս, վէր ինձ կըլծիս չըս տամ հէչ հէրիք', հնլան լայաղ էլ չըս անում, քա ծիյատ քըշանաս:

Թաքավէրին տըղան ասում ա.

- Յէս քու ճօխտ ախալօրըտ՝ Կ'մըմհըր դէվին ու Սը'վ դէվին ըստըկցընօղըն ում, յէկալ ում՝ ք'ըզ էլ դարկիւմ իւրանց կօշտը:

Էլ քօղում չի՝ էս Սիպտակ դէվը ննփան քաշի, քօրը տիւս ա օնում ըտըրա ջանէն ինհում, հանց քիք'ը-քիք'ան անում, վէր մը'ծ պատառը անգուճըն ա մընամ: Յէտնան ք'իւնհում ա հօրը պալատը, հիւնչու կըլծիս յէկալ ա, լօխ նաղըլ անում: Հազգարան բըրբնլըն էլ լ'ըհա տըղէն տը'սնանլըն ըբնթ ըսքըսում ա լօք-լօք անէլը, ծըլվըլանլը, յերք ասէլը, բաղը մին մուռուտումը կընանչիւմ ա: Թաքավէրըն էլ ուրխութունան գ'իւրիւմ չի, քա հինչ անէ, լ'ըհա մին տըղէն ա պըչպըչծըրիւմ, մին հըրէդան ծիյին: Ինք'ըն էլ քախտան քըշանում ա, կուճի տըղէն իւրան քախտէն նըստըցընում: Մըհէնգ' լօխ ըսպասում ըն, վէր կուճի տըղան մը'ծ նա մաշնակ ախալօրցը դուվանը անա, ամնա էս տըղան ըտըրանց ըսպանէլ չի տամ, պիւրիւմ ա փըսակում էն էրկու ըխճըգ'օրանցը նըհը'տ, ինք'ըն էլ փըսակվում էն իրէքընջի ըխճըգ'անը նըհը'տ, իւրանց յիրգ'իրումը առօք-փառօք ասպում ըն:

Յիրգ'իւնք'ան իրէք խընձծըր ա վէր ընգում. միւնը տամ ընք պըստօղէն, միւնը՝ կ'իւրծղէն, միւնըն էլ շըղըրճ-շըղարճ ընք անում, պիժը'նում էս քաքը ըսկընտընէրէն:

1(8). ԹԱՔԱՎԵՐԻՆ ՏԸՂԱՆ

Բուննան-նվնվա ըստը՛ղերք մին թաքավեր ա իլնլ, դէ հնրբնթ իլնլ ա, վեր ասում ըն, վեր իննր վէչ, ասել չըն: Էս թաքավերը շատ հարուստ թաքավեր ա իլնլ, համ էլ շատ ազդուն, շատ դօչչադ, անունը ըխշարքավըս մին տը՛ռած: Աննա հինչ կա՞սիս, վեր ըստըրա ունքամաչը վէշ մին վախտ յը՛տ չի ք՛եցալ, սաղ օրը դիխօր, սաղ օրը մըթնըված, թա մանին վերըն ա, վէշ մինը գ՛իդո՛ն չար: Քըսի-փըսին էլ ընգած ժուդուվուրթէն մաչը՝ հնրո՛ր ու մին պէն ին ասում, մինըն ասում ար՝ հըրէվան թաքավերնէն մըսլըհաթ ըն ըրալ, վեր կ՛ան մեր թաքավըրօթունը ատակ անին, մինըն ասում ար՝ թաքավերին օփսունալ ըն, էն մինըն էլ, թա ըշտըղա յա ըսկացալ, ասում ար.

- Պա ասել չը՞ք, օրիշ յիրգ՛իրա մին դերվէշ ա յեկալ թաքավերին ասալ, վեր ո՛ւրնն տըղան փըլան յիրգ՛իրին թաքավերին ըխճըկանը յըրա սիրահարվըլան ա, ըտի յէլ բաղա ք՛ինի:

Ըստի հազար ու մի գըրո՛ւց, հազար ու մի խօսկ, թաքավերըն էլ օրը օրէն յըրա պըռավում ար, օրը օրէն յըրա հնլվում-մնշվում ար, էլ վէ՛չ խօսում ար, վէ՛չ հըրամանքնէ յար տամ, լ՛ըհա սաղ օրը ո՛ւրնն պըլատումը նըստած, մըթկէն դօնըն ընգած՝ թա հինչ ար քընէնք՛ անում, ինք՛ըն ար գ՛իդո՛ն, մին էլ Աստուծ: Ըտըրա իլննծ-չիլննծըն էլ մին մադար-գ՛ոնու՛ն տըղա յա իննւմ, տըղա, հինչ տըղա՞, մին բօյ-բուսաթավ, դաշննգ՛, շէնք՛-շընօրքավ, խէլո՛նք, թէգ՛ունքը լէն, հունցը մին սար, վեր սաղ յերգ՛իրը էտ տըղէն անավ ուրխանում ար, գ՛ըռանում ար, չո՛նք՛ի լօխ գ՛իդո՛ն ին, վեր ո՛ւրնն հօրը տըղան ա, հօրը անա յը՛տը ո՛ւրննց յերգ՛իրը ավադ ա ընական, թուլան չի, վեր հօրը ըստը՛ղծածը վըննըտակու կօրչի: Մինակ թաքավերը չար ուրխանում, ամնէն դէնո՛ն տըղէն տըսնալավ էլ լիցըկումում ար, ախ քաշո՛ն, մանին էլ վէշ մինին ասում չար: Ըստի անց ա կէնում մին քանէ վախտ, մին օր էլ թաքավերը հնլն ընգում ա, հայ-հայը ք՛ոննո՛ն, վայ-վայը մընամ, տը՛սնում ա, վեր էն ա ըսօր էք՛ոնծը ընգած, ծէն ա տամ տըղէն, ո՛ւրնն խազնօցը ութըղնէրէն պիլննիք՛ը տամ, լօխ վըսյաթ անում, համ էլ թա.

- Յէշի հա՛, հինչը անիս, անիս վէչ, մեր պըլատէն յերէ ըտաժէն էն սը՛վ տօնը պէնաս վէ՛չ:

Ասում ա պըրծընում, հնր՛ին տամ: Սծք՛ ու շիվանը ընգում ա յերգ՛իրը, սաղ ժուդօվուրթը սը՛վ ըն կ՛էնում, սծք՛ ասում, ո՛ւրննց սիրէլի թաքավերին առօք-փառօք տանում վը՛ղէն թափշուր անում: Վեր հօրը քըռասունքը տամ ա, սո՛ւք՛ըհան ա իննւմ, էս տըղան յէտ ա տը՛ռնում ո՛ւրնն յիրգ՛իրին կուրծէրավը իննւմ, պակաս-պըռատը դո՛ւրըցընում, հօրը խօսկըն էլ միշտ մը՛ննըն ա պահում. էն սը՛վ ութաղէն տըռնանը մուտանում չի: Աննա դէ ջննիլ ա, ջննիլը դնն-հծվսնլա կընի, ըտի էրկան վախտ կարում չի համփէրի, մին օր, խը՛լքէն հինչ ա փըչո՛ն, ք՛ոննո՛ն ա էն տօնը պէնում ճի մըտում մաչը: Նի յա մըտում թա չէ, տը՛սնում ա էտ ութաղէն պատան մին ըխճըգա նըկար կա կախ տըված, հինչ ա՛խճիգ՛, մին պաթկէր, մին իրիք՛ննկ, վեր լ՛ըհն ըշկէրավը օգ՛ում ա, թա ք՛ը՛գ

կօլ տա: Թաքավերին կուճի տրդան էտ տը՛սնալըն ըբնստ սիրահարվում ա, օշան տանում վեր ընգում: Հարայ-հըրօցը, ծըվվօնը-ծըկըլթօցը ընգում ա պալատը, քաքուհին, անձիր-վեզիրենն ձերնըօնցավ ըն ընգում, ճնր շաղ տան տրդեն յետ պիրնում, ամնա լըհնն աշկերը պենում ա էն նըկարեն յեշնում, նօրից ա ըշտափում: Ըստի մին քանե դեննում, ախըրը, վեր մին քնհրավ զինքը հըվաքում ա, էտ նըկարը յօր ա օնում պըչպըչծրում տիննում ծօցումը, քա.

- Յէս էս ըխճըգանը բիդի քըթենամ, նըհըտը փըսակվիմ:

Լօխ զիրավ ըն տը՛ռնում, դաշանք-պըդատանք անում, քըքըթծհմնք անում, քէթա տամ, իրըսնրանք տամ, քա պա հո՞ւնց, պա յերգիքը հնր ըս քօ՞ղում, ըշտէղ ըս ք՞նենն՞ում, պա դնըշմնն ըս ուրխըցընում, պա քու հմր ըտըրա մըհար ա դմրդնո յեկալ մը՛ռալ, պա էս տու հինչ ըս ա՞նում, օքուք չի, տրդան կօխկը հըստըցընում ա, վը՛ննը տէմ անում, ասում ա.

- Էտ ըխճըգանը յա՛ բիդի օգիմ, յա՛ բիդի մը՛ռնիմ, յէս առանց ընդըրա գ՛անք չօնիմ:

Ասում ա պըրծընում, խուրջինը տէսավ -տէնավ, վը՛սկավ-ըրծաթավ լըսնում, նըստում հօրը ծին հըղէ իննում: Շատ ա ք՞նեննում, խըրէգ՛ ա ք՞նեննում, շատըն ու խըրէգ՛ը ինք՛ըն ա գ՞նընում, վերչը հըսնում ա, նըրննց յիրգիքին ա հըրէվան յիրգիքին զըհմանումը մին ախպիր կա, էտ ըխպիրին կօշտը: Ծիյան քըշանում ա, վեր ճնր խըմէ, յեշնում ա տը՛սնում՝ մին հըլէվուր, սիպտակ մըրօքը մինչը՛վ ծույնէրը, ըտը՛ղ նըստած: Մուտանում ա, քա.

- Հա՛յրիկ, էտ ըստը՛ղ հինչ ըս ա՞նում, խէ ըտի դիխօր նըստալ ը՞ս ըստը՛ղ: Հըլէվուրը ասում ա.

- Խը՛ղճ ու կըրակ, անդար-ընդէրնո մարք ըմ, լի՞, մատաղ ինիմ ք՛ը՛գ, մին քիք՛ա հաց էլ չօնիմ, քա օտիմ, լըհնն յեկալ ում էս ըխպիրին քըշտէն նըստալ, ք՞ինօղ-կ՛ըվօղու ումէղը ընգալ:

Էս տրդան պիրնում ա տէսան-տէնան տնու օնում խուրջինան տամ հըլի-վուրէն, մին հափուռ էլ վը՛սկէ տամ, յէտ նըստում ծին, քա հըղէ ընգէ, էտ պառավ մարքը ասում ա.

- Ա՛յ տրդա, տու հա՛մ դօչչաղ ըս, հա՛մ պարի, ամնա ինճ հըվա՛տա, ինճ հըվատում չըս, սիպտակ մըրգէրիս հըվատա, էն, հինչու հը՛տէ տու ք՞նեննում ըս, ընդը՛ղ ք՞նեննօղը յէտ չի կ՛ամ, ք՛ըգ նըման հազգարնէրավ ջննիլ ա էն ըխճըգանը հը՛տան ք՛էցալ, լուխճէն կըլծխըն էլ կըտըրալ ըն, մէխկ ըս տու, յէ՛տ տը՛ռ, ք՞ինի քու հօր յիրգիքին տըրօթում ըրա՛:

Տըղան տը՛սնում ա, վեր սա մաստուն հըլէվուր ա, ամնա անգուն չի օնում, ասում ա.

- Յէս կարէլ չում յէտ տը՛ռնամ, էշ նըստէլը մին նիք, քըշանալը էրկու, յէտ վեր ասալ ում, բիդի անիմ, յէտ առանց էն ըխճըգանը յէտ կ՛նն չում:

Հա՛մ ասում ա, հա՛մ ծիյին դամշնում, վեր ք՞ինի, հըլէվուրը հը՛տան ծէն ա տամ, քա.

- Քու կրվիտ կ'անիքը յես կրնոխէ յում քու հոր ասալ, դէ վեր ինձ ըսկանում չըս, էս թիլիսիմը յէր կալ՝ վիզնտ կախ տօ, մինակ էս թիլիսիմին օժժավը կրկարիս հըսնիս էն ըխճըզանը հորը թաքավըրօթունը, ընդըրանա յետը էս թիլիսիմը էլ ք'ըզ կարէլ չի ք'ծննզ՝ անէ, քու կրվիտ ճարը տու բիդի տըխնաս:

Տըղան թիլիսիմը յօր ա օնում, ծիյան քըշանում, վեր ասէ՝ շընուրհակալ ում, տըխնում՝ հըլէվուր չի կա, ըթտի-բաթտի յա իլնլ կօրալ: Վէրչը, նըստում ա ծին էլիս հըղէ իննւմ: Հըղէննի թաքավէրին տըղան շատ շառ ու փօրցանքու վա ջնլիհնւմ, շատ տիժըրծթուն ա քաշնւմ, ամնա էն հըլիվուրէն տըված թիլիսիմը ըտըրան ըզադում ա ամնէն հինչա: Դէ ին էլ ասիմ, վեր էտ տըղան կօզի ըտի կօխկըր հաստ, կօզի էտքան դօչչաղ, սըրտավ, ամնա սըրտան շատ պէրննկ ա իննւմ, հըղէննի ըշտէղ ք'նսիք, օրվա հացէն մծք'տննջ, վէզը ծօռ մարթ ա ջնլիհնւմ, լուխճին ք'ծննզ՝ ա անում: Մըհըտ էլ մին ծըմակավ ք'ինիյիս յէշնւմ ա տըխնում՝ կըծանէն կօխկէն մին մըրչէմնու պնւն, մըրչէմնէն էլ սաղ կըծանավը մին տըխնած: Օզում չի տահանց կօխ տալննվ ք'ինի, ծիյին կըլծիք շօռ ա տամ, քուլօտէն մաչավը ք'նլննւմ: Էտ մըրչէմնէրին թաքավէրը էտ վեր ըսկանում ա, հըտան վազ ա տամ, էրկու մըրչէմնու թէվ տամ, թա:

- Ա՛յ տըղա, տու վեր մըզ կօխ չըս տըվալ, տափան չըքօրան յերգ'ինքը շընուրհակալ ում ք'ըզանա, օրիշ պէն ք'ըզ կարէլ չում տամ, լ'ըհն էս էրկու թէվը յէր կալ՝ վեր նըզ տըղ ընգիս, կըքըսիս նըրնը, մընըցածէն նըհըտ ք'ըզ կօրծ չօնիս:

Տըղան հա՛մ քըթէն տակէն ծիծնդում ա, յննի ք'ի ինքը հինչ տիժըրծթուն բիդի քաշի, վեր մըրչէմնու ումէղ ընգէ, հա՛մ էլ մըրտածում ա, վեր պէն ա, լի՞, բնլի հարկավեր յէկավ, յօր ա օնում տնննւմ ծօղէն ջուրումը: Վեր մին խըլն տըղ ք'նլննւմ ա, հըսնում ա մին ծօվու, ծիյան քըշանում ա, վեր լըղանա, հա՛մ էլ պատառ աշկըր հօփ օնէ. էս ա քանէ քըշէր ա՝ քօն չի իլնլ: Էտ ծօլէն ղըրաղէն պըրանվում ա, մին էլ աշկավը մին պէն ա ընգում, մուտանում ա տըխնում՝ մին դաշննզ՝ ծնկուն դումէն յըրա փըլի-փալի ընէյիս, մէխկըն ա կ'ամ, էտ ծնկունը քըցնւմ ա ծօլը: Վեր պատառ անց ա կէնում, ծնկնէրէն թաքավէրը ճիւրնն տնլս ա կ'ամ, ասում ա:

- Ա՛յ տըղա, տու վեր իմ ըխճըզանըս ըզադալ ըս, յես օզում ում ք'էզ մին լ'ուվօթուն անիմ. էս թէփուկը յէր կալ՝ հինչ ճնըրնու մաչ, հինչ ծօվու մաչ վեր քըցիս, դնստի քար ա տընըլան:

Ծնկնէրէն թաքավէրը ըտի յա ասում, նըրնն անա մին թէփուկ պուք տամ տնննւմ տըղէն ծէքէն, ինքը յէտ նի մընում ծօլէն տակը: Էս տըղան մընամ ա գ'նննքար, մին էլ նըրնն հըվաքում ա, հըղէն շարունակում: Ք'նլննւմ ա, ք'նլննւմ, տէն իննւմ մին ծըմակու, վեր վէ՛չ հըղէ կա, վէ՛չ կածան կա, ճարը կըտըրած թօրը հանում ա, ծառէրը-քօլէրը կուտուրէլննվ հըղէ պէննւմ, առաչ կէնում: Մին ցնք'ու քօլու մաչա սնսէր ա ըսկանում, մուտանում ա տըխնում՝ մին զըտ թավար դուշ, էտ ցնք'ին քօլումը դարիս տըխնած, հիշկան թըփըռ-թէփուռ

ա անում, կարում չի, թա տնու կ'ա: Թաքավերին տրդան ցնք'ը կըսորում ա էտ դուշէն ըզադում, դուշը լնուզվըվերվում ա, թա.

- Ա'յ տրդա, յէս էս ծըմակէն դուշերէն թաքավերըն ում, էս ա մին շէքէթ ա` էս քօլումը մըճըճվննճ, ճօտէրըս էլ էն ըն տնուզնը-ծարավ ինճ ըն ըսպասում, վէր օրիշ իննր, պըտըռ-պատառ կանին, ամնա վէր տու ինճ ըզադալ ըս, վէր ին ճուտէրէս աշկը հըղէն չըս թօղալ, էս թէփուռը յէ'ր կալ', ըշտէղ հարկավէր կ'ամ, մըհը'տ տնու կօնիս թըփըհարիս, դուշէն թէվավը կ'իլնն ում հըրէյիտ հըսնին:

Էս թավար դուշը ըտի յա ասում, մին թէփուռ տամ տըղէն, ինք'ը թըռչնում կօրչնում: Ըստի մաթ մընացած, մըրչէմնէն թէվէրը, ծնկնէն թէփուկը, դուշէն թէփուռը ծօցումը տիրննճ` էտ տրդան էն հըլիփուրէն թիլիսիմին հիննրննվը օխտը սար, օխտը ծըմակ, օխտը ծօվ ա ընցընում, օխտը տըռնանը յէտը հըսնում մին քաղաք, ք'նննում, մին ք'արվանասարա յա իննում, ըտը'ղ վէր կ'ամ, հանցու քըշէրը քօն ինի, ծնք'ին էլիս յէր կէնա հըղէ ընգէ: Ուռթանա քըշէրավ, հնլնն արէվը ծըք'էլնն, տնու ա կ'ամ բալկօնը, մին էլ ա տը'սնում` մին պէն աշկէն ըռաչէն փըլըստըրակէ տըվավ, ըրէվու նըման շուղշօղաց, շափաղը տըվավ ըշկէրէն, հանց ծըկծըկօտից, վէր էլ կարից վէչ գ'իդն, թա էտ հինչ ա: Ըտի չնննիշ ընգած նի յա մընում ք'արվանասարան, հըրցըփօրց անում, թա էտ հինչ ար, էտ հինչ ափաթ պէն ար, ք'արվանասարէն տարը ասում ա.

- Ա'յ տրդա, տու լ'ավըն էն ա, էտ պէնը մըննատ քըցիս, թա օզ'ում չըս վը'ննուք-ծը'ռուք կօրչիս:

Էս վէր ըստի յա ասում, տրդան մին հափուռ վը'սկէ յա տամ, յը'խան օնում, վէր պատմէ: Էս մարթըն էլ նըստում ա լօխ նաղ անում, թա.

- Էտ մէր թաքավերին ախճիգ'ըն ա, օրը մըհը'տ հատէք' ըտի տնու ա կ'ամ, շափաղը տամ ըշխարքէս, լուխճին թօդում հըլիլ-մայիլ կըտրած, ինք'ը էլիս պըլատումը կ'օդուլ կէնում: Թաքավերըն էլ սաղ յիրգ'իրավը մին ա ըրալ, վէր ըխճըզանը հու կարէ պըլատումը իրէք օր շօռ կ'ա քըթէնա, ախճիգ'ը կըտա ընդըրան: Ըշխարքէս տակէն էլ ջննիլ չի մընացալ, ք'էցալ ըն շօռ յէկալ, կըրը'ցալ չըն էտ ըխճըզանը քըթէնան, թաքավերըն էլ լուխճին կըլ'ծիսը կըտրէլ ա տըվալ, աժալ հընէ' էն խօր ծօրը:

Ըստը'ղ թաքավերին տրդան մաննը կըծում ա, դնստի կըլ'ծիս ա ընգում, վէր տա նըրնն օզ'նն ախճիգ'ըն ա, ամնա պէն չի խօսում, նի յա մընում նըրնն օթաղը քընէնք' անում, թա հունց անէ, հունց չանէ, էտ ըխճըզանը տը'ղը գ'իդն: Ախըրը, էրկան մըտըծէլննը յէտը փննըրը քըթէննում ա. ք'նննում ա մին գնրգ'նը քըթէննում, մին փուք վը'սկէ տամ, պայման կապում, վէր մին մը'ծ վը'սկէ ոզ շինի, նըրնն տինի մաչին, տանէ թաքավերին պըլատէն ըռաչէն վէր տինի: Էտ գնրգ'նը ըտի յէլ անում ա, ոզը տանում թաքավերին պըլատէն հըլաթումը թօդում, ք'նննճ-կ'ըվօթ թինննն յըն անում լննք' քաշնում: Էտ վը'սկէ ոզըն էլ էնքան դաշննգ' ա իննում, վէր լ'ընն սաղ քըղաքէն ժուղօվուրթը ըտըրանա յին խօսում: Խարարըն էլ հըսնում ա թաքավերին ըխճըզանը, իս էլ հօրը խընթում

ա, վեր էտ դօչըտ ինք՝ օնէ, պիրի տինի ինքնն ութադումը: Ըտի յէ անում ըն, էս ախճիգ՝ըն էլ վէ՛չ օտում ա, վէ՛չ խըմում, վէ՛չ տնու ա կ՛ամ բալկօնը, լ՛րհն սաղ օրը էտ վր՛սկէ դօչէն ա թինննն անում: Վերչը, վեր քունավ ա ընցնում, տըղան ննաննց, վր՛սկէ դօչէն փօրէն տակէն մըղակ ա իննն, պէննն ա տնու կ՛ամ, թաքավերին ըխճըգանը անա մըղըտ պաչնն, չնրք՛նլպնլնլը լօխ վըրըվնրդ անում, էտ ութադէն տը՛ղը մըննը պահում, պըլատան թաքուն տնու կ՛ամ: Էք՛սը կ՛ամ ա թաքավերին կօխկը, թա.

- Թաքավերըն ապըրած կէնա, յէկալ ում ախճիգ՛ըտ օգ՛ին:

Թաքավերը քըմծիծննդ ա տամ, համ էլ ասում.

- Ա՛յ տըղա, խը՛լքըտ հացէն նըղըտ կէրալ ը՞ս, պա տու գ՛նլղնն չը՞ս իմ պայմանըս, պա հանց գ՛իղննք՝ ըսկացալ չըս, պա տու տը՛սալ չը՞ս էն ջըղիլն վըսկըռնըրավ լիգ՛ը ծծօրը, պա տու մէխկը չը՞ս, քանէ կըլծխըտ ք՛ըգ ըրա յա, յէտ տը՛ն ք՛ինի՛, լ՛ավ գ՛իղնն՛, յէս ամմէն օր ըստի պարի չըմ իննն:

Տըղան կըզըրվում ա, թա.

- Յէս ամմէն հինչի պադրաստ ում, պայմանըտ ա՛սէ:

Թաքավերը ասում ա.

- Ա՛յ տըղա, դէ իրէք պայման օնին, առաչինը էն ա, վեր տու բիդի իմ ըխճըգանըս իրէք օրումը շօռ կ՛աս քըթէնաս, թա կըրը՛ցէր, էրկունջի պայմանը կասին, թա չէ, վէզըտ կըկըտըրին:

Տըղան նի յա մըտում պալատը, ք՛ննննն թուշ ըխճըգանը օթադը: Ախճիգ՛ըն էլ, վեր կընօխանց ա իննն էտ տըղէն ըրագի տը՛սած, վեր կընօխանց ա իննն ընդըրա սիրահարված, լ՛րհն տըղան վեր նի յա մըտում, ընգում ա խըտէտը, սըքըսում լնց ինիլը, քանի վեր գ՛նլղնն ա, վեր ինքնն ըննախում հնրը էտ տըղէն ախճիգ՛ չի տըլան: Ախըրը, վեր տըղան, թաքավերին ըխճըգանը ծերքան փըռնած, տնու ա կ՛ամ, թաքավերը սըքըսում ա բէղէրը կըրծկօրծէլը, համ էլ թա.

- Առաչի պայմանը կըրըրէցէր, էրկունջի պայմանը էն ա, վեր նի մըտիս իմ պահէտըս, էն ա ընդը՛ղ հնրնը փութ ցօրէն, հնրնը փութ կ՛նրի, հնրնը փութ կօրէկ կա՝ ինրնը խառնած, մին քըշէրումը լօխ ինրնը անա ճօկիս, ճօկ-ճօկ թուփ անիս:

Տըղան ք՛ննննն ա պահէտը, մըննըն ա ընգում մըրչէմնէն թէվէրը, ջուբան տնու ա օնում ինրնը քըսում, ըշխարքէս տակէն հիշքան մըրչէմնը կա, հըվաքվում ըն, թա.

- Ա՛յ տըղա, տու ք՛ինի քօ՛ն իլ, քըշէրավ թաքավերին յօր կօնիս կ՛աս:

Քըշէրավ թաքավերը տըղէն նըղըտ կ՛ամ ա տը՛սնում՝ ցօրէնը, կ՛նրին, կօրէկը, ճօկած ածած չըվըլնէն, պահէտումը հնմքնը ըրած, ասում ա.

- Էս մին պայմանըն էլ կըրըրէցէր, մընաց իրէքինջինը. տու բիդի մին ճիրնվ լըցցած կ՛էվաթ յօր օնիս, հանց պիցըրանաս իմ պըլատէս ըմըչի էն պէցնըր տընջիրնն պըտօկը, վեր մին կաթ ճնր չի կաթէ, թա չէ կըլծխըտ կըկըտըրին:

Տըղան մընամ ա կըրակու մաչի, ամմա բնրղնն մըննըն ա ընգում էն ծնկնէրէն թաքավերին թէփուկը, քըցնն ա ճիրին մաչը, ճնրը դմստի քար ա

տրեճում, յօր և օնում պիցըրանում տինջիրին: Վեր հըսնում և ծառէն պըտօկը, ընդդղան ձերանց յերգիորը հըռնանցէ ըրվամ և, յէշնում և, յէշնում, սըրտը տըկըտըյէր և իննում, ըշկերան մին կաթ ըրտասունք և վեր ընգում տափը: Դէ, էտ դադալ թաքավերըն էլ ըտըրա յա մննթնլ, ճըղճըղօնը քըցնում և, թա.

- Տըղան պայմանը կըդարալ չի, կ'ըվաթէն ճնրը վէր և տըճալ, տա՛րէք՝ կըլծիսը կըտըրը՛ցէք՝:

Էս տըղան հիշկան ձերթնումը-հավատ և օտում, վեր էտ ըրտասունք և իլնլ, հըվատում չըն: Վերչը, տը՛սնում և, վեր ըտըրանա պըրծումըն չի կա, ասում և.

- Թաքավերըն ապըրած կէնա, օխտը տարէ յա՝ յէս քու ըխճըզանըտ շօռ կ'նյիս, անջախ-անջախ քըթնլ ում, ամնա տու մուրազըս սըրտումըս թուրը՛ցէր, դէ վեր տի յա, լ'րհն շատ ըմ խընթընում, թօղէ ըխճըզանըտ նըրէտ տնու կ'ամ քու պըլատէտ էն յէրէ բալկօնը, պատառ գնրնլց անիմ, էլիա ընդըրանա յէտը ինձ հինչու կանիս, կանիս:

Էս վեր ըստի յա ասում, թաքավերին սըրտը կըկըղում և, ասում և.

- Լ'ավ կիցի, ք'ը՛գ կէս ժամ վախտ ում տամ:

Էս տըղան ու ախճիգ'ը պիցըրանում ըն յէրէ ասաժը գնրնլց անում, ձերնը նըրէտ սէր փըշըրում, ախճիգ'ը ասում և.

- Յէս մըրէնգ'անց յէտը էլ կարէլ չում առանց ք'էգ ապրիմ, յէք ձերնը կուռնա փըռնիք՝ ըստըղաս լօք տանք, կօնյա մըռնէլանը յը՛տըն էլ և մին տը՛ղ կըրնիք՝:

Տըղան ըռըչան օգ'ում և ըռազի կէնա, մին էլ մը՛նընըն և քըցնում էն դուշէն թէփուռը, ջուրան տնու և օնում թըփըրհարում, մին էլ հի՞նչ, տը՛սնում ըն՝ թավար դուշը գ'նլլնը նըման կ'ամ և, թէվերըն էլ վեր թըփըրհարում և, սաղ պալատը տնըրնըր և կ'ամ, լուխճին լըղաճաք անում: Թաքավերը յէշնում և տը՛սնում՝ ձերան ախճիգ'ըն և էն տըղան, էտ դուշին մաշկէն նըստած, թուխպերումը կուրչը՛ցէն:

Ըստի թավար դուշը մին ըշկըճըպէլնումը սահանց հըսընում և էտ տըղէն յերգիորը: Լօխ ուրխանում ըն, օխտը օր, օխտը քըշէր հըրսանէք՝ ըն անում, էս տըղէն տնընում թաքավեր, էն ըխճըզանը՝ թաքուհի, ձերանց թաքավըրծթունը, ձերանց յերգիորը ավաղ անում:

Ըխճըզանը հնարըն էլ, մին քանէ վախտ վեր ընցնում և, փուշմանում և, ձերանց ննազիր-վէզիրնէրին հըվաքում, մը՛ծ պէժինք'ավ, վը՛սկավ-զատավ կ'ամ փըսէն նըրէտ հնշավում, ըտըրանց էլ օրհնում:

Յըրգ'իքան էլ իրէք մը՛ծ նօռն և վեր ընգում. մինը՝ ինձ, մինը՝ ք'ը՛գ, մին նէլ՝ էս քաթը տըպօղէն:

1(9). ԿԵՍ ՀԸՂԸՑԱՆ ՅԷՏ ՉԻ ՏԸՒՌՆԱՍ

Ինձնւմ ըն, չինձնւմ, մին կընէգ՛, մին մարթ՛: Սահանց իլըծ-չիլւնծ մին մադար տըղա յա ինձնւմ: Էտ վէր մըծանում ա մը՛ծ տըղա տը՛նում, հորը ասում ա.

- Ա՛ հմնր, յէս օգ՛ում ում ք՛իննւմ աշխար տը՛սնամ:

Հմնրը ասում ա.

- Ըռագի յում, ամհա յէշի հա՛, վէշ մին վախտ կէս հըղըցան յէտ չի տը՛ննաս:

Տըղան հըղէ յա ընգում ք՛իննւմ: Շատ ա ք՛իննւմ, թա խըրէգ՛, նըղանում ա մին ծառու տակէ նըստում, վէր դինջննա: Մին էլ աշկավըն ա ընգում, վէր տիննցէ մին տան մաչի մին ախճիգ՛ տնուսնուսոն ա անում: Վէր տը՛սնում ա, էտ ախճիգ՛ը տուրըն ա կ՛ամ, վօրօշում ա՛ մուտանա խուսընէ, մին տը՛սնա՛ հուվ ա, հուվ չի:

Մուտանում ա սըկըսում հըրցուփօրց անէլ՛ը, վէրչըն էլ սիրահարվում ա, օգ՛ում ա նըհը՛տը փըսակվէ: Ախճիգ՛ը համաճայնվում ա, բաց՛ մին պայման ա տիննւմ. ջուբան մին նըկար ա տնու օնում նըհաշ տամ, թա.

- Կըգ՛իդնն՛ս էս հնըր նըկար ա:

Տըղան յէշնւմ ա ասում.

- Քու նըկարըտ ա, հնըր նըկար ա՞:

Ախճիգ՛ը ծիծնողում ա, թա.

- Չէ՛, սա իմ քըվօր նըկարըն ա: Մունք ճուխտուկնէ յընք իլնւլ, մը՛հը՛տ ք՛էցալ ընք ծըմակը՛ շօռ կ՛անք, իմ քուր կօրչնւլ ա, իմ հմնր էլ ասալ ա՛ մինչէվ քու քուր քըթէնվա վէշ, քէգ մարթու չըմ տըլան: Յէթա կարիս ուրան քըթէննս, էն վախտը քու կընէգ՛ըտ ըմ տըռըլան:

Տըղան քուռուփէշման նըկարը յեր ա օնում հըղէ ընգում, թա ըշտէդ, ինք՛ըն էլ չի գ՛նըղնւմ:

Վէր մին քանի օր հըղէ յա ք՛իննւմ, հըսնում ա մին խամ տը՛դ: Նըստում ա մին քարու յըրա, վէր դինջննա, մին էլ ա տը՛սնում՝ մօտէ տանան մին պառավ մարթ՛ տնու յէկավ հայաթը: Մուտանում ա էտ մարթ՛ին, թա.

- Խամ մարթ՛ում, թօղէլ չը՛ս, կ՛ամ տանըտ մին քըշէր կէնամ:

Էտ մարթ՛ը ասում ա.

- Համէ՛ցէք, դօնադը Ըստուծէնըն ա:

Ծըմը՛նն ա ինձնւմ, էտ մարթ՛ը պիրնում ա փիչը մին էրկու չօփ քըցնում, իլննծ-չիլննծնն վէր տիննւմ, հա՛ն օտում ըն, հա՛ն գնըրնուց անում: Տըղան ըխճըկանը տըված նըկարը ջուբան տնու ա օնում էտ մարթ՛ին նըհաշ տամ, համ էլ հըրցընում, թա.

- Ըստի ախճիգ՛ չի՞ աշկավըտ ընգալ ծէր ընգ՛նընէք՛ին:

Էս մարթ՛ը ասում ա.

- Վէր տու ինճը՛տէ ամմէն օր մի շէլննկ փննդ անիս, յէս էս նըկարը յեր կօնիմ տըրըտօն շօռ կ՛ամ, տը՛սնամ՝ հուվ ա տը՛սալ էտ ըխճըգ՛անը, կ՛ամ քէգ ասիմ:

Տըղան համաճայնվում ա, էս մարթ՛ը ամմէն օր ուռութանան տնու ա կ՛ամ, ձըրնըգ՛նընը կ՛ամ: Տըղան էլ էնքան փննդ ա անում, վէր էտ մարթ՛ը մինչը՛վ

գ'անքին վերչը կարօղ ա էրի: Օրերը անց ըն կենում, ծըմը՞նը պըրծընում ա, բաց' էտ ըխճըգ'անը անա խաբար չի կա: Տըղան էլ տը՛սնում ա, վեր նրհախ տը՛ղան ա տը՛ղ ըսպասում, էտ մարթ'ին հաջօղ ա ասում ք'ինն'ում: Շատ ա ք'ինն'ում, խըրէգ' ա ք'ինն'ում, էտ մինակ ինք'ը կըգ'իդն, մին էլ Աստուծ, նըղանում ա, լ'ըհն մին ծառու տակէ պարաց ընգէլ'ըն ու քունավ ընցնէլ'ը մին ա տը՛նում: Վեր պատառ քօն ա ինն'ում, բ'իւրդն մին սնսնն գ'իւրթնն'ում ա, աշկերը պէց անում տը՛սնում՝ մին սիպտակ մըրըքավուր մարթ' կօխկէն վը՛նը:

Էս մարթ'ը հըրցընում ա, թա էտ տըղան հուվ ա, հուվ չի, հունց ա ընգալ ըտը՛ղէրք, տըղան նըստում ա կըլ'ծխը յէկածը պատմում, համ էլ ջուրան նըկարը տ'իւս օնում, թա.

- Ղօր'վէր, կարօղ ա՞ ըստի ախճիգ' ինիս տը՛սած:

Հըլիվուրը ասում ա.

- Տը՛սալ չում, բաց' էն ա մին մը՛ծ քօստան օնիմ բիջիբիլ'ի, յէթա բիջն'րիս, յէս էտ նըկարը յէր կօնիմ մէր ընգ'իւնէք'ին սաղ շէնէրքումը հըրցուփօրց անիմ, տը՛սնամ՝ հուվ ա տը՛ղը գ'իւրդն:

Տըղան ըռազի յա կէնում, սըկըսում քօստանը բիջն'րիլ'ը: Օրերը ընցնում ըն, կ'արունքըն էլ ա պըրծնում, բաց' էտ ախճիգ'ը քըթէնվում չի: Խը՛ղն տըղան էս մարթ'ին էլ ա հաջօղ ասում, դիբխօր, ունքումաչան աղու կըթէլ'ավ, ք'ինն'ում: Ք'ինն'ում ա, ք'ինն'ում, հըսնում մին մը՛ծ արտ, յէշն'ում տը՛սնում՝ մին մարթ', կըլ'ծխը քաշ քըցն'ած, էտ արտը հինճ'իւն ա: Մուտանում ա նըհը՛տը գ'իւրդն անում, համ էլ նըկարը նըհաշ տամ, տը՛սնա՝ բալք'ի էտ մարթ'ը ինի տը՛սած: Էտ մարթ'ը ասում ա.

- Մատաղ ինիմ քէգ, ըտի ախճիգ' չի աշկավըս ընգալ, բաց' յէթա տու իմ արտըս հինճ'իս, յէս էտ նըկարը յէր կօնիմ շէմբաշէն շօռ կ'ամ, բալ'ի մին խաբար պիբիմ էտ ըխճըգ'անը անա:

Տըղան համաճայնվում ա, չիըն յէր օնում սըկըսում արտը հինճ'իլ'ը: Էտ մարթ'ըն էլ ամմէն օր ուռութանան տ'իւս ա կ'ամ, իւրիւր'իւնը կ'ամ, թա՛ խաբար չի կա: Վերչը, ամը՛նըն էլ ա պըրծնում, ամհա էտ ախճիգ'ը քըթէնվում չի, վեր քըթէնվում չի: Տըղան շատ ա տըխըրվում, բաց' հօրը խօսկը միշտ մը՛տըն ա պահում, ըսկի մըտկավը ընցընում էլ չի, վեր կէս հըղըցան յէտ տը՛նա, էս մարթ'ին էլ ա հաջօղ ասում, ք'ինն'ում: Մին քանի օր ք'ինն'ումն յէտը հըսնում ա մին շէն, տը՛սնում՝ ըտը՛ղէտ ժուղօվուրթը ուրղիս-օրախ, թըյղը-թայոյի խաղու վըն քաղում: Մուտանում ա հըրցնում, թա խէ ըտի ուրախ ըն, ասում ըն.

- Մէր թաքավէրին էն ա մին դաշննգ' ախճիգ' օնէ, մինչէվ մըհէնգ' հնլն վէշ միըն տը՛սած չի, էս էրկու օրը էտ ըխճըգ'անը հըրսանէք'ըն ա ինն'ում, թաքավէրը լուխճ'իս ծէն ա տըվալ, օգ'ում ընք ճէլլ անիւնք' բէրքը հըվաքիւնք', հանցու հըսընիւնք': Տըղան ուրխանում ա, ասում ա.

- Էս լ'ըհն լնվ ա, յէս էլ կըք'իւնիմ, բալ'ի էտ հըրսընքըվուրնէրան միըն շիլ ընգած ճընննչի նըկարէն ըխճըգ'անը:

Ըտի էտ մարթ'կանըն ք'ծննգ' ա անում, խաղուն քաղում ըն, ինք'ըն էլ

տահանց նրերտ քիհննւ ա թաքավերին պալատը, տըսնում հի՞նչ. թիվ կա յըրգիհնքիհն ըսթխերին, թիվ չի կա ըտընդ հըվաքված ժողովուրթէն: Լօխ էլ ըսպասում ըն, թա հիբ տնու կըկ'ա թաքավերին ախճիգ'ը: Շատ ըն ըսպասում, խըրէգ' ըն ըսպասում, մին էլ ըն տըսնում՝ թաքավերը, ըխճըգ'անը ծերքան փըռնած, տնու յէկավ: Ախճիգ', հինչ ա՞խճիգ', լ'ըհն վէ՛չ օտիս, վէ՛չ խըմիս, թիմննչն անիս: Տըղան, վեր թաքավերին ըխճըգ'անը տըսնում ա, ջուքան նըկարը տնու ա օնում, մին էտ ըխճըգ'անը յէշննւ, մին նըկարէն, մընամ շըշ'կըվննծ. տու մեր ասէլ, հննմին ախճիգ'ըն ա: Վերչը, գիք'ը հըվաքում ա, ժողովուրթէն մաչավը մին թննիրնվ նի մըտնում, քիհննւ հըսնում թաքավերին կօշտը, էտ նըկարը նըհաշ տամ: Թաքավերը ասում ա.

- Էս նըկարը հունց ա՞ ընգալ ծերքըտ:

Տըղան թաքավերին նըրնն կըլծխը յէկածը պատմում ա, համ էլ աշկը էտ ըխճըգ'անը անա կըտրում չի, մընամ ա մաթ մընացած, թա հունց կարօղ ա էրկու ախճիգ' էտքան նըրնը նըման ինին: Թաքավերը քըթէն տակէն ծիծնողում ա, թա.

- Ա՛յ տըղա, էտ հինչ տընդավ տու անց ըս կացալ, էտ լօխ իմ թաքավերութնըն ա, էն, հնըր էլ պըտահալ ըս, յես ում իլնն փօխված, օգ'ալ ում քէգ փօրցիմ, տըսնամ՝ կէս հըղըցան յետ ը՞ս տըննում, թա մինչէվ վերչ տէմ ը՞ս կէնում, էտ նըկարը քէգ տըվօղըն էլ իմ մաղար ախճիգ'ըս ա, էտ էլ նըրնն նըկարըն ա, քիգանա առաչ շատ տըղերք ըն յէկալ, բաց' լօխ կէս հըղըցան յետ ըն տընալ, մինակ տուվ ըս հըսալ, տըրա հէտէ յէլ ախճիգ'ըս քէգ հալալ, քէգ ում տամ:

Ըստանա յետը թաքավերը մարթ' ա դարկում, տըղէն հօրըն ու մօրը պիբիլ' տամ, օխտը օր, օխտը քըշէր հըրսանէք' ըն անում, էտ տըղէն ա էտ ըխճըգ'անը փըսակում, հաշտ-համէրաշխ ասլրում:

Յըրգիհնք'ան իրէք խընճճը ա վեր ընգում. մինը ըսօղէն, մինը ըսկընօղէն, մինըն էլ արար ըշխարթէն:

1(10). ԹԱՔԱՎԵՐԷՆ ԱՐԱՁԸ

Ինքն ա, չինքն, մի թաքավեր ա ինքն: Էտ թաքավերեն մին արմաղ-շարմաղ, դաշմնգ՝ կրնեգ՝ ա ինքն, մինգ՝ էլ երկու տրղա խոխա: Էտ թաքավերը ձևն յըրգ՝ իրըմը բախտավեր ապրըմ ա, ամա հենց տննննում ա, վար ուրերան մին օր սրքըսում ա ամեն քիշեր նույն արագը տը՝ սնալը: Ըրագըմը միշտ Աստված կ՛ամ ա ըտըրան հրըցընում, թա.

- Օգ՛ում ըս ջննիլ վախտըտ լ՛ավ ապրե՞ս, թա մ՞հիլ:

Էտ թաքավերը ըռաչան միհնլ չի քըցնում էտ ըրագին, ամա վար սրքըսում ա ամեն քիշեր տը՝ սնալը, մըտածըմ ա, վար հարկավեր ա էտ հարցը մին պնն ըրած: Վերչը, շատ ա մըտածըմ, խըրեգ՝ ա մըտածըմ, վօրօշում ա՝ Աստվածեն հարցեն պատասխանե, ասե, վար օգ՛ում ա մնիլ վախտը լ՛ավ ապրե, քանի վեր հինչքան ջննիլ ա, կըկարե ամեն փիս պնն տանե, ամա մնիլ վախտը էլ կըրիլնն չի տիժըրնիլննն տնն կենա: Տա վեր էտ քիշերը Աստվածեն տի յա ասում, քըշըր-հանա յեր ա կենում տը՝ սնըմ՝ վե՛չ հարըստութն կա, վե՛չ պալատ, ինք՛ը էն ա մին հննդնում, քըշտեն էլ կընեգ՛ըն ու խօխեք՛ը՝ լօխ էլ ճըղըրտօտած շնլերում: Իլնն-չիլնննն էլ մի խուրջին ա ինքն՝ մաչին երկու ճօթ չօր հաց: Մըհենգ՝ էտ ք՛իսիքննցած թաքավերը խուրջինը օտըքըն ա քըցնում, կընեգ՛ըն ու խօխեք՛ը յօր օնում էտ յըրգ՝ իրան հըռանում: Շատ ա ք՛իննն, խըրեգ՝ ա ք՛իննն, հըսնում ա մին վարար կ՛ետու դըրաղ: Հինչքան յեշնում ա, կ՛ետը անց կընալի տը՛ղ չի քըթնննում, վօրօշում ա քիշերը տը՛ղ կենա, քըշըհանա հըղեն շարունակե: Տը՛ղ կըրակ ա անում, վար կօխկեն քիշերը կենան: Հունց ա պըտահում, տը՛ղե թաքավերը յեկած ա ինքն վը՛րսի: Տըրա պահակեն, վար կըրակը տը՛սնըմ ըն, ք՛իննն ըն տը՛սնըմ՝ մին ք՛ննիք մարթ, մի դաշմնգ՝ կընգա, մինգ՝ էլ երկու խուխու նըհետ տը՛ղ նըստած: Տահանք դնստի ք՛իննն ըն ձևննց թաքավերեն խաքննր տամ, թա.

- Թաքավերըն ապրած կենա, ք՛ննցալ ընք տը՛սալ՝ կ՛ետեն դըրաղեն մին ք՛ննիք մարթ՝ նըհետըն էլ երկու խօխա, մինգ՝ էլ մին հարթնը, վար իրիք՛ննկեն ասում ա՝ տնու տնու մի կ՛նլ, յես տնու ըմ յեկալ:

Թաքավերը հըրաման ա տամ, թա.

- Ք՛ննցեք՛ էտ հարթեն պիրաք իմ կօխկըս:

Պըհըկեն կ՛ամ ըն էտ հարթեն խափնում, թա.

- Մեր թաքավերեն կընեգ՛ը հիվանդ ա, պիտի կ՛աս տը՛սնաս՝ նըրա դննրդը հինչումըն ա:

Էտ հարթնը օգ՛ում չի ք՛իննն, ամա մարթը ասում ա.

- Ք՛իննն, ա՛ կընեգ՛, հինչ ա իննա՞կան, հաս՛ն էն կընգանը դննրդը կըրգ՛իդաս, համ էլ թաքավերը հարուստ մարթ ա, բելն մին պնն ա տըլնն, կըպիրիս, կըտանք մեր խօցը:

Մարթը վար տի յա ասում, կընեգ՛ը թաքավերեն պըհըկեներեն նըհետ ք՛իննն ա: Թաքավերը վար էտ հարթեն տը՛սնում ա, տըրա դըշինգ՛իթննան հըլիլ-մալիլ ա տննննում, տըրան էլ թօղում չի՝ յես ք՛իննն, յօր օնում, քիշերը վախչում ք՛իննն ձևնն քաղաքը: Էտ հարթեն մարթըն էլ սաղ քիշերը ըսպասում ա,

ըստասում, կրնե՞զք կ'ամ չի: Խեղճ մարթը մընամ ա դիրդօտված, գ'հուրնում չի, թա հինչ անէ: Վերչը, վար շատ մըտածում ա, վօրօշում ա՝ հուրնն հըղէն շարունակէ, բէլն մին տը՛ղ մին գօրծ ճարէ, վար կարէ խօխէք'ը պահէ: Միհէնգ' մըտածում ա, թա խօխէնք'ը հունց անց կըցընէ կ'էտավը: Օգ'ում ա մինը թօղէ, էն մինը տանէ թօղէ կ'էտէն էն դօլին, մինգ'էլ կ'ա էն մինը տանէ:

Խօխան շիլնկած՝ նի յա մընում կ'էտը, մինգ'էլ յէշնում ա տը՛սնըմ՝ կ'հուր յէկավ էն մի խուխէն տարավ: Տա վար տը՛սնըմ ա, ծը՛րքէրը թ'հլննում ա, խըտտէ խօխան էլ վէր ա ինգ'նում կ'էտէն մաչին, ճ'հուրը քիշնում ա տանում: Էտ խեղճ մարթը ծ'հուրնէրը վէր թըկէլնով, կ'անքան զըզված, ք'իննում ա հըսնում մի քաղաք, տը՛ղէ թաքավէրէն բաղումը բաղվանչի տննում: Էտ թաքավէրէն էլ մի կընէգ' ա իննում, ամէն օր պըլատան փախչնում ա, ըտըրա հը՛տէ յէլ թաքավէրը ամէն օր կընգանը յըրա պահակ ա տ'ննում: Մի օր էլ թաքավէրէն ասում ըն, թա.

- Պա ասէլ չը՛ս, մէր յըրգ'իրումը էնա էրկու դօչչաղ տըղա կա, տահանց ծէ՛ն տօ, թօղ կ'ան կընգանըտ յըրա պահակ կէնան:

Թաքավէրը տահանց ծէն ա տամ, ամէն քիշէր կընգանը յըրա պահակ ա տ'ննում: Էտ տըղէք'ըն էլ սըքըսում ըն հուրնն կ'անքը հուրնուր պատմէլը: Վար պատմում ըն, պնց ա իննում, վար տահանք էն ք'իսընցած թաքավէրէն տըղէք'ըն ըն մինը՝ կ'հուր տարածը, մինը՝ ճ'հուրը քիշնումը, տու մասէլ, մինը կ'հուրին ծէրքան չօբանէն շօնըն ա խըլնով տարալ տըվալ չօբանէն, մին նէլ ճըղասպանըն ա քըթնլ, պահալ ըն մըծըցըրալ: Միհէնգ' էս էրկու ախպէրը շատ ուրխօթուն ըն անում, վար հուրնուր քըթնլ ըն, պայման ըն անում, վար լ'ուսանա, մըտը՛ղ ք'իննն հուրննց հօրըն ու մօրը շօռ կ'ան քըթննան: Էտ վախտը թաքավէրէն կընէգ'ը մաշղօլնն լօխ ըսկանում ա, սըքըսում ծուվծուվալը, թա.

- Յէս ծէր մար ըն:

Տըղէք'ը մընամ ըն չննմիշ իլննծ, տծոնը պննըմ ըն, ինգ'նում մօր խըտտէլը: Նըստում ըն սաղ քիշէրը զըրհնց անում, քըշըհանա մարը տըղօցը խըտտում ա քօն ն'նում: Թաքավէրէն մարթիք'ը վար կ'ամ ըն տի տը՛սնըմ, ք'իննում ըն թաքավէրէն խաբնը տամ, թա.

- Կընէգ'ըտ էն ա պահակներէն նըհէտ քօն լննծ:

Թաքավէրը, վար ըսկանում ա, կըտադում ա, հըրաման տամ, վար յըրգ'իրին ժըղօվուրթը հըվաքէն, լուխճին աշկէն ըռաչին էտ տըղօցը կախ տան: Վերչը, վար օգ'ում ըն տահանց կախ տան, էտ տըղէք'ը դաչանք ըն անում, վար թօղէն՝ հուրննց վէրչին խօսկը ասէն:

Թաքավէրը թօղում ա, սահանք էլ նաղլ ըն անում, թա հունց ա հուրննց թաքավէր հնըր ք'իսընցալ, հունց ա տը՛ղէ թաքավէրը հուրննց մօրը կ'ուղացալ, հունց ըն հուրննք հուրնուր կուրցըրալ, մինգ'էլ մին քիշէրումը քըթնլ: Էտքան պննէրը վար թաքավէրէն բաղվանչին ըսկանում ա, ժըղօվուրթէն մաչան տ'նու ա կ'ամ, ճըղճըղամ, լննց ինըմ, թա.

- Պա յէս էլ ծէր հանրն ըմ:

Հըվաքված ժըղօվուրթը, էս պանները վար ըսկանում ըն, իւրանց թաքավերէն յըրգ'իրան տ'նու ըն քից'նում, էտ ք'իսըբնցած թաքավերէն թաքավեր տին'նում, կընգանրն էլ՝ թուքուհի:

Տըիէնց էլ տանն'նում ա, վար էտ մարթին արազը դ'նու ա լնլ. ջնհիլ վախտը էնքան տընջվիլնն յէտը նհիլ վախտը էլլն սըքսալ ա բախտավեր ապրէլը:

Յէրգ'ինք'ան իրէք խընձձր ա վեր ինգ'նում. միւր էս նաղը պըտմօղէն, միւր ըսկընօղէն, միւր նէլ՝ կ'իրձղէն:

1(11). ՓԷՏԻ ԾՈՒԾՈՒՆ

Ինձում ա, չինձում, մի մարթ, մի կրնէկ ըն ինձում: Օրէրից մի օր կրնէկը մէռնում ա, տանը գօրծէրը ինգնում ա ըխճըկանը յիրա: Մին օր ախճիկը մօրը լէհինը կ'էնում ա, սրկսում ձերան շօրէրը լըվանայը, հէրը կ'ամ ա տէսնում, գ'ուրում ա, թա ձերան կրնէկըն ա: Ախճիկը ձերան մօրը նըման ա ինձում, հէրը վար տէսնում ա, սիրահարվում ա ըխճըկանը յիրա, ասում ա.

- Յէս պիտի փըսակվէմ քըզիրա:

Ախճիկը տէսնում ա, վար պըրծըննական չի տըրանա, ասում ա.

- Մին իրէք օր ինձ վախտ տո՛ւ:

Հէրը համաձայնվում ա: Էտ ախճիկը մի փէտի շօր ա զակագ տալիս, մըտնում մէչը, մի իրէք օրվա հաց էլ յօր օնում, հըղէ ինձում տանան: Շատ ա ք'ունում, խըրէկ ա ք'ունում, հըսնում ա մի քօլ, օրըն էլ մըթնում ա: Մին ըխպիրու քըշտէ յէր ա ինձում մի ծառ, ըտէղ քիշէրը լ'ուսուցունում ա: Վար լ'ուսանում ա, թաքավէրին ծիյապանը ծին պիրում ա, թա ճ'ոնը տա, ծին խըրթնում ա: Էտ մարթը տէս ա յաշում, տէն ա յաշում, ճիրին միչին մի շօխկ ա տէսնում, սնվթա վախում ա, օգում ա, թա մի պ'անավ թըխէ, էտ ախճիկը խանչանք ա անում, վար ձերան նի չի կ'ա, ծիյապանը ասում ա.

- Ծառան վէր յէկ:

Ախճիկը վէր ա կ'ալիս ծառան, էտ մարթը յէր ա օնում տանում թաքավէրին տօնը: Էտ թաքավէրիտ ինձում ա օխտը տըղա՝ վէցը փըսակված, մինը մագնի: Մին սնըրնը ըրօրօց ա ինձում տանը, թաքավէրը էտ ըխճըկանը հըրցընում ա, ասում ա.

- Բալա, հինչ կըկա՞րէս անէս մէր տանը:

Ախճիկըն էլ ասում ա.

- Խօխէքը կըրօրէմ:

Մին խէլ'ա վախտ հընցէնէլանը յէտը թաքավէրին կ'ոնճ'ոնը տըղան, վար մագնի ա ինձում, օգում ա փըսակվէ: Թաքավէրը կարքաղըրնում ա, վար հըղըցէն հէտի ուտէլի պ'ան սարքէն: Պիտի ասէմ, վար թաքավէրին կ'ոնճ'ոնը տըղան պիտի քինա շօռ կ'ա, վար լ'ավ ախճիկ քիթ'անա: Հաց թըխօխ կընանիքը հըղըցէն հէտի քիշի ըն թըխում, թըխէլիս էտ ախճիկը մըխրէ խըմօր ա օգում, կընանիքը տալիս չըն, թաքավէրին տըղան ասում ա.

- Քէփին նի մէք կ'ալ, օգում ա՝ տըվէք իրան:

Մըխրէ խըմօր էն տալիս իրան, մըկէլ խանչանք ա անում, վար մըխրէ հէս էլ տան, կընանիքը մըխրէ հէս էլ էն տալիս: Էտ ախճիկը, վար թաքավէրին տանը Փէտի ծ'ոնճ'ոնն ին ասում, խըմօրըն ու հէսը տանում ա մի թաքուն տէղ ձերան մըտանին հանում տինձում հէսին նըհէտ խըմօրին միչին, պ'ուրում տալիս կընանօցը, քիշին թըխում ըն տալիս իրան: Թաքավէրին տըղան հըղէ ինէլիս Փէտի ծ'ոնճ'ոնն էտ քիշին պըլիթը տալիս ա տըղէն, լօխ սըկըսում ըն ըխճըկանը յիրան ճըղճըղալը: Թաքավէրին տըղան ասում ա, վար քէփին նի չի կ'ան, ինքը

պրլիթը յէր ա օնում տինում ջուբումը, հըղէ ին'ում ձերան մարթօցը նըհէտ: Մի քանի օր, թա մի քանի անիս շօռ կ'ալանը յէտը ուտելի տէս-տէնը պըրծընում ա: Մի օր էլ վէտըն իլնծ նըստում էն մի ճ'նորնի քըշտէ, վար դինջանան, ուտելին էլ պըրծած ա ին'ում, սօված ըն ին'ում, բ'ուրդանանց թաքավէրին տըղէն մէտըն ա ինզնում, վար ջուբումը պրլիթ կա, ասում ա.

- Հանէնք օտէնք:

Ջուբան հանում ա պրլիթը կըտրում, տէսնում՝ մի մըտանի կա միչին, ըտէղ կըլ'օխ ա ինզնում, վար Փէտի ծ'նծնուն ախճիկ ա, մըտանին էլ ձերանըն ա: Տա էս վար տէսնում ա, ձերան մարթօցը յէր ա օնում, յէտ ըն տ'առնում կ'ալիս տօն: Թաքավէրին կ'նծնոր տըղան էտ ըխճըկանը դըրաղ ա քաշում, ասում ա, վար էտ փէտան պիտի տ'ուս կ'ա:

Էտ ախճիկը մըխըրէ չըմըխամի յա անում, վէրչը փէտան տ'ուս կ'ալիս: Յէտնա պատմում ա, վար ձերան հօրան ա փախէլ: Թաքավէրին տըղան, վար տէսնում ա էտ ըխճըկանը դըշինգօթունը, տէղնուտէղը սիրահարվում ա: Թաքավէրըն էլ հարսնիքը փըռնում ա, օխտը օր, օխտը քիշէր հարսնիք էն անում, օտում, խըմում, ուրխանում, բախտավէր ապրում ըն: Հէրըն էլ շօռ ա կ'ալիս, շօռ ա կ'ալիս, ըխճըկանը քիթ'անում չի, մի օր էտ նաղըը ըսկանում ա, սէրտը ճաքում, մէռնում ա:

Տըհէնց չարը վիրանում ա ըշխարքաս իրէսան, պարին էլ ապրում:

Յիրգինքան իրէք խընձձր ա վէր ինզնում. մինը էս նաղըը ըսօղէն, մինը՝ կիրօղէն, մինըն էլ՝ կըրթօղէն:

1(12). ՄԸԾ ԱԽՊԵՐԸ ՆԱ ԿՈՒՃՈՒՐ ԱԽՊԵՐԸ

Էրկու ախպրերն ինու: Մըծը փրսակված, մին քանի խուխատար տառած ա ինու, կուճուրը՝ հալա մնամփ: Տանը տիժար պաները լօխ կուճուր ախպերըն ար անու. արտըն ար վարում, տավարըն ար պահում, բօստան ար անու, տրիէնց քրրտնընքի մէշի կօրած՝ գօրծ ար անու: Հունց ա պրտահում, մըծ ախպօրը մըտկավըն անց ա կէնում, վըր կուճուր ախպօր անա ճօկվի: Մէհէտ վըր խօսք ա պաց իննւ, տա կուճուր ախպերըն ասում ա.

- Դէ վըր օգում ըս ճօկվէնք, յէքէր տօնը-տըրը լօխ մին փայ անէնք, մէր պառավ հմրըն էլ մին:

Մըծը ասում ա.

- Հալմ քիման կընգանըս հէտ պայման անէմ, յէտնան:

Քիման ա կընգանը հէտը գուրուց ա անում, կընէգըն ասում ա.

- Քու հմր արտէն մըծացած, հալա ինգ'մծ, կունդացած մարք ա, վէր յօր ունը'ս, սաղ տանան-տըր'դան, ըպրուստան ինգ'իս, խօխէքըտ հինչավ ը'ս պրիըլական, էն ա տահանք յէր կալ, թօղ հմրըն էլ ինքը յօր ունի:

Մըծ ախպրեր կ'ամ ա կուճուր ախպօրը կօխկը, սա հրըցնում ա, թա վըրըն ա օգում, մըծը թա՝ տօնը-տըր'դը: Փայ ըն տիւնում, իլմծ-չիլմծ լօխ մըծ ախպրերըն ա յօր օնում, հօրը տամ կուճուր ախպօրը: Տահանք էլ լմվ տօն-տըր'դ ըն իննւ տիրմծ, կուճուր ախպրերը ամմըն հինչ թօղում ա, հօրը շիլակում, քիման դարիթօթում, վըր ընդը'դ ըխշադանք անը': Քիման ա տնու կ'ամ մին հէռու քաղաք, մին տուն փրռնում, հօրը տիւնում ըտը'դ, ինք'ը քիման քրղաքէն մէյ-դանը, վըրդէղ վըր մըշակ մարթուցը տանում ըն պինըցնում: Լօխճինին տանում ըն, տըրան տանում չըն: Մին քանի օր քիման ա կ'ամ, վը'չ մինը հրըցնում չի, թա տու հու վըս, հինչ ըս, հինչ կարաս անէս: Մին օր էլ մին սիպտակ ծիյավուր մարք կ'ամ ա տըրան հրըցնում, թա հինչացու վա, տա թա.

- Մըհէնց-սըհէնց մարք ըմ, վը'չ մինըն ինճ տանում չի պինըցնէ:

Սիպտակ ծիյավուրը տնու ա օնում մին մանէթ տամ, տա յօր չի օնում, ասում ա.

- Թա պմն օնը'ս ընէլի, ինճ տար պինըցրո', հախը տօ', օգում չըմ տըլված փօղրտ:

Էտ մարթը թա.

- Հալմ յէր կալ, յէտնան էտ էլ կինի:

Յօր ա օնում քիման տօն: Էք'սը կ'ամ ա, էլլա էտ սիպտակ ծիյավուրը պրտահում ա, մին մանէթ էլ մէհէնգ' ա տամ, էն մին օրըն էլ մին քանի վը'սկի յա տամ, թա.

- Տու վըր քօ հօր մին փայ ըս տիրալ, մնւք'ը, ապրանքը՝ մին փայ, էտ վը'սկին Աստված ա քրզէտի դարկալ, տա'ր մագազինէր պա'ց ըրա, առիվտուր ըրա':

Կուճուր ախպրերը քիման ա մըծ մագազին պաց անում, ըսկըսում ամմըն հինչ իժան ծախէլը: Տը'դէտ մագազինչիկնէն էլ քիման ըն էտ քրղաքէն թա-քավըրէն կը'նգ'ատ անում, թաքավըրըն էլ ասում ա.

- Ապրանքըն նւրանըն ա, հինչ կ'ինավ օգէ, կըծախէ:
Տահանք վըր շատ ք'ինամ ըն կ'ամ, թաքավըրըն էտ տըղէտ ծէն ա տամ հըրցնում, տա յէլ ասում ա.
- Կ'ուղօթուն չըն անում, ապրանքը իմըն ա, իժան ըն ծախում:
Էտ խօսկէրքը թաքավըրէն շատ տուրըն ա կ'ամ, ասում ա.
- Վըր տըղէնց խըրլունք, լննվ տըղա յըս, իմ փըսան պիտի տննուսա:
Տըղան էլ թա.
- Թաքավըրըն ապրած կէնա, վըր օգում ըս քու փըսատ տննուսամ, ինձ իրէք իրավունք պիտի տաս. թօղէտ ծըրի ճաշարան, ծըրի համամ, մինգ'էլ առանց շըհաղ աղօղ մին ճաղաց պահէմ, տըրանա յէտը քու փըսատ կըտննուսամ:
Թաքավըրըն ռազի յա կէնում, ախճիգ'ը էտ տըղէն նըղէտը փըսակում: Տըրանա յէտը տըղան ք'ինամ ա ճաշարանը, համամը, ճաղացը պաց անում, ժուղօվուրքը կ'ամ ըն օտում, խըմում, լըղանում, նւրանց դննըն էլ ծիրի աղում, ք'ինամ: Կընէգ'ըն էլ էնքան լննվ ախճիգ' ա ինում, վըր էտ տըղէն հօրը ամմընէն օր լըղըցընում ա, ուտըցընում-խըմըցընում, քօն անում:
Տահանց թօղէնք' ըստըր'ը, մէհէնգ' խաքար տանք մը՛ծ ախպօրըն անա: Սա յէլ մնւք'ը, ապրանքը, ամմըն հինչ սաղ ծըխծըխօրալ ա, կէրալ ըն պըրծալ, մընացալ սօված, տըկլօր: Էն օրըն ա ինգ'ում, վըր օրէն հացըն էլ չար կարում քըթէնա: Մին օր էլ ըսկանում ա, վըր էս հինչ հէռու քըղաքումըն սըղէնց մին ծիրի ճաշարան կա: Էլ խօխէք'ը, կընէգ'ըն էյնը չի կ'ամ, յէր ա կէնում փըյաղա ք'ինամ տննուս կ'ամ էտ քաղաքը, վըր լիհա մէհէտ կուշտ փօրավ հաց ուտի:
Հըսնում ա ըտէղ, ք'ինամ ճաշարանը քըթանում նի մըննում, վըր նըստի, կուճուր ախպըր'ը տըսնում ա մուտանում, թա.
- Ախպըր'ը, ախպըր'ը, հալն մին կա'ց, պնն ըն ասում:
Տա կուճուր ախպօրըն ճինանչում չի, ասում ա:
- Սօված ըմ, հաց ուտէմ, յէտնան:
Կուճուր ախպըր'ըն պօվուրնէրէն ասում ա, վըր տըրան լննվ հաց տան, թօղէն՝ հինչ օգում ա, նւրան ք'էփավըն օտըր'-խըմըն: Մը՛ծ ախպըր'ըն լննվ օտում ա-խըմում, քուշտանում: Կուճուր ախպըր'ըն տըրա նըղէտ մարթիք ա տինում, ասում.
- Տա'րէք' շօրէրը փուխէցիք, իրէտը վըր անէլ տըվէք, էս ա ըստըր'ըն էս տէտըտէնը պըրծնէմ, կ'ամ ըն:
Տահանք տանում ըն տըրան լըղըցընում, իրըր'ըն վըր անում, շօրէրը փօխում, կուճուր ախպըր'ըն էլ կ'ամ ա հըրցնում, թա.
- Ինձ ճինանչում ը՞ս:
Ասում ա՝ չէ՛:
Տա թա.
- Յէս քու ախպըր'ըն ըմ, պա էտ հունց ա՞ պըտահալ, վըր ինգ'ալ ըս ըստըր'էք', կընէգ'ընտ, խօխէքընտ հունց ը՞ն յօլլա ք'ինամ:

Մըժ ախպըրը լնց ա ինում, քա.

- Դէ հինչ ա՞սը՛մ, ըսէլի չի, սրհէնց-սրհէնց, էն ըն սոված-ծարավ տանը նըստած:

Կուճուր ախպըրըն ասում ա.

- Տու ըստը՛ղ կա՛ց, մագագինին յէ՛շի, յես ք՛ինամ ձերանց հըվաքէմ պիրիմ:

Մըժը քա.

- Չէ՛, քինա մի՛, յես կըքինամ, կըյիսկըրնը՛րէն շօր չի կա, լօխ տըկլօր էն ըն նի տննած տօնը, հըմանչում ըն, քա տանան տնու կ'ան:

Կուճուր ախպըրըն ասում ա.

- Վը՛չինչ, հունց կանը՛մ, վը՛ր հըմանչիլ չըն:

Տա լօխճինին հէտի շօրէր ա կարէլ տամ, ծին նըստում քինամ տնու կ'ամ ախպօրը տօնը, ծէն տամ ախպօրը կընգանը, ախպօրը կընէգ՛ը ճինանչում չի, ասում ա.

- Տըկլօր ըմ, կարէլ չըմ տնու կ'ամ:

Տաքիըր կապած շօրէրը տըռանը դաթավը շըպըրտում ա, ինք՛ը դըրաղ կէնում: Ախպօրը կընէգ՛ը շօրէրը կէնում ա, խօցըն էլ կէց տամ տնու կ'ամ, քա.

- Դա՛րիք ախպէր, տու հու վը՞ս, ճինանչում չըմ:

Տա ասում ա.

- Քու տաքիըր ըմ, յէկալ ըմ ծը՛գ տանը՛մ կօխկըս, ախպը՛րըս էլ էն ա քըշտիս:

Վէրչը, տը՛ղատ ծի յա փըռնում, ախպօրը կընգանըն էլ, խօխօցըն էլ հըվաքում, տանում կօխկը: Հնրըն էլ, վը՛ր լօխճին տէսնում ա, շատ ա ուրխանում, նըստում ըն օտում-խըմում, տըհէնց հաշտ մինտէղ ապրում:

1(13). ԳՈՒՆՅԱ ԳՕԶԱԼԸ

Ընհում ա, չընհում, մին թաքավեր: Էտ թաքավերէտ ընհում ա իրէք տըղա: Էտ թաքավերէտ աշկերը օրերից մին օր քուռանում ա: Մէծ տըղէն ծէն ա տամ ասում.

- Քիհնա հէնց տէղա հօղ պի՛ր, վար յէս տէղէք՝ ք՛ագած չիհիմ:

Տըղան քիհնամ ա, քիհնամ, հըսնում մին ծառու կօխկ, ծառէն փըչական մին հափուռ հօղ յօր օնում, պիրում տամ հօրը, վար քըսէ աշկերը, սըղանա: Հնարը ասում ա.

- Վերդէղա յը՞ս պիրալ:

Մէծ տըղան պաղասխանում ա.

- Մըհէնց-սըհէնց մին ծառու փըչակա:

Թաքավերըն ասում ա.

- Մին օրէ քըշընահացըս ընդէղ ում կէրալ:

Միհնգէլ ծէն ա տամ միշնակ տըղէն, դարկում: Միշնակը քիհնամ ա, քիհնամ, մին քէրծու պըտկա մըխրէ հօղ պիրում, թա.

- Փըլան տէղան ում պիրալ:

Հնարը ասում ա.

- Ա՛ տըղա, մին օրէ քըսծրահացըս ընդէղ ում կէրալ:

Վերչը, հէրթը հըսնում ա կիւճիւր տըղէն: Կիւճիւր տըղան մօրըն ասում ա.

- Քիհնա թաքավերէն ասէ, թօղ իւրանն ծիւն ինձ տա, նըրանավ ք՛ամ:

Թաքավերէն կընէգը քիհնամ ա ասում, թաքավերըն էլ ասում ա.

- Թա կարա ծիւն յէր ընի, թօղ նըստէ քիհնա:

Էտ ծիւն էլ թօղում չի թաքավերան կըման միհըն էլ ա մուտանա: Տըղան լըհն վար կ՛ամ ա տ՛օռը պննում, ծիւն իրէսնիյէր խըրխընջամ ա: Տըղան յըհնարը տընհում ա միշկէն, յէր ընհում, քիհնամ: Վար շատ ա քիհնամ, տիւս ա կ՛ամ մին ծօվու դըրաղ, ասում ա՝ օգած-չօգած էս ծօվըս յէս հընցընէլ պիտիմ: Վար տըհէնց ա ասում, էս ծիյիս լիւզի յա փըսնում, սըքսում ա խօսէլը, ասում ա.

- Ա՛յ տըղա, վար հըսանք ծօվէն էն անգիւնը, վընասը քըշըլան ընք, յէքէր, ըստէղա յէտ տ՛առնանք, բայց յէթ շատ ըս օգում, քիհնանք, մէնակ թա ծօվավը քիհնալիս տու աշկերըտ փակ կըպահէս, վար բ՛իւրդաննանց կըրացէր վէչ, վար աշկերըտ պնցէր, տըսնըլան ըս՝ պըկէս տակէն մին խընձօր կա, յօր չօնէս, թա յօր կալէր, պննէրըտ պիւրթ ա:

Ծօվէն միշտէղէն թաքավերէն կիւճիւր տըղան աշկերը պննում ա տէսնում՝ ծիյին տծշիւնը մին դնշննգ՝ խընձօր ա խաղ անում, կարում չի իւրանն պահէ, յօր ա օնում: Վար յօր ա օնում, ծիւն թառանչ ա քաշում: Հընցընում ըն ծօվէն էն դօլը, ըտէղ էլ օրիշ թաքավըրօթ՛ուն ա ընհում, ք՛ամ ըն էտ թաքավերէն դօնաղ ընհում: Թաքավերը իւրանն ննզիւր-վէզիւրին հըրամայում ա, վար ծիյին տանէն ախուռը, էտ տըղէտ էլ մին լ՛ավ դունըխըղ անէն: Վերչը, վար ք՛էփ ըն անում, էտ տըղան իւրիւրիւր ութաղէն լիւսը հընցըցընում ա, խընձօրը տընհում ըստօլէն, վար քօն ինի, չըրաղվանը ինհում ա ըտէղէք՛: Թաքավերը վէզիւրին ասում ա.

Արցախի բանահյուսությունը

- Քաջեք՝ տեհաք տրդան հունց ա, հօ պակաս-պրռատ տեղ չօ՞նէ:
- Վեզիրը կ'ամ ա տեսնում՝ լիւսը հրնցըցըրած, խրնձծորը տըրնձ ըստօլէն, իշէղըն ինգ'ած ըտեղէք՝, յէտ ա տ'առում կ'ամ, թա.
- Թաքավերըն ապրած կէնա, էն ա էն տըղէն մին իշէղ օնէ, վար քեզ ա սըզական:
- Թաքավերըն ասում ա.
- Չըքանց իրէք օրը էտ խրնձծորատ մինը ճըրէցիք՝, վար ճըրէցիք՝ վէչ, կըխընէտ տըլան ում:
- Վեզիրըն էլ կ'ամ ա էտքանըտ տըղէն ասում, տըղան ք'ամ ա ծիյին կօխկը թառանչ քաշում: Ծիւն ասում ա.
- Տու վար տըղէնց կուխկահաստ ըս, վար տըղէնց ասած չըս ըսկանում, էլ օրիշ ճար չըկա, խրնձծորը տօ թաքավերէն, բայց հնլն տըրա վընասը քըշըլան ըս:
- Խրնձծորը տըղան տամ ա վեզիրին, ընէլ տանում ա տամ թաքավերէն, վար տամ ա թաքավերէն, դըբէտանըս ասում ա.
- Թաքավերըն ապրած կէնա, էտ խրնձծորիտ Դունյա գ'ծօզնլըն ա սըզական: Թաքավերըն էտ վար ըսկանում ա, հըրամայում ա, թա.
- Մինչէվ իրէք օրը յա՛ Դունյա գ'ծօզնլըն պիրաք, յա կըխընէտ տըլան ում:
- Վեզիրըն հըրամանը հըսընում ա տըղէն, տըղան էլ նօրից յէր ա կէնում ք'ինամ ծիյին կօխկը թառանչ քաշում: Ծիւն ասում ա.
- Դէ լ'ավ, ասալ ա, ասալ ա, ք'ինանք, բայց հունցը ասում ըմ, նըղէնց կանէս. վար հըսնէնք, Դունյա գ'ծօզնլըն էն ա ըննն բաղումը քօն ըլնձ, կօխկէն կընըստէս, ք'նլըղնն յէր չի կըցնէս, էնքան կըկէնաս, վար ինքը յէր կէնա սըքսէ ճըլընկօտալը, էտ սըհաթէն ծամէրը ծէրքավըտ ըս տամ հըսընում կօխկըս, հէտատ էլ վէրքան հարայ-հըրօց անէն, դըբէտ յէշիս վէչ:
- Տըղան տըղէնց էլ անում ա. էնքան ըսպասում ա, վար Դունյա գ'ծօզնլըն սըքսում ա ճըլընկօտալը, ծամէրը ծէրքավըն ա տամ, տանում տըննում ծիյին յիրա: Տընէլիս ախճիգ'ը հըրցընում ա.
- Դ'նլըզն անէ, ինձ քըզէտի յը՞ս տանում, թա նլըն՞լշն:
- Տըղան էլ ասում ա.
- Դէ Ըստուծանա աշկար, քըզննն հինչ թա՞քուն, թաքավերէն հէտի յում տանում:
- Դունյա գ'ծօզնլըն տըխըրվում ա, թա.
- Դէ վար թաքավերէն հէտի յըս տանում, յէս նըրա ք'ընննկան չում, ըսըլան ում՝ չըքանց ջըհըլնննս վէչ, քեզ կ'ըվօղը չում, ընէլ ըսըլան ա՛ պա հինչ ա՞նէմ, վար ջըհըլնննս, ըսըլան ում՝ հըրէղան ծիյու կաթնավ լըղա՛ց:
- Վէրչը, էտ ըխճըզ'անը տանում ըն հըսընում թաքավերէն պալատը, էտ էլ նլընն պայմանը ասում ա, թա.
- Մինչէվ հըրէղան ծիյու կաթնավ լըղանաս վէչ ջըհըլնննս, քեզ նըղէտ վըսակվում չում:

Թաքավերը նօրից ա վեգիրին դարկում տրդէն կօխկը, հրրաման տամ, թա.

- Վըրդեղնուվերի յա ինձէտի հրրեղան ծիյու կաթնը ճա՛րէ, թա չէ վերչըտ ա: Տըղան, աղուն կըթելավ, ք՛ամ ա լօխ ծիյին պատմում, ծին ասում ա.

- Դէ լ՛ավ, ասալ ըն, ասալ ըն, ք՛ինանք տէսնանք, մինակ հնարհոր մէտըր սավաջօղի, մին էլ մին փութ կուպրուն ա պէտք, սավաջօղին ջանավըս պա՛տ տօ, կուպրունըն էլ կըլխավը քըցի՛, մէնակ հէնց ըրա՛, վար աշկերըս պնց մընա՝ տէսնամ, ընջուկնէս պնց մընա՝ ըսկանամ, պնրննըս պնց մընա, վար ծիյանուցը մօրը յըլման փըռնէմ:

Վար էտքանըտ անում ըն, ծին ասում ա.

- Յէս նիմ ում տամ ծօվը, տու պաղրաստ կա՛ց, տըսնըլան ըս՝ մին ծիյու յըլմա փըռնած՝ կ՛ամ ում, ջըլնվը լաղ կանէս քըցիս էս ծիյին պօկը:

Ասում ա պըրծնում, նիմ տամ ծօվը: Մին իրէք-չօրս ժաման յէտը տըղան տէսնում ա՝ ծին, մին օրիշ ծիյու յըլմա փըռնած, տ՛ուս յէկու, լաղ ա անում ջըլնվը քըցնում էմին ծիյին պօկը: Վար ջըլնվնն ծիք՛ ա տամ, տէսնում ա՝ քառասուն դըսըրաղ հէտան յէկան: Էս հրրեղան ծիյաներըտ տանում ըն անում թաքավերէն ախուռը, քըթում տանում կաթնը ածում մին վաննա: Դունյա գ՛ծգնըլը ասում ա.

- Առաչ ինձ պիրօղ տըղան պիտի լըղանա:

Տըղան լըղընալիս մուտանան թաքուն քըցնում ա վըննէն միչը: Վար տըղան լըղանում ա, դըշընգ՛ացած, մագերը վըսկըք՛աք՛իւ տ՛ննած, տ՛իւս կ՛ամ, հէտան ինքըն ա նիմ տամ: Ինքը տ՛իւս կ՛նլիս մուտանան նըհէտը տ՛իւս ա օնում: Վար թաքավերըն ա նիմ տամ, հա՛, մինչէվ թաքավերէն նիմ տալը Դունյա գ՛ծգնըլը ասում ա էն տըղէն, վար ք՛ինա ծին յընարի պաղրաստ պահէ, վար թաքավերը նիմ ա տամ, ախճիգ՛ը մին խանճուղ ա քըցնում կաթնէն միչը, թաքավերը լըղանում ա, ինքըն էլ խանճուղ տ՛ննում: Դունյա գ՛ծգնըլը ք՛ամ ա, վար ծին բէջիթ նըստէն փախճին, էն տըղան կըռանում ա մին հափուռ հօղ յօր օնում, ախճիգ՛ըն ասում ա.

- Ա՛յ տըղա, յօր մի՛ օնէլ էտ հօղըտ:

Տըղան ասում ա.

- Չէ՛, յէս էս հօղէն հէտի յում յէկալ տ՛իւս յէկալ ըստէղ, պիտի տանէն քըցիմ իմ հօր աշկերը, սըղըցնէմ:

Տըղէնց հօղը յօր ա օնում, նըստում ըն ծին փախճում: Ք՛ինամ ըն հըսնում էն նույն ծօվէն կօխկը, տըղան ասում ա՝ պա հունց հընցնէ՞նք, ծին ասում ա.

- Շըլաղավ ինձ հէնց թըխէ, վար մին զօլ կաշի պութ կ՛ա, թա կըրացեր, հընցըննան ընք, թա չէ, չէ՛:

Տըղան տանում ա պիրում հէնց թըխում, մին էլ յէշում ա տէսնում՝ արթէն ծօվէն էն դօլին: Կ՛ամ ըն հըսնում պալատը, տըղան հօղը շըպըրտում ա քըցնում հօրը օթաղը, նօրից ծին նըստում ըն փախճում: Թաքավերը հօղը քըցնում ա աշկերը սըղանում, էն ծիյին քօռակը արթէն մըծացած ա ըննում, նըստում ա, ըննում նահանց հէտան: Տըղէնց ախճիգ՛ըն ա տըղան ք՛ամ ըն, թաքավերըն էլ հըտըրներան: Վար շատ ք՛ինամ ըն, Դունյա գ՛ծգնըլըն ասում ա՝ ճա՛քէս տու, ա՛

ծի, վար ինձ ճրքըցըրէր, ըսէի ծին ճաքում ա, մընամ ըն փըյաղա: Վէննուք խիլլա, ինրձուր ծէրքա փըռնած ք'ամ ըն, վար վէնն ըն ընձում, ինրձուր կըռնա պանց ըն թօղում: Ըռըչնէրէն էրկու հըղէ յա ընձում, մըտածմունքնէրու միչի ք'ալիս կըլ'օխ չըն ընձում, միհը յէրէ հըղըցավըն ա ք'ամ, միհը՝ ընէրքէ: Էտ տըղատ հըսնում ա միհ գ'ուղ, տէսնում՝ տէղ միհ ղըզարած ըն օգում փըռնէն, կա վէչ, ինքը նիւն ա տամ ղըզարած: Դունյա Գ'ծօզնըն էլ ք'ամ ա, ք'ամ, տէսնում ա՝ միհ մարթ միհ էլ միհ ախճիգ' ըռաչին: Հըրցընում ա՝ հիհչու ը'ք շօռ կ'ամ, էն մարթը ասում ա՝ կընէգ'ըս մէռալ ա, կընգա յում շօռ կ'ամ: Դունյա Գ'ծօզնըն ասում ա.

- Ինձանա լ'ավ կընէ'գ', յէս կ'ամ քէգ, թօղ յէս ու ախճիգ'ըս ք'անք մըխըրէ ման կ'անք, տու ք'ինա՝ հըրսընքէն պատրաստութ'ունը քաշի:

Դունյա Գ'ծօզնըն էտ ըխճըկանը յօր ա օնում ք'ամ: Շատ ա ք'ինամ, խըրէգ' ա ք'ինամ, տէսնում ա՝ էն դօլան էրկու ծիյավուր ըն կ'ամ: Տահանց հըրցընում ա, թա հիհչու ըն շօռ կ'ամ, ասում ըն՝ թաքավէրէն քառասուն տըղա օնէ, օգում ա փըսակէ, յէրէսունութ ախճիգ' ճարալ ըն, մընացալ ա էրկուսը: Դունյա Գ'ծօզնըն ասում ա.

- Էտ լ'րհա լ'ավ ա, մունք կ'անք:

Էտ ծիյավուրնէն տահանց յօր ըն օնում ք'ամ: Ք'ամ ըն հըսնում պալատը, ասում ըն.

- Թաքավէրըն ապրած կէնա, էրկու ախճիգ'ըն էլ պիրանք:

Դունյա Գ'ծօզնըն թաքավէրէն ասում ա.

- Էտ թուփ ըրած ըխճըկօրցը ինձ տօ՛, ք'անք միհ սութկա շօռ կ'անք, տուք միհչէվ հըրսընքէն պատրաստութ'ունը քաշիք:

Տըհէնց էտ ըխճըկօրցը յօր ա օնում ք'ամ, շատ ա ք'ամ, խըրէգ' ա ք'ամ, հըսնում ա միհ քօլ, տէսնում՝ էտ քօլումըտ միհ մէծ տօն, տ'ծոը պաննում տէսնում՝ քառասուն կարավաթ՝ ամէն միհին միհ ծէրք յըրդունդձնկ: Ամէք'ը միհ կարավաթու պըրանում ըն, ինքը տըռանը կօխկէն վէնն ա կէնում, մըխըրէ հէտօ տէսնում ա՝ քառասուն տըղա յէկան: Տահանց ասում ա.

- Սօր ծէր տօնը մէգ տըվէք, հէտօ ծէգ ամէք'ը միհ ախճիգ' ում տըլան:

Սահանք հըվատում ըն, ք'ամ ծիյանուցը ախտուռումը քօն ընձում: Վար լ'իւսանում ա, Դունյա Գ'ծօզնըն ասում ա՝ ք'ա'ցէք տէս-տէն ինք կալէք, յէկաք. հըրսանէք ընք անում: Տահանք ք'ամ ըն ամէն հիհչ յօր օնում կ'ամ, միհ լ'ավ օտում ըն, խըմում, էտ տըղէքը հմըփում ըն վէր տ'անում: Ըխճըկէրքը ամէք'ը միհ ծի յըն նըստում ք'ամ, հըսնում միհ քաղաք, տէսնում՝ միհ չօբան՝ վէխճարը ըռաչին: Հըրցընում ըն, թա հիհչ կա, չըկա, չօբանըն ասում ա.

- Է՛, հիհչ պիտի՞, ըստէղէ թաքավէրը մէռալ ա, օգում ըն թաքավէր ճօկէն, միհ դուչ կա, պանց ըն թօղում, հի՞ր կըլ'իսէ վէր կ'ա, նըրա յէլ պիտի ճօկէն, բայց իրէք օր ա՝ սաղ ժօղօվուրթը հըվաքած, վէչ միհին կըլ'իսէն վէր չի կ'ամ:

Դունյա Գ'ծօզնըն չուրանէն ասում ա՝ կըկա՞րաս միհ վէխճար մօրթէս, թափանը ինձ տաս, չօբանըն ասում ա՝ խէ չո՞ւմ կարալ: Չօբանը դմաստի մօրթում ա, թափանը տամ ինրան, Դունյա Գ'ծօզնըն միհ լ'ավ լուվանում ա, քաշում

կըլ'օխը, ք'ամ ընդէդ, վերդէդ թաքավէր ըն ճօկում: Նիւն ա տամ թա չէ, դուշը թըռ-չնւն ա կ'ամ կըլ'խէն վէր կ'ամ: Կ'ամ ըն տըրա տանում դարադամէն միչին կ'ա-դում, դուշը մինգէլ ք'ամ ա դարադամէն կըլ'խէն վէր կ'ամ: Մինէլ տանում ըն թուրունը կօխում, կ'ամ ա թուրնէն կըլ'խէն վէր կ'ամ: Տեսնում ըն՝ օրիշ հըննը չըկա, պիրում ըն Դունյա գ'ծօզնիւն թաքավէր տըննում: Դունյա գ'ծօզնիւն թաքանը կըլ'խան յօր ա օնում շըպըրտում, մին լ'ավ սարքվում, մագէրը սարքում, ժօղօվուրթը մընամ ըն պըրըննէն պնց: Դունյա գ'ծօզնիւն ասում ա.

- Ինձ նըկարէ'ցիք, տա'րէք ախպիւրին յիրա նիստա տուվէք, յիրան մին պահակ տըրնա'ք, հուվը կ'ա ճնիր խըմէ, նըկարէս յէշի ախ քաշի, կըպիրիք կօխկըս:

Տըհէնց էլ անում ըն: Առաչինը իւրնն նըշանածը՝ էն դըգարածըն ա կ'ամ: Տա վէր նըկարէն յէշում ա ախ քաշում, պիրում ըն Դունյա գ'ծօզնիւն կօխկը: Հէտան էլ էտ տըրէն հնըրն ա կ'ամ ախ քաշում, տըրա յէլ ըն պիրում, հէտան էն ըխ-ճըկատար մարթը, հէտան քառասուն ախճիգ' թուփ անօղ թաքավէրըն ա կ'ամ, հէտան էլ քառասուն ծիյատար տըրէքը: Դունյա գ'ծօզնիւն տահանց լուխճին թուփ ա անում, ասում.

- Էս մարթկանց յէս լօխ խուսըցընէլ պիտիմ, հու հինչու ըսիլի ինի, թօղ ասէ:

Առաչինը էն աշկէրը քուռացած թաքավէրէն ա խուսըցնում, թա հինչու հէտի յա հըրըրնէրան պըրծալ, էտ թաքավէրըն ասում ա.

- Քանի տարէ յա՝ յէս քուռացալ ում Դունյա գ'ծօզնիւն հէտի:

Հէտան էն ըխճըկատար հօրըն ա խուսըցնում, թա խէ յա ախ քաշալ, ասում ա.

- Պա հինչ ա'նէմ, յէկալ ըս ինձ խննիւն, ըխճըկանըս էլ յեր կալալ ք'ացալ:

Դունյա գ'ծօզնիւն ըխճըկանը տամ ա տըրան՝ մին կընէգ' էլ նըրէտը, հըրէ քըցնում: Հէտան քառասուն ախճիգ' թուփ անօղ թաքավէրէն ա հըրըցնում, թա խէ յա ախ քաշալ, ասում ա.

- Քանի տարէ յա՝ գօռավ էտքան ախճիգ' ում թուփ ըրալ, վար տըրօրանըս փըսակէմ, յէկալ ըս լօխ հըվաքալ տարալ:

Հէտան էն քառասուն ծիյավուրէն ա հըրըցըփօրց անում, ծիյանուցը տէրը ասում, ք'ամ ըն: Դունյա գ'ծօզնիւն իւրնն նըշընածէն տ'իւս ա օնում, ասում.

- Ա՛ ժօղօվուրթ, սա իմ նըշանածըս ա, յէթէ համաճայն ըք՝ ինքը թաքավէր, յէս թաքուիի, մընամ ում, թա չէ, ք'ինամ ում:

Ժօղօվուրթը վէտ ըն կէնում ասում.

- Գօրծը քունըս ա, հունցը օգում ըս, նըրէնց էլ ըրա:

Պիրում ա նըշընածէն տըննում թաքավէր, ինքը՝ թաքուիի, էն էրկու թաքավէրէն էլ բանդարկում ա. մինէն նըրա հէտի, վար իւրննց հէտապընդալ ա, մինին էլ նըրա հէտի, վար քառասուն տըրօցը օգալ ա մին օրումը փըսակէ, մէհէտ հըրսանէք անէ պըրծընէ: Էն ըխճըկօրանըն էլ իւրնն պըրատումը պահում ա, ինքըն էլ նըշընածէն նըրէտ օխտը օր, օխտը քըշէր հըրսանէք ըն անում, յերգիրը խաղաղ դէկավարում:

1(14). ՓԻՍ ՔԷՐԸ

Ընհում ա, ընհում չի, մին մարթ: Էտ մարթիտ ընհում ա իրէք ախճիգ՝, տահանք էլ շատ ք'անսիր ըն ընհում: Օրէրից մին օր կ'ընճիր ախճիգը քօն ընիլան առաչ աղօթկ ա անում, ասում ա.

- Աստուծ, յանի հինչ կընի՞, քըշըհանա յէր կէնանք տէսնանք՝ յէրգ'ինք'ան իրէք հափուտ ցօրէն վէր տ'անաճ, յօր օնէնք՝ օտէնք՝:

Քըշըհանը յէր ըն կէնում տէսնում՝ դ'ընգ իրէք հափուտ ցօրէն վէր տ'անաճ: Մէծ-մէծ ըխճըկէրքը՝ ընրանց ցօրէնը օտում ըն, բայց կ'ընճիր քէրը ընրան փայը պահում ա: Տէ տէնց ամէն օր յէրգ'ինք'ան իրէք հափուտ ցօրէն ա վէր տ'անում, կ'ընճիր ախճիգըն էլ մին հափուտը քուփ ա անում: Վար մին խիլլա վախտ հընցընում ա, կ'ամ ա հօրըն ասում.

- Էն ա արթէն մէգ սըրմացու օնէնք՝, կարանք մունք էլ արտ անէնք՝: Տահանց էլ մին կ'ընճիր ըրտատէղ ա ընհում, պիրում ըն էտ ցօրէնը վարում: Մին էլ էտ ախճիգը ըր'ըգ'ընը պարան հընցընիլիս ասում ա.

- Աստուծ, յանի հինչ կընի՞, քըշըհանա յէր կէնանք տէսնանք՝ մէր արտը ծըլմծ:

Վար յէր ըն կէնում, ք'ամ ըն տէսնում արտը ծըլմծ:

Էքսի օրը կ'ընճիր քէրը ասում ա.

- Հինչ կընի՞, ք'անք տէսնանք՝ արտը փըսաճ:

Ք'ամ ըն տէսնում՝ դ'ընգ վար արտը էն ա փըսաճ:

Էմին օրըն էլ քօն ինիլիս աղօթկ ա անում, քա.

- Հինչ կընի՞, յէր կէնանք տէսնանք՝ մէր արտը մըծացաճ, հասկ քըցմծ, հէտօ էլ հընճմծ:

Վար քըշըհանը յէր ըն կէնում, ք'ամ ըն տէսնում հի՞նչ. արտը հընճմծ, ցօրէն յէր կ'ընտմծ, քէն միչին խըրաճ, մին մէծ օց էլ թիյավը տուվաճ: Օցը էտ մարթիտ ասում ա.

- Յա՛ պիտի կ'ընճիր ըխճըկանըտ ինճ տաս, յա՛ թուղըլան չում ցօրնան մուտանաս:

Խէղճ մարթը մընամ ա կըրակու միչի, ասում ա՝ չէ վար չէ, յէս ըխճըկանըս քէգ տըվօղը չում: Բայց ախճիգը կ'ամ ա մուտանում, քա՛ յէս օցէն նըհէտ կըք'ինամ: Հմըր վէրքան օգում ա թօղէ վէչ, ախճիգըն ասում ա.

- Չէ՛, տուք էտ ցօրէնը տա՛րէք՝ կէրաք, յէս օցէն նըհէտ ք'ամ ում:

Տըհէնց, էտ արտէն կօխկէն մի կ'էտ ա ընհում, օցը սըքսում ա կ'էտնուվէր ք'ալը, ախճիգըն էլ՝ հէտան: Մին խիլլա ք'ինամ ըն, ք'ինամ, էտ ախճիգը մին էլ տէսնում ա՛ փիս ըրօտում ա, քամի յա անում, քըշաթօխպը օնում ա ընդէղէք՝, մին պատառ հէտօ թօխպը քաշում ա, արէվ անում, յէշում ա, տէսնում հի՞նչ. օցը մին դ'անցընգ՝, բօյավ-բուսաթավ տըղա տ'անաճ: Տըղան ասում ա.

- Ա՛յ ախճիգ՝, էտքան պ'անէրը լօխ յէս ում ըրալ քըզէտի, յէ՛քէր տու իմ կընէգ'ըս տ'ան, յէս՝ քու մարթը:

Ախճիգ՝ը համաձայնվում աս, տահանք մըրթըկընէգ՝ ըն տ'անում, էտ տըղատ կընգանը տանում աս ինքնն տօնը, տէղ սէրավ սըքսում ըն ապրէլը, մին տարի հէտօ էլ մին տըղա խօխա յա ծընվում: Խիլլա վախտ աս հընցընում, մին օր էլ մարթը կ'ամ աս տօն, յէշում տէսնում՝ կընէգ՝ը, բէք՝էփ նըստած, լնց աս ըննում:

Վար հըրցընում աս, թա խէ յա լնց ըննում, ասում աս.

- Մէրունց կարօտըն ում քաշում, օգում ում ք'ինամ իմ հէրանց տօն, տէսնամ՝ հունց ըն, հինչ ըն:

Էքսի օրը մարթը մին ղնշննգ՝ յալախ աս պիրում, թա.

- Հիբը էտ յալախը մըշըցընէս, քէգ տըննան ում քու հէրանց տօն:

Ըտահանց տէղ մին պառավ կընէգ՝ հըրէվան աս ըննում, էտ ախճիգ՝ը լնց ընիլավ ք'ամ աս տըրա կօխկը խօրութթ հըրցընում, պառավըն ասում աս.

- Տա՛ր յալախը մին լ'ավ լուվաց, քըցի ցնք՝էրավը, թօղ չուրանա: Վար տէսնաս՝ լ'ավ չուրացալ աս, գ'իրթ դարթու կըտաս, լօխ ճըղուրտուտըլան աս:

Տա կ'ամ աս տըրհէնց անում, ինքնըգ'ինը մարթը կ'ամ աս տօն, մարթին ասում աս՝ յալախը մըշըցըրալ ում: Էքսի օրը մինգէլ մին ճօխտ տըրէխ աս պիրում, ասում.

- Հիբը մըշըցընէս, քէգ տըննան ում քու հէրանց տօն:

Կընէգ՝ը նօրից աս ք'ամ պըռավէն կօխկը, պառավըն ասում աս.

- Տըրէխնէն տար տի՛ր դարադամէն տըռանը տակէն, էնքան պնց-փակէ, վար տըրէխը ծակէ:

Կընէգ՝ը կ'ամ աս մին քանի օր տըրհէնց անում, տըրէխը ծակվում աս, ք'ինամ աս մարթին ասում՝ տըրէխնէն էլ ում մաշալ: Մին էլ մարթը ասում աս.

- Յէթէ էք'նց կ'ամ տօն, տէսնամ՝ իրէք դազան լնց ըս ըլնլ լըցալ, սօտը-դօրթը պըրծալ աս, քէգ տըննան ում քու հէրանց տօն:

Էտ ախճիգ՝ը նօրից աս կ'ամ պըռավէն կօխկը, պառավըն ասում աս.

- Զ'ինա իրէք դազան ըղաճ'նր ըրա՛, ըրտըսունքէտ համըն էլ կա՛լ, ըղըճըրին համըն էլ, վար տէսար՝ նույն համըն աս, մարթիտ կասէս՝ լնց ում ըլնլ լըցալ:

Ախճիգ՝ը կ'ամ աս տըրհէնց էլ անում, մարթը կ'ամ աս տօն տէսնում՝ իրէք դազան ըրտասունք տանը տըրննծ: Դէ էլ հինչ աս'նէ, քըշըհանը յէր աս կէնում կընգանըն աս խօխան յօր օնում, հըղէ ըննում: Տահանց տանում աս թօղում կընգանը հէրանց տանը, թա.

- Մին տասը օրան յէտը կ'ըլնն ում յէտ տանէն:

Սահանք մին էրկու օր վար կէնում ըն, էս մէծ քէրը յօր աս օնում կ'նճ'նր քըվօրը շծրէրը կ'էնում ասում՝ հը՞, աս՛ քէր, սագում աս՞, ըն էլ ասում աս՝ քէրը քէգ մատաղ, սագում աս: Մին էլ խօխան աս խըտտում, թա՝ աս՛ քէր, սագում աս՞, կ'նճ'նր քէրը ասում աս՝ քէրը քէգ մատաղ, սագում աս: Էտքանը մէծ քէրը կ'էտին ըրրաղէն աս ասում. ք'ացած ըն ըննում լուվաց անէլ: Էտ քէրը կ'նճ'նրին կուփի յա տան քըց'նում կ'էտը, կ'էտը տըրա քըշ'նում աս, տանում հըսցընում ինքննց տանը կօխկը: Ըտէղ տըրա մէլիին տէղը մին ծառ աս փըսնում: Մին էրկու օրան յէտը մարթը կ'ամ աս, վար կընգանը տանէ, տէսնում աս՝ մըծացած, կ'ըշնցած: Ասում աս.

- Ա՛ կրնե՞զ՝ էտ խե տրիե՛նց փոխվալ ը՞ս:

Ասում ա.

- Կարօտըտ ըմ ըլմլ քըշիլիս:

Մարթըն էլ կըլ՛օխ չի ընհում, վար տա հըրանն կընե՞զը չի, յօր ա օնում ք՛ինամ:

Մին քանի վախտ վար կենում ըն, տեսնում ըն՝ խօխան սաղ օրը կ՛էտին դըրադե ծառեն տակեն ա խաղ անում: Մարը ք՛ամ ա թակում պիրում տօն, յետ փախճում ա ք՛ամ էն ծառեն տակը: Կընե՞զը մարթին տան ա տընհում, մարթը էտ ծառը կըտըրում ա: Կըտըրելիս մին տաշեղ թըռչում ա ք՛ամ ընհում հըրեվան պըռավեն քըթնլամանը: Պառավը քըշըհանը յեր ա կենում, տընեթը թօղում վեր ածած, ինքը ք՛ամ ժամ: Քըմակեն էն տաշեղը ախճիզ՝ ա տ՛անոնում, տընեթը հըրվաքում, խծրան՞զ՝ իփում, յետ տաշեղ տ՛անոնում նիմ տամ քըթնլամանը: Մին քանի հետ վար տրիե՛նց կըրկընվում ա, մեհետ էլ պառավը տ՛հու ա կ՛ամ տըռանը քըմակեն կ՛աղլու կենում, տեսնում ա՛ մին ախճիզ՝ տ՛հու յեկու սըքսեց ընդեդեք՝ հըրվաքելը: Վար պըրծընում ա, յետ օգում ա նիմ տա քըթնլամանը, պառավը ծերքան փըռում ա, թօղում չի, ասում ա.

- Յէս մենակ կընե՞զ՝ ում, յե՞ք իմ կօխկէս կաց:

Մին քանի վախտ տրիե՛նց կենում ըն, մին օր էլ ըսկանում ըն, վար հըրըվանեն կընե՞զը օգում ա պըրթերը կ՛ըզի, հըրըվընեթըն ծեն ա տամ՝ միջի անե:

Պառավըն ա ախճիզը յեր ըն կենում կ՛ամ տահանց տօն, լօխ կընանեթը թուփ ըն տ՛անում, սըքսում պ՛հրթ կ՛ըզիլը: Խօխան վազ ա տամ կ՛ամ էտ ըխճըկանը կօխկեն նըստում, սըքսում խընգարելը, մարը կ՛ամ ա կըզնըվում տանում, խօխան նօրից ա կ՛ամ իսկական մօրը կօխկը: Ուրհե՞զընը մարթըն ասում ա.

- Ք՛ամ ում առուտուր անեն, հու վա՞ հինչ օգում:

Մինը ասում ա՝ ճըտանուց ում օգում, մինը՝ սանդըր, մինը՝ սըլվե, մինը՝ յալախ, էտ ախճիզըն էլ ասում ա.

- Յէս մին սինի յում օգում, մին պըռընդօ՞զընը, մին հատ էլ շըհանօռնը:

Էս մարթը մընամ ա զարմացած, բայց պ՛ան չի խօսում, ք՛ինամ ա լուխճին զակազը պիրում:

Ախճիզը սինին վեր ա տընհում, պըռընդօ՞զընը մին դըրադեն տընհում, շըհանօռնը՝ էմին դըրադեն, ասում.

- Յէս օգում ում մին մնանլ պատմեն, բայց խօսկ տուվեք՝, վար վեշ մինը ք՛իննանն չի, մինչե՛վ վերչ անջուկ ըք ուննան:

Վար լօխ խօսկ ըն տամ, տա սըքսում ա, թա.

- Ըլմլ ա, ըլմլ չի, մին մարթ, տըրան ըլմլ ա իրեք ախճիզ՝

Վար տրիե՛նց սըքսում ա պատմելը, տըրա մե՞ծ քերը կըլ՛օխ ա ընհում՝ պ՛անը հինչումըն ա, ասում ա.

- Էտ հինչ մնանլ ա՞, վենն ըլմծ ըք, ք՛ա՛ցեք՝ դինջանցեք:

Կընանեթը ասում ըն.

- Չե՛, պիտի ըսկանանք, տեսնանք՝ էտ մնանլին վերչը հինչ ա տ՛անոնում:

Ախճիզը պատմում ա, պատմում, վար հըսնում ա ընդեդ, թա մարթը հունց ա

Կ'ամ հերանց տօն տէսնում՝ կընէգ'ը կ'ըշննցած, մարթըն էլ ա կըլ'օխ ըն'նւմ, բայց խօսում չի: Վար սննսնը պըրծընում ա, ամէն հինչ պարզ'վում ա, լօխ սըքսում ըն մէծ քըվօրը հրէսին քըքօտիլը:

Մարթըն էլ ք'ամ ա, մին պէլ ծի յա ըն'նւմ, պիբում ա էտ փիս քըվօրը հնք'վնն տամ, քաշ տամ ըսպանում, ինքը ձորնն իսկական կընգանըն ու խուխէն նըհէտ հաշտ-համէրաշխ ապրում ըն:

1(15). ԻՐԷՔ ԱԽՊԷՐ, ԻՐԷՔ ՔՈՒՐ

Ինձն ա, չինձն, մին հարուստ թաքավեր ա ինձն: Էտ թաքավերեն իրէք ախճիգ ա ինում՝ մինը մինան դաշննգ, մինը մինան խելինք, ամա հինչ կա՞սէս, վար վէչ մին տրդու հավան չըն կէնում, թաքավերըն էլ օրը օրէն պրռավում ա, մին օր էլ հիվընդանում ա ինգձն տէղաշօր: Հինչ ա՞նէ, հինչ չա՞նէ, քըցձն ա փրռնում, վօրօշում՝ ըխճըգօրանցան գօնէ մինին փրսակէ, վար իլննծ-չիլննծը մընա վուչ անդարը-ընդէրու:

Տահանց յիրգիրումը մին բաքաթ տան իրէք ախպեր ըն ինձն կընալիս, էս ախպօրցան մինը շատ ա ինձն սիրիլիս թաքավերեն միշննկ ըխճըգանը: Էս տրդաս յէր ա կէնում քինամ, տէսնա՝ թաքավերը հինչ ա ասում: Թաքավերըն էլ յէտ ա տննում, թա.

- Հուվը կարաց անմահական ճնրը պիրի, վար խըմէն լ՛ուվանամ, ախճիգըս տըլան ում նըրան:

Խէդ տրդան յէտ ա տննում, կնն դիլխօր նըստում տանը շէմքէն: Ախպերը վար վէրսա կնն ըն տէսնում՝ սա դիլխօր նըստած, հըրցնում ըն, թա հինչ ա պրտահալ, սա պատմում ա: Ախպերը յէտ ըն տննում, թա.

- Աբա՛լ, հինչ ը՞ս կննչէրըտ կախ ըրալ, մունք էլ յէր կըկէնանք քըզնըհէտ կննք, էտ ճնրըտ շնու քըթննանք պիրինք:

Տըհէնց ասում ըն, ախպօրը նըհէտ հըղէ ինգձն: Շատ ըն քիննմ, խըրէգ, տա մէնակ նըրանք կըլխու կինգին, հըսնում ըն հիվուցը յէրգիրը, վըրդէղ սաղ հիվուցալ ա ինձն սարքած: Ախպերը չննչմիշ ըն ինգձն, կննճնը ախպերըն ասում ա.

- Ա դէ սըհէնց պնն կինի՞, հէնց ա լինն մուկլումանդըն միչ ինգնն ինինք, յննի մունք կարա՞նք ըստէղ մին պնն առաչ քըցինք, յէ կաք ինճ թուղէցէք ըստէղ, տուք քննցէք շարունակէցէք շօռ կննը, յիս էլ մընամ, կարօղ ա մին պնն քըթննամ, յէտ տըռնալիս կըկննք՝ ինճ էլ յօր օնէք:

Ախպերը մըտածում ըն, մըտածում, տէսնում ըն, վար օրիշ ճար չըկա, կննճնը ախպօրը թօղում ըն տէղ, նըրանք հըղէ ինգձն: Հըղէցը միսնընը խըտուրու պննէր ա կադարվում, վէրչը, գօռալ ծընակէն միչալը շիլ ինգիլնն, պնն ընէլալ քնն ըն հըսնում մին օրիշ յէրգիր: Էս յիրգիրումըս ախպօրցը վէշ մինը մըրթնտէղ չի տինն: Սօված-ծարալ էն ըն ինձն թօնէն տակալը մին տան կօխկալ քննիս, միհինգէլ սնս ըն ըսկանում: Հըլծըվում ըն, տէսնում հի՞նչ՝ մին պառալ կընէգ տըռանը ըռաչին վէր ինգնն: Շնու վազ ըն տան պիցըրցնում, շօրէրը թափ տամ, թա՝ խէ յըս վէր ինգնն, բաքօն ասում ա.

- Է՛, բա՛լա, պառալ կընէգ ում, լի՞, անդարը-ընդէրու, աշկէրըս էլ սամսէն տէսնում չըն, պա հինչ ա՞նէն, վար վէր չինգին, ծէգ մատա, պա տուք հուլ ը՞ք, ըստէղ հինչ ը՞ք անում:

Ախպերը նըստում ըն լօխ պատմում, էս բաքօն ասում ա.

- Յէ կաք իմ տանըս կացէք, մըխրէ դինջացէք, էլիս ծէր հըղէն կըշարունակէք:

Էս ախպերքը ուրխանում ըն, բայց էս պառավէն տանը ուտիլի պանն չինոն, յէր ըն կէնում քինանն ծըմակը՝ վէրս: Դնորոնրգոննաչախ հըսնում ըն պըռավէն տօնը՝ վէրսը ծըրքըրնէրէն, մին լննվ խըրաված ըն քըցոն, նըստում հաց օտում: Պառավը տէսնում ա, վար սահանք հինչ լննվ խօխէք ըն, սըքսում ա պատմէլը:

- Բա՛լաս, դնորոնէրըտ ինք օնէն, անմահական ճոնրը քըքննալը շատ ա տիժմը: Տուք պիտի քինանք քըքննաք Կնորոնր քումբը, էն ա ընդրա տակէն մին մէծ չիննորի ծառ կա, էտ ծառէն տակէն մին մէծ վիշապ ա սարում, պիտի վիշապէն ըսպանէք ու ըսպընէլա յէտը հըսըրնէք սըրտէն միչան օխտը րօպէլումը անմահական ճիրին բանկան տոն օնէք: Տա ավէլի հիշտ ա ինոն գիրգննօտ օրէրը, վար վիշապը քօն իլննծ ա ինոն: Էքոնծ գիրգննօտ ա, քըշըրհընանց յէր կըկէնաք հըղէ ինգիք, բայց շատ սայաղ կըկէնաք:

Քըշէրավ ախպերքը յէր ըն կէնում հըղէ ինգոն: Վար հըսնում ըն, տէսնում հի՛նչ. վիշապ չի է՛, մին օրիշ պանն ա, կէսան տէնը ըրվամ չի: Մէծ ախպերը դնման յօր ա օնում, քուշին տընգում վիշապէն սըրտումը, վիշապը տըրէնց էլ մընամ ա քօն իլննծ: Ախպերքը ոնրոնր քօնննգ ընէլավ ճիրին բանկան տոն ըն օնում վիշապէն սըրտան: Օգում ըն յէտ տնննան հիլվուցը յէրգիրը, միհինգէլ մըտածում ըն, վար կէշ պանն կըտնննա, վար քինանն վուչ էն պըռավէն հաջօղ անէն, համ էլ «սարէս» ասէն: Քնն ըն տէսնում՝ բարօն օգոն ա տանան տոնս կնն, էլիա կարում չի, մէխկըրնէն ա կնն, փըռնում ըն էտ ճիրատ մին պատառ քըցոն ըշկէրէն, սըքսում ա տէսնալը: Մին ուրխանալ ա ուրխանում էս կընէգը, վար էլ չիլննծ: Մին լննվ ըստօլ ա քըցոն, նըստում ըն օտում-խըմում, պառկում քօն ինոն: Քըշըրհընանց յէր ըն կէնում, վար հըղէ ինգին, պառավը պիրոն ա մին գնբնն տամ միշննկ ախպօրը, թա.

- Դնորոնր ինք օնէն, էս գնբնն սաղ կննքումըս ըն կօրծալ, էս կախարդական քըռչօղ գնբնն յա, յէր կալ, բայց մէնակ միհէտ կարաք պինըցըրնէք:

Գնբնն յօր ըն օնում ինգոն հըղէն, բայց դէ հիլվուցը յէրգիրը քըքննալը տըրէնց էլ հիշտ չի ինոն, ոնրանք էլ գնբնն օգոն չըն պինըցըրնին, պահում ըն ամէնանէղ օրվա հէտի: Վէրչը տըրէնց տըժիրքունավ անց ըն կէնում ծըմըկնէրէն, ծուվէրէն միշավը, հնրոնր ու մի սնրսննփ պաննէր ըն պըտահում, գօռավ, մին քննիրննվ հըսնում ըն էտ տէրիտօվայրը: Շատ ըն շօռ կննն ոնրանց ախպօրը, բայց քըքննում չըն: Արդէն սամսէն անհույս նըստում ըն դնորո դնորո տամ, խէլք խէլքու՝ տէսնան հինչ ըն անում, միհինգէլ տէսնում ըն՝ հիլվուցը մինին միչին ըրվամ ա ոնրանց ախպերը, հըլծըրվում ըն, պա կարում ը՞ն քըքննան, մէնակ հիլվին միչին ա ըրվամ, օրիշ տէղ կա վուչ: Ավէլի յըն ջըղայնանում, ոնրանց կուրցնում, գոնոնն չըն, թա հինչ անէն, միհինգէլ յէշում ըն տէսնում՝ մըրուքը մինչէվ վըննէրէն տակը մին պառավ մարթ ա կնն բիդնն ոնրանց, թա.

- Հէտաս յէկաք:

Հարցէր ըն տամ, պատասխան չըկա: Ինգոն ըն ըտըրա հէտան քինանն: Էտ մարթը տըրահանց տանում ա մին քարանձավ՝ կուտրատած հիլննվ սարքած:

Յեշնում ըն տեսնում՝ կնճռնը ախալերը ըսպասում ա, ղըրնը կօլնըք ըն տաննում, մեծ ախալերը հըրցնում ա:

- Պա հինչ ը՞ս գիղանցնլ՝ հիբ ընք կիլան, կամ խե հըրցընում չը՞ս՝ պիրալ ը՞նք մըզըրհետ անմահական ճնըրը, թա չէ՞:

Կնճռնը ախալերը յեշում ա, թա՛ հետաս յե՛կաք:

Տանում ա քարանձավեն միշտեղը, յեշում ըն տեսնում հի՛նչ, մին հիլի կա տեղ, վար միշին սաղ աշխարքը ըրվամ ա:

- Մե սրհենց ում տեսալ՝ հինչ ըք անում, կըլխու ինգնլ՝ հիբ ըք կնճ, վիշապեն ըսպընելիս էլ ծըզըրհըր՛տ հավասար սերտըս տուղտուղալիս ա իլնլ:

Էտ հիլնումը յեշում ըն տեսնում՝ թաքավերը էն ա հիվանդ՝ մըռնելու յիրն: Բեջիթ յեր ըն կենում նըստում գնբան, հըղե ինգնում:

Վերչաբես հըսնում ըն պալատը, էտ ճիրատ թաքավերեն խըմըցընում, թաքավերը յետ ա կնճ: Սըհենց կնճ ա վախտը, վար թաքավերը ախճիգը պիտի տա միշնանկ ախալօրը: Ախալերքը քնճ ըն պալատ՝ խօսկ օգիլ: Էս թաքավերըս էլ՝ իմաստուն մարթ, յետ ա տաննում, թա:

- Ա՛ խօխեք, յեթե ճնըրը չիննը, յես սըղանալ չի, յեթե հիլին չիննը, տուք տեսնալ չիք, վար հիվանդ ում, յեթե գնբան չիննը, օգիք էլ, կարալ չիք շուտ հըսնեք ինձ փըրկեք: Տա հետի էլ իրեք ախճիգըս էլ տամ ում ծեգ, ծըզննա լնճ փեսա քըթննալ չում յիրգիրիս յիրան:

Հետօ պիրնում ըն մին լնճ հըրսանեք անում, հըրսանեք ըմ ասում, է՛, օխտը օր, օխտը քըշեր, վար ասում ըն, էտ հըրսընքետ մասին ըն ասում, տըհենց հըրսանեք մինչեվ մըհենց յերգիրըս տեսալ չի:

Յիրգինքան իրեք խընձօր ա վեր ինգնում. մինը՝ պըտմօղեն, մինը՝ էս հեքնթը կըրթօղնեթեն, մինըն էլ՝ նըրա, հուվը պիտի կինհատե էս աշխադանքըս:

1(16). ՔՆՍԻՔ ՏԵՂԱՆ ՈՒ ԹԱՔԱՎԵՐԻ ԹՆՄԲՈՒԼ ԱԽԾԻՊԸ

Ինքն ա, չինքն, մին մարթ, մին կրնեգ՝ ա ինքն: Տրուանց մին խօխա յա ինքն: Պապան մեռնքն ա, մաման խօխան պահրն ա մըծըցընքն: Տրեանք շատ ք՛նսիք էն ինքն, լօխ մին յեզն ա ինքն, էտ յեզնօվըն էլ ռուրանց հետի վար ըն անքն:

Մի օր էլ մաման հիվընդանքն ա, խօխան մընքն ա մօր քըշտին նըստած, ասքն ա.

- Ա՛յ մամա, հինչ տա՞մ, ուտէս:

Մաման ասքն ա.

- Վէր մէր յեզնի մըսէն ինի, մին պատառ ուտէմ, կըլ՛ըվանամ:

Տըղան ասքն ա.

- Ա՛յ մամա, պա վէր յեզնը մօրթէնք, հինչօվ է՞նք վար անէլու:

Մաման թառանչ ա քաշըն, թա.

- Վէ՛չինչ, վէր լ՛ըվանամ, հնյըմք մին պանն կանէնք:

Տըղան յեզնը մօրթում ա, մըսէն տամ ա մամային, մաման ուտում ա լ՛ըվանքն: Վէր կ՛ամ ա վարի վախտը, տըղան ասքն ա.

- Ա՛յ մամա, պա վէր լօխ ռուրանց վէղէրը վարըն էն, մունք մէրը հինչօվ է՞նք վարէլու:

Մաման ասքն ա.

- Ինձ կըլըծէս, յէս կ՛նլքանը ծիք՛ կըտամ, կըվարէս:

Տի յէլ անքն էն:

Մին օր էտ յերգ՛իրի թաքավէրը շծրծըր փօխըն ա, տնիս կ՛ամ՝ ուրա յերգ՛իրը ման կ՛ա, տէսնա՝ հինչ կա, հիշ չըկա, տէսնըն ա՝ մին տըղա, ռուրան մամային լըծած, վար ա անքն: Թաքավէրը կ՛ամ ա մուտանքն, թա.

- Իմ յերգ՛իրընքս ըստի պանն չըպիտի ինի, էս հունց ա՞, վէր էս կընգանը լըծէր էս, վար էս անքն:

Էս տըղան իլնծըր պատմըն ա, թաքավէրը վէր ըսկանքն ա, ասքն ա.

- Ա՛յ տըղա, էն ա ինձ մին պէլ յեզն ունէմ, թա կարաս լըծէս, յէք լըծի, պէր վէղըտ վարի:

Էս տըղան համաձայնվըն ա, թաքավէրը յեզնը տամ ա ռուրան: Վէր յեզնը պէրըն ա ռուրանց տուն, տըղան մին հէնգ՛վէց օր վէշ մին պանն չի տամ, վէր ուտի: Յէզնը թնկանքն ա, տըղան կարըն ա լըծի, վար անի: Վէր մին տարի անց ա կէնքն, թաքավէրը ասքն ա՝ ք՛ինամ տէսնամ՝ հինչ տննննվ էտ տըղան, կարըն ա՞ յեզնը լըծի, թա չէ՞: Վէր կ՛ամ տէսնքն՝ էտ տըղան արթէն վար ա նքն, ասքն ա.

- Տու վէր կարացէր էս էտ պէլ յեզնը լըծէս, իմ ախճիգ՛ըս պիտի քէզ տամ:

Վէր վարը պըրծընքն էն, տըղան մամային ասքն ա.

- Ք՛ինանք թաքավէրի ախճիգ՛ը ուզէնք պէրէնք: Էլ չի ասքն, վէր թաքավէրըն ա ինքն ասած:

Մաման վէր տա ըսկանքն ա, յէտ ա տնննքն, թա.

- Չէ՛, յէս քէզ մատտա, տա մէր պանն չի, թաքավէրը մէզ ախճիգ՛ չի տա, մունք ք՛նսիք էնք, յէք մէր ճըպատը մէր քօլէն կըտընք:

Վերչը, տրդան վեր շատ ա ասըմ, մաման համաձայնվըմ ա, քիներմ էն թաքավերէնց տուն:

Թաքավերը տրդին ասըմ ա.

- Իմ ախճիգ՛ը շատ թնմբնլ ախճիգ՛ ա, տու վեր կարացեր էս յեզնը խըլունքցընէս, կըկարաս իմ ըխճըգ՛անըս էլ գործ անէլ տաս, քէգ հալալ ա:

Վեր ախճիգ՛ը պերըմ էն տուն, ըստա վէշ մին պնն չի կարըմ անի: Տրդան վեր գործէ կ՛ամ ա, մամային հըրցընըմ ա, թա հարսը հինչ ա ըրէ: Մաման ասըմ ա.

- Վէշ մին պնն չի ըրէ, տեղէն էլ չի յեր կացէ:

Տրդան կըզընվըմ ա, թա.

- Վեր լ՛նուսանա, էտ սաղ օրը տըրան հաց չըտաս:

Մաման տի յէլ անըմ ա, էտ ախճիգ՛ը մընըմ ա սօված: Էք՛սը օրը հարսը վեր յեր ա կէնըմ տեղէն, սըքըսըմ ա փիչի գ՛նըգ՛ը սըրփէլը: Տրդան գործէ վեր կ՛ամ ա, նօրից ա հըրցընըմ, թա հարսը հինչ ա ըրէ:

Մաման ասըմ ա.

- Սօր փիչի գ՛նըգ՛ը սըրփեր ա:

Տրդան ասըմ ա.

- Դէ վեր տի յա, սօր պատար հաց կըտաս՝ ուտի:

Էմին օրը թաքավերի ախճիգ՛ը հա՛մ փիչի գ՛նըգ՛ըն ա սըրփըմ, հա՛մ էլ ձընն տեղըն ա վըհաքըմ: Մաման վեր էտքանը տրդին պատմըմ ա, տրդան ասըմ ա.

- Սօր հացը պատար մնվէլ կըտաս:

Տի յէլ էտ ախճիգ՛ը գործ անէլը սըվէրըմ ա, տննըմ լնվ հարսը:

Մին օր թաքավերը թաքուհուն ասըմ ա.

- Յէր կաց քիանք տէսանք՝ մեր թնմբնլ ախճիգ՛ը հիշ տննմնվ, փօխվեր ա՞, թա հնլն ընդի թնմբնլ ա՞:

Հըդի յէն ինըմ քիներմ տէսըմ՝ հըրթընկէտուր սըխտօր էն հընդըմ: Ախճիգ՛ը պապային ա մամային վեր տէսըմ ա, վագ տալօվ մուտանըմ ա, սըխտօրը տամ ա ձըննց, թա.

- Ըստահանց տան մնըմթը ըստի յա. հու վեր գործ չի անըմ, հաց չէն տամ՝ ուտի, յէր կալէք տուք էլ հընդրէք:

Ըստեղ թաքավերը կըլօխ ա ընզըմ՝ հինչը հինչէն ա: Էտքանից հէտօ պերըմ ա ըխճըգ՛անը լնվ պէժինք տամ, ձընն հարըստութնն կէսըն էլ էտ տրդին ա տամ, տըհանք ըտի հարուստ, հաշտ-համերաշխ ասըրըմ էն:

1(17). ԱՍՏՈՒԾ ՊԻՂՈՒՄ Ա՝ ՀԻՆՉ Ա ԱՆՈՒՄ

Ինձում ա, չինձում, մին ք'անսիր, խը՛ղճ ու կըրակ մարթ ա ինձում: Տըրան էլ ինձում ա իրէք տըղա: Ուրէրան մին օր էս մարթը տը՛սնում ա, վէր շատ ա պըռավալ, էլ կարում չի կօրծ անէ, ծէն ա տամ տըղօրցը ասում:

- Ապան մատաղ ծը՛գ, հունցը տը՛սնում ըք՝ յը՛ս էն ըմ մին վը՛նըս հընգ՛խստին հըղէցը, սօր կամ, էք՛նոց կամ վէչ, էլ կարում չում ծը՛գ պահիմ, լ՛ավըն էն կընի՝ տուք մարթա մին տը՛ղավ ք՛ինաք, ըշխաղանք անիք՛, ծէր կըլխէն ճարը տը՛սնաք:

Ասում ա պըրծընում, տըղօցը հը՛տէ մարթա մին տըրէխ կ՛օրծում, մարթա մին թօրբա կարում, ինքնն օրհնանքը տամ, մը՛ռնում: Տըղէք՛ը շատ ըն լննց ինձում, շատ ըն դննդ անում, հօրը թաղում, օխնը, քըռասունքը տամ, հըղէ ինձում, թա ըշտէղ, ինքանք էլ չըն գ՛իղնում: Վէր մին օր ք՛ինամ ըն, հըսնում ըն մին ըխպիրու: Մուտանում ըն, թա ճնր խըմին, տը՛սնում ըն՝ մին սիպտակ մըրուքավուր մարթ էտ ըխպիրին կօխկէ քարէն նըստած: Կըռանում ըն ճնր խըմում, տէսան-տէնան էլ թուրբօցան տնու օնում, էտ հըլիվուրէն էլ համէցիք՛ անում, նըստում հա՛մ հաց օտում, հա՛մ զըրնոց անում: Հըլիվուրը հըրցընում ա, թա տըրանք հուվ ըն, հու չըն, հունց ըն ընգալ էտ թիրըփնէն, ախպէրքըն էլ նըստում ըն կըլխընէրէն յէկածը լօխ պատմում:

Էս մարթը լօխ ըսկանում ա, ասում:

- Պա տուք հինչ կօրծ կօ՞գիք՛:

Մը՛ծ ախպէրըն ասում ա.

- Կօգիմ՝ հասէ էս ծէխէ սարէն քարէրը, քօլէրը լօխ վըչխըրնէ տը՛ռնան, յը՛ս էլ՝ չօրան:

Էս ասէլըն բնստ, հըլիվուրը մըրուքան մին սիպտակ մագ՛ ա պուք տամ, էտ քարէրը, քօլէրը տը՛ռնում ըն սիպտակ վըչխըրնէ:

Մը՛ծ ախպէրը էտ վէր տը՛սնում ա, էլ ըսկի խը՛լքը կըտրում չի, թա էտ մարթին շընօրհակալ ինի, մըհակը յօր ա օնում, ք՛ինամ ինքան վըչխըրնէրէն տըրօթուն անում:

Էս մարթը հէտան մաշնակ ախպօրը անա յա հըրցընում:

- Պա տո՞ւ հինչ կօգիս:

Մաշնակ ախպէրըն ասում ա.

- Կօգիմ՝ էս աչի թիրնփէ հննդէրը խաղօղու բաղէր տը՛ռնան, յը՛ս էլ՝ մաչին բաղվանչի:

Էլիա էս մարթը մըրուքան մին մագ՛ ա պուք տամ, էտ հննդէրը դնստի խաղօղու բաղէր ըն տը՛ռնում, մաշնակ ախպէրը առանց շընօրհակալ ինիլն վազ ա տամ ք՛ինամ, սըքըսում բաղվանչօթուն անէլը:

Վէր հէրթը հըսնում ա կուճիր ախպօրը, ասում ա.

- Գ՛իղում ը՞ս, ա՛յ պարի մարթ, յը՛ս օրիշ պէն օգ՛ում չում, լ՛ըհա վէր մին կուճիր տօն ինի, մին կուճիր բախճա, մին հալալ ծըծըկէր ախճիգ՛ էլ ջըհի, նըհէտը փըսակվիմ, տօն-տը՛ղ տինիմ, քըզանա էլ շատ շընօրհակալ կընիմ:

Հրվիվորը քրթէն տակէն քըմըծիծմնղ ա տամ, թա.

- Ա՛յ տըղա, ըրվամ ա՛ էս ախապօրցը մաչին ամէնախելիճնքը տուվ ըս, քու սըրտէնըտ էլ ում կադարում, քի՛նա քըզը՛տէ ապրէ:

Ասում ա մըրուքան մին մազ՛ պուք տամ, տըղան յէշին ա տը՛սնում՝ տափէն տական մին դաշմնգ՛, մը՛ծ տօն տո՛նս յէկավ, մին մը՛ծ բախճա էլ ըռաչին:

Հըլծըվում ա, վէր էտ մարթին շընօրհակալ ինի, տը՛սնում՝ հըլիվուր չի կա, հանց իթտի-բաթտի յա իլնի, հանց տափը ծակալ ա նի մըտալ, վէր վէշ մին տը՛ղ ըրվամ չի: Տու մէլ ասէլ, էտ մարթը Աստուծ ա իլնի, քըշացալ ա տը՛սնա՝ մարթիք՛ հունց ըն ապրում, համ էլ էտ տըղօցը ջըհնի, ըտի լըվօթուն ըրալ, էլիա պիցըրացալ յէրգինք՛ը:

Մըիէնգ՛ էտ տըղան քի՛նամ ա տանը դըրբըզավը նի մընում, տը՛սնում հի՞նչ. էտ տանը ըռըչին մին բախճա կա, վէր ըշխարքէս տակէն հինչ ծառ ասիս, հինչ քօլ ասիս՝ մաչին, մին խըլլն հէյվան էլ կ՛ունումը, մին վարար ախապի՛ր էլ կօխկէն: Մընամ ա լըհա ըստի արմանք-զարմանք տարած: Մին էլ ծէխ ա յէշին տը՛սնում՝ մին վըլլամադ-շարմադ, մին դունյա գ՛ծզնի ախճիգ՛, ծառէն տակէն նըստած, գ՛նրն յա կ՛օրծում: Մուտանում ա խուսցունում, վէրչը տահանք խուսկըրնէն մին ըն անում փըսակվում, խուխատար տը՛ռնում, իւրանց բախտան շընօրհակալ ըտը՛ղ ապրում: Մը՛ծ նա մաշնակ ախապէրըն էլ իւրանց հը՛տէ յըն հըրուստանում, լէն ու քօլ ապրում:

Վէր մին քանէ տարէ անց ա կէնում, մին օր Աստուծ ասում ա. «Պա լըհա տահանց հը՛տէ էտքան լըվօթուն ըրէ, մին քի՛նամ փօրցիմ տը՛սնամ՝ հունց մարթիք՛ ըն»: Ըտի վօրօշում ա, ք՛նսիք մարթու շօրէր կէնում, մըհակը ծէրքըն օնում, յիբգինք՛ան քըշանում: Ըռըչան քի՛նամ ա մը՛ծ ախապօրը կօխկը տը՛սնում՝ սա վըչխըրնէն էնքան ա շըտըցըրալ, վէր սարը լըհա ըստի սիպտակալ ա: Մուտանում ա, թա.

- Ա՛յ չօբան, ք՛նսիք մարթ ում, պատառ չօր հաց օնիմ, յննի հինչ կընի՞, մին վը՛չխար քըթիս կաթնը ինճ տաս, հացը թաթախ անիմ օտիմ:

Էս չօբանը քրթէն տակէն մըրթմըրթալավ քի՛նամ ա ամէնախէխտուտ վը՛չխարը մին ընջօտած ըմանում քըթում, պիրում տամ իւրան:

Աստուծ ասում ա.

- Ա՛յ բալա, պա մին թնմնիզ վը՛չխար չի լնի, վէր էտ յէխտուտըն ըս քըթալ: Չօբանը կըզնըվում ա, թա.

- Ա՛յ քավթառ, շընօրհակալ ինիլին տը՛ղ հալն միննննք ը՞ս անում, փայըտ էտ ա, օզ՛ում ըս՝ կէր, օզ՛ում չըս՝ ռա՛ղ իլ ըստըղաս:

Աստուծ ասում ա.

- Հա՛, տի յա՞, հօ փուշմըննան չը՞ս:

Չօբանըն էլ իվիլ ա կըզնըվում, թա.

- Բէզ ըսը՛ցէ՛ ռաղըտ քա՛շի ըստըղաս, տու հու վը՞ս, վէր հալն քու դնրդատ էլ փուշմանիմ:

Աստուծ մըհակավը տափէն թըխում ա, թա.

- Դէ վեր տի յա, թօղ էս վըշխըրնէն տը՛ռնան քարեր, քօլեր, տուվ էլ մին չաղալ սաղ օրը շօռ կ'ասս, մին պէն չի քըթէնասս, թա օտիս:

Հալմն խօսկը պիրանան տնիս կ'ամլնի՝ վըշխըրնէն քարեր, քօլեր ըն տը՛ռնում, չօքանըն էլ՝ լըղար չաղալ:

Աստուծ մինգ'էլ հըղէ յա իննում բիղի մաշնակ ախապօրը կօխկը, վեր տըրան էլ փօրցի: Ք'իման աս տը՛սնում՝ տա, մին թիննգ'նի շուքում նըստած, դինջանում աս, ասում աս:

- Ա՛յ բաղվանչի, յաննի հինչ կընի՞, վեր մին ճիթ խաղօղ տասս, օտիմ, էն ասօված օշըս տընէլիս:

Բաղվանչին ք'իման աս մին խակ կուճիր ճիթ կըտրում, պիրնում տամ նըրան:

Աստուծ մին պըտօղ օտում աս, թա.

- Ջանըս քը՛գ մատաղ, պա մին քախցըր ճիթ չի լմլ, վեր էս թըթօ շիըպըլիթ ճիթըն ըս պերալ:

Բաղվանչին կըզնըվում աս, թա.

- Ա՛յ քավթառ, մնիշտմըթըս նըրնը կըլօխ ըն ճըղում, կարօղ ա՞ լ'ավը քը՛գ տամ, փիսը ծախիմ, էտ աս քու փայըտ, լէփում ըս, լէփէ, լէփում չըս, յեր կաց ոըհէլմմիշ ի՛լ:

Աստուծ տը՛սնում աս, վեր սա մը՛ծ ախապօրըն անա բէթմը աս, ասում աս.

- Դէ վեր տի յա, թօղ էս բաղըտ տը՛ռնա ցմք'օտ, տուվ էլ մաչին մին մըրթմըրթալիս արչ:

Էտ ասէլըն բնաստ մին մունուտումը բաղը տը՛ռնում աս ցմք'օտ, բաղվանչին էլ մի լըղար արչ՝ մըրթմըրթալավ էտ ցմք'օտումը շօռ կ'ամլիս:

Աստուծ մըրթումըն ասում աս. «Հա՛, մինգ'էլ ք'իման կուճիր ախապօրը փօրցիմ, վեր էն էլ ինի սահանց նըման, էլ թօքա թա յը՛ս էրկուվըննանուն լ'ըվօթուն անիմ»:

Ք'իման աս տանը ըռաչին վը՛նը կէնում, սըկըսում դըրբըզան թակէլը: Մին հարթն աս տնիս կ'ամ՝ խուխէն ծերքան փըռնած, Աստուծ ասում աս.

- Մատաղ ինիմ,խը՛ղճ ու կըրակ, ք'մսիք մարթ ում, էրկան հըղէ յում ք'իման, առաչըս էլ մըթէն աս կ'ամ, թօղէլ չը՞ս, էս քըշէրը ծեր տանը կէնամ:

Էս հարթնը խօխան դարկում աս հմնղը՝ մարթին հը՛տան, համ էլ թա.

- Խէ չը՞մ թօղէլ, դօ՛րփէր, դօնաղը Ըստուծէնըն աս, յէ՛ք, յէ՛ք նըստէ պատառ դինջաց, էս աս մարթըս էլ կըկ'ա:

Վեր պատառ ընցընում աս, կուճիր ախապէրը հմնղան կ'ամ աս, Աստուծ մին էլ տըրան աս հըրցընում, թա.

- Ջանըս քը՛գ մատաղ, յաննի հինչ կընի՞, վեր էս քըշէրը ծեր տանը կէնամ, էքնց էլիս հըղէս ք'ինիմ:

Կուճիր ախապէրըն ասում աս.

- Ա՛յ դօրփէր, կըլխէս յըրա տը՛ղ օնիս, հաշէվ ըն անում, թա իմ հմը ըս, տուվ էլ հաշէվ ըրա, թա քու տըղէտ տօնըն աս, քանի օր օգ'ում ըս, կա՛ց, հալմն վեր ընճանն ինի, ըսկի ք'ինմլ չըս, մը՛գ նըրիտ կըկէնասս:

Ասում աս, պիրհուն մին կ'ամը տրրա վրններեն տակեն մօրթում, կրնեգ'ըն էլ տեսան-տեճան շիննում աս, նրատում ըն հա՛ն հաց օտում, հա՛ն զրրհից անում: Էտ տրդան էլ ինրան կըլխեն յեկածը պատմում աս, թա հունց աս ըխպիրին կօխկեն մին հըլխություն ջրհնի, հունց աս էտ տօնը-տը՛ղը ծեքք պերալ, համ էլ թառանջ քըշիլնիլ ասում աս:

- Ա՛յ դօրփեր, էս աս քանե տարե յա՛ սըրտումըս դաղ աս մընացալ, վեր էն պարի մարթին լ'ըհա կըրը՛ցալ չըմ, թա շընօրհակալ ինիմ էսքան լ'ըվօթունեն հը՛տե, լ'ըհա տու ինիս, մը՛գ նըհը՛տ աս'պրե, քը՛գ լ'ավ կըպահինք՛, տըրանավ էլ սը՛րտըս կըհուվանա:

Աստուծ, տըրա խօսկերը ըսկընալավ, ուրխանում աս, թա.

- Չէ՛, ծը՛գ մատաղ, յը՛ս կօրծեր օնիմ, բիդի ք'ինամ:

Վերչը, վեր քօն ինիլի վախտը կ'ամ աս, էտ հարթըն ճնիր աս թըխծընում դունաղեն վը՛նները լըվանում, դօնաղըն ասում աս:

- Ա՛յ հարթըն, էս վըններես ճնիրը կըտանիս ամիս ծեր թուրնեն մաչը:

Էտ հարթըն ճնիրը տանում աս, համ էլ մարթին ընջուկեն ընգնում, թա.

- Ա՛ մարթ, մեր դօնաղը ասալ աս՛ էտ ճնիրը տար ամե թուրնեն մաչը, ամա էք՛նից հաց բիդի թըխիմ, վախում ում՝ թուրունը նըմանա:

Մարթը կըզնըվում աս, թա.

- Պա նըմանում աս, նըմանա, մին թուրուն նըմընալի դմրդն կարօղ աս՞ մեր ննգիզ դունաղեն խօսկը կօտրինք՛:

Ուրթանան վեր յեր ըն կենում հաց օտում, չայ խըմում, կրնեգ'ը տեսան-տեճան շինում աս ամում խուրջինը, մարթըն էլ ծին քննք'ում աս, հըլխություն ասում ըն:

- Դօ՛րփեր, տու ծառեն տակե թախտեն թեյըն տօ՛ դինջաց, մունք թուրունըն նի կըցնիք՛ հաց թըխինք՛, ք'ննքն թըխինք՛, ամինք՛ խուրջինը, էտ ծին էլ քը՛գ փեշք՛եշ, կընըստի՛ս ք'ինիս:

Մըրթըկընեգ՛ ք'ինամ ըն թուրնեն ոը՛խը պենում տը՛սնում՝ թուրունը վը՛սկավ լիգ'ը: Մընամ ըն մաթ մընացած, համ էլ կըլօխ ըն ընգնում, վեր տա ինրանց դունաղեն հիննըն աս, ինք՛ըն էլ էն հննին մարթըն աս, վեր ինրանց տօն-տը՛ղ աս տուվալ: Թըրթամնած վագ ըն տամ կ'ամ, տը՛սնում՝ դօնաղ չի կա: Դէ էլ հի՞նչ, էտ վը՛սկեն տնիս ըն տամ, լ'ավ, օրախ ասպրում: Աստուծ էլ տիյերան յեշնում աս, հա՛ն ուրխանում աս, հա՛ն էլ ասում:

- Ա՛ ժըղօվուրթ, հատե տի յա, հու պարի, դնլգեխա մարթ աս, ընդըրա փայը բօլ-բօլ ում տամ, հու շընըմուրտառ, աշկը ծակ, հափուռը կապ աս, ընդըրա իլնծըն էլ կըտըրցընում ում:

Ասում աս պըրծնում, իրեք կ'նըմնիր խընծծը վեր քըցնում. մինը՝ պըտմօղեն, մինը՝ ըսկընօղեն, մինըն էլ՝ էս քաթը կ'իրօղեն:

պառավ կրնե՞զ, հնչում ընգած, էտ թուրնեն դըրաղեն նըստած, թըքանում ա: Վեզիրին տըղան ասմա.

- Յե՛ք մեր հըղեն ք'ինանք, տա մը՛զ հինչ բի՞ղի ասե, ըսկի կարում չի, թա ձուրնն կու՞ծխը պահե:

Չուրանեն տըղան էլ ասում ա.

- Չե՛, իմ այու թայ կրնե՞զ ա, յե՛ք մուտանանք պատառ տեսան-տեճան տանք, լ'ըհա տն՛ուգնութունան մը՛ռնե վնչ:

Ըստըրանք ըստը՛ղ հծջն՛ք ըն տամ, չուրանեն տըղան մուտանում ա պըռավեն, ձուրնն խուրջիցին իլն՛ծ-չիլն՛ծը տամ տըղան, ծեքքեն էրկու վը՛սկե յա ին՛նում մընացած, իտ էլ տամ, վեր յետ տը՛ռնա, էտ կրնե՞զ ըն ասում ա.

- Մատաղ ինիմ ք'եզ, պա տու հուվ ը՞ս, հու չը՞ս, էտ հինչու վը՞ս շօռ կ'ամ, բնչլն՛մ մի՛ն պենավ էլ յես ք'ծմն՛զ՝ անիմ:

Տա վեր ըտի յա ասում, էս տըղան տը՛սնում ա, վեր էտ պըռավեն մաչին մի՛ն օրիշ հիննը կա, նըստում ա լօխ պատմում:

Պառավըն ամա.

- Դե վեր տու ըտի լ'ավ, սը՛րտըտ թն՛մն՛ուգ տըղա յըս, ին՛ձ լ'ավ ա՛նգուն կալ՛, տը՛ս՝ հինչ ում ասում. առաչինը՛ էտ օյիցբազ հընգեքիտ անա սա՛յաղ կաց, էտ ք'եզ ք'ծմն՛զ՝ ընելի հը՛տե չի յեկալ, վերչումը ք'եզ մի՛ն դըսարաթ ա ընական, թաքավերին ըխչըզ'անը ինք'ը տանե, էրկունջիցին էլ՝ քու օզ'ած ըխչըզ'անըտ Միպտակ օշափըն ա տարալ, էն ա հընե՛ օխտը սարեն քըմակեն մի՛ն մը՛ծ վերվան կա, ընդը՛ղ ա պահում: Ամնա տու էտ օշափեն կարել չըս ըսպանիս, մինչե՛վ վեր ասիմ վնչ, թա ըշտեղ ա ընդըրա օժժը: Էտ օշափեն էն ա մի՛ն դուշ օնե, միշտ էն ա ին՛նում ձուրնն ջընաղեն նըստած, մի՛նակ շեքեթը մը՛հետ ա էտ դուշը օշափեն ջընաղան քըշանում ք'ինամ քօլեն տակեն քօն ին՛նում: Տու բիղի հը՛տը պահիս, օնգատը քըցիս էտ դուշեն ըսպանիս: Օշափեն օժժը էն ա էտ դուշեն մաչին, վեր ըսպընը՛ցեր, օշափը թն՛լըննան ա վեր ընգնե, էտ վախտը լն՛ղ կանիս կըլ՞ծխը կըտրիս:

Տըղան շատ շընուրհակալ ա ին՛նում պըռավեն անա, նըստում ծին վեզիրին տըղեն նըհը՛տ հըղե ին՛նում: Վեր հըսնում ըն օխտընջի սարեն, վեզիրին տըղան ասում ա.

- Յես էլ կարում չում կ'ամ, յես ըստը՛ղ ըսպասիմ, տու ք'ինա՛, յետ տըռնալիս ըստըղավ կըկ'ա՛ն:

Չուրանեն տըղան, դե հինչ ա՞նե, ասում ա՛ լ'ավ կընի, ինք'ը ք'ինամ: Վեր հըսնում ա սարեն քամակը, յեշն՛ում ա, տը՛սնում հի՞նչ. մի՛ն գըրփի օշափ վերվանեն ըռըչին նըստած, ջընաղեն էլ մի՛ն գը՛ռ դուշ: Դե օշափ ըմ ասալ, է՛, սարան մըխըրե կընի կու՛ճուր:

Տըղան վեր տը՛սնում ա, ըռաչան ջանը վախ ա ընգում, ամնա պըռավեն ըսըծնեն մը՛նըն ա քըցն՛ում, ծին կապում, ինք'ը մի՛ն քօլու տակե նըստում, սըքսում էտ օշափեն ա դուշեն բուսը պահելը: Մի՛ն օր, էրկու օր, մի՛ն էլ իրը՛քիցջի օրը

յեշնում և տրեանում՝ օշափը քըշացավ նըրքէ ախպիրը, դուշըն էլ նի մըտավ քօլուտը քունավ հընցավ: Տա անսնս մուտանում և, լըհա թօրավը մըհէտ թըխէլըն ու դուշին կընլծխը թըռչիը մին և տրեանում: Էտ դընընըտ տըղան մին օռնուց և ըսկանում, դըքէտ և յեշնում տրեանում՝ օշափը, ըխպիրին քըշտէն վէր ընգած, փըլիփալի յա անում: Էլ վախտ չի կուրցնում, թօրը յօր և օնում յըրա պըրծնում, ըտըրան էլ տըրդ մօրթում: Վէր պատառ նըստում և դինջանում, յէր և կէնում քիհնամ նի մըննում վէրվանը, տրեանում՝ թաքավէրին ախչիգը մին քիհնջում կուչօռ ըրած: Ախճիգը էտ տըղէն լըհա տրեանալընու բնստ ընգնում և խըտէտը, սըքսում հիրսավ լնց ինիը:

Չուբանէն տըղան էլ ասում չի, վէր օշափէն ըսպանալ և, լըհա ըխչըգանը տիննում և թնրքիհն, յէտ տրեանում: Վէր հըսնում ըն վէգիրին տըղէն կօշտը, թաքավէրին ախճիգը ըտըրա նըհըրէտ կըլվըկօլ ըն անում, դէ, հիշքան չինի, մին պըլատում ըն, լի՞, մըծացալ: Մին էլ էս ախչիգըն ասմա.

- Վո՛ւ, մուտանաս թօղալ ում վէրվանումը, մուտանան ի մար և մըննէլիս քըցնլ մաննըս, յէտ առանց էտ մուտանան կարէլ չում յէտ տրեանում պալատը:

Խըրդ չուբանէն տըղան տըրահանց թօղում և տըրդ, ինքը նօրիցան քիհնամ, վէր մուտանան պիրի: Վէր մըխըրէ հընցընում և, վէգիրին տըղան թաքավէրին ըխչըգանը ասում և.

- Տու ըստը՛ կա՛ց, յէտ քիհնամ տրեանում՝ հընգէրըս հինչ տըրեանավ:

Էս օյինբազը քիհնամ և մին քօլու քըմակէ կ'օղը կէննում, լըհա վէր տրեանում և՝ չուբանէն տըղան, մուտանան յէր կալննծ, կ'ամ և, քըմըկան տնիս մին էրկան փննընվ կըլխէն թըխում և ծիյան վէր քըցնում, գ'նըղնում և, թա մըրեալ և, մուտանան յօր և օնում պիրնում քըցնում ըխչըգանը մաննը, համ էլ թա.

- Պա ըստի, ըստի, պա ասէլ չը՞ս օշափը հընգէրիս կօլ և տուվալ, յէտ էլ մին թնիրնվ օշափէն ըսպանալ ում, մուտանատ յէր կալնլ յէկալ:

Խըրդ ախչիգը շատ և լնց իննում, շատ և զինքը ցըրը՛վ տամ, ամմա դէ հինչ ա՞նէ, պէնը պէնան հընցալ և, ճարը կըտրած վէգիրին տըղէն թնրքիհն նըստում և, աղուն կըթէլավ կ'ամ հօրը պալատը: Թաքավէրը ուրխանում և, ըխսարքավըս մին տրեանում, հըրաման տամ, վէր հըրսընքու պըղըրըստօթուն տրեանան: Մին թիրնիփավ էլ ընդըրա հըտէ յա ուրխանում, վէր օշափէն ըսպանօղը, նըրնն ըխչըգանը ըգաղօղը վէգիրին տըղան և իլնլ, վէշ թա մին անճանաչ չուբանու տըղա:

Միհէնգ՛ ըտըրահանց թօղինք՛ ըտըրդ հըրսընքու պըղըրըստօթուն քըշիլիս, մունք խաբար տանք էն չուբանէն տըղէն անա, էն դօչչաղ, պարի տըղէն անա, վէր յաղու ճննգ՛ և ընգալ, վէր շընըմուրտառ հընգէրու վա ըռուջահ իլնլ, էն և ըմընփալալ մօշէն քօլումը վէր ընգած: Վէգիրին տըղան վէր ըտըրա կըլխէն թըխում և վէր քըցնում, չուբանէն տըղան օշը տանում և, ընգնում քօլէն մաչը: Մին էրկու ժամանը յէտը վէր յէտ և կ'ամ, ըտի նըրնընը շըռշըռալավ մին թնիրնվ

յեր ա կեննւմ նըստում ծին, տըմբըտօմբի ընէլավ կ'ամ հըսնում պըռնավէն թուրունը: Պառնավը վեր տը'սնում ա, ծույնէրը վեր ա թակում, թա.

- Այան մատաղ ք'էգ, պա յես քսէցէ վն'ւչ՝ էտ օյինբագէն անա սա'յաղ կաց:

Վերչը էտ պառնավը պիրնւմ ա տըղէն լըղըցընում, խօտավ, տիրէվավ ճար շիննւմ տիննւմ յըրէն յըրա, կապում, էրկու օրումը սըղըցընում: Տըղան ասում ա.

- Ա'յա, ինձ թաքավերու ախչիգ' չի հարկավեր, յէք, ք'իգ էլ յօր օնիմ ք'ինինք մէր շէնը, իմ հօր, ի մօր նըրի'տ ապրինք':

Պառնավը ծիծնողում ա, թա.

- Չէ՛, մատաղ ինիմ, Աստուծ փիս պէնը յօր չօնէլ, ախչիգ'ը տուվ ըս ըզադալ, տուվ էլ բիդի նըրի'տը փըսակվիս, ծիտ ք'մնք'ի՝ ք'ինանք, տու ինձ մին ծէրքավ չի յօր օնիս, էտ վէգիրին տըղան հնւլն նըրնն կըլխէն կ'նւլիք'ը գ'նւղնւմ չի:

Չուբանէն տըղան ըտի յէլ անում ա՝ պըռնավէն նըրի'տ նըստում ծին, ք'ինան հըսնում թաքավերին քաղաքը: Կ'ամ ըն տը'սնում՝ քըղաքէն գ'ուռռօնը յեր ա իննւմ, ժուղօվուրթը պար ըն կ'ամ, յը'րք ըն ասում, նըրնը պըչպըչօրում: Վեր հըրցընում ըն, թա էտ հինչ ա լնւլ, ասում ըն.

- Ա'յ ծէր տօնը շինվի, պա տուք էս ըշխարքա՞ս չըք, պա տուք օղտէն ընգուճումը քօն իլնծ ը'ք, հունց թա՞ հինչ ա լնւլ, պա խա՞բար չօնիք', վեր վէգիրին տըղան ք'էցալ ա օշափէն ըսպանալ, թաքավերին ըխչըգ'անը ըզադալ պէրալ, միհէնգ նըրնւգ'նւնը մէյդանումը հըրսանէք'ըն ա: Թաքավերըն էլ սաղ ժըղուվուրթէն հնմէցիք' ա ըրալ, ժըղօվուրթը հէչ, հնւլն հըրէվան թաքավերնէն էլ ըն նըրնն կըրընուցավը, խօցավը յէկալ:

Պառնավը տըղէն ընգուճին ա ընգում, թա.

- Տու պէն չի՛ խօսիս, հըրսանէք'ը վեր սըքսէ, յես ք'իննան ում թաքավերին կօշտը, էտ դնրնւնըս տու յըվըշ-յավաշ կըմուտանաս:

Վերչը, վեր հըրսանէք'ը սըքսում ըն, թաքավերը յեր ա կէննւմ, վեր նըրնն օրթնանքըն անէ, պառնավը մուտանում ա, թա.

- Թաքավերըն ապրած կէնա, հագ գ'իղննք՝ ախչիգ'ըս մին սնմնն խօխա յա, պէն չի կուլծիս ընգում, պա տու աշխարք տը'սած, իմաստուն մարք ըս, տու ըսկի էտ օյինբագ փըսըցուվէտ հըրցընում չը՞ս, թա էտ հինչ օշափ ա լնւլ, հունց ա ըսպանալ, հունց ա ըխչըգ'անըս ըզադալ:

Վէգիրին տըղան տը'ղան լօք ա տամ, թա.

- Հինչ օշափ ա՞ լնւլ, հնք'ին էրկան, սը'վ պ'նըթպ'նըթօտ օշափ ա լնւլ, թօրավը թըխալ ում ըսպանալ, ախճիգ'ը յեր կալնւլ յէկալ:

Հըրթնացում էտ վեր ըսկանում ա, ասում ա.

- Հինչ սը'վ, ինձ կ'ուղանօղը սիպտակ օշափ ա լնւլ, ինք'ըն էլ՝ առանց հնք'ի:

Ըստը'ղ թաքավերը խայինլնմիշ ա իննւմ, մին էլ յէշնւմ տը'սնում՝ չուբանէն տըղան մուտանում ա: Թաքավերին ախչիգ'ըն էլ, վեր էտ տըղէն տը'սնում ա, ծըկըթամ ա, ընգնում խըտէտը: Վերչը, ըստը'ղ ամմէն հինչ պարգ'վում ա: Թաքավերը հըրսանան ա տամ՝ վէգիրին տըղէն մին տըկլօր էշու յըրա ք'նրս

նրստըցընին, հնաքին էլ տինին ծերքեն, շեմբաշեն շօռ ամին խայտառակ անին: Ուրանք էլ չուբանեն տըղեն հօրը-մօրը, լօխ պարիկամներին պիրիլ ըն տամ, օխտը օր, օխտը քըշեր հըրսանեք՝ անում, վերչումըն էլ թաքավերը թախտան քըշանում ա, չուբանեն տըղեն տիննում թաքավեր, ուրան ըխշըգ՝անը՝ թաքուհի, էտ պըռավեն էլ՝ վեգիր, ըտի էլ քաթը պըրծընում ա:

Ըստուծանա իրեք խընճճօր ա վեր ընգնում. դիլիմ-դիլիմ ըն անում, մինը տամ պըրամօղեն, մինը՝ ըսկընօղեն, մընացածըն էլ՝ հըրսընքըվուրներեն:

1(19). ԳԱԳԻԿ ԹԱՔԱՎԵՐԸ

Ինքն ա, չինքն, մին թաքավեր: Էտ թաքավերին ինքն ա մին տղա, իրէք ախճիգ: Վեր էս թաքավերին մընէլի վախտը կ'ամ ա, կանչըն ա տղէն ասըն:

- Ա՛ տղա, վեր յէս մը՛ննիմ, իմ հըրըստօթունը լօխ քունըտ ա իննան, բայց մին պէն ինձ խօսկ պիտի տաս. քըզանը հուվեր հինչ օգ՛է, պիտի տաս:

Էտ տղէն անընը Գագիկ ա ինքն: Էս Գագիկը ասըն ա.

- Լննվ կինի, ա՛ հննր, հուվեր հինչ օգ՛է, տըլան ըն:

Վերչը, վեր թաքավերը մը՛ննըն ա, Գագիկը տը՛ննըն ա թաքավեր: Ուրէրան մին օր տըրանց տանը տօռնը թակըն ըն, ք՛ինամ ա պէց անըն տը՛սնըն՝ մին դէրվիչ: Սա ասըն ա.

- Գագիկ թաքավերը ապրած կէնա, յէկալ ըն՝ քու մը՛ծ քըվօրըտ օգ՛իմ:

Գագիկ թաքավերը մը՛ննըն ա քըց՛ըն հօրը ասածը, համաձայնվըն, մը՛ծ քըվօրը տամ էտ դէրվիչին: Մին քանէ օրանը յէտը էլլն տօռնը թակու՛մ ըն, մին օրիչ դէրվիչ ա ինքն, ասըն ա.

- Թաքավերըն ապրած կէնա, յէկալ ըն՝ քու մէ՛շնակ քըվօրըտ օգ՛իմ:

Սա էս մին քըվօրըն էլ ա տամ, դէրվիչը յօր ա օնըն ք՛ինամ:

Տըրան կըլխավը մին ամէս ա ընցընըն, մին օրիչ դէրվիչ ա կ'ամ, թա.

- Յէկալ ըն՝ կուճիր քըվօրըտ օգ՛իմ:

Էս թաքավերը տըրան տամ չի, մըտածըն ա, վեր էտ մին քըվօրըն էլ տա, ինքը մինակ ա մըննան: Մին քանէ հէտ էս դէրվիչը ք՛ինամ ա կ'ամ, բայց Գագիկ թաքավերը համաձայնվըն չի: Վեր մէհէտ էլ կ'ամ ա, մըթկընը ասըն ա. «Ին հննր ինձ մընէլիս ասալ ա, վեր հուվեր հինչ օգ՛է, կըտաս, ջըհննանմը, թա մինակ ըն մըննան, կուճիր քըվօրըտ տամ ձըննն, թօղ յօր օնէ ք՛ինա»:

Ըտի յէլ Գագիկ թաքավերը մընամ ա մինակ, մին օր էլ դիրխօր ա ընգընը, սըկըսըն պըլատընըն շօռ կ'ննը: Մին օթաղ պէնըն ա տը՛սնըն՝ վը՛սկալ լիգ՛ը, մինը՝ ըրծաթավ, մինը՝ թինգ՛անուց քըրէրավ, մին օրիչ օթաղ էլ նի յա մըննըն, տը՛սնըն հի՞նչ. էտ ութաղէն պատան մին դաշննգ՛ ըխճըգա նըկար կա կախ տըված, վեր վէ՛չ օտիս, վէ՛չ խըմիս, սաղ օրը նըստիս թըննշա անիս: Էս թաքավերը էտ ըխճըգանը նըկարը տը՛սնալըն ըբնստ սիրահարվըն ա, մըթկընը թա. «Հինչ էլ վեր ինի, յէս պիտի էս ըխճըգանը ճարիմ օգ՛իմ»: Ըստի վօրօշում ա, էտ նըկարը տինըն ծուցընը, հըղէ ինքն:

Շատ ա ք՛ինամ, խըրէգ՛ ա ք՛ինամ, հըսնըն ա մը՛ծ քըվօրը տօնը: Ուրխանըն ըն, ձըրձըր կօլ՛ավ ընգընըն, վեր դէրվիչըն էլ կ'ամ ա, մին լ՛ավ ք՛էփ ըն անըն: Դէրվիչը հըրցընըն ա, թա հինչըն ա Գագիկ թաքավերին պէրալ ձըրանց յէրգ՛իրը: Թաքավերը նըկարը տնիս ա օնըն ծուցան, թա.

- Յէս էս ըխճըգան ըն շօռ կ'ամ, ըշտղա վերի յա, պիտի ճարիմ օգ՛իմ:

Դէրվիչըն ասըն ա.

- Չէ՛, քու գօրծըտ տըռնալի պէն չի, տա մին թաքավերու ախճիգ՛ ա, հննրը վէշ մինին տամ չի, մու՛նք քառասուն ախալեր ընք ըլնն, շատ ընք օգ՛ալ մէր կուճիր

ախպօրը հր՛տէ օգ՛իմք՛, կըրը՛ցալ չընք, տու հունց ը՞ս օգ՛ըմ մինակ ք՛ինաս, կըլխատ տն՛ւս կալ՛:

Գագիկ թաքավէրըն ասըմ ա.

- Չէ՛, յես էտ ըխճըգանը պիտի օգ՛իմ:

Դէրվիշըն ասըմ ա.

- Դէ լ՛աՎ, տու վըս գ՛իդըմ, վէր տի յա, հըսէ էս մուտանան յէ՛ր կալ՛, վէր քըցիս, մին դաշանգ՛ տըղա յըս տըռնան, վէր լօխ ուզլանն ըն մինակ ք՛էգ յէշին:

Էք՛սը ըռութանան Գագիկը հըղէ յա ինըմ ք՛ինամ, վէր մին խիլլան ք՛ինամ ա, հըսնըմ ա էրկունջի քըվօրը տօնը: Սըրա դէրվիշ մարթն էլ կ՛ամ ա հըրցըփօրց անըմ, մին մուտանա յէլ տամ, թա.

- Էս մուտանան յէ՛ր կալ՛, վէր քըցիս, դէրվիշ ըս տըռնան, հինչը մըթկըմըտ տինիս, կըրլան ըս անիս:

Թաքավէրը տըղան էլ հըղէ յա ինըմ, ք՛ինամ հըսնըմ կուճիր քըվօրը տօնը: Կուճիր քուրը, վէր ախպօրը տը՛սնըմ ա, սըկըսըմ ա լանց ինիլ՛ը, թա.

- Ա՛յ ախպէր, էն վէր դէրվիշը յէկալ ա, թա ինճ օգ՛ի, տըվալ չըս, ասալ ա՛ հիք վէր կ՛ա, ուտըլան ըմ:

Էտքանը դէրվիշը ըսկանըմ ա, նի մընըմ, թա.

- Ախճի, շանշ ը՞ս, յես քու ախպօր խէ յը՞մ օտըմ, էն վախտը կըզնըված ըմ իլանլ, պէն ա՛ ասալ ըմ, յէ՛ր կաց հաց շինի, ք՛էփ անիմք:

Վէր հաց ըն օտըմ պըրծընըմ, զնըրնըց անըմ, դէրվիշը մին մուտանա յա տամ, թա.

- Էս մուտանան յէ՛ր կալ՛, վէր քըցիս, դանստի դուշ ըս տըռնան, ըշտը՛ղ օգ՛իս, նի յըս մընան:

Գագիկ թաքավէրը ըտըղան էլ ա հըղէ ինըմ, ք՛ինամ հըսնըմ մին քաղաք: Ըտը՛ղ մին պառավ կընգա հըրցընըմ ա թաքավէրին տանը տը՛ղը, էտ պառավը ասըմ ա.

- Մատաղ ինիմ, հու վէր տանը տը՛ղը ասըմ ա, թաքավէրը կըլծխը կըտըրըմ ա, բայց վէր տու էտքան դաշանգ՛ տըղա յըս, ք՛էգ տը՛ղը կասիմ:

Վէրչը, վէր թաքավէրին տանը տը՛ղը գ՛իդըմ ա, Գագիկը մէշնակ փըսէն տըված մուտանան քըց՛ըմ ա, տը՛ռնըմ մին ժուլիկ դէրվիշ, ք՛ինամ հըրցըփօրց անըմ, թաքավէրին ըխճըգանը օթաղէն տը՛ղը գ՛իդըմ: Քըշէրը, վէր լօխ քօն ըն ինըմ, կուճիր փըսէն տըված մուտանան ա քըց՛ըմ, դուշ տը՛ռնըմ, ք՛ինամ նի մընըմ թաքավէրին ըխճըգանը օթաղը, նօրից մը՛ծ փըսէն տըված մուտանան քըց՛ըմ, տը՛ռնըմ մին շատ դաշանգ՛ տըղա:

Թաքավէրին ախճիգ՛ը, լ՛ա վէր էտ տըղէն տը՛սնըմ ա, դանստի սիրահարվըմ ա, տըրան յօր օնըմ տանըմ հօրը կօշտը: Թաքավէրը մընըմ ա հըլիլ-մայիլ կըտըրած, բայց կըզնըված ասըմ ա.

- Տու հու վը՞ս, հինչացու վը՞ս, տու քանէ կըլխանէ յը՞ս, վէր քըշէրվա կէսըմը յէկալ ըս նի մըտալ իմ ըխճըգանըս օթաղը:

Սա ասըմ ա.

- Թաքավերըն ապրած կենա, յես յեկալ ըմ քու ըխճըզանըտ օգ'իմ:

Թաքավերը թա.

- Դե վեր տի յա, քու ըռըչիտ իրէք պայման ըմ տինըմ, թա կըրեցիր անիս, ախճիգ'ըս ք'եգ հալալ, թա կըրեցիր վէչ, կախ ըմ տըլան: Առաչինը՝ տու բիղի իմ տանը ըռըչի էն մը՛ծ կաղնէն ք'էթնկը մին թըխէլնվ մաչան կէս անիս, էրկունջինը՝ տու բիղի մին կաթնավ լիգ'ը աման ծէրքէտ պիցըրանաս էն մը՛ծ չիննրի ծառը քըշանաս, ինք'ըն էլ հանց անիս, վեր մին կաթ վեր չի տը՛ռնա, իրէքինջինըն էլ՝ իմ պըլատէս լօխ ըխճըկէրքը, հնմնն շծրէրը կ'էցած, իրըսնէն ծասկած, շըրվըլան ըն, տու բիղի իմ ըխճըզանըս ճինննչիս:

Գագիկը, էտքանը վեր ըսկանըմ ա, դիրխօր ա ընգըմ, կըլծխը քաշ քըցնմ՝ ք'ինամ թաքավերին ըխճըզանը լօխ պատմըմ: Թաքավերին ախճիգ'ը ասըմ ա.

- Ունքամաչըտ փօթ մէ՛լ քըցիլ, առաչի պայմանը կըղըրէլի հը՛տէ էս մագ'ը յէ՛ր կալ՝, ք'էթնկավը պատ կըտաս, հէտօ կացնավը թըխիս, էրկունջի պայմանը կըղըրէլի հը՛տէ հասէ էս մուտանան կըքըցիս կաթնէն մաչը, կաթնը սըռչիլնն ա, յօր կօնիս պիցըրանաս ծառը:

Գագիկը ուրխանըմ ա, մագ'ըն ա մուտանան յօր օնըմ ք'ինամ, հունցը ախճիգ'ը ասալ ա, ընդի յէլ անըմ:

Վեր կ'ամ ա թաքավերին իրէքինջի պայմանը կըղըրէլի վախտը, թաքավերին ախճիգ'ը ասըմ ա.

- Ա՛ տըղա, վեր հըյաթըմը շարվինք, յես աչի վը՛ննըս ծըռըցընան ըմ:

Վերչը, վեր էտ պայմանըն էլ ա կըղարըմ, թաքավերը էլ կարըմ չի աթկազ անէ, պիրըմ ա օխտը օր, օխտը քըշէր հըրսանէք՝ անըմ, ըխճըզանը Գագիկին նըհը՛տ փըսակըմ:

Յէրգ'ինքան իրէք կ'նրմնըր խընճծր ա վեր ընգըմ. մինը՝ ինճ, մինը՝ ք'եգ, մինըն էլ՝ էս քաթը լնու աշխար քըցծղին:

1(20). ԻՐԷՔ ՔՈՒՎԵՐՔԸ

Ինձնւմ ա, չինձնւմ, մի մարթ ա ինձնւմ, մին էլ մի կրնէգ՛: Սահանց իրէք ախճիգ՛ ա ինձնւմ, ամհա էնքան ըն ք՛ասիք ինձնւմ, վէր կարում չըն օրվա հացը քրթէնան: Մի օր էլ էս կրնէգ՛ը վէր ա ընգնում մը՛ռնում, էս մարթըն էլ մին օրիշ կրնէգ՛ ա օգ՛ում պիրում: Էս կրնէգ՛ը շատ չար ա ինձնւմ, էտ խօցը օր-իշէղ չի տամ: Վէր պատառ էլ ընցընում ա, մարթին ասում ա.

- Ա՛ մարթ, ախէր ք՛իննլննվ մէր հննը փիսանում ա, կարում էլ չընք, թա ցամաք հաց ըշխաղինք, յէկ լրհա էս խօցը տու տար թօղէ ծըմակումը, բնլի կարին ինքննց կըլծխը պահին, մունք էլ տը՛սնալ չընք, թա հունց ըն մէր աշկէն ըռըչին սուվուծութունան մը՛ռնում:

Մարթըն էտ վէր ըսկանում ա, կըզընվում ա, թա.

- Ա՛ կրնէգ՛, պըլացալ ը՛ս, էտ հինչէր ը՛ս ասում, պա յէս աշկէրըս պէց ին ք՛ծրփծցըս հունց տա՛նիմ թօղիմ ծըմակումը, կ՛իլիլի-կ՛ըզննիլ ճանգ՛ քըցիմ, հինչու պըտըրիէլի յա, թօղէ մէր տանը պըտահէ: Սահանք յըխըթօղազ ըն անում, էտ կրնէգ՛ը տը՛սնում ա, վէր կարում չի մարթին համօգէ, վը՛ննը տէմ ա տամ, թա.

- Յա՛ էտ խօցը տար թօղէ ծըմակումը, յա՛ էլ յէս տիլս ըմ կ՛ամ ք՛ինիմ:

Խը՛ղճ մարթը քըշէրավ յէր ա կէնում մի պէղարճ յօր օնում, խօխէնք՛ը առաչըն անում ք՛իննւմ ծըմակը:

Վէր հըսնում ըն ծըմակը, էտ ըխճըկէրթը ծըրավում ըն, ճիւր օգ՛ում: Հննըն ասում ա.

- Էս պէղարճը թուլուլ ում տամ, տուք հը՛տան ք՛է՛ցէք, ըշտը՛ղ վըննը կէնա, ընդը՛ղ մին ախսպիւր ա իննն, ճիւր կըխըմիք՛, էլլնն հննննն հըղավը յէտ տը՛ռնաք կ՛աք: Հինչու վէրէ յա, հննը պէղարճը թուլուլ ա տամ, խօխէնք՛ըն էլ հը՛տան վազ ըն տամ, ք՛իննւմ, ք՛իննւմ, հըսնում մի ըխսպիրու: Մին լ՛ավ ճիւր ըն խըմում, էտ պէղարճըն էլ օտում, յէտ տը՛ռնում: Կ՛ամ ըն տը՛սնում՝ հօրը պէնջակը ծառան կախ տըված, ամհա հննը կա վէչ: Գ՛իդիւմ ըն, թա հօրը կ՛իլիլէրը կէրալ ըն, ծառէն տակէն նըստում ըն, հօրը պէնջակը տիննւմ ըռըշկնէրէն, սըքսում սծք՛ ասէլը, վէրչումըն էլ էտ պէնջակը շօռ օնում, վըխվըխէլավ ծառէն փըչակումը քօն իննւմ: Ըտի քըշէրը լիւսըցընում ըն, մը՛ծ քուրըն ասում ա.

- Ա՛ քուվէրք, վէ՛չ հնն օնիք՛, վէ՛չ մար, էլ ք՛իննւմ ընք շէնը հինչ ա՞օնիք՛, հազըր ընք մէր խօթ ճօրը անա պըրծալ, յէկէք՛ էս ծըմակումըն էլ ապրիք՛, ըստը՛ղ էլ յօլլա ք՛ինիք՛:

Գ՛է էն էլ ասիմ, վէր էս խօցը հննը շէնը ք՛իննլննը յը՛տը փիս փուշմանում ա, էք՛սին կ՛ամ ծըմակը, հիշկան շօռ ա կ՛ամ, ըխճըկօցը քրթէննւմ չի, Գ՛իդիւմ ա, թա կ՛էզաննէն կէրալ ըն, նըստում ա լննց իննւմ, քուռուփօշման յէտ տը՛ռնում տօն:

Մըիէնգ՛ էս ըխճըգ՛էք՛ը մընում ըն էս ծըմակումը, սը՛զն ըն քաղում, մըհասուր, զըկըռ, տըզզան, օտում, ամհա մին ա, կարում չըն յօլլա ք՛ինին, օրը օրէն մննշվիւմ ըն, հննլնն ընգնում: Վէրչը, վէր շատ սուվուծանում ըն, մը՛ծ քուրըն ասում ա.

Արցախի բանահյուսությունը

- Մունք, ըստի վեր ք'իմի, լօխըս սուվուծութունան մըռնըլան ընք, պէրէք' միզանա միմին մօրթինք' օտինք':

Պա հնր մօ'րթին, հինչ ա'նիմ, մաշնակ քուրը յետ ա տը'ննում, թա.

- Պէրէնք' ճըկըռնինք' կ'նլգինք', հնր կ'նլգ վըշշա, ընդըրա յէ մօրթինք':

Լօխ ռազի յըն կէնում: Մը'ծ նա մաշնակ քուվէրքը ժնլիզ' ըն իննում, կամանց-կամանց ըն կ'նլգնում, ամհա կուճի քուրը կարում չի նրանն պահէ, թայդի կ'նլգնում ա, վըշշօցը յէր ա իննում, քուվէրքը ասում ըն.

- Քէզ բիդի մօրթինք':

Կուճուր քուրը հա'ն լնց ա իննում, հա'ն էլ թա.

- Ա' քուվէրք, դէ հինչ ա'նիմ, ինձ մօրթէլը մուրթըլան ըք, ամհա շատ ըմ դաշանք անում, թօղէ կըլծխըս տինիմ ծէր գ'նրգ'նումը, քըթըվէ'ցէք', համ էլ այուն ասած յըրքէրան ըսր'ցէք' քունավ ընցընիմ, յետնան մուրթէ'ցէք':

Քուվէրքը համաձայնվում ըն, մը'ծ քուրը կուճուր քըվօրը կըլծխը տիննում ա գ'նրգ'նումը, հա'ն քըթըվում, հա'ն էլ նըհը'տը յէրք ասում: Կուճուր քուրըն էլ մին չօփ ա յէր օնում, սըքսում վը'ղը քանդիլը, մին էլ բնրդանն ասում ա.

- Ա' քուր, հըսէ մին նօխուր:

Քուրը թա.

- Հօր ա':

- Կօլ տըվէ:

Մը'ծ քուրը կըզընվում ա, թա

- Չիհնր կօլ տաս, գննիընար կօլ տաս, խէ մինակ ը'ս օտում:

Միկա վէր ընցընում ա, կուճուր քուրը ասում ա.

- Ա' քուր, հասէ մին հնլէռնը:

- Հօր ա':

- Կօլ տըվէ:

Մաշնակ քուրը յըրա յա պըրծնում, թա.

- Վէր մին էլ մինակ օտիս, մուրթըլան ընք:

Կուճուր քուրը էլիս յա վը'ղը քանդիլն, էս դծնումը ուրխացած ծըկըլթամ.

- Ա' քուր, մին խիլլն լօբի յում քըթնլ:

Տահանք մարթա մին փնդ ըն յէր օնում փօսը քանդիլն, տը'սնում՝ լօբավ, նօխուղավ, հնլէռնավ լըցցած, լօխ տնու ըն տամ, մը'ծ քուրըն ասում ա.

- Աստուծ, յննի հիշ կինի', մին դըզդան վէր քըցիս, էս տէսը-տէնը ածինք' մաշը իփինք':

Էտ վախտը մի դուշ ա իննում ըտըղավ ք'իննլիս, էս ըխճըզ'անը ասածը վէր ըսկանում ա, թըռչում ա, ք'իննում տը'սնում՝ մի պառավ՝ դըզըրնէք'ը լըվացած, քըրէրէն շարած, մինը կըսուցավը յէր օնում պիրնում էտ ըխճըզ'օցը կօխկէն վէր քըցնում: Ըխճըզ'էք'ը ուրխանում ըն, մաշնակ քուրըն ասում ա.

- Աստուծ, հիշ կինի', մին պօղ վէր քըցիս, կըրակ անինք':

Էտ դուշը էլիս ըսկանում ա, ք'իննում տը'սնում՝ մի մարթ՝ կըրակ ըրած, մի պօղ ա յէր օնում պիրնում վէր քըցնում, քուվէրքը կըրակ ըն անում, էտ լօբին-զատը

իփնում, մին քանե օր յօլա քիննում: Վեր պրծընում ա, հրդէ յըն ընգնում, թա տըսնան՝ կարի՞ն մին տընդավ տնու կ'ան ծըմական: Շատ ըն քիննում, խըրէգ՝ ըն քիննում, հըսնում ըն մին ըխպիրու դըրադ: Մին քանե օր էլ ըտընդ ըն կենում, էլիա փիս սուվուծանում ըն, վօրօշում՝ կուճուր քըվօրը մօրթին: Կուճուր քուրըն էլ էլիա կըլծխը տիննում ա մը՛ծ քըվօրը գ'նըրգ'նումը, ինք'ը մին չօփ յօր օնում սըքսում լնց ինիլնվ տափը քանդիլը: Պատառ վեր քանդիլն ա, ասում ա.

- Ա՛ քուր, հըսէ մի չամինչ:
- Հօր ա՞:
- Կօլ տըվէ:

Միկա յէլ ա քանդիլն, թա.

- Ա՛ քուր, հըսէ մին չամինչ էլ, ամհա էլիա կօլ տըվէ:

Քուվէրքըն էլ ըն սըքսում քանդիլը, մի հնըրթ ա պէնվում, էտ հնըրթնվը յէշնում ըն, տըսնում հի՞նչ. տափէն տակէն մին մը՛ծ կ'ում ա՝ մին քանե ծի մաչին, ըռըչնէն էլ չամինչ ածած: Դէ էլ վախտ չըն կուրցնում, պիրնում ըն էրկան խուտերա մին քէնդիր կ'օրծում, կուճուր քըվօրը հնըրթըն ի վեր կախ տամ, էս էլ գ'ուրգ'ը չիմինչավ լըսնում ա, մօրիցան ծիք' ըն տամ տնու օնում: Ըտի ամմէն օր չամինչ ըն տնու օնում, օտում կըլխըրնէն պահում: Տու մէր ասէլ, էտ թաքավէրին ծիյանօցըն ա իննում, թաքավէրըն էլ տըսնում ա, վեր ծիյէնը ուրըցօր մնչվիլն ըն, ծիյըպանէն ծէն ա տամ, թա.

- Ծիյէնը չամինչը կ'ուղանօղ կա, յա՛ կ'օղէն փըռնէ, յա՛ էլ կ'օղը տու վըս, քէգ կախ ըն տըլան:

Խընդ ծիյապանը ձըրթնումը-հավատ ա անում, ճաք-ճաք ա կ'ամ, ամմա հինչ օ՞քուր: Ճարը կըտրած քիննում ա ծիյանօցը, մին քիննչնում նըստում, սըքսում վնըրնըվնըրդ անէլը: Մին էլ ա տըսնում՝ ըհը՛, մի ախճիգ՝ հնըրթնվը քըշացավ, չամինչը թըյըր-թայրի ածից գ'նըրգ'ը, էլիա տնու յէկավ: Յէր ա կենում հնըրթավը պիցըրանում, էտ իրէք քըվօրըն փըռնօտում տանում պալատը, թա.

- Թաքավէրըն ապրած կէնա, պա ասէլ չը՞ս՝ կ'օղէրին փըռնալ ում, հըսէ ըստահանը ըն:

Թաքավէրին թնըրթնընը թութիշ ա իննում, օգ'ում ա իրըքանուց կըլխըրնէն կըտըլէլ տա, մին էլ մը՛նըն ա ընգնում, վեր մին քանե տարէ առաչ ձըրնն ախճիգ'ըն էլ ա ծըմակումը կօրալ, ասում ա.

- Ա՛յ խօխէք՛, մի նա՛ղլ ըրէք՛, տըսնամ՝ տուք հուվ ըք, հինչ իլլնթ-միլլնթ ըք, տուք քանե կըլխանէ յըք, հինչ կ'նըլնը սըրտ կէրած ըք, վեր օրը քըսծըրէն նի յըք մըտալ իմ ծիյանօցըն կ'ուղօթուն ըրալ:

Մը՛ծ քուրը թաքավէրին ըռաչէն չօքում ա, ձըրանց կըլխավը յէկածը լօխ պատում, համ էլ դաչանը-պըղատանը անում, վեր ձըրանց կախ չի տա, հնըլնն թա մննն ա կ'ամ, թօղէ՛ ըտընդ հըցափօր կօրծ անին:

Թաքավէրը տըսնում ա, վեր տըրահանը հինչ կ'օ՞ղ, յէթիմ խօխէք՛ ըն, մէխկըն ըն կ'ամ, ասում ա.

- Հինչ կա՞րիք՛ անիք՛:

Մըժ քուրըն ասում ա.

- Յէս լ'ավ խօրննգ՝ կիփիմ, թնննուգ-թնննուգ տընէր կըպահիմ:

Մաշնակ քուրը թա.

- Յէս էլ լ'ավ կարպէտ, գ'ննն կըկ'օրծիմ:

Վէր հէրթը հըսնում ա կուճուր քըվօրը, ասում ա.

- Թաքավէրըն ապրած կէնա, յէս էլ վէր օրիշ պէն կարիմ վէչ անիմ, լ'ըհա լ'ավ, վըսկըք'նննուգ տըղէք՝ կըպիրիմ:

Ըտըրահանց ասըծնէրէն թաքավէրը հավան ա կէնում, ամհա ամնէնաշատը կուճուր քըվօրը պադասխանըն ա տուր կ'ամ, վօրօշում ա՝ մըժ նա մաշնակ քըվօրը կօրծի տիմի, էտ կուճիրիմ էլ օգ'ի նըրնն տըղէն հը՛տէ: Ըտի էլ անում ա. օխտը օր, օխտը քըշէր հըրսանէք՝ ըն անում, էտ ըխճըգ'անը թաքավէրին տըղէն նըհը՛տ փըսակում: Վէր միմ քանէ ամէս անց ա կէնում, թաքավէրին տըղան կընգանը թօղում ա հօրը պըլատումը, ինք'ը էրկան վըխտավ ք'իմնում, հը՛տէ տը՛ղ նըրանց մըժ հըրըստօթուն ա իննում, տըրօթուն անէ: Վէրչը, վէր անց ա կէնում իննը ամէս, թաքավէրին հարթնը ճօխտակ վըսկըք'նննուգ տըղա յա պիրում: Ամհա դէ յիթիմին ըշտըղա յա՞ քախտ, նըհախ չըն ասալ, թա. «Յէթիմը օգ'ից կ'ուղօթուն անէ, լ'նեսընգ'ան թօխպէն տական տոնս յէկավ»: Թա ըշտըղան ա ըսկանում խօրթ մարը, վէր էտ ախճիգ'ը թաքավէրին հարթնըն ա, ինք'ըն էլ բիդի էս քանէ օրը ըգադվէ, ք'իմնում ա տատմօրը կօշտը, ըռուշվաթ տամ, վէր խօխան ինիլմնը յը՛տը խէխտի, միմ շան թուլա տիմի տը՛ղը: Էտ անըզկան տատմարըն էլ, էտ ճօխտ խուլտէն տը՛ղը էրկու շան թուլա յա տիմնում, ամհա սը՛րտը յօր չօնում, վէր խօխօցը խէխտի, քըշէրը թաքուն տանում ա քըցնում քըղաքէն կօխկէ ճըղաքէն դօնգուզուղը: Էք'սին թաքավէրին խաքար ըն տամ, թա.

- Պա ասէլ չը՞ս, հարթնըտ քըշէրըս ըգադվալ ա, էրկու շան թուլա ցըղնալ:

Թաքավէրը կըտաղում ա, մըրնըն տամ կըլխէն, միմ օգ'ում ա հըրաման տա, վէր հարթնանը կախ տան, միմ էլ մը՛տքը փօխում ա, վօրօշում ա՝ խաքար դարկէ տըղէն, տը՛սնա՝ տըղան հինչ ա ասում: Ըտի յէլ անում ա. նամակ ա կ'իրնում տըղէն, թա.

- Ըտի, ըտի, կընէգ'ըտ ճօխտակ շան թուլա յա պէրալ, կ'իրի՛, տը՛սնանք՝ հինչ անիք՝:

Տըղան մի էրկու ամսանը յէտը նամակը ըստանում ա, դիրխօր ընգնում, ամհա կընգանը շատ ա իննում սիրիյիս, պադասխանը կ'իրնում ա, թա.

- Էլ թա շան թուլէք՝ ըն, թա հինչ ըն, իմ խօխէք'ըս ըն, հունցը հարկավէր ա, ընդի պըհը՛ցէք՝, կընգանըս ք'ը՛փիմ էլ նի չի՛ կ'աք:

Էտ նամակը կ'իրնում ա, տամ խաքարը պիրծղէն, յը՛տ դարկում: Էս մարթըն էլ յօր ա օնում ք'իմնում, ամհա, հունց ա պըտահում, միմ օր, վէր մըթնում ա, դօնաղ ա ընգնում թաքավէրին հարթնանը հօրը տանը: Խօրթ մարը հըրցըվօրց ա անում, գ'իդնում, վէր տա հուվ ա, պիրնում ա միմ հավ իփնում, արաղըն էլ տիմնում ըռըչիմ, ըտըրան ա նըրնն մարթին հիրփըցընում, ինք'ը նամակը պէնում կարթնում: Վէր տը՛սնում ա՝ հինչ ա կ'իրնում, օգ'ում ա, թա խը՛լըր խառվէ, շատ ա

զինքը օտում, մին էլ փննդը քրթեննում ա. էտ թօխտը ճրդօտում ա, մին օրիշ թուխտում կ'իրնում. «էտ էրկու շան թուլան մուրթե'ցեք', կընգանըս էլ շեմբաշեն տըկլօր շօռ ըծը'ցեք', թօղէ հիշքան մարթ կա մէր յըրգ'իրումը, ըտըրա իրը'սէն թըքին»։ Էտ թօխտը կ'իրնում ա տիննում դունադէն ջուբումը, էս էլ, պէնան բէյխաբար, տանում ա տամ թաքավէրէն։

Թաքավէրըն էլ, վէր տըղէն նամակը կարթնում ա, դմաստի հըրաման ա տամ, էտ թուլէք'ը մուրթօտում ըն, հարթնանըն էլ տուկլուրցունում, յիրգ'իրավը մին սըքսում շօռ ածէլը, ժուդօվուրթըն էլ մին-մին մուտանում ըն իրը'սէն թըքում։

Միհէնգ' ըստահանց թօղինք' ըստը'դ, խաբար տանք էն էրկու վըսկըք'անք'նկ տըղէն անա, տը'սնանք` հինչ տը'ռէն։ Տատմարը, վէր ըտահանց քըցնում ա դօնգուզուրը, ճըղացէն ճնէրը կըտըրվում ա։ Գըղացպանը ք'իննում ա, տը'սնում հի'նչ. էրկու պէրնըր խօխա ըտը'դ։ Էս մարթը շատ ա ուրխանում, պիրնում ա էտ էրկու խօխան պահում մըծըցընում։ Ուրէրան մի օր թաքավէրին հարթնանը ըստը'դէրք էլ ըն պիրնում, լօխ կ'ամ ըն իրը'սէն թըքում, ամհա հիշկան անում ըն, էս էրկու խօխան մուտանում չըն, ասում ըն.

- Էտ կընէգ'ը մէգ հինչ ա՞ ըրալ, հինչ փիսօթուն ա՞ ըրալ, վէր իրը'սէն թըքինք'։

Ըստահանց շատ ըն թակում, շատ ըն ըստիպում, էտ տըղէք'ը թըքում չըն, ճըրընէն կըտըրած ճօխտ ախպօրըն էլ, ճըղըցպանէն էլ կըպօտում ըն տանում թաքավէրին ըռաչէն վէր քըցնում, թա.

- Թաքավէրըն ապրած կէնա, հըսէ էս խօխէք'ը քու հըրամանըտ կըդարում չըն։

Թաքավէրըն ասում ա.

- Ա՛ խօխէք', էտ տուք քանէ կըլխանէ յը՞ք, վէր իմ ասածըս անում չըք։

Տըղէք'ը ասում ըն.

- Վէր մէգ կախ էլ տաս, մունք էտ պէնը անէլ չընք, մունք ըսկի մար էլ չօնինք', պա բնվի էս կընէգ'ը լ'ըհա մէր մար ա, իրը'սէն հունց թըքի'նք'։

Թաքավէրը միհէնգ' էլ ճըղըցպանէն յը'խան ա օնում, թա.

- Ա՛սէ, տը'սնամ` էս խօխէնք'ը հուվ ըն, թա քունըտ ըն, խէ հըրամանըտ կըդարում չը'ն։

Գըղացպանը տը'սնում ա, վէր պէնը պնէրթ ա, ասում ա.

- Թաքավէրըն ապրած կէնա, էտ խօխօցըտ յէս ըն պահալ մըծըցըրալ, ամհա իմ խօխէք'ըս չըն, յէս ըտահանց ճըղացէն դօնգուզուրումըն ըմ քըքնլ, էտ էլ իլնլ ա էս հինչ վախտը։

Էտ դմարընըտ պըլատէն տըռնէրը պէնվում ա, թաքավէրին տըղան նի յա մըտնում, հարայ-հըրօցը քըցնում, թա.

- Հօր ա՞ իմ կընէգ'ըս, հօր ը՞ն իմ խօխէք'ըս։

Հնարըն ասում ա.

- Հինչ կընէ'գ', հինչ խօ'խէք', պա տու չը'ս կ'իրնլ, վէր շանը թուլէք'ը մուրթօտինք', կընգանըտ էլ շեմբաշեն շօռ ածինք', վէր լօխ իրը'սէն թըքին։

Ըստը'դ ամմէն հինչ ճիրին իրը'սըն ա տնու կ'ամ, տատմարըն ա խօթք մարը

Արցախի բանահյուսությունը

Ուրանց ըրածը վրզնվ ըն օնում, սահանց մի պըլ ճծրնու քընակա կապում ըն, քաշ-քաշ անում սըթկըցընում: Թաքավերըն էլ ուրան կարում չի ների, սըրտը ճաքում ա, մըննում ա: Ժըղօվուրթըն էլ էտքանը լօխ գիդնում ըն, պիրնում թաքավերին տըղեն տիննում թաքավեր, կընգանը՝ թաքուհի, ըստահանք ուրանց վըսկըք'ննի տըղօցը, էտ ճըղըցպանեն, էտ ըխճըկանը հօրը, քըվօրցը նըհետ լ'ավ, ուրախ ապրում ըն:

Ըտի էլ չարը վիրանում ա, պարին հախտում ա, ուրանք հըսեն ուրանց մուրազեն, տուք էլ հըսնիք՝ ծեր մուրազեն:

1(21). ՕԽԾԸ ՏԸՂԱՆ

Ինձնւմ ա, չինձնւմ, մին մարթ, մին կընէգ՛: Ըտահանց խօխա չինձնւմ, ձերանցը էլ շատ ք'անսիք ըն ինձնւմ. մարթը ամմէն օր ք'իննձնւմ ա ծըմակը մին պէռնը փաղ՛ պղընձնւմ, կէսը ծախում ըն, տէսան-տէնան ինք՛ օնում, ըտի մին օր կօշտ, մին օր տղուգնը, պակաս-պրռատ յօլլա ք'իննձնւմ:

Մին օր էլ էս մարթը վեր ք'իննձնւմ ա ծըմակը, յէշնւմ ա տը'սնում՝ մին մօկուն ձերան ճուտէրէն նըրէ'տ մին ծառու տակէ խաղ ընէյիս, ըսկըսում ա քընէնք՛ անէլը, թա.

- Աստուծ, յանի հինչ կընի՞, մըզ էլ մին խօխա տաս, յանի էս պլահան անլիւզնի մօկնէն օխտը ճօտ օնէ, մունք ըսկի մին նէլ չծնիք՛, թա միհէտ մունք էլ ուրուրուց ուրօրինք՛, մունք էլ խուխու սնս ըսկանանք:

Ըտի ինք՛ը-ինք՛ը խուտէլմով, մըքքումը Ըստուծէն դանչաք ընէլմով՝ էշը պէռնում ա հըղէ ինձնւմ բիդի տօն, հըղէննի մին քօլու տակա մին դուշ ա թըռչնում: Էս մարթը, խը'լքէն հինչ ա փիչնւմ, ք'իննձնւմ ա էտ քօլը յան-յան անում տը'սնում՝ էտ դուշին պղննձնւմը իրէք ծն: Էտ իրէք ծնն յեր ա օնում տղննձնւմ ջուրումը, թա.

- Էս հինչ լմով պէն տը'ռազ, էս ծնվէնը կըտանիմ տօն, մէր կընէգ՛ը ամմէն ուռութանա մինը թընըխարազ կանէ, կօտիմ ք'իսիմ փաղ'ու: Միհէնգ՛ էրկու ծնն էրկու ուռութանա օտում ա, իրէքընջի ուռութանան վեր էլիմ թընըխարազ ա օզ'ում, կընէգ՛ը ամա.

- Ա մարթ, լմով է՛, լմ՛վ, էտ միներն էլ թօ կաց կէնա, տանիմ տիսիմ հիրըվանէն թուխարկանէն տակէն, հնըլնթ մին ճօտ տղն կըկ'ա, կըմըծանա, թօխս կընըստէ, մունք էլ հավ-ճիվ կըպահիք՛, մին թընըխարազ ուտէլմով հու պօզ'էր չը՞ս ըննական:

Ըտի յէլ անում ըն, ըսպասում, թա էտ ճօտը հիք բիդի տղն կ'ա: Վէր անց ա կէնում քըսանըմին օր, մին էլ ըն տը'սնում՝ հիրըվանէն կընէգ՛ը ծուվվալմով, ծըկըթալմով, անէսկ տալմով կ'ամ ա, թա.

- Ախճի՛, պա էս օյին ա՞ր, վեր պէրէր կըլծխըս, պա էս գղլիւն ա՞ր, վեր մը'գ ըռուջահ յը'կալ, պա էս հինչ պատիժ ա՞ր, էս հինչ Ըստուծու կըրակ ա՞ր, վեր մէր կըլխէն վեր տը'ռազ, փըլան, փըստան, պա ասէլ չը՞ս, ծէր ծնվան մին շահմար օխժու ճօտ ա տղն յը'կալ, թուխսուկանէս լօխ ճօտէրը կօլ տուվալ, միհէնգ՛ էլ էն ա ըռը'խը պըճըղած, օզ'ում ա թուխսուկանէն կօլ տա:

Էս մարթըն ու կընէգ՛ը, բըղըրյար տը'ռած, մարթն մին յաքա յըն յեր օնում, վազ տամ ք'իննձնւմ, վեր էտ օխժէն ըսպանին, օխժը լիւզվըվէրվում ա, թա.

- Ա հն՛ր, ա մա՛ր, յէս ծէր խօխան ում, ինճ ըսպանիք՛ վո՛ւչ, վեր ըսպանիք՛, Աստուծ ծը'գ էլ խօխա չի բըխշիլմն:

Սահանք հա՛մ մընամ ըն արմանք-գարմանք տարած, հա՛մ էլ մին սիպտակ շծր ըն պիրնւմ էտ օխժէն ճօտէն պէրնըր անում, հունցը ձերանց խօխան, տանում տօն: Ժուկ ա ընցնում, ժամանակ ա ընցնում, էս մարթըն ու կընէգ՛ը էտ օխժէն նըրէ'տ էնքան ըն կապվում, էնքան ըն սիրում ըտըրա, վեր ըսէլի չի:

Կրնե՞զը էլիսն վեչինչ, ամնա մարթը ըտըրան էնքան ա սիրում, ծըմակումը փաղ՝ ընէյիս լ՛ըհա վեր մը՛տըն ա ընգում, կարօտը քաշնում ա, թօղում ա էշըն ու փաղ՛ը ընդը՛դ, վագ տալնով կ՛ամ տօն, օխձէն խըտտում պըչպըչծրում, էլիսն ք՛ինննում: Ըստի անց ա կէնում մին քանէ տարէ, էս օխձէն ճօտը մըծանում ա, մին օր էլ հօրը-մօրը տէմ տիննում, թա:

- Բիղի ք՛ինիք՛ թաքավերին կուճի ըխճըկանը ինձը՛տէ օգ՛իք՛:

Հնարը ասնա:

- Մատաղ անիմ, մունք ըշտէ՞դ, թաքավերը ըշտէ՞դ, ըտի պէն չինիլ, թաքավերը հունց կարօղ ա՞ ձերնն էն պնիլծրած լիննընգ՛ա, էն վըլլամաղ-շարմաղ ըխճըկանը տա մին օրվա հացէն մօք՛տննջ տըղու, ին էլ հնիւն օխձ:

Հնարը ըստի շատ ա խօսում, մարը շատ ա լնց-լըվաց անում, ամնա օխձը սահանց պըկէն չօքում ա, թա՛ չէ՛, վեր չէ՛, յէս բիղի թաքավերին ըխճըկանը նըհը՛տ փըսակվիմ:

Ճարը կըտրած էս մարթը քըշերավ յեր ա կէնում ք՛ինննում թաքավերին պըլատէն հըրթընըքարէն նըստում, խաբար անում, վեր յէկալ ա թաքավերին ըխճըկանը խընըմախօս՝ ձերնն օխձը տըղէն հը՛տէ:

Էտքանը վեր թաքավերին ինաց ըն տամ, նըրնըն պըրտօղում ա, հըրանայում ա՛ էտ մարթին խընչալավը ղըլնիը-ղէյննը անին, տանին ձերննց տանը ըռաչին վեր ածին: Կրնե՞զը վեր ըտի տը՛սնում ա, իրը՛սը ճըպըռօտում ա, մագ՛երը քանդում, օշան տանում վեր ընգում:

Հընգէր-հիըէվան էլ հըվաքվում ըն, սծք՛ ասում, էտ օխձէն անէսկ տամ, թըրթծհնննթ տամ, ասում:

- Մը՛վ ինի էն օրը, վեր տու էն ծնվան տնիս յը՛կէր:

Ամնա օխձը պէն չի խօսում, ք՛իննն ա հօրը պըտըռնէրէն քըշտէն ծըլ՛վիծննլ՛ անում, էլ թա հինչ թիլիսիմ ա անում, թա հունց ա անում, մին էլ հիըրվանէրը լ՛ըհա էն ըն տը՛սնում, վեր էս թիք՛ի-թիք՛նն տը՛ռած մարթը սըղացավ, յը՛ր կացավ ըսքըսից ձերննց նըհը՛տ գնըրնց անէլը: Խաբարը դնստի ըշխարքավըս մին ա իննում, թա պա ըստի-ըստի, փըլան շէննըն մին ք՛ննսիք մարթու մին օխձը տըղա օնէ, մը՛ռած մարթին սըղըցընում ա:

Էք՛սը, վեր յը՛ր ըն կէնում, օխձը ասնա:

- Ա հնն՛ր, էլիսն ք՛ինի՛ թաքավերին խընըմախօսէն քարէն նըստէ, կուճիը ըխճըկանը ծերքը խընթը՛:

Հնարը ք՛ինննում ա, համ էլ մըտածում, վեր էս ա էլիսն կ՛իլնկան ըն ձերնն թիք՛ի-թիք՛նն անին, ամնա թաքավերին գ՛ննդէք՛ը մուտանում ըն պարէվ տամ, ըստըրան յեր օնում տանում թաքավերին օթաղը: Թաքավերըն էլ ամնէն հինչ ըսկացած ա իննում, ամնա հըվըտայիս չի իննում, էտ մարթին վեր ըտի սաղ-սըլմաթ տը՛սնում ա, համօգվում ա, վեր ըտըրա օխձը տըղան օրիշ փօրմի հիննըն օնէ, ասում ա:

- Յէս գ՛ննդնում ում՝ հինչու հը՛տէ յըս յէկալ, յէս իմ ըխճըկանըս կըտամ քու տըղէտ, ամնա մինակ էն վախտը, վեր իմ իրէք պայմանըս կըղարէ, ինք՛ըն էլ իրէք օրումը: Առաչին պայմանըս էն ա, վեր քու տըղատ բիղի քըշերըս իմ պըլատէս

քրշտին ընդրա նրման մին օրիշ պալատ շինի:

Էս մարթը, ծույնէրը վեր թըկէլմով, քուռուփօշման կ'ամ ա տօն, լօխ նաղ անում, օխծը ասմա:

- Ա հն'ր, դն'րդ մէլ անէլ, յէ'ր կաց ք'ինի, էն ծնւվէնը ըշտրդա յէ'ր ըս կալմլ, ընդր'դ, ասէ՝ Օխծկ'նմբմ'րը մին կուտուր քար ա օզ'նլ:

Ք'նննում ա ասում, քօլէն մաչան մին սնս ասում ա:

- Լնվ կընի, տու ք'ինի՛, էտ քարը էն ա իննն ծէր տանը:

Էս մարթը կ'ամ ա տօն, տը'սնում՝ մին պիծ'իպած'ի ընէյիս քարու թիք'ա նւրննց ըստօլէն տիրնծ, օխծէն ըսէլմովը տանում ա թօղ անում քըցնում թաքավերին պըլատէն կօշտը:

Էք'սը ուռութանան թաքավերը տը'սնում ա, վեր նւրնն պալատը մըթնըված, արէվ չի ընգում յըրան, տնու ա կ'ամ շնւշմնբննդը, տը'սնում հի'օնչ. նւրնն պըլատէն քրշտին մին հանց պալատ կա շիննծ, վեր լ'րհա յէշնում ըս, փափաղըտ կըլխատ վեր ա ընգում, շօխկըն էլ տուվալ ա նւրնն պըլատէն, լ'րհա թօղալ ըրէվու հասրաթ: Ըտի հա'ն թիմնշնն յա անում, հա'ն էլ քընէնք' անում, թա հինչ պայման տինի, վեր էտ օխծը կարէ վէշ կըղարտ: Վէրչը, ծէն ա տամ էն մարթին, թա:

- Իմ էրկունջի պայմանըս էն ա, վեր քու տըղատ մին քըշէրումը էս էրկու պըլատէն դաթումը մին հանց բախճա քըցի, վեր ըշխարքէս տակէն հինչ ծառ ու ծաղէզ՛ կա, ընդր'դ փըսնէ, հինչ դուշ կա, ընդր'դ ծըլվըլա:

Օխծէն հն'րը, կըլծխը վեր թըկէլմով, հըսնում ա տօն, տըղան ասում ա:

- Ունքամաչըտ փօթ չի՛ քըցիս, յէ'ր կաց ք'ինի հննին տէղը, ա'սէ՝ Օխծկ'նմբմ'րը մին տիրէվ ա օզ'ում:

Էս մարթը ք'նննում ա էն քօլէն կօշտը, էտքանըտ ասում, ինք'ը յէտ տը'նում:

Ուռութանան դուշէրէն ծըլվըլօցան լօխ գնւրթնանում ըն տը'սնում՝ ըտը'դ մին բախճա, հինչ բա'խճա, մին տըրախտ, վեր լ'րհնն օտիս վուշ, խըմիս վուշ, սաղ օրը թիմնշնն անիս: Լօխ ուրխանում ըն՝ թաքավերին անա կըման: Էս նւրնն կըլխէն կ'նլիք'ը գ'նննում ա, ըտըրա հը'տի յէլ կարում չի մին հանց պայման տինի, վեր էն տըղան կարէ վուշ նննլ պիրի: Վէրչը, շատ մըտըծէլմնը յէտը ծէն ա տամ օխծէն հօրը, թա:

- Մընաց իրը'քընջի պայմանը. տըղէտ ասում ըս՝ քըշէրըս Ք'ուռան մին վարար արխ պիրի հըսցընէ իմ պըլատէս կօշտը, ննզ'նր կարից վէշ՝ տօնըտ-տէղըտ, ազգըտ-ծուպըտ վըղըմօխէր կըշինիմ:

Էս մարթը իտ էլ վեր ըսկանում ա, լափ ինջիմիշ ա իննում, ըտի դիլխօր կ'ամ տօն տըղէն լօխ պատմում: Տըղան ասմա:

- Դնլ ա, էտ շատ տիծէր պէն՛ ա, ամմա վախէլ մէ'ր, նննլ կ'նլի յա, յէ'ր կաց ք'ինի էն քօլէն ըռըչին վը'ննը կաց, հինչու թաքավերը ասալ ա, նաղլ ըրա:

Քըշէրնվ էս թաքավերը էն ա իննում քօն՛, մին էլ ընգուճավը մին վըշշօց ա ընգում, տէղան յէր ա կէնում քըշանում հայաթը, տը'սնում հի'օնչ. մին վարար կ'էտ նւրնն պըլատէն տակավը վըշվըշալավ վըրըխկան ա: Հա'ն մընամ ա քար

կրտրած, համ էլ հինչ ա՞նէ, թաքավէր մարթ ա, ձերանն թըքածը կարէլ չի յետ լճու տա, ննգիր-վէգիրնէրէն ծէն՝ ա տամ, վեր հըրսընքու պըղըրըստօթուն քաշին:

Վերչը, պիրնուն ըն օխտը օր, օխտը քըշեր հըրսանէք՝ անում, թաքավէրին էն լճուսն պատառ, էն դունյա գ՛ծզնլի ըխճըկանը էն ք՛մսիք մարթին օխճը տըղէն նըրէտ փըսակում: Դէ անդար անիմ ընդի հըրսանէք՛ը, հու վա տը՞սալ հնրի-մնլննգ՛ ախճիգ՛ը տան մին օխճու, սաղ ժըղօվուրթը կօզի իրըսանէ ծիծնողում ըն, ուրխանում ըն, ամմա ձերաննց մաչունը լճիմ սճք՛ ըն ասում, անէսկ տամ Ըստուծէն: Ամմէնաշատըն էլ հըրթնացուն ա տըխըրվում, պա հունց չի տըխըր-վէ՞, լօխ պար ըն կ՛ամ, ձերանն փըսացուն էլ էն ա ծըլ՛ծնլ՛ված կըծէգ՛ տը՛ռած, կօխկէն վեր ընգած: Ամմա դէ Ըստուծէն կուրծէրէն խառնըվէլ չըն, Աստուծ ամմէն հինչ չի մին դճնննմանց տամ, հնլն ըշտեղ ա՞, հնլն շատ պէն կա, վեր վէշ մինը գ՛նղնում չի:

Վերչը, հըրսանէք՛ը վեր պըրծընում ա, օխճէն հնրըն ա մարը ձերաննց տըղէն ա հըրթնըցուվէն յեր ըն օնում կ՛ամ տօն: Մարը տահանց տեղերը վեր ա քըցնում, հըրթնացուն էլ շճրերը հանում ա, վեր օխճէն նըրէտ քօն ինի, մին էլ, փարք՛ըտ շատ ինի, Աստուծ, հինչ ա տը՞սնում. էս օխճը հալավը հանից, մաչան մին դաշննգ՛, բօյ-բուսաթավ տըղա տճու յէկավ, հըրթնըցուվէն քըշտին վը՛ննը կացավ: Սահանք լօխ մընամ ըն հըլիլ-մայիլ կըտըրած, մաթ մընացած, էտ տըղան ասում ա.

- Ա հնր, ա մա՛ր, ա հըրթնա՛ցու, ըրմանու մէ՛ք՛, միհէնգ՛անց տէնը ըստի յա իննկան. յես քըշերը տըղա յում տըռնըլան, ցիրէկը՝ օխճը, ամմա յիշէցէք՛ հա՛, վեր էս պէնը մին տեղ պիրիցնէրատ տճու քըցիք՛, վեր ծըզանա կըման միհննումիհըն էս պէնը գ՛իղնց, էլ ինճ տըսնըլական չըք:

Ըստի անց ա կէնում մին քանէ ամէս, սահանք հաշտ ու խաղաղ ապրում ըն, էտ սէկրէտըն էլ վէշ միցին ասում չըն: Ամմա դէ կընէգ՛ը կըկարէ՞ երկան վախտ սէկրէտ պահէ. կընգանը խըխտըլճկ չօնէ, կընգանը պիրանումը լօթի չի թըրչվիլ: Էս թաքավէրին կուճի ախճիգ՛ը մին օր ք՛նննում ա ձերանն մը՛ծ քուվօրը հըրսանէք՛ը: Լօխ պար ըն կ՛ամ, ք՛էփ ըն անում, ինք՛ըն էլ, լիհա դիլխօր նըստած, թիմնշն յա անում: Ըստըրա հըրցակօխ ըն անում, թա հինչ կա, հինչ չի կա, հունց ա ապրում, ինք՛ըն էլ ասում ա.

- Վէշ մին պէն չի կա, հունցը մընացածը, մունք էլ ընդի ապրում ընք՝ յես, իմ օխճը մարթըս, իմ պատրուն, իմ ըսկը՛տուր:

Էտ դնրնումըտ էլ մին սիպտակ ծիյավուր ա կ՛ամ հըրսընքէն կըլխավը միհէտ պճուտնումը տամ, ք՛նննում: Էս ախճիգ՛ը ճիհնննչնում ա ձերանն նըշընածէն, համ էլ կըլճի ընգում, վեր չըքիդի ձերաննց սէկրէտը պիցըրծէնի: Մին քանէ ամսանը յետը թաքավէրին մաչանակ ըխճըգ՛անը հըրսանէք՛ըն ա իննում, օխճը տըղէն կընէգ՛ըն էլ ա ք՛նննում: Էս ախճիգ՛ը էլիհա դիլխօր նըստում ա, վէշ մին պէն չի խօսում: Ըստըրա վեր էլիմ ըսկըսում ըն հըրցըփօրց անէլը, մին էլ ըն տը՛սնում՝ մին կ՛նրմնըր ծիյավուր յէկավ հըրսընքէն կըլխավը պճուտնումը տուվավ, էլիմ

կօրավ: Լօխ մընամ ըն արմանք-գարմանք տարած, թա էս հու վա, հինչ իլլնթ-միլլնթ ա, ախճիգ՝ըն էլ պէն չի խօսում, կօզի գ'նղոնում ա, վէր տա նըրան մարթըն ա: Թաքավերին իրը՛քընջի ըխճըկանը հրքսընքավըն էլ մին սը՛վ ծիյավուր ա կ'ամ հրքսընքէն կըլխավը պնտոնտոնը տամ, ք'նղոնում, էլհն լօխ ըսկըսում ըն ախուվիչ անէլը, թա էտ հինչ պէն ա, էտ հնրանմին հու վա, էտ օյինքազը հու վա: Էս ախճիգ՝ըն էլ տէն չի կէնում, ասում ա:

- Միպտակ ծիյավուրըն էլ ա իմ մարթըս, կ'անրմնըրըն էլ, սը՛վըն էլ:

Ասում ա, լօխ նաղլ անում, մին էլ մարթին ասածը մը՛տը քըցոնում, լննց ինիլննվ վազ տամ տօն: Կ'ամ ա տը՛սնում՝ վէ՛չ օխճը կա, վէ՛շ տըղա կա, լիհն մինակ օխճէն հալավըն ա մընացալ կըրըվաթէն տակէն վէր ընգած: Ըսկը՛սուրըն էլ, ըրտասունքը ըշկէրէն, մուտանում ա, թա:

- Մատաղ ինիմ, պա տու էտ հինչ ըրէ՞ր, պա խէ ըտի ըրէ՞ր: Մարթըս կըլճի ա յեր կալնի քէցալ, ասալ ա՛ թա օզում ա ինճ քըթէնն, թօ կօց ըրկաթ տըրը՛խ կ'էնն, ըրկաթ կ'ըվազան յեր օնէ, օխտը տարէ օխտը յերգ'իր, օխտը ծօղ շօռ կ'ա:

Էս ախճիգ՝ըն հա՛մ լննց ա ինղում, հա՛մ էլ նըրան կուրցունում չի: ք'նղոնում ա դնննընչոն կօշտը, մին ճօխտ ըրկաթ տըրը՛խ, մին ըրկաթ կ'ըվազան շինիլ տամ, յեր օնում հըղէ ինղում, թա ըշտէղ, ինք'ըն էլ չի գ'նղոնում:

Դէ թա հինչէրավ ա ընցնում, թա հինչքան ա ք'նղոնում, էտ մինակ ինք'ը կը-գ'իղն: Վէրչը հըսնում ա մին սարու կըլճի, տը՛սնում՝ իրէք մարթ տէղ նըրնը նըրէտ յըխըքօղազ ըն ինղում, նըրնը յըխա փըռնած՝ ծիք'ծիք' ըն անում, մինը մին պէն ա ասում, մինը՝ մին օրիչ պէն, կարում չըն, թա նըրնը նըրէտ լնղոն քըթէնն, բիրիչին: Մուտանում ա ըտահանց անա, թա:

- Այ ախալէքք', էտ հինչ ա՞ իլնլ, էտ խէ ըտի նըրնը դըյնամաչ ըք յեր իլնլ, խէ յը՛ք նըրնը մը՛ս կուրծկօրծում:

Ասում ըն:

- Այ ախճիգ՝, լիհն հննչէվ ընք անում, թա տու մէր հալալ քուրըն ըս, կօզի մը՛գ քուր չօնիքք', մունք իրէք ախալէքք' ընք, մէր հննր մը՛ռալ ա, էս պէնէրը մը՛գ ա թօղալ, միհէնգ՝ կարում չընք, թա նըրնը մաչի կէս անիքք': Էս չէշմակը մին հանց չէշմակ ա, վէր հու տինղում ա ըշկէրէն, էլ վէշ մինը նըրան տը՛սնում չի, էս պիլննին մին հանց պիլննի յա, վէր հինչ ք'իլիղ ասիս, պէնղում ա, էս խալիչան էլ հանց խալիչա յա, վէր հու յըրան նըստում ա, ըշտէղ ասում ա, դննստի տանում ա հըսընում: Ըստէղ օխճը տըղէն կընէգ՝ը լնղոն կըծում ա, մըթկումը թա՛ էս լիհն իմ օզ'ածըս ա: Ասում ա:

- Ա տըղէ՛քք', դէ վէր ըտի յա, պէ՛րէք՝ յես մին քար թուլուլ տամ ծօրը, հը՛տան ք'է՛ցէք', հու վէր քարը ճէլլի քըթէնն պիրի, էտ պէնէրը լօխ կըտանք նըրան: Մահանք ասում ըն՝ լննվ կինի, քարէն հը՛տան վազ տամ բիղի ծօրը: Էս ախճիգ՝ըն էտ չէշմակը տինղում ա ըշկէրէն, էտ պիլննին կօխում ջուրը, էտ խալիչին յըրան նըստում, աշկէրը հօփ օնում, թա:

- Ա խալիչա՛, ինճ մին մընուտումը հըսըրոն՝ իմ մարթիս կօշտը:

Մին էլ վեր աշկերը պէց ա անում, յէշնում ա տըհսնում՝ ինքը ծօվէն տակէն մին պըլատում, պալատ, հինչ պա՞լատ. հազար ու մին տօռնը օնէ, ամէն տըռնանը յըրան մին զը՛ռ ք՛իլիդ, ամմէնին քըշտին էլ էրկու զը՛ռ օշափ նըստած: Ըռըչան շատ ա վախում, ամմա մին էլ սըրտըհանվում ա, գ՛րնդնում ա, վեր չէշմակը էն ա քըցմծ, ինքն տըհսնօղ չի կա: Էտ դմրոնըրտ ըտը՛դ վըհսկէ դմփմնոնում տիրմծ մին Չմն բնլըրնլ ա իննում, էս բնլըրնլը լնլզն վա առնում, քա.

- Աշկերըրտ քուռա՛նա, այ ախճիգ՛, էտ խէ կ՛ամ չը՞ս, նըշանածըրտ էս ա օխտը տարէ յա քու հըղէտ պըհէյիս:

Հան ասում ա, հան օխծը տըղէն օթաղը նըհաշ տամ: Էս ախճիգ՛ը պիլմնին տնու ա օնում ք՛իլիդը պէնում, նի մըտում տըհսնում՝ նըշանածը հմլմ ընգած տափէն վեր ընգած, լ՛իհն մին փուհ ա ք՛րննում-կ՛ամ: Ամմա վեր աշկերը պէնում ա ինքն սիրածէն տըհսնում, օշը կըլծխըն ա կ՛ամ: Ըստահանք ինքն կօլնըր ըն ընգում, ինքն պնչպնչծրնում, ըսկըսում ինքն անա հըրցըփօրց անէլը, Չմն բնլըրնլը ասում ա.

- Թա՛յդի ընգը՛ցէք՛, Միպտակ օշափը, սաղ ուշուփնէրէն հըվաքած, էն ա կ՛ամ ա, վեր ծը՛գ կօլ տա: Մահանք լնն ըն անում խալիչին նըստում, Չմն բնլըրնլըն էլ վըհսկէ դմփմնոնվըր յեր օնում, քըռչում կ՛ամ ինքն Վմքմնը:

Դէ քա էս տըղէն, էս ըխճըկանը հմրը-մարը, պարիկամը-չարիկամը հիշքան ըն ուրխանում, քա սաղ ժըղօփուրթը հիշքան ա ուրխանում, իտ էլ Աստուծ կըգ՛իդն: Վէրչը, էս տըղան էլ նըստում ա ինքն կըլխէն յըկածը լօխ պատմում, քա հունց ըն ինքն կախարդալ, հունց ըն օխծը շինմլ, հունց ըն կ՛ուղացալ տարալ Միպտակ ուշափէն պալատը, վէրչը, լի՞, հունցը իլմլ ա: Էտքանանը յէտը պնրնում ըն նօրիցան օխտը օր, օխտը քըշէր հըրսանէք՛ անում, քմնոնում տահանց փըսակում: Թաքավէրըն էլ քախտան վէր ա կ՛ամ, էտ տըղէն ինքն տէղը նըստըցընում քաքավէր, կուճի ըխճըկանը նէլ՝ քաքուհի:

Ասում ըն մինչէվ միհէնգ՛ էլ էտ տըղան ու էտ ախճիգ՛ը սէրմվ ապրում ըն: Էն Չմն բնլըրնլըն էլ սաղ օրը հանց յէքք ա ասում, վեր լ՛իհն հու վեր ըսկանում ա, հիշքան էլ դիլխօր ա իննում, սըրտան լէն ա ք՛րննում, ըսկըսում պար կ՛մլը: Ըստի էլ քաքը պըրծընում ա:

Ըստուծանա հինչ կօ՞գ՛իմ. մին մը՛ծ յմշիգ՛ վեր ընգէ, մաչան մին բէլնլկ սիպտակ յըղօնէգ՛նէ տնու տըհնան, քըռչին սաղ ըխարքավըս մին ինին, ամմէն տէղ խըղըղօթուն տանին, մէր ջմնիլ-ջնլիլըն էլ փըսակվէ, խուխատար-թուռնատար, ծուռնատար-կուռնատար տըհնա, էն տըղէն ու էն ըխճըգ՛անը նըման ինքն մուրազէն հըսնէ:

1(22). ՕԽՏԸ ԱԽՊՕՐ ՄԱԴԱՐ ՔՈՒՐԸ

Ինչիս ա, չինիս, մին մարթ, մին կրնե՞զ՝ ա ինիս: Սահանք կօզի ք՛մսիք, ամմա ըշխըդօվուր, սըրտները պեց մըրթըկընե՞զ՝ ըն ինիս: Մարթը սաղ օրը ք՛իս ա հանդին գօրծ ընէս, դաթըմըն էլ ք՛իս ծըմակը, փնդն-գատա պիրիս, կրնե՞զ՝ ըն էլ տանը գօրծէրըն ա ընէս, հավա-ճիվա պրիէս, բօստան ընէս, ըստի նըրնց կըռքէն յը՛խտավը յօլլա յըն ք՛իս, նըրնըն մինննթու տակ չըն ընգէս, համ էլ շատ սէրավ ըն ինիս, մինը մինին ք՛ը՛փէն նի չըն կ՛աս, հաշտ ու խաղաղ, Ըստուծանա շընօրհակալ ըպրէս ըն, հննն հինչավ կըրէս ըն, հընգէր-հըրէվանու ք՛ծմնգ՝ ըն ընէս, Ըստուծէն օրըն էլ դարիք, դօնաղ, հու պըտըրիէս ա, տընէս ըն տօն, նըրնց իլնն-չիլննծան հնընննթ ընէս: Սահանց էլ ինիս ա օխտը տըղա՝ մինը մինան դաշննգ՝, մինը մինան սըրտըրիէ՛ռէչ, մինը մինան խէլնըն: Ամմա հինչ կա՞սիս, վէր էտ տըղէք՛ը, կօզի հըսած-փըսած տըղէք՛, ամմէն օր մօրը յը՛խտան հըվըքէս ըն, թա.

- Մունք էլ ընք նըզիս՝ մը՛գ քուր ինի, յա՛ մին ախճիզ՝ պէր, յա՛ թա չէ տանան տնէս ընք կ՛աս, ք՛ինիք՛ կօրչինք՛:

Ըտի էնքան ըսէս ըն, մարը-հնըրը ըռազի յըն կընաս, էտ կընե՞զ՝ վընընըմանըրը ա տըռնաս: Վէր խօխան պիրիլի վախտը մուտընաս ա, էտ օխտը տըղան հօրը-մօրը ըսէս ըն.

- Մունք ք՛իս ընք ծըմակը, ամմէն օր մըզանա մինը կ՛իլնն ա տիյէրէ թումբան յէշի. վէր ախճիզ՝ ծընվէ, չըխարակը կըտինիք՛ կըտընէն, մունք յը՛տ ընք տըռ-նըլան, ամմա վէր տըղա ինի, կ՛նըննը կըտինիք՛, էտ վախտը մըզանա ծէրք կըքաշիք՛, մընաք էտ ութինջի տըղէն ումէդին:

Մըրթըկընե՞զ՝ շատ ըն դիլսօր տըռաս, շատ ըն լնն ինիս, շատ ըն դաշանք ընէս, ամմա օխտը ախպէրը մըռալ չըն քըցիս, յէր ըն ինիս ծիյէնը հըռընաս: Ք՛իս ըն ծըմակը, մին կըճիր փնդի տօն շինիս, վը՛րս ընէս, ըտը՛ղ ըպրէս: Ամմէն օր էլ տահանցա մինը ք՛իս ա թումբէն կըլխան յիշիս, տըսնաս՝ նըրննց կըտընէն պէն չի կա տիրնն, խաբարը տընէս ա ախպօրը հըսընէս:

Վէր ընցընէս ա իրէք շէրէք, էս տըղօրանցը մարը մի դաշննգ՝, վըսկըք՛նք՛նըլ ախճիզ՝ ա պիրիս, մըրթըկընե՞զ՝ շատ ըն ուրխընաս, էնքան էտ ըխճըզանավը չըն ուրխընաս, հինչքան ընդըրանավ, վէր անջախ-անջախ նըրննց տըղէք՛ը յէտ կըտընէն կ՛ան: Էս մարթըն էլ լնն ա ընէս, չըխարակը տընէս տինիս կըտընէն: Ամմա ըշտէ՞ղ. աշխարքըս էն ա չար, նախանն, դաղալ մարթկանցավ լիզ՛ը: Տա-հանց մի շընըմուրտառ հըրէվան ա ինիս, էտ վէր տըսնաս ա, լըհա նըխըննթու-թունան նըզիս ա, թա տըրաքէ, դնստի թաքուն ք՛իս ա կ՛նըննը տինիս չըխըրակէն տէղը, չըխարակը պիրիս նըրննց կ՛ումըմը կ՛ըղէս: Դէ ին էլ ասիմ, վէր էն օխտը տըղէն կըճիրը նըրզ՛օնվա յըրա կ՛աս ա տիյէրան յիշիս տըսնաս՝ կ՛նըննը կըտընէն, ունքըմաչան աղու կըթէլավ՝ յէտ ա տըննաս ախպօրը ըսէս, սահանք էլ մըսըրիս ըն ընէս, վէր էլ նըրննց տօնը ք՛ինին վէչ, հինչքան կըրէս ըն, հըռանան, ընդը՛ղ յօլլա ք՛ինան:

Միհէնգ՝ էս մարթըն ա կընե՞զ՝ յիշիս ըն, յիշիս՝ տըղէք՛ը կ՛նն չըն, հնըրնը մին

պէն ա մըթկըրնէրավը ընցընէս, շատ ըն սծք՝ ու շիվան ընէս, շատ ըն ծույնըրնէն վէր թըկէս, վէրչը էս մարթը խուրջինը տէս-տէն ա ըծէս քըցիս ջընաղավը, պատատ փուլ էլ յօր ընէս, թա.

- Ա կընէ՛գ՝, ջան տու, ջան մէր ախճիգ՛ը, յէս ք՛իս ըմ տըղօրանցըս հէտան, մինչէվ վէր քըթէնամ վէչ, յէտ տը՛ռնօղը չըմ:

Ըսէս ա ք՛իս: Դէ թա հինչքան ա շօռ կ՛աս, թա հինչքան տիժիրօթուն ա քըշիս, էտ մինակ ինք՛ըն ա գ՛իղնս, վէրչը, էլ ծըմակ չի թուղէս, էլ հննդ չի թուղէս, շէն ու քաղաք չի թուղէս, սաղ վըննատակ ա տաս, ամմէն տէղ սօրաղ ա ընէս, տըղօրանցը քըթիննս չի, ըստի մի տարէ, էրկու տարէ, տասսը տարէ, ախըրը ծէրթէն խաշլըղըն էլ պըրծընէս ա, օժժըն էլ ա պըկըսէս, մի շէնըմ ճըղասպան ա նի մընէս, հըցափօր էտ ճէղացը պինըցընէս, համ էլ ք՛ինօղ-կ՛ըվօղու հըրցըվօրց ընէս, վէր բնի տըղօրանցան մի խաբար գ՛իղն:

Միհէնգ՛ ըստըրան թօղինք՛ ըստը՛ղ՝ ճըղացըմը ըշխըղէս, էն օխտը ախպօրցը թօղինք՛ ծըմակըմը՝ վը՛րս ընէս, խաբար տանք էն կընգանան ա ձընն ըխճըգանը անա: Դէ օխտը սարու նըման տըղէն ա մարթին կուրցըրած, ք՛ծրփան յըխան կախ կընգանը հնիը հունց բի՞ղի ինի. սաղ օրը լնց ա ինիս, սաղ օրը քընէնք՛ ընէս, բախտ պիժընօղէն անէսկ տաս, համ էլ տանը-տըռանը գօրծէրը ընէս, վէր կարէ ըխճըգանը պահէ: Էս ախճիգ՛ըն էլ օրկանցօր մըծընաս ա, օրկանցօր դըշինգ՛նաս, ամմա կըլծի չի ընգէս, թա մարը խէ յա միշտ սծք՛ ըսէս, խէ յա օրը օրէն յըրան միշվիս, մաշկան կըռընաս: Մին օր էլ հընգէրունցը նիհէտ խաղ ընէս վախտը հընգէրունքը դըջի յըն տաս, թա.

- Մունք յօխ ախպէր օնինք՛, մինակ տու չօնիս:

Էս ախճիգ՛ը լնց ինիլննվ կ՛աս ա տօն, մօրը ըսէս, մարըն էլ հա՛մ թառանչ ա քըշիս, հա՛մ տու ընէս, ձըգիս չի ձընն մաղար-գ՛իղնըր ըխճըգանը սը՛րտըն էլ տըկըտիյը՛ր անէ: Ամմա դէ մին ա, մի պէնը, վէր իլնլ ա, կարէլ չըս էրկան վախտ թաքուն պահիս, հունց էլ ինի, հիբ էլ ինի, աշկար ա իննկնն, մինը քըթվիլնն ա, դիյօղ անէ: Մէհէտ էս ախճիգ՛ը հըյաթըմը խաղ ընէս տէղը էն շընըմուրտատ հըրէվան կընէգ՛ը, էն վէր կ՛իւթննըն ա չըխարակը փօխալ ա, ջիհիս ա թա.

- Տու հինչ ախճիգ՛ ը՞ս, մինչէվ միհէնգ՛ խաբար չօնիս, վէր օխտը ախպէրըս ա հնրըտ կըլծի ըն յէր կալնլ տանան ք՛էցալ:

Ախճիգ՛ը, էտ վէր ըսկանաս ա, ծըվծըվալալ, լննցուկօծ ընէլալ նի յա հըսնէս տօն, վը՛ննէրը տափը թըկէս, մօրը ըսէս.

- Տու հինչ մար ը՞ս, վէր էսքան վախտ ինճանա ամմէն հինչ կ՛ը՛ղալ ըս, ինճ խննփնլ ըս, յէս միհէնգ՛անց տէնը քու ախճիգ՛ըտ չըմ, յէս ք՛իս ըմ իմ հօր, իմ ախպօրց քըթէնամ:

Խը՛ղճ մարը իլննծըն էլ չուրընաս, կըլխէն էրկու սը՛վ մննգ ար մընացալ, էն էլ դնս-տի սիպտըկէս ա, ընգէս ա ըխճըգանը վը՛ննէրը, ըղաչանք-պըղատանք ընէս, թա.

- Բա՛լա, պա ըշտէղ ը՞ս ք՛իս, պա հունց թա՞ ք՛իս ըս, պա իմ աշկէս սը՛վը-սիպտակը տու վըս, պա էք՛սան օրը ինճ յէրա մի հափուտ վը՛ղ քըցօղը տուվ ըս, ինճ թուղէս ըս, թօրը՞ ք՛իս, էն ա ասէ՝ ինճ սաղ-սաղ թըղէս ըս, լի՞:

Ըստի մարը հինչքան ըղըչիս ա, հրրիվաները, պարիկամնեն հինչքան իրեսը յեր խուսես ըն, կրբես չըն ըտըրա հըմօզին, տոնս ա կ'ասս ք'իս: Շատ ա ք'իս, խըրեզ' ա ք'իս, հըսնես ա մի խօր ծըմակ, ծըմակ, հինչ ծըմա՞կ, էնքան դալին, վեր կըխըլեր յեշիս ըս, յերգ'ինք'ը ըրվաս չի: Էս ախճիզ'ը սը՛զն ա քըղես, մըհասուր, գըկըռ, ըտը՛ղ յօլլա ք'իս, քըշերնեն էլ նի մըտես մի ծառու փըչակ, քօն ինիս: Ինքըն էլ կօզ'ի հնլն խօխս, ամմա սըրտապենդ ա ինիս, վեշ մին պենա վըխես չի, վեշ մին տիժիրթունու մըհալ չի քըցիս: Ըստի քըշիս ա խիլլն վախս, մին օր էլ հըռանցե մին տօն ա ըրվաս, ք'իս ա նի մըտես տըսնաս՝ մարթ-մուրթ չի կա, աման-չաման էլ սաղ վեր ածած, յօրդան-դժճնկ վեր փըռած, տափը յեխտուտ, փիչին մաչի փնդըն էլ էրնձ վեր ընցած: Էս մըթկըմը ըսես ա.

- Հինչուվերե յա, պիրիմ էս տօնը մի լ'ավ քըմիզցընիմ, բնլի մի պարի մարթու տօն ա, բնլի իմ ախսօրց անա խաբար կըզ'իդն:

Ծերքերը յեր ա քըշիս, ըտը՛ղէք' հըվըքտեղակ ընես, փիչը նի կըցընես, չայ քըցիս, հաց շինիս, ինքը նի մըտես կըրըվաթեն տակը, ըսպըսես, թա հու վա կ'իլն: Ուրգ'օնվա յըրա տըսնաս ա՝ օխտը տըղա յեկեն նի տը՛ռեն, արմանք-գարմանք տարած, հաց կերեն, չայ խըմեցեն, ըսքըսեցեն գո՛րոնց անելը:

Մինը ասից.

- Տը՛սնաս էս հու վա՞ մըզտե հաց-ճո՛ր շիննլ:

Էն մինը թա.

- Էս խօրնձ'ը հանցա լ'ըհա մեր այուն շիննձ խօրնձ'ը ինի:

Ամմենակըճիր ախսպերըն էլ ըսես ա.

- Տը՛սնաս՝ մեր հնր, մեր մար հունց ըն, մեր կըճիր ախսպերը հունց ա, բնլի ըսկի ախսպեր չի, քուր ա, բնլի մի դաղալ մարթ ք'եցալ ա կըտօրը, չըխաբակը յեր կալնլ, կ'ո՛րնն տիրնլ:

Ըստը՛ղ ախճիզ'ը լո՛ւզոն կըծես ա, դնստի կըլժիս ա ընգես, վեր տահանք ո՛ւրնն ախսպերըն ըն, ամմա հնլն պեն չի խուսես: Քըշերավ վեր էտ տըղէք'ը ք'իս ըն վը՛րսու, ախճիզ'ը էլլն տոնս ա կ'ասս տօնը վըրըքես, աման-չամանը լըվընաս, ըխսպիրնն ճո՛ր պիրիս, հանցու խօրնձ'ը իփի, չայ քըցի, տըսնաս ա՝ փիչը հննգ'նձ, մի պօղ էլ չի կա, թա լ'ըհն փիչը նի կըցընե: Մընաս ա կըրակու մաչի, հինչ ա՞նե, հունց ա՞նե, մին էլ տոնս ա կ'ասս տօնը տըսնաս՝ մի հը՛ռե տեղ ծօխ ա յեր ինիս: Ամմա.

- Էս լ'ըհն լ'ավ ա, ք'ինիմ մի պօղ պիրիմ կըրակ անիմ, տեսան-տեճան շինիմ:

Էտ ծուխեն յիրա ք'իս ա, ք'իս, հըսնես մի սարու կըլժիս, տըսնաս՝ մի պառավ կընեզ', մի գը՛ռ դըզդան տիրնձ կըրակեն յիրան, օխտը կ'ըխտար մաչին, իփիս ա: Էս պառավը ըտըրան վեր տըսնաս ա, ըսես ա.

- Քա մօր աշկերը վեր տը՛ռնա, վեր ք'եզ քըցնլ ա էս ծըմըկեն, բա՛լա, պա տու մեխկը չը՞ս, պա տու ախ-վախ չօնի՞ս, պա տու կըլխատ ծերք ը՞ս յեր կալնլ, էս տու ըստը՛ղ հինչ ը՞ս ընես:

Ախճիզ'ը մըստես ա լօխ, հինչու կըլխավը ընցալ ա, նաղլ ա ընես, էս պառավը մի քանե պօղ ա տաս, թա.

- Կըլխավըտ շօռ տամ, հինչքան կըրես ըս, ըստըղան ճելլի փախեր, թա չե էս

ա օշափը կ'իլանն ա ք'էզ կօլ տա, էս թիրեփներին էլ երկուվըննանէ, չծրք'վըննանէ չի թողալ, լօխ լէփալ ա, մինակ ինձ ա թողալ, վեր ձերանն հետէ հաց շինին:

Ախճիգ'ը էտ վեր ըսկընաս ա, լրդէն ճըքես ա, պօղերը յօր ա ունէս փրխչիս բիդի ախպօրցը տօնը, մի մընէս, տօնը քըմական քըլլէս: Միհէնգ' օշափը, վեր վըրս ըրած կ'աս ա, պըռավէն ըսէս ա.

- Էս հինչ մըրթավըր'տ ա՞, էս հու վա՞ յէկալ ըստը'դ:

Պառավը ձերթ'ում ա ուտէս, ճաք-ճաք ա ինիս, վեր մարթ չի յէկալ, ինքը մարթ չի տը'սալ, ամմա էտ ըռնըխըմէն հըվըտաս չի, խը'դճ կընգանը թըխէս ա ճըպըղցընէս, ինք'ը էտ մըրթավըր'տէն հէտքավը ք'իս հըսնէս էն ըխճըգ'անը ախպօրցը տօնը: Հինչքան տօնը թըկէս ա, հինչքան թէթա յա տաս, հինչքան կ'ուռկ'ուռաս ա, ախճիգ'ը տօնը պիննա չի: Տըսնաս ա, վեր վըխծըցընէլավ կըրէս չի ձեզ'անծէն հըսնէ, ըսքըսէս ա կ'օք տալը, ըսէս ա.

- Ա'յ ախճիգ', յէս պըռավէն տըղան ըմ, պառավը ք'ըզէտէ մի մուտանա յա դարկալ, վեր տօնը պիննա չըս, լ'ըհնն ծըկէյնըտ մըղակէն դաթավը տ'նու կալ', մուտանան քըցիմ մանըրտ ք'ինին:

Ախճիգ'ը կօզ'ի հըվըտաս չի, կօզ'ի գ'իդաս ա օշափէն մըրթկը, ամմա խը'լքէն հինչ ա փըչիս, ծըկէյնը տըռնանը դաթավը տ'նու ա ունէս: Էս օղաշ օշափըն էլ ըտըրա մանըն էնքան ծըծէս ա, խը'դճ ախճիգ'ը օշան տընէս ա վեր ընգէս: Օշափը տըռնանը տական փըռնէս ա, վեր կըրույնըհան անէ, էտ վախտը էն օխտը ախպէրը յըրա յըն հըսնէս, մի մուռուտումը ըտըրան փըրչըփարչա ընէս վեր ըծէս: Վերչը, վեր կըրէս չըն տօնը պէնան, կուտըրէս ըն մի մըտէս, տըսնաս՝ մի դաշննգ' ախճիգ' ճըպաղած վեր ընգած: Պիրիս ըն ճ'նը շաղ տաս յէտ պիրիս, հըրցըփօրց ընէս, թա.

- Ա'յ ախճիգ', էտ տու հու վը'ս, հու չը'ս, էս ծըմակըմը հինչ կօրծ օ'նիս, պա տու հնըր-մար չօ'նիս, պա ապինք' թա՝ հնըր-մար չօնիս, պա տու ըսկի մի ախպէր էլ չօ'նիս, էտ հինչ ախպէր ա՞, վեր ք'էզ քըցնլ ա էս չօլերը:

Ախճիգ'ը ասմա.

- Հնըր էլ օնիմ, մար էլ օնիմ, հնլնն օխտը բէյնամուս ախպէր էլ օնիմ, ամմա դահանք հինչ ա'խպէրք, դահանք վեր ախպէրք ինին, մին կ'նիթննավ կըխնն'փիլին, ձերննք էլ կօրչին, ձերննք հօրըն էլ դննըմըգ'նլն քըցին:

Ըստը'դ ախպէրքը ամմէն հինչ կըլծիս ըն ընգէս, էլ թա ուրխութունան ա, թա փուշմընըթունան ա, ճըղճըղաս ըն, բըղբըղաս ըն, կըլխըրնէն վեր ըն թըկէս, ձերննք քըվօրը ծէրքան ծէրք քըցիս, էնքան պըչպըչուրէս, էնքան սըղըլիս, վեր խը'դճ ախճիգ'ը լ'ըհնն ամմէն մի ախպօրը խըտտըմը օխտը հէտ օշան տընէս ա: Ախըրը, վեր օյիմիշ ըն ինիս, վեր հինդիդըվիս ըն, մը'ծ ախպօրը թուղէս ըն քըվօրը քըշտին, ձերննք ծիյէնը նըստէս ք'իս օշափէն իլնն-չիլննը պիռնուտէս, էն պըռավէն էլ յօր ունէս կ'աս: Կ'աս ըն վըր'սէն մը'սը խըրըվէս, մի լ'ավ ք'ը'փ ընէս, քըշէրավ վըհըքվէս հըղէ ինիս բիդի ձերննք շէնը: Մի քանէ շէրթ վեր ք'իս ըն, շատ ըն վըստըկէս, ախպէրքըն ա քուրը էլինն վէչինչ, էս պառավը լափ հնլնն ընգէս ա, հափափը կըտըրէս, ասմա.

- Մատաղ ինձիմ ծրե՛գ, յես իմ յաշըս անց ըմ կըցըրայ, իմ օրերըս հննշե՛վ ըրած ա, ինձ թուղեցե՛ք՝ մի ըխալիքո՛ւ դըրաղե, տուք ջննիլ ըք, քե՛ցեք՝ ըպըը՛ցեք՝:

Էս տըղօրանցը քե՛փիննն ճի յա կ'աս, ըսես ըն.

- Ա՛յա, պա մեր սօր տեղ քե՛գ ընթունես ընք, պա ըտի հունց կինի՞, էլ ըտի պեն չա՛սիս, էս ա էս մօտե շենընը վեր կըկ'անք, մի էրկու օր կըղիմջանաս, էլլն մեր հըղեն կըշարունակինք՝:

Վեր պատառ էլ ըն ք'իս, յիշիս ըն տըսնաս՝ ըռըչներին մի ճեղաց, մին պառա՛վ ճըղասպան էլ, սիպտակ մըրօքը մինչե՛վ կ'ուտկատը՛ղը, ըտը՛ղ նըստած: Էտ ճըղասպանըն էլ էնքան պառա՛վ ա ինիս, էնքան խը՛ղճ ա ինիս, վեր էս տըղեքը պայման ըն ընես՝ ըտըրա ճըղացընը կենան, համ էլ տեսան-տենան, էն ուշափեն վը՛սկան-գատան պատառ տան ձընն, հանցու յօլլա ք'ինի: Վեր նըստես ըն հաց ուտես, չայ խըմես, մը՛ծ ախպերը ճըղըսպանեն ըսես ա.

- Ա՛պա, էտ հինչ հննի յը՞ս, էտ քե՛գ հինչ ա՞ պըտահալ, վեր ունքամաշըս ըսկի յետ չի ք'իս:

Էս մարթը թառանչ ա քըշիս, թա.

- Մատաղ ինձիմ, իմ դմրդըս ճօկ դմրդ ա, իմ դմրդըս պըսմե՛լի դմրդ չի, հունց պա՞տմիմ, մի մարթ, վեր օխտը քը՛րծու նըման տըղան կուրցընե, ք'ծըփա ախճիգ՛ըն ա կընեգ՛ըն էլ թօղե անդարը-ընդերու, ընդի մարթին հննը հունց բի՞ղի ինի, յես ըմ, վեր տե՛մ ըմ կընաս, իմ տեղ վեր մի շօն իննը, միհե ըստակալ ար:

Հա՛մ ըսես ա, հա՛մ ձըննն գ'անքը նաղ ընես, ըրտասունքըն էլ լ'ըհնն կ'ը՛տու նըման ըշկերան շըռըռաս ա: Ըստը՛ղ ախճիգ՛ըն էլ կըրես չի ձըննն պահե, ծուվվաս ա ընգես հօրը խըտետը, ախպերքըն էլ կըլխեն ըն տըռնաս ըսըրես լըպըգտօտե՛լը: Հննըն էլ ըսկի կըլծիս չի ընգես՝ էտ լօխ մըննգ ա՞, թա ըրըկօ՞ճի, լ'ըհա մին բաշ լնց ա ինիս: Ըստի սահանք վեր կըլ'ըվկօլ՝ ըն ընես, վեր ձըննը անա քուշտընաս ըն, հօրըն էլ յեր ըն ունես ք'իս, էրկու ամսանը յը՛տը հըսնես ձընննց տօնը:

Մատաղ ինձիմ ծը՛գ, դե թա էտ խօցը մարը հինչքան ա ուրխընաս, էտ յես կարել չըմ ասիմ, էտ տուք գ'իղնցե՛ք, թա մի կընեգ՛, վեր ձըննն օք բըլեն ա մարթին քանե՛ք-քանե՛ տարե կուրցընե, մը՛ռած հննշե՛վ անե, մին էլ աշկերը պենա տը՛սնա՝ լօխ սաղ-սըլըմաթ ըռաշկեն վը՛նը կացած, հիշկան կուրխանա:

Մի քանե օր էլ ըստը՛ղ ըն ձըննը խըտես ընգես, ձըննը լ'նեգ տաս: Վերչը պիրըս ըն օխտը նննն, օխտը դօշ մուրթես, սաղ շիննցուց վըհըքես դօնախլըղ ընես, յետնան էլ մը՛ծ տընեք շինիս, տըղօրանցը փըսըկես, ըխճըգ'անը մարթու տաս, էն պառա՛վըն էլ ձընննց նիհետ օրախ ըպրես: Շիննցե՛ք էլ ձըննն ըն էն դաղալ, չար հըրեվանեն ըստըկցընին, ամնա էս տըղեքը թուղես չըն, ըսես ըն՝ թօ կաց ձըննն հետե ապրե:

Էս ա մեր քաթեն վերչը, մատաղ ինձիմ, դե միհենգ՛ ըստըքըննեն մեր էն պըծ'ըպած'ի ընես թօթեն ըրաղան ըծե՛ցեք՝, խըմինք՛ մեր վը՛ղեն-ճիրին, մեր ժուղուվուրթեն, ըշխարքես տակեն հինչքան էլ լ'ավ, հըրե՛լին հըսնօղ մարթ կա, լօխճին կենացը:

2. ԱՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԵՐԿՆԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ ԵՎ ԵՐԵՎՈՒՅԹՆԵՐ

2(1). ԻՐԻՔՆԱԿ

Իրիք՝նակը մին վրխրլկօտ, հրմաննչկօտ ախչիգ՝ ա լմլ. քըշերը վրխրեցալ ա՝ տնև կ՝ա, ցիրը՝կը՝ հիմննչնլ: Մարը, ճարը կըտըրաժ, մին փօնջ ասը՝ղ ա տուվալ, հանցու հու վեր օգի՝ աշկավ տա, աշկերը ծակե: Չըքերանը միհենգ՝ էլ իրիք՝նակը, մին ասլանու մաշկու նըստաժ, յիրգ՝ինք՝ավը շօռ ա կ՝աս, հուվ էլ վեր բիդի նլրնն յիշիս ա, ասը՝ղը քըղես ա աշկերը:

Մին-մին քաշկերը սը՝րտ ըն ընես յըրա պըրժընես, վեր իրիք՝նակեն կ՝ու-դանան, իրիք՝նակը տըխըրվես ա, խըվըրես, ամմա ասլանը քըշկերեն յըխնես ա, մարթիք՝ըն էլ տափան ըն հարայ-հըրօց ընես, միսի դըգըրնեք՝ը վեր թըկես, թըվննգ՝ավ յըրա տաս, իրիք՝նակեն ըգըղես:

2(2). ԼՈՒՄՆԻՆԳ՝Ա

Լնևնինգ՝ան ա իրիք՝նակը ախսպեր-քուր ըն իլմլ: Իրիք՝նակը ախճիգ՝ ա, լի՞, խելիննք ա իլմլ, լնևնինգ՝ան՝ պը՝լ: Մին օր՝ մարը խըմօր հունցեյիս, յեկալ ա խընգարալ, մարը կըզըրվալ ա, խըմօրուտ ծերքավ չըմփալախ տըվալ իրեսեն: Միհենգ՝ էլ, վեր յեշում ըս, լնևնինգ՝ին իրեսեն մօրը խըմօրուտ մըննեյեն հը՝տքերը ըրվամ ա:

2(3). ԱՍԹԽԵՐ

Յիրգ՝իրումըս հիշքան մարթ կա, էնչանք ասթըխ կա. ամեն մարթ մին ասթըխ օնե: Հու վեր մօրա ծընվում ա, ընդըրա նըրը՝տ մին ասթըխ ա լնև աշխարք կ՝ամ, մինչեվ գ՝անքեն վերչը լնև տամ: Հու վեր մը՝ռնում ա, ընդըրա ասթըխը ծըլլամ ա վեր ընգում: Մը՝ծ մարթկանցը ասթխերը մը՝ծ ըն, կուճի մարթկանցը՝ կուճի, նըմուսավ մարթկանց ասթխերը պարգ՝ ըն լնև տամ, բեյնամուս մարթկանցը ասթխերը՝ շատ թնլ, լ՝ըհա ինդի ծնլպնլի յըն անում:

2(4). ՏԻՐՄԵՆԿ՝ՕՂԻ ՃԸՆԱՊԱ/ՏԻՐՄԱՆՈՒ ՀԸՂԵ

ա) Ծըմը՝ռնը մին հըթըրըքը՝ցու տերման պըրժընում ա, ք՝ինամ ա, վար հիրը-վանան կ՝ուդանա, ամմա տօն տընելիս փնևննինգ՝ու վա անում, տերմանը քըշում յերգ՝ինք՝: Հետքըն էլ մինչը՝վ միհենգ՝ ըրվամ ա յիրգ՝ինք՝ումը:

* * *

բ) Մին կ՝նլնև մօրթե կը՝ցաժ կընեգ՝ դունադեն վը՝նները լըվընաս տը՝ղը տըսնաս ա, վեր ք՝օք վը՝ններ ա: Քըշերը նի յա մըննես ըտըրա օթաղը, հանցու օտե, դօնաղը դիմնթնվը թըխես ա ըտըրա ծըժեն, կաթեն ցալքումը պիցըրնաս ա յերգ՝ինք՝ը, հետքըն էլ չըքերանը միհենգ՝ ըտի մընաս ա:

2(5). ՇԱՐԺ

ա) Ասում ըն՝ տափէն տակէն մին մը՛ծ մշնն կա, սաղ յերգիորը էն ա էտ ըշննին մաշկէն տիրմծ: Մին մը՛ծ էլ պէռնը կա, դաթումը կ'ամ ա ըտըրանա կըծում: Աշննը, վեր հաքի՛ն պիցըրցընում ա, թա էտ ճննջին թըխէ, յերգիորը տնրնր ա կ'ամ, շնրժ ա ինում:

* * *

բ) Տափէն տակէն երկու ջէյրան կա: Վեր պըրպըէլէ յըն տաս, նրնր պըր՛ը-պօզի ընէս, սաղ յերգիորը տնրնր ա կ'աս, շնրժ ա կույունաս:

2(6). ԿԱԾԱՎ, ՈՒՐՕՏՈՒՑ

ա) Յիրգի՛նք'ընը մին պառավ կընէ՛զ' կա: Վեր տուռուտէս ա, ուրօտուց ա ինիս: Մարթը կըզըվէս ա, յու՛մբուրուղավը խըզիտակէն տըրըքցընէս, աշկերը կըծըկածի յա ընէս:

* * *

բ) Յիրգի՛նք'ընը երկու դօշ կա՝ նլնլ նիհէտ բնյմս: Վէ դօշի յըն տաս, կածնկ ա կույունաս, ույօտուցը ընզընէս ա ախշաքըս:

2(7). ԹՕՈ-

Հնևնևըն ա Ալին հըրկըշվէ ցօրէն ըն վարում, հընճնև, ամհա պիժիճէլիս տը՛ղը Ալին շընըմըրտըռօթում ա անում, սաղ ցօրէնը խըլ'ում: Հնևնևը դիրխօր ա ընզում, լնց ինում, ըրտըսուքնան թօռ ա կույանում:

2(8). ՈՒՈ-ԹԱՆԱ, ՔԸՍԾՐ, ՈՒՐՈՒՊՈՒ

ա) Յիրգի՛նք'ումը իրը՛ք դուշ կա: Վեր առաչինը ծուվվամ ա, ծնք'ը ծնք'նև ա, վեր երկունջինըն ա ծուվվամ, տը՛ռնում ա քըսծր, իրը՛քինջինըն ծուվվալանը յէտըն էլ մըթնում ա:

* * *

բ) Յիրգի՛նք'ումը մին պառավ կընէ՛զ' կա՝ մին սիպտակ, մին էլ մին սը՛վ կըծէ՛զ' ծէրքէն: Միպտակը կըզկէս ա, ցիրը՛կ ա ինիս, վեր սը՛վըն ա կըզկէս, քըշեր ա ինիս:

2(9). ՃԸՐՀԷՂԷՂ

Աստուծ մէհէտ կըզըվում ա մարթկանը յըրա, վօրօշում, վար ճըրիէղէղ անէ, լօխճին կըտօրէ: Նօյ ընումավ մին ըստուծասէր մարթ ա ինում, մէնակ ըտըրան ա արագ տամ, վար կըլխէն ճարը տը՛սնա: Նօյըն էլ վախտ չի կուրցընում, պիրում ա մի մը՛ծ նավ շինում, նրնն կընէ՛զ'ը, խօխէրքը, հիյվըննէն-պննը նի ածում միչը, ըրխըյնանում: Վար ճըրիէղէղը ինում ա, ըշխարքէս տակէն հինչու կա, մընամ ա ճիրին տակէն, փուչանում: Մէնակ նրննք ըն ըզաղվում, յը՛տնան մարթկուցնընը նօրից բըհամ քըցնև:

ԳՅՈՒՂԵՐ

2(10). ՂԱՐԱԲԱՂ

Ասում ըն՝ Լենկ-Թեմուրը վեր հրսալ ա Գօրիս, ինքնն մարթկանցան մին քանե հօքու դարկալ ա մեր յերգիորը, թա.

- Քը՛ր՛ցեք՛ տը՛սեք՛՝ էտ հուվերք ըն, հինչ հըրըստօթուն օնին:

Տահանք էլ յը՛կալ ըն տը՛սալ, քը՛ր՛ցալ լօխ նաղլ ըրալ.

- Յերգիորը լ՛ավ յերգիոր ա՝ կանանչ բողերում թաղված, ամմա ժուղօվուրթը շատ դօճճաղ ըն, լ՛ավ կինի՝ դըրաղ շօռ տաս:

Էս ըռնըխըմեն էլ ըսկացալ ա, ըսկացալ, թա.

- Յը՛ս հանց քըրքըմնդ բիդի անիմ էտ կանանչ բաղերը, վեր տը՛ննա կարա (սև) բաղեր:

Ըտըղան ա մեր յերգիորին անումը մընացալ **Ղարաբաղ**:

ՀԱԳՐՈՒԹԻ ՇՐՋԱՆ

2(11). ԽԸՃԱՊԵՐԹ

ա) Շատ առաչ ըստըղէս տարը-տըրականը Վարթան իխշանըն ա իլնի՝ ինքնն կընգանը՝ Յեղիսաբէթի նըհէտ: Ուտնեց ալ մին մադար-գ՛իւդար վըսկըք՛նք՛իւ տըղա յա իլնի՝ անըմը Կըրիքօր: Ամմա հինչ կա՞սիս, վը՛ր էտ խօխան լինս ախշարք ա յը՛կալ, քըշերը հօրըն ա մօրը արագ ըն տըվալ, թա Կըրիքօր հնիւն մըծացած վէչ, օխցը կըծըլան ա, ըսպանի: Վարթան ընգալ ա մըտած-մունքու մաչ: Ճարը կըտրած՝ պերալ ա, մին մը՛ծ բերթ շիննի, չըրքըպիլիւր պատ շարալ՝ էնչանք պէցիւր, վը՛ր օխցը ինքնն պօրտավը, դուշը ինքնն թեվավը կարի վէչ նի մընա մաչ դօլ, տըղէն տիրնի էտ բերթըմը: Ուրերան մին օր Կըրիքօրէ հէտէ հնարը մին ճուվարան խաղու-գատ ա դըրկիս, ամմա հունց ա պըտըհիս՝ մին գ՛իւրգն օխց նի յա մընիս ճուվարանը, կ՛աս բերթը, նի մընիս Կըրիքօրէ ութաղէն կըրպէտին տակը: Էտ դնըմըտ մին խաղվու պըտօղ ա վեր ընգիս կըրպէտին յըրա, էտ խօխան ծերքէն դըմնվը ուզիս ա ծակի, յօր օնի, խաղվէն գ՛իւրիւր տըղան տնըրնըր ա կ՛աս. դէ օխցը էն ա տակէն, չէ՞: Կըրիքօր կըզնըվիս ա, պէնան բէխաբար, դամնն պիցըրցընիս, հանց թըխիս, վը՛ր կարպէտը ծըկիս ա, պօլըմը տընգըվիս: Նծք՛նքը կ՛աս ա, թա կարպէտը տանի թափ տա, յըշիս ըն տըսնաս՝ տակէն մին ըսպանած օխց: Կըրիքօր տը՛սնալընը բաստ օշան տընիս ա վեր ընգիս. գ՛իդաս ա, թա օխցը էն ա սաղ: Ախըրը, մարթիք՛ հըվըքվիս ըն, ճնըր շաղ տաս, էտ խուխէն յը՛տ պիբիս: Վարթան ըսկընաս ա, կ՛աս մը՛ծ քը՛ր՛փ ըրիս, լօխչին հնըրնմնք տաս: Ուտնըր անա յը՛տը բերթին անըմըն էլ, շէնին անըմըն էլ տինիս ըն **Ուխցապէրք**, յը՛տնան էլ **Խըծապէրք**:

* * *

բ) Ըսիս ըն՝ առաչ մին արան յըրգիորըմ մի թաքավըր իլնի, էտ թաքավըրիտ մին մադար տըղա յա ծընվալ: Մի օր մին դերվիշ ա կ՛աս, ըսիս.

- Զու տրդէտ ճակատակիրը կ'իրաւ ըմ. վը'ր մըծանա, օխց կըծըլական ա, ըսպանի:

Էտ թաքավը'րը, ճարը կըտրած, կ'աս ա, միհէնգ'վա շէնին տը'ղը մին բէրթ շինիս, տըղէն տինիս մաշին, սաքավ վը'ր ըստը'ղ պէցն'ըր ա, ցօրտ ա, օխց չինիլ: Ըտի էտ տըղան էտ բէրթըմը մըծընաս ա: Մին օր էլ ձևտն'ըր սը'րտը խաղու վա ուզիս, ամմա դէ էտ պէցն'ըր տը'ղը ըշտըղա յա՞ խաղու. ծառանէն ք'իս ըն ձևտն'ըր հօրը յըրգ'իրան պիրիս: Հունց ա պըտըհիս՝ մին մուխրի օխց նի յա մընիս խաղվէն ճուվարանը, լիհա վը'ր տըղան ուզիս ա, թա ճիթը յօր օնէ, ձևտն'ըր պըկավըն ա տաս, կըծիս ըսպընիս: Թաքավը'րը, վը'ր ըսկընաս ա, կըլխէն դափաղը յը'ր ա կընաս, կ'աս ա, էտ բէրթը քըրըք'անդ ըրիս, թա.

- Էս յէրգ'իր չի, էս օխցու բէրթ ա:

Ըտի էլ ըտըղէտ անըմը մընաս ա **Օխցու պէրթ**, յը'տնան էլ՝ **Խըծասպէրթ**:

2(12). ԹԷԶԽԱՐԱԲ

Թա Հն'ըրն'ըթա ժուղօվուրթը դանր շատ ա տը'սալ, էս շինըցէք' էլ ըսկի մին լ'ավ օրու ռուջահ չըն յը'կալ, ընդըրա հէտէ, վէր շէնը համ կիճի յա, համ էլ էն ա գըհմանըմը. լիհն հինչ դիւշման ըտըղավ անց ար կընաս, նի յար մընէս շէնը, փուչըցընէս, խարաք ընէս, սաղ թըլընէս տընէս:

Ըտի էնքան ճէլի-ճէլի էտ շէնը խարաք ըն ըրալ, վէր անըմը մընացալ ա **Թէգխարաք** (շուտ-շուտ փչացող):

2(13). ՍԱՐԷՆ ՇԷՆ/ՇԱՂԱԽ

ա) Էս շէնին բընծ'վրան Պուղուս ա տըրանլ: Մին էրկու հանր'ըր տարէ առաչ ա լանլ, Պուղուս ալ Իրանա Ղըրըդաղըմըն ա լանլ ըպրիս: Մին օրէ կընէգ'ը նախշուտ գ'ն'ըրա յա ըրալ, կ'ըցալ ա տն'ու յըկալ շինամաչ: Մի պարսիկ ըմըլխըմէ շէյիս ա լանլ, տըսալ ա, թա.

- Էտ գ'ն'ըրատ բիդը հանըս, իզ տաս:

Պուղուս յըկալ ա տօն, քընէնք' ըրալ, թա.

- Էս վը'ր ասօր գ'ն'ըրաս ա խըլիս, էք'ն'ըց ալ կընը'գ'ըս ա խըլլանկան, լ'ավըն էն ա՝ քօչըմ, ձևտն'ըր անա պըրծընըմ:

Ասէլըն ա անէլը մին ա տըռալ. կընը'գ'ըն ա օխտը խօխան յօր ա կալանլ, յըկալ էս սարէն կըլխէն վը'ր յըկալ:

Ըտի ալ շէն ա տըռալ, անըմը մընացալ **Սարէն շէն**:

* * *

բ) Էս շինըցէք' յըկալ ըն Իրանէն Շաղախ շէնան: Միվթան յըկօղըն ալ լանլ ա Ըվաք'աց Նազար: Էտ Նըզարէ կ'ումաշը մին օր կուրչիս ա, շատ ա շօռ կ'աս, ձևտն'ըր-ձևն'ըր հըրցընիս, վէշ մինը տըսած չինիս: Ճարը կըտրած՝ կ'աս ա տօն, կընգանը թա.

- Ա՛ կընը'գ'ը, տէսան-տէնան շի'նի ածի խուրջինը, էք'ն'ըց ք'ինան ըմ Ըրասխէն էն դօլէրթը շօռ կ'ամ. բանք'անս կ'ումաշը լըղ ա տուվալ, ընցալ էն թարա՞փը: Ըտի

Արցախի բանահյուսությունը

շօռ կ'ալալ Նագար կ'աս ա հրսնիս ըստըդ, տրսնաս՝ կ'ումաշը Մակունց ըխպիրին քըշտէն ծընած: Ըստըդէրք Նըգարէ շատ ա տօր կ'աս. ք'իս ա ձընն ազկը-ծուպը վըհըքիս, կ'աս ըստըդ շէն քըցիս:

Շէնին անըմըն ալ ձընն ք'ծհնն շէնին ընըման տինըս ըն **Շաղախ**, ամնա շատէրը **Սարէն շէն** ըն ըսիս, ձընընը հէտի, վը'ր շէնը շատ ա պ'ծցնը՝ էն ա սարէն պըթէն:

2(14). ՎԵՐԹՆԱՇԱՏ/ԷԳԻՇԱ

Էս շէնին տը'ղը ամաչ վարթէր ա լնն, չ'ծրք' դօլըն էլ՝ ծըմակ: Վարթէրը կը-տօրալ ըն, տը'ղը շէն շիննն, անըմը տիրնն **Վըրթնաշապ**՝ վարթէրը շատ: Մին փարան էլ ասնա՝ վարթէր չի լնն, գ'նլլննսօտ ա լնն՝ էնքան շատ, վէր ժուղօվուրթը հըսըրալ չըն, քա գ'նլլննսը բիջնրին, լօխ վը'րթնալ ա, ըտըրա հը'տէ էլ ըտըղէտ անըմը տիրնն ըն **Վըրթնաշապ** վը'րթնը շատ:

Ամնա շէնին Էղիշա յէլ ըն ըսէս: Էտ էլ հունց ա՞ լնն. ըտը'ղ ըռըչան օխտը ախալէր ըն լնն կընաս: Ըտըրանք էնչաք դօչչաղ ըն լնն, վէր քօրքէրը ըսէս ըն լնն **Յէղղի շահ** (յոթ շահ): Ըտի էլ շէնին անըմը տը'ռալ ա **Էղիշա**:

Էտ օխտը ախալօրցը նըստա էրկունէն անըմըն ա մէգ հըսալ՝ չ'ակուփէն, մին էլ Խալափէն:

2(15). ԹՐՂԱՍԸԸՆ

Էս շէնին ապուպապէրը յը'կալ ըն Ըրախսէն կօխկէ շինէրան մինան: Էտ շէնին ժուղուվուրթէն պարսիկնէն էզգանան նէղութնն ըն լնն տաս, քըլընէս: Մին օր էլ նի յըն տը'ռալ, քա.

- Գաղա՛ սնը, յննի ք'ի՛ քուչէ՛ցէք՛, ք'ը'ցէք՛ պէցնը տը'ղէրընը կա՛ցէք՛:

Էտ շինըցէք՛ էլ, ճըրընէն կըտըրած, կ'աս ըն Հնղըրնիքա քըշտէն շէն շինիս, անըմըն էլ տինիս **Դաղասնը**, վէր յը'տնան տըռաս ա **Թըղասը'ռ**: Ամնա ղը-գըրաշնէն ըստը'ղ էլ չըն օր-իշը'ղ տաս, նի յըն տըռաս շէնը, ժուղուվուրթէն ըծէս յը'խծէն, կուտուրէս: Հու կըրէս ա ըգաղվէ, փըխչիս ա կ'աս միհէնգ'վա շէնին տը'ղը, իընըղընօտընը կ'օղուլ կընաս: Յը'տնան էլ ըստը'ղ ըն շէն շինիս, անըմը էլինն տինիս **Թըղասը'ռ**, ք'ծհնա շէնին անըմըն էլ մընաս ա **Հէն շէն** (հին շէն):

2(16). ԿԻՄՐԱՎՈՒՄ

Լափ ըռըչան ըստը'ղ կէնօղ շատ իըրէգ՛ ըն լնն: Տահանք էլ, վէր շատ շօռ ըն յը'կալ, վէր շինատը'ղ քըթէնան, յը'կալ ըն ըստըղէս ըխպիրին յըրա վը'նընը կացալ: Էտ ըխպիրին ղըրաղէն էլ մին մը'ծ, փըթած կ'անըմընը ծառու ք'ծթնկ ա լնն՝ կ'անըմընը կօճ: Յը'տնան տընէր ըն շիննն, շէնին անըմըն էլ տիրնն Կ'իմ-րննկ'նն:

2(17). ՎԱՆՔ

Շէնին անըմըն յը'խծուն (վանքէն) ընըման ա: Էս վանքը շինալ ըն մէր ապու-պապէրը մին օխտը հնըրնը-օթ հնըրնը տարէ ամաչ: Ըռըչան ըստը'ղ օխտը

ախայեր ըն լնն կրնաս նրանց Վորը նրհետ: Ըտըրանք էլ յրկալ ըն Սիրյա յիր-գիրան: Էտ օխտը ախայօրը ընրման ա նմննլ յրկալ շէնին ազկէրը՝ Գուրուսանանք, Գէրունք, Վրքթանանք, Կննփունք, Բադունք, Կուքունք, Պուդուսանք (Մուրադանք):

2(18). ՔՕՇՊԷՊ

Ք՛ծհնն Քօշպէգը տիւրն ա լնն՝ Սիրիշկուլվա կօխկէն. հազար իննը հնրնր վացցունըհէնգ՝ թրվին ըն քօշննլ, յրկալ ըստընդ: Էտ էլ Օհանջանյան Մուշէղըն ա կազմակէրպալ. դօրմի դա հօր: Ըտընդ առաշ մին բննգ՝ ա լննլ: Էտ բննգը լօխ վընդէրը ծախալ ա հնդրննթօցուց յըրա, ինքը պարիկամ-չարիկամ յօր կալննլ, քօշնն Ըմէրիկա: Ըտըրանա յընտը մին քըսան-նրծասուն տարէ շէնընը կէնօդ-պէն չի լննլ: Յընտնան Էտ բննգիտ խօնցան իրընքը յընտ ըն տընալ յրկալ՝ Բաբասին, Մըսրըյիլը, Օհանէսը: Օհանէսը քիս ա Հնդրննթա բննգին կօշտը, վէր նրանն քօխա տինի, բննգը ռազի չի կընաս, ասմա.

- Բիդի շէնընը օխտը տօն թըմամէ, վէր կարիմ քօխա տինիմ, իրընք տանը հըսնէս չի:

Օհանէսըն էլ Մարտակէրտա Խաչէն շէնան չօրս տօն ա պիրիս, տըռաս օխտը տան յըրա քօխա: Բաբասին ա Մըսրըյիլը քըփըռնուն նի յա կիսա, քուչիս ըն քիս Գննշննթի: Վէր Էտ բննգէրըտ ըսի ճիլի-ճէլի քուչիս ըն, ժուօվուրթը շէնին անընը տինիս ա **Քօշպէգ**՝ քօշօղ բննգէր:

Օհանէսին մըռնէլանը յընտը քօխան տըռաս ա տըղան՝ Սըհակը: Ըտըրան էլ չօրս տըղա յա ինիս՝ Մննքիւնը, Ռուշանը, Աթան, մինգէլ Վիտիսը: Ըտըրանց ընրման էլ ըսքըսէս ա շէնին միհէնգվա մը՛ծ ազգութնննէն:

Սըհակէն խօնցան քօխա յա տըռաս Վիտիսը, ըտըրան էլ ինիս ա իրընք տըղա՝ Մննքիսը, Սիրգան, Արաբին, մինգէլ իրընք ախճիգ: Էտ ըխճըկօրանցան Գ՛ծգննլը մարթու վա քիս մին կիճի ազգութնն, ըտըրանց ազգըն էլ տըռաս ա՝ **Պննգննլնն**:

Վիտիսին անա յընտը քիտիսօթունը մընաս ա Արաբուն: Ըտըրանա յընտըն էլ սավէտը ընգընէս ա, էլ քօխա-պէն չինիս:

2(19). ՄԻՐԻՇԿԱԼՈՒ

Լափ ըռըչան ըստընդ մին էրկու տօն ա լննլ, ննդնըք ալ յրկալ ըն Գըրըդաղէն Գասունաքնննը շէնան՝ մին հնրնր իծծուն-էրկու հնրնր տարէ առաշ: Ոննդնըց կննի մանին ալ էն ա լննլ, վընդ էտ շէնընը Մէլիքը ընրմավ մին դօճճաղ տըղա յա լննլ, վընդ փըսակվալ ա, Իրանա խանը ծէն ա տուվալ, թա.

- Հըռնըրցուվէտ նրհընտ ըռըչի քըշէրը յընտ բէդը քօն ինիմ:

Մէլիքը վընդ ըսկընաս ա, կըզընվէթունը փըռնիս ա, ալ պէն չի խուսիս, խանչալը տնն ա ունիս քըղիս խանէն փօրը, տօն-տընդ հըվըքիս, կիսա ըստընդէրք: Ոննդնը անա յընտը խանէն մարթիքը դուսումքինդացուց շատ ըն չըրչըրիս, ննստնըք ալ քուչիս ըն կիսա Մէլիքին կօշտը, ըստընդ շէն շինիս, անընըն էլ Էտ ջիհիլի ընրման տինիս **Մէլիքջանու/ Սիրիշկալու**:

2(20). ԲՈՒՆՈՒԹՎՆ/ՊԵՒԵԹՎՆՈՒՑ

Առաջ ըստընդ իլնի ա իրը՛ք տօն, յը՛տնան Թըղլարան յը՛կալ ըն, շըտացալ: Ըտըրանք էնքան ապրանք ըն լնիլ պըհէս, վեր խընը՛ցէն հըրէլանը յը՛տը կույացած թանը գ՛իդնցնիլ չըն, թա հինչ անին, լ՛ըհա ածալ ըն կ՛ը՛տը: Ըտի կ՛ը՛տէն ճ՛հըր սիպտակալ ա, ք՛ը՛ցալ նի տը՛ռալ նէրքէ շէնը: Ըստըղէս ժուդօ֊վուրթը էտքանը վեր տը՛սալ ա, մաթը֊դուրթը կըտըրած՝ ծէն ա տուվալ.

- Բօլ թա՛ն, բօլ թա՛ն...

Էտ չըխանց էլ շէնին անըմը մընացալ ա **Բուլուրան**, յը՛տնան էլ՝ **Պիլի֊թանուց**:

2(21). ՔՈՒՐԱԹՎ

Ք՛ծհնն Ք՛ուրաթաղը պօցըրընմըն ա լնիլ՝ Վընէսա դըլէն քըշտէն: Վընէսա դալան էլ պ՛ծցըր պէրթ ա, լի՞, ընդըդան սաղ տը՛ղէրը ըրվաս ա: Վէր Ըրախսէն թիրափան դ՛հըմննէն բիդի էս դօլէրքը նըզը՛ցալ ըն կ՛ան, Վընէսա դըլան դնստի տը՛սալ ըն, ք՛ուրա ըրալ, հանցու Քըթէշ պէրթան կըրակը տը՛սնան, կըլխու ըղնին: Ըտի, վեր ամնէն դ՛ծննն էտ ք՛ուրան ժուդուրթէն ըզաղալ ա, շէնին անըմը տիրնիլ ըն **Քուրաթաղ**:

2(22). ՄԻՄԻՂԱՆԾՈՐ/ՄԱՐՅԱՄԱՆԾՈՐ

ա) Մին հայ իխշան ա նիս՝ անըմը Ավանէս: Կաս ա ըստընդ, վեր նըրնն հէտէ դըչատըղի շինի, հանցու ամը՛ռը կ՛ա դինջանա: Ըտըրան էլ Մամէդ ընըմալ մին ըմըրխըմէ դ՛հըմնն խան ա նիս: Վէր ըսկընաս ա, թա Ավանէսը էտ վը՛ղէրը լօխ յօր ա կալնիլ, գօրքը յօր ա նէս, կ՛աս կըռը՛վ: Խաբարը վեր հըսնէս ա Ավանէս իխշանէն, իլբիհնիլ կօխկէ շինըթկընուն ջիհիլնուն վըհըթէս ա, լօխճին թնկննց՛ տաս, սաթէն էն մի թիրափալը քըշընաս ծ՛ծըր: Էտ օրըն էլ փիս քըշաթօխալ ա նիս, վեր լիհն մանընըտ կօխիս մարթու աշկ, տը՛սնալ չի: Ավանէսը դ՛հըմնննուն դ՛հըրնըդ ա նէս, լօխճին կուտուրէս, ըտահանց նիհէտ էլ՝ Մամէդին: Էտ օրաց տէսըն էլ ըտըղէտ անըմը մընաս ա **Մամէդ ծլնն դնրնսի** (Մամէդին մը՛ռած ծ՛ծը): Աննտ ըտըղի շէն ըն շինիս, անըմը տինիս **Միսիդննծը**:

* * *

բ) Ք՛ծհնն մարթիք՛ ըսէս ըն, վեր ըստընդ մին ախճիգ՛ ա լնիլ՝ անըմը Մարյամ: Ըտըրան յըրան էլ ծր՛նշ շէնա Մամէդ ընըմալ մին տըղա յա լնիլ կըծնցած: Ամնէն նըրնըգ՛նն էտ ջիհիլնէն շէնին ըխալիրին քըշտէն պըտըրէս ըն լնիլ, սիլի֊բիլի ընէս: Մին օր էլ շէնին ջիհիլնէն գ՛իդնցնիլ ըն, նամուս ա յը՛կալ, վեր ծր՛նշ շինացէն կ՛ա նըրնց շինացէ ըխճըկանը կօշտը. կ՛օղուլ ըն կացալ, քըշէրը Մամէդին ա Մարյամէն ըսպանալ: Էտ վըխտանց էլ ըխալիրին անըմը մընացալ ա **Մարյամ ախալիլ**, շէնին անըմըն էլ՝ հա՛ն **Մարյամածը**, հա՛ն **Միսիդննծը**:

2(23). ԹՎՈՍ

Չանգ՛էգուրա Տը՛ղի շէնըմը շատ առաջ մին առուտուրական ա լնիլ, ըտըրան ըսէս ըն լնիլ **Խօջա Ղննցնր**: Էտ խօջատ մէհէտ նըրնն կուրծէրալը ընգալ ա

ըստընդերք, տուր ա յըկալ, ասալ ա.

- Բիդի ըստընդ շէն շինիմ:

Մանդ մարթ ա լնլ` իւրնն խուսկէն տարը. համ ասալ ա, համ ըրալ: Ըստընդերք էլ շատ թեղէ ծատէր ա լնլ, ըտըրա հէտէ էլ շէնին անըմը տիրնլ ըն **Թէղուպ**, յըտնան էլ տըռալ ա **Թաղօպ**:

2(24). ՄՈՒԽՐԲԵՆԷՍ

Լափ ըռըչան ըստընդ երկու մարթ ըն լնլ կընաս` Մուխանը, մին էլ Վանէսը: Յըտնան ըտահանց յըրա յըկալ ըն, շէն շիննլ: Գիդնցնլ չըն, թա հինչ անըմ տիրին: Ախըրը, վեր շատ քընէնք՝ ըն ըրալ, մինը ասալ ա.

-Պէրէք՝ շէնին անըմը տիրիք՝ Մուխանէն ա Վընէսին ընըման:

Քընէնք՝ ըն ըրալ, քընէնք՝ էտ երկու անըմըտ իւրնըր նիհէտ փըռըցըրալ, շիննլ **Մուխրէնէս**:

2(25). ՏՈՒՄԷ

Ք՛ծինն մաթկանցը ըսելավ ըստընդ բուննան ննվնլնն շէն չի իլնլ, իլնլ ա Գ-ագիկ թաքավէլին կիւմէյը: Էտ դուվըմըտ էլ, գիդաս ըք, լի՞, Իյանա թիափան վնին կիօղ-ավազակնէն Աասիսը անց ին կընաս, կիաս, մէ հիյվըննէն-զատը կիւտունաս: Ըտըյա հէտէ էլ ժուդօվութը շատ վախտ կիւմէյըմըն ըն իլնլ քօն ինիս, իւյնց հիյվըննուն յըյա հնսնս կընաս: Ըտի էլ կիւմէյը ք՛ծինն վախտէքը տըրյալ ա իւյնց հէտէ տօն: Յըտնան էլ ասալ ըն` **Solét/Soult**, նննտ էլ` **Snuft**: Ըտըղատ էլ բըհամ ա յըկալ շէնին անըմը:

2(26). ՄԷ՛Ծ ԹԱՂԼԱՐ

Ըստընդ առաչ շէն չի լնլ, ք՛ծիննթըղըրը՛ցուց բինէքըն ա լնլ: Ըտահանք հէյվանը ամըռը տարալ ըն իւրնց սարէրը, ծըմըռը` պերալ, էս քաշ տըրէրը պահալ: Ամնա քիւնիլ-կիւր տիրէր ա լնլ, ըտըրա հէտէ էլ էտ շէնըմը մին դօչչաղ մարթ ա լնլ` Գըլաց Պէտին, քըռասնուհէնգ՝ տօն ա յօր կալնլ, յըկալ ըստընդ ասըրալ: Ըռըչան իննը ազկ ըն լնլ` Գըլաք, Քաշանք, Շըրվանաք մին թաղըմ ըն վեր յըկալ, Սինամաք, Մըրքըրաք, Գուրուշաք` մին, Բիջանաք, Մըկըրտիչաք, Ըբաղաք էլ` էն մին: Յըտնան էտ թաղէրը մըծըցըրալ ըն, տըռալ ա մը՛ծ շէն, անըմըն էլ` **Մը՛ծ Թաղլար**:

2(27). ԱՉԾԻՍ

Ըտի մարթ կա՞, վեր Ըզծիսա վըրվանէն անըմը ըսկացած չինի: Էս վըրվանը շատ ք՛ծինն յա. առաչ, վեր հնլնն տօն-զատ ննդնթ չի լնլ, ըստընդ մարթիք՝ ըն լնլ կընաս: Ըտահանք կօրծ-պէն չըն ըրալ, ոռթանան նի յըն տըռալ ծըմըկնէն, հննդէրը, ծծրէրը, տէսա-տէնա վըհաքալ, պերալ, իւրգ՛օնէն մինտըրէ կերալ: Չնըրքնուպիւրն էլ վըրինի խաղու վա լնլ, էլ հնվսնլնն չըն ըրալ, թա հըսնէ, խակ-խակ քաղալ ըն, կերալ: Դէ, խակ խաղվէն էլ ննզծիս ըն ըսէս, լի՞: Ըտըրանա յա շէնին անըմը տըռալ **Աչծիս**:

2(28). ՄԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ա) Էս վրէժերը մին վրիստու Մելիք՝ Սաջումէնըն ա լնլ: Սաջումըն էլ հան դօշաղ ա լնլ, հան դնլօթթուն սիրօղ: Մին օր խաբար ըն տուվալ, վեր կիճի ախալերը՝ Խօսրօվը, մըժ պաքէն օրը էն ա, Սարի տակէն նըստած, մէս ուտէս: Մելիքը կըտաղալ ա, քըճալ տըճալ՝ դնլօ վեր ախալերը կարքը խախտալ ա: Էլ ծրնլօ պէն չի ասալ, Էս վրէժերըտ, մին էլ մի քանէ հէյվան ա տուվալ, ախալօրը տանան տնս քըցնլ: Խօսրօվը դիրխօր ա ընգալ, յըճալ ըստը՛ղ էնքան սնը՛րվեր նըստալ, վեր ժողօվորթը էս թումբէն անըմը տիրնլ ա **Մըքի թումբ**: Մին օր էլ թօրբէն քօչը յըճալ ա ըտըղավ ընցալ: Խօսրօվը մի չուբանու ախչիգ՛ ա հավան կացալ, նիհէտը փըսակվալ, ըստը՛ղ շէն շիննլ: Էտ շէնին անըմըն էլ տիրնլ ըն **Մըքաթումբ**: Յը՛տնան, վեր թօրբէրը ըստը՛ղ շըտացալ ըն, անըմը փօխալ ըն, շիննլ **Մնլնը՛նթին**:

* * *

բ) Ազօխ Արգումանաց ցը՛ղան մին տան մաչի հուրըտըղա հօջնթ ըն տաս, նըրնըր անա խըռըվէս: Տըղան պիճինվիս ա, կընէգ՛, խօխա-րախա յօր ընէս, կ՛աս ըստը՛ղ վեր կ՛աս: Մին քանէ վըխտանը յը՛տը, հունց ա պըտըհէս, էս տըղէն խօխան մըռէս ա, պիրիս ըն թումբէն տակէն թըղէս, անըմը տինիս **Մծը՛ի թումբ**/**Մըքաթումբ**: Յը՛տնան ըստը՛ղ թօրբէր ըն կ՛աս, տընըվերվէս, շէնին անըմըն էլ փուխէս, տինիս **Մնլնը՛նթին**:

2(29). ՏԵՐԱԽՏԷՊ

Ըսէս ըն՝ առաչ շէնին յը՛րէ դօլէն՝ Նըռնէգ՛ա սօրփէն քըչտէն, մի կիճի յը՛խծէ յա լնլ: Ըտըղատ էլ, վեր հավան պարգ՛ ա նիս, Արախսը ըրվաս ա:

Մէհէտ դէրերը վըհաքվալ ըն յը՛խծէն, վեր օծին: Զըչէրավ յէշնլ ըն, տըճալ՝ մըրը՛վը ընգած Ըրախսէն ճիրէրէն յըրա, փըրըստըրակէ տաս, մընացալ ըն հըլի-մալի կըտըրած: Ըտըրանց անա մինը յէշնլ ա, յէշնլ, թա.

- Դա մըտէք՛ է՛, տըրախտ ա յէ՛, տըրախտ:

Ըտի էլ էս շէնին անըմը տիրնլ ըն **Տըրախտէգ՛**:

2(30). ՀՕՐԱԳԻՉ

Իրանա թաքավերը մըռէս ա, մին թննգա թաքավեր ըն տինիս, էս էլ յիր-գ՛իրավը մին ա ընէս, թա.

- Իմ յիրգ՛իրըմըս բիղի վէ՛չ կ՛ողօթուն ինի, վէ՛չ ըսպանութնն, վէ՛չ էլ անսագօթուն: Հու վեր ըտի պէն ա ընական, թօ միհէնգ՛աց քօչի, ք՛ինի:

Ըտի հիշքան կ՛օղ, մարթասպան, անսագ մարթ կա, քուչիս ա կ՛աս Ըրասխէն էս թնննփը: Ըստը՛ղ էլ հայեր ըն լնլ կընաս: Հըլէրէն դէրը ժողուվորթէն վըհըքէս ա, ըսէս.

- Մուք էս տնս պըրծըծնուն նիհէտ կարէլ չըք յօլլա ք՛ինիք՛, լ՛ավըն էն ա՝ մուք էլ քօչիք՛:

Ըտի հայերը դէրին նիհէտ կ՛աս ըն Նապատը՝ միհէնգ՛վա Սարէն շէնին

տակը: Թնրսու մրման էտ տարէն էլ փիս ծըմըմնապէնդ ա նիս, հիյվըննէն մը-
նաս ըն տնուզնը պըմընչիս: Վէր շատ սըրտընըղվէս ըն, դէրը մին քանէ հօքու յօր
ա նէս, թա.

- Էն ա մեր ք'ծհննն շէնըմը մին մըժ խօտու տիզ օնիմ, յը՛կէք՝ ք'ինիք՝ պիռիք՝:

Ըտահանք ք'իս ըն, քըշէրը տը՛ղ հըսնէս, ամնա տիզը քըթիննս չըն, լիհնն
նըրնըր անա հըրցընէս ըն՝ հօր ա՞ տիզը, հօր ա՞ տիզը...

Ըստըղէտ օյիմբագնէն էլ ըսկընաս ըն, գ'իդնս ըն, թա ըտըղէտ անըմը
Հօրաքիզ ա: Ըտի էլ անըմը տինիս ըն **Հօրաքիզ**:

ՄԱՐՏՈՒՆՈՒ ՇՐՋԱՆ

2(31). ՉԱՐԳԱՐԱՇԷՆ

Էս շէնը Յէրէ Թըղավարթըն ա: Ամհա տիժեր ա իլնլ, լի՞. հու ասալ ա՝
Թըղավարթան ում, մինգ՛էլ հըրցըրալ ըն, թա.

- Վէր Թըղա՞վարթ, յէ՞րէ, թա նէ՞րքէ:

Ըտըրա հէտէ ժուղօվուրթը մին կ'ըրունքէ կ'իրէկ'ի օր հըվաքվալ ըն ծծրէն
կըլխէ բաղումը, վեր շէնին թննա անում տինին: Մարթը մին պէն ըն ասալ՝ մինը՝
Ծըղկաշէն, մինը՝ Ծըմըկաշէն, մինը՝ Պէցնըր շէն: Տահանց մաչին էլ մին աշխարք
տը՛սած ասախկալ ա իլնլ՝ Առաք՛էլ դային, յէր ա կացալ, ծէրքը մը՛կնալ բիդի
ծաղկում փըթըթօրված շէնը, թա.

-Արա, մին յիշէցէք՛ է՛, տը՛սէք՝ ծառէրը հունց ըն ծաղկալ, դըշշինգ՛ացալ,
հանց ըն լ'ըհա զըրթնըրվնծ հարթըն ինին: Պէ՛րէք՛, շէնին անումը տինինք՛
Չարթարաշէն:

Ըտի էլ շէնին անումը տիրնլ ըն **Չարթարաշէն/Չարդարաշէն**, նըրննց
հըվաքված բաղէն ծծրէն անումըն էլ **Չարդարաշէնս ծծր**:

2(32). ՍԸԽՏՈՒՐԱՇԷՆ

Հու վեր Սուխտուրաշէն իլննծ ա, տը՛սած կինի, թա հինչ տըրախտ տը՛ղ ա՝
ցօրտ-ցօրտ ճիւրէր, կանանչ հննդէր, ծառէր, ծծրէր: Դէ, ըշխարքավըս մին անու-
մը յէր իլննծ տինջիրին էլ ճօկ պէն ա: Շատէրը գ'նուդնում ըն, թա ըտը՛ղ սըխտօրը
շատ ա, ըտըրա հէտէ յա անումը ըտի, ամհա չէ. սըխտօրը ըստը՛ղ լննվ չի
տը՛նում: Էս շինատը՛ղը ք'ծհննա վախտէրքը իլնլ ա Իրանէն շահէն դըչատը՛ղը:
Վէր շահը էզզնննն յէկալ ա ըտը՛ղ վեր յէկալ, շինըտը՛ղէն անումը տիրնլ ըն
Շախ դուրան շէն (շահէն վը՛ննը կընալի շէն): Դէ, պարպառ ա, լի՞, ժուկ ա
ընցալ, ժամանակ ա ընցալ, էս անումը փօխվալ ա, տը՛նալ **Շըխդուրաշէն**,
յէտնան էլ՝ **Սըխդուրաշէն**:

2(33). ՔԸՐԱՀՈՒՆՁ

Առաչ շէնը միհէնգ՛վա տը՛ղը չի իլնլ, պատառ տէն ա իլնլ՝ Ըռըսկըհան սարէն
քըմակէն: Մին տըռնէ հիվանդօթուն ա ընգալ ժուղօվուրթէն մաչը, հու մը՛նալ ա,
մը՛նալ ա, հու սաղ ա մընացալ, տօն-տը՛ղ յէր ա կալնլ, քօչնլ Գօրիսա ռայօնէն

Քրրահունց շենը: Մինակ Խաչատուր ընումավ մին մարթ ա ղըրան հեգ՝ խուխավը յեկալ միհեգ՝վա շենին տըղը շեն շիննլ: Անումըն էլ տիրնլ ըն **Քրրահունց**, քանի վեր շենին կըխեն սարան ճիրերը քըրերեն կըխավը վեր քըշընայիս ա իլնլ, քարերը սաս ըն իլնլ ընէյիս, այսինքըս **Քրրահունց**՝ քարից հընչօղ:

2(34). ՍՕՍ

Սուրե՛ցեք՝ առաչ Հիրիերա տըղըն ըն իլնլ ըպրէյիս: Մին օր ըստահանց շինաց է Հնթնմեն կ'ումըշակավը ծընու յըրա կօրչում ա: Հնթնմը շօռ ա կ'ամ շօռ, կ'ամ տըխնում՝ միհեգ՝վա շենին ըխայիրին քըշտեն մին տընջըրէ յա իլնլ, էտ տընջըրում տակեն՝ կընընչօտումը, կ'ումըշակավը ծընած: Էս տըղերը Հնթնմեն շատ ա տուր կ'ամ, սամա.

- Վեր իմ կ'ումըշակավըս յեկալ ա ըստըղ ծընալ, յես բեղում ա կ'ամ, ըստըղ ապրիմ: Ըտի էլ անում ա. կ'ամ ա, մին դարադամ շինում, տօն-տըղ հըվաքում, ըտըղ ապրում: Ըտըրա յըրա էլիս տընէր ըն կ'ամ, շեն շինում:

Մին օր պարսիկենէն կ'ամ ըն էս ընգ՝նլնէք՝ը, թա թալան-պեն անին, տըխնում՝ մին դարադամա ծօխ ա յեր ինում: Ըտահանք վեր մուտանում ըն, Հնթնմեն մին կուճի ախճիգ՝ ա իննլ՝ անումը Սուսան, էտ Սուսանը ըսքըսում ա լնց ինիլը: Հնթնմը խուխեն մուտանում ա, թա.

-Սու՛սս, սու՛սս, թա չէ ք'եգ տըննական ըն:

Պարսիկենէն էտ վեր ըսկանում ըն, սսում ըն՝ Սո՛ւս ք'անդը, Սո՛ւս ք'անդը: Ըտի էլ շենին անումը տըղնում ա **Սուս**, յետնան էլ՝ **Սօս**:

2(35). ՃԱՐՏԱՐ

ա) Ըստըղ առաչ շեն չի իլնլ, լըհա ընդի՝ բիյանա դըլգեր: Մեր ապուպապերըն էլ տիվերեք ըն իլնլ ըպրէյիս՝ Ժըդանօվա քըշտերքեն՝ Գ՝ավունեն արխեն դըրադեն: Էտ արխը հայերըն ըն շիննլ, ըտըրա հըտէ էլ դըլշմննեն անումը տիրնլ ըն **Պավունեն արխ** (անհավատետեքի առու): Էս հըրեվան դըլշմննեն էնքան մերունց գննիլնն տարալ ըն, արտերըն նի կըցըրալ, հիյվըննեն կ'ուղացալ, վեր ըստահանք մըսլըհաթ ըն ըրալ՝ քօչին, ք'ինին մին հանց տըղ, վեր մուտուվան չինի: Էրկու հօքու դարկալ ըն, վեր ք'ինին տըղ քըթենան: Ըտի շօռ կ'նլնլ յեկալ ըն միհեգ՝վա շենին տըղը, տուրըրեն ա յեկալ՝ իրէք անգ՝նլնը թումբեր, առաչը պէց: Ք'եցալ ըն, թա.

- Ճարալ ը՛նք, տըղըն ճարալ ը՛նք:

Ըտի էլ յեկալ ըն ըստըղ շեն շիննլ, անումըն էլ տիրնլ **Ճարպար**, յանի թա՝ ճարած տըղ:

* * *

բ) Ճըրտըրը՛ցեք՝ առաչ Ըրախաս դըրադեն ըն իլնլ կընայիս՝ դըլշմննին քըթեն տակեն: Ըտըրանք մերունց էգգնննն նըղու յըն իլնլ ըծէյիս: Մին օր էլ վար ընէյիս յէշնլ ըն տըխալ՝ մին ծըտ դըրդում անա փախավ, յեկավ նի մըտավ յեգնանը կուռնատակը: Դէրը էտ վեր տըխալ ա, սսալ ա.

- Ծրետը իրան կրվեստն ճարը տրե՛սավ, պա մու՞նք հունց մեր կրվեստն ճարը տրե՛սանք:

Յետնան, վեր քոչնն ըն, յեկալ ըստրե՛ղ շեն շիննն, դերին խօսկը մըննըննեն ա ընգալ, շենին անումը տիրնն ըն **Ճարպար:**

2(36). ԾԸՎԱՏԸՒՂ

Ըստրե՛ղ առաչ ծօվ ա իլնն: Յետնան, վեր ծօվը ցըմաքալ ա, ժուղօվուրք ըն յեկալ, տընէր շիննն, շեն տը՛ռալ: Միհենգ՝ էլ մընացալ ըն մըտըծէյիս, թա հինչ անում տինին: Մինը սասալ ա.

- էս շենը ծօվու տը՛ղ ա, պէ՛րէք՝ անումը տինինք՝ **Ծըվապը՛ղ:**

Ըտի էլ ըրալ ըն:

2(37). ՀԻՐՀԷՐ

ա) Էս շենումը **Հէր** ընումավ մին հարուստ մարթ ա իլնն ըպրէյիս: Կօզի հա-
րուստ, սը՛րտը պէց ա իլնն, ժուղօվուրթէն ք՛ծմննգ՝ ա ըրալ: Միհէտ էլ հնրնըր
վը՛խճար ա տըվալ ջիհիլնէրէն, վեր տանին ք՛ը՛փ անին: Ջիհիլնէն էլ ուրխացալ
ըն, կէրալ-խըմալ, շենին անումը տիրնն **Հիրհէր:**

* * *

բ) Էս շենումը առաչ պնըրք ըն կ՛իզնն, հիրհէրալ. ըտի կանտօր ա իլնն:
Ըտըղատ ա շենին անումը տը՛ռալ **Հիրհէր:** Շենին ըզկէրան մինին էլ ասում ըն
Կիզճղանց:

2(38). ԽԸՐԽԱՆ

ա) Շուշվա ռայօնումը մին շեն ա իլնն՝ անումը Խը՛րխան: Մին խան ըտըղատ
կ՛ամ ա, Ծըվըտը՛ղա քըշտէն մին կօտրած ճուղպօրէ կա, էտ ճուղպօրուն յերէ
ընգ՛հնին վեր կ՛ամ: Ըտըրա ինում ա օխտը տըղա: Վեր չուման ընգում ա,
տըղօրանցան մինը մը՛ռնում ա: Խանը էտ տըղէն ըտէղ թաղում ա, մընըցածէն
յեր օնում, պիցըրանում տիյեր՝ միհէնգ՛վա շենին տը՛ղը: Էս խանէն վէց տըղօ-
րանցը ընումնէն ինում ա՝ Փարամագ, Խալափ, Ք՛ծչնն, Համգօ, Աղաջան,
Ք՛նրնըրնըր: Ըստըրահանք ըստրե՛ղ շեն ըն շինում, անումը տինում իրանց հօրը
ք՛ծհնն շենին անումը՝ **Խը՛րխան:** Ըստըրահանց ընուման էլ բըհամ ըն կ՛ամ
շենին ազկէրը՝ Փարամագյան, Խալափյան, Քօչարյան, Համգօյան, Աղա-
ջանյան, Գըրիգօրյան:

* * *

բ) Մին տըռնու փիս սօվ ա ինում, տնըլնըրննան շատ մարթ ա մը՛ռնում: Էս
շենումըն էլ մին հարուստ մարթ ա ինում՝ Նարիման խանը: Նարիմանը իրան
ցօրնէն վերէրը պէնում ա, ժուղօվուրթէն պիժէնում: Էնքան խը՛ղճավ ա ինում,
վեր վէշ մինին աթկազ չանում, օրիշ շենա էլ հու վեր կ՛ամ ա, տէրտակ յէտ չի
տամ: Ըտըրա հը՛տէ էլ էտ խանէն անումը տինում ըն **Խը՛րխան,** յետնան էլ շենին
անումը մընամ ա **Խը՛րխան:**

2(39). ՊԸՌ-ԸՎԱԹՈՒՄԲ

ա) Ըտրէդ մին թումբ ա իլնն: Մին պառավ կրնէգ՝ իւրան արտումը հծնձ ընէյիս մին գորավար գորքավը անց ար կէնում արտէն դըրադավը: Ջօրավարը պըռավէն մէխկ ա կ'ամ, հըրամանք ա տամ՝ ամմէն մինը մին շննգ՝ հինձի: Մին մունուտումը սալդաթնէն արտը հինձում ըն, տամ պըռավէն:

Մին օր էլ էտ գորավարը ըտըդավ յէտ ա տը՛ռնում: Պըռավէն տանը քըշտավը ք'ինիյիս յէշում ա տը՛սնում՝ պառավը լավաշ ա թըխում: Մինը օգում ա, պառավը տամ չի: Ջօրավարը կըտադում ա, գօրքէն հըրամանք տամ՝ ամմէն մինը մին հափուտ վը՛դ ա շըպըրտում, պառավըն էլ, պըռավէն տօնըն էլ մընամ ըն վը՛դէն թումբէն տակէն: Յէտնան ըտը՛դ շէն ա տը՛ռնում, անումը մընամ **Պըռվաթումբ:**

* * *

բ) Ըստը՛դ մին դօշչադ պառավ ա իլնն: Մին օր հաց թըխէյիս դիւշմննին գօրքը անց կընայիս ա ինում: Էրկու հօքի մուտանում ըն հաց օգում, պառավը տամ չի, ասում ա.

- Յէս մէր դիւշմննին հաց չըմ տալ՛:

Ըտահանք կըտադում ըն, պըռավէն ըսպանում, մին թումբու յըրա թադում: Էտ վըխտանց էլ ըստըդէս անումը մընացալ ա **Պըռվաթումբ:**

2(40). ԿԸՂԱՐԾԷ

ա) Լափ ըռըչան վեր յէկալ ըն, թա ըստը՛դ շէն շինին, մին մը՛ծ կադնէ ծառ ա իլնն՝ յըրան մին արծիվ թառ իլնն: Հիշքան ըրալ ըն, էտ արծիվըտ թըռչնն չի: Յէտնան յէշնն ըն տը՛սալ՝ վը՛ննը կադլէգ՛: Ըտըրանա էլ շէնին անումը տիրնն ըն **Կըդարծէ**, յանի թա՝ կադ արծիվ:

* * *

բ) Ըստը՛դ մին դօշչադ մարթ ա իլնն՝ անումը **Արծվի:** Էգգնննն դիւշմըննէրէն խըռէգ՛ տայիս ա իլնն, յըխնէյիս, իլնն-չիլննձը թըլընէյիս, ժուդուվուրթէն պիժինէյիս: Մըհը՛տէ էլ յըրա յըն ըրալ վը՛ննան տըվալ, մընացալ ա կադլէգ՛: Ըտըրանա յէտը ըսէյիս ըն իլնն **Կադ Արծվի:** Ըտըրան շինացէք՛ էնքան ըն իլնն սիրիյիս, վեր շէնին անումը տիրնն ըն **Կըդարծէ:**

* * *

գ) Շատ առաչ ըտը՛դ մին իշխան ա իլնն: Ըտըրան էլ իլնն ա մին լ'ավ ծի՛ մին հըրէդան, խէլունք հէյվան, վեր լըհա հու յէկալ ա տը՛սալ, մընացալ ա հըյիլ-մայիլ կըտրած: Հիւր էլ հըրցըրալ ըն, թա ըշտէդ ա ք'ինում, ասալ ա.

- Ք'ինում ըմ՝ էն կախարդ ծի՛ն տը՛սնամ:

Ըտի էնչանք ասալ ըն՝ կախարդ ծի, կախարդ ծի, շէնին անումը տը՛ռալ ա **Կըդարծէ:**

2(41). ԱՇԱՆ

ա) Ժուկավ-ժամանակավ մին չար հարուստ ա ինում, էնքան չար, ըռնըխըմե, վեր լրհա ժողովուրթեն հուքի՛ն ըսը՛ղէն ծակըն ա հըվաքում: Ամմա էտքանանը յէտը էլլըհա չի դինջանում. միհէտ էլ մին խիլլնն հօքու հըվաքում ա, տանում մին բիյանա դիւզնում վեր ածում, ըսքըսում ծին ըտահանց անավ քըշիլը, կօխ տալը: Վեր լուխճին ճըխըպիւրթ ա անում, լննա՛նք ա քննընում, համ էլ քըռքըռալ՛ավ հարայ տամ.

- Հա՛յ-հա՛յ, ժողովուրթեն աշան ըրէ՛, աշան ըրէ՛ ...

Ըտըղատ էլ շէնին անումը մընամ ա **Աշան:**

* * *

բ) Ըստը՛ղէրք առաչ ծըմըկնէ յա իլնն: Միհէտ մին քանէ վերսկան վերս ընէլավ հըսալ ըն ըստը՛ղ, տը՛սալ՝ ամմէն հինչը բօլ, ծառէրը, քօլէրը լըռված, վը՛ղը լ՛ավ: Ք՛էցալ ըն ուրանց շէնը, թա.

- Ա՛րա, էս տը՛ղ ա՞, վեր մունք ընք ապրում, տը՛ղը ընդի կինի, յէ՛, ամմէն հինչը բօլ-բօլ, վեր ածած, հանց ա լրհա աշան ըրած:

Ժողովուրթըն էլ ըտըրահանց ք՛իւհավըն ա ընգում, կ՛ամ ըստը՛ղ շէն շինում, անումըն էլ տինում **Աշան:**

2(42). ՀԱՅԷ

Մին դերվիշ շատ շինըթկընէրում ա ինում, վէշ մին տը՛ղ համէցէք՛ չըն անում, մին կուտուր հաց չըն տէն անում: Ախըրը, հըսնում ա ըստը՛ղ, մարթա մին տը՛ղա ծէն ըն տամ դօնաղ, հիւրնումաք անում, բօլ-բօլ հաց տամ: Էտ դերվիշը ուրխանում ա, թա.

- Էս հինչ լ՛ավ շէն ա՞, էս հինչ հացու շէն ա՞:

Ըտըրանա էլ շէնին անումը տինում ըն **Հացէ:**

2(43). ՀԸՂՕՐՏԷ

Միհէնգ՛ի շէնին ըռըչին մին մը՛ծ թէղէ ծառ ա իլնն՝ քըշտէն էրկու պէխէ: Էտ ծըռէրէն տակէն էլ մին սծրփի ա իլնն, ըշտէղ մարթիք՛ ք՛իւնիյիս ըն իլնն հա-դօրթվէյիս: Լըհա հու շէնան տնու ա յէկալ, ք՛էցալ բիղի էտ ննգ՛իւնը, ժու-դօլուրթը տը՛սալ ա, թա.

- Ք՛իւննում ա՛ հադօրթվէ:

Ըտի էնքան ասալ ըն, շէնին անումը մընացալ ա **Հըդօրտէ:**

2(44). ՄՈՒՇԿԱՊԱՏ

Մին ծաղէգ՛ կա՛ **մուշկ** ըն ասում: Էս շէնին չուրսնուպիւլլիւր էնքան կա էտ ծըղէգ՛ան, վեր լրհա ըտըրա դնրդնն անումը տիրնն ըն **Մուշկապապ:**

ՄԱՐՏԱԿԵՐՏԻ ՇՐՋԱՆ

2(45). ՈՒՐԹՈՒՆԱ ԿՈՒՄԵՐ

Վարքենիսա չօրս ախպեր կ'ամ ըն ըստեղ՝ խուզերեն հետի ծըմական կաղեն հրվաքեն: Վար մին երկու օր կենում ըն, վօրօշում ըն, վար ք'ինան վեչ: Ըստեղ կ'ումեր ըն շինում, տահանց յըրա էլ մին քանի հօրի կ'ամ ըն, շեն ա տանում: Էտ ախպօրցը ընըմեն ինում ա՝ Արհիթին, Ալիշան, Աթաջան, Արտեմ: Արհիթինը մըժըն ա ինում, ըտըրա ընուման էլ շենին անումը տինում ըն **Ուրթունա կ'ումեր:**

2(46). ՊՈՒՂՈՒՍԱ ԿՈՒՄԵՐ, ՂԵՋԱՐԱՆ ՀՕՂ

Ընչըծողերեց էրկու ախպեր ըն իննում՝ Պուղուսըն ա Ղազմարը: Ըստահանք շենումը կարում չըն ապրեն, ճըրընեն կըտրած՝ հեյվան-պանն յօր ըն օնում, ք'ինան մին բայանա դիւզում ապրում: Պուղուսը կ'ումեր ա շինում, հեյվան պահում, Ղազմարըն էլ հօղերը վարում ա, արտ անում: Մին քանի վըխտանը յետը խաբմարը կ'ամ ա Ընչանծօր, թա Պուղուսըն ա Ղազմարը բօլլուղ ապրում ըն: Մին քանի տօն քօշում ա, ք'ամ Պուղուսեն կօշտը, մին քանինըն էլ՝ Ղըզմարին: Յէտնան ըտեղ էրկու շեն ըն շինում: Պուղուսեն յըրա ք'անցածեն շենին անումը տինում ըն **Պուղուսա կ'ումեր**, Ղըզմարին յըրա ք'անցածեն՝ **Ղըզմարն հօղ:**

2(47). ՂԱԶԱՆՉԻ

Ըստեղ մին մարթ, մին կընեգ՝ ըն իլնի ըպրիլիս: Մին օր էտ մարթը քըշերավ-քըշահանա յեր ա կ'ենում, ք'ինանն հանդ: Մին ծօրնով ք'ինանիս յեշնում ա տեսնում՝ մին ըրկաթու կուտուր ա ուրվամ: Վեղը ք'անդում ա, էտ կուտուրը տուս օնում տանում տօն, թա.

- Ա՛ կընեգ՝ դազան ըն ք'ըթալ:

Կընեգ՝ը ասում ա.

- Տա դազան չի:

Մինը ասում ա՝ դազան ա, մինը՝ դազան չի: Տամ ըն, կըռվում: Ժուղօվուրթը հիւվաքվում ա, տահանց տըհենց տեսնում, ըրմանում: Նըհանցա մինը յետ ա տանում, թա.

- Կ'իւրիւքօր, լնիլ ա, տիւ սուս ըրա, թօղ կընեգ՝ըտ էլ սուս անե, համոթ ա:

Տըհենց էլ էտ կընեգ՝ը յախտում ա: Էտ օրան յետըն էլ շենին անումը մընամ ա **Ղազանչի:**

2(48). ԳԸՐԸՄԲՕՆ

Գըրըմբունեցիք՝ ըստեղ յեկալ ըն Վանքան: Յեկալ ըն, շեն շիննիլ, ամա մին անում չըն քըթնիլ, թա տինին էտ շենին յըրա: Էտ վախտերքըն էլ տահանց դեր չի իլնիլ, դերը Վանքան ա իլնիլ կ'անիլիս: Մին օր էլ շինացուց անա մինը մըժնում ա, մըսըրհաթ ըն անում, վար էլին ք'ինան Կ'աննձասարա դեր պիրին: Ըստեղ պարիկամներան մինը ասում ա.

- Հօր ք'ինա՞նք, հըսենք Վանքը, յեկաք, էս դօնըմըս էլ Կ'իւրըթաղա դերին ծեն տանք. Կ'իւրըթաղը հա՛մ մօտե յա, հա՛մ հըղեն դիւզ:

Տրիտնոսը էլ անու՛մ ըն: Էս դէրը վար կ'ամ ա հրսնում Եօխտակ խաչը, կ'ըվագանը պիցիրցընում ա, թըխում մին քարու: Վար թըխում ա, սմար յեր ա ինում. ըտըղէտ քարէրը տրիտնոս ըն: Դէրը ասմա.

- Էս հինչ դըրըմբօն-դըրըմբօն տը'ղ ա՞:

Վար տրիտնոս ա ասում, շինացուց անա մինը թա.

- Լափ լ'ավ ասէց, էլ խօսէք' վէչ, էս օրվանից մեր շէնին անումը տի՛նում ընք

Գըրըմբօն:

Տրիտնոս էլ անում ըն:

2(49). ՉԸԼԳԸՐԱՆ

Էս շէնը մին քանի թաղ ա՝ Վըրցըկալէրը, Քըրքօրէք'ը, Փէրին կ'ու՛մէրը, Կու՛ճուր Չըղըրանը, Դուլունց թաղը, Ըխալը'րքանը, Խօր ծծօրը: Բնձի վախտ լրին շուլուղվաչի ասում ըն **Չըղըրանա նահանգները**: Շէնին անումը կույացալ ա Ըխալը'րքան թաղումը առաչ ապրօղ Չնի ախաօրցը ընուման: Էտ Չնի ախալէրքը լ'ավ վը'րսկըննէ յըն իլնի, համ էլ շատ հարուստ: Կօխկէ շիննցիք' նախանձութիւնան պայման ըն ըրալ, վար ք'ինան թըլանէն տահանց հըրըստօթումը: Վար մին քանի հէտ փօրցալ ըն, մննի չի յէկալ, համօզվալ ըն, վար Չնի ախաօրցը յախթէ կարալ չըն: Էտ շէնին անումըն էլ տիրնի ըն **Չըղըրան Չնի դարան** (մընալի տը'ղ):

2(50). ՎԸԳԸՀԱՍ

Շէնին անումը առաչ **Բէրթածօր** ա իլնի: Մօնղօլ-թաթարնէն վար հըրալ ըն ըստէղ, վօրօշալ ըն, վար շէնը քննղին, ըտէղալ ք'նսմն տի՛ն կ'ան Խաչէնա յիրա, վար վաղ հըսնէն: Ըտէղան էլ ըստէղէտ անումը մընացալ ա **Վըրըհաս**:

2(51). ՉՆԻԳՆԻՍԱՉ

Էս հօղէրը առաչ Աղիգ'ծգնիլ բնձիհնըն ա իլնի: Մանգասար պապը նը'հտալ ինք' ա կալալ, Դարաղըշլաղա, Գօրիսա, Հնղըրիթն մարթիք' պիրալ, դարադամնէ շինալ, տրիտնոս էլ շէն ըն տննալ: Մի հէտի վար ընէլիս հօղէն տական մին մը'ծ քար ա տի՛նս յէկալ՝ յըրան մին խաչ: Ըտէղէտ հօղըն էլ շատ պէրքաստու վա իլնի, ըտէղ էլ մէնակ գնըրղն գօրէն ըն իլնի վըրիլիս: Էտ գօրնէն ա խաչին ընուման էլ շէնին անումը մընացալ ա **Չնըրղնիխաչ**:

2(52). ՀՈՒՌԱԹԱԿ

ա) Հուռութըղէցիք' Վանքան ըն յէկալ: Ըռաչան մին քանի տօն ըն իլնի՝ Կիվէրքանք, Սալանք, Սնք'անք, Մարղիրօսանք, Ավանք, Աթանէսանք: Շէնին էլ ըսիլիս ըն իլնի **Վանքէն հէռու թաղը**: Վար տրիտնոս շատ ասալ ըն՝ հէռու թաղ, հէռու թաղ, անումը մընացալ ա **Հուռարաղ**:

* * *

բ) Վանքա բնձգ'երան մինին մին ախճիգ' ա իլնի՝ Հուռի ընումալ: Էտ ախճիգ'ը սիրիլիս ա իլնի մին ք'ասիք տըղու, ամա հնըրը ռազի չի իլնի: Ռազի

չինիլը հերիք՝ չի, կըլխավըն էլ ըխճըկանը քըցնլ ա օթաղը քըլլալ, վար մարթու իրէս չի տէսնա: Մին օր էլ Հուռին փախսալ ա, յէկալ միհէնգ՝վա շէնին տը՛ղը մին դնձգ՝ն շինալ, միչին կացալ: Կացալ ա, կացալ, ըտէղ էլ մը՛ռալ: Յէտնան Վանքան մին քանի տօն քօշում ըն, կ՛ամ ըստէղ շէն շինում, անումըն էլ տինում **Հուռին քաղ՝ Հուռաքաղ:**

* * *

գ) Վանքումը Հուռում ընումավ մին դաշննգ՝ ախճիգ՝ ա իլնլ: Էտ ախճիգ՝ըտ սիրիլիս ա իլնլ ձըննց չուբանէն, չօբանըն էլ՝ ձընն: Վար ըխճըկանը հմրը գ՛իղացալ ա, վօրօշալ ա՝ էրկուքանց էլ ըսպանէ: Տահանք խուսկուրնէն մին ըն ըրալ, փախսալ, յէկալ ըստէղ կացալ: Մին օրէ էլ չօբանը ք՛ացալ ա վը՛րս, յէկալ տը՛սալ՝ կ՛էգաննէն Հուռումէն ցըրէվ տուված: Հուռումէն հիշադակէն էլ, վար ըստէղ շէն ըն շինալ, անումը տիրալ ըն **Հուռումէն քաղ, յէտնան էլ՝ Հուռաքաղ:**

2(53). ԿԸՍԱՊԱՏ

Շէնին ըռաչի կընօղնէն մին ուստա յըն ծէն տուվալ, վար յէկէղէցի շինի: Կէտումը պիրալ ըն, վար հախը տան, ուստան յէր չի կալալ, օգալ ա՝ ծըրի շինի՝ ձընն անվանի, վար Ըստուծէն աշկը յըրան քախճըր ինի: Տընէնց հծջնք ըն տուվալ, կըմվալ, ուստան քօղալ ա պատէրը կէսատ, փախալ: Ասում ըն, վար էրգ՛ան վախտ էտ յէկէղէցին պատէրը տընէնց մընացալ ա կէսատ, ըտըրա հէտի էլ շէնին անումը տիրալ ըն **Կըսապալ:** Յէկէղէցին յըրա էլ կ՛իրննծ չի, քա հուվ ա շինալ, հիք ա շինալ:

2(54). ՄՈՒԽՐԱԹԱՂ

ա) Էս քննգնն շէնըն ա, ք՛ծհնա Մուխրաթաղը տիյէր ա իլնլ՝ ծըմակէն միչին: Թօրքէրը Իղդիրին ըխպիրին քըշտան կ՛նլիս ըն իլնլ, էգզնան էտ շէնին ժուղովուրթէն հիյվըննէն կ՛ուղընալիս: Մէհէտ էլ հայէրը հըվաքվալ ըն, տահանց մին լ՛ավ տնս տուվալ: Թօրքէրը հըյէրէն ծէն ըն տուվալ դօնաղ, վար հննշտվէն: Անա հինչ դօ՛նաղ. դ՛նլընղ ըն ըրալ Դըրդին սը՛ռումը, լօխճին կըտօրալ, մէյէրըն էլ էրալ, մօխէր շինալ: Մինակ Հըմայակ ընումավ մին ջննիլ ա փախալ, յէկալ լօխ նաղ ըրալ, ինք՛ըն էլ լըլըգ՛ացալ: Ըտըրա դնրդին ա շէնին անումը տնննլ **Մուխրաթաղ:**

* * *

բ) Վար մօնղօլնէն հըսալ ըն Մարտակէրտ, ձըննց գօրքան մին խը՛լլա հօքի ըստէղ ըն իլնլ պըհիլիս: Ըտըրա դնրդին ըստըղէս անումը տնննլ ա **Մօնղօլաթաղ, յէտնան էլ՝ Մուխրաթաղ:**

2(55). ՉԻՆԳԱԹԱՂ

Ըստէղէ ժուղովուրթը Դըրըղաղան ըն յէկալ: Ըռաչան իննը տօն ըն իլնլ, տահանց մը՛ծէն անումըն էլ Նարին ա իլնլ: Վար յէկալ ըն, Շախբուլաղա քըշտէն ըն վէր յէկալ: Մի օրէ վը՛րս ընիլիս մին կ՛ըխտար ըն յարալու ըրալ, հէտը ինգ՛ալ,

հրսալ ըստեղերք՝ Բանդ ընք ասում, է՛, ընդդ: Էտ կ'ըխտարբտ նի յա մըտալ, ըտեղ մին ք'ծհնն յեխծե կա, միչը: Վըրսկաննեն ընեն հետքավը հըսնում ըն ըտեղ, հավան կենում, ք'իման ձևնն տընըցուց յեր օնում, կ'ամ ըստեղ տըներ շինում: Ասում ըն՝ էտ յեխծեն քարեն յըրան էլ կ'իրննծ ա ինում **Ճանկարադ**, ըտըրա հետի շենին անումը տինում ըն **Ճանկարադ**, յետնան էլ տննում ա **Չինգ'արադ**:

2(56). ՄԱՐՏԱԿԵՐՏ

ա) Ըստեղ առաչ կալ'եր ա իլնլ, կըլ'երումը՝ մին յեխծե՝ անումը **Կօզրած յեխծե**: Էտ յեխծեն ըռաչին էլ մին մատուռ ա իլնլ, ըտըրա դմրդին չուրսնլայիօր ըսիլիս ըն իլնլ **Մազուռակերպ**: **Մազուռակերպը** յետնան տնննլ ա **Մազրակերպ**, տրեկնց էլ՝ **Մարզակերպ**:

* * *

բ) Մարտակերտա ըռաչի կենօղեն կըսըպըտեցիք՝ ըն իլնլ: Տահանց միչին մին դօչաղը իլնլ ա, ըսիլիս ըն իլնլ **Չնլնն Մնրդի**: Վար մըռալ ա, վըսյաթ ա ըրալ, վար ձևնն շենին խութին յըրա թաղեն: Տրեկնց էլ ըրալ ըն: Շենին անումըն էլ **Աղղնրն** յա իլնլ, փօխալ ըն, Մնրդին ընուման տիրնլ **Մարզակերպ**:

2(57). ՄԵՂՕՁ

Մըղօզը ք'ծհնն շեն ա: Վար դնլշմննեն շենը քընդիքար ըն ըրալ, ժուղօվուրքը քօչալ ըն, ըշխարքավըս մին տննալ: Ամա սըրտընեն էն ա իլնլ ձևննց վնթննին յիրա: Էրկու հնրնր տըռնանը յետը տահանց ժըռընգ'նեն յետ յեկալ ըն տեսալ՝ ըստեղ մին թննն շեն: Էտ շիննցիք՝ էլ յեկօղներին անումը տիրնլ ըն **Մաղ օզօղն**: Տրեկնց էլ շենին անումը մընացալ ա **Մըղօզ**:

2(58) ՀԱՅԱԳ

Էս շենին բընծվրնն Աղի ընումավ մին հայ մարթ ա տիրալ, ըտըրա յըրան էլ մին քանի հօքի յեկալ ըն, շեն շինալ: Ք'իմօղ-կ'ըվօղ էլ, վար հըրցըրալ ըն շենին անումը, ասալ ըն՝ հայ Աղիյին շենըն ա: Տրեկնց էլ անումը մընացալ ա **Հայադ**:

2(59). ԸՌՉՆԾԾՐ

Մօնղօլեն վար հարձակվում ըն, մին խըլլա հայեր փախչում ըն, կ'ամ յերե քերծումը վըննը կենում: Տրեկնցա մինը, վար տեսնում ա՝ առաչը ծծր ա, հարալ ա տամ.

- Առաչ չի ք'իմա՛ք, առաչ չի ք'իմա՛ք, առաչը ծծր ա՛, առաչը ծծր ա՛:

Տրեկնց էլ ըտեղետ անումը մընամ ա **Ըռչնծծր**:

2(60). ՇԱՀՄԱՍՈՒՐ

ա) Իրանա շահը կ'ամ ա, թա նի մըննե, գըրավե Կ'ննննասարա վանքը: Մինչեվ վանքը հըսնելը մին առանց անում կուճուր շեն կա՝ հենգ'վեց տօն, նի յա մըննում էտ շենը: Լօխ փախճում ըն, ամմա մին դօչաղ պառալ մարթ ա ինում, քուլօտեն միչին կ'աղլու վա կենում, վար շահը կ'ամ ա, յըրա յա պըրծընում, սուրը

կոխում սրբաբար: Ժողովուրթը վար ըսկանում ըն, ուրխանում ըն, ըստէ մին յէխծէ յըն շինում, ճրկատէն կ'իբում. «**Շահի մահը սրով**»: Շէնին անումըն էլ էտ վրխատանց տինում ըն **Շահմասուր**:

* * *

բ) Մին քանի հնարներ տարէ առաջ ըստէ մին դաշմնգ ախճիգ՝ ա իլնի ըպրիլիս: Խաբմարը վար հրսալ ա Իրանա շահէն, մարթ ա դարկալ, վար ըխճրկանը օգէն պիբին, ամա էտ հալալ կրթնակերթոռ ռազի չի կացալ, ասալ ա.

- Լ'ավըն էն ա՝ ք'ինամ ին ք'ասիբ հայ նըշընածէս, քան թէ հարուստ մուսուլմանէն:

Շահը վար ըսկացալ ա, գօրք ա վրհաբալ, յէկալ նի մըտալ շէնը: Մին դօշաղ քըշէրը յըրա յա պըրծալ, դնմնն (սուրը) կօխալ, շահէն ջիգ'նրը խառնալ: Յէտնան էտ հնմնն տըղըր ժողովուրթը յէխծէ յըն շինալ, ճրկատէն կ'իբալ. «**Շահի մահը սրով**»: Մարթ էլ կա, ասմա՝ էս հօղէրը Հնմնն Չալալյանէն ախպօրըն ա իլնի՝ Շահ Մանսուրէնը, ըտըրա դնրդին ըն շէնին անումը **Շահմասուր** տիբնիլ: Դէ միհէնգ՝ ասում ըն, հինչ գ'ի՞դաս՝ վէրըն ա դնիգ:

2(61). ՍԷՅՍՈՒԼԱՆ

Ըստէ առաջ շատ թօռ ա իլնի կ'նիլիս, սիլըսնի ընիլիս, հէյվան, բօստան քըշիլիս տընիլիս: Ըտըրա հէտի էլ շէնին անումը տիբնիլ ըն **Սէյսուլան**:

2(62). Լ'ՈՒԼՄԱՍՁ

Ղազախա Շնմշնդին շէնումը մին լննգ'ի ուստա յա իլնի: Ըտըրան էլ իլնի ա էրկու հայ շննգ'էրդ՝ Թունին ա Բաբան: Մին օր էս Բաբան ուստէն անա թաքուն մին թուվննգ'իլ լ'ոնլն յա շինալ: Ուստան տըխալ ա, վար էտ ոնրնն անա ծիրքըճիրալ ա, վօրօշալ ա՝ էտ էրկու ախպօրցը ըսպանէ: Էտ լննգ'ին էլ մին պարի կընէգ՝ ա իլնի, դույուղ ա ջիհնիլ, Բաբան ասալ: Վար մըթնալ ա, Թունին ա Բաբան փախալ ըն, յէկալ ըստէղէ ըխպիբին քըշտէն վէր յէկալ: Մին կ'ըխտար ըն վէր քըցնիլ, էս ըխպիբին դըրաղէն կէրալ, մըսըհաթ ըրալ, վար ըստէղ ապրէն: Մին դնրք'ան ըն շինալ, ըսքըսալ լ'ոնլն պըդրաստէլը: Հու վար ըստէղա խօսալ ա, լիհա ասալ ա՝ լ'ոնլն սազ ընօղնէրէն շէնը, լ'ոնլն սազ ընօղնէրէն շէնը: Տըհէնց էլ շէնին անումը տննալ ա **Լ'ոնլնասգ**:

2(63). ՆԱՐԷՇՏԱՐ

Մին ք'նրդը բննգ՝ ա իննն, ըտըրան էլ իննն ա մին մադար ախճիգ՝ անումը Նարէշ: Էտ ախճիգ'ըն էլ սիբիլիս ա իննն ոնրննց հայ նծք'նրէն՝ Առըստամէն: Բննգ'ը, վար ըսկանում ա, վօրօշում ա՝ նծք'նրէն ըսպանէլ տա: Առըստամ նա Նարէշը, էտչանքըր գ'իդալալ, խուսկըրնէն մին ըն անում, փախչում, կ'ամ ըստէղ վէր կ'ամ: Մին քանի տըռնանը յէտը բննգ'ը ըստէղալ անց կընալիս Նարէշը ոնրնն ճօխտակ տըղէն դարկում ա, ք'ամ ըն հօրը առաչը կըտրում: Բննգ'ը լօխ գ'ոնրդնն ա, ըխճըկանը լ'ալ պէժինք տամ, մինգ'էլ մին խըլլա ննրք'ըրնէ: Տըհէնց էլ ըստէղ շէն ա տննում, անումըն էլ տինում ըն **Նարէշար**՝ Նարէշին տանօղ:

ՇԱՀՈՒՄՅԱՆԻ ՇՐՋԱՆ

2(64). ՂԱՐԱՉԻՆԱՐ

Մի տղա մի ըխճըկա սիրիլիս ա ինձում: Ամա էտ ըխճըկանը հերնըմըրը օգում չէն ձերանց ըխճըկանը տան էտ տղղէն: Տրղէն պարիկամէրըն էլ չէն ռազի կըրէնում: Աման օր թօք էն տալիս, ըստիբում, վար ծըէռը կըտրէ, մամալ չի կ'անլիս. տղղէն սըրտըն ու մըէթկը ըխճըկանան կըտրում չի: Հինչ անում էն, անում չէն, տղղան ձերան էշըն ա քըշընում: Մըթկումը տըրնած ա ինձում՝ փըխճըցընէ, տրիէնց էլ անում ա: Բուսը պահում ա, վար ախճիկը, կօժը յէր կալած, Գըրոն յա քընձում, յէտնան տ'ոնս ա կ'անլի, ծըլին յըրն տըրնձում, փըխճըցընում, շինան հանում: Շինին դըրատին մի չիննրի յա ինձում, էտ ծառին փըչակը էնքան ա մըծ ինձում, վար էրկուսըն էլ միչին տղղվարում էն: Վար խըլախ վախտ ա անց կըրէնում, էտ տղղան քընձում ա, վար հաց պիրի: Ամա դէ ըխճըկանը հըրնըմըրը տազ չէն անում. տ'ոնս էն կ'անլի, էն դ'ոնկէրը մին-մին անում, աման քար ու քօլու տակ էլ յանում էն, ախըր, վէրչը կ'անլիս էն, էտ փըչակումը ըխճըկանը քըթննում, ծառին ճուղնան կախ էն տալի: Տրղան կ'անլիս ա, տըրէնում տրիէնց, տ'աննկը հանում ա, ձերան էլ ըսպանում: Էրկու ջննիլըն էլ ծառին տակին էն մընում: Էտ օրան տէնը չիննրին անումը մընում ա **Ղարա չիննր** (սըվ չիննրի), շէնին անումըն էլ տըրնձում էն **Ղարաչինար**:

ԱՍԿԵՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆ

2(65). ԽԵՐԱՄՕՐԹ

Շէն ա լի°, հունցու Ղարաբաղա մընացած շէնէրը՝ բախտը՝ պակաս, դ'ոննանը՝ շատ. էլ պարսիկ, թօքք, հնրնմնի, հու կըրըէցալ ա, յըկալ ա թըլանալ: Մին օր էլ տէնակը վըսկըռէն ա հըսալ, ժուղօվուրթը էլ տէն չի կացալ, դ'ոննաննէրէն նի յա ածալ շէնին յըրէ խըրամատնէն, մուրթօտալ: Ըտրղան էլ շէնին անումը մընացալ ա **Խըրամօրթ**:

2(66). ՈՒԼԸԲԱՐ

Էրկու ախպէր ըն իլնլ՝ Ուլին ա Բաբը: Ըտտահանք էս շէնին ամէնասնիրթա կէնուղնէն ըն իլնլ: Էս շէնին էլ անում չի իլնլ, լիհն հու խօսալ ա, ասալ ա՝ Ուլին, Բաբը: Ըտրղատ էլ շէնին անումը մընացալ ա **Ուլըբար**:

2(67). ՍԻՐԳԻՐԱՇԷՆ

Ըտըրդ մին դօչչաղ մարթ ա իլնլ՝ անումը **Սմըրդնր**: Էտ Սմըրդնրըն ըշտըրդ հնըր նըրիտ կօխ ար կէնում, յըխնում ար, տափէն կ'ամ: Ըտի ըտըրա անումը էնքան յէր ա ինձում, վէր էրնը տըրդա հու էտ շինացու անա հըրցընում ա, թա ըշտըրդացէ յա, գ'առ-գ'առ ասում ա.

- Սիըրդնրանց շինացէ յըմ:

Էնքան ըտի ասում ըն, վէր շէնին անումըն էլ տըրնում ա **Սիըրդնրաշէն**:

2(68). ԱՍԹԸԽԱՇԷՆ

Բունան անվանին էս շէնին տրեղը ծօվ ա իլնի, ծօվը ցըմաքալ ա, չուրացալ: Ասում ըն՝ էտ ծօվումըն էլ խուրդըխուրդն հիյվըննէ յա իլնի, վեր մընացալ ըն առանց ճնր, թուփ ըն տը՛ռալ, ինրնր կըլխէ կ'նուտվնի, քարէր տը՛ռալ, սար ա կույացալ: Էտ հիյվըննէն էլ ըսթխէրու մին էլ ծըղըզ'նէրու մընան ըն իլնի: Միհէնզ' էլ էտ սարան կուճի-կուճի քարէր ըն վեր տը՛ռնում: Ըտըղատ էլ սարէն անումը տը՛ռալ ա **Ծաղկասար**, շէնին անումըն էլ՝ **Ասթըխաշէն**:

2(69). ԲԱԼԼՈՒՋԱ

ա) Քուրախալէր ըն իլնի՝ ախաօրը անումը Բալլու: Քը՛ղցալ ըն ծըմակը, քուրը ծըրավալ ա, թա.

- Բալլու ջա՛ն, ճն՛ր, Բալլու ջա՛ն, ճն՛ր:

Մարթիք՝ ըսկացալ ըն, շէնին անումը տիրնիլ **Բալլուջա**:

* * *

բ) Շատ առաչ շէնումը Բալլու ընումավ մին դաշննզ' ախճիզ' ա իլնի: Պարսիկնէն, վեր յը՛կալ ըն, թա խարջերը հըվաքին, էտ ըխճըկանը տը՛սալ ըն, մընացալ հըլիլ-մալիլ կըտրած: Տահանք ինզը՛ցալ ըն Բալլուվէն տանին խանէն հը՛տէ, ամմա կըրը՛ցալ չըն. մարը թօղալ չի: Էտ տափը մըտածնէն կըզըմալ ըն, մօրը աշկէն ըռըչին ըխճըկանը մօրթալ: Խը՛ղճ մարը ընզալ ա մէլոին յըրա, լիհն մին քաշ ծէն տուվալ.

- Բալլու ջա՛ն, Բալլու ջա՛ն:

Ասում ըն՝ ըտըղատ ա շէնին անումը մընացալ **Բալլուջա**:

* * *

գ) Ասում ըն՝ ըստը՛ղ առաչ մին կընէզ' ա իլնի՝ չէրէշուր պարի, ինրնն պիրանէն պատառը հընզէր-հիրըվանու նըհէտ կէս անօղ, ինրնշին հըրէլին հըսնօղ: Անումըն էլ Բալլու վա իլնի: Էս Բալլուն էնքան դ'նզըլ'խա յա իլնի, էնքան լ'ավըն ա իլնի, վեր լօխ ասալ ըն՝ Բալլու ջա՛ն, Բալլու ջա՛ն: Յը՛տնան էլ ըտի շէնին անումը տիրնիլ ըն **Բալլուջա**:

2(70). ՄԷՔՏԻՇԷՆ

Հազար ութ հնրնր քըսանութ թըվին Իրանա Խօյ ռալօնէն օխտը տուն քօշըմ էն, կ'նն ըստէղ վեր կ'նն: Ըստըղի վէղէր նէլ Մէքտի անըմօ բննզ'ին ա իլէ: Էս յէկածնին բննզ'նցը վէղէրը առնըմ էն, շէն շինըմ, անըմ նէլ էտ բննզ'իլի անըմօվը տընըմ էն **Մէքտիշէն**:

2(71). ՓԸՐՋԱՍԱԼ

Մին համփա բննզ' ա իլնի, ըտըրան էլ իլնի ա մին հնրի-մնննզ', դըլննավ քաշնն ախճիզ' անումը Փէրի: Ամմա յը՛ք տը՛ս, վեր էտ կ'էղէցկուիին սիրահարվում ա ինրնն հօրը ծառանէրան մինին՝ Ջըմալէն: Ջամալըն էլ ըտըրա յա շատ սիրում, ըստըրանք մըչչանք ինրնր յըրա կըծննում ըն, վեր մինակ մահը կարօղ ար պիճէնէ: Բննզ'ը էտքանը կըլխու վա ըղնում, ծէն տամ ըխճըկանը,

թեթա տամ: Փերին աս Ջամալը խըլիք խըլիքու վըն տամ, մին քըշէր յէր կէնում, փախճում: Դէ բնագ'ը հունց սուս ա՞նէ. Արիւնը տամ աս կըլխէն, Ուրան մարթկանցը դարկում աս, ք'ինամ ըն ճուխտըքանուց էլ ըսպանում: Ըտի էլ էտ էրկու ջիհիլներէն ընուման ըտըղէտ անումը մընամ աս **Փրըջամայ:**

2(72). ՏԸՌՆԱՎԱՋ/ԿԱՐՄԻՐ ԳՈՒՂ

Ք'ծինա շէնը քաշըմըն աս իլնիլ՝ Խաչին տակէն: Վէր դիւշմաննէն ճի յըն տըր'նալ շէնը քըրըքննդ ըրալ, շէնին դէրը՝ Տէր Արտավազը, ժուղուվուրթէն հըվաքալ աս, յէր ընցալ ըստը'դ, շէն շիննիլ: Ուրան ընուման էլ թնագն շէնին անումը տիրնիլ ըն **Տրընալնիլ:**

Նէմէցին կըռվէն վախտը շէնին ջիհիլներէն լոխճին տարալ ըն փըրօնտ, մընացալ ըն պըռըվնէն աս կընանէք'ը: Էտ չախըն էլ Ղարաբաղա սաղ շէնէրքը պըլան քըցնճ աս իլնիլ. ըրրէք'ը ցօնալ պէռնալ ըն, տարալ Ըստէփանակ'ըրտ մըթէրում ըրալ: Սաղ շինէրէն մաչին ըռըչինը տըռնըվըզը'ցէք' ըն պըլանը կըրդարալ: Ըտըրա հէտէ էլ, վէր վէրչին ըրբան տը'դ աս հըսալ, պէրալ ըն մին կ'նըմնիլ բայդաղ տընգալ ցօնէն մաչին: Ըտըրա տ էլ Տըռնըվնագ անումը փօխալ ըն, տիրնիլ **Կարմիր գ'ուղ:**

2(73). ՔԸՌԱՍՆԷ

Քըռըսընը'ցէք' դօշչաղ ժըղօվուրթ ըն իլնիլ, վը'դըն էլ՝ հիշքան օգիս. բօլլուղ ըպրէլիս ըն իլնիլ: Շնիշք'ընըր'ցէք' էլ հա'ն խաչին, շընըմուրտառ ըն իլնիլ, հա'ն էլ վը'դում ք'նսիք: Ըստահանք մին օր պայման ըն կապում, Քըռասընըվա իլնիլճ-չիլնիլ քըռասուն ջիհիլին ծէն տամ դօնաղ, ճի ածում դարաղամը, հիւրքան յըրա տամ, լուխճին կըտօրում: Դէ շէնումը վէր ջահիլ չի մընաց, էտ շէնը էլ հինչ կա՞նին: Ըտի շնիշք'ընըր'ցէք' Քըռասընըվա վըղէրէն տար ըն տը'ռնում: Էտ օրաս տէսըն էլ շէնին անումը մընամ աս **Քըռասնէ,** յննի ք'ի՝ քըռասուն:

2(74). ՇՕՇ/ՇՆԻՇՔԷՆՂ

Էս շինըցէք' չնիղընիք քիրափան ըն յը'կալ՝ Մնիլք'ի բաղ ծօրական: Ըռըչան մին էրկու հօքի յըն իլնիլ, շօռ կ'ալալ յը'կալ ըն, վէր շինատը'դ քըթէնան: չըսալ ըն ըստը'դ, դինջացալ, տը'դէն հալան կացալ: Վէր հըղէ յըն իլնիլ, թա ք'ինին, մըսըրհաթ ըն ըրալ, մին ծառու շօշ տընգալ, հանցու վէր քօչին կ'ան, տը'դը քըթէնան: Էտ շօշըտ էլ շըմալ աս տուվալ, ծառ տը'ռալ: Յը'տնան ըտահանք յը'կալ ըն ըստը'դ տընըվէրվալ, շէն շիննիլ, անումըն էլ էն շօշին ընուման տիրնիլ **Շօշ/Շնիշք'էնը:**

2(75). ՄՕՇԽԸՄՀԱՏ

Մին քանէ հնըրիւր տարէ առաչ ըստը'դէրք խամ վը'դէր աս իլնիլ՝ մօշու բուլէրալ կալնիլ: Վէր ապրուստը տիժըրացալ աս, վը'դը հէրիք' չի ըրալ, Չանախըվա մին քանէ հնըր'ի յը'կալ ըն մօշօտը քանդնիլ, արտ ըրալ: Տը'սալ ըն, վէր վը'դը պիրքատու վա, շէն ըն շիննիլ, անումը տիրնիլ **Մօշխըմհապ:**

2(76). ՃԸՂԵՑՆԷ/ԳՆՄԻՐՉԻԼՆԻՐ

Յանարալ Մանգնթօվը վեր յը՛տ կ՛ամ ա Չանախչի, Կիրօվաբաթա ձըննն նրհը՛տ ուստափեշնր էրկու ախալեր ա պիրում. մինը՝ ճեղաց շինօղ, մինը՝ դնմիրչի: Ըստահանք կ՛ամ ըն, Չանախչըվա քըշտեն մին կուճի շեն ա ինում, ըտը՛ղ դնթ՛աննե շինում, կօրժ անում: Էտ ախալօրցը անա վերին կօրժը հիբը առաչ ա ընգալ, շենին անումը տիրնլ ըն էտ կօրժեն ընուման՝ **ճըղըցնե/Գնմիրչիլնր:**

2(77). ՍԸՁՆԷՔ՝

Աթադան-բաբադան յը՛կած գնըրնց ա. ասում ըն՝ ըստըղան յը՛րը՝ Խաչին խութումը, իրը՛ք ազկ ըն իլնլ կընալիս՝ Թըմասանց, Պնըրնտանց, Փնընդուց: Տահանց էլ ախալնր չի իլնլ, ճնըրը պիրիլիս ըն իլնլ հը՛ռե տը՛ղա՝ միհենգ՛վա Գ՛ննցումեն բաղեն ըխալիրան: Միհետ էլ կ՛ումըշնեն կօրալ ա, շօռ կ՛ալալ յը՛կալ ըն տը՛սալ՝ ըստըղես ըխալիրին դըրաղեն նըստօտած: Էլ խօսկը էրկու չըն ըրալ, քը՛ցալ ըն մըսըրհաթ ըրալ, քօչնլ յը՛կալ: Ըստը՛ղերք էլ առաչ սաղ սըզնու քօլեր ա իլնլ, կըտօրալ ըն, թիմիզցըրալ, շեն շիննլ, անումըն էլ տիրնլ **Սըզնեք՛:**

2(78). ԽԱՉՄԱՉ, ՍԱՐՈՒՇԷՆ, ՍՆԻՔԻՍՆՇԷՆ

ա) Իրանումը իրեք ախալեր ըն իլնլ ըպրելիս՝ Խաչին, Սարօն, Սնըքիսը: Վեր Շահ Ըբասեն կըտօրածը ըսքըսալ ա, ըտահանք քօչնլ ըն, ձըննց խօնցալը, թուռներավը յը՛կալ Ղարաբաղ: Ըստը՛ղ մարթա մին շեն ըն շիննլ: Խաչուն շիննժ շենին անումը մընացալ ա **Խաչմաչ**, Սարօվենը՝ **Սարուշեն**, Սիքիսինը՝ **Սնըքիսնշեն**: Էս իրեք շենին ժողօվուրթըն էլ թուփ ըն տը՛ռալ, Սարուշեն մին յը՛խժե շիննլ, անումը տիրնլ **Ամենափըրկիչ**:

* * *

բ) Խաչմաչա անումը լիհնն ընդի չըն տիրնլ: Էտ անումըտ Ըստուժանա տըվօվի յա: Ըստը՛ղ վեշ մին վախտ մուսուլման ապրալ չի, միշտ հալեր ըն իլնլ: Ըտըրա հը՛տե էլ Ըստուժեն հիրիշտըրակը շենին չժօրք՝ ընգ՛ննին խաչեր ա տուվալ, շենը թօղալ խաչու մաչի: Անումըն էլ ըտըղատ մընացալ ա **Խաչմաչ**:

ՇՈՒՇՈՒ ՇԻՋԱՆ

2(79). ԳԱՐԱԳԸՇԼԱԳ

Էս անումը Լենկ-Թեմուրեն վըխտանց ա: Էս օյինբազը վեր ախալարքըս տըկըտըլեր ընելալ հըսալ ա մինչեվ ըստը՛ղ, կըրը՛ցալ չի հըլերեն յը՛խնե, ըստը՛ղ էլ վը՛են նա կացալ: Մին թօրք ա մուտացալ, թա.

- Լենկ-Թեմուրըն ապրած կենա, յէս էտ շինացուց լ՛ավ ըմ ճինննչում, ըտահանք շատ ըն դօչաղ, խօրուրթ կըտամ՝ նի չը կ՛աս, տիժըրօթուն ըս քըշիլնն: Թեմուրը կըտաղալ ա, նըրնընը տուվալ կըլխեն: Ասալ ա.

- Վեր Աստուծ էլ քըշանա, յէս բիդի էտ կարա (սը՛վ) դըշլադը (շէն) պըրիշակ շիմիմ:

Ըտըդատ էլ շէնին անումը մընացալ ա **Ղարադըշլադ:**

2(80). ԿԱԼԱԳԱՐԱՍԻ

Շէնան յը՛րը մի՛ն սար կա՝ ասում ըն Հաչա քար: Լէնկ-Թէմուրը ձընան գորքավը վեր հըսալ ա ըտը՛դ, սը՛րտ չի ըրալ՝ քըշանա շէնը, ասալ ա.

-Նի մընէլը հիշտ ա, տ՛հու կ'անը՝ տիժեր:

Հա՛ն ասալ ա, հա՛ն էլ թառաչ քաշան, թա՝ գալա դարասի (մընացած ծ՛ծր): Ըտըդան ա շէնին անումը տը՛ռալ **Կայադարասի:**

**ԼԵՌՆԵՐ, ԲԼՈՒՐՆԵՐ, ԺԱՅՌԵՐ, ՔԱՐԵՐ,
ՉՈՐԵՐ, ԳԱՇՏԵՐ, ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐ,
ՏԵՂԱՄԱՍԵՐ, ՃԱՆԱՊԱՐՀՆԵՐ**

ՀԱԳՐՈՒԹԻ ՇՐՋԱՆ

2(81). ՏԻՉՆՓՆՆԳ/ՏԸՉԱՓԱԳ

Գտնվում է Խծաբերդ, Տումի, Սարինշեն գյուղերից որոշակի հեռավորության վրա

ա) Վեր կըռապաշտնեն ցի յըն տը՛ռալ Հննդր՛նթ, մի՛ն դաշանգ՛ կընգա կ'երի յըն յեր կալան: Ըտըրանց կամանդիրը կըծանցալ ա էտ կընգանը յըրա, ձըլը՛ցալ ա՝ գոռալ փըսակվէ, ամնա էտ նըմուսալ օղլուշադըտ չ՛նկիլանն նըհէտ ինքը՛ր ձընան գիլըա-գիլըա յա ըրալ: Քըշէրը ըտըրա անընըն ա ջանէն պըտըռնէն ըսքըսալ ա լ՛նս տալը: Էտ կամանդիրըտ էտքանը վեր տը՛սալ ա, ձընան սաղաթնէրէն նըհէտ հավադը փօխալ ա, տը՛ռալ քըրիստօնյա: Խաբարը վեր հըսալ ա տահանց թաքավէրին, իլրիհանը հըրամանք ա տուվալ, վեր լուխչին ըսպանին: Կամանդիրին, ձընան տըղօրանցը, սաղաթնէրէն ըսպանալ ըն, մէյդէրը փանդու մընան տիրան կ'ծրու, մի՛ն էլ ցօրնու տիգէրու յըրա, կըրակ տուվալ: Էտ վըխտանց էլ սարէն անըմը մընացալ ա **Տիգանիմը:**

Ըսէս ըն՝ առաչ վընընծանդըր կընանէք՛ը կ'ասս ըն լանը ըստը՛դ, վը՛դը քընդիս. հու ցօրէն ա լանը քըթընանս, գ'իդան վեր տըղա յա պիլլանն, հու կ'ծրէ՝ ախչիգ՛:

* * *

բ) Տումըցէ մի՛ն կընէգ՛ ա լանը՝ Բաքու ըպրէս: Մի՛ն օր ըտըրա խօխան ագառմիշ ա լանը, ընգալ բալնիցա: Էլ դօխտուր չըն թօղալ, պէրալ ըն, վեր պըժըշկէ, վէշ մի՛նը կըրը՛ցալ չի, լօխ ծիրքընէն թափ ըն տուվալ, դըրադ կացալ: Ախըրը, էտ կընէգ՛ըտ տը՛սալ ա, վեր խօխան էն ա ասօր-էք՛նը ընգած, ճարը կըտըրած՝ օշը բիդի Տըզըփադա թանընփըն ա ըրալ, ըղանչանք-պըղատանք ըրալ.

- Ա՛ Տըզափադ, իմ իրը՛սըս քու վը՛ննանըտ տակը, վէշ մի՛նը ին՛ն ումէյ չի տաս,

սաղ բըլէս անա ծէրք ըն քաշնլ, իմ ումըդատըդըս տու վըս մընացալ, խօխասս սըղըցըրու, մին վըխչար յօր օնիմ կ'ամ վըտքըտ, մատաղ անիմ:

Էտ ա, վեր ասալ ա. մին էրկու օրըմը խօխասն սըղացալ ա, տըռալ բնլընլ:

Տըզափադ սարը ըտի սօրփ ա. խըդճ բէք'մըտէն վէզը կըղոկըցընէ, թնք'ի հուվատաս, մատաղ անիս:

2(82). ՀԸՐԹՆԸՔԱՐ

Գրնվում է Ծամչոր գյուղի մերչակայքում

Լէնկ-Թէմուրէն վախտերքը Ղարաբաղ էրկու հարուստ, ըստուծասեր իշխան ա ինիս՝ մինը խըծըպըրթեցէ, մինը՝ ամարասցէ: Ամնա յըք տըէս, վըր նւտոնց խօխա չի ինիս: Ուտոնք ալ վմրին սօրփ ըն ք'իս, դանչանք ըրիս, վըր Աստուծ նւրանց մինին տըղա տա, մինին՝ ախճիգ՝, փըսակին, պարիկըմէթուն անին: Մին օր ալ դանչանքը տըղ ա հըսնիս. ամարասցուն կընէգ'ը ախճիգ՝ ա պիրիս, խըծըպըրթեցունը՝ տըղա: Վըր կ'աս ա հըրթընքէն վախտը, խըծըպըրթեցէք ք'իս ըն Ամարաս, օխտը օր, օխտը քըշէր հըրսանէք՝ ըրիս, հարթը յօր ունիս կ'աս: Հըսնէլու յըրա էս թումբէն նըստիս ըն, վըր դինջանան: Մին ալ տըսնաս ըն՝ չօրս դօլան ք'նլըդէրը յըրա տուվէն: Դէ էլ հ'ինչ, մըկըռնէն լօխ կուտուրվիս ըն, հուվէր էլ կըրիս ա, փըխչիս ա, կըլօխը ըզըղիս: Հարթըն ա փըսան տըսնաս ըն, վըր էլ թնիս չի կա, պիցըրնաս ըն քըրծէն պըտօկը, դանչանք ըրիս Ըստուծէն, վըր նւրանց ըզադէ: Աստուծ ըսկընաս ա, նւտոնց պիցըրընիս նւրան կօշտը: Ք'նլըդէրը էտ վըր տըսնաս ըն, մընաս ըն քար կըտրած: Էտ վըխտանց ալ էս քըրծէն անըմը տինիս ըն **Հըրթըրար:**

2(83). ՍԱՆԴԻՆ ԾԾՐ

Գրնվում է Հին Թաղեր գյուղի փարածքում

Թըղըրթեցէք՝ լօխ ըտըղան ըն լնլ սինդըքարեր պիրիս: Աննտ լ'իհա հնլըր սինդըքար ա լնլ հարկավէր, ասալ ըն.

- Ք'ինի՛ նէրթէ ծծըր, ընդըղ յաման սննդու քարէր կա, հանց ա լ'իհա սինդըքարու ծծըր ինի: Ըտըրանա յէ էտ ծծըրին ըսէս ըն **Սանդին ծծըր:**

2(84). ՄԻՏՕՎԷՆ ԿԱԼ՝

Գրնվում է Թաղասեռ գյուղի փարածքում

Ք'ծինա վախտը, վէր Թըղասըէն տիլիփօնը-զատը մնլնք չի լնլ, Միտօվ ընըմավ մին մարթ ծօզնլ ա սաղ շինանցուց հնմէցիք՝ անէ նւրան տըղէն հըր-սանէք'ը, նըղացալ ա՝ սաղ շէնը շօռ կ'ա, լօխճին մին-մին դիյօղ անէ, պիցըրացալ ա շէնին ամմէնապէցնլը կալ'ը, ընդըղան հարայ տուվալ.

- Ա՛ ժուղօվուրթ, հէ՛յ, էք'նլ տըղէս հըրսանէք'ըն ա, նւրոկ'նլ, վէր հիյվըննէն տըղվարիք՝, լօխ կըկ'ա՛ք մէր տօն:

Ըտըրանա յըտըր հնլըր տան մին ուրախութնլն ա լնլ, ըտի յա դիյօղ ըրալ: Ըտըրա դնրդնն էլ էտ կալ'ին անըմը մընացալ ա **Միտօվէն կալ՝:**

2(85). ՀՕՌՈՒՆ ԱՐՏԷՐ

Գտնվում է Թաղասեն զյուղի մերձակայքում

Ըստը՛ղ առաջ հռուտ ա լնլ: Սավէտին վախտը հռուտը կըտօրալ ըն, խաղվու բաղ քըցնլ: Յը՛տնան էլ բաղէրըն ըն քանղնլ, տը՛ղը արտէր ըրալ: Աննա մին ա, միհէնգ՛ էլ ըտըղէտ ըսէս ըն **Հօռուն արպէր:**

2(86). ՔԸՇԿԸՌ-ԱՎՈՒՆ ԱՐՏԷՐ

Գտնվում է հին Թաղասենի՝ Հեն շենի մերձակայքում

Ըսէս ըն՝ տականան ըստը՛ղ քըրքարօտ տը՛ղ ա լնլ՝ քարը քարավը տուված, քըշկըռված: Էտ քարէրըտ լօխ քանղնլ ըն, թիմիգըրալ, տը՛ղը արտէր վարալ: Անըմըն էլ էն քըշկըռված քըրէրէն դնրղնն մընացալ ա **Քըշկըռավուն արպէր:**

2(87). ԾԸՌ-SOS ՔԱՐ

Գտնվում է Վարդաշար զյուղի մերձակայքում

Էտ քարը էն ա Վըրքընըշատա տիյը՛րը՝ մին պէցնըր տը՛ղ: Էտ տը՛ղը էնքան պէցնըր ա, վէր վէշ մինը կըրը՛ցալ չի՝ պիցըրանա, մինակ արծիվնէն ըն լնլ թնտ ինիս: Յը՛տնան, վէր մարթիք՛ պիցըրացալ ըն, տը՛սալ ըն՝ ըտը՛ղ մին մը՛ծ քար կա՝ յըրան շատ արծիվու ծըտ: Ըտըղան էլ անըմը մընացալ ա **Ծըրպօր քար:**

2(88). ՌՌՒՍԷՆ ՅՈՒՐԳ

Գտնվում է Թաղասեն զյուղի մերձակայքում

Ռուսէն տասըմիհինջի բանակը վէր հըսալ ա Հնդընը, առաչի դծըմըն ըտը՛ղ ա վէր յը՛կալ: Էտ վախտըն էլ մին ռուս սալդաթ ա ըտը՛ղ գօհվալ: Ըտըրա անըմը վէշ մինը գիղննցնլ չըն, լրիս թաղալ ըն, ըտըղէտ անըմըն էլ տիրնլ **Ռուսէն յուր:**

2(89). ՄԷՉՈՒՆ ԱՐՏ

Գտնվում է Պլեթանց զյուղի մերձակայքում՝ զյուղի ներկայիս գերեզմանոցը

Մէհէտ Պիլիթննուց մի մը՛ռալ ա լնլ, գիղննցնլ չըն, թա ըշտը՛ղ թաղին. ք՛ծհնն հինգիստին տը՛ղ չի լնլ: Շիմըցէք՛ վըրհաքվալ ըն, վէր մըսըրհաթ անին, թննգնն հինգիստատը՛ղ ճօկին: Մէժլում ընըմալ մին մարթ ա լնլ, տը՛սալ ա, վէր վէշ մինը իւզիս չի՝ իւրնն վը՛ղան տա, ասալ ա.

- Յը՛տն շէնին յը՛րէ թիրափէ արտըս ծէգ ըմ տաս, քը՛ցէք՛ հննգիստ շիմը՛ցէք՛: Ըտի էլ ըրալ ըն: Թննգնն հինգիստին անըմըն էլ մընացալ ա **Մէջուն արպ:**

2(90). ՅԸՂՆԱՔԱՐ

Գտնվում է Պլեթանց զյուղի փարածքում

Առաջ օխտը յէղնիկ կիսա ըն լնլ ըստը՛ղ: Քըշընաս ըն լնլ, Յը՛խէն ըխպիրնն ճնըր խըմէս, պիցըրնաս, ըստը՛ղ գիւտ-գիւտ վը՛ննը կընաս: Մէհէտ մին վը՛րսկան յըրա յա ըրալ մինը վէր քըցնլ, ըտըրանա յը՛տը էլ ըստը՛ղ յէղնիկ չի ըրվացալ, ամնա քը՛րծէն անըմը մընացալ ա **Յըղնաքար:**

2(91). ԿՈՒՏԱՆԻ ՔԱՐԷՐ

Գրնվում է Տոդ և Թադուր գյուղերը բաժանող շորում

Բուդան մին քանե հետ մըժ գորքավ կ'ասա ա, վեր Քրքէշ պերքը յօր օնե, ամնա ըշտը՞դ. ամնեն դժնըմ քրքէն քրխես ըն, յը՛տ տաս: Մեհետ էլ վեր փուրցիս ա, աննալ չի կ'ասա, հրրամանք ա տաս, վեր ծծորը քարավ լրսնին, հրվրսրըրընին պերքին: Դէ էտքանըտ քարավ կըլրսնըվէ՞. հիշքան ըծես ըն, էնքան կըլօխ ըն ընգրնես, վեր տա աննալ կ'անի պեն չի: Միհեց՛ էլ էտ քարերըտ էն ա կընաս, ըտըդէտ անըմըն էլ մընացալ ա **ԿՈՒՏԱՆԻ ՔԱՐԷՐ:**

2(92). ԻՔՍԱԿՈՒՅ ԿԱՐՄՈՒՆՉ

Գրնվում է Տումի գյուղի մերձակայքում

Առաչ Տումա մօտե Իքսակ ընըմավ մին շեն ա լնալ: Դնւնըննեն էտ շենը փուշըրըրալ ըն, շիննցնոց քըցնալ ծըմըկնեն: Մին քուր, մին ախպեր ըն լնալ, նրնր կուրցըրալ ըն, ընգալ ծրնոշ շեներ: Ըրկօքան էլ դարիքթունում ըն մըծացալ: Մին օր էլ պըտահալ ըն, նրնր ճինննչնալ չըն, փրսակվալ ըն, պայման կապալ, վեր ք'ինին նրննց վնթննը քրքէնան: Յը՛կալ ըն, հըսալ նրննց շենը, տը՛սալ քօլերը, սարերը, ծծրերը ծանօթ ա: Մի պատավ կընե՛զ՛ ըտըկ-ատակ ա ընես, նաղ ընես, վեր տահանք քուրըախպեր ըն. վեր փրսակվալ ըն, մըժ մէխկ ըն ըրալ, բիդի ք'ինին Քրքէշ վանքէն դերին կօխկը, մէխկերը քավին: Ք'իս ըն, դերը ըսկընաս ա, թա.

- Աստուծ ծեր միխկերեն թօղութնն կըտա մինակ էն վախտը, վեր մին թինգ'անուց հիշադակ թօղիք՛ ծեր շենին ժողովուրթեն:

Քուրըախպեր մըլըհաթ ըն ընես, նրննց փուլերավը Իքսակ կ'ը՛տեն յըրա էս կարմունջը շինիս:

2(93). ՊԸՌԸՎԱԼԷՆՉ

Գրնվում է Տումի և Մեծ Թադեր գյուղերի մերձակայքում

Ըտը՛դ առաչ Գագիկ թաքավերեն թաքավերութննըն ա լնալ: Էն գըմե դօլեն էլ թաթար-մօնղօլենն ըն լնալ նըստած: Էզգանան Գագիկ թաքավերը տահանց յըխնես ա լնալ: Էտ էլ հո՞ւնց. մեր թաքավերին մին հավադարիմ պատավ ա լնալ, ք'իս ա լնալ դնւնըննուն կօխկը, ըտըրանց գօրքեն, թրփննգ'էն խըրըրնեն գ'իդնա, կ'ասա տը՛դը-տը՛դէն լօխ նաղ ընես: Ըտըրա դնրդնն էլ Գագիկ թաքավերը պըռավեն շատ ա լնալ սիրիս, համ էլ ամնեն դժնըմ վը՛սկէ տաս: Պատավըն էլ աշկը ծակ ա լնալ. մի քանե վըխտանը յը՛տը ըսքըսալ ա ըստըդէս խըրըրնեն էլ դնւնըննուն ասէլը: Խաբարը տարալ ա՝ վը՛սկէ յօր կալնալ, խաբարը պերալ՝ վը՛սկէ յօր կալնալ: Մին օր էլ մին ջննիլ դիյօղ ա ջիհնալ, թաքավերին ասալ: Գագիկ թաքավերը կըտահալ ա, էլ խօսկը երկու չի ըրալ, հրրաման ա տուվալ, վեր պըռավեն ճէլլի քրքէնան, ըսպանին: Ջիհիլնեն յը՛կալ ըն ըտը՛դ պըռավեն փըռալ, ըսպանալ, էտ լենջըմըն էլ թաղալ: Չըքէլննը միհեց՛ էլ ըտըդէտ անըմը մընացալ ա **ՊԸՌԸՎԱԼԷՆՉ:**

ՄԱՐՏՈՒՆՈՒ ՇՐՋԱՆ

2(94). ՉԱՆՆՔՈՒՆ ՅԱԼ

Գրնվում է Սոս և Ծարպար գյուղերի մերձակայքում

Սուսը՛ցէ Հննթննին օխտը խօխա յա ինում՝ մին ախճիգ՛, վէց տըղա: Էտ տըղէրքը լօխ դօչչաղ ըն ինում, ամնա տահանց անա կուճինը լօխճին քըխտում ա տանում: Էնքան կուռնումը ինում ա, էնքան ազղուն ա ինում, վէր անումը տինում ըն **Չաննքի**: Էլ պարսիկ, էլ քօրք, էլ զիրք-զիրիլ, վէր ըսկանում ըն, քա Չաննքին շէնումըն ա, սըրտ չըն անում, քա էտ սըմքէրումը ըրվան: Դէ, Չաննքուն բօզ ծիյին անա էլ խուսէլի չի. մին քըռչկան, մին մաստուն, մին Քուռկիկ-Ջալալի, վէր լրհա ըսքիտէն նըրէտ խաղ ա անում, օզնն վախտը Չաննքուն հըսընում հարկավէր տըրը: Սին օր էլ, հունց ա պըտահում, Չաննքին քընննում ա Դալա, կ'ամ տըրսնում՝ ծըվվօնը-ծըկըլթօնը ընգած շէնը, քա քօրքէրը յէկալ ըն, շէնին հիյվըննէն քըշնլ տարալ: Չաննքի, տու Չաննքի, նըստում ա ծին, ըտահանց հըրտան ընգում: Թա քանէնին ա գընլըխարավ անում, քանէնին վէզը կըտում, քանէնըն ա վախան նըրէտ սըրտահանք տըրնում, գ'օրքագ'օր ինում, Աստուծ կըգիղա, ամհա տահանց անա էրկունը քօլէն քըմըկին կ'օղըլ ըն կէնում, վէր Չաննքին քըշանում ա յալը, քա հէլվանը յէտ տա, քըմական տընս յըրա յըն անում, վէր քըց'ում: Էտ չըխանց չըքէլանը ըսօր էտ ըսպանված տըրէն անումը մընամ ա **Չաննքուն յալ**:

2(95). ԽԱՉԻՆ ՏԱԿ

Գրնվում է Հերիեր գյուղի փարսածքում

Ըստըրդ առաչ մին մը՛ծ կաղնէ յա իլնլ՝ տակէն էլ մին խաչքար: Սավէտին վըխտէն կաղնէն կըտրալ ըն, խաչքարըն էլ կուտըրհատալ, ածալ ծծօրը: Ամհա մինչէվ միէնգ՛ էլ ժուղօվուրքը ըստըղէս ասում ա **Խաչին փակ**:

2(96). ԾՐԾԱՔԱՐ

Գրնվում է Խերխան գյուղի մերձակայքում

ա) Էս մին քըրծ ա: Հըռնանցէ վէր յէշում ըս, հանց ա կընէգ՛ ինի՝ խօխան տծշին կալնն: Տընշէրան էլ ճընր ա կըթկաթում: Ասում ըն՝ մէհէտ մին հառհնը ըսկըսվօրը ծէրքէն շատ տընջվիլանը յէտը խուխէն յէր ա կալնլ յէկալ ըստըրդ, էլ ուզըրցալ չի յէտ տըրննա, դաչանք ա ըրալ Քիրսիին, վէր ընրնն ա խուխէն քար շինի: Քիրսը խընթիրքը կըղարալ ա, համ էլ հանց ըրալ, վէր ըտըրա ծըծէրան ճընր ա տընս յէկալ: Ըտի ըստըրդ տըրնալ ա սծրփ: Հընր տծշ ցըմաքում ա, խօխան խըտտած՝ կ'ամ ա Ծըծըքարէն ըռաչին չօքում, աղօթկ անում, էտ ճիրան խըմում, համ էլ քըսում տծշէրը, վէր կաթնը շըտանա:

* * *

բ) Սին խըրդը կուրցըրած կընէգ՛ ա ինում՝ մին լնչնն, մին կապը կըլխավը տըված: Որնն քընըփին պընընն ա քօղում ըստըրդ, ինքը քընննում: Ըստըծու

փիսրն ա թրվամ. էտ քր՛րծէն ծըծէր ա տամ, կաթնը տո՛նս քըց՛ում, խօխան օտում
ա մըծանում: Ասում ըն՝ էտ վըխտանց ա էս քր՛րծէն անումը տը՛ռալ **Ծըծարար:**

2(97). ԾԸՎԷՐԷՆ ԽՈՒԹ՝

Գրնվում է Հաղորդի գյուղի փարածքում

Առաչ էս սարը էն ա իլնլ ծըմակավ կալնծ: Սարէն պըտօկըն էլ դո՛ւզ տը՛ղ ա:
Էտ դո՛ւզնընը էրկու գ՛օլ ա իլնլ կույացած: Ամը՛ռնը կ՛ումընէն ըրածալ ըն, յէկալ
էտ գ՛ուլէրումը պըրանալ: Էտ գ՛ուլէրէն էլ **Ծօվէր** ըն իլնլ ըսէյիս, ըտըղատ ա
սարէն անումը մըմացալ **Ծըվէրէն խոթ՛:**

2(98). ԱՎԱՆԱ ՔԱՐ

Գրնվում է Հաղորդի գյուղի մերչակայքում

Ասում ըն՝ Ավան Յուզբաշին, մինէլ Թարխան հնրոնրապէտը էտ քարէն
քըշտին կըռը՛վ ըն ըրալ պարսիկնէրէն նըհը՛տ, յը՛խնալ, քարէն յըրա կ՛իրիլ
տըվալ էտ պատմութիւնը: Ըսօր էլ մըմամ ա էտ քարէն յըրա կ՛իրվնծ տառէրը:
Ավան Յուզբաշուն ընուման էլ էտ քարէն անումը տիրնլ ըն **Ավանա քար:**

2(99). ԳՆՎԼՆԻ ՏԸԿՂ

Գրնվում է Հաղորդի և Մուշկասպար գյուղերի սահմանում

Ըստը՛ղ հարուստ, պիրքատու վը՛ղ ա, ըտըրա հը՛տէ էլ հուղուրտը՛ցուց ա
մուշկըպըտը՛ցուց մաչը էզգանան կըռը՛վ ա ընգալ. մուշկըպըտը՛ցէք՛լ ասալ ըն՝
մէրըն ա, հուղուրտը՛ցէք՛լ թա՛ չէ՛, մէրըն ա: Ըտի էտ վը՛ղէն դնրդնն էնքան դավի
ըն տըվալ, կըռը՛վ ըն ըրալ, ո՛ւրոնր յըխա կացալ, վէր ըտըղէտ անումը մըմացալ
ա **Գնվլնի տը՛ղ:**

2(100). ՄԸՀԱՍԸՆ

Գրնվում է Աշան և Նոր շեն գյուղերի սահմանում

Առաչ ըըընը՛ցէք՛լ ա նօրշինացէք՛լ էզգնննն վը՛ղու դնրդնն ըստը՛ղ կըռը՛վ
ընէյիս ըն իլնլ: Միհէտ էլ կըռվէյիս վախտը մարթ ա ըսպանվալ: Էտ օրվանից էլ
կըռը՛վ-գատ չըն ըրալ: Ըստըղէս անումըն էլ տիրնլ ըն **Մըհասը՛ն** մահու սը՛ռ:

2(101). ԸԽՃԸԿԱՊԷՐԹ

Գրնվում է Բերդաշեն գյուղի դիմաց

Ասում ըն՝ շատ առաչ ըստը՛ղ մին դաշննգ՛ախճիգ՛ ա ասրալ: Հա՛մ դաշննգ՛
ա իլնլ, հա՛մ դօչչաղ: Դո՛ւշմնն-հարամի հու տը՛սալ ա, օգնլ ա տըրանա, ամհա
ախճիգ՛ը յօխճին յէտ ա տըվալ. ինք՛ը ո՛ւրնն նըշննածէն ա իլնլ սիրիյիս: Վէր
տը՛սալ ըն՝ կարում չըն, գօրք ըն հըվաքալ, յէկալ կըռը՛վ: Կըռվումը շատ ջիհիլնէ
յըն ըսպանվալ, ըտըրանց նըհը՛տ էլ՝ ըխճըկանը նըշանածը: Ախճիգ՛ը էլիս չի
յէնթարկվալ, պիցըրացալ ա քր՛րծէն պըտօկը, ընդը՛ղ պէրթ շիննլ, կըռը՛վ
տըվալ: Վէր տը՛սալ ա՛ էլ ճար չի կա, ո՛ւրնն քր՛րծան թօղ ա ըրալ, ընգալ ծօ՛րը,
մը՛ռալ: Էտ վըխտանց էլ պէրթին անումը մըմացալ ա **Ըխճըկապէրթ:**

ՄԱՐՏԱԿԵՐՏԻ ՇՐՋԱՆ

2(102). ՃԵՐԱՊԵՐԹ

Գրնվում է Թարթառ գետի հովտում

Թ՛ՆԼԻ Արզունան ընունավ մին ղոչաղ մարթ ա իլնլ: Էտ մարթը Թ՛նրթնն կ՛ը՛տեն ղըրաղեն մին պերթ ա շիննլ, էտ պերթին միչավը մին հըղէ տարալ կ՛ը՛տը՝ ճ՛ՆԼը յօր ունիլի հետի: Վար տաղատ ամնեն ղ՛ժն՛ՆԼ ճ՛ՆԼը ըն յօր օնում, ըտըրա հետի յէ էտ պերթէտ անումը տիրնլ ըն **Ճըրապերթ**:

Ասում ըն՝ մի հետի թըշնամին վար տը՛սնում ա՝ կարում չի պերթը յօր օնէ, ճարը կըտրած՝ շըրճապատում ա, վար պերթին մարթիք՛ը սօվան մը՛ռնեն: Ամնա ղէ ճըրապերթցիք՛ ho մենակ ղօչաղ շը՞ն, խելունք էլ ըն՝ ամեն հինչին փանըր Գ՛իղ՛Ցղ. պիրում ըն, պերթումը հիշքան կէր ա ինում, տ՛ՆԼ տամ մին աշկարա տը՛ղ, ըսքըսում մաղէլը, յննի ք՛ի նլլիր ըն մաղում: Թըշնամին տը՛սնում ա, վար տահանց հնլն նլլիր շատ օնեն, հնք՛ի ծալում ա, կօխում քամակը, ըտըղատ հնշտնփհնշտնն քաշում:

2(103). ՄՐՈՒՎԸՆ Ա Ք՛ՆՓՆՁԸ

Առաջինը գրնվում է Մարտակերտի, երկրորդը՝ Գանչակի շրջանում

Մին վըխտէ Ք՛նփննը էնքան պէցրու վա իլնլ, վար չօրս ղօլէն յըրա շօխկ ա քըցնլ, թօղալ չի, թա ըրէվու իրէս տը՛սնան: Հիրէվան շինէրէն ժուղօվուրթը, ճըրընէն կըտրած, ք՛նցնլ ըն Մըռավէն վը՛տքը, մատաղ ըրալ, ղաչանք ըրալ, վար ի՛րննց ըզաղէ էտ պըտըրհասան: Մըռավը ռազի յա կացալ, Ք՛նփննին ծէն տուվալ կըռը՛վ: Ըռաչի թըխը Ք՛նփննին ա ինգ՛ալ: Էն ի՛րննն ցէտը յըրա յա ըրալ, Մըռավէն ծախի կօխկը կօտրալ: Մըռավը ցավան պըռանչալ ա, կըտաղալ, թօրը տ՛ՆԼ կալալ, հիշքան օժժումը կա՝ վար թըխալ չի՞ Ք՛նփննին կըլխէն, փըշըթիք՛ա յա տննալ, ըտըհէնց կուճուրացալ:

2(104). ԼԷՆԿ-ԹԷՄՈՒՐԷՆ ԿԱՐՄՈՒՆՁ

Գրնվում է Թարթառ գետի վրա

Ք՛ժհննն գ՛ՆԼընց ա, ասում ըն՝ Լէնկ-Թէմուրը գօրքավը վար յէկալ ա Մարտակերտ, Թիրթննա էս ղօլը ըվէրակ ա շինալ, օզալ ա էն ղօլըն էլ քանղի, ամնա Թ՛նրթննը վըրարած վախտըն ա իլնլ, կըրացալ չի անց կէնա: Վար կըրացալ չի, հըրաման ա տուվալ, վար կ՛էտեն կըլխավը կարմունջ քըցին, անց կէնան: Վար գօրքը անց ա կացալ ք՛ացալ, մին հայ ըսքըսալ ա կարմունջը քանղիլը: Ասալ ա.

- Կարմունջը պարիկամուցնն հետի յա, էս կարմունջը թըշնամուցնն հետի յա շինած, պիտի քանղին, վար ղ՛ՆԼնննը էլ կ՛ա վէչ:

Ամնա լօխ կըրացալ չի քանղի, կէսը մընացալ ա, անումըն էլ տիրնլ ըն **ԼԷՆԿ-ԹԷՄՈՒՐԷՆ ԿԱՐՄՈՒՆՁ**:

2(105). ՀԱՅՐՈՒՆՑ ԹՈՒՄԲ

Գրնվում է Կուսասպար գյուղի մերձակայքում

Իրանա Ղարաղաղ ռաջօնումը մին մըժ, հարուստ ազկ ա իլնլ՝ Հայրունց ազկը: Ըտահանց մին դաշննգ՝, հնրի-մնլնք՝ ախճիգ՝ ա իլնլ: Իրանա շահը, վար էտ ըխճրկանը տըսալ ա, մընացալ ա հըյիլ-մայիլ կըտրած, օգալ ա՝ ծէրքը քըցի: Ըխճրկանը հնրը մընացալ ա էրկու կըրակու դաթում. տա վէչ՝ վայ ա, տա՝ ըխճրկանան պիտի ծէրք քաշի: Անա ժուլիգ՝ մարթ ա իլնլ, ք՝նցալ ա շահէն կօշտը, թա.

- Շահըն ապրած կէնա, ախճիգ՝ըս ք՝ըգ փէշք՝էշ, ամա խընթրում ըմ՝ էրկու օր վախտ տաս, պըղրաստվէմ, տէփավ-գուննավ հըղէ տիցիմ:

Սըհէնց խըփիլնմ վ՛ամ ա տօն, ազկը-ծուպը վըհաքում, փախչում կ՛ամ միհէնգ՝վա Կըսըպատա աշի ընգ՛ունիմ՝ էս թումբումը, վէր կ՛ամ: Էտ չըխտանց էլ թումբէն անումը մընամ ա **Հայրունց քումբ**:

2(106). ՔՕՔՍԷՆ ԿԷԾԱՆ

Գրնվում է Վերին Հոռաթաղ գյուղի տարածքում

Էս կէծանը Յէրէ Հոռաթաղա տանում ա Վանք: Վար հագար ինը հնրնէր ինննսնուէրկու թըվին Քէրօլան Քօքսը յէկալ ա Հոռաթաղ, շէնումը մաշին չի իլնլ, վար ք՛ինա Վանք: Հոռաթաղէցի Լավօկը տըրախտըրավը էս կէծանը պնցնլ ա, վար Քօքսը ք՛ինա: Էտ վըխտանց էլ ժուղօվուրթը կէծանէն անումը տիընլ ա **Քօքսէն կէծան**:

2(107). ԹԸՎԱՅԱՔՅ

Գրնվում է Մոխրաթաղ գյուղի մերձակայքում

Մէհէտ մին մարթ կ՛ամ ա, վար ըստէղան ցաք՝ կըտրէ: Լըհն ըսքըսում ա, փօշը մի յա մընում մանը: Տըհէնց էրկու հէտ, իրէք հէտ, էս մարթը կըզընվում ա, թա.

- Թո՛ւ, ա՛ ցաք՝:

Տըհէնց էլ ըստէղէս անումը մընամ ա **Թը՛վաքսք՝**:

2(108). ՍՈՒՅՈՒԹ ԾԼԱՆ

Գրնվում է Հաթերք գյուղի մերձակայքում

Ասում ըն՝ մին վըխտէ ըստէղավ թօրքու քօշ ա աս կացալ, ըտահանց միչին էլ մին սէյիղ ա իլնլ, էս հննմն տէղը գ՛օռքագ՛օռ ա տննալ: Էլ տարալ չըն ինրնն վնթննը, ըստէղ էլ թաղալ ըն: Յէտնան մննթ ա տննալ. ք՛ինօղ-կ՛ըվօղ մին քար ա շըպըրտալ, քըցնլ սէյիղին գ՛օռէն յըրան: Ըտըհէնց էլ քարէրը վըհաքվալ ա, անումըն էլ մընացալ **Սույոթ ծլնն**, յննի ք՛ի՝ սէյիղին մը՛ռած տէղ:

2(109). ԲԱՊԷՐԸ ԿԸՏՕՐԱԾ

Գրնվում է Հարությունագունէր գյուղի մերձակայքում

Մըհէտի իրէք բնգ՝ խուսկըրնէն մին ըն անում, կ՛ամ, վար ինրթննակ՛ու-մըրէցուց թըլանէն: Շիննցիք՝ դույուղ ըն ջիհում, թուփ տննում, ըտահանց

խորհե՛ք տամ: Վար բնագ՛երը փախճում ըն, մին քանի ջնհիլ հիտըռնէն պահում ըն, ըստեղ իրէքանց էլ ըսպանում: Էտ ըսպանած տը՛ղըն ա, վար չըքանց միհէնգ՛ ասում ըն **Բնագ՛երը կըբորած:**

2(110). ԳՈՒԼՄԵԼԻՔ՝

Գրնվում է Ղազանչի գյուղի մերձակայքում

Մին ջնհիլ ախճիգ՛, մին ջնհիլ տըղա յըն իլնլ՛ Գ՛նլլին ա Մէլիք՛ը: Ըտահանք ձըրձըր սիրիլիս ըն իլնլ, էգննան կ՛նլիս ըն իլնլ ըստեղ, սէր ընէլիս: Մէհէտ էլ, հունց ա պըտահալ, ձըրձըր կուրցըրալ ըն, ըսքըսալ ծէն տալը.

- Գ՛նլլի՛, հէ՛յ, Մէլի՛ք՛, հէ՛յ:

Ըստեղէս անումը ըտըրանա էլ մընացալ ա **Գ՛նլլէլիք՛:**

2(111). ՄԻՐԶԱ Գ՝ԾՐՄՆՁ

Գրնվում է Չղրասն գյուղի մերձակայքում՝ անբառի մեջ

Պարսիկնէն վար յէկալ ըն՝ խարջերը վըհաքէն, ըտահանց միչըռնէրումը մինը իլնլ ա՛ անումը **Միրգա:** Էս Միրգան ժուղուվուրթէն շատ ա չըրչարալ, խարջու տակ քըցնլ: Ըտըրա հէտի էլ ըսպանալ ըն, պիրալ էս թումբումը՝ ծըմակին մէչին, կ՛աղալ: Խարջ վըրըքօղնէն Միրգին վար շատ շօռ ըն յէկալ, քըթնլ չըն, ասալ ըն՝ Միրգա գ՛ծրմննգ (Միրգան ըրվամ չի): Ըտեղան էլ էս թումբէն անումը մընացալ ա **Միրգա գ՛ծրմննգ:**

2(112). ԴՈՒԳՎԷՐ

Գրնվում է Չղրասն գյուղի մերձակայքում

ա) Ասում ըն՝ Դաղիվանքա մին խաչքար ըն պիրալ ըտեղ տիրալ, ըտըհէնց էլ տննալ ա սօրփ, անումըն էլ՝ Դուղվէր: Աննթ ա տննալ՝ ք՛ինօղ-կ՛իվօղ ըտեղ փննդի մին պնն ա թօղում:

* * *

բ) Դուղվէր ասածը էն ա Նըհատակ յըղէցան մըխըրէ քաշ: Էտ քըրէրու թումբ ա, մինգ՛էլ մին կուճուր խաչքար: Ասում ըն՝ կանուխ մին քէր ու ախալէր կ՛ամ ըն ըտեղ, օգում ըն՝ յըղէցէ շինին: Քարէրը պիրում ըն թուփ անում, թա ըսկըսէն, թօր-քէրը յըրա յըն տննում: Ախալէրը փախչնում ա ըգաղվում, ախչիգ՛ը հըսցընում չի: Ըտըրան փիղէրավ ըտեղ թակում ըն, ըսպանում: Էտ ըխչըկանը անումըն էլ իննում ա **Դաղվէր**, ըտըղան ա ըտեղէտ անումը մընացալ **Դուղվէր:** Մինչէվ միհէնգ՛ էլ մննթ ա տննալ՝ հու վար ըտեղավ անց ա կէնում, մին փնն ա վէր քըցնում: Վար յէչիս՝ խիլլն փնն կա ըտեղ թուփ տննած:

2(113). ՄԸՐԹԸՍՊԱՆ

Գրնվում է Չղրասն գյուղի մերձակայքում

Էս անումը Լէնգ՛-Թէմուրէն վըխտանց ա: Ասում ըն՝ մին տըռնու էտ ըռնու-խըմէ կ՛նլըրտ յէկալ ա ըստեղ քընդիքար ըրալ, ժուղուվուրթէն կըտօրալ: Էնքան մարթ ա ըսպանալ, վար լիհն էս տափէն անումը տիրնլ ըն **Մըրթըսպան:**

2(114). ՍԸՌՆԱՏՕՆ

Գրնվում է Չլդրան գյուղի մերձակայքում

Սըռնատօնը մին քերծ ա: Ըտըրա ճըքէրումը սառնէ լիւլէք՝ կան, վար ըմըռնէն տաքումըն էլ հննիւն չի: Ըտըրհէնց ա անումը մընացալ **Սըռնատօն:** Ասում ըն՝ առաչ էտ սառնէ լիւլէքը, մամռումը պըտատած, տընէլիս ըն իլննի տալիս հիվընդ-նէրէն, սահանք էլ լիւլընալիս ըն իլննի:

2(115). ՔԸՉԸՂԸԿԱՊԷՐԹ

Գրնվում է Քոլայրակ գյուղի մերձակայքում

Շահէն բանակը վար կ'ամ ա Քոլատակը յօր օնում, շէնան մին յէրէտուն ջննիլ կ'էտը անց ըն կէնում, Հըրթըրքարա կօխկավը պիցըրանում քըրծէն կը-լծիսը: Քըչէրը վար կըրակ ըն անում, շահէն մարթիքը ք'ամ ըն քըրծը շըրճա-պատում: Ջիհիլնէրան օխտը օրան յէտը ըսքըսում ըն ծըրուվթունան մըռնէլը: Մին օր էլ, վար օխտը ջննիլ ա մընամ, մին քըչէղակ կ'ամ ա հացէ ծառէն վէր կ'ամ, մինգ'էլ քըչում ք'ինամ: Էտ ջննիլնէրան ամմէնամը՛ծէն անումը Մօսի յա ինում, ասմա.

- Նէրակ քըչըղակէն՝ քըչից քինաց: Պիրաք, մունք էլ ծիրքըրնէս պիցըր-ցընէնք՝, Ըստուծէն դաչանք անէնք՝, բնլք'ի Աստուծ ծէրքը մըկնէց, մէգ էլ պիցըրցըրավ:

Մին օրիշ ջննիլ էլ ասմա.

- Յէխտուտ ծըրքէրավ կարալ չընք Ըստուծու ծէրքան փըռնէնք՝, պիրաք, կուլէն տակէն պատառ ճիւր ա մընացալ, խըմէնք՝ վէչ, ծըրքըրնէս լըվանանք, յը՛տնան խընթընէնք՝:

Սօտ ա՞, դօրթ ա՞, ասում ըն՝ Աստուծ վար ըսկացալ ա, ըտահանց քըչէղակ ա շինալ, քըչըցըրալ: Քըրծէն անումըն էլ մընացալ ա **Քըչըրդկապէրք:**

2(116). ՂԸԼԷՆ ՔԱՐ

Գրնվում է Քոլայրակ գյուղի մերձակայքում

Քուլուտակա մին քանի կիլօմէտըր հէռու էրկու գըրփէ քըրծ կա: Էտ քըր-ծէրան սաղ Ղարաբաղը ըրվամ ա, ըտըրա հէտի էլ ըտէղ պէրթ ըն շինալ, վար պարսիկնէն, քաթարնէն, քօրքէրը հարձակվալ ըն, ժուղօվուրթը տըր՛սալ ա հըռուցանա, իւրննց կըլիսէն ճարը տըր՛սալ: Ասում ըն՝ խաղաղ վախտէրքըն էլ էտ պէրթըտ տիւրմա յա իլննի, հու վար նարուշէննի յա ըրալ, պիրալ ըն ըտէղ պահալ՝ դալ ըրալ: Ըտըրա հէտի անումը մընացալ ա **Ղըլէն քար:**

ԱՍԿԵՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆ

2(117). ՉՈՒՔԱՆԷՆ ՍԱՐ/ՉՕՔԱՆ ԳԱՂԻ

Գրնվում է ագաբազրված Աղղամ քաղաքի մերձակայքում

Մին ք'նսիք մարթ մին չուբանու անա կաթն ա օգիւն, չօբանը տամ չի: Էս մարթը չօքում ա, ծէրքէրը բիղի յէրգ'ինքը պիցըրցըրնում, քա...

- Աստուծո՞ւմ, վեր ինձ մին սնիրն վրէժսաբար տաս, լօխճին կաթնը կըտամ:
Հնուսնու Քնրնուստնուը ըսկանում ա, էտ մարթին չօրք ինգ՛ննին քարէրը սաղ վրէժսաբար շինում: Ք՛մսիքը ուրխանում ա, սնիրնն քըշում բիդի սարը: Քնրնուստնուը օգնւմ ա՝ փօրցի էտ մարթին, պառավ մարթ ա տը՛ռնում կ՛ամ, թա.
- Չօբան, բա՛լաս, սը՛րտըս կաթն ա օգնւմ, մին վրէժսաբար քըթէ՛, ի՛գ տօ, խըմիմ:
Չօբանը աթկազ ա անում:
Քնրնուստնուը կըզնըվում ա, չուբանէն էլ, վրէժըրնէն էլ քար շինում: Էտ օրաս տէսըն էլ սարէն անումը մընամ ա **Չուբանէն սար/Չօբան դադի:**

2(118). ԿԸՐԱՍԷՆ ԾԾՐ

Գրնվում է Խաչեն գյուղի մերձակայքում

Էս սիմթերումը շատ վը՛ղ կա, ամմա էտ վը՛ղը ընդի պըրաստօյ վը՛ղ չի, էտ վը՛ղավը երկան վախտ ժուղօվուրթը կարաս ըն իլմլ շինիլիս, ըտըրա հը՛տէ էլ տըղէտ անումը տիրմլ ըն **Կըրասէն ծծր:**

2(119). ՍՈՒԼՈՒԼ ՔԱՐ

Գրնվում է Խնչրիսարան գյուղի մերձակայքում

ա) Ասում ըն՝ ք՛ծհնա վախտէրքը մին կընէզ՛ խօրննգ՛ը իփում ա ամում դըզղանը, հացա-գատա յէլ շինում, տինում կըլխէն, վեր տանէ արտը վըրուղ-նէրէն հէտէ: Էտ էլ էն չախըն ա ինում, վեր թաթարնէն, նի տը՛ռած Ղարաբաղա շինըթկընէն, թըլանում ին: Կը՛սըհըղէննի մին երկու թաթար էտ կընգանըտ հէտան ըն պըրծընում, վեր փըռնին: Խը՛ղճ կընէզ՛ը, հափափըն ընգած, փախչում ա թումբընիյեր: Վեր տը՛սնում ա, էլ պըրծումնը չի կա, դաչանք ա անում Ըստուծէն, վեր նըրմն քար շինի: Աստուծ խընթիքը կըդարում ա: Ըտի էլ չուքօրանը միհէնգ՛, դըզղանը կըլխէն, քըրացած կէնում ա:

* * *

բ) Վեր թաթարնէն նի յըն տը՛ռալ Խունձնըստան, մին կընէզ՛ խօխան խըտտալ ա, դըզղանը տիրմլ կըլխէն, փախալ: Վեր վը՛նն ա իլմլ, բիդի յեր-գ՛ինք՛ը յէշմլ ա, թա.

- Ընիծէվուր ինիս, Աստուծ, ք՛ը՛գ հինչ ը՞նք ըրալ, վեր մէզ դմդմըգ՛նն ըս ըրալ, քըցմլ հմնդէրը:

Աստուծ ըսկանում ա, կըզնըվում, էտ կընգանըն էլ, խուխէն էլ, դըզղանըն էլ քար շինում:

Հատէ տի յա. Ըստուծէն քարավ չըն տալ, Աստուծ միշտ դնլզ ա, հինչ տի-ժըրթօրն տամ ա, բիդի տուտփուս տանիս, թա չէ՛ Աստուծ վէչ անէ, վեր Աստուծ կըզնըվէ, վեր կըզնըվից, էլ պըրծումնը չի կա:

2(120). ԽԵԽՏԱՆԾ

Գրնվում է Աստղաշեն գյուղի մերձակայքում՝ անտառի մեջ

Մեր պատերազմը յուրաքանչյուր անգամ ընդհատվում է միայնակ հրաժարվելու և հրաժարվելու անհրաժեշտության ընդհանրացման հարթուրե՝ ինչպես ինքնին, այնպես էլ իր ժամանակակիցը: Յուրաքանչյուր, վեր լուսնի գլխից ընկնող-կրկնող իրերը քար և քար անում պրոպագանդայի խելամուծ տրեղը: Ըստի էլ քարերը հրվաքվում և, թունդ տրեղնում, անումըն էլ մրնամ և **ԽԵԽՏԱՆԾ**:

2(121). ՍՈՒՆՁԻՆԿԱԿ

Գրնվում է Նորագյուղ գյուղի մերձակայքում

Ռուսաստանն մին յանարալ և կ'ամ Ղարաբաղ, վեր մը՛գ ք'ծննա՛ց՝ անէ: Էս յանարալէն անումըն էլ ինում և **Ռու Սունջիկա**: Վեր կըռը՛վը պրոթընում և, ըտըրա անվանի էլ ըտըղէտ անումը տինում ըն **Սունջիկա**:

2(122). ԲԸԼԸՐԻ ԳԱԳԱԹ

Գրնվում է Այգեարան գյուղի մերձակայքում

Մին տարէ Բալուջըվա ըշկօլէն խօխտք'ը դասատուվէն նըհը՛տ ք'նլննում ըն շօռ կ'նլ: Պիցըրանում ըն էս թումբէն պըտօկը, խօցան մինը ասամ.

- Հընգէր Պէտրօսյան, էս թումբը հինչ անում օ՞նէ:

Ղասատուն էլ դէ հինչ ա՞տէ, թումբէն անում օ՞նէ, վեր աստ, լ'ըհա մաչան ասում և՛ **Բըլըրի գագաթ**: Էտ օրվանից էլ էտ անումը ըտի մրնամ և:

2(123). ՍԷՎՈՒՆՑ

Գրնվում է Խնասպար գյուղի մերձակայքում

Առաչ ըստը՛ղ Վաղվան իխշանութնունըն և իլնլ: Մին օր Իրանա մին խան և կ'ամ ըստըղէտ իխշանէն դօնաղ: Խանը ընրնն նըհը՛տ մին փննիլիվան և պիրում, վեր կօխ քըցի: Խընաբաղ էլ մին օժժավ մարթ և ինում՝ անումը **ՍԷՎի**: Էս ՍԷՎին փննիլիվանէն նըհը՛տ կօխ և կէնում, յը՛խնում: Իխշանը էնքան և ուրխանում, վեր էս վը՛ղէրը տամ և ՍԷՎուն: Ըտի էլ ըստըղէտ անումը մընում և **ՍԷՎունց**:

2(124). ՉԱԽՄԱ ԹՎՓԱ

Գրնվում է Վարդաշոր գյուղի տարածքում

Փըրջամալ սարեր, քը՛րժեր շատ կա: Սըրերէն մաչին ամնէնապէցիրը Չախմա քննիլն և, վեր ամնէն տը՛ղա ըրվամ և: Էտ սարումըտ շատ կըժ'ըքարեր կա՛ չըխմախու քարեր: Ասում ըն՝ միշտ ըստըղաս-ընդըղան կ'նլիս ըն իլնլ, ըտըղատ չըխմըխաքար տընէլիս: Ըտըրա հէտէ էլ անումը մընացալ և **Չախմա քննիլն**:

2(125). ՂՈՒՆԸԽԼԸՂԵՆ ԹՈՒՄԲ

Գրնվում է Վարդաշոր գյուղի տարածքում

Փըրջամալ Ղունըխըղէն թումբըն էլ և ընըմը՛վուր: Ասում ըն՝ առաչ հըրսանէք'ը մինչէլ սըկըսէրը տընէլիս ըն իլնլ էտ թումբը, պար կ'նլիս, ք'ը՛փ ընէլիս, սարավը պ'նտնունը տալիս, յը՛տ տընալիս: Շիննցէք' ըտը՛ղ միշտ դունըխըղ ըն իլնլ ընէլիս, ըտըրա հը՛տէ էլ անումը տիրնլ ըն **Ղունըխըղէն թումբ**:

2(126). ՀԸՂԷ ՆԸՀԱՏԱԿ

Գտնվում է Կարմիր գյուղի մերձակայքում

Ասում ըն՝ միևեռ մին վրննրծանդր կրնե՞՞զ՝ օզնւմ ա՝ քիցի հրրեվան շէնը՝ հննրանց տօն: Հրդէննի թաթարնէն յըրա յըն պըրծընում, վէր ըտըրան խայտառակ անին, ամնա էտ հարթնը վրննէրէն-ծիրքէրէն ա անում, թօղում չի: Վէր տըհնում ըն՝ կարում չըն յըխնին, ըտըրան մօրթում ըն, թօղում ըտըղ վէր ընգած: Էտ վըխտանց էլ էտ հըղըցէն անումը տինում ըն **Հրդէ նրհայակ**:

2(127). ՄԱՍՐԱ ԲԻԲԻ

Գտնվում է Սզնեք գյուղի մերձակայքում

Ըստըղ մին կրնե՞՞զ՝ ա իլնն՝ անումը **Մասրա բիբի**: Շատէրէն նրհրէտ ըտըրա մադար-զ՛նղննր տըղէն էլ ըն տարալ փըրօնտ: Մին օր էլ տըվ թօխտը յըկալ ա: Մարը, վէր խաբարը ըսկացալ ա, մին քըշէրումը մազէրը սիպտակալ ա: Էլ կըրըցալ չի տէն կէնա. նըրնան քըցալ ա, կըլխավը հնը ընգալ, պիցըրացալ ա էտ քըրծը, նըրնն թօղ ըրալ: Ասում ըն՝ վէր ընգած տըղը փօս ա կույացալ, ըտըղան էլ մին աղի ախայնր ա տնւ յըկալ: Չըքէլննը միհէնզ՝ էլ հու յէշում ա էտ քըրծէն, զիրզննրնւմ ա, ջանը փուշըքաղվում: Անումըն էլ տիրնն ըն **Մասրա բիբի**:

2(128). ՊՈՒԹ ՔԱՐ

Գտնվում է Մղնախ գյուղի տարածքում

Էս քարը յըրէ քըրծան ա պուք յըկալ, թուլը ընգալ, հըսալ ըստըղ վըննը կացալ: Ամնա վէշ մինին ք՛օռուղ չի տուվալ, ըտըրա հէտէ էլ սօրփ ա տըրնալ: Չիքէլննը միհէնզ՝ էլ ժղօփուրթը հա՛մ ըստըղ ա մատաղ անում, հա՛մ պուք յըկած տըղը: Անումըն էլ տիրնն ըն **Պուք քար**, միհէնզ՝ էլ, հունց ա պըտահալ, փօխալ ըն, ասում ըն **Պոնք քար**:

**ՎԱՆՔԵՐ, ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ, ՄԱՏՈՒՌՆԵՐ,
ԳԵՐԵՉՄԱՆՆԵՐ, ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐ**

ՀԱԳՐՈՒԹԻ ՇՐՋԱՆ

2(129). ԿԱՏԱՐՕ ՎԱՆՔ

Գտնվում է Դիզափայր լեռան կայարանին

Էս վանքը տումըցէ քուրըխալէր ըն շիննն՝ մին հազգար իրըք հննրնըր-հազգար չօրս հննրնըր տարէ առաչ: Աստուծ արագ ա տուվալ, վէր քիցին էտ վանքը շինին: Ըտահանք ըռազի չըն կացալ, ասալ ըն.

- Քարըն ա ճնըրը կարէլ չընք պիցըրցընինք՝ մինչըվ ընղըղ:

Աստուծ էլ ասալ ա.

- Ծէզ կօրծ չօնիք՝, տուք քըրցէք՝, լօխ նննն ա կըլական:

Քըրցալ ըն տըրնալ՝ ըտըղ մին խըլլն քարէր վէր ածած, մին մըծ վըխճարու սնըրն վէլ ըրըծէ: Էտ վըխճըրնէն քըթալ ըն, կաթնը լուսըվըղէն նիհէտ խառալ

ցրելու ըրալ, պատերը տիրանլ: Ըտըրա հէտէ յա, վէր ըտի մծք'կ'ամ ա, մինչը'վ միհէնգ' էլ կարէլ չըս, թա նըստա մին թալաշա պուք տաս:

2(130). ՅԸԽԾՈՒՆ ՊԸՌԸՇՆԻՆ

Գրնվում է Պլեթանց գյուղում

Ըսէս ըն՝ վէր շէնին յը'խծէն շինանլ ըն, էս ծառը էն չըխէն ըն քըշտէն տընգալ: Վը'դ չի լանլ, քը'րծէն մաչին ըն տընգալ, Ըստուծու օժժալ տակըռ ա քըցանլ մըծացալ, յը'խծան պիցըրացալ: Մէհէտ շէնան մին տըղա պիցըրացալ ա էս պը-ռըշնին, վէր ռագաթկու հաշա կըտըրէ, վէր ա ընգալ քը'րծէն յըրա, մը'ռալ: Ըստուծու կըզնըվօթունը էլլա չի ընցալ, էտ խուխէտ ախպօրցըն ա քըվօրցըն էլ ա տարալ: Սօրփը ըտի յա. մուրագըտ կըկըդարէ, հինչ ծօղիս, կըտա, ամմա վէր հըվըտացէլ վէչ, յա էլ փիսօթուն ըրէր, վայըտ յը'կալ ա: Ըտըրա հէտէ էլ միհէնգ' լօխ վըխէս ըն նըստա, չծր ճըղնէրըն էլ չըն պիհըցընէս, մինակ նըստալ կըրակ ըն ընէս, մատաղ իփիս, յա էլ պառալ մարթիք'ը ըշկըծլ'նէնք ըն շինիս, կըպէս ք'ծրփան խօնցը ծէրքը, հանցու աշկալ տըվօղ չինի:

2(131). ՆԸՀԱՏԱԿ

Գրնվում է Պլեթանց գյուղի փարածքում

Պիլիթաննուց մին մարթ ա լանլ՝ Բըրմանը: Ըտըրա խօխա չի լանլ: Շատ ա քընէնք' ըրալ, մըտըծմունքու մաչ ընգալ, պէն չի դիւզանլ: Ուրէրան մին օր էլ Աստուծ իրանգի յը'կալ ա, թա.

- Վէր կարիս մին հինգ'իստաքար շինիլ տաս, մինակ տանիս շէնին կըլխէ էն թիք'ը'ռնուն տակէն վը'նն անիս, ք'ը'գ մին տըղա կըտամ:

Էտ վէր ըսկացալ ա, էլ տըմացալ չի՝ լիւսանա, քըշէրվա կէսին ք'ը'ցալ ա ուստա Պուղուսէն կօխկը, կ'ինը կըտըրցըրալ, թա.

- Ինձէտէ Միղանն քարան մին հինգ'իստաքար շինի :

Էտ ապրածըտ էլ էրկու ամսընը շինանլ ա: Բըրման դային չօրս կ'ումաշ ա լըծալ, ինք'ըն էլ դայաղ կացալ, մին թանիրալ էտ քարըտ տարալ, ասած տը'ղը վը'նն ըրալ: Իննը ամսանը յը'տը կընէգ'ը մին տըղա յա պէրալ՝ Սար անին: Էտ չըխանց էլ ըտը'ղ տը'ռալ ա սօրփ: Հնուր մին նիգ'ըրնատը'ղ ա ինիս, մին վը'ր-ցակ ա տընէս, ծառավը իրը'ք հէտ շօռ տաս, մուրթէս, կըլօխըն ա վը'ննէրը տինիս ծառէն փըշակըմը, մէսը օխտը տան վըննըտէպէգ' պիժընէս:

Ամմա սօրփը ծօռ պէնը սիրիս չի, հա՛: Մէհէտ կածանկը թըխէս ա, էտ թըք'ը'ռնուն ճէղնը վէր քըցիս: Շէնան մին մարթ՝ Արսէմը՝ խը'լքը հացէն նիհէտ կէրած մին հայ, ք'իս ա էտ ճէղնը պիրիս, իրիս: Էտ ա, վէր ընէս ա, էք'սը խաբարը յէր ա ինիս, թա Իրսէմին աչի ծէրքը չուրացալ ա:

2(132). ԱՐՁՈՒՄԱՆ ՎԱՆՔ

Գրնվում է Մեծ Թաղեր և Տոդ գյուղերի ճանապարհների խաչմերուկում

Մին խօխա յա ինիս՝ անընը Արգուման: Կիճի վախտը մարը վը'ննանը ծըկէյ-նը կըտըրէս ա, նըշան թուղէս. փիս վախտէրք ա, լի՞, հանցու վէր կօրչի, ճինանչի:

Հունց ա պրտրիէս՝ հային-թորքէն կրովէն վախտը էտ խօխան մօրան շիլ ա ընգրնէս, կուրչիս: Ռուսնէն վէր կ'աս ըն հըյէրէն ք'ծմանգ', միխկըռնէն ա կ'աս, ըտըրա յօր ըն ունէս, ձըւնց նիհէտ տըռնէս: Արգումանըն էլ ըշկապէց խօխա յա ինիս, կըրթիս ա, անըմ-ադուք ծէրք պիտիս, տըռաս յանարալ: Ուրէրան մին օր կ'աս ա Շուշի, մին դաշմանգ' կընգա հավան կընաս, ձևգիս: Մին օր էլ մարթին վըննէրը լըվընաս տըրըն էտ կընէգ'ը կըտրած ծըկէյնը տըսնաս ա, ծուվծուվաս, ըշտըրիէս: Տու մէլ ասէլ՝ ձըւնն տըղան ա: Դէ էլ հի'նչ, պէնը պէնան ընցալ ա: Մըրթըկընէգ' մըսըրիս ըն ընէս, ք'իս դէրին կօշտը: Դէրը ասմա:

- Օրնու ճար չի կա, թա ձևգիս ըք՝ մէխկա միզվիք', բիդի մին յըխցէ շինիք', մաչին ադօթք անիք': Ըտի յէլ ընէս ըն. կ'աս ըն ուստա-փննիւն փըռէս, էս խըչըմծլնէգ'ընը էս յըխցէն շինիս:

2(133). ԹԻԺ ՅԸԿՏԷ

Գրնվում է Տոդ գյուղի մերձակայքում

Բուղան ձըւնն գօրքը վըրըքէս ա, կ'աս վէր Քըքէշ պէրթը յօր օնէ, ամմա կըրէս չի: Կըզընըվէս ա, կըտըղէս, ըսքըսէս սօրփէրը քանդիլը: Հնմանն էտ վախտը, կըռվէն էտ թիժ վախտը, հայէրը մին յըխցէ յէլ ըն շինիս, անըմըն էլ տիմիս **Թիժ յըխցէ:**

2(134). ԳՕՁԻՆ ԽԱՉ, ՆԸՀԸՏԱԿԷՆ ԽԱՉ, ՅՕՐԱ ԽԱՉ

Առաջին երկուսը գրնվում են Տումի գյուղի, երրորդը՝ Յոր գյուղի մերձակայքում

Տումա բիդի Գ'նլլիւզա թննմփը մին յուրդ կա՝ անըմը Միլիք'անց յուրդ: Գ'նլրչիստանա թաքավէրը մէհէտ յըկալ ա էտ յուրդը, հավան կացալ: Էտ թաքավէրին իրըք ախճիգ' ա լնլ՝ մինը մինան դաշմանգ': Թաքավէրը ըխճըկօրցը թօղալ ա Միլիք'անց յուրդէն կօխկէն՝ Գօռօգ պէրթըմը, ինք'ը ք'ընցալ ձըւնն յէրգ'իրը: Կըռըվ ա լնլ, կըլօխը շաղվալ ա, էլ կըռընցալ չի՝ կ'ա, ըխճըկօրցը տա-նէ: Իրըք ջահիլ ա դարկալ, վէր կ'ան, տանին: Էտ ջիհիլնէն վէր կ'աս ըն ըխճը-կօրցը տըսնաս, ըշկըռնէն փըռէս ա, ըսքըսէս ըն կըռվէլը, թա հու բիդի ամէնադաշմանգ' քըվօրը ծօղի: Ըխճըկէրք'ը էտ վէր կըլօխ ըն ընգրնէս, փըխչիս ըն ծըմակը, ըտըր էլ ձըւնը կուրցընէս: Մըժ քուրը կ'աս ա հըսնէս Տումա մօտէ մին քըրծու, էտ քըրծէն դաթը ընգրնէս, մըռէս: Մաշնակ քուրը հըսնէս ա Տումա էն գըմէ դօլէն քըրծը, վէր ընգրնէս մըռէս, կիճի քուրըն էլ հըսնէս ա Յօր շէնը, ընդըր է ա սըրտը ճըքէս, մըռէս: Էտ քըվօրցը մըռած տըրէրը ժուղօվուրթը խաչքարէր ա տիրնլ, վէր միհէնգ' սօրփէր ըն՝ **ԳՕՁիս խաչը, Նըհըսակէն խաչը, Յօրա խաչը:**

2(135). ՏԸՐԸԽՏԷԳՍ ՍՕՐՓԷՐԸ

Գրնվում են Դրախարիկ գյուղի մերձակայքում

Ք'ծհնա վըխտէն ըստըր մին կընէգ' ա լնլ ըպրէս՝ ձըւնն չծրք' տըղէն, մինգ'էլ ըխճըկանը նըռէտ: Փիս վախտէրք ա լնլ. թօրքէրը վնրին քըշէրը նի յըն լնլ

մընես շէնը, թըլընես: Ծարը կըտրած՝ էս կընէգը խօխօնցը նըհէտ մըլըհաթ ա ըրալ, պիցըրացալ ըն մարթա մին թումը, դարավուլ քաշնլ: Հու դիյօղ ա ջիհնլ, վէր թօրքէրը կ'աս ըն, մաշալլաննի յա կըցըրալ, լօխ կըլօխ ըն ընգալ, վըհաքվալ, դուշմըննունն նըհէտ տուվալ: Յը՛տնան, վէր էտ օջաղը փուչացալ ա՛ լօխ մը՛ռալ ըն, ըտահանց դարավուլ քաշնն՝ տը՛ղէրը սօրփէր ըն տը՛ռալ՝ **Մայր Խարունը, Կ'ավաքը, Վանէսը, Նըռնէգը, Կահանը, Կըխանա քույրը:**

ՄԱՐՏՈՒՆՈՒ ՇՐՋԱՆ

2(136). ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՇԻՆ ՍԾՐՓ

Գրնվում է Սոս գյուղի մերձակայքում

Կ'նըրնըք'ծը Լուսավօրիշին իրէք թօռն ա իլնլ՝ Կ'նըրնըք'ծըխը, Յէղիշան, Լոնավարթը: Կ'նըրնըք'ծըխին Ամարասա վանքումըն ըն թաղալ, Յէղիշին՝ Գիշա վանքումը: Վէր մըռնէլի հը՛րթը հըսալ ա Լոնավարթէն, ասալ ա.

- Ինձ հանց տը՛ղ կըթաղիք', վէր ճօխտ ախալօրըս էգզնննն տը՛սնամ:

Վէր մը՛ռալ ա, տարալ ըն Սօսա կըլխէն թաղալ, քանի վէր ընդըղան հա՛մ Ամարասըն ա ըրվամ, հա՛մ Գիշա վանքը: Ըտի էլ ըտը՛ղ տը՛ռալ ա սծրփի, անումըն էլ՝ **Լոնավարթին սծրփի:** Էտ սծրփումըտ էն ա մին մը՛ծ չծր ծառ կա, մին էլ ք'ծիննմ քարէր: Չըքէլննը միհէնգ' էլ ժուղօվուրթը տանում ըն ընդը՛ղ մատաղ անում:

2(137). ԳԻՇԱ ՎԱՆՔ

Գրնվում է Սոս և Ծարտար գյուղերի մերձակայքում՝ սարի կայարանին

Սին վըխտու Խօշանըննգ'ը էս ընգ'նըննէրէն տար-տըրական ա իլնլ: Էտ ընէծվածէտ աշկը օնքան էնքան ա պիցըրացալ, վէր ժուղուվուրթէն տննջնլ ա, թըլանալ, էլ չի հէրիք', հնլնմ մին գակօն էլ տո՛ն ա կալնլ, վէր հու փըսակվէ, հարթըն պիրի ո՛ւրնն կօշտը, հանցու սնլվթնն քըշէրը ինք'ը քօն ինի հարթնանը նըրը՛տ: Սին օր էլ Կ'նըրնըք'ծը Լուսավօրիշին թօռնըն ա փըսակվում՝ Յէղիշան: Էտ էլ շատ դօչչաղ, նըմուսավ տըղա յա ինո՛ւմ: Վէր կ'ամ ըն, թա՛ քննգ'ը հարթըն օգնլ ա, Յէղիշան հարթնանը շծրէրը կ'էնում ա, դնննն տինում հըրըթաթումը, ք'նըննն: Էն վըխտէն էլ, վէր կօրծը տը՛սնում ար պըրծընում, Խօշանըննգ'ը մին թօխտ ար ծէրք քաշնլ, տամ հարթնանը, հանցու դարավուլչէք'ը պէց թօղին՝ ք'ինի տօն: Յէղիշան հարթնանը լոնգվավը խընթընում ա քննգ'ին, վէր թօխտը մինչէվ քօն ինիը ծէրք քաշի, հանցու ինք'ը ըրխըլին կէնա, ըտի էլ անում ա: Վէր պըրանում ըն, թա քօն ինին, լ'ըհա քննգ'ը օգնլ ա, թա «հարթնանը» գննըրնըկը յէտ քըցի, Յէղիշան դնննն քաղում ա փօրը, ճըղմըղէնք'էրը խառնում: Յէտնան, կըլծխը քաշ քըցնն՝, տո՛ն ա կ'ամ, թօխտը նըհաշ տամ, ք'նըննն: Գարավուլչէք'ըն էլ գարափաթ ըն անում.

- Էս քննգ'ը ըստըրա հինչ օր ա՞ քըցնլ, վէր կարում չի, թա վը՛ննէրը փօխէ:

Հինչ օր քըցիը յէտնան ա մննիլնում անում. նի յըն մընում տը՛սնում՝ Խօշանըննգ'ը շընըսատակ տը՛ռած: Դննստի գօրք ըն հըրվաքում, նի տը՛ռնում սար ու ծծը, Յէղիշին միհէնգ'վա վանքէն տը՛ղումը հը՛տան հըսնում, էտ սարէն յըրան

էլ ըստպանում: Ժուղովորքը ըտրէի էլ էտ դօչչաղ տըղէն թաղում ըն, յետնան մին յըէխծէ շինում, անումը տինում **Ղիշա վանք**, սարըն էլ՝ **Ղիշա սար**:

2(138). ԻՐԷՔ ՄԱՆԳՈՒՆՔ

Գրնվում է անքնակ Մավաս գյուղի փարածքում

ա) Մին մարթու իրէք ախճիզ՝ ա իլնլ: Էտ մարթը ըտըրանց շատ ա իլնլ սիրի-յիս, ամհա շէնը հիվանդօթուն ա ընգալ, էտ խօխէք՝ը կըտօրվալ ըն մանուկ հասակում: Հնրը խօխօցը հննգ՝իստին յըրա յըէխծէ յա շիննլ, անումըն էլ տիրնլ ըն **Իրէք մանգունք**:

* * *

բ) Մարյամ Աստվածածնին մին խօրթ մար ա իլնլ, տա փիս կընէզ՝ ա իլնլ. Մարյամէն աշկ-իշըէի չի իլնլ տայիս: Աստուծ տըհալ ա, էտ կընգանը պատժնլ. ըտըրան մին տըղա խօխա յա տըվալ՝ իրէք մըննանէ: Էտ խօխան վէր մըհալ ա, ըստէղ ըն թաղալ, յըրան յըէխծէ շիննլ: Անումըն էլ մընացալ ա **Իրէք մանգունք**, յանի ք՝ի՝ իրէք մաննէր:

ՄԱՐՏԱԿԵՐՏԻ ՇՐՋԱՆ

2(139). ԳՐԳՐՎԷՐԷՆ ԽԱԶ

Գրնվում է Շահմասուր գյուղի մերձակայքում

Էս ծօրնկումը առաչ մին դըղըվէր ա իլնլ ըպրիլիս: Էտ դըղըվէրը էնչանք արթար մարթ ա իլնլ, վար վէշ մին ծօն կօրծ փըռնալ չի, լօխ նիստա կօհ ըն իլնլ: Վար մըհալ ա, պիրալ ըն հըղըցէն դըրաղէն թաղալ, յըրան էլ խաչքար տիրնլ, վար ք՝ինօղ-կ՝ըվօղ յէշի, ըրթիրօթունը մըննան քըցի վէչ: Ասում ըն՝ էտ դըղըվէրը հինչ դաղ էլ ըրալ ա, ըստէղ ա ըրալ, ըտըրա հէտի յըն ըստէղ թաղալ, քարէն անումըն էլ տիրնլ **Գըղըվէրէն խաչ**:

2(140). ԾՐԳԿԸՄԱՆՈՒՆՑ ԽԱԶ

Գրնվում է Շահմասուր գյուղի մերձակայքում

Ասում ըն՝ էս խաչքարէն տակէն էլ էն հնմնն դըղըվէրէն քէրըն ա թաղած: Էտ ախճիզը դօխտուր ա իլնլ, վար խօխէնք՝ը ծաղկան ինգ՝ալ ըն, կ՝նլիս ա իլնլ ըստէղաս ծըղըզ՝նէ քըղիլիս, ըտըրանց անա ճար շինիլիս, հիվընդէրէն սըղըցընիլիս: Վար մըհալ ա, պիրալ ըն ըստէղ թաղալ, յըրան քար քըցնլ, անումըն տիրնլ **Ծըղկըմանունց խաչ**:

2(141). ԱՄԷՆԱՓԸՐԿԻՉ ՅԷԽԾԷ

Գրնվում է Պողոսազունի գյուղում

Պուղուսա կ՝ումէր մին յէխծէ կա: Ասում ըն՝ էտ յէխծէն տըհըր առաչ մին մըհժ փօս ա իլնլ: Վար դ՞իւշմնննէն նի տըռնալիս ըն իլնլ շէնը, կընէզ՝, խօխա-րախա էտ փօսումըտ կ՝աղլու ըն իլնլ կընալիս: Յէտնան, վար մին պատառ խըղըղօթուն

ա ինգ'ալ, շիննցիք՝ էտ փօսըտ հօղալ լըցցալ ըն, ըտըրա տը՛ղը յէխծէ շինալ: Միհէնգ՝ էլ մընացալ ըն մըտըծիլիս, թա յէխծէն անումը հինչ տինին: Տահանց միչին մին խը՛լունքը իլնն ա, ասալ ա.

- Էս փօսը ամէնք՛ին փըրկալ ա, ամենափըրկիչ փօս ա իլնն, միհէնգ՝ էլ տը՛ղը յէխծէ յընք շինալ, պիրա՛ք, անումը տինինք՝ **Ամենափըրկիչ**, վար փօսէն նըման լօխճիս փըրկէ:

Ըտըրանց էլ ըրալ ըն: Դնլը ըն ըրալ, լը՛վօթունը պիտի մըննատ քըցիս վէչ:

2(142). ԿՕՏՐԱԾ ՅԷԽԾԷ

Գրնվում է Մարտակերտ քաղաքի մերձակայքում

Ասում ըն՝ վար Լէնկ-Թէմուրը հըսալ ա Մարտակերտ, ժուղովուրթէն ըսքըսալ ա կըտօրիլը: Վար շատ կըտօրալ ա, սըրտան լէն ա ք՛նցնն, ասալ ա.

- Նի՛ տննէք՝ էս յէխծէն, հիշքան տըղվարվէք՝, ծէր գ՛անքը բըխշըլնն ըմ:

Տու մի ասէլ, էտ յէխծէն քըմակավը թաքուն հըղէց ա իլնն. ժուղովուրթը նի յըն տննալ, ընղէղալ տնն յէկալ, փախալ ծըմակը: Վար տը՛սալ ա՛ յէխծէն լըսնում չի, Լէնկ-Թէմուրը կըլօխ ա ինգ'ալ, կըտաղալ, յէխծէն տըրըքցըրալ էրկու կը՛ս ըրալ: Ըտըրանա յետը յէխծէն անումը մընացալ ա **Կօտրած յէխծէ**:

2(143). ԹՕՐՔԻՆ ԳՕՈՆ, ՊԱԼԿՕՎՆԻԿԻՆ ԹՈՒՄՔ

Գրնվում են Ճանկաթաղ գյուղի մերձակայքում

Չինգ'իթաղա վէրչին պըրիստավը պալկօվնիկ Վիլմանըն ա իլնն, ինք՛ըն էլ նըշընօվուր մարթ ա իլնն՝ Նիկալայ ցարէն քըվօրը տըղան: Միհէտի Բօյախ-մէղըվա թօրքէրը մըսըրիս ըն ըրալ կ'նլըթըղէցի Գ՛ծրգ'անց Հակօփէն նըհէտ, քըշէրը էտ պալկօվնիկին ըսպանալ, տօնը թըլանալ: Վար խաբննը հըսալ ա ցարէն, պըրիկազ ա տուվալ, վար ըսպանօղնէրէն քըթնննն, կախ տան: Ըտը-հէնց էլ ըրալ ըն: Էտ օրվանից էլ թուրքէրէն կախ տալի տը՛ղէն անումը մընացալ ա **Թօրքին գ'օռ**, էն թումբըն էլ, վը՛րղէղ պալկօվնիկին ըն թաղալ՝ **Պալկօվնիկին թումբ**:

2(144). ՏԸՎԸՐԱԽԱՉ

Գրնվում է Կոստապար գյուղի մերձակայքում

Ամնեն սուրփ էլ մին գօրուցնն օնէ. մինը քօռէն ա սըղըցընում, մինը՝ քառէն, մինը՝ չըպէրքէն: Էս սուրփըն էլ հիյվըննէրէն հէտի յա, ըտըրա դննրդին ըն ասում **Տըվըրախաչ**: Առաչ, վար հէյվանը հիվանդնուցունան ինիլիս ա իլնն, չուքըննէն պիրալ ըն ըստէղ, սուրփ ծառավը իրէք հէտ շօռ տուվալ: Ուրննց մըրկնէն էլ կուտրիլիս ըն իլնն, թուլիլիս ծառէն յըրա, վար հիվանդուցննը մընա ըստէղ:

2(145). ՂԱՐԻՔ ԽԱՉ

Գրնվում է Կոստապար գյուղի մերձակայքում

Ասում ըն՝ կըռապաշտնէն մին դարիք քրիստօնյա յըն փըռնալ, պիրալ էս

կադնին քրջտեն ըսպանալ: Քրջէրը յերգիւնք'ան ասթխէր ա վեր տննալ ըստեղա յիրա: Ըտըիէնց էլ տննալ ա սուրփի, անունը՝ **Ղարիք խաչ:**

2(146). ԻՆՆԸ ՄԱՍ

Գորնվում է Կուսասպար և Մոխրաթաղ գյուղերի արանքում՝ սարի վրա

Պատմում ըն, վար կըռապաշտնէն ըստեղ իննը ախպօր ըսպանալ ըն, թաղալ: Ժուղօվուրթը ըտահանց յըրա յեկեղէցի յա շինալ, անունը տիրնալ **Իննը մաս:**

2(147). ԻՐԷՔ ՄԱՆԳՈՒՔ

Գորնվում է Թրղի գեղի ափին՝ Ջրաբերդի հին անրոցի ավերակներից վեր

Ք'ծինն գնրնց ա. ասում ըն՝ էտ վանքը շինալ ա Միմօն վնրթնբէրը: Ըտեղ իրէք խօխա յա թաղած, ըտըրա հետի յա անունը **Իրէք մանգութ:** Էտ խօցը մէյդէրը վար հեռու տեղա օղտավ պիրալ ըն, միհէնգ'վա յեխծան պատառ քաշ օղտը չօքալ ա: Ըտեղ էլ սրքսալ ըն վանք շինիլը, ամմա ցըցեռնակնէն յըրա յըն տննալ, կըրացէխը կըրալ, տարալ տիյէր պննէր շինալ: Ժուղօվուրթը քընէնք' ա ըրալ, վար հննրնթ Աստուծ ա դարկալ էտ դուշէրէն, վար յեխծէ շինիլի դնլօ տեղը նըշաց տան: Ըտըիէնց էլ ըրալ ըն. էտ խօցը ցըցեռնակնէրէն պննէրէն քրջտեն թաղալ ըն, ըտեղ վանք շինալ:

2(148). ՄԱՂԱՎՈՒԶԱ ԹԱՔԱՎԷՐԷՆ ԸԽՃԸԿԱՆԸ ԿԻՐԷԶՄԱՆԸ

Գորնվում է Մաղավուզ գյուղի մերձակայքում

Ժուկավ-ժամանակավ ըստեղ մին թաքավեր ա իլնալ: Ըտըրան էլ իլնալ ա մին դաշննգ', մարալ ախճիգ': Էտ թաքավերը ուրնն ըխճըկանը էնքան ա իլնալ սիրիլիս, վար օգալ ա՝ ախճիգ'ը վէշ մին վախտ մըռնէ վէչ: Ըտըրա հետի յիր-գ'իրումը հիշքան դէրվիշ կա, հըրվաքալ ա, հըրաման տուվալ, վար ըխճըկանը քունավ անէն, մին քարէ յիշիգ'ում պահէն: Ըտըիէնց էլ ըրալ ըն: Մին քանէ հնրնր տըռնանը յետը վար էտ յննիգ'ը քըթնալ ըն, հիշքան չըրչարվալ ըն, կըրացալ չըն պնննն: Վար կօտրալ ըն, էտ ախճիգ'ը աշկէրը պննցնալ ա, մին էլ բնրղնն սըրվացալ, մօխ տննալ: Յէտնան յիշիգ'ին յըրա կարթնալ ըն, թա հինչ ծաղէգ'ներավ պիտի ճար շինին, վար էտ ախճիգ'ը ապրէ:

ԱՍԿԵՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆ

2(149). ՊԸՏԿԷՍ ՊԷՐՔ /ՊԸՐԿԷՍ ՊԷՐՔ

Գորնվում է Ուլուբար անբնակ գյուղի տարածքում

Ասում ըն՝ Գէվօրք Ձիննվուրը յըկալ ա Ղարաթաղ, վեր թուրքէրէն նըրիտ կըռը'վ անէ: Յըկալ ա Ուլուբար շէնումը վեր յըկալ, ըտը'ղ գօրք հըրվաքալ: Ըտը'ղ էլ յըրկըղէցի չի լնալ. դէ հայը առանց յըրկըղէցի դնլօ ա՞, դուգ չի: Գէվօրք Ձի-ննվուրը ժուղուվուրթէն հըրվաքալ ա, մըրալիաթ ըրալ, էս յըրկըղէցին շիննալ: Յըրկըղէցուն պըտկէն էլ մին գըմբէթ ա շիննալ, ըտըրանա յէլ անունը մընացալ

ա) **Պրոֆեսոր**՝ պրոֆեսոր սուրբ գրքեր:

Յրրկրդեցուն հրյաթումըն էլ մին կուճի հանգիստ կա: Ասում ըն՝ էտ հանգիստըտ մին թորք տրդու հանգիստ ա: Էտ տրդան միհետ կ'ամ ա էտ յրրկրդեցին, էլ օգում չի՝ յր'տ տը'ռնա: Մին քանէ շեփտանը յր'տը հանրը կ'ամ ա, թա տանէ, խօխան ք'ինամ չի: Հանրը կըզնըվում ա, իւրան մադար խուխէն յրրկրդեցուն քըշտէն ըսպանում: Ըտը'դ էլ թադում ըն:

2(150). ԱՐԶԻՆ ՀԱՆԳԻՍԵ

Գրնվում է Ուլուքաք անքնակ գյուղի տարածքում՝

Պրոֆեսոր եկեղեցու բակում

Հանմին յր'խծուն հրյաթումը մին էրնիլ հանգիստ էլ կա՝ անումը **Արչին հանգիստ**: Աթադան-բաբադան հրսալ ա մը'գ, վեր յր'խծէն շինիլիս վախտը մին դեր ք'ինամ ա ծըմակը, տը'սնում՝ մին մը'ծ արչ, մին զը'ռ փօշ վը'ննումը, օռնում ա: Էտ դերըտ փօշը տնու ա օնում, յարան լըվանում, կապում, յր'տ տը'ռնում: Ըտըրանա յր'տը արչը կ'ամ ա, ըսքըսում յր'խծուն պատէն հը'տէ քարեր կըրէլը: Միհետ էլ ք'ինամ ա, վեր հը'ռէ տը'դա քար պիլի: Կ'ամ ա տը'սնում՝ իւրան ըզադօղ դերը մը'ռած: Էլ կարում չի տէն կէնա. կըլօխը վեր ա թակում դերին հինգիստըքարէն, ըստակում: Ըտըրան ըտը'դ թադում ըն, հանգիստըն էլ տը'ռնում ա սծրփ: Հնիւրը խօխա չի իննւմ, կ'ամ ա, էտ քարէն չծրք՝ ընգ'նունավը չըքըչօք անում, պըտղու-վէրվում: Աստուծ ասում ա՝ պըտկըվիս, չըպէ'րք, պըտկըվում ա: Ըտըրան էլ յր'խծուն անումը տիրանը ըն **Պրոֆեսոր**: Մին փարան էլ ասում ըն **Պրոֆեսոր**:

2(151). ԿՈՒՆԻՆ ՀԱՆԳԻՍԵ

Գրնվում է Խնապար գյուղի մերձակայքում

ա) Խընաբադ մին ք'ծինա հինգիստարան կա, ըտը'դ սծրփ ա՝ անընը Նըհատակ: Էտ հինգիստըրանումը մին խաչքար ա իլնլ՝ յըրան կ'իրնմծ, վեր ըտը'դ թաղված կ'նիլը մին խուխու գ'անք ա ըզադալ: Ասում ըն՝ վեր դնիլշմիննէն ճի յըն տը'ռալ Խընաբադ, ժաղուվորթէն քուչըքըրալ, մին կուճուր խօխա մօրը կուրցըրալ ա, մընացալ շէննւմը: Մին քանէ տըրմանը յր'տը շինացէք՝ յր'տ յը'կալ ըն, տը'սալ՝ շէննւմը մին բծուկ կ'նիլէր, ըտըրանց նըհը'տ էլ՝ մին խօխա: Տու մէր ասէլ՝ էն կուճուր խօխան ա. մին կ'նիլ յօր ա կալնլ, կաթնը տուվալ, պահալ: Յը'տնան էտ կ'նիլը վեր ըստակում ա, պիրում ըն հինգիստըրանումը թադում, յըրան քար քըց'ում:

* * *

բ) Վեր արաբնէն ճի յըն տը'ռնում Խընաբադ, իրը'ք հանրնիլ հայ ա ըսպանվում. էտ տը'դը միհէնգ՝ Նըհատակըն ա: Կ'նիլէրը վեր կ'ամ ըն միյդէրէն յըրա, մին խուխու սնն ըն ըսկանում: Մին կ'նիլ էտ խուխէն կաթն ա տամ, մընըքըծնէրէն էլ թօղում չի՝ մուտանան: Ամմա մին օրէ մին վը'րսկան չըգ'իդնլնլ յըրա յա անում, էտ կ'նիլին ըսպանում: Վեր լօխ պարգ'վում ա, պիրում ըն կ'նիլին Նըհատակա նէրքէ ղօլէն թադում, յըրան մին մը'ծ քար քըց'ում:

2(152). ԽԱՉՈՒՆՑ ԿԻՐԻՉՄԱՆՕՏ

Գրնվում է Վարդաշոր գյուղի մերձակայքում

Անի քրդաքան Խաչունք փախալ ըն, յըկալ բիղի Փրըջամալ: Փրըջըմըլը՛ցեք՝ թողալ չըն՝ նի մընին շենը, տընըվերվին: Ըտի ըտահանք մընացալ ըն շենին կըլխե ծըմակումը: Էրկան վախտ ըտեղ կացալ ըն: Վեր մընացալ ըն մին էրկու հինքի, շիննցեք՝ թողալ ըն՝ կան նըրանց կօշտը: Ամնա էտ ծըմակումըտ մընացալ ա նահանց կիրիզմըննեն, մինչը՛վ միհենգ՝ էլ կա: Ըտըղետ ասում ըն **Խաչունց կիրիզմանուք:**

2(153). Լ՝ԱՉԳՊՆԻՆ/Լ՝ԱՉՈՒՆ ԳՕՈ

Գրնվում է Վարդաշոր գյուղում

Փրըջամալ տական էլ հայեր ըն ապրալ, ամնա ըտըրանց մաչին կընդ մին լ՛անգգի յա իլնլ: Վեր մը՛ռալ ա, թողալ չըն՝ շենին հինգ՛իստումը թաղին, տարալ ըն նըրան հըլաթեն մին բուրջում թաղալ: Էն չըխանց էլ էս թաղեն անումը մընացալ ա **Լ՝ԱՉԳՊՆԻՆ/Լ՝ԱՉՈՒՆ ԳՕՈ:**

2(154). ՂՕՆԳԷԳ՝

Գրնվում է Մոշխամհար գյուղի տարածքում՝ սարի վրա

Ասում ըն՝ ըստը՛ղ առաչ կըռըպըշտնե յըն իլնլ: Էս սիմթերումըն էլ **ՂԷՎԱՆՆՂ** ընու- մալ մին հայ դեր ա իլնլ, տահանցա թաքուն պըռագնիզ՛ներավը շծրերը կի՛ննլիս ա իլնլ, Քնըրնստօսեն նըկարեն ըռըչին թաքուն աղօթկ ընելիս: Կըռըպըշտնեն մեհետ դույուղ ըն ջիհնլ, ՂԷՎԱՆՆՂԷՆ ա նըրան քըվօրը ըսպանալ: Յը՛տնան հայերը, վեր կըռըպըշտնեթեն քըշնլ ըն, ըստը՛ղ յը՛խծե յըն շիննլ, անումը տիրնլ **ՂՕՆՆԳ:**

ՇՈՒՇՈՒ ՇՐՉԱՆ

2(155). ՊԱՐԻՆ ՊԻԺ

Գրնվում է Բերդաշորի ենթաշրջանում՝

Հին շեն գյուղի մերձակայքում

Ասում ըն՝ շատ առաչ Ղարաղըշլաղա ժուղուվուրթեն մաչը մին փիս հի- վանդօթուն ա ինգ՛նլ: Մարթիք՝ գիղնցնլ չըն, թա հինչ անին, լըհն մեյո ա, վեր թաղալ ըն: Էտ վախտը օրիշ տը՛ղա մին դօխտուր ա յեկալ, ըսքըսալ դնըմնն անելը: Վեր լօխճին ըգաղալ ա, ինք՛ըն էլ ա հիվընդացալ, մը՛ռալ: Ըտըրա ջանը տըսնըրերկու կէս ըն ըրալ, տարալ ըստը՛ղ-ընդը՛ղ թաղալ: Մին կէսըն էլ Մը՛ծ շենա կըլխեն ըն թաղալ՝ Հաչա քարեն տակեն, ըտը՛ղ էլ մին կուճի յը՛խծե շիննլ: Ամնա էտ դուխտուրեն անումը գիղնցնլ չըն. լօխ պարի պըճիշկ ըն ասալ: Ըտըրա դնըրդնն էլ էտ սօրփետ անումը տիրնլ ըն **Պարին պիժ:**

ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐ, ԼՃԵՐ, ԳԵՏԵՐ

ՀԱԳՐՈՒԹԻ ՇՐՋԱՆ

2(156). ԿՕՂՈՒՆ ԱԽՊՈՒՐ

Գրնվում է Թաղասեռ գյուղի մերչակայքում

Էս ախպոնրը արաշտ տարէն ցըմըքէս ա, թուռլին տարէն՝ տոնս կ'ասս, ինք'ըն էլ՝ շատ վարար: Ըտըրան հէտէ էլ, վեր ըտի կ'օղուլ կէնօղ ա, ժուղօվուրթը անըմը տիրանլ ա **Կօղուն ախպոնր:**

2(157). ՉԸՂՈՒԼ ԱԽՊՈՒՐ

Գրնվում է Թաղասեռ գյուղի մերչակայքում

Էս ախպոնրը էն ա Թըխարէնա ծէխէ թիրափէն՝ մին քըրծըմ: Անմա չուրլին տարէն տոնս չի կ'ասս, թուռլին տարէն ա տոնս կ'ասս: Կօզի շէնան խիլլմ հըրէն յա, վեր տոնս ա կ'ասս, ճոնրը իրը՛վէն տակէն փըրլստըրակէ յա տասս, ժուղօվուրթը տըսնաս ըն ուրխընաս, քանի վեր կըլօխ ըն ընգընէս, վեր տարէն լ'ավ ա իննմկան: Ըտըրա հէտէ էլ անըմը տիրանլ ըն **Չըղուլ ախպոնր**, ասինքըս՝ խաբարչի:

2(158). ՓՈՒԼԱՍՈՒՆ ԱԽՊՈՒՐ

Գրնվում է Թաղասեռ գյուղի մերչակայքում

Էս ախպոնրը ծծրէն դըրաղէն ա: Ըտըրա դըրդընէք'էն էլ էնքան բէռլիաթ գ'ոնլմասօտ ա լմլ, վեր վէշ մինը կըրը՛ցալ չի պիցըրանա քաղէ. գ'ոնլմասը ծառէն յըրա չուրընաս ա լմլ, վեր տըռաս ըխպիրին ճիրին մաչը: Ամը՛ըր ըխպիրին մաչին միշտ գ'ոնլմաս ա լմլ, ըտըրա դանրդան էլ անըմը տիրանլ ըն **Փ'ոնլմասոն ախպոնր:**

2(159). ՄՈՒԿՆԸՏԱՄԵՆ ԱԽՊՈՒՐ

Գրնվում է Վարդաշար գյուղի մերչակայքում

Առաչ մուկնատամ հիվանդօթունը շատ ա լմլ: Էս ըխպիրին ճոնրըն էլ էտ հիվանդութոնէն դանիմըն ա լմլ. վեր հիվանդ խըմալ, յա էլ էտ ճիրավը լըղացալ ա, հիվանդօթունը ընցալ ա: Ըտի էլ էտ ըխպիրին անըմը մընացալ ա **Մուկնը-պամէն ախպոնր:**

2(160). ԹԻՉԻՆ ԱԽՊՈՒՐ

Գրնվում է անբնակ չին Քոչքեկ գյուղի մերչակայքում

Հայերըն ա թօրքերը տականան էլ դոնլմանն ըն լմլ: Մին օր թօրքերը քուշպիգը՛ցէ Թանգան աթօրը մարթին ըսպընէս ըն: Թանգան աքերըն էլ ըջըղվէս ա, ք'իս ճիղացէն ճոնրը կըպէս թուրքերէն վիրերէն յըրա, ըտահանց ճոնրը կըտըրէս: Էտ վերերը վեր կըպվէս ա, վը՛ղէն տական մին ախպոնր ա տոնս կ'ասս, անըմըն էլ Թանգան աթօրը ընըման ժուղօվուրթը տիրիս ա **Թիզին ախպոնր:**

2(161). ԱՐՉԻՆ ԱԽՊՈՒՐ

Գրնվում է Դիզալիայր լեռան լանջին

Ընդունվա մին տաք օր մին արչ ծրմական տոնու ա կ'աս պիցըրնաս սարը, ամնա ծրըրվթունան վեր ա ընգընէս, քարերը լիւզ տալամ՝ ուռնաս, յիրգ'ինք'ան ք'ծմննգ՝ իւզիս: Ըստուծու մէխկըն ա կ'աս. էտ հննմնն տը'ղան մին ախպոնր ա տոնու քըցիս, արչը խըմէս ա, օշը կուլօխը հըրվըքէս: Ամնա պատառ վախտ ըն-ցած՝ յերգ'ինք'ը մըթըրվէս ա, կածմնկը թըխէս ա արչին ըսպընէս: Էտ տը'ղը տըռաս ա սօրվի, ըխպիրին անըմըն էլ տինիս ըն **Արչին ախպոնր:**

2(162). ԹԱՂԱԼ ԱԽՊՈՒՐ

Գրնվում է Տուսի գյուղի մերչակայքում

Էս ախպոնրը էն ա Շօթայալը չըհրսած՝ Դըլէն քարէն պերթան քաշ: Մեր պապերը պատմալ ըն, վեր էտ ճոնրը վը'ղէ թոնգ'էրալ դիք՝ կըլխըլը'ր վը'ղէն տակավը ք'իս ա լնլ, հըսնէս Դըլէն քարէն պերթը: Պա խէ Թաղալ ախպոնր ա՞ անըմը. Մեր պապերը ախպոնրը թաղալ ըն, վեր դոնշմննը տը'ղը գ'իղմ վէչ, ըտըռա հէտէ: Մին դծնըմ էլ դոնշմննը մը'ծ գօրքալ յը'կալ ա պերթը շըրճասպատալ: Կէս տարէ կըրը'ցալ չի, թա պերթը յօր օնէ: Մին էլ մըտածալ ա, թա հունց անէ, վեր պերթին ճոնրը կըտրէ: Ախըրը, մին պառալ կընէգ՝ ըռուշվաթ ա յօր կալնլ, թա.

- Մին ճծրէ օխտըր օր ծարալ պըհը'ցէք՝, պէ'ց թուղը'ցէք՝ պերթին տակէ ծըմակըմը, ինք'ը, վը'տ ունէլալ, սննը ըսկընալալ, վը'ղը քընդիլնն ա, ճոնրը քըթէնա:

Ըտի էլ ընէս ըն. ծարալ հէլվանը ճիրին դննննկը քըթինաս ա: Ըտըրանա յը'տըր ճուրը կըտրէս ըն, ժուղովուրթէն ծարալ կուտուրէս, պերթը յօր ունէս:

ՄԱՐՏՈՒՆՈՒ ՇՐՋԱՆ

2(163). ՌՈՒՍԷՆ ԱԽՊՈՒՐ

Գրնվում է Թաղավարդ գյուղի մերչակայքում

Թըղավարթ առաչ ճոնր չի իլնլ, մինակ մին ծըլլօկ ա իլնլ ծըմակէն մաչին, ժըղօվուրթը ըտըղատ ա ճոնր յեր կալնլ: Ռուսէն գօրքը ըտըղալ ընցընէլիս ըտը'ղ քանդնլ ա, մին լ'ալ ախպոնր շիննլ: Շիննցէք՝ խըմալ ըն մըխթննըմ, անումըն էլ տիրնլ **Ռուսէն ախպոնր:**

2(164). ՊԸՐԿԱԿԷՐ ԱԽՊՈՒՐ

Գրնվում է Քերթ և Քարահունջ գյուղերի սահմանագծում

Էս ըխպիրին ճոնրը խէ լ'ալ ճոնր ա՝ ըշտննի պէնօղ. հու վեր ըտըրանա ճոնր ա խըմում, լ'ըհա ըշտննիը քըրըքօլա յա անում: Մըհը'տ մին քանէ ճըրտըրը'ցէ, մին պարկ հաց, մին էլ պանէր շիլննկած, ըտըղալ ընցընէլիս նըստալ ըն, վեր դինջանան: Դիրան խըմալ ըն, պընըրհացան կերալ, մին էլ յէշնլ տը'սալ՝ պարկը տիրտակվալ ա: Տահանցա մինը յէտ ա տը'նալ, թա.

- Արա, էս ըխալիրին ճնրը մեր պարկը կերավ, էս հինչ պրկակեր ախաղըն ա՞:
Ըտի յէլ ըխալիրին անումը մնացալ ա **Պրկակեր:**

2(165). ԶԵՐԱՎՈՒՐ ԱԽՊՈՒՐ

Գրնվում է Հաղորդի գյուղի փարածքում

Հըղօրտվա ներքէ ընգ՛ննին՝ ծօրին աչի դըրաղէն, առաչ մին ճօխտակ թէղէ ծառ ա իլնլ, տահանց տական էլ մին լ՛ավ ախալիր ա տնու յէկալ: Էտ ըխալիրին ճնրը սօրփ ճնր ա՝ հիվանդօթուն պըժըկօղ: Հինչ հիվանդ իլնլ ա, յէկալ ա ըտը՛ղ, էտ ճիրնն խըմալ, պատառ էլ քըսալ ջանը, սըղացալ: Վեր էտ ըխալիրին ըտի գօրութնն ա իլնլ, անումը տիրնլ ըն **Չրավոր ախաղըն:**

2(166). ՓԵՐԹՈՒՇ ԱԽՊՈՒՐ

Գրնվում է Մուկասպար գյուղի մերչակայքում

Մին մարթ չօբան ա ինում: Կընէգ՛ը տէսան-տէնան շինում ա ածում խոր-ջինը, տանում մարթին հը՛տէ: Էտ չօբանը չըթէլննը ք՛ըսօր ըրէվէն տակէն խըշվիլնլ վը՛խճարը պահում ա: Ք՛ըսօրէն պնրնում ա վըխճարէն սնրնն մին ծառու տակէ միգ՛նլում, ինք՛ըն էլ ըխալիրին քըշտէն նըստում, վեր հաց օտէ: Խորջինը տնու ա տամ, հացան, պընէրան օտում, մըգըքըսակըն էլ պէնում, վեր փըրթնլ անէ, յէշում ա տը՛սնում կընէգ՛ը փըրթնլ շին տազը մըննան քըցնլ ա: Պա էս հինչ ա՞նէ, հունց ա՞նէ. ճարը կըտրած՝ պնրնում ա ըխալիրին ճիրին հըղէն փօխում, ակնէն մաչին փըրթնլ անում օտում, էլինն ճնրը կապում յըրան: Էտ օրվանից էլ էս ըխալիրին անումը մընամ ա **Փըրթնլ ախաղըն:**

2(167). ԹԵՐՈՒՆ ԱԽՊՈՒՐ

Գրնվում է Բերդաշեն գյուղի փարածքում՝

Աղջկաքերդի ստորոտում

Ասում ըն՝ վեր դնլննննէն պիցըրացալ ըն Ղըզըղվա պերթին կըլ՛օխը, հանցու ընդըղէն հնրի-մնլնլ ըխճըկանը փըխճըցընին, էտ ախճիգ՛ը նըրնն քը՛րճան թօղ ա ըրալ ծօրը: Ծօրննը հըվաքված մարթիք՛ը նըրնը ըն խառնըվալ, հարայ տուվալ.

- Փընը՛ցէ՛ք՛, փընը՛ցէ՛ք՛, թուրն՛ւն, թուրն՛ւն...

Ըտըղատ էլ էտ ծօրին ըխալիրին անումը մընացալ ա **Թըրուն ախաղըն:**

ՄԱՐՏԱԿԵՐՏԻ ՇՐՋԱՆ

2(168). ՂՕՇԱ ԱԽՊՈՒՐ

Գրնվում է Հաթերք գյուղի մերչակայքում

Մին անումը յէր իլնն մարթ ա իլնլ՝ մաստուն, մնսնլ կ՛իրօղ: Ըտըրան ըսիլիս ըն իլնլ **Մուխքնր Գօշ:** Էս Գօշը վար յէկալ ա Հաթերք, էս ըխալիրին ճիրնն խըմալ ա, թնրիփ ըրալ: Ժըղօվորթը ըտըրա ընուման ըխալիրին անումը տիրնլ ա **Գօշ ախաղըն:** Յէտնան, թա հունց ա պըտահալ, էտ անումըտ փօխվալ ա, տննալ **Ղօշա ախաղըն:**

2(169). ՂԵՐՄԱ ԱԽՊՈՒՐ

*Գրնվում է Չղրասն գյուղի մերձակայքում՝
Առաջաշոր փանոդ ճանապարհին*

Էս ըխայիրին դննննն էն ա Սրոնատանը: Ծոնը կ'ամ ա նի տննոնում քրր-ծերեն դաթերքը, ըտեղա էլ կաթ-կաթ քամվում, ախայրն տննոնում: Ախայրըն էլ ձերանն նրեւտ պիլծր-պիլծր, խուրդն քարեր ա պիրոն, վար լրին հենց ա դրմա ինի: Ըտըրանա յա, վար ասում ըն **Ղրմա ախայր:**

2(170). ԱՆԱՀԻՏ ԱԽՊՈՒՐ

Գրնվում է Չղրասն գյուղի մերձակայքում

Ասում ըն՝ մեհեւտ Վաչագան թաքավերը վերսա կ'նիս էս ըխայիրին դրադէն մին հնրի-մնլնք՝ ախճիգ՝ ա տր'սալ, տր'սալ ա ու տր'սալըն ու բիտանն հավան կացալ: Էտ ըխճրկանը ընուման էլ ախայրը տնննլ ա **Անահիտ ախայր:**

2(171). ԿԸՄԲԸՆ-ՆԱՏԷՆ ԱԽՊՈՒՐ

*Գրնվում է Չղրասն գյուղի մերձակայքում՝
Կուսապար փանոդ ճանապարհին*

Յարեն վրխտէն ըստըդերքէս յըրա մին գուբեռնատըր ա իլնլ: Էս գուբեռնատըրը ըչի դծնընը վար յեկալ ա Չըրըրան, քըշացալ ա էս ըխայիրնն ճնր խըմալ, շատ տուրըն ա յեկալ: Յէտնան ամէն կ'ալալ ծիյան քըշընալիս ա իլնլ էս ըխայիրին քըշտէն դինջընալիս: Միհենգ գուբեռնատըրը կա վուչ, ամմա ախայրը կա, անումըն էլ՝ **Կըմբընալէն ախայր:**

2(172). ՉԱՐԳԱՆՑ ԱԽՊՈՒՐ

Գրնվում է Չղրասն գյուղի փարածքում

Ասում ըն՝ Ալէք'սան անումալ մին մարթ ձերանն տափումը հոնճ ընէլիս ա իլնլ: Վար ծըրըվացալ ա, քըշացալ ա, տափէն դրադէն ըխայիրան վար ճնր խըմ: Ըտեղ, հունց ա պըտահում, մին չարդ ա փըռնում, տինում ձերանն հաց ուտէլի դըզանէն տակէն, վար տանէ տօն՝ խօխէք'ը ուրխանան: Չարդը դըզանէն տակէն ըսկըսում ա չըթչըրթալը, մարթիք՝ ըսկանում ըն, ըտըրենց էլ ըխայիրին անումը տինում **Չարդանց ախայր:**

2(173). ՉՐՈ-ՉԸՈ ԱԽՊՈՒՐ

Գրնվում է Չղրասն գյուղի մերձակայքում

Էս ախայրըն էն ա Հընճըխութնըն: Հալն հեռվանից ընդըրա չըշըռօցը ըսկանվում ա, ըտըրա հետի յա անումը **Չրո-չըռ:** Հիշքան էլ կօշտ ինիս, վար էտ ճիրան խըմում ըս, սուվըժանում ըս: Ասում ըն՝ ըստեղ առաչ մարթիք՝ ըն իլնլ կընալիս, ըտըրա դնրդնն ըն ըստեղաս քօչնլ:

ԱՍԿԵՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆ

2(174). ՕՆԻ ԱՆՊՈՒՐ

Գրնվում է Խաչեն գյուղի մերձակայքում

Առաջ էս ըխպիրին դրրադեն մըժ-մըժ մարթիք՝ յրգներեն հը՛տտ օխ ըն իլնն շինիլիս: Յը՛տնան, վեր յրգներավ վար չըն ըրալ, էլ օխ չըն շինալ, ամմա էտ ըխպիրին անումը մընացալ ա **Օխի ախպո՛ւր:**

2(175). ԿԱՆԱՅ ԱՆՊՈՒՐ

Գրնվում է Այգեսարան գյուղում

Քրռասնըմին թըվին, վեր նիմեցին կըռը՛վը ըսկըսալ ա, Բալլուջա հիշքան տղամարթ կա, լուխճին տարալ ըն կըռը՛վ: Էտ վախտըն էլ շենին ճո՛ւրը պակաս ա իլնն: Քրսան կընե՛զ՝ հըվաքվալ ըն մըսլըհաթ ըրալ, ք՛եցալ ծըմական ճո՛ւր քաշնն, պերալ հըսըրալ շենը: Էտ օրվանից էլ էտ ըխպիրին անումը մընացալ ա **Կանաց ախպո՛ւր:**

2(176). ՄԸՂՐԱԿԷՏ/ԲԱԼԼՈՒՋԱ

Հոսում է Այգեսարան գյուղի կողքով

ա) Ասում ըն՝ էս կ՛ետեն դրրադեն մին մըժ ծառ ա իլնն, մըղըճանցերը էտ ծառեն յըրա պո՛ւն ըն տիրնն, մը՛ղըր շիննն: Մին օր էլ մարթիք՝ յեշնն ըն տը՛սալ՝ ծառան մը՛ղըրը ծըլլամ ա, նի տը՛ռնում կ՛ետը: Ըտըղան էլ կ՛ետեն անումը տիրնն ըն **Մըղրակ՛էպ:**

* * *

բ) Ասում ըն՝ կ՛ետեն կօխկեն տունջըրում մաչին ննվննի վըխտերքեն վիրի մըղըճանցերը պո՛ւն ըն տիրնն, մը՛ղըր ըրալ: Մը՛ղըրըն էլ էնքան շատ ա իլնն, վեր ծըլլացալ ա ծառավը, վեր տը՛ռալ, կ՛ետեն նըհետ խառնըվալ: Իրանա շահերան մինը, ախշարքը վը՛տան տակ տալավ, յեկալ ա, հըսալ ըստը՛ղ, էտ պենը տը՛սալ, թա.

- Բու ք՛ի բալլու չայ դը՞ (Էս հօ մը՛ղըրու կ՛ետ ա՞):

Էտ օրանը յը՛տըն էլ էտ կ՛ետեն անումըն էլ, շենին անումըն էլ տը՛ռնում ա **Բալլուջա:**

2(177). ՅԸ՛ԽԾՈՒՆ ՃՈՒՐ

Գրնվում է Վարդաշոր գյուղի մերձակայքում

Փըրջամալ շենը առաջ իլնն ա միհենգ՛վա շենան շատ պեցիր՝ մին ծըմակում: Էտ շենըտ մին փիս ցավ ա ընգալ, ասում ըն՝ տիփի ա իլնն: Էտ շենիտ էլ մին լ՛ավ յը՛խժէ յա իլնն՝ մին լ՛ավ ըխպո՛ւրնն քըշտէ: Վեր տիփը ընգալ ա, ժըղօվորթը քօչնն ըն յեկալ միհենգ՛վա շենը, յը՛խժէն թօղալ: Էտ յը՛խժում անա միհենգ՛ մին քանէ քար ա մընացալ: Ըտըրա քըշտէ ախպո՛ւրըն էլ ըստացալ ա **Յը՛խժուն ճո՛ւր** անումը: Հու վեր էտ ճիրան խըմում ա, ասում ա.

- Ծառա յում ք՛ը՛գ, ա՛ յը՛խժէ:

2(178). ՁԷՅԲԱՆ ԱԽՊՈՒՐ

Գտնվում է Բերքաչոր գյուղի մերձակայքում

Ասում ըն՝ ըստը՛դերք մին վը՛րսկան ա իլնն, ամմէն օր ք՛իցննլիս ա իլնն վը՛րսի: Ըտը՛դ էլ ախայ՛իւր չի իլնն, ջէյրան ա վէր քըցնն, ննրննը խըմալ, ծարավը կօտրալ: Մին օր էլ վը՛րսկանը մին ջէյրան ա յարալու անում, հը՛տը ըղնում: Ձէյրանը քըշանում ա ծծօրը, վը՛ննավը վը՛ղը քանդոն, ըտը՛դ ախայ՛իւր ա տոնս կ՛ամ: Վը՛րսկանը խըմում ա քուշտանում, էտ օրվանից էլ թօբա անում ջէյրան ըսպանէլը: Ըխայիրին անումըն էլ մընամ ա **Ձէյրան ախայ՛իւր:**

2(179). ԼԱԼԷԳ՝ ԱԽՊՈՒՐ

Գտնվում է Շոշ գյուղում

ա) Շօշա ներքէ դօլէն մին պատավ մարթ ա լնն կընալիս: Ըտըրան էլ մին լալէգ՛ ախճիգ՛ ա լնն, հինչ ճար-դննրման ըրալ ըն, հինչ սծօրի տարալ ըն, օքոթ չի ըրալ: Մին օր էլ մին սիպտակ մըրքավէր ա կ՛ամ էտ մարթիտ ննրննգ տամ, թա.

- Ա՛ հայ, էք՛ուծ ութունաց յը՛ր կաց, ք՛իցի՛ շէնին մաչին մին ախայ՛իւր շինի, հանցու Ըստուծու աշկէն լ՛ավ ըրվաս. Աստուծ էն ա ք՛ղ՛գ յըրա կըզնըված:

Էտ մարթըտ էլ կէնում չի՝ ծննք՛ը պէնվա, հիջըթնէն հըվաքում ա, կ՛ամ, քափ-քըրթնօնք կօխած՝ կօրծը ըսքըսում: Ասում ըն՝ վէր ախայ՛իւրը շիննն ա պըրծալ, լալէգ՛ ըխճըկանը լոնգոն պէցվալ ա: Չըթէլննը ըսօր էլ էտ ըխայիրին անումըն մընացալ ա **Լալէգ՛ ախայ՛իւր:**

* * *

բ) Ղարաբաղ ցօրցօրտ ըխայիրնէ շատ կա, տահանցա մինըն էլ էտ ախայ՛իւրըն ա: Պա խէ անումըն Լալէգ՛ ա՞: Ըստը՛դ մին լալէգ՛ ախճիգ՛ ա լնն, քըսանըհէնգ՛ տիրըկանումը մը՛ռալ ա: Հննրը շատ ա տննջվնն, էրվալ-փըթթօր-վալ: Ախըրը, հինչ անէ, հինչ չանէ, սըրտըրըվօթուն ա, լի՞, պէրալ ա ըստը՛դ ախայ՛իւր շիննն. խօխա վըխտէն ախճիգ՛ըն էզգանան ըստը՛դ ա լնն խաղ ընէլիս: Ժուղօվուրթը տը՛սալ ա, փարք՛ տուվալ, անումըն էլ տիրնն **Լալէգ՛ ախայ՛իւր:**

* * *

գ) Շօշ մին լալէգ՛ ախճիգ՛ ա լնն: Մէհէտ էն ա լնն ըստը՛դ վը՛ննը կացած, փիս ծըրավալ ա: Կըրը՛ցալ չի ասէ՝ ծարավ ում, լիհնն ծէրքէրը բիղի յէրգ՛իցք՛ըն ա ըրալ, մընացալ տընջվիլիս: Աստուծ տը՛սալ ա, մէխկըն ա յը՛կալ, ըստըղան մին ախայ՛իւր ա տոնս քըցնն, էտ ախճիգ՛ըտ խըմալ ա, մըխթննրնն: Ժուղօվուրթը էտ հըրաշքըտ տը՛սալ ա, ըխայիրին անումըն տիրնն **Լալէգ՛ ախայ՛իւր:**

2(180). ՍԸՎ ԾՕՎ

Գտնվում է Սզնէք գյուղի մերձակայքում

Շատ կընօխէ Սըզնէք՛ա մին բծլոնկ ըխճըկէրք մէհէտ ք՛ղ՛ցալ ըն ծըմակը, վէր մօշ-գատ քաղին: Ձննիլ ըխճըկէրք ըն, լի՞, հըսալ ըն կ՛ը՛տը, ոնրոնր ճիրավ տուվալ, սննրինլննմիշ իլնն: Հունց ա պըտահալ՝ տահանցա մինին վը՛ննը տոնս ա պըրծալ, սըլկըհալ ա ընգալ գ՛օլը, տակ ըրալ: Մարը ծուվծուվալալ, մագ՛էրը

քրնդիվնով, յրեկալ ա սծք՝ ասալ, անէսկ տուվալ.

- Սըվա՛նաս, ա՛ գ՛օլ, խըվա՛րիս, ա՛ գ՛օլ, վէր օրըս սը՛վ ըրէր:

Ասում ըն՝ ըխճըկանը մօրը ընէսկան գ՛օլը դնաստի սըվացալ ա, մըքնըվալ: Ժուղօվուրթը էտքանըտ տը՛սալ ա, գ՛օլէն անումը տիրնն **Սը՛վ ծօվ:**

2(181). ԿՈՒՅՐ ԱԽՊՈՒՐ

Գտնվում է Խաչմաչ գյուղում

ա) Էս ախպո՛ւրը առաչ շատ վարար ա իլնն, ըռըչին էլ՝ մին մը՛ծ ցօվ: Ըստը՛ղէրք էլ կըռըպըշտնէ յըն իլնն յը՛կած: Տահանց մը՛ծէն ախճիգ՛ը ք՛ը՛ցալ ա, թա ճո՛ւր պիրի, վը՛ննը սըլկըհալ ա, ընգալ ա ցօվը, տակ ըրալ: Հննրը, վէր ըսկացալ ա, կըտադալ ա, հրրաման տուվալ՝ ախպո՛ւրը քարավ լըսնին, քուռըցընին: Ըտի էլ ըրալ ըն, ըտըրա հը՛տէ յա անումը մընացալ **Կույր ախպո՛ւր:** Սիհէնգ՛ ախպո՛ւրը էլինն տո՛ւս ա յը՛կալ, ամնա շատ պէրակ ա:

* * *

բ) Սին ջննիլ տըղա յա ինո՛ւմ, էն ա ինո՛ւմ տըվարէն ցախէրը պրհէլիս: Նըշանածը ք՛ինում ա, թա ըխպիրնն ճո՛ւր պիրի, սադանան կուփէ յա տամ քըց՛ում ճո՛ւրը, ըսպանում: Խը՛ղճ տըղան մին կալ ա մօրթում, կննշվննվը ճիրին ըռը՛խը կապում, նի մընում, վէր նըշընածէն տո՛ւս օնէ, ինք՛ըն էլ ա խուրտակվում: Յը՛տնան կաշին տո՛ւս ըն օնում, տը՛սնում՝ ախպո՛ւրը քուռացած, ցըմաքած: Ըտըրա հէտի էլ անումը տիրնն ըն **Կույր ախպո՛ւր:**

ԲՈՒՅՍԵՐ ԵՎ ԿԵՆԳԱՆԻՆԵՐ

2(182). ՄԻՆԷՇԱԿ

Մինէշակը մին դաշննգ՛ ախչիգ՛ ա լնն, ամնա շատ խըբիրբէգան ա լնն. ո՛ւրնց տանը հինչու լնն ա, չծըմըն ա ասալ, չծըլնը՝ տանը: Մին օր էլ ո՛ւրնն այան կըգնըվալ ա ննէսկ տուվալ, մինէշակը ծաղէգ՛ ա տը՛ռալ, ընգալ քօլօտը:

2(183). ԹՈՒԹՈՒՆ

Աստուծ մէհէտ հրրամանը ա տամ սաղ խուտէրէն, վար նի կէնան ծօխ տան, վար սադանէք՛ը կըտօրվէն: Լօխ վըհաքվում ըն, Ըստուծէն հրրամանը կըղարում: Մէնակ թո՛ւթո՛ւնը չի ըսկանում: Աստուծ, վար գ՛ո՛ւղո՛ւմ ա, անէսկ ա տամ.

- Դէ վար ըտրհէնց ա, էգզննան իրվիլիս կէնաս:

Ասում ըն՝ ըտրհէնց ա նո՛ւնթ ինգ՛ալ թո՛ւթո՛ւն քաշիլը: Չըքանց միհէնգ՛ էլ թո՛ւթո՛ւնը հէնա միշտ ծօխ ընիլիս:

2(184). ԽԱՂՎԷՆ ԹՆՆՍՊԸ

Բուննան նվնննն խաղվէն թնննգ՛ը մի դաշննգ՛, շիմշնտ քօլ ա լնն՝ դիք՛-դիք՛, դո՛ւգ-դո՛ւգ ճըղնէրալ. քախճըր խաղու վա յօր կալնն, մարթիք՛ կէրալ ըն

մըխթանի: Էն վըխտեն էլ կիհին մողմթ չի լմլ, լիհն միհնակ խաղուն ըն կերալ: Դէ խաղուն էլ պնլիւր տարեն հունց պա՞հիս, կենալ չի. չըքէլմնը ծըմը՞նը կերալ ըն պըրծըցըրալ: Մին թաքավեր մըթկըմը տիրնլ ա՞ կ'արունքըն էլ խաղու օտէ. ածալ ա կարասը, ըմը՞խը կապալ: Վեր կ'արունքը կարասը պէցալ ա, տը՞սալ ա՞ ճնլը կըտրած: Ասալ ա.

- Ննլք'մըրեն ծէ՛ն տուվէք՝ խըմէ, թա սաղ մընա, մուք էլ խըմիք՝:

Նծք'մըրը վըխվըխելավ մին կ'ը՞վաթ խըմալ ա, ք'ը՞փը ք'ուքացալ ա: Յը՞տնան էլ թաքավերըն ա խըմալ, հըրամանք տուվալ, վեր լօխ խըմին: Խըմալ ըն հնը-փնլ, ք'ը՞ցալ խաղվէն մաննէրը կըռըցըրալ, չըռըչնլփոննչ կըպօտալ: Էտ վըխտանց ա կիհին մողմթ ընգալ, էտ վըխտանց էլ խաղվէն թաննագ'նէն մընացալ ըն ըտի ծըմը՞ծօն:

2(185). ՀԱՍԿ

Ըսէս ըն՝ մի վըխտու ցօնէն ք'նլլնչ չի լմլ, լիհն տական կըլօխ հասկ ա լմլ, ըտըրա հէտէ էլ վէշ միհը հացու ք'ծոնուլ չի քաշնլ. լօխճին ըմբըրնէն էն ա լմլ ըմխան նիհէտ սիլլն: Մէհէտ մի կընէգ՝, խօխան խըտտած, էն ա լմլ արտէն մաչավը ք'իս, խօխան ճըկըռալ ա տնլս ք'ը՞ցալ, էտ կընէգ՝ը խուրջիհնան մի լավաշ ա տնլս կալմլ, խուխէն վը՞նը սիրփնլ, տէն քըցնլ: Ըստուծու շատ փիս ա թուվացալ, կըզընվալ ա, լօխ հասկէրը կուրցուրալ, թօղալ դիք՝-դիք՝ ք'նլլնչնէն: Անմա վեր տը՞սալ ա՞ շընէրը տնլզնութունան ուռռաս ըն, խըղճացալ ա, հըրամանք տուվալ, վեր հասկէրը փըսնիհն, ամմա ամմէն ք'նլլնչու յըրա՞ մի կիճիհը: Ըտըրա հէտէ յա, վեր հասկէրը ըտի խուրդնլ յըն, հացըն էլ բօլլուլ չի:

2(186). ՅԸՅԷՌՆԱԿ

ա) Մին մարավ յէթիմ խօխա յա ինու: Խօրթ մարը օզնլմ ա ըտըրա կըլ'օխը վարէ, հիշքան օծթը պատում ա, էտ խուխէն տանջում ա: Մին օր էլ սօտ տը՞ղան հիվընդանում ա, մարթին ծէն տամ, թա.

- Ինճ միհնակ խուխէտ կըծէյնը կըսըղըցընէ, կըտըրէ՛ պեր՝ օտիմ, լիվանամ:

Էտ կընգան յէսիր մարթը ք'նլննլմ ա խուխէն կըծէյնը կըտրում, խօխան մը՞ռնում ա: Վեր պիրում ա, թա տա կընգանը, մաննը ցըցէռնակ ա տը՞ռնում, թըռչում յերգ'իք'ը:

* * *

բ) Ըսէս ըն՝ Նօյը նըրնն օղլուշաղավը, մին էլ հիյվըննէրավը վեր էն ա լմլ տապանէն մաչին, մուկունը աշկ ա կ'ուղացալ, պօլը կըրծկօրծալ, տապանը ծակալ: Օխը կըծէգ՝ ա տը՞ռալ, ծակը կալմլ: Վեր Նօյը օխծէն հախկը հըրըցըրալ ա, մարթին նըրնլնըն ա ծզմլ: Յըցէռնակը, էտ վեր ըսկացալ ա, յըրա յա պըրծալ, օխցէն լնլզվան կըծալ, մաչան կէս ըրալ: Օխցըն էլ ցըցէռնակէն ա յըրա պըրծալ, ամմա հըսըրալ ա՞ հնըփվան կըծէ: Ըտըրա հէտէ յա ցըցէռնակէն հնըփին մըկըրատու մընան:

2(187). ՅԲՓԸԼԱՎ

ա) Էրկու յեթին խօխա յըն ինիս: Խօրթ մարը ամմեն օր մրհակը տասս աս ծիրբըրնեն, տընես ըն կավը ըրըծըցընես: Մին օր էլ խուսկավ ըն ընգընես, կավը կուրցընես: Մարը վեր գ'իդմսս աս, թըկես աս տանան տնես քըցիս: Խօխենք'ը, վեր շատ շօռ ըն կ'ասս, կավը քըթինմսս չըն, ճըրընեն կըտրած՝ Ըստուծանա խընթիրիս ըն, վեր ձևընց դուշ շինի: Աստուծ էլ ըսկընաս աս, ըտահանց շինիս յըփըլադ:

* * *

բ) Մին բնագ'ու էրկու յեթին ցծք'ան աս ինիս. մինին անըմը՝ Բենիկ, էն մինինը՝ Բափկեն: Ուրեքան մին օր ըտահանք խաղավ ըն ինիս, բնագ'ին ծիյին քօռակը կուրցընես: Բնագ'ը, վեր ըսկընաս աս, ասմա.

- Յա՛ քօռակը քըթիք', յա թա չէ ծեգ ըսպընական ըմ:

Խը'դճ յիթմնեն շատ ըն շօռ կ'ասս, քըթինմսս չըն, ախըրը, յըփըլադ ըն տըռաս, քըռչիս: Մինչը'վ միհենգ' էլ էն ըն ձևընց ծեն տաս.

- Բե՛նիկ, քըթի՛ր, Բա՛փկեն, քըթի՛ր...

- Չե՛, Չե՛...

- Վո՛ւյ, Վո՛ւյ...

2(188). ՄԻՐՀԱՎ

Աստված ռանգ'եր աս շինըմ, ածըմ ճօկ-ճօկ ամաննի, վեր դուշերին պիժաննի: Դուշերը ուրխացած կ'անմ էն, մինը մին ռանգ' աս ճօկըմ, մինը՝ մին: Միրհավը ըշկըծակօթուն աս անըմ, սաղ ռանգ'երեն քըսըմ աս ձևընց, ղըրաղ վենն աս կենըմ: Աստված յեշըմ աս, թն.

- Լնվ մըլըրծթնն էս ըրե, ամմենաղննանգ'ը տնի վես, բայց էտ դըշինգ'ծ-թննը կըլօխըտ սաղ վախտը օյին աս պերեյու, հանց ըրա՛ մարթի աշկին չըրվաս. մարթը դննանգ'ին աս սիրըմ: Ասըմ էն՝ էտ օրվանից էլ միրհավը քօլերըմը կ'օղըլ կացած աս կենըմ:

2(189). ՏԸՌՌՕՆ

Ասում ըն՝ միհետ մին քանի վը'խճար քը'րծան վեր ըն ինգ'ում ծծըր, ըստակում: Արծիվը տըռոնեն ծեն աս տամ, հըրամանք տամ, վար քըշերը դարավուլ քաշի, հանցու քըշանա մըսակեր դուշերը հըվաքվեն, ք'եփ անեն: Քըշերը տըռոնը քունավ աս հընցընում, յը'ր կենում տը'սնում՝ կ'նկերըն ու չըղըլեն վըխճըրներեն լեշերը սաղ կերած, թօղած վըսկըռնեն: Արծիվը, պննան բեյխաքար, հընգերունցը նըհետ կ'ամ աս, տը'սնում՝ պննը պննան հընցած: Հըրամանք աս տամ, վար տըռոնեն փըռնեն օտեն: Տըռոնը կ'ըլօխ աս ինգ'ում, ք'ինամ Ըստուծեն կօշտը, դաչանք անում, վար ձևընց ըգադե: Աստուծ քարու ռանգ' աս քըսում, պննց թօղում: Ըտըրա հետի էլ տըռոնը քըրծերումըն աս կենում, վար քըրեքան ճօկվե վուշ:

2(190). ԸՂՕՆԷԳ՝

Մօվսես Մարքարեն ըդուքարան աս շինում, ըդօնեգ'նեն կ'ամ ըն մաչին պնն տինում: Հունց աս պըտահում՝ մին օր էլ ըդուքարանը կըրակ աս ընգընում, ըդօ-

նեգ'նեն կըտուցնավը ճիւղը ըն պիրում, հինգ'ըցընում: Ըստուծու լ'ավըն ա թըվամ, ըշխարքավըս մին հըրամանք ա տամ, վէր էտ օրվանից ըղօնեգ'նեն սօրփ ըն:

2(191). ՔՈՒ ՀՆՐ ՄԵՆՆԵ, ՊԵՐՏԱՊԱՆ

Մին ք'անսիր մարթ ա իլնն: Էտ մարթըտ բնագ'ին անա պարտք ա յեր կալալ, կըրը'ցալ չի՝ տա, բնագ'ըն էլ կըզընվալ ա, ըտըրան քըցնն զընդանը: Մին օր էլ բնագ'ը էտ մարթին կընգանը տը'սալ ա, աշկը փըռնալ ա, ասալ ա.

- Յէ'ք, իմ սիրը'կանըս տնն, պարտքը հէչ անէմ:

Էտ դաշննգ' կընեգ'ը վախտ ա խընթըալ, վար մըտածէ: Տըհէնց էլ ամնէն դծննում մին մահնա քըթնն, վախտը իրգ'ինցըրալ ա: Խարնըրը հըսցըրալ ըն մարթին, թա՛ բնագ'ը օգում ա կընգանըտ ծէրք քըցի: Էտ ք'անսիրը կըտաղում ա, ճըղճըղամ, լննց ինում, վէրչը, վար տը'սնում ա՝ ըտըղատ տնն կ'անի թնհըր չի կա, աղօթկ ա անում, Ըստուծեն խընթըում, վար նըրնն ըզաղէ: Աստուծ ըտըրա խընթըրքը ըսկանում ա, դուշ շինում, թըռչըցընում: Էտ դուշը թըռչում ա, ք'իշէրը ք'ինամ քօն իլնն թնագ'ին աշկէրը տնն օնում: Վար աջըղը հանում ա, կըլխու վա ինգ'ում, վար էլ կարէլ չի մարթ տննում: Տըհէնց էլ մինչէվ միհէնգ' ըստըղան ընդէղ ա թըռչում, նըրնն կըլխավը հընցածը մը'տըր քըց'ում, ծէն տամ.

- Քու հնըր մը'ռնէ, պըրտա'պան...

Ժըղօվուրթը ըսկանում ա, էտ անումըն էլ տինում յըրա:

2(192). ՆԵՐԿԱՐԱՐ

Աստուծ մին օրի ծէն ա տամ դուշէրէն, վար ռննգ'էր պիժանէ: Լօխ հըվաք-վում ըն, մինը սը'վըն ա հավան կէնում, մինը՝ սիպտակը, մինը՝ մի քանի ռննգ': Վար նըրննց ռննգ' ըն տամ, Ըստուծանա գօհ ք'ինամ ըն: Մինակ կըռկըռըն ա, պնննն քէլխաքար, նըրնն հէտի քըթօթ անում: Վար խաքարը հըսնում ա նըրնն, ք'ինամ ա տը'սնում՝ մէնակ կապույտ ռննգ'ին ըմանումըն ա մընացալ: Կապույտը քըս'ում ա, գօհ չի մընամ, պիրում ա մընացած ռընգ'էրին տակէրը ք'իրում, շիըրփըթավա նըրնն կըրասկա տամ: Ժըղօվուրթը տը'սնում ա, անընը տինում **Նըրկարար:**

2(193). ՄԵՂՎԱԿԵՐ

Մին հըրուստու մին լօղուռ տըղա յա ինում, հինչ փիշակու տամ ըն, էրկան կէնում չի, փախչում ա տօն: Մըհը'տ էլ տամ ըն ճիմջըպահուն շննգ'էրը: Անց ա կէնում մին քանէ վախտ, էտ տըղան սնն չի անում, հնըր ուրխանում ա, վէր ան-ջախ-անջախ տըղան փէշակ ա սըվէրում: Տու մէլ ասէլ, էս մարդիմագարը ամնէն օր թաքուն փէթակնէն պէնում ա, բօլ-բօլ մը'ղըր օտում: Մին օր էլ ճիմջըպահէն դնըլնըղ ա ջըհնն, ըտըրան տնն քըց'ում: Տըղան օգ'ում ա՝ աջըղը տնն օնէ, էրկան կըտուցալ դուշ ա տը'սնում, էզգնննն կ'ամ, մըղըրըճննջէրը օտում:

2(194). ՊԱՊԱՃԸՁՏ

ա) Մին ախճիգ՝ ա ինում. մարը մը՛ռնում ա, հմրը խօրթ մար ա պիրում: Էս խօրթ մարը էտ մարթին ա ըխճըկանը օր ա տամ, պերի չի տամ: Մին օր էլ մարթին նրիտ կըռվում ա. էն ասմա՛ տօնը իմրս ա, կընէգ՛ը թա՛ չէ՛, իմրս ա: Ախճիգ՛ը հօրը անգ՛րնընըն ա պահում, ասմա՛ պապան ճիշտ ա: Մարը յըրա յա պըրծընում ըխճըկանը, վար լիճիհն կըտըրէ, ախճիգ՛ը ծը՛տ ա տմռնում, ծառէն յըրա վը՛տ կէնում, ծէն տամ.

- Պապան ճիշտ ա՛, պապան ճի՛շտ, պապաճը՛շտ, պապաճը՛գտ...

* * *

բ) Մին կուճիլը ախճիգ՝ ա ինում, չուստ չինում, թա կ'էնա, վընըպէպիգ՝ քիմնա՛մ ա ծնընին մէջին խաղ անում, վը՛ննէրը սըռչըցընում, էլ կարում չի՛ քիմնա տօն, ծէտ ա տմռնում, ծառէն ճօղնէն վէր կ'ամ, հօրը դաչանք անում.

- Պա՛պա, չո՛ւստ, պա՛պա՛, չո՛ւստ, պապաչը՛ստ, պապաճը՛գտ...

Մարթիք՝ ըսկանում ըն, անումը տիմում **Պապաճըգպ:**

2(195). ՍԱՐՅԱԿ

Սարյակը բէդըննգ՝ ա իլէլ, քիմննցէլ ա Ըստուծէն կօշտը, Աստուծ էլ սը՛վ ոննգ՛ան բօլ-բօլ քըցէլ ա: Մըիէկ էլ էնքան սըվացէլ ա, տծխըն ու վը՛րցակը ճօկվէլ չի: Թմնգն յէն քիմննցէլ Ըստուծէն կօշտը, դանչանք ըրէլ, վար իւրննց ճօկի: Էտ վախտը մին դուշ իւրնն սիպտակ ոննգ՝ ա տալիս իլէլ, չըգիղնիլնվ պատառ էլ քըցէլ ա սարյակին վը՛րցակին: Ամնա էտ էլ ա խըրէկ իլէլ: Վը՛րցակը, ճարը կըտրած, թըվէրին կըլխավը լակ ա քըցէլ, վար փըսպըղա, տծխին անն ճօկվի:

2(196). ՄՈՒՇԱՀԱՎ

Մին յէթիմ խօխա յա ինիս, տընէս ըն քըցիս յը՛խծէն, վէր դէր տը՛ռա: Ամնա իւրնն սըրտավը չի ինիս, էգգանան քընէնք՝ ա ընէս, վէր մին թնիըր անէ, ըտըղատ ըգաղվէ: Մին օր էլ դէրէրը քիս ըն, վէր յը՛խծուն արտը հիմնին, էտ տըղան աշկ ա կ'ուղընաս, փըխչիս ծըմակը: Գէրէրը հէտան ըն պըրծընէս, դիլ-բիլ ընէս, վէր փըռին: Տըղան, սը՛վ փարաջան կ'ը՛ցը, մուշահավ ա տըռաս, ծը-կըթօցավ ընգընէս քօլօտը:

2(197). ԶԸՓԸՐԾԱԿԷ

ա) Մին հարուստ քնջիր ա ինիս, մըռնէլան առաչ իւրնն իլնն-չիլննը պահ ա տաս մին էրիւշ առէվտըրականու, պայման կըպէս, լիճվան թօխտ յօր ունէս, վէր իւրնն տըղան տը՛ռնա տըսըրօթ տիրէկան, հօրը փուլէրը յօր օնէ: Հունց ա պըտըիէս՝ էտ խուխէն տատը թօխտը կուրցունէս ա: Առէվտըրականըն էլ աթկազ ա ընէս: Խէղճ տըղան, վէր տըսնաս ա՛ ճար չի կա, ըշխարքավըս մին առէվտըրականն խըյտառակ ա ընէս, կ'օղ տիւս ընէս: Էտ ընըխըմէն կըտըղէս ա, թօրը յօր ունէս, ընգէս էտ տըղէն հէտան: Տըղան փըխչիս ա, քիս չըփարէն տէմ ընգէս:

Վեր էլ փրկչիլի թանիրը չիցիս, խեղճը չըփրթոճակէ յա տըռնաս, նի մըտէս չափարը: Տատը էտ վեր տըռնաս ա, անէսկ ա տաս, առէվտըրականը տըռնաս ա ըռնատ, ընգէս չըփրթոճակուն հէտան, տատըն էլ դըրդի յա տըռնաս, վեր ըռնատէն փըռնէ:

* * *

բ) Մէհէտ Աստուծ հըրամանք ա տամ, վար լօխ դուշերը կ'ան ձըրան կօշտը. հու կանօխ կ'ա, ընդըրան տիւննան ա դուշերէն թաքավեր: Ղուշ-ղաննանթ հըրէ յըն ինում բիդա Աստուծը, ամմէնաըռաշկէն էլ արծիվըն ա թըռչնում, ամմա հըսըվհաս էլ հանրանք'անթը հէրիք' չի անում, վը'նն ա կէնում, վար նանփնս անէ: Էտ դանրումըտ արծիվին թէվին տակէն կ'աղլու կացած մին ծը'տ ա ինում, տնու ա կ'ամ հըսնում Ըստուծէն կօշտը, թա.

- Յէկալ ըմ, ինձ տի'ր թաքավեր:

Աստուծ ըստըրա հըսնիլին ա յէշում, մին էլ սըփաթէն, խայինլնմիշ ինում, թա.

- Վար ըտըրէնց ա, ք'ինա' մին ճըպատ պեր, վար վէ'չ էրգ'ան ինի, վէ'չ կարճ, վէ'չ հաստ, վէ'չ պնրանկ, վէ'չ ծօռ, վէ'չ դնլգ, վէ'չ կ'էճ, վէ'չ չօր:

Էտ օրվանից խը'ղճ ծը'տը վըրդէղ չափար ա տը'սնում, ծակում ա նի մընում, մին-մին ճըպըտնէն տընդըղում, վար Ըստուծէն օգածը քըթննա:

Ըտըրա հէտի էլ ժուղօվուրթը անումը տիրալ ա **Չըփրթոճակէ:**

2(198). ՉՈՒԲԸՆԽԱՄՓԻ/ՉՕԲԱՆԽԱՄՓԻ

ա) Մին չօբան սնըրնուն ըրըճըրընէլիս մին դուշ ա տը'սնում: Մուտանում ա, վեր փըռնէ, դուշը թըռչում ա պատառ հը'ռէ վը'ննը կէնում: Չօբանը էլին յա մուտանում, դուշը էլին յա պատառ տէն կէնում: Ըտի դուշը չուբանէն խըփիլնվ հըռանում ա, հըռանում, կօրչում: Չօբանը յը'տ կ'ամ ա, տը'սնում' կ'նլը վը'խչըրնէն կըտօրած: Ըտըրա հը'տէ էլ անումը տիւնում ըն **Չուրընխամփի:**

* * *

բ) Մին ք'անսիք տըղա սիրէլիս ա ինըմ մին ըխչըկա, բայց ըխչըկանը պապան չի համաճայնվըմ, ըխչըկանը փըսակըմ ա հարուստի նըրէտ: Տըղան դիլխօր ա ընգընըմ, ձըրան բախտը անիճըմ, վերչըմըն էլ նի յա մընընըմ յէխճէն, տառընըմ ա դէր:

Օրէրէն մին օր էտ տըղին կուճի ախպէրը կ'ամ ա յէխճէն, դէրը կըլխի փափաղը վեր ա ունըմ, տիւնըմ ախպօր կըլխին: Էտ դանրումը վարթապէտը նի յա մընընըմ տէսընըմ, յիրն պըրճընըմ, վեր խաչօվը թըխի: Կուճնը տըղան չօբանխամփի յա տառընըմ, փափաղը կըլխին' թըռչըմ:

* * *

գ) Աստուծ ամմէն մին դուշու մին կօրծու վա տիրնլ: Չուրընխամփին էլ հըրամանք ա տըվալ, վար հըրէ ք'ինճը մարթունցը տընդըղէ, լնվըն ա փիսը ճօկէ, վար նահանց պէժան բախտը ինք'ը տա:

Էտ օրվանից էլ էս դուշը հրդե ք'ինծղներեն ըռաչին փախչում ա, խափիս տամ, էլ'հա մուտանում, լնվ ճ'ինննչում, ք'ինամ Ըստուծեն ասում: Փխ մարթունցը ըռաչին էրգ'ան վագ չի տամ, ամնա լնվ մարթունցը պնց չի թողում, լնվ յըրտըրվէրտըր ա անում, ըռըչներեն վագ-վագ անում, տըրա հէտի էլ տըրհէնց մարթունցը հրդեն պարի յա ինում:

* * *

դ) Մին ջննիլ չօբան ա լնվ: Նծք'նր ա նի մըտալ բննգ'ին կօշտը, վըխչըրնեն պահալ: Էտ բննգ'ին էլ մին տնու պըրծած կընէգ' ա լնվ, էտ տըրեն տը'սնալըն ըբնստ յըխան ա կացալ, թա.

- Բէդմա իգ նըհէտ օր ու քըշէր անիս:

Խը'դ տըրան հիշքան ըրալ ա, թա ըտըրա նըստա ջննք'նր ինի, նննն չի յը'կալ. էտ օխտըրիչիկանեն թէթա յա տուվալ, թա՝ ք'ը'գ ըսպանէլ ըմ տըրական:

Ախըրը, չօբանը էլ տեն չի կացալ, Ըստուծեն ըղաչանք-պըղատանք ա ըրալ, չուբընխննի տը'ռալ, ընգալ վըխչարեն սնըրնն:

2(199). ՔԱՇ

ա) Մըրհ'տ ժուղօվուրթը Ամարասա հըյաթունը հըվաքվալ ըն, մին քանէ մը'ծ ղըզղան վէր տիրնն, վէր կըճէխաշ իփին, պիժէնին: Էտ վախտը մին զը'ռ օխծը մուտանում ա, աղուն թափում ղըզղանը: Էտքանը մին քաշ տը'սնում ա, կարում չի կըլխու քըցի, կըլխեն յըրա տամ ա ղըզղանեն մաչը, ըստակում: Մատաղ ընուղեն ըջըղվում ըն, ղըզղանը վէր ածում, թա.

- Քաշը հարամ դուշ ա, էս կըճէխաշը հըրամալ ա:

Շընէրը կ'ամ ըն, օտում, դնստի ըստըկօտում: Մարթիք' էտ չախըն ըն կըլխու ընգում՝ հինչը հինչումըն ա: Պնըրնում ըն մին փննի քաշ շինում, Ամարասա կըլխեն սազ անում: Էտ օրվանից ա, վէր քաշեն էլ վէշ մինը հարամ դուշ չի հաշէվ անում:

* * *

բ) Մին թաքավէր ա իլնն, օգալ ա մին պէրթ շինի, ամնա օրը տիրնն պատը քըշէրը պարան ա յէկալ: Ախըրը, մին դէրվիշ ա յէկալ, թա.

- Թաքավէրըն ապրած կէնա, մին ջննիլ ախնիգ' տիրնն պատեն մէչին հիննէցէք', էլ պարան չի կ'ըլան: Թաքավէրը յիրգ'իրավը մին ա անում, վար հու նըրնն ըխճըկանը պիրի, քաշավը մին վը'սկէ յա տըրան:

Մին փիս կընէգ' ա ինում, քըվօրը յէթին ըխճըկանը պիրում ա տամ, վը'սկէն յէր օնում: Վար պատը հիմնում ըն մինչը'վ ըխճըկանը կըլօխը, մըրաքվօրը անիսկ ա տամ: Անիսկը փըռնում ա. մըրաքէրը սը'վ քաշ ա տննում: Մինչէվ միհէնգ' էլ ըշտէղ պատ ա տը'սնում, յիրա վը'նն ա կէնում կըռկըռամ, կըտուցավը թըխկթըխկցընում, յննի ք'ի փուշմանալ ա, օգում ա պատը քանդի, քըվօրը ըխճըկանը տնու օնէ:

2(200). ԿՈՒԿՈՒ

ա) Էրկու սերօ ախպերք էն ինքմ՝ միմի անքմը Կուկուկ, միմիքնը՝ Հուկուկ: Ճրքիէդէդի վախտը ձերձեր կօրցընըն էն, Կուկուկը մընըն ա սարի էս անգ՝ոնցին, Հուկուկը՝ էն մին: Սըրանք քըշերը սըքըսըն էն մարթա ձերանց անգ՝ունէն սարը քանդէլը, հանցու ծակ պաննան, ընգէն ձերձեր կօխկ: Բայց քանդած տէղը պարան ա կ'անմ, նօրից ծակը կապըն: Տէսնըն էն, վէր էլ ճար չըկա, կուկու էն տաննըն, քըշերնին ձերձեր ծէն տամ:

- Կուկուկ, հէ՛յ, Հուկուկ, հէ՛յ...

Մինչէվ սօր էլ չէն կարըն ձերձեր ճարէն:

* * *

բ) Մին հառհնը ձերան կուկուն (խօխան) տինում ա ուրուրուցէն մաչին, ինք'ը ք'ոնցնում թուրունը՝ հաց թըխէ: Պատառ վըխտանը յէտը կ'ամ ա տը'նում՝ խօխան կա վէչ: Վէր շատ շօռ ա կ'ամ, քըթէնում չի, դուշ ա տը'նում, կուկուկ-կուկուկ ծէն տալավ թըռչում: Էտ չըխանց էլ էտ դուշին անումը մընամ ա **Կուկու:**

2(201). ՍԱՆԳԸՐ/ՍԸՆԳԸՐԿԱՊԷ/ՅՈՒՊՈՒՊ

ա) Էս դուշըն էլ ա մին վըխտու հառհնը իլնն: Մի հէտ խըմօր հունցէլիս կօրծը թօղալ ա կէսատ, հիլվին ըռըշկին վը'նըն կացալ, վէր մագ'երը սանդրէ: Բնուրան ըսկէտուրը նի յա մըտալ, հըմընչիլնն նըհը'տ խը'դճ հառհնը, սանդրը կըլխէն, դուշ ա տը'նալ թըռչնն: Ըտըրա հէտէ էլ անումը տիրնն ըն **Սանդր:**

* * *

բ) Մին դաշանգ՝ ք'անսիք ախճիգ՝ ա իննում: Հնըրը, մարը պայման ըն կապում, ըտըրան մին չըխկի, անվնն հարուստ մարթու նըհէտ փըսակում: Խը'դճ ախճիգ՝ը լննց ու կօծ ա անում, օգնում չի ք'ինի, ամմա դէ էն վախտէրքը ըխճըկանը ըռըխէն հու վա՞ մըհալ քըցնն, հօրը խօսկը զակօն ա իլնն: Խը'դճ ախճիգ՝ը, վէր տը'նում ա՞ պըրծումնը չի կա, փախչում ա, ք'ինամ մըրաքվէրը տանը կ'օղը կէնում: Մարթին նամուս ա կ'ամ, խանչալը յէր ա օնում, հանցու ք'ինի, ըսպանէ: Ախճիգ՝ը էն ա իննում մագ'երը սընդըրէլիս, վէր տը'նում ա՞ մարթը կ'ամ ա, սանդրը կըլխէն՝ դուշ ա տը'նում, ընգ՝ում չ'օլէրը:

* * *

գ) Հակուփ ընումավ մին տըղա խօխա յա իլնն: Մին օրէ մարը էտ խուխէն թօղալ ա ըխճըկանը քըշտէն, ինք'ը ք'անցալ հննըր: Ախճիգ՝ը մագ'երը սընդըրէլիս յէշալ ա տը'նալ՝ ախպէրը կա վուչ: Վար շատ շօռ ա յէկալ, քըթալ չի, վախան նըհէտ դուշ ա տանալ, ինգ՝ալ հննդէրը: Մինչէվ միհէնգ՝ էլ տը'նէնց՝ սանդրը կըլխէն, ախպօրը շօռ ա կ'ամ, համ էլ ծէն տամ:

- Հակուփ, հէ՛յ, յուպուփ, հէ՛յ...

* * *

դ) Մին կրնե՞զ՝ թօթը թափում ա, իփում, քամում, տինում կրրակեն, վեր քնք'անձ իփի: Ըտըրան էլ մին չար խօխա յա ինում, խաղ ընէյիս վը'ննավը նի յա կ'ամ, թէշտը պարան տամ: Մարը կըզնըվում ա, անէսկ տամ: Մօրը անէսկը փըռնօղ կընի. խօխան սընդըրկապէ յա տը'ռնում, ընգում հննդէրը:

2(202). ԿԱՔԱՎ

ա) Հըրթնըսկետուր էն ինըմ: Մին օր հարթնը խըմօր ա հունցըմ, ըսկետուրըն էլ ք'ինըմ ա թուրունը, վեր ճէխը-գատը պըղըրաստի: Յէշըմ ա, յէշըմ, հարթնը պ'նլէրը պէրըմ չի, կ'ամ ա կըզնըվըմ յիրան, թըքըթ'ծհմանթ տամ: Հարթնը ասըմ ա.

- Պա հունց պէրէ'ն, խըմօրը հնլն կակուղ ա:

Ըսկետուրը էտ վեր ըսկանըմ ա, կըզնըվըմ ա, խօնչան յօր ա ունում հարթնի հէտան պըրծընըմ: Հարթնը վախէն նըհէտ կաքավ ա տննըմ, թըշըմ: Ասըմ էն՝ մինչէվ միհէնգ էլ, վեր ըսկէսվօր միննըմ ա քըցըմ, ծէն ա տամ.

- Հնլն կակուղ ա՛, կակուղ ա՛, կըղկըղա՛, կըղկըղա՛ ...

* * *

բ) Մին ըռնախում թաքավը'ր ա իլնլ, կըռէվ ա յեր կացալ հըրէվան պարի թաքավը'րէն յիրն, սաղ յերգ'իրը քըրըքանդ' ըրալ, վերչումըն էլ հիշքան ք'ծրփա խօխա յա իլնլ, հըվաքալ ա մին տը'ղ, մուրթօտալ: Կաքավնէն քիշէրը չըգ'իդնլնլ յէկալ ըն ըտէղ, ինգ'նլ ըռնէն միչը, վըննըռնէն ա կըտուցնէն ըռնուտ ըրալ: Ասում ըն՝ խէղճ դուշէրը մինչէվ միհէնգ' կըտուցնէն ք'ըսում ըն տափէրը, թա անմէղ խօցը ըռնան թիմիզվին, նմնլ չի կ'ամ:

2(203). ԾԻՐԱՃԵՏ

Մին կուճուր ախճիզ' ա ինիս՝ թաքուհուն քըշտէն նծք'նր: Մին օր թաքուհին թաքավէրին նիհէտ ք'իս ա ծր'նշ յերգ'իր, նծք'նրը թաքուհուն հըրսընքէն շծրը թաքուն կ'ինաս ա, ք'իս գ'օլէն յըրա կըռընաս, հանցու ձըրան ճիրին մաչին տը'սնա: Հունց ա պըտահէս՝ շծրին յըրա մին վը'սկէ քըրօշկա յա ինիս, պուք ա կ'աս, ընգէս գ'օլը: Խը'ղճ ախճիզ'ը վախան նիհէտ ճիրնծէտ ա տըռնաս: Մինչէվ միհէնգ' էլ ճիրան հը'ռէ չի կընաս, ձըզիս ա՝ քրօշկան քըթէնա, տանէ յը'տ տա թաքուհուն: Մին-մին էլ ձըրան լ'ավ օրէրը մը'ննըն ա քըցիս, հնք'ին ուրխու-թունան տնըր'նր տաս:

2(204). ՔԸՉԷՂԱԿ

Ըսէս ըն՝ շատ կանօխ մի քըչէղակ էզզննան կ'աս ա լնլ մի պըռավու տան ըռըչի վը'ննը կընաս, էտ պառավըն էլ միշտ ըտըրան հաց ա լնլ տաս: Տու մէր ասէլ՝ էտ քըչէղակը հացը տընէս ա լնլ տաս էտ պըռավէն տըղէն, վեր էն ա լնլ օխտը տըռվա դարիքթունա կ'աս:

Մի օր էլ պառավը մին քար ա թօղ ըրալ քըչըղակէն յըրա, քըչէղակըն էլ քարը կուտուցալ ա, տարալ քըցնլ պըռավէն տըղէն կըլխէն, ըսպանալ:

Յընտանան պատավր ճինանչնն ա նւրնն յրա ըրաժ քարը, մընացալ ծույները թրկէս:

Էտ վրխտանց էլ քըչէդակը տընալ ա սօրփ:

2(205). ԱԼԱԿՈՒՇԿՈՒՇ/ԸԼԸԿՕՇԿՕՇ

ա) Աստուծ վեր սաղ հիյվըննուն ա դուշերէն ըստընդժալ ա պըրժալ, տակէն էրկու թէվ ա մընացալ, մին էլ մի կիճի ջննդնք: Մըդափնընն ա յըկալ, ամնա գիդնննն չի, թա հունց անէ. վէչ դուշ ա նննն յըկալ, վէչ չժըքվըննանէ: Ճարը կըտըրաժ՝ էտ թէվէրըտ էտ ջիմդնքննն ա տուվալ, ալակուշկուշէն ըստընդժալ, վեր հան դուշու վա նըման, հան մուկնու:

* * *

բ) Մարթիք՝ քննննն ըն Ըստուծէն կննգատ, վեր մին թննըր անէ, նւրննց քըչերը մուծըկներան ըգադէ: Աստուծ ծէն ա տամ ըլըկօշկօշէն, թա.

- Տիրըկը քօն իլ, քըչերը տննս յըք, մուծըկներէն ջանէն իլ:

Ըլըկօշկօշը ասում ա.

- Լալ կինի, Աստուծ, ամհա յըս քօռ ըմ, հունց ա՞նիմ:

Աստուծ ըլըկօշկօշէն մըգ-մըժ ընջուկնէ յա տամ, մին էլ սնս, թա.

- Թինի՛, սնսըտ պէց կըթօղիս, վեր նի կա մուծըկներէն յըտ տըննա, էտ թուշավըտ կըթըռչիս, կօրժըտ տըսնաս:

Ըտի էլ ինննն ա:

* * *

գ) Ալակուշկուշը մարթ ա լնն: Մէհէտ պարտք ա ըրալ արտ վարալ, կարկուտը թակալ ա, փուչըցըրալ: Էլ կըրընցալ չի՝ պարտքը յըտ տա, հիմինչիլնն նիհէտ ալակուշկուշ ա տընալ: Չըքերանը ասօր էլ ցիրըկը կօղուլ ա կընաս, քըչերը տնն կաս, հանցու պըրտքատընը աշկէն ուրվա վէչ:

2(206). ՀԱՎ

Վեր Աստուծ դուշերէն ըստընդժալ ա, հանց ըրալ ա, վեր լօխ էլ կարին թըռչին: Մէհէտ էլ դուշերը թըռչիլիս հրամանք ա տուվալ, վեր քըշանան տափը: Լօխ քըշացալ ըն, հավը քըշացալ չի, ասալ ա.

- Յընս բիդի թըռչիմ:

Աստուծ կըգնըվալ ա անէժ տըվալ, ըտըրանա յըտըն ա, վեր հավը էլ կարում չի թըռչի:

2(207). ՎԷՐԹՆԸ

Վերթըն քիս ա Ըստուծէն կննգատ, թա.

- Աստուծ ասրաժ կէնա, լօխչին օժ ըս տուվալ, ըպրէլի թննըր ըս տուվալ, պա յըս հնըր անա յըմ պակաս, վեր ըստըրա-ընդըրա վըննանը տակըն ըս քըցնն, կըրէս չըմ, թա աջըրըս տնն անիմ.

Աստուծ ըսկընաս ա, թա.

- Քիհնի՛ միհէնգ՛աց տէնը վը՛ղէն տակէն ապրէ, հուվ էլ ք՛ը՛գ վը՛ղէն յըրա կօխ ա տուվալ, մըռնէլանը յը՛տը կըլլական ա կօշտըտ, աջըղըտ տ՛նու կանիս:

2(208). ՏԱՆԸ ՕԽԾԸ

ա) Ըսէս ըն՝ մին մարթու տան մին օխծ ա լնլ՝ նիհէտը հընգըրացած, ամմէն օր տ՛նու ա յը՛կալ պիրանան մի վը՛սկէ վէր քըցնլ, էտ մարթըտ խարջնլ ա, խօխէնք՛ը պահալ: Մի օր էլ էտ մարթին տըղան քըխալ ա, վէր օխծէն ըսպանէ, վը՛սկէն լօխ տ՛նու տա, կըրը՛ցալ չի, հննք՛վին ա նի յը՛կալ, հննք՛ին կըտըրալ: Օխծըն էլ կըզնըվալ ա, կըծալ էտ տըղէն ըսպանալ: Մի քանէ վըխտանը յը՛տը հննրը տը՛սալ ա, վէր էլ յօլլա ք՛իհնիլի քննիը չի կա, քը՛ցալ ա օխծէն կօշտը, դանչանք ըրալ, վէր քննզնննն հընգըրօթուն աճին, օխծը ռազի չի կացալ, ասալ ա.

- Մուք կարէլ չըք հընգըրօթուն աճիք՛. յը՛ս իմ կըտըրած հաք՛իս չըմ մըննաս քըցիլնկան, տու վէլ քու մը՛ռած տըղէտ:

Էտ չըխանց էլ մարթըն ա օխծը դ՛նլշմնն ըն տը՛ռալ:

* * *

բ) Մէհէտ մին քանէ կընէգ՛ էն ըն ինում կըտըրէն նըստած՝ իլիգ՛ մընէյիս: Յէշում ըն տը՛սնում՝ տանը պատան մին օխծ, մին ճօտ պիրանումը, տ՛նու յը՛կալ, ճօտը տիրալ տափէն, յը՛տ տը՛ռալ, վէր մընըցածէն էլ պիրի: Էտ կընանուցատ մինը մուտանում ա, մին աման փիսըվէր տիւնում, օխծէն ճօտը ծասկում: Օխծը կ՛ամ ա տը՛սնում՝ ճօտը կա վէչ, կըլխու վա ըղնում, վէր կընանուցը ըրած պէնըն ա, մուտանում ա քանալ լըցցած կուլէն, աղուն մաչին վէր ածում: Կընանէք՛ը էտ վէր տը՛սնում ըն, ամանը յը՛տ յօր ըն օնում, մընամ քիմնշնն ընէյիս: Օխծը յը՛տ կ՛ամ ա ճօտէն քըթէնում, փուշմանում իւրնն ըրածան, մինգ՛էլ նօրիցան մուտանում, հննք՛վննվը քըխում կօլան պարան տամ, հանցու մարթիք՛ խըմին վէչ, մը՛ռնին: Ասում ըն՝ էտ չըխանց էլ մարթիք՛ տանը օխծը ըսպանում չըն:

2(209). ԿՕՐԻ/ԿԸՐԻՅԱ

ա) Կօրին ճաղասպան ա իլէ՛ հարամ, ծէրքը շուռ: Մին օր էլ մին ք՛ննսիք մարթի նլիւր ա կ՛ուղացէ, պէղաչ ա քըխէ: Ք՛ննսիքը կըլխի յա ընգէ, լննց ա իլէ, քնն.

- Յէս ք՛ննցիմ, բայց գ՛իդնն՝ տիյէր Աստուծ կա:

Աստուծը ըսկացէր ա, թնն.

- Ա՛ մուրտառ, էնքան հըրուստնին քօղած, էտ խէղճ-քէք՛ննրն մարթը՛տ ա մընացէ, վէր նլիւրը կ՛ուղանաս:

Վէր տէսէր ա, ճաղասպանը վըզալ չի ունում, կըզնըվէր ա, կօրի յա շինէ, նլիւրին տաշտակըն էլ շուռ ա տըվէ մէշկին յիրնն:

* * *

բ) Մին վրխտե կրրիյան մարթ ա իլնլ՝ մին պարի, խրդնավ, Ըստուծեն հրդեննի մարթ: Ամմա հինչ կա՞սէս, վար ըտրրա մին փիս հրդեվան ա իլնլ, մին ազդուն, օդռաշ, թալանչի շօն-շան տրդա, վեր լրհն էտ խըհդեն օր ա իլնլ տալիս, իշէդ չի իլնլ տալիս: Մարթը դիլխօր ա ինգ՛ալ, մըտածալ, ք՛անցալ Ըստուծեն կօշտը, թա.

- Իմ իրէսըս քու վրէտանըս տակը, Աստուծ, ամմեն հինչու համաձայն ում, մենակ թա ինձ ըզադէ էս հարամզադէն անա:

Ըստուծու մէխկըն ա յէկալ, մարթին կրրիյա յա շիննլ, տօնըն էլ մաշկէն սննզ ըրալ, թա.

- Դէ ք՛ինն՛, պա՛րի մարթ, ք՛ինն՛ հմնդմրդ շօռ յը՛ք, չօրս անգ՛հներս լ՛ալ վըյըվուրդ ըրա՛, պարի-չար մարթկանցը ճինն՛նչի:

2(210). ԿՕՉՆԻ

Ասում ըն՝ կօզնին առաչ շատ դաշմնգ՛ հէյվան ա իլնլ՝ թաշախուստին, կօկլէգ՛: Ըտրրա հրէտէ էլ հու տը՛սալ ա, վագ ա տըվալ փըռնալ: Խէդճը տը՛սալ ա, վեր պըրծումնը չի կա, ք՛էցալ ա Ըստուծեն կօխքը, թա.

- Փարք՛ըս շատ ինի, Աստուծ, ինձ դըշինգ՛օթուն ըս տըվալ, շէնք՛-շընօրք ըս տըվալ, ամմա հինչ ա՞նիմ էտքանը, վեր չօրս անգ՛հներս լօխ դ՛հլշմնն ըն. ադվէսը ընդըդան ա յըրա տամ, կ՛ուլը՝ ընդըդան, օխձը՝ ընդըդան, մին թմհըր չօնիմ, թա զինք՛ըս պահիմ:

Աստուծ խրդնացալ ա, թա.

- Դէ վեր ըսի յա, դըշինգ՛օթունըս յօր ում օնում, ք՛էգ փօշէր տամ, հանցու վէշ մինը կարէ վէշ մուտանա, ամմա յէշի, հա՛, ճիրա հէռէ շօռ կըտաս, վեր ընգէցէր ճ՛հուրը, պինվըլական ըս:

Ասում ըն՝ էս գ՛հրհընը մինակ մարթըն ա ըսկացալ, ըտրրա հէտէ մինակ ինք՛ըն ա փանդը գ՛հուդն. կօզնուն քըց՛ում ա ճ՛հուրը, պէնում մօթթում:

2(211). ՄԵԿԵԾԸ՛ՌՆԸ

Առաչ աննթ ա իլնլ. դ՛հլշմննէն կ՛աս ըն լնլ մէր շէնէրքը, ժուղուվուրթէն կուտուրէս, տրդա խօխօնցը տընէս մըծըցընէս, ի՛ւրնց հէտէ սալդաթ շինիս: Մէհէտ էլ վեր նի յըն մըտալ մին շէն, մին խօխա յա լնլ, վեր տը՛սալ ա՛ հօրըն ա մօրը ըսպընը՛ցէն, փախիսալ ա ծըմակը: Ջըկըռ ա կէրալ, մըհասուր, տակըռ-մակըռ, յօլլա ք՛ը՛ցալ: Ամմա դէ վեր ծ՛հունը յը՛կալ ա, էլ պէն չի լնլ ուտէլի, մընացալ ա տ՛հուզը լնց ինիս: Ըստուծու մէխկըն ա յը՛կալ, էտ խուխէն մըկը-ծը՛ռն ա շիննլ, յը՛ր հանալ ծառէրը: Միհէնգ՛ էլ, վեր մըկըծը՛ռնը մարթ ա տըս-նաս, էլ դօստըն ա դ՛հլշմննը, հայըն ա թօրքը ճուկէս չի, իլքիհնլ պիցըրնաս ա ծառէն պըտօկը, գ՛իդնս ա, թա յը՛կալ ըն՝ փըռին, տանին:

2(212). ԿԱՏՈՒՆ Ա ՄՈՒԿՈՒՆԸ

Մին վրխտու կատուն և մուկունը հրնգեղուք ըն լննլ. մին տըղ կացալ ըն, մին տըղ կ'ուղացալ, մին տըղ կերալ: Հունց և պըտահալ՝ մին օր մին պուլիզ' յըղ ըն քըթնլ, մըրնք'ըմը կ'ըղալ, հանցու ծըմըռհան ինին: Պա մուկնեն էտքան նամուս ըշտըղա յա՞. ամմեն քըշէր ճի յա մըտալ մարնք'ը, յըղան կերալ, պըռըշ-նեն լնլզ տուվալ, կատվեն դըվըմը քօն իլնլ: Ախըրը, վեր ծննը նըստալ և, կատուն մարնք'ը պէցալ և, տըսալ՝ պուլիզ'ը տերտակ: Կըզըված յըկալ և, մուկնեն փըռալ, հինչ ըրալ և, էս մարդիմագարը ասալ ա՞ յըս չըմ կերալ: Էտ չըխանց էլ կատուն ըշտըղ մուկուն և տըսնաս, փըռէս և խաղ ընէս, կ'օք տաս, քըկէս, վեր տըսնաս և, կերած յըղը վիզալ չի ունէս, ըջըղվէս և, կօլ տաս:

2(213). ՃՕՐԻ

Ճօրին միհենզ' և, վըր'ը ծընիս չի: Առաչ լ'ավ էլ ծընիս և լննլ, էն էլ՝ ճօխտ-ճօխտ: Հննսնը վըր ուզըցալ ա՞ ք'ինի Յէրուսաղէմ, նըրնն մարթկանցը անա մին ճօրի յա խընթրալ: Վար նըստալ և ճօրին, էս ախմաղը խունդրուզի յա տուվալ, վըր'ը քըցալ: Հննսնըն էլ կըզըղվալ և ննսնըր անըսկ տուվալ, թա.

- Անիծա՞ծ ինըս, վէ՛չ ծընըս:

Գէ վըր'ը Հննսնէն անըսկը փըռնէ վէչ, հնըրըն ա՞ փըռնըլան:

2(214). ԿԱՏՈՒ

Քնըրնըստծըր մէհէտ մի տօն դօնաղ և ընզընէս: Տընատարը, կօզի ք'նսիք, դունուղասէր մարթ և ինիս, պիքիս և տէսան-տէնան վեր տիքիս, վեր հաց օտին: Էտ դնըրնըստ մուկնէրը պուճուխտըկերան տնն ըն կ'աս, սուփրավը տըռաս: Էնքան շատ ըն ինիս, վեր տընատարը կըրէս չի, թա նիհէտ տա: Քնըրնըստծըր ջուքան ծիրքըյալըխը տնն և ունէս, խըչըկընքէս, վեր քըցիս: Յալըխը կատու վա տըռաս, մուկնէրեն նիհէտ տաս: Էտ չըխանց էլ կատուն սօրփ և տըռաս: Ասված խօսկ և.

- Հու վեր մին կատու ըսպանէ, բէդմա օխտը յըխծէ շինի, հանցու մէխկա միզվի:

2(215). ԱՐՉ

Արչը վրխտունը մին կ'օղ ճըղասպան և իլննլ, հու վար ցօրէնը պիրալ և, թա աղէ, նիստա կ'ուղացալ և, կ'աղալ: Մին օր էլ մին օխտը խուխատար իրփըվէրի կընգա նլիր և կ'ուղացալ, էտ կընէզ'ը ծէրքէրը մըկնալ և բիդն յերգ'ինք'ը, անիսկ տուվալ: Աստուծ ըսկացալ և, ճըղըսպանէն արչ շինալ, քըցնլ ծըմըկնէն:

2(216). ԱՐՉԸՆ Ա ՄԱՐԹԸ

Մին վրխտտէ արչըն և մարթը հրնգեղուք ըն իլննլ՝ մին տըղը ըպրիլիս: Արչը վըր'ըս և ըրալ պիրալ, մարթըն էլ տէսան-տէնան շինալ և, կերալ ըն, նըրնըր ջան ասալ, ջան ըսկացալ: Հունց և պըտահալ՝ մին ծըմըռվա քըշէր արչը մարթին խըտտալ և, քօն իլննլ, հանցու մարթը մըրսէ վէչ. աչազ և իլննլ: Մարթըն էլ շընուրիակալ ինիլին տըղ, յէտ և տննալ, թա.

- Ա՛րչ ախապեր, կըլ՛օխըտ պատառ տե՛ն քաշի, ննփնսըտ ծանդըր ա, պիրնննատ վը՛տ ա կ՛ամ, սըրտըմնա յու՛մ ին՛նւմ:

Արչը պնն չի խօսալ, մին ք՛էթուկ ա պիրալ տուվալ մարթին, թա.

- Էս ք՛էթուկը կըլխէս յէ՛ք, թա չէ վաշըտ ա:

Մարթը վըխէլան նըհէտ ըտըհէնց էլ ըրալ ա, արչին կըլ՛օխը յարալու ըրալ, նրննը հըղէ ըրալ: Մին էրկու շէփտանը յետը արչը կըլ՛օխը տե՛մ ա ըրալ մարթին, վար տեսնա՝ յարան սըղացալ ա՞: Մարթը յէշալ ա, թա.

- Ա՛րչ ախապեր, սըղացալ ա, տը՛ղըն էլ չի մննիլնւմ:

Արչը ասալ ա.

- Տը՛ննում ը՛ս, կըլխէս յարան սըղացալ ա, ամնա սըրտէս յարան էն օրվա սասժ խօսկատ վէշ մին վախտ սըղանալ չի, դէ յէ՛ր կաց, ընցեր ք՛ինի՛ ըստեղաս, մէր հընգըրօթունը պըրժած ա, մը՛ռէմ՝ կ՛աս վէչ, մը՛ռէս՝ կ՛ալ չում:

Էտ օրվանից էլ մարթըն ա արչը դ՛նշմնն ըն տննալ, իրննը անա ճօկվալ: Միհէնգ՛ էլ, վար հիգննննը մին պըտահում ըն, արչը մըրթմըրթամ ա, թըքօտում, յննի ք՛ի.

- Էս հինչ անիրէս ընսնն ա՞, վար էնքանանը յետը իրէս ա անում, կ՛ամ ծըմակը:

2(217). ԱՐՉԸՆ Ա ՀՈՒՆԻՆ

Կարունքը վը՛ր պինվաս ա, արչը քունըտը՛ղա յըր ա կընաս, չօրք դօլը յըշիս, տըսնաս՝ հննին ծաղկած: Ըսիս ա.

- Էս վը՛ր ճէլի ծաղկալ ա, ճէլի էլ պէրք ա տըլական, էլ նըհախ տը՛ղը հօր շօռ կ՛ամ, լավըն էն ա, վը՛ր ըսպասիմ, չըքօրանը հըսնէ: Կարունքը ընցընիս ա, ամը՛ռը ընցընիս, հննն հննը հըսնէլու: Ճարը կըտրած՝ նի յա մընիս ծըմակը, տըսնաս՝ բար չի կա, լօխ պըրժալ ա: Էտ չըխանց ալ արչը հնննին ծառին անա հը՛ռէ յա շօռ տաս:

2(218). ԿՐԵԽՏԱՐ

Մին չուբանու ախչիգ՛ ա ինիս, մին հննրի-փէրի, մին իրիք՛նակ, սը՛վ-սը՛վ, մը՛գ-մը՛ծ ըշկէրավ: Ամնա դէ հինչ կա՞սիս, վէր Աստուծ մին տը՛ղավ տաս ա, մին տը՛ղավ կըտըրէս. հունց ա պըտըհէս՝ էտ ըխչըկանը հննըն ա մարը մըռէս ըն, խը՛ղճէն թուղէս՝ ըրտասունքը ըշկէրէն: Խը՛ղճ յէթիմը տէս ա ք՛իս, տէն ա ք՛իս, պէն չի նննն կ՛աս, վէրչը, մին լնն ա ծիք՛իս. նի յա մընէս բննգ՛ին տօնը՝ նծք՛նը: Էտ բննգ՛ին էլ մին ամպաթկը տըղա յա ինիս՝ ըշկէրան շընէր վէր տըռաս, աշկը օնքան պիցըրացած, խըփիս ա էտ ըխչըկանը, խը՛քա տընէս, ծէրք քըցիս: Ուրէրան մին օր էլ կուօխ ըն ընգընէս, վէր ախչիգ՛ը էն ա վընընծանդըր: Տըղէն մարը ըսկընաս ա, էտ խը՛ղճէտ թըկէս տանան տնն քըցիս, թա.

- Ք՛ինի ռա՛ղ իլ, մէգ պի՛ճ չի հարկավէր:

Ախչիգ՛ը լննց ինիլնն պիցըրնաս ա մին քը՛րծու պուտօկ, ծէրքէրը բիղի յէրգ՛ինք՛ը ունէս, թա.

- Ա՛յ յը՛րէ կ'անայճուտ, հանր չօնիմ՝ դանրդրս ասիմ, մար չօնիմ՝ դիդդրհան ինիմ, ախսպէր չօնիմ՝ դանրդիս դանրմանն անէ, տու ինձ հըրօթուն ըրա՛, մըրօթուն, ըխսպըրօթուն ըրա՛, մին ճար ըրա՛, յը՛ս, խօխսան փօրըմըս, կարէլ չըմ մարթկանց աշկէն ուրվամ:

Աստուծ ըսկընաս ա, էտ ըխսըկանը կ'ըխտար շիմիս: Ըտըրա հէտէ էլ կ'ըխտարը շէնան հըրճէ յա շօռ տաս. վըխէս ա՛ մարթիք՝ ճինանչին, թըրթծհմնթ անին:

2(219). ԷՇ

Աստուծ հիյվըննուն ծէն ա տուվալ, վէր խըլթը պիժէնէ: Լօխ ք'ը՛ցալ ըն, ճըրնց փայը յօր կալնլ, օրախ-օրախ յը՛տ տը՛ռալ: Մինակ էշըն ա յըտացալ. էն ա լնլ ծըմական փնդ կըրէս: Վէր ք'ը՛ցալ ա տը՛սալ՝ խըլթը պըրծած, մին ծառու տակէ կուչուռ ա ըրալ, ըսքըսալ զըռզըռալը, սծք՝ ասէլը: Ըստուծու մէխկըն ա յը՛կալ, ասալ ա.

- Լա՛ց մէր ինիլ, ծք՛նց ճէլլի կըկ'աս, հանցու յըտանաս վէչ:

Էշը էք'սը՛ հնլն ծնք'ը ծիք'իլնլ, ք'ը՛ցալ ա տը՛սալ՝ վէշ մինը կա վէչ: Տու մէր ասէլ, Աստուծ անջուկ բիդի պիժէնէ: Վէր էշը ըտի ճէլլի յա յը՛կալ, ամմէնամը՛ծ ունջուկնէն ընդըրա յա տուվալ: Ըտըրա հէտէ յա, վէր էշին խըլթը կարճ ա, ունջուկնէն՝ էրկան:

ԳԵՄՔԵՐ, ՏՈՀՄԵՐ, ԳԵՐԳԱՍՏԱՆՆԵՐ

2(220). ՏՈՒՄԸՑԷ ԹԷՎԱՆ

ա) Տումըցէ Թէվանը դօչչաղ մարթ ա լնլ: Իգէն կօմունիստնուն սիրիս չար, ճըլգիս ար, վէր հայէրը Սավէտան տնլս կ'ան, մին ծըրնշ յերգ'իր տը՛ռան: Ինք'ըն էլ ճըրնն մարթկանցավը ծըմըկնէրըմըն ա լնլ կընաս, ծին էլ թնրս ա լնլ նըլէս, վէր վըննըհէտավը կ'ան վէչ, տը՛ղը գ'իդնն: Մին էլ թուրքէրէն չի լնլ աշկավ աշկ, թա տը՛սնա, ըսէս ար՝ հիշքան թօրքէրը ինին, մէր հայէրը կըրըլական չըն մին տը՛ղ ապրին: Ըտըրա հէտէ էլ ամմէն շէն նի մընէլավ հըրցընէս ար, թա՛ թօրքէրը հօ վընաս չը՞ն տուվալ: Մէհէտ էլ վէր ք'իս ա Քօշպէգ՝, էլլա հըրցընէս, մին պատավ կընէգ՝ մուտընաս ա, թա.

- Թէվան, ջանէտ մատաղ, իմ իրը՛սըս քու ծիյիտ վը՛տանը տակը, էս էրկու օրը թօրք-գատ չի ուրվացալ, ամմա էն օրը, վէր տըղաս տանը չի լնլ, քու մարթկանցատ մինը քըշէրը յը՛կալ ա, հարթնանըս սաթաշմիշ իլնլ:

Թէվանը, էտ վէր ըսկացալ ա, աշկէրը ըռնըկալնլ ա, թա.

- Էս սըհաթէս նըշաս տօ՛, տը՛սնամ՝ վէրըն ա:

Սնան, վէր գ'իդննցնլ ա, մատուգէրը տնլս ա կալնլ էտ մարթին ճըկատէն կալնլ, վէր քըցնլ, համ էլ թա.

- Հատէ ըսէս ըմ, հիշքան կըրէս ըք՝ թօրք ըսպընը՛ցէք՝, բալշէվիկ նըլը՛ցէք՝, ամմա հու վէր մին հայ կընգա առռէ մին ցօրտ խօսկ էլ ա, ասից, էս օրըն ըմ քըցիլննկնն:

* * *

բ) Մեհետ Թեվանը կ'ասա ա Պիլիթանուց, Անվանց Բրիսցարէն ծէն տաս շինամաչը, թա.

- Հը՞, պա՛տմէ, տը՛սնամ՝ հինչ կա, հինչ չի կա:

Էս Բրիսցար դային էլ, կօզի բօյ-բուսաթավ, հինըրսըզ, ամնա շատ ք'իւհի, խը՛լքը հացէն նիհէտ կերած մարթ ա լնլ, լ'ավ գ'իդնլնլ, վեր Թեվանը աշկավ աշկ չօնէ՝ թուրքերէն տը՛սնա, ասալ ա.

- Թեվանըն ապրած կէնա, պէն չի կա, լիհն էն օրէն մերուք ծըմակըմը մին թօրք ըն ըսպանալ, թօրք, հինչ թօ՞րք, օխտը հայ նրժի, բօյը էրկու մէտըր կա:

Դէ Թեվանը ըտի պէն ըսկանա, սուս ա՞նէ, խօխա չի կէնաս, իլբիհնլ ծըլընգալ ա ծիյան լօք տուվալ, էտ զըրփի մարթին քըցնլ վըննատակը, շըլըդաթակ տուվալ: Յը՛տնան էլ նագանը տուս ա կալնլ, թա ըսպանէ, Պալական աքէրը մին թնհրավ ընգալ ա մաչը, ըդանչանք ըրալ.

- Թեվան, մատաղ անիմ, վէց յիթիմու տար ա, մէխկ ա, շիլ ա ընգալ, թօնէրը թօղըմ էլ վէզը ծօռ:

Թեվանը տը՛ղ կըկըղալ ա, նըստալ ծին հըղէ իլնլ, համ էլ թէթա տուվալ, թա.

- Յը՛ս ք'ը՛ցէ, ամնա լ'ավ գ'իդնցէք՝ թօրքը հինչ էլ ինի, հային վը՛ննանը տակէ ցը՛խըն էլ չնրժի, էլ ըտի պէն չա՛սիք՝:

* * *

գ) Թեվանը նի յա մընէս մին շէն, թա.

- Էրկու վը՛խչար տուվէք՝:

Լօխ ծըծըղէս ըն, ըտըրա նիհէտ տաս: Թեվանը ք'իս ա ծըմակը, իւրնն մարթկանցը ասմա.

- Քը՛ցէք՝ հննմն շէնը, ըսը՛ցէք՝ Թեվանը էրկու վը՛խչար ա իւզիս:

Ժուղօվուրթը վեր Թիվանէն անըմը ըսկընաս ըն, պիրիս ըն քըսան վը՛խչար տաս, թա.

- Հալալ ինի, տարէք՝ քը՛փ անէ:

* * *

դ) Մեհետ էլ Թիվանէն խաբար ըն հըսընէս, թա.

- Թօրքերը նի յըն տը՛ռալ Հնուրիւթն յը՛րէ շէնէրը, ջիհիլնէն փախալ ըն, էն ըն թըլընէս:

Թեվանը իլբիհնլմըս վըհըքէս ա իւրնն մարթկանցը, նի հըսնէս: Դէ էլ հի՞նչ, թուրքերէն մաման լնց ա ինիս, լիհն մէյդէր ա, վեր քաշ ըն տաս կըխըվէր: Ախըրը, վեր լօխ հինդիրդիս ա, Թեվանը շէնին ջիհիլնուս մօրանցը ծէն ա տաս, լօխնին տնլըրնէն պէց անէլ տաս, ամնէնին յըրա թըքէս, թա.

- Հարամ ինի էս ծէծը, վեր ըտի բէյնամուս ջիհիլնէն ըն կերալ: Դէ քը՛ցէք՝ քը՛ցէք՝ ծէր իլնն-չիլննը հըվըքտը՛ղակ ըրէք՝:

2(221). ՔՕՌ ՎԱՆՐԷՄ

Հնուդրոնթա ռայօնընը դօչչաղ մարթիք՝ շատ ա լմլ, իւտոնց անա մինըն ալ խտրմունջուղը՛ցի Վանը՛ս ա լմլ: Ունդոնը աշկին մինը քօռ ա լմլ, իւտոնը մըհար ալ շինացիք՝ անընը տիրմլ ըն **Քօռ Վանը՛ս**: Վանը՛ս Տումըցի Թիվանի նրհը՛տ հընգըրէթուն ա լմլ ըրիս, մին տըղ թուրքէրին թըլընիս ըն լմլ, պիրիս մը՛ր ժուղուվուրթին պոնժոնիս: Վանը՛սի լօխ ճընչիս ըն լմլ, վը՛ր մին պը՛ն ա լմլ հարկավը՛ր, Վանը՛ս իւրմն շալըղը դըրկիս ա լմլ, հանցու գ՛իդմն, վը՛ր ինք՛ըն ա ուզիս: Վանը՛ս մը՛ր ժուղուվուրթին շատ ա լմլ սիրըս, ասմա թուրքէրին աշկավ աշկ չի լմլ, թա տը՛սնա: Մին օր ք՛իս ա Փոնգոնլի, հըղէննի ծըրըվիս ա: Յըչիս ա տըսնաս՝ մին ըխպոնոն դըրաղի մին խիլլմ թօրքէր վըհաքված, ճոնը ըն յօր ըրիս: Վանը՛ս մուտընաս ա, թա.

- Մին աման ճոնը տըվէ՛ք՝, խըմըմ, ծարավ ըմ:
- Էտ թուրքէրատ մինը Վանը՛սի ճընչիս չի, յը՛տ ա տըռնաս, թա.
- Ուտոնը ճոնը չի՛ տաք, էտ հայ ա, մը՛ր ըմըննին մուտըռըլական ա:
- Վանը՛ս, տու Վանը՛ս, վը՛ր ըսկընաս ա, հավան թըխիս ա կըլխին, ծիյան թըլընաս ա, հիշքան տըղամարթ կա՛ մէյը ըրիս, ըմըննուն մաչին ալ կ՛նուզիս, թա դէ.
- Ծըր մարը ծախըմ, դէ ք՛ը՛ցէք՝, մըղէնգ՝ ծը՛ր լօխ ըմըննին մուտառալ ըմ:

2(222). ՕՎՉԻ ՓԻՐՈՒՄ

Մին վը՛րսկան ա նիս՝ անընը Փիրում, լօխ սէս ըն Օվչի Փիրում: Մէհէտ վը՛րսա կ՛աս տը՛ղը յիշիս ա տըսնաս՝ մի կ՛էշ օխժ, մին դաշմնգ՝ օխժու զիրավ տուված, ինուզիս ա՝ չըթըլակվէ: Մը՛րտը յօր չունէս, վըր կ՛էշը դըշմնգ՛էն տար տը՛ռա, մուտընաս ա, հանց նըշան փըռէս յըրա ընէս, վըր էտ կ՛էշ օխժը զիրա-զիրա յա տըռաս, դաշմնգ՛ը մընաս ա սաղ: Տու մէլ ասէլ՝ էտ նախշուտ օխժըտ ուխժէրէն թաքավէրէն ախժիգ՛ըն ա: Իգէն վըր ըսկընաս ա, կ՛աս ա Փիրումէն կօշտը, թա.

- Քու լիվութունէտ տական հունց տոնս կ՛ա՞մ:
- Օվչի Փիրումը ասմա.
- Մէհէտ պիրանըմըս թըրէ:
- Վըր թըրէս ա, էտ օրվանից էլ Օվչի Փիրումը տըռաս ա մաստուն. հա՛մ հիյվըննուն լոնուզն ա կըլօխ ընգընէս, հա՛մ դուշէրէն:

2(223). ԼՕՂՄԱՆԻ

Մին ընըմօվուր դօխտուր ա իննւմ, ըտըրան էլ մին շմգ՛էրդ ա իննւմ՝ անումը Լօղմանի: Մէհէտ էս դօխտուրը մին թաքավէրու տըղու կըլօխ մալլէցմ յա անում, թաքավէրը ասմա.

- Թա տըղէս գ՛անքը ըզըղէցէր, քաշավըտ մին վը՛սկէ յում տամ, թա չէ՝ կըլօխըտ պուք ում տամ:
- Էս դօխտուրը էտ տըղէն կըլխէն դափաղը պիցըրըցընում ա, տը՛սնում՝ մին սը՛վ տէգ ըտըրա հըղօղան կացած: Ուրխանում ա, դունյավը մին տը՛ռնում, վըր թաքավէրին տըղէն հիվանդոնոնէն մանին թըթմլ ա: Մին կու՛ճի մաշա յա յօր օնում, վըր էտ տէզը պուք տա, շմգ՛իրդը ծէրքան փըռնում ա, թա.

- Գոխատուրըն ապրած կենա, կօզի ինձ խօսկ չի հրսնում, ամնա վեր մըշավը ծիք՝ տաս, տեզին ջանը պուք ա կ'ըլական, վըննէրը էլիա մընա հըղօղումը, էլ կըրըլական չըս՝ տնու օնիս:

Գոխատուրը չմշմիշ ա ըղնում, գ'նիդնիւմ չի, թա հինչ անէ: Լօղմանին ասմա.

- Մաշան կըծըցըրո՛ւ, մուտուցուրո՛ւ տեզին, ինք'ը-ինք'ը տուս ա կ'ըլական:

Գոխատուրը քընէնք՝ ա անում, տընսնում, վեր հիվանդէն գ'անքը ըզըղէլի փննդը մինակ էտ ա: Ըտի էլ թաքավերին տըղէն սըղըցընում ըն, վընսկէն յօր օնում, ք'ինում:

Էտ օրվանից Լօղմանում անումը ըշխարքավըս մին յեր ա իննում: Ըշտըն էլ մին խօլունք, տիժեր կօրծէն փննդը գ'իղօղ մարթ ըն տընսնում, ասում ըն.

- Լօղմանին ա՛, Լօղմանին:

2(224). ԼԷՆԿ-ԹԷՄՈՒՐ

ա) Ասում ըն՝ կուճնը վըխտէն Թէմուրը շատ դնջնիլ խօխա յա իլնիլ: Վար մարը մընալ ա, հնարը ք'ացալ ա մի օրիշ կընէգ՝ օզալ, պիրալ: Էտ կընէգ'ը տէն ա տիրալ, թա.

- Յա՛ յէս, յա՛ քու խօխատ, յէս էտ օյինքազէն նըհէտ կարալ չում ապրէմ, թա օզում ըս՝ մընամ, ըտըրան պիտի մօրթէս:

Թէմուրէն հնարը մընացալ ա էրկու պատու դաթում:

Վերչըր ասալ ա.

- Մօրթէլը կարալ չում, ամնա մին ճար կանէմ:

Պիրալ ա խուխէն ծնիխի վըննէն ճիլը կըտրալ, վար կարա վէշ շատ չըրօթուն անէ: Ըտընէնց էլ Թէմուրէն վըննը մընացալ ա կաղիլգ՝, անումըն էլ՝ **ԼԷՆԿ (կար)-Թէմուր:**

* * *

բ) ԼԷՆԿ-Թէմուրը շատ անվնիլ մարթ ա իլնիլ. վըննը՝ չօլախ, սըփաթը՝ ծըն-մըծօն: Միհէտ մին հիլի յա քըթնիլ, սըփաթը մաշին տընսալ, ըսքըսալ լնց ինիլը: Նծք'նարը, վեր տընսալ ա, ինք'ը ընդըրանա պէցնիլ ա լնց իլնիլ: Թէմուրը հըր-ցըրալ ա.

- Տո՛ւ խէ յըս լնց ինում:

Նծք'նարը թա.

- ԼԷՆԿ-Թէմուրըն ապրած կենա, էտ վեր տու միհէտ ըս ք'ընգ հիլվումը տընսալ, լնց ըս ինում, պա յըն հունց չի՞ լնց ինիմ, վեր էտ անվնիլ սըփաթըտ օրը հնարնիլ հընտ իրընսըս նիյըն'ը ա ինում:

2(225). ԳՆԼԳՈՒՑ ՑԸՎ

Գերդասարան Հաղորութի շրջանի Ազոխ գյուղում

Գիզակա Մելիք՝ Մաջումէն մին մադար ախչիգ՝ ա լնիլ՝ անըմը Գայանէ: Էտ ախչիգ'ը կըծնցալ ա ներաց նծք'նար Գագիկին յըրա, նիհէտը փըսակվալ: Վեր Մաջումը մընալ ա, մելիք'նիւնը տուվալ ա Գագիկին, էս դօշաղըն էլ նըմուսալ

հանօրը կօրծը տարալ ա: Յը՛տնան վէր մը՛ռալ ա, ժողօվորթը Սաջումաց ցեղէն անըմը փօխալ ա, տիրմլ **Փ՛նլղուց**, քանի վէր Գ-ագիկը ծրնլ2 տը՛ղա յը՛կած՝ գ՛նլմն յա լմլ: Յը՛տնան էտ ցեղան Ազծխ շէնըմը բրհամ ըն յը՛կալ Մնրդնլց, Դ-աղուց, Պուղուսաց, Ղուսումաց, Խանուց ազկէրը:

2(226). ՓԱԽՈՒՑ ԱԶԿ

Գերդասարան Հաղրութի շրջանի Ազոխ գյուղում

Էս ազգէն աթալարը ք՛ծհնա վըխտէն ծրնլ2 տը՛ղա փախալ ըն յը՛կալ Մէլիք՛ Սաջումէն կօշտը: Ըտըրա դնրդմն ա անըմը մընացալ Փախուց:

2(227). ՏԵՆԸՍԱՆՑ ՅԸ՛Գ

Գերդասարան Հերհեր գյուղում

Էտ ցը՛ղումը մին մարթ ա իլմլ՝ անումը Խաչատուր: Էտ Խաչատուրը շատ ա իլմլ ըսէլիս՝ ընդը՛տանըս, ընդը՛տանըս: Ամհա վէր ճիլի-ճէլի յա իլմլ խուսէլիս, կըրը՛ցալ չի ասէ՝ ընդը՛տանըս, լրհա ասալ ա՝ տընըս, տընըս: Ըտըրա հը՛տէ էլ էտ ցը՛ղէն ըսէլիս ըն իլմլ **Տընըսանց ցը՛ղ:**

2(228). ԿՈՒԿՎԱՆՑ ՅԸ՛Գ

Գերդասարան Հերհեր գյուղում

Էս ցը՛ղէն մարթիքը կ՛օղէր ըն իլմլ: Լըրհա վէր մըթէնը ընգալ ա, կուկվու նըման տնլս ըն տը՛ռալ, ըստնլր-ընդնլր դըռիգը կ՛ուղացալ: Ըտըրատ էլ ըտահանց անումը մընացալ ա **Կուկվանց ցը՛ղ:**

2(229). ԸՂԲԸԼԻՇԱՆՑ ՅԸ՛Գ

Գերդասարան Հերհեր գյուղում

Հիրհեր մին օր թօրթէր ըն կ՛ամ, մին տօն դօնաղ ընգում: Ըտահանց լ՛ալ ուտըցընում ըն, խըմըցընում, թնմնլգ-թնք՛նլգ յուրդունդծնկ վէր քըցնլմ, պըծիպածի ընէլիս պէրցէր տինում, քունավ անում: Էտ թօրթէրը մընամ ըն մաթ մընացած: Ք՛նլննլմ ըն լուխճու պատմում, թա հինչ աղ բըլիշնէ (սիպտակ պէրցէր) ա իլմլ էտ տանը: Ըտի էնքան ասում ըն՝ աղ բըլիշնէ, աղ բըլիշնէ, էտ ցը՛ղէն անումը տինում ըն **Ըղբըլիշանց ցը՛ղ:**

2(230). ԿԻԶԾՂԱՆՑ ԱԶԿ

Գերդասարան Հերհեր գյուղում

Էս ազգէն ժողօվորթը մին էրկու հնրնլր տարէ առաչ Իրանա յըն յէկալ: Ըտահանք էլ շատ վըխճար ըն իլմլ պըհէլիս: Պնլրթըն էլ էնքան շատ ա իլմլ, վէր վնրին էն ըն իլմլ կ՛իգիլիս ծըլսէլիս: Ըտըրա հը՛տէ էլ ըտահանց ասալ ըն պնլրթ կ՛իգծղ: Ազկէն անումըն էլ մընացալ ա **Կիզծղանց ազկ:**

2(231). ԽԵՆՈՒՄԱՆՑ ՑԸՎ

Գերդասարան Հերիեր գյուղում

Ավանի շինքերը մնում են անհայտ, վեր գրդեր են անումը ուրանց մրծեր են ընումավը տիներն: Ամհա էս ցրդումը Խանում ընումավ մին դոչադ, տրդամարթ կրնեգ՝ ա իլնլ, սադ թուփը-ծուպը ծերքը հրվաքած՝ պրհէյիս ա իլնլ: Ըտըրան ընուման էլ էտ ցրդեն մինչէվ ըսոր ասում ըն **Խընումանց ցրդ:**

2(232). ՊՈՒԼԵԿԵՐԱՆՑ ՑԸՎ

Գերդասարան Խերիան գյուղում

ա) Խըրիւրնընէցէ մին մարթ՝ Համբմըրցը, կրնգանը ք՝ծմնգ՝ ա անում, պոկէրը կըրում թուրումը, հանցու հաց թըխին: Դէ հու վա՞ տըսած, վեր տրդամարթ օլաքանը պոկ կըրէ: Ենին ժըղօվուրթը ըսկըսում ըն մազադ անէլը, Հիմբմըրցին անումը տիներն **Պոկըկըրէ:** Ըտըրա ընուման էլ էտ ցրդեն անումը մընամ ա **Պոկըկըրանց ցրդ:**

* * *

բ) Հիմբմըրցանք մին քանէ ախալըր ըն իլնլ, տանը կուծիներն էլ ինքըն ա իլնլ: Ըտըրա հրէտէ էլ տանը կօրծէրը ինքըն ա ըրալ մօրը նըրէտ: Հաց թըխէյիս էլ պոկ ա կըրալ: Ենին մարթիքըն էլ տըսալ ըն, թա.

- Ա՛ պոկըկըրէ մընած, պա բօլ ա, լի՞, պոկ կըրիս, բաշիբ չը՞ս անում՝ մին տըրմարթու կօրծ անիս, վեր ըտի պոկըկըրէ յըս տընալ:

Էտ վըխտանց էլ ժըղօվուրթը էտ ցրդեն ասում ա **Պոկըկըրանց ցրդ:**

2(233). ՅԵՆՏՈՒՍԱՆՑ ՑԸՎ

Գերդասարան Գիշի գյուղում

Էս ցրդեն առաչ Յըսըղուլանց ըն իլնլ ըսէյիս: Ըտըրանք շատ թմմնիգ-թմքնիգ ժըղօվուրթ ըն. տօնը՝ թմմնիգ, հայաթը՝ թմմնիգ, լըհա վեր յըդ վեր ածիս, կըրըվաքվէ: Ամմա դէ հինչ կա՞սիս, վեր ըտահանց մաչին մինը իլնլ ա՝ Թէվօս ընըմավ մին ուշունցատու, վեր լըհա էն ա իլնլ մըրհու շօն կ'անիս, հանցու ուշունց տա, ըրըխէն յըխտէրը վեր ածէ: Ըտըրա հրէտէ էլ Թէվօսէն անըմը տիերնլ ըն **Յըխարուր Թէվօս**, ցրդեն անըմըն էլ **Յըխարուրանց:** Հատէ ըտի յա, նըհախ չըն ասալ, թա.

- Մօկունը մին պէն չի, ամհա վեր ընգէ կիներն կարասը, սադ կըմուտատէ:

2(234). ՇԸՂԱՂՈՒՆՑ ՑԸՎ

Գերդասարան Մոխրաթադ գյուղում

Էս ազկէն բընծվրնն Տօնի պապըն ա տիերնլ, ինքըն էլ Շաքվա յա յէկալ: Միհէտի կընգանը տիես ա քըցնլ, տարալ թօղալ հէրանց տանը, կ'անիս Գ'աննջա քըղաքան մին թմնգան կընէգ պիարալ: Հըրըվանէրը յըկալ ըն, թա.

- Տօնի, էտ հունց ըրէ՞ր, վար էտքան կանօխ էտ կընգանըտ պիարալ:

Տօնին էլ թա.

- Հունց պիտի ա՞նեմ, Գանճավ կ'անլիս պըտըեցի, շըղըեցի, փըղըեցի, յեր կալե պիրա:

Էտ վըխտանց էլ ժուղօվուրթը էտ ցեղին անումը տինում ա **Շըղաղունց:**

2(235). ՈՒՍՏԱ ԱԳՈՒՆՔ

Գեղդասարան Չղրան գյուղում

Էտ ցեղեն մը՞ծը Աղին ա: Էտ էլ լանվ դանմհուրչի յա իլանլ: Ասում ըն՝ ռուս թաքավերը նըրա հետի մին զընդան ա դարկալ: Աղին էլ փօքսավը փըչանլ ա, քարը հիլըցըրալ, պօղվատ ըստացալ, պուղվատան էլ մէխ շինանլ, դարկալ թաքավերեն յիրան: Թաքավերը մէծ կընհատական ա տուվալ, ըտըրա հետի էլ ասալ ըն՝ **Ուսպա Աղի:** Ըտըեցնց էլ Աղինց ցեղեն անումը տանանլ ա **Ուսպա Աղինց:**

2(236). ՇԷՊՈՒՆՑ ԳԸՌՈՒՆԷ

Գեղդասարան Չղրան գյուղում

Էտ ազկը Վըրցըկըլերումըն ա ապրում: Ասում ըն՝ առաչ սահանց ջանհիլ-ջըհնլը, վար մըթէնը ինհում ար, տհու ին կ'ամ մին թումբու յիրա, ըսկըսում հարայ-հուրօց անելը: Ներթէ թաղան ասում ին.

- Ա՛րա, իւրըգ՛ դըռռանու նըման դըռըռացէք՛, լի՞:

Ըտըեցնց էլ էտ ազկեն անումը տանանլ ա **Շէգ՛ունց Գըռռանէ:**

2(237). ՔԸՉԱԼԱՆՔ

Գեղդասարան Չղրան գյուղում

Չըղըրան Ընչըծծրա յը՛կած մին ազկ ա իլանլ՝ Խօջանց ընումալ: Ըտահանց անա Սահակ ընումալ մին մարթ գընջըցէ մին նծք՛ար ա իլանլ պըեղիս: Էտ նծք՛արը քաչալ ա իլանլ, անումը տալիս չըն իլանլ, լըհն հու ծէն ա տուվալ, ասալ ա՝ քա՛չալ նծք՛ար, քա՛չալ նծք՛ար: Էնքան ըտըեցնց ասալ ըն, էտ ազգեն անումը մընացալ ա **Քըչալանք:**

2(238). ՔՕՆ ԻՆՕՂ ՍՈՒՂՈՒՆՔ

Գեղդասարան Չղրան գյուղում

Չըղըրանա Փերին կ'ումեր թաղումըն ա էտ ազկը: Սահանք շատ քօն ինծղ ըն. քըշերը շնուտ քօն ըն ինհում, ցիրէկը՝ ուշ յեր կէնում: Էտ ազկան Սըղօսօն ընումալ մին կալիսօգու նախագա յա իլանլ: Ասում ըն՝ ժօղօվնէրումը քօն ինիլիս ա իլանլ, ժօղօվը պանց ա ըրալ, ինք՛ը քունալ հընցալ: Վար յեր ըն կըցրալ, ծայնը օրնուշու վա տուվալ, ինք՛ը քունալ հընցալ, յա էլ ասալ ա.

- Վէշ մին պանց, թօղ ժօղօվը ք՛ինա, յես վերչնումը կըխօսեմ:

Ըտըեցնց էլ էտ ազկեն անումը տիրանլ ըն **Քօն ինծղ Սուղունք:**

2(239). ՍԷՎՈՒՆՑ ԱՉԿ

Գեղդասարան Խնապար գյուղում

Արաբնէրեն վախտը իւրնըբըղը՛ցէք՛ օր-իշը՛դ չըն իլանլ տըսնալիս: Էնքան շէնը բընղիքարակ ա տը՛ռալ, վեր անումը տիրանլ ըն **Թէգխարաք** (ճէլլի քանղվօղ):

Միհեւտ էլ դժուարացնուցէն կ'ամ ըն, շէնը քրթէնում չըն: Պիրում ըն Գ՛օլ ըխպիրին դըրադէն մօխէր շաղ տամ, վէր քըշէրը ճ՛նուր յօր օնօղ ինի, վըննահէտը մընա, գ'իդանն՝ էտ սըմթէրումը կէնօղ կա, թա՛ չէ: Մին կընէգ՛, խօխան խըտտած, կ'ամ ա ճ՛նուր յօր օնում, կըլխու ըղնում, վէր պէնը պ՛նէրթ ա: Ճարը կըտրած՝ մարթին նըհը՛տ նի յըն մընում խօր ծըմակը: Էտ մարթը էնքան ծըմակումը մընամ ա, ուննգ՛ը սըվանում ա, անումը տինում ըն **Մէլի:** Ըտըրանա էլ էտ ազկէն մինչը՛վ միհէնգ՛ ասում ըն **Մէվունց:**

2(240). ԹՕԽՈՒՆՔ

Գերդասարան Խնասպար գյուղում

Խընաբաղ մին հարթնու ըռչինակ մին թուխթուխէնէ ախճիգ՛ ա ծընվում: Հու հըրցընում ա, ասում ըն.

- Մին դաշմնգ՛ թօխի աքա յա իլնլ:

Ըտի էլ էտ խուխէտ անումը մընամ ա **Թօխի աքա:** Էտ Թօխի աքան մըծանում ա, տը՛ռնում մին շնշտին, հինըրսըզ ախճիգ՛, փըսակվում իւրանց շէնան մին տըղու նըհէտ, օթ խօխա պիրում, տօն-տը՛ղ տինում:

Մին օր էլ մարթին նըհը՛տ ըրբավ ճէղաց ա ք'ինում: Հըղէննի մին դմստա թօրքէր յըրա յըն տը՛ռնում, վէր ըտահանց ըրբան խըլին: Թօխի աքան մը՛ռալ ա՞, վէր ըրբան խըլին. քըշանում ա էտ թուրքէրէն քըթըպըռօշը մըր՛նն անում, վէր ածում, մարթին թա.

- Դէ քըշի՛:

Էտ սննան հըսնում ա շէնը, ըշխարքավըս մին տը՛ռնում: Էտ օրվանից էլ ըտահանց ազկէն անումը մընամ ա **Թօխ աքունք/Թօխունք:**

**ԱՌԱԾ-ԱՍԱՅՎԱԾՔՆԵՐ, ԱՆԵԾՔՆԵՐ,
ԴԱՐՉՎԱԾՆԵՐ, ՄԱԿԱՆՈՒՆՆԵՐ**

2(241). ՃՐԿԱՏԷՆ ԿԻՐՎԱՆԸ ԳԻՆՉՎԻԼ ՉԻ

Մէհէտ Ըռչածօր մին տըղա խօխա յա ծընվում: Ծընվում ա, յէշում ըն տը՛ս-նում՝ կըլխանը յէրը մին սիպտակ մըրքավուր վը՛ննը: Էտ մըրքավուրը ասամա.

- Յը՛ս ճըկըտակ'իր կ'իրօղըն ըն: Էտ խուխէն ճըկատէն կ'իրէցէ, վար փըսըկվիլի օրը սէլու տակ ընի, մը՛ռնէ:

Էտ մարթըտ էտքանըտ ասում ա, ինքը իթտի-բնթտի տմնում, կօրչում: Գ-մըրը ըն՛նն ա տընըցուց ջանը: Ախըրը, վար խօխան մըծանում ա, փըսըկվիլի վախտը կ'ամ ա, հմըրըն ա մարը վախում ըն՝ հէռու տը՛ղ ք'ինան, շէնին էն մի թաղան մին ախճիգ՛ ըն հավան կէնում, մըսըրհաթ անում, վար հըրսանէք՛ը օքօտօտումը անին, վար սէլ չի կ'ա: Ըրէվէն փըլփըլթօցավը հարթնանը յօր ըն օնում, վար կ'ան տօն, բ՛նուրնն ծօրավը ընցնիլիս յէրգ'ինք՛ը սըվանում ա, ըրօտում, սէլ նի օնում, էտ տըղէն քըշում, տանում քըց՛ում Խըշընակ'էտը, ըսպանում: Հըտէ ըտըհէնց ա: Նըհախ չըն ասում.

- **Ճըկատէն կ'իրվանը ճինչվիլի չի:**

2(242). ՍՈՒՍԱՆԱՑ ՈՒՋԱՂԷՆ ՕՅՆԸ ԿԸԼՕԽԵՐՏ ԿՄ

Անկ'անրանա ռալօնէն Ալբուլաղ շէնումը չօրս սօրփ տիմջըրէ կա: Ասում ըն՝ մէհէտ ժուղօվուրթըր ղիգէցալ ըն՝ մինը կըտրին տախտակ քաշին, ըռիսկ չըն ըրալ: Ավղալ շէնան Աննա ընումավ մին թօրք ըն պէրալ, կըտրէլ տուվալ, էտ թօրքըտ իրը՛ք օրանը յը՛տըր գ՛օռքագ՛օռ ա տը՛ռալ: Մէհէտ էլ Սուսան ընումավ մին կընէգ՛ խօխան էտ ծըռէրէն տակէն քաշ ա կալնլ, կ՛ուզըցըրալ, Աստուծ կըզնըվալ ա ըտահանց օշաղը փուշըցըրալ, ըվէրակ շիննլ: Ըտըրա հէտէ շէնումը անէսկ ա տը՛ռալ. հու հնըր անէսկ ա տամ, ասմա.

- **Սուսանաց ուջաղէն օյնը կըլօխըր կ՛ա:**

2(243). ՇԱՆԸ ՎԷՐ ՏՈՒԶՆԸ ՊԱՀԻՍ, ՇՈՒԼԾՐ ԷԼ ԿՕՏԷ

Մէլիք՛-Շահնագարը մին օրէ գ՛ըռանում ա, վէր ղըրնն շօնը վըխչարու մըսա կըման պէն չի օտում: Պըրը-Պուղին ըսկանում ա, թա.

- Մէլիք՛ըն ասարած կէնա, մին փութ ցօրնավ մնրջ կ՛անք, յը՛ս քու շանըտ շո՛ւլծըր օտէլը սըվըրցըրնիմ:

Մնրջ ըն կ՛ամ, Պուղին էտ շանըտ տանում ա ղըրննց տըռնանը կապում, իրը՛ք օր վէ՛չ ուտէլի յա տամ, վէ՛չ խըմէլի: Չօրսիմջի օրը էրկու խակ շո՛ւլծըր ա քըցնում առաշկը, շօնը մուտանում ա, վը՛տ-վը՛տ անում, լըմլամում, վէր քըցնում: Մին շէփտանը յը՛տըր, վէր տնկնօթունը վէր ա կօխում, շօնը էլ տըմանում չի՝ շո՛ւլծըրը տափը հըսնէ, Պուղուն ծէրքան հախռում ա, կօլ տամ: Մէլիք՛ը էտ վէր տը՛սնում ա, կըլօխը քաշ ա քըցնում: Էտ չըխանց էլ ասված խօսկ ա տը՛ռալ.

- **Շանը վէր պնկնը պահիս, շո՛ւլծըր էլ կօպէ:**

2(244). ՍՕՆԷՆ ՀԱՎԸ

Մին մարթ ուրէրան մին օր ճարտար դօնաղ ա ընգում: Տընատարը հավը մօրթում ա, տամ կընգանը, թա.

- Սօնա, ճէլլի թէ՛փռէ, ի՛փի, դունաղէն հարգ՛ինք՛:

Սօնա, տու Սօնա, գ՛ընգ՛ըրլխտան հավը թէփռում ա, դունաղէն անէսկ տալնլ տինում ղըզղանումը, տակը ծնկալնլի անում: Ղօնաղը տը՛սնում ա, վէր հաց ուտէլ՛ա հարայ չի կա, օզնում ա՝ տնես կ՛ա ք՛ինի, ամհա տընատարը թօղում չի, ասմա.

- Կա՛ցէր, Սօնան հավ ա իփում:

Ըտի մի հէտ, էրկու հէտ, դէ Սօնէն հավը ըշտէղ ա՞ իփում, հնլն ճնըրը թննզն յա պըրթամ: Ախըրը, էս դօնաղը էլ հծվսնլն չի անում, յէր ա կէնում հըղէ ինում: Հըղէննի մին ճըրտըրը՛ցէ յա պըտահում, թա.

- Մէր շէնումը հիշ կա՞, հիշ չի կա՞:

Էս մարթըն էլ ասմա.

- Լօխ լ՛ավ ա, ամհա մին նիգ՛ըրնատը՛ղ օնիմ. վէր ք՛ինիս, յըրա կըհըսնիս տը՛սնաս՝ Սօնէն հավը իփնլ ա՞:

Էտ վըխտանց էլ վէր ճարտար մին պէն շատ յըտանում ա, ասում ըն.

- **Սօնէն հավը պը՛ռալ:**

2(245). ՊԸՌԱՎԷՆ ԷԾԵՐԸ

Մին պրոավու մին քան էծ ա ինում, ըտրրանա հա՛մ թան ա ըստանում, հա՛մ մածուն, հա՛մ պաներ: Դէ պրոավէն տանա իվիլ հինչ ա՞ հմջմթ. ըմրռնրվա հարած խօտը բօլ-բօլ, չօլ-չօլ տամ ա իծերէն, քրթում, մըխթմարում: Մին օր էլ՝ կ՛ուրընքըռըէխ, ապուռը պրըծընում ա, էծերը մընամ ըն հմնդին ումէդին: Հունց ա պըտահում՝ աքրէլումը ծ՛ղւնը նի յա օնում, աշխարքըս ծասկում: Էրկան վախտ տըփերէն կանանչ չի ինում, էծերը տ՛ղւգնանում ըն, ըստըկօտում, պառավը մընամ ա ծույները վեր թըկէյիս: Յէտնան վեր ծ՛ղւնը յեր ա կէնում, տափերը՝ կընանչում, պառավը քօռ ու փօշման ք՛ղւննում ա հմնդը, քամակը տըփերէն քըսում, թա.

- Դէ ըրա՛ծէ, ա՛ քամակ:

Ըտրրա հըէտէ էլ աքրէլին ծ՛ղւնին ասում ըն **Պրոավէն էծերը**: Վեր մինը ասմա՛ կ՛արունքը յէկավ, մինըն էլ խօսկ ա յըրա պ՛ղւրում, թա.

- Գ՛իդվմլ չի, հմլմմ **Պրոավէն էծերը** պըրծալ չի:

2(246). ԸԹՈՒՆԻՆ ԾՈՒՆԸ

Հիրհրէցէ Աթ՛ղւնը մմրդի վերչին՝ մին մարը՛վ-գ՛ղւլղւմմած օր, ք՛ղւննում ա Ըստէփանակէրտ: Դէ մվմլի մաշին, պէն չի իլմլ. վեր կօրծերը պըրծալ ա, էշավ հրդէ յա իլմլ շէնը: Հըղըէսկըն էլ ծըմակէն մաշավըն ա ինում: Ծ՛ղւնը նի յա օնում կ՛իւտնում, խըէղճ Աթ՛ղւնը կարում չի՝ առաչ կ՛ա, մընամ ա Մըսմընա քըշտէ Էրկան ծըմակումը՝ ծ՛ղւնին տակէն, սառչում: Մի քանէ օրանը յըէտը քրթնում ըն, պիրում թաղում: Էտ վըխտանց մինչէվ ըսօր էլ հիրհրէցէք՛ մմրդի վերչին կ՛ըվօղ ծ՛ղւնին ասում ըն **Ըթ՛ղւնին ծ՛ղւնը**:

2(247). ՉՄՔԻՆ ՈՒՌՈՒՆ

Հըթըրքըէցի դմրգի Չմք՛ին գ՛անքումը միհէտ շիլ ինգ՛ած ք՛ինամ ա ժօղօվ, ք՛ինմլըն ու քունավ հընցընէլը մին ա տմռնում: Ըտըրա քըշտէն էլ հմնմք՛չի Սմք՛ան դաչին ա ինում նըստած, օգում ա՝ ք՛մլմմգ՛ կ՛ա, Չմք՛ին կօխկէն ա կ՛ամ յըէր կըցընում, թա.

- Ա՛ Չմք՛, տու քօն իլմմ իր, ռայօնան յէկած էն մարթը խօսէց, մունք լօխըս ուռա ըրէնք՛, յըէր կաց տու վէլ ուռա ըրա:

Չմք՛ին քունըթաթախ յըէր ա կէնում, ծէրքը պիցըրըցընում, պիցըրծէնում.

- Ուռա՛, ուռա՛ ...

Լօխ ծը՛ծըրդօտում ըն: Էտ օրվանից էլ, վար Հաթէրք մինը մին անհամ պմն ա անում, ասում ըն.

- **Չմք՛ին ուռան** տմռավ:

2(248). ՅԱ՛ ԷՇԸ ԿԸՍՏԱԿԷ, ՅԱ՛ ԻՇՍԱՐԸ

Մին օրէ Պըլը-Պուղին ք՛ըէփէն վախտը յըէտ ա տըէռնում, թա.

- Մէլիք՛-Շահնագարըն ապրած կէնա, իրըէք փութ ցօրէն տօ՛, էշիտ տըսնը-հէնգ՛ տըռնումը կարթիլը սըվըրըցընիմ:

Լօխ ծրծաղում ըն, Մելիքըն էլ տըհսնում ա, վեր Պուղին էլիա ձերանն անավ մազաղ ա անում, ասմա.

- Լ՛ավ կհնի, Պո՛ւղի, ք՛իցի՛ ցօրէնըն էլ տար, էշըն էլ, տըսնըհէնգ՛ տըռնանը յը՛տը՝ հննինն էս օրը, կըպի՛րիս, ամմա վեր կարից վէշ կարթի, պայմանը պայման ա՝ կըլ՛օխըտ կըտըլ էլ ըմ տըլան:

Պուղին ցօրէնը պէռնում ա էշին, շուվշուվցընէլավ ք՛իւննում տօն: Կընէգ՛ը, վեր գ՛իւղիւնն ա՝ պէնը հինչումըն ա, ծույնէրը վեր ա թակում, լննցըկօծ անում, մազէրը քանդում: Պուղին բէղէն տակէն քըմծէծաղ ա տամ, թա.

- Ա՛ կընէգ՛, սը՛րտըտ լէն պահէ ցօրէնը հընդըրէ՛, տըսնըհէնգ՛ տըռնանը յը՛տը յա՛ էշը կըստակէ, յա՛ իշատարը:

Մինչըն՛վ միհէնգ՛ էլ Ղարաբաղ վեր մինը էրկան վըխտավ պարթկ ա յեր օնում յա միցինն մին պէն խօսկը տամ, ասում ըն.

- Էն վահարը յա՛ էշը կըստակէ, յա՛ իշատարը:

2(249). ԻՆՉ ՅԵՎԱՎ, ԼԷՆԻՆԸ ՄԸ՛ՌԱՎ

Յերին շիննցի մին մարթ ա իննում՝ տօնը-տը՛ղը քանդված, ք՛նսիք, օրվա հացին մծքտնն: Միշտ կըզէթում կարթում ա, վար Լէնինը ժողօվուրթին նըհէտ ա, խը՛ղճ մարթուց դնրդին դնրման անօղ ա, արթար ա: Մին օր էլ մը՛թք ա անում, նըստում, մին նամակ կ՛իւրիւն Լէնինին, ձերանն կ՛անըքը պատմում, խընթընում, վար տօնը շինիլ տա: Վար մի քանի հէտ կ՛իւրիւնն ա, պատասխանը կ՛նկիս չի, խուրջինը օսըն ա քից՛իւն, հըղէ իննում Մասկվա՝ Լէնինին կօշտը: Լիհա հըսնում ա քաղաքը, մարթուցը կըղընընում ա, հըրըցըփօրց անում, թա հունց հըսնէ Լէնինին կուրծատը՛ղը, ասում էն.

- Պա Լէնինը քըշէրիս մը՛ռէլ ա:

Խը՛ղճ մարթը մընում ա գ՛իւնաքար, ասում ա.

- Էտ լիհա ինճ յէկավ, Լէնինը մը՛ռա՞վ:

Էտ խօսկը հըսնում ա Շահումյան, ըշխարքավըս մին տննում, մինչէվ մըհէկ էլ, հօվ մին պննն ուշանում ա, բախտը պիրում չի, էտ ա ասում.

- Ինչ յէկավ, Լէնինը մը՛ռավ:

2(250). ԾՐՓՆԹԸ ԿԸՐԿԸՄՕՏԱՆ ՃԷԼԼԻ ՅԸ՛ԿԱՎ

Մին ընըխըմէ թաքավէր ա ինիս, սաղ վախտը ժուղուվուրթէն տինջիս ա, մազաղ ընէս, ըտըրանա լննցնք քըշիս: Մին հինգ՛ըշէբաթ օր էլ ծէն ա տաս ձերանն դնլգ՛նրէն, թա.

- Բիդի մինչըն՛վ կ՛ըրկ՛ամօտ օրը իմ պալատէս հէտէ թննգնն մըղըկնէ շինիս, թա չէ կ՛ըրկ՛ամօտ օրը ք՛ը՛գ կախ ըմ տըլական:

Դէ էրկու օրըմը էտքանը կըշինվի՞: Խը՛ղճ դնլգ՛նրը լննց ու կօծ ընէլավ կ՛աս ա տօն, կընգանը նաղ ընէս: Կընէգ՛ը ասմա.

- Ա՛ մարթ, ունքամաչըտ փօթ մէ՛լ քըցիլ, յը՛ր կաց դօշը մօրթէ, ք՛ը՛փ անիք՛, լննը կըծնք՛ի, պարինն նիհէտը:

Օրփանք ուռթանա՝ հնալա իրիք՝նակը ծիք՝իլի, թաքավերեն ծառան կ'աս ա ղնկզ'արեն հետան, թա.

- Թաքավերը մը՛ռալ ա, յը՛ք դուքին շինի:

Էտ չըխանց ա, վեր ըսես ըն.

- **Օրփանքը կ'ըրկ'ընօրան ճէլլի յը՛կալ:**

**2(251). ՔԸՌԱՄՆԵՎԱ ՔԱԳԱՐԱՆՔՆԵՐ ԷԼ ԸՆԳԱՎ,
ՇՈՒՇՎԱ ՀԸՌՆԵՐՔԱՆ ԷԼ**

Մին ըստէփանակ'ըրտցէ ուռթանա գ'ընգ'ըլլիտան յը՛ր ա կէնում լըղանում, ղնրան կարքի պիրիւմ, վեր ք'իցի Քըռասնէ՝ բաղարնա՛, ընդըղան էլ Շուշի՝ հըրսանէք՛: Հա՛մ բեղերը սըղալիւմ ա, հա՛մ էլ քըթէն տակէն խօսում.

- Էս լիհն լ'ավ ա, կըք'իցիմ Քըռասնէ բաղարնա՛ օտիմ, յը՛տնան էլ հըսնիմ Շուշի, հըռհնընքումը մին լ'ավ ք'ը՛փ անիմ, կ'ամ:

Ըտի մնլի-շնլի ընէլավ քիսծրվա յըրա հըսնում ա Քըռասնէ, տը՛սնում՝ մը՛ռալը թաղած, բաղարնա՛քը պըրծած, ասնա.

- Ջնռը-ջիհաննանը, հըռհնընքէն էլ ա, կըհըսնիմ:

Ննփնսը կըտրած՝ յը՛ր ա ընցընում Շուշի, տը՛սնում՝ հըրսանէքը վիռչնցած, հառհնը տանում ըն: Ըտի էլ քօռ ու փէշման յը՛տ ա տը՛նում, տնկըն-ծարավ կ'ամ տօն: Ժուղուվուրթէն անջուկըն ա ըղնում, լիհն հու վեր մին դնումանց օգնում ա էրկու կօրծ անէ, վէշ մինը նմնլ չի կ'ամ, ասում ըն.

- **Քըռասնըվա բաղարնա՛նն էլ ընգալ, Շուշվա հըռհնընքան էլ:**

**2(252). ԼՎՎԸՆ ԷՆ Ա՝ ԹԸՂԸՎԱՐԹԱ ՀԻՆԳԻՍՏՈՒՄԸ ՄԸ՛ՌԱԼ ԻՆԻՍ,
ՔԱՆՅ ՔԸ՛ՐԹ ԿԸԼԽՕՁՈՒ ՆԱԽԱԳԱ**

Քը՛րթ ննփն ա՝ ճիլըճէլլի նախագա յըն փօխում: Միհը՛տ էլ մինին տիրնլ ըն նախագա, էրկու ամսանը յէտը բունտավատ ըրալ, վեր տնիս քըցին: Մին օր էլ էտ նախագէն պարիկամը Թըղավարթ մը՛ռնում ա, ք'նննում ա ընդըղէն հնն-գ'իստը: Դէ Թըղըվարթա հննգ'իստըն էլ հինչ հնն՞գ'իստ, տըրախտ ա, տըրախտ՝ ծաղկում-կընանչում կօրած: Էս նախագան չօրս ննգ'նընը թըմնչն յա անում, թա.

- Սա մը՛ռալը վայ տամ, հննգ'իստը ըստի կինի յէ՛, լ'ավըն էն ա՝ Թըղըվարթա հինգ'իստումը մը՛ռալ՝ ինիս, քանց Քը՛րթ կըլխօզու նախագա:

Էտ օրվանից էլ էտ խօսկը սաղ Գարաբաղավ մին ա տը՛նում:

2(253). ԳԻՀՐԸՁԸՆՈՒ ՊԷԼԻ

Ք՛ծհնն վըխտէն Գնհրազ շէնումը աղնա չի իլնլ, վեր հըռհնընքէն պէլին սուփրէն ղըրաղէն նըստէ: Վնրին վը՛նըն կացած ա մընացալ, հանցու պակաս-պըռատը տը՛սնա, դարավուլ քաշի, վեր փըսէն ա հառհնէն բնկըղնն ղըսարաթ անօղ չինի: Ըտըրա հէտէ էլ միհէնգ՛ հու վեր մընան ա սուփրէն ղըրաղէն վը՛նըն կացած, ասում ըն.

- Խէ նըստում չը՛ս, **Դիհըրըղը՛ցու պէլի** յը՛ս:

2(254). ՓՈՒՐՓՈՒՏՈՒ ՏԱՐԷ

Հազար ինը հարիւր տըսնըինը թիվը նուրբկըղըցուց հըտե գնկնւմ տարե յա իլնլ. արտերը տըռնալ չի, սով ա ընգալ, ժուղուվուրթէն փիրթնլ: Շատ մարթ ա մըռնալ, հուվեր էլ սաղ ա մընացալ, փնրփնտալ ա յոլլա քըցալ. էտ տարե մինակ փնրփնտըն ա իլնլ բոլլուղ: Ըտըրա հըտե էլ շիննցեք՝ էտ տարուն անումը տիրնլ ըն **Փնրփնտու ցարե:**

2(255). ՍՕՂԱՆ ՕՏՕՂ ՃԸՐՏԸՐԸՑԷՔ՝

Մին հարուստ ճըրտըրըցե յա ինում, լ՛ավ տընէր ա շինում, վնրք՝տնրք՝ ըստըղծում: Կոխկե շէնան մին էրկու հօքի մըսլըհաթ ըն անում, վեր նըրնկընը կ՛ան թաքուն ակուշկավը յէշին, տըսնան՝ վեր էտքան հարուստ ա, տա հինչ ա՞ օտում, հինչ ա՞ խըմում: Կ՛ամ ըն տըսնում՝ էտ մարթը, մին մըծ սօղան ճըմօռած, ցամաք հացավ օտում ա, կըլխէն էլ ըխպիրին ճիրան խըմում: Ք՛նննւմ ըն նըրննց շէնը, թա.

- Ճըրտըրօցուց ապրուստը կըտըրվե, էն ըն հըրըստութունում լըղ տայիս, ամհա ուտըլընէն սօղան ա:

Ըտի էլ ճըրտըրօցուց փօթ անումը մընամ ա **Սօղան օթօղ ճըրտըրըցեք՝:**

2(256). ՀՆՐԸ ՄԸ՛ՌԱԾԸ

Խուրմունջուղըցի Ռուբէն մին ծըմըմըվա ցօրտ քըշեր նի յա մընիս կ՛ումը տըսնաս՝ յըղե կավը էն ա սըրթսըրթաս: Ճարը կըտրած՝ էշին փալանը վեր ա ունիս տինիս կըվէն յիրն, վըր մըրսե վէչ, վըրթատի: Քըշանա-քըշերավ նըտնըր կընէգ՛ը՝ Շնըշիգ՛, ք՛իս ա, վըր հիյվըննուն ապուռ տա, լինն կ՛ումին տօռը պիննս ա, ծուվվօնը քըցիս.

- Ռուբէն, ա հնրը մըռնա՛ծ, էշին պօգերը փըսալ ա:

Ռուբէն տնու ա կ՛աս, նըշկըննն ինիս, թա.

- Ախշի, էշին պօգերը չի փըսալ է՛, փալանըն ըմ տիրալ կըվէն յիրնն: Գե ծընըրտ կըտրի՛, քանի վէշ մինը ըսկացալ չի:

Ամմա դե խուրմունջուղօցուց անա պէն կը պըրծընի՞, սնսին յիրն լօխ վըրըքվիս ըն, ամմէն հինչ գ՛իղնս, ըշխարքավըս մին ըրիս: Էտ օրանց տէսըն էլ Ռուբէնի անըմը տինիս ըն **Հնրը մըռնած:**

2(257). ԿԱՏՈՒ ՔԸՇԸՌՈՂԸ

Սուսըցե Վարթանը մին օր հննդնն կ՛ամ ա տօն, մըննըն ա ընգում, վեր էրկու լիտրանուց մագնէն բանգան էն ա կամօղումը: Գե նըրնն սըրտնըկիլիք՛ըն էլ էտ սըհաթէն օրիշ հինչ բի՞ղի ինի, օղնւմ ա՛ մին լ՛ավ թան անէ, կըլխէն քաշի: Կամօղը պէնում ա տըսնում՝ ամանը տէրտակ: Տու մէլ ասէլ՝ կընէգ՛ը թըմ-փըցըրալ ա:

- Ա՛ կընէգ՛, մածունը հօր ա՞:

- Կատուն կէրալ ա:

Վարթանը կատուն տինում ա քըշըրթէն քըշըռում, տըսնում՝ դնկ էրկու կիլօ:

Կրիստոսի դուրսան փրկումն ա, ասմա.

- Շան քա՛ծ, էս թա կատուն ա, պա մածունը հոր ա՞, թա մածունըն ա, պա կատուն հոր ա՞:

Էս նաղը շենավը մին ա տը՛ռնում, էտ վըխտանց էլ Վըրթանեն անումը մընամ ա **Կայրու քըշքոջ:**

ԱՅԼ ԵՎ ԱՅԼ

2(258). ԿԸՆԱՆՈՒՑԸ ՑԱՎԸ

Մեհէտ վընըծանդը կընանէք՛ը հըվաքվում ըն Ըստուծէն դաչանք անում, վէր խօխա պիրիլիս քաշնձ ցավէն կէսը տա նըրնց մարթկանցը: Աստուծ ըսկանում ա, քըցնձ-փըռնում, ցավէն կէսը տամ խօխօցը հորը: Ուրէրան մին օր էտ կը-նընուցան մինին ցավը փըռնում ա, հիրըվանէն մարթը ցավան նըհէտ սնսը քըցնձ ա շէնը: Պա հունց չի՞ քըցի. խօխսան նըրնն անա յա: Էտ կընանէք՛ը տը՛սնում ըն, վէր նըրնց փօչէրը պէց ա ինում, յը՛տ ք՛նննում ըն Ըստուծէն վը՛տքը, թա.

- Ա՛ստուծ, դալնթ ընք ըրալ, լօխ ցավը մէգ տօ՛, հննն մին թաբաղա յէլ իվիլ, թա չէ խայտառակ կըտը՛ռնանք:

Ասում ըն՝ էտ վըխտանց էլ Աստուծ կընանուցը ցավը ուրկըտակում ա, ըտըրա հէտէ էլ խօխէնք՛ը ըտի տիժէր ըն լնու աշխարք կ՛ամ:

2(259). ՄԱՐԹԻՆ ՔՎԱՆՔԸ

Ասում ըն՝ Աստուծ վար աշխարքը ըստէդձալ ա, մարթին ըրէտուն տըռնըվա գ՛անք ա տուվալ, էշին ա շանը՝ վացցուն: Մարթին աշկը տական էլ ծակ ա իլնն, լնց-ըվաց ա ըրալ, հարայ-հըրօց, էշին ա շանը դաչանք ըրալ, թէթա տուվալ, նահանց գ՛անքէն կէսըն էլ յէր կալնն: Աստուծ կըզընըվալ ա, մնէսկ տուվալ, թա.

- Դէ վար տըռնց ա, մինչէվ ըրէտուն տարէն մըրթըվարի ա՛պրէ, ըտըրանա յէտը էշու նըման կօրծ ըրա՛, չըրչա՛րվէ, վէրչումըն էլ պըռա՛վէ, շան օր քա՛շի:

Տըռնց էլ մինչէվ միհէնգ՛ Ըստուծէն անէսկը կըդարվում ա:

2(260). ՀԱՐԹՆԸՆ Ա ՊԱՏՐՕՆԸ

Ք՛ծհնա նննն ա՛ թննգնն հարթըն պըտըրօնէն վը՛ննէրը լըվանում ա, պատ-րօնըն էլ փուլ յա էլ մին խալաթ ա տամ, օրթնում հարթնանը: Ասում ըն՝ մըրի՛տ ըտի մին հարթըն պըտըրօնէն վը՛ննէրը լըվացալ ա, պատրօնը երկու վը՛սկէ յա տըվալ, թա.

- Ա՛պրիս, ա՛ հարթըն, երկու վը՛սկէ յում տամ՝ ամէն վը՛ննանըս մինը, տար խա՛րջի:

Էտ հարթըն էլ դըլծթը կէրած ա իլնն, վէ՛չ տարալ ա, վէ՛չ պէրալ, թա.

- Ա՛պա, չօրսվըննանէ բիդիը՝ չօրս վը՛սկէ տըվիը:

Պատրօնը ըսկացալ ա, ք՛էփին նի յէկալ, հարթնանը անա խըռավալ: Ասում ըն՝ էտ օրվանից էլ ննննն ա ընգալ, վէր հարթըն պըտըրօնէն նըրի՛տ խօսէ վուչ:

2(261). ԻՆՔՆԱՎԸՎ

Ղարաբաղ վեր մարթ ըն թաղում, էքսի ուռութանան՝ չըքելմնը արեվը տնու կ'անը, պարիկամնէրան մինը ք'նուննւն ա հինգփստավըն ընցնում: Հանց բիդի ք'ինի, վեր հըղէննի մարթու ջիհի վուչ, ջիհիյիս էլ բիդի նըհըտը խօսէ վուչ: Վեր ք'նուննւն ա տըսնում՝ ամէն հինչ տըղը տըղէն ա, հինգփստին վըղէննի յըկած չի, կ'ամ ա մըռըլ'ատօն, թա:

- Լօխ տըղըն ա՝ ինքըն ա, մին էլ վըղը:

Ըտըղատ էլ էտ օրէնք'ին անումը մընացալ ա **Ինքնավըղ:**

2(262). ՔՕՄԲԱ

Մին սօվ տարէ Աստուծ նըգիս ա՝ ժուղուվուրթէն փօրցի. պառավ մարթ ա տըռաս ընգընէս շինըթկընէն, ըստնըր-ընդնըր անա հաց նըգիս: Վէշ մինը պատատ չի տէն ընէս՝ վէ՛չ ք'նսիք, վէ՛չ հարուստ: Ախըրը, Աստուծ նի յա մընէս մի ճէղաց, տըսնաս՝ մի ջննիլ հարթըն, խօխան տծշին, էն ա մնլէր ըղաս: Վեր ըտըրանա էլ ա հաց նըգիս, էտ հարթըն պիրիս ա թայդի խումօր ընէս, տծշան էլ թաքուն պատատ կաթըն միգիս յըրա, վեր հացը կօշտ չինի: Աննտ ափալ-թափալ կըրակ ա ընէս, ք'օմբա թըխէս, տաս պըռավէն: Աստուծ ուտէս ա, օրհնանք տաս: Ըսէս ըն՝ էտ օրվանից էլ ք'օմբան ըտի քախըրը ա:

2(263). ՍԸՎԸՆ Ա ՍԻՊՏԱԿԸ

Ք'ծհննն գնըրնըց ա. ասում ըն՝ լափ ըըըչան վըղ-գատ չի իլնլ, չնըք'նըկընընըր սաղ ճնըր ա իլնլ, էտ ճիրըմըտ էլ՝ էրկու դուշ. մինը՝ սըվ, մինը՝ սիպտակ: Միհէտ էս սըվ դուշը ընգալ ա ճիրին տակը, ընդըղան վըղ պէրալ տուվալ սիպտակէն: Ըտի էլ ամմէն օր պիրանումը վըղ ա պէրալ, սիպտակ դուշըն էլ թուփ ա ըրալ, թուփ, մին վըղէ թումբ շինալ, ըտըրանա էլ յերգ'իրը կույացալ ա: Մըվ դուշըն էլ տըսալ ա, փըխըլօթունը քաշնլ: Միհէտ էլ օղկ ա ըրալ, պիրանան վըղէնն տըղակ քարէր ա վեր տըղալ, աշխարքըս լըցցալ: Ըտըրա հէտէ էլ ասում ըն՝ սիպտակը պարի յա, սըվը՝ չար:

2(264). ԷՇԻՆ՝ ԹԸՐՔԱՆ ՎԸՏ ՕՆԷԼԸ

ա) Մեր ապուպապէրան յըկած նաղլ ա. ըսէս ըն՝ մարթըն ա էշը վեր դուստալ ըն, մարթը լնըգվան թօխտ ա տուվալ, վեր էշին շատ պիռլական չի, մաշկէն ծանդըր պէռ չի տիննկնն, ամմէն օր էլ բօլ-բօլ կ'ծրէ յա տըլական: Էշը ռազի յա կացալ, ծէրք քաշնն թօխտը տիրնլ պըռըշին տակէն, հանցու վեր մարթը ասածը անէ վէչ, ք'ինի Ըստուծէն կօշտը՝ կ'էնգ'ատ: Հունց ա պըտահալ՝ մին օր ճնըր խըմէս տըղըն էտ թօխտը կօլ ա տուվալ, մարթիք՝ էլ գ'իղմնցալ ըն, ըսքըսալ իշէրէն տուգըն պահէլը, մինչըվ խըգնտնկը պէռէլը: Վեր էշէրը ք'ըցալ ըն Ըստուծէն կօշտը, ասալ ա.

- Յըն կարէլ չըմ մարթկանցը տուժիմ, թօխտը պէրէք՝, յըտնան:

Էտ չըխանց էլ էշէրը նըրաց թըրքան վըտ-վըտ ըն ունէս, պըրըն-պարան ընէս, սաքավ ուգիս ըն՝ թօխտը քըթէնան, տանին Ըստուծէն նըշաս տան: Ուրաք էլ էգգննան հնմնն տըղըն ըն կ'նըգիս, սաքավ վեր ճըրիէղէղ կույանա, մարթկանցը քըշի:

* * *

բ) Մին դեր ա ինում, քիւննում ա մօլլէն մին քրասկ վրէսկէն կ'ուղանում: Վեր տըսնում ա՝ մօլլան հրէտը պահում ա, վրէսկէն տամ ա էշին, էշը կօլ ա տամ: Մօլլան էտքանըտ վեր գ'իւղիւն ա, քիւննում ա Մուհամմէդին կօշտը, թա.

- Յէր ալլահ, ինձ էշ շի'նի, քիւնիւն իշերէն թըրէք'ը յան-յան անիւն, վրէսկէս քըթնամ:

Մուհամմէդը ըտի էլ անում ա: Էտ օրվանից էլ էշերը ըշտեղ թըրէք'ը ըն տըսնում, վըտվըտում ըն, դուդուվըտավը յան-յան անում, ամհա կարում չըն վրէսկէն քըթնան:

2(265). ԸՆՍԱՆԷՆ ԽՈՒԽԷՆ ՅԸ՛ՏԷ ՄԸԾԱՆԱԼԸ

Աստուծ վըհաքալ ա լօխ հիյվըննուն, թա.

- Վէր ծընիք', ծէր ծէք'ին լի'զ տուվէք', չուրուցուրէք', հանցու ճէլլի վըննը կէնա, շօռ կ'ա:

Լօխ կուլօխ ըն տուվալ, ընսանէն անա կըման: Ասալ ա.

- Յըն կարէլ չըմ. սըրտըմնա յըմ ինիս:

Աստուծ կըզնըվալ ա, մարթին անէսկ տուվալ.

- Դէ վէր տու ք'ըզանա իլմնն խուկաս ըս, քու ծէք'ըտ թօղէ մին տարէ տօձիտ կէնա, իրըք տարէ՝ ծույնանըտ:

Ըսէս ըն՝ ըտըրանա յըտըն ա, վէր լօխ հիյվըննուն ծէք'երը հնմնն օրըն ըն շօռ կ'աս, ամնա ընսանէնը՝ էտքան յըտէ:

2(266). ՄԸՌԱԼԷՆ ՆԸՀԷՏ ՎԸՆՆԸՄԱՆԷՐ ՏԻՆԻԼԸ

Գարաբաղա շինըթկընէրան միւնումը միհէտ մին իրփիվէրի կընգա ջանիլ տըղա յա մընում: Շիննցէք' վըհաքալում ըն, թննգն շօրէր, վըննըմանէր իք' օնում, էտ տըղէն կ'ըէց տամ, տանում թաղում: Ամնա վըննըմանէրը կուճիւր ա ինում, գօռնավ ըն կ'ըէց տամ: Էտ քըշէրը ըրազի մարը իրըք հէտ տըսնում ա տըղէն՝ վա՛յ-վա՛յ ընէլիս.

- Այա՛, վա՛յ վըննէրըս, տըղըս նըղ ա՛, վա՛յ վըննէրըս:

Խըղճ կընէգ'ը գիւրթննում ա ծըվվօն-ծըկըլթօն քըցիւն շէնը, լօխճին վըհաքում կըլօխը: Ըտի էրկու օր, իրըք օր, շէնին տըղըմարթիք'ը, ճըրըննէն կըտրած, քիւննում ըն հննգ'իստը պէնում, էտ տըղէն վըննըմանէրը հանում տի-նում քըշտին, նօրիցան վըղալ անում: Էտ քըշէրը ըրազի տըղան կ'ամ ա, թա.

- Այա, շուրըրհակալ ըմ, մըհէնգ' տըղըս հնրզնկ ա, անջախ-անջախ դինջացալ ըմ:

Էտ օրան էլ ննմն յա ընգալ. մըռալէն վըննըմանէրը կ'ըէց չըն տամ, տիւնում ըն վըննէրէն քըշտին:

3. ԱՌԱԿՆԵՐ

3(1). ԹԱՄԱՔԱՐԸ

Մին մարթու աշկ շատ ծակ ա ընիս. ամմեն դժնհում ըսիս ա.

- Վըդըս խըրեգ՝ ա՛, վըդըս խըրեգ՝ ա՛:

Վէր շատ վայվըրոնդ ա ըրիս, շիննցիք՝ տընիս ըն մին դիւզ հննդ, թա.

- Վա՛գ տօ, հինչքան վագ տաս, մինչեվ դըդը վըդը քունըտ ա:

Էս մարթը, հափափըն ընգած, վագ ա տաս, վագ, հնրնքնքը կըտրիս ա, վէր ընգընիս: Մըռիս տըդը էլլննհն հրնն կուրցընիս չի, աչի ծէրքը մըկնիս ա առաչք, յննի քի՛ էսքանըն էլ ա իմըս:

3(2). ՏԱԿ ԱՆՕՂ ԷՇԻՆ ՎԷՐՉԻՆ ԽՕՍԿԸ

Էշը ընգընում ա մին մըժ գ՛օլ, կարում չի լըդ տա: Քամակ յէշում ա տը՛սնում՝ հրնն թըրէքը ճիրին իրը՛սավը մին տը՛ռած: Կըլօխը պիցըրցընում ա, թա.

- Անիծած ինիս, Աստուծ, իմ վը՛ռաս վէր տը՛ռածը լըդ ա տամ, յը՛ս տակ ըմ անում, պա էս ըրթիրօթուն ա՞:

3(3). ՕԽՏԸ ԳԷՐԸ

Օխտը դէր մըսըրհաթ ըն ընէս, վէր քըշէրը մարթը մին կօլա կինի պիրին ածին յը՛խծուն կարասը, կըվըթ-կը՛վաթ խըմին: Վէր մըթնէս ա, կուլէնէն լըցցած պիրիս ըն ըծէս կարասը, կըվըթնէն տակավը տաս, թա խըմին, մընաս մինմիննի իրը՛սու յիշիս:

Տու մէլ ասէլ, ամմեն մինը մին կօլա ճիւր ա պէրալ՝ մըտըծէլավ, վէր խըլական ա վեց կօլա կինու նիհէտ, մննիլն չի ընական:

3(4). ՄԱՐԹԸՆ Ա ԿՈՒՄԱՇԸ

Ծննը աշխարքը ունէս ա, հիյվընէն մընաս ըն կ՛ումըմը պըռընչիս: Մին լօդուր մարթու խօտ չինիս՝ տա կ՛ումաշէն, նի յա մընէս կ՛ումը, թա.

- Նէ՛րօղ կինիս, կ՛ումաշ ախպէր, ըստարէ արաշտը վէր ա կօխալ, խօտ չի լնլ, թա թուփ անիմ:

Կ՛ումաշը ասմա.

- Յէս քար էլ կօտիմ, քի՛նի՛ քար պէր:

Մարթը տնիս ա կ՛աս տըսնաս՝ քարէրը լօխ սառչնծ տափան կացած, քուրփէշման յէտ ա տըռաս: Կ՛ումաշը յիշիս ա, յիշիս, թա.

- Հատէ տի յա, վէր մարթ մուհալ ա ինիս, ալլահան քարըն էլ չի բաշիր ընէս, թա հըվաքէ: Դէ քի՛նի՛, յէս արօճ կանիմ, յօլլա քի՛նիմ, քի՛նի՛ աման պէր, քըթէ՛, տա՛ր խօխէնքըտ ծըմըռհան ըրա:

3(5). ՃՈՒՂՈՒՊՈՒԲԷՆ ԼԻՎՕԹՈՒՆԸ

Ճուղուպուրը քաշին կըտուցան վէր ա ընգընէս, նի մընէս պատէն ճէխկը, թա.

- Պա՛տ ախպէր, մէխկ ու կըրակ ըմ, ինձ դաթըմըտ պա՛հէ՛ էս զնլինման պըրծընիմ, հննքնք մին օր էլ յը՛ս քը՛գ ք՛ծննգ՝ կանիմ:

Պատը ըսկընաս ա, մէխկըն ա կ'աս, ճուղուպուրէն կ'ըղէս ա ըզըղէս: Մին քանէ վըխտանը յը'տը ճուղուպուրը ծիլիս ա, բոյ տաս, տակնօտը աչ ու ծէխ խուրըցընէս, պատը պարան տաս:

3(6). ԹՕՐՔԷՆ ՋՕՂԱԲԸ

Մին ճըղասպան յիշիս ա տըսնաս՝ մին թօրք հային չուվալան ցօրէնը տնիս ա տաս ըծէս նըրան չուվալը: Մուտընաս ա, թա.

- Էտ հինչ պէնի յը'ս:
- Յը'ս դնլի յըմ:
- Պա դնլի յըս, քունան ա'ծէ նըրնչին չուվալը, խէ նըրանըն ը'ս տնիս տաս: Թօրքը ասմա.
- Ք'ի'րվա, յը'ս դնլի յըմ, հօ ախմաղ չը'մ:

3(7). ԿԸՔԱՎԷՆ ՋՕՂԱԲԸ

Ծըմընը կըքավէն հըրըցըրէն.

- Վըննէրըտ խէ ըտի կ'նըմնըր ա':
 - Տուրտան ա:
 - Ք'ըզ ամընըն էլ ըք' տըսալ. ամընըն ալ ա կ'նըմնըր:
- Կաքավը ծընչ պէն չի քըթննս՝ ասը, ճարը կըտրած ըսիս ա.
- Էտ ալ տաքան ա:

3(8). ԿՈՒԼԸՆ Ա ՔԱՇԸ

Կ'նըլը մին վը'չխար ա փըռնէս ուտէս: Հունց ա պըտըրիէս՝ մի վը'սկըռ ք'իս ա բուղազըմը տընգըվէս: Կ'նըլը տընջվիս ա, չըչըրվէս, կըրէս չի ըզադվէ, ճարը կըտրած ուռնաս ա, ք'ծմննգ' ծէն տաս, հախ խօսկը տաս: Վէշ մինը մուտընաս չի. լօխչին սըրտավըն ա ինիս: Մինակ քաշըն ա մէխկ կ'աս, կըտուցը կուխէս ա կ'նըլին ըռխան վը'սկըռը տուս ընէս, թա.

- Կ'նըլ ախպէր, դէ հախըս տօ', ք'էզ ըզըղէցէ:

Կ'նըլը ասմա.

- Ա' ախմախ, հինչ հախ տա'մ, հնըլնմ բիդի շընօրհակալ ինիս, վէր կուլօխըտ ըռխաս սաղ-սըլմաթ տնիս ըս կալնըլ:

3(9). ԱՂՎԷՍԸ, ԿՈՒԼԸ, ԾԻՆ

Աղվեսըն ա կ'նըլը հընգէր ըն տըռաս ք'իս վը'րս, պըտըրիէս մին ք'օք ծիյու: Ծին ասմա.

- Ինճ օտըլը ուտըլական ըք, ամմա վէրչին խընթիքըս կըդըրը'ցէք'. Էն ա քըմըկի վը'տանըս տակէն մին թօխտ կա կ'ի'րննձ, կըրթէ'ցէք', յը'տնան էլլա հինչ կանիք', կանիք':

Կ'նըլը ծըծըղէս ա, թա.

- Ա'ղվէս ախպէր, իմ հնըր ինճ կըրթըցըրալ ա, տու դանգլա-զատ ըս, թօղէ, յը'ս կարթիմ:

Վէր մուտընաս ա, թա կարթի, ծին հանց տըրըքըցընէս ա, կ'նըլին աշկէրը տնիս ա տըռաս:

Ծին ասմա.

- Աղվես ախալեր, բնլի տո՞ւ կարթիս:

Աղվեսը թառանչ ա քըշիս, թա.

- Չէ՛, ծի՛ ախալեր, դօրմի իմ հօր, իմ հննր ինձ կըրթըցըրալ չի, յը՛ս կարթիլը գ՛իդննս չըմ, դանգա-գատ ըմ:

3(10). ՂԸՐՂԻՆ Ա ՅԸՓԸԼԱՂԸ

Մին օր յըփըլաղը յիշիս ա տըսնաս՝ դըրդին, մին քօլու տակէ վեր ընգած, տընքտընքաս ա: Մուտունաս ա, թա.

- Էտ հինչ ա՞ իլննլ, դըրդի ախալեր:

Ղըրդին ասմա.

- Լ՛ավ չըմ, յըփըլա՛ղ ախալեր, մին մը՛ծ վըսկըռ ըմ կօլ տուվալ, կըրես չըմ վեր քըցիմ, փօրըս սանջու վա ընես:

Յըփըլաղը ծըծըղես ա, թա.

- Էտ ք՛ը՛գ խըրատ, միհէնգ՛աս տէնը վը՛ռէտ չափը ճիւննչի, հանց վըսկըռ կօլ սօ, վեր վը՛ռավըտ վեր քըցիս:

Հատէ տի յա, վեր ամմէն մարթ յօրդանը ըգ՛ծընն վը՛ննը մը՛կնէ, լօխ կըդնլվի:

3(11). ՓԱԼԱՆԸ ՏԸ՛Ս, ԻՇԱՏԸ՛ՌՆԸ ՃԻՆԱՆՉԻ

Մին ք՛ննիթ մարթ էշը կուրցընես ա: Շօռ ա կ՛աս, շօռ, ախըրըս մին ծ՛ծըրմ ջիհիս կ՛նլին՝ էշին փալանըն ա վըսկըռնէն քըշտէն: Մարթը յըրա յա պըրծընես կ՛նլին, թա.

- Տու վը՛ս կերալ էշըս:

- Չէ՛, մա՛րթ ախալեր, յես յըտացալ ըմ, մինակ չըղըլնէրէն նըհետ վըսկըռնէն ըմ լնլօ տըվալ, բայց կըլխու յըմ ընգալ, վեր ախամախ, բէյթըշըրըղ մարթ ըս:

- Ըշտըղան ը՞ս կըլխու ընգալ:

- Էշիտ պըտըռթիք՛նն տը՛ռած փըլանան, մըն էլ կըցըն-կըցան ըրած չու-վանան:

3(12). ՃՈՒՎԱՐԱՆԸ

Մին կընէգ՛ մարթին նըհետ կըռվես ա, թա.

- Քու հօր տա՛ր ծըմակը կուրցուրու. քըվթառալ ա տըղապէրց ընգալ, յը՛ս տըրա պահօղ չըմ:

Էտ մարթը ճարը կըտըրած նըրնն խուխէն նիհետ հօրը տընիս ա ճու-վըրանըմը, տընես թուղես ծըմակըմը՝ մին քօլու տակ: Վեր նըլիս ըն, թա յը՛տ տը՛ռնան, խօխան ասմա.

- Պա ճուվարանը տընես չը՞ք:

- Ք՛ծհնա ճուվարան ա, հինչիտ ա՞, թօղէ ըստը՛ղ վեր ընգընէ:

- Չէ՛, պէ՛ր տանիք, հանցու վեր տու քըվթառիս, քըցիմ մաչը պիրիմ թօղիմ ըստը՛ղ:

Էտ մարթը նըրան արարքը կըլխու վա ընգընես, յետ հօրը պիրիս սօն, առօք-փառօք պըհես:

3(13). ԹԱՓԱՂՈՒԹ ՉԻ ԿԱ

Օղտն հրըցրեն.

- Սարը պիցրրանալըն ա՞ հիշտ, թա քըշա՞նալը:

Ասից.

- Վէր քըսան փութ էն ա ինիս խըզ՛ըտակէտ տիրանձ, էլ թափաղութ չի կա՛ պիցրրնաս ը՞ս, թա քըշընա՞ս:

3(14). ՕՂՏԷՆ ՋՕՂԱԲԸ

Օղտը ըստըկէլու յըրա տարը մուտընաս ա կըլօխը խըտտէս, թա.

- Օղտ ախպէր, նէրօղ կինիս, պըտահալ ա՛ ք՛էզ թակալ ըմ, պըտահալ ա՛ շատ ըմ պը՛ռնալ, պըտահալ ա՛ տն՛ւզնը-ծարավ ըմ պահալ:

Օղտը վէրչին շընչըմը կըլօխը պիցրըցընէս ա ըսէս.

- Տարըն ապրած կէնա, էտ լօխ միրիս ըմ, ամնա մին պէն կըրէս չըմ. մէհէտ ինձ էշին վը՛ռնան կապալ ըս, պիցրրացալ սարը: Լ՛ավըն էն չա՞ր, էշին պէտըն էլ, էշըն էլ տինիր մաշկէս, հնլն տու վէլ կըլխավը նըստիր, տընքտընքալավ կըտընի: Յը՛ս հունց նէ՞րիմ:

3(15). ԱՂՎԷՍԻՆ ԽԸ՛ԼՔԸ

Արչը, կ՛ոլը, աղվէտը հընգեր ըն տըռաս ք՛իս վը՛րս, մին կավ, մին վը՛խճար, մին հավ փըռնէս:

Արչը ասմա.

- Կո՛ւլ ախպէր, վը՛րսը կէ՛ս ըրա:

- Արչ ախպէր, հինչ կէ՞ս անիմ, Աստուծ ա կէս ըրալ. կավը՝ ք՛էզ, վը՛խճարը՝ ինձ, հավը՝ աղվէսին:

Արչը վեր թընթո՛ւլնվը տըրըքցընէս ա, կ՛ոլիկն աշկերը տո՛նս ա տըռնաս:

Կէս ընէլի հէրթը հըսնէս ա աղվէսին:

Աղվէտը ասմա.

- Արչ ախպէր, Աստուծ ա կէս ըրալ. կավը ուռթանա կօտիս, վը՛խճարը՝ կէտօրէն, հավը՝ ո՛ւրո՛ւզ՛ո՛ւնը:

- Աղվէս ախպէր, լ՛ավ կէս ըրէր, ք՛էզ էտքան խը՛լք ըշտըղան ա՞.

- Հանէ՛, կ՛ուլիկն տո՛նս տը՛ռած աշկերան:

3(16). ԷՇԻՆ ԿԻՆԸ

Գէքտէմբերըմը ծո՛ւնը վեր ա կուխէս, ժուղուվուրթէն հիյվըննէն թուղէս տո՛ւզնո՛ պըռընչիս:

Մին տըղա ք՛իս ա հօրը կօխկը, թա

- Ա՛պա, էշին կ՛ինը տը՛ռալ ա հէնզ՛ մանէթ, ք՛ինիմ մինը ո՛ւք՛ անիմ:

Հնրը ասմա՝ թննզ՛ ա:

Վէր կ՛արուըքը կ՛աս ա, հէյվանը տո՛նս ա կ՛աս հննդը, տըղան ասմա.

- Ա՛պա, էշին կ՛ինը տը՛ռալ ա հնրո՛ւր մանէթ, միհէնզ հունց ա՞նիմ:

Հնարը ասմա.

- Էտ իժժան ա, փուլ պարթկ ըրա՛, քիցի՛ ձ՛ք կալ՛:

3(17). ԳԵՐԻՆ ՔՍԼԼԱՊԸ

Մին մարթ հրնգերուցը նիհետ պայման ա կըպէս, վեր ինքը սօտ-սօտ մը՛ռէ, տանին տինին յը՛խցումը, հանցու քըշերը դերը կյա, թա ձըւան պըլօկէ, յեր կէնա դերին խայտառակ անէ:

Տի էլ ընէս ըն: Քըշերվա կէսին դերը կ'աս ա, վեր տըրա շնրէրան-գատան կ'ու-դանա, էտ մարթը յօք ա տաս պըկան փըռնէս, հարայ տաս, թա՛ կ'օղը փըռնալ ըմ:

Տու մէլ ասէլ՝ դերը տըրանա օժժավ ա ինիս. տինիս ա տակէն խըխտիս, մէյղը քըցիս սանդուղը: Էք'սը հրնգերուքը կ'աս ըն, մընաս ձըրձըր իրը՛սէ յիշիս: Գէ էլ հինչ ա՞նցին. իրը՛ք աբասի յըն տաս դերին, մը՛ռալը տընէս թըղէս:

3(18). ՀՕՅԸ ԽԸՐԱՏԸ

Մին մարթու օխտը տըղա յա ինիս՝ ձըյնը նըհետ անհնշտ, խըռըվխէք, վէ լըհն սաղ օյը էն ըն նիս ձըյնը մըսէ իլննժ:

Հնարը հինչու ընէս ա, ընէս չի, կըյէս չի տահանց հիշտըցընէ, միյապան շինի: Վէ տըսնաս ա՛ ճայ չի կա, յօխչին հըվըքէս ա, մին ծըխէվձըլ տաս, թա.

- Տըղա ըք՝ մաչան կուտ'ը՛ցէք՛:

Տըղէք'ը հիշքան ընէս ըն, կըյէս չըն կօտյին:

Հնարը ծըխէվձըլը յը՛տ ա նէս, չօփէյը մին-մին կուտույըտէս, թա.

Հատէ տուք էլ ըք տի. վէ ճօկ-ճօկ, անհնշտ ընիք՛, ամմէն մինիս կօտ'էլը հիշտ ա, ամմա վէ մինտը՛ղ ընիք՛, վէշ մինը կայէլ չի ծէյ սնմքնվը անց կէնա:

3(19). ԼԻՎԸԹՈՒՆԷՆ ՀԱԽԸ

Մին մարթ ծըմակավը քիս տէղը պաժառ ընգած քօլըմը մին ղըփըլած ղըզղան ա տըսնաս: Տնս ա նը՛ս պիննս, տըսնաս՝ մաչին մին զը՛ռ գ'նըզնն օխց: Օխցը մարթին պըկավըն ա տաս, թա.

- Ք'էգ բիդի կըծիմ ըսպանիմ:

- Օխց ախպէր, պա ք'էգ ըզադալ ըմ, հո՞ւնց:

- Չէ՛, վեր չէ՛, ք'ը՛գ բիդի ըսպանիմ:

Աղվէտը էտքանըտ ըսկընաս ա, մուտընաս.

- Յէս հըվըտաս չըմ, թա օխց ախպէրը էս կուճի ղըզղանըմը կըտըղվարվէ, թօ՛նի մընէ, իմ աշկավըս տը՛սնամ, յէտնան ծէր դադը անիմ:

Օխցը նի յա մընը՛ս, աղվէտը ղըզղանը ղըփըլը՛ս ա քըցիս կըրակէն մաչը, թա.

- Մարթ ախպէր, ք'էգ ըզըղը՛ցէ, էրձըլ ակն չըմ ուզիս, լիվըթունէս տէղը մին հավ տօ՛, տանիմ օտիմ:

Մարթը պէն չի խուսը՛ս, ըղվէսին խըխտիս ա, մօրթէն մըշկը՛ս, շուվ-շուվըցընէլավ հըղէ ինիս տօն:

3(20). ՄԱՐԹԻՆ ԹԱՄԱՀԸ

Մին մարթ, խուրջինը մին ծըմէրնէկ, էն ա ընիս ծըմակավը քիս: Հըղէննի ըշտննիը տաս ա, նըստէս ա ծըմէրնէկը կըտըրընէս, մաչի զծօննկը ուտընէս, թա.

- Թօղէ քիցօղ-կիըվօղ գիդնն, թա հարուստ մարթ ըմ ըլնիլ՝ զծօննկը կէրալ ըմ, մընացածը թօղալ:

Վէր պատառ քիս ա, ըշտննիը էլլա յա տաս, կիաս ա լօխ ուտընէս, թուղընէս դըբուղնէն, համ էլ ըսընէս.

- Ջնոը-ջըհննննննննն, միհէնգ՝ էլ թօ գիդնն, թա քիսսիք ըմ ըլնիլ:

Վէր միկա յէլ ա անց կընաս, ըշտննիը քըլըքօլա յա ընընէս, յընտ ա տըռաս դըբուղնէն էլ ուտընէս, թա.

- Լօխչին հօրը գօռը, միհէնգ՝ էլ թօղէ մըտածին, վէր էշըն էլ ա ինձ նըհէտ ըլնիլ:

3(21). ՄԱՐԹԸՆ Ա ՇՕԽԿԸ

Մին օր շօխը մարթին յէտ ա տըննում, թա.

- Ա՛ տընաշէն, ըշտընի քիցննում ըս, ինձ տանում ըս քիգ նըհընտ, քիզանա հիք բի՞դի պըրծընիմ:

Մարթը ասում ա.

- Շօխ ախպէր, փարք՝ տօ Ըստուծէն, վէր իմ մնգըս պըկասէ վէչ, վէր յէս մըննիմ, տու մընած ըս, հօ մընած:

3(22). ՄՕԼԼԷՆ ՓՆՆԳԸ

Մին մօլլա քըցնում ա - փըռնում, վէր էշին կէրածը կօրած ա, լիավըն էն ա՛ հանց սըվըրցընէ, վէր էշը տնուցը կարէ ապըրէ: Օրէցօր օտէլը խըրըզըցընում ա, մին օր էլ մին քըթօլ կիմրի յա քըցնում առաչը, տօռնը կապում: Ուռքանան քիցննում ա կիումը տըննում՝ էշը՝ վըննէրը մըտակած, ըստակած: Մօլլան ծույնէրը վէր ա թակում, թա.

- Անիծած ալլահ, մին օր էլ պըհիք՝ էշըս առանց պէն ուտէլի ապըրէլը կըսըվէրար:

3(23). ԹԱՔԱՎԵՐԷՆ ՓԱՅ-ՓԱՅ ԱՆԷԼԸ

Ասլանը, արչը, կիւլը, աղվէսը քիցննում ըն վըրսի, մին կիումաշ փըռնում: Վէր կիումաշը վէր ա ընգնում, արչըն ա կիւլը մարթա մին տընիան սըկըսում ըն ծիք՝-ծիք՝ անէլը, իւրննց մաչումը փայ-փայ անէլը: Ասլանը տու ու փուս կիումաշը պըտըռ-պատառ ա անում, չծրք՝ փայ տիցում: Կիւլը ուրխացած ասում ա.

- Թաքավէրըն ապրած կէնա, հալալ ինի քիգ, ըստուծվարի կէս-կէս ըրէր, դէ ա՛սէ, տըննանք՝ վէրը հիւրըն ա:

Ասլանը թաքը տիցում ա յըրան, թա.

- Էս միցը ինձ՝ յէս ում ծէր թաքավէրը, էս միցըն էլ ինձ՝ յէս ում կիումաշին պօկը ծակալ, էս միցըն էլ ինձ՝ յէս անմէնաօժժավըն ում, էս միցըն էլ ինձ՝ յէս ըմ փայ-փայ ըրալ:

- Պա մո^օւնք, - մարթա մին տրեղան պիցըրծէնում ըն արչըն ա կ'իւլը:
- Աղվէսը մուտանում ա, թա.
- Ծէր տօնը շինվի, պա վէր թաքավէրին նըհրէտ վրէսի ընք յէկալ, էտ մը՛գ բօլ չի^օ:

3(24). ԾԵՏԷՆ ՋՕՂՕԲԸ

Մին ծը՛տ բօլէն յըրան ծըվըլայիս՝ մին մարթ ա մուտանըմ փըխկ անըմ: Ծը՛տը սըրտաճանք ա տը՛ռնըմ, թա.

- Ա՛ քընըծըհննր, կարում չը՛ս անսնս մուտանաս, հանց սըրտաճանք ըրէր, փօրընըս մին լիտըր յը՛ղ հնկից:

Մարթը իւշկ'իւննն յա ընիւմ, թա.

- Ծը՛տ ախպէր, տու մին հափուռ կաս վէչ, մին լիտըր յը՛ղը ըշտըղան հիըցըրէ՛ր:

Ծը՛տը ասըմ ա.

- Խէ ծիծաղըմ ը՛ս, մա՛րթ ախպէր, ամմէն ինսանու լիտըր իւրնն ըգ՛ծընն յա:

3(25). ԷՇԸՆ ՈՒ ԾԻՆ

Տարը էշին ու ծիյին բօլ-բօլ պէռնում ա, հըղէ ինիւմ: Կիսըհըղէննի էշը քափը-քըրթնօնքը կօխում ա, էլ կարում չի վը՛ննը վը՛ննանը ըռաչին տինի: Ճարը կըտ-րած ծիյին դանչանք ա անում.

- Ծի՛ ախպէր, էլ հնկ չօնիմ, հնրննք'ննք չօնիմ, մին թննիըր ըրա, պէռնաս պատառ յէ՛ր կալ՛:

Ծին չըսկընալն ա տիննում, քըթէն տակէն ծիծաղում, էշին լաչունա էլ գ'առ-գ'առ ք'ինամ: Էշը պատառ էլ ա տէմ կէնում, հափափը կըտրում, վէր ընգնում վը՛ննէրը մըտակում: Տարը էշը մաշկում ա, կաշին էլ, պէռնըն էլ տիննում ծիյին յըրա:

3(26). ԿՈՒԼԻՆ ԱՇԿԷՐԸ

Չօբանը մին կ'իւլի՛ն ճօտ ա փըռնում պիւրիւմ կ'ումումը կապում: Էտ օրան տէնը վըխճըրնէն լըղարում ըն, կօգ'ի բօլ-բօլ ապուռ ա տամ: Մին օր էլ չօբանը սննքնքը հըրցընում ա: Մին դօչ ասում ա.

- Մէր տա՛ր-տըրական, հիշքան օգ'ում ըս՝ մը՛գ ուտուցուրու, մին ա, վէր կ'իւլին աշկէրը տը՛սնում ընք, վէշ մի պէն ջընըռնէրաս չի կէնում:

3(27). ՄԱՐԹ ՀԻՆՉՈՒ ԱՆՈՒՄ Ա, ՈՒՐԱՆ ՀԸ՛ՏԷ ՅԱ ԱՆՈՒՄ

Մարթը կացէնը յօր ա օնում, սըքըսում հննդին մը՛ծ կաղնէն կըտըլը: Ծըտէրը լիւզիւ-լիւզիւ յըն ինիւմ, դանչանք անում.

- Մա՛րթ ախպէր, կըտըլ մէ՛ր, մէխկ ու կըրակ ընք, էս ծառըն ա մընացալ, թօ՛ կէնա՝ յըրան հավաք ինիք՛:

Մարթը ըսկանում չի, հնկն էլ ճըլլի-ճէլլի յա կըտրում:

Վըրչէննէն ըն կ'ամ, դանչանք-պըղատանք անում.

- Մա՛րթ ախպէր, խը՛ղճ ընք, կըտըլ մէ՛ր, թօ՛ կէնա՝ փըչակումը ծըմըռնըհան ինիք՛:

Մարթը էլիս չի ըսկանում, հնչում էլ ա ըջըղվում: Ախրը, վեր կեսը կըտրում ա, յէշում ա տըհանում՝ ծառէն փըչակը մըհրավ լիգը: Դնաստի կացէնը տէն ա քըցնում, թա.

- Էս հինչ լ'ավ ռուզի յա՞, էլ հոր ը՞մ կըտրում ծառը, կըպահիմ, ամէն տարէ կ'ամ մըհրըրը տանիմ:

3(28). ԸՂՎԷՍԻՆ ԳՆՐԳՐ

Մին կաքավ ըղվէսին ըռըխսան պէց ա ընգում, մի մընում քօլը: Աղվէսը կըզնըվում ա, սըկըսում քօլը քընդքանդիլը: Արչը տըղավ հընցընէյիս տըհանում ա, իսկութիւնը գ'նղնում, մէխկըն ա կ'ամ, մին ըլբաստըրակ ա տամ, թա.

- Աղվէս ախպէր, դնրդ մէր անէլ, կա՛ կէր:

Ասում ա ք'իննում: Ուրգ'ծնէն՝ վըրսա յը՛տ տըռնայիս, տըհանում ա՝ աղվէսը էլիս քօլը քանդում ա: Ասում ա.

- Ա՛յ ախպէր, պա մէխկը չը՞ս տու, կա մին կ'ըխտար էլ տամ, մինակ թա թօղէ ք'ինի:

Աղվէսը յը՛տ ա տըհնում, թա.

- Արչ ախպէր, վէր տասսը յը՛զն էլ տաս, մին ա, իմ կուրցըրած կաքավըս բիդի քըթէնամ, ախէր գ'նղնում ըմ, վէր ամմէն ըստըղավ հընցընէյիս քըթէս ծօխը յեր ա իննանկնն:

3(29). ԼՈՒՆ

Լոն հարայ-հըրոց ա անում.

- Օգըմ ըմ յը՛ս էլ լոնծ քաշիմ:

Մը՛ծակը ջըհնում ա, թա.

- Հնըր նըհը՛տ ը՞ս օգում լոնծ քաշիս:

- Կ'ումաշիմ:

- Խէ՞:

- Յէս մա կ'ումաշը մին ռննգ'ի ընք, նըրնըր նըհը՛տ յօլա կըք'ինիմք':

3(30). ԷՇԸՆ Ա ԿՈՒԼԸ

Հննդին էշին վըհնը մին մը՛ծ դալնմ ա մի մըտում: Խը՛ղըր վեր ա ընգում, ցավան նըհը՛տ պըռանչում, հարայ-հըրոց անում: Սնսին յըրա մին կօշտ կէրած կ'նղ ա կ'ամ ասում.

- Է՛շ ախպէր, վախու մէր, յէս հնք'իմ ըմ, էս սըհաթըս դնրդիտ դնրմնն ըմ ընան:

Հան ասում ա, հան կըռքընէրավը ծիք' տամ դալնմը տոնս օնում: Էշը յեր ա կէնում, տըհանում, վէր վը՛տան յըրա յա, քըցըքացի յա անում, կ'նղիս կըռքընէն փօրը ածում:

Կ'նղը, վըհնէրը հը՛տան քաշ տալ'ավ, փախճում ա, համ էլ թա.

- Էս ինձ խըրէգ' ա, ախէրամ յէս աթադան-բաբադան դասար ի, խըլքէս հինչ փըչի՞ց, վէր հնք'իմ տըհէ:

3(31). ԱՍԼԱՆԸ, ԱՐՉԸ, ԱՂՎԷՄԸ

Մին օր ապանը հիվանդանում ա: Սաղ հիվանդներն խաբարը ըսկանալը բնաստ կ'ամ ըն զիրավ ընցնում՝ ըղվէս'անը կըման:

Արչէն ք'ծհնն կը'ռէք' ա ինում ըղվէս'ին յիրն, ըսքըսում ա ըսլանէն տակը տալ'ը.

- Թաքավէրըն ապրած կէնա, տը'սնում ը'ս, լօխըս քու պաղիվըտ պահում ընք՝ էն մարդիմըգարէն անա կըման, էնքան լայաղ չանում, թա լ'ըհա կ'ա ք'էփ-հնն հրըցընէ:

Աղվէս'ը էտքանը ըսկանում ա, լ'ըհի'ըհննննն կ'ամ ըսլանէն ըռըչին չօքում, թա.

- Իմ տա'ր-տըրական, նէրօղ կընիս, վէր յըտացալ ըմ, ք'էցալ ում արար աշ-խարք շօտ յէկալ, Լօղմանուն քըթնն, դմրդիտ դմրմննը գ'իդննցալ: Մը'ծ դօխ-տուրը ասալ ա՝ թօղ արչէն մաշկէ, մօրթէն զիրավ օնէ, դմստի սըղընական ա:

Ապանը յիրն յա պըրծընում արչէն, մին մունուտումը մուրթըհան անում: Աղվէս'ը համ քըմծէծաղ ա տամ, համ էլ թա.

- Ըտի յա, ա'րչ ախպէր, հու հինչ անէ, իւրնն կանէ:

3(32). ՔԱՇԸՆ ՈՒ ՂՕՆԷՊԸ

Քաշը գ'առ-գ'առ մուտանում ա դօնէգ'ին, թա.

- Հըմանչնն էլ չըս, սաղ տարէն կը'ննն ըս, կը'ննն, էրկու ծնն ածում, յը'ս չօրսա պակաս ածում չում:

Ղօնէգ'ը սուս ա անում, սուս, ասում.

- Խէ հըմանչնն ու'մ, իմ ծուվէնաս խըղըթօրն պիրօղ դօնէգ'նէ յըն տնն կ'ամ, քունան՝ կըռկըռօղ քաշէր:

3(33). ԷԾԻՆ ԼԻՎՕԹՈՒՆԸ

Էրկու վըրի էծ հընգէր ըն տը'ռնում, մին տը'ղ ըրածում: Տարէն էլ ծըմըռ-նապէնղ ա իննն, կանանչը տիժէր ա քըթէնվում:

Ըտահանք մըսըհաթ ըն անում, վէր մինը մին հըղավ ք'ինի, մինը՝ մին, հու յէմ քըթէնա, ծէն տա էն մինին ասէ: Առաչի էծը հըսնում ա մին բօլլուղ ծծը, էլ սնն չի անում, ինք'ը օտում ա, փի փըռնում: Էրկունջինըն էլ փըթած տիրը'վալ ա յօլս ք'ունում, տը'ռնում էրկու չաթած վը'սկըռ՝ մին մօրթէ զիրավ ածած: Կ'արունքը վէր կ'ամ ա, մօրից ջիհնն ըն: Լըղարը ասմա.

- Էտ վէր տի ք'ուքացալ ըս, իսէ ինձ էլ չը'ս ծէն տըվալ:

Էտ դմրըմըտ մին վը'րսկան ա տնն կ'ամ, յըրա անում ք'օք էծին վէր քըցնն: Լըղար էծը հա'ն քամակ յիշիլնն փախչում ա, հա'ն էլ թա.

- Շընուրհակալ ըմ, է'ծ ախպէր, լ'ավ ա ծէն չըս տըվալ:

3(34). ՉԱՅՉՈՒՆ ՍԷԿՐԷՏԸ

Մին անումը յէր իլնն չայչի յա իննն, վէշ մինը կարում չի տըրան նըման չայ քըցի, ինք'ըն էլ թննիքը ասում չի, թաքուն ա պահում: Վէր կ'ամ ա մըռնէլի վախտը, սաղ յէրգ'իրին չայչէք'ը վըհաքվում ըն կօշտը, դաչանք անում.

- Ուստա, տու ինիս, էն յերէ կ'նայնտը, սէկրէտըտ ք'ը՛գ նըհը՛տ տանու մէ՛ր էն դունյան, ա՛սէ, մունք էլ սըվէրինք՛:

Ուստան վերչին օժէրը վըհաքում ա, ծէրքը պիցըրցընում, թա.

- Էն ընդարան բօլ-բօլ ըծը՛ցէք՛, էն ընդարան է՛, գավարկա՛ն, բօլ-բօլ ըծը՛ցէք՛:

3(35). ՀԱՅԻՆ ԱՍՏՈՒԾԸ

Մին ք'նիրդ նի յա մըտնում հային ճեղացը, շօռ տըվօղ քարէն յէշում, ճըղըսպանէն հըրցընում.

- Ճըղա՛սպան ք'իրվա, էս հինչ ա՞:

- Էս մէր Աստուծըն ա:

Ք'նիրդը մուտանում ա, վեր Ըստուծէն ճըկատան պաչի, քարը շօռ ա տամ, ըտըրա քըթըպըռօշը պուք տամ: Խը՛ղըն յէտ ա տը՛նում, թա.

- Ք'իրվա, ծէր Աստուծը լ՛ավ Աստուծ ա, ամա հըռանցէ բիդի սիրիս, վեր մուտանում ըս, կըզնըվում ա:

3(36). ԻՐԷՍ ԸՍ ՏԱՄ, ԱՍՏԱՌ Ա ՕԶՊՈՒՄ

Կ'նիր սուփըրա-սեղան ա քըցնում, սաղ հէյվաննէրէն ծէն տամ դօնաղ՝ մուկունէն անա կըման: Մուկունըն էլ հինչ ա՞նէ, ք'ինում ա մին բօլու տակէ կօշ կ'ամ, սըքսում լննըկօծ անէլը: Արչը էտքանը տը՛սնում ա, ծէրքան փըռնում պ'նընում ըստօլէն յերէ կըլխէն նըստըցընում, լօխճին հըրաման տամ.

- Լ՛ա՛վ ըսկացէք՛, մուկունը իմ ախպէր ա, մըհէնգ՛անց տէնը հինչ ք'էփ ինի, մուկունը բիդի ըստօլէն կըլխէն նըստէ, ըսկացալ ը՞ք:

- Հէյվաննէն լօխ կըլծիս ըն տամ՝ մուկունէն անա կըման:

Արչը մին էլ նա խօսում.

- Մուկուն ախպէր, տու վէլ ը՞ս ըսկացալ:

Մուկունը բեղէրը սըղալնում ա, թաթը ըստօլէն կ'ամ, թա.

- Ըսկացալ ըմ, ամըհա մըհէնգ՛անց տէնը էլ ինճ մուկուն չասիս, աղա կասիս, թա չէ վէրչըտ տըլական ըմ:

3(37). ԱՍՏՈՒԾԸՆ Ա ՇԻՆԱՅԷՆ

Շինացէն ծէրքէրը բիդի յերգ'ինք'ըն ա օնում, ըղաչանք անում.

- Աստուծ, իմ իրը՛սըս քու վը՛ննանըտ տակը, ցօրէնըս տափըն ըմ քըցնալ, մին էրկու օր թօ՛ն յէք, վեր ծիլի:

Աստուծ ըսկանում ա թուրըթաց անում, շինացուն արտը ծիլնում ա խըր-խըմնում:

Շինացէն նօրից ա դաչանք անում.

- Աստուծ, բօ՛լ ա, միհէնգ՛ էլ ա՛րէվ ըրա՝ արտըս հըսնէ:

Աստուծ էլննա յա մէխկը կ'ամ, արէվու պըրանում:

Վեր կ'ամ ա հընճիլի վախտը, շինացէն ք'նընում ա տէսնում՝ մուկունը կէրած: Ծույնէրը վեր ա թակում, թա.

- Անիծած ինիս, Աստուծ, էս հինչ օ՞յնը պերեր կըլծխըս:
- Աստուծ յէշնում ա, յէշնում, թա.
- Քա հօր տօնը շինվի, թօռ ուզը՛ցեր՝ տըվէ, արեվ ուզը՛ցեր՝ տըվէ, էն ա մին դունումանց ցօրէն ուզը՛ր, լի՞:

3(38). ԱԿՈՒՎԷՆ ՁՕՂՈՒՔԸ

Ակռավը պէկումը քրթօթ ա անում, զիբիլ օտում, տհու կ'ամ, նագ ծըխէլավ շօռ կ'ամ: Հըրցընում ըն.

- Ակռավ ախպեր, էտ խէ տի կուտուրիատվում ըս:
- Օզ'ում ըմ՝ կաքավ տը՛ռնամ:
- Ախեր կերածըտ զիբիլ չի՞:
- Յը՛ս դըրանց աշկէն ըմ օզ'ում կաքավ ըրվամ, հու ինձ տը՛սալ չի զիբիլ ուտէյիս:

3(39). ԷՇ-ԷՇ ԽՕՍԷԼԸ

Էրկու էշ ծըմակավը ք'իներն ըն, միներն ասըն ա.

- Է՛շ ախպեր, էս աշխարքըս հիբ ա՞ դիւզօթուն ընգըլական. մեր սնսը աս-լանէն սնսան պէցիլը, մունք դըրանա բօյավ, պիցըրվը՛ննը, մունք դըրանա ըշ-խըղօվուր, ամնա ինքըն ա ծըմակէն թաքավէրը:

Էտ դմրընըտ ասլանը ըռըչներան տհու ա կ'ամ, թա.

- Հը՞, ա՛ ախմախներ, էտ հինչ ը՞ք քըսի-փըսի անըմ:

Էշերը լիւզվա կըտրում ըն, չօքում, մին թնհրավ կըմկըմամ.

- Հէ՛չ, թաքավէրըն ասարած կէնա, լիհն ընդի էշ-էշ խուսէլավ ք'իներն ընք:

3(40). ՄՕԿՈՒՆԸՆ Ա ՄԵԿԸԾԸ՛ՌՆԸ

Հունց ա պըտահում՝ մօկունը մըկըծը՛ռնէն կօշտը դօնաղ ա ընգնում: Մըկըծը՛ռնը պիլըրիւմ ա իլննծ-չիլննծնն, կաղնան-գատան հիլըրիւմննթ անում: Մօկունը էտ վէր տը՛սնում ա, ասում ա.

- Մըկըծը՛ռնը ախպեր, էս ա՞ քու ապրուստըտ, ըստի ապրէլը մըգօված, յը՛ս ճուղպօրավ-տըկօղնավ, յը՛ղըր-մը՛ղըրավ ըմ նըստում-յը՛ր կէնում, պա համօթ չի՞, յը՛ր կաց, տանիմ քը՛կգ արքայութիւն:

Կ'ամ ըն հըսնում շէնը: Առաչի քըշերը լ'ըհնն նի յըն մընում մին տօն, թա ճուղուպուր կ'ուղանան, տարը դույուղ ա ջիհիւմ, ճըրընէն կըտրած փախճում ըն: Ըտի մըհէտ տարը, մըհէտ կատուն, մըհէտ շօնը ջըհիւմ ըն, տահանց կօրծը խափան անում: Մըկըծը՛ռնը ծէրքը թափ ա տամ, թա.

- Մօկուն ախպեր, յը՛ս քը՛կցէ, լ'ավըն էն ա փըթած կաղէն օտիմ, քան թա ջանըս տուղտուղալավ՝ յը՛ղըր-մը՛ղըր:

3(41). ԹՆՍՆՔՆԻՐ ՄԱՐԹԸ

Մի մարթ հնրիւր տարէ ապրում ա, հայ-հայը ք'ինամ, վայ-վայը մընամ, ամնա էիա աշկը քուշտանում չի: Վէր Կ'ննփրիյէլ հըրիշտըրակը կ'ամ ա, թա տանէ, վը՛նները տէմ ա տամ, դանչանք-պըղատանք անում, հըղէդա տամ, մին քանէ տըռնըվա գ'անք էլ օզ'ում: Կ'ննփրիյէլը խըղճամ ա, թա.

- Մա'րթ օլաբան, էտ յեզնը, էտ տու, պ'նուտնըտ տի'ր յիրան, քանէ մնագ ինի տակէն, էնքան տարէ գ'անք ում տամ:

Հնլն խօսկը պիրանունը՝ մարթը սաղ ջանավը ընգում ա յեզնանը յիրան, ծիրքէրավըն էլ կըլծխը խըտտում:

3(42). ՊԸՌԱՎԷՆ ԹԱՄԱՀԸ

Աստուծ Կ'նպիրիյէլէն դարկում ա մին պըռավու կօխկ, վեր հ'նլք'ին ինք' օնէ: Պառավը չօքում ա Աստվածէն դանչանք անում.

- Ա'ստուծ, շընուրիակալ ըմ, ինձ խուխատար, թուռնատար ըս շիննլ, ամմա հինչ կընի՞, վեր մին տասար տըռնըվա գ'անք տաս՝ ծուռնէրիս տը'սնամ, յետնան տանիս:

Աստված սըրտան լէն ա ք'իննում, պըռավէն խընթիրք'ը կըդարում: Տասար տըռնանը յետը, վեր հըրէշտըրակը կ'ամ ա, պառավը մին էլ ն ծէրքէրը բիդի յերգ'ինք'ը մը'կնում.

- Ա'ստուծ, մէխկ ու կըրակ ում, մին տասար տարէ էլ բախշի, կուռնէրիս տը'սնամ:

Վեր վախտը թըմամում ա, Աստված Կ'նպիրիյէլէն դարկում ա, թա.

- Էլ թօ'դիս վուչ՝ պէն խընթրէ, հ'նլք'ին ի'նք' կալ՝ պեր:

Պառավը էտքանը վեր գ'նուդ'ում ա, վերչին շընչումը բիդի յերգ'ինք'ը պուլօր ա անում, թա.

- Անիծված ընիս, Ա'ստուծ, մին քանէ տարէն հինչ ա՞, վեր տըվէցեր վուչ՝ կուռնէրիս փըսակիմ, խէրը տը'սնամ:

3(43). ԱՍՏՈՒԾ ՀԷՌՈՒ ՊԱՀԷ ԸԼԸԲԸՍԵՐՍԱԿԻՆ ՔԱՅԻ ՏԱԼՆՆ

Ըլըբաստըրակը ծըմակավը ք'իննլիս յէշում ա տը'սնում՝ արչը կըծանումը պըրանամ: Պըկան փըռնում ա դաչանք անում.

- Արչ ախպեր, մէխկ ըմ, լի՞, հինչ կինի՞, վար հնք'իտ պատառ քաշիս, անց կէնամ:

Էքսը էլիս հնմին տը'ղը պըտահում ա արչին, էլիս թա.

- Արչ ախպեր, դաչանք ում անում, ճօտէրըս էն ըն սօված, թօ'դ, անց կէնամ:

Իրէքինչի օրը էլիս վար տը'սնում ա՝ արչը կըծանումը պըրանամ, սնք'նքը հըրցընում ա, արչը ասում ա.

- Էս ա իրէք օր ա՝ ինգ'ալ ում թալակը, կարում չում՝ տ'նու կ'ամ:

Ըլըբաստըրակը էտ վար ըսկանում ա, խընդըրուզի յա տամ արչին քացի տամ, թա.

- Մօծն'կ, քը'գ ասալ չու՞մ, էլ ըստը'դ պըրանէս վուչ:

3(44). ՕՅԸՆ Ա ԾԻՆ

Օցը ամէն տարէ հալավը փօխում ա: Մի հէտ էլ հալավը փուխէլիս ծին պըտահում ա:

Օցը ասում ա.

- Մաթրս-դուքրս կըտրում ա. յը՛ս ամէն տարէ շծրքս քննանլնմիշ ըմ անում, տու սաղ գ՛անքըտ մին հըլավում ըս անց կըցընում:

Ծին խուսկու տակ չի մընում, յը՛տ ա տը՛ռնում, թա.

- Օ՛ց ախայէր, իմ մաթրս-դուքրս էլ ա կըտրում, վար տու էտքան շնետ-շնետ հալավըտ փոխում ըս, ամնա մին հէտի էլ ա գ՛իդնում չըս՝ խասա՛աթըտ փոխէս:

3(45). ԱՄՍԷՆ ՄԱՐԹ ԷԼ ՄԻՆ ԳՆՐԳ ՕՆԷ

Մին քաքավը՛ր նըրանն ցնըք՛նընընէն դարկում ա ծըմակը, ասում.

- Ք՛նցէք՛ իսնց ծառ պիրաք, վար յիրան վը՛չ չծր ճօղն ինի, վը՛չ կօտըրած: Ննըք՛նընէն ք՛իննն ըն օխտը օր սաղ ծըմակը շօռ կ՛ամ, տանրտանկ ու բօշ յէտ տաննում, թա.

- Թաքավը՛րըն ապըրած կէնա, քու ըրգ՛իրումըտ տըրէնց ծառ չի կա, վար յըրան չօր յա կօտըրած ճօղըն չինի:

3(46). ԱՄՍԷՆԱՆԸ՛Ղ ՕՐԸ

Կարկուտը կ՛ամ ա մինին բօստանը քիշնում: Յէտնան էլ արաշտըն ա վէր կօխում արտէրը խաշնում, կօվըն էլ ընդը՛ղ ա ցըմաքում, թօղում տօնը չօքած: Մըրքըկընէգ՛ մընամ ըն նըրնըր իրէտու յիշիլիս: Կընէգ՛ը ասում ա.

- Ա՛ մարթ, յննի ըստըրանա յէրը նը՛ղ օր էլ ա՞ ինում:

Մարթը թա.

- Հա՛, ա՛ կընէգ՛, էս հնլն հինչ ա՞, ամմէնանը՛ղ օրը էն ա, վար մարթ պըրըրըստօթուն ա քաշնում, սուփրա-սէղան պնց անում, մի հընգէր-հիրէվան չի կ՛ամ, թա նըստա մին պատառ կըտրէ:

3(47). ԿՆՆԷՆ ԼԸ՛ՎՕԹՈՒՆԸ

Մին մարթ էըն նըստեց ք՛ինաց ծըմակը: Էըն կապէց, ինք՛ը կացինը յեր կալնլ հըռացավ, վար չօր ծառ քըթննա: Մին դաթում էըն զըռօնըն քըցից ընդը՛ղէք՛: Տարը մուտացավ տը՛սավ՝ մին կ՛նլ, յիրա պըրծած, օգ՛ում ա՛ խէղճ հիյվանէն ցըրէվ տա: Մուտացավ կ՛նլին պըկան փըռնէց, վար խէխտի, կ՛նլը խըռխըռ-ցընէլավ յէտ տանավ, թա.

- Մարթ ախայէր, յէս քէգ լը՛վօթունա կըման հինչ ու՞մ ըրալ. օգ՛ալ ում էշին խըրատէն, վար հախէ-նըհախէ զըռզըռա վուչ, քէգ գօրծա քըցի:

3(48). ՄԱՐԹԸՆ Ա ՃԸՂՈՒՊՈՒՐԸ

Մին մարթ, ճըղպըրէն տակէն թէյըն տըրված, էն ա իննում դինչընալիս, բնըրլնն մին ճըղուպուր ա վէր ինգ՛ում: Մարթը կօտրում ա օտում, թա.

- Ուխա՛յ, հիշքան ա է՛ քախծըր, մնիծված ինիս, Ա՛ստուծ, խէ ծըմէրուկու մըչանք չըս շիննլ՝ օտէն քուշտանամ:

Էտ սըհաթէն ծառէն պըտկան մին օրիշ պուպու վա վէր ինգ՛ում բուշ ճըկատէն: Մարթը ասում ա.

- Փարքըտ շատ ինի, Ա՛ստուծ, վար ճըղուպուրը ծըմէրուկու մըչանք չըս ըստէղծալ, թա չէ իմ ճարըս հինչ կընի՞:

3(49). ՎԵՆՆԵՏ ՅՕՐՂԱՆԵՏ ՈՒՓՉՐԱՆՍ ԿՐԿՆԵ

Շրմանանքը կրտադում ա, հախե-նրհախե լօխճին կրծում: Մի օր էլ աշկր ունքան էնքան ա պրցրաննում, վար մրտկումը տրնում ա՝ ասլանէն կրծէ ըսպանէ, ինքը տանննն թաքավէր: Էքսը յէշում ա տէսնում՝ ասլանը, լիւզին տոնս կալած, լրհլրհամ ա, մուտանում ա, հինչքան օժժումը կա՝ լուզվան կրծում: Ասլանը լիւզին յէտ ա քաշում, շրնրճաննջին կօլ տամ:

3(50). ՆՉՔՍՐԸ

Կ'անփրիյէլ հր'րիշտըրակը նի յա մրնում մին հըրուստու տօն, թա.
- Ծէր տանան էրկու հօքու էս քըշէրը պիտի տանէն էն դունյան:
Լօխ բիղնն մծք'անրն ըն յէշում: Նծք'անրը ասում ա.
- Հա յէ՛, էտ մինը յէս, պա յերգըրօ՞րթը:

3(51). ՍԱՐԵՆ ԾԵՆԵԼԸ

Սադարաթը յէր ա իննում, ըշխարքավըս մին ա տաննըն, թա փըլան սարը յըղէ յա, ծընէլ պիտի: Մարթ-մուրթ, հէյվան-պանն, սար-ծօր լօխ հըվաքվում ըն, թա տէսնան սարը հինչ ա պիրիլանն: Մարէն ցավը փըռնում ա, տըրքամ ա, ճըռռամ ա, հարայ-հուրայ, ախըրը, ծընում ա, մին կուճուր մօկուն վը՛ր քըցնում:

3(52). ԳԵՐԸՆ Ա ԷՇԸ

Մին դէր օզից էշին կարթիլը սուվըրցընէ. դանվթանը տիրանվ ըռաչէն, թա.
-Ասէ ա՛:
Էշը օրիշ հինչ ա՞սէ, լրհա մին բաշ զըռռամ ար: Գէրը կ'ուվազանը յէր կալանվ էշին ջանէն իլանվ, ամնա էլ'հա չի պանն աննալ յէկու: Վար շատ թակէց, էշին լիւզին փըսավ, ասէց.
- Գէ՛ր ախպէր, իմ փէշակըս հըմբըլօթինըն ա, էն ա՝ վար կըրի կըրթի, յէս քու միշկէտ կընըստի, վէշ թա տոն՝ իմ:

3(53). ՂԱՁԸՆ Ա ԱՐԾԻՎԸ

Ղազըն ա արծիվը հծջանթ ըն տամ: Ղազը ասում ա.
- Տու հինչացու վո՞ւս, մինակ մին թըռչիլ ըս գ'ուղիւն, ամա յէս հա՛ն լըղ ըմ տամ, հա՛ն տափին յիրա շօռ կ'ամ, տէղը ինզ'ած տը՛ղըն էլ՝ թըռչնում:
Արծիվը ծիծաղում ա, թա.
- Ա՛ դանգըլա, լ'ավըն էն չի՞, վար մին պանն անէս, ըրամակին անէս, քան թա մին քանի պանն՝ ամէնան խըրէգ-խըրէգ:

3(54). ԷՇԸՆ Ա ԾԻՆ

Մին մարթ ոնրանն յօրղա ծիյին միշտ վարսակ, կ'արի ար տամ, խօտէն լանվըն ար տամ, էշին էլ՝ կըրճունքը: Էշը շատ բողօքէց, խըռավէց: Մին օր էլ տարը, ծին նըստած, կըռէվ ք'ինննց, էրկու օրանը յէտը ծիյին յարալու, մըրոնը շըռռալավ

Արցախի բանահյուսությունը

պիրավ: Էշը էտքանը վար տեսավ, սուսուփուս սրքսեց կըրճունք օտէլը: Հօղուտ, ցէխուտ կըրճունք էլ ար օտում, դաթումըն էլ, վար շիլ ինկ'ած կ'անրի ին տամ, խըրթնում ար, դուդվավը կուփի տամ բիդն ծիյին առաչը:

3(55). ԱՐՉԻՆ Ա ԱՂՎԷՍԻՆ ՋԸՐՈՒՅԸ

Արչըն ա աղվէսը մին օր պըտահում ըն, գըրոնց անում: Աղվէսը ասում ա.

- Ա՛րչ ախայէր, մարթին մը՛սը հինչ համ օ՞նէ:

- Խարար չօնէմ, ա՛ղվէս ախայէր, յէս մարթու մը՛ս կէրած չում, սաղէն քըլօլում ըմ, անա մըռածէն նի չում կ'ամ:

- Լ՛ավըն էն չի՞, սաղէն չի նի կ'աս, մըռածէն օտէս, ա՛րչ ախայէր, յէս տըհէնց ում անում:

Արչը ծիծնողում ա, թա.

- Կըտըրվէ՛ս տու, տու հանց սադանա յըս, թա վար օժըտ պատէ, սաղ մարթ էլ կօտէս, ասլան էլ:

3(56). ԱՍԼԱՆԸՆ Ա ՄՕԿՆԸ

Մի օր ասլանը քօլավը ք'իննիս ինգ'նով հօրսկանին թալակը, տէս դարթու տըրվավ, տէն դարթու տըրվավ, կարաց վէչ տոնս կ'նն, սրքսեց պըռանչէլը: Էտքանըտ մի մօկնը տը՛սավ, յէկավ թըլակին կապէրը կըրծկըրծէց, թաքավէրին ըգաղէց: Ասլանը խօր թառանչ քաշէց, հըմընչ-համանչ թա.

- Շընօրհակալ ըմ, մօկնը:

Մօկնը գ'առ-գ'առ սննսր պըցըրցըրավ.

- Հունց թա՞ թա՛ շընօրհակալ ըմ, տոն իմ կէնթանըն էս, սըրանա յէտը յէս թաքավէր էն, տոն՝ ծառա, հինչ հըրամանք տամ, պիտի կըդարէս:

Ասլանը կըրծիսը քաշ ա քիցոնմ քընէնք՛ անում, ք'ոննոն հօրսկանին ըռաչին վէտը կէնում, թա.

- Յիւն ըրա ինձ վը՛ր քըցի, մա՛րթ ախայէր, լննվըն էն ա՛ քու ծը՛րքավը մը՛ննէմ, քան թա մօկնին ծը՛րքավը ըգաղվէմ:

3(57). ՄԱՐԹԻՆ ԳԱԼՈՒՆ

Մէ հարուստ մէ քննսիբի թըփէլի, փծրին գննփկէլի, քըցէլի կ'էտինն: Քննսիբն էրկու ծէրոսով փծրէն պըռնէլի, կանչէլի.

- Վա՛յ մէշկիս, վա՛յ դալուս:

Մէկ'նն մօտէնալը վէր.

- Քօ տունըտ շինվի, փծրիտ էն գննրկի, դալույէտ է՞ս ծէն նննէլի:

Քննսիբն ասէլի:

- Բնն ինչ նն՞նէմ, վէր ինձ դալու ինի, դալույումըս մարթ ըլը, վը՛ր կըմանա իմ փծրիս գարկի:

3(58). ՕՂՏԷՆ ԳՆՐԳԸ

Շիննցին օղտը կօրչում ա, հիշք'նն շօռ ա կ'ամ, սօրաղ ա անում, քըթէնում չի: Ճարը կըտրած՝ ք'իննն ա մըսէն բագարը տէսնում՝ օղտու մը՛ս ըն ծախում:

Մուտանում ա թօքուջիգ'անրին վըրըվ'ող աճում, մինին յիրն վը'ննը կենում, թա.

- Սա իմ օղտին թօքուջիգ'անրն ա:

Ծախօղը քըմծիծաղ ա տամ, թա.

- Քու տօնը շինվի, խալխը նըրննց սաղ օղտը չըն ճինննչ'նում, տու թօքուջիգ'անրին յիշելնվ վըրդեղա գ'իդն'ցիր, թա քունըն ա:

Շիննցին ասում ա.

- Իմ օղտըս իրեք ծնք ա կուրցըրալ, լ'ա'վ յեշի, նըրա սըրտեն յիրն իրեք յարա յա իննն:

Յեշ'նում ըն տը'սնում` դ'նոզ վար տըրենց ա: Վը'ննուկուլ'ծխըն էլ ըն պիր'նում, համօզվում, վնր էտ մարթին օղտըն ա:

Հատեք տըրենց ա, դ'նրդը փիս պ'նն ա, մարթ իլնծ, հեյվան իլնծ, վար նիստա յա կենում, հունց էլ ինի, սըրտեն յիրն մի յարա թօղում ա:

3(59). Կ'ՈՒԼԻՆ ԶՕՂԱԲԸ

Մեհեա կ'ոլըն նի յա մըտնում մին շեն, վեր վեշխար կ'ուղանա, տընատը'րնը շօնը դույուղ ա ջիհ'նում, հիշիլնվ հետան պըրծնում: Հըղըցեննի արչը պըտահում ա, թէ.

- Կ'ո'լ ախպեր, պա համօթ չի', վեր շանը անա էլ ըս վախում, փախչում:

Կ'ոլըն թառանչ ա քաշում, թէ.

- Արչ ախպեր, վեր դ'նոզը գ'իդաս, վախում չըն, լ'ըհա հիշիլնն ա զնհիլնս տանում:

3(60). ԻՐԻՔՆԱԿԸ, ՔԱՄԻՆ, ՄԱՐԹԸ

Իրիք'նակըն ա քամին շնրթ ըն կ'ամ, թա հու կըկարա հօնձ ընօղեն շօրերը հանէ: Չօփ ըն քըց'նում, հերթը հըսնում ա քամին: Քամին կըտաղում ա, փըշշամ, վըշշամ, հիշքան օժումը կա` մարթին անավ պըտուտնը տամ, ամնա պ'նն չի նննն կ'ամ. հիշքան պենդ ա փըչում, մարթը էնքան տընագ ա անում, նըրնն շ'նըրերումը պըտատվում:

Իրիք'նակը ժուլիկ ա ինում. յըվըշ-յավաշ կըծանում ա, մարթին տիմբիրցընում: Մարթը հընցընում ա ծանեն շօքը, էլ'հա չի տնն կենում, ճարը կըտրած տըկլուրանում ա, տամ կ'ետին մեչը: Իրիք'նակը քըմծիծաղ ա տամ, թա.

- Քամի ախպեր, մարթը ճօկ հեյվան ա, նըրա օժժավ կարալ չըս յախնէս, թա օգում ըս կօրծըտ տեսնաս, պիտի կ'օք տաս, քախծըր լ'նոզի պինըցընէս, սիլի-բիլի անէս, վար կարաս խաթիրը քըթ'նննս:

3(61). ՎԸՄԿԻ ՓԱՅՏՕՆԸ

Մին թաքավը'ր մին վը'սկի փայտօն ա շինիլ տամ, ըշխարքավըս մին անում.

- Հու վար կարա իմ փայտօնէս կ'ինը գ'իդա, հըրըստութունէս կեսը տըլականում նըրնն:

Սաղ էրգ'իրումը հիշքան իմաստուն ա ին'նում, կ'ամ ըն, բայց վեշ մինը կարում չի հենց կ'ին ասէ, վար թաքավը'րը ըռագի կենա: Մին չօքան ա կ'ամ, թա.

- Թաքավրերն ապրած կենա, քու վրէսկի փայտօնըտ չարժի հուլիս ամարվա մին քօռու:

3(62). ՔՕՈՒ ՉՕՔԱՆԸ

Մի քօռ չօբան ա ինձում: Կօզի քօռ, ամնա հինչ հիյվանու նի յար կ'ամ, դնստի ճինննչնում ար: Մի օր էլ էս չուբանէն կօշտը կ'նկնի ծնք՝ ըն պիրում: Չօբանը ծերքերը նի յա քըսնում, թա.

- Կարալ չըմ ասէմ՝ հինչու ծնք՝ ա, ամնա մի պնն հաստատ կասէմ. տըրան վըչխարէն մէչին քօղէք՝ վէչ:

3(63). ՓԱՓԱՂԸՏ ՀՈՒՐ Ա՞

Կ'նկը ըլբըստըրակէն վըրդը՛դ տը՛սնում ա, փըռնում ա տըմբըզում, թա՝ փափաղըտ հուր ա՞: Ըլբաստըրակը ք'իմնում ա արչէն կօխկը՝ կ'էնգ'ատ: Արչը ծէն ա տամ կ'նկին, խըրատ կարթնում.

- Ա՛ ախմախ, օրիչ մահնա չը՞ս կարում քըթնննա:

- Ա՛րչ ախպէր, հինչ ա՞նէմ, ա՛սէ:

- Հինչ պի՞տի անէս, մին կէզար օ՛գէ, վար տէղինը տա, ասէ՝ խէ սը՞վ չի, վար սը՛վը տա, ասէ՝ խէ տէ՞ղին չի:

Կ'նկը ուրխացած նի յա հըսնում ըլբըստըրակէն կօշտը, թա.

- Մին կէզար տօ՛:

Ըլբաստըրակը ասմա.

- Կ'նկ՛ւլ ախպէր, տէ՞ղին, թա սը՞վ, մը՞ծ, թա կ'ն՞ւճնկը, թօ՞փալ, թա բի՞զիզ՛...

Կ'նկը տէսնում ա, վար պնն չի մնննլ կ'ամ, փըռնում ա, մին լ'ավ քըլօլում, թա.

- Փափաղըտ հուր ա՞:

3(64). ՓԱՆ ՀԻՆԳՈՒՇԿԱՆ

Թուխսուկանը ճուտէրին նըհէտ էն ա ինձում ծառէն տակէն քնէջնէջ ընէլիս, բըրդնն մին տիրէվ ա վեր ինննում մին ճօտու կըլխէ: Ճօտը, բըրդըյար տննած, սննտը քըցնում ա ընդը՛ղէք, ծըվծըվամ.

- Աշխարը փօլ ա կ'ննի՛, աշխարը փօլ ա կ'ննի՛, մին զը՛ռ քար էլ իմ կըլխէս ա ընգ՛էլ:

Սննսին յիրն հըվաքվում էն, սննս-սննսու էն տալի, սօք փըռնում: Մին հինդնէլկու վը՛րցակ գ'առ-գ'առ մուտանում ա, թէվէրըն ու հնք'ին ցէց կըցնում, թա.

- Արխային ք'ննցէք քնէջնէջ ըրէք, յէս աշխարը թիվէրիս յիրն կըպահէմ:

65. ԷՇԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Էշին հըրցընում էն.

- Վար քուռակիտ նըհէտ կալ էք թակում, կալան տնն կ'ննիս վըտըրնէքըտ թափ էք տալիս, հինչի հէ՞տի:

Էշը ասում ա.

- Ծըմէռը, վար խօզին ճըրդօցը ըսկանում էմ, տըրնն հէտի:

3(66). ԿՈՒԼԵՆ ՈՒ ԱՌՈՒՅԾԸ

Կոնկրետ ու առույծը ըստիսըրացան, քիմացիկն հորսի, տըխան՝ մի սոնրոն ծիյան ըրածում էն: Առույծը ասեց.

- Կոնկրետ ախապեր, հինչ վար հըրցընեմ, դոնը կասես:
- Աշկիս յիրան,- ասեց կոնկրետ:
- Մազերըս բիզ-բիզ ցեց ա՞ կըցել:
- Բիզ-բիզ ցեց ա կըցել:
- Աշկերըս առնավ լըցել ա՞:
- Էն էլ հո՞ւնց:
- Հնքիս հըլծըվել ա՞ մեշկիս յիրա:
- Հըսել ա ճըկատիտ:
- Դե վար տըրեց ա, վախտըն ա:

Ասեց ու յիրան տըվավ ծիյանցը միհին յիրան, մեշտընդան էրկու կըխ ըրավ, կերան կուշտացան:

Էքծը օչըրեդը կոնկրետըն էր: Կոնկրետ հըրցըրավ.

- Մազերըս բիզ-բիզ ցեց ա՞ կըցել:
- Չէ՛,- առույծը կարաց վեչ սօտ ասի:
- Աշկերըս առնավ լըցել ա՞:
- Չէ՛:
- Հնքիս հըլծըվել ա՞ մեշկիս յիրան:
- Չէ՛:

- Փըխըլօթին ա քաշում,- մըտածեց կոնկրետ, յիրան պըրծավ մի ծիյու: Ամնա ծին ճըրեց քացի տըվավ կոնկրետը կըխտեմ, վար աշկերը տոնս տանան:

Ըստեղ առույծը տեմ չի կըցավ, ասեց.

- Կոնկրետ ախապեր, մըրեկ վար մազերըս բիզ-բիզ ցեց ա կըցել, աշկերըս առնավ լըցել ա, հնքիս հըլծըվել ա մեշկիս յիրան:

- Նախանձ,- քըթեն տակին մըրթմըրթաց կոնկրետ, վըտերը յետնան քաշ ընելավ, հըռացավ:

3(67). ՅԸՉՆԸՆ Ա ԷՇԸ

ՅըՉՆԸՆ, պիցրացած քըրծեն պըտօկը, ըրածում ար: Էշը տըխավ, հարայ-հըրօցը քըցից.

- ՅըՉՆԸՆ ախապեր, յե՛տ տըն, ընգնական ըս ծծըր, յե՛տ տըն:

Տըխնօղնեն ըսըցեն.

- Է՛շ ախապեր, էտ հիբանց ա՞ յըՉՆԸՆ հըտե ջանըտ հեռում, էտ քըզանա չի: Էշըն էլ թա.

- Պա հինչ ա՞նհիմ, վեր ընգնե քըրծեն տակը ըստակե, կաշին ա մեսը ինձ ըն պիռըրլան:

3(68). ԽՕԶԻՆ ՋՕՂԱԲԸ

Մին խօզմու մարի ըրրծելիս մին տըրեկան էք՝ խօզ՝ մուտացավ: Մարունը հանց յըրա պըրծավ դուրվավը թըխից, վեր էք՝ խօզը մին բաշ ճըրից: Մին հու-վուրանը յետը մին վըրց ճօտ մուտացավ, դուդան մըկնից, վեր մարուվեն հնք՝ վին տական վըրտ-վըրտ անե, հըսավ վուչ: Մարունը կըռացավ, հանցու վըրց ճօտը կարե ներանն քեփը նըրիմիշ անե:

Մինը էտքանը տըրսավ, հըրցըրուց.

- Ա՛յ մարուն, էտ հունց ա՞, վեր էն էք՝ տըրըկանեն խըռեզ՝ տուվեր, նըլըրցեր լըփըճ-լափուճ անիս, ամմա էտ փըպընքօտետ թօղում ըս՝ մօտ թակե:

Մարունը խըռխըռցըրավ, թա.

- Հիշքան ճօտեր օնիմ, լօխ ըտըրա նըմաններան ա, սըրտըս, հօքիս դինջըցընօղը տահանը ըն, յը՛ս հունց տահանց քարավ տա՞մ:

3(69). ԱՂՎԵՍԸՆ Ա ԱՍԼԱՆԸ

Աղվետըն ա ասլանը հըսնում ըն մին կետու: Աղվետը ասում ա.

- Թաքավերըն ասպրած կենա, յը՛ք կարմունջ քըթենանք, անց կենանք:

Ասլանը գըռանում ա.

- Էս հինչ ա՞ վեր, յը՛ս բիդի ճնըրը կըտըրիմ անց կենամ:

Վեր նի յա մըտնում ճնըրը, մին օշափ ծնըկուն հախառում ա, ըսլանեն մին բուղը պուք տամ:

Աղվետը յեշում ա, թա.

- Էս քըրեզ խըրատ, միհենգ՝անց տենը լ՛ավ գըրդն՝ տու ցամաքեն թաքավերըն ըս, վեչ թա ճիբին:

3(70). ԱՆԳԸՆ Ա ԱՂՎԵՍԸ

Մեհեա անգը մին ըլբաստըրակ փըռնից, վեր տանե ճուտերեն հըրտե: Հըղեննի յեշից տըրսավ իրեք ըղվետու ճօտ քօլեն տակեն սըրթսըրթամ ըն, մեխկը յեկու, վըրսը քըշըցըրավ, պըտըռ-պատատ ըրավ, տուվավ էտ ծիքյերեն: Աղվետը էտքանը տըրսավ, մուտացավ, թա.

- Շունուրհակալ ըմ, ա՛ բուր, ըսօրվանից յը՛ս քըրգ հալալ բուր ըմ հաշեվ անում:

Ըտի քուվերք տըրեռեն, քըրթօն ըրեն, անգը քըճմնգ՝ ըրավ, ըղվեսին ճօտերը մըծացեն:

Մին օր էլ անգը թալակ ընգավ, աղվետը պըտահից, չըգըրդնը տիրավ, օզից անգեն փըռնե, օտե: Անգը դարթու տուվավ տնու յեկու, կըտուցից ըղվեսին մին աշկը տնու կալնվ, համ էլ թա.

- Էն մին աշկըտ թօղում ըմ, հանցու միհենգ՝անց տենը դօտըտ-դընշմնըտ, քուրըտ-յաղըտ ճինննչիս, նըրնըր անա ճօկիս:

3(71). ԸՍՏԻ ԷԼ ՉԻ ՄԸՆԱԼ

Մին մարթու մին տրդա յա ինում: Էտ տրդան քիցնամ ա, թա փեշակ սըվերտ: Մին տրդնանը յետը հնարը քիցնամ ա տըսնում՝ տրդան խօզեր ա պահում, ասում ա.

- Բալա, էտ փեշակ չի:

Տրդան ասում ա.

- Ապա, ըստի մընալ չի:

Էտ մարթը կ'ամ ա տօն, մին տրդնանը յետը էլիա քիցնամ տըսնում՝ տրդան տըվարած ա, ասում ա.

- Բալա, էտ էլ չի փեշակ:

Տրդան էլիա յա ասում.

- Ապա, ըստի մընալ չի:

Իրեքընջի տարեն հնարը քիցնամ ա տըսնում՝ թաքավերը մընած, տրդան՝ թաքավերեն ըխճըկանը ծօլած, թաքավերեն թախտեն նըստած:

Հնարըն ասում ա.

- Ափնրիմ տրդա, հատե ըտի յըմ ասալ է՛, հատե էտ վեր փեշակ ա՛:

Տրդան յետ ա տըսնում, թա.

- Ապա, ըստի էլ չի մընալ:

Հատե ըտի յա՝ փնլնք'ան-փնլնք'ան տարե յա. ըսօր մինը փիս ա ասարում, մինը՝ լ'ավ, էք'նլծ էս մինը՝ լ'ավ, էն մինը՝ փիս:

3(72). ՎՕԶՆԻՆ Ա ԿՕՐԷՆ

Մին քօլում մին վօզ'նի, մին կօրե յին ասարում: Սահանք ճիլը-ճելլի պըտահում ին, զնլրնլց անում: Մին օր էլ հունց պըտահից, ձըրնլր հավան կացեն, քըսի-փիսի, քըսի-փիսի, ախըրը, խուսկուրնեն մին ըրեն, վեր փըսակվին, մըրթըկընեզ՝ տըսնան, դալու դըվու տան, մին տը՛ղ ասարին: Քախճըր զնլրնլցնմվ ընգած՝ ձըրնլցեն ձըրնլր կօլ'ավ ընգնին, պըչպըչօրին, ամմա հո՞ւնց. վօզ'նուն ցեց կացած փօշերը չի թօղից՝ կօրեն կըլօխը տնլս օնե, կօրուն դըլվեն քարը չի թօղից՝ վօզ'նին մուտանա: Ըտի էլ պեն չի նմնլ յեկու: Ճըրըրնեն կըտրած՝ ձըրնլր անա նըղացեն, քօռ ու փեշման հըռացեն:

Նըհախ չըն ասալ՝ ճըպատըտ քօլատ կըտրե:

3(73). ԱՇԿԸ ՏԸՍԱԾԱՆ Ա ՎԱԽՈՒՄ

Տարը յը՛գնանըն ա կուվեն լ'ավ պահում ար, ասարուք քօլ-քօլ, ճնլրը վախտեն տան, տակը սիրփնլմ, բիջմըում, ամմա էշին միհնլ չար քըցնլմ, սաղ օրը պեռնում ար, չըրչարում, ձըրնլզ'նլնը մին հափուտ կըրճունք քըցնլմ առաշկը, թա.

- Կէ՛ր, տա յա քու փայըտ:

Էշը սուս ըրավ, սուս, էլ տեմ չի կացավ, կըլօխ յեր կալմվ, փախավ: Շեքեք-նեքավ լեն ու քօլ ձըրնլն ք'էփինա ասարից, հննդին խօտան կերավ, ցօրտ-ցօրտ ըխպիրնեքան խըմից, ք'էփը նըրիմիշ ըրավ: Մին օր էլ յեշից տըսավ՝ չօրս-հեց՛

կ'իւլ ծօրնւնը մին էշու ցըրէվ տուված: Էտ տը'սնալըն ա, վէր տը'սալ. կըլօխը քաշ քըցնձ՝ յը'կու տը'ռնը կօշտը, վը'ննէրը ընգալ դաչչանք ըրալ:

- Մա'րթ ախալէր, նէրօղ կընիս, իշօթուն ըմ ըրալ, ըսօրվանից յը'ս քու համ-բալըտ ըմ, ինձ չըրչարէ, տննչի, կըրճունք տօ՛, կա վէչ՝ էտ էլ մէ'լ տալ, սօված յօլլա կըք'իւննմ, մէնակ թա ինձ տըրօթուն ըրա՛, յը'ս իմ տը'սածըս տը'սալ ում. անդար էշին ախըրը կ'իւլիւն փօրունըն ա իննւմ:

3(74). ԽԱՄ ՎԸՎԸ

Վը'դէրը մըսլըհաթ ըն անում, վէր էտ տարէն ժըղօվուրթէն բէրք չըտան: Տա-հանց նը'ստա մինը պայմանը կատարում չի, բօլ-բօլ ցօրէն ա տամ: Նօրից ըն հըրվաքվում, էտ վը'դէն մին լ'ալ թըքթօծհնմնթ տամ: Էտ վը'դը հըրըշնում ա, կը-լօխը քաշ քըցնւմ, թա.

- Նէ'րօղ կիւնիք, խամ ըմ իլնւլ:

3(75). ՄԱՐԹԸՆ Ա ԿՕՐԷՆ

Մին մարթ ըշունքավար ա անում: Կօրէն կ'ամ ա մուտանում, ասում.

- Աստուծ դուվաթ տա, ծիլի, հասկ տա, մինը հազգար տը'ռնա, ասում ըմ՝ յէս էլ հըրակաշ տը'ռնամ, հինչ կա՞սէս:

- Լ'ալ կընի, կօ'րէ ախալէր, յէս վարէմ, տու մի սըհաթ կօլան տա'ր ըխալիրան լըցցէր, պէ'ր:

Աշունքը անց ա կէննւմ, ծըմը'ռնը անց ա կէննւմ, կ'արունքը անց ա կէննւմ՝ հալն կօրէն ըրվալի: Հունիսումը մարթը ք'իւննմ ա, թա արտը հընձի, յէշում ա տը'սնում՝ հընգէրը տէրտակուրօշ կ'ամ ա: Կըզնըվում ա, թա.

- Պա հօր ա՞ կօլան:

Կօրէն լ'ըցըկումած ասում ա.

- Ննւլնթ թայդի գօրծէն, վազ տալնւլ կ'նւլիս վը'ննըս ք'իւլննշավըն ա ինգ'նւլ, վը'ր ըմ քըցնւլ կօտըրալ:

3(76). ՕՂՏԸՆ Ա ԾԸՒՏԸ

Ծը'տը կըծանում ա օղտէն յըրա, թա.

- Յէ'ք փըսակվինք:

Օղտը ծիծաղում ա, նըստալ շուլուղ անում, ամա ծը'տը էնքան գննիւնք'իւշ ա անում, վէր ճարը կըտրած ռազի յա կէնում, փըսակվում ըն: Ծէտը պիցըրանում ա օղտէն տննդին, հնք'վին տական դըրդի-դըրդի անում: Օղտը վէր քամակը պէց ա թօղում, խը'դճը կէնում ա պատան: Ախըրը, վէր հնւշը կիլօխըն ա կ'ամ, ծը'տը ասմա.

- Ախմախ օղտ, վէր ըռխալըտ կ'ամ չի փըսակվիս, հօր ը՞ս ռազի կացալ:

3(77). ԱՄԷՆ ՍԱՐԹ ԱՄԷՆ ՀԻՆՉ ՈՒՐԱՆ ԱՐԾԻՆԱՎԵՐ Ա ՉԱՓՈՒՄ

Մըրչէմնը սարան քըշանում ա շէնը: Մարթիք հըրցընում ըն.

- Հը՞, սարան ըս կ'ամ, խօտ կա՞, ք'ինանք պատառ հարիմք:

Մըրչէմնը ահում ա.

- Խօտ, հինչ խօ՞տ, կըռիճիլէրաս ա տամ:

3(78). ԹԱՔԱՎԵՐԸ Ա ՕԽԾԸ

Մին թաքավերի մին դաշննգ՝ օխծ ա ինըմ: Էտ թաքավերըտ ուրանն օխծին էնչանք ա սիրըմ, վեր առանց նըրան սուփրա-սէղան չի նըստըմ, ըշտէղ էլ ք'ինըմ ա, ուրանն նըհէտ տանում ա:

Մին օր հունց ա պըտաահըմ՝ էտ օխծը չըգ'իղնլծվ կըծըմ ա թաքավերի մաղար տըղին ըսպանըմ: Նննգիր-վէգիրնէն յիրա էն տառնում, վեր օխծին ըսպանէն, բայց թաքավերը չի թօղում, ասըմ ա.

- Հննք'ուն կըտըք, բօ՛լ ա:

Վեր մին խը'լլն վախտ անց ա կէնըմ, թաքավերը տէսնըմ ա, վեր էլ կարըմ չի առանց օխծը յօլա ք'ինա, ծէն ա տամ, թա.

- Օխծ ախպէր, էլ չէն կարըմ, յէ՛ք մեր պարիկամութիւնը թննանլնմիշ անէնք:

Օխծը մըտածըմ ա, մըտածըմ, թա.

- Թաքավերը ապրած կէնա, շընուրհակալ էմ քըզանից, բայց մունք էլ չէնք կարա պարիկամութիւն անէնք. տու քու մաղար տըղիտ չէս մըննէտ քըցէլու, յէս՝ իմ հննք'նու:

3(79). ՎԵՂԵՆ ԽԱՔԱՐԸ

Էրկու հըրէվան էրկու մէտըր վը՛ղու դննրան կըմվըմ ըն, ուրիւր յըխա կէնըմ, էլ սաղ-մը՛ռած, հննր-մար, կընէգ՛-խօխա չըն թօղըմ, լօխճին նախշըմ ըն: Մին դարիք մարթ ա կ'ամ ջիհըմ: Սահանք ասըմ ըն.

- Յը՛ք մեր շառը կըտըրէ:

Ղարիքը անջուկը տինըմ ա վը՛ղէն, յէր կէնըմ, թա.

- Վը՛ղը ասըմ ա՝ տու կօրծ չօնիս, էսա ըտահանք ճօխտը կ'իլնն ըն խըտէտըս, յը՛ս շառը կըտըրլական ըմ:

3(80). ԱՂՎԵՍԸ Ա ՀՈՒՆԳՈՒՇԿԱՆ

Մին իրփիվերի կընէգ՛ հնննդնշկան թօխս ա տիննում: Քննսիք կընէգ՛ ա, լի՞, հընգէր-հըրէվան հինչու ծնու տամ ա, տիննում ա տակէն՝ էլ դագու, էլ հնննդնշկու, էլ հավու, էլ ծօղնկու: Հնննդնշկին մարուն լօխ ճօտէրը տնու ա անում, հը՛տը ըրած՝ տանում չօլը, դագէն ա ծօղնկէն ճօտէրը բիղի կ'էտըն ըն վագ տամ, հավէն ճօտէրը՝ բիղի քօտանը, հնննդնշկին ճօտէրը՝ բիղի հնննդը: Աղվէտը մուտանում ա, թա.

- Էս հինչ խաբար ա՞, էս հինչ խըռնըխառնէ ճօտէր օ՞նիս:

Հնննդնշկան ասում ա.

- Քանէ ք՛էգ նըմաննէն կան, թօղէ թիվավորնէն շըտանան:

3(81). ԾՈՒԿՈՒՆԸ ՀԱՔՎԱՆ ՎԵՏ ՕՆԷԼԸ

Մինը քընըն ա բագար, վեր ծոնկուն ինք օնե: Մուտանըն ա մին ծոնկուն յեր օնըն, հաքվան վրտ-վրտ օնըն: Ծոնկունծախեն ասըն ա.

- Ա քընընհաք, ծոնկունը կըլխան ա վրտըն, տու հաքվան ը՞ս վրտ օնըն: Էս մարքըն էլ թա.

- Ախպեր, կըլծխըն նաղըն վրտաժ կինի, օզըն ըն տընսնամ՝ վրտըն մինչընվ հաքին քընցալ ա՞:

3(82). ՏԻՆՉԻՐԻՆ Ա ՊԷԽԷՆ

Տինջիրին լօխճին հըվաքըն ա կըլծխըն, պիցըրծեընըն.

- Յէս ըն ծընակեն հոնրին-փերին, մարթիք՝ ինճ յէշըն ըն, լանգաք քաշըն:

Պէխեն կըլծխըն պիցըրցընըն ա, թա.

- Լանգաքավ տօն չըն պահըն, ա՛ մարդիմագար, տու մըզանա խօտ, վեր էրվըն ընք մօխեր տընընըն, մարթկանըն ծընըռհան անըն:

3(83). ՄՕՐԸ ՏԸՄ, ԸԽՃԸԳՄՆԸ ՕՉԻ

Մին տըղա օգ՛ում ա մին ըխչըգ՛ա օգ՛ի, ամմա տանը նագի չըն կենում. էս ըխչըգ՛անը մարը փիս անում ա ին՛ում յը՛ր ըրած՝ վընընը հըղըցան տոնս յէկած: Էս տըղան մըթկունը տինում ա՝ ըխչըգ՛անը փօրցի. մին ծիյու քօռակ ա տանում ախպընը, ծառան կապում, մըռակը յեր օնում վեր թակում: Ախչիգ՛ը ջըհոնում ա, թա.

- Ա տըղա՛, էտ խընդ հիյվանեն խե թակում ը՞ս:

- Օգ՛ում ըն՝ էս քօռակը պիցըրանա ծառը:

- Ա դա՛նգըլա, յանի ծիյին քօռակը հունց յը՞ր կինի ծառը:

- Պա ըստըրա մարը մին քանե հընտ յը՛ր ա իլան:

Ախչիգ՛ը ասում ա.

- Դե էտ վախտը հիշքան կարում ըս՝ վեր թակե, վեր մարը ծառըն ա պիցըրացալ, քօռակը ճըղնեըն պըտօկըն ա հըսըլական:

Ըստընդ տըղան ամմեն հինչ կըլխու վա ընգընում, քինում մին մօրը անումը լ՛ավ յը՛ր իլան ախչիգ՛ օգ՛ում:

3(84). ԿՈՒԼԸ Ա ՈՒԼԸ ՃՕՏԸ

Կոնըն ուրան ճօտեն նըհըտըն թումբեն նըստում ա, յէշում վըխճարեն սոնըվեն, վեր մուտանան, մինը փըռնե: Ճօտը հըրցընում ա.

- Տահանց մարը քանենըն ա՞ պիրոն, վեր էտքան շատ ըն:

- Յա՛ մինը, յա՛ էրկունը:

- Պա տո՞ւ հինչքան ըս պիրոն:

- Չօրսը-հենգ՛ը, պըտահում ա՝ օխտը-օթը:

- Պա վեր էտքան պիրում ըս, ին քուվերք, ին ախպերք հօր ը՞ն, խե մուք շըտանում չընք:

Կոնըն թառանչ ա քաշոն, թա.

- Տահանք հալալ ըն՝ սնիրնու վրն փրոնում, մունք հարամ ընք, վախում ում՝ ք'իզանա էլ չի խէր տը'սնամ:

3(85). ԱՂՎԷՍԸՆ Ա ՃՕՏԷՐԸ

Ըղվէսին ճօտէրը մօրը անավ ըն տըռնաս, թա.

- Մը'գ փանդ ու փանլն սըվըրցըրո՛ւ, հանցու վէր նը'դըն ընգիք՛, կարիք՛ շանա-կ'նուլն պըրծընիք՛:

Մարը ըսէս ա.

- Փանդ ու փանլն շատ կա, ամմա ամմէնադ'նուզը էն կինի, վէր ծէր պ'նունն տ'նու չի կ'աք:

3(86). ԷՇԻՆ ՋՕՂԱԲԸ

Տարը էշին հըրցընում ա.

- Ա՛ էշ, էտ խէ ամմէն էշու թըրքա, շըռա վը'տ ը՞ս օնում, ըտըրան մաչին հինչ օ՞քուք, հինչ սէ'կըէտ կա:

Էշը թառանչ ա քաշ'նում, թա.

- Մա՛րթ ախպէր, յը'ս խէ բի՞դի նիգ'անրան կէնամ, թա հըղէննի քանէ էշ ա ք'ը'ցալ, քանէնըն ա քաժ իլնլ, քանէնը՝ յըղէ, քանէնըն ըն օգում՝ յըղէ տը'ռնան: Համ էլ հինչը անում ըմ, քու օքտէտ ըմ անում, մին թըրքա վը'տ օնէլ ա մընացալ, խէ օգում ը՞ս քէթըտ ըտըրա մաչըն էլ կօխիս:

4. ԶՎԱՐՃԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՊԵԼԸ-ՊՈՒՂՈՒՆ ԱՁԱՆՈՒՄ-ՄԱՁԱՆՈՒՄ ՊԻՆԵՐԱՆ

4(1). ԼՈՒՂՈՒՄ ՊԱՏ ԶԻ ԿԱՍ

Մելիքըն ա Պուղին մին այագ օր, ծի նըստած, քիս ըն. Մելիքը՝ էծու մօրթէ շօռ կալննծ, Պուղին՝ չընգըլիանդի: Վէր մին խիլլնն քիս ըն, Մելիքի մըթկավը հինչ ա անց կընաս, ասմա.

- Պուղի, միհէա մըկըկա՛:

Պուղին ծըծըղէա ա, թա.

- Մելիքըն ասարած կէնա, լիւզիս պատ չի կ'ասա՝ ասիմ՝ տու մըկըկա՛, ամմա էծին մօրթէն քու մաշկավըտ ա քըցննծ:

4(2). ԸՍՏՈՒԾԷՆ ՊԱՐԹԿԸ

Պուղին Մելիքի մըթկընը նըստէա ա, բիդի յերգի մըքըլ յիշիս, խուսէա.

- Աստուծ, յանի հիշ կի՞նի, էրկու վը՛սկէ վէր քըցիս, վըհաքիմ, տանիմ ք'իւլ-վիւնթըս պահիմ: Ամմա յէշի հա՛, վէր միմը վէր քըցիս, յօր չըմ ունան:

Մելիքը ըսկընաս ա, տիյը՛րան մին վը՛սկէ վէր քըցիս՝ տը՛սնա՝ Պուղին հինչ ա ընէա:

Պուղուն աշկերը մընաս ա չըմված, յօր ա ունէա, հըղէ ինիս:

Մելիքը կ'ասա ա առաչը կըտըրէա, թա.

- Պուղի, պա ասալ ըս՝ վէր միմը ինի, յօր չըմ ունան, էա խէ դմստի կօխալ ը՞ս ջուրըտ:

Պուղին ինընն կուրցընէա չի, ասմա.

- Պակաս տարէ յա, Մելիք-Շահնագար, վէշինչ, էն միմըն էլ Ըստըծու պարթկ ա, յը՛տնան կըտա:

4(3). ՊԱ ՀԻՆՉ Ա՞ՆԻՄ, ՎԷՐ ԿՕՂԸԼ ԶԻ ԿԷՆԱՄ

Պըրը-Պուղուն տօնը կ'օղ ա նի մընէա, Պուղին նի յա մընէա կըրըվաթէն տակը: Կ'օղը մուտընաս ա, թա.

- Պուղի, էա խէ նի յը՞ս մըտալ ըտը՛ղ կ'օղըլ կացալ:

Դէ Պուղին հիք ա՞ խուսկու տակ մընացալ, ասմա.

- Շան տըղա՛, պա հինչ ա՞նիմ, տանըս մին պէն չի կա, թա կ'ուղանաս, յը՛ս էլ հիմինչիլնն կ'օղըլ ըմ կացալ:

4(4). ԿԸՓՄՎ ՓԸԼԱՎԸ

Պըրը-Պուղին քըշերը մին ըսկուպօյ մարթու տօն դօնաղ ա ընգընէա: Տընատարը ասմա.

- Նէրօղ կիմիս, վէշ մին պէն չօնիք՛, թա լ'ըհա մին շուրվա-գատա շիմիք՛օտիս:

Պուդին տրսնաս ա, վեր տնլգնը քօն ա իննկնն, ասնա.

- Մին քննդիրու կընփ պե՛րեք՛, մին լ՛ավ կընփավ փըլավ անին, մինտընդ օտիք՛:

Լօխնին արմանքը-գարմանքը կըտըրես ա, կընփը պիրիս ըն տինիս ըստօլեն, Պուդին քա.

- Դէ, կընփան կըման մին քանէ խուրդն-մուրդն պեներ էլ ա հարկավեր՝ յընդ, պըրինն, չամենչ...

Ախըրը, ըստի լօխ պիրիլ ա տաս, մին լ՛ավ փըլավ ընես, կընփը տինիս կըլխեն, քա.

- Դէ կե՛րեք՛, գըլավնին կընփըն ա, վեր կընփը ինի, մընացածը կըքըթենվա:

4(5). ՄԵԽԻՆ ՀԱԽԸ

Պուդին սադարաք ա ընես, վեր տօնը իրընք մընեքավ ծըխես ա՝ պատեն յըրա քըխած մին մէխա կըման: Օրնչ տընդա յընկած մին հարուստ, վեր հնկն Պուդուն քննլնգնեն ըսկացած չինիս, ռազի յա կընաս, իրընք մանեքը ծըծըղելավ տաս, տօնը իք՛ ունես:

Մէլիքը ըսկընաս ա, քա.

- Ա ախմադ, պա խընքը կըլխեն մարթը իրընք հնրնը մընըթական տօնը իրընք մընեքու կըտա՞:

Պուդին ասնա.

- Մէլիք՛, էտ հնկն գըղվնկ չի՝ հու վա ախմադ:

Ուրերան մին օր էտ հուրուստեն հնրը մընես ա: Վեր նլգիս ըն, քա մէյըր տանան տնես օնին, յիշիս ըն տըսնաս՝ Պըրը-Պուդին, մին ըստակած էշ քաշ տալավ, նլգիս ա նի քըցի տօն:

Մըռատարը մուտընաս ա, քա.

- Ա մա՛րդիմագար, էտ հինչ ը՞ս ընես:

Պուդին ասնա.

- Գօրմի քա հօր, էն մէխը իմըն ա, չէ՞, պիրըս ըմ էշըս նըստա կախ տամ, մաշկիմ:

- Ա մըն՛ած, հու՞նց:

- Հա, լի՞, մէխը ծախալ չըմ, քա ռազի չըս, հագար մանեք ա, տօ՛, քընգ տամ:

4(6). ԾԷԹ ԾԸԽՕՂԷՆ ՔԷԹԸ

Մին օր Մէլիք՛-Շահնագարը շատ ըջըղված ա ինիս, հըրաման ա տաս, վեր տասնըհենգ՛ մարթու քըթեր տական կըտըրին: Կըտըրես ըն, ըծես մին փօս: Ըտըրանց նիհետ էլ կըտըրէլ ա տաս մին ծէթ ծախօղ մարթու քէթ: Էտ ծէթ ծախօղ մարթին կընէգը, հարայ-հըրօցը քըցնն, կ՛աս ա Պըրը-Պուդուն կօխկը, լնց ինիս, քա.

- Պու՛ղի, կըլխավըտ շօռ տամ, մին ճա՛ր ըրա, նլգիս ըմ մարթիս քէթը տանիմ, ճինչիս չըմ:

Պուղին ասմա.

- Ա դա՛նմազ, պա վեր տու էսքան տարե քըշեր-ցիրը՛կ քու մարթիտ նիհետ ապրալ ըս, ընդրրա քեթը ճինչիս չըս, յը՛ս հունց ճինա՞նչիմ:

Էտ կընեգ՛ը շատ ա լնց ինիս, դաչանք-պըղատանք ընէս, վերչը Պուղուն մէխկըն ա կ՛աս, ասմա.

- Դէ վեր իտի յա, էտ քըթերը յօ՛ր կալ՛ մին-մին վը՛տ քաշի, վերէն անա ծէթու վը՛տ կ՛ա, գ՛իղն վեր մարթիտ քեթըն ա:

4(7). ԷՏ ՀԻՆՉ Ա՞

- Պո՛ղի, էն օրէն ծէխէ հափուտըս քօր ա յը՛կալ, էտ հինչ ա՞:

- Մէլիք՛ըն ապրած կէնա, փուլ ըս քըթիննն:

- Յըրկէ յէլ աչի հափուտըս ա քօր յը՛կալ:

- Փուլ ըս կուրցընան:

- Ա մը՛ռա՛ծ, ասօր էլ սաղ ջանըս ա քօր կ՛աս:

- Մէլիք՛-Շահնազար, ներօղ կիմիս, հնըմնթ քօսան ընգալ ըս:

4(8). ՉԱՅԸ ՎԷՐ Լ՛ԱՎ ՊԷՆ ԻՆՆԻՐ...

- Պո՛ղի, նըստէ՛ չայ խըմէ:

- Սաղ ինիս, Մէլիք՛, ինգիս չըմ:

- Խէ՞:

- Մէլիք՛ըն ապրած կէնա, չայը վեր լ՛ավ պէն իննը, քու հնը կըրըսնէն չայավ կըրըսնար, վէշ թա կինավ, ըրաղավ:

4(9). ՏԸԺՕԽԿԸ ՀԷՏԱՏ Գ՛ՈՒԼԼԱՍ ԿԸՔԸՑԻ

Մէլիք՛ըն հըրցընէս ա.

- Պո՛ղի, յը՛ս վեր մը՛ռիմ, տըրախտը ինճ կընթո՞ւնէ:

- Տըրախտը գ՛իղնս չըմ, Մէլիք՛-Շահնազար, ամմա տըժօխկը հէտատ գ՛իլլն կըքըցի:

4(10). ԽԷ՞, ՀԻՎԱՆԳ Ը՞Մ

Մէլիք՛-Շահնազարը Պըըը-Պուղուն ծէն ա տաս ինրաց տօն, մին թաժժա հաց, մին էլ մին պիլիթ պանէր տինիս ըռըչին, թա.

- Պո՛ղի, ք՛ը՛գ հիւրիմննթ ըմ ընէս, կէ՛ր քուշտաց:

- Մէլիք՛ըն ապրած կէնա, խէ ք՛ը՛փէս նի յը՞ս կ՛աս, խէ՞, յը՛ս հիվանդ ը՞մ, վեր թաժժա հացան ա էծին պընէրան քուշտանամ:

4(11). ԷՏ ԸՆԳԸՐԱՆԱ ՅԱ, ՎԷՐ...

- Պո՛ղի, հինչան ա՞, վեր քու կուլօխըտ ա սիպտակալ, իմ բէղէրըս:

- Մէլիք՛ըն ապրած կէնա, էտ ընդըրանա յա, վեր տու ըռխավըտ ըս կօրծ ընէս, յը՛ս՝ կըլխավըս:

4(12). ՅԷՇԱՆՑ ՄԱՐԹ

- Պուղի, շատգիղ մարթ ըս, քանէ տիրըկանըմըն ա՞ մարթ խըլքակադար տըռաս:

- Յէշանժ մարթ, Մէլիք՝-Շահնագար, հու իզ նըման ա, խըլքակադար ա ծընվալ, հու քըլ՛զ նըման ա, կարօղ ա հնարհոր տարէ ապրէ, ըտի խըլքը խակ էլ մըլէ:

4(13). ԸՌԱՉԱՆ ՔԻՆԻՄ, ԹԱ ՔԸՄԱ՞ԿԱՆ

Մէլիք՝-Շահնագարէն հնարը մըռէս ա, տընէս ըն, թա թաղին: Մէլիքը հըրըրնէս ա.

- Պուղի, հինչ խօրուրթ ը՞ս տաս, յըս դուրհուն ըռաչան քի՛նի՞մ, թա քըմա՞կան:

- Մէլիք՝-Շահնագար, տու վըս գիղմնս, ամմա վեր ինձանա ինի, դուրհուն մաչին քի՛նիս, լօխճաց լ՛ավը էտ կինի:

4(14). ՄԱՆՆԸ ԹԻԼ ԿԱՊԷ

Մէլիքը մօրը դուրհուն ըռըշկին չուրէս ա, ըսքըսէս խօսելը.

- Այա, ապուն կասիս դնրդ չանէ, յըրան լ՛ավ քար ըմ քըցնլ, կասիս 1000 վըլխճար ըս թօղալ, Մէլիքը շիննլ ա 4000-ը, կասիս թօնէրըտ մըծացալ ըն, ասօր-էրհըց փըսըկվըլական ըն, ա՛յա, մըննատ քըցիս վէչ, կասիս...

Պուղին էտ լօխ ըսկընաս ա, մուտընաս ծէրքան փըռէս, թա.

- Մէլիք՛, այան պառաւ կընէզ՛, էտքանը հունց պա՞հէ մըլտը, մանըն մին թիլ կա՛պէ, վեր մըննան քըցի վէչ:

4(15). ԾՉԱՆ ԸՄ ՃՕԿԻՄ

Պըլը-Պուղին մին խիլլն տըղ պիհիս ա, բօստան ընէս, ամմա չըփըրէս չի, լիհն մին մըղակ ա յըրա ընէս:

Մէլիքը կ՛աս ա պէց տըղավըննի մընէս, թա.

- Ա ախմաղ, էտ վեր բօստանըտ չըփարալ չըս, էս մըղակը յըրա յըս ըրալ, հինչ ա՞նիս:

Պուղին ծըծըղէս ա, թա.

- Ծգնլ ըմ մարթկանըցը հիյվըննան ճօկիմ:

- Հո՞ւնց:

- Հա, լի՞, հու մարթ ա, մըղակավընն ա նի մընէս, հու հէյվան ա՛ պէց տըղավը:

4(16). Լ՛ԱՎԸՆ ԷՆ ՉԻ՞...

Մէլիքըն ա Պուղին ծիյավ քիս ըն, թօռը նի յա ունէս: Պուղին շծրէրը հընէս ա տինիս տակէն, թա.

- Մէլիք՛, տու վէլ հա՛նէ, յըտնան փուշմընան ըս:

Մէլիքը ծըծըղէս ա, թա.

- Ա ախմաղ, խէ քըլ՛զ մընան շնն ը՞մ, մինակ շննէրըն ըն թօռէն տակէն լըղընաս:

Վեր պատառ ընցընէս ա, թօռը կըտըրէս ա, մըրըվը տնիս կ՛աս: Պուղին

շօրերը տական տոնու ա ունէս, չծր-ցամաք կ'ընաս, Մէլիք'ըն էլ հա՛մ սըրք-սըրթաս ա, հա՛մ էլ թա.

- Պո՛ղի, ամնա ըղվէտու ժնլիզ'օթուն օնիս, հա՛:
- Մէլիք'-Շահնազար, էս թօռէն տակէն լ'ավ չի՞ ըղվէտու ժնլիզ'օթուն ինի, կանց էշու կուխկըհըստօթուն:

4(17). ՄԱՐԹԻՏ ՏԱՐ ԿԱՊԷ, ՇԱՆԸ ԱՄԷ՝ ՏՈՒՍ ԿԱ

Պըըը-Պուղին ք'իս ա Մէլիք'ին տանը տակէն վը՛ննը կընաս, Մէլիք'ին ծէն տաս: Մէլիք'ին էլ մին բունբունկալնծ շօն ա ինիս, յըրա յա պըրծընէս, թա Պուղուն քըլօլէ: Ախըրը, Մէլիք'ին կընէզ'ը տոնու ա կ'աս, թա.

- Ա՛ղն, հինչ ա՞, Պո՛ղի:
- Վէշ մին պէն, մարթիտ տար կա՛պէ, շանըտ ա՛սէ՝ տոնու կ'ա, պէն ըմ ըսէս:

4(18). ՎԸԿՆՉԱՐ ՀԸՄԲԱՐԷԼԸ

- Պու՞ղի, վըխչըրնէս շըտացալ ըն, հունց հըմբա՞րիմ, վէր հիշտ ինի:
- Մէլիք', ամմէնահիշտը էն կինի, խընուշինըկը՛ցուց նըման անիս:
- Հո՞ւնց:
- Մըշկըռնուն յըրա պարաց քըցի՛, վըննըրնէն հըմբա՛րէ, պիժէ՛նէ չծրք' տը՛ղ:

4(19). ՅԸՄ ՀԷՉ, ԷՇԻՍ ՄԱՇԿԸ ԿՈՒՏՐԷՑԷՐ

Պըըը-Պուղին, էշը պէռած, ծըմական կ'աս ա, քըթէն տակէն մին խաղ մըռ-մըռցընէս, համ էլ քընէնք' ընէս, թա իւրան վէց ըխչըկանը հունց բիղի մըրծըցընէ, մարթու տա: Մին էլ հիրը՛վանը ըռըչան տոնու ա կ'աս, թա.

- Աշկըտ լի՛ւսի, Պո՛ղի, կընէզ'ըտ ճօխտակ ախչիզ' ա պէրալ:
- Պուղին թառանչ ա քըշիս, թա..
- Հիրը՛վան, յը՛ս հէչ, ամնա քու էտ խուսկավըտ էշիս մաշկը կուտրէցեր:

4(20). ՅՈՒՂՈՒԾՈՒՆ

Պուղուն ըշտննիը յուղուծու վա տաս, ամնա օթ ախչիզ' օնէ, ընդըրա հուվ ա՞ յուղուծու տըվօղը: Ախըրը, փննդը քըթիննս ա: Մին օր հննդնն կ'աս ա, թա.

- Ա՛ կընէզ', մըռէս ըմ, ծառան վէր ըմ ընգալ վըզ'ըհօռ տը՛ռալ, ճէլլի յախու շի՛նի, տինիմ վիզիս:
- Կընէզ'ը իլթիհնլ հէնզ' ծու վա կուտըրէս, յը՛ղըմը դաղ ընէս, թա փըլազըմը պըտատէ պիրի, Պուղին ասմա.
- Ա՛ կընէզ', կըպէլավ պէն չի դո՛լզիլ, թօ օտիմ, վէր հա՛մ վէզըս լիվանա, հա՛մ պօկըս, հա՛մ էլ փօրըս:

4(21). ՀԱՆՑ Ա ԼԻՀՆ՝ ՔԸԹԱՏ ՎԷՐ ԸՆԳԱԾ ԻՆԻ

Պուղին տըսնաս ա, վէր Մէլիք'-Շահնազարէն չօբաննան մինը՝ Ղազմըրը, շէփտանը մէհէտ մին պնրիւր խըտտած, սարան ք'իս ա տօն: Մին դծննւմ էլ մուտընաս ա, թա.

- Ղա՛գւնր, էտ հինչ պննրնր ա՞:
- Պո՛ղի, կիճի խօխասս ա, լի՞, ազառու վա, տընէս ըմ դուխտուրէն նըշասս տամ:
Պուղին իրըսժասկանը քըշիս ա, տըսնաս՝ մին կ՛առ պննրնրին մաչին, յը՛տ ա տըռաս, թա.
- Ղա՛գւնր, տը՛ս հիշկան ա յէ՞ ք՛ը՛գ նըման, հանց ա լիհնն քըթատ վեր ընգած ինի:

4(22). ՀՕՐԸ ԿԻՆԸ

- Պըլը-Պուղին տանում ա, թա ծնու ծախէ, մին մարթ՛ մուտանում ա, վեր գ՛ննղնում ա՝ ծնուվէն մինը չծրթ՛ կապէկ ա, յէտ ա տը՛ռնում, թա.
- Պա քու տօնը շինվի, Պո՛ղի, քա հօր կ՛ինը տիրնլ ըս յըրան:
 - Պա օգ՛ում ըս քանէ ծա՞խիմ:
 - Սինը մին կապէկ:
- Պուղին խուսկու տակ չի մընամ, ասմա.
- Էտ էլ քա հօր կ՛ինըն ա՞:

4(23). ԸՏԸՐԱ ԳՆՐԳՆՆ

- Պըլը-Պուղուն հըրցընում ըն.
- Խէ էգգանան պը՛լ-պը՛լ պինէր ը՞ս անում:
- Պուղին ասում ա.
- Խէլնընք պինէր ըմ ըրալ, մարթու հը՛տա հըսալ չում, ըտըրա դննրդնն:

4(24). ՎԷՐ ԿՈՒՂԱՆԱՆ ՎԷՉ, ՀԱ՛

- Պո՛ղի, վը՛սկէն վեր տինիս ըրէվէն տակէն, ոննգ՛ը կըփօ՞խէ:
- Վեր կ՛ուղանան վէչ, հա:

4(25). ԷՆ ԸՄ ՔՕՆ ԻԼՆԾ

- Հըրէվանը քըշանա-քըշէրնմվ կ՛ամ ա Պուղուն քունըհարամ անում, թա.
- Պու՛ղի, քօն իլննծ ը՞ս:
 - Չէ՛, Ղա՛գւնր, հինչ ա՞ լնլ:
 - Հէնգ՛ մանէթ՛ փօղ ա հարկավեր, կավ ըմ ինթ՛ օնում:
 - Էն ըմ քօն իլննծ, Ղա՛գւնր, խընգարու մէ՛լ:

4(26). ԷԼ ՀԻՆՉ ՏԸՐԱ՞ԽՏ

- Պո՛ղի, տըրախտունը տըղըմարթիթ՛ ճօկ-ճօկ ը՞ն ասարում, թա կընանուցը նըհը՛տ:
- Ա քընըծննիիր, դէ վեր կընանուցը նըհը՛տ չըն ինննկնն, էլ հինչ տըրա՞խտ:

4(27). ՇՕՆ-ՇԱՆ ՏԸՂԱ ԸՍԸՑԷՐ, ՄԸ՛ՆՆԸՍ ԸՆԳԱՎ

- Մէլիթ՛ը ծէն ա տամ Պըլը-Պուղուն, թա.
- Ա պը՛լ, ճէլի ք՛ինի՛ Աշան, էն շօն-շան տըղա Ափկարէն ասէ՛ օխտը կարասս կ՛ինի պիրի:

Պուդին յըտ ա տըննում, թա.

- Մէլիք-Շահնազար, շօն-շան տըղա ըսըցէր, մըննըս ընգավ, պա ինձ մին կօլա կ'իմի յըս խօսկ տըվալ, հինչ տընալ:

4(28). ԻՄ ՓԱՅԸՍ ՄԻՆԷՆՊՂ ԸՄ ԼԱՅ ՈՒՆՈՒՄ

Պըլը-Պուդուն կընէգ'ը հիվընդանում ա, Պուդին սըքըսում ա սօք' ըսէլավ լանց ինիլը: Հըրէվանը կ'ամ ա, թա.

- Ա տընա'շին, հինչ ը'ս սանըտ յերգ'իմք'ը քըցան, կընէգ' ա, լի', լ'ըվըննական ա:

Պուդին ուրան կուրցընում չի, ասում ա.

- Յէս հօ ըսըրա հըտէ չը'մ լանց ուննում, կարօղ ա մըհըտ էլ հիվընդանա մըննէ, յէս տանը չիմիմ, իմ փայըս միհէնգ' ըմ լանց ուննում:

4(29). ՊՈՒՂՈՒՆ ԹՄԻՓԸ

Պուդին ք'ոննում ա բազար, տըսնում՝ միըն պէցոլը սանսնվ ծէն ա տամ.

- Էշ ըմ ծախում, լ'ավ էշ՝ պըռնաքաշ, յօրղա, պիցըրվըննը, ինք'ըն էլ վէց ըմսէկան յըղէ:

Պուդին ուրոնգ'ոնը հըսնում ա տօն, տըսնում՝ յէկալ ըն մըծ ըխչըզանը խընըմախօս, մըտածում ա, թա հունց ըխչըզանը թմրիփ անէ, յըտ ա տըննում, թա.

- Ախչիգ', հինչ ա'խչիգ'՝ պըռնաքաշ, յօրղա, պիցըրվըննը, էն էլ հանն՝ վէց ըմսէկան յըղէ, տանօղը մըխթիրլանկան ա:

4(30). ՊՈՒՂՈՒՆ ՏԸՂԱՆ

Մէլիք-Շահնազարը օգ'ոնում ա Պըլը-Պուդուն տըղէն փօրցի, ասում ա.

- Յէս Մէլիք-Շահնազարըն ում, կա մին վըսկէ տամ:

Պուդուն տըղան ծէրքը քաշոնում ա, թա.

- Սօտ ըս ասում, տու Մէլիք-Շահնազարը չըս, թա Մէլիք'ըն ըս, խէ մին վըսկէ յը'ս տամ, մին հափուտ սօ':

4(31). ԼՍՎԸՆ ԷՆ Ա...

Մէլիք-Շահնազարէն տանը օտէլ-խըմէլ ա ինում: Պուդին օրիշ պէն չի օտում, լ'ըհա վմրիհա մըղըրան նի յա տամ:

Մէլիք'ը յէտ ա տըննում, թա.

- Ա մըտած, խըրէգ' մըղըր կէր, դմրըրս մին պէն չի, ըսըլական ըն՝ Պուդին շատ մըղըր ա կէրալ մըտալ:

Պըլը-Պուդին ուրան կուրցընում չի, վէչ տանում ա, վէչ պ'ըննում, թա.

- Մէլիք-Շահնազար, տու ք'էգ յէշի, լ'ավըն էն ա ասին՝ մըղըր ա կէրալ մըտալ, քան թա ասին՝ Ղարաքաղը ծախալ ա թուրքէրէն, տոնընը մըտալ:

4(32). ԷՏ ԷԼ ՀԱԽԸՏ

Մելիքը հրյաթունը խրրաված ա անում, Պուդին կ'ամ ա կրռանում, մին լ'ավ վր'տ օնում: Մելիքը Պուդուն պրկան փրռնում ա, թա.

- Վր'տ ըս կալննլ՝ հախը բիդի տաս:
- Պուդին խօսում չի, ք'հնննում ա հիրրվրններան փուլ պարթկ անում, ածում մին քրսակ, պ'հրնում Մելիքին ունջուկտակէն շրրլխկշրրլխկըցընում, թա.
- Մելիք-Շահնագար, ըսկացալ ը'ս:
- Հանց գ'իդանք ըսկացալ ում:
- Լ'ավ ըս ըրալ, էտ էլ խրրրվածան վր'տ ունէլիս հախը:

4(33). ՀԱՎԱՏԱՐԻՄ ՇՕՆԸ

Պըրը-Պուդին շօնը յեր ա օնում տանում Ըդդանա բագարը, վեր ծախէ: Մին քօրք ա մուտանում, թա.

- Բ'իրվա, լ'ավ շօն ա ըրվամ, օգ'ում ըմ ինք' օնիմ, ամմա ասէ, տը'սնամ՝ հավատարիմ ա՞՞ հրնն տը'ռնանը, թա չէ՞:
- Պուդին բեղէն տակէն քըմծիծաղ ա տամ, թա.
- Բ'իրվա, ըստըրա նրման հավատարիմ շօն չի կա, էս օխտինջի դծննումըն ա, վեր ծախում ըմ:

4(34). ՄԻՎԵՆՊՂ ՀԸՎԱՏՈՒՄ Ը՞Ս, Թ՝Ա ՉԷ՞՞

Մելիք-Շահնագարէն կընէգ'ը մը'ռնում ա: Մելիքը չօքում ա մէլդին ըռըչին, թա.

- Չէ՛, կարօղ չի պըտահէ՛, հըվատում չո՛ւմ:
- Վեր տանում ըն հննգ'իստը, թա թադին, Մելիքը էլինն յա հննմին խօսկերքը ասում.
- Չէ՛, կարօղ չի պըտահէ՛, հըվատում չո՛ւմ:
- Ախրըրը, վեր թադում ըն, կ'ամ բադարնաք'ը տամ, Մելիքը վերչումը շընուր-հակալ՝ ա ինում լուխճին անա, վեր յէկալ ըն հրնն կընգանը առօք-փառօք թադալ: Պուդին յեր ա կէնում, թա.
- Մելիքըն ապրած կէնա, դ'հլըր ա՛սէ, միհէնգ'ը հըվատում ը՞ս, թա չէ՞:

4(35). ԱՌԱՆՑ ՈՒԽԱ՛Յ ԷԼ Ա ԿՕԼ Ք՛ՈՒՆՈՒՄ

Մելիք-Շահնագարըն ա Պըրը-Պուդին հաց ըն օտում: Մելիքը հրնն ըռըչին լ'ավ կ'իննի յա տիննում, Պուդուն ըռըչին՝ քացախ: Պուդին ամմէն դծննում քըցախէն կ'էվաթը տիրտակում ա, թա.

- Ուխա՛յ:
- Վեր մին հէնգ'ը-վէցը խըմում ըն, Մելիքը հրնն կ'ինան ա ածում Պուդուն կ'էվաթը: Պուդին խըմում ա, ամմա սնս չանում: Մելիքը ծիծաղում ա, թա.
- Պուդի, ա մը'ռած, էտ խէ ուխա՛յ չը՞ս անում:
- Պուդին խօսկու տակէ չի մընամ, ասում ա.
- Մելիք-Շահնագար, էս կ'ինինն առանց ուխա՛յ էլ ա կօլ ք'հննում:

4(36). ԼՈՒՉՈՒՏ ՔԷՉ ՊԱՎԷ

Շինըմաչումը հրվաքված՝ թօռը նի յա օնում:

Մինը ասում ա.

- Հինչ լ'ավ ա՞, բօստանըս կրճիրի:

Մինըն էլ էն ղնգ'ղնան ասում ա.

- Թօղ կ'ա, թօղ կ'ա՝ հու հինչ վր'ղըն ա քըցնլ, տնլս կ'ա:

Պըլը-Պուղին մուտանում ա, թա.

Լնգ'ղնտ ք'եգ պա'հէ, էրկու կընէգ' էլ յէս ում վր'ղը քըցնլ, պա վէր տնլս կ'ան, յէս հինչ ա՞նիմ:

4(37). ԸՐՎԱՄ Ա՝ ԱՌԵՏՕՐԵՏ Լ՝ԱՎ Ա ՔՈՒՆՈՒՄ

Պուղին նի յա մընում մին գնրգ'նրնլ դնլք'նն, թա.

- Ախպէր, էս հինչ ը՞ս ծախում:

Չնրգ'նրը ղնլնն մաչումը օգ'ում ա շուրտղ անէ, ասում ա.

- Տըվարու վր'նըկըլծխ ըմ ծախում, Պուղի:

Պըլը-Պուղին յէտ ա տը'ռնում, թա.

- Ըրվամ ա՝ առըտօրըտ լ'ավ ա ք'ղննլն, ըստի վէր յէշնլն ըմ, դնլք'ննումըստ մին վր'նըկըլծխ ա մընացալ:

4(38). ՀԱՆՅՈՒ ԸԷԼԼԻ ՏՈՒՄ ԿՍ

Պուղուն կընէգ'ը խօխա պիրիյիս խօխան տիժէր ա ծընվում: Պուղին մին քանէ ճուղուպուր ա յէր օնում, կընգանը անա մուտըցընում, խըշխըշցընում:

Տատմարը ասում ա.

-Ա պը'լ, էտ հինչ ը՞ս անում:

- Տա'տմար, ճուղուպուրը խըշխըշցընում ում, հանցու խօխան սնսը ըսկանա, ճէլլի տնլս կ'նն:

4(39). ԳԻՂԱՅԷ

Ղազնրը մին ճուվարան ծնլ տընէյիս Պուղին պըտահում ա, թա.

- Ղա'զնր, էտ հինչ ը՞ս տանում:

- Պո'ղի, թա գ'իղանցէր, ըտըրա յուղուծուվան ք'իգ էլ կըտամ:

- Գ'իղանցէ՝ հինչ ըս տանում, Ղա'զնր, քըշըված սօղան, մաչը ծակ, իփննծ կիզնրնլ լըցած:

4(40). ՎԷՐՑ ԷՇԻՆ ՔՕՌԱԿԸ

Մին հը'տ Պըլը-Պուղին, մին վէրց էշ նըստած, մին քօռակ էլ հը'տը քըցննծ, ք'ղննլն ա: Մէլիք'-Շահանգարը պըտահում ա, թա.

Պուղի, էտ հինչ քօռակ ա՞:

- Իմ էշիս քօռակըն ա, հինչ քօռակ ա՞:

- Ա մը'ռած, վէրց էշին քօռակ կինի՞:

- Մէլիք'-Շահանգար, քօռակը քօռակ չի՞, կօզի՝ մօրը հը'տան կըք'ինի, կօզի՝ հօրը, իմըն էլ հօրը հը'տան ա ք'ղննլն, էլ հինչ ը՞ս օգ'ում:

4(41). ՅԷՍ ՔԷՉ Ը՞Մ ԾԷՆ ՏԱՄ

Պուդին քրչրհանա քիհնամ ա Մելիքի-Շահնագարեն տանը ըռաչին վրէնը կէնում, Մելիքին կընգանը ծէն տամ.

- Արփէնի՛ գ՛, հէ՛ Արփէնիգ՛:

Մելիքը տոնու ա կ'ամ, թա՛ հինչ ա՞:

Պուդին ասում ա.

- Մէլիք՛, յես քէգ ը՞մ ծէն տամ:

Ախրըրը, վար Արփէնիգը տոնու ա կ'ամ, Պուդին թա.

- Արփէնիգ՛, մի Մելիքին ա՛սէ՛ տոնու կ'ա:

Մելիքի-Շահնագարը կըտաղում ա, թա.

- Ախմաղ, պա վար ինձ ըս օգում, խէ կընգանըս ը՞ս ծէն տամ:

- Մելիքըն ապրած կէնա, լ'ըհա ասալ ըմ Արփէնիգին քրչրհանա վըտըշօրած տէսնամ:

4(42). ՊՈՒՂՈՒՆ ԿԱՐԱԼ ՉԸՆ ՔՅԱԼԱԳ ԿԱՆ

Շիննցիք՛ մըսըրհաթ ըն անում, վար Պուդուն ք'ալազ կ'ան. մարթա մի ծոն վըն տինում ջուբըրնէրումը, Պուդուն նըհէտ քիհնամ հննդը, թա՛ յէկաք մարթա մի ծոն ածէնք:

Ախրըրը, նի յըն մընում քուլէրեն քամակը, կըրթկըրթամ, ծոնվէնը ծըրքըրնէրեն տոնու կ'ամ, թա.

- Պո՛ղի, տու տանէլ տըվէցիք, հօր ա՞ ածած ծոնու:

Պուդին հինչ ա՞սէ, վար լնվ ինի, ասում ա.

- Կը-կը-ղը-ղի՛, պա էտքան հավէրեն մէչին մի վէրցակ չի՞նի, էտ էլ յես ըմ, լի՞:

4(43). ՀԸՎԱՏՈՒՄ ՉԸՄ ՉԱՓԷ

Մելիքը խըմած Պուդուն ջիհում ա, թա.

- Ա՛ պըլէ, թա կարաս ասէս՝ աշխարքէս կէնտօնը վըրդէղ ա, մի կարաս կինի կըտամ:

Պուդին ծըրքէ մըհակը թըխում ա տափէն, թա.

- Հասէ ըստը՛ղ, Մելիքըն ապրած կէնա, հըվըտում չըս՝ չա՛փէ:

- Հունց չա՞փէմ:

- Կարում չըս՝ հըվա՛տա, կինին տօ՛:

4(44). ԱՆՈՒՄԸ ՏԻՆԻԼԻՍ ՔԸՇՏԷՆ Ը՞Մ ԻԼՆՆԼ

Մելիքը Պուդուն դարկում ա, վար կաքավ վէր քըցի պիրի: Պուդին քիհնամ ա մի քըչէղակ փըռնում, պիրում:

Մելիքը կըտաղում ա.

- Ա մը՛ռած, յես կաքավ ու՞մ ասալ, թա քըչէ՞ղակ:

- Մելիքըն ապրած կէնա, հինչ ը՞ս գ'ոնղոնմ, բալի կաքավը լ'ըհա էս ա՞, անումը տինիլիս քըշտէն ը՞ս իլննլ:

4(45). ԷՐԿՈՒՍԱՆ ՄԻՆԸ ԳՈՒՋ Ա

Մելիք-Շահնազարը Պուրուն կանչում ա, հրըցընում.

- Պուրի, խըլքըտ հինչ ա՞ կըտրում, էքուց արեվ ա՞ ըննան, թա թոռ ա՞ կ'իլնն, վար դիւզ գիղննցիր, մի վէսկէ յում տըլան:

- Մելիքը ապրած կէնա, տա էտքան էլ հէշտ չի, պիտի քինամ, կընգանըս նըհէտ մըսըրհաթ անէմ:

Ուրիւզ'իւնը Պուրին կ'ամ ա ասում.

- Մելիք-Շահնազարը ապրած կէնա, յէս ասում ում՝ թոռ չի կ'իլնն, կընէգ'ըս ասում ա՝ կ'իլնն ա: Նադըր գ'իղա, վար էտ էրկուսան միւնը դիւզ ա, վէսկէն յա՛ ինձ տո՛, յա՛ կընգանըս:

4(46). ԱՇԽԱՐՔԷՆ ՎԷՐՉԸ

Մէհէտ Մելիք-Շահնազարը ասում ա.

- Պուրի, աշխարքէն վերչը կ'ամ ա, հինչ լնվ պնն օնէս, պէ՛ր օտէնք:

Պուրին ք'ինամ ա, իլնն-չիլնն մի վէշխար ա իննն, մօրթում պիրում, ք'էփ ըն անում:

Էքսի օրը Պուրին ք'ինամ ա Մելիք'ին ցօրէնը պիժննում ժօղօվուրթէն:

Մելիքը կըտաղում ա, թա.

- Կըլծխըտ կըտրել ում տըլան, տու քանի կըլծխ օ՞նէս, վար ցօրէնըս յէր կալած՝ պիժննում ըս:

Պուրին ասում ա.

- Ա՛յ մարթ, տու չը՞ս ասալ, վար աշխարքէն վերչը կ'ամ ա, տըրանա յէտը ցօրէնը պահում ըս հինչ ա՞նէս:

4(47). ՄԷԼԻՔԻՆ ՇՕՆԸ

Մէհէտ Մելիք-Շահնազարէն ծառանէրան միւնը Պուրուն ասում ա.

- Պուրի, էս հինչ պնն ա՞, էքան վախտ ա ծառայում ում, բայց էս Մելիք'ին շանը ռըխը միւնչէվ պնն չըմ քըցիւն, հննչիւն ա ինձըրա:

Պուրին ասում ա.

- Դէ Մելիք'ին շօնըն ա, լի՞, խէ զարմանում ը՞ս, ուրնն ա քաշալ, էտ էլ տըրէնց ա ըռըշվաթ յօր օնում:

4(48). ՊՈՒՂՈՒՆ ՍԾՔԸ

Մելիք- Շահնազարէն հնարը մըհում ա:

Պուրին, վար դուքին քըշըցընում ըն, սըկըսում ա սծք՛լ ասէլը.

- Ա յէս քու չըռըչննփռնն վըննէրէտ մատաղ,

Ա յէս քու մի միտրանուց բօյիտ մատաղ,

Պա տու մի քանի հէտի մըհած ի՞ր, վար մըհէր, ա տընըք'նն'նղի մարթ:

4(49). ԻՄ ԼՆՅԸՍ Ա ԿԱՄ

Մելիք-Շահնազարը մէհէտ ասում ա.

- Պուրի, վար քէգ տըհնում ում, ծիծաղըս կ'ամ ա:

Պուդին ասում ա.

- Մէլիք՛, յէս էլ վար քէզ ում տըննում, իմ լնցըս ա կ'ամ:

4(50). ՄԵԼԻՔԻՆ ՍՕՏԸ

Մէլիքը մէհէտ ժողով ա անում, ասում, վար ուրանց պալատը խըկլա մէլիքնէ յըն կ'իլանն, ինքը մի չալ սօտ ա ըսըլան, Պըլը-Պուդին պիտի էտ սօտը դուր-քըցընէ, նրհէնց պանն ասէ, վար լօխ հըվատան: Վար մէլիքնէն կ'ամ ըն հըվաք-վում, սըքսում գըրնէց անէլը, Մէլիք-Շահնագարը յէտ ա տննում, թա պա էրէգ'ի ք'ացալ ում վըննում, մի յէղնիկ ա պըտահալ, միհէտի յիրա յում ըրալ, հա՛մ վըննէն պըտկան ա կացալ, հա՛մ պօզան: Լօխ գարմանում ըն, ասում՝ սօտ ա, տըրհէնց պանն չիհիլ: Պըլը-Պուդին ասում ա.

- Դնլզ ա, լըհա վըննը օզալ ա պիցըրցընէ, վար կըլծխը քօրէ, յիրա յա ըրալ:

4(51). ԸՇԽԱՐՔԷՍ ԱՄԵՆԱԼՎԱԿ ՊԱՆԸ

Միհէտի Մէլիք-Շահնագարը հըրցընում ա Պուդուն անա.

- Պո՛ղի, ըշխարքէս անէնալ'ալ պաննը հինչըն ա՞:
- Ըշխարքէս ամէնալ'ալ պաննը քու տանըտ կա վէչ, Մէլիք՛:
- Հունց թա՞ կա վէչ, յէս վար օզէմ Իրանա կէտը կարամ ինք՛ օնէմ:
- Ըշխարքէս ամէնալ'ալ պաննը փօղը չի, Մէլիք՛, ըշխարքէս ամէնալ'ալ պաննը ազատ խօսըրն ա:

4(52). ԱՄԵՆ ԽԵՏՈՒՐՈՒ ՊԱՆՈՒ ՓՕՂ ՉԸՆ ՏԱԼ

Պուդուն հըրէվանը հնըրվում ա, տնիս կ'ամ մէյդանը, սըքքսում մը՛ծ- մը՛ծ խօսէլը.

- Յէս վար օզէմ, Մէլիք-Շահնագարէն փօղալ ինք՛ կօնէմ:
- Պուդին մուտանում ա, թա.
- Հըրէվան, մըղափնին ա փօղէրըտ, ամէն խըտուրու պաննու փօղ չըն տալ:

4(53). ՄԵԼԻՔԻՆ ՂԱԶԱՆԸ

Պուդին մէհէտ ք'ինամ ա Մէլիք- Շահնագարէն տօն, ասում.

- Մէլիք-Շահնագարը ապրած կէնա, տօնըս դուըրղնէ յըն յէկալ, մի մը՛ծ դազան տօ՛, տանէմ խօրնն՛ իփիմ:

Մէլիք-Շահնագարը մի մը՛ծ դազան ա տամ: Պուդին տանում ա մի օր պահում, մի կն՛ւճնըրն էլ նրհէտը պիրում:

Մէլիք-Շահնագարը ասում ա.

- Պո՛ղի, էս իմ դազանըս ա, պա էս կն՛ւճնըրն հինչ ա:
- Մէլիք-Շահնագարը ապրած կէնա, էս միըն քու դազանըտ ա, էս կն՛ւճնըրն էլ քու դըզանէտ ճօտըն ա. դազանըտ ծընալ ա:

Մի քանի օր ա հընցընում: Պուդին նօրից ք'ինամ ա Մէլիքին անա մի դազան օզում: Մէլիքը տամ ա, մի ամէս ա անց կէնում, Պուդին դազանը պիրում չի:

Մէլիք-Շահնագարը ասում ա.

- Պո'ղի, դազանըս հինչ տննննվ:
- Մելիք-Շահնագարը ապրած կենա, դազանըտ ըստակալ ա:
- Ա շան տըղա', դազանը կըստա'կէ:
- Էտ հունց ա', դազանը ճօտ ա ըրալ, հըվատալ ըս, վար ըստակալ ա, հը-վատում չըս:

4(54). ՊՈՒՂՈՒՆ ԽՕՐԱՉԸ

Մի ցօրտ օր Մելիք'ը ասում ա.

- Պո'ղի, թա սօր քիշէրը կարաս տնես կ'աս տնեսը, սաղ քիշէրը ընդէղ կենաս, մի հափուռ վը'սկէ յում տըլան:

Պուղին սաղ քիշէրը մի մը'ծ քար ա թուրու-թուրու անում, կենում:

Քըշանա կ'ամ ա ասում.

- Մելիք-Շահնագարը ապրած կենա, յեկալ ում, վը'սկէս ինճ տօ':

- Պո'ղի, դն'զըն ա'սէ, կըրակ ը'ս ըրալ:

- Չէ, մօտիկ կըրակ չիւնլ, Սարուշէն մենակ մի լամբ ա իւնլ իրիլիս:

- Դէ էտ ա, լի', էտ լամբավըն էլ թըքացալ ըս, վէշ մին վը'սկէ էլ տամ չում:

Հընցընում ա մի քանի վախտ, Մելիք'ին տօնը դունըղնէ յըն կ'ամ: Մելիք'ը Պուղուն ասում ա.

- Պո'ղի, խօրնա՛լ ի'փի, վար դունուղնէրէն հարգէնք:

Պուղին փըռնում ա վը'խճար մօրթում, մը'սը ածում դազանը, պատալօկան կախ տամ, տակէն կըրակ անում:

Իրէք-չօրս ժամ ա հընցընում, դօնադնէն նըստօտած ըսպասում ըն, բայց Պուղին խօրնա՛լը տննում չի:

Մելիք'ը յէր ա կենում ք'ինամ' տը'սնա, թա խէ չի խօրնա՛լը տննում: Ք'ինամ ա տը'սնում կըրակ ըրած, խօրնա՛լը պատալօկան կախ տըված:

- Պո'ղի, ա շան տըղա, պա խօրնա՛լը պատալօկան կախ ըս տուվալ, տա կի'փի:

- Մելիք-Շահնագարը ապրած կենա, վար ըստէղա Սարուշէն լամբէն իշէղավը թըքացալ ում, խօրնա՛լը նադըր իփըլնն ա:

4(55). ԽՐԷԼՔԷՆ ՃԱՐԸ

Պուղուն փօղը պըկասըմ ա, փըռնըմ ա էրկու մէշուկ կըտէտ նի ածըմ, պիրըմ' քըղաքըմը ծախէ:

Ժըղօվուրթը ք'ինըմ ըն-կ'ամ ասըմ.

- Պո'ղի, էտ հինչ ըս ծա'խըմ:

- Խը'լքու ճար:

Ինք' ըն օնըմ, տանըմ օտըմ: Մին քանէ օրանը յէտը նօրից կ'ամ ըն, թա.

- Պո'ղի, ախըր հանցա տա խը'լքու ճար չինի, էծու կըտէտ ինի:

- Տը'սնըմ ը'ք, էտ ա կէրալ ըք, խըլքըրնէտ յեկալ ա, արթէն գ'իղըմ ըք' հինչ ըք օտըմ:

4(56). ԼՊԻՎԷՆ ՃԱՐԸ

Պուղին փրոնում ա էրկու մէշուկ մօխէր էշին պէռնում, պիրում բազար: Ժրո-վուրթը կ'ամ ըն հըրցընում, թա էտ հինչ ա: Պուղին էլ ասում ա՝ լ'ուվի ճար ա: Ինք' ըն օնում տանում, ամնա ք'ծմննգ' չի անում: Մին քանէ օր հէտօ էլի կ'ամ ըն, թա.

- Պուղի, ախըր էտ ճարը ք'ծմննգ' չի անում:
- Հինչ ըք ըրա՞լ, վէր ք'ծմննգ' չըրալ:
- Դէ սաղ տանը շաղ ընք տըրվալ, ամնա, մին ա, օրուք չանում:
- Ա'րա, ա շա'ն տըրա, տի չըն անում:
- Պա հունց ըն ա'նում:

Լնուն փրոնում ըն, կուռնըտըկէրան դըրդի տամ, վէր ծիծաղում ա, էտ ճարը ածըմ ըն բողազը:

4(57). ԾԻՅԻՏ ՀՆՔՎԱՎԸՆ Ա ԾԻԾԱՂԸՄ

Մըհէտ Պուղին ա Մէլիք'-Շահնագարը դօնաղ ըն քինում:

Մէլիք'-Շահնագարը տնու ա կ'ամ, թաքուն Պուղուն էշին պըռըշնէն կըտօրում: Պուղին տը'սնում ա, տնու կ'ամ, ինքըն էլ Մէլիք'-Շահնագարին ծիյին հննք'ին կըտօրում:

Տօն յը'տ տըռնալիս Մէլիք'ը քամակ յէշում ա, ասում.

- Պուղի, էտ էշըտ հինչավ ա' ծիծաղում:
- Մէլիք'-Շահնագարըն ապրած կէնա, ծիյիտ հննք'վննվըն ա ծիծաղում:

4(58). ՇԱՀԷՆ ՄԱՐԹԻՆ ԹՕԽՍ ՏԻՆԻԼԸ

Իրանա շահը ըսկանում ա, վէր Չանախչի Մէլիք'-Շահնագարէն մին ծառա օնէ, վէր լուխճին խօսկավ կապում ա: Տա վօրօշում ա՝ մարթ դարկէ, կ'ա տը'սնա՝ էտ հուվ ա:

Պուղին գ'իղում ա, մին ճուվըրանում քըսան ծնու տինում, կօխկէն վը'ննը կէնում: Շահէն մարթը կ'ամ ա դըրբըզան թակըմ, Պուղուն ասում.

- Մէլիք'-Շահնագարէն կօխկըն ընք յէկալ, ա'սէ, թօ տնու կ'ա:
- Չէ', տը'սնում չը'ս, վէր էն ըմ թօխս նըստած, վէր յէր կէնամ, ծըվէնը սըռչիլնն ա, յէք տու ծըվէն յըրա նըստէ, վէր սառչի վէչ, յէս ք'ինամ ապիմ՝ տնու կ'ա:

Շահէն մարթը կ'ամ ա նըստում.

Մէլիք'-Շահնագարը տնու ա կ'ամ, թա.

- Հինչ ա' իլնլ:
- Պա յէկալ ընք ծառէտ ք'նլննգ' կ'անք:
- Ա շան տըրա', հնլնն դըրբըզավըն նիմ չըք ըտալ, ծառաս արթէն ծըվէն յիրա թօխս ա տիրնլ, պա վէր պիցըրանաք տօն, հինչ ա իննն'ն:

4(59). ԿԸԼԽԸՏԱԿԷՆ ՓՕՂԸ

Մինը կ'ամ ա Պուղուն ասում.

- Պուղի, մին հննրնր մանէթ պարթկավ տօ':
- Էն ա կըլխըտակէս տիրննծ, ք'ինա յէ'ր կալ':

Տա քիմըն ւ յեր օնըն: Մին քանէ օրանը յետը, փօղը յեր կալննժ, կ'ամ ա:
Պուղին ասըն ա.

- Տար տի'ր պերցիս տակէն:

Էս մարթը մըտածըն ա, թա..

- Ա'րա, վէ'չ տալիս հըմբարից, վէ'չ յեր ունէիս, մէհէտ էլ քիմնամ, տը'սնամ՝ հինչ
ա անըն:

Քիմնամ ա նօրից փօղ օզըն, ասըն ա՝ քիմնա կըլխըտակաս յեր կալ': Տա յեր ա
օնըն, քիմնամ: Մին քանի վախտ հէտօ կ'ամ ա, թա՝ փօղը պերալ ըմ:

Պուղին ասըն ա.

- Տար տի'ր կըլխըտակէս:

Էտ մարթը նի յա մըտընըն տօն, տ'նու կ'ամ, փօղը թօղում չի:

Մին խըլլն վախտ ա անց կէնըն, տըրան էլիս փօղ ա ինըն հարկավեր, կ'ամ
ա ասըն.

- Պո'ղի, հնըր'նը մանէթ պարթկ կըտա՞ս:

- Խէ չըն տա՞լ', քիմնա կըլխըտակաս յեր կալ':

Քիմըն ա տը'սնըն՝ փօղ չըկա, ասըն ա.

- Պու'ղի, պա ընդը'դ պէն չըկա:

- Ա շա'ն տըղա, կըլխըտակէս պէն ը՞ս տիրնն, վեր յեր օնիս, հիբը տիմիս,
կըկ'աս յեր օնիս:

4(60). ՈՒՐՈՒՄԱԶ ԱՊՐԻՍ

Պուղուն շալվարը մըղօրտած ա ինըն, կըրկըտօտըն ա, կ'ամ Մէլիք'-Շահնա-
զարէն կօխկը.

Մէլիք'-Շահնազարը յէչըն ա տը'սնըն՝ տը'դ-տը'դ թննզն յա, ասըն ա.

- Պու'ղի, շալվարըտ տը'դ-տը'դ շընհավուր ինի:

Պուղին խօսկու տակ չի մընամ, ասըն ա.

- Ուրումաչ ապրիս, Մէլիք'-Շահնազար:

4(61). ՔԸԹԷՏ ՀՆՆԸ ՀՆՆ ԶԻ

Ղարաբաղա հարուստներան միմին տանը հըրսանէք՝ ա ինըն:

Մէլիք'-Շահնազարը Պուղուն մըհը'տը տանըն ա, վեր տա ղօնաղներին ծի-
ծըղցընէ:

Հըղըցէն քիմնալիս Մէլիք'ը ասըն ա.

- Պու'ղի, քէզ տասար մանէթ ըն տամ, հըրսընքընը քըթէս անընը տաս վէ'չ:

Հըրսանէքէն էն թ'ննդ վախտը Մէլիք'-Շահնազարը խըմըն ա կ'իրմիրըն,
քէթըն էլ ղու'նն անա բէթնըն ա կ'իրմիրըն:

Պուղին տը'սնըն ա, կարըն չի տէն կէնա, յեր ա կէնըն ասըն.

Մէլիք'-Շահնազարը ապրած կէնա, տասար մանէթըտ քէզ ինի, ամմա քըթէտ
հննըն հնն չի:

4(62). ՀԻՆՉԱՎ ԸՆՔ ԾՕԿՎՈՒՄ

- Մին օրէ Մէլիք՝Շահնագարը ասում ա.
- Պուղի՛, յէս նա տու ինքնուր անա հինչավ ը՞նք ճօկվում:
 - Մէլիք՛ըն ապրած կէնա, մը՛ր մաչին սարերու-քուլերու տարբերութիւն կա. յէս խը՛լունք ում, բայց ինճ շնչի տը՛ղ ում տիննւմ, տուվ էլ դանգլա յըս, օգում ըս խը՛լունք ըրվաս:

4(63). ՊՈՒՂՈՒՆ ԱՐԱՋԸ

- Մէհէտ Մէլիք՛ը Պուղուն ասում ա.
- Ա՛ղն, հինչ ը՞ս տը՛սալ ըրագի, մին պա՛տմէ, տը՛սնամ:
 - Պա պըտմէ՞լի պէն ա, վեր պատմիմ:
 - Լ՛սավ, դէ պա՛տմէ:
 - Մէլիք՛ըն ապրած կէնա, պա ասէլ չը՞ս, էս քըշերիս ըրագումըս իմ նա քու հօր ում տը՛սալ: Իմ հօր շօրերը թըրքօտ ըն իլնի, քու հօրէնը՝ մը՛ղրուտ:
 - Ա՛ղն, պա հինչ ը՞ս օգալ. իմ հնը մէլիք՛ ա, քու հնը՝ ծառա:
 - Մէլիք՛Շահնագար, ախերամ տա չի, է՛, օրիշ պէն էլ ում տը՛սալ:
 - Հի՞նչ:
 - Քու հնը լիւզվավը իմ հօր շօրերըն ար լըպըգտում, իմ հնը՝ քու հօրէնը:

4(64). ՕՉՈՒՄ ԸՄ ՀՕՐԱՎ ՅԷԹԻՄ ԻՆԻՄ

- Մէհէտ Մէլիք՛Շահնագարը Պուղուն հըրցընում ա.
- Պու՛ղի, Ղարաբաղը քըզէտէ հինչ ա՞:
 - Ղարաբաղը ինճէտէ մամա յա:
 - Պա յէ՞ս քու հինչըտ ում:
 - Իմ պապա:
 - Ափնըիմ Պուղի, մէհէնգ՛ հինչ ը՞ս օգում քու հօր, քու մօր հէտէ:
 - Օգում ում հօրավ յէթիմ ինիմ:

4(65). ԼՈՒՉՎԻՏ ԽԸՎՔԸՆ Ա ՅԷԿԱԼ

- Մէհէտ մին կընէգ ա կ՛ամ Պուղուն կօխկը, կ՛էնգ՛նտ անում.
- Պու՛ղի, ախերամ մարթըս միշտ ինճ թակում ա, ասէ տը՛սնամ՝ հինչ անիմ:
 - Վեր մարթըտ քեզըրա կըզըրվէ, մի կում ճնըր աժէ պերննըտ, վեր կըզըրված վախտը կարէցեր վէչ պիրննընըտ պահիս, էլիս թըկըլական ա: Էտ կընէգը մին ամէս Պուղուն ասածը անում ա, կ՛ամ ասում.
 - Պու՛ղի, մարթըս խըլունքացալ ա, էլ ինճ թակում չի, հէնցա խըլըքը յէկալ ա:
 - Մարթիտ խըլըքը չի յէկալ, է՛, լիւզվիտ խըլըքըն ա յէկալ:

4(66). ՀԻՆՉ ԿԱ՞, ՎԷՐ ՀԻՆՉ ԱՆԻՄ

- Պուղուն չանթան՛ կ՛ուղանում ըն, Պուղին տնու ա կ՛ամ շինամաչը, ասում.
- Ա՛ խալխ, չանթաս կ՛ուղացալ ըն, հու վեր յեր ա կալալ, պիրի ինճ տա, թա չէ իմ հօր նըման ըմ ըննան:

Կ'օղը Պուղուն չանթան պիրին և տամ իւրնն, համ էլ հըրցընում.

- Պուղի, վեր չանթան պերած շինիմ, հինչ ի՞ր ըննան.
- Հինչ կա՞, վեր հինչ անիմ, մին խուրջին օնիմ, կըտըրըլան ում, էրկու չանթա շինիմ:

4(67). ՊԱ ԷՏՔԱՆԸ ՇԻԼՍԿԱՎ Ը՞Ք ՏԵՆԱՆ

Կ'օղերը նի յըն մըտնում Մելիք'-Շահնազարեն տօնը, լօխ կ'ուղանում: Պուղին էտ վախտը էն և նին 2 ինըմաչումը, վեր կ'ամ և տըսնում՝ կ'օղերը, ապրանքը շիլնկած, ք'ինամ ըն, վազ և տամ կ'ումը, էշը փըլանում, պիրում տամ իւրանց.

- Էտ հինչ ը՞ս անում, Պուղի,- հըրցընում ըն կ'օղերը:
- Պա էտքանը շիլնկավ ը՞ք տընան, շան տըղէք:

4(68). ԿԻԺԸ ԽԷԼՈՒՆՔԷՆ Ա ԿԻԺ ԱՍՈՒՄ

Մեհէա Պուղուն հըրցընում ըն.

- Պուղի, տու հնրիւր կըլծիս պեցնիւր ըս Մելիք'ին անա, էտ հունց ա՞, վեր քեզ կ'իժ և ասում.
- Քէ մատաղ, ըշխարքեն գօրծը տի յա իննում, միշտ կ'իժը խելինքեն և կ'իժ ասում:

4(69). ԹԱ ԱՍԱԾԸՏ ՂՕՐԹ ԻՆԻ...

- Պուղի, քանէ տարեկան ը՞ս.
- Վեր ցիրեկավ հըմբարալ ում՝ իցցուն:
- Դէ մըքեց՞ ամեն ցիրեկ մին քիշեր և իննում:
- Հա՞, քա ասածըտ դօրթ ինի, դիւզ հնրիւր տարեկան ում:

4(70). ԷՍ ԻՄ ՏԵՍԱԾ ՌՈՒՄՆԵՐԱՆ ՉԻ

Մելիք'-Շահնազարը կանչում և Պուղուն, ասում.

- Ա՞նն, Պուղի, մին ռուս և յեկալ, բալի լիւզնիւն կըլծիս ընգնիս:
- Պուղին յեշում և ռուսեն վընըմընէրին, էրկան, նըղ շըլվարեն, փըփաղեն, ասում.
- Մելիք', էս իմ տըսած ռուսներան չի, սըրա լիւզնիւն յըս գ'իդնիլ չում:

4(71). ԷՍ ՎԷՐ ՊԷՑ ԸՆԳՆԷ...

Պուղուն էրկու դանա յա իննում կապած, մինը պեց և ընգնում փախչում: Պուղին տըրան թօղնում և, սըկսում էն կապածեն թակելը: Մին մարթ և կ'ամ, թա.

- Պուղի, խէ էտ մինին ը՞ս թակում, փախչօղը էն մինըն և:
- Պուղին ասում և.
- Վեր սա պեց ընգնէ, էն մինին անա ք'ծիլնն և փըխչիլնն:

4(72). ՊԵՊԷ՞ՊՔ ՔՐԻՆԱՄ

Մեհեա Պըլը-Պուդուն ապան ձևան հետև տըրեխնե յա կարում: Մելիք-Շահնազարը օգում ա կ'ուղանա էտ տըրեխնե: Ասում ա.

- Պուդի, յե՞ք' ուրթանա ք'իմինք թօթ քաղինք':

Պուդին ասում ա՝ լ'ավ: Դե էտ տըրեխնե միշտ Պուդուն կ'եցին ա ինձն: Ուրթանա յեր ըն կենում ք'իմում թութութաղը: Մելիքը ասում ա.

- Պուդի, դե պերվա տու պիցրանց ծառը, հետո յես, բայց յեկ վընըմըննես հանինք': Պուդին ասում ա՝ լ'ավ: Պուդին տըրեխնե հանում ա, քուղերը ձերձեր նըստա կասում, ջընըղներավը քըցձում, պիցրանում: Մելիքը ասում ա.

- Պուդի, պա էտ տըրեխնետ ըտեղ ը՞ս տանում:

Պուդին թա.

- Մելիքըն ապրած կենա, պա բնալի դըղան օրիշ տեղ ում ք'իմում, պեպե՞զ' ք'իման:

4(73). ՄԱՐԹԻՍ ԽԵԿԼՔԸ ՊԵԿԱՍԱԼ Ա

Մեհեա Պուդին հիվընդանում ա, հընգերունքը կ'ամ ըն՝ զիրավ ընցնին: Պուդին կընգանը ասում ա.

- Ա՛ կընեզ', թընըխարավ ըրա՛, արաղը վե՛ր տիր՝ հաց օտինք':

Կնեզ'ը ասում ա.

- Հըտե տի յա, է՛, վեր ասում ում, հըվատում չըք, մարթիս խը՛լըը պըկասալ ա. ինք'ը-ինք'ը խօսում ա:

4(74). ԼՈՒՉՎԱՍ ԿԱՊԷ

Մեհեա մին մարթ, ծիյավ Պուդուց տանը կօխկավը անց կինայիս, բարեվ ա տամ, Պուդին ասում ա.

- Ա՛րա, յեկ մին թիք'ա ըրա՛, հետո ք'իմի:

Էտ մարթըն էլ դնատի ծիյան քըշանում ա, ասում.

- Պուդի, պա ծիս ըշըտըղա կա՞պիմ:

Պուդին ասում ա.

- Պեր լ'իզվաս կա՛պե:

4(75). ՊՈՒՂՈՒՆ ԲԱՆՆԱՅՕԹՈՒՆԸ

Մին օրե Պուդին ծիս յեր ա ինձն, ք'իման մին շեն, ասում.

- Յես լ'ավ բնննան ում, հընը օ՞նե գօրծ:

Մին մարթ ասում ա՝ ինձ էն ա գօրծ օնիմ, յեկ շի՛նի:

Ք'իմում ա, ոըչանց հախը յօր օնում, յետնան սըկըսում տանը պատը տինիլը:

Վեր պըրծնում ա, տըխնում ա, վեր պատը պարան ա կ'իլմն, ասում ա.

- Պա հըրիշտըրակը ինձ նընը ա տուվալ, թա վեր էտ տօնը շինիս, թա պատը պարան չի յեկավ, տարը մընըլան ա:

Պատար տեղ վեր ք'իման ա, պատը դըռռամ ա վեր տըրե՞նում, տարը հետան ծեն ա տամ.

- Պու՛ղի, Պու՛ղի, ըրխըլին քի՛նի, յե՛, պատը պարան ա յը՛կալ, սաղ ում մընացալ:

4(76). ՏՈՒ ՀԱՆՈՒ, ՀԱՆՏՈՒ ԳԻՂԱՆ, ԹԱ ՄԵ՛Ր ՇՕՆ Ա

Միհէտ Պուղին կուճի յա ինձում, ինքնն պապը ասում ա՝ յեր օնիմ Պուղուն, քի՛նիք՛ թաղլար: Շիննացէք՛ ասում ըն.

- Ծըմըկներավը բիղի անց կենաք, կ'ի՛լ-պէն կըպըտահէ:

Պապը ասում ա.

- Վէչինչ, շան նըման կըհնչինք՛:

Վերչը, վեր հըսնում ըն ծըմակը, ծըմակէն կէտումը կ'ի՛լէրը տի՛ս ըն կ'ամ: Պուղուն պապը ասում ա.

- Պու՛ղի, հն՛չի, հն՛չի:

Պուղին ասում ա.

- Ա՛պա, յես վեր հնչիմ, կ'ուլէրը գ'իղիլմն ըն, թա թուլա յում, տո՛ւ հնչի, հանցու գ'իղմն, թա մը՛ծ շօն ա:

4(77). ԱՍՏՎԱԾԱՎԱՐԻ, ԹԱ ՄԵՐԹԸՎԱՐԻ

Միհէտ մի՛ն քի՛տի ա ինձում, ասում ըն՝ արաղը հու կա՞ծէ, լօխ ասում ըն՝ Պու՛ղին, Պու՛ղին: Պուղին ասում ա.

- Լ՛ավ, ամնա աստվածավարի ա՞ծիմ, թա մըրթըվա՞րի:

Լօխ ասում ըն՝ աստվածավարի:

Մըկըսում ա պիժէնէլը. մի՛նի՛ն իրէք ըստաքան ա տամ, մի՛նի՛ն տամ չի, էն մի՛նի՛ն չօրսըն ա տամ, մի՛նի՛ն՝ մի՛նը: Ժուղօվուրթը դըռըռցընում ըն, թա.

- Ա՛րա, էտ հինչ ըս ա՞նում:

Ասում ա.

- Տուք հունցը ասալ ըք, դի յում ըրալ՝ աստվածավարի. Աստուծ մի՛նի՛ն հըրըստօթուն ա տամ, մի՛նի՛ն էլ՝ վէշ մի՛ն պէն:

Ժըղօվուրթը մընամ ըն չնչմիշ իլնծ, ասում ըն.

- Պու՛ղի, տու ինիս, էն յերէ կ'նպի՛տը, մըրթըվարի ա՞ծէ:

4(78). ՊԱ ՄԵՐ ՏՕՆԸ ՔՈՒՉՈՒՅՈՒՆՈՒՄ ՉԸ՞Ք

Միհէտ կ'օղէրը կ'ամ ըն Պուղուն տօնը թըլանում, տանը պէն չըն թօղում: Վէր լօխ յեր ըն օնում, տի՛ս ըն կ'ամ քի՛ննի՛ն: Մի՛ն պատառ քի՛ննի՛ն ըն, մի՛ն էլ քամակ ըն յէշի՛ն, տը՛սնում՝ Պուղին, մի՛ն լանթ ջընաղավը քըցնծ, հըտըրնէրան կ'ամ ա:

Կ'օղէրը ասում ըն.

- Ա մը՛ռած, տո՞ւ ըշտէղ ըս քի՛ննի՛ն:

Պուղին ասում ա.

- Պա մէր տօնը քուչուցունում չը՞ք:

4(79). ԲՕԼ Ա, ՓՕՐԸՏ ԿԸՑԱՎԷ

Միհէտ Պուղին դօնաղ ա քի՛ննի՛ն, ըստօլէն մը՛ղըր ըն տի՛ննի՛ն: Պուղին էլ գ'ի՛ղի՛ն չի՝ հունց օտէ: Էտ տանը խուխէն ծէն ա տամ, ասում.

- Յէք մը՛ղըր կը՛ր:

Էս խօխան մը՛ղըրը յէր ա օնում, սրկըսում ծէրքավ լըպըգտելը: Պուղին վէր տը՛սնում ա, ասում ա.

- Բօ՛լ ա, փօրըտ կըցավէ, ք՛ինա՛:

4(80). ՊԱ ՔՈՒ ՀՍՐ ՄԱՇԿԸ ՀԻՆՉԱՎ ԱՐ ՔՈՒՐԸԼԱՆ

Միհէտ Շուշվա էրկու մարթ ըն ին՛նում անց կընայիս Չանախչավ: Տը՛սնում ըն՛ Պուղին, մըհակը քըցնծ, մաշկը քօրում ա: Տըրահանք օգնում ըն տիննա՛ց անին Պուղուն անավ: Տահանցանա մի՛նը ասում ա.

- Արա, գ՛իղնցած ինինք՛, դաշէվը յէր կունինք՛ տանք էս մարթին, մաշկը քօրէ: Պուղին ըսկանում ա, քա.

- Բա՛լա, վէր դաշէվը պիրիր, պա քու հնըր նըրնը՛նը մաշկը հինչավ ար քուրըլա՞ն:

4(81). ԿԸՈՒՔՔ ՉՕՆԻՄ

Պուղին ընցընէլիս ա ին՛նում սուղյին բաղէն կօխկավը: Սուղյան էլ կընգանը նըրիէտ էն ա ին՛նում արաղ քըշիլիս, մըտըծէլնվ, վէր Պուղին նըրնն անպայման կըկըծէ, ասում ա.

- Պու՛ղի, յէք քօք կէ՛ր:

Պուղին ասում ա.

- Չէ՛, կըռէք՛ չօնին, լ՛րհա մին ըստաքան արաղ տօ՛, խըմին:

4(82). ՅԷՍ ՇՈՒՇՎԸՆՅԷ ՉՈՒՄ

Մին գօրծավ Պուղին ք՛նննում ա Շուշի՛ շծրէրը ճըղօտած, փափաղըն էլ ք՛ծինա: Մինը հըրցընում ա.

- Պու՛ղի, սօր ամսի քանէսըն ա՞:

- Պուղին ասում ա.

- Գ՛նընում չում, յէս շուշվը՛ցէ չում:

4(83). ԻՆՉ ՀԸՎԱՏՈՒՄ ՉԸՍ, ԷՇԻՆ Ը՞Ս ՀԸՎԱՏՈՒՄ

Մինը կ՛ամ ա Պուղուն կօխկը, քա.

- Էշըտ ի՛գ տօ, ք՛ինին փաղնը:

Պուղին ասում ա.

- Ք՛էգ կըտըվի, ամմա էշըս տանը չի:

Էս մամէնտին էշը կ՛ումնումը գըռռամ ա: Էս մարթը ասում ա.

- Պու՛ղի, պա ասում ըս՛ տանը չի՞:

Պուղին քա.

- Ուրէնըս ին՛ճ հըվատում չըս, էշին ը՞ս հըվատում:

4(84). ՊՈՒՂՈՒՆ ԽՕՐՈՒՐԹԸ

Մինը օգնում ա՛ տօն շինի, փըսակվէ, կ՛ամ ա Պուղուն անա խօրուրթ հըրցընէ:

- Տօնըս հունց շի՞նին, Պու՛ղի:

- Բընծրվան կու՛ճի քարան, տիլէրը՛ մը՛ծ:

Տըղան զարմացած հրըցրնում ա.

- Հու՞նց, վեր տի շինին, տօնը փիրսիվեր կընգրնէ:

Պուղին ասում ա.

- Արա, մին ա, լի՞, վեր փրսակվիս, կընէգ՛րա փիրսիվեր ա տիննական, լօխ կ'իլնական ա ընգէ ձերան տեղը:

ՀՈՒՎՐՈՒԹՅՈՒՆ ԱՉԱՆՈՒՄ-ՄԱՉԱՆՈՒՄ ՊԻՆԵՐԱՆ

4(85). ՔՕՈՒՆ ՀՐՏԷ ՄԻՆ ՉԻ՞

Ըրփըգ՛ուղըկը՛ցէ Բէնիկ դային քուռանում ա, էլ կարում չի տանա-տըռանա տնու կ'ա: Կընէգ՛ը ամնէն դժննում քըթէն տակէն մըռթմըռթամ ա, թա.

- Հինչ ը՞ս կօնդ՛ տը՛ռալ տանը վեր ընգալ, կօնյա մին պէռը փադ՛ էլ չըս պիրում, թա էրիք՛:

Մին հետ, էրկու հետ, Բէնիկ դային էլ տէմ չի կէնում, քըշերվա կէսին էշըն ա կացէնը յեր ա օնում, տնու կ'ամ:

Կընէգ՛ը սմսերը քըցնում ա շէնը, թա.

- Մարթիս կըլխավը հնիշ ա ընգալ, քըշերվա կէսին ք'ինում ա ծըմակը:

Բէնիկ դային ասմա.

- Շան տըղու կընէ՛գ՛, ասալ ըս՛ փադ՛ պէ՛ր, ք'ինում ըմ պիրին, քօռէն հը՛տէ մին չի՞ ցիրը՛կ ա՞, թա քըշէ՞ր:

4(86). ՏՈՒ ՄԵ՛Ր ՇԷՆՈՒՄԸ ՀԻՆՉ ԿՕՐԾ Օ՞ՆԸՍ

Արփազ՛մղուկա մին ջնհիլ դասատու վա կ'ասա Խըծապէրթ, վեր տաս տա: Ինք՛ըն էլ Կըրիքօր դայուն հիրը՛վան ա ըպրիս: Մին ուռթունէ Կըրիքօր դային վըխշըրնէն տնու ա ըրիս, վը՛ր խառնէ նըխըրէն, էտ դասատուն յըշիս ա, թա.

- Պախօ՛, Կըրիքօր դայի, էտ քանէ վը՛խշար օ՞նըս:

Կըրիքօր դային վէ՛շ տընիս ա, վէ՛շ պիրիս, թա.

- Ա՛ շան տըղա, ախէր տու մեր շէնումը հինչ կօրծ օ՞նըս, վը՛ր հալա իմ վըխշըրնուս համբարքըն էլ գ'իղնա:

4(87). ԿԸՐԻՔՕՐ ԳԱՅՈՒՆ ՋՕՂԱԲԸ

Կըրիքօր դայուն հրըցրէն.

- Կըրիքօր դայի, տու բախտավեր ը՞ս:

Ասից.

- Արա, պա հինչ ը՞մ, հէնգ՛ քէնէ օնըմ, կընէգ՛ըս մը՛ռէ, մը՛ծէն ըմ ձըլըլնն, մը՛ծը մը՛ռէ, կուճուրէն ըմ ձըլըլնն, ծըգ նըման մաղար ախշիգ՛ չըմ ծօլնլ, վը՛ր, Աստուծ վէ՛շ անի, մը՛ռէ, մընամ ծույնէրըս վը՛ր թըկիս:

4(88). ՇԷՆԻՆ ՏԱԿԸ ՉԸՓԱՐԷ

Խըծիպէրթա նախազան ժուղուվուրթէն հըվըքիս ա, շէնին հննգ՛իստը չըփըրիս: Էտ դնրիւնըտ Կըրիքօր դային պըտըրիս ա: Նախազան գ'առ-գ'առ հրըցրնիս ա.

- Հը՞, Կըրի՛քօր դայի, լ՛ավ կօրծ ը՞մ ըրիս:
- Կըրի՛քօր դային յիշիս ա, թա.
- Ա՛րա, ռևտո՞ւք փախչօղը չըն, է՛, տու կըրիս ըս՝ շէնին տակը չըփա՛րէ՝ ժուղօվուրքը քօչին վէչ:

4(89). ԽԵ՞՞, ՊԻՊՒՍ ՉԸ՞Ք

- Խօխենք՛ը Արշակ դայուն խուսընիս ըն.
- Ա՛պա, Հիտլերը քըռըսնումին թըվին խէ կըռըվ ա՞ ըսքըսալ Սավէտին նիհէտ:
 - Արշակ դային քընէնք՛ ա ըրիս, թա.
 - Խէ՞, գիղմա չը՞ք, սաղ աշխարքը գիղմա ա, տո՞ւք՛ գիղմա չը՞ք, Հիտլերը Սավէտը ո՞ւզը՛ցալ ա յօր օնէ էրկու պէնու հը՛տէ՝ մինը՝ Խըծիպէրթա աղտիրմծը, մինըն ալ՝ Բընըզուրա կինին:
 - Ամմա յօր կալմով հա՛, մորը՛վը կըծիմ Ըստալինին, ասալ ա.
 - Վէր լօխ մըռնէլի էլ ինիք՛, բէղը թօղէք՛ վէչ նէմէցը Բընըզուրա կինան խըմէ, Խըծիպէրթա աղտիրմծան գակուսկի անէ:

4(90). ԸՍՏՈՒԾԱՆԱ ՄԻՆ ՊԷՆ ԿՕԶԻՄ

- Մո՞ւլքի՛ղըրըտէ Նիկօլ դային հմարո՞ւր տիրէկան ա տըռաս, տըղէրքը քըղըքնան կիսա ըն, հընգէր, հիրը՛վան, պարիկամ վըրըքէս, մը՛ծ քը՛փ ընէս: Վէր լ՛ավ ուտէս ըն-խըմէս, մը՛ծ տըղան հօրը ընգու՛ճէն ա ընգընէս, թա.
- Ա՛պա, յը՛ր կաց մին պէն էլ տու ասէ:
 - Նիկօլ դային յը՛ր ա կընաս, ըստաքանը յը՛ր ունէս, թա.
 - Ա՛ ժըղօվուրթ, շատ շընուրհակալ ըմ, վէր լօխ յը՛կալ ըք իմ հմարո՞ւր տարէս շընըրհավէր ըրալ, Ըստու՛ճանա մին պէն կօզիմ, Աստու՛ծ ինձ էնքան ումբուր տա, վէր յը՛ս էլ կիսամ լօխճիտ հմարո՞ւր տարէն շընըրհավէր անիմ:

4(91). ՀԻՆՉ ՔԱ՞ԽԾԸՐ

- Ք՛ծհնմթըղըրէտէ Մէսրօպ դային մը՛ղըրը ա տընէս Բընագուր, թա կինու նըրիտ փօխէ: Մին ջմհիլ հո՞ւրի-փէրի չէթվէրը կինավ լըսնէս ա, պիրիս: Էտ հառհնըտ ո՞ւզիս ա մը՛ղըրը փօրցի, մանըն տակավըն ա տաս լո՞ւզիս, թա.
- Իշմ՛ւմ՛, հիշքան ա յէ՛ քախծըր:
 - Մէսրօպ դային էլ կըրէս չի ո՞ւրմն պահէ, յը՛տ ա տըռաս, թա.
 - Մէսրօպ դային մատաղ քը՛ղ, հինչ քա՞խծըր, քախծըրը էն վախտը կինի, վէր էն ինի պըռըշիտ, յը՛ս էլ կինուն չէթվէրը տիրտակած ինիմ:
 - Խը՛ղճ հառհնը հըռըշնիս ա, կինին էլ թուղէս, մը՛ղըրըն էլ, փըխչիս:

4(92). ԱՄՄԱ ԻՄ ՏԱՏ ԸՍԷՍ ԱՐ...

- Մարյան աքօրը հըրցըրէն.
- Վէր թիվ ը՞ս:
 - Ասից.
 - Բա՛լա, թիվը-գատը գիղմա չըմ, ամմա իմ տատ ըսէս ար, վէր էտ տըռնէն հա՛մ մէր սը՛վ էժըն ա ճօխտակ ծընալ, հա՛մ սիպտակը:

4(93). ՎԸԶԳԷՆԻՆ ԱԳՐԷՍԸ

Խանում բաջուն տրդան քիս ա Նախիճեվան՝ կօրծ անէ: Անց ա կընաս մին ամէս, էրկու ամէս, իրը՛ք ամէս, խաբար չի կա: Խանում բաջին լիցրկումած կ'աս ա շէնին դասատըվէն կօշտը, ըսէս.

- Մա՛տաղ ինիմ, մին նամակ կ'իրի՛, դարկիմ տը՛սնամ՝ բալաս խէ խաբար չի ընէս:

Դասատուն նամակը կ'իրիս ա պըրծընէս, թա.

- Դէ աղըէսը ա՛սէ, կ'իրիմ:

Խանում բաջին ասմա.

- Կըլխավըտ շօռ տամ, հինչ ա՞ղըէս, աղըէս չի կա:

- Պա հինչ կ'իրի՞մ:

- Կ'իրի՛. Նախիճեվան, սը՛վ շըլվարավ, սիպտակ կըրկըտանավ, կ'մնայնտ մաշինու շօփէր Վըզգէնին:

4(94). ՅԸՒՍ ԸՐԲԱՆ ԱՍ ԿԸԿԸՅԸՆԻՄ

Ռուբէն ապան քիս ա տըղէն տօնը, տըսնաս՝ տըղան ա թօռը նըստած՝ տիլ-վիզիրավ փուտթօլ ըն յիշիս: Դէ, Ռուբէն ապան հինչ ա՞ զիդմս՝ փուտթօլը հինչ ա, վար հըրցընիս ա, թօռը ասմա.

- Ա՛պա, հանէ էն տըսընմին մարթը բէդը էն թօփը պիրին քըցին էն էրկու փաղին դաթը:

Ռուբէն ապան ձշկ'նննն յա ինիս, թա.

- Տահանց հօրը գ'օռը, էտ հինչ ա՞, վեր կըրիս չըն, յը՛ս ըրբան լըծած մին մունուտումը ըտըղավ աս կըկըցընիմ:

4(95). ՎԷՐ ՃԻՐԱՎԸ ՔՈՒՔԸՆԻՆ...

Նախագան տըվարէն փիրմին կօրծ ունուղնուն յըրա ճըղճըղաս ա, թա.

- Տըվըրնուն խէ ճիւր չը՞ք տուվալ:

Գիրիշ ապան ձըրնն կըրիս չի պահէ, ասմա.

- Նախագա, վեր ճիրավը ք'ուքընին, միհէ ծիւկնէրը փիլ ըն տը՛ռալ:

4(96). ՇԱՏ ԸՔ ԶԸՐԳԱՅԱԼ

Հարթըն փօրան փըռնիս ա վեր ընգիս, թա.

- Մա՛մա, ըստամօքսըս ինձ ըսպընիս ա:

Ըսկէտուրը մուտընաս ա, թա.

- Պա՛խ, պա՛խ, պա՛խ, շատ ըք է՛ գարգացալ, շա՛տ, մեր վախտէրքը վեր ըստամօքս չի լնլ, կըրը՛ցալ չը՞ք յօլլա ք'ինիք՛:

4(97). ՍՄՐՔԻՍ ԳԱՅՈՒՆ ԿԱՄՊԼԻՍԷՆՏԸ

Սմըքիս դայուց շէնին ըշկօլը քըղաքան մին ռուսօվուրու դասատու վա կ'աս՝ մին հնկրի-փէրի, մին իրիք՛նակ, փօրը խէխտննձ բըրամա: Դայուն աշկը փըռէս ա, ըրիսէն ծուլուր քիս: Մէհէտ էլ էշը պէռած տօն կ'աս տը՛ղը յիշիս ա տըսնաս՝

էտ դասատուն ընթացիկ քիս ա՛ պիցրրդաբան բացանօշկէք՛ը կ՛ը՛ցած: Սանրքիս դային էլ կրրէս չի ձւրան պահէ, ձուգիս ա մին կամպլիմէնտ անէ, վագ ա տաս, մուտրնաս, թա.

- Ընգէր Սիրուշ, վեր շօռ ըս կ'աս, է՛, կաբրուկնուտ հէտքէրը առնէ հանց ա մէր էշին քուռակէն հէտքէրը:

4(98). ՔԸՄԸԿԱՎՈՒՐՆԷ՝ ՀԻՇԿԱՆ ԾՁԻՍ

Նախագան ծէն ա տաս բրրիգադիիին, թա.

- Առաչավուր կրնանուցը ըսպիսօկը կա՛գմէ, հանցու պրրէմյա տաք:

Դէ Ղարաբաղ առաչը գիղմնս ըք, լի՞, էլ հինչին ըն ըսէս, էս ախմաղ բրրիգադիիը ըտի յա կըլօխ ընգնէս, քիս ա շէնին կրնանուցը մին-մին վըլըվուրդ ընէս կ'աս, թա.

- Նախագա, լօխ յէշմլ ըմ, շէնըմը ըտի քու սասած առաչավուր կընէգ՛ չի կա, ամմա քըմըկավուր՝ հիշկան ծօգիս:

4(99). ՏՈՒ ՎԷԼ ՔԱՂԷ, ՅԸՄ ԷԼ ՔԱՂԻՄ

Հէղուշ աքէրը նի յա մընէս Սիրանէն բօստանը, ըսքըսէս լօբի քաղէլը: Հունց ա պըտըրէս՝ Սիրանը դույուղ ա ջիհիս, կ'աս կըլխանը յը՛րը վը՛ննը կընաս, ծուվծուվաս, էլ պէն չի մընաս, վեր ասէ վէչ:

Հէղուշ աքէրը սուս ա ընէս, սուս, թա.

- Սի՛րան, պա համօթ չի՞, հինչ ը՞ս սմարտ կուլօխըտ քըցմլ, լօբի յա, լի՞, Ուստուծու տուված ռուգի յա, տու վէլ քա՛ղէ, յը՛ս էլ քաղիմ:

4(100). ԴՈՒՉ ԸՍ ԸՍԻՍ

Սումբաթ դային քիս ա Ըստէփանակ'ը՛րտ, նըստիս ըստալավօյըմը մին լ'ավ հաց ուտիս: Ափիցմնտկան կ'աս ա, թա.

- Դէ՛դօ, փուլը սօ՛:

- Դ՞նլզ ըս ըսիս:

- Դէ վէր դ՞նլզ ըմ ըսիս, փուլը սօ՛:

- Դ՞նլզ ըս ըսիս:

Հինչը ըսիս ըն, Սումբաթ դային հմմմն պադասիսանըն ա տաս.

- Դ՞նլզ ըս ըսիս:

Ախըրը, հըվաքված կօրծ ընուղնան միընդ սամա.

- Դա՛յի, բմլի փօղ չօ՞նըս:

- Սումբաթ դային յըր ա կընաս, ճըկատան պըչըս, թա.

- Ջանէտ մատաղ, տու լափ դ՞նլզըն ըս ըսիս:

4(101). ՀՕ ՔՐԷՉ ՄԸՆԱՆ ՔՈՌ ՉԸՄ

Սումբաթ դային, ըրբան պէռնած, էն ա ինիս քիս, բ՞նըղմն Իսակ դային ըրըշկան տ՞նու ա կ'աս: Դէ Իսակ դայուն աշկըն էլ աշկ ա, փըռնածը խըլատէլ չի: Լիհա վէր տուս ա կ'աս, Սումբաթ դային ծէրքը տընէս ա շըքըռամաչը, մին

պէնդ հօպ տաս: Ամնա պէնդ պէնան ընցած ար, ըրբէն չարխը նի յա կ'աս մին քարու, ըրբան կօխկէն ա ընգընէս:

Սումբաթ դային կըզըզէս ա, թա.

- Ի'սակ, ամնա աշկ օնիս հա' :

Իսակ դային ծըծըղէս ա, թա.

- Սումբաթ, պա հունց չի' օնիմ, էրկու աշկ օնիմ, ճօխտըն էլ պարզ- ք'ահարբար, հօ ք'ը'գ մընան քօռ չը'մ, վեր ըրբաս էս դիւզումը կօխկէն քըցիմ:

4(102). ՋԻՀԱՆԳԻՐ ԳԱՅԻՆ

Թըխարեցէ Ջիհանգ'իր դային խը'լըն հացէն նիհէտ կերած մարթ ար: Մէհէտ շէնին խուխօնցան մինը մուտընաս ա, թա.

- Ջիհանգ'իր դայի, ժամը քանէ'սըն ա:

- Ժամը քըսանըն ա:

- Ա' Ջիհանգ'իր դայի, ժամը քըսանը հունց կիհի' :

Ջիհանգ'իր դային ասմա.

- Շան թուլա', պա Ջիհանգ'իր դայինը սըհաթը ըշտըղան կիհի' :

4(103). ԱԿՕՓ ԳԱՅԻՆ

Մի ուռթանա Ակօփ դային յը'ր ա կընաս, շծրէրը կ'իհնաս, տըսնաս` գ'իւլըին մինը կա վէչ: Վէր շատ շօռ ա կ'աս, քըթիննա չի, իւզիս ա էն մի թան էլ հանէ թօղ անէ, տըսնաս ա հի'նչ` ճօխտ գ'իւլընն մին վը'ննէն ա կ'էցալ: Մին օր էլ Ակօփ դային ուրաղավը խօտէրը յան-յան ա ընէս, վեր հըրցընէս ըն, թա հինչ ա լնլ, ասմա.

- Ուրաղէս ըմ շօռ կ'աս:

Էտ էլ վէչինչ, ամա վեր Ակօփ դային յեր ա իլնլ էշը, ք'էցալ էշին շօռ կ'ա, էտ ուժժէ մին տը'ղ ըսէլի չի:

4(104). ԿԷՍԱՆԸ ՅԸ'ԲԱՆ ԽՕԽԱ ԶԻ ԱՄԱՆ ԿԱՍ

Կ'իւրիւրիւր դային էրկու խօխա յա թուղէս, ք'իս կըռը'վ, կ'աս ա տըսնաս` էրկունը տը'ռած չծրք'ը: Կընգանը հըրցընէս ա, թա.

- Ա' կընէգ', յը'ս վեր ք'ը'ցալ ըմ, էրկու խօխա յա իլնլ մէգ, միհէնգ' չծրք'ըն ըն, էս էրկունը ըշտըղան ը'ն նմնլ յը'կալ:

Մարգուշա աքէրըն էլ, Աստուծ ա տուվալ, մին լիւզիլ օնար` օխծը պիւնան տիւս կօնար, մարթին թըքըթծհմնթ ա ընէս, թա.

- Ա' դն, կօնդըտ մօշավ անիմ, պա էն վեր Կէրչա կըռվավը վնրիհն նամակ ըս կ'իւրնլ, ամմէն մին նըմակըմըտ ինձ քաթցուն հէտ խըտտալ, ջան ասալ, պա էն հի'նչ ա, նամակըտ պըչպըչօրալ ըմ, հասէ էս վըսկըք'նը'իւլ տըղան նմնլ ա յը'կալ:

Կ'իւրիւրիւր դային մաթ ա մընաս, համ էլ թա.

- Ղօրթ' ա, Մա'րգուշա, նէրօղ կիհիս է', կանտուգյա ըստացած ըմ, մըննաս քըցնլ ըմ, դէ լ'ավ, պա էս մի'նը ըշտըղան ա:

Մարգուշա աքերը ըստըղավ-ընդդղավ ա ընգընէս, թա.

- Դէ էտ մինըն էլ էն վեր Բէռլինա նըկարըտ դարկալ ըս է՛, տիրնն ըմ ծօցըմըս քօն իլնն, ննմնն ա յըկալ:

Ըստըդ Կոնրոնրոնր դային խայինննմնիշ ա ինիս, թա.

- Ծէնըտ կըտըրէ՛, շան տըղու քա՛ծ, էն նըկարը վեր դարկալ ըմ, կէսանըս յըրըն ա լնն, կէսանը յըրան խօխա չի ննմնն կ'ասս, ա՛տէ, տըսնամ՝ էտ խօխան ըշտըղան ա:

4(105). ԱՆՉԻՊ Ա ԼՆՆ, ԻՆՔԸՆ ԷԼ՝ ԿԸՈ

Վալօղը փըսըկվէս ա, հընէ շէնա մի ախչիգ՝ ձեզիս պիրիս: Էք'սը դօրփէրը պըտըրիէս ա, թա.

- Վա՛լօղ, ննմին մատաղ, էտ ըխշըկանը անա փիս-փիս պէնէր ին ըսէս, հը՞, ախչիգ՝ ա՞ լնն, թա չէ՞:

- Ավէտ ննմի, դէ հինչ կ'ըէ՞ դիմ, միկա պինըցըրած ա լնն:

Ավէտ ննմին մանըն կըծէս ա, Վալօղէն ընջուկէն ընգընէս, թա.

- Սո՛ւս ըրա, Վա՛լօղ, սո՛ւս ըրա, հուվէր էլ հըրցընէ, կասիս՝ ախչիգ՝ ա լնն, ինք'ըն էլ՝ կըռօ:

4(106). ՓԸՍԷՆ ՀՕՐԸ ԳՕՈՒԸ

Վաղօ դային ախչիգ'ը մարթու վա տաս: Չըքէլննը հըրսանէք'ը ըսընսէլը խընամուն նըրիէտ դօղվօր ա կըպէս, վեր քըսան հօքա իվիլ պիրի վէչ հըրսանէք'. տըր'ըր խըրէգ՝ ա: Ախըրը, վեր մըկըռնէն փըսէն նըրիէտ կ'ասս ըն, Վաղօ դային դըրըրզէն ըռշին վընն ա կընասս, յըկածնէն հըմըրըտ, մին-մին պէց թուղէս: Վեր քըսանը թըմըմէս ա, դըրըրզան կըպէս ա, թա.

- Խընամնէ, տըղըմարթին խօսկը խօսկ ա, ասալ ըմ քըսան, ուրէմըս՝ քըսան, էլ տըր'ը չօնիմ:

- Ա տընա՛շին, քըսանըմինջինը փըսան ա, հունց թա՞ տըր'ը չօնիմ, փըսէն տըր'ը չինի՞լ:

Վաղօ դային կըզնըվէս ա, թա.

- Փըսէն հօրը գ'օռը, ինձ փըսա չի հարկավէր, ասալ ըմ քըսան, ուրէմըս՝ քըսան, պըրծավ, տըր'ը չօնիմ:

4(107). ՄԻՆ Ա՝ ՍԸՎԸՐԼԱԿԱՆ ՉԻ

Ղարաբաղ լ'ավ դուխտուրնէ շատ ըն լնն: Տահանցա մինըն էլ հնըրոնըրէցէ Շախմուրադյանըն ա լնն: Ամմա կօզի լ'ավ դօխտուր, շատ ա լնն ըսկուսօյ. ննպէցա ընէս վախտը ծըննշ վէշ մին դուխտուրու թուղը՛ցալ չի՝ մուտանա, հանցու վեր ձըրնն անա սըվըրէ վէչ: Մինակ մին թօրք դուխտուրու վա լնն թավ ընէս: Վեր հըրցըրալ ըն, թա ըտըրա խէ յա թուղէս, ասալ ա.

- Էս թօրք ա, վըխճար գատ ա, հիշկան ձեզիս ա՛ յէշի, մին ա՛ սըվըրլական չի:

4(108). ԿԻՄԵՐԿՈՒՃԷՑԷ ԱՆԻՍԱՆ ԳԱՅՈՒՆ ՍՈՒՏԵՐԱՆ

Իծծունումին քիվրն ար՝ ապրելի վերչը, էն ի մեր սը՛վ էծը քըթէս, էն էծը, լի՞, էն վեր տարանը իրը՛ք հէտ ծընէս ար, բըրիգադիրը յը՛կը, թա՛ նախագան ճէլլի ծէն ա տաս: Զը՛ցէ: Զը՛ցէ նի մըտէ կանցիլմարը, նախագան թա.

- Ա՛լիսան դայի, Մասկվայա հըռակ՛իր ա յը՛կալ, հընգէր Ըստալինը քը՛գ սըրօշնի ծէն ա տաս Կըրէմլը, ճէ՛լ ըրա պըրրաստվէ, հանցու էք՛նլց հըղէ ինիս:

Էս տընաշինըս հանց թայդի տուվավ, էլ հըսըրրէ վէչ, թա էծը մինչը՛վ վերչ քըթիմ: Բաշբօրտըս, գատըս յեր կալի, գալիփէ շալվարըս կը՛ցէ, խըրօմըվի սապօկնէս նի քըշէցէ, հըղէ իլի Հննորնիթ: Էք՛սը քը՛ցէ Հօրադիգ, ընդըղան էլ Բաքու... Ըտի մին շէփթանը յը՛տը հըսէ Ըստալինին կաթինէտը:

Դէ ին էլ ասիմ, վեր ըշտը՛դ բաշբօրտըս պըրավերկա յըն ընէս, կըրթիս՝ Կ՛իմրանկո՛ւճ, Ա՛լիսան, լիհա լօխ չէստ ըն տաս: Ա՛խըրը, հըսէ Կըրէմլը: Նի մըտէ տը՛սէ՛ Ըստալինը, օնքէրը վեր պէրած, շինէլը կը՛ցը, կազէթ ա կըրթիս: Վէր ինճ տը՛սավ, ունքամաչը յը՛տ քը՛ցավ, յը՛ր կացավ վը՛ննը կացավ, թա.

- Տու էծը տարանը իրը՛ք հէտ ծընըցընօղ Ա՛լիսանըն ը՞ս:

Ըսը՛ցէ՛ դա՛, տավարիշ Ըստալին, տակ տօչնը: Վէր ըսը՛ցէ տակ տօչնը, աշկէրը ճիրըկալից, մուտացավ ինճ խըրտից, թա.

- Մալադէ՛ց Ա՛լիսան, ըսկացալ ըմ, ամմա հըվըտացալ չըմ: Դէ միհէնգ՛ լօխ բիդի սըվըրըցընիս, վեր քու փորցըտ սաղ Մավէտավը մին տարածիմք՛:

Ա՛խըրը, էք՛սը հիշկան մը՛ծամը՛ծէր կար, վըհըքվէցէն, լօխճին էծը տարանը իրը՛ք հէտ ծընըցընէլը սըվըրըրրէ, յը՛ս խուարէցէ, ձըրնն Ծափ տըվէն, յը՛ս խուարէցէ, ձըրնն Ծափ տըվէն, վէրչըմըն էլ հընգէր Ըստալինը ինճ մէղալ տուվավ, թա.

- Հատէ ըտի, Ա՛լիսանէն մընան կալխօզնիկնէն քանէ կան, Մավէտ նիպաբէդիմ:

4(109). ԷՍ ՕՂՏԷՆ ԱՇԿԱՎԸ ՊԷՆ ՉԻ ԻՆԻԼ

Ալէքսան անին ք՛իս ա Իրեվան՝ թօնանը տօնը: Թօնանը կընէգ՛ը իրեվանցէ յա, լի՞, պիրիս ա կօփէ քըցիս, թա խըմին, չըքէլանը հացը տը՛ռնա:

Ալէքսան անին էտ կօփէլին յիշիս ա, ինքը ձըրնն քընէնք՛ ընէս.

- Ա՛րա, էս թա կինի յա, կինի չի, թա բնք՛մննգ ա, բնք՛մննգ չի, էս հինչ ա՞:

Ա՛խըրը, խըմէս ա, տօրըն ա կ՛աս: Էտ ջննիլ հարթնանը ծէն ա տաս, թա.

- Ապան քը՛տ մաստտա, էս պէնը շատ տօրըս յը՛կավ, մին գուրուշկա ածէ, պէր խըմիմ, թա չէ էս օղտէն աշկավը պէն չի ինիլ:

4(110). ՎԸԽՏԷՆ ՀԻՆՉ ՊԷՆԻ ՅԸ՞Ս ԻԼԱՆ

Մավխօզը կաթնէն պըլանը կըղըրէս չի, սավխօզէն դիրէքտըրըն էլ Հայրապէտյանըն ա ինիս, ռայկօմը ծէն ա տաս, ժողօվ ընէս, նըկաստօղութնն տաս:

Մին էրկու շէփտանը յը՛տը կըվէրը ըսքըսէս ըն փըշփըշալի կաթնը տալը, պըլանը դ՛իլիս ա, հննն մին պէն էլ իվիլ:

Հայրապէտյանը նի յա մընէս փիրման, մին կըվու մաշկ թըկէս, թա.

- Նաղա՛շ, էտ վեր միհենգ՛ կօրծըտ շիննլ ըս Քիրսա սարը, վըխտեն հինչ պենի յը՞ս իլնլ, լիհա նըկատօղութննէս ի՞ր յիշիս:

4(111). ՏԱՆԳԸ

Հնուդրնէթը՛ցէ մին տըղա բընական կ'աս ա, ք'իս սավխօզէն դիրէքտըրեն կօշտը, թա.

- Հընգէ՛ր Հայրապէտյան, բընակընը տանկիստ ըմ լնլ, ինք'ըն էլ սերժանտ, պըրծալ ըմ յը՛կալ, մին կօրծ տօ՛, անիմ:

Հայրապէտյանըն էլ յը՛տ ա տըռաս, թա.

- Բա՛լա, դէ մէր արտէրը հնլն տըրախտըրա՛վ ըք վըրէս, ամմա խօսկ ըմ տաս, լիհա առաչի տանգը վեր սավխօզը ըստանա, ք'ը՛գ ըմ տըլական՝ քըշիս:

4(112). ՈՒԹՈՒՄ ՏԱԼԸ

Ռայայօն շատ ութնի վա ըստընաս: Մին ջննիլ կընէ՛գ՛ ա կ'աս Հայրապէտյանէն կաթինետը, խընթրիս, վեր մին ութնի վէլ ուրնն տա:

Հայրապէտյանը տըրան վը՛ննան կուլօխ չըփէս ա, թա.

- Յը՛ս քը՛գ ութնի տըվօղ չըմ, ութնի տըվօղը իմ զամըս ա, ք'ի՛նի քը՛գ մին լ'ավ ութնի տա:

4(113). ԷԼ ՀԻՆՉ Ը՞Ս ՈՒԶԻՍ

Էրկու քուշպիգ'ը՛ցէ հաց ըն ուտէս, ըստօլէն էլ էրկու կոռօճ մէս ա ինիս՝ մինը մը՛ծ, մինը՝ կիճի: Էս հընգուրունցան մինը ծէրքը մըկնէս ա, էն մը՛ծ կըռօճը յօր ունէս, էն մինը ասմա.

- Պա համօթ չի՞, էտ խէ մը՛ծըն ը՞ս յօր կալնլ:

- Վէր տու ինիք, վէ՞րը յօր կուցիք:

- Կիճի՛նը:

- Պա դէ հանէ կիճի՛նը ըստօլէն, լի՞, յօ՛ր կալ՛, էլ հինչ ը՞ս ուզիս:

4(114). ԱՍՏՈՒԾ ՎԷՐ ՊԱՃՕՂ ԻՆՆԻՐ...

Մարյան աքօրը տըղան կըռըվ ք'ըցա՛վ, աքէրը ախտովիշ ըրա՛վ:

Ըսէցէն.

- Արխա՛յին կաց, Աստուծ պըհըլական ա:

Մարյան աքէրն էլ վէ՛չ տարա՛վ, վէ՛չ պէրա՛վ, թա.

- Ծը՛գ մատաղ, Աստուծ վեր պահօղ իննը, ուրնն մադար-գ'նուդնը Քըրիստօսէն կըպահար, Ըստուծու անա հարայ չի կա:

4(115). ԱՆԳՕՆԷՆ ՋՕՂԱԲԸ

Անդօն դային յը՛ր ա իլնլ էշը, մին կապուկ փննղ էլ շըլակալ, բուստանան յը՛կալ տօն: Շինըմաչա՛վը ընցընէս վախտը էն ըն լնլ մարթիք'ը պատէն տակէն նըստօտա՛ծ: Իսակը յը՛տ ա տը՛ռալ, թա.

- Ա՛նդօն, էտ փննղը խէ շըլակալ ը՞ս, հակ տըվիր էշին, տուվ էլ մաչին նըստիր, լի՞:

Անդունը թա.

- Էշը մէխկ ա, Ի՛սակ, համ էլ քու հինջ կօրծրտ ա՞, տու վէր տըրխընէտ հանալ ըս տիրնլ կօխկէտ, տէպէգ՛ նըստալ, յը՛ս ք՛ը՛գ պէն ը՞մ ըստ:

4(116). ԱՎԱՔ՝ ԱՍՈՒՆ ԲԱՔՄԱՉԸ

ԱՎԱՔ՝ ԱՍՈՒՆ ԺՈՒԼԻԳ՛ մարթ ա լնլ: Մէհէտ տարալ ա, թա թուրքէրըմը բնք՛մնգ ծախտ: Թօրքէրը վըհաքվալ ըն, սըքսալ վըրհավըր իք՛ օնէլը: Բ՛նրդնն ԱՎԱՔ՝ ԱՍՈՒՆ յէշալ Ա տը՛սալ՝ մին ըստակած մուկուն բիք՛մնգին մաշին: Մին թօրք յը՛տ ա տը՛հալ, թա.

- ԱՎԱՔ՝ ԱՍՈՒՆ, բո՞ւ ննդի:

ԱՎԱՔ՝ ԱՍՈՒՆ ի՛րնն կուրցուրալ չի, մուկնէն հնք՛վնն փըռալ ա, մէհէտ բիղէրավը քաշնլ, վը՛տ կալնլ, մին էրկու հէտէ լինգ տուվալ, թա.

- Փն՛ հ, փն՛ հ, փն՛ հ, բու դա գըզլարմուդ դը:

Թուրքէրան մինը մուտացալ ա, թա.

- ԱՎԱՔ՝ ԱՍՈՒՆ, յը՛ս էլ ըստ ըմ՛ քու բնք՛մնգըտ խէ յա ըստի համալ, տու մէլ ասէլ՝ մաշը գըզլարմուդ ըս քըցիս:

4(117). ՈՒՔԷԼ ԱՍՈՒՆ ԷՇԸ

Ուրէլ ԱՍՈՒՆ մին ախմադ էշ ա լնլ: Էս էշը ըշտը՛ղ էշու թըրէք՛ ա տը՛սալ, վը՛նն ա կացալ վը՛տ կալնլ: Ուրէլ ԱՍՈՒՆ ԱՍՈՒՆ ո՞ճնըմ կըզըզվալ ա, էշին վէր թակալ, համ էլ քընէնք՛ ըրալ, թա հունց անէ, վէր տըրա առաշը օնէ: Ախըրը, շատ մըթկէն դօնը ընգընէլանը յը՛տը փննդը քըթնլ ա. մին մը՛ծ թօրքա յա կարալ, մաշը թըրքավ լըցցալ, էշին վիզան կախ տուվալ, թա.

- Հնննդանէն մինը, դէ էնքան վը՛տ կալ՛, վէր գննիլնն տանէ:

Մէհէտ էլ տի ծըմակը ք՛իս վախտը շինըմաշըմը Ռուրէնը հըրցըրալ ա.

- Ուրէլ, էտ թուրքումը հինջ ա՞ էշին վիզան կախ:

Ուրէլ ԱՍՈՒՆ էլ թա.

- Կ՛օրէ յա, տուվալ ըմ՛ օտէ, հանցու կարէ Ռուրգ՛նննննն ճուրդուտուն պիղի:
Բըխցարն էլ յը՛տ ա տը՛հալ, թա.

- Աննրթննր Աստուծ, մունք կ՛ծրէ չօնիք՛, թա հաց թըխիք՛ օտիք՛, Ուրէլը էշին թուրքու-թօրքա յա կ՛ծրէ տաս, պա էս դնլօթուն ա՞:

4(118). ՀԻՆՉ ԸՍ Ա՞ՍԱԼ

Շնէք՛նըրը կ՛օղ ա լնլ, բանդիտ, լօխ նըստա լըղաճաք ըն լնլ տըռաս: Մէհէտ քըթցալ ա նախագէն շօփէրէն կօշտը, թա.

- Օք՛նլց ինճ բիղի տանիս Հննրնը:

Շօփէրըն էլ ասալ ա.

- Շնէք՛նը, դէ նախագէն աստ, վէր թօղէ, կըտանիմ:

Շնէք՛նը, տու Շնէք՛նը, շինէլին տական մին միտրանուց դնննն յա տնն կալնլ, համ էլ թա.

- Հինջ ըս ա՞սալ:

Շօփերին լողեն ճիր ա կըտըրալ, ըսքըսալ ա կըմկըմալը, թա.

- Շն'լք'նիր, մատաղ անիմ, պեն չըմ ասալ, ասալ ըմ՝ ժամը քանե՞սին կ'ամ տանիմ:

4(119). ՀԻՆՉԻՄ Ա՞ՔՈՒ ՊԵՐԱԾ ՀԱՅՔՏ Ա ՊԱՆԵՐԸ

Աղ ապան ք'ծինա մարթ ա լնլ, Մաքաղաթ հնսին՝ ք'ծինա կընեգ՝ ճուխ-տըքանուց հայ-հայը ք'ը՛ցած, վայ-վայը մընացած: Մէհէտ Մաքաղաթ հնսին թածժա հաց ա թըխալ, մին թածժա հաց, մէկէլ մին պիլիթ էծու պաներ յօր կալնլ ք'ը՛ցալ, թա Աղ ապուն նըստալ ընցընէ:

Աղ ապան էլ կըզնրվալ ա, թա.

- Մաքաղա՛թ, Մաքաղա՛թ, հինչիս ա՞քու պերած հացըս ա պաները, հա՛մ քու մարթըս վը՛ղ տը՛ռած, հա՛մ իմ կընեգ'ըս, լ'ալ ախճիգ՝ ը՞ս, յը՛ք կըլխընէս մին պերցու տինիք՝, նըր'նր ջան ըսէլալ, ջան ըսկընալալ ապրիք՝:

4(120). ԿԻՆԻՆ ԲԻԳԻ ՓՆԻԹՆԻՇԱՎ ԽԸՄԻՍ

Բուդդան դային օտօղ-խըմօղ մարթ ա լնլ: Ամմէն հանօրը տօնը ք'ինիլնլ մին կօլա կինի յա լնլ խըմէս, տէսան-տէնան էլ ուտէս, կըծիպօղուն կըտըրէս:

Մէհէտ էլ վեր ք'ը՛ցալ ա, զէմքուչը պերալ ա մին կօլա կինի, մին ճննթ հաց, մինէլ մին աման մածուն տիրնլ ըստօլէն, թա.

- Բո՛ղդան, մատաղ ինիմ ք'ը՛գ, ծր'նլ պեն չօնիք՝ ուտէլի, մին աղտիրնմծ էլ չի կա, թա լ'իհա կինուն կըլխէն օտիս:

Մաքալ տի յա ասալ, հանցու Բուդդան դային կինի չի խըմէ:

Բուդդան դայուն մըր՛վը կըծիմ, մին զը՛ռ աման փն'թն'լ ա ըրալ, կերալ, կինան խըմալ: Վերչըմըն էլ կօլան կըլխէն ա քաշնլ, թեվքալը պերանը սիրփնլ, թա.

- Ձէ՛մքուչ, աղտիրնմծը-գատը լօխ սօտ ա, կինին մինակ բիդի փն'թն'լալ խըմիս. կինուն մննզնն փն'թն'լըն ա:

4(121). ՀԱՏԷ ՏԻ՛

Իսակ դային դն'գ'ը՛խա մարթ ա լնլ: Մէհէտ Հն'դր'ն'թա կ'աս տը՛ղը մին վը՛սկէ սրհաթ ա քըքնլ: Դէ Իսակ դային հինչ ա՞ք զ'իդնս՝ սրհաթը հինչ ա: Տիրնլ ա ունջուկէն, տը՛սալ՝ չըխչըխկաս ա, ասալ ա.

- Հա՛, ըստըրա մին փուրացալ օնէ, ըստըրա փօրէն կըռը հարկալեր ա կըտըրցըրած:

Էտ սրհաթըս տիրնլ ա մին մը՛ծ քարու յըրա, մին ծր'նլ քար յըրա յը՛կալ, փըշըրթիք՛ա ըրալ: Ախըրը, տը՛սալ ա, վեր էլ չըխչըխկաս չի, թօղ ա ըրալ քըքնլ ծծօրը, թա.

- Հատէ տի՛, ըխարքէս չըխչըխկօցը վեր կըտըրէ, աշխարքըս դն'զօթուն կընզընէ:

4(122). ՀԻՏԼԵՐԷՆ ԿԸՌԿԸՌՕՑԸ

Հէյրան արբերը ընդհանրապես գլխաւորը քաղաք տըրսած չի լնլ: Սաղ վախտը շէնը-մըն ա կացալ, դաքըմըն էլ յէր իլնլ էշը, տարալ Հնդրնթ ճուղուպուր-գատ ծախալ, տեսան-տէնան իք՝ կալնլ, պէրալ յիթիմնէն պահալ: Սէհէտ էլ քըրգալ ա Փնլգնլի: Դէ Փնլգնլի էլ, Հնդրնթա յէշնծ, քաղաք ա, լի՞, Հէյրան արբուրը մաքը-դուքը կըտըրալ ա: Էտ էլ նէմէցին կըռվէն վախտըն ա լնլ: Յըրկալ ա շէնը, շէնին կընանուցը վըհաքալ կըլխէն, թա.

- Ա՛ կընանէք՝, էտ Հիտլէրէն կըռկըռոցը սաղ Փնլգնլվա յըրա յա, ախշի, շիհնը ըմ ասալ է՛, վէ՛չ ճօնդ օնէ, վէ՛չ պօճախ:

4(123). ՀՆԼԵՍԻ ԼԱՍԲՈՒՇԿԷՍ ԱՇԿԱՎ ԸՔ ՏՈՒՎԱԼ

Նվնք՝ մնին քըրգալ ա քաղաք, լնլսէրը տըրսալ, մընացալ մաք կըտըրաւծ: Շէնըմըն էլ էն վախտը լնլսը ըշտըղան ա՞. լամբ ա լնլ:

Ախըրը, Նվնք՝ մնին մին լամբուշկա յա իք՝ կալնլ պէրալ շէնը, թիւնվ պատալօկան կախ տուվալ, սաղ շէնը վըհաքալ, թա.

- Յըրկէք՝, յըրկէք՝ տըրսէք՝՝ ապրուստը հունց կինի:

Ըսպասալ ըն, ըսպասալ, լնլսը նի չի կացալ. դէ հունց նի՞ կէնա:

Ախըրը, վէր տըրսալ ա՛ պէն չի մննլ կ'աս, յըրտ ա տըրնալ, թա.

- Ծէր հօր ք'մլլան, հնլբնթ լամբուշկէս աշկավ ըք տուվալ, լամբուշկաս էրվալ ա:

4(124). ԱԼԷՊԸ ԷՆ Ա ՊՈՒԼԻԳՐԵՍԸ

Նվնք՝ մննլն ա Հըմասէն հըյըթնուն դաքըմը մին թուքու ծառ ա լնլ: Էտ ծառէն դմրդնն սաղ օրը կըռվալ ըն: Կօրծը հըսալ ա վնրթնթէղին:

Նվնք՝ մնին ըշկասպէց մարթ ա լնլ, քըրգալ ա վնրթնթէղին կօշտը, վնրթնթէղըն էլ ասալ ա.

- Նվնք՝, մին պօլիգ՝ խընըրցու յըրտօ, կօրծը քու օքտէտ կըտըրին:

Դէ Նվնք՝ մննլն մին պօլիգ՝ յըրը ըշտըղա յա՞: Յըրկալ ա տօն, մին ճաքած պօլիգ՝ փէյնավ լըցցալ, կուլօխը պատառ յըրտ ածալ, տարալ տուվալ վնրթնթէղին, թա.

- Էտ յըրը, հնլն պօլիգ՝ն էլ քըրգ փէշք'էշ:

Վնրթնթէղը պօլիգ՝ն պէց ա ըրալ, թա.

- Նվնքին Նվնք՝, հասէ մին թօխտ ըմ տաս, վէր թութէն քունըն ա:

Նվնք՝ մնին թօխտը յօր ա կալնլ, տնլս յըրկալ: Քըմակէն էտ վնրթնթէղը մանըն տակավըն ա տաս, թա յըրտան մէհէտ լըպըգտէ, յիշիս տըսնաս՝ մաչը փէյնը: Տնլս ա կ'աս ծէն տաս, թա.

- Հէ՛ Նվնք՝, էտ թուխտըմըն էն ա մին ալէգ՝ կա, պէր դնլգըցընին, էլլա տա՛ր:

Նվնք՝ մնին ծըծըղէս ա, համ էլ թա.

- Վնրթնթէղ, թուխտըմըն էն ա սըրվավ սիպտակէն յըրա կ'իրննծ, վէր թութէն ծառը իմըս ա, թուխտըմըն ալէգ՝ չի կա, ալէգ՝ն էն ա պուլիգ՝ըմը:

4(125). ՊԱԺԱԼԸՍԱՆ ՔՈՒ ՄԱՐ Ա

Հէյրան արուրը տրդան բրնական ուռուս կրնէ՞՞ ար պէրալ: Դէ Հէյրան արէրը հինչ ար՞նէ, հար՞ բրքրքրթծհմննթ ար ըրալ, հար՞ մնէտկ ար տուվալ, հար՞ էլ դրրադան էտ ըխչըկանը սրքսալ ար մէր լիւզիւն սրվըրցրնէլը՝ էս միւնը հաց ար, էս խընը՞ցէ յա, էս մէրան ար...

Մէհէտ էլ հառթնանը ասալ ար.

- Բար՛ա, տու խոււմօրը հու՛նցէ, յը՛ս միսրհաթ քի՛նիմ բօստանը ճիրիմ, կի՛ան:

Հառթնըն էլ կօզի լի՛ավ չի կուլօխ ընգալ, ասալ ար.

- Պաժարըստա, ար՛յա:

Ըստը՛դ Հէյրան արէրը խայիւնլմնիշ ար լմն: Մըթկըմը պաժըլըստա ըսէլալ քը՛րէցալ ար մը՛ծ թօռանը կօշտը, թա.

- Ծօրա, տու փայտօնալ Փիւզիւլի-գատ քը՛րէցած ըս, պաժարըստան հինչ ար՞, էն տափը մընացած դուրփուրակէնըտ ինձ ասալ ար՝ պաժարըստա:

Ծօրան էլ դմնլմնիւզ խօխա յա լմն, կուլօխ ար ընգալ՝ պէնը հինչըմըն ար, ամմա ասալ ար.

- Ար՛յա, էտ շատ փիս պէն ար, հմնչը՛վ ըրա, թա քը՛րէ՞ց հմնրալ-մարալ ար ասալ, ազգէտ-ծուպէտ մըռընէն տիւս կալմն, աժալ շընէրէն առաշկը:

Հէյրան, տու Հէյրան, հունցը շընէրէն կապիս, իւրմն պէց թօղիս, մին մունուտումը նի յա հրսնէս տօն, հառթնանը միզէրան փրռէս, էլ ըսէլի չի մընաս, վէր ըսէս չի.

- Պաժարըստան քու մար ար, պաժարըստան քու հմնր ար, պաժարըստան քու ազգըտ-ծուպըտ ար, քու օխտը պօռտըտ ար...

Ախրըրը, հիրիվանէրը կիաս ըն մաշը տաս, Հիյրանէն դրրադ քըշիս, համ էլ թա.

- Ախչի, Ծօրան խօխա յա, Ծօրան հինչ ար՞ գիդմնս՝ պաժարըստան հինչ ար, վէր քի՛նիս Հմնդրիւթ, ընդըդան հըրցըրո՛ւ, ընդը՛դ կըգիդմն:

4(126). ԱՎԱՔ՝ ԱՄՈՒՆ ԽՈՒՐՄԷՆ ԾԱՌ-Ը

Ավմնք՛ մմին առաշի կըռվավըն էլ ար լմն: 1916 թըվին վէր յը՛կալ ար կըռվան, Ավըստըրյա յիրգիրան մին կի՛ճի ծառ ար պէրալ իւրմնց բուստանըմը տընգալ, թա.

- Խուրմու ծառ ար, խուրմա յա յօր ընական, ամմէն մինը՝ էշու կըլխու մըչանք:

Տակը պիհնալ ար, ճիրնալ, փէյնը տուվալ, էտ ծառըտ պիցըրացալ ար տը՛ռալ մը՛ծ ծառ: Ամմա դէ քանէ տարէ ընգալ ար, վէշ մին խուրմա յէլ յօր չի կալմն, անջախ տըկըռօտան տիւս ար տը՛ռալ, սաղ հայաթը կալմն, նըստա յէլ շընավը՛տ ար լմն կիաս:

Ախրըրը, մին օր Ավմնք՛ մմնից տօն ծրիւշ տը՛րդա մին մարթ ար դօնաղ ընգալ, հըրցըրալ ար, թա էտ ծառը Ավմնք՛ մմին խէ յա հըյաթըմը տընգալ, Ավմնք՛ մմին ասալ ար.

- Խուրմու ծառ ար, տա հէտէ յըմ տընգալ:

Էտ մարթը ծըժաղալ ար, թա.

- Ա կրծնահնար, հինգ խու՞րմա, էտ շէթանաղաջու ջիւ ա, մէր շէնը էն ա տանա լըցցած:

Ավանք՝ անհին ծույնէրը վէր ա թակալ, ցակատը տիրանլ ծառը կըտըրալ, թա.

- Շան տըղու ա՛նդար, գ՛իդի, թա խուրմու ծառ չըս, յը՛ս էլ մընըցածէն մընան վը՛սկէ կըպիրի կըռվան:

4(127). ԱԼԾՎԷՆ ՅԸՂԸՊԱՏԱՌԸ

Սօնիշկին Միշին տասսը խօխա յա լանլ, մինին անըմը՝ Ալծ, մինինը՝ Շուրիկ, տի, լի՞:

Ավանք՝ անհուն ա Արիվիատ աքուրըն էլ խօխա չի լանլ: Էս Արիվիատ աքէրը ամսէն դծնըմ վէր խընը՛ցէ յա հարալ, մի յըղըպատառ ա ըրալ, տուվալ Ալծվէն. տըրա շատ ա լան սիրիս: Շուրիկըն էլ ա ծղանլ, ամսա Շուրիկին տուվալ չի:

Մէհէտ էլ էս Շուրիկը տո՛նս ա յը՛կալ շինամաչ, թա խաղ անէ, ըսկացալ ա, վէր Արիվիատ աքէրը քըշէրը մը՛ռալ ա: Շուրիկ, տու Շուրիկ, ուրխացալ ա, խընդըրուզի տալալ հըսալ ո՛ւրնաց տանը տակը, մօրը ծէն տըվալ, թա.

- Հէ՛ ժէնա՛, հէ՛ ժէնա՛:

- Ա տա՛փը մընացած, հինչ ա՞:

- Ժէնա՛, Ալծըն յըղըպատառը գ՛էթտը յէ՛, գ՛էթտը՛, Արիվիատ աքէրը մը՛ռալ ա՛, մը՛ռա՛լ:

4(128). ԻՄ ԱՊՈՒ ՏԻՐԻԳԸԼԷՅԿԱՆ ԸՄ ՏԻՆԻՍ ԿԸԼԽԸՏԱԿԷՍ

Հնուրո՛թա մէթադիստ ա յը՛կալ Պիլիթընուցա ըշկօլը, տանսին նըստալ: Ալծվէն յը՛ր ա կըցըրալ, թա.

- Ա՛սէ, տը՛սնամ՞ հավը մարթին հինչ օքուտ ա տաս:

Ալծն էլ ասալ ա.

- Ծու վա տաս, մէս ա տաս:

- Է՞լ հինչ:

- Էլ վէշ մի պէն:

- Պա տու կըլխըտակէտ հինչ ը՞ս տինիս, քօն ինիս:

Սաբալ տի յա ասալ, հանցու Ալծն ասէ պէրց, դէ պէրցին մաչին էլ հավան կույացած թէփուտ ա, լի՞:

Ալծվաք էլ տասսը խօխա յըն լանլ, պէրցը ըշտըղան ա՞ էտքան, ասալ ա.

- Յը՛ն իմ ասալ տիրիգըլէյկան ըմ տինիս կըլխըտակէս:

4(129). ՀԸՄԲԱՐԱԸ ԸՄ, ՏԸ՛ՍԱԸ՝ ՄԻՆԸ ՊԱԿԱՍ

Միշա դայուն տասսը խօխա յա նիս: Մին օր շէնը կինօ վա կ՛աս, խօխէնք՛ը ք՛իս ըն յիշիս, կ՛աս քօն ինիս: Քըշէրվա կէսին Միշա դային յը՛ր ա կընաս, տըսնաս՝ խօնցան մինը կա վէշ: Ք՛իս ա կըլուբավարէն յը՛ր կըցընէս, թա.

- Խօնցան մինը կա վէշ, հանրանք կըլուբուսը քունավ ա ընցալ, յը՛ք տօռը պէ՛ց:

Կըլուբավարըն էլ, թա.

- Միշա դայի, վէրըն ա՞:

Միշա դային կրգնրվէս ա, թա.

- Ա կրծանհանր, ըսկի գծրթնուն վախտը թամամ լուխչին ճինչիս չըմ, քօն իլնծ վախտը հունց ճինա՞նչիմ, լիհա կըլխըռնէն հըմբարալ ըմ, տը՛սալ՝ մինը պակաս:

Տօնը պիննս ըն, տըսնաս՝ Ալծն, ծերքերը կըլխըտակէն տիրնծ, ըսկամէյկին քօն իլնծ:

4(130). ՏՈՒ ՀՆՆՍՍ ՄԱԼԱՍՕՆԻ ՅԸՍ

Աղ ապան գավօղչի յա լնլ, գավօղը վէր տիրնծ՝ էն ա լնլ կըլխօգէն թօթէն արաղը քըշիս, շէնին խօխէնք՛ը յը՛կալ ըն, թա.

- Աղ ապա, արաղ տօ՛, խըմիք՛:

Դէ Աղ ապան էլ ննգնլն-մննգնլն մարթ ար, լի՞, մարթա մին պատառ արաղ ա տուվալ, թա.

- Շան թուլէ՛ք՛, դէ կըրէս ըք՝ խըմը՛ցէք՛, ըսը՛ցէք՛՝ Արարատ:

Տահանց մաչին մին կիճինը իլնլ ա՝ հէնգ՛-վէց տիրը՛կան, ինք՛ըն էլ ա արաղ ծօնլ:

Աղ ապան վըռըկըլխէն յէշնլ ա, թա.

- Չէ՛, ք՛ու մատտա, տու կարէլ չըս, տու հնլն մալասօննի յըս:

4(131). ԻԼԹԻՀՆԼ ԿՈՒԼՕԽ Ա ԸՆԳԱԼ

Նուրի աքերը մին հավու վը՛րցակ ա մուրթէս, տէսան-տէնան էլ շինիս, քիս Բաքու՝ տննք՛իւրը տօնը: Տիքի՛րակէնըն էլ թննգա հառթն ա, ինք՛ըն էլ՝ ուռուս: Վէր քօն ըն ինիս յը՛ր կընաս, տննք՛իւրը ըսէս ա.

- Նուրի, դէ էտ հավըտ մին լ՛ավ շինըվարի մա՛չի, հանցու կօրծա կ՛ամ, օտիք՛:

Կընգանըն էլ թափշուր ա ընէս, վէր Նուրին պըրինճ ա ինգլնկան, մըխաշառ, չուրըցըրած կընանչի, ասը՛դ, թիլ, վէրչը, լի՞, հինչ վէր հարկավէր ա հավը մըչիլի հէտէ:

Տննք՛իւրը վէր տնլս ա կ՛աս տանան, Նուրի աքերը լիհա ինգիս ա՝ էտ ուռուսէն ասէ՝ պըրինճ-գատ պէ՛ր, էս ախչիգ՛ը լօխ պիրիս ա տինիս քըշտէն: Ամմա տննխտը՛դ չի պիրիս: Դէ Նուրի աքերը ռուսօվար գ՛իղնս չի, հինչ ա՞նէ, մանըն տինիս ա ինգվին, ծերքը ըսքըսէս թրփրհարէլը, ինգնլն տուս ունէս, աշկերը կօշ ըծէս, յանի քի տննխտը՛դը կէրէ, ինգնլն էրից: Էս ախչիգ՛ը կուլօխ ա ընգընէս, տննխտը՛դը պիրիս:

Ախըրը, վէր տննք՛իւրը կօրծա կ՛աս ա, Նուրի աքերը ճըկատան պըչիս ա, թա.

- Կըլխավըտ շօռ տամ, Թէ՛վան, լափ լ՛ավ ախչիգ՛ը ըս ծօնլ. վը՛ննէրը՝ քըշըված ծուվէն, ջանը՝ օխլավ, բօյը՝ տինջիրի, ինք՛ըն էլ, բա՛լա, կօզի ուռուս ա, ամմա մէր չնըրիւթա ինգնլն լ՛ավ էլ կուլօխ ա ընգընէս. լիհա մանընս տարալ ըմ տիրնլ ինգվիս, իըրիհնլ կուլօխ ա ընգալ, վէր տննխտը՛դը ըմ ինգիս:

4(132). ՊԱՏԱՌ ՇՕՐՇՕՐ Ա

Յաշա նմին քիս ա քաղաք՝ խընամուն տօնը: Խընամէն էլ դէ հինչ բի՞ղի անէ, հիգէրանցը մին տըրէն հանէրը յը՛կալ ա, պիրիս ա տէսավ-տէնավ ըստօլը

լրանէս, հնչումն չօռնի իկրա յէլ ա տինիս: Յաշա մամին, ախէր չօռնի իկրա ըշտընդ ա՞ տրէսած, գ'իդմնս ա, թա մօշավ վարէննի յա, մին քրթօլ յօր ա ունէս, տրնէս պէրանը, տըսնաս՝ աղի, յը՛տ ա տըռաս ըխշըկանը ըսկէսվօրը, թա.

- Խըննա՛մէ, մօշավ վարէննիտ, պէն չօնիմ ըսէլի, լ՛ավ ըս իփննլ, ամնա մին պատառ շօրշօր ա, հանց ա շիլ ըս ընգալ, պիսուկէն մավնագ աղ ածալ:

4(133). ԻՍԱԿ ԳԱՅՈՒՆ ՊՈԼԻԳ՝ ԿՕՏՐԷԼԸ

Ուբէլ մամին ձուգիս ա շինըմաչըմը Իսակ դայուն խուսընէ, յը՛տ ա տըռաս, թա.

- Ի՛սակ, ըսկացալ ը՞ս, ըսէս ըն՝ վէր ըստաքանը փիսիվէր տինիս, հինչավ ձուգիս ըս՝ թըխէ, կարէլ չըս կօտրիս:

- Կարօղ չի պըտահէ:

- Ա՛րա, չէ յէ՛, վօգդուխը ընգընէս ա տակը, էլ կըրէս չըս կօտրիս:

Վէր շատ ըսպօր ըն ընէս, Բուդդան դային տաս ա մաչը, թա՝ մննրջ յը՛կէք՛:

Մին չէրթվէն կինավ մննրջ ըն կ՛աս, ըստաքանը փիսիվէր տինիս, Իսակ դային քարէն ռօքը յօր ա ունէս, թա յըրա կ՛ա, մին էլ մըթկավը ընցընէս ա, վէր լ՛ավ կինի՝ ք՛ինի գ՛ումփուլը պիտի: Ախըրը, ք՛իս ա տօն, ձուրնն մին էրկու փութանուց գ՛ումփուլ ա ինիս, պիտիս, պիցըրընէս յըրա կ՛աս, ըստաքանը զիլբա-զիլբա յա տըռաս: Գ՛ումփուլը վէր ա քըցիս, համ էլ թա.

- Ո՛ւբէլ, վէր թըխօղէն կուռումը ինիս ա, գ՛ումփուլըն էլ էրկու փութանուց ա ինիս, ձուգիս ա վօգդուխ չի նի մընէ տակը, առռէ Աստուծ նի մընէ, օքրօթ չի:

4(134). ԱՐԷՎԸ ԿԸԾԻՄ ԸՆԳԻ ՓԸՍԷՆ

Բուդդան դային բիդի ք՛իմննր խընըմախօս: Զընէնք՛ ա ընէս, թա հինչ տանէ, հինչ չի տանէ, ախըրը, փննդը քըթիննս ա: Ո՛ւրնուգ՛ննը, վէր վըննըխաղուցը կըտըրէս ա, նի յա մընէս հանօրը բաղը, մին ճուվարան խաղու քըղէս, հօրը-մօրը նիհէտ յօր ընէս ք՛իս:

Հանէրը վէր խաղուն տըսնաս ա, խըլլն ուրխումնաս ա:

Էք՛սը վէր յը՛ր ըն կընաս, կընէգ՛ը թա.

- Ա՛ մարթ, էս լ՛իհա լ՛ավ ա, ք՛ինի՛, մին ճուվարան էլ մէր բաղան ճօկէ պէր, մըկնիք՛, հանցու խօխէնք՛ը ծըմըռահան ինիս:

Միրգօն ապան ք՛իս ա բաղը, քուռուփէշման յը՛տ տըռաս կ՛աս, թա.

- Ա՛ կընէգ՛, մըրը՛վը կըծիմ ընդի փըսէն, թօղալ չի գննմնթ քաշիմ, յըրկէ ինք՛ը ճօկալ ա, պէրալ:

4(135). ՓԸՍԷՆ ԿՈՒՌՈՒՄԸ ԲԷԳԸ ԻՆԻ

Հանէրըն ա փըսան հաց ըն ուտիս: Փըսան տէնակը յօր ա ընիս, պանէրը կուտըրիս:

Հանէրը յիշիս ա, թա.

- Մարըտ մըռնէ վէչ, պուղվատէ տէ՛նակ, տըս հունց ա կըտըրիս, է՛:

Փըսէն ք՛ը՛փէն նի յա կ՛աս, ըսիս ա.

- Հանէր, տէնակը-գատը տէրտակ ա, փըսէն կուռումը բէղը ինի, փըսէն կուռումը:

4(136). ԹՆՁԱՆԱՄԻՇ ԸՄ ԸՆԻՍ

Ըլբըղը՛ցե Վալօղ դային օտօղ-խըմօղ, ք՛եփչի մարթ ա լնլ, ինք՛ըն էլ դավալ: Տարանը մեհետ կընգանը թըկիս ն լնլ, հըղե տինիս հնրանց տօն, մին էլ սուփ-րնա-սեղան շինիլ տաս, գոռնավ-գատավ ք՛իս յըտ պիրիս:

Քըվօրը խօխենք՛ը հըրցընիս ըն, թա.

- Դա՛յի, էտ խե ամմեն տարե տի յը՞ս ընիս:

Վալօղ դային ասմա.

- Դային ծըզ մատաղ, առաչինը՝ կընգանը բեղը դաթըմը թակիս, վըր աշկը օնքան պիցըրանա վեչ, էրկունջինըն ալ՝ հինչ փի՞ս պեն ա, ամմեն տարե կընե-գ՛ըս թննվնմիշ ըմ ընիս:

4(137). ՇԱՏԳՒԴ ՀԱՐԹՆԸ

Մին ըսկետուր ա ինիս՝ պ՛նլ հըմբարօղ: Էս էգգանան տաշտեն հացը ճօխտ-ճօխտ հըմբըրիս ա: Հարթնանը մինը կըլխըպահե յա ինիս, շատգ՛իղ, էտքանըտ գ՛իղնս ա, մըտքումը թա.

- Կուլօխըտ թաղիմ, մուք էլ ճօխտ-ճօխտ կօտիք՛:

Ըսիս ա պըրծընիս, տաշտան մին ճօխտ հաց կ՛ուղընաս, էն մին հարթնանը նըհետ ծըծըղելավ, ըսկեվօրը ուշունց տալավ, հացան պիթոի տաս:

Մին օր ալ ըսկետուրը մին նմնլ ա ընիս. ախեք հացը ճելլի յա՞ պըրծընիս: Պիրիս ա ք՛նքն, կըթնահունց թըխիս, ըծիս տաշտը, կուխկերքավըն էլ մօխեր շաղ տաս, ինք՛ը ք՛իս բօստանը: Շատգ՛իղ հարթնը էտքանըտ կըլխու վա ընգիս, էշին նըստիս նի մընիս ներքե տօնը, ք՛նքն-գատը յօր ունիս, հա՛յղա: Ըսկետուրը կ՛աս ա էշին վընընըտքերը տըսնաս, թա.

- Վեչ մուհա՛լ, էշըն ա մեր տանը կ՛օղը, յըս ալ խը՛ղճ հըրթներես ըմ դանամիշ ընիս, մե՛ղա ք՛ըզ, Աստուծ, մե՛ղա ք՛ըզ:

4(138). ԿԷՍԱՆԸՏ ՎԷՐԸ ՇԾՐԷՐԸՏ ՀԱՆԻ

Չառի աքերը ք՛իս ա դուխտուրեն կօշտը, թա.

- Դօխտուր, մատաղ ինիմ քը՛զ, էս նըղ-նըղ տըղերըս հնլլօռեզ՛ ա տնես յը՛կալ, հինչ ա՞նիմ:

Դօխտուրը ասմա.

- Ա՞գի, կեսանըտ վերը շծրերըտ հա՛նե, տըսնամ:

Չառի աքերը էտ վեր ըսկընաս ա, փըրփըրիս ա, սմսերը քըցիս բալինցան, թա.

- Իզ մատաղ ինիս տու, ք՛ծփննզ՛ շօ՛ն, յը՛ս ըսկի մեր Առաք՛ելին քըշտին կեսանըս վերը շծրերըս հընիս չըմ, քու քըշտիտ բեղը հանի՞մ:

4(139). ՀՕ ՍԱՄԷՐԸՍ ՔԸՑԻԼԱՆ ՉԸՄ ՍԱԳ ՇԷՆԸ

Մին ջննիլ կընեզ՛ ք՛իս ա հնրանս տօն, վը՛ր մըթնիս ա, յը՛տ ա տըռնաս, թա կ՛ա, հըղեննի մին խըմած մարթ փըռնիս ա, թա.

- Յա՛ բեղը պեցո՛ւր սմսնմվ յըրք ասիս, յա՛ ալ բեղը իզ նըհետ սիլի-բիլի անիս:

Արցախի բանահյուսությունը

Ախրըրը, վըր կ'ասա ա տօն, մարթը հըրցընիս ա, թա խե յըտացալ ա, պըտմիս ա, թա.

- Պա սաեղ չը'ս, ըստի, ըստի, Դծրնից ծծրմվը կ'ասա տըղը էն տափը մընացած Ակուփը խըմած ծերքաս փըռալ ա, թա՝ յա՝ յըրք ա՛սի, յա՝ իզ նըհետ սիլի-բիլի ըրա՛:

Մարթը ըսկընաս ա, թա.

- Հը'օ, հինչ ը'ս ըրալ, սիլի-բիլի յը'ս ըրալ:

Կընեզըն էլ թա.

- Մօխերըս կըլխիտ, պա հինչ ը'մ ըրալ, հօ քըշերվա կեսին սմսերըս քըցիլմն չը'մ սաղ շենը:

4(140). ԱՇԿԸՆ ԷԼ ԸՆ ՀԱՆԱԼ

Շինըմաչըմը վըհաքված գնրնից ընելիս ջիհիլնէն ձեզիս ըն Կ'նըք'ի ապօրը խուսըցընիմ: Տըրանցա միմը ըսիս ա.

- Կ'նըք'ի ապեր, աշկըտ լի'սի, յըրկե ժուղօվըմը հարթնանըտ կամսամօլ ըն ասկըցըրալ:

Կ'ուք'ի ապերը վե՛չ տընիս ա, վե՛չ պիբիս, թա.

- Աշկըն էլ ըն հանալ, թմազմ հարթնը հինչ կօրծ օ'նի ժուղօվումը, վըր հնլմ կամսամօլ էլ ասկըցընիմ:

4(141). Լ'ԱՎ ԾՈՒՐ Ա, ԱՄՄԱ...

Միմը ք'իս ա Իրեվան՝ տըղէն տօնը: Նի յա մըննէս տուվալէտը, գ'իղմս ա, թա ախպիւր ա, մին լ'ավ ճիւր խըմէս. դէ Իրեվանա ճիւրըն էլ, Աստուծ ա տուվալ, սառու պատառ:

Ախրըրը, ձըրգ'օնէն վեր տըղան կօրծա կ'ասա ա, տեսան-տէնան ուտէս ըն, քաք ընէս, հնրը յը'տ ա տըռաս, թա.

- Ապան մատտա, ծեր ճիւրը խե լ'ավ ճիւր ա, ամմա ըխպիբին ակնը շատ ա խօր, մին ուստա պե'ր, պատառ պիցիբըրո՛ւ:

4(142). ՀԱՐՅԷՐ ՏՈՒՎԷՔ՝ ՊԱԳԱՍԽԱՆԻՄ

Ակուփը ք'իս ա կօխկե շենը՝ տըղէն հետե խընըմախօս: Դէ տըղան էլ, հինչ կ'ը'ղիք՝, մի կաթ խըլքան յօրղա յա ինիս:

Ակուփը տըղէն մի լ'ավ տմս ա տաս, թա՝ վեր ըստի հըրցընիմ, ըստի կասիս, վեր ասին՝ էս պէնը հունց ա ինմն, ըստի կասիս, ախրըրը, հունցու մղմթ ա:

Վեր տը'ղ ըն հըսնէս, նըստէս հաց-պէն ուտէս, հըրթնըցուվէն հնրը ասմա.

- Ա'կուփ, ըսկի փը'սան պէն չի ըսէս:

Ակուփէն տըղան կ'իբմիտըկէս ա, թա.

- Հանէր, յմնի պէն ը'ս հըրցըրալ, վեր պէն ասիմ, պաժալըստա, հարցեր տուվե՛ք՝, պաղասխանիմ:

4(143). ՍԱՂ ՎԱԽՏԸՆ Ա՞ ԿԻՐԱՆՆԻ, ԹՎ ՄԸ՞ՌԱՄԾ

Քրդաքան մին մարթ ա յըկալ շէնը՝ ժողով, վերչըմըն էլ մին անկիթր պէն ասալ:
Գուրգէն դայուն քըրէփը յըկալ ա, մուտացալ ա, թա.

- Բա՛լա, էտ հուվ ա՞ կիթրնիլ:
- Մեվակըն ա կիթրնիլ:
- Մաղ ա՞, թա մըրէ՞ռած:
- Մըրէ՞ռած ա:
- Մաղ վախտըն ա ա՞ կիթրալ, թա մըրէ՞ռած:
- Մըրէ՞ռած:

Գուրգէն դային մընացալ ա մաթ մընացած, համ էլ թա.

- Շան տըղէտ է՛, վէր մըրէ՞ռած վախտը տի պէն ա կիթրնիլ, տըրէ՞ս սաղ վախտը հինչէր կինի կիթրնիլ է՛:

4(144). ԷԼԼԱ ՀԻՇՔԱՆ ՈՒԶԻՍ ԸՔ, ԽԸՄԸ՛ՑԷՔ՝

Օհան անմին օտոդ-խըմօդ մարթ, տըղան էլ ղըրնն անա բէշ-բէթնը, տըրնէս ըն, թա կըլխօզէն զըվօդէն ղըրննց թօթէն արաղը քաշին: Հժըր մուրթէս ըն, խըրավածը քըցիս, լիհն յըկած արաղը կըլխըվէր ընէս:

Զավօդչին տըսնաս ա, վէր տի քիհնի, պէն չի կույունական, յըրէտ ա տըռաս, թա.

- Օհան, տու ինիս, քա հօր հանգիստը, թօղէ մին էրկու լիտըր կըլխօզէն շըհաղը յօր օնիմ, էլլա հիշքան ղըզիս ըք, խըմըրէ՛ցէք՝:

4(145). ՏԱԿԷՏ ՊՕԺԿԱՆ ԻՄԸՍ Ա

Ռայօնան մարթ ա կիսա շէնը՝ լէկցյա կարթի: Ժուղօվուրթը տափէն ծըրը-պատակ նըստէս ըն, մինըն էլ մին պօժկա յա պիթիս, վէր էտ մարթըն նըստէ:

Վէր մին խիլլն ընցընէս ա, ժուղօվուրթը լօխ զիլըռնէն տարած, յըրէր ըն կընաս քիս տընէրը, մընաս ա կընդըլակ մին մարթ:

Լէկցյա կարթօղը ասմա.

- Հնըրնթ քըրզըրէտէ իմ լէկցյաս ինտէրէսնի յա, վէր տու մընացալ ըս:
- Էտ մարթըն էլ, թա.

- Չէ յէ՛, էտ տակէտ պօժկան իմըս ա, կընաս ըմ պըրծընիս՝ տանիմ տօն:

4(146). ՀԱՍՏԱԳ ԳԻԳՆՍ ԶԸՄ

Փալչի Ասլանը նի յա հըսնէս շինամաչ, թն.

- Տա հօր գ՛օռը, միհէնգիս հնըրնը կի՞նլ մէր տանը կըլխավը ընցէն:

Շէնին մարթիքը ծըծաղէս ըն, թն.

- Մէր շէնըմը կի՞նլ չի կա, տու հնըրնըրը ըշտըղան տըրէ՞սէր:

- Հնըրնըրը վէր ինի վէչ, իցցունը կիննը:

- Տի պէն չինիլ:

- Իցցունը չէ, լն մի քըսանը կիննը:

- Կարօղ չի պըտահէ:

- Չօրսը նաղըր տըրէ՞սալ ըմ:

- Հրվրտաս չըք:

Ասլանը կըլօխը քաշ ա քըցիս, քնն.

- Դնկըն ասած, միներ տընսալ ըմ, ամմա հաստադ գիդնս չըմ՝ կ'նկ ա լնն, քա շօն:

4(147). ԱԽՉԻՊ, Ա, ԱԽՉԻՊ, Ի՞, ԸՍՏԸՂ ՊԻՐԻՐ

Մարյան աքօրը հառհնանը ցավը փըռէս ա, շէնան տընէս ըն Հնկըրնկթա քալնիցան, մի տըղա յա պիրիս: Մարյան աքէրը հնկըրնկթան ճօկ ա մուրթէս, հավէն վըրցակը ճօկ, քիս զիրավ ընցընէս, հնկա հառհնանը հէտէ յէլ մի լ'ավ պաղարկա յա նկք՝ ունէս: Մի քանէ տըռան յէտը էս հառհնանը էլլա յըն տընէս Հնկըրնկթա քալնիցան, էս դօննկմը մի ախչիգ՝ ա պիրիս:

Մարյան աքէրը վէր ըսկընաս ա, զանգ ա տաս հառհնանը, քնն.

- Քու հնր քաղիմ, ախչիգ՝ ա, ախչիգ՝ ի՞, ըստընդ պիրիր, հօր ըս ք'էցալ տնկս յընկալ Հնկըրնկթ:

4(148). ՎԱԽՏ Ա ԿՐԼԱԿԱՆ...

Ալիսան դայուն չօրք՝ տըղա յա ինիս: Առաչի իրընքէն կըրթըցընէս ա, դըրկէս քըղըքնէն, ամմա չօրքիցիցինին ըսկի ըշկօլ էլ չի քըցիս, կ'առնէրը առաչըն ա ընէս, քա՝ տար պահէ:

Ուրէրան մին օր էս խօխան հօրը նկստը կըտըրէս ա, քա.

- Ա՛պա, խէ լօխ կարթնկ ընն, յըն կըրթիս չըմ, յըն էլ ըմ նկզիս քիցին ըշկօլ:

Ալիսան դային խուսկու տակ չի մընաս, ասմա.

- Ծէնըս կըտըրէ՛, շան տըղա՛, վախտ ա կ'ըլական՝ մին անկ'ըրազ'էտու մըհար գ'նկլնն յըն քըցիլնկան:

4(149). ՍԻՐՓԻՄ ԸՍՏԻ ԿՆԻՉԱԾԸՄԸ

Արտնկըն քըշէրավ քիս ա բաղը, կընգանըն էլ ըսէս, վէր կ'ումը սիրփի:

Կօրծա կ'աս ա, քա

- Կ'ումը սիրփալ ընն...

- Հա՛:

Նի յա մընէս կ'ումը, տըսնաս՝ յընխտուտ, կըզնըվէս ա, քա.

- Պա յըն սիրփիմ ըստի կ'նկզածըմը...

4(150). ԸՍՏԸՂ ՇԱՏ Ա Լ՛ԱՎ

Մին անիրըն մարթ քիս ա շէնը՝ պարիկամէն տօնը դօնադ: Պարիկամը ըտըրա լ'ավ պաղէվ ա տաս: Մին շէքաթ ա աս կընաս, էրկու շէքաթ, էս դօնադը ըսկի քիցինի հէտէ պէն չի ըսէս, տընդան տըմըրհան չիցիս: Ճարը կըտըրած պարիկամը քա.

- Պա տու կընգանըտ, խօխօցըտ կարօտը քըշիս չընն:

Էս անիրընըն էլ յընտ ա տըռաս քա.

- Էն էլ հունց ընն քըշիս, մին քնհըրըր քիցի անիմ, խաբար դարկիմ, նկրաք էլ կ'ան. ըստընդ շատ ա լ'ավ:

4(151). ՀԱՎԸ ԻՓԻԼԸ

Քրդաքան շենը հարթն ըն պիրիս: Էս հարթնը ըսկընաս ա, վեր հավեն փորը լըցնէս ըն, իփիս: Մի օր էլ պատրօնը ըսէս ա.

- Բա՛լա, մի վըրցակ կըմօրթիս, մաչիս, հանցվեր ձերձեգձեցնը օտիք՛:

Ալլադադօննն հարթնը, վըրցակը մուրթէս ա թիփռէս, առանց փորը տնն տալի՝ քըցիս դըզդանը, իփիս: Վեր նըստէս ըն, թա հաց օտին, պատրօնը յօր ա ընէս, վեր հավը կըտօրէ, տըսնաս՝ փորը թիլնվ կարած չի, ասմա.

- Ա՛ հարթնը, էս պա հավեն փորը հունց ը՞ս լըցցալ, վեր կարած չի:

Հարթնըն էլ թա.

- Ապա, ըսկի տնն ը՞մ տըվալ, վեր լըցնիմ:

4(152). ԽԷՔՕՌ ՌԻՕՄ

Կ՛նըքի դային յեր ա ինիս գ՛նլմնսին, թա թօռնանը հը՛տէ գ՛նլմնս քաղէ, վեր ընզընէս, կուխկըճադերը կուտուրտէս: Շիմացէք՛ վըհըքվէս ըն, Մակիչը յը՛տ ա տըռնաս, թա.

- Կ՛նըքի, լ՛ավ ըս պըրծալ, լ՛ավ ա կըլօխըտ թըխալ չի քարէն:

Կ՛նըքի դային նըդընաս ա, թա.

Մակիչ, էլլա սըքըսը՛ցէլ, խէ քօռ ու՞մ:

4(153). ՊԸՐԾԱՎ

Հիրը՛վանը կ՛աս ա, թա.

- Մա՛յի, էշըտ ի՛գ տօ, ք՛իցիմ ճեղաց:

- Էշը հունց տա՞մ, էշը էն ա յըղէ:

- Գօրմի քա հօր, հանց պէն կասիս, իփննծ հավեն ծիծաղը կըկ՛ն, վըրց էշը յըղէ կիցի՞:

Մային տըսնաս ա, վեր հիրը՛վանը շատ ա իրկընցընէս, կըզնըվէս ա, թա.

- Էշը իմըս ա, էլ թա վըրց ա, թա էք՛ ա, վեր տաս չըմ, յըղէ յա, պըրծա՛վ:

4(154). ՄԷՐ ԽԱՇԻՆ ԾԻՐԻՆ ԾԻՐԻՆ ԾՆԻՐԸՆ Ա

Մինը խաշ ա քըցիս, ծէն տաս հընգերէն, էս հընգերըն էլ ձերան հընգերէն ա հննմէցէք՛ ընէս, էս էլ՝ ձերան հընգերէն:

Վեր նըստէս ըն, թա խաշ օտին, էս վերչի հընգերը մին քըթօլ տընէս ա պերանը, տըսնաս՝ թնննըզ իփննծ ճնըր ա: Տընատը՛ռնը յը՛տ ա տըռնաս, թա.

- Էս խաշ չի, էս հինչ ա՞:

Տընատարը հըրցընէս ա, թա.

- Տու հու վը՞ս:

- Քու հընգերէտ հընգերին հընգերըն ըմ:

- Դէ էս էլ մեր խաշին ճիրին ճիրին ճնըրըն ա, էլ հինչ ը՞ս նըզիս:

4(155). Լ՛ԸՀԱ ՏԻ՛

Տուղըցէ Օհան ննմին բօյավ-բուսաթավ մարթ ա իլնվ, աշկըն էլ շօր, վեր կընգա յիշիս ար, տը՛ղն ու տը՛ղը հիլիս ար:

Մեհեա էլ ք'իս ա մի շէն, տըսնաս՝ մի հնրի-փերի բանդընը նըստած: Աշկը փըռնէս ա, մուտընաս ա խուսընէս, էտ կընէգ'ը ջօղաբը տաս չի: Օհան անմին ք'ըփիին փիս նի յա կ'աս, մի յըփք ա սըզըցընէս, ըսէս:

Գ'ըռանա մէլ, անթա'նամ խանըմ,
Ք'էգ նըման շատէրըն ըմ տըփսալ մէյդանըմ,
Ամմա միհէնգ' տանը նըստած
Չըխարակ ըն մանըմ:
Էտ կընէգ'ը վեր ըսկընաս ա, տըփդան լօք ա տաս, թա՝ հի'նչ:
Օհան անմին էլ, թա՝ լ'ըհա տի՛:

4(156). ԸՐԽԸՅԻՆ ԿԱՅ

Վեր կ'աս ա թօռանը մարթու տալի վախտը, տատը ամէն օր կըլխէն խըրատ ա կըրթիս:

- Յէշի հա՛, լ'ավ հառհնը կինիս, նըմուսավ կինիս, հանց հըռհնօթուն կանիս, վեր լօխ մաննավ նըհաշ տան:

Վեր շատ ըսէս ա, թօռը յըփտ ա տըռնաս, թա.

- Ա՛յա, ըրխըլին կա՛ց, ինձ էնքան լ'ավ ըմ պըհըլական, վեր մինչէվ տարէն պ'ըլծըրէլը կ'ըլական ըն քէգ էլ ծօղին:

4(157). ԸՍԿՈՒՊՕՅ ՔՕԼԱՆ

Ղարաբաղ ըսկըպօյ մարթիք՛, կընանէք՛ էլ ըն իլմը: Տըրանցանա մինըն էլ տուղըցէ Քօլան ա իլմը: Իգէն էգզնդնն տընէս ա իլմը բըզարընը ճուղուպուր ծըխէս: Էնքան ա իլմը ըսկըպօյ, վեր տըսնաս ա իլմը՝ ճուղուպուրը պատառ ծանդըր ա քըշըռալ, մինը մաչան կէս ա իլմը ընէս, կէսը յօր ընէս:

4(158). ԸՍՏԻ ՀՈՒՐԸՍԱԹ ԷԼ Ա ԻԼՄԼ

Ըստալինին ժուղօվուրթը շատ ըն իլմը հըրգէս, կօզի նըստա վըխէս էլ ըն իլմը: Տօղ մի մարթ ա իլմը, էտ Ըստալինին նըկարը տանը պատան կախ տուված ա իլմը պըհէս: Ութանան կընգանըն ա խօնցը յօր ա իլմը ընէս, ք'իս նըկարէն ըրշին սըմիռնա վըփնը կընաս, թա.

- Պարլ'ու, հընգէր Ըստալին:

Ո՛ւրո՛ւզ'ընըն էլ էլլա կընգանըն ա խօնցը յօր ա իլմը ընէս, ք'իս, թա.

- Պարի քըշէ ը, հընգէր Ըստալին:

4(159). ՔՐԷԶ ՉԸՄ ՅԻՇԻՍ

Տուղըցէ Վարթանը ափտօթուսավ ք'իս ա Իրէվան, մի էրկու օր էլ դըփ կընաս, վեր փափաղ անէ: Մի օր էլ ըստըրա ափտօթուսը մի ախչիգ'ա պիցըրնաս՝ կ'էցը մին մայկա, մին էլ մին տըրուսիկու մըչաք յուփկա:

Վարթանը աշկէրը չըռէս ա, էտ ախչիգ'ըն էլ թա.

- Ի՞նչ ես նայում:

Վարթանը ասմա.

- Ա՛խչի, քէգ չըմ յիշիս է՛, յիշիս ըմ տըփսնամ՝ փուլը ըշտըղան ըս տ'ըս ընական:

4(160). ՄԱՐԹ ՈՒԼԱԽ ԲԻՎԱՐ

Բողերը նրստօտած՝ քաթ ընէս վախտը լօխ զարափաթ ըն ընէս, ծըծըղէս, էս Վարթանը պէն չի խուսէս, լ'ըհնն աշկը նի քօղած կանանչ խուտէրէն՝ քրնէնք՝ ա ընէս: Ախըրը, վէր հըրցընէս ըն, թա էտքան էրկան հինչ ա մըտըծէս, ասմա.

- Պէն չի կա, լ'ըհնն սէս ըմ՝ մարթ ուլախ բիղնր՝ էս կանանչ խուտէրընը միկա ըրածէ:

4(161). ՔԸԶԱՆԱ ՀԻՆՉ ԿԸԴԻՄ

Հարթընը մի օր ըսկէսվօրը ծէրքան փըռնէս ա, թա.

- Մա՛մա, յննի յը՛ս քէզ հինչ ը՛մ ընէս, վէր ըստը՛ղ-ընդը՛ղ ինձանա վը՛նն ըս կընաս, կ'էնգ՛ատ ընէս:

Ըսկէսուրը, աշկէրը ճը՛րիկըլիս ա, թա.

- Մատաղ անիմ քէզ, քը՛կանա հինչ կ'ը՛ղիմ, կընանէք՛ ըք, լի՞, տո՛նս ըք կ'ասս ըննդը, մնէզ՛ա ո՛րննց հըրթնէրան կ'էնգ՛ատ ըն ընէս, դէ, ախըրը, ըսկէսուր ըմ, լի՞, մի էրկու պէն էլ յը՛ս ըմ ըսէս:

4(162). ՈՒՐԱՆ ԱՆԸՄԸՆ ԷԼ ՏՕ՛

Տուղըցէ Իզանաց Արտո՛ւշնն ա Սէվի դային միտըղ՛ի ք՛իս ըն ծըմակը: Արտո՛ւշնն գ՛իդնն ա, վէր Սէվի դային ըշտըղ՛ի վը՛նն ա կընաս, ո՛րնն տըղէն անա թննիփ ա ընէս: Ո՛ւզիս ա փօրցի, ասմա.

- Է՛, Սէվի դայի, էս շէնընը էրկու լ՛ավ մարթ կա՛ մինը յը՛ս ըմ, մինը՝ տու:

Սէվին դիխօր ա ընգընէս, թա.

- Արտո՛ւշնն, մատաղ անիմ, պա մեր Դա՛ղաշը, ինք՛ըն էլ ա լ՛ավ մարթ, խընթընէս ըմ, ո՛րնն անըմըն էլ տօ՛:

4(163). ԿԸԹՆԱՏՈՒ ԿԱՎ ԸՄ ՏԱՍ

Տուղըցէ մի տըղա ք՛իս ա, վէր Մուխուն ախչիգ՛ը ծօղի: Վէր մի էրկու ըստաքան թօթէն ըրաղան կըռըհօ յըն ընէս, Մուխին սըքըսէս ա, փափաղը վէր կալննծ, ըխչըկանը թննիփ անէլը, վէրչըմըն էլ թա.

- Փը՛սա, յը՛ս ախչիգ՛ չըմ տաս քէզ, է՛, հննշէվ ըրա, թա մի կըթնատու կավ ըմ տաս:

4(164). ՄԱՐԳԻ ՕԹԸ

Վանքաց Իսակը մննրդի օթէն պըտըիէս ա հիրը՛վան Խուրէնին հարթնանը, թա.

- Չօ՛յա, մննրդի օթըտ շընըրհավէր ինի:

Չօյան էլ թննգնն հարթն ա, լի՞, չննշմիշ ա ընգընէս, թա.

- Ի՛սակ դայի, քունըն էլ:

Դէ Իսակ դային հիթ ա՞ խուսկու տակ մընացալ, ասմա.

- Հա՛, մատաղ անիմ, իմըն էլ, քունըն էլ, ծէր Խուրէնինըն էլ, ծէր Գիթիշինըն էլ, ծէր ազլ ու ծուպունը հինչքան մը՛ռած, սաղ տըղամարթ կա, հննն դըրանցըն էլ:

4(165). ՊԱ ՀԱՄՕԹ ՉԻ՞

Կախսօգէն նախագան տրդէն հէտէ հրրսանէք՝ ա ընէս, շէնին նախիրչին ըսկընասս ա, հրդէ ինիս: Շիննացուց անա մինը ջիհիս ա, թա.

- Ռուբէն, էտ քը՞նչ էլ ը՞ն հրրսընքա ծէն տուվալ:

Ռուբէնը ասմա.

- Հանց գիդաք՝ նախագա մարթ ա, կըլօխը շաղված, մընան քըցնլ ա, ինձ ասալ չի, պա մի շէն ա, մի նախիրչի, վեր յը՞ս քիհնիմ վէչ, քը՞փէն նի չի կ'ա՞լ, պա համօթ չի՞:

4(166). ԷՆ ՄԻՆԸՆ ԷԼ ՍԸՔԸՍԻ՞Մ

Դասատուն յիշիս ա տըսնաս՝ առաչի դասարանցէ Սէրգէյը տմար կիիրիս վախտը մինչէվ տօղը պըրծընէլը անց ա կընաս էն մի տօղը, ասմա.

- Սէ՛րգէյ, հննշը՞վ ըրա, թա տօղերը արխէր ա, տու վէլ բօստանը ճիրիս ըս, մի արխը ճիրի պըրծէ՛ր, յը՞տնան էն մինը սըքըսէ՛:

Սէրգէյը ըսկընասս ա, առաչի տօղը կիիրիս պըրծընէս, թա.

- Հընգէ՛ր Սահակյան, էս մի արխը ճիրնլ ըմ, էն մինըն էլ սըքըսի՞մ:

4(167). ՎԱԽՏ ՉԻ ԿԱ, ԹԱ ՄԸ՛ՌՆԻՄ

Տուղըցէ Արնուսնկ նագնն հրըցըրէն.

- Սաղ օրը գօրծ ըս ընէս, էտքան հինչ ը՞ս ընէս:

Ասից.

- Մատաղ անիմ ծէգ, էնքան շաղված ըմ, վեր վախտ չի կա, թա մը՞ննիմ:

4(168). ՄԸՆԸԹԱՆՈՒՅԸ ԿԸՐԿԸՏԷԼԻՆ ՀԱԽԸ

Ռօզան մի ճըղած մընըթանուց օնար: Տընէս ա թննչի Սամվէլին տասս, վեր կըրկատէ: Էք՛սը քիս ա, թա.

- Սա՛մվէլ դայի, պա հի՞նչ ըմ տըլան կըրկըտէլի հախը:

Սամվէլը ասմա.

- Էրկու մանէթ:

- Դէ էտ վախտը թօղ էտ մինը ծէրքէտ կէնա, մի մանէթըն էլ քիհնիմ տանան պիրիմ:

4(169). Լ՛ԱՎ ՊԷՆ Ա

Կըռվէն պակաս-պըռատ վախտը Արնիթնընը քիս ա Սնրինգի՞նլէն տօնը: Քուրը մի աման թանավ ա տաս ախպօրը: Ախպէրը ուտէս ա, քուրը մին էլ ա ըծէս ամանը՝ տըսնալավ, վեր ախպէրը շատ ա տնլգնն: Արնիթնընը ուտէս ա պըրծընէս, թա.

- Ա՛ քուր, կըլօխ չընգէ՛ էս հինչավ շօրվա յա, անըմը հինչ ա, ամմա լ՛ավ պէն ա:

4(170). ԸՏԸ՛Ղ ՀԻՆՉ ՓԻՍ ՊԷՆ ԿԱ՞

Ք՛ծթննց Սաթէգի՞ն մարթը մընաս ա կըռվըմը: Սաթէգի՞ն կըռվէս ա էրնլ մարթու նըհէտ: Խաբարը հըսընէս ըն ռայկօմէն քարտուղարէն, հարցը տիհիս ըն

ռայկումեն պարտիյական ժողովրմը: Ռ-այկումեն քարտուղարը Սաթեգիմ ըսէս ա.

Համօթ չի՞, պարտիյայի անըմը խէ յը՞ս խայտառակէս, խէ չը՞ս քէզ կարքէն պրիէս:

- Ընկե՛ր քարտուղար, ամէն օր տու քիս չը՞ս ծէր տօն՝ կընգանըս կօխկը,- ըսէս ա Սաթեգիը:

- Հա՛, պա հինչ ը՞մ ընէս:

- Դէ, յէս էլ մարթ ըմ ձևգիս, ըտը՞դ հինչ փիս պէն կա՞, հը՞:

4(171). ՏԱՊՈՒՆՑ ԿՕՂ ԻՆԻԼԸ

Խօրէնը էնքան ա ինիս դաղված Տապունց կ'օղ ինիլմն, վէր կարսօշկան վըրէս վախտը ըսէս ա.

- Էս ինձ, էս էլ Տապունց լըկուտնէրէն:

4(172). ՊԷՏՈՒՄ ՏԸՂ Ա ԳՕՅԾ ԸՆԷՍ

Տումուցէ Առաքէլ դմյին հընգէյ-հիյըվանու քըշտէ էզգանան գ'ուռօթուն ա ընէս, թա.

- Տըղաս Ըստավյապօլ շատ պէցնի տը՞դ ա գօյծ ընէս:

Մին օյ էլ Սումբաթը հըյցընէս ա, թա.

- Առաքէլ, էտ հինչ պէցնի տը՞դ ա յէ՞ գօյծ ընէս, վէ ամմէն դծնում ըսէս ըս:

- Սումբաթ, պէցնի է՛, շատ պէցնի տը՞դ ա գօյծ ընէս, իննիմջի էտաժըմը քմննահօթուն ա ընէս:

4(173). ԷՆ ԷՇԸ ՀՈՒՆՑ ԸՄ ԿԱՊԱԼ

Տումուցէ Հակօփը փիս խըմօղ ա ինիս: Մին օյ ձիմնգ'իմնը կըզնըված նի յա մընէս տօն, սըքսէս տըղէն յըս ճըղճըղալը, թա.

- Ա՞ խօխա, էն էշը հունց ը՞ս կապալ, վէ քիզանա յետը իյէք հէտ էլ յը՛ս ըմ կապալ, էլլմ յէտ ա լմլ:

4(174). ՄԷՀԷՏ ԷԼ ԷՍ ԸՔ ԼԻ՞ ՔԸՆԳԻԼՍԿԱՆ

Տումէ առաջ Լէնինին մընէլ Ըստալինին ըյձընէն միտը՞դ շիմնծ ըն լմլ: Վէ Ըստալինը մըռէս ա, վօօշիս ըն՝ Ըստալինին այձանը քմննդին: Նախագան ծէն ա տաս մին պատ տինօղ մայթու, թա.

- Կըքիմիս էն ծէխէ քմննփէն այձանը քմննդիս, յէշի հա՛, շիլ չընգիս, մինակ էն քիդի քմննդիս:

Էտ մայթը քիս ա, պատա յէտնան էլ նախագան ա քիս տըսնաս՝ էն ա չաքի՞նչը յէ կալմծ՝ Լէնինի այձանը քընդիս:

- Ա մը՞դիս տու, էտ չի, էն միմըն ա:

- Է՛, դէ հօյ ըս կըզնըվէ՞ս, մէհէտ էլ էս ըք, լի՞, քընդիլմկան:

4(175). ՄՈՒԽԱՆԸՆ Ա ԻՇԽԱՆԸ

Տումա Մուխանըն ա Իշխանը քիս ըն փադու:

Մըթըմժօռած տօն կ'միս վախտը Մուխանը Իշխանէն հըյցընէս ա.

Արցախի բանահյուսությունը

- Իշխան, հի՞նչ բիդա՞վ օտիք՛:
- Իշխանը թա՛ մի ճուվաան խաշու:
- Մուխանը ասմա՛ տնկնը փոյէն հինչ խա՞շու:
- Իշխանը թա՛ Մուխան, տու հինչ կօ՞զիս օտիս:
- Մուխանը թա.
- Տօղա սայը կալաջ հաց բիդավ, Իշխանակը՛տըն էլ բնք՛մննգ, թաթախ անիք՛ օտիք՛:

4(176). ՎԷԱՎԸ ՔԻՆԻՕՄ

Նախագան շօփէէն միհետ քիս ա Բարու, թննգն մաշին ըստընաս: Կաս տը՛ղը լավ ուտէս ըն-խըմէս, ակլակուկուշ կըտըյէս: Վէ հըսնէս ըն մօստէն, շօփէր սէս ա.

- Նախագա, աշկէս էկու հըղէ յա ըյվաս, վէավը քիմի՞մ:
- Տակէնավը քիմի՛, տակէնը հանց ա դնկ իմի:
- Շոփէր քըշիս ա, մաշինը քըցիս մօստէն տակը: Նախագան ըսէս ա.
- Հըսալ ը՞ք:
- Շօփէրն էլ թա.
- Նախագա, թննգն մաշին, դնկ հըղէ, ք՛ծհնա շօփէ, խէ չի՞ բիդի հըսնիք՛:

4(177). ՀԱՎԱՏԸՍ ԿԱՍ ՉԻ

Յէփէէն դննինն թօռը Իյէվանա կաս ա Տումէ՛ դաշ: Յէփէէն դննինն թօռանը տինիս ա էշին յրա, տընէս հննդը, ծըմակը շօռ ըծէս: Մին օյ էլ վա ընէս չախը վէ նըստէս ըն, թա հաց օտին, հըյցընէս ա.

- Ապան մատաղ, վէ մըծանաս, հինչ ըս տըռնա՞կա:
- Ասթըխագէտ:
- Ասթըխագէտը հինչ ա՞ ընէս:
- Մին դարբէթկա յա տինիս բըլկօնէն, քըշէյը նըստէս, ըսթիւէէն թիմիշա ընէս:
- Յննի տընն հէտէ փուլ ը՞ն տաս:
- Հա՛, ա՛պա, շատ փուլ ըն տաս:
- Յէփէէն դննինն չիբուխը ծիք՛ ա տաս, թա.
- Բա՛լա, հավատըս կաս չի, թա ըսթիւէէն յիշիլի հէտէ փուլ տան, պաղէ վէ տի ինի, էլ մէ շիննցէք՛ ho ը՞ն վա ընէս, սաղ ցիյէկը քօն կինին, քըշէյը կ՛նթննինն նըստին կըլխըյէ թիմիշա անին:

4(178). ՕՂՏԸՆ ՌԻ ՌՈՒՍԸ

Ապէլ դննինն տըղան բընական ռուս հաթն ա պիիս, Ապէլ դննինն կըզընվէս ա, մէսը ուտէս, ամմա ղնզիս չի պիցիծէնի: Ախըյը, մին օյ էլ տէն չի կընաս, ծէն ա տաս տըղէն, թա.

- Մատաղ ինիմ ք՛ը՛գ , էս գօյծը նննն կ՛ննի չի:
- Խէ՞, ա՛պա:
- Ա շա՛ն տըղա, հունց թա խէ, տու գ՛իդննա չը՞ս, վէ օղտըն ա ռուսը մէ շէնընը ննյնն չըն ընէս:

4(179). ԹՐՔՕ ՃԻԻՆ ՀՐԳԷՆ

Ըստեփանակալը՝ տա մին քանե հօքի քիս ըն Տումե, վե Թրքօ ճիին քըլեփ անին: Վե հրսնե ըն շենը, Ապել դնյին պըտըխեա ա, ըսեա ըն.

- Դնյի՛, Թրքօ ճնլը ըշտըղավ քիինի՞ք՝:

Ապել դնյին քընենք՝ ա ընեա, թա.

- Բա՛լա, տի հըղեն քըթննկան չըք, հանե, նախագեն վիլիսը էն ա կննցիլնյեն տըռանը, նըստե՛ցեք՝, առանց շօփե ծը՛գ տըռական ա խօզին փիմնն, ընդըղան էլ՝ թուշին Թրքօ ճնլը:

4(180). ԱՅՏԸ ՀԱՍԲԷԳԸ ԿԱՆԷ...

Թօռը կ'աս ա Սուդումուն դնյին կօշտը, թա.

- Ապա՛, տու լնն թայիփ ըս ընեա մե վըղեյան, էս ա իյեք տայե յա՛ այտ չի տըռաս, հինչան ա՞:

Սուդումուն դային թնթննան ծիք՝ ա տաս, թա.

- Շան տըղա՛, աթադան-բաբադան ննյնթ ա՛ այտը Հասբեղը կանե, Կասաբեղը կանե, Բուղդանը, Իսակը, Սուդումունը, Ալիսանը կանին, միհեց՝ այտ անօղը Ժօժիկըն ա, Տօլիկըն ա, Պավլիկըն ա, խե բի՞ղի տըլեա:

4(181). ԻՍԱ ԳԱՅՈՒՆ ԹՆՐՍ ԽՕՍԷԼԸ

Իսա դային կիճի տըղեն նիհեա քիս ա՛ խօտ հարե: Վեր քըսծը ա տըռնաս, ննզիս ա տըղեն դարկե տօն, հանցուվեր հա՛մ հարած խօտը տանե, հա՛մ էլ քըսծըվա հացը պիթի: Տըղեն ծեն ա՛ տաս, թա.

- Փե՛ղյա, Փե՛ղյա, էշը քըլե՛գ մատտաղ, ապան պե՛ռնե տար տօն:

Փեղյան էլ խուսկու տակ չի մըռաս, ասմա.

- Աշկեա յըրա, ա՛պա, խօտը իզ տօ, հանցու վեր ք'ննդիթը հակ տամ:

4(182). ՊԷՅՑՈՒՐ ԾԷՆ ՏՕ

Մնցնկ նմնն մի լննվ հերենջ ա ինիս: Մի քանե տարե վըռըկըլխեա յիշիս ա, ամա էտ հերենջը մըռնաս ա սըրե: Ախըրը, վեր մըռնելի վախտը կ'աս ա, ծեն ա տաս կընգանը, թա.

- Ա՛դուն, յը՛ս մըռնեա ըն, ամա աշկըս յըրա յըն քիս, էտ հերենջըտ վեր ծընե, կըկ'աս հինգ'իստիս յըրա կըռանաս, ծեն տաս ասիս, հանցուվեր դինջանամ:

Մի էրկու տըռնանը յետը, վեր հերենջը ծընեա ա, Ադունը քիս ա չուքեա մարթին քարեն ըռըչին, թա.

- Մնցնկ, հերենջը ծընալ ա յե՛, արխային կա՛ց:

Ծատօր նմին էլ էն ա ինիս տըղավ քիս, մուտըռնաս ա, թա.

- Ախչի, պեցցո՛ւր ծեն տօ յե՛, Մնցնկը մի խըրեգ՝ քառ ա իլնն, պեցցո՛ւր ծեն տօ, վեր ըսկանա:

4(183). ԷՐՈՒՇ ՓՕՐՄԻ ԿԸԿԱՐԻՄ

Մնկիչ նմին քիս ա քաղաք, նըկար քաշիլը սըվըրեա, մի չախկու ապարատ իք՝ ունեա, կ'աս շենը, թա՛ փօտօզըրափ ըն, հու՛ ննզիս ա, կ'ա՛ նըկարիմ:

Մեհետ էլ, շինըմաչըմը թուփ տըհած, Մանրդի դային լիլ տըհած կ'աս ա մասխարա ընէս, թա.

- Մանկիչ, կըկա՞րիս ինձ հանց նըկարիս, էն ինիմ քու քըռըկընգան խըտտած: Մանկիչ ամին ռուան կուրցընէս չի, ասմա.

- Մանրդի, տի կարէլ չըմ, ամա էրիւշ փօրմէ կըկարիմ:

- Հո՞ւնց:

- Կըկարիմ հանց նըկարիմ, վեր յես էն ինիմ քու կընգանըտ խըտտած, տուք նա քու քըռակէն էլ, կօխկէս վըհը կացած, ծափ տաս:

4(184). ԷԼ ԿՈՒԼՕԽԸ ՀԻՆՉԻՍ Ա՞

Մըհետ մի քանէ մարթ գըրուգալօյէն կուգօվումը ք'իս ըն Ագօխա խիլլմ տիվեր՝ արտերը, գօրծ անին: Հըղէն ծըմակավըն ա ք'իս: Դէ կ'արունք, գօրծը՝ շատ, խուսէլի պէնը՝ բօլ: Ծըմակէն մաչավը անց կընաս վախտը շատերը ճըկըռէս ըն, վըր ծառերը ռուրաց նի չըկ'ա: Հմքի դային ճըկըռէս չի: Մի մարթ ասմա.

- Հմքի դայի, կըռա՛ց, կըռա՛ց, կուլօխըտ նի յըհավ:

Հմքի դային քըմծէծաղ տալավ ասմա.

- Պա հունց ա՞նիմ, նի յա կ'ասս, նի կ'ա, մըհէ էս ինձ ծըռըլիս ա՞. ուռթանան ք'իս ըմ շէնը, նախագան հինչը ըսէս ա, ընէս ըմ, տաննըն էլ կընգանըս ասածըն ըմ ընէս, էլ կուլօխը հինչիս ա՞:

4(185). ԿԱՐՕՂ Ա՞ ԷՆ ՉԸԽԱՆՅ ԻՆԻ

Շաշա մմին ք'իս ա դուխտուրէն կօշտը, թա.

- Դօխտուր, ախեր լ'ավ չըմ է՛, լ'ավ, փօրըս սաղ օրը շանջու յա ընէս:

Դօխտուրըն էլ շուլուղչի մարթ ա ինիս, պարաց ա քըցիս, ըստըղէս հօփ տաս, ընդըղէն հօփ տաս, թա.

- Շաշա մմի, հիմինչիս էլ ըմ, թա ասիմ է՛, հանց ըս պատճառավեր ինիս:

Շաշա մմին սիփիրթնիս ա, ռմնգ'ը շինիս պատէն ռմնգ'ը, թա.

- Դօխտուր, ջանէտ մատաղ, էրիւշ տըհող ասիս վէչ, նէմէցիմ կըռվավը մին ռուսու նըհըհտ մին դալմթ ըմ ըրալ, կարօղ ա՞ էն չըխանց ա:

4(186). ԿԱՐՕՂ ԸՄ ՔՕՄԱՊ ԱՆԻՄ

Մուքին կուճուր տըղէն նըհըհտ ք'իս ա կօխկէ շէնը, թա Սամսօնէն անա կավ իք՝ օնէ: Վեր իք՝ ըն ունէս պըրծընէս, մըթնէս ա, ճըրընէն կըտըրած մընաս ըն կըվատըհընը տանը:

Դէ Սամսօնըն էլ դօնաղ հարգօղ ա՞. հափուռը թակիս՝ կօրէկ չի վեր ընգընէլ, ծէն ա տաս կընգանը, թա.

- Ախճի, դունըղնէն բիզմըմծ կինին, տըղըրնէն վեր քըցի՛, քօն ինիմ:

Մուքուն խօխան տըսնաս ա, վեր տընատարը ռուգիս ա ռուրաց տիւզըն քունավ անէ, յըհտ ա տըռաս, թա.

- Սա՛մսօն դայի, մութ բիզնիսը չըք, թա տութ բիզնիսը ըք, կարող ըմ ք՛ծննձ՝ անիմ՝ հացա-պէնա շինիք՛:

4(187). ՌԱԿԷՏԸ

Քըղաքան մարթ ա կ՛աս շէնը, ժողովուրթէն վըհըքէս կըլուրը, վայէննի տէխնիկին մասին լէկցյա կըրթիս, վէրչըմըն էլ թա.

- Արխա՛յին կացէք՛, մէր Սավէտին ռակէտը հանց շիննձ ա, վէր պէց թողիք՛, ք՛իննկնն ա դ՛նլզ Վաշինգտօնա յըրա վէր ընգընէ, ամնա ռուրացը միշտ էլ ծօռ ա ք՛իննկնն:

Կարօ դային տը՛ղան լօք ա տաս, թա.

- Էտ շատ փիս ա, ջա՛ն մէր օր:

- Խէ՞, Կա՛րօ դայի:

- Ընդըրա հէտէ, վէր Ամէրիկան ռակէտը թուշ ա ընական Մասկվէն յըրա, կ՛ըլական ա թուշ մէր շէնըմը վէր ընգընէ, չէ՛, էտ պէն չի՛, ջա՛ն մէր օր:

ՄԱՐՏՈՒՆԵՅՈՒՅ ԱՉԱՆՆԻ-ՄԱՉԱՆՆԻ ՊԻՆԷՐԱՆ

4(188). ՄԸՂԱՓՈՒՆ ԷՏ ՄԱՐԹ

Սուրէն դնյին հիվընդանում ա, ընգընում տըղըպէրց: Հըրէվանըն էլ քառ ա իննւմ, մին էրկու օրանը յէտը վէր ըսկանում ա, ծէն ա տամ Սուրէնին կընգանը, թա.

- Մարյա՛ն, ախչի հունց ա՞ Սուրէնը:

- Վէ՛չինչ, Սօ՛նի, քըրթընըքալ ա, անջախ-անջախ լ՛ըվացալ, սօր ք՛էցալ ա հօնձ:

- Մըղափի՛ն, մըղափի՛ն էտ մարթ, պա ծէր հօնձը հու կա՞նէ:

4(189). ՅԸՒՍ ԷԼ ԱՍԻՄ՝ ԽԷ ԸՍՏԻ ԼԸՂԱՐ Ա

Շինըմաչումը հըվաքված՝ նախէրը կ՛ամ ա, նըխէրին մաչին էլ՝ մին հինըրսըզ դօչ:

Ալիսան դնյին յէշնւմ ա, թա.

- Պա՛, ըստըրա տը՛ռնը հօրը գ՛օռը, յննի ըստի դօչ կինի՞, մին յէզնան մընչանք կա, տըմակը կարում չի, թա հը՛տան քաշ անէ:

Ձիհիլնէն ծիծնողում ըն, թա.

- Ալիսան դնյի, էտ ծէր դօչըն ա:

Ալիսան դնյին իրիհնւմըս խօսկը փօխում ա, թա.

- Չար աշկը փուչանա, յէս էլ ասիմ՝ խէ ըստի լըղար ա, հանց ա մին թնձի, տըմակըն էլ շատ ռուրնն ըսպանէ՝ մին հափռու մընչանք:

4(190). ՀԷՅՎԱՆԸ ՀԷՅՎԱՆ Ա

Մարթը հնկնկուկուշ կըտըրած կ՛ամ ա տօն, կընգանը թա.

- Ձէ՛յրան, մին մօք չայ քըցի՛, խըմիք՛:

Արցախի բանահյուսությունը

- Ինձ մատաղ քի՛նիս, ջէյրան չըմ է՛, մարալ ըմ, մարալ:
- Շան տըղու քա՛ծ, հէյվանը հէյվան ա, լի՞, հինչ թա՞փաղութ կա՛ ջէյրան իլնձ, մարալ իլնձ:

4(191). ՎԱՌԻ ԲԱՆՉԻՆ ԳՐՈՒԹՈՒՆԸ

Շէնին պառավ կընանէք՛ը նըստած իլիզ՛ ին մանում, նըհը՛տըն էլ զնըրնըց անում: Մինը թա.

- Խա՛նում, տու հարուստ Դ-ծրնըց ախչիզ՛ըն իր, Օսէփըն էլ՛ քիսիքու տըղա, էտ հունց յը՞կէր Օսէփին:

- Պա հինչ ընի՞, տըսընվէց տըրէկան քավթառ ախչիզ՛ի՝ տանը մընացած, իմ հնըր ըստիպից, քէցէ:

Էն դօլան Վառի բննջին գըռանում ա, թա.

- Դէ տի ասէ, լի՞, ամնա յը՛ս վէր յէկալ ում Բախշնըն, իննը տըրէկան ըմ իլնը, հացը պէրանըս տընէլին տը՛ղ՝ անջուկըս ըմ իլնը տընէլիս: Վէր փըսակվալ ընք, Բախշին իրը՛ք տըռնավ քէցալ ա Բաքու, չըքէլնըն իմ ըսկէտուր ինձ ամսէն հինչ սըվըրցըրալ ա, յը՛տնան յը՛կալ ա, մըրթըկընէզ՛ ընք տը՛ռալ: Էն էլ ասիմ, վէր էտ իրը՛ք տարէն իմ ըսկըսվօր ծօցըն նում քօն իլնը:

4(192). ԸՇՏԱՆՔԸՍ ՔԱՅԱԽ

Արփէնիկի՛ն մարթը հծնձին վախտը ընգնում ա կօմբայնին ոը՛խը, մը՛ռնում: Բըրիգաղիըր կօխկէ շէնան մինին դարկում ա, վէր կա՛ Արփէնիկի՛ն դույուղ անէ, համ էլ թա.

- Յէշի հա՛, բնըրդանանց չասիս, կասիս՝ յարալու յա տը՛ռալ, վը՛ննըն ա կօտրալ, տի կըլխու կըքըցիս, վէր մը՛ռալ ա:

Էս տընաշինը կա՛մ ա շինըմաչումը վը՛ննը կէննըն, պիցըրծէնում.

- Հէ՛ իրփըվէրէ Արփէնի՛կ՛, հէ՛ իրփըվէրէ Արփէնի՛կ՛:

Արփէնիկը տնու ա կա՛մ, թա.

- Բա՛լա, էտ թա ինձ ըս ծէն տամ, յէս իրփըվէրէ չում, մին մարթօ օնիմ՝ Քիքսա սարը քէզ ըրէնակ:

Էս դնըլին վէ՛չ տանում ա, վէ՛չ պիբում, թա.

- Ըշտննըրտ քացախ, հընէ՛, կըլծիսը կըտրած, պիբնըն ըն:

4(193). ԻՄ ԴԸԿԱՏԷՍ ԼԻՎԱՆՆԻ ՏԻ ՅԱ՞ ԿԻՐԱՆ

Մուխան նմին հծնձ ար անում: Կընէզը մին հավու տծիս ա իփնըն, տէսան-տէնան շիննըն, քիսծրէն յեր օնում, քի՛ննըն:

Մուխան նմին վէր սունկան պէննըն ա իփննձ տծիսը տը՛սնում, սունկավը շըպըրտում ա քըցնըն քօլէն քամակը: Կընէզը ծըկըրթամ ա, թա.

- Ա՛դն, հինչ ա՞ պըտահալ, հինչ ը՞ս պըլըհնըշտըրի կըտըրալ:

- Պա հինչ ա՞նիմ, մին կընէզ՛ օնիմ՝ քած, չօրք խօխա օնիմ՝ քած, մին էշ օնիմ՝ քած, հէրիք՛ չի, մին հավ ըս պէրալ, հնըն էն էլ քած, իէ իմ ճըկատէս լիհն տի յա՞ կիբննձ:

4(194). ՔԱՆԷ ԴԱՅԻՆ ՍԱՂ Ա

Մանասը քիմում ա քրվորը տօնը, քրվորը խօխեքը վագ տալավ կ'ամ ըն.

- Դան'յի, հինչ ը՞ս պերալ, դան'յի, հինչ ը՞ս պերալ:

Ասում ա.

- Դան'յին ծեգ մատտաղ, մագագինը կապ ա իլնլ, էմին դծնձնը վեր կ'ամ, շագալաթ ըմ պիրլմն:

Քուրը դրդան, թա.

- Անն, լ'ավ, փօղերըտ խարջիս վեչ, մին հափուռ մաչը բնք'մնագ կամփետ կըպիրիս, բօլ ա:

Ախպերըն էլ յը՛տ ա տը՛ռնում, թա.

- Տու տու ըրա, քանէ դան'յին սաղ ա, խօխեքը բիդի մինակ շագալաթ օտին:

4(195). ԴԷ ՊԱՐ ՅԸ՛Ք, ՊԱՐ ԿՎԱՆՔ

Ղազմը դան'յին պըռաված, հնլը-պենը ք'եցած, օրվա կերածըն էլ չար մը՛ննը պահում: Մին օր էլ թօռանը հըրսանեք'ըն ա ինձն, մուտանում ա կընգանը, թա.

- Ախչի, էս ժուղօվուրթը խէ ըստի օտում ըն-խըմում, պար կ'ա՞մ:

Սօնյա աքան ասում ա.

- Կըլխէտ քար չի ընգընէ, Ղազմը, մէխկ ըս, մըննատ ընգալ ա՞, վեր թօռանըտ հըրսանեք'ըն ա:

- Հա՞, դէ պար յը՛ք, պար կ'անք, ա՛ կընէզ'.

Մին էրկու մունուտանը յը՛տը նօրից ա մըննան ընգընում, էլիս յա հըրցընում,

- Էս հինչ ք'էփ ա՞, էս ժուղօվուրթը խէ հըրվաքվալ ը՞ն:

Տի սըհաքանմընուտ հըրցընում ա, գ'իղձն, վեր թօռանը հըրսանեք'ըն ա, ծերքերը յէտ ա տանում, թա.

- Հա՞, դէ պար յը՛ք, պար կ'անք:

4(196). ՎԷՉ ԻՆԻ

Ամալ'ան միշտ ք'իմնում ա հըրեվանէն տօնը, տէս-տէն օզ'նում: Հըրեվանըն էլ պարի կընէզ' ա ինձն, հինչու տանը ինձն ա, տամ ա՛ ալլեր, պանէր, ծնլ, յէղ, կուրկուտ...

Մին օր էլ ք'իմնում ա յէղ օզ'նում, հըրեվանը ասում ա.

- Ամալ', պա յէղ չօնինք':

Ամալ'ան տանում ա պիրում, թա.

- Վէ՛չ ինի, վէ՛չ ինի, պա միհէտ հիք ա՞ քեզ պէն իննան:

4(197). ԹՕՂ ՄԷՐ ՀԸՐԷՎԱՆՕԹՈՒՆԸ ՀԱԼԱԼ ԿԷՆԱ

Մաքսիմըն ա Մելիքը լ'ավ հըրեվանէր ըն ինձն՝ միմը միմին հըրեյին հըսնօղ: Մին օր ըստըրանք պայման ըն կապում, վեր ձերանց տըղան ու ախճիզ'ը ձերձեր նըհէտ փըսակին, խընամէ տը՛ռնան: Էրկու շէփտանը յէտը՝ մին թօռ օր, Մելիքը կ'ամ ա Մաքսիմին կօխկը, թա.

- Տու ինիս, էն Աստուծը, յէ՛ք էտ պայմանը փօղմիշ անինք':

Մաքսիմին ք'եփեննի յա կ'ամ, ասում ա.

- Խէ՞, Մէ'իք, կարող ա՞ իմ տղասս փիս տղա յա:

Մէ'իքը ասում ա.

- Չէ', Մա'քսիմ, քու տղղետ նրման տղղա չի կա, ամհա դէ խընըմօթուն ա, հունց էլ ինի, մին խօսկուգոնրոնց իննմկանն ա, յէ՞ք էտ պայմանը փօղմիշ անինք', թող մէր հըրէվանօթունը հալալ կէնա:

4(198). ՀԱՄՈՒԹ Ա, ՀԱՄՈՒԹ

Մը'հը'տ մին կընէգ' մարթին սիրականէն յիրա յա պըրծընում.

- Ախճի, հինչ ը՞ս օգ'ում մարթիս անա:

Էտ կընէգ'ը ասում ա.

- Ախճի, վէր իմ մարթըս կըմվումը ըսպանվալ ա, մինակ ինձը'տէ յա՞ ըսպանվալ, յա քու մարթըտ վէր սաղ-սըլմաթ յը'կալ ա, մինակ ք'ըզը'տէ յա՞ յը'կալ: Դէ ծէնըտ կըտըրէ', համութ ա, համութ:

4(199). ԱԿՈՒՓ ԱՄՈՒՆ ԶՕՂԱԲԸ

Սըխտուրչինացէ Ակուփ աննն էշը լափ պէնին փիս վախտը ըստակում ա: Խը'դն Ակուփ աննն սօրաղ ա անում, վէր մին էշ քըթէնա, կարում չի, ճարը կըտրած՝ հըղէ յա իննն բիդի հըրէվան շէնը: Հըղէննի Խաչին պըտահում ա, օգ'ում ա Ակուփ աննն խուսցունէ, ծէրք քըցի, ասում ա.

- Ակուփ աննի, էշըտ ըստակալ ա՞:

- Հա', Խա'չի, էս նըղ դանննըս ըստակալ ա, ինձ թօղալ տըրըտօտ ընգած:

- Էտ լնվ չի, պա ըստըկէլան առաչ հինչ վըսյաթ ա՞ ըրալ:

Ըստը'դ Ակուփ աննն էլ տէն չի կէնում, կըզնըվում ա, թա.

- Ըտի քու ասած պէն չի թօղալ, Խա'չի, լիհն կ'իրնալ ա, թա՝ փալանըս կըտինիս Խաչուն մաշկէն պինըցընիս, չըթօրանը թննզան էշ քըթէնա:

4(200). ՀԱՐԱՆՈՒՆ ՌՕՆՕՅՈՒՄԸ ՎԱՐԻՉ ՉԻ ԿԱ

Ռօնօյէն վարիչը ք'ննննն ա՝ Թըղըվարթա ըշկօլը ըստուգէ: Վէր պըրծընում ըն, ըշկօլէն դիտէքտըրը տանում ա տօն՝ դօնաղ անէ: Մին էլ յէշում ա տը'սնում՝ վարիչը, բըլկօնէն վը'ննը կացած, քընէնք' ա անում, համ էլ հըյաթումը թուփ տը'ռած հննըղնըկը'ցը յէշում: Մուտանում ա, թա.

- Էտ հինչ ա՞ իլնալ, հընգէր վարիչ, էտ հինչ ը՞ս քընէնք' անում:

Վարիչը յը'տ ա տը'սնում, թա.

- Հինչ վա՞րիչ, վարիչ չի կա, վէր ռօնօյումը վարիչ ինի, ըշկօլէն դիտէքտըրէն հըյաթումը էսչանք հննըղնըկա կինի՞:

4(201). ՄԻՆ ԸՍՏԱՔԱՆ ԿԱԹ՝ԿԱԹ՝ ԱԾԷ

Հանդոնն յա մընում մաղազինը, թա.

- Արտօ, մին բօթուլ արաղը քանէ յա՞:

- Տասը մանէթ':

- Պա մին ըստա՞քանը:

- Էրկու մանեթ:
- Պա մին կա՞թը:
- Հանդձ, դե մին կաթին իլնծը հինչ ա՞, վեր փուլավ ինի, մին կաթը ծըրի յա:
- Ղօրմի քա հօր, Արսո, վեր ըտի յա, մին ըստաքան կաթ-կաթ ա՞ծէ:

4(202). ՀԱՆՑՈՒ ՅԸՒՍ ԷԼ ՍԱՂ ՕՐԸ ԹԱԽՏԷՆ ՊԱՐԱՅ ԸՆԳԻՄ

Մակիչ նմին՝ լօղուռ մարթ, լրհա մին խըրեգ՝ կօրծ ա անում, մաշկան փրոնում, կ'ամ թախտեն թէյնը տամ:

- Մին օր էլ թօնը կ'ամ ա, թա.
- Ա'պա, օգ'ում ըմ յը՛ս էլ ապա տը՛ռնամ:
- Խէ՞:
- Հանցու յը՛ս էլ սաղ օրը թախտեն պարաց ընգիմ:

4(203). ԼՕԽ ՏՈՒ ՎԸՍ ՄԷՂԱՎԷՐ

Դէքտեմբերան սրկըսած՝ շէնին սաղ կըվերը ծընօտում ըն, մընամ ա Վաննին կավը:

- Կընեգ՝ը վախ-վիշ ա անում, Վանին էլ սըրտ ա տամ.
- Վէ չինչ, ա՛ կընեգ՝, մարտումը ծընալ չի, ապրելումը կըծընէ:
- Ախըրը, ապրելըն էլ ա ընցընում՝ հալն կավը ծընելի՛ն: Կընեգ՝ը Վաննին յըխան փրոնում ա, լիցըկումում, թա.
- Լօխ տու վըս մեղավեր:
- Ա կընեգ՝, կավը ծընում չի, յը՛ս ու՞մ մեղավեր:
- Հա՛, տու վըս մեղավեր, վեր վըխտեն չուբանէն ջուրը մին պէն քըցնծ ինիս, մեր կավըն էլ դէքտեմբերումը ծընած կիննը, մունք էլ թըցընատար կընիմք՝, լօխ տու վըս մեղավեր:

4(204). ԼՂՎ Ա, ՀԱՎԱՆ ԹԸՔԱՅԱԼ Ա

Մին ծըմըմվա սուրխնըկալնծ ուռթանա Հակուփ դայուն տըղան յեր ա իննւմ էշը, քի՛ննւմ փննի՛ն: Հակուփ դային քի՛ննւմ ա հըրիվանէն տօնը, թա.

- Բա՛լամ, էս ցօրտ հըվավը մեր Աշօտը ք'էցալ ա ծըմակը, վախում ում սըթըրջամ տը՛ռնա:
- Վեր պատառ խօսում ըն, հըրեվանը համեցիք՝ ա անում հացու: Հակուփ դային հէնգ՝ ըստաքան թըթու արաղ ա խըմում, իրէք թընըխարավ օտում, տնւ կ'ամ հայաթը, թա.
- Լ'ավ ա, հավան թըքացալ ա, Աշօտը մըրսէլ չի:

4(205). ՕԽՏԸ ՊՕՐՏԷՆ ՀԷՐԻՔ՝ Ա

Կարօ դայուն տըղան հօրը տեմ ա տիննւմ, թա.

- Չէ՛, վեր չէ՛, ինձը՛տէ երկու կընեգ՝ բեղմա օգիս:
- Խըրդճ Կարօ դային ճարը կըտըրած ասում ա.
- Ապան մատաղ, լ'ավ կինի, քի՛նիմք՝ մինը ըսօր պիրիմք՝, մինը՝ էք՝նւծ:

Ախրը, քիմիան ըն կօխկէ շէնան մին ախճիզ՝ օզնում պիրնում, հըրսանէք՝ անում: Ոռթանան Կարօ դային նի յա մընում տըղէն կօշտը, տըսնում՝ հարթնը իւրան հըտէտը յըրք ըսելավ մազէրը սանդըրում ա, ամմա տըղան, լիհն ընդի հննն ընգած, էն ա պըրանած:

Մուտանում ա, թա.

- Ապան մատաղ, դէ յըր կաց է՛, լիւսացալ ա, յըր կաց՝ քիմիք՝ քըզըտէտէ մին կընէզ՝ էլ օզիք:

Տըղան մին թնիրավ աշկերը պէննում ա, թա.

- Ապա, տու ինիս,էն յըրէ կ'ննպիւտը, հնննն չի, էս մինը մէր օխտը պօրտէն հէրիք՝ ա:

4(206). ՏԱԿԷՆ ՇՕՐ ՉԻ ԿԱ

Բախշի դային էզզաննն յէշնում ա տըսնում՝ կընէզը, շինըմաչումը նըստած, վըննէրը չըռած, իլիզ՝ ա մանում, տակէ շՕրէրն էլ վըննըղթէրավը ըրվամ ա: Կըզըրվում ա, թա.

- Մըհէնզ'աց տէնը վէր նըստիս, վըննէրըտ պատառ հավաք պահէ, քիմօղ-կըվօղ տակէ շՕրէտ ըն յէշում:

Էք'սը էլիմ վէր տըսնում ա՝ կընէզը վըննէրը չըռած, մուտանում ա թըրը-թՕհննն տամ, թա.

- Շան քա՛ծ, պա քըր՛զ հինչ ը՞մ ասալ:

Մարյան աքէրը յըտ ա տըննում, թա.

- Ա՛դն, խըտուրու-մըտուրու խօսէլ մէր, ասալ ըս՝ տակէ շՕրըտ ըրվամ ա, հանալ ըմ թօղալ տանը, տակէն շՕր չի կա, էլ հինչ ը՞ս օզնում:

4(207). ՄԷԼԻՔԻ ԳԱՅՈՒՆ ԷՇԸ

Քըրթը՛ցէ Մէլիքը էշը տանում ա Մըշկապատ՝ ծախէ: Էշ ինք՝ օնօղը էշին կըրթը՛նէրէն յէշնում ա, թա.

- Մէլիք՛, էշըտ հանց ա քավթառ ինի:

Մէլիք՛ դային ասում ա.

- Տա տըննը հննը վէր քիմի, իցցուն տարէ յա՝ մէր կ'ումումըն ա, քավթառ չի, յէկավ Մըշկապատ, քըվթա՞նից:

4(208). ԳՆԻՉ ՉԸՔ ԱՆՈՒՄ

Մըհըտ անգակօն քըրթը՛ցէք՝ մըսըրիհաթ ըն անում, վէր նախագան փօխին: Նի յըն մընում կանցըլարը, թա.

- Նախագա, մին տարէ նախագօթուն ըս ըրալ, բօլ ա, օզնում ընք քըր՛զ վէր պիրիք:

Էս նախագան էլ ժնլիզ՝ ա իննում, ասում ա.

- Գ՛նիզ չըք անում, յըտ էս մին տընումը հըսըրալ ըմ կըլխօզէն տէսը-տէնը ծախալ, հըրուստացալ, միհէնզ'անց տէնը ծըզըտէտէ յըմ մըտըծըլական, ամա թննզգա նախագան հննն իւրան դադիրըն ա քըշիլնկան, մինչը՛վ հըրուստանա:

Քրոթը՛ցեք՝ ձեր իրերը՛սե՛ յե՛շնում ըն, թա.

- Շան տրղաս հանց ա դ՛հեզ ա ասում, յը՛կեք՝ թայդի չի ընգնինք՝:

4(209). ՅԵՐԷՍՍՈՒՆ ՄԱՆԷԹ ԷԼ ՏՕ՛

- Մն՛թօս, ըղօրմի քա հօր, էրկու տարե՛ յա, ուխտունասուն մանեթ ըս պարթք, հիբ ը՛ս տըլական:

- Թն՛թօս, միհե՛նգ՝ հնլն հնլրը հնրնը մանեթ ըմ պարթք, դրա պարթքըն ըմ տամ: Թա օգ՛ում ըս՝ քուն նել քըցիմ առաչի հերթ, յեթսուն մանեթ էլ սօ՛ տը՛ռնա հնրնը:

4(210). ԽՕՍՐՕՎ ԳԱՅԻՆ ԷՐԿՈՒ ԸՍՏԸՔԱՆԱ ԱՎԻԼ ԽԸՄՈՒՄ ՉԻ

Շենին ջիհիլնեն պայման ըն կապալ, վեր Խօսրօվ դայուն հիրփըցընին: Մարթն մին բօթուլ թութու արադ ըն յեր կալնլ, աղտըրնմ-գատ, ք՛եցալ մին ըխայիրու դըրադե նըստալ, Խօսրօվ դայուն էլ համեցիք՝ ըրալ:

Խօսրօվ դային մին ըստաքան մինչը՛վ վերչ խըմալ ա, դանա յետը ըսըկըսալ կէսան-կէսան խըմելը: Խըմալ ա, խըմալ, վեր հըսալ ա քըսանընջի ըստըքանեն, էտ էլ ա մինչը՛վ վերչ խըմալ, յեր կացալ:

Ջիհիլնեթան մինը ասալ ա.

- Խօսրօվ դայ՛յի, մին ըստաքան ա մընացալ, էս էլ խըմե՛, պըրծընինք՝:

Խօսրօվ դային էլ յետ ա տը՛ռալ, թա.

- Չե՛, ք՛ը մատաղ, Խօսրօվ դային էրկու ըստըքանա նմիլ խըմում չի:

4(211). ԳԱՐՏԻՅԱԿԱՆ ԱԽԾԻԳԸ

Կըլխօզեն պարթկօմը տըվարեն փիրմումը գօրծ անօղ մին ըխճըկա նըրե՛տ սիլի-բիլի յա անում, պենը պենան ընցընում ա, էտ ախճիգ՛ը մընամ ա խուխալ: Գօրծը ընգում ա սուղը, սուղ՛ան էտ ըխճըկանը յեր ա կըցընում, թա.

- Լ՛ա՛վ, ասինք՝ թա պարթկօմը ըխմըղօթուն ա ըրալ, պա տու հըսած-փըսած ախճիգ՛, բաշբօրտ ըստացած, խե դըրա ասածը ըրալ ը՛ս:

Էս ախճիգ՛ը կ՛իրմնըրնում ա, թա.

- Ընկե՛ր սուղյա, յը՛ս պարտիյական ախճիգ՛ ըմ, պա վեր պարթկօմեն ասածը անին վուչ, պա հնլը ասած ա՞նին:

4(212). ԴԱՐԸ ԿԸՏՐԱԾ

Մին տըղա ք՛նննում ա նըշան: Հըրթնըցուվեն հնրը խըրըվածեն հը՛տե կըրակ ա անում, համ էլ էտ տըղեն հըրցըփօրց անում: Վեր պատառ ընցնում ա, էտ տըղան պնպըծսը տնիս ա օնում, շըփիշկան թափ տամ նի կըցնում:

Հաները էտ վեր տը՛սնում ա, կըտաղում ա, թա.

- Յէս ք՛եզ ախճիգ՛ տըվօղը չըմ, տու վեր կըրակեն քըշտին շըփիշկատ հիթիյաթ չըս անում, տու կարե՛լ չըս տօն տը՛ռնաս:

Էտ տըղան քօռ ու փեշման, կըլծխը վեր թըկելնլ, կ՛ամ ա տօն:

Մին տըղանը յետը էլիս ք՛նննում ա նըշան՝ էրնլ շեն: Էլիս հաները կըրակ

ա անում, նրհրտըն էլ գնրնըց անում: Էս տըղան պնայրծսը տնև ա օնում, քա նի կըցնէ, դնստի մըննըն ա ընգնում կըխսավը ընցածը, կըռանում ա կըրական մին պօղ յօր օնում, պնայրծսը նի կըցնում:

Հանէրը էտ վէր տընում ա, կոռնան փըռնում ա դըրքըզավը տնև քըցնւմ, քա.

- Ասըդ մաշկօղ շան տըղա՛, տու վէր մին շըփիշկին չօփըն էլ ըս հիթիյաթ անում, տու հինչ կընէգ՛ բի՞ղի պահիս, յէս ք՛էգ ախճիգ՛ տըվօղը չըմ:

Ասում ըն՝ տըրանա յէտը էտ տըղան ճարը կըտրած պնայրծս քաշիը քօբա յա անում:

4(213). ՎԷՐ ՅԻՇԻԼԱՎ ՍԸՎԸՐԷԼԱՆ ԸՆԻ

Շնգ՛էրդը վէր էրկու օր քար, ցըխ ա կըրում, նըղանում ա, քա.

- Ու՛ստա, ըստի պէն չըմ սըվէրում, քօղէ մին դըրաղ տըդ նըստին յէշիմ, պատ տինիը սըվէրիմ:

Ուստան խըզ՛ըտակէն նի յա կապում, քա.

- Շան տըղա՛, վէր յիշիլավ սըվըրէլան ընի, միհէ մէս ծախօղ Շըհէնին շընէրը կանօխ ին դասաբ տը՛ռալ:

4(214). ՎԱՆԷՍԻՆ ՓՆՆՊԸ

Վանէսին էշը նասազ ա իննւմ, ծըմական կ՛անյիս օգում ա նըստէ: Վանէս, տու Վանէս, պնրնւմ ա կըծօ տմխտէղ քըսում էշին քամակը, էշը տնև ա պըր-ծընում, վազ տամ: Տընում ա, վէր հընտան հըսնում չի, տըխտէղան պատառ էլ քըսում ա նըրան քամակը, սըքըսում վազ տալը: Վէր հըսնում ըն հայաթը, Վանէսը կարում չի, քա տըդը վըննը կէնա, ծէն ա տամ կընգանը, քա.

- Ա՛ կընէգ՛, էշը կա՛պէ, պէռընը վէր կալ՛, յէս մին էրկու կըրուզ տամ, կ՛ամ:

4(215). ԹԱՄԱՂԱՆ ՀԻՆՉ ԲԻՊԻ ԱՍԷ, ՎԷՐ ՅԷՍ ԸՍԿԱՅԱԾ ՉԻՆԻՄ

Հիրհըրըգէ Ժօրթիկը հըրսընըմընը քամադան խուսէյիս ըրգաննն խընգա-րում ա: Մըհըտ էլ, վէր էլիա սըկըսում ա խընգարէլը, մինը կօխկան ասում ա.

- Ա քընիծն՛հնը, քամադան խօսում ա, լի՞, սու՛ս ըրա, տընանընք՝ հինչ ա ասում:

Ժօրթիկըն էլ յէտ ա տընում, քա.

- Ա՛յ մատաղ, քամադան հինչ բի՞ղի ասէ, վէր յէս ըսկացած չինիմ:

4(216). ՔՐԶ ԷԼ ՄԱՏԱՂ, ՊԷՐԱԾ ԽՈՒՄԷՏ ԷԼ

Վադարշակ դային էրկու խուխատար ա իննւմ, վէր նիմէցին կըռը՛վը սը-կըսում ա, ք՛նննւմ ա կըռը՛վ:

Վէր կըռը՛վը պըրծընում ա, մին ռուսու նըհըտ հինչ ա անում, ախըրը, տըղա-մարթ ա, լի՞, մին խօխա յա նննն կ՛ամ, էտ խօխան յօր ա օնում, կ՛ամ շէնը:

Կ՛ամ ա նըրննց տանը տակէն վըննը կէնում, կընգանը ծէն տամ, քա.

- Զընա՛րիկ, դէ մին խօխա յըմ իզ նըհըտ պէրալ, կունթունիս՝ կըկ՛ամ, ունթունէլ չըս՝ յէտ կըք՛ինիմ:

4(220). ԲՕԼ-ԲՕԼ ԱԾԷ

Քիրամանց Խաչին ք'նննում ա հրքսանէք': Սաղին արաղ ա պիժէնում: Վէր ձերան անա հրէնէ յա իննում, ասում ա.

- Հիթիյաթավ ա՛ծէ՝ հէրիք' անէ:
- Վէր մուտանում ա ձերան անա, ասում ա.
- Բօլ-բօլ ա՛ծէ՝ էս ժրղօվուրթը խըմին:

4(221). ԽԷ՞, ԳԱԳԱՅԸ ՄԸ՛ՌԱՃ Ա՞

Քիրամանց Վաղարշակէն քըվօրը խօխէք'ը կ'ամ ըն Վաղարշակէն տօնը, թա.

- Դա՛ղայ, տանը արա՞ղ կա:
- Խէ՞, դաղայը մը՛ռած ա՞, վէր տանը արաղ ինի:

4(222). ԹՈՒՇԻՆ ԿԸՏԲԱԾ ՏԸ՛ՂԸ

Վըսկանանց Ալէքսանը խըմօղ մարթ ա իլնլ, մըհը՛տ կացնավ թըխալ ա վը՛ննը լափում ըրալ, թա.

- Ախճի, Անինկա, արաղ պէ՛ր:
- Անինկան մին չայու ըստաքան թութու արաղ ա պի՛րնում: Ալէքսանը վէր տը՛սնում ա ժէվէրը յըրա պըժի-պաժի արաղը, տըմանում չի, կըլխէն ա քաշնում, թա.
- Փը՛շտ, Անինկա, թուշին կըտրած տը՛ղը:

4(223). Լ՛ԱՎ Ա ՊԸՐԾԱԼ

Մին շէնում մին մարթ ա իննում, էտ մարթը հինը հինչ պըտահում ա, սը՛րտ ա տամ, թա.

- Լ՛ավ ա պըրժալ:
- Միհէտ էլ խաբար ա ըսկանում, թա հըրէվանը ծառան վէր ա ընգալ, մը՛ռալ: Ք'նննում ա տը՛սնում՝ դի՛ղ վէր հըրէվանը մը՛ռած, կընէգ'ը, նըստած կօխկէն, սծք' ա ասում:
- Էս մարթը էտ կընգանը ծէրքան փըռնում ա, թա.
- Սու՛ն ըրա, սո՛ւս, լ՛ավ ա պըրժալ, պա վէր կըլժիսը թըխած իննը մին քարու, ցըրը՛վ յէկած, էն վախտը հինչ կընի՞ր:

4(224). ԽԸՐԻՆԸՆԸ՛ՑՈՒՆ ԿԸՈՒՔ' ՏՈՒՄ ՕՆԷԼԸ

Խըրխընը՛ցէ մին մարթ ք'նննում ա Բաքու: Էս մարթը ծըրավում ա, հիշքան ճի՛ր ա խըմում, սը՛րտը հուվանում չի, յէշնում ա տը՛սնում՝ մարօժնի յըն ծախում, ինք' ա օնում օտում, տուր ա կ'ամ: Ուրնը հը՛տա մին քանէսը օտում ա, վէր սը՛րտը հուվանա: Տու մէր ասէլ՝ տըրա մին փօշ կըռէք' ա ձննում, ցավը փըռնում ա, սըկըսում ա դուխտուրու շօռ կ'անը:

- Ք'նննում ա տը՛սնում՝ մին սապօժնիգ'ու բութկա: Մա գ'ննում ա, թա բալնիցա յա, ք'նննում ա մըղակէն քըշտէն վը՛նը կացած տըղօրանցը ասում.
- Բա՛լա, սա բալնիցա յա՞:

Էս տրդէրքը տր՛սնում ըն, վէր սա խամ ա, ասում ըն՝ հա: Էս մարթը մըղակը պէնում ա տր՛սնում՝ մին մարթ նըստած, ասում ա.

- Դօխտուր, կըռէք՛ըս ըսպանում ա, մին քննիրը ըրա՛:

Սապօժնիգ՛ը մին վիշ ա կապում, յետնան բիզը յօր օնում: Վէր բիզավ էս մարթին կուխկըճաղէն ա կ՛ամ, բ՛նլըղնն կըռացած տըղան պիցըրանում ա, կըռէք՛ը պուք ա կ՛ամ:

Վէր դինջանում ա, ասում ա.

- Վա՛, դօխտուր, էսքան տարվա մարթ ում, հննլնն նօր ում գ՛նլըղնն, վէր կըռէքն տակըռէն կուխկուճաղումըն ա իննում:

4(225). ՊԷՐՅԸ ՓՕԽԵԼԸ

Մինը փըսակվում ա: Անց ա կէնում էրկու տարէ, ամնա էտ հարթնը խօխա չի պիրնում: Հիրըվանէրը կ՛ամ ըն, թա.

- Մատաղ անիմ, պէրցըտ փօխէ, մին փափուկ պէրց տի՛ր, կարօղ ա տըրանա յա:

Հարթնը յը՛տ ա տը՛ռնում, թա.

- Մը՛ռէ պէրցըս փուխէլան, մին ա՛ նննլ չի կ՛ամ:

4(226). ԹՈՒՂԸՆՑԷՔ՝ ԻՆՔ՛Ը ՎՕՐՕՇԷ

Նախշուն արան տը՛ռնում ա հննրնը տիրէկան, մին օր էլ նի մընում տըղը, թա՛ մը՛ռնում ըմ: Հացա-ճիրա կըտըրվում ա, վէշ մին պէն խօսում չի, լ՛րհա մին փուռ ա՛ քի՛ննում ա-կ՛ամ: Ըխճըկէրքը, փըսօտէնք՛ը քըղըքնէրան կ՛ամ ըն, կուր-կուտը-գատը հըզըրում, մըսէն տըղը անում, յէշնում, թա հիբ կըմը՛ռնէ: Մին շէբէթ ա ընցընում, էրկու շէբէթ, սննա չի կա: Լ՛րհա օգ՛ում ա, թա աշկէրը կօլ քի՛նի, ըխճըկէրքը ծուվծուվամ ըն, յը՛տ պիրնում.

- Ա՛յա, մը՛ռնու մէ՛ր, ա՛յա, մը՛ռնու մէ՛ր:

Ախըրը, վէր մին հէնգ՛-վէց հը՛տ տի յը՛տ ըն պիրնում, մը՛ծ փըսան մուտանում ա, թա.

- Գ՛նլըղնն ը՞ք հիշ կա, մը՛ծ կընէգ՛ ա, աշխարք տը՛սած, լուխճիտ անա յէլ խէլունք, թուղը՛ցէք՛ ինք՛ը վօրօշէ՛ մը՛ռնէ, թա սաղ կէ՞նա:

4(227). ՊԱ ԷՍ ՅԷՐԳԻՐ Ա՞

Արշակ դային մին շէփտավ քի՛ննում ա Իրէվան՝ խընամուն տօնը: Վէր կ՛ամ ա շէնը, հիրըվանէրը կըլխէն ըն տը՛ռնում, թա.

- Հը՞, Արշակ, պա՛տմէ՛ տը՛սնանք՝ հիշ կա, հիշ չի կա դը՛ղէք՛:

Արշակ դային ծէրքը ըստօլէն ա կ՛ամ, թա.

- Ա՛րա, պա էս յէրգ՛իր ա՞, պա էս ապրուստ ա՞, վէր մունք ընք ապրում:

- Ա՛րշակ, հինչ ա լա՞լ, ա՛սէ՛ տը՛սնանք՝ դը՛ղ հիշ կա, վէր մունք օնիք՛ վէչ:

- Ա՛րա, հիշ բի՞ղի ինի, դըրանք սաղ օրը Ամէրիկա քի՛նիլնն ըն խօսում, մունք էլ քընէք՛ ընք անում, թա հունց քի՛նիք՛ Աղղամ, պատառ մատըրյալա-գատա պիրիք՛, պա էս յէրգ՛իր ա՞:

4(228). ՆԱԽՇՈՒՆ ԱՔՈՒՆ ՔԱԹԸ

Խօխա-րախա հրվաքվում ըն Նախշուն աքուն կօշտը, թա.

- Նախշուն աքա, մին քաթ ա՛սէ, ըսկանանք:

Աքան սըկըսում ա.

- Իմ ըսկէտուր ինձ աշկ ա տըվալ, իշը՛դ չի տըվալ:

- Նախշուն աքա, քաթ ընք ասում է՛, քա՛թ:

Աքան աշկէրը սիրփնում ա, թա.

- Իմ ըսկըսվօր էլիա մին յօն իլմլ ա, իմ տիք՛իրկընանէք՛ լ՛ըհա ինձ դանձմտ ըն ըրալ:

4(229). ՄԻՎԷՆԳ՝ ՅԸ՛Ս ՀԻՆՉ Ա՞ՆԻՄ

Ալիսան դայուն մին խը՛քը պակաս տըղա յա ինձում՝ անըմը Մամսօն: Մին օր ք՛իննում ըն՝ մին հը՛ռէ շէնա էս սմրսմողին հը՛տէ ախճիգ՛ օգ՛ին, Ալիսան դային տըղէն սըվըրցընում ա, վէր հանօրը տանը վէշ մին պէն խօսէ վէչ: Ախըրը, վէր տը՛դ ըն հըսնում, կօրծը մմմլ պիրնում, ըխճըգ՛անը հմրը յը՛տ ա տը՛ռնում, թա.

- Ալի՛սան, տըղատ ըսկի խօսում չի, բնլի լալէգ՛ա՞:

Մամսօնը ըսկանում ա, ք՛ը՛փէն նի կ՛ամ, ծէրքը մը՛կնում ա մին հափուռ հնձնավ վարէննի հափըռում, թա.

- Հանէր, թա գ՛իդա՞ս, ճօխտ ա՞, թա կը՞նդ:

Հանէրը մընամ ա մաթ մընացած, համ էլ թա.

- Ալի՛սան, էս սմրսմող ա:

Մամսօնը նօրիցան ա ք՛ը՛փէն նի կ՛ամ, յումբուրուրը ըստօլէն ա կ՛ամ, թա.

- Ծէր միննմթը մըգօված, սուս ըմ անում, ասում ըք՝ լալէգ՛ ա, խօսում ըմ, ասում ըք՝ սմրսմող ա, միհէնգ՛ յը՛ս հինչ ա՞նիմ:

4(230). ՍՕԼ ՅԷ՞Ս

Մանասըն ա Հմբին հծնձ ըն անում: Ք՛իսծրէն Մանասը ք՛ննում ա, վէր ծառէն տակէն տիրմծ հացը-գատը պիրի, վէր ըխպիրին դըրաղէն օտին: Մին էլ տը՛սնում ա՝ մին ըլըբաստըրակ կուչօր ըրած: Էս տընաշինը չըքէլանը ըլըբաստըրակը փըռնէլը ծէն ա տամ.

- Հմբի՛, սօլ յէ՞ստ:

Ըլըբաստըրակը սմսին յըրա գնրթնանում ա, փախչնում: Հմբին թըք՛ըթծի-մնթ ա տամ Մանասէն.

- Ա ախմախ, կարում չը՞ս անսմս խօսիս:

Մանասը ասմա.

- Հմբի, դէ յը՛ս հինչ գ՛ի՞դմմ, թա շան տըղէտ անդարը ռուսօվուր էլ ա գ՛նլընում:

4(231). ԸՇՏԸՂԱՆ ՀԸՐՈՒՍՏԱ՞ՆԱՆՔ

Սուսըցէ Սումբաթ դային օտօղ-խըմօղ մարթ, Սօնիշկա հմսին էլ նըմուք՛էշ կընէգ՛, ըստըրանց մինը ըսկի էրկու չի տը՛ռնում: Հիրիվընթունումըն էլ մինը իննում ա՝ մին ասը՛դ մաշկօղ, կընէգ՛ըն էլ օխտըլիչըկանէ, տըրանք էլ լ՛ըհա օր

օրու հրրուստանում ըն: Մին օր էլ, վեր Սումբաթ դային ք'էփը ք'օք կ'ամ ա տօն, Սօնիշկա հնսին ասում ա:

- Ադա Սումբաթ, էս մունք ըսկի հրրուստանում չընք, ամնա փըլանք'անսը հանէ բնգ' ա տը'ռալ:

Սումբաթ դային մին կ'էվաթ կինի յա կըլխէն քաշնում, թա:

- Ա կընէ'գ', տու փուխանէտ քօղըն ըս դային փըռնալ, յը'ս էլ կինուն կ'էվաթը, ըշտըղան հրրուստա'նանք:

4(232). ՅԸՄ ԼՔՀԱ ԷՇԱՆ ՎԷՐ ԿՐԱԿ ԶԸՄ ԻԼԱՆ

Սուսըցէ Սէտրակ դային, էշին յըրա նըստած, ք'իննում ար հանդը, բնլըղան Արգումանը ըռաչան տնու ա կ'ամ: Դէ Արգումանէն աշկըն էլ ճօկ աշկ ա: Լ'ըհա տը'սածը փըռնում ա: Էս վեր մէհէտ յէշում ա, Սէտրակ դային, թը'մփ, էշան կըլօլվում ա, վեր ընգնում տափը: Արգումանը մուտանում ա, քըթէն տակէն ծիծաղում, թա:

- Հը', Սէտրակ, հանց ըս էշան վեր ընգա'ծ:

Սէտրակ դային գ'նըղնում չի' հինչ ասէ, ասում ա:

- Չէ', վեր չում ընգալ, Արգուման, յը'ս լ'ըհա էշան վեր կ'անլի յըմ իլնլ:

4(233). ԷԼ ՀԻՆՉ ԸՄ ԱՆՈՒՄ ԹԱՄԱՐԱՆ

Մաճկալաշիննցէ Յէղի դային խըռավկուտ մարթ ա իլնլ: Մըհը'տէ յէլ կընգանը՝ Թամարէն նըհը'տ կըռվում ա, խըռավում, թա:

- Տա հօր գ'օռը, յը'ս տըրա նըհը'տ էլ ապրօղը չում:

Յէղի դայուն էլ մին լ'ավ էշ ա իննում՝ անումը Բարխուդար, ամմէն օր նըստում ա էտ էշը ք'իննում ծըմակը, փնդն-գատա անում, պիտում կըլծխը պահում: Էտ էշըտ էնքան խէլինըք ա իննում, վեր կ'ուսումը թըրքում չի, հինչ ընէլի յա, չծլնումըն ա անում: Մըհը'տէ յէլ վեր էլիա տնու ա կ'ամ չծլնումը թըրքում, Յէղի դային ճըկատան պաչնում ա, թա:

- Խէլինըք ջանէտ մատաղ, Բարխուդար, վեր մին խօրնգ' իփիլըն էլ գ'իղնս է', էլ հինչ ը'մ անում Թամարան:

4(234). ԱՆԸՄԸՍ ՇԱՆ ՏԸՂԱ ՅԱ

Յէղի դային լ'ավ խըմօղ ա իլնլ: Մին օրէ, էշը նըստած, էն ա իլնլ Մըսնընան կ'անլիս տօն, հըղէննի մին քանէ ջննիլ էն ըն իլնլ ք'ը'փ ընէլիս, հնմէցիք' ըն ըրալ: Վեր մին էրկու ըստաքան խըմալ ըն, ջիհիլնան մինը յը'տ ա տը'ռալ, թա:

- Դա'յի, ասում ըն՝ ծեր շէնումը մին շան տըղա կա, խըմէլան քուշտանում չի, դնլգ ա'օ:

Յէղի դային կըլխավ ա ըրալ: Ախըրը, ջիհիլնէն հնրփնլ ըն, ամնա դայուն վէջը չի. ըտահանց սաղ ըրըղնէն պըրծըցըրալ ա, յեր իլնլ էշը հըղէ իլնլ: Մինը հը'տան ծէն ա տուվալ, թա:

- Դա'յի, անըմըտ ըսէցէր վէչ, անըմըտ հինչ ա'օ:

- Անըմըտ շան տըղա յա', շան տըղա':

4(235). ԻՐԸՒՍ Ա, ԼԻ՞, ՎԷՐ ԿԱՆԻՆՔ՝

Մըհրէտ Յէղի դային քիւննում ա նըրան հընգէր Սախանէն կօշտը, վեր իրը՛սը վեր անէ: Դէ Սախանըն էլ էն ա ըտի մին պէնու մնթնայ. ինքը՛ խըմօղ, Յէղին՝ նըրան անա բէթնը: Ասում ա.

- Յէղի, մին բօթուլ բօթու արաղ կա, խըմինքը՛ յը՛տնան իրը՛սըտ վեր ա՞նիմ, թա վեր անիմ՝ յը՛տնան խըմինքը՛:

Յէղի դային բըքըթօհմնթ ա տամ, թա.

- Սախան, խօխա-խօխա պէնէր ըս ասում, յննի նաղղը թուղըլական ընք, նիսյին հը՛տան ընգընի՞ք՛, իրը՛ս ա, լի՞, վեր կանիմք՛:

4(236). ՍԱԽԱՆԷՆ ԸՍԿՈՒՊՅ ՏԸՂԱՆ

Մի օրէ Յէղի դային քիւննում ա Կըրասնի Բագար, պըտահում Սըխանէն տըղէն՝ Սիխայիլին: Սիխայիլըն էլ վինգավօղումըն ա իլնայ կօթ ընէլիս, Յէղի դայուն տանում ա զավօղը, ամմէն պուժկա մին կը՛վաթ կի՛նի տամ, հիրփը-ցընում:

Յէղի դային լնլ տը՛ռած կ'ամ ա Մաճկալ, Սըխանէն ջիհնում, թա.

- Արա, Սախան, յը՛ս գի՛ղնցնայ ըմ, թա տըղատ քը՛ղգ նըման կարքէն մարք ա, տու մէլ ասէլ՝ ըսկուպօյ, հափուռը կապէն մինըն ա. ամմէն պուժկա մին կը՛վաթ կի՛նի յա տուվալ, թա՝ համը կա՛լ, ա քու տօնը շինվի, մին ասէ՝ Յէղի դայի, նի՛ մը՛տ պօժկան, խըմէ քուշտաց, լի՞:

4(237). ԳՆՐԳԸՏ ԳՆԻԳՆԻՄ ԸՄ

Յէղի դային ա Բագրատ դային կընօխանց հընգէրունք ըն իլնայ, մին տը՛ղ քը՛ղփ ըն իլնայ ընէլիս, հիրփիլիս, նըրնըր թնրիփ ընէլիս: Բագրատ դայուն աշկէրըն էլ էրված ա իլնայ. ճիբէրը էզգաննան քիւննում ար:

Մըհրէտ էլ վեր լ'ավ խըմալ ըն, Յէղի դային Բագրատ դայուն ըշկէրէն յէշնայ ա, թա.

- Բագրատ, դնրղըտ գ'նըղնում ում. օգ'ում ըս էլիս խըմիս, էլ տը՛ղ չի կա, ըշկէրավըտ արաղը վեր ա տը՛ռնում:

4(238). ՔԸՁԱՆԱ ՅԸՐԸ ԼՒՎ ՇԱՆ ՏԸՂԱ՞

Յէղի դային էզգաննան մին մահնա յա իլնայ քըթինայիս, կընգանը նըհը՛տ կըռը՛վ ընէլիս, նըստա խըռըվէլիս: Մըհրէտ էլ՝ կըլօխը լըվընայիս, կընէգը կած՝ կած՝ ճնըրը ամալ ա կըլխէն, Յէղի դային կըզընվալ ա, թա.

- Արա, պա մին շան տըղա չինի՞, ասէ՝ էտ մարթին կըլօխը խէ էրում ը՞ս:

Կընէգը ծիծնողում ա, թա.

- Կըլխավըս շօռ տաս, քըզանա յը՛րը լ'ավ շան տըղա՞:

4(239). ԱՆՆԻԹՆԻ ԱՍՏՈՒԾ

Յէղի դայուն մին լ'ավ էշ ա իննում, էտ էշիտ խէ լ'ավ պահում ա. կ'անրին էզգաննան ըխօռան անպակաս ա իննում: Մին ծըմըռըվա ուռթանա յէլ Յէղի

դային նի յա մընում կ'ումը, տը'սնում` էշը սառչանծ: Դէ էլ հինչ ա՞նէ, կ'անրին հափռում ա, թա.

- Աննրթնր Աստուծ, պա էս պէն ա՞ր, վեր տու ըրեր, ըստըրա կերածէն յէշի, ըստըրա սըռչիլին:

4(240). ԷՇԸՆ ԷԼ ՄԱՇՏԸՎ ԿԸՊԻՆԸՅԸՆԻՆՔՅ

Մին մարթ մը'ռնում ա, քըմըկին թողում էրկու տըղա, մին տօն, մին կավ, մին էշ: Վեր քըռասունքը տամ ըն, կուծի տըղան մը'ծէն ասում ա.

- Ախպէր, մը'ծը տուվ ըս, մեր հօր թողածը ըստուծվարի կէ'ս ըրա:

Մը'ծ ախպէրը սուս ա անում, սուս, թա.

- Պի'ծ ախպէր, հինչ կէս ա՞նիմ, Աստուծ ա կէս ըրալ. տօնը` ինձ, կավը` ինձ, դէ էշըն էլ մեր հօր էշըն ա, լի՞, մաշտը'ղ կըպինըցընիմք':

4(241). ՀԱՏԷ ԱՍՈՒՄ ԸՄ

Մաճկալաշինանցէ Կօստի դային կուծի տըղէն փըսակում ա: Դէ Կօստի դայուն հու չի՞ ճինննչ'նում. իրը'ք խուսկանը էրկունը ուշունց ա: Ճարը կըտըրած` մը'ծ տըղան օրավ-առաչ հօրը պըղրաստում ա, թա.

- Ա՛ հնր, յէշի հա՛, հըրսընքէն վախտը ուշունց չի տաս, համօթ ա, խայ-տառակ կըտը'ռնանք:

Կօստի դային ռազի յա կէնում.

- Դէ հինչ ը՞մ ասում, ըսօր էլ ըտի կանիմ, թօ ծէր ասածը ինի:

Ախըրը, վեր հըրսանէք'ը ըսքըսում ըն, Կօստի դային ըրաղէն ըստաքանը յը'եր ա օնում, թա.

- Ա՛ ժըղօվուրթ, ըսօր ուշունց չըմ տըլական, ամնա հատէ ասում ում. հու վեր ըստըղաս խըմած, լի՛լ տը'ռած չի ք'ինի ձը'անց տօն, ընդրա մարըն էլ, կընէգ'ըն էլ...: Դէ ք'ը'փի ըրէք':

4(242). ԶԱՏՕ ԼԱՉԱՆԹ Ա ԻՆՈՒՄ

Ճըրտըրէցէ Սապօժնիգ՝ Վաղօն Ըշօտէն հը'տէ մին ճօխտ վըննաման ա կարում: Ամնա վըննամանը կուծի յա ին'ում, էտ խը'ղճէտ վը'ննը թակում ա յըրըփարա անում: Վեր մին էրկու օր կ'էն'ում ա, տը'սնում ա՛ պէնվում չի, կ'ամ ա, թա.

- Վաղօ դա՛յի, վըննամանը կուծի յա, հասէ տը'ս վը'ննէրըս հինչ ա ըրալ:

Վաղօն յէշ'ում ա, յէշ'ում, թա.

- Աշօ՛տ, էտ տէրտակ ա, գատօ վեր վը'ննըտ մաչան տ'նու ըս օնում, լննանք ա ինու՞մ:

4(243). ԽԷ՞, ՏՈՒ ՀՈՒՐ ՕԶՈՒՄ ԸՄ, ԸՆԴԸՐԱ ՉԸՍ ՏԱՄ

Վաղօն Ճարտար մէս ա ծախում, էտ էլ էն փիս վախտէրքըն ա ին'ում, օշրէղը ձը'րիւր կըտօրում ա: Մին ջննիլ հարթըն տը'սնում ա, վեր Վաղօն ձը'անն ծանօթէրէն քէգօշրէղ պէց ա թողում, ասում ա.

- Վաղօ դահայ, դիւզ չըս անում, հիւրը օգնւմ ըս, ընդըրա յըս տամ:
- Վաղօն ծիծնդում ա, թա.
- Խէ՞, տու հիւրը օգնւմ ըս, ընդըրա չը՞ս տամ, լիհա բաշաբաշ պիժէնում ը՞ս:

4(244). ՎԱՂՕՆ Ա ՊԵՐՃԻԿԸ

Սապօժնիզ՝ Վաղօն Պերճիկին շնգ՛երդ ա յօր օնում: Գօրծ ընէյիս կ՛ամ ա մըթնում: Վաղօն ասում ա՝ յէր կաց լիւսը նի կըցըրու: Պերճիկը ըսկանում չի, ըստի մին քանէ հէտ: Վաղօն սնար կըլծխըն ա քըցնւմ, ծէն տամ.

- Պերճի՛կ, հէ՛ Պերճիկ, քի՛նի հըրըվանէն ա՛սէ՛ կ՛ա լիւսը նի կըցընէ:
- Պերճիկը յէր ա կէնում քի՛ննիւմ, հըրըցէն կէսնւմը յէտ ա տը՛ռնում կ՛ամ, թա.
- Վաղօ դահայ, խէ՞, յէս կարէլ չու՞մ նի կըցընիմ:

4(245). ԽԷ՞, ԷԼ ՈՒՐԿՈՒՆԵՐԷԹ ՉԻ ԿԱ՞

Վաղօն մին խոխու ասում ա.

- Ուրկո՛ւնէրթէ կըկ՛աս, վընըմաներըտ պաղրաստ ա իննւն, տանիս: Էս խօխան կ՛ամ ա, թա.
- Վաղօ դահայ, վըննամանը կարալ ը՞ս:
- Վաղօն ասում ա.
- Չէ հալն:
- Էս խօխան թա.
- Վաղօ դահայ, պա ասալ չը՞ս՝ ուրկո՛ւնէրթէ կըկ՛աս:
- Վաղօն ասում ա.
- Մատաղ անիմ, խէ՞, էլ ուրկո՛ւնէրթէ չի կա՞:

4(246). ՄԵ՛ՌԱՆԸ ԾԸՉԱՆԱ, ՂՈՒԹԻՆ՝ ԻՆՉԱՆԱ

Վաղօն մին թօրքու, մին էլ մին գըրուզիննու նըհէտ պօյէզղալ քի՛ննում ա: Սահանք օգնւմ ըն Վաղօվէն ծերք քըցին: Թօրքը ասում ա՝ Ղարաբաղը մերն ա, գըրուզինը թա՛ չէ՛, մէրըն ա:

- Վաղօն ասում ա.
- Յէս ուստա մարթ ում, ծէր ճօխտ ազգէն էլ կըծառայիմ:
- Սահանք ասում ըն.
- Ափնրի՛ն Վաղօ, պա տու հինչու ուստա յը՞ս:
- Վաղօն թա.
- Յէս մըռալու դութի շինծղ ում, մըռալը՝ ծըզանա, դութին՝ ինճանա:

4(247). ՀԱՓՈՒՌԵՏ ՊԷՑ ՊԱ՛ՅԷ

Վաղօն օտօղ-խըմօղ մարթ ա իլնի, ամնա ուրնն մարը ուխտըպատիզ՝ ըսկուպօյ, հափուռը կապ կընէզ՝ ա իլնի:

- Մին օրէ Վաղօն տէմ չի կէնում, ասում ա.
- Այա՛, հափուռըտ պէց պահէ՛, յէ՛, պէ՛ց:
- Պէց պահիմ հինչ ա՞նիմ, պա հունց յօ՞լլա քի՛նիմք՛:

- Այա՛, յոլլա քի՛նիլը յոլլա յընք քի՛ննանկան, տու հափուռըտ պէց պահէ, բնիլի Աստուծ տիյէրան մին պէն ա վէր քըցնում, հանցու ընգընէ հափուռըտ:

4(248). ՄԻՆԱԿ ԹԱ ԿԸՌԱՆԸ ԿԱՊԷ

Կըռվէն էն քիժ վախտը Վաղօվէն տըղէրքը պօստ քի՛նիյիս չըն իլնիլ: Էտ վախտը շէնու՛նը կի՛նի, արաղ ծախէլըն էլ արգէլալ ըն: Վաղօն քաքուն կի՛նի յա իլնիլ ծըխէյիս: Ավօն տըրա մասին գի՛նդնում ա, կ'ամ Վաղօվանց տօն, տընսնում՝ չանը կի՛ննավ լըցցած, փըռնում ա կի՛ննում կըռանը պէց թօղում, կի՛նին սըքսում ա վէր տընննիլը: Վաղօն դանչանք ա անում Ավօյէն, թա.

- Մէր տըղէրքըն էլ ըն կիլնն պօստ, հալն յըս էլ ում կիլնն, մինակ թա էտ կըռանը կա՛պէ:

4(249). ՊԱ ՅԷՍ ՀԻՆՔԻՊԻՊՄ

Ավօն՝ Մօնթէ Մէլքօնյանը, պըրիկազ ա տնու կալնիլ, թա հնըրը տըղա փախած ա իլնիլ կըռըվնէրան, նահանց տընէրան յօրդան-դծշակ տանին, կազարմա սարքին, վէր սալդաթնէն քօն ինին: Ավօն մին քանէ հօքավ քի՛ննում ա սապօժնիզ՝ Վաղօյանց տօն, վէր յօրդան-դծշակ տանին: Ավօն Վաղօյէն հըրցընում ա, թա.

- Ո՞ր ա տըղատ:
- Վաղօն ասում ա.
- Ավօ՛, քու ապէր քու տընըրտ գի՛նդնում ա՞:
- Չէ՛:
- Պա վէր չէ, յես հինգի՛ննում՝ տըղաս ըշտէղ ա:

4(250). ՎԸՂԸ ԸՇՏԸՂ ԱԾԻՄ

Վաղօն տըղէն ասում ա.

- Քի՛նի բըխճումը մին փօս կըտըրէ՛, պիրիմ, մին ծառ կա, վարիմ:
- Տըղան քի՛ննում ա կ'ամ, թա.
- Պապա՛, պա վընը ըշտընէղ ա՞ծիմ:
- Հնըրըն էլ ասում ա.
- Կօխկէն մին փօս կըտըրէ՛, ա՛ծէ մաչը:

4(251). ՔԻՆԻ ՅԷՔ, ՔԷՉ ՈՒՄ ՏԸԼԱՆ

Վաղօվէն տըղան քի՛ննում ա հօրը ասում.

- Պապա՛, փուլ տօ՛, քի՛նիմ կինօ:
- Վաղօն էլ ասում ա.
- Քի՛նի յէ՛ք, քէզ ում տըլան:

4(252). ԿԸՌՎԷՆ ՎԷՐՉԸ

Ղարաբաղա կըռվէն քննդ մամէնտըն ա, գըրաղը շօմփաշօմփի վէր ա թակում: Սապօժնիզ՝ Վաղօն ա նըրնն տըղան էն ըն իննում բըլինդաժումը կ'օլըր կացած:

Տըղան հօրը ասում ա.

- Պապա՛, մըռնելան վախում ը՞ս:

Վաղօն էլ թա.

- Մը՛ռնելը ի՛նչն առը՛ղը, օգն՛ւմ ըմ սաղ կէնամ, տը՛սնամ՝ էս կըռվէն վերչը հինչ ա տըռնըլան:

4(253). ՎԵՐԸ ՔԻՂԻ ԻՆԻ՞

Վաղօն Ըստեփանակէրտ նըստում ա մին տաքսի: Տաքսիստին ասում ա.

- Շօ՛փէր, քըչի՛ մէր շէնը:

- Ախալէր, ծէր շէնը վէրըն ա՞:

- Դէ սաղ Ղարաբաղ մին շան կա, լի՞, Ճարտարըն ա, էլ վերը բիղի ինի՞:

4(254). ՀԻՆՉ ՊԻՂԱ՞ՑԷՐ

Ճըրտըրեցէ Վաղօն մին օրէ տըղէն մըշինավը քիցիյիս ա ինն՛ւմ Ըստեփանակէրտ: Հըղէննի միլիցան վը՛նն ա կըցընում, թա՛ խէ մաշինին ռէմէննէ չօ՞նէ: Վաղօն ասում ա.

- Պօ՛, պա էտ հինչ գիղա՞ցէր, թա լըհա քի՛ննն՛ւմ ընք ռէմէն ինք՛ օնինք՛:

4(255). ԽԸԼԸՁՆԸՀԱ՞ՔԻ

Ճըրտարա Վաղօն մին մարթնու անա հըրցընում ա.

- Ախալէր, ըշտըղացէ յը՞ս:

- Քարէն տական:

- Պա դէ ասէ՛ խըլըզնըհաքի յն՛ւմ, լի՞:

4(256). Լ՛ԱՎ ՀԱՑ ԸՆՔ ԿԵՐԱԼ, ԱՄՀԱ...

Արտաշ դային հըրսընքա լն՛լ տը՛ռած կիամ ա տօն: Շն՛ւննիզ՛ հմսին ասում ա.

- Էտ ըշտըղա յը՞ս կիամ:

Դէ պա Արտաշ դայուն մը՛ննըն ա՞, թա ըշտըղա յա կիամ, ասում ա.

- Ա՛ կընէզ՛, լ՛ավ հաց ընք կէրալ, ամհա ասալ չըն, թա քըռասունքը հիբ ա:

4(257). ԻՉ ՄԱՏՏԱՂ ՔԻՆԻՔ՝ ՏՈՒՔ

Կըռվէն թն՛ւնը վախտը մին գըրադու մաշին կիամ ա Ճըրտարավ անց կէնն՛ւմ, վէր քիցի յէրէ յալան թուրքէրէն բամբիտ անէ: Մընէշակ հմսին տն՛ւս ա կիամ բալկօնը, հէտան կա յէ անում, թա.

- Իզ մատտաղ քիցիք՛ տուք, խալխէրը կըռը՛վ ըն անում, սահանք էլ դուրբա յըն ծախում:

4(258). ՃՈՒՐԸ ՏՈՒՍ ՉԻ ՔԸՅՈՒՍ

Ճըրտըրօցուց վըհաքում ըն կանցիլարը, թա.

- Բիղի կազէթ կի՛րվիք՛, ինք՛ըն էլ «Պըրավղա», մէկէլ «Կամունիստ»:

Տըրանցա մինը վը՛ննէրը մին չըմըշկում ա տինում, թա.

- Չէ՛, վեր չէ՛, յէս վէ՛չ «Պըրավղա» յըմ կի՛րվում, վէ՛չ էլ «Կամունիստ», յէս «Ազանյօկ» ժուրնալ ըմ կի՛րվում:

Ախրրը, վեր շատ ըստիպում ըն, ասում ա.

- Այ ծը՛գ մատտաղ, ախեր աղտիրնձ պամիդորը վեր «Ագանյօկէն» թուխտումը պըտատում ում տանում բաղը, ճնէրը տոնս չի քըցոնւմ, ամմա վեր ծը՛ր ասած կըզիթնէրումըն ըմ պըտատում, սունկաս ծըփծըփան ա ինոն:

4(259). ՍՕՂԱՆԸ

Էրկու ճըրտըրէցէ գոնրոնց ըն անում: Սիներ թա.

- Գուրգէ՛ն, մին լ՛ավ պէն ա՛նէ:
- Սօ՛ղան:
- Փա՛հ, փա՛հ, փա՛հ:
- Դէ մին լ՛ավ պէն էլ տու ա՛նէ:
- Ա քընծանհնր, էլ լ՛ավ պէն թուղէ՛ցեր, վեր ասիմ:

4(260). ԽԷ՞՞, ԳՕՆԳԻ ՅՈՒ՞Մ

Ճըրտըրէցէ Ծատօրը կըլխօզէն խօրթնը կըրէլիս մին դոնւ տը՛ղ ըրբան կօխկէն ա ընգընում: Նախագան կ՛ամ ա ջիհոնւմ, թա.

- Ա քընծանհնր, էս դոնւ տը՛ղը էտ ըրբան խէ պարան ը՞ս տուվալ:
- Ծատօրը ոնրնն կուրցընում չի, ասում ա.
- Պա ըշտէղ պարան տա՞մ, հու տըննական չու՞մ յըմանջումը պարան տամ, ըրբան փըշըրթիք՛ն անիմ, խէ՞, դօնգի յու՞մ:

4(261). ԼՈՒԽՃԻՆ ՄԻՆ ԱՇԿԱՎ ԿԸՅԷՇԻ

Ճարտար մին ըշկօլու դիրէքտըր ա ինոնւմ: Էտ դիրէքտըրը լօխ դասա-տըվօրցը մին աշկավ չի յէշոնւմ, էզզաննն մինին յէղում ա, մինին՝ դաղում:

Մին օր էլ խաբարը կ՛ամ ա ըշկօլը, թա դիրէքտըրէն քըշերը տարալ ըն բալնի-ցան ապլէցն ըրալ, աշկէն մինը տոնս կալնլ: Դասատըվէրքը մարթա մին պէն ըն ասում, տահանց մաշին մին դաղվածը ինոնւմ ա, էն էլ յէտ ա տը՛ռնում, թա.

- Էտ լ՛րհա լ՛ավ ա, միհէնգ՛անց տէնը լուխճին մին աշկավ կըլէշի:

4(262). ՀԻՇՔԱՆ Ը՞Ս ԸՇԽԱՐՔԱՍ ԲԷՅԽԱՔԱՐ

Մին ճըրտըրէցէ ըշտիհնլի դըղան ա օտում: Մին իրէվանցէ մուտանում ա, թա.

- Էտ հինչ ը՞ս օտում:
- Ճըրտըրէցէն ծիծաղում ա, թա.
- Քա հօր տօնը շինվի, տու ըշխարքաս հիշքան ը՞ս բէլխաբար, վեր միշէվ միհէնգ՛ Դարաբաղու բանան չըս տը՛սալ:

4(263). ԹԱՂԻՄ ԾԸ՛Զ

Մարգուշա հնսոն դանան քըշերը մընամ ա հննդին, չըղընէն գիրավ ըն տը՛ռնում, փօրը տոնս տամ: Հնսին կ՛ամ ա տի տը՛սնում, թա.

- Թաղիմ ծը՛գ, էտ դընէն փօրումը հինչ ը՞ք կուրցըրալ, վեր շօռ ըք յէկալ:

4(264). ՏԸՎ ԹՈՒՐՔԷՐՈՒՄԸ ՀԻՆՉ ԿԻՆԻ ԸՐԱԾ, Է՛

Օմօնը նի յա մըտնում Ճարտար, վեր ժողովուրթէն գէնքերը-գատը տնու տա: Մանիշակ հնանն տանը մին գրրանատ ա ինում, տանում ա փիչին մաչին կ'էղում, տի յէլ մըննան քըցնում ա: Մին էրկու շէփտանը յետը վեր փիչը նի յա կըցընում, գրրանատը տըրաքում ա, տօնը թծգավ լըսնում: Մանիշակ հնսին տնու ա կ'ամ շինմնաչ, թա.

- Ա կընանէք՛, էս վեր ըստը՛դ ըստի թծգ ա միլըցըրալ, տը՛ս՝ թուրքերումը հինչ կինի ըրած, է՛:

4(265). ՅԷ՛Ք ՏԸՎՍ ԶԱՎ Ա՞ ՏՈՒՎԱԼ

Սալան դային յեր ա իննում, թա ճըղպօրէն շըղըհարէ, հունց ա տը՛ռնում՝ տնլը կօտրում ա, վեր ա ընգընում տափը: Վեր օյամիշ ա ինում, ծէն ա տամ կընգանը, թա.

- Մարօ՛, հէ՛ Մարօ:
- Ադն՛, հինչ ա՞:
- Ախճի, ճողպըրան վեր ըմ ընգալ է՛, յէք տը՛ս՝ ցավ ա՞ տուվալ:

4(266). ՉԱՐԱՆՉ ԸՐԷ՛Ք, ՄԻՆՉԷՎ...

Մարտակերտցէք՛ ք'ննում ըն Ճարտար՝ նըշան: Վեր տը՛ղ ըն հըսնում, տընատարը էն ա իննում բըղէրումը: Թննգան հըրթնացուն չննմիշ ա ընգընում, գ'նղնում չի, թա հինչ անէ: Ախըրը, մին սինի քըչըված սօղան ա պ'նըրնում տինում ըստօլէն, թա.

- Չնրննգ ըրէ՛ք՛, մինչէվ պապան կ'ա:

4(267). ՊԱ ԿԱՎԸ ՄԸՀԱՍՈՒՐ ԿՕՏԷ՞

Ճըրտըրէցէ մին ջննիլ խօխա հըրցընում ա Նիկալայ դայուն, թա.

- Նիկալայ դայի, կավը մըհասուր կօտէ՞:
- Նիկալայ դային թա.
- Կօտէ, ք'ըմատտաղ, կօտէ, խէ չօ՞տէլ:
- Պա, Նիկալայ դայի, տուվալ ում, կերալ չի:
- Նիկալայ դային ասում ա.
- Պա ք'ըմատտաղ, կավը մըհասուր կօտէ՞:

4(268). ԲԱԼ ԿՕՆԸՆ ԷԼ Ա ԻՄԸՍ

Ռուրէն դայունց տօնը դօնաղ ա կ'ամ: Ղօնաղը կինացավը ասում ա.

- Ռուրէ՛ն, էս տօնը քունըն ա, տանը տարը տու վըս..
- Ռուրէն դային վէ՛չ տանում ա, վէ՛չ պ'նըրնում, թա.
- Այ ախպէր, մինակ տօնըն ա՞ իմըս, հնլն բալկօնըն էլ ա իմըս:

4(269). ԷՆ ՄԷՐ ՇԻՆԱՅԷ ՉԻ

Ռուրէնին կընէգ'ը ծանդըր հիվընդանում ա, խօխէք'ը սըքըսում ըն լնց ինիլը:

- Ռուրէնը տնու ա կ'ամ խօխօցը ասում.
- Էս խէ լնց ը՞ք իննում:
- Խօխէք'ը թա.

- Վախում ընթ' մաման մրճնէ:
- Ռուբէնըն էլ խօխօցը սուսավ ընէլի հէտէ ասում ա.
- Պա մրճնում ա, մրճնէ, էն ըսկի մէր շինացէ յէլ չի:

4(270). ԽԷ ՀԻՔՈՒ ԿԱՄ ԸՍ, ԱՍԱՆ Ա՞ ԿԱՍ

Ռուբէն դայուն ծընված օրըն ա ինում, լօխ նըստօտած օտում ըն- խընում, հըրէվանը միկա յէտէ յա կ'ամ: Ռուբէն դային ասում ա.

- Էտ խէ հիբու կ'ամ ըս, Աննալ ա՞ կ'ամ:
- Էտ օրվանից հուվէր ըշտըղա յըտանում ա, ասում ըն՝ Ռուբէն դային հինչ ա՞ ասալ:

4(271). ՊԱՄԻՊՕՐԱՎ ՅՈՒՂՈՒԾՈՒՆ

Ռուբէն դային հըրիվանէն տօնը դօնաղ ա ք'ոննոն, հըրէվանը պ'ոննոն ա, թա պամիդօրավ յուղուծոն անէ, ամհա ծոն չինում՝ քըցի: Նըստում ըն, թա հաց օտին, Ռուբէն դային ասում ա.

- Հըրէվան, էս հինչ խօրնա՞լ ա՞:
- Հըրէվանը ասում ա.
- Պամիդօրավ յուղուծոն վա:
- Պա ըսկի ծոնը ըրվամ չի:
- Պա մաչին ծոն կա՞, վէր ըրվա:

4(272). ՀԱՄ ԿԸԿԱ, ՀԱՄ ԿԸՔԻՆԻ

Ափօվանց պարիկամէրը դօնաղ ըն կ'ամ: Ափօն տըճնում ա, վէր դունուղնէն մըտաղիբ չըն յէր կէնան, ասում ա.

- Պարիկամօթունը հա՛մ կըկ'ա, հա՛մ էլ վախտէն կըք'ինի:

4(273). ՊՕ՞, ՅԱՂՈՒՉ ԿԱՐԷԼ ՉՈ՞ՒՄ

Մին մարթ մին ճըրտըրէցու ասում ա.

- Կըկարի՞ս մին խօսկ ասիս, վէր մաչին վէ՛չ «պօ» ինի, վէ՛չ «յաղուզ»:
- Ասում ա.
- Պօ՞, յաղուզ կարէլ չո՞ւմ:

4(274). ԱՇԿԸՏ ԷԼ ՉՈ՞ՒՄ ՀԱՆԷԼ

Մին մարտակէրտցէ տըղա մին ճրտըրէցէ ըխճըկա ասում ա.

- Քո՛ւյրիկ, վար քը՛գ օզէմ, կըկ'ա՞ս:
- Էտ ճըրտըրէցէն էլ ասում ա.
- Աշկըտ էլ չո՞ւմ հանէլ:

4(275). ԽԷ՞, ԷՇ Ը՞Ս

Ճըրտըրէցէ մին տըղա մին ըխճըկա նըհէտ օզնլ ա խօսէ, գ'իդննցալ չի՝ հինչ խօսէ: Վէ՛րչը, միհէտէ ք'էցալ ա տը՛սալ՝ Էտ ախճիզը հայաթը սիրփիյիս, ասալ ա՝ էվնլըտ օտիմ: Էտ ախճիզըն էլ յէտ ա տը՛նալ, թա.

- Խէ՞, էշ ը՞ս:

4(276). ԷԼ ՀԱՉԱՆԹ ՉԻ

Մին ճրրտըրեցե մին հնդրոնթեցու ասում ա.

- Քույրիկ, ըտըղացե յը՞ս:

Էտ ախճիզըն ասում ա.

- Ըսես չըմ:

Էտ տըղան էլ թա.

- Լ՛ա՛վ, ըսեցեր, էլ հնչնթ չի:

4(277). ՇՈՒՇԱՆԻՆԻՆԻ

Խընուշիննկ ըռըչի դժնհնը ախտարուս ա կ՛ամ, էտ էլ իննում ա մին քամե օր, կընանեքըն էլ էն ըն իննում մին պատու տակե քաթ ընեյիս: Մարգուշա աքերը ծերքը տնննում ա ճրկատեն, թա.

- Վըյախչի՛, տընսնաս էս հնր շուշնթննդ ա՞ քամեն քըշնկ, ախճի, դա մըտեք՛ է՛, էն ա մաչին էլ մարթիք՛ կա, վու՛յ, Աստու՛ծ, էս հինչ կըրակ ա՞:

4(278). ՎԷՐ ՊԱՃՃԱՆ ԻՆՆԻ, ԿԸՄՈՒՐԹԻ

Բախշի դային փըռնում ա կընգանը մին լ՛ավ տըմբըզում: Հըրեվանը սմսին յըրա կ՛ամ ա, թա.

- Բախշի, էտ խե թակում ը՞ս, պաճճառը վերըն ա՞:

Բախշին ասմա.

- Ծա՛տօր, հինչ պա՞ճճառ, պաճճառ չի կա, վեր պաճճառ իննր, կըմուրթի:

4(279). ՀՕ ՔԸՂԸՔԸՅԷ ՉԻ՞

Մին կընեզ՛ թըրթամնած կ՛ամ ա, թա.

- Ջա՛վադ, վե՛չ մըխթարիս, խօզ՛րտ նի յա մըտալ բօստանըս շօռ յը՛կալ, լօխ կօխ տըվալ, ախտերըս մադրուն ըրալ:

Ջավադը ասմա.

- Պա հինչ ըս գ՛իդն՞ցալ, շիննցե խօզ՛ ա՛ վը՛ղան մօտե, հօ քըղըքը՛ցե չի՞, վեր տըրամվալավ շօռ կ՛ա:

4(280). ՁԷՄՔՈՒՉԸՍ ՄԸ՛ՌԱՃ Ա

Մնրդիրօսը նի յա մընում հըրսանեք՛, մին հեճգ՛հնրոնրանուց տամ մուզը-կանտեն, թա.

- Ու՛ստա, մին դիխօր պըրըհավա ա՛ծե՛ պար կ՛ամ:

Մուզըկանտը ասմա.

- Խե՞, թօղե մին լափ ուրախ հավա ածիմ:

Մնրդիրօսը թա.

- Չե՛, ախտեր, տըխուր ա՛ծե՛ մին լ՛ավ պար կ՛ամ. գեմքուշըս մը՛ռած ա:

4(281). ԽՕՁԻԸ ՅԷՍ ԸՄ, ՎԸՐԹ՛ՆՏՈՒՄ ԸՄ

Կըլխօզեն ժօղօվումը խօզ՛ին փիրմին վարիչը հաշվետըվութնն ա տամ.

- Էս տարե քըսան խօզ՛ու մարուն օնինք՛՛ լօխ էլ յըղե, խօսկ ըմ տամ՝ ամմեն մըրունա տասսը ճօտ ըստանամ:

Խուզակահր ծերք ա պիցրըրնում, յրէր կէնում, թա.

- Ընգէր վարիչ, խօզը յէս ըմ, վրթթմտում ըմ, տասսը ճօտը ըշտըղան ը՞ս
ւննւ պիւրնում:

4(282). ՊԱ ԱՍԷԼԸՏ ՀԻՆՉ Ա՞

Իվան դային ինննսնուչծրք՝ տըրըկանումը ք՛ննումն ա հինգ՛իստումը իւրնն
հրէտէ փօս կըտրում, ուտա Պըղօտէն հախըն էլ տամ, մին լ՛ավ քար շննումն,
պիւրնում քըցում: Տըղան ըսկանում ա, քըղաքան կ՛ամ, թա.

- Ա՛ հնր, համօթ չի՞, էս հինչ ը՞ս ըրալ:

Իվան դային ասմա.

- Պա ասէլըտ հինչ ա՞, շան տըղա՛, ըսօր-էք՛ուծ մըռնըլական ում, իմ հնն-
գ՛իստըս տը՛սնամ վէ՞չ, յրէտնան մը՛ռնիմ:

4(283). ՄԻՆԸ ՊԸԿԱՍԱԼ Ա

Սուրէնին կընէզը մը՛ռնում ա, զանգ ա տամ տըղէն, ամմա հունցը անում ա,
կարում չի կըլծիս քըցի: Ճարը կըտըրած՝ ասում ա.

- Մատաղ անիմ, վէր տուք նա քու քուր խօխա յըք իլնւ, մէր տանը քանէ հօքի
յա՞ իլնւ:

- Չօրս:

- Մալլադէ՛ց, դէ միհէնգ՛ տուք նա քու քուր էն ըք քըղաքումը, յրէս էլ վըն-
նըծէրքըս սաղ, հասէ էն ում քիզ նըրէտ խուսէյիս, էտ իրը՛ք, դէ չօրսան իրը՛քըն
ընք մընացալ, լի՞, մինը պըկասալ ա:

Տըղան էլըհնն չի կըլծիս ընգնում, թա.

- Պա՛պա, պա մա՞ման, մաման հօր ա՞:

Սուրէնը էլ հծսնւլնն չի անում, ասում ա.

- Շան տըղա՛, դէ վէր մաման սաղ իննր, էլ հօր ու՞մ էսքան քափ-խըռընօցըրս
կօխած խօսում, մաման կա վէչ, օզ՛ում ը՞ս դիւզը գ՛իդնս՝ մը՛ռալ ա, մը՛ռալ, ճէլի
յէ կէք՛:

4(284). Ա՞ԳՆՆ ՇՈՒՎՎԸՅԸԲԷ՞Ր

Ջիհիլնէն Մակիչ նմնն խընըրնում ըն, սըքըսում խուսընէլը: Մին դնւլն-
դիւզըն էլ հըրըրնում ա.

- Մակիչ նմնի, վէր քըշէրը օզ՛ում ըս՝ Սիրան տծտան կ՛ա կօշտըտ, հունց ըս
ա՞սում.

- Ծը՛գ մատաղ, տի կընդըմընդ ա ին՛ում, շուվըրըրնում ում, գ՛իդնում ա՝ հինչ
ում օզ՛ում, կ՛ամ ա նի մընում ծօցըս, ամմա ամմէն քըշէր ինք՛ը յէր ա կէնում,
ծէրքը տիմում ճըկատէն, թա.

- Մա՛կիչ, նննն շուվըրըրէ՞ր:

4(285). ԷՆՔԱՆ ԽԸՌՆԸԽԱՌՆԸ ՊԷՆԷՐ ԿԷՐԷՆՔ...

Մարտունը՛ցէ մին քանէ կընէզ՛ խուխօցավը էն ըն իննում պըղվալումը, դէ էն
փիս վախատէրքըն ա, լի՞, էն վէր թօրթէրը հա քամբիտ ըն անում Մարտունին: Վէր

կ'ամ ա քըշէրը, դէ լօխ տուզն ըն, լի՞, մինը ասմա՝ կուրկուտ բիդնը՝ օտինք՝, մինը՝ սնլծթկա, մինը՝ խըրաված, հու հինչ սիրում ա, լի՞:

Ախըրը, վէր պըրանվում ըն, թա քօն ինին, սահանց անա մինին քօնը տանում չի, սըքըսում ա տըհումը շուտումօտէ անէլը: Վէր հըրցընում ըն, թա խէ տի յա անում, ասում ա.

- Պա հինչ ա՞նիմ, էնքան խըռըխառնը պէնէր կէրէնք՝, փօրըս սանջու վա անում:

4(286). ԷՍ ԷԼ ԻՄ Ք՝ԱՐԸՍ Ա

Քընարիկ տօտնին ախպէրը բազարկօսմ ա իննւմ, քըվօրը տանում ա կօշտը, տինում մին բութկում, թա.

- Ա՛ քուր, սօղան ըս ծըխըլական, կարտօշկա, կէզնը, տի պէնէր, լի՞, հինչու քըշիս, կըլխան մինը յէր կալ՝ քըցի կարզինկատ, քու ք՝նրըտ էտ ա իննանկան:

Քընարիկ տօտնն տի յէլ անում ա:

Մըհըտ էլ մին մարթ ա կ'ամ, էրկու ք՝նլնն օզնւմ: Քընարիկ տօտնն քըշում ա, համ էլ էտ էրկու ք՝նլննան մինը քըցնւմ իննն կարզինկան:

Ինք՝ օնօղը կըզնըվում ա, թա.

- Էտ հինչ ըս ա՞նում:

Քընարիկ տօտնն խուսկու տակէ չի մընամ, ասում ա.

- Հինչ բիդի ա՞նիմ, ըռթունանց իննլօ՞նն ըստըհ վըհնը կացած, էս էլ իմ ք՝նրըս ա:

4(287). ԼՆՎ Ա ՔՈՒՆ ՆԱ

Սուրիկը քըշէրը նի յա մընում մինին բօստանը, սըքըսում կարտօշկան քանդիլը: Տարը կըլծի ա ընգում, կ'ամ կըլխանը յէրը վըհնը կէնում, թա.

- Ա շան տըղա՛, էտ հինչ ըս ա՞նում:

Սուրիկը իննն կուրցընում չի, յէտ ա տըհնում, թա.

- Պա՛, խէ էս քու բօստանըտ ա՞, սու՛ս ըրա, սու՛ս, լնվ ա քունըն ա, թա չէ խայտառակ ինք՝ տըռըլական:

Գէ խէդճ տարը էլ հինչ ա՞նէ, սուս ա անում:

4(288). ԻՇՇԱ՛ՆՆ՛

- Մնրդի տնննճը սիրում ը՞ս:

- Հա՛:

- Պա խնճճ՞րը:

- Հա՛:

- Պա ծէրա՞նը:

- Հա՛:

- Ա շան տըղա՛, պա շն՞վթնը:

- Իշշն՛նն՛:

4(289). ԻՆՉ ԲԸԲԸԲԱՐ ՃԻՆԱՆՉՈՒՄ Ա

Մինին կրնե՞զ շօռ կ'ըվօղ ա ինում, սիրըկանէն նըհը՛տ փըռնըվում ա, մարթը գօրծը տամ ա սուղէն: Սուղյան էտ կընգանը սիրըկանէն յէր ա կըցնում, թա.

- Ասէ, տը՛սնամ՝ էս մարթին կընգանը քանէ տարէ յա, վէր ճինանչո՛ւմ ըս:

Էս սիրականը ասում ա.

- Խէ չըմ ասէլ, հընգէ՛ր սուղյա, օթ տարէ յա՝ ճինանչո՛ւմ ում:

Ըստը՛ղ էս կընգանը մարթը յէր ա կէնում, թա.

- Շան տըղէս յէ՜ի է՛, իմ կընգանըս ինձ բըրըբար ճինանչո՛ւմ ա:

4(290). ԷՆ Ա ՄԻՆ ԿԸՆԵՊ՝ ԷԼ Ա ԿՎԱՄ

Արփիգ՛ տծտանն սիրում ար ըստո՛ւր-ո՛ննղո՛ւր նըհէտ քաթ անէլը: Մըհը՛տէ, խուխէն կուռնան փըռնած, ք՛իմամ ա բօստանը, մին կընէգ՛ ա պըտահում, վը՛նն ա կէնում, սըքըսում քաթ անէլը, խօխան նը՛ղվում ա, թա.

- Մա՛նա, բօ՛լ ա, յէ՛ք ք՛իմանք:

Ախըրը, վէր քաթ անէլը պըրծընում ա, ք՛իմամ ըն, մին էլ խօխան սըքըսում ա լննց ինիլը:

Արփիգ՛ տծտանն հըրցընում ա, թա խէ լննց ա ինում, խօխան ասում ա.

- Պա հինչ ա՞նիմ, հընէ՛, էն ա մին կընէգ՛ էլ ա կ՛ամ:

4(291). ՀԱՆԸՆԹ՝ ՎԸՆԱՆՆԸՍ ՄԻՆԸ ԿԱՐԾ Ա, ՄԻՆԸ՝ ԷՐԿԱՆ

Յէսնյ դնյին ննգնի՛ն-մնգնի՛ն մարթ ար: Միրում ար ասէլ-խօսէլը, օտէլ-խըմէլը, շուլող անէլը, խօրուրթ տալը: Մըհը՛տէ մին շալվար ա ինք՛ օնում, պիրում կէնում, տը՛սնում՝ փօխկէրքը էրկան, տամ ա կընգանը, վէր պատառ կըրծըցնէ: Կըր-ճըցնէլանը յէտը կէնում ա, տը՛սնում՝ փօխկէն մինը կարճ, մինը՝ էրկան: Ասում ա.

- Ա կընէ՛գ՛, փօխկէն մինը կարճ ա, մինը էրկան:

Կընէգ՛ըն էլ կօխկի չի ընգնում, ասում ա.

- Չէ, վէր չէ՛, ճօխտ փօխկըն էլ հավասար ա:

Յէսնյ դնյին տը՛սնում ա, վէր կարում չի կընգանը համօգէ, յէտ ա տը՛նում, թա.

- Դէ լննվ, Արփի՛գ՛, նէրօղ կինիս, հննրննք վը՛նաննըս մինը կարճ ա, մինը՝ էրկան:

4(292). ԻՆՉ ՏՕ՛, ՄԻՆ ՊԱՏԱՌ ԾԷՐՔԷՍ ՊԱՀԻՄ

Մարտունը՛ցէ մին մարթ կըռվէն վախտը պասիկա յա ըստանում Յէրէվանա, պիրում տօն, տը՛սնում՝ մաչին կալբաս, կամփէտ, տէս-տէն, լի՞. քուրըն ա դար-կալ: Ըստըրան խօխան, դէ հինչ ա՞ գ՛իղո՛ւմ՝ կալբասը հինչ ա, էն վախտը Ղա-րաբաղ ըշտըղան ա՞ լնն կալբասը, պատառ օտում ա, ք՛էփը կ՛ամ ա, մին մը՛ծ կուսօկ էլ յէր ա օնում, տո՛ւս կ՛ամ ք՛ո՛ւչնն, սըքըսում խօխօցը դըջի տալը:

Մին խօխա մուտանում ա, թա.

- Մին պատառ ինձ տօ՛, օտիմ, տը՛սնամ՝ էտ հինչ ա:

Ախըրը, վէր տը՛սնում ա՝ տամ չի, ասում ա.

- Լննվ է՛, լրինն ինձ տօ՛, մին պատառ ծէրքէս պահիմ, էլլրինն ք՛ը՛գ տամ:

4(293). ՔՈՒՆԸ ՇԱՏ ԼՊՎԸՆ Ա

Թանթալը կրնա գանը նրհրէտ էն ա իննէն բուստանունը, դէրը տըղավ անց ա կէնուն: Համէցիք՝ ա անուն, թա կ՛ա արաղ խըմէ, մին էլ մընննըն ա ընգնուն, վէր տանը արաղ չըկա: Դէրըն էլ անհիրէս ըրած, կ՛ամ ա, խընդ թանթալէն կընէգ՛ը ճարը կըտրած ք՛ինուն ա Մանթաանց տօն, մին սուրէհի թըթու արաղ փօխ օնուն պիրուն: Դէրը, վէր արաղը պըրծըցնուն ա, յըտ ա տըննուն, թա.

- Թանթա, էն օրը ծէր հըրէվան Մանթաանց տանը արաղ ում խըմալ, նըտտա շընավըտ ա կ՛ամ, քունը շատ լ՛ավըն ա, մին սուրէհի ա՛ծէ, տանին վարթաբէդին հըտէ:

4(294). ԽԸՆՈՒՇՆԸԿՕՑՈՒՑ ԼԱՄԲՈՒՇԿԱ ՓՕԽԷԼԸ

- Պուղուս, լամբուշկան վէր էրվուն ա, հունց ը՞ն փօխուն:
- Յէշմծ հու:
- Ասինք՝ թա խընուշըկըտէք՛:
- Խընուշըկըտէք՛ ճօկ փօքմի յըն անուն. մինը պիցրանուն ա դանբրէկան, լամբուշկան տընը տինուն, էն մինը դանբրէկան շօռ ա տամ:

4(295). ՓՈՒՀ Ա ԸԲԱԼ, ՄԸ՛ՌԱԼ

Էրկու ախալէր ք՛իսծրէն նըստուն ըն, թա փըրթնը օտին: Կուճինը ժուլիգ՛ ա իննէն, ասուն ա.

- Ախալէր, վէր ապան մըտալ ա, յէս կուճուր ըմ իլնը, մըտըս չի, մին պա՛տմէ, տըտնամ՝ հունց ա իլնը:

Չըքէլննը մըտ ախալէրը իրկընցընէլավ պատմէլը, կուճուր ախալէրը փըրթնը լօխ օտուն ա:

Էք՛սը էլլըհն նըստուն ըն , վէր փըրթնը օտին, կուճի ախալէրը ասուն ա.

- Ախալէր, յէս կուճի յըմ իլնը, մըտըս չի, մին պա՛տմէ, տըտնամ՝ ալան հունց ա մըտալ:

Մըտ ախալէրը փըրթնըն ամանը քաշնէն ա առաշը, թա.

- Պըտմէլի պէն չի կա, ախալէր, փուտ ա ըրալ, մըտալ:

4(296). ԳՆԻԳՆԻՄ ՈՒՄ, ԹԱ ՆԻՐՆԻԳՆԻՆ Ա

Մէրօփ դային օրվա վէր վախտը Սումբաթ դայուն ջիհնէն ա, ասուն ա.

- Պարնը՛գ՛ուն, Սումբաթ:

Ըստի մին ամէս, էրկու ամէս, մին օր էլ Սումբաթ դային վընն ա կըցնուն, թա.

- Մէրօփ, քա հօր տօնը շինվի, ութանան ըս ջիհնէն՝ պարնը՛գ՛ուն, ըրգ՛օնէն ըս ջիհնէն՝ պարնը՛գ՛ուն, էտ հինչ պէն ա՞:

Մէրօփ դային էլ կարուն չի նըրնն պահէ, ասուն ա.

- Սումբաթ, քա հօր գ՛օրը, էնքան փիս մարթ ըս, վէր ամնէն ք՛էգ տըսնալավ ըշկերիս առաշը մըթընըվուն ա, գ՛նընն ում, թա նըրնը՛գ՛ուն ա:

4(297). ԱՇԿԵՐԸՏ Ա ԽԵՐԸԲԱՅԱԼ

Սիրան աքորը քրսան հավ ա ինձում: Աքերը ամսէն ձերձեղձին, ամսէն ուռ-թանա հավերը հրմբարում ա, ամսա վէշ թա սերուն հրմբարում ա, լ՛րհն՝ ճօխտ-ճօխտ ա անում, յանի ք՛ի վեր ճօխտ ըն, լօխ տը՛ղըն ըն: Դէ հրեղեղան Սինասէն լրկուտնէն էլ, Աստուծ ա տուվալ, մօր ծէծ կըտըրօղ ըն, էտքանը գ՛նդնում ըն, ամսէն կ՛իբէկ՛ի աքորը հրվերան էրկունը կ՛ուղանում: Վեր մընամ ա վէց հավ, մին օր էլ Սիրան աքերը մարթին ասում ա.

- Սու՛մբաթ, կօզ՛ի ճօխտ ըն, ամա աշկէս հավերը նուստըրալ ըն, թա լ՛րհն՝ ծըմը՛ռն ա, կօշ ըն յը՛կալ, տի յը՞ն քրվամ:

Սու՛մբաթ դային էլ տըրանա բէշ-բէթմար ա ինձում, ասում ա.

- Ախճի, նուստըրալ չըն է՛, աշկէրտ ա խըրըբացալ, պըռավալ ը՛ս, պըռավալ՛:

4(298). ՎԷՐ ՏԻ ՅԱ, ՏԻ

Մին մարթ քըշերը դօնաղ ա ընգում մին ըսկըպօյ ճըրտըրը՛ցու տօն: Վեր տը՛սնում ա հացու-գատու պաղրաստութձն չըն տը՛սնում, իրը՛սը սըվըցընում ա, թա.

- Էս տուք ձերձեղձինը հաց չը՞ք օտում:

Տընատը՛ռնը կընէգ՛ը վէ՛շ տանում ա, վէ՛շ պիրում, թա.

- Չէ՛, մունք մինակ ճճիր ընք խըմում:

Էս դօնաղը խտրջինը ջընաղավըն ա քըցձում, սուս-փուս տանան տձնս կ՛ամ, թա.

- Վեր տի յա, տի, ք՛ինին ըխպիրին դըրաղէն պըրանին:

4(299). ԱՉՈՒՆՑ ԱՓԻՆ

Սիպտակ շէն կընօխէ մին մարթ ա իլնն՝ անումը Ափի: Էս մարթը Ազննց անա յա իլնն, տա հը՛տէ յէլ ասալ ըն Ազննց Ափի: Մին ծըմըռնան օր Ափին ք՛նունում ա ծըմակը, վեր փնդ պիրի: Հըսնում ա տը՛ղ, մին բաբաթ կաղնէ յա տը՛սնում՝ ծըտէրավ ճըռնքված: Մըտկումը ասում ա.

- Էս լ՛րհա լ՛ավ ա, փնդը կըտրիմ, տանիմ էրիմք՛, խօխէնք՛ըն էլ ծըտէրավը խաղ կանին, վէրչումըն էլ խըրաված անին օտին: Ծառը կըտրում ա շիլնկում, հըղէ ինձում շէնը: Վեր հըսնում ա տօն, խօնցը ծէն ա տամ, թա.

- Մին յէկէք՛ տը՛սէ՛ք՛՛ հինչքան ծը՛տ ըմ պէրալ, լ՛րհա տըղա յըք՛ փըռ-նուտը՛ցէք տա՛րէք՛: Սահանք յէշում ըն, յէշում, տը՛սնում՝ ծը՛տ չի կա, ասում ըն.

- Ա՛պա, հօր ա՞ ծը՛տը:

Ափին յէտ ա տը՛ռնում տը՛սնում՝ ծը՛տ-գատ չի կա ծառէն յըրան, կըզնըվում ա, խօնցը ուշունց տամ, թա.

- Շան թուլէ՛ք՛, հննրննք դըլմըղալ ըք ըրալ, ծըտէրը խըրթնալ ըն, փախալ:

4(300). ՄԻՆԱԿ ԹԱ...

Շէնը ցիրկ ա կ՛ամ, ցիրկումը մին դաշննգ՛ ախճիգ՛ պարաց ա ընգում, արչը ըռըչի թաթերը ծննում ա, կըռանում, էտ ըխճըկանը թօշան պաչնում:

Ցիրկին կօրծ անօղը տոնս ա կ'ամ, քա.

- Հու կարէ, ծէրքէրը ծնլւնծ, կըռանա պաչի, հըվաքած փօղէն կէսը տամ ըմ
նլրան:

Խաչին տըդան լօք ա տամ, քա.

- Յըէս վէշ քա ծէրքէրը, վըճնէրըս ծնլւնծ էլ կըպաչին, մինակ քա արչը տոն'ս
կալիք', փնրղանն էլ քըշէ'ցէք':

4(301). ՇՈՒԼՈՒՂ ՉՈՒՄ ԱՆՈՒՄ

Հնրնրէրը էշը քըցոն ա Բէնօվէն մաշինին կուօվը, ինք'ըն էլ պիցրանում,
ք'ինոն ըն բազար: Վէր տըդ ըն հըսնում, Բէնօն քըշանում ա տըսնում՝ Հնրնրէրը
կըօփումը էշին յըրա նըստած: Մընամ ա ըրմացած, քա.

- Հնրնրէր, էտ շուլուղ ը'ս անում:

Հնրնրէրը յըտ ա տըռնում, քա.

- Բէնօ, չէ՛, շուլուղ չում անում, պա յըս ասալ չու'մ, վէր մաշին ըմ նըստում,
սըրտըս խառնում ա:

4(302). ԷՏ Ք'ԾՄԱՊՂ ՉԻ՞

Մուշկըպըտէցէ Շահմուրաղը երկան վախտ նախագա յա ինոն, Գըրիշան
էլ՝ կալիսօզնիկ: Մին օր էլ, վէր կըլիսօզումը ժօղօվ ա ինոն, Շահմուրաղը յըր ա
կէնում, քա.

- Գըրիշան լ'ավ կալիսօզնիկ չի, կըլիսօզէն ք'ծմննգ' չի անում:

Գըրիշան կըտաղում ա, տըդան լօք տամ, քա.

- Նախագա, չծր ծառը նրոն մէլ քըսէլ, պա վէր էսքան տարէ սուս ըմ անում,
տու նախագա յըս կէնում, էտ ք'ծմննգ' չի՞:

4(303). ԳԱՄԱՆ ՎԷՐ ՀՈՒՂՕՐՏԸ՛ՅԷ ԻՆԻ...

Հուրըտըղա կարտէ յըն խաղ անում:

Տըղան ասում ա.

- Ա'պա, դաման կարօլին կըտրում ա՞:

Հնրըն էլ, կընէգ'ը հուղօրտըցէ յա ինում, ասում ա.

- Մատաղ անիմ, դաման վէր հուղօրտըցէ ինի, հա'մ կարօլին կըկըտըրէ, հա'մ
տուզէն:

4(304). ՔԻՆԻ՛ ԷՇԻՆ ԳՈՒԽՏՈՒՐԷՆ ԿՕՇՏԸ

Մին խընուշինըկէցէ կ'ամ ա Մարտունա բալնիցան, նի մընում դուխտուրէն
կօշտը, քա.

- Դօխտըր, փօրըս ինձ ըսպանում ա, մըռնում ըմ, մին ճար ըրա՛:

Դօխտըրըն էլ շուլուղի մարթ ա ինոն, ըսքըսում ա հըրցըփօրց անէլը.

- Ըսօր հինչ ը'ս կէրալ:

- Կընանչի:

- Պա յըրկէ՞:

- Կրնանչի:
- Հասկանալի յա, թա էն օրըն էլ ըս կրնանչի կերալ, թուշ քիցի՛ էշին դուխտուրեն կօշտը:

4(305). ԽԷ ԱՍՈՒՄ ՉԸ՞Ս

Մին կրնե՞զ՝ օգ՛ում ա՛ փիչը նի կըցընե, ըշփիշկա չին՞ում տանը, քիցի՞նում ա հըրեվանեն տօնը, հըրեվանըն էլ ռուս ա ին՞ում: Մըտածում ա, վեր հըյօվուր ըշփիշկա յա, ռուսօվուր էլ լուցկի կիցի, լի՞:

Ախըրը, ծեն ա տամ, թա՛ լո՛ցկի, լո՛ցկի, էտ ռուսըտ կըլձի չի ընգում:

Էս կրնե՞զ՝ ճարը կըտըրած մին ծերքը յումբրուղ ա շինում, էն մին ծերքեն էրկու մանըն քըսում, յանի քի ըշփիշկա յա թափ տամ:

Ռուսը կըլձի ա ընգում, թա.

- Ա՛, սըպիշկա՞:

Էս կրնե՞զ՝ մընամ ա մաթ մընացած, համ էլ թա.

- Կըլձիըտ թաղիմ, էտ վեր հըյօվուր գ՛նլոնում ըս, խե՛ ասում չը՞ս, քըրթընքը՛ցե, էնքան ռուսօվուր խուսը՛ցե:

4(306). Ք՛ՆԻՄԱՂ՛ՆԻ ՊԷՆ ՉԻ ԿԱ

Մինը կընգանը թըկէյիս ա ին՞ում, կընե՞զ՝ հարայ ա տամ.

- Ք՛ծմննզ՛ ըրե՛ք՛, ք՛ծմննզ՛ ըրե՛ք՛...

Հըրեվանը սմսին յըրա կ՛ամ ա տի տը՛սնում, թա.

- Ք՛նումննզ՛ն ալեն չի կա, լափ լ՛ավ էլ թակում ա:

4(307). ՀԱ՞ՑԱՆ ՀԻՆՉ ԽԱԲԱՐ ԿԱ

Հուղուրտը՛ցե Թավաղ դային քիցի՞նում ա դօխտուր, թա՛ ժուլութկաս լ՛ավ չի: Դօխտուրը մին լ՛ավ յեշնում ա, խըրատ տամ.

- Թավաղ դայի, կըթըն՛դան-մըսը՛դան օտիս վե՛չ, կըծօ-թըթօ օտիս վե՛չ, արաղ-կիցի խըմիս վե՛չ:

Խը՛ղճ Թավաղ դային մընամ ա գ՛ումաքար, թա.

- Դօխտուր, քե՛ մա՛տաղ, էտ վեր լօխ աթկազ ըս անում, հա՞ցան հինչ խաբար կա:

4(308). ԷՆՔԱՆ ԷԼ ՉԸՉԱՐՈՒՄ ՉԸՆ

Հուղուրտը՛ցե Խանլար դայուն թօռնէրը քըղաքան կ՛ամ ըն շենը՛ դաչ: Դե՛ քըղաքու խօխենք՛՝ շենումը, հինչ բի՞ղի անին, սաղ օրը ըստը՛դ ըն վազ տամ, ընդը՛դ ըն վազ տամ, խը՛ղճ Խանլար դայուն մը՛ղու ածում:

Մին օր էլ տըղան զանգ ա տամ, թա.

- Ապա՛, հունց ը՞ն խօխենք՛ը, քե՛զ շատ ը՞ն չըչարում:

Խանլար դային գ՛նլոնում չի հունց ասե, յը՛տ ա տը՛ռնում, թա.

- Չե՛, ապան մատաղ, էնքան էլ չըչարում չըն, լ՛րհա էն կասիմ, վեր սաղ օրը հնկէրեն թօղած, նըրանց ում շօռ կ՛ամ:

4(309). ԲՈՒՂՈՒՆ ՏԱՎԱՐ ՀԱԶՆԷԼԸ

Ղըզղըլեցէ Բուղին ու ձըւնն տըղան տարալ ըն, թա տավարը հազնին, տըվարէն կ'ինը իժան ըն ասալ, հունցը ձըւննք խօսալ ըն, ընդի չի մննալ յէկալ: Մըսամըթէր յօր ունէյիս տըվարէն ընգուճէն բիրկա յըն թըխալ, հանցու գ'իղնն, վէր ձըւննցըն ա: Բուղին տըսալ ա, վէր ձըւնն ըսաժէն չըն կ'ին տամ, տըղէն ասալ ա.

- Շժղն, մէր տավարը վէր կալ':

Մըսամըթէր յօր օնօղը ասալ ա, վէր մննալ չի կ'նալ, էն ա ընգուճէն բիրկա թըխաժ: Բուղին բիրկա թըխաժ անգուճը կըտըրալ ա, տավարը յէր կալնալ յէկալ:

4(310). ՓՈՒԼԷՏ ՂԵՐԱՂԱՆ ԿԵՏԻՄ, ԿԷՐ

Գուրբանանց Նէրսէսը տարալ ա խօզ'էրը հազնալ: Էք'սին օրը Բուղին խօզ' ա մօրթալ: Նէրսէսը, փուլը յէր կալննժ, ք'էցալ ա, թա Բուղինն անա խօզ'ու մէս ինք' օնէ: Բուղին տուվալ չի: Նէրսէսը ասալ ա.

- Յաղուզ տամ չը'ս:

Բուղին թա.

- Յըրկէ չը'ս տարալ խօզ'էրըտ հազնալ, մինը պըհիր, ուտիր:

- Յըրկէ տարալ ըմ հազնալ, փուլը յէր կալնալ:

Բուղին ասալ ա.

- Փուլէտ դըրաղան կըտըրէ', կէր:

4(311). ՈՒՐՈՒՇԻՆ ԿԵՐԵՔՆԷՆ ՊԻՐԱՆԸՄԸՍ ՀԻՆՉ ԱՐ ԱՆԸՄ

Ուրննց պարկիկամէրան մին ջննիլ յէկաժ ա լնալ Բուղիննց տօնը: Նըստալ ըն՝ խըրավաժ օտին: Բուղին էն ջըհիլին անա լնալ ա խըրըվաժան կըժալ կէրալ: Ջննիլըն ասալ ա.

- Բուղի դա'յի, կըրըքնէտ քունըտ ա':

Բուղին ասալ ա.

- Ուրննչին կըրըքնէն պիրանըմըս հինչ ա' անըմ:

4(312). ՅԻՍ ԷԼ ԸՄ ՃԸՂԱԼ

Շէնը ծախու տախտակ ա յէկալ: Էտ տախտակ ժըխօղէն փըռնալ ըն: Ռայօնան մարթ ա յէկալ, տախտակ ինք' ունուղնէրին ժէն ըն տըվալ: Բուղինն էլ ըն ժէն տըվալ: Ասալ ըն՝ տու վէլ ը'ս տախտակ ինք' կալնալ, ասալ ա՝ հա':

- Դակումէնդ օ'նիս, վէր տախտակը ինք' ըս կալնալ:

- Չէ':

- Պա խէ օնիս ո'ւչ:

- Վագօն նըստաժ ը'ս:

- Խէ չը'մ նըստաժ:

- Բըլէթ չը'ս յօր օնում, յը'տնան նըստում:

- Պա հինչ ը'մ անըմ:

- Վէր վագօնան վէր ըս կ'ամ, բըլէթը պահում ը'ս, թա ճըղօ'տում:

- Ճրդօտում:
- Բուդին ասալ ա.
- Դե յիս էլ ըմ ճրդալ:

4(313). ԴԷ ՅԷՐ ԿԱԼ ԸՍՏՕՐԱԳՐԷ

Բուդին շէնին տըվարածըն ա լնլ: Ամսի վերչին ցուցակը տընէյիս ա լնլ տըվըրտըրէրէն ըստօրագըրէլ տայիս, ուրական ըստընայիս: Բուդին հարթըն տանում ա, թա ցուցակը ըստօրագըրէլ տա, էտ տըվըրատարը դասատու Սիրանըն ա նին, ըստօրագըրում չի:

- Հարթըն կ'ամ ա Բուդին ասըմ էտքանը: Բուդին ցուցակը յօր ա օնում ք'իննին Սիրանէն կօխկը, ասըմ.
- Սիրան, խէ ցուցակը ըստօրագըրալ չը՞ս:
- Ասալ ա.
- Մեր տավարը չօրս օրէ հննդը չըս տարալ:
- Սիրան, վեր ք'իննին ըս նի մընում դասարանը, աշագ'երդներան բացակա յըն իննում, ամսի վերչին ոօճիկըտ թամամ չը՞ս ըստանում:
- Պա հինչ ը՞մ անում:
- Դե յէր կալ՝ ըստօրագըրէ, վեր յիս էլ թամամ ըստանամ:

4(314). ՊԷՐ ԿԸՆԱՆԷՔՂ ՓՕԽԻՆՔՂ

Բուդին էն ա լնլ հըյաթընը գործ ընէյիս, կօխկէն էլ նըրանց հըրիվանէն տըղան ա լնլ, վնրին կընգանը ծէն ա տըվալ, համէլնմ յըրան ճըղճըղացալ:

- Հըրիվանէն տըղան ասալ ա.
- Բուդի դա՛յի, գործ անօղ կընէգ՛ ա, խէ խըրէգ՛ չը՞ս յըրան ճըղճըղան:
- Բուդին ասալ ա.
- Շան տըղա՛, հավան ը՞ս:
- Ասալ ա.
- Պա հինչ ը՞մ:
- Բուդին ասալ ա.
- Դե պէր կընանէք՛ը փօխինք՛:

4(315). ՔԸՉԱԼԷՆ ՅԸՐԱ ՎԻՉԻԼ ՉԻ ՎԸՆՆԸ ԿԷՆՆԼ

Բուդին էն ա լնլ փափաղ տիրնմ, յէր ա կալնլ Սիմօնէն կըլխէն տիրնլ: Սիմօնը ասալ ա.

- Ա ըստակած, վիչիլ կընի:
- Բուդին ասալ ա.
- Քըչալէն յըրա վիչիլ չի վը՛ցնը կէննլ:

4(316). ԹՈՒՌԸՂԸԹԷՐԱՎԸ

Բուդին հննդը ք'ինիյիս միշտ նըրան նըրէտ շօրէր ա լնլ տընէյիս, հանցու վեր թօռ կ'ա, շօրէրը փօխէ: Մին օր էլ թօռ ա կ'ամ, թըրչվում ա, կ'ամ նըրանց սըրային տակէն շօրէրը փօխում: Վեր նի յա մընում տօն, կընէգը՝ Սիրանը, ասում ա.

- Անձն, էտ հունց ը՞ս յեկալ, վեր թըրչվանլ չըս.
- Բուդին ասալ ա.
- Թուռլըթերավը:

4(317). ԽԷ՞, ԹԸԹՈՒ ՉԱՄԷՆՉ Ա՞

Բուդին հանդը քիցիյիս ընրան ուտելին տընէյիս ա լանլ՝ մին բօթուլ արաղ էլ նըրէտը: Հաց նըստէյիս միշտ միցակ ա նըստէյիս իլանլ: Միցը վեր ըսէյիս ա լանլ.

- Բուդի՛, պէր մին ըստաքան արաղ խըմիցը՛:
- Բուդին ըսէյիս ա լանլ.
- Խէ՞, թըթու չամէնչ ա՞, վեր պիժէնիմ:

4(318). ՅԷՍ ԿԱՁԷԹ ՉԸՄ ԿԱՐԹԸՄ

Բըրիգադիրը վեր տարալ ա, թա ընրան անթամնէյին կազէթ կիրիլ տա, Բուդին հըրաժարվալ ա: Ասալ ըն.

- Խէ կիրվում չը՞ս:
- Ասալ ա.
- Յէս կազէթ չըմ կարթըմ, թա իմ փայ կազէթըս սայա յըն տըլան՝ հանդը տընէյիս պանէրըս պըտատիմ մաչին, կիրէցէք՛, թա չէ, կիրվում չըմ:

4(319). ՁԸԳԱՉԻՆ ԷՆ Ա ՓՈՒԲԸՆԵՐԸՄԸՏ

Բուդին խօզ՛ ա մօրթալ: Առաքելը, մինէլ Կիճիքիս քէցալ ըն, թա մէս ինք՛ օնին: Մէսը քըշուալ ա, տըրվալ ընրանց, օզանլ ըն, թա փուլը տան, ասալ ա.

- Հալան փուլը թայդի չի, քիցնական ընք խըրաված օտիցը՛, յէտնան կըտա՛ք:
- Վէր խըրավածը օտում ըն յէր կէնում, մըսէն փուլը տամ ըն ընրան, ամմա զըդաչին յէտ չի տամ: Կիճիքիս ասըմ ա.
- Բուդի՛, պա խէ զըդաչին յէտ չը՞ս տամ:
- Բուդին ասըմ ա.
- Ձըդաչին էն ա փուրընէրըմըտ:

4(320). ԲՈՒԳՈՒՆ ՁՕՂԱԲԸ

Պըրակըրըրը Բուդին ասալ ա.

- Հինչ գործ ը՞ս անըմ:
- Ասալ ա.
- Կըլխօզումը հինչու ասըմ ըն, անըմ ըմ:
- Պա յադուզ վէր ասըմ ըն՝ քիցի չօբան, քիճնին չը՞ս:
- Բուդին ասմա.
- Մըրտըտ ինձը՛տէ էրըմ ա՞:
- Պա հինչ ա՞ նըմ:
- Պա վէր էրըմ ա, խէ տանըմ չը՞ս քու պաշտօնըտ սըվըրցընում, չըբընօթում ըս սըվըրցընում:

4(321). ԻՐԱՎՈՒՆՔ Օ՞ՆԻՍ

Բուդին էրկու տավար ա լնլ պրհէյիս, ամմա իրավունք չի լնլ մինա իվիլ պահին:

- Նախագան ասալ ա.
- Բուդի՛, խէ էրկու տավար ը՞ս պահում. իրավունք չօնիս:
Բուդին ասալ ա.
- Պա վէր տու էրկու կրնէգ՛ ըս պահում, իրավունք օ՞նիս:

4(322). ՀՈՒ ՎԷՐ ՎԱՐԱԼ Ա, ՔԱՂԷ

Բուդին ծէն ըն տուվալ, թա դարկին ժրդանօվ՝ պէմբակ քաղէլ: Ասալ ա.

- Ք՛նննն չում:
Ասալ ըն.
- Յադուգ ք՛նննն չը՞ս:
Ասալ ա.
- Յէս պէմբակ ո՞ւմ վարալ, վէր ք՛ինին քաղին, հու վէր վարալ ա, քաղէ:

4(323). ԲՈՒԳԻՆ ՇԱԿԱԼԱԹԸ ՏԱՄ Ա ՃԾՐՈՒՆ

Բուդին, ճծրին կապը փրռնած, վէր ընցրնէյիս ա իննն: Հրէվանը էրկու շակալաթ ա տամ, Բուդին շակալաթը տամ ա ճծրին:

- Բուդի՛, յադուգ տամ ը՞ս ճծրին, տու չըս օտում:
Բուդին ասում ա.
- Ինք՛ըն ա՞ ինձ տրննական, թա յէս ո՞ւմ ինքնն տրննական:

4(324). ՅԷՍ ՀԻՆՉ Ը՞Մ ՊԻԳԱՅԱԼ

Բուդին ճծրէն խօտավ պէռնըմ ա, կ՛ամ: Հըրը՛ցը կըլխօզէն նախագան ջրհնն ա, թա.

- Բուդի՛, էտ խօտը ըշտըղա յը՞ս պ՛նրնն:
Ասըմ ա.
- Ընդըղան:
Նախագան ասըմ ա.
- Ընդըղէն անըմ չօ՞նէ:
Բուդին օզում չի ասէ:
Նախագան ասըմ ա.
- Բուդի՛, միհէնգ՛ թնլ ում տամ՝ տանիս, մրհէտ էլ պըտահիմ, խօտը վէր ըմ ըծըլան, համ էլ ըշտըրափ անիմ:
Ասըմ ա, ք՛նննն Խանէրը: Խընէրան կ՛ալիս, մըտածում ա, թա.
- Բուդին տը՛ղը դինջ կընննն չի, ք՛ինին Բուդին հը՛տը պահիմ:
Յէտ ա տը՛ռնում հննին հըղէն, տը՛սնըմ՝ Բուդին, ճծրէն խօտավ պէռնած, կ՛ամ ա: Նախագան ասըմ ա.
- Ա՛ ըստակած, պա հինչ ը՞մ ասալ ք՛էգ:
Բուդին թա.

- Սիմօն, յես հինչ ը՞մ գ'իդացալ, թա Խընէրան յետ ըս տըռնան կ'ասս Սըղուլըվէն հըղեն:

4(325). ՎԷՐ ՄԸՌԱՆՎ ԿՐ ՏԱՓԷՆ ՄԸՆԱՑԱԼ

Բուդին, շէնընը վեր մըռնալ՝ ա լնն, ք'էցալ չի: Բուդինն ասալ ըն:

- Վեր տու ք'ննննն չըս, տու վել վեր մըռննիս, ք'իզերա չըն կ'իլնն:

Բուդին ասալ ա.

- Էտ վեր մըռնալ՝ ա՞ տափէն մըռնացալ, վեր յես մըռնամ:

4(326). ՊԱ ԽԷ ՏՈՒ ԻՄԸ ԿԷՑԱԼ Ը՞Ս

Բուդին Մուսէսանց ժեժտննչի Կ'իվերքէն ծէն ա տամ, թա կ'ա տանը ժեժտը թըխտ: Կ'էվերքը օզնն ա, թա ժեժտը յեր ինի, ասում ա.

- Բուդի՛, գ'ննլքէնէտ հանէ ի՛զ տօ՛ կ'էնամ ժեժտը թըխիմ, հանցու վեր պըրծընիմ, իմը թնննն կ'էնամ ք'ինիմ: Բուդին ասում ա՛ լննվ կ'ինի: Կ'էվերքը հանում ա նըրննը, Բուդինը կ'էնում, յեր ինննն ժեժտը: Բուդին Կ'էվերքէն հանած գ'ննլքէնէն կ'էնում ա, յեր ինննն ժեժտը, վեր Կ'էվերքէն ք'ծնննգ' անէ: Վեր ժեժտը թըխում ըն պըրծընում, Կ'էվերքը ասըմ ա.

- Բուդի՛, պեր գ'ննլքէնէտ կ'էնամ:

Բուդին կ'էցան հանըմ ա տամ նըրնն: Կ'էվերքը ասըմ ա.

- Գ'ննլքէնէտ խէ կ'էցալ ը՞ս:

Բուդին էլ թա.

- Պա խէ տու իմը կ'էցալ ը՞ս:

4(327). ԷՆ Ա ՄԷՐ ԿԸՎԷՆ ՔԸՇՏԻՆ

Մըհըրտ Բուդին կալը պէց ա թողում, վեր ք'ինի հնննին ըրածէ: Մօտէ շէնին կալ՝ թըկուդնէն կալը փըռնում ըն մօրթում, փայ-փայ անում: Բուդին կըծիս ա ընգում՝ պէնը հինչումըն ա, ք'ննննն ա էտ շէնին հընդերընը էնքան ըսպասըմ, վեր նահանք յեզնէրը պէց թողին վար ընէլանը յետը:

Բուդին փըռնում ա մի մըռ՞ յեզնը յօր օնում, պ'նընն մօրթում, ծախում: Տարը կ'ամ ա շըրըշուղ անըմ: Վերչումը Բուդինն ա պըտահըմ, ասըմ.

- Բուդի՛, պա մեր յեզնէրան միմը տափը ճըղալ ա նի մըտալ, տըհըն ու տիտակըն էլ չըմ գ'ննննն, կարօղ ա՞ տըհսած ինիս:

Բուդին ասըմ ա.

- Հա՛, տըհսալ ըմ, էն ա մեր կըվէն քըշտին:

4(328). ՀՈՒ ՎԷՐ ԻՆՉ ՏԸՆԱՆ Ա, ԹՕՂ ԻՆ ԷԼ ՄԸՏԱԾԷ

Մին օր Ղըզըրվա նախագան՝ Սիմօնը, սուբօտնիկ ա անըմ, վեր հինգ'իստին հըղէն շինիմ:

Սիմօնը ասըմ ա.

- Բուդի՛, սա ժօղօվըրթական կօրծ ա, լուխճիս հննննն ա կ'իլնն, լուխճիս էս հըղըցավըն ըն տըռնան թաղին, յէք տու վել մասնակցէ: Բուդին օզննն չի ք'ինի, ասըմ ա.

- Միմօ՛ն, գ՛նղղնում ը՞ս հինչ կա, յէս էն ում իննանն ղղնթղնւմը ըրխըլյին պարաց ընգաժ, հու վէր ինձ տըննան ա, թող ին էլ մըտաժէ:

4(329). ԻՄ ԱՊԷՐ ՀԻՆՉ Ա՞՞ Գ՛ՆՂԳ՛ՆԻՄ, ԹԱ ՅԷՍ ՍԱՂ ՈՒՄ

Ասալ ըն.

- Բուղի՛, խէ քու ապօր յըրա քար չը՞ս քըցնում:

Բուղին ասալ ա.

- Իմ ապէր հինչ ա՞՞ գ՛նղղնում, թա յէս սաղ ում:

4(330). ԻՍ ԷԼ ԻՄ ՄԸՇԻՆԻՍ ԲԷՆՁԻՆԵՆ Ա

Քըսժրէն Բուղին, ծին խօտավ պէռնաժ, տօն ար կ՛ամ, հըղը՛ցը նախազան պըտահըմ ա, մաշինը վը՛նն անըմ, ասըմ՝ էտ խօտը վէր աժէ, Բուղին էլ ասըմ ա՝ մըշինիտ բէնզինը վէր աժէ:

Նախազան ասըմ ա.

- Պա բէնզինը վէր աժիմ, հունց ք՛ինի՞մ:

Բուղին ասըմ ա.

- Պա իս էլ իմ ծիյիս բէնզինըն ա, պա վէր աժիմ, հունց ք՛ինի՞մ:

4(331). ՔՈՒ ՅԷՊԸՏ ԷՆ Ա ՔԸԶԸՐԱ

Մըղանըմը քար քընղիյիս թօնը միշտ տաք չայ ար տանըմ Բուղնւն հը՛տէ: Մըհը՛տէ թօնը ասըմ ա.

- Ապա՛, Կըրիթօրը թօնանը հը՛տէ վը՛սկէ ցէպ ա ինք՛ կալւն, խէ տու վէլ ինձը՛տէ չը՞ս ինք՛ օնում:

Բուղին ասըմ ա.

- Բալա՛, էն ինք՛ ա կալւն, վէր թօնանը յերիմիշ անէ, քու ցէպըտ էն ա ք՛ըզըրա:

4(332). ՄԱԾՈՒՆ ՕՏԷԼԸ ՎԷՐ ԼՍՎ Ա, ՏՈՒՔ ԷԼ ԿԱՎ ՊԸՀԸ՛ՅԷՔ՛

Բուղին ղըմն հընգէրունցը նըհը՛տ հմնղին վար ա լնւ ընէյիս: Մունկան մին մը՛ժ բանգա մաժուն ա տղնս օնում, սըկսում միմակ օտէլը:

Հընգէրունքը ասըմ ըն.

- Բուղի՛, մին պատառ էլ մը՛գ տօ՛, լի՞, մունք էլ օտինք՛:

Բուղին պաղասխանըմ ա.

- Մաժուն օտէլը վէր լնւ ա, տուք էլ կավ պըհը՛ցէք՛:

4(333). ԻՄ ՏԸՂԷՍ ՏԸՂԸ ՅԷՍ ԼՍՎ ԿԸԳԻԳԱ՞Մ, ԹԱ ՏՈ՞Ւ

Բուղին կ՛ամ ա, վէր տըղէն հընգէրին ասէ՝ ք՛ինի ղըմն հըլաթըմը մին թուրու ծառ ջըղէ: Հընգէրըն ասըմ ա.

- Բուղի դա՛յի, վախում ում ծառը լնւ չի ջըղիմ, փըռնէ վէչ:

Բուղին բէղէն տակէն քըմժէժաղ ա տամ, ասըմ.

- Ըրխըլյին ջըղէ՛, ք՛էգ սուղի չըմ տըլան, վէր փըռնէ վէչ:

- Բուդի դա՛յի, պա դէ քօ կաց քու տըղատ ջըղէ, ինք՛ը ինձանա լնվ կըջըղէ: Բուդին ասըմ ա.
- Իմ տըղէս տը՛ղը յէս լնվ կըգ՛իդա՞մ, քա տու՞:

4(334). ԷՐԿՈՒ ԱՍՍՈՒՄԸ ԿԵՐԸԼԱՆ Ը՞Ս

Բուդին ք՛ննննն ա, քա տըղէն հը՛տէ ախճիգ՛ ծօղի, խընամէն ասըմ ա.

- Հազըր չի, էրկու ամէս ըսպա՛սէ:

Բուդին ասըմ ա.

- Խընամէ՛, ախճիգ՛ըտ քանէ՞ տըրէկան ա:

Ասըմ ա՝ քըսան: Բուդին ասըմ ա.

- Ա՛րա, պա վէր քըսան տըռնունը կըրը՛ցալ չըս հըզըրիս, էրկու ամսունը կըրըլան ը՞ս:

4(335). ԿԱՆՑԻԼՆՐԱՆՍՆ ՍԸՔՍԸՔՑԷՔՅ

Նախագան ասըմ ա.

- Ք՛էցէք՛ պահէստը քընդը՛ցէք՛:

Բուդին ասըմ ա.

- Էտ հինչ ըք ա՞նըմ:

Նախագան քա.

- Կ՛օղէն պննը քանդը՛մ ընք:

Բուդին ասըմ ա.

- Վէր տի յա, ք՛էցէք՛ կանցիլնրան սըքսը՛ցէք՛:

4(336). ՓՈՒԼ ՉՈՒՄ ՏԱՄ

Բուդին հարթնը պննընն ա տօն: Ըռըչի օրը բիդի հարթնը վը՛ննէրը լըվանա, վէր պատրունը փուլ տա: Հարթնը վը՛ննէրը լըվանըմ ա, ասըմ ըն.

- Բուդի՛, դէ փուլ տօ՛:

Բուդին ասըմ ա.

- Յէխտուտ գ՛ննըքէք՛ըս ի՛գ տուվէք՛՝ կ՛ենամ, փուլ չում տամ:

4(337). ՀԻՆՉ ԸՄ Ա՞ՆԸՄ ՇԸՓԱՆԷՐԿԱՆ

Բուդին մին օր տնն ա կ՛ամ շինամաչը, տը՛սնըմ՝ մագազինին ոըչին ժուօփուրթը հըվաքված. տու մէր ասէլ՝ մագազինչին լնվ շըփանէրկէք՛ ա պէրալ, վէր ծախէ: Շինացէք՛ ասըմ ըն.

- Բուդի՛, մին շըփանէրկա յէլ տու ի՛նք՛ կալ՛:

Բուդին քըմծէծաղ ա տամ, քա.

- Հինչ ըմ ա՞նըմ շըփանէրկան, մին ծէրք շծր օնիմ, ին էլ էն ա կ՛եցըս:

4(338). ՆԱ ՍԱՄՕՄ ԳԷԼԷ

Գըզըղլէն խըղողէն բաղէն դուրուչին՝ Արմէն դային, խըմօղ մարթ ա լնվ: Մըիտէ յէլ խըմում ա, հինձանըմը քունավ ընսնում: Հունց ա պըտահում՝ բաղէն չափարը նի յա կէնըմ, էրըմ վէր ընսնում: Նախագան կըզըրված կ՛ամ ա դուրուչուն կուփէ-կուփէ անում յը՛ր կըցընում, քա.

- Կրկափս ասիս, հոր ափ ըստըդես չափարը:

Արմեն դային, պենա բեխաբար, աշկերը հըլըդորում ա, չօրս ընգիճնին յէշում, մաթ մընամ, թա.

- Սիմօն, նա սամօն դէլէ, հոր ափ ըստըդես չափարը:

4(339). ՊԱՐԼՈՒՄ Է՛, ՊԱՐԼՈՒՄ

Պուղուսը պարի մարթ ա լմլ, ամմա ճըլլի-ճէլլի չննմիշ ար իննմ: Մըհըտ էլ նախագան ասըմ ա.

- Պուղու՛ս, քիճի Ըշօդէն ասէ, թօ ճէլլի կի կանցիլմարը:

Պուղուսը քիճննմ ա շէնին մաչին վըէնը կէնըմ, պէցիճը սնննմլ ծէն տամ.

-Աշօ՛ղ, հէ՛ Աշօղ:

Աշօղը ըսկանըմ ա, տիւս կիամ: Էտ վնրըմը Պուղուսէն անա մին մարթ ա մուտանում, թա.

- Պարլու՛ս, Պուղու՛ս:

Խըէղճ Պուղուսը էլ գիճննմ չի, թա ջօղուրը հինշ տա, չննմիշ ա իննմ, բիդի Ըշօդէն տօնը յէշըմ, պիցըրծէնըմ.

- Աշօ՛ղ, պարլիւս է՛, պարլի՛ս:

4(340). ԷՆ ՄԻՆ ԳԾՆՈՒՄԸ ՕՆՔԵՐԸՏ ԽՕՉԱՆԾ ԻՆԻՍ

Ճաղարը քիճննմ ա մին տօն դօնաղ, տըսնըմ՝ էտ տանը կընէգը՛ն օնքերը յըրիւր տըված: Ճաղարը օտում ա-խըմում, տուս կիմիս ասըմ ա.

- Էն մին դօննմը վէր կիամ, օնքերըս խօզննմ ինիս:

4(341). ՅԸՍ ՄԻՆ ՉԱՏ ՉԻ ՏԸՍԷ

Մին մարթ Յէտուց Ավաքիճն տօնը դօնաղ ա քիճննմ: Ավաքիճն ասըմ ա.

- Լիավ կէրէնք՛:

Ղօնաղըն էլ ասըմ ա.

- Յէս մին գատ չի տըէտէ, տու գիճննմ չում:

4(342). ՄԸՀԱԿԱՎԸ ԹԸԽԷ՛

Քուխանց Պուղուսը կընգանը յըրա կըզնըվում ա, օզնմ ա կօլան կըլիէն կիա: Ուրննմ հնրը ասըմ ա.

- Պուղու՛ս, կօլան մըղափիճն ա, կա՛, մըհակավը թըլիտէ՛:

4(343). ՇԸՆՈՒՐՀԱՎՈՒՐ ԻՆԻ

Քուխանց Պուղուսը քնրս-մնրս խօսօղ մարթ ա իննմ: Մին օր կընգանը քարը էն ա իննմ մըշինըմը, վէր տանին հննգիստը: Պուղուսը պիցըրանըմ ա մըշինըմը տըսնըմ, թա.

- Հա՛, լմլ ա՛, լմլ ա՛, շատ շընուրհավուր ինի:

4(344). ՅԷՍ ԸՐԱԼ ԸՄ

Քուխանց Պուղուսը քիճննմ ա Մօսննց Թիվանէն անա կինի փօխ օնում: Փօխը տանըմ ա, թա տա, Թէվանը տանը չի իննմ, տամ ա կընգանը՝ Քընա-

րիկին, ք'ննհնմ: Պուղուսը Թիվանեն տանան մին քանն մետրը հըռանըմ ա, մին էլ յետ տըռնըմ Քընարիկին ծեն տամ, թա.

- Քընարիկ, տ'նս յեկ, մին պեն ա մըննաս ընգալ, վեր Թեվանը կ'ա տօն, ասե՝ Պուղուսըն ասալ ա.

- Էն հինչու կինին քազար տընելի հըտե ընէյիս ա իլմլ, յես ըրալ ըմ, ինք'ըն էլ չի ճնլը խառնէ:

4(345). ՄԻՆ ԷՇ Ա ԻԼՄԼ, ԷՆ ԷԼ ՅԸԿԱԼ Ա ԳԸԶԳԱԼԱ

Սըվարանց Չմք'ին էրկան վախտ Ամերիկա ապրում ա, յետ կ'ամ Գըզղալա: Մին քանն վըխտանը յետը հըրցընում ըն.

- Չմք'ի, Ամերիկա էլ կա՞:

Ասում ա.

- Չէ՛, մին էլ ա իլմլ, էն էլ յըկալ ա Գըզղալա:

4(346). ՅԷՇՄԾ ՅԱՐԷՆ

Վառունց Առաքելը յերգ ըսէյիս ա իննմ.

- Յարըն անուշ է, յարըն անուշ:

Ուրան կընէգ՝ Յերգ'ինան քըշտեն ա իննմ, ասըմ ա.

- Առաքել, ինձ նըհըտ ը՞ս:

Առաքելը թա.

- Չէ՛, Յերգ'ինան, յէշմծ յարեն ա յարըն անուշ:

4(347). ԷՇԱՆ ՎԷՐ Ա ԸՆԳԱԼ, ՍԱԳ-ՍԸԼՄԱԹ ՄԸՌԱԼ

Գըզղըըրեցե մին հասակավ մարթ՝ անըմը Տանի, էշըն ա յեր իլմլ, քըեցալ հանըը: Հաննի հըղըցեն էշան վեր ա ընգալ, մըռալ: Շենին չօվուշը Տանունց ազգան ա իլմլ, հըրցըրալ ըն, թա.

- Պուղո՛ւս, էտ հինչ ա՞ պըտահալ ծեր Տանի մմհնն:

Ասալ ա.

- Մեր Տանի մմին էշան վեր ա ընգալ, սաղ-սըլմաթ մըռալ:

4(348). ԽԷ ՅԷՍ ԸՄ ՄԸՏԱԾՈՒՄ

Մին կընէգ՝ շատ փուլ ա լմլ պարթթ հընգեր-հըրիվանու: Հըրցըրալ ըն, թա.

- Սըրտըտ ճաքում չի՞, վեր էտքան պարթթ օնիս:

Ասալ ա.

- Խե յես ը՞մ մըտածում, հնլը պարթթ ըմ, թօղ նըրա սըրտը ճաքէ:

4(349). ԳՕՐՄԻ ԽՈՒԶԷՐԷՆ ՀՕՐԸՆ ՈՒ ՄՕՐԸ

Հըրիվանեն խօզ'երը յեկալ ըն Առաքելեն ծըռերեն տակը քանդմլ: Մինը ծեն ա տըվալ, թա.

- Առաքել, տըսնում չը՞ս, վեր խօզ'երը ծըռերեն տակը քանդնմ ըն:

Առաքելըն ասալ ա.

Ղօրմի խուզէրէն հօրըն ու մօրը, ծըռէրէն տակը պիհմլ ըն, խէ ճէլլի չը՞ս ասալ՝ աշխօր կ'իրիմ:

4(350). ԺՈՒՂՕՎՈՒՐԹԱՆ ԽԱՔԱՐ ՉՕՆԻՄ

Թօխունց Կ'նէք'ին Ղըզղըլէն նախագան ա իլմլ: Տարէն արաշտ ա իլմլ, տափէն քըցմծ ցօրէնը տափէն իրէսը չի տ'նու յէկալ: Կ'նէք'նէն կընէգ'ը՝ Մաշան, հըրցըրալ ա, թա.

- Կ'նէք'ի, էս վէր բէրք չիցի, ժուղօվուրթը հունց կա՞նին:
- Կ'նէք'ին ասալ ա.
- Մաշա՛, հմլմ մունք լմվ ընք իննան, ժուղօվուրթան խաբար չօնիմ:

4(351). ՆԷՐԱԿ ՔԷՁ

Նախշուն բիբուն տըղան՝ Աշօղը, կըլխօզէն նախագան ա իլմլ: Տ'նու ա յէկալ քէցալ Բաքու, տըղը Թօխունց Կ'նէք'նէն ըն տիրմլ: Նախշուն բիբին, պըղընճէ կօժը հըրըթաթէն տիրմծ, մըժ շիւնմաչալը ք'իցիյիս ա իննէն, յէշըմ ա տը՛սնըմ՝ Կ'նէք'ին, Ըշօղէն ծիւն լըղվուարի նըստած, ք'ըննէն ա հմնդը: Նախշուն բիբին ծօռ-ծօռ հա՛մ յէշըմ ա, հա՛մ էլ ասըմ.

- Նէրակ ինճ, վէր Ըշօղէն ծիւն պըլ Կ'նէք'ին ա յէր իննէն:
- Կ'նէք'ին ասըմ ա.
- Նախշուն, նէրակ քէզ, վէր գ'նէղնէն չըս, թա ինճանա յը՛տը հմլմ քանէ մարթ ա յէր իննէն Ըշօղէն ծիւն:

4(352). ՀԻՆՉ Ա՞, ՔԷՒՓԻՆ ՆԻ ՅԱ՞ ՅԷՒԿԱԼ

Ղազմըր կ'իամ ա շիւնամաչը, լուխճիւն քըշտիւն թա.

- Պուղո՛ւս, Ըղամէն թըղէյիս խէ յը՛կալ չը՞ս, պա համօթ չի՞:

Պուղուսը նէրմն կուրցունում չի, ասըմ ա.

- Ղազմը, հիւնչ ա՞, ք'ը՛փիւն նի յա՞ յը՛կալ, թա նի յա յը՛կալ, թօ ինք'ըն էլ ինճ թըղէյիս չի կ'իա:

4(353). ԿԱՅԷՆ ՍԸՐԷԼԸ

Արտաշ դայիւն միւն կացէն ա տ'նէննէն միւնգ'իցիւն դաթունը, ըսքըսըմ ուռու-թունանց նէրնէզ'նէն սըրէլը: Հըրէվանը մուտանըմ ա, թա.

- Արտաշ, էտ հնէր կացէն ա՞:
- Կըլխօզէն նախագէնը:
- Օգ'ում ըս աշկէն լ'ավ ըրվաս հա՛, վէր ըտի շատ ըս սըրում:
- Չէչէմիւն լ'ըհա:
- Պա հիւնչու հը՛տէ:

Արտաշ դայիւն թառանչ ա քաշնէն, թա.

- Ասըմ ում՝ փմնը ընէյիս բմլի մը՛հը՛տ էս անղարը տ'նու պըրծալ, վը՛ննանը նի յը՛կալ:

4(354). ԱԹՈՒՆՑ ՏԻԿՐԱՆԸ

Ըշքնը՛ցէ Աթոնց Տիկրանը մը՛ծ մարթ ա իլնլ: Մինը ք՛էցալ ա ծէն տըվալ:

- Հէ՛ Տիկրան, հէ՛ Տիկրան:

Էս Տիկրանը տո՛նս ա յէկալ, թա հէյ անէ, շօնը սըքըսալ ա հննչիլը, ո՛ւրո՛ւր կըրը՛ցալ չըն, թա ըսկանան, դըլմըղալ ա տը՛ռալ: Տիկրանը տուս ա ըրալ ըս-պասալ, լ՛ըհա վեր շօնը հննչօցը կըտըրալ ա, յը՛տ ա տը՛ռալ շանը, թա.

- Ա՛ շօն, դէ վեր Տիկրանը տու վըս, էտ մարթին ջօղօրը տօ՛:

4(355). ՅԷՐ ԿԱԼ՝ ԼԱԿԷ

Բըլըսանանց Արզըմանը մին օրէ հննրփնլ ա, հնլնն ընգալ, թա մը՛ռնէ: Սաղ թաղէն ժըղօվուրթը յիրան ըն տը՛ռալ, վեր Արզըմանը մարգանցօփկա խըմէ, էս Արզըմանն նէլ կօխկը տէմ ա տըվալ, թա՛ չէ՛, վեր չէ՛: Ո՛ւրննց հըրէվան Մաքսիմըն էլ կօշտ խըսյաթավ մարթ ա, տը՛սալ ա, վեր էս Արզըմանէն կարում չըն կօխկէն քըցին, յիրան կըզնըվալ ա, թա.

- Ա՛րա, յեր կալ՝ լաԿէ:

Արզըմանէն գէմքուչըն էլ մուտացալ ա, թա.

- Արզը՛ման, մատաղ ինիմ, Մաքսիմը դո՛նգ ա ասում՝ յեր կալ՝ լաԿէ:

4(356). ՔՅՕՔ ԿԸՆԳԱՆԸ ԻՍԻՆԴՈՒԿԻ ՔԻՆԻԼԸ

Մին ք՛օք կընէգ՝ ա իննում, ք՛իննում ա դուխտուրէն կօշտը, թա.

- Դօխտուր, ջանըս ք՛ըմատաղ, մինն անապրավլէննի տօ՛ ք՛ինիմ Իսինդուկի, մինն պատառ մաշվիմ, կ՛ամ:

Դօխտուրըն ասում ա.

- Լ՛ալ կընի, մինն ամսանը յետը կըկ՛աս՝ անապրավլէննին տամ:

Էս կընէգ՛ը ք՛իննում ա տըղէն փըսակում, հառհնը պո՛ւրնում տօն, վեր ըրխըլին ք՛ինի Իսինդուկի: Ամնա ըշտէ՞ղ. էտ հառհնըտ հանց հավա յա պինըցընում, վեր էս կընէգ՛ը միչէվ մին շէրէթը մաշվում ա, տը՛ռնում փիչին տակէն վեր ընգած մաշա:

Ուրէրան մին օր էլ դօխտուրը ջիհում ա, թա.

- Մա՛յրիկ, պա խէ կ՛ամ չը՞ս անապրավլէննին յօր օնիս:

Էս կընէգ՛ը ասմա.

- Կըլխավըտ շօռ տամ, անապրավլէննի չի հննջննթ, Իսինդուկին յէկած, էն ա մէր տանը:

4(357). ՅԷՏՆԱՆ ԸՆ ՊԱՐ ԸԾԸԼԱՆ

Ա՛լիշը ճօխտ տըղօրցը հննմին օրը փըսակալ ա: Մըհէնգ՝ ժըղօվուրթը յէկալ ըն հէրթավ հըռհնէրէն, փըսօտանցը պար ածալ, շաբաշ տըվալ, հէրթը հըսալ ա Ա՛լիշին: Յէկալ ըն, թա.

- Ա՛լիշ, պա յէ՛ր կաց պար յէք է՛, տըղէրքըտ փըսակվում ըն:

Ա՛լիշը յէտ ա տը՛ռալ, թա.

- Վէ՛չինչ, մատաղ ինին, տուք պա՛ր յէկէք՛, ինձ տահանք յետնան ըն պար ըծրլան:

4(358). ԸՍՏՈՒԾԷՆ ՔԱՐԱՎ ՄԷՐ ՏԱԼ

Կ՛նըք՛ի ապէրը օգնւմ ա էշին քօռակը ծախէ: Կօխկէ շէնան մին դասատու վա կ՛ամ, թա ինք՛ օնէ: Էտ դասատուն էլ սիրում ար գրրական լ՛իւզվավ խօսէլը, քուռակէն վրոռկըլխէն յէշում ա, թա.

- Վօնց վօր քուռակը էգ է, հա՞:

Կ՛նըք՛ի ապէրը գ՛իողնւմ ա, թա դասատուն կ՛ինան ա խօսում, ասմա.

- Էնքան էլ էգ չի, վարժա՛բէդ, Ըստուծէն քարավ մէ՛ր տալ՛:

4(359). ԳԸՍՄԱԹԸ

Նօրշինացէ Ռօզա բարօվէն ըխճրկանը կ՛ամ ըն նըշան: Բարօն մին լ՛ավ խաշլամա յա իվում, ամա հունց ա պըտահում՝ կօժէն ըռըխկալին ընգընում ա դըզդանը: Վէր նըստում ըն, թա հաց օտին, փը՛սան ըռըխկալին մըսու տը՛դ ծամում ա, ծամում, վէ՛րչը, գ՛իողնւմ ա, թա վը՛սկըռ ա, տնու ա օնում տը՛սնում՝ փմտի ըռըխկալի: Լօխ մընամ ըն ձըրնըր իրէսու յիշիյիս, ամա Ռօզա բարօն ձըրնն կուրցընում չի, տը՛ղան լօք ա տամ ծափ տամ, թա.

- Ուռա՛, դըսմնթը փըսէն ա ընգալ:

4(360). ԸՍՏՈՒԾԱՆԱՎ ՄԸԽԻԹ՝ՈՎԻՍ

Մինին տըղան բընական կ՛ամ ա, լօխ ք՛ինամ ըն ըշկըլնուանք տամ: Հէնդօն էլ ա ք՛ինամ, հա՛մ ք՛ինամ ա, համ քընէնք՛ անում, վէր հունց ա՞նէ, վէր էլլա չննշմիշ չընգընէ: Ախըրը, վէր հըսնում ա տըրանց տօն, ափալ-թափալ ք՛ինըմ ա տընատը՛ռնը ծէրք տամ, թա.

- Ըստուծանավ մըխիթնըվիս:

4(361). ԻՁ ՆԸՀԷՏ ԽՕՍԻՍ ՎԷՉ

Գ՛նլլնք՛ Պուտրուսը Ըվդուռա ախճիգ՛ ա օգնւմ, տէփավ-գուռնավ պիրում տօն: Հըրսընքանը յը՛տը, վէր հարթնանը իրը՛սէն քօղը քաշնւմ ա, յէշում ա տը՛սնում՝ ձըրնն հավան կացած ախճիգ՛ը չըն տըվալ ձըրնն, տըրա կ՛էշ քըվօրըն ըն տըվալ: Կըտադում ա, ամմա պէն չի խօսում:

Ուրնուգ՛նընը, վէր հարթնըն ա փըսան մընամ ըն մինակ, հարթնը ասում ա.

- Պուտրուս, դէ ա՛սէ տը՛սնամ՝ հըրըվըննէրատ հնըր նըրէտ խօսիմ:

Պուտրուսը էլ ա կըտադում, թա.

- Հնըր նըրէտ օգնւմ ըս՝ խօսէ, նաղղը իգ նըրէտ խօսիս վէչ:

4(362). ԳԷՐԻՆ ԸՎԻՏԱՐԱՆԸ

Գէր Հննթնընը ըսկի կարթիլը գ՛իողնւմ չար, լ՛ըհա կ՛իրը ծէրքըն ար օնում յէվ-յէվ անում: Շինացէք՛ լօխ գ՛իողնւմ ին, ամա իրը՛սէն ասում չին:

Մին օր էլ՝ Բաղին փըսըկվէյիս, հըրսանէք՛ը ք՛նննում ա ժամ: Գէր Հննթնընը, հունցու ննթնըն ա, հառհնանըն ու փըսէն վը՛նն ա կըցնում, ճակատ ճըկատու

Արցախի բանահյուսությունը

տինում, սրբըսում ըվիտարանը կարթիլը: Պա կարում ա^օ: Ժղոսվուրթը վր^էննը կա-
ցած թիմնչա յըն անում: Դէրը մին կ'իրին ա յէշում, մին նի կացած շամէն, ճիլի-
ճէլի յէլ չէշմակը դնուցընում, հանցու վէր գ'իդան, թա լիւսը պակաս ա, տըրա
դանդան ա տիժէր կարթնում: Ղաթումըն էլ դիրուցուվէն յըրա յա պըրծնում, թա.

- Շամը մօտէ պահէ, վէր լ'ավ իշէդ անէ:

Խը^էդն Բաղին կըլօխը կըռացած շատ պրիէլան նըղանում ա, վէր մըհէտ էլ
դէրը դիրուցուվէն յըրա կըզընվում ա, թա՝ խէ չը^օ շամը մօտէ պահում, Բաղին
յը^էտ ա տը^էռնում, թա.

- Ա՛ դէր, պըրծէր է^է, մին ա, վէր մէր տիզըն էլ կըրակ տամ քըշտիտ, էլին էտ ըս:

4(363). ՃԱԽՈՒՄ ԶՈՒՄ

Մըցական ընումավ մի հարուստ մարթ ա իննում՝ շատ խայիհ, շառքաշառ:
Ուրանց շէնումը լօխճին խըփիյիս, լօխճին վընաս տայիս ա իննում: Ընդանա
լուխճան շատ վընաս ա իննում քաշմծ Ապրէս ընումավ նըրա հիրէվանը՝ մին
դնուցէխա ջուվար: Մըհէտ էս Ապրէսը միկա արաղ ա յօր օնում ք'իննմ Տըռնա-
վագ, թա ծախէ: Տանում ա շինըմաշումը կուպրուցը վը^էր տիննում, սրբըսում ծէն
տալը.

- Լ'ավ արա^էղ, քըթու արա^էղ:

Մին մարթ կ'ամ ա մին բօթուլ ինք[՛] օնում, թա ք'ինն, էն ինգ'նենն մին օրիշը
տնու ա կ'ամ մուտանում, թա.

- Մըցական, էտ մարթը արաղը հինչու վա^օ տամ:

Ապրէսը էտ վէր ըսկանում չի^օ, դանստի կուպրուցէն ոը^էխը կապում ա, թա.

- Արաղ չի կա, ծախում չում:

Մարթիք[՛] ըրմանում ըն, ասում.

- Արա, ա՛ հայ, հուս թա^օ կա վուչ, պա հալն էտ չի^օ, վէր սըքըսալ ըս:

Ապրէսը յը^էտ ա տը^էռնում, թա.

- Ա՛ ժղոսվուրթ, ըստը^էղ վէր Մըցական կա, հարամ ա իննն կօրծըս, յէս
Մըցըկանա կօշտ ում, ծախում չում:

ՄԱՐՏԱԿԵՐՏՅՈՒՑ ԱՉԱՆՈՒՄ-ՄԱՉԱՆՈՒՄ ՊԱՆԵՐԱՆ

4(364). ԸՌԸՂԱՆՈՒՄ

Յարմընջէցի Կ'անլիւստ դայուն կընէնգը մը^էռնում ա: Ժուղօվուրթը հըվաքվում
ըն, լնց ինօղը լնց ա իննում, հաց շինօղը հաց ա շինում: Միհէնգ ծղնում ըն կինին
պօժկան կինի տնու օնէն, ածէն բութուլնէն: Կ'անլիւստ դային տէս ա շօռ կ'ամ,
տէն ա շօռ կ'ամ, վար ըռըհանթին քըթանն, քըթաննում չի: Կ'ամ ա կընգանը
դութին կօխկէն վը^էննը կէնում, թա.

- Ա՛յ Շօղէր, ըռըհանթին հօր ա^օ, քըթաննում չո՛ւմ:

4(365). ՊԱՐԻ ՔԻՇԷՐ

Մետրոփրն ա Մինասը մի ձերձիգ՝ ձին պունկտեն ռաչին էրկու քարու յիրն նըստում ըն, վար զըրձեց անեն: Էս Մինասը էնքան շատ ա խօսում, վար խեղճ Մետրոփր կարում չի, թա պննննը պնն անե: Տեսնում ա, վար կարում չի մին պնն խօսե, էս Մինասեն խօսքը հան կըտրում ա, հան էլ ասում.

- Կըթօղէ՞ս, մին պնն ասեն:
- Մինասը թա՝ անե: Մետրոփր տեղան յեր ա կենում, թա.
- Պարի քիշէ՛ր, Մինաս:

4(366). ՍՕՏ ԱՍՕՂԸ

Արմինակ դային շատ սուտասիգ՝ մարթ ա ինձն: Տըրան հետի էլ հինչու ասում ա, հըվատում չըն: Մեհետ էլ էս խեղճ մարթին խօսեն տիզը նի յա կենում: Սա վագ տալավ ք՛ամ ա հըրեվան Մուխին տօնը, ասում.

- Մուխի, խօսես տիզը նի յա կացալ, հարայ ըրա, թօղ ժուղօվուրթը կ՛ան հընցըցընեն, յես վար ասեն, հըվըսլան չըն:

4(367). ՅԷԿԱԼ ՈՒՄ ԽԸՆԹԸՐՎԷՄ

Մարտակերտցի Մուխին առանց նախագեն անա խընթըրվելի ք՛ամ ա Յէրեվան: Հունց ա պըտահում՝ նախագան էլ ա ք՛ամ Յէրեվան, բ՛նըղմն Մուխուն ք՛նչննը պըտահում ա, թա.

- Մուխի, էտ հինչ ը՞ս անում ըստեղ:
- Մուխին ձերնն կուրցընում չի, ասում ա.
- Հընգէ՛ր Բադունց, յեկալ ում քըզանա խընթըրվեն, վար թօղես՝ կ՛ամ Յէրեվան:

4(368). ՍՕՎԻՍԱՎ ՏԸՂԱՆ

Մնրդին ախճիգ՛ը սիրած տըղեն նըհետ սիլի-բիլի ընելիս էտ ըխճըկանը ախպերը տեսնում ա, կ՛ամ էտ տըղեն առաչը կըտրում, թա.

- Տեսալ ու՛մ, տեսալ ու՛մ, էն վար տուք նա Սօնան ձերձեր խըտտալ ըք, տեսալ ում:

- Էտ տըղան ճարը կըտրած ասում ա.
- Ճըղճըղա մի՛լ, քէ՛լ մի մանեթ տամ, վէշ մին տեղ ասես վուչ:
- Մի մանեթը շատ ա, իցծուն կապեկ տօ՛:
- Խէ՞:
- Յես լօխճին անա մի կ՛ին ում յօր օնում:

4(369). ՃԱՐԸ ԿԸՏՐԱԾ

Մակիչ նմին մին պատառ աշկը շօր ար, դէ, ախըրը, գ՛ուխասավետ մարթ ա, քըշտեն հարթները շատ, ինքըն էլ դաթունը կըճըմթում, զատ ար անում, լի՞:

Միհետի էլ նի ա մընում ափտօբուսը, թա ք՛ինա Աղդամ, յէշում տըխնում՝ մի դաշննգ՛ հարթնը նըստած: Ծուլուր ք՛ինամ ա, լ՛իհա նըհենց մեհետ աշկավ ա անում, թա տեսնա՝ էտ հարթնը հինչ մաստի յա, մինգ՛էլ յէշում տեսնում՝ էտ

կրնգանը քըշտէն մի գըրփի տըղամարթ նըստած: Դէ տըրա մարթը կինի, լի՞, էն վախտը օրիշ մարթ խէ պիտի՞ օրիշ կընգա քըշտէ նըստէ:

Էս վար տէսնում ա, Մակիչ նմին լըղէն ճիւր ա կըտրում, ճարը կըտրած մինչէվ Ադրան աշկավ ընէլավ ք'ամ ա, յմնի թա սըվէրութկ ա:

4(370). ՏԸՀԷՆՅ ԷԼ ԸՆ ԱՍՈՒՄ

Սուրէնը նըղացած կ'ամ ա տօն, պըրանվում կըրվաթէն, քունավ ընցընում: Մարը տէսնում ա, ծէն տամ հարթնէն, թա.

- Ախճի, Սուրէնը յօ՛ր կալ յուրդանավը ածէ, վար մըրսէ վուչ, վէննէրըն էլ հանէ՝ վընընմանէրը դինջմնն:

4(371). ՏՕՇՆԻ ԻՆՉ ՅԻՐԱՆՅԱ

Հըրէվանը պըրդաստվում ա, վար ք'ինա բագար, Խօրէնը կ'ամ ա, թա.

- Հըրէ՛վան, ինձէտի մի շավար կըպիտիս:

- Խօ՛րէն, աշկէս յիրն, հինչ ռագմէր ը՞ս կ'էնում:

Խօրէնը քընէնք՛ ա անում, թա.

- Ռագմէրը-գատը գ'իւղիւն չում, ամա չօրս մանէթ քըսան կըպիկականը տօշնի ինձ յիրն յա:

4(372). ԿԸԼԾԽԸՍ ՀԸՎԸՊՈՒՆՈՒՄԸ ՉԻՆԱՐ...

Մարտակէրսցի Առաքէլը նի յա մընում հըրըվանէն կ'ումը, վար հավ կ'ուղանա: Տընատարը դիւլիւղ ա ջըհիւն, Առաքէլին քըմական տիւս փըռնում ծառնէն կըպօտում, ք'ինամ սըրա ախպօրը ծէն տամ: Ախպէրը կ'ամ ա, թա.

- Ա՛րա, հըմանչում չը՞ս, վար կ'ուղօթուն ըս անում: Մըհէնգ՛ տըհէնց լնվ ա՞, վար ծառնան կապած ըս:

Առաքէլը հա՛ն հըմանչում ա, հա՛ն էլ թա.

Կըլծիւրս հըվըպիւնիւնը չիննը, տէսնամ՝ տա կարում ա՞ ինձ փըռնէ:

4(373). ԹՆՐՍ ԳՕՐԾԸ

Միհէտի մի մարթ ք'ինամ ա տանը պօլըն ու պատալօկը փուխէլի հէտի փնննըկա մինգ'էլ տախտակ ինք՛ օնում: Պիրում ա՛ պօլէն տէղը փնննըկա թըխում, պատալօկէն տէղը՝ տախտակ: Հըրէվանը կ'ամ ա նի մընում, տէսնում էտ մարթին ըրած պննէրը, ասում ա.

- Ա՛ մարթ, խէ տըհէնց ը՞ս անում, խէ գօրծըտ թնրս ը՞ս փըռնում:

Տընատարը ջօղօրը սըհէնց ա տամ.

- Գ'իւղիւն ը՞ս հինչ կա, ա՛ հըրէվան, սօր-էք'իւն մի հարթն ընք պիրլնկան, տօնը փըսվէր ա տինննկան, էն վախտը լօխ ինննն ա իւրնն տէղը:

4(374). ԾԷՆԸՏ ԿԸՏՐԱԾ

Մըհէտ մի շուլուղչի մարտակէրսցի մարթ ք'ինամ ա, վար մագէրը կըտրէ: Էս դնլնքըն էլ սիրում ար գօրծէն վախտը յէրք ասէ: Էս մարթը նըստում ա դնլնքէն ռաչին: Դնլնքը հըրցընում ա.

- Մագէրըտ հունց կըտրէ՞մ:

Էտ մարթըն ասում ա.

- Ծէնըտ կըտրած:

4(375). ԿԱՐՃ ԿԸՏՐԷ՞Մ, ԹԱ Է՞ՐԳԱՆ

Մարտակերտ մըհէտ մի մարթ ա մը՛ռնում: Մը՛ռալէն մազերը կըտրելի, իրէտը վէր ընէլի հէտի դմլլմք ըն ծէն տամ: Էս դմլլմքը կ'ամ ա մին խըլլմ մը՛ռած մարթին ռաչին վը՛ննը կէնում: Վար հըրցընում ըն, թա խէ չի ձըւմն գործը սըկըսում, դմլլմքը ասում ա.

- Յէս գ'նըղնում չում՝ հունց ա օգում. մազերը կարճ կըտրէ՞մ, թա է՞րգան:

4(376). ՀԱՆԱՄ ԿՈՒՆՈՒՄ Ա

Սօփիկը վէցյէրօթ ախճիգ'ըն ա պիրնում: Ծանօթներան մինը հարցընում ա.

- Սօփիկ, տըղա յա՞, թա ա՞խճիգ':

Սօփիկը ասում ա.

- Հմլմն կ'նըճընը ա, գ'ուղում չընք:

4(377). ՅԷՍ ՍԻՐՈՒՄ ՈՒՄ, ԻՆՔԷ՝ ՉԷ

Սուրէնը ձըւմնց շինմնցի մի մարթու նըհէտ տավար ա պահում:

- Սէ՛տրակ դայի, սէրըս իցծուն տօկօսավ տմնմնժ ա,- ասում ա Սուրէնը:

- Էտ հու՞նց,- հըրցընում ա Սէտրակը:

- Յէս սիրում ում, ինք'ը՝ չէ:

4(378). ՎԱՐ ՏԱՆԷՄ ՀԷՅՎԱՆԸՍ ՊԱՀԷՄ

Մարտակերտցի Կօլմնի նշտըրափ ըն անում:

- Կօլմն, հէյվանըտ էլ ըսփալտավը անց չըկըցընէս:

Մի քանի օր անց Կօլմն ք'ինամ ա ռասպալկօմը, թա.

- Ինկէ՛ր Բարսէղյան, ինճէտի մի վէրտալժտ տն'ս կ'իրի:

- Կօլմն, հինչ ըս ա՞նում վէրտալժտը:

- Վար տանէմ հէյվանըս պահէմ, պիրէմ:

4(379). ԷՆ Ա ԿԸՔԻՆԱՄ ՄԷՐ ՏՕՆ

Հըրանտիկը ձըրնըգ'նընը հմրփմնժ տօն ք'ինմնիս հըղըցէն ղըրաղէն նըստում ա քունավ ընցընում: Միլիցիան գ'նըրթնըցընում ա.

- Հա՛տի, յէ՛ր կաց, ք'ամ ընք միլիցան:

Հըրանտիկը քունըթաթախ յէր ա կէնում, թա.

- Ա տընա՛շին, վար մինչէվ միլիցան կարամ ք'ինամ, էն ա կըք'ինամ մէր տօն, լի՞:

4(380). ԿԸՍԸԿԷՅԻ՞Ր...

Առաքելին կընէգ'ը՝ Մարքարիտը, թափավ կընէգ' ար. մարթը նիստա վախում ար:

Մէհէտ՝ Առաքելին տօնը շինիլիս, ուստէք'ը Առաքելին ասում ըն.

- Առա՛քել, տուք նան Մարքարիտը կօխ կացաք, վար Մարքարիտին հախթէս, մին պատը ծըրի յընք սարքում:

Առաքելըն ա Մարքարիտը կօխ ըն կէնում: Մարքարիտը Առաքելին տիննում ա տակէն, յիրան նըստում: Առաքելը տական ճըղճըղամ ա.

- Ախճի, կըստըկէյի՞ր տակէս վեր ինիր, դէ ք'ինա՛ ջանըտ տնու կ'ալավ էն մի պատէն հախըն էլ տօ:

4(381). ՀԸՍՅԸՐՈՒՑ ՎԷՉ, ԹԱ ՀՍՉԻ

Կամանդիրը սըլդաթէն հըրամայում ա՛ խաշլամա իփի, ինք'ը քօն իննում:

Մալդաթը գ'նղնում չի՝ հինչ անէ, մի շօն ա վեր քըցնում, շանը մըսավը խաշլամա իփում: Խաշլամէն վը՛տան կամանդիրը գ'նըթնանում ա, հըրցընում ա, թա վըրդըղա յա վըխճար քըթնը: Մալդաթը ասում ա.

- Կամանդիր, լըհն տնու յէկա, մի վըխճար կար, յիրն ըրէ, հըսցըրուց վէչ, թա հնչի:

4(382). ՄԱՐԹԱՎԱՐԻ ԱՍԷ

Նախագան Մուխիյին դարկում ա Իմիշի: Մուխին ասում ա.

- Կարալ չում, գործ օնէմ:

Նախագան վար մէհէտ տըրըքընում ա, Մուխին ասում ա.

- Նախագա, հատէ տըհէնց մարթավարի ասէ՝ ք'ինամ, լի՞:

4(383). ՊԱՐԹԿԷՆ ՏԱԿԱՆ ՀՈՒՆՑ Ը՞ՆՔ ՏՈՒՄ ԿԻԼԱՆ

Թաթօըն ա Մաթօըն նէմէցին կըռվավը պիլէն ըն ինգ'նում: Վերչը, տէղ մին նէմէց ա իննում՝ կընէգ'ը՝ հայ, տահանց խըղճամ ա, քըշէրը ըգադում, պիրում սարավը անց կըցընում, թա.

- Դէ փախէք'!

Վար պատառ ք'ինամ ըն, Մաթօըն յէտ ա տննում, մին մը՛ծ քար յօր օնում, տամ էտ նէմէցին կըլխան, ըսպանում:

Թաթօըն վագ ա տամ ծէրքան փըռնում, թա.

- Ա ախմախ, էտ հինչ ըրէ՞ր:

Մաթօըն էլ թա.

- Պա հինչ ա՞նէմ, էս վար բնըրնն վը՛նըն ինի Մարտակէրտ, մունք ըստըրա պարթկէն տական հունց ը՞նք տնու կ'իլնն ց:

4(384). ՔԸՅԻՄ ԱՌԱՉԸՍ ԿՈՒՓԻ ՏԱ՞Մ

Մի օրէ Աշօտը հէն ա իննում մի էրգ'անն ք'էնդիր հէտան քաշ ընէլավ ք'ալիս, նախագան պըտահում ա, թա.

- Ա՛ օյինբագ, էտ ք'էնդիրըտ խէ քաշ ը՞ս տամ:

Աշօտը ընրնն կուրցընում չի, ասմա.

- Պա հինչ ա՞նէմ, նախագա, քըցիմ առաչըս կուփի տա՞մ:

4(385). ԽԷ ԿԱՐԱԼ ՉՈՒՄ

Նախագան մի օր ք'էփը ք'օք ասում ա.

- Աշօտ, կըկա՞րաս նախագա գործ անէս:

Աշօտը քա.

- Խէ կարալ չո՞ւմ, վախում ըս՝ վիլիսան վեր ինի՞մ:

4(386). ՊԱ ՅԷՄ ՀՈՒՆՑ Ո՞ՒՄ ԱՆՈՒՄ

Աշօտ դային կրնէ՞գ՛ը մի կատու յա փրոնում: Կատուն չընգրռուտէլավ պնց ա ինն՞ւմ, փախչն՞ւմ: Աշոտ դային կատվէն ասում ա.

- Պա էսքան տարէ յէս հունց ո՞ւմ անում էտ կընգանը ծերքէն:

4(387). ԷՏ ՄԻՆԸ ՓՈՒՄ ՉՈՒՄ

- Կո՞նքի, քէթը հինչի էտի յա՞՞:

- Վար աշկերը ո՞ւրնը տեսնան վէչ, կըռել անէն:

- Պա ընջուկնէ՞ն:

- Վար փափաղը ինի վէչ աշկերը:

- Ա՛րա, պա կըլօ՞խը:

- Վար յըրան մազեր փըսնէ:

- Պա պնրն՞նը:

- Էտ մինը գ՛նում չում:

4(388). ՔՈՒ ՍԱՐՔԱԾԱՏ ՊԱՉԻ

Մին տըղա կրնէ՞գ՛ը թօղում ա վընընծանըրը, ք՛իսամ սեզօն: Հարթնը քանի հէտ ք՛իննամ ա ախպո՞ւրը, դէրը հէտան յէչն՞ւմ ա, թառանչ քաշում.

- Մըղափո՞ւն էս խօխա, մըղափո՞ւն էս խօխա:

Հարթնը մին օր էլ սըքըսվօրը ասում ա, դարկում դէրին կօխկը: Դէրը ասում ա.

- Հարթնըտ հէն ա վընընծանըրը, ամա խուխէն կըլօ՞խը կա վէչ, պիտի մին թննիքը անէնք՛, սարքէնք, հանցու առանց կըլօ՞խ չի լինա աշխար կ՛նն:

Ըսկէտուրը դաչանք ա անում, տեսնն-տէննն տամ դէրին, վար խուխէն կըլօ՞խը սարքէ: Տըհէնց հարթնը օրը մին ք՛իննամ ա դէրին կօխկը, դէրըն էլ գօրծը տեսնում ա: Վար խօխան տննում ա իրէք տարէկան, հնրը սեզօնա կ՛նն ա: Լ՛ընն խուխէն ճըկատան վար պաչն՞ւմ ա, մարը ասում ա.

- Քու սըքաժատ պա՛չի, էտ դէրին սարքաժըն ա:

4(389). ՂԱԹԸ ՑԷՄԵՆԴ ԸԾԷՑԻՔ՛

Ժօրէն ոռօսման զանգ ըն տամ, թա՛ կրնէ՞գ՛ըտ ախճիգ՛ ա պիրալ:

Վար պատար հընցընում ա, նօրից ըն զանգ տամ, թա՛ էրկուիինջի ախճիգ՛ըն ա պիրալ:

Ժօրան նըղսըրտվում ա, թա.

- Ղաթը ցեմէնդ ըծէցի՛ք՛, թա չէ իրէքիինջի ախճիգ՛ըն էլ ա պիրլնն:

4(390). ԽԱԼԽԸՆ ԷԼ ՄԷՐ ԿԸՆԳԱՆԸՆ Ա ՊԱՉՈՒՄ

Համբարցում դային խաղօղէն բաղէն պահակըն ա ինում: Մի օր մի դաշէնգ՛ կրնէ՞գ՛ բաղէն քըշտավը հընցընէլիս ասում ա.

- Դա՛յի, էրկու ճօթ խաղօղ տօ՛, թօղէմ՝ մըհէտ պաչէս:

Համբարցում դային ասում ա.

- Տընա՛շին, խախըն էլ մէր կընգանըն ա պաչում:

4(391). ՊԱ ՀԻՆՉ Ա՞ՆԷՄ

Յուրան փըսակվում ա, կընէգ՛ը հէնգ՛ ախճիգ՛ ա պիրում: Մին օր էլ հընգէրը կուճուր ըխճըկանը հէտէ կուկլա յա պիրում: Յուրան էտ վար տէսնում ա, դիր-խօր ա կըտրում: Հընգէրը ասմա.

- Յու՛րա, էտ խէ դիրխօր ը՞ս:

Յուրան ասմա.

- Պա հինչ ա՞նէմ, շան տըղէս հծըննմաթը, ալլահան կուկլան էլ ա, տըղա չի շինալ, թա լիհն մարթ յէշի, մըխթմիրի:

4(392). ՕՏՈՒՄ ՉՈՒՄ, ՓԸՓԸԿՑԸՆՈՒՄ ՈՒՄ

Ըղըրէնգ՛ալինջը՛ցէ Յուրան խօխա վախտը չուրըցըրած հին ա տանում ըշկօլը, տմսին վախտը ըսըսում օտէլը: Դասատուն տէսնում ա, կըգընվում, թա.

- Ա՛ խօխա, քէգ ասալ չո՞ւմ, վէր տմսին վախտը էլ պմն չօտէս:

Յուրան վըխէցած ասմա.

- Հընգէ՛ր վարժաբէդ, յէս օտում չում, փըփըկցընում ում, վար դասամիջօցէն օտէմ:

4(393). ՎԸՐՑԱԿԷՆ ՆԱՂԼԸ

Կ՛ողւնթաղ մի մարթ ա իլնլ ըպրէլիս՝ աճումը Կալաբարդի: Մի օր սըրա հըրէվան Նարօնէն վը՛րցակը կօրչում ա: Նարօնը, վար շատ շօռ ա կ՛ամ, ճարը կըտրած ք՛ինամ ա Կալաբարդունց տօն: Վար տըռնավը նի յա մընում, հնմմն նըրմն վը՛րցակը հէն ա ին՛ում Կալաբարդունց դազանումը իփիլիս: Վար շատ դարդ ա աճում, Կալաբարդին միթմն կ՛ըղընօղէն ո՛ւշննց ա տամ, յէտ ա տմնննում, թա.

- Վա՛յ, հուվ ար ծէր վը՛րցակը կ՛ուղացալ ա, էն վը՛րցակը թօղ էս դազանումը իփի, իփի, մէր խօխօրցը ջանավը ընցընէ:

4(394). ՇԱՇ ԿԸՆԷՊԸ

Մին խէլքը պակաս կընէգ՛ ա ին՛ում,տըրա փիչը ծօխ ընէլիս ա ին՛ում: Էտ կընէգ՛ը ծէն ա տամ ո՛ւրմնց հըրէվան մի մարթու, վար կ՛ա դուրբան դուզուցընէ: Էտ մարթը կ՛ամ ա դուրբան դուզուցընում, փիչը էլ ծօխ չանում:

Էտ կընէգ՛ը ասում ա.

- Քու ծօխըտ կըտըրված կէ՛նա, վար իմ ծօխըս կըտըրցըրէր:

4(395). ԹՕԹՆԸ ՃԸՄՈՒՈՒՑԻՐ

Սէյսուրնէցի Տիգրան դային պիցըննում ա թութէն ծառնը, վար թափէ: Կընէնգ՛ը, խօխէրքը շալը պահում ըն, վար թօթնը հըվաքէն: Պըրծընէլի յիրմ մընգէլ ըն տը՛սնում՝ ճօղը կօտրէց, Տիգրան դային շըրըմփալի տըվավ շալէն

մէջը: Կընէնգ'ը՝ Աննան, ճրդճրդամ ա, թա.

- Ա'դն, Տի'գրան, թօթնը ճրմուռէցիր:

4(396). ԱՐԷ՛ԳԱ, ԱՆՆՄԵՏ ԱՍԷՍ ՎԷ՛Չ

Սէյսուրնէցէ մի կընէնգ' ըխշըկանը նրհէտ կ'ամ ա Մարտակէրտ: Ախշիկը դաշննգ' ախշիկ ա ինն'ում, Մարտակէրտ էրկու տըղա մուտանում ըն ասում.

- Քու'յրիկ, անումըտ հինչ ա՞:

Մարը ընդըղան ասում ա.

- Արէ՛գա, անըմըտ ասէս վէ՛չ, հա՛:

4(397). ՀՈՒ ՊԱՍԵՔ ՔԱՆՊԱՆԻ Ա...

Սամսօնէն կ'ուսէն պատը քաննդնում ըն, հիյվըննէն կ'ուղանում: Շինանցիք հըրցընում ըն.

- Սամսօն, հու կի՞նի կ'ուղացած:

Սամսօնը ասում ա.

- Հու պատը քաննդնի ա, նա էլ կ'ուղացալ ա:

4(398). ԷԼԼԱ ԻՄ ՈՒ ՔՈՒ ՅԸ՞Ս ԱՆՈՒՄ

Մանասը խըմած, լուլ տննած քըշէրվա կէսին կ'ամ ա տօն, նի մընում կըն-գանը տը'ղը, պըրանվում: Վար պատառ ընցնում ա, սըկսում ա կըլ'ծխը քօրէլը:

Կընէնգ'ը գ'նըթնանըմ ա, թա.

- Ա շա՛շ, էտ հինչ ըս ա՞նում:

- Կըլ'ծխըս քօրում ըմ:

- Ա դօ՛նգլի, էտ քու կըլ'ծխըտ չի յէ՛, իմըս ա:

Մանասը մին լ'ավ կըզնըվում ա, կընգանը նախշում, թա.

- Շան տըղու քա՛ծ, քըսան տարէ յա՛՝ մունք մին տըղ, էլլա իմ ու քու յը՞ս անում:

4(399). ՏՈՒ ՎԷԼ ՍՈՒՄ, ՅԷՍ ԷԼ ՍՈՒՄ

Մանասը քըշէրը խըմած նի յա մըտնում շէնան մինին հըվապ'նընը, թա հավ կ'ուղանա: Տու մի ասէլ՝ հըվէրէն նրհէտ դագէր ա ինն'ում, վար մըղակը պաննվում ա, էս դագէրը սըկսում ըն սըվսըվալը.

- Սը՛ս, սը՛ս, սը՛ս:

Մանասը գ'նընում ա, թա ձըրանց շէնացէ Ակուփըն ա, յէտ ա տննում, թա.

- Ակուփ, պաննը պաննան ընցալ ա, տուվ էլ տո՛ւս, յէս էլ տո՛ւս:

4(400). ՄԻՆԸ ԸՍՊԱՆԱԼ ԸՄ, ԸՆ ԷԼ...

Պապը թուռնէրէն հըվաքում ա, սըկսում նէմէցին կըռվէն վախտը ձըրան ըրած դօչչադթունան պատմէլը: Թուռնէրան մինը ասում ա.

- Դէ՛դօ, քանի՞ նէմէց կինիս ըսպանած:

Պապը դիրխօր ա ինգ'ում, թա.

- Դէդօն ծէգ մատաղ, դիւզըն ասած՝ մինըն ում ըսպանալ, ըն էլ ք'ացալ ում քաշքօրտը յէշալ, տէսալ՝ վըղըհըսը'ցէ Ափկարէն տըղան ա:

4(401). ՊԵՐԻՉՕՄ ԸՍՏԸՂ ԸՎԻՏԻՍԱՆՑ ԿԸՐԻՔՕՐ

Չըղըրընեցե Ըվիտիսանց Կըրիքօրեն էշը կըծօտում ա կօլխօզեն էշին, ըսպանում: Նախագան ջնրմանն օզում ա, Կըրիքօրը տամ չի, գօրծը ինգում ա սուղը: Սուղյան խօսկը տամ ա իշատըճնը, Կըրիքօրը յեր ա կենում, թա.

- Հընգէր սուղյա, քը՛նփէտ նի չի կ'ա, հանց գ'իդանք, թա տու մէր էշըն ըս, նախագան էլ կօլխօզեն էշըն ա, կըծօտալ ըս նախագեն, ըսպանալ, ջանէտ մա՛տաղ, ա՛տ, տը՛սնամ՝ պըրիչօ՞մ ըստը՛ղ Ըվիտիսանց Կըրիքօր:

4(402). ԻՄ ՌԸԷԽԸՍ ՀԻՆՉ Ա՞

Թըվուտեն տանում ըն բանակ: Վայինկօմը մուտանում ա, անըմը, ազգանըմը, հայրանըմը հըրցընում: Թէվուտը ասմա.

- Շէգյան Թէվուտ Աղաբէգ'ի, Սիխայիլի:

Վայինկօմը մընամ ա մաթ մընացած, թա.

- Աղաբէգ'ը քու հինչըտ ա՞:

- Իմ հնը ա:

- Պա Սիխայի՞լը:

- Իմ դօրփէր ա:

- Ա՛ խօխա, յէս քու հօր անըմըն ըմ հըրցըրալ, քու դօրփէր պըրիչօ՞մ ըստը՛ղ: Թէվուտը ծիծաղում ա, թա.

- Ընգէր վայինկօմ, հունց թա՞, պա իմ յը՛խըս հինչ ա՞, վար առանց իմ մը՛ծ դօրփէր պնն փըռնէմ:

4(403). ՊԱ ԿԸՐԱԿ ՌԻՄ ԸՐԱ՞Լ, ՎԱՐ ԷՐԻ

Լիզա տծտնն ք'իման ա հըրէվանէն տօն, մին ժամ ք'իմի գուրուցավ իննում, մինէլ թա.

- Վա՛, պա լօբին տիրալ ում փիչին յիրա, յէկալ:

Հըրէվանը թա.

- Ախչի, վա՛գ տօք, տակը կէրի:

Լիզա տծտնն ասմա.

- Չէչէ՛մին, կէրի, պա տակը կըրակ ում ըրա՞լ, վար էրի:

4(404). ԿԱՐՕՂ Ա՞ ՓԻՍ Ա ԱՊՐՈՒՄ

Բըրիզադիրը մին օր Լիզա տծտնն վը՛նն ա անում, թա.

- Լի՛զա, էտ խէ կ'ամ չը՞ս գօրծի:

Լիզա տծտնն սնսը պիցըրցընում ա, թա.

- Հօղէմ կըլ՛ծխըտ, վար նախագեն կընէգ'ը գօրծ չի անում, կարօղ ա՞ փիս ա ասըրում:

4(405). ՏԻԺԱՐ ԹԱ ԾՈՒՆ ԿԱ՞

Կըռնարած Ռ-օմէն հըրցըրէն.

- Ռ-օ՛նա, ըսօր հինչ հավա յա՞ իննանկան:

Ռ-օման յորգիներին յեշնում ա, թա.

- Տիժնր թա հուլիսումը ծնուն կ'ան, յա՛ արեվ ա ըննան, յա՛ թօռ ա կ'իլան:

4(406). ՀԱՄ ԷԼ ՊԻՎԱ

Ռ-օման նի յա մընում մագագինը, մագագինչիկը ասում ա.

- Ռ-օ՛մա, հինչ կըխըմե՞ս, ա՞րադ, թա կի՞նի:

Ռ-օման պըռընեն լըպըգտօտում ա, թա.

- Համ էլ պիվա:

4(407). ՏԱ ՍԸՐՄԱՑՈՒ ՅԱ

Ռ-այօնան մարթիք՛ըն կ'անն շենը, Յերվանդ դային յօր ա օնում տանում տօն, մին լ՛ավ դօնախլըղ անում: Սահանք վար տնու ըն կ'անն, յեշնում ըն տը՛սնում՝ տանը քըշտեն լ՛ավ պենջնր փըսած, սըկըսում ըն քաղէլը: Տու մէլ ասէլ՝ ըտէղ ըխպըհար ա իննում, Յերվանդ դային օգ՛ում չի ասէ, վար էտ պենջարը թըրէք՛ու մաչի փըսած ա, հարամ ա, յէտ ա տննում, թա.

- Ա՛րա, տա սըրմացու յա, քաղէ մի՛ք՛:

4(408). ՄԻՆՊԷԼ ԲԸՐԻԳԱԳԻՐ ՉԸՍ

Յերվանդ դային կօլխօզեն բըրիգադիրըն ա իննում, էզզանան պիցըննում ա կ'ումեն կըտօրը, ընդըղան կօլխօզնիկներեն պըրիկազ տամ: Վար բըրիգադիրութնունա տնու ըն քըցնում, մին օր էլ էլիա պիցըննում ա կըտօրը, հանցու քանդվանն տը՛ղը շինի: Խանըմ հնսին տը՛սնում ա, թա.

- Թաղէմ քէզ, մինգ՛էլ բըրիգադիր չըս, հինչ ը՞ս պիցըննցալ կըտօրը:

4(409). ՄԸՀԷ՞ՆՊ ՀԻՆՉ ԿԱՍԷՍ

Նիկօլ դային ամեն օր գօրծա կ'անլիս ըրբան փադ՛ավ պէռնում ա պիրում տօն: Նախագան մին օր ծեն ա տամ, թա.

- Նիկօլ դայի, խըրէզ՛ ըրբավ փադ՛ պէ՛ր, ժըղօվուրթը խօսում ըն:

Էք՛սը Նիկօլ դային մին շէլնկ փադ՛ ա անում շըլնկում, նըստում ըրբան կ'ամ: Հըղէննի նախագեն պըտահում ա, թա.

- Հը՞, մըհէնգ՛ էլ ըրբավ չում պիրում, մըհէ՞նգ հինչ կասէս:

4(410). ԼԱՓ Լ՛ԱՎ Ա

Նախագան կ'անն ա խօտ հըրօղներեն կօշտը, թա.

- Լ՛ավ ըք գօրծ անում, ծըզէտէ օրէկան էրկու հավ ըմ տնու կ'իրլան:

Սահանք մընամ ըն նըրնըր իրէսէ յիշիլիս, յաննի ք՛ի էրկու հավը քըսան տըղըմարթին հինչ ա՞նէ:

Յերվանդ դային մուտանում ա, թա.

- Հինչ ը՞ք նըրնըր յեշնում, օրէկան էրկու հավը մին մարթին լավի լ՛ավ ա:

4(411). ԹԵՎՈՒՍԷՆ ԷՇԸ

Գյուղսավետի նախագահ Սամսունը Թրվուսեն էշը տօն ա անում: Քանի հետ Թեվուսը քինամ ա, թա էշը պիրի, տամ չի, ասում ա.

- Թա տու Թեվուս նրա, յես քեզ էշ չում տալ:

Թեվուսը նօրից ա քինամ՝ էս դժննս կըզնրված.

- Սամսուն, յենթադրենք՝ տնու մեր էշըն ըս, պիրալ ում քեզ տօն ըրալ, էս ա մին տութկա յա՝ վէ՛չ հաց ում տամ, վէ՛չ ճնուր, մըհենգ՝ հինչքա՞ն սօված, ծարավ պիտի մընաս: Դէ ուրեմըն, քինա՛ էշը պեր:

4(412). ԸԿՈՒՓԷՆ ՇՕՆ ԽՕՁԻԼԸ

Ակուփ դային պարիկմախեր ա իննում: Մին հետ շենին ըշկօլեն դիրքաըրը կ'անն ա կօշտը, վար մագերը կըտօրէ: Հենց էտ վախտը մարօժնի յըն պիրում ծախում: Ըկուփեն տըղան կ'անն ա ասում.

- Պա՛պա, պա՛պա, քըսան կապէկ տօ՛, քինամ մարօժնի ինք՝ օնեն:

Ակուփը յետ ա տննում, թա.

- Շան վը՛րթի, քըսան կըպէկու հետէ ըստը՛դ շօն ում խօզում, վըրդըղա տա՞մ:

4(413). ԹԵՎՈՒՍԷՆ ՋՕՂՕՔԸ

Նախագահ մին քանի հօքու նըհետ յէկալ ըն շենին տընէրը նի մըտալ, գօռավ պիրք-պէմբնկ ըն հըվաքում: Կ'ամ ըն Թրվուսեն տօնը, թա՛ դնշնկնէտ, յուրդուննէտ թա՛փ տօ: Թեվուսը յետ ա տննում, ասում.

- Յէս քեզ պիրք-պէմբնկ վըրդըղա տա՞մ: Ինձանա կարտուշկու սը՛րմ օզի, կացնու կօք օզի, Տանի ապան հարթեն նըման կ'անմնուր կածօն մին հարթը օզի, քինանն շիւնկէն, պիրիմ կանցիլարեն մըղակըմը թօմփ անեն վեր քըցիմ, ինձանա պէմբնկ-պիրք ըս օզում, հինչ ա՞նէս:

4(414). ՏԱՆԻՆ Ա ԿԻՌ-ԹՆՈՒԿՆԷՆ

Տանին շնուտ-շնուտ ք'անլիս ա իլնլ Հայադ, կ'անլիս: Հըղըցեն դըրաղեն մին տանձի յա իլնլ, տակեն՝ գ'օլ: Ըստը՛դ Տանին նըստելիս, դինջընալիս ա իլնլ: Ամեն դժնն կ'իթթնուկնէն կըռկըռալիս ըն իլնլ՝ կըվա՛, կըվա՛, կըվա՛...

Մին հետ էլ, վար շատ ըն կըռկըռամ, Տանին ասում ա.

- Ամեն դժնն կ'անն ում ըստը՛ղավ անց կէնում, ամեն դժնն էլ հըրցընում ըք՝ հուվ ա՞, հուվ ա՞, հուվ ա՞... Տանի դային ա, հուվ ա՞, մին դժնն ասում ում, քօ՛լ ա:

4(415). ՎԱՐ ԺԱՂԱ ԱՆԷՍ, ԳՆԻՉՎԸԼՆՆ Ա

Գնլլնք Ըկուփեն կօշտը մին մարթ ա կ'անն, վար իրէսը վը՛ր անէ: Էս Ակուփ դային վըրդըղա կարում ա, ծըռըմօն կըտօրում ա: Վար մարթը քօղօքում ա, ասում ա.

- Կա՛ցեր, կըպըրծընէն, էն չախը կասէս:

Վար պըրծընում ա, էս մարթը նօրից ասում ա՝ ծօռ ա: Ակուփը ասում ա.

- Վէ՛չինչ, վար ժաղա անէս, դնկըվըլնն ա:

4(416). ԽԱՐԱՇՕ ՎԱՆՅՈՒՅԷՇ

Ակուփ դային պատմում ա, թա հունց ա քեցալ բանակ, կրովալ, մեդալնեբավ տօն յեկալ: Պատար վար պատմում ա, յետ ա տմնում, թա.

- Վար օխաղը նեմեց ձերնը յիրն սրքեցե, տեսնամ ընգեր Ըստալինը դալուս թակում ա.

- Մալադեց Շեկյան, խարաշօ վանյույեշ:

4(417). ՄՕՍԷՍ ԱՊԱՆ ՍՕՔԻԸ

Ղըզընչեցի Մօսէս ապան ձերնն ախալեր Խաչուն նրհետ քինամ ա թուրքերան մի կումնաշ կ'ուղանըմ, պիրում մօրթում, վար հրնգեր-հրրովանու նրհետ քեփ անե: Էտ դմրննըտ խաբարը կ'ամ ա, թա թօրքերը յեկած՝ հըյրթնեն շօռ ըն կ'ամ: Մօսէս, տու Մօսէս, պիրում ա մի շօր քըցնում կ'ումնաշեն անավ, հրրովըններեն հըվաքում, սրկըսում սօք' ասելը: Բայց շօրը պատառ կ'նճնը ա իննում. կ'ումնաշին հմքին մընամ ա չօլումը: Վար թօրքերը նի յըն տմնում, Մօսէս ապան ճիրը-կալած ըշկերավ պիցըրծեմում ա.

- Լնց իլն՝ ք', լնց իլն՝ ք, ա կընանե՝ ք, կ'ու-մա-շի՛ն հն-ք'ին ըրվամ ա՛, հե՛ Խա՛շի, վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ:

Թուրքերան մինը մուտանում ա, թա.

- Մօսէս գարդաշ, խըրեգ' լնց իլ, դմրդը մին հեմց օղտ ա, լօխճիս տանը ըռաշին էլ չուքըլական ա, Աստուծ քեզ համփերութնում տա:

4(418). ԿՍՐԻՆ ՀԻՆՍԻԸ

Մի դըզընչեցի պիվա յա խըմում հմրփնում, ըսքըսըմ հըրցըփօրց անելը, թա պիվան հինչա յըն շինում: Ախըրը, վար գ'նղնում ա՛ կ'մրփյան ըն շինում, վագ ա տամ ձերննց կ'ումը, մին փեղ յօր օնում էշին ջանեն իննում, թա.

- Անդա՛ր, վար կ'մրփին մեչին սրհեմց հինմը կա, խե կանօխ չը՞ս ասալ:

4(419). ԷՏ ԷՆ ՎԸՆՆԵՐԸՆ Ա

Մարթը կօրծա կ'ամ ա տօն, տըննում՝ կընեգը տըկլօր չայ ա խըմում, յըրդընդօշնկը վեր քըցած, յուրդանեն տական էլ էրկու վըննը ցեց կացած:

- Ա՛ կընեգ', էս հինչ վըննեք ա՞:

- Տը՛ղ վըննեք չի կա, աշկետ ա ըրվամ:

- Շան քա՛ծ, ինճ հինչու տը՛ղ ը՞ս տիրալ, յը՛ս քեզ ասում ըմ՛ էս հինչ վըննեք ա՞:

Կընեգը ըստը՛ղ հավալամիշ ա իննում, թա.

- Վըննեք ա, լի՞, էն վըննեքըն ա, վար խօխատ կըրթըցըրալ ա, էն վըննեքըն ա, վար տըղետ բընական ըգադալ ա, էն վըննեքըն ա, վար քըզետե տօն ա շինալ, բօլ ա՞, թա էլիա՞ ասեմ:

Խը՛ղճ մարթը ճարը կըտըրած յետ ա տմնում, թա.

- Ա՛ կընեգ', դե հինչ ըմ ա՞տում, վար տըրհեմց ա, յօրդանը քըցի յըրան, մըրսե վուչ:

4(420). ՄՈՒՆՔ ԷԼ ՉԸՆՔ ԻԼՆԻ ԽԵՐԷՊ

Մնաքին Դրըմբօնա տակէն վիրավորվում ա, պիրում ըն գօսպիտալ:
Դօխտուրը հրըցնում ա.

- Վըրդէդ ըս վիրավօրվալ:
- Դրըմբօնա տակէն:
- Թօրքէրը շատ ըն իլնլ:
- Հա՛, մի իրէք հմրնըր հօքի իլնլ ըն:
- Պա տո՛ւք:
- Մունք էլ չընք իլնլ խըրէգ՛, մի տասսը հօքի յէլ մունք ընք իլնլ:

4(421). ՅԷՍ ՍԵԼՃԹԿԱՆ ՉՈՒՄ ԱՍՈՒՄ

Թամադէն քէվը վար քոլքանում ա, յէր ա կէնում, թա.

- Էս ըստըքանավըն էլ խըմըլական ում մուժըսկօյ պօլէն գէնացը, քանի վար առանց տըրանց կընանէք՛ը կարալ չըն յօլլա քինան, առանց տըղամարթ կընէգ՛ը, հունցը ծնկունը առանց ճնըր:

Մի մաշված-մաքըրված կընէգ՛ ա յէր կէնում, թա.

- Դնկ չըս ասում, հատէ յէրէտուն տարէ յա, յէս առանց ճնըր, իսկի վէջըս էլ չի:

Թամադան ասում ա.

- Ա՛քուր, յէս սըլծթկան չում ասում է՛, յէս սըվէժի ծնկունըն ըմ ասում:

4(422). ՎԵՐԴԵՂԱՎ ՕՉՈՒՄ ԸՄ ՔԻՆԱ՛

Շինանցին քըղաքումը մուտանում ա մին օրիշ շինանցու, թա.

- Ա՛խալէր, ասէլ չը՞ս՝ վըրդըղավ քինան վակգալը:

Էս մին շինանցէն ուրխանում ա, վար ինրանն անա պանն ըն հըրըցնում, ասում ա.

- Վար լայէդ ըս ըրալ ինճանա հըրըցնէս, վըրդըղավ օգնում ըս՝ քինան՛:

4(423). ՎԵՐՍԵ ԿԵՍ ԱՆԷԼԸ

Խաչի դային Քաջիկ թօռանը նըհէտ քինան ա վըրսի, մին միրըհավ, մին էլ մին չնրդ ըն վէր քըցնում: Վար նըստում ըն, թա դինջանան, թօռնը ասում ա.

- Ա՛պա, դէ վըրսը կըէս ըրա:

Խաչի ապան յէշնում ա, յէշնում, թա.

- Ապան քէ մա՛տտա, դէ հինչ կըէս ա՞նէն, Աստուծ ա կըէս ըրալ, վէրը լ՛ավ ա, չնրդը քըէգ:

4(424). ԽԻՅԱԲԷՆ ՍԵՐՍԸ

Հուրըքըղէցի էրկու ախալէր քինանն ըն սէգօն: Մին օր էլ բանան ըն օտում, շատ տուրըրնէն ա կ՛ամ, մինը մինին ասում ա.

- Ա՛րա, Լն՛դծ, յըէք էս խիյնրէն սըրման քիթանանք, տանէնք՛ մէր շէնումըն էլ վարէնք՛, լ՛ննվ համ օնէ:

4(425) ԱՊՈՒՌ ՏՈՒ ԿՕՏԵՍ

Հուռութեան Սելիք դային հառթնը Սիսյանցի յա իննում: Մին օրէ հըրցընում ա.

- Հա՛յրիկ, ապուր կու՞տէս:
- Սելիք դային կըտադում ա, թա.
- Շան քա՛ծ, ապուր տո՛ւ կօտէս, կըռճունքըն էլ տանէս քօ հօր տաս:

4(426). ԼՕԽ ԸԶԳՈՒՇՕՆՆԻ ՄԱԼԱԿՕ ԿԵՐԱԾ ԸՆ

Թօնը քըղաքան կ'ամ ա տատինց տօն: Էս թօնը ասում ա.

- Տա՛տի, մին հալալ կըթնակէր քըթի՛ր, նըհէտը փըսակվէմ:
- Տատին ասում ա.
- Տատին քու ցավըտ տանէ, մըհէնգ՝ հալալ կըթնակէր կա՞, լօխ ըզգուշօննի մալաօ կէրած ըն:

4(427). ՎԱԶԳԷՆ ԸՄՈՒՆ ՍՕՏԸ

Պըղուսակ'ումըրէցի Վազգէն անին պատմում ա.

- Մի օր մի կ'իլ ըմ ըսպանալ պիրալ տօն, ծառան կախ տըվալ մաշկալ: Մօրթին յէր կալի, կ'իլը տարէ տէն քըցէցի: Ուրի՛ղօնէ ք'անցի, վար կօվէրը քըթէմ, տը՛սա հի՞նչ, կ'իլը էն ա սաղ-սըլմաք շօռ ա կ'ամ:

Ջըհիլնէն ասում ըն.

- Կարօղ չի պըտահէ, Վա՛զգէն անի:
- Վազգէն անին թա.
- Հու հըվատում չի, թօղ քի՛նա դօրմիցիքի Մօտսին անա հըրցընէ, ինքըն էլ ա իլնիլ իզ նըհէտ:

4(428). ԿԻՏԸ ՀԻՆՉ Ա՞

Ըմընըվա մին տաք օր տավարը կիտնում ըն, քինանն նի տաննում դուրուղը: Նախագան Սէրօժէն ծէն ան տամ ասում.

- Սէրօժ, տավարը քու ըռաչատ ըն քինանցալ դուրուղը, պէր խօտեն ջանըմնն տօ՛:

Սէրօժըն ասում ա.

Տավարը յէս չում տարալ նի յըրալ, տամ չում, տավարը կիտնիլ ըն քինանցալ:

Նախագան Սէրօժէն սուղըն ա տամ: Սուղյան հըրցընում ա.

- Սէրօժ, խէ ջանըմնն տամ չը՞ս:
- Պարօ՛ն դատավօր, տավարը յէս չում նի յըրալ դուրուղը, կիտնիլ ըն, քինանցալ նի տանալ:

- Կիտը հինչ ա՞:

- Պարօ՛ն դատավօր, կիտը մին կուճնէր պանն ա, վար նի մընէ քու քա-մակըտ, մէնակ դուրուղը չըս է՛ քինանն, ընդէդան էլ տէն ըս քինանկան:

4(429). ՏԸՀԷՆՑ ԿԱՆԷՍ

Մեհեա Մէյրանը ուշացած քիմնամ ա գործի, նախագան ասում ա.

- Մէյրան, խէ ուշացալ ը՞ս:
- Ընկէր նախագա, ինրնուգ՞նու պատառ կանուխ կըքիմնամ, տեղը տնու կօնէ:
- Հա՛, դէ տըհէնց կանէս:

4(430). ԹՈՒՆԻ ԳԱՅՈՒՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Թոննի դային, էը նըստած, քիմնալիս ա իննում Խունգուքալա՝ քըվօրը տօն: Ըշկօլէն տակէ դիք՛ավը քըշընալիս ըշկօլէն դիրէքտըրը՝ խունգըքըլէցի Միշա Միքայէլյանը, պըտահում ա ասում.

- Թոննի դայի, էս փիս տեղավը քըշաց, լըհա քիմն տուվէր նըստէ, լի՞, էը մէխկ ա:

Թոննի դային քըքէն տակէն ծանդըր ծիծնողում ա, թա.

- Գնըրդըտ ինք՛ օնէն, պա վար դննը պէնած տանում ըմ ճաղացը, ըստէղ էշան վէր պիտի օնէն, տանէն տուվէր պէնէն՞:

4(431). ԳՈՒՇՄՆԱՆԸ Ա ՇԷԼՆԿ ՏԱՄ

Թոննի դային, էը փադ՛ավ պէնած, ծըմական կ՛ննիս ա իննում՝ մին փադ՛ էլ շիլնկած: Շիմնցի Արգօն պըտահում ա, թա.

- Թոննի դայի, պա էտ փադ՛ը ջընադէտ ըս տիրալ, հինչ ա՞նէս, մըղակըտ էլ փադ՛ավ լիգ՛ը:

- Թոննի դային քու ցավըտ տանէ, յէս չում շիլնկում է՛, դնշմննըն ա շէլնկ տամ:

4(432). ՎԸՆՆԸՍ ԸՆԳԷՂ ԿԸՆՆԱ՞Ն ՉԻ

Թոննի դային հարթնը՝ Մէդան, ծըկըքօցէն յիրա վագ ա տամ տէսնում՝ պատրօնը չըգ՛իդալավ վը՛ննը տիրնլ ա թօռանը՝ էրկու տարէկան Աշօտէն վը՛ննէն, ասում ա.

- Վո՛ւյ, ա՛պա, պա խուխէն վը՛ննը կօխալ ըս է՛, վը՛ննըտ յէ՛ր կալ՛:

Ապան ասում ա.

- Գնըրդըտ տանէն, վար վը՛ննըս տիրնլ ում ընդէղ, յէր էլ ում ուննան, վը՛ննըս ընդէղ կըննա՞ն չի:

4(433). ԹՕ ՍՈՒՄ ԸՐԱԾ ՀԷՏԱՍ Կ՛ԱՆ

Թոննի դային ծըմակ ա քիմնամ՝ դանան, խօգ՛ը, կ՛առնը, հծըր ինրնուր քըմակա էշին հէտան կապած: Շիմնցի Մօսունց Վազգէնը պըտահում ա, թա.

- Թոննի դայի, խուրդն հէյվանը հէտատ կըպօտալ ըս շըրանուկ ըրալ, հինչ անէ՞ս, առաչըտ ըրա տա՛ր, լի՞:

Թոննի դային խօսկու տակէ չի մընամ, ասում ա.

- Թօ տու ըրած հէտաս կ՛ան, տըհէնց էլ սուվէրէն, պա յէս մին-մին տահանց ընըմնէն տալ պիտիմ, հըտըրնէրան վագ տա՞մ:

4(434). ՀԻՆՉ Ը՞Ս ՍԱՍԵՏ ԿԵԼՕՒԵՏ ՔԵՑԱԼ

Թ՛նւնի դայիւն կընէգ՛ը՝ Թ՛ւնքի բիբին, հծջւնթ տալիս ա ին՛նւն հըրէվան Սէրանուշ բիբին նրհէտ:

Վար շատ դըւնըղալ ըն անում, Թ՛նւնի դայիւն տ՛նւ ա կ՛ամ, թա.

- Սէրա՛նուշ, մէր կընէգ՛ը քէգ պւնն օնէ՞ տալի:

- Չէ՛, տալի-յէր ունէլի պւնն չօնէնք՛:

- Դէ վար օնէք՛ուշ, ա՛նց կաց ք՛իւնա ծէր տանը գօրծէն կաց, հինչ ը՞ս սւնարտ կըլծխըտ քըց՛ալ:

4(435). ԻՄ ԱՄԲԱՐԸՍ ՎԱԼՕԳԷՆ ԱՇԿԸ ԿՕԽԷ

Թ՛նւնի դայիւն կընէգ՛ը թընթօրում ա.

- Ա՛դւն, Կափ՛նւնց Վալօղը հւնւն ծաք՛ը պըտըռէլու էն ա ին՛նւն հօնձ ընէլիս, տ՛ու վէլ վախտէն ք՛իւնա, լի՞, կէնում ըս քըսծը շիւննւն:

- Ա՛խճի, հինչ ա՞ պւննըտ քուքւնի իլւնլ, յւննի վար ք՛իւնամ ընք տէսնում՝ Վալօղը ըրէվան կըլծխը քօլէն տակը կօխած, միւնգ՛էլ ինր՛նւնը չի՞ կըլծխը քօլէն տական տ՛նւ օնում, յըս էլ սաղ օրը քէթըս տափան յօր չում օնում, էլիս կ՛իլւնն չի՞ ինձանա ցօրնու սէրմ օզի: Վալօղը մի իմ աշկըս կօխէլ է՛, իմ սմբարըս Վալօղէն աշկը կօխէ:

4(436). Թ՛ՆՔԻՆ Ա՞ ՀՕՒԻՆ ԾԷԾ ՏԵԼԱՆ

Թ՛նւնի դայիւն էծ՛ը նօր ծընած ա ին՛նւն, տանում չի հւննդ, կապը քաշ՛նւն ա, վար տանէ բուստանումը կապէ, էծ՛ը վը՛ննէրը չըռում ա, օզում չի ք՛իւնն հէտան:

Թ՛նւնի դայիւն ասում ա.

- Մըհէնգ՛ ասում ըս՝ հունց ա՞նէնք՛, Թ՛ւնքիւն ա՞ հծլին ծէծ տըլան:

4(437). ԸՍՏԸՀԷՆՑ ԿԵԼՕՒԵՑ ՉԻ ԻՆՆԱՆ

Թ՛նւնի դայիւն, էշը խօտավ պէռնած, տօն ք՛իւննալիս ա ին՛նւն՝ խօտէն կօխկան էլ մին քար կախ տուված: Մարթ՛ ա պըտահում, ասում ա.

- Թ՛նւնի դայի, լ՛րհա էտ քարէն տըղըն էլ խօտ կախ տօ՛. պէռնը խօտ կախ տալավ խէ՞, դ՛նւնն չի՞:

- Է՛, բա՛լա, միւնը գ՛նւնընում ըս, միւնը գ՛նւնընում չըս, օզ՛նւն ուն թւնա կ՛ում շինին: Վար քարը էշավ կըրէն, մէր կընէգ՛ը գւնիլնս տըննան ա, թա՛ էշը մէխկ ա, ըստըհէնց վար մին-մին տանէն, կըլծխ չի ինննն:

4(438). ԽԷ ՔԸՍԱԿԸՆ ԷԼ ՉԸ՞Ս ՊԻՐԱԼ

Թ՛նւնի ապան ք՛իւննալիս ա ին՛նւն Մօստը: Ո՛ւրննց էլ մին չուրաթան կ՛ուղացող կատու ա ին՛նւն: Թ՛ւնքի այսն կատուն քըցում ա մաժնէն քըսակը, տամ ինր՛նն, թա.

- Ա՛դւն, տար մին տէղ պ՛ւնց թօղ, ռաղ ինի:

Թ՛նւնի ապան էլ տանում ա ինր՛ան նրհէտ Մօստը, կըրնունջավը անց կընալիս առէ նրհէնց քըսակավը թօղ ա անում, քըց՛ում Թ՛ւնքնա: Վար կ՛ամ ա տօն, ասում ա.

Արցախի քանահյուսությունը

- Ախճի, պա կատուն քրսակավը թող ըրէ կէտը, մածնէն հէտի մին քրսակ կա'րէ:
- Տու մի ասէլ՝ կատուն, փախած յէկած տօն, փիչին տակէն չուրընալիս ա ինձն: Թ'անքի այան կըռանում ա բիդն կատուն, թա.
- Ա քու կըլծխըտ թաղէմ, պա քրսակը հինչ ըս ըրա՞լ, խէ քրսակըն էլ չը՞ս պիրալ:

4(439). ՏՈՒ ՄԸ՛ՌՆՈՒՄ ԸՄ՝ ՄԸ՛ՌՆԷ

Թ՛ՈՒՆԻ դային ծանդըր հիվանդ ա ինձն, օրէրըն ինգ՛ած, վար պիտի մըր՛ննէ: Ո՛ւրնն դօրփծօրը տըղան՝ Սիմօն նմին, վար Թ՛ՈՒՆԻ դային անա մին քանի տարավ ա ինձն կուճհը, օրէկան կ'ամ ա զիրավ հընցընում, զ՛ՈՒՐՆԵԳ անում: Սին օր էլ ըրտասունքը ըշկէրէն ասում ա.

- Ա՛ Թ՛ՈՒՆ, պա ըսէցի մին տէղ մըր՛ննէնք՛...:
- Թ՛ՈՒՆԻ դային ծանդըր-ծանդըր հըլծօրվում ա բիդն Սիմօնը, թա.
- Սիմօն, տու մըր՛ննում ըս՝ մըր՛ննէ, յէս մըր՛ննէլի մըր՛տկը չօնէմ, յէս հնլնն ըպըրլան ում:

4(440). ՅԸՍ ԷԼ Ո՛ՒՐՆՆՅ ՄՕՐԸ ԼԻՅԸՅԸՐԷ

Թ՛ՈՒՆԻ դային, ունքէրը մըթընըված, էշը մին էրկու խօրում խօտ պէռնած, կ'ամ ա: Կընէզ՛ը ասում ա.

- Ա՛ դնն, էտ խէ կըզնըված ը՞ս:
- Թ՛ՈՒՆԻ դային թա.
- Բ՛իւննցալ ում տէսալ՝ իմ մօր լիցըցըրած, խօտըս տարած, յըս էլ յըննց մօրը լիցըցըրէ, տակէն մըրնացածը թնմ՛հը հուվըքէցէ, պիրա:

4(441). ԿԱՐՕՂ Ա՞ ՔԱՐԹԷՂ ԻՆԻ

Արմահիսըն ա Ադամօվը ինգ՛նում ըն Յէրէվան, մի յըն մընում մին պըրա-դուկտու մադազին, Արմահիսըն օգ՛նում ա մին կարօփկա յէղ ինք՛ օնէ: Էտ սըհաթումը Ադամօվը մադազինչիկին ասում ա.

- Ա՛ քէր, կարօղ ա՞ քարթէղ ինի:

4(442). ՅԻՍ ԷԼ ՈՒՄ ԷՏ ՄԸԹԿԷՆ

Ադամօվը թօրք չուրըննէրէն խօցը տնն տալիս վախտըռ ոայկօմէն քար-տուղարը՝ Բադունցը, կ'ամ ա ընդէղէք յէշնում, չուրըննէրէն նըհէտ զ՛ՈՒՐՆԵԳ անում: Ադամօվէն էլ դըրաղ ա քաշնում, թա.

- Ադա՛յան, էս լըկուտնէրէն շատ պնն մի սուվըրընէլ է՛, փիրման թուղուլան ըն, փախճին:
- Ադամօվըն ասում ա.
- Լըհնն յիս էլ ում էտ մըթկէն, ընկէ՛ր Բադունց:

4(443). ՆԸՐԱ ՀԷՏԱՆ ԳՈՒԼԼԱՆ՝ ԿԸՀԸՍՆԷ՞

Ադամօվը Շուշվա տէխնիկօմումը կըրթիլիս ա ինձն: Շուշվա շէնը վը՛ննալ ա իլնլ դաթումը կ'անլիս-ք'իւննլիս: Սէհէտ էլ հընգէրէն նըհէտ շէնը ք'իւննլիս, Խընճ՛ՈՒՐՍԱՆԱ խընճ՛ՈՒՐԻՆ քաղէն կօխկէն վը՛նն ըն կէնում, Ադամօվըն ասում ա.

- Արա, տու յըվըշ-յավաշ քի'նն ծըմակէն ըռըխումը վը'ննը կաց, յէս նի մընէն քաղան խընձձը կ'ուղանամ՝ ուտելավ քի'նննք:

Մին քննիրավ Ադամովը նի յա մընում, ծուցը խընձձրավ լըցնում, քա տ'ուս կ'ա, պահակը տը'սնում ա, հետան ին'ում՝ թըվննգ'ըն էլ ծըրքէն: Ադամովը լօք ա տամ չըփարէն կըլխավը, փախճում քի'ննն: Պըհակէն հընգէրը ասում ա.

- Արա, խէ յըրա չըրէ'ր:

Սա քա.

- Արա, նըրա հետան գ'ուլլն կըհըսնէ':

4(444). ԱՄՆԼ Ա՞ ԿԱՄ

Վըրդհաս մին տըղամարթ կընէգ' ա իլնլ՝ անումը Անընման: Մին օր Անընմանէն տըղան՝ Բնք'իրը, վար մի օխտը-օք տարէկան խօխա յա ին'ում, լնց ինիլնն մին հէնց պնն ա օգ'ում, վար քննիր չի ին'ում ընէլի: Անընմանըն էլ ասում ա.

- Բալա, յիս էլ օգ'ում ըմ չըթըրքա նախագէն կընէգ'ը ինիմ, ննննլ ա՞ կ'ամ:

4(445). ՄԻՆԸ ՏՈՒՎԷՔ՝ ՊԷՏՈՒԹՅԱՆԸ

Մարտակէրտա ռայկօման Ապուլօլ ազգանումավ մին մարթ ա կ'ամ Վըրդհաս, կըլուրումը ժողօլ անում: Ասում ա, վար մըսամըթըրումը, ծ'ուվամըթըրումը լ'ավ չի կադարվում: Մինգ'էլ ասում ա.

- Մին հավը օրէկան քանի ծ'ու վա՞ ամում:

Շիննցի Հայկա ննին յեր ա կէնում, քա.

- Իրէք ծ'ու, ընգէր Ապուլօլ:

Սա էլ տական քըղաքում ծընված մարթ ա ին'ում, գ'նըղ'ում չի, վար ղըրնն ծէրք ըն քըց'ում, ասում ա.

- Էրկուսը ըշկըրնէտ կուխէ'ցէք', մինը տուվէք' պէտությանը:

4(446). ԳԱԼԴԱՆ ՓՆՆԴԸ

Վըրդհասումը մին շատ հայտնի Արսէն ընըմավ մարթ ա ին'ում, քայց լօխ տըրա Գալղի յըն ասում: Շէն'ումը մին փիս նախագա յա ին'ում, ժողօվուրթը օգ'ում ըն էտ նախագէն տ'ուս քըցին, ննննլ չի կ'ամ: Մէհէտ ռայօման մարթ ա կ'ամ էս նախագէն հնշվավը կըլուրումը ժողօլ անում: Գալղին ժողօլէն վախտը տըռանան մօտի յա ին'ում վը'նը կացած, նախագէն ծէն ն տամ, քա.

- Մին յէք ըստը'ղ, մին պնն ըմ օգ'ում նըհաշ տամ:

Նախագան էլ մըտըծէլավ, վար Գալղի դային լ'ըհա նըհէնց պնն չի ասէլ, կ'ամ ա տըռանը կօշտը: Գալղին ասում ա.

- Ա՛ ժողօվուրթ, նախագէն մինչէվ տըռանը առաչը պիրալ ում, յէ'ր կացէք' տ'ուր էլ տըռանան տէնը տ'ուս քըցէցէք':

4(447). ԿԸՏԲԷ ՏԻՐ ԷՇԻՆ, ՅԷՏ ՏՆՈ

Ուսուր դային, Արտաշըն ու Արմահիսը, էշերը յեր կալած, ծըմակ ըն քիցնան: Շէնան վար պատառ հրռանում ըն, Ուսուր դային ասում ա.

- Արա, Արտաշ, յես ու Արմահիսը քիցնան ընք խընէցու մատերյալու, պա տո՞ւ հինչու յըս քիցնան:

Սա թա.

- Լրիա հինչու պըտահէ:

Վար մին պատառ քիցնան ըն, Ուսուր դային մին պնրնակ, էծերը կըրծկործած ծառ ա նըհաշ տամ, թա.

- Արա, Արտաշ, հըսէ էս ծառը պըտահալ ա, դէ տո՞ւ տա կըտրէ՛ տիր էշին, յէտ տնն:

4(448). ՎԱՐ ՄԻՉԻ ՄՕԿՆԷՆ ԿԸՏԷՏԸ ԻՆՆՐ ՈՒՉ...

Ուսուր դային, Ադամովըն ու Արմահիսը ծըմակ ըն քիցնան, էրգ՛ան էլ հըղէ յա իննն: Մաղ հըղէցը Ադամովը ջուբան պնն ա քըցնում պնրննը, չնրննգ անում: Ախըր, Ուսուր դային տնն չի կէնում, ասում ա.

- Արա, Արտաշ, հինչ ը՞ս թաքուն չնրննգ անում, պա հընգէր-հըրէվան չըկա՞:

Ադամովը թա.

- Կըտորի՞ճ ա, քնննն ա, լօրի յա, հննլէնն ա՛ ... Դէ քէլ մին հափուռ էլ քէզ ու Արմահիսին տամ:

Ուսուր դային յէշնն ա, թա.

- Արա, վար տըրա միչի էն մօկնէն կըտէտը իննր ուչ, տո՞ւ մարթու կակա տնն կօնէ՞ս:

4(449). ԿԱՌՆԸ ՄԱՐԹԸ

Էրկու մարթ կըռէվ ըն անում, քիցնան սուղը: Սուղը հըրցընում ա՛ հինչ ա՞ պըտահալ: Մինըն ասում ա.

- Էս մարթըս ինձ հիբը տէսնում ա, ասում ա՛ վըխճար:

Սուղը ասում ա.

- Ա՛յ մարթ, հինչ ը՞ս օգնում էս կառնը մարթին անա:

4(450). ԷՐԿՈՒՆԱՐԿԱՆԻ ԿՈՒՄԸ

Ռայօնան մարթ ա կամ Վըղիաս, շէնին կըլուրումը մին ժօղօվ անում, կըլխօզէն գուրծէրան ա խօսում, ժօղօվուրթէն հուքսէրան, նախազէն՝ Միխայէլյան Սուրէնին լ՛ավ-փիս գօրծ ընէլան ա խօսում: Վէրչումըն էլ թա՛ հինչ հարցեր օ՞նէք: Առըստան ննին ծէրք ա պիցիբցումում, թա՛ ինձ մին ծայնը տօ՛: Ասում ա.

- Ցավըտ տա՛նէմ, էրկուհարկանի կնում տէսած ը՞ս:

Սա թա՛ չէ՛:

- Պա մեր Միխայէլյան Սուրէնը վար էրկուհարկանի կնում ա շիննլ, սա ասա՞լ չի էշը մնրդնվանավը հունց ա՞ յերգրօթ հարկը պիցըրըննան:

4(451). ՏԱ ԼՎԱՎ Ա

Առըստամ անմին էշը կարճ ա ինձնմ: Էշավը կ'ամ ա Վրդհաս, վրճները տափեն
նի կ'անլիս ա ինձնմ: Շենին ջանհիլ-ջնհնլը գ'ափ ըն անում, թա.

- Էշըտ հենց ա մօկուն ինի:

Առըստամ անմին ասում ա.

- Տա լ'ավ ա, վար էշան վեր ինիմ, կանուխ խըլենք'ըս կրհուվաքեն:

4(452). ԸՐԿԸԹԷՎԱՆԸ ԽՕՍՈՒՄ Ա

Վրդհաս առաջի դժնձնը ռադօ յըն քըցնմ: Շինանցիք լօխ վրհաքվում ըն
կանցիլմը, թա տեսնան՝ էտ հինչ ա: Վերչը, վար ռադօն սըքսում ա խօսելը,
շինանցնց անա մինը ծերքը տինում ա պիրանեն, թա.

- Վու՛յ, աբա՛լ, ըրկըթեղանը խօսում ա:

4(453). ԷՇԱՍ ՓՈՒԼ ՕՉԻ

Մեհետ Բնքիրը Վրդհասան Խունգըթալա յա ինձնմ ք'ինանլիս: Մաշինը վրճն
ա անում, էշը քըցնմ կուգօվը, ինք'ըն էլ էշին յիրանն նըստում: Վար հըսնում ըն
շենը, Բնքիրը վեր ա կ'ամ էշին նըհետ, վար քինմ: Շօփերըն ասում ա.

- Պա փու՞ր:

- Հինչ փու՞լ:

- Վար մըշինումըս նըստալ ըս:

- Յէս քու մըշինումըտ նըստալ չում, յէս իմ էշըս ում նըստալ, էշըս ա մըշի-
նումըտ նըստալ, ուրեմըն էշաս փուլ օ՛գ'ի:

4(454). ԱԳՆՆ ՈՒՍՈՒԹ, ՔԸԶ ԷԼ ՉՕՆԷՍ

Թաղեն կընանեք'ը գ'նդնմ ըն, վար Ուսուրը Ծիրանիգ'ին սիրականըն ա,
պայման ըն անում՝ քինանն Ծիրանիգ'ին ա Ուսուրեն փըռնըցընեն:

Ուսուրը վնր քինանն ա Ծիրանիգ'ին կօխկը, Հուռի այան հետան քինանն ա:
Ծիրանիգ'ը սըկսում ա հըռածածը քիջիթ-քեջիթ խառնելը: Հուռի այան ասում ա.

- Ախճի Ծիրանիգ'ի, իրեք մանեք փուլ տօ՛, քինանն կըսօր ինք' օնեն:

Ծիրանիգ'ըն ասում ա.

- Օնեն ուչ:

Ուսուրը նի մըտած ա ինձնմ կըրվաթեն տակը: Հուռի այան կըրվաթեն
կարպետը պիցըրցընում ա, ասում.

- Ադնն Ու՛սուր, քըզ էլ չօնե՞ս:

4(455). ՇԱՆԸ ԼԱԿԸ

Մեհետ Բօրիկը գօրծա կ'ամ ա տեսնում՝ կընեգ'ը լնց ա ինձնմ, ասում ա.

- Ախճի Անժե՛լա, իսկ լնց ը՞ս ինձնմ:

Անժե՛լան ասում ա.

- Քու հնր իգ նիհետ կըռվալ ա:

- Խե կըռվալ ա՞:

- Ասալ ա՛ շանը լակէն միչը աղ ը՞ս քիցնը, ասալ ում՝ չէ, կըռվալ ա:
Բօրիկը ասում ա.
- Ախճի, իմ հնըր շանը լակէն համը ուննական ա՞ր, ըսիր քիցնը ում, լի՞:

4(456). ՊԵՆՍԻՆՔ ԲՆՆԱԳԵ

Մեհէա Հրքերքա նախագան քիճան ա տը՛սնում՝ գըրաժէն պահակը քըշէրը քօն իլնծ: Փըռնում ա տըրան մի նըկատօղութիւն տամ: Էս պահակը ասում ա.

- Նախագա, նըկատօղութիւնըտ յէտ յէ՛ր կալ՛, թա չէ փուշմըննան ըս:

Էս նախագան ըսկանում չի: Էքսը քըշէրը էս պահակը կ՛ամ ա, սըքըսում նախագէն դէ տալը: Նախագան քընըքօն յէր ա կէնում, թա՛ հինչ ա՞: Պահակը ասում ա՛ էս ըմ գնըթիւն: Քիճան ա, մի էրկու ժամանը յէտը նօրից կ՛ամ էտ նախագէն քունըհարամ անում, թա՛ էն ըմ գնըթիւն:

Վէրչը, վար մի քանի օր տըրէնց ա անում, նախագան սուս-փուս քիճան ա ինընն նըկատօղութիւնը յէտ յէր օնում:

4(457). ՍԻՄՕՆԵՆ ՇՈՒՆՈՒՂԸ

Հրքերքա շուլուղչի մարթկանցան միճըն էլ Սիմօնըն ար: Մի օր քիճան ա փիրմէք՛ը տը՛սնում՝ ինընց շիննցիք՛ նըստած գ՛իլէջա ըն անում: Մինը հըր-ցընում ա.

- Սի՛մօն, շէնան ըս կ՛ամ, գ՛իղաս, Բըլանց ճաղացը աղում ա՞ր:
Սիմօնըն էլ թա.

- Հա՛, աղում ար, մի կ՛նրի վէր ինգ՛նմվ, միճըն էլ թօղալ ում տըրտնողալիս, վէր ինգ՛նմծ կիճի...

4(458). ՎԱՐ ՓՈՒԼ ԻՆՆԻՐ

Մաքաղաք ննգին տանում ա Ըստէփանակէրտ կընանչի-պնն ծախում, կ՛ամ վակգալը, թա ափտօրուսու բիլէթ ինք՛ օնէ, յէշում տէսնում ջուրէն փուլը կ՛ուղացած: Մընամ ա քուռուփօշման վը՛ննը կացած: Մի տաքսի յա մուտանում, թա.

- Բա՛բօ, վըրդէղ ըս քիճա՞մ:
- Քիճան ում Հաքէրք, մատաղ ինիմ քէգ:
- Նըստէ՛ տանէմ, մը՛ծ կընէգ՛ ըս, տու ափտօրուսավ տը՛ղ հըսնօղ չըս:

Մաքաղաք ննգին նըստում ա, քիճան հըսնում շէնը, քըշանում, թա.

- Կուռնէրըտ կանանչ կէ՛նա:
Տաքսիստը կըզըրվում ա, թա.
- Փո՛ւլը, բա՛բօ, փուլը տօ՛:
- Ննգին ծիծնողում ա, թա.

- Քու հնըր թաղէմ, վար փուլ իննըր, մէր շէնին գ՛ծգնը ափտօրուսը թօղած՝ քու տափան կացած մաշինըտ կընըստէ՞մ:

4(459). ԽՕՍԿԸՏ ՇԻՔ՝ԱՐԱՎ ԸՄ ԿԸՏՐՈՒՄ

Մակիչը տրդէն հէտի հրրսանէք՝ ա անում, նախագէն էլ տիւնում թամադա: Մի էրկու ըստրքանան յէտը թամադան յէր ա կէնում, վար խըմէ շէնին դէկավարնէրէն գէնացը: Գէնացէն էն թննդ վախտը Մակիչը թամադէն ծէրքան փըրնում ա, թա.

- Նախագա, խօսկըտ շիք՝արավ ըմ կըտրում, դնւգ ա՞, վար քըշէրէս կըլխօգէն էշը ճօխտ ա ծընալ:

4(460). ՀԻՆՉ ՏԱՐԲԷՐՈՒԹ՝ՈՒՆ

Միւնին անումը էշ ա իննում: Էնքան շիննցիք՝ էշ ըն ասում, էս մարթին զննլնն իւրնն անա տանում ա: Մի վը՛չխար ա տանում ըխաիրին դըրադէն մօրթում, ըրադան-զատան տիւնում, շիննցուց թա.

- Կէ՛րաք, խըմէ՛ցիք, համ էլ անումըս փուխէ՛ցիք:

Ախըրը, վար լօխ հնրփնում ըն, էս մարթին անումը փօխում ըն, տիւնում՝ քօռակ: Էս մարթը ուրխացած կ՛ամ ա տօն, կընգանը թա.

- Ա՛ կընէգ՛, պըրծավ, էլ ինճ էշ ասօղ չի ինննն, իմ անումըս մըհէնգ՛անց տէնը քօռակ ա:

Կընէգ՛ը յէտ ա տննննում, թա.

- Ա ախմախ, հինչ տարբէրութ՞ն, մին ա, լի՞, էլիա մըծընական ըս, էշ տննննա:

4(461). Լ՛ԱՎԸՆ ԷՆ ԿԻՆԻ

Հուրըտըդա, ճօխտըն էլ լօղըր, մինը փիչին էս կօխկէն ա պըրանվում, մինը՝ էն: Վար պատար հընցընում ա, տըղան, թա.

- Ա՛պա, վը՛ննէրըս էրում ա, փիչը պատար բիդի քէգ քա՛շի:

Հարըն էլ, թա.

- Շան տըղա՛, վար տէս քաշէն, մընգ՛էլ իմ վը՛ննէրըս ա իրիլնն, լ՛ավըն էն կիւնի՛ քօ մօր ծէն տաս, կ՛ա փիչը տուս օնէ չօլը:

4(462). ԿԱՐՕՎ Ա ՃԱՐԷԼ ԷՆ, ՓՕՇՏԱՎԸ ՂԱՐԿԷԼ

Տիկօշը քիննում ա սէգօն: Ըշխադում ա, ըշխադում, փուլէրը կուրցընում, տնրտնն կ՛նլխ տօն: Ռավէտը քիննում ա փօշտին ռաչին սըքսում շօն կ՛նլը:

Շիննցիք հըրցընում ըն.

- Տիկօշ, էտ հինչ է՞ս անում:

Տիկօշը ասում ա.

- Փուլէրըս ընդէղ կուրցըրէլ էմ, կարօղ ա ճարէլ էն, փօշտավը դարկէլ:

4(463). ՎԱՐ ՏԸՀԷՆՑ Ա...

Տիկօշին տասնէրկու ըախա յա իննում, ըսկանում ա, վար տասնիրէք ըրխըտէրուչը մաշին էն տալխ: Տիկօշը ըրխօցը ծընընդականնէն յէր ա օնում, քինում մաշին տըվօղի կօշտը: Էտ մարթը հննչվնում ա ըրխօցը ծընընդականնէն,

տրհանում և, վար տասներկուսըն և, ասում և, վար մինը պակաս և, հըսնում չի: Տիկօշըն էլ ասում և.

- Դէ վար տըրհէնց և, պագրիշկին մինը հա՛նի, ցօր իզ տո՛ւ:

4(464). ՄԻ ԾՕՐ Ա ՄԵՆԱՑԷԼ

Տիկօշանց էշը կօրչում և: Մը՛րըն ու տըղան ճօկ-ճօկ աման տը՛ղ շօռ էն կ'ալիս: Մի տը՛ղ մը՛րը քըթննում և, տըղէն դէ յա տալիս ասում.

- Տի՛կրան, յէ՛կ , էշը քիթէլ էմ:

Տըղան շատ և ինում բիզնրննձ, ասում և.

- Մա՛նա, ասա թօղ օրիշ տը՛ղ չըքինն, մի ծ՛ծր և մընացէլ, էս մի ծ՛ծրըն էլ յնշէմ, ցօր կ'ամ:

4(465). ՄԻ ԽՕԳ ԻՆԳԱՆՍ ՄԱՇԻՆ ՊԻՏԷՐ

Տիկօշը հինգէրուցը նըրէտ հանդին նըստած և ինում: Աման մինը մի լննվ պնն և օգում: Տիկրանին հըրցընում ըն տը՛սնան՝ սա հինչ և օգում: Էս Տիկրանըն էլ ասում և.

- Մի խօղ ինգննձ մաշին պիտէր:

Ասում ըն՝ հինչ ընի՞ր, Տի՛կրան: Մա էլ յէտ և տննննն, քա.

- Ընջըտինք, կըլխընէս դինջէր:

4(466). ՕՏԱՐ ԼԵԶՎԻ ԴԱՍԱՏՈՒ ՉԷ՞Ք ՕԶՈՒՄ

Տիկօշը հարս և պիրում Չննլնվա: Դէ չննլնվէցուց լննգին էլ ճօկ և, լննվ չի ինննն հասկանալիս:

Քննննն և ըշկօլ, դիրէկտըրին ասում.

- Օտար լէզվի դասատու չէ՞ք օգում:

4(467). ՊԱ ԳԷ ՊԻՐԼԱՆՆԻՆ ՉԻ ԸՍՏԱԼԱՎՕՅՈՒՄԸ ՕՏԻ

Տիկօշանց էշը կօրչում և: Շատ էն շօռ կ'ննլիս, բայց քիթննն չէն: Մի օր էլ մը՛րը տը՛սնում և՝ մի ծ՛ծրնն կ'ննլը էշը կը՛րէլ և: Կ'ննլիս և տօն ասում.

- Տի՛կրան, կ'ննլը Չալունց ծ՛ծրննը էշը կը՛րէլ և:

Տիկրանըն էլ ասում և.

- Մամա՛, պա դէ պիրլննկնն չի Շալիկօյանց ըստալավօյումը օտի:

4(468). ԷՍ Ա ՅԷՏ ԷՄ ՏՆՈՆՆԻՄ

Տիկօշը, փափաղը թնրս տիրննձ, քիննն և շինըմէչավը: Շինննցիք հըրցընում էն.

- Տի՛կրան, էտ խէ յէ՞ս փափաղըտ թնրս տիրէլ:

Տիկրանըն էլ ասում և.

- Վէ՛ չինչ, մին և, էս և յէտ էմ տննննն:

4(469). ԷՏ ԷԼ ՉԷ՞Ք ՊՈՒԴՆԻՄ

Տըղէքը Տիկրանին հըրցընում էն.

- Տի՛կրան, էտ խէ կըլխէտ մազէրը սիպտակ և՞, բէղէրըտ՝ սը՛վ:

Տիկրանըն ասում ա.

- Միթմն մարթիք էք, էտ էլ չէ՞ք գ՛նդնում, կըլխէս մազերը տըսնըօխտը տարավ բեղերաս մը՛ծ ա:

4(470). ԷՇԸ ՀԻՆՉ Ա՞ ՓՈՒԳՈՒՄ

Տիկրանըն ու ձերն պապան քիննլիս էն իննում քօլը: Կօխկան հըրցընում էն.

- Ա՛րա, էտ խէ քու ապան ա էշը քիշնում, տու չէս քիշնում:

Տիկրանը յէտ ա տնննում, ասում.

- Էշը հինչ ա՞ գ՛նդնում՝ հօվ ա ձերնն քիշնում:

4(471). Թ՛ՍՔԻ ԱՌՈՒՏՈՒՐԸ ՔԻՆՆՍ

Տիկրանը ծըմէրուկ ա ինք օնում պիրում, վար ծախի: Մը՛րը տըղէն հըրցընում ա.

Տիկրան, քանխսավ է՞ս ինք կալէլ:

Տիկրանըն ասում ա.

- Ա՛յա, իծծուն կապէկավ:

Մէրըն ասում ա.

- Ա՛րա, պա խէ յէ՞ս քըսանհէնգավ ծախում:

Տիկրանըն ասում ա.

- Ա՛յա, տա՛գ ըրա, թննի առուտուրը քինն:

4(472). ԻԼՆԻՆ ԲԵԽԸ ԿԱՐՈՒՄ Է՞Մ ՀԸՎԱՔԷՄ...

Շէնի ջննիլնէն հըրցընում էն.

- Տիկօշ դայի, խի չէ՞ս կըռէքընէտ քիցնում:

Տիկօշը ասում ա.

- Իլննի ռըխը կարում է՞մ հըվաքէմ, վար մընացածըն էլ քիցէմ:

4(473). ԷՏ ՓՈՒԼԻՆ ԻՐԷՔ ՍԱՊՈՒՆ ԻՆՔ ԿՈՒՆԻՆՔ

Տիկօշանք շատ ք՛ննիք էն իննում: Մի օր մը՛ծ տըղան դանչանք ա անում հօրը, վար ձերնն քըսան կապէկ տա՛ կինօ քինն:

Տիկօշը փուլը տալիս ա: Պատառ վար անց ա կէնում, Տիկօշը քիննում ա կըլուր տըխնում՝ տըղան քօն լննծ, ասում ա.

- Շան վը՛րթի, էտ փուլը տըվէլ էմ, վար կ՛ննս ըստը՛ղ քօն ինէ՞ս, թա կինօ յն՞շէս: Էտ փուլին իրէք սասպուն ինք կունիք, օխտը հէտ կըլըղընիր:

4(474). ՅԷՍ ԷԼ ՃԻՆՉՈ՞Ղ ԷՄ

Ռայօնա մարթ ա կ՛ննլիս տըխնում՝ շիննէչումը Անուշավանըն ու Տիկօշը վը՛տ կացած.

- Հի՞նչ էս ըլխադում,- հըրցընում էն Անուշավանին:

- Կիրծղ էմ ,- ասում ա Անուշավանը:

- Պա տն,- հըրցընում էն Տիկօշին:

- Յէս էլ ճինջծղ էմ,- պատասխանում ա Տիկօշը:

4(475). ՏՈՒ ԱՐԹԷՆ ՔԸՑԾՎԻ ԸՐԷՐ

Միմօնը Տիկօշանց տօն դօնադ ա քիննում: Տիկօշանք չայ էն տալիս: Շնք'անրը տիննում էն մէշտեղը, յնշնում ու խըմում: Միմօնը ըրմանում ա, սըկսում էրգ'անն յնշիլը շնք'անրդանին:

Տիկօշը ասում ա.

- Միմօն, տնի արթէն քըցծվի ըրեր:

4(476). ՔԱՐԷՐԸ ԿԱՊԷԼ ԷՆ, ՇԵՆԷՐԸ ՊՆՑ ԹՕՂԷԼ

Տիկօշը քիննում ա Չնյլնի: Ընտըդ մի քանի շօն յիրն էն տալիս: Տիկօշը չնշմիշ ա իննում, վերքան շօռ ա կ'անլիս, մի քար չի քըթննում, ասում ա.

- Էս շան տըղէն չնյլնվեցիք քարերը կապել էն, շընէրը պնց թօղել:

4(477). ՀՆԼՆ ԳՈՒՏԷՐԻՆ ԱՇԿԷՐԸ ՓԱԿ Ա

Տիկօշը թաղի ըրխօցը դէ յա տալիս, մի գօրծ տալիս, ասում.

- Ըրխէք, վար ցակատը ծընէ, ծէգ ճուտ էն տըլան:

Մի քանի օր յետնա ըրխէքը կ'անլիս էն ու ասում.

- Տիկրան նմի, ծընէլ չի՞:

Տիկօշը ասում ա.

- Ծընէլ ա, յէ՛, հնլն ճուտերին աշկերը փակ ա:

4(478). ՎԱՐ ԸՐԽԷՔԸ ՇՆՔՆՐ ՉԻ ՅԷՐ ՕՆԷՆ

Տիկօշի մըրը շատ կէշ կընէկ ա իլէլ: Տիկօշը մօրը նըկարը տինիլիս ա իլէլ շնք'անրդանի կօխկին:

Ասալ ըն.

- Տիկօշ, խէ տըղէնց է՞ս անում:

- Ասալ ա.

- Վար ըրխէքը շնք'անր չի յեր օնէն:

4(479). ԷԼ ԽԷ ՅԷ՞Մ ՈՒԿԵԸ ՓԱԿԷԼ

Տիկօշը ըրխէքը փակ վէղրավ պնն ա տանում տօն: Շիննցիք հըղըցումը տըխնում էն հըրըցնում.

- Տիկրան, էտ հինչ է՞ս տանում:

- Վար ըսլական էն, էլ խէ յէ՞մ ըրխէքը փակել:

4(480). ՆԸՀԱՆՑ ԼԱՄԲԻ ՇՈՒՇԱՆ ԹՆՄՈՒՉ Ա

Տիկօշըն ու Շալիկօն նըրնըգ'նընը Տիկօշանց տանը նըստած էն իննում: Լնլտըրը հընցընում ա: Շալիկօն յնշնում ա շէնին, թա.

- Էն ա Փաթի արանց տանը լնլ կա:

Տիկօշըն ասում ա.

- Լնլս չըկա է՛, նըհանց լամբի շուշան թնննլգ ա:

4(481). ԷՏ ԹՆՁԱՆ ԿԱՍՏՈՒՄԵՏ ՎԵՐԳԸՆԱ ՅԱ՞

Միհեւ գ'ուղապետը ժողով ա անում, ասում.

Ժողովուրթ, սորվանից օքնութիւն չէք ըստընական, պակասութիւն ա շէ-
նումը: Էս Տիկօշը յէտ ա տնննիւմ, թա.

- Ընկէ՛ր Վիլէն, էտ վար պակասութիւն ա, էտ թննան կաստիւնըտ քը՛գ
վըրդըղա յա՞:

4(482). ՏԵԿԸՐՃԱԿ ԲԱՅԻՆ ՈՒ ԼԱՏԱՆ ԽԱՉԻՆ

Մին տըրնու ագրօնօմ Բացուն վիրթներէն մը՛ծ ին տիրալ, էս Խաչին էլ տիրէվ
ար անում: Բացին բօյավ էնքան ար կարճ, վար Տըկըրճակ ին ասում, դէ Խաչին
էլ, Աստուծ ա տըվալ, մին ճըղպութթափու բօյ օնար, Լատան ին ասում:

Մին օր էլ, վար Բացին ամըն օրվա նըման յէկավ վիրթներավը ընցավ,
Խաչին վէ՛չ տարավ, վէ՛չ պիրավ, թա.

- Արա՛, Բացի՛, վերթները բօյիտ մուչունք ըն տնննալ՝ հնալնա բըրամա ընէլու:
Բացին ինքնն կուրցունում չի, չալփադան պատասխան ա տամ.

- Մերտըտ նըղըցընու մէ՛ր, Խա՛չի, վեր քու բօյիտ տնննան, բըրամա յըն
ըննան:

4(483). ԼԱՅ ԻՆԾՂ ՄԱՐԹԻՆ ԳՆՐԳԸ

Օրերան մի օր մի մարթ ք'ինամ ա տէսնում՝ մինը նըստած գիլիւն-գիլիւն
լնց ա իննում: Ասում ա.

- Ա՛յ ախպէր, պա՛տմէ, տէսնամ՝ դնրդըտ հինչ ա, վար տըրհէնց լնց ըս իննում:

- Ի՛ն դնրդըս պըտմէլի դնրդ չի, վար քէգ պատմէմ. յէկալ ում տէսալ՝ մէր
կընէգ'ը տանան փախած:

- Պա քու տօնը շինվի, ա՛յ ախպէր, պա տըղամարթը կընգանը դնրդին տը-
հէնց լնց կընի՞:

Էս մարթը էլ ա սնար պիցըրցնում, թա.

- Յէս նըրա ք'իննալի դնրդին չում լնց իննում, վախում ըմ, թա նօրից տօն կ'ա:

4(484) ԿԱՍԷՔ՝ ՓՈՒՇՄԱՆԱԼ Ա, ՅԷՏ ՏԱՌԱՆ

Լավօն, ինքննց շինացէ էրկու հօթի տիրնծ կաքինկումը, գըրուգավօյ մըշի-
նավ ք'ինամ ա քաղաք: Բնրդնն յէշնում ա տէսնում՝ միլիցէք'ը հըղէցը վը՛ննը
կացած, յէտ ա տնննիւմ, թա.

- Ծըգանա մինութըտ շիւտ կըլծիւր քըշըցընէ, թա չէ, վար տէսնան՝ կաքին-
կումը իրէք հօթի յըն, պըրավաս ինք՛ ըն ունան: Ա՛խըրը, վար տէսնում ա՛ վէշ մի-
նը տահանցան կըլծիւր քըշըցընում չի, ճարը կըտրած՝ ինք՛ըն ա կըռանում, համ
էլ թա.

- Շան տըղէք՛, էլ հընցալ ա, վար ասէն՝ էտ շօփէրը հուր ա՞, կասէք՛՝ փուշ-
մանալ ա, յէտ տնննալ:

4(485). ԿԱՐՕՂ Ա՞ ՏՈՒ ՎԸՍ ԻԼՆԻ

Ընչածօր մի Թաթուս ա իլնի: Էս մարթը տարէն մի կրնէզ՝ ա փոխում: Մի տարէ յէլ քիման ա հրէվան Շահմասուր շէնը՝ կրնէզ՝ օզի: Էտ կրնգանը պիրում ա, մի շէբէթ պահում, մին օր էլ յէտ ա տնննում, թա:

- Ախչի, Մարուսյա, յէս ծէր շէնան մի վէց տարէ առաչ կրնէզ՝ ում իլնի պիրած, մէնակ դիւզըն ասէ, կարօղ ա՞ տու վըս իլնի:

4(486) ԳԸԼԷՉԻ ՄԻՇԱՆ ՈՒ ՅԷՐԷՎԱՆՑԷՆ

Գարաբաղա մնգնիլ-մնգնիլ մարթկանցան մինն էլ վընքըցէ Գըլէչի Միշան ա իլնի: Էս կըռվէն վախտը քիման ա ՅԷՐԷՎԱՆ, տէսնում՝ քըղաքէն հնիլ հնիլ չի: Ժըղօվորթը քըշնանց ուրիւզիւն հացու օչրէդ ըն վը՛նըն կէնում: Մէհէտ էլ ինքըն ա հացու քիման, տէսնում՝ մի մարթ, սննար յէրզիմքը քըցննծ, կ'ուռկ'օռում ա: Մուտանում ա հըրցընում, էս մարթը թա:

- Պա հինչ ա՞նէմ, վար կ'ուռկ'օռում ուչ, հարթնըս վընընծանդըր յէկալ ա հացու, հօփ ըն տըվալ, խօխան փըչըցըրալ:

Միշան ծիծնողում ա, թա:

- Քօ հօր տօնը շիմվի, խըլխէրէն հարթնէրը հացէն օչրէդումը վընընծանդըր ըն տնննում, ըսկի խօսում չըն, քունը էս պակաս-պըռատ վախտէրքը արօրտ ա տննալ, մին օտօղ շընչա պըրծալ ըս, խէ յը՞ս դնրդ անում:

4(487). ԽՕՑԱՆ ՔԱՇԻ, ՆԸՍՏԷ՛

Միշին տասնըրիք խօխա յա իննում, դէ էտքան խուխատարը հինչ պի՞տի ինի. տօնը՝ տննալ, ջուրը՝ ծակ: Մէհէտ էլ ռայկօմէն քարտուղարը կ'ամ ա սահանց տօն, տէս ա յէշնում, տէն ա յէշնում, մի տարբէթկա չի քըթնում, թա նըստէ: Միշան էտքանըտ կըլծի ա ինզիւն, ամա ուրնն կուրցընում չի, յէտ ա տնննում, թա:

- Հընգէր Բադունց, շատ խըլըշկօտէ մի՛լ, տարբէթկա չօնէմ, խօցան մինը քա՛շի տակըտ, նըստէ՛:

4(488). ՍԸՐԱ ՄԸ՛ՌԱԼԸ ՎԱՅ ՏԱՄ

Քըղաքան մի քամակը զը՛ռ, կէրած-խըմած կրնէզ՝ ա կ'ամ Վանքը: Ջիհիլնէն սըրա հէտան յէշնում ըն, քըսի-փըսի անում: Միշան մուտանում ա, թա տէսնա՝ հինչ ա իլնի, ջիհիլնէրան մինը մանըն թուշ ա անում էտ կրնգանը մնգնիւնը, թա:

- Հը՞, Միշա դայի, հինչ կա՞սէս:

Միշան մին լ'ավ վիւլվիւրդ ա անում, թա:

- Սըրա մը՛ռալը վայ տամ, տընըշինիս կրնգանը տըմակը խըզիտական ա սըքըսում:

4(489). ՏԱԿԷՆԸՍ ՇԱՄԽՕՐԷՑԻ ՅԱ

Միշան, էշը նըստած, քիման ա Շամխօր: Էս շամխօրէցիք՝ օզ'ում ըն սըրա ծէրք քըցին, սըքըսում ըն հըրցըփօրց անէլը: Մինը ասում ա:

- Ախպեր, վրրդրդա յը՞ս:

Միշան ասում ա.

- Քըմատաղ, յես դարաբաղդէ յում, ամա տակէնըս շամխօրէցի յա:

4(490). ՀԱՎԸ ՎԱՐ ՕՉՈՒՄ Ա ԿԱՆՉԻ, ՄՕՐԹՈՒՄ ԸՆ

Մէհէտ Միլվա Կապուտիկյանը մի քանի հօքու նըհէտ կ'ամ ա Գանձասար, Միշան տանում ա դօնաղ: Նըստում ըն, թա հաց օտէն, Միլվա Կապուտիկյանը ըստաքանը յօր ա օնում, վար գէնաց ասէ:

Միշան ծէրքան փրոնում ա, թա.

- Յավաշ է՛, Միլվա, Դարաբաղ տըհէնց անմթ չըկա, մէր քըշտէն վէրցակըն ա կանչում, հավը վար օգում ա կանչի, մօրթում ըն:

4(491). ՍՈՒՍ ԸՐԱ ՔԻՆԱ ԾԷՐ ՏՕՆ

Յէրվանդըն ու Արտաշը հծջաթ ըն տամ: Յէրվանդը ասմա.

-Արտաշ, անրհներս պըրտըղցընէս վուչ, թա չէ մըհակավըս էտ քօռ աշկըտ տնու կօնէմ:

Արտաշը թուշ ք'ինամ ա սուդյին կօշտը՝ կ'էնգ'ատ: Սուդյան ըսկանում ա, թա.

- Սո'ւս ըրա ք'ինա ծէր տօն, լ'ավ ըս պըրծալ, պա վար սաղ աշկըտ տնու օնար, քէգ հուվ պիտի՞ շօռ ածար:

4(492). ԷՆ ՊԱՆԸ ՀԱՆԱՆ ԾԱՐՈՒՆԱՎՈՒՄ Ա

Մարտակէրտա ռայկօմը կ'ամ ա շէնը, Մարում դային մուտանում ա, թա.

- Հընգէր Բադունց, կընէգ'ըս նախագէն նըհէտ շօռ ա կ'ամ, խընթրում ում հարցը լուծէս:

Ռայկօմը խօսկ ա տամ, ամա ընջուկէն քամակըն ա քըցնում, տըհէնց էլ վէչ մին պանն անում չի: Հէնգ' տըռնանը յէտը էլինն ռայկօմը վար կ'ամ ա՝ պարտիյական ժօղօվ անէ, ժօղօվէն առռէ էն թննդ վախտը Մարում դային յեր ա կէնում թա.

- Հընգէր Բադունց, մին հարց օնէմ:

- Ա'սէ, Մարում:

- Հընգէր Բադունց, էն պանը հանլն շարունակվում ա:

ԱՍԿԱՐԱՆՑՈՒՑ ԱՉԱՆՈՒՄ-ՄԱՉԱՆՈՒՄ ՊԻՆԷՐԱՆ

4(493). ՄԷՐ ՓԱՅԸ ՌԻՎԸՅԷՔՅ ԸՆ

Դըշըղէցէք՛ հըրվաքվում ըն մըսըրհաթ անում, վէր ք'ինան Ալիայդալուվա թուրքէրէն նըհըտ կըռըվ անին: Մարթա մին պէն ըն ասում, Մուխի դային ասում ա.

- Ա ժըղօվուրթ, էտքան վընն ըք թակում, ք'ինաք հըսնիք՛ Ալիայդալու հինչ ա՞նիք՛, մէր փայ դնլննաննէն ռիվըցէք՛ ըն:

4(494). ԽՕԽԷՆՔԸ ԶԸԶՎՈՒՄ ԸՆ

Գրչլրդեցե Մարուսա աքերը թանավ ա իփում: Ուրնուգ՞նունը, վեր նրստում ըն, թա հաց օտեն, կրնեգ՞ը մինակ մարթին հետի յա թանավ քրցնում, տինում ըռաչին: Մարթը կրգնրվում ա, թա.

- Ա՛ կրնեգ, էս տանը մինակ հօ յէս չու՞մ, խե խօխօցը հետի յէլ չը՞ս քրցնում: Մարուսա աքերըն էլ ասում ա.

-Ա՛ մարթ, ամմեն հինչ ասել չըն, էշը թընավեն կրլխան խըմալ ա, խօխենքը զրգվում ըն:

4(495). ՄԸՄԸ

Մին օր Մարուսա աքերը սուպ ա իփում, հունց ա տը՞նում՝ ճնըրը ըծելիս կուծին փննդի ըռլխկալին ընգընում ա սուպին մէշը: Ուրնուգ՞նունը՝ հաց ուտելիս, աքերը էլիս չի տը՞սնում, էտ փննդի ըռլխկալին քրցնում ա մարթին ամանը: Խօխենքը էտ վեր տը՞սնում ըն, դըլմըղալ ըն քրցնում, թա.

- Խե պապուն ամանը մը՞ս ը՞ս քրցնում, մեր ամանը քրցնում չըս:

Էն հինչ՝ խը՞ղճ մարթըն էլ, մի ժամ ա, ծիք- ծիք ա անում, կարում չի, թա էտ «մըսան» մի թիք՞ա պուք տա:

4(496) ՎԸՐՅԸԿՆԷՆ ԿԱՆՉՈՒՄ ԻՆ

Աղվետը նի յա մըտում ռիվըցե Հըկօփեն հայաթը, դըզերեն խեխտում: Մին էրկու օրանը յը՞տը ընմատըն ա նի մըտում Ավետիս դայունց հըվապնունը, հավեն ճուտերեն խեխտում: Հակօփը ուրխանում ա, ծեն տամ, թա.

- Ավետիս դայի, սաղ քըշերես ծեր վըրցըկնեն կանչում ին, հինչ ա՞ լնն:

Ավետիս դային խօսկու տակ չի մընամ, ասում ա.

- Հակօփ, խե գ՞նըղ՞ում չըս, կանչնում ըն, հանցու ծեր քօն իլնծ դազերը գնըթնանան:

4(497). ԲՆԼՔՆՍ ԼՆՎԸ ԷՏ Ա՞

Կարօ դայուն ախպօրը կրնեգ՞ը մը՞նում ա: Էս Կարօն ք՞իննմ ա մըխ-թնրննք տա ախպօրը, մուտանում ա, թա.

- Է՛, այ ախպեր, հինչ ըս գ՞նըղ՞ում, բնըք՞նս լննը էտ ա՞:

4(498). ԹՕՂ ՆԱ ՄԸՏԱԾԷ, ՀՈՒ ԽԸՄԱԼ ՉԻ

Կարօ դային շատ օտոդ-խըմօդ մարթ ա իլնն: Վեր մըհետե մագազինումը արաղեն կ՞ինը պիցըրցըրալ ըն, Կարօ դայուն տըսնալալ, մագազինչիկ Մուրաղը ասալ ա.

- Տը՞սեր, արաղեն կ՞ինը հունց պիցըրցըրեն:

Կարօն պատասխանալ ա.

- Թօղ նա մըտածե, հու խըմալ չի: Յէս էնքան խըմալ ում, վեր նըրա թըթվօթունը ինճ քօլ ա, համ էլ բնըք՞նս լննը էտ ա՞:

4(499). ԱՊԻՆՔԻ, ԹԱ...

Թօռները հրվաքվում ըն Մարյան աքօրը կրլխէն, թա.

- Ա՛յա, մունք ըշտըղան ը՞նք լիւս աշխար յէկալ:

Մարյան աքերը ասում ա.

- Մինիտ կէտըն ա պէրալ, մինիտ՝ քամէն, մինիտ էլ հմնդմն ընք քրթմլ:

Տահանց մաչին ամէնաժիւղիզը կուճիրըն ա իննում, յէտ ա տըռնում, թա.

- Միտէնզ՝ հինչ ա՞նիք, այուն դիւզը ա՞սինք, թա թօղինք՝ տի ըշխարքաս քէյխարքար մը՞ռնէ:

4(500). ԽԱՅՏԱՌ-ԱԿՉԻ ՅԱ

Կ՛իւքիւն տասար մընէթավ բըզարան ծի յա ինք՝ օնում, համ էլ ծիյըծախէն խուսընում.

- Յօրդա յա՞:

- Հա՛, ասթխէրէն նըհէտ խաղ ա անում:

- Պիռաքաշ ա՞:

- Հա՛, մի տօն պէռնիս, կըտանէ:

- Պա խէ իժժան ը՞ս տամ, հինչ ալիզ՝ օ՞նէ:

- Խայտառակչի յա:

Կ՛իւքիւն ծիծմնում ա, թա.

- Շան տըղաս շնչ ա, ծիյին խայտառակչին վերըն ա՞:

Անց ա կէնում մի շէքէթ, Կ՛իւքիւն իլմծ-շիլմծ ցօրէնը հրվաքում ա, մի քըսան վութ պէռնում ծիյին, շինացուց նըհէտ քիւնմն ճէղաց: Վէր ցօրէնը աղում ըն, ալերը պիռնօտում յէտ տըռնում, հըսնում ըն մի մըժ գ՛օլու: Շէնին սաղ ուլլխսնէն, գ՛օլէն դըրաղավը մի կածան ա իննում, տըղավ կամանց հընցնում ըն, Կ՛իւքիւն ծին էլ հինչ ա՞նէ, վէր լմվ ինի. նի յա մընում գ՛օլէն մաշտը՛ղը նըստում, մի լմվ քմվիլ տամ: Դէ էլ ալեր կըմընա՞:

Կ՛իւքիւն կըլծխը վէր ա թակում, թա.

- Քու հմր թաղին, ծիյա՛ծախ, պա ըստի խայտառակչօթուն կընի՞:

4(501). ԼԸ՛Ղ ՏԱԼ՛ՂՆ Ա ՏԱԿ ԱՆԷԼԸ

Նախազան մին ջըհիլիլ տիննում ա կըլխօզէն պահէտապէտ, թա.

- Մըժ պահէտ ա՞ ցօրէնը բօլ, կ՛մրին բօլ, սիսէռը բօլ, լ՛րհա հինչքան կարում ըս, մաչին լը՛ղ տօ:

Էտ ջմնիլը ըսկանում ա, աչ ու ծմնխ պահէտը ծախում, ք՛էփ անում: Մին տըռնանը յէտը ռայօնան կ՛ամ ըն ռիվիզմ անում տէսնում՝ խըլլմն պըկըսօթուն, գօրծը ինզ՛ում ա սուղը:

Էս տըղան սուղումը յէր ա կէնում, թա.

- Յէս մէղավէր չում, նախազան ասալ ա՞ լը՛ղ տօ, յէս էլ լը՛ղ ըմ տուվալ, աչ ու ծմնխ ծախալ:

Նախազան ըսկանում ա, ըսկանում, թա.

- Շան տըղա՛, յէս քէզ ասալ ում՝ լը՛ղ տօ, հօ ասալ չու՞մ՝ տա՛կ ըրա:

4(502). ՅԷՍ ԷԼ ԱՍԷՄ...

Մըհէտ խրնճուրստընը՛ցէ Վարսէնիզ՛ հննսին հինգ՛իստումը պըտահում ա ձընն պարիկամնէրան մինին տըղէն, հըրցընում.

- Բաղդասարին վըր տըղան ը՞ս, մըհա՞ծը, թա սա՞ղը:
- Էտ տըղան ասում ա՛ մըհա՞ծը:
- Յէս էլ ասէմ՝ խէ յա ռննգ՛ըտ սըփննթննձ:

4(503). ՎԵՐ ՅԷՍ ԻԼՆՆ ՉԻՆԻՄ

Մըհէտ Վարսէնիզ՛ հննսին օշան տանում ա, Բաղդասարը յէտ ա պիրնն: Վարսէնիզ՛ հննսին կ՛ամ ա տօն, տըղէն թա.

- Բէլի՛, գ՛ննղնում ը՞ս, վըր յէս իլնն չինին, մըհէ Բաղդասարը մըհալ ար:

4(504). ՄԻՆ ՏԵՄ...

Մին օր Վարսէնիզ՛ հննսին թօռան նըհէտ բուստանումը գործ ընէլիս տըղէն ա ըսպասում: Էրկան ըսպըսէլնն նըղանում ա, թօռանը թա.

- Ժօրա, մին տըհս բօստանը բիդի Բէլին կ՛ամ ա՞:

4(505). ՔԻՆՆԼԵՏ ԻՆԻ, ԿՆԼԵՏ ՉԻՆԻ

Մըհէտ Վարսէնիզ՛ հննսին պարիկամնէրան մինը հիվընդանում ա, տանում ըն բալնիցա: Վարսէնիզ՛ հննսին էլ նն ք՛իննն՝ հիվանդէն հըղէ տինի, ասում ա.

- Ձննիլ ըս, մատաղ ինին, շատ խոխատար ըս, խըհճ ըս, ք՛ինննլըտ ինի, կ՛ննլըտ չինի:

4(506). ՓԵՄԱՆ ԿԱՊԷ՛ ՇՕՆԸ ԿԱ

Մըհէտ Վարսէնիզ՛ հննսին թօռանը նըշանա՞ծը դօնաղ ա կ՛ամ հըրթընընուվէն: Վարսէնիզ՛ հննսին թօռանը ասում ա.

- Վազ տօ փըհսան կա՛պէ՛ շօնը կ՛ա:

4(507). ԷՆ ԸՆ ՈՒՐՈՒՐ ԿԸԼԽԷ ՏԵՎԱԾ

Մին օր թօռը Վարսէնիզ՛ հննսին անա հըրցընում ա, թա ժամը քանխարն ա: Վարսէնիզ՛ հննսին սըհաթէն յէշում նն, թա.

- Էն ըն ուրոնը կըլխէ տըհա՞ծ:

4(508). ՀՈՒՆՑ ԸՐԱ...

Վարսէնիզ՛ հննսին թօռանը հէտէ թննն յօրդան ա կարում, քըցնն թօռանը յըրա, համ էլ թա.

- Ժօրա, հննց ըրա՞ յօրդանը վէր չինգ՛ի կօտրէ:

4(509). ԽՕՁԸ ՔԸԹԷ՛, ԷԾԻՆ ԼԱԿ ՏՕ՛

Վարսէնիզ՛ հննսին թօռանը ծէն ա տամ, թա.

- Ժօրա, վազ տօ խօզը քըթէ՛, էծին լակ տօ՛:

4(510). ԱՇԿԸ ՀԱՆԱԼ ՈՒՄ՝ ՄԻՆ ՓՈՒԹ ՏՈՒՎԱԼ

Վարսէնիզ՝ հմսին ձերանց դրողընէք՝ը տամ ա, վըր կըլէկէն: Տըղան՝ Քէլին, հանդան տօն ա կ'ամ թա չէ, Վարսէնիզ՝ հմսին ասուն ա, թա հունց ա կըլիկօղնէրէն խափնլ:

- Քէլի, էրկու դրողան ա կըլէկալ, կէս փութ ցօրէն ա օզ'ալ, աշկը հանալ ում՝ մին փութ տուվալ:

4(511). ԻՄ ՏԸՂԷՍ ՏԻ ՔԱԽՏԸ ԸՇՏԸՂԱՆ Ա՞

Վարսէնիզ՝ հմսին թօնը՝ Թամարան, մին օր գօրծա կ'ամ ա՝ ծըրքէն մին թօխտ: Տատը հըրցընում ա.

- Էտ հինչ ա՞, Թամարա:

- Այա, էս ըստըրախավաննու թօխտ ա, ըտըրէղ կ'իըննծ ա, վըր, Աստուծ չանէ, մըննէմ, պապան հէնզ՝ հազար մանէթ՝ ա ըստընան:

Վարսէնիզ՝ հմսին ասմա.

- Է՛, բալա, իմ տըղէս տի բախտը ըտըղան ա՞:

4(512). ՔԷՁ ՈՒՄ ՀԻՇՈՒՄ

Էս կըռըվնէրավը շատ մարթ ըն քօչալ յէկալ Խունձնըրստան: Էտ յէկած- ներան մինը, մին մարթու նըստա էշը օզ'ալ ա, տա յէլ ասկազ չըրալ, քանի հէտ օզ'ալ ա, տուվալ ա: Էտ յէկածը միշտ ասուն ա.

- Ըշտէղ էշ ում տըսնում, քէզ ում հիշում:

4(513). ՏԱՐ ՔԸՑԻ ՔՈՒ ՄՕՐ ՓՕՐԷՆ

Մին մարթու բօյ էրկան ա իլնլ: Կօխկան մինը յէշալ ա, թա.

Մուխտար, հինչ լ'ավ հինգ՝իստաքար ը՞ս:

Տա էլ յէտ ա տընալ, թա.

- Լ'ավ հինգ՝իստաքար ում՝ տա՛ր քըցի քու մոր փօրէն:

4(514). ԿԸԼԸՂԱՆԱՆ ՀԱ՛

Խունձնըրստընը՛ցէ Սըմբաթը մըհէտ ք'իննն ա Բաքու: Տըղան էլ էրկու կ'ունաշ ա իննն՝ Շըմալըն ա Թառանը: Վըր Կասպից ծօվը տըսնում ա, ասուն ա.

- Հա՛յ, Շըմալըն ու Թառանը ըստըրէղ ինին, կըլըղանան հա՛:

4(515). ՋԱ՛ՀԻԼ ՆԱԽԱԳԱՆ

Մին ջըհիլն տիննում ըն կըլխօզու նախագա: Էտ նախագէն տօնըն էլ հըղըցէն դըրաղէն ա իննն՝ հայաթըն էլ ճըպըտչափար ըրած: Ք'ինօղ- կ'իվօղ յէշնում ա էտ ք'ծինա չըփարէն, թա.

- Վըր բաշիր չի անում ձերնն հայաթը կարքէն չըփարէ, էս մը՛զ հինչ պի՞տի պահէ:

Էտ ջննիլ նախագան, ճարը կըտըրած, հինչը օնէ-չօնէ, տամ ա, քար, ցէմէնդ ինք՝ օնում, պիրնում չըփարէն տըրը պատ շարում: Ք'ինօղ-կ'իվօղ յէշում ա, թա.

- Էս վըր էրկու ամսումը կըրէցալ ա հայաթը ըստի պատավ չըփարէ, էս մը՛զ խէ պի՞տի լ'ավ յէշի:

4(516). ՀՕՅԸՐ ՉԻ՞ ԿԸՆԱՆ ԸՐԱԾԷ

Մին չօբան ա մը՛ռնում, էտ էլ ին՛նում ա կ'ուրունքուռը՛խ: Վը՛ր տանում ըն, թա թաղեն, շենին կընանէք'ը լ'ըհա ինրն'ը հետա սօք' ըն ասում:

- Սարէրը կընանչալ ա, ծօրէրը կընանչալ ա, էտ ըշտէղ ը՞ս ք'ինամ:

Ախրըրը, վը՛ր շատ ասում ըն, Մակիդոն դային էլ կարում չի ինրնն պահէ, մուտանում ա, թա:

- Ա կընանէք', խրրէ՛գ' ըսը՛ցէք'՝ սարէրը կընանչալ ա, սարէրը կընանչալ ա, հօ յը՛ր չի կընանն ըրածէ, համ էլ սար ա, լի՞, կընանչալ ա, էս ա մինգ'էլ չուրը-նական ա, հինչ ը՞ք էտ մարթին դըջի տամ:

4(517). ԽՈՒՆՉՈՒՐՈՒՍԸՆԸՅԷ ԱՐՏԱԸ ԳԱՅՈՒՆ ՍՈՒՏԷՐԱՆ

Նէմէցին կըռվէն թննդ վախտըն ար, մունք էլ էն ինք' իլնն փըրօնտունը: Ըստալինը յէկավ մաշկէս թըխէց, թա:

- Արտաշ, մը՛նակ քէգ ում դավերյա անում, յէք սամալծտը խօդ տօ՛ ք'ինանք Բէռլինը բամբիտ անէնք', կ'անք:

Սամալծտը խօդ տուվէ, թըռչէցէնք', լ'ըհա պատառ ք'էցէնք', շան տըղէտ նէմէցէն թօփավ յըրա տըվէն, սամալծտէն ծնխէ թէվը պուք տուվէն:

Ըստալինին ո՛ննգ'ը սիփնթթնէց: Ըսը՛ցէ:

- Յօ՛սիփ, սը՛րտըտ փօթ չի քըցիս, արխային կա՛ց:

Ծնխէ ծը՛րքըս տնու կալի թէվու տը՛ղ, տի ք'էցէնք' քըշացէնք': Տու մեր ասէլ՝ Բէռլին ընք: Ըստալինը վը՛ր գ'իդաց, փախավ, ինձ էլ պըլէն յեր կալին: Հիտլէրը յէկու, սքքսէց պըլէննէն հըմբարէլը: Վը՛ր հըսավ ինձ, կօլնավըս ինգ'ավ, թա:

- Վա՛, Արտա՛շ, էտ տո՞ւ հինչ ըս անում ըստը՛ղ:

Տափը ճըղը՛ցէ, թա նի մընէմ, ըսը՛ցէ:

- Յէկալ ում, լի՞, յէկալ ում կօշտըտ՝ դօնադ:

Ինձ լ'ավ դօնադ ըրավ, վերչումըն էլ մին կամբինացն պըտատէց, թա:

- Էս էլ կըտանէս կընգանըտ՝ Արփէնիգ'իս հէտէ, համ էլ կասէս, վէր կըռէվը պըրծընէ, կ'իլնն ում մին քանի օր Խունձո՛ւրուստան կէնամ, ինձանա էլ լօխճին բարէվ ըրա՛:

Էսքանէն լննգ'ն էն ա, վէր Արտաշ մնին կըռէվ չի տը՛սալ, քառասնումին թըվին Ըստալինին ինչունց ա տըվալ, փըռնալ ըն տարալ Միքի, տասսը տարէ պահալ:

4(518). ՀԻՆՉ Ա՞ՍԻՄ

Շէնը կինօ յա կ'ամ, կինօյունըն էլ Ափրիկան ըն նըշանց տամ, վիրի ցը՛ղէրը: Արշակ դային յէշնում ա, յէշնում, քըշտին նըստած Հանդօյին կօխկէն բիզ տամ, թա:

- Հանդօ, էս խէ կինօյունը լօխ ըստի մաշված, չուրացած ը՞ն, ինք'ըն էլ լնթ-տըկլօր:

Հանդօն գ'իւղնում չի՛ հինչ ասէ, յէտ ա տը՛ռնում, թա:

- Հինչ ա՞սիմ, Արշակ դայի, հնրնն տահանց քըշտին կալխօզը կընօխանց ըն մըշա քըցնլ:

4(519). ԷԼ ՀԻՆՉ ԸՕՍ ՕԶՈՒՄ

Իշխան դայուն տրդան փըսակվում ա, էք'սը մննիլնում ա անում, վեր հարթնը ախսճիգ' չի: Հինչ ա՞նին, հինչ չա՞նին, մըսլըհաթ ըն անում, վեր տնու չի քըցին, բննի լ'ավ հարթն ա իննն:

Ամնա էրկու օր չընցած՝ էս հարթնը պօզ'երը տնու ա օնում, վը'ննէրը տիննում մին չըմըշկում, թա.

- Ընջուկնէս բիդի ծակիք', էշըն էլ ծախիք', ինճէտէ վը'սկէ օդեր իք' օնէք':

Ըստը'դ Իշխան դային էլ տէմ չի կէնում, ասում ա.

- Բա՛լա, մեր տանը անջուկ չընք ծակում, էն, հինչ վեր մեր տանը բիդի ծղկինք', ծեր տանը ծակալ ըս յէկալ, էլ հինչ ը՞ս օզնում:

4(520). Լ՛ԱՎԸՆ ԷՆ Ա՛ ՔՕՆ ԻՆԻՄ

Մին ջննիլ կընգա մարթ ամէն օր ք'ինամ ա սիրըկանէն կօշտը, քըշերվա կէ-սին ա կ'ամ տօն: Մին քըշեր էլ էտ կընէգ'ըտ նըստած, մարթին ըսպըսէլիս ա իննում, մին էլ տնուսան սնն ա ըսկանում: Տնու ա կ'ամ յէշնում, տը'սնում՝ նըրանց շիննցէ մին պառավ մարթ հիրէվան մին իրփիվէրի կընգա նըհէտ սիլի-բիլի յա անում: Ախըրը, վեր տը'ռնում ա քըշերվա իրէքը, էտ մարթը ք'ինամ ա նըրանց տօն:

Էս ջննիլ կընէգ'ը սուս-փուս կ'ամ ա նի մընում տը'դը, թա.

- Պա դէ վեր ութասսուն տարէկան Սամվէլ դային քըշերվա իրէքէն ա ք'ինամ տօն, իմ ջննիլ մարթըս լ'ըհա յըտըննն ա, հու յըտըննն ա, էլ հօր ու՞մ դնրդ անում, լ'ավըն էն ա՛ թօն ինիմ:

4(521). ԿԸՌԷՎ ՄԷՔ՛ ԱՆԷԼ

Մին մարթ քըշերը մին տան դօնադ ա ինգ'ում: Վը'ր հաց ըն օտում պըրծընում, մըրթըկընէգ' ըսպասում ըն՝ դօնադը քունավ ա ընցընում, սըքըսում ըն սիլի-բիլի անէլը, նըրանց գօրծը տը'սնալը:

Քըշերավ վը'ր յը'ր ըն կէննում, մըրթըկընէգ' սըքըսում ըն սէկրէտնի գնըրնըց անէլը: Մարթը ասմա.

- Ա՛ կընէգ', քըշերէս քանի յօխա յը՞նք թըխալ:

Կընէգ'ը ասմա՝ իրէք, մարթըն էլ թա՛ չէ', էրկու: Ըստի կըռէվ ըն անում. կընէգ'ը ասմա՝ իրէք յօխա, մարթը ասմա՝ էրկու:

Ղօնադը տը'սնում ա, վը'ր վէրչը լ'ավ չի իննն, մուտանում ա, թա.

- Կըռէվ մէք' անէլ, քըշերէս մին դաթում գնըրթնացալ ում տը'սալ՝ սաջը տաք, մին իծիմօրէ յէլ յէս ում յըրա քըցննլ:

4(522). ԻՄ ՀԱՅԸՍ ԷՆ ԼԷՆՁՈՒՄԸ ՀԻՆՉ ԿՕՐԾ Օ՞ՆԷ

Անինկա աքէրը ամմէն դօննում թուռնումը հաց թըխէլիս հացէն կէսը կուտանա յա անում: Արսէն դային էլ յէշնում ա, ծըծադում.

- Ա՛ կընէգ', էտ հինչ լ'ավ կալաջ հաց ա՞:

Անինկա աքէրը կըզնըվում ա, թա.

- Անն, հինգ ըս ծրծաղում, միհետ էլ ա ուշունց տօ, լի՞, ասէ՛ նմանգըս խէ ծնըրընըվէր ըս ածում:

Արսէն դային ներան կուրցընում չի, ասում ա.

- Ա՛ կընէգ՛, ախէր իմ հացըս էն լէնջումը հինջ կօրծ օ՞նէ, վէր կուտանա տը՛ռնա, մէր փիչին յըրա թըխէ, խօխէնքը օտին, լի՞:

4(523). ԱՆԳԱՐ-ԸՆԳԷՐՈՒ ԷՇԻՆ ԿԷՆԱՅԸ

Փը՛սան քի՛ննն ա հանօրը տօնը, գէմքուչը մի հավ ա իփում, մի փարչ կինի, տէսան-տէնան տինում ըստօլէն: Վէր մի հէնգ՛-վէց ըստաքան խըմում ըն, հանօրը կատարը թըքանում ա, յը՛տ ա տը՛ռնում, թա.

- Փը՛սա, ասված խօսկ ա՛ փը՛սան հանօրը էշըն ա, խըմինք՛ քու կէնացըտ, էտ էշին կէնացը, լի՞:

Գէ փը՛սան հինջ ա՞նէ, խըմում ա, էն մի կինացումը յը՛ր կէնում, թա.

- Հա՛նէր, դէ, ախըրը, տուվ էլ մի օրիչ մարթու փը՛սա յըս, լի՞, օրիչ հանօր էշ ըս, խըմինք էտ էշին կէնացը, քու կէնացըտ, լի՞:

Հանէրը ուրխացած ասում ա.

- Քէմատտադ, յէս վէ՛չ հանէր օնիմ, վէ՛չ գէմքուչ, շուտի յըն վը՛ղ տը՛ռալ:

Փը՛սան էլ ներան կուրցընում չի, վէ՛շ տանում ա, վէ՛շ պիրում, թա.

- Հա՛նէր, դէ վէր տի յա, խըմինք անդար-ընդէրու էշին կէնացը:

4(524). ԷՏ ՁԱՆԷՆ ՄԱՉԻՆ ՕԽՏԸ ՓՈՒԹ ՁԻՀՆՐ ԿԱ

Էդօն դընօտէնքը թօղում ա հանդին, ինքը քի՛նան կը՛տը՛ լըղանա: Ժըմը-ժանքը՛նն ա՛ հանն էդօն դընօտէնքը պիրիլը: Ռուբէլ դային կըզընվում ա, տնն կը՛ամ մին դաշար տը՛ղ, ծէն տամ.

- Հէ՛ Էդօ՛, հէ՛ Էդօ՛:

Էդօն սնն չի անում:

Ռուբէլ դային կըտաղում ա, էլ պէցնըր ծէն տամ.

- Հէ՛ Էդօ՛, հէ՛ Էդօ՛:

- Հէ՛ է՛ յ:

- Ձան է՛, ջան, էտ դէնօտէնքը քըշի կը՛ան է՛, քըշի կը՛ան:

Կօխկան ասում ըն.

- Ռուբէլ, զըհնը ըսէլին տը՛ղ ջան ը՞ս ասում:

Ռուբէլ դային ասում ա.

- Տուք հինջ ը՞ք գը՛նդընն, էտ ջանէն մաչին օխտը փութ զիհնը կա:

4(525). ՅՕՐԷՆԸ ՄԷՐԺԷԼ, ԳԱՐԻՆ ՏԱԼ

Հայրիյան Ղուկասը Դիհրնվա կըլխօգէն նախագան ա իննն: Ինքըն էլ խուխատար, քը՛նսիք մարթ ա իննն, կարում չի, թա խօխէնքը պահէ: Ճարը կըտրած նըստում ա մին դիմում կը՛րնն ինքը ներան յըրա.

*Դահրավի կուրվարչության նախագահ
ընկեր Ղուկաս Հայրիյանին*

Ընտանիքս գտնվում է ծայրահեղ վիճակում: Խնդրում եմ կոլտրվարչության պահեստից ինձ համար դուրս գրել մեկ փուխ ցորեն, մեկ փուխ գարի:

Կ'իրո՞նւմ ա պըրծընում, տամ կընգանը, թա.

- Տա՛ր թողէ կանցիլւմումը:

Էք'սը կ'ամ ա կանցիլւմը, դիմումը մին էրկու հը'տ կարթո՞նւմ, կըլխավը կ'իրո՞նւմ.

- Յօրէնը մէրժէլ, գարին տալ:

4(526). ՏՈՒ ԻՆՉԷՏԻ ՀԱՄ ԷՇ ԸՍ, ՀԱՄ ՔՕՈԱԿ

Մին մարթու տըղա փըսակվում ա, մի լուզվանէզ', կապը կըլխավը տըվածը օզո՞նւմ, պիրում տօն: Էս հարթնը, հունցը մնւմթըն ա, ճո՞ւրը թըխծընում ա պըտրունէն վը'ննէրը լըվանում:

Պատրունը բիդի փուլ տա, մնւմթը տի յա, ամմա փուլ չի ինո՞նւմ, ասում ա.

- Ա՛ հարթնը, էս ա վէր էշը ծընէ, քօռակը մըծանա, ծըխըլական ըմ, փուլը քէզ տամ:

Էս հարթնը համանչը-պէնը կուրցընում ա, թա.

- Ա՛պա, հարկավէր չի, տու ինձէտի հա՛մ էշ ըս, հա՛մ քօռակ:

4(527). ԷՆ Ա ԿԸՏԲԷՆ ՆԸՍՏԱԾ

Մի մարթ Ռուսաստանա զանգ ա տամ կընգանը ասում.

- Հունց ը՞ք, հունց չը՞ք, խօխտք'ը հունց ը՞ն, մէր կատուն հունց ա՞՞:

- Կատուն ըստակալ ա,- ասում ա կընէզ'ը:

- Վա՛, պա տի պէնը գ'իրթունը կասի՞ն, լ'ըհա ըսիր՝ էն ա կըտրէն նըստած:

Պա իմ մար հունց ա՞՞:

- Էն ա կըտրէն նըստած:

4(528). ՅԷՇՄԼ ՉՈՒՄ

Մի մարթ էն ա ինո՞նւմ սարունը տըվըրնէն պըհէլիս: Վէր մին օր կ'ամ ա շէնը, մարթիքը հըրցընում ըն.

- Ա՛րամ, հավան դը'դ հունց ա՞՞:

Էտ մարթը կը'նում ա, կը'նում, զարմացած ասում.

- Դո՞նկըն ասած, գ'իրո՞նւմ չըմ, յէշմլ չում:

4(529). ՀԻՆՉ Ը՞Ս ԱՇԽԱՐՔԸՍ ԿԸԼՕԽԸՏ ԿԱԼՄԼ

Մի դմստն մարթ մի ծըռված քը'րծու տակէ հըղըցավ քինմիս քը'րծը պարան ա կ'ամ, տահանց տակալ անում: Մինը դըրադան մոտէ յար, սաղ ար մընացալ, մինին էլ քարը տըվալ ար, կըտուրիատալ: Էն կըտուրիատածը հայ-հայ, վայ-վայ ար անում, դաթ չար տամ: Էն սաղ մընացածը ասում ա.

- Ա՛րա, հինչ ը՞ս աշխարքըս կըլօխըտ կալմլ: Հանէ՛, յէշի տը'ս՝ քանին նըն մը'ռած, տը'ս նըհանցան մինը վայ-վայ ա անու՞մ:

4(530). ԷՏ ԳՆԻՉԾԹՈՒՆ ՉԻ

Ղարաբաղա կրուվեն վախտըն ա, Խըրամօրթը քօրքերը յեր կալանձ՝ շինացեք՝ էլ Քըրըկըլծխ պօստ ըն պահում: Թօրքերը հարձակվում ըն, խըրըմուրթը՛ցեք՝ քուրքերեն կըտօրում ըն, սահանք փախչում ըն, վեց մէյդ էլ թօղում մերունց ըղօյին: Մեհէնգ՝ հայերըն ա քօրքերը պայմանավօրվում ըն, վեր քօրքերը կ'ան ձերանց մէյդերը տանին: Վօրօշում ըն, վեր տըրա հը՛տէ տասսը հօքի կ'ան: Շանմիր դայուն թօնը՝ Կ'անլիստըն էլ ա տը՛ղ ինձում, ամա.

- Էտ դի՛ղծթուն չի, տասսը հօքի կ'ան ըն հինչ անի՞ն հավայի տը՛ղը, վեր վեց հօքին մարթա մին մէյդ շիլանկին տանին, պա էն չօրս հօ՞քին հինչ անին: Յէկեք՝ մին չօրս թօրք էլ ըսպանինք՝, հանցու վեր կ'ան մարթա մինը շիլանկին տանին:

4(531). ՌԱՅՕՆԱՆ ՅԷԿԱԾ ՄԱՐԹԸ

Խըրամօրթ հըրսանեք՝ ա ինձում, Քըրըկըլխան խուզանրած Ռօն կ'ան ա էտ հըրսանեք՛ը: Վեր հըրսանեք՛ը պըրծընում ա, լօխ ք'ինամ ըն անի՛զ՝ա ձերանց տըները, Ռօն մընամ ա չօլումը: Փեղուրը յեր ա օնում ձերան ցըհը՛տ տանում տօն: Տանը լօխ քօն լանձ ըն ձընձում, տափէն տը՛ղ ա վեր քըցնում, Ռօն քօն ա ցնում: Քըշըհանա այան, ապան յեր ըն կէնում, տը՛սնում՝ տանը մին դարիք մարթ ա քօն լանձ: Փիղուրէն ասում ըն՝ անձ, էս մարթը հուվ ա՞, Փեղուրըն ասամ՝ ա՛յա, ռայօնան յը՛կած մարթ՝ ա, հավ մօրթէ, հանցուվերամ հաց օտէ: Ռօն էլ վեր յեր ա կէնում, այան ճինանչում ա, վեր խուզանրած Ռօն ա: Դէ էլ հինչ ա՞նէ, տու ու փուս հաց ըն տամ, հըղէ տինձում:

4(532). ԿԻՐՔԸ

Խօսրօվ անձնն մին մադար տըղա յա լանլ, անումը՝ Շանմիր: Շանմիրը, վեր ք'եցալ ա ըշկօլ, Խօսրօվ անձին ք'եցալ ա Ըստէփանակ'երտա մին կ'իրք իք՝ կալանլ: Էտ կ'իրքին յիրա էրկու ախճիզ՝ ա լանլ ցըկարած: Մուրէնը ասալ ա.

- Ա՛յ Խօսրօվ դայի, պա էտ տըղու կ'իրք ա՞, տը՛սնում չը՞ս, վեր յիրա ըխճը-գ'երք՝ ըն ցկարած:

Խօսրօվ անձին ասալ ա.

- Կըլխավըտ շօռ տամ, պա հի՞նչ ա՞նին:

Մուրէնը ասալ ա.

- Տար յէ՛տ տօ, հանց կ'իրք յօր կալ՝, վեր յիրա տըղա ինի ցըկարած:

4(533). ՊԱ ԱՍՈՒՄ ԸՄ՝ ՀԸՆԸՐՏԸՂԱՍ ՅԸԿԱԼ Ա՞

Վաղօն էն ա ինձում բաղումը, շէնան ծէն ըն տամ.

- Հէ՛՛ Վաղօ՛:

- Հէ՛՛է՛՛ յ:

- Ա՛րա, հընըրտըղատ ճըրտարա յը՛կալ ա յէ՛՛, յը՛՛կ:

- Կ'ինի յա՞ պերա՛լ:

- Չէ՛՛:

Շան տըղա՛, պա ասում ըս՝ հընըրտըղաս ճըրտարա յը՛կալ ա՞:

4(534). ՊԱ ՎԷՐ ՄԱՆԷԼԸ ԸՍՏԻ ԿԸՆԻ

Չանրվանք հանձնելն իլիզի շօղուլա ընգընում ա, սըկըսում փիս մանելը: Հանսին տամ ա մարթին, վեր տանել շինիլ տա: Մարթըն էլ իլանում ա, էտ իլիզի քըցում ա չափարը, իլրիզիլընը տօն կ'անլիս պիրում տամ կընգանը:

Չանրվանք հանսին թիլը պըտատում ա, իլիզի կօթը լըպըստում, մեհետ փեշկավը քաշիլն շօռ տամ, թա.

- Իշշա՛, Ղա՛զանր, պա վեր մանելը ըստի կընի, յես ըշտեղ ում իլան՛լ:

4(535). ԽՕԶԻՆ ՆԸՇԱՆԸ

Մին խընըրըդեցե խօզիճն շօռ կ'անլիս մին կընգա ջիհում ա, թա.

- Կարօղ ա՞ մեր խօզիճն տը՛սած ինիս:

Էս կընեզի՛նը սսում ա.

- Ծեր խօզիճն յըրա նըշան կա՞:

Էս մարթըն էլ թա.

- Հա՛, էն ա կա, հըղըցավը ք'ինանլիս ինք'ը-ինք'ը խըռխըռընում ա:

4(536) ԷՔ՝Ա՞, ԹԱ ՎԸ՞ՐՅ

Հարաբեղ դային խօզիճն մարունը մօթքում ա տանում Ասկերան, վեր ծախե: Մին հարթն ա մուտանում սսում.

- Դա՛յի, էս խօզիճն էք՛ ա՞, թա վը՛րց:

Հարաբեղ դային չանշմիշ ա ինիլն, թա.

- Բօ հօր տօնը շինվի, տըսընչօրս ճօտը տակելն մարունը էք՛ կընի՞, վը՛րց ա, էն էլ հանլն կըրտած:

4(537). ԲԱՆԻ ՄԻՆ ԹՈՒԼԱՓԱՅ ԷԼ ՔԸ՞Չ ՀԸՍԱՎ

Արմինանկը տանսին վախտը վանրին ծերք ա պիցըրընում: Դասատուն գ'իլ-դիլն ա, վեր տըրանա Պուդուս-Պետրօս չինիլ, բայց սսում ա.

- Արմինանկ, յեր կաց, տը՛սնամ՝ հինչ ըս սսում:

Արմինանկը յեր ա կեճում, թա.

- Ընկե՛ր Մինասյան, բարօն ասալ ա՛ սօր խօզիճն մուրթըլան ընք, կըկ'ասս բանընվը շըռտըշօռտու անիս, բնլի մին թուլափայ էլ քը՛գ հըսավ:

4(538). ԷՍ Ա, ՎԷՐ ԿԱ...

Հերսիլն աքօրը թօնընը աքօրը տանում ա, վեր աշկինե՛ գակազ տա: Դօխտուրը առանց հիլի չափսը տինիլն ա աքօրը ըշկերեճ, թա չափսը յօր օնե:

Հերսիլն աքերը յեշում ա, յեշում, թա.

- Փն՛հ, կըլխավըտ շօռ տամ դօխտուր, հինչ պարզ՛ ըրվամ ա՞, էս ա, վեր կա, հախը ա՛նե:

4(539). ԱԼՕՇԻՆ Լ՝ԱՎ ԽՕՍԿԸ

Ըրտաշեճն տօնը պաժառ ա ընգընում: Էս խը՛ղընը ճարը կըտըրած հընգեր-հըրեվան հըվաքում ա, սըկըսում թնգադան տօն շինիլը:

Ալծջը տրդավ հրնցնելիս սաքավ օգ'ում ա մին լ'ավ պեն ասէ, մին օրհնանք տա, ասում ա.

- Ա'րտաշ, Աստուծ տա՝ ըտի միշտ տօն շինիլիս կենաս:

4(540). ՈՒՐԵՆՈՒԹՈՒՆԱՎ ՊԻՆԸՅԸՆԻՍ

Վազգէնը, էշը խօտավ պէռնած, հմնդան կ'ամ ա տօն: Հըղէննի Վանին պրտահում ա.

- Վա'զգէն, էտ հինչ ա՞, խօտ ը՞ս տանում:
- Հա՛, Վա'նի, տանին, լի՞, բնլի ծըմըռնապէնդ ըրավ:
- Տա՛ր, տա՛ր, Վա'զգէն, ուրխութունավ պինըցընիս:

4(541). ԻՆՉ ՏՕ, ՉԷ՛, ԻՆՉ ՏՕ...

Թէվօսը քինան ա Գուրգէնին տօնը՝ դօնաղ: Մին մը՛ծ դըզղան խըրաված ըն անում, վեր հաց օտին: Գուրգէնին օթ խօխա յա իննւմ, յըրա յըն պըրծնում, լօխ օտում, թօղում մին կուճիր թիք'ն: Թէվօսը տը'սնում ա, վեր ըստըրանա էլ ա ընգընըլան, լնդ ա անում յօր օնում: Խօխտըքը կ'ամ ըն փէշկան ծիք'ծիք' անում.

- Թէ'վօս դադայ, ի'նձ տօ, չէ՛, ի'նձ տօ:
Կուճիրըն էլ ծըկըլթօնը քըցնւմ ա, թա.
- Թէ'վօս դադայը սաղ խըրավածը կերալ ա, մը՛զ թօղալ սօված:

4(542). ՎԷՐԻՆ ՀԸՎԱ՞ՏԻՄ

Խընաքաղ մին քանի մարթ զըրն'ց ին անում կընանուցը անա:
Մինը ասում ա.

-Կընգանը նըհէտ խըռնըվելիս տը'սնում ըս, վեր շատ տաք-տաք ա:
Էն մինըն էլ թա.

-Իմը տաք-տաք չի իննւմ, ցօրտ-ցօրտ ա իննւմ:
Իրը'քընջինը ըսկանում ա, ըսկանում, թա.

- Գ'նւզըն ասած՝ յէս տի յէլ կըլծիս չում ընգալ, շինացուց անա հըրցըրալ ում, մի քանինը ասում ըն՝ կընէգ'ըտ տաք-տաք ա, մի քանինը՝ ցօրտ-ցօրտ ա: Ըսկի գ'նւդնւմ չում՝ վերին հըվա՞տին:

4(543). ԳԷ ՀԻՆՉ Ա՞

Խընըքըղէցէ մինը փըսակվում ա: Մի էրկու օրանը յէտը հընգէրունքը հըրցընում ըն.

- Հը՞, քըշէրէս կընգանըտ պաչնլ ը՞ս:
Էս տըղան ծիծնդում ա, թա.

- Ա'րա, իսէ հինչ ա՞, օտարութնւնում ընք իլն'լ, թա էրկան վախտ ձըրնը տը'սալ չը՞նք, վեր պաչին:

4(544). ՇՕՆԸ ԿՈՒՉԻ...

Խընըքաղա նախագան ծէն ա տամ փուրգօնչուն, մին հարթնը տամ, թա.

- Էս հարթնանըս սաղ-սըլմաթ հըսցըրո՛ Ասկէրան:

Էս հարթնանքս մը՛քկըն էլ խային ա ինձում, օգնում ա էս մարթին չանգ՛վնլ քըցի: Հըղեննի ըստըղէս ա ծէփնում, ընդըղէն ա ծէփնում, ցօրնէն միշուկնէրէն յըրա տէս պըրանում, տէն պըրանում, պէն չի մննլ կ'ամ. էս փըրգօնչին սուս ու փուս ծիյէնուցը դըսլամիշ ա անում, հըսնում ըն Ասկէրան: Հարթնը քըշանում ա փուրգօնան, թա.

- Ախպէր, շընօրհակալ ըմ, վէր ինձ տըղը ըս հըսցըրալ, բայց մին պէն կա, կարէլ չում ասիմ վէշ. շօնը կ'իւզի իմ ըշտննիւնըս էլ, քու տըղամարթ ինիլիւնըս էլ:

4(545). ՅԱՄԵԿԷՆ, ՅԱՒԿՈՒՍԷՆ

Խօխան հօրը հըրցընում ա.

- Պա՛պա, մայիսի իննը հիբ ա ինննն՞ն:

Հնրը քընէնք՛ ա անում, տէս հաշէվ անում, տէն հաշէվ անում, թա.

- Ապան մատտաղ, տօշնի կարէլ չում ասիմ, յա՛ մէկէն, յա՛ էրկուսէն:

4(546). ԱԼԻՍԱՆԷՆ ՈՒՇՈՒՆՑԸ

Էսթեր բաջուն հըրէվանէրը մին օր հըվաքվում ըն, կ'ամ թըքըթօհնմնթ տամ.

- Ախճի, Է՛սթեր, մարթիտ կապը խէ քաշում չը՞ս, ք'ինօղ-կ'ըվօղ չի թօղում, վէր ուշննց չի տա, էլ հնր-մար, քուր-ախպէր, տըղա-ախճիգ՛ չի թօղում, լուխճին նախշում ա, ըրխէն քաքէրը վէր ածում:

Էսթեր բաջին ասում ա.

- Կարում ըք՛ ծէր մարթնը կապէրը քըշէ՛ցէք՛, իմ Ալիսանէս ուշննցը ինձէտէ մի կուտուր հաց ա՛ խընէցու յէղ քըսած:

4(547). ՋԱՆ ԾԷՐ ՕՐ...

Մինը կ'ամ ա Յէփրէմ դայուն ըշկըլիւսանք տամ.

- Աշկըտ լի՛նս, Յէփրէմ, տըղէտ տիբալ ըն նախազա: Յէփրէմ դային էս վէր ըսկանում ա, ծույնէրը վէր ա թակում, լնց ինում:

Ասում ըն.

- Ա քընըծնհնր, նախազու հնր ըս տըղնալ, ուրխընալին տըղը լնց ը՞ս ինձում: Յէփրէմ դային ասում ա.

- Յը՛ս ինձէտէ չում լնց ինձում, ծըզտէտ յում լնց ինձում, ջա՛ն ծէր օր, վէր նախազան իմ տըղաս ա:

4(548). ՔԸՉ ՈՒՄ ԱՍԱԼ, ՔԸՉ

Ղըրժըրըղէցէ մի մարթ, մի կընէգ՛ օգնում ըն կ'էտը հընցընին: Էս մարթը շիլնկում ա կընգանը նի մընում կ'էտը: Լափ կ'էտէն մաշտըղը էս մարթին վը՛նընը ընգընում ա մին փօս, օգնում ա, թա վը՛ր ընգընէ:

Կընէգ՛ը յէտ ա տըղնում, թա.

- Վու՛յ, թաղին քը՛գ:

Մարթը կըզընըվում ա, թա.

- Էտ հիւր ը՞ս ասում:

Կընէգ՛ը ասում ա.

- Կ'ետէն ում ասում:
- Վրէր անց ըն կէնում կ'ետէն էն դօլը, կընէգ'ը ծիծ'նողում ա, թա.
- Սօտը, թա կ'ետը կընը'նէն', քը'գ ում ասալ, քը'գ:

4(549). ՄԻՆԵՆՔԻ ԼԻՅԱ ԸՆԳԸՂԱՆ ԸՄ ՏՈՒՄ ԿԱԼՍԼ

Պուղուս դային կօրծավ ք'ինամ ա Ըստէփանակ'էրտ, քըսօրէն նի մընում մի ըստալավօյ, թա հաց օտէ: Ըստալավօյէն կօրծ անօղը՝ մի թըրթըմնած կընէգ', մին աման բօրշ ա պիրնում՝ պն'ւտնէրը կօխած էտ բօրշէն մաչը: Պուղուս դային հըրցընում ա, թա.

- Բա'լա, էտ պն'ւտնէրտ խէ կօխալ ը'ս բօրշէն մաչը:
- Էս մաննէրըս ցօրտ տարած ա յէ', դօխտուրը ասալ ա՝ էգգանան տաք տը'դ կըպահիս:
- Պուղուս դային տէմ չի կէնում, յէտ ա տը'նում, թա.
- Պա դէ վէր տի յա, կօխէ քամակըտ:
- Էս կընէգ'ըն էլ վէ'շ տանում ա, վէ'շ պիրնում, թա.
- Դա'յի, միհէնգ'ի լիհա ընդըղան ըմ տն'ւս կալմը:

4(550). ՏԱԿԵՆ ԷԼ ՊԷՆ ԿԱ՞

Մըրքըրա դային՝ հնըրն'ը տըրէկան մարթ, տըմբտըմբալմը ք'ինամ ա տօն, մին էլ, թը'մփ, ընգընում ա մին փօս: Զըվօրը տըղան՝ Պօղօսը, մուտանում ա ք'ծմննգ' անում, յը'ր կըցընում:

- Դային ծրհնանք ա տամ, թա.
- Ա'պրիս, Պօ'ղօս, Աստուծ թօղէ իմ մընացած կ'անքըս տա քը'գ:
- Պօղօսը հան քըմծիծաղ ա տամ, հան էլ թա.
- Դա'յի, սաղ ընիս, հնջննք չի, տակէն էլ պէն կա՞, վէր ինձ տա:

4(551). Լ'ԱՎԸ Լ'ԱՎԷՆ

Ասում ըն՝ ամէն տարէ մին դուշ կ'ամ ա ծառէն նըստում, բէք'ը'փ յէրք ասում.

- Լ'ավը փիսիս, փիսը լ'ավէն:
- Օխտը տըռնանը մին էլ հնմնն դուշը կ'ամ ա, ուրախ յէրք ասում.
- Լ'ավը լ'ավէն, փիսը փիսիս:
- Էտ օխտը տարանը մին ասած «Լ'ավը լ'ավէն» յէրքը իմ ու մէր Սէղուն մասին ա,- ասում ա փըրջըմըը'ցէ Սիմօն դային:

4(552). ՄՈՒՆՔ ՀՈՒՐ ԱՆԱ ՅԸՆՔ ՊԱԿԱՍ

Փըրջամալ հինչ հըրսանէք' ար ինում, առանց կըռը'վ, թակ-մըհակ պըրծընում չար: Մին օր էլ մին հարուստու տըղա փըսակվից: Հըրսանէք'ը պըրծավ, ամնա հարգանք ար, թա հինչ ար, կըռը'վ չի կար: Տընատարը, էտքանը տըսնալմը, մին մը'ծ մըհակ յէր կալմը, հըրսընքըվուրնէրէն առաչը կըտրից, թա.

- Ծէր հօր..., ծէր մօր..., մունք հն'ըր անա յը'նք պակաս, վէր մէր հըրսընքումը կըռը'վ չի կա:
- Ասից պըրծավ, ըստըրան-ընդըրան բիշտի տուվալ, թըխից կըռը'վ քըցից:

4(553). ՀԱՆՆՍՍԱՐԹ ՉՐԱՍՏԻՌԱԼ

Մի մարթու մի պըլ տըղա յա ինըմ: Հանը միշտ տըրան ասըմ ա.

- Կօզի մըծացալ ըս է՛, բայց հանն մարթ չըս տըռալ:

Տըղան շատ ա մըտածում, մի օր էլ հըղէ յա ինըմ քիման մի քաղաք: Վէրչը, էտ քըղաքընը միլիցա յա տըռնըմ: Էտ միլիցօցան միմիմ դարկում ա, թա՛ քիմա էսինչ մարթին պէ՛ր: Էտ միլիցան էլ գիղում ա, թա էտ մարթը կ'օղ ա, թըկէլավ պիընում ա տըրան կօխկը:

Տըղան հօրը վըր տէսնում ա, կօլավըն ա ընգընում, համ էլ ասըմ.

- Հը՞, ա՛ հանը, մըհէնգ՛ մարթ ը՞մ տըռալ:

Հանը, վըր էնքան վախում ար, թա ինըմն փըռնըլական ըն, ասըմ ա.

- Չէ՛, բա՛լա, հանն մարթ չըս տըռալ, վըր մարթ ինիը, քու հօր թըկէլավ չըն պէրէլ կօխկըրտ:

4(554). ԷՏ ՀԻՆՉ ԼՎՎ ՊԷՆ ԸՍԸՅԵՐ

- Հանրաբէղ, պա ասէլ չը՞ս, խօզըս տասնըրկու ճօտ ա պէրալ, լօխ կըտօր-վալ ըն:

- Վէ՛չինչ, Արտէմ, դիըխօր մէր ընգնէլ, մէրըն էլ տասնըջօրս ճօտ ա պէրալ, լօխ տակավըն ըրալ ըսպանալ, հինչ ա՞նիմք, նըրդ օրէն հանրգանկ օր կինի:

- Հա՞, դի՛զ ը՞ս ասում, Հանրաբէղ, արա էտ հինչ լՎՎ պէն ըսը՞ցեր, ուրէմըս ծէրուքըն էլ ըն կըտօրվալ, դէ լՎՎ ա, լՎՎ ա, յը՛ս էլ էն ի դայամիշ իլննծ:

4(555). ՀԱՆՆՍՍԱՐԹ ՎԱՐԱԶԸ ԷՔՎ ԻԼՆՆ

Հանըն խօզը տասնըրկու ճօտ ա պիըում՝ լօխ էք՛: Հանին մընամ ա մաթ մընացած, քիման ա էշին դուխտուրէն կօշտը, թա պա՛ ըստի, ըստի, էտ հինչան կինի՞: Էշին դօխտուրըն էլ շուլտղչի մարթ ա իննում, յը՛տ ա տըռնում, թա.

- Հանըն վարազը էք՛ ա իլնն:

Խը՛ղճ Հանին հըվատում ա, քուռուփէշման կ'ամ շինամաչ, Կիլըն փըռ-նում, թա.

- Կիլընի, էս օյն ա՞ր, վէր պէրէր կիլծխըս, պա յը՛ս քիմա էրկու օրավ վարազ ուզէ՞ցէ, թա խօզու մա՞րի:

4(556). ՊԻՅՐԹԵՆԸ ՄԷՒ

Նըրըկըղը՛ցէ Յէղիշըն նի յա մընում Վալօղաց ըբօռնին: Վալօղը գիլընում ա, սըքըսում թըքըթօհննթ տալը: Խը՛ղճ Յէղիշըն մընամ ա գիլնաքար, համ էլ թա.

- Վա՛լօղ, պիցըրծէնը մէ՛լ, ըբօռնի յա, լի՞, նի յըմ մըտալ, նի յըմ մըտալ, յը՛ս ծէրումը հէնգ՛ ըօպէ յըմ կացալ, տու յը՛ք մէրումը մին տարէ կաց, քը՛գ փէշքէշ:

4(557). ՇԱԼԸ ԳՈՒՉ ՓԸՆՆԵ՛ՅԵՔ՛

Իսակը շէննն չօրք՛ կընէգ՛ ա յօր օնում քիման թութաքաղը, վէր կըլխօզէն թօթը թափէ: Մին էլ թօթէրը սըքըսում ըն գըրաղավ շէնը բամբիտ անէլը:

Կրնանք՞ը հա՛մ կօչ ըն կ'ամ, հա՛մ ծուվծուվամ: Իսակը ղուրան կուրցունում չի, թուքուն պրթկան ճըղճըղամ ա, թա.

- Շան տըղու կրնանք՞, հինչ ը՞ք կօչ յեկալ, գըրադ տը՛սած չը՞ք, շալը դի՛զ փըռնե՛ցեք՞. թօթը վը՛ր ա տը՛ռնում:

4(558). ՀԱՄՆՕՏԱՆԵՐԱՎ, ՀԱՄ ԿՕՊԱԼՆԵՐԱՎ

Նըրըկ'ըղը՛ցե Ջալալ դային լ'ավ տեփ ար թակում: Միհետ էլ ք'ինամ ա Բաքու, մեղալ ըստանում կամ: Շենին ջիհիլներան մինը մուտանում ա, թա.

- Ջալալ դայի, նօտաներավ ը՞ս ածում:

Դե Ջալալ դային ըշտըղան ա՞ գ'նղո՞նմ` նօտան հինչ ա, ասում ա.

- Հա՛, քեմա՛տտա, հա՛մ նօտաներավ, հա՛մ կօպալներավ:

4(559). ՊԱԼԻՏԻՉԵՍԿԻ ԶԸՆԱՉԵՆՆԻ ՉԻ ԿԱ

Մուսան պարթկօմ ա ին՞ում: Ռայօնան մի պըրապագանդիստ ա կ'ամ, Մուսեն նրհետ ք'ինամ ըն Խանսկ, հանցու պըրապագանդա անին, վեր ժուղօվուրթը կազեք կ'իրվին: Վեր ժուղօվուրթը հըվաքվում ըն, Մուսան յեր ա կենում, թա.

- Ա՛ ժուղօվուրթ, բիդի լօխ կազեք կ'իրվիք, էս նը՛ղ դմարումըս մեր ծերքան փըռնօղը կազեքըն ա. վեր ակուշկեն հիլին կօտրում ա, կազեքը ծեթուտ ընք անում տին՞ում հիլվին տը՛ղը, վեր հանղ ընք ք'ինամ, տեսը-տենը պըրտատում ընք կըզեթումը տանում, վեր արեվ ա ին՞ում, կազեքը թմսանկ ընք շինում տին՞ում կըլխըներես, վեր տափը նամ ա ին՞ում, կազեքը տինում ընք նըստում...

Ռայօնան յեկած պըրապագանդիստը Մուսեն կօխկեն ա կ'ամ, թա.

- Մուսա, բօ՛լ ա, միհենգ՞ էլ կըզեթին պալիտիչեսկի գընաչեննան խօ՛ստ:

Մուսան յետ ա տը՛ռնում, թա.

- Ընկե՛ր պըրապագանդիստ, պալիտիչեսկի գընաչեննի չի կա, յես նաղըրնում ասում. վեր փիչը նի յընք կըցնում, էլլն ծըրքըրնես բիդի կազեքըն ընք մը՛կնում, վեր ըբօնի յընք ք'ինամ... Կարճ ասած` ա՛ ժուղօվուրթ, մունք առանց կազեք կարել չընք ապրինք՞, լօխըս պիտի կազեք կ'իրվինք:

4(560). ՔԸՌՆԸՆՔԷ ԿԷՐ

Միղըրշինացե կ'օղ Արգունանը հըրեվան թօրթեն շենան հենգ՞-վեց վը՛խճար ա կ'ուղանում, քափ-քըռնօնք կօխած` պիրում ղուրանց հայաթը:

Վեր սարավը անց ա կենում, նըստում ա մի քարու, ճըկատեն քըռնօնքը մաննավը քաշնում թափ տամ, թա.

- Բազի շան տըղա յել ասում ա` քըռնընքե կե՛ր, ըստըրանա յերըն էլ քըռնընքել կընի՞:

4(561). ԷՏ ՎԱԼՕԳԷՆ ՔԱՐԸՆ Ա

Կալխօզեն վախտը Խաչատօրը փօքս փըչօղ ա ին՞ում: Խաչատօրը մի քար ա պիրում տինում կօխկեն, վեր նըստե դինջանա, բայց քանի հետ օզնում ա նըստե, Վալօղ անումավ մի տըղա կ'ամ ա յիրան նըստում: Մեհետ էլ մի օրիշըն ա օզնում էտ քարեն նըստե, Խաչատօրը ասում ա.

- Տը՛ղ նըստու մե՛լ, էտ Վալօղեն քարըն ա:

4(562). ՀՈՒՆՑ ԻԺԱՆ ՏԱՕՄ

- Բա՛րօ, ծննդն սրվե՛ծի յա՞, խուխու հեաե յում տանում:
- Ինձ քաղիս, հա՛, երկու օրվա ծնն յա:
- Բա՛րօ, պատառ իժան տօ, յօր օնիմ:
- Ախճի, երկու ամէս ա՛ զօռավ էսքան ծնն յում թուփ ըրալ, հունց իժան տա՞մ:

4(563). ՀԱՄ ԿՕՂ Ա, ՀԱՄ ՍՈՒՏԱՍԻԳ՝

Սամսօնը յեր ա ինննն մին իրփրվերի կրնգան ճըղպօրե, սըքըսում թափելը: Էտ կրնեգ՛ը դույուղ ա ջնլհնն, կ՛ամ սըքըսում անէսք տալը: Վէր շատ անէսք ա տամ, Սամսօնը ասում ա.

- Սու՛ս ըրա, թա չէ քըշընական ում մին լ՛ավ պաչիմ:
- Էս կրնեգ՛ը էլիմ յա անէսք տամ: Սամսօնը քըշանում ա, փախչում: Էս կրնեգ՛ը հր՛տան կա յէ յա անում, թա.
- Կա յէ՛, հա՛մ կ՛օղ ա, հա՛մ սուտասիգ՛:

4(564). ՏԱՆԸ ՄԵԿԸ

Մի մարթ, երկու ծիյու կապա փըռնած, նի յա մընում մի շէն, շինըմաչիմ մարթկանցը թա.

- Ըսը՛ցեք, տը՛սնամ՝ ծեր տանը մը՛ծը տուք ը՞ք, թա ծեր կրնե՞գ՛ը: Լօխ ասում ըն՛ մէր կրնեգ՛ը, ամմա մինը տնիս ա կ՛ամ, թա.
- Կրնեգ՛ը հուվ ա՞, վեր մեր տանը մը՛ծը ինք՛ը ինի, մեր տանը մը՛ծը յը՛ս ում: Էս մարթը ուրխանում ա, թա.
- Դէ վեր տի տըղամարթ ըս, ք՛ը՛գ հալալ, մին ծիս ք՛ը՛գ ըմ տամ, կ՛ննրմնրըն ը՞ս օգ՛ում, թա սը՛օվը: Էտ մարթը քընեք՛ ա անում, քընեք՛, թա.
- Թօղէ ք՛ինիմ կրնգանըս անա հըրցընիմ տը՛սնամ՝ ինք՛ը վերըն ա օգ՛ում:

4(565). ՀԸՐԹ ՎԵՆՆԸ ԿԵՆԱԼԸ

Այիսանն դայուն հարթըն հըղա տնիս ա կ՛ամ, պէնը պէնանն էնքան ա ընցընում, վեր սիրըկաները հը՛րթ ըն վը՛նըն կէնն: Այիսանն դային ծէն ա տամ տըղէն, թա.

- Բա՛լա, էտ սօնգ չի, օրը օխտը մարթ ն կ՛ամ կօխկը, հինչ ըս մըտա՞ծում: Տըղան էլ կըզնըվում ա, թա.
- Ա՛պա, միհեգ՛ ասելըս հինչ ա՞, տնիս քըցիմ, ք՛ինիմ սիրըկընեքէն նըհը՛տ յըս էլ հը՛րթ վը՛նըն կէնա՞մ:

4(566). ԸՆՈՒՄԷՏ ՄԱՏՏԱԳ

Մին սարուշինացե էշավ ք՛նննն ա Չանախչի, թա կըրսօփի ինք՛ օնե: Կընեգ՛ը ասում ա.

- Ա՛ ախմախ, յէշի հա՛, կըրսօփում կիլօն մին մանէթ ըն ըսըլական, իլմղ չանիս ինք՛ օնիս, կիժընցընիս, ութասուն կըպէկավ ինք՛ օնիս: Վէր հըսնում ա Չանախչի, ըռըչի հըյաթավը նի յա մըտնում, թա՛ կըրսօփի յում ինք՛ օնում, տընատարը ասում ա.

- Լնվ կրնի, կիլօն ուխտընասուն կապէկ:
Էս մարթըն էլ վըննը տէմ ա տամ, թա.
- Չէ, վեր չէ, ութասունավ բիդի տաս. կընէգ'ըս տի յա սասալ:
Ծախօղը տըննում ա, վեր էս հերան խէրան փախած ա, սսում ա.
- Դէ վեր տի յա, առէ ծէր կընգանը խաթնիրն ութասունավ կըտամ:
Էս մարթը կըրտօփին պէնում ա էշին կ'ամ տօն, թա.
- Ընումէտ մա'տտաղ, ա' կընէգ', կիլօն ուխտընասուն կապէկ ար, վեր
անումըտ տըվը'ցէ, դնաստի փուխը'ցէն, շինը'ցէն ութասուն:

4(567). ՄԱԳԱՐ ԿԸՌԷՔԻՍ ԱՐԷՎԸ

Աղաթըն ա՝ ամսէն մարթ էլ ձրթնումը ուտելիս ձրանն մագիգին, քախծըր ք'ծմնգ'ին անումավըն ա ձրթնումը օտում, մինըն սսում ա՝ մադար-գ'նղմը տըղէտ արէվը, մինը՝ ըխչըգանըս, մինը՝ մարթիս...

Նախշուն բաջին էլ վէշ մին պէն չօնէ. մարթին կըռէվըն ա տարալ, խօխօցը՝ հիվանդութիւնը: Ինքըն էլ հըսած, փօփ տը'ռած կընէգ' ա՝ լօխ կըռքընէն վեր տը'ռած, մընացած մին ճըղըցկըռէք: Ուրան ք'ծմնգ'ըն էլ էտ կըռէքըն ա, ըտըրա հէտի էլ հիքը ձրթնումըն ա օտում, սսում ա.

- Մադար կըռէքիս արէվը:

ԸՍՏԷՓԱՆԱԿԵՐՏՑՈՒՑ ԱՁԱՆՈՒՄ-ՄԱՁԱՆՈՒՄ ՊԻՆԷՐԱՆ

**4(568). ՀՈՒՆԳՈՒՇԿԱՍ ԿՈՒՂԸՆՕՂԷՆ ՄԵՐԸՆ ԷԼ...,
ՄԷՆՆԸՍ ՔԸՑՕՂԷՆ ՄԵՐԸՆ ԷԼ...**

Չօփուտ Անդօնէն հննդնղշկին վը'րցակը կ'ուղանում ըն: Մին էրկու օրանը յէտը հիքըվըննէրան մինը պըտահում ա, թա.

- Անդօն դայի, դիւզ ա՞, վեր հննդնղշկիտ վը'րցակը կ'ուղացալ ըն:
Չօփուտ Անդօնը սսում ա.
- Հա՛, հննդնղշկաս կ'ուղընօղէն մէրըն էլ..., մէնըս քըցօղէն մէրըն էլ...

4(569). ՅԷՍ ԸՍՏԸՂԷՑԷ ՉՈՒՄ

Ըստէփանակէրսցէ Արտէմ դային քըշէրը տօն ք'իննիս յէշում ա տէսնում՝ էրկու հմրփնմծ մարթ, իրըսըրնէն բիդի լիւսնինգ'ան կալնմծ, յըխըքօղազ ըն անում. մինը ասմա՝ էս լիւսնինգ'ա յա, մինը թա՝ չէ՛, էս արէվ ա: Ախըրը, տահանք կ'ամ ըն Արտէմ դայուն յըխան փըռնում, թա.

- Ա՛տ, տէսնանք՝ էս հինչ ա. լիւսնինգ'ա յա՞, թա ա՞րէվ:

Արտէմ դային տէսնում ա, վեր հունց էլ ասէ, վերչը թակ ա ուտըլական, յէտ ա տէռնում, թա.

- Ծէգ մա'տտաղ, յէս ըստըլացէ չում, հինչ գ'ի՞ղամ, հա՛ն լիւսնինգ'ու վա նըման, հա՛ն իրէվու:

4(570). ՔՈՒ ԼՈՒՄԻՏ ՏԱԿԵՆ ՉԷԿԸ ԿԻՐԻՎ

Նեմեցին կրավեն վախտը Ըստեփանակերտ լոստերը շատ թո՛ւլ ա իլննլ՝ հունցը մին ծոնպոնլի: Ըտըրա հետե յել քըշերնեն տըներունը լոսան կըման լամբ էլ ըն նի կըցըրալ: Մին օր էլ էլեկտըրիկը քըշերը ք՛եցալ ա Արտեմ դայունց տօն, վեր լոսին հախը յեր օնե: Արտեմ դային էտ ջիհիլին մին ըստաքան թօթու արաղ ա հոնրոնմնթ ըրալ, լամբը հինգ՛ըցըրալ, թա.

- Քեզ մատտաղ, դե թա կարում ըս՝ քու լոնսիտ տակեն չեկը կիրի՛, փուրը տամ:

4(571). ՄԻՆ ՀԱՎ ԷԼ ՄՕՐԹԷ...

Արտեմ դային ք՛ինամ ա հըներանց շեմը, հըղեննի մին մուշահավ ա վեր քըցոն տանում տամ գեմքուչեն, թա.

- Ձե՛մքուչ, էս մուշահավըս թե՛փռե, լըվա՛ց, ամմա տըրանավ պեն չի տը՛ռնալ, մին հավ էլ մօ՛րթե նըհետը իփի՛ հաց օտինը՛:

4(572). ԱՐԽԱՅԻՆ ԹԸՂԷՅԻՔ

Մին շենում մին մարթ ա մը՛ռնում, ամմա էտ մարթին ներքե յննին ինք՛ը ոնրնն տոնրոնր ա կ՛ամ: Հինչ դօխտուր պիրում ըն, հաստադում ա, վեր մը՛ռած ա, ամմա թա չնննն խե յա տոնրոնր տամ, կարում չի գ՛իղա:

Ախըրը, կօխկի շենումը մին շատգ՛իդ ասսախկալ ա ինոն, տըրան ըն պիրում: Էս ասսախկալըս կ՛ամ ա յեշում, թա.

- Էտ մարթը հինչ ա՞ իլննլ գօրծ ընելիս:

Ասում ըն՝ դասատու յա իլննլ, սաղ օրը են ա իլննլ տնս տալիս:

Ասսախկալը ծիծաղում ա, թա.

- Արխային թըղե՛ցիք, հննն մին քանի ամես էլ վը՛ղին տակին ա չնննն տոնրոնր տըլան:

4(573). ՇՕՓԷՐԸ ՋԱՎԻԼ ՏԸՂԱ ՅԱ

Ըստեփանակերտ-Յերեվան մարշրուտկան պիտի հըղե ինի: Մին մը՛ծ կընեգ՛ կ՛ամ ա թուշին շօփերին մըղակը պենում, շօփերին տեղը դաշննգ՛ նըստում: Կօխկան մին հարթնը ասում ա.

- Մա՛յրիկ, տա շօփերին տեղըն ա:

Էս կընեգ՛ը ասում ա.

- Վե՛չինչ, շօփերը ջննիլ տըղա յա, քըմակին էլ կընըստե, յես մը՛ծ կընեգ՛ ում, կարել չում:

4(574). ԹԱՅԳԻՆ

Ըստեփանակերտ մին փօշտալծն մարթ ա իլննլ՝ փօթ անըմը Թայդի:

Մինը են ա իլննլ մըշինավ ք՛ինննլիս, ասալ ա.

- Յե՛կ նըստե մաշինը, տանիմ:

Սա էլ ասալ ա.

- Չե՛, թայդի յում:

4(575). ԸՍՏԷՓԱՆԱԿԵՐՏՈՒՑ ԺՕՂՕՎԸ

Ըստեփանակերտ ժողով ըն անում, վեր հայերեն լիճուն պահին, պաշտին, խօխտնքը վեչ թա ռուտերեն, հայերեն խօսին: Վերչումը խօսկը տամ ըն ժողովեն նախագեն, էս էլ յեր ա կենում, թա.

- Տավա իիշի, մեր լիճուն սըլաթկի լիճու յա, դըրագացեննի լիճու յա: Մունք մեր լիճվավըն ընք պաբեդիտ ընելու, ըտըրա հետի բիդի լօխըս էլ պըրա-պագանդա անինք՝, վեր մեր ժողովուրթը մեր լիճուն գաբըվատ չանէ: Կարօչի գավարյա, մեր լիճուն մեր փըլագըն ա, մեր գօրդըստըն ա, դավայծէ սախրանիտ անինք՝ մեր լիճուն:

4(576). ՀՕ ԱՆԳԸՐԱԳԷՏ ՉՈՒՄ ՄԵՆԱՆ

Ըստեփանակերտը բամբիտ ընելի էն փիս վախտերքը մին մարթ յեշում ա տեսնում՝ մին օխտը-օթ տիրեկան խօխա, սունկան ճիտը քըցանծ, ըշկօլ ա քիճամ: Մուտանում ա, թա.

- Բա՛լա, մարթիք էն ըն մին պըտըծակու շօռ կ'անլիս, թա նի մընին մաչը, տու ըշկօլ ը՞ս քիճամ:

Էտ խօխան յետ ա տեճում, թա.

- Դա՛յի, բնլի կըռեվը մին տասսը տարե քըշիլու յա, պա հինչ ա՞նիմ, հօ անգըրագէտ չո՞ւմ մընան:

4(577). ԴԷ ԳԻԳԱՅԷՔ

Պըրափետըր Անտօնյանը անգնլի-մանգնլի մարթ ա իլնլ: Միհետի ջիհիլնէ-րեն հըվաքալ ա, թա.

- Մը՛ծ-մը՛ծ խօտում ըք, ըսե՛ցեք՝, տեսնամ՝ հինչ թափադութ կա՞ սարեն ա պօտեն մաչին:

Ջիհիլնէն մարթը մին պեն ըն ասում, վերչը թա.

- Գ՛իդնում չընք, ա՛սէ:

Անտօնյանը հա՛մ քըթեն տակեն ծիծադում ա, հա՛մ էլ թա.

- Դէ գ՛իդնացեք, սարեն ա պօտեն թափադութը էն ա, վեր սարը սարեն պըտահում չի, պօտը պօտեն պըտահում ա:

4(578). ԱՄՍԱ ՀԸՎԱՏՈՒՄ ՉՈՒՄ

Կարօ դային դիճվեխա, Ըստուծեն հըղեցը մարթ ա իլնլ: Միհետի ջիհիլնէն հիրփըցընում ըն, ըսըրսում խուսընէլը.

- Կա՛րօ դայի, ըսկի կ'անքումըտ էրնիշ կընգա նըհետ իլնծ ը՞ս:

Կարօ դային, ք՛եփեն նի յա կ'ամ, աթկազ ա անում, համ էլ թա.

- Ըսկացալ ըմ, թա ըտի պինէր իննում ա՝ էրնիշ մարթ էրնիշ կընգա նիհետ էրնիշ-էրնիշ պինէր ա անում, յննի տի պեն հունց կի՞նի:

Էտ ջիհիլնէրեն մաչին մին աշկը շօրը իննում ա, յետ ա տեճում, թա.

- Կա՛րօ դայի, դիճը թավ ա, յետ էլ ում ըսկացալ, ամնա հըվատում չըմ, թա ըտի պեն ինի, հնլըննթ սօտ ըն ասում:

4(579). ԲԱԿԵՐԸ ԸՇՏԸՂԱՆ ԿԸՏԸՐԻՕՄ

Մեհեա յեկալ ըն դնլլաք Հունանեն հետան, թա տանին՝ մին մրռալու իրես վեր անէ:

Հունանըն էլ ք'էցալ ա էտ մարթին մազ'երը պապրավիտ ըրալ, իրեսը վեր ըրալ, մրնացալ էրկումըթկանէ: Ախըրը, ծէն ա տըվալ էտ մրռածէն մըժ տըղէն, թա.

- Ախպէր, վեր սաղ իննը, ուրան անա կըհըրցընի, դէ վեր մըժռած ա, ք'անա բիդի հըրցընիմ, մըժը տուվ ըս, բակերը ըշտըղան կըտըրի՞մ:

4(580). ՀՆԼԲՆԹ ՏԱԿԵ ԷՏԱԺԱՆ Ա ՊԻՅԸՐԱՑԱԼ

Վահանը ք'ինան ա սիրըկանեն կօշտը: Սիրեկանըն էլ վերչի էտաժումըն ա կէնում: Կօրծէն առէ էն թննդ վախտը էտ կընգանը մարթը կ'ամ ա: Դէ Վահանըն էլ հինչ ա՞նէ, դնստի շօրէրը կօխում ա կուռնատակը, տնու կ'ամ բալկօնումը չընգըլիմնի վը՛ննը կէնում: Էտ կընգանը մարթըն էլ ա տնու կ'ամ, թա բալկօնումը պապոզ քաշի, տէսնում ա մին տըկլօր մարթ վը՛ննը, ասում ա.

- Ա շա՛ն տըղա, ըստէդ հինչ ը՞ս անում:

Վահանըն էլ թա.

- Ախպէ՛ր, էն ըմ իլնլ տիյէրէ հիրըվանէտ կընգանը քըշտէն, մարթը յեկալ ա, ճարըս կըտըրած բալկօնավը լօք ըմ տըվալ ընգալ ծէր բալկօնը:

Էս մարթը ծիծաղում ա, Վրհանէն հըղէ տիւնում, յետնան մէնըն ա ըղնում, վեր ուրանց տիյէրը էտաժ չի կա, ասում ա.

- Շան տըղատ ինձ խննից, հնլըննթ տակէ էտաժան ա պիցըրացալ, ախէր ասում ըմ, էս տակէ հիրըվանէն կընէգ'ը աշկէս ալաբըլա յա ըրվամ:

Կընէգ'ըն էլ թա.

- Հատէ տի յա, տուվ էլ գ'իդնում ըս, թա լօխճին կընանէք'ը քունին նըման ըբուռու-հըյըլու վըն:

4(581). ՏԸՐԱՆԱՎ ՔՈՒՇԱՆՆՕՂ ՉԸՄ

Վազին քննզզն փը՛սա յա իլնլ: Ք'էցալ ա զէմքուչին տօնը դօնաղ, զէմքուչը բուրի-բուրի յա յեկալ, թա.

- Վազի, քէզ մատաղ, հավը մօրթալ ըմ, հինչ ա՞նիմ, ի՞փիմ, թա յէղու քըցի՞մ:

Վազին էլ ուրան կուրցըրալ չի, յետ ա տէռալ, թա.

- Չէ՛մքուչ, յէս տըրանավ քուշտանօղ չըմ, մինը ի՛փի, մինը յէ՛ղու քըցի, մինըն էլ մօ՛րթէ՛ տանիմ տանը օտիմ:

4(582). ՅՈՒՂՈՒԾՈՒՎԷՆ ԳԸՆԳԸԼԳԸՎԱՆ ԿԸՏԸՐՎԷ

Վազին ք'էցալ ա զէմքուչին տօնը: Չէմքուչը ուրնուրօնցալ ա ընգալ, գ'իդացալ չի, թա հինչ շի՛նի: Վազին էլ ասալ ա՛ թայդի յըմ: Չէմքուչը թա.

- Փը՛սա, դէ վեր թայդի յըս, մին յուղուծու անիմ, թաթարնիսնի կէ՛ր ք'ինի՛:

Վազին տը՛սալ ա, վեր զէմքուչը յուղուծուվալ խըփիլի՛ն յա հըղէ տի՛նի, քընէնք' ա ըրալ, քընէնք', թա.

- Չէ՛մքուչ, յուղուծուվէն դընգըղըղվան կըտըրվէ, յուղուծուն մինչէվ տը՛ռնա, օրը քըսծը ա տըռնալու, մին հավ ի՛փի, թաթարնիսնի օտիմ ք'ինիմ:

4(583). ՄԱՉԻՏ ԲԻՂԻ ԻՆԻ

Ավանես դային ուխտընասուն տիրըկանումը կընեզ՝ ա անում, ամմա դէ հի՞նչ, կործ չի աննալ կ'ամ. հայ-հայը ք'էցած, վայը-վայը մընացած: Ըշտըղա յա ըսկանում, վեր ճուղուպուրը էտ կործէն օքուք ա, ջիհիլցընում ա, լ'իհա մին բաշ ճուղուպուր ա կուտրատում օտում:

Մին օր էլ Ռուբէն դային ըտի տէսնում ա, թա.

- Հը՞, Ավանես, հանց ըս ումէդըտ տիրննծ ճուղուպուրէն յըրա:

- Հա՛, Ռուբէն, էրնիշ տէղ ասիս վուշ:

Ռուբէն դային բէղէն տակէն ծիծաղում ա, թա.

- Ավանես, լօխ սօտ ա, օգում ըս՝ ճըղպօրուն ծառը տակռավը կօլ սօ, օքուք չի, մաչիտ բիղի ինի, մաչիտ:

4(584). ՀԻՇ ԲԻ՞ՂԻ ՊԸՏԱՀԷ

Մակիչ անին քըղաքան մին ախճիզ՝ ա օգում, տանում տըղէն հէտի: Տըղան էլ սայա-սըլընգէ, դօնգի բալամ ա իննում, կարում չի, թա էտ կընգանը նըհէտ կօրծը առաչ տանէ:

Մակիչ անին դնաստի կըլօխ ա ընգընում, տըղէն ծէն ա տամ, թա.

- Ա՛շան տըղա, տէսնում ը՞ս, հանէ հըլաթումը էրկու շօն քօնթավ ըն կ'ամ, հաշէվ ըրա՛ էն կըլխէնը տուվ ըս, հանէ դի բիղի անիս:

Էս տըղան էրկան վախտ յէշում ա, յէշում, թա.

- Լ'ա՛վ, կըլխու ընգէ:

Մակիչ անին քօն իլննծ ծուվծուվօց ա ըսկանում, յէշում ա տէսնում՝ հարթնը, ք'ինամ ա, թա.

- Բա՛լա, հինչ ա՞ պըտահալ:

Հարթնըն էլ թա.

- Հիշ բի՞ղի պըտահէ, էն ըմ իլննլ քօն իլննծ, տըղատ աչի վը՛ննը պիցըրցըրալ ա տիրննլ պատէն, ինճ յըրա կ'ննլգննլ:

ՇՈՒՇՎԷՑՈՒՅ ԱՉԱՆՆԻ-ՄԱՉԱՆՆԻ ՊԻՆԷՐԱՆ

4(585). ԽԷ ՕՇԱՓ Ը՞Մ

Հնրնբէղ դային ք'իսծրէն կ'ասա ա տօն, մին չէթվէռ կինի ծըրծունքէս, քառասունիննը դօլմա ուտէս:

Կընէզ'ը ըսէս ա.

- Հնրնբէղ, մի դօլմա յէլ կէ՛ր, իցցունը թըմամէ:

Հնրնբէղ դային կըզնըվէս ա, թա.

- Շան քա՛ծ, խէ օշափ ը՞մ, վեր իցցուն դօլմա օտիմ:

4(586). ԳԷՎՕՐՔՅԱՆԷՆ ՓԱԼԱՆԸ ԿՕՐԱԼ Ա

Գօգին Քարեն տակա կիզիրըն ա լնի: Վեր շենըմը մին հեյվան ա լնի կուրչիլիս, յա վեր մին ժողով-պեն ա լնի, խութեն վրենն ա լնի կրնաս, սրքրսես ծեն տալը:

Մին օր էլ դասատու Գէվօրքյանեն էշին փալանը կուրչիս ա: Գօգուն խըն-թըրիս ըն, վեր ծեն տա: Գօգին սրքրսես ա ծեն տալը.

- Ա ժողովո՞ւրք, լնվ ըսկացէ՞ք՝, հընգեր Գէվօրքյանեն փալանը կօրալ ա՞, հու վեր քըթենա, մըշտըլը՞դ օնէ՞:

4(587). ՊԱ ՀՈՒՆՑ Ը՞Ն ԸՆԷՍ

Քարենտըկը՞ցէ Կ՛մփոննն բօռնը ըշկօլան կ՛աս ա տօն, թա.

- Ա՛յա, տու գ՛իղնս ը՞ս, վեր յերգ՛իրը հայըրդա են ա ինիս շօռ տալիս:

Կ՛մփոնի դային արմանք-գարմանք ա կըտրես, թա.

- Բա՛լա, լ՛րհա մունք հէշ, պա են մը՞ծ-մը՞ծ քըղըքնէրըմը շան տըղէքը հունց ը՞ն ընէս, վեր վեր չըն տըռնաս:

4(588). ՎԸԽԸ՛ՑԱԼ ԸՍ՝ ԿՕՂ ՉԻ ՏԸ՛ՌՆԱ՞՞

Կ՛օղ Մընասեն տըղաթօռն ա ծընվէս: Կ՛մփոնի դային ըշկըլնիւսննք ա տաս, համ էլ հըրցընըս.

- Մա՛նաս, անըմը հինչ ը՞ս տիրնիլ:

- Մանաս ըմ տիրնիլ, Կ՛մփոնի, իմ անըմըս ըմ տիրնիլ:

Կ՛մփոնի դային հըզիս ա, թա.

- Պա քու տօնը շինվի, հա՞, վըխը՞ցալ ըս՝ էրնիշ անըմ տինիս, կ՛օղ չի տը՞ռնա՞:

4(589). ՔԸՇԸՈՒՒՒՒ ՏԸ՛Ս...

Նէմէցին կըմվեն վախտը տես-տեն ըն իլնիլ հըվըքէլիս, հու հինչավ կըրը՞ցալ ա, ք՛ծմնն՞զ՝ ա լնի: Քարենտըկը՞ցէ Բննիւնց Տիկրանը օխտը հննրնիւր գըրամ յը՞դ ա տըռնէս մագազինչիկ Իվանեն տաս, թա.

- Մին քըշըռէ տը՞ս՝ էս օխտը հննրնիւր գըրամը մին կիլօ կիկ՛ա՞:

4(590). ՏԻԺԷՐ ԿՕՐԾԸ

Մանասը մին ալէզ՛ օնար. ներքէ պըռօշը ճաքած ար. ըտի յա լնիս աշխարք յէկալ: Մին հէտէ յէ, վեր օգում ըն, թա քօն ինին, կընէզ՛ը ասմա.

- Ա՛ղն, փիշի լամբը հինգ՛ըցըրո՞ւ, նօթը մըղափնն ա:

Մանասը փիշնում ա, ամմա ճաքած պըռօշավը թըքը տնիս ա պըրծընում ընգընում կըծնցած շնշին, շնշան փըշըրթիք՛ա յա տէռնում: Դէ էլ հինչ ա՞նէ, մին հէտէ յէլ թըքում ա, թա.

- Թ՛ն՝, տա մաչը կ՛ա, շան տըղէս տէղը հինչ տի՞ժեր կօրծ կա, ինձ ըն տամ:

4(591). ՅԷՇԱՃ ՎԷՐ ՎԱԽՏ

Ափովէն հրոցընում ըն.

- Ափօ, Շուշի քանէ մարթ ա՞ ապրում:

- Յէշաճ վեր վախտ` պօմըշը ըստընա՞լիս, թա ընդի՞:

4(592). ՄԻՆ Ա

Կարօն Աղղամ վիրավորվում ա, աշկէն մինը քուռանում: Մին էրկու ամսանը յէտը հծվանլն չի անում, յէտ քիւնամ ա կըռէվ: Կամանդիրը կըզնըվում ա, թա.

- Կա՛րօ, քէզ կամիսավատ ընք ըրալ, յէկալ ըս հինչ ա՞նիս, ըսկի խալխէրը էրկու աշկավ կարում չըն կըռվին, տու մին աշկավ կըռվօղ ը՞ս:

- Կա՛մանդիր, հինչ թափադութ կա՞, մին ա, ափտամատավ յըրա ընէլիս աշկէս մինը հօփ ըմ օնում:

**II. ՔՆԱՐԱԿԱՆ
ԲԱՆԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆ**

5. ԽԱՂԻԿՆԵՐ

5(1). Ա՛գիզ ջան, հրռանալ մէ՛լ
Հրռանալ մէ՛լ, մուռանալ մէ՛լ,
Հը՛ռէ տը՛ղ բիղի ք՛իցիմ,
Միրած յարէտ մուռանալ մէ՛լ:

5(2). Ալան ա հա, ալան ա,
Սաղ բագարը Ղալան ա,
Հարթնը վեր փիս իլմմվ,
Ըսկըսվօրան ա, տնլմնն ա:

5(3). Ալավը տուվավ վրններէն,
Վը՛սկէ ջամը կուռներէն,
Մննիրնն մընա էն տըղան,
Վէր ինձ թօղից տըռներէն:

5(4). Ալէր մաղիմ ք՛իթնցու,
Իմ յարը մէլիք՛ացու,
Մէլիք՛ին սարը փօլ կ՛ա,
Բննք՛ի իմ յարըս տօն կ՛ա:

5(5). Ա՛լին տըղա, ա՛լին տըղա,
Ա՛ ք՛նք՛նըղ ղալին տըղա,
Ա՛ սէր տըված, սէր ինք՛ կալմնծ
Տու իմ հննրննց կալին տըղա:

5(6). Ախճի, ախճի, յէ՛տ ք՛ինա,
Ըռաշկավըտ միշտ կ՛էտ ք՛ինա,
Սարէն քամեն վար քիշի
Կ՛էցիտ դարյան յէտ ք՛ինա:

5(7). Ախճի, անըմըտ ա՛սէ,
Հավվա տամ, կէ՛ր ասէ,
Քու մար վէր ք՛էզ թակէ,
Վա՛զ տօ, յէ՛ք ինձ ասէ:

5(8). Ախճի, անըմըտ հինչ ա՞,
Կըլխէտ յալլըխը խաս ա,
Ք՛ինա՛ քա մօր ասէ,
Թօղ յօր օնէ ինձ փը՛սա:

5(9). Ախճիզ՛, կընէզ՛ լօխ անմարթ,
Անդար մընաց տօն նա արտ,
Օր ու քիշեր հօքսէն մաչին,
Կընանէք՛ը՛ տըղամարթ:

5(10). Ախճիզ՛ ղըզը՛ցէ Կըռըքարա,
Անըմըն էլ Նուռուփար ա,
Բօյը լաչին, աշկերը փըյալա,
Ըռը՛խ-մըռը՛խըն էլ յըրըփարա:

5(11). Ախճիզ՛ օնիմ հիմանի,
Տալ չում հագար թումանի
Հու փուլ օնէ, կ՛ա տանէ,
Հու փուլ չօնէ, սուս անէ:

5(12). Ախճիզ՛ օնիմ նախշուն,
Տըլական ըմ Սունաց Բախշուն,
Բօյ-բուսաթավ ա Բախշին,
Պաղէվ օնէ շինըմաչին:

5(13). Ախպեր, հըրօթուն ըրա՛,
Խըրէզ՛ պըլօթուն ըրա՛,
Բօլ ա հիշքան մուռացէր,
Քըվօրըտ տըրօթուն ըրա՛:

5(14). Աղում ա, հա աղում ա,
Յէրէ ճէղացըն աղում ա,
Էնչանք ք՛էցալ ըմ յէկալ,
Ծննխի աշկըս խաղում ա:

5(15). Ա՛յա, ա՛յա, տօռը պէ՛ց,
Յարըս կ՛աս ա կըլխըպէց,
Թննզնն օնիս՝ թա՛փ տօ կ՛էց
Քծննն օնիս՝ կա՛սլ տօ կ՛էց:

5(16). Ա՛յ ախճիզ՛, ծա՛նավ ախճիզ՛,
Տու շըք՛նրն հա՛նավ ախճիզ՛,
Աշկերըտ խը՛լքըս տարէն,
Տու լուխճանա հա՛նավ ախճիզ՛:

5(17). Այան մատաղ լաչին բօյիտ,
Վրէ՛սկէ բալա, ծա՛ղկած բալա,
Կրք՛իցաս մին դաշննգ՛ տըղու,
Ճուխտըցընիս տէրտակ տօնըս:

5(18). Ա՛յ ասըմըն ա, ասըմըն ա,
Թննգգնն կ՛իհնին թասըմըն ա,
Ջանըս մատաղ ըվիտըրանէն,
Վրքթըվէրին պասըմըն ա:

5(19). Ա՛յ բաղվանչի, բաղվանչի,
Բաղ պահէլը քու պնն չի,
Անմէն հըղըցավ անց կընօղու
Աշկավ անէլըն էլ մին պնն չի:

5(20). Ա՛յ իմ բալա, իմ բա՛լա,
Սը՛վ սըրտէս կ՛անրմնէր լալա,
Ճէ՛լ ըրա յէք տօնըտ,
Յասամաննէն ծաղկալ ա:

5(21). Ա՛յ տըղա, բաղավը յէ՛ք,
Վըննէրէտ շաղավը յէ՛ք,
Էս թաղը դըմըղալ ա,
Յան տօ, էն թաղավը յէ՛ք:

5(22). Ա՛յ տըղա, խուզ՛անրած տըղա,
Կուճըկնէն շա՛րած տըղա,
Կաթնը կըտամ, կըլակիս,
Քացէ կըտամ, կըստակիս:

5(23). Ա՛յ տըղա, հային ա,
Չծօք՛ անգ՛ոննըտ փէյին ա,
Աշկէս մաչին դնիզ յէ՛շի,
Ունքամաչըտ խային ա:

5(24). Ա՛յ քըչէղակ, վա՛յ քըչէղակ,
Կէս խաղ ծէն տամ, տու տը՛ղակ,
Թա խէր ըս, հնք՛վավըտ շօ՛ն տօ,
Թա շառ ըս, տը՛ղըտ փօխ տօ:

5(25). Անումըտ Գ՛ոնլի յա,
Ծէր բաղումը հննի յա,
Խըրէգ՛ ըստէղ-ընդէղ խօստ,
Թա մարթըս թննի յա:

5(26). Անումըտ Էլինա յա,
Հըրէվանըտ Հէղինա յա,
Վէր խօսում ըք, դէղինա յա,
Վէր կըռվում ըք, վայնա յա:

5(27). Աշըղէն սը՛րտը լէն ա,
Իլննծ-չիլննծ լօխ էն ա,
Սըրտավ սիրած յար ինի,
Հարըստօթունը հինչ պէն ա՞:

5(28). Աշըղ ըմ դանրդիս անա,
Բոնլընլ ըմ վարթիս անա,
Սը՛ռէ վուչ, թա պըրծընէն,
Էս մնհրնն մարթիս անա:

5(29). Աշըղ ըմ, հոնր կըկա՞նչիմ,
Բոնլընլ ըմ, գուր կըկանչիմ,
Ախճիգ՛ չըմ, վէր հըմանչիմ,
Տըղա յըմ, գիլ-գիլ կըկանչիմ:

5(30). Անիք ա հա, մնիք ա,
Էն տըղան ինձ մնիք ա,
Տանավ-տը՛ղավ ք՛անիք ա,
Հինչ ա՞նիմ, թա ք՛անիք ա:

5(31). Ասում ըն՝ խէ տըխտըր ը՞ս,
Հինչի հէ՞տէ ուրխանամ,
Հըրսանէք՛ըս մուտանում ա,
Սը՛րտըս սը՛վ ա, գնլնն ա:

5(32). Արան ա, արան ա,
Էն տըղան Թըղլարան ա
Էն տըղէն նի՛ չի կ՛աք,
Էն իմ սըրտէն լարան ա:

5(33). Արարատ, պարարատ,
Պրրուժինվի կարավաթ,
Տանիմ բաղունը վեր քրցիմ,
Չըխարակ անիմ, տեն քրցիմ:

5(34). Արը՛վը տըվավ վըններեն,
Վը՛սկե շօխը կուռներեն,
Մանիռնև մընա էն տըղան,
Վեր ինձ քօղից տըռներեն:

5(35). Արը՛վ կ՛ա, լիև անե,
Թօխալը ծծրան տիև անե,
Հուվ ա՞ տը՛սալ՝ պարթկ անիս,
Պըրթկատարը սուս անե:

5(36). Բախճա-բըհար ըն կապալ,
Աղու գիհնր ըն կապալ,
Սը՛րտըս էն տըղեն յըրա չի,
Չօռռավ յըրա յըն կապալ:

5(37). Բաղեն խօտը քաղալ ըն,
Ալլերը տանը մաղալ ըն,
Շենին ջանիլ տըղեք՛ը
Ըխճըկօրցը սը՛րտը դաղալ ըն:

5(38). Բաղեն մաչին քօլ կինի,
Քօլեն տակեն դուշ կինի,
Ջըհիլներեն սըրտունը
Ըլըվ-ալավ սեր կինի:

5(39). Բաղերունը քօթ ըս քափում,
Յէս քու քափչի ջանետ մատաղ,
Ըրեվեն տակեն հծնձ ըս անում,
Յէս քու հընձանձ արտետ մատաղ:

5(40). Բաղընը կինի ծերան,
Ծըմակընըն էլ՝ կ՛երան,
Մեզ իրիռ անա քըցօղեն,
Տօնը մընա միշտ վերան:

5(41). Բուստանեն բնրնն պենալ չըմ,
Կանանչ դարյաս կ՛ենալ չըմ,
Հու ինձ անսեր հարս տանե,
Մին օր ծերքեն կենալ չըմ:

5(42). Բօստանը լիգ՛ը թալ ա,
Պիլիռը իրեսետ խալ ա,.
Ախչի, տի՛ւս յեք ծը՛ր բաղը,
Մին խօսկ ըմ ըսես, ալ ա:

5(43). Քաննջա նըստած խաները
Մեր մօթալեն պաները,
Ային-ծյին խօսել մե՛ր,
Քու հնր ա իմ հաները:

5(44). Քոնլբնն կինի ճաղընը,
Ալլերը կինի մաղընը,
Հիբ կըտը՞սնաք Ալիյեվեն՝
Էշու նըման ըստակած չըլյաղընը:

5(45). Քոնլբնն կինի ճաղընը,
Ալլերը կինի մաղընը,
Պա տու ինձ հունց խըփե՞ցեր
Շավունց բաղընը:

5(46). Քոնլնև, Քոնլնև, Քոնլչիչնև՛,
Յէս տու մըտնինք՛ մին փըչակ,
Մինչը՛վ լիևսը փըսփըսանք,
Դանա յետը կըչկըչանք:

5(47). Քոնննընը կինի հըտըտե,
Էծը կօտե, կըտըտե,
Խիլլն, խիլլն մարթ բիդի,
Վեր մեր Մունեն խըտըտե:

5(48). Դաննըրչնն կինի օռնը,
Ըղդամեն բըզարընը՝ շահ ցօռնը,
Սարքիսյան Մունբաթը կինի
Կառավարութնն աչի կօռնը:

5(49). Դե՛ հո՛ անհնք՛, հո՛ անհնք՛,
Քարե պատան նով անհնք՛,
Յեզնը ծընե՛ կով անհնք՛
Դե՛ հո՛ անհնք՛, հո՛ անհնք՛:

5(50). Դիրդժտալ ըմ, հինչ ա՞նհիմ,
Հու կրգ՛ի՞ դա, հինչ ա՞նհիմ,
Տիյեր Աստուծ, տիվեր տու,
Լիգ՛ը սը՛րտըս կէս անհիմ:

5(51). Դօխտուրը դանդոս գ՛իդան չի,
Վեր գ՛իդան յէ, օքոթ չի,
Սըրտէս օգ՛ածը հու կա՞սի,
Հու վեր գ՛իդան վէչ, նա մարթ չի:

5(52). Չը՛ նգ-գը՛ նգ, իմ բա՛լա
Տիկրան բալաս մըծանա,
Ալա յեզնը լըծիմ,
Տիկրանես յըրան նըստըցընիմ:

5(53). Էլ հանչո՛ւմ չի դըրբըզումը շօնը,
Կըտրալ ա աշկէս քօնը,
Թա մէր տօն օզո՛ւմ չըս կ՛աս,
Յէք մէր հըրիվանանց տօնը:

5(54). Էծի՛ն կինի հծըլ,
Կ՛ումաշը կըղնէ գ՛օլը,
Աթան կըծէ
Քուլէն կըհօլը:

5(55). Էն ծըտէն յէշի, էն ծըտէն,
Վը՛ննը տիրավ էն լըծէն,
Ընդէղավ մին ախճիգ՛ ք՛ինաց,
Աշկըս մընաց նըրա ծըծէն:

5(56). Էն հու վա՞ կ՛աս, Լալան ա,
Սըրերէն ծո՛ւնը հանլան ա
Ա՛ շան տըղա, բօ՛լ ա, հէ՛րիք՛ ա,
Քա հօր անըմը Մէլիք՛ ա:

5(57). Էն սարան յէկօղ ծիյավերը
Թառլան յարըս ա,
Ա՛յ ըխշըկերք, պար փըռնիք՛,
Հէրթը ծեզ էլ բիդի կ՛ա:

5(58). Էս խէ մարթիք՛ էսքան չար ը՞ն,
Ո՛րո՛ր նըհէտ դո՛ւշման, չար ըն,
Վա՛յ ք՛էզ աշխարք՛ չարավ լիգ՛ը,
Հիք կըփօ՞խվիս բիդի լ՛ավը:

5(59). Էտ հինչ սէրո՛ւն ծամ օ՞նիս,
Քախճըր-մը՛ղըր համ օնիս,
Ի մօր դարկիմ ծէր տօնը,
Թա ինձ կ՛անլի կամ օնիս:

5(60). Ըխճըկանը միշտ հանր բիդի,
Դըվումը վը՛ննը սար բիդի,
Մալ ու դծվանթ հինչ կա՞նիս,
Սըրտավ սիրած յար բիդի:

5(61). Ընսանէն աշկը միշտ ծակ ա,
Ամնէն օր էլ տուրթթակ ա,
Էն աշխարքը պէն չի տանէլ,
Մարթը խը՛քավ հանլան խակ ա:

5(62). Ըռթունէն շաղավը,
Անց ըմ կէնում բաղավը,
Էլ հունց ա՞նհիմ, էրվում ըմ
Իմ սիրածէս դաղավը:

5(63). Ըսկ՛անրան, Ըսկ՛անրան,
Քամէն կանէ դըրընդարան,
Նամարդ ինիս, ա՛յ տըղա,
Հէնգ՛ տարէ յա՛ խուսկէտ նիգ՛անրան:

5(64). Ըստըղավ ըստի հանդէր ա,
Լօխ ըրծաթէ բանդէր ա,
Տէնակ պէ՛րէք՛՝ սը՛րտ ճըղիք՛,
Տո՛ւս քըցանձ կընգա դանդէր ա:

5(65). Ըստըղավ մին դուշ ընցավ,
Վրէննը տիրննվ փօշին,
Ըստըղավ մին ախճիգ՝ ընցավ ,
Աշկըս մընաց թօշին:

5(66). Ըստըղնըյէր հննդէր ա,
Մինըմաչ էլ բննդէր ա,
Տէնակ տըվէք՝ իմ սըրտէս,
Բօղում-բօղում դնրդէր ա:

5(67). Ըրփըվէրին հինչ ա՞նէ,
Քընէնք՝ ընգած հինչ ա՞նէ,
Կընգանը վէր տար չիւնվ,
Անդար-անճար հինչ ա՞նէ:

5(68). Թավան ծակ ա, յը՞ղ չի կա,
Փը՛սան յը՛կավ, տը՞ղ չի կա,
Փըսէն շատ իրը՛ս չըն տալ,
Փըսէն յըղուծու չի կա:

5(69). Թնրթննը վըրարալ ա,
Կօխկէրքը տիլնրնլ ա,
Խարար տա՛րէք՝ իմ յարէն՝
Դնրդէրըս պիլծրալ ա:

5(70). Թարխանը տիգ ա տիրնլ,
Պըտօկը բիգ ա տիրնլ,
Սօնան էլ գ՛իդննցնլ ա,
Թա դ՛նլգ ա տիրնլ:

5(71). Թուխպալ ա թօխպու նըման,
Շիք՛նրն-դննդնն նըման,
Մէր նանէն ինճ հունց ա՞ պահալ
Անթառան վարթու նըման:

5(72). Թուխպալ ա, թօռ չի կ՛ամ,
Մըթնալ ա, տօն չի կ՛ամ,
Տը՛ղը վէր ըմ քըցնլ,
Ըշկէրէս քօն չի կ՛ամ:

5(73). Թուռնունը կինի կուտանա,
Մաննունըս կինի մուտանա,
Ա՛ տըղա, վըրդէղ օգում ըս, ք՛ինա՛,
Վէշ մինը կարէլ չի ինճանա մուտանա:

5(74). Թօթը կինի բըղէրունը,
Վարթըն էլ՝ թըղէրունը,
Տու մին թառլան դուշ ըս
Սըրտէս խըղէրունը:

5(75). Թօխպը կալ՛ավ սարէրը,
Ծննը կալ՛ավ հննդէրը,
Յը՛ս վէշ բիդի մըծացած,
Վէր տըսնի վէշ էս դնրդէրը:

5(76). Թօխպը պատից ծծրէրը,
Կըրճանում ըն օրէրը,
Վախում ըմ, թա կարկուտ կ՛ա,
Թըրչի յարէս շծրէրը:

5(77). Թօռ ա կ՛ամ, թօռ ա կ՛ամ,
Բօմբօն հէտան շօռ ա կ՛ամ,
Ըխպիրին տակէն տօն շինը՛ցէնք՛,
Հիտլէրը մաչին շօն շինը՛ցէնք՛:

5(78). Ժէնգ՛ալ ըմ քաղալ ջուռա-
ջուռա,
Ածէն ճնկը, սըրսըրթամ,
Յըխըհան անէմ տօն տանէմ
Վար ժինգ՛ալավ հաց թըխէմ:

5(79). Իմ լ՛ավ բա՛լա, տօն յէ՛ք,
Ճըրնք՛ըտ վառ ա տօ՛ն յէ՛ք,
Իմ սը՛րտըս էրվալ, խննճվնլ,
Տը՛ռալ ա Ղալա, տօն յէ՛ք:

5(80). Իմ յարըս անըման ա,
Օնքը թէվու մընան ա,
Ամնէն յէշօղ էրվում ա,
Սը՛րտ բիդի, վէր տըմանա:

5(81). Իմ վնասներն ա Ղարաբաղ,
Նախշուն սարեր, կանանչ բաղ,
Ղարիբ դուշըս տօն ա կ'ամ,
Կ'անրմոնր օրեր, յըրք նան հաղ:

5(82). Իրիք'նակը բախա-բախա,
Մահըրման կօխկաս կախ ա,
Սըվ տըղա, սիպտակ ախճիգ',
Փըռնալ ըն ներմոր յախա:

5(83). Իրիք'նակը մըրըմար ա,
Հալավը ք'ըրըմար ա,
Նամարդ մընաս, ա'յ տըղա,
Բօյըս բօյիտ հըսալ ա:

5(84). Իրիք'նակը մըրըմար ա,
Սնբնբը ք'ըրըմար ա,
Գէ վեր յեկալ ա, կըտանէ,
Հընգըրմաչա կըհանէ:

5(85). Իրիք'նակը տոնու կըկ'ա,
Սինակէն յըրա լոնու կըկ'ա,
Հու վեր խեր պէնում շառ խօտ,
Աշկերը մին-մին տոնու կըկ'ա:

5(86). Իրիք'նակը տուվալ ա պատէն,
Յէտ ա տըրնալ տուվալ ճըկատէն,
Կօտրէ իմ այու մաշկը,
Վեր ինձ տուվալ ա էն ըխկատէն:

5(87). Լննգ'ի-լննգ'ի կըտօցը,
Լննգ'ի-լննգ'ի կըտօցը,
Քա մօր կօխկէն, յա'ր ջան,
Պաչիմ քու ճօխտ թօշը:

5(88). Լնուուս կամփետ, դննդ ըրա',
Քըրէգ սիրօղէն բննդ ըրա',
Յա'ր, օգ'ըն ըն փըխչըցընէն,
Ինձ տանէլի փննդ ըրա':

5(89). Լնուներնգ'ան նօրալ ա,
Աշկէս քօնը կօրալ ա,
Տուված խօսկըս հինչ տննալ,
Էս ա տարեն պնլծրալ ա:

5(90). Խընըր'ցէ յըմ հարալ, կախ
կանիմ,
Մաչի թանը լախ կանիմ,
Հու վեր ինձանա մուտանա,
Սինչըվ Մարաս հախ կանիմ:

5(91). Խընձօրնուն տակէն խաղ կանիմ
Վեր վընն ինիմ, քօն կինիմ,
Թա վեր ի մար շօռ չի կ'ա,
Քօն ըլնձ տըրըս կըմըրսիմ:

5(92). Խընուշնիկօցուց հնննհննշերը,
Սիպտակշինացուց կ'ննշերը,
Ախեր հինչ ըն ա'նում
Գիշեցուց թառլան դուշերը:

5(93). Խօխաս ճօկըմըն ըմ թօղալ,
Ծերքէս կօրծը կէսատ ըմ թօղալ,
Լըվացըս անիմ, թառ տամ,
Խուխէս թնննիւզ կ'էց տամ:

5(94). Ծառէն յըրա ծերան ա,
Ճօթը ճըղած պերան ա,
Կընէգ'ը վեր տանան տոնու յեկալ,
Տօնը անդար ա, վերան ա:

5(95). Ծառէն յըրա դուշ բիդիր,
Ծառէն տակէն փօշ բիդիր,
Սըրտըս, սըրտըս յարալու
Գննմնն անօղ խօշ բիդիր:

5(96). Ծըլվըլալիս ծըտերը,
Ղարդու-դննիշ կըտերը,
Սօնիշկա, տոնու մէր կ'ննլ,
Վալին էն ա կըտերը:

5(97). Ծըրավալ ըս՝ ճհեր ըս օզհւմ,
Հնրփնծ ըս՝ ճհեր ըս օզհւմ,
Հան գհնդհւմ ըս, վեր պիծի յում,
Հան ինճանա սեր ըս օզհւմ:

5(98). Ծիյիտ ըռննգ՝ը բօզ ա,
Սիրածըտ ալագ՝ծօ ա,
Շըլափկատ կըլխատ յէր կալ՝,
Թափ տամ, քնքհնլըտ թծօ ա:

5(99). Կալին խօտը հարալ ըմ,
Կամնը թննգն քարալ ըմ,
Հննդին միկա խօրթն ա իլնլ,
Սօր շիլնկավ տարալ ըմ:

5(100). Կալիս տակը հարթ ա,
Յարըս առանց մարթ ա,
Յըէս քհննհւմ ում, լնց չինիս,
Քօն իլնծ տըհըտ պեց չինիս:

5(101). Կանանչ արտը հաց տարէ,
Յարէս տըէսէ յըէտ տըէնէ.
Խընճծր տըվավ, յըէտ տըվէ,
Էս հինչ յաման յար տըէնէ:

5(102). Կանանչ ծառ ըս, բարըտ հօր ա՞,
Մաշկումըտ սարըտ հօր ա՞,
Էս ըշխարքումըս մինակ ըս,
Մըէնում ըս, տարըտ հօր ա՞:

5(103). Կատուն ինճ նրհէտ խաղ
ըրավ,
Հացէս թիք՝ան տարավ,
Յէր կացէ, թա հէտան վագ տամ,
Վըէնըս ինգ՝ավ մին քարավ:

5(104). Կարին յարէս հալավը,
Քըցին թութուն տնլնվը,
Տիյըէրան յէշօղ էն տըղան
Տըէնա սըրտէս ալավը:

5(105). Կաքավը սարէն կըլխէն,
Թօխար քարէն կըլխէն,
Մունք հրհր խօսկ տուվէնք՝
Էն պեցիր քարէն կըլխէն:

5(106). Կաքավը սուլու տըվավ,
Կըտօցը տհրհր տըվավ,
Վար կարաց վէչ սըրտէնը տըհ տա,
Օնքէրը հրհր տըվավ:

5(107). Կեցցէ՛ հընգէր Մալինկօվ,
Տասը վըէսչար, էրկու կօվ,
Կեցցէ՛ հընգէր Բուլգարին,
Կարաքը ըրավ մարգարին:

5(108). Կըլխըվէր ըս քինամ՝ Մարաս ա,
Լօխ ցօրնավ լիգ՝ը կարաս ա,
Յըէս կէնամ յարէս թօքան,
Յարէս անըմը Մանաս ա:

5(109). Կընէգ՝ը վար դինչ ինի,
Տանը գօրծը լափու կըտա,
Ամնա վար նադինչ ինի,
Տօն ու տեղը փըլըստրատ կըտա:

5(110). Կընըստին կըէտէն քարէն,
Փըսպարին թննգն յարէն,
Հան փըսպարին, հան փուշմանին,
Բարբադ մընա ըստի տարէն:

5(111). Կըռէվըն ընգալ ա,
Հացը թընգ՝նլ ա,
Բագարին մէչին,
Կախաղանը տընգալ ա:

5(112). Կըրակ կանէն խութերէն,
Դիլնկ կանէն խըչէրէն,
Էն օրէն մատաղ, վար կըլծիըս
Տինին նամարդ տըղէն պուչէրէն:

5(113). Կրրասէն ճհւրը թըքանա,
Այան մաչին լըղանա,
Կրրասան տնէս կ'ա, հուվանա
Բիդի ապան մուտանա:

5(114). Կ'մըմհըր նախշննծ հալավըտ,
Չննննվ կ'օրծած հալավըտ,
Թա տու իմ սիրած յարըն ըս,
Ասէ, ըղնիմ կ'օլ'ավըտ:

5(115). Կ'մըմհըր վարթը պէցվալ ա,
Չարը միշտ ընէծվալ ա,
Օխտը աշկ յէ'ր կալ' յէշի
Սիրած յարըտ կ'էցվալ ա:

5(116). Կ'արունք ա կ'ամ պըպակի,
Պնն կըտինի թըռչնակի,
Հիբ կինի՝ յարըս կըկ'ա
Իմ կապ տօռնը կըթակի:

5(117). Կ'ը'տ ա ք'ինամ՝ լափու տալավ,
Ճօխտ խընձօրը ծափ տալավ,
Էն ա իմ ախսպէր կ'ամ ա՝
Ալ թնէթնգ'ը թափ տալավ:

5(118). Կ'ը'տին էն դօլը ցիլ ա,
Յիլը ճիրավ լըցցալ ա,
Խաբար տարէք' իմ նանին,
Բալատ դմըդննվ լըցցալ ա:

5(119). Կ'ինի կըտամ, ա՛յ տըղա,
Օշըտ պիրին, ա՛յ տըղա,
Իզ նըմանէն թուշ ինծողը
Հննն կըղնէ, խը'դճ տըղա:

5(120). Կ'ինի պէր տօ՛, ա՛յ ախճիզ',
Օշըս յը'տ պէր, ա՛յ ախճիզ',
Էլ կարում չըմ տըմանամ,
Հննն քըցիր, ա՛յ ախճիզ':

5(121). Կ'նէթննը վէր ա յէկալ,
Կըթնահունցը ծէր ա յէկալ,
Էս կընընչկ'մըմհըր կ'արունքէն
Իմ ծաղկէս տէր ա յէկալ:

5(122). Կ'նէթննը ք'էցալ յալավը,
Կ'իրմիրի տըվալ հալավը,
Օզ'ից, թա յը'տ յէշի,
Յարը ընգալ կ'օլ'ավը:

5(123). Հննըր ք'ը'ցէն հարսէրը,
Թնննիզ-թնննիզ վարսէրը,
Մարթին մըննան հունց ընգէ՞
Ուրնն առաչի սէրը:

5(124). Հննըր ք'ինիմ ըրըվկալ'ին,
Լէն-բօլ վարին ցօրէն, կ'մըրին,
Հըրսանէք'ըս փըռնիմ կալ'ին,
Ծափ-ծըծաղալ լըցնէ տարին:

5(125). Հնննն ըրէն փուլէն,
Ախճիզ'ը տըվէն լալէն,
Փուլը ք'ը'ցալ,
Ախճիզ'ը մընաց լալէն:

5(126). Հննննքէրը ցը'վքէն,
Ղալննը ծը'րքէն,
Շննննը մատաղ
Հննննքէրին խը'քէն:

5(127). Հարա՛յ, հնննգ'ըս,
Կըտրավ տնննգ'ըս,
Մին քավթառ ախճիզ'
Ընգալ ճնննգ'ըս:

5(128). Հա՛րէ, հա՛րէ, ա՛յ խընը'ցէ,
Մաշըտ պարի, ա՛յ խընը'ցէ,
Ղօնաղ ա յը'կալ, տը'ղ չի կա,
Խաշիլ ըմ իփնն, յը'ղ չի կա:

5(129). Հափը կ'ա'ս, հափը կ'ա'ս,
Մըժ դրգղանէն քափը կ'ա'ս,
Ա՛ ինձ ասող, յը՛տ տը՛ռնող,
Ծիյանը տո՛նս տափը կ'ա'ս:

5(130). Հըղըցէք՛ը քարօտ կիճի,
Ղարիբը միշտ կարօտ կիճի,
Աշկը էն ա լ'ավ մարթու յըրա,
Չօրս դօլը վիրըվճուրդ անօղ կիճի:

5(131). Հըրսա՛նէք՛, հըրսա՛նէք՛,
Պասպոց տանը կընանէք՛,
Հառթնը յը՛կավ, տը՛ղ չի կա,
Փըսէն հափուըմը աղ չի կա:

5(132). Հու վեր ինձ դաննմիշ անէ,
Իմ օյինըս դըրան պըտահէ,
Հու վեր տեղըս գ'իդն վէչ,
Աստուծ թօ դըրան էլ տանէ:

5(133). Հօպլն գ'ննն, ա՛յ գ'ննն,
Պարավ յէկար մեր բըրիգաղա,
Թա վեր տու վէլ չըշխաղիս,
Կըլխէտ կըտանք ու հայդա:

5(134). Հօռէ ծառէն բար չիճիլ,
Տակը քար ա՛ պէն չիճիլ,
Մարթին սը՛րաը մին շո՛ւշն յա,
Վեր կօտրից, էլ ճար չիճիլ:

5(135). Հօփ ա, հօփ ա, ա՛յ տըղա,
Շէլնկըտ չօփ ա, ա՛յ տըղա,
Գ'ննդնն ըս, թա տը՛սալ չում,
Իրը՛սըտ փօփ ա, ա՛յ տըղա:

5(136). Ղարաբաղը սարեր ա,
Չօրք՛ պնլլծորը քարեր ա,
Կալխօզնիկին ջանէն մատաղ,
Բաղ նան բախճա բարեր ա:

5(137). Ղարաբաղում ախ չի կա,
Առանց բար թաղ չի կա,
Ըշտը՛ղ շօռ կ'ասս, հինչ տը՛սնասս,
Բալից քախցըր պէն չի կա:

5(138). Ճըպատըտ միշտ քօլատ կըտը՛,
Քօլատ ու դօլատ կըտը՛,
Ղարիբ մարթու չըք'իճիս,
Փիս էլ իճի, քօլատ կըտը՛:

5(139). Ճըռէք՛ած գ'անքըտ հօր ա՞,
Խօսըմ չըս՛ դննրդըտ խօր ա,
Էրված, տըրտակված Շուշին
Իմ սը՛րտըս խըրած թօր ա:

5(140). Ճիրին հըղէն կօժ ա կօտըրմ,
Վեր ընգնէլիս վը՛նն ա կօտըրմ,
Յը՛ս ըմանաթ մին ախճիգ՛ըմ,
Խուսէլավ սը՛րտ ըմ կօտըրմ:

5(141). Ճուղպօրուն տակէն օխժ տը՛սէ,
Յեր կացէ ըտեղատ յէս ք՛էցէ,
Հու վեր ինձանա հըրցըրավ,
Հունց վեր իլնլ ա, պըտմէցէ:

5(142). Ճո՛ւրը արխավը կըք'իճի,
Տակը քընդիլնվ կըք'իճի,
Իմ սիրած նագ ախճիգ՛ըմ,
Վարթը ծէրքէն կըք'իճի:

5(143). Ճո՛ւրը ճիրին առալ ա,
Մաննըս դննն տարալ ա,
Էն թօխ բիղավուր տըղան
Օշըս-մէթկըս տարալ ա:

5(144). Ճո՛ւր ըմ ճիրըմ բաղըմը,
Վը՛ննէրըս նամ շաղըմը,
Իմ սիրած նախշուն յարէս
Թննրիփ կանիմ խաղըմը:

5(145). Ճներ շաղ սօ, ա՛յ ախճիգ՛,
Օշըս յը՛տ պէր, ա՛յ ախճիգ՛,
Էլ կարում չըմ տըմանամ,
Հննն քըցեցեր, ա՛յ ախճիգ՛:

5(146). Մէխկ ըն, խը՛ղճ ըն բալէք՛ը,
Ղաշննգ՛, նախշուն բալէք՛ը,
Աշխարքըս խաղաղ ինի,
Պակաս չինի հաց նան յերքը:

5(147). Մէծ շէնը պէցնըր տեղ ա,
Ճները հիվանդէն տեղ ա
Մարթիք՛ ձըրնըր մէս օտում ըն
Էս հինչ անիրավ տեղ ա՞:

5(148). Մեր բալկօնը լէն ա,
Ծեր բալկօնը լէն ա,
Հիշկան դօնաղ կ՛ա,
Մին ա՛ էլլա լէն ա:

5(149). Մեր բալկօնը նը՛ղ ա,
Ծեր բալկօնը նը՛ղ ա,
Քըշերնէրը, յա՛րօ ջան,
Անջախ էրկու հօքու տը՛ղ ա:

5(150). Մեր բաղումը բար բիղի,
Ղուշը ճըղնէն թնն բիղի,
Ինճ նըման դաշննգ՛ ըխճըկանը
Մի լ՛ավ, ազդուն յար բիղի:

5(151). Մեր թիվընը նըր՛վը շատ,
Ըխճըկա տըված բարեվը շատ,
Հինչըն ա՞ բօլ՝ ըխճըկէրքը,
Քանց ծառէն տիրը՛վը՝ շատ:

5(152). Մեր հննդէրը ծառօտ ա,
Ծառէրը լօխ բարուտ ա,
Մինակ փիսը էն ա, վեր
Հըղէն քըրքարուտ ա:

5(153). Մեր հինդէրէն արտեր ա,
Չնըրք՛նույնըր վարթեր ա,
Ըշխըղօղէն ջանէն մատաղ,
Բաղ ու բախճա բարեր ա:

5(154). Մեր մը՛ծ ապան թըղըթայղի,
Էշը նըստավ, ք՛ը՛ցավ փննղի,
Մինչը՛վ ապան փննղը տննչից,
Կ՛ուլը էշին բախտէն յէշից:

5(155). Մեր շիննցէ Վարթին,
Շատ ա սիրըմ նըրնն մարթին,
Օրը իփըմ ա մին դագ,
Աբօն օտըմ ա, տը՛նըմըմ դընգըրբագ:

5(156). Մեր սըրերընը դուշ կինի,
Ըխսպիրին ըռըչին կ՛նուշ կինի,
Ներակ էն ըխճըկանը՝
Միրած տըղէն թուշ կինի:

5(157). Մեր տօն, ծեր տօն մին բիղնըր,
Մաչի պատը չըբիղնըր,
Մաչի պատը հինչ ա՞նէ,
Պառավ տատը չըբիղնըր:

5(158). Մը՛ծ արտումը դուշ կինի,
Յօրցօտ ըխսպիրին թուշ կինի,
Յարը յարէն վեր տը՛սնա,
Գ՛նըլը աշըլմիշ կինի:

5(159). Մընըշակէն փօնջ կինի,
Ամէն մարթու շունչ կինի,
Յէթիմ-յեսիր ըխճըկանը
Ըրըծնէն լօխ փօշ կինի:

5(160). Մինակ մարթը լ՛ավ չինիս,
Առանց բնըրնըլ վարթ չինիս,
Աստվածային օրէնք՛ ա՝
Առանց սեր էլ գ՛անք չինիս:

5(161). Մինեշակ քաղից իմ յարը,
Տրեսավ իմ մը՛ծ քուրը,
Խօսկ քըցից, թա պեն գ'իղմ,
Կըրը՛ցավ վէչ էն անճարը:

5(162). Մինիշըկնէն տոնս ա յէկալ,
Ծաղկանցը թձօ ա յէկալ,
Էս կ'ըրունքէն մէր տօնը
Մին ալազ'ծօ ա յէկալ:

5(163). Մին խընճօր օնիմ՝ կըծած ա,
Մաշը վը՛սկավ լըցցած ա,
Հու վէր օզ'ի, տալ չում,
Կասիմ՝ յարես դըրկած ա:

5(164). Մին հընգէր օնիմ՝ ալա-բալա,
Հինչը փըռնում ա՝ խաթաբալա,
Ա՛ հընգէր, դէ վէր տի յըս անում
Իմ աշկաս շոնտ ըս ընգում:

5(165). Մին քաղաք ընգէ՛ նօր ա,
Սըրտէս յարան խօր ա,
Խաբար տա՛րէք՝ Նըխշունէն,
Վէր մըշտական յը՛ս կօրա:

5(166). Մօրաս թաքուն տոնս չըմ կ'անլ,
Առանց իմ հօր խօսկ չըմ տալ,
Վը՛ր կըտանիս ծէր տօնը,
Էլ ք'ըզանա պուք չըմ կ'անլ:

5(167). Մօրը ջնհիլը վէրըն ա՞,
Մօրը մնհիլը վէրըն ա՞,
Մօրան մնգիզ մարթ չի կա,
Մօրը մնհիլը վէրըն ա՞:

5(168). Յէշըմ ըմ՝ քուշտանըմ չըմ,
Միշվիլմնվ հիշտանըմ չըմ,
Իմ ըրո՛րունց, իմ Շո՛ւշի,
Ք'ըզանա քուշտանըմ չըմ:

5(169). Յէս աշըղ ըմ, վարթին թաղը,
Շնք'ի, Շիրվան նան շարմաղը,
Թէիրանը ջէնյաթ էլ տը՛ռնա,
Մօռանալ չըմ Ղարաբաղը:

5(170). Յը՛ս մին դուշ ըմ՝ կօլ'ըս տէղէն,
Շօռ կըտամ բըլէս վընըտը՛ղէն,
Լնուղոնս միկա տինիմ տը՛ղը,
Ղուրբան ք'ինիմ կ'անլի տը՛ղէն:

5(171). Յը՛ս մին դուշ ըմ՝ պօկըս տէղէն,
Շօռ կըտամ շինըտը՛ղէն,
Կըլծխըս մատաղ անիմ
Իմ ախպօր վընըտը՛ղէն:

5(172). Յը՛ս Փըրջըմալա ծօրան ըմ,
Մը՛ծ բաղէն խընճօրան ըմ,
Խաբար տա՛րէք՝ իմ մօրըս,
Վէր ծըք'ա-ծըք'ա կօրալ ըմ:

5(173). Յը՛ս ք'ը՛գ տը՛սէ ըրագի,
Ծառ ինք՝ տընգում գ'նլլմսի,
Ա՛յ ախճիզ՝ Աստուծ անէ,
Վար հըսնէնք՝ մէր մուրագին:

5(174). Յը՛ս ք'ը՛գ տը՛սէ մէր ըխպիրին,
Մէր ըխպիրին բննդ ու բիրին,
Էս օրան տէս, դէ հինչ կ'է՞ղիմ,
Աշկըս մընաց ծէր փինջիրին:

5(175). Յը՛ս ք'ինամ ըմ, լնց չինիս,
Քըշէրնէրը պնց չինիս,
Վըրդէղ էլ վար թօղէմ քէզ
Քըշտէս սըվիրէս չինիս:

5(176). Յը՛րէ բաղէն բար չինիլ,
Ղուշը յըրան թնն չինիլ,
Իմ սը՛րտըս մին շոնշմ յա,
Վէր կօտրէ, էլ ճար չինիլ:

5(177). Յը՛ք ք՛ինինք՛ ծառի տակ,
Պէրցը տինինք՛ կըլխատակ,
Տու դաշննգ՛ ըս, աննըման,
Մազ՛երըտ խօզնն՛ շան նըման:

5(178). Նազ ախճիգ՛ ըմ, նագանի,
Ինձ լ՛ավ տըղա կըսնճի,
Մը՛ռնիմ էն տըղէն բօյին,
Վէր իմ նագըս կըտանի:

5(179). Նալը քըցիմ քըթօցը,
Յէր կինի զընգօցը,
Յը՛ս տը՛սալ չըմ, թա նի մըննե՛
Մարթ ընրնն՛ քէնուն ծօցը:

5(180). Նըստիմ քարէն,
Հիշիմ յարէն,
Մաղբուն մընա էն տարէն,
Վէր բանակ տարէն իմ յարէն:

5(181). Նըստում ըմ՝ քար չի կա,
Էրվում ըմ՝ ճար չի կա,
Հնօր ըմ յը՛ս հինչ ըրալ,
Բաղ օնիմ, բար չի կա:

5(182). Շատ ա հիչիս էն շօնը,
Կ՛աս չի ըլկէրէս քօնը,
Յարըս սառըն ա ինձ յըրա,
Էլ կ՛աս չի մէր տօնը:

5(183). Շատ ապրօղը շատ չի գ՛իդնն՛,
Շատ շօռ կ՛ըվօղը շատ կըգ՛իդնն՛,
Աննա շատ կարթօղ մարթը
Լօխճու անա շատ կըգ՛իդնն՛:

5(184). Շօշա բըղէրէն թօթը,
Ծըռէրէն տակէ խօտը,
Ծառ էլ ինի, ծաղէգ՛ էլ,
Օրիշ ա յարէս հօտը:

5(185). Չըփարէն փօշը մաննըս
ծակից,
Վըխէլաս նըհէտ սը՛րտըս ճաքից,
Օշըս տարավ, վէր ընգէ
Տը՛սնաս մաննըս հու պըտա՞տից:

5(186). Չծլնն կըպիրիմ ծէրան,
Ծըմական էլ կ՛էրան,
Մէգ ընրնէր անա հընօղէն
Տօնը մընա միշտ վէրան:

5(187). Չծրք՛ դօլըս պէցնօր սարեր,
Ճանապարհիս լէռ քարեր,
Վէր հըղըցավ անց ըմ կէնում,
Առաչըս պէցնօր սարեր:

5(188). Պարէրա-մարէրա գ՛նդնն՛ չըմ,
Մասկըվիչը նըստում չըմ,
Իմը էն ա՝ արաբան,
Նըստիմ, ք՛ինիմ Ղարաբաղ:

5(189). Պապունց տանը հըրսանէք՛,
Տօնը լիգ՛ը կընանէք՛,
Վազ տամ ք՛ինիմ պապունց տօն,
Պապունք կասիմ՝ գ՛նդնն՛ շօն:

5(190). Ջուրըս չամէնչ-չիրավ լիգ՛ը,
Աշկըս էն ա շիրավ լիգ՛ը,
Պա խէ յը՛կէր չծր աս կացէր՝
Կօժըս ցօրցօրտ ճիրավ լիգ՛ը:

5(191). Սարէն կըլխէն տօն օնիմ,
Ըռաչէն տընգած ծառ օնիմ,
Իմ դմրդէրըս շատ-շատ ա,
Ընդրէ՛ղ կ՛ը՛ղած յար օնիմ:

5(192). Սարէրը ծննըկալնն՛ ա,
Արը՛վ ա ըրալ, հնննն՛ ա,
Վէր տու ըտի բէք՛էփ ըս,
Գննրդէրըս ինձ կալնն՛ ա:

5(193). Մերը ծաղեզ' չի, վեր քաղիս,
Մերը սը'րմը չի, վեր վարիս,
Մերը քննող ախպրիւր ա,
Մերը սրբտավ բիղի սիրիս:

5(194). Մերըտ էրալ, խաչնիլ ա,
Քօնըս թօղալ, քօչնիլ ա,
Աբուրըտ շօնը կերալ ա,
Օրիշը ք'էզ պաչնիլ ա:

5(195). Մէրնն ախճիզ', ալ ախճիզ',
Աշկերըտ նախշուն ախճիզ',
Տու մէր տանը հարս բիղիբ,
Իմ քուրը՝ ք'ը'զ տնիլ, ախճիզ':

5(196). Մերնն ըմ, քաշվըմ չըմ,
Սիրելավ մննշվըմ չըմ,
Օզ'օղնէն շատ-շատ ըն,
Սին-մին տըրանց հաշվըմ չըմ:

5(197). Սը'րտըս դաղ-դաղ ա իննում,
Ձուռնու սնն ըմ ըսկանում,
Այա, հունցը ըրվամ ա,
Սիրած յարես ըն տանում:

5(198). Սըրերումը կա պնիք'ի,
Պերց ըմ կապալ մին հօք'ի,
Էն օրէն աշկէն մատաղ,
Վար կըտննանք էրկու հօք'ի:

5(199). Սըրտըմըս դաղ ա մընացալ,
Տը'սնաս յարըս հուվ ա՞ կ'ուղացալ,
Հու վեր գ'նլղնում ա, թօ ասէ,
Գննողնն սը'րտըս էլ ա սըվացալ:

5(200). Սօնան ք'ինաց յալավը,
Կ'իրմիրի տըրվավ հալավը,
Օզ'էց, թա յէտ յէշի,
Մաճկալըն ինզ'ավ կօլ'ավը:

5(201). Սօնիշկա, տօնը պէ'ց,
Վալին կ'ամ ա կըլխըպէց,
Կատուն կ'ամ ա՝ կաթնը լակէ,
Վալին կ'ամ ա՝ Սօնիշկին թակէ:

5(202). Սօրէ օրը նօրալ ա,
Յարըս էլիս կօրալ ա,
Հուվեր ինձանա հըրցընէ,
Կասիմ՝ գ'նիլնն տարալ ա:

5(203). Վախըմ ըմ՝ շնու մը'ռնին,
Խօսկերքըս պըռատ մընա,
Գարիբօթուն մի'ք' ք'ինիլ,
Ինձանա ծը'զ խըրատ մընա:

5(204). Վարթը տօշիս կար կանին,
Ըկըրվնէրէն քար կանին,
Յարըս դարիբ տը'ղա կ'ա,
Դուշը կըլխէն թնն կանին:

5(205). Վարթ ու մէխակ կըտամ ք'էզ
Մերըս կըտամ մինակ ք'էզ
Տեսնամ՝ հիշքան «չէ» կասիս,
Տըմանալ չըս, «հա» կասիս:

5(206). Վեր մը'ռնիմ, տա'րէք' Շուշի
թըղը'ցէք',
Ընդը'ղ ա նազիզ վննննըս, յարըս,
Ձըհննողննը, թա կըկ'ուղանան քարըս,
Ընդը'ղ ըն թաղված հնրըս ու մարըս:

5(207). Վը'սկէ թննիմս կարալ ըմ,
Ճըկըտնուցերը շարալ ըմ,
Խաբար ըրէք' իմ նանուն,
Վեր լ'ավ տըղէն ճարալ ըմ:

5(208). Վը'րցակը մընաց բաղումը,
Վը'ննէրը տիրավ շաղումը,
Նամարդ մընա էն տըղան,
Վեր ինձ թօղից դաղումը:

5(209). Տնիստեղ տրեճնամ, լիզվատ կենամ,
Գրնլլն տրեճնամ, թօքատ կենամ,
Արե՛վ տրեճնամ, օրատ կենամ,
Կ՛ծտե տրեճնամ, փօրատ կենամ:

5(210). Տանրս տական ճնիր պե՛րեք՛,
Սօրախանա հնուն պե՛րեք՛,
Սօրախանա հնունը հինչ ա՞նիմ,
Ազիզ բալաս տօն պե՛րեք՛:

5(211). Տանրս տես-տենը տարալ ըն,
Վրե՛ղրս խըլնի վարալ ըն,
Թօղում չըն, թա խօսկ ասիմ,
Պերանըս պենդ կարալ ըն:

5(212). Տնչի-տնչի Թամարա,
Անդրանիկի համար ա,
Անդրանիկը թակալ ա,
Թամարա բաբօն պառկալ ա:

5(213). Տավարըն ընգալ ա ազար,
Տու ինձ քըցնիլ ըս բազար,
Ինձ նման ախճիզ՛ օզ՛օղը,
Էս կըլխան կըտա մին հազգար:

5(214). Տավարը տօն ա կ՛ամ,
Կօրծը լիզ՛ը տօն ա կ՛ամ,
Նամարդ մընաս, ա՛յ տըղա,
Նըշանըտ յը՛տ ա կ՛ամ:

5(215). Տե՛ր Աստուծ, հօքիտ սօրփ,
Քըշերըս տանիս հազգար թօքք,
Մաչին մին հայ,
Էն էլ սօտ:

5(216). Տիզնիմնդ պեցնիր սար ա,
Սնուն նան կ՛երանը քար ա,
Յէս մը՛ռնիմ Տիզըփնիմ սարեն,
Չըրք՛ըպնիլնիր անտառ ա:

5(217). Տու խօխա, լ՛ավ խօխա,
Ինձ կըտաս մին թիք՛ն յօխա,
Ախեր մինակ օտել չըն՝
Հընգե՛րեն ըշտնիը կըտա:

5(218). Տնու յը՛կե ք՛ը՛ցե բաղը,
Կօխ տըվե շըմամեն բաղը,
Նախշուն դուշեր, սո՛ւս կացեք՛,
Թօղե ըսկանամ յարես խաղը:

5(219). Յավըտ տանիմ, Բուլգա՛րին
Յը՛ղը տը՛ռալ ա մըսու կ՛ին,
Մըսեն կ՛ինը՝ հացու կ՛ին,
Հացեն կ՛ինը՝ ճիրու կ՛ին:

5(220). Փաթուց կինի Աթնուն,
Հանդին անընը՝ Մըրըխաթուն,
Մըզ մընան լ՛ավ ժուղովորթեն
Հիշ կա՞նե դըրա մընան կատուն:

5(221). Փը՛սա, փը՛սա, փըստըցընիմ,
Ծառեն տակեն նըստըցընիմ,
Մին փարչ կ՛ինավ հիրփըցընիմ,
Մին ճօխտ նասկավ ուրխըցընիմ:

5(222). Փը՛սա, փը՛սա, փըստըցընիմ,
Մին կուտուր հացավ քուշտըցընիմ,
Տըռանը տակեն նըստըցընիմ,
Հարթնը տանան փըխճըցընիմ:

5(223). Փըլավ ի՛փի, ա՛յ քըռակեն
Քըսկարենք՛ը տի՛ր կըրակեն,
Հու վեր օտե՛ ուրխանա,
Հու վեր տըխրե՛ թօ տըրաքվե:

5(224). Փըլավ ի՛փի, ա՛յ քըռակեն,
Քըսկարենք՛ը տի՛ր կըրակեն,
Մուրազ օնիմ, թօ կըղարվե,
Դնիշման օնիմ, թօ տըրաքվե:

5(225). Քա՛չալ, քա՛չալ, քաշ քրցիմ,
Ճրդպրդէն տակավը թուլ քրցիմ,
Օխտը հնայբա հնւն պիրիմ,
Մէր քըչալէն տօն պիրիմ:

5(226). Քարէն տակէն կանանչ խօտ,
Փօնջ մինէշակ, անուշ հօտ,
Թա իմ սիրածըս ինձ չի տաք,
Յը՛ս ինձ կանիմ հնրո՛ր ճօք:

5(227). Քարը քարէն մըհար ա,
Վը՛ղը վարէն մըհար ա,
Մէր ամէն մի պարի կօրծ
Չարէն մըհար զրհմըր ա:

5(228). Քէզ նըման տըղան մուրազ ա,
Խը՛լքավ լիզ՛ը կարաս ա,
Ծօցըմըտ քօն իլի,
Գ՛իդնցէ, թա արագ ա:

5(229). Քը՛թկալը քէթըս ըմ քըցնլ,
Յարըս էլիա մէտըս ըմ քըցնլ,
Էս ա քանէ տարէ յա,
Գ՛նրդը ջանըս ըմ քըցնլ:

5(230). Քը՛ցալ ըմ կ՛ը՛տը լըվաց,
Սապունըս ա վըսկըճիրնձ,
Իմ հնր, ի մար հինչ ա՞նիմ,
Ճըկատէս էս ա կ՛իրնձ:

5(231). Ք՛իցի՛, կ՛ալ չըմ, կարէլ չըմ,
Գ՛նրդըս խօր ա, կարէլ չըմ,

չը՛ռէ տը՛ղ մին յար օնիմ,
Ո՛ւրո՛ւշո՛ւ կ՛ալ չըմ, կարէլ չըմ:

5(232). Ք՛իցիմ, ք՛իցիմ, հրռանամ,
Կօտրած մաշկավ կըռանամ,
Մը՛ռնիմ պըրծընիմ ըշխարքաս,
Բնլք՛ան դնրդէրըս մուռանամ:

5(233). Ք՛իրսա կըլխէն ծո՛ւն ա յը՛կալ,
Վըլխճարէն սո՛ւրո՛ւն տօն ա յը՛կալ,
Սօրէ յարըս տը՛սալ չըմ,
Գ՛նրդէրըս տո՛ւրո՛ւր ա յը՛կալ:

5(234). Քու սէրըտ ինձ խաչնլ ա,
Ամնէն շօն ինձ յըրա հնչնլ ա,
Էլ հուց տու ինձ յար ի՞նիս,
Վէր յաղը ք՛էզ պաչնլ ա:

5(235). Քօլան ծէրքէրը խաչ ա ըրալ,
Աթան յէկալ՝ պաչ ա ըրալ
Քօլան ասալ ա՛ խուվա՛յ
Աթան ասալ ա՛ ջա՛ն:

5(236). Օնքէրըտ ո՛ւրո՛ւր մէ՛լ տալ,
Գ՛նրդէրըս տո՛ւրո՛ւր մէ՛լ տալ,
Անց կացացը յէտ չի կ՛նլ,
Գ՛աղէրըս տո՛ւրո՛ւր մէ՛լ տալ:

5(237). Օջաղ օնիս՝ վա՛ռ ըրա
Գ՛ուշը կըլխէս թն՛ռ ըրա,
Վէր ինձ տանիս ծէր տօնը,
Իմ շօրէրըս զնն ըրա:

6. ՉԱՓԱԾՈ ԱՅԼ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

6(1). ԱՅՈՒՆ ՄԱԾՈՒՆԸ

Այան մածունը մերալ ա,
Փրսէն փայր պահալ ա,
Անդար մընա չալ կատուն,
Փրսէն փայր կերալ ա:

Վա՛յ-վա՛յ-վա՛յ, կերալ ա,
Վո՛ւյ-վո՛ւյ-վո՛ւյ, կերալ ա,
Փրսէն փայր կերալ ա:

Այան էլիա մերալ ա,
Փրսէն փայր կ'ընդալ ա,
Թաղիմ Թաբօսին բօյր,
Քըթնալ ա, լօխ կերալ ա:

Վա՛յ-վա՛յ-վա՛յ, կերալ ա,
Վո՛ւյ-վո՛ւյ-վո՛ւյ, կերալ ա,
Փրսէն փայր կերալ ա:

Բօյիտ մատաղ, իմ փը՛սա,
Անջուկըտ մին տէ՛ս ըրա,
Հինչ ա՞նիմ, վեր տը՛ռնում չի,
Դէ հնալընք ք՛էզ դըսմնք չի:

Վա՛յ-վա՛յ-վա՛յ, դըսմնք չի,
Վո՛ւյ-վո՛ւյ-վո՛ւյ, դըսմնք չի:
Դէ հնալընք ք՛էզ դըսմնք չի:

6(2). ԱՇԽԱՐՔ Ա, ՅԷ՛

Աշխարք ա, յէ՛, ապըրում ընք մաչին,
Վէ՛չ չծրէն ընք հըվատում, վէ՛չ կէճին,
Թայ-թուշ ընք իլնալ կ'օղէն ու պիճին:
Հու վեր դօչաղ ա, ուաշիդ,
Վեր խը՛ղճ ըս կէնում, թըխում ու բաշիտ,
Կալ՛ը թակօղը ցօրէն նա տանում,
Արաղ քաշօղը արաղ նա տանում,
Յը՛ս էլ լուխճին դիրդերնն

Իսկի տօն չուն կ'ամ հինդերան,
Հանցու հաց ինի մեր տանը,
Սօված չըմընա մեր Թամար ջանը:

6(3). ԲԸԼԹԱԲԷԿԸ, ԲԸԼԹԱԲԷԿԸ

Բըլթաբեկը, Բըլթաբեկը,
Հծնձ ա մըտալ Սարիբեկը,
Թափալ ա պահեստին յը՛ղը,
Մըտալ ա Ասթխեգ՛ին տը՛ղը,
Գ՛իդանցալ ա կընեգ՛ը՝ Փեղրօն,
Քըմական կախ տըվալ վեղրօն:

6(4). ԳՕՓՏՈՒՄ-ԲՈՒԳՈՒՄ, ՀԸՐՍԱՆԷՔ՝

Դօփտում-բուդում, հըրսա՛նեք՛,
Պապունց տանը կընանեք՛,
Դօ՛փ-դօ՛փ-դօ՛փ, պար յը՛կեք՛,
Իմ կօխկավըս շար յը՛կեք,
Հօ՛պ ըրեք՛, հօ՛պ ըրեք՛,
Ըխճըկե՛րք,
Նազիս պե՛րեք՛, ինձ տըվե՛ք՛:
Նազիս յը՛կավ նըզընագ,
Փախավ ք՛ինաց վըզըվագ:
Հօ՛պ-հօ՛պ-հօ՛պ, պար յը՛կեք՛,
Իմ կօխկավըս շար յը՛կեք՛,
Փուշմանալ ա մեր Նազին,
Վը՛ղըս նա հօր կըրկաժին:

6(5). ԷՐԿԱՆ ԽԱՉԻՆ

Էրկան Խաչին
Ապրում ա շենին մաչին,
Մին օր պեռնից հնամնդանը,
Յըրա տիրանվ չամադանը,
Ք՛ը՛ցավ Բանդան,
Ջուբերը լիգ՛ը դանդ ա,
Կուրցուրուց չամադանը,
Թուլու տուվալ հնամնդանը,
Օշը տընելավ յը՛կավ հըսավ
Նընգ՛իւ տծշը,
Կերավ մօշը,
Յը՛կավ օշը:

6(6). ԸՍՏԱՂԻՆ, ԸՍՏԱՂԻՆ

Ըստա՛լին, Ըստա՛լին,
Բեդերըս դալին,
Խէ չը՞ս յէշինս
Ժողովուրթէն հնալին,
Մին մըհէնգ՛ ըս օգ՛ում,
Մին կալ՛ին,
Մին հափուռ կ՛անրի չի կա՛
Քըցինք՛ խըխալին,
Պա հինչ կօ՞տէ
Մէր բալին:

6(7). ԹԱՆ, ԹԱՆ, ԹԱՆԱՆԱ՛

Թա՛ն, թա՛ն, թանանա՛,
Ապան խըմէ, դինջանա,
Խավիծ, խավիծ, խավլավիծ,
Ապան օտէ, ըղնէ հնալից,
Կ՛ինի, կ՛ինի, կէնանա,
Ապան խըմէ, զըվարթանա:

6(8). ԹԻՓԼԻՉԱ ԴԵՐԲԸՉԷՔ՛Ը ԾԸՌ-ԾԸՌ-ԱՍ Ա

Թիփլիզա դըրբըզէք՛ը ճըռճըռաս ա,
Պարօն Աթան կ՛աս ա,
Քօլան կուտէրը խաչ ա ըրալ,
Աթան յը՛կալ պաչ ա ըրալ
Պարօ՛ն Աթա, Ամնալը մօ՛րթէ,
Դավալը շա՛հէ,
Քօլան տարէն, պարօ՛ն Աթա:

6(9). ԼՕՂՎԱ ՀԸՄԲՍՐՅԻՆ

- Հըմբնարցին ում յէս լօղվա,
Ճօխտ ջուբէրըս լօխ փօղ ա,
Միգօնա յում յէկալ յէս,
Պա սիրածըս վըրդէղ ա՞:
- Յէս ըստէղ ում, ա՛յ լօղվա,
Մը՛ծ-մը՛ծ խօսէլ մի՛, բօ՛լ ա,
Տու ըշխաղալ ըս սիգօնումը,
Յէս մէր շէնին կալխօգումը:
- Ջանէտ մատաղ, Մա՛րգուշա,

Քու անունըտ Թառլան դուշ ա,
Էլ հինչ ո՞ւմ անում սիգօնումը,
Յէք ըշխադինք՝ կալխօգումը:

6(10). ԿԱՄՍԱՄՕԼ ԷՆ ՏԵՂԱՆ

Կամսամօլ էն տըղան
Աշկըս յըրան մընաց
Էս մէր հըղըցէն յըրա
Ինձ թօղից ըշտը՞դ ք՛ինն՞ց:

Իմ հնըր մին կուլակ մարթ,
Իմ հօր դձուցմնն ք՛ինննց,
Կամսամօլ էն տըղան
Ինձ թօղից, ըշտը՞դ մընա՞ց:

Կամսամօլ էն տըղան
Ծին նըստից, ըշտը՞դ ք՛իննն՞ց,
Իմ ջնհիլ սըրտավըս,
Ծին քըշիլնվ ք՛ինննց:

6(11). ԿՕՂԱ, ԿՕՂԱ

Կօ՛լա, կօ՛լա, դի՛ք՝ կօլա
Չատտի չաման, թնձի թուլա,
Ավ տալ լօճի, տըմբըլում կօճի,
Յէդի, յէդի, ծուվէն տէդի
Կօթը պէ՛ր, կօթմանը պէ՛ր
Էն հաց օտէ, էն ճճըր խըմէ,
Լակուտը քըցի, տճու քըցի:

6(12). ՀԱՐԹՆԸՆ Ա ԸՍԿԷՍՈՒՐԸ

Կեսուր

Յէս հինչ ա՞նհիմ, յէս հունց ա՞նհիմ,
Հճըր կօխկ ք՛ի՞նհիմ կ՛էնգատ անհիմ
Հարթըր չըմ պէրալ, օխձ ըմ պէրալ
Տանըս մաչին ջանէս ըրալ:
Ա՞նն, յա՛ման գճուլնն պէն ա
Յադին տըրա պըկան կէնա:
Յէս կարէլ չըմ յօլլա ք՛ինհիմ,
Գ՛նդնն չըմ, թա թօրնը կօրչիմ:
Միշտ ասում ըմ՝ մին լ՛ավ թակիմ,

Տըրանավ էլ կօրծը փակին,
Բայց վախում ըմ տոնս կ'ա ք'ինի,
Տօնըս սրնա առանց հարսի:
Չէ՛, յա՛ման տիժէր պէն ա,
Ջոնլոն պէն ա:

Հարս

Ախճի, հինչ ը՞ս սր՛ծ-սր՛ծ հնչոնւմ,
Սր՛ծ կընէ՞ք ըս, չէ՞ս հըմննչոնւմ,
Բօլ ա հիշկան կ'էնգ'ատ անիս,
Վերչուսը տու կըփուշմանիս:
Տանին-պիրին սր՛հրէտ թըխիմ,
Թօփալ քէթըտ դօլմա շինիմ:
Մաշան յեր օնիմ ջանէտ ինիմ
Ջանըտ կ'մայոնւտ լէղակ անիմ:

6(13). ՀԻՏԼԵՐԸ ԱՆՃԱՐ Ա

Հիտլէրը անճար ա,
Կերածը պէնջնար ա,
Ըղալիսը հաճար ա,
Մին կընէ՞ք օնէ՛ լնչնն ա,
Մին յը՛գնը օնէ՛ նչնն ա,
Մին շօն օնէ՛ հնչծղ ա,
Մին խծխա օնէ՛ փախչծղ ա:
Կէցցէ՛ Մայիսի մէկը,
Հիտլէրը ընգավ պէկը,
Ղա՛, դա, դա՛,
Հիտլէր շան տըղա:

6(14). ՀԻՏԼԵՐ, ԿՈՒՂԱ՞

Հիտլէր, կուղա՞,
Գ'իդնն ըս, թա
Սավէտը ք'ըզը՛տէ,
Հավու բուդ ա՞:
Դէ մի նագատ,
Բօմբը կըտամ
Կընդագատ:
Հիտլէրը ընգավ ամբարը
Կերավ փըթած խամբարը,

Հրժան պրծավ Անուշը,
Կըլխան տըվավ կալուշը,
Հրժան պրծավ միլիցան,
Կըլխան տըվավ պեպելնիցան,
Հրժան պրծավ շօփերը,
Կըլխան տըվավ չօփերը,
Հրժան պրծե յրժս,
Կըլխան տըվե ք՛րժ:

6(15). ՀՈՒՆՆԻՎՈՒՐԱԾ, ՊԸՌԱՎԱԾ

Հոնիւփուրած, պըռաված,
Ուրուննէս ցըմաքած,
Էս ըշխարքէս պիներավը
Սընացալ ըմ ըրմացած:
Ըշկօլ, թատրուն առանց փօղի,
Հախը կըտամ վարած հօղի,
Էս բալէվիկին կ'ալավը
Հըրուստնէրէն փօրը հնալից,
Ք՛ըսիքին մնննգ՛ը ուտօղէն
Պէրանը պէնդ կննվից:
Ք՛նսիքը մին կավ ինք՛ կալննվ,
Հարուստը կապը փըռնից,
Կերավ, խըմից,
Լնննք քաշից:
Թօփ, թօփխանա, կըռը՛վ չինի,
Ծը՛գ ըմ հըրցընըմ.
Էս ուրէնք՛ին
Կ՛ին կընի՞:

6(16). ՃԸԿՈՒԹԸՆ ԱՍԻՑ

Ճըկուքըն ասից՝
Յը՛կէք՛ հաց օտինք՛,
Մատնէմատըն ասից՝
Ըշտըղան օ՞տինք՛,
Միջին մատըն ասից՝
Կ՛ուղանանք, օտինք՛,
Յուցամատըն ասից՝
Ըշտըղան կ՛ուղա՞նանք,
Պննքըն ասից՝

Սո՛ւս ըրէք՛,
Աստված վեր գ՛իղնն,
Մեր կըլխէն կըկ՛ա:

6(17). ՄԱՇԱ

Մա՛շա, Մա՛շա, ա՛յ Մաշա,
Մեր պէնէրը մաննի կաշ ա,
Անմէն օր յէս ու տու կըռէվ ընէլիս
Հըրըվանէրը կ՛ամ ըն մէգ թըմննշնն:

Թա ին անումըս ա Մուխան,
Թաղիմ ք՛ըզ նրման խօխան,
Անմէն օր մունք կըռէվ ընէլիս
Հըրըվանէրը կ՛ամ ըն մէգ թըմննշնն:

Մաշան ք՛ինաց մին մարթի,
Վեր անումը փօխէ Վարթի,
Տըրա հէտէ էլ մարթան ճօկվից,
Վեր ք՛ինա էրնէշ մարթի:

Մա՛շա, Մա՛շա, ա՛յ Մաշա,
Մեր պէնէրը մաննի կաշ ա,
Անմէն օր յէս ու տու կըռէվ ընէլիս
Հըրըվանէրը կ՛ամ ըն մէգ թըմննշնն:

6(18). ՋԱՆԱԼ ՋԱՆ

Քէթը բաղումջան, յէս տու մին ջան,
Ջա՛լալ ջան:

Բօյըտ դումաշ, ք՛ննք՛նկըտ սաթ,
շօխկըղ մը՛ծ,
Աշկէրըտ փիյալա, տճշըտ փարախ,
դալուտ քը՛րծ,

Քէթը բաղումջան, յէս տու մին ջան,
Ջա՛լալ ջան:

Իրէք տարէ յէշնն ում քու հըղըցէտ,
Օգ՛ալ չում, վար քէզ աշկավ տան
թըղըցէք՛,

Քէթը բաղումջան, յէս տու մին ջան,
Ջա՛լալ ջան:

Քըշրհանան, վար քեզ հրռանցե
տըննում,
Մեր բըլկօնեն սըրտըս երկունըն ա
տ'անում,
Քեթը բադումջան, յես տու մին ջան,
Չալալ ջան:
Քու մօր ա'սե, քունը Վարթին Գ'նլին ա,
Գ'նլին սըրտը ծեր տանը բ'նլբ'նլին ա,
Քեթը բադումջան, յես տու մին ջան,
Չալալ ջան:
Օգ'ում ում, վար տուվ ու Գ'նլին մին
ինիք',
Ծեր դարադամ տանը կըլխեն տօն
շինիք',
Քեթը բադումջան, յես տու մին ջան,
Չալալ ջան...

6(19). ՎԱՌՈՒՆՑ ՎԱՐԹԻՆ

Վառունց Վարթին՝
Շենին մաչին,
Էշըն ըռաչին,
Ծեն ա տամ.
- Հե՛յ, Ափննց Կ'անփի՛,
Կ'ամ ը՞ս ք'ինիք' աշխադանքի:
Հայ ըս ասում՝ չէ յա,
Չէ յըս ասում՝ հա յա,
Ափննց Կ'անփին էս հինչ հայ ա՞:

6(20). ՏԸՂԱՆ Ա ԱԽՃԻՊԸ

Տղա
Մերնն շալըտ կըլխետ տիրանծ,
Նախշուն փուլերըտ շարած,
Տու ինձ ասե՛ ըշտեղ ը՞ս ք'իս,
Մերըս սըրտունըտ պահած:

Աղջիկ

Մերնն տըղա, ք'եզ կասիմ,
Օխտը տարե կըսպասիմ,
Մերնն տըղա ք'եզ կասիմ,
Հօրաս թաքուն կըսպասիմ:

Տղա

Տու իմ սրբաբն ալ վարթըն ըս,
Թաքավերին կրխտն գնրթըն ըս,
Հիշկան էլ վեր ք'էգ ծօղն,
Մինա, տու իմ հարթնըն ըս:

Աղջիկ

Ա՛յ տղա, սե՛րնն տղա,
Սրբաբն ցրհրէտ մի՛ խաղա,
Մին ա, իմ սրբաբն քունըտ ա,
Տու մեր կալի՛ն սե՛րնն տղա:

Տղա

Սարեն ծաղեգ՛ըն ըս, Չա՛նի,
Խօտեն շաղըն ըս, Չա՛նի,
Ներակ կըտամ յէս դրան,
Հու վեր կըկ'ա ք'էգ տանի:

Աղջիկ

Հերիք՛ խօսիս տու, Վա՛հե,
Հու վեր ք'էգ ջիհի, կըշահե,
Մինա, յէս ք'էգ ըմ սիրիս
Աստուծ ք'էգ շատ պահե:

Տղա

Հիշկան ասիս, կըսպասիմ,
Քա հօր, քա մօր էլ կասիմ,
Վեր ք'էգ ինրնուշու չի տան,
Օխտը տարե էլ կըսպասիմ:

6(21). ՔՐՈՒԿԷՆ, ՔՐՈՒԿԷՆ

Քը՛ցե տը՛սե՛ քըռակէնը ծնի խըշիյիս,
Դայի՛ն էլ փննդ տըշիյիս,
Ուգ՛եցե, թա մինը յօր օնիմ,
Շօնը հետաս քըս տըվավ,
Պօժկան հետաս թուլ տըվավ:
Քըռակէն, քըռակէն,
Ծուկուկու տամ չըխըրակէն,
Թա իմ դայու հավան չըս,
Յը՛ք մեր էշին քուռակէն:

**III. ԱՍՈՒՅԹԱԲԱՆԱԿԱՆ
ԲԱՆԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆ**

7. ԱՌԱՃ-ԱՍԱՑՎԱԾՔՆԵՐ

- 7 (1). Աբրրելիճնը խազանքն ա թընըխարավը ախալերք ըն
- 7 (2). Աբուռը հախավը ինք՝ չըն օնել
- 7 (3). Աբուռը չըփարեն տակեն տիրանծ չի
- 7 (4). Ալաթը հինչ ա՞ զ'նղոն, թա ժինջիլը հինչ ա քաշոն
- 7 (5). Ալեգ՝ ըրավ Հնրնբեդը, ջնրնան քաշից Կնրնբեդը
- 7 (6). Ալին ք'ըգավ, Վնլին յըկավ
- 7 (7). Ալլերը ճըղացըն ա անում, դըմըղալը՝ չանչախը
- 7 (8). Ալլերըս ըգ'ծրնն թծգ ըրա՛
- 7 (9). Ալջնկ կ'ըգած կատուն կարել չի մուկուն փրոնե
- 7 (10). Ախկադը հրրուստեն վըրսըն ա
- 7 (11). Ախկադը օխծ կերավ, ըսըցեն՝ տոնգն ա, հարուստը կերավ, ըսըցեն՝ ճար ա
- 7 (12). Ախճիգ'ը անկըտըրել ծըմերոնկ ա
- 7 (13). Ախճիգ'ը կ'ա, ճելլի կ'ա
- 7 (14). Ախճիգ'ը դուշ ա, մին տըղ մընալ չի
- 7 (15). Ախճիգ'ը մին կ'անրմոն խընճծր ա, քարավ տըվօղ շատ կինի
- 7 (16). Ախճիգ'ը մին ճըղալըրե ծառ ա, հու վեր տըղան յըր կենա, քարավ կըտա
- 7 (17). Ախճիգ'ը մօրը կըքաշի, տըղան՝ դայուն
- 7 (18). Ախճիգ'ը մօրը կ'օտկան ա ինոն
- 7 (19). Ախճիգ'ը պեր, պեժինք'ը հըզըրե
- 7 (20). Ախճիգ'ը վըրս ա, տըղան՝ վըրսկան
- 7 (21). Ախճիգ'ը տանը կըմըծանա, դծվլնթը՝ տըռանը
- 7 (22). Ախճիգ'ը տոնսի պատ ա
- 7 (23). Ախճիգ'ը՝ ուրական, պեժինք'ը՝ տըրական
- 7 (24). Ախճիգ'ը ոնրնն շուխկան կըվախե
- 7 (25). Ախճիգ'ը ոնրոնն տան ճիրնք՝ ա
- 7 (26). Ախճիգ' պահելը կըրակ ա
- 7 (27). Ախալերը ախալօրը մըննելը օգ'իլ չի, փիս ապըրելը կօգ'ի
- 7 (28). Ախալերը վեր լ'ավ իննր, Ըստուծու էլ մին ախալեր կիննր
- 7 (29). Ախալօր ումեդը ընգեր, ըխալըհարը ընգեր
- 7 (30). Ածան հավը կըչկըչան կինի
- 7 (31). Ակնան խըմում ա, ըխալիրին թըքում
- 7 (32). Ակռավը հիշկան լըղանա, դագ չի տըղնալ
- 7 (33). Ակռավը օգ'ից կըքավու յիրիշավ ք'ինի, ոնրննըն էլ մըննան քըցնվ
- 7 (34). Ա՛ կօժ, ք'ըգ ասիմ, ա՛ կօլա, տու ըսկա՛ց
- 7 (35). Ահեն տարեն հինչ ը՞ս իլալ, թա մահեն տարեն հինչ ինիս
- 7 (36). Ահը շատ ա, քանց մահը
- 7 (37). Աղըն ու մատաղը յը՛ս ըմ զ'նղոն
- 7 (38). Աղ կերած կաշին վըտել չի

- 7 (39). Աղվեսը ծառէն շուքումը թէք՝ ա ընգալ, գ՛հնդհնւմ ա, թա հնրանն հննք՛վին շուքումըն ա թէք՛ ընգալ
- 7 (40). Աղվեսը՝ դուշավ, ըրբստըրակավ, ասլանը՝ կ՛ըխտարավ, ջիյրանավ
- 7 (41). Աղվեսը հնրանն հննք՛ին շրհադ կըպիրի
- 7 (42). Ադուհացը ծույնանը յըրա յա ինհնւմ
- 7 (43). Ադ ու հաց, սըրտը պննց
- 7 (44). Ադունը ճըղացումը չըն չուրըցընէլ
- 7 (45). Անննգ՛ ըրա, վէր օտիս
- 7 (46). Անանը թնննիւկ կօտին
- 7 (47). Անանը վէր լըսնէ, չծրք՛ դօլավը վէր կըտըհնա
- 7 (48). Անանըտ թնննիւկ կէր, վէր նըշանածըտ դաշննգ՛ ինի
- 7 (49). Անան քըցծղէն փայ չի հըսնէլ
- 7 (50). Անըհնը ըրա՛, վէր ծըմըհնը օտիս
- 7 (51). Անըհնը-ծըմըհնը մին խըլքը հինչ ա՞նէ
- 7 (52). Անըհնը հըվաքած քարըն էլ ա ծըմըհնը օտվում
- 7 (53). Անմէնաքիթը՛վըն էլ ա խօսկը, ամմէնաձանդըրըն էլ
- 7 (54). Անմէնաիժժանը թննգ՛ըն ա
- 7 (55). Անմէնալ՛ավ տննը քարըն ա յըր օնում
- 7 (56). Անմէնախըհնը հացըն ա. հա՛մ պէն անօղըն ա օտում, հա՛մ ննպէնը
- 7 (57). Անմէնախըհնը հացըն ա, վէր լօխ օտում ըն
- 7 (58). Անմէնափիս էշը կարթննծ էշըն ա
- 7 (59). Անմէնաքախծըր բարը հափըռէն մաչին ա փըսնում
- 7 (60). Անմէնաքախծըրը մարթին քըրթնօնքըն ա
- 7 (61). Անմէն գօդ՛ա մին կ՛ննրի յա վէր ըղնում
- 7 (62). Անմէն դննդ հնրանն դննրմնըն օնէ
- 7 (63). Անմէն դծննւմ ասպան ք՛ննթնն չի օտէլ
- 7 (64). Անմէն դծննւմ կ՛ըտը կ՛էրան չի պիրիլ
- 7 (65). Անմէն ըռութանա հնրանն ըրհնգ՛ընըն օնէ, ամմէն ըրհնգ՛ընն՝ հնրանն ըռութանան
- 7 (66). Անմէն թօխպ թօռ չի պիրիլ
- 7 (67). Անմէն թօղ ըրած քարու հըտա վազ չըն տալ
- 7 (68). Անմէն իրիլիք՛ մծլ չի անէլ
- 7 (69). Անմէն խըմօրա ք՛ննթնն չի թըխվում
- 7 (70). Անմէն ծաղկու մըղրաճնննջ ա նըստում, ամմա ամմէն ծաղկա չի մըղըր չիննւմ
- 7 (71). Անմէն ծառու հազգար քար թօղ կանին
- 7 (72). Անմէն ծառու յըրա չծր ճէղնը կինի
- 7 (73). Անմէն ծէնու անգուճ չըն օնէլ

- 7 (74). Ամսէն ծըմակ նի մընօղ փննդ անէլը գ'իդնալ չի
- 7 (75). Ամսէն կարթօղ Մօլլա Փննննի չի տը'ռնալ
- 7 (76). Ամսէն կարթօղ Սուղումուն Իմաստուն չի տը'ռնալ
- 7 (77). Ամսէն կօրծ իւրնն գ'ըրննվան օնէ
- 7 (78). Ամսէն հննմէցէք' ընօղու հը'տը չըն ըղնէլ
- 7 (79). Ամսէն հննչօղ շան վէր քար թօղ անիս, տափէն քար չի մընալ
- 7 (80). Ամսէն հալք իւրնն պ'իւննիւմըն ա թնն իննիւմ
- 7 (81). Ամսէն հաց ուտէլիս փօրէտ կէսը տէրտակ յը'ր կաց
- 7 (82). Ամսէն հըլէվուր իմաստուն չիմիլ
- 7 (83). Ամսէն հըվալ պար չըն կ'ննլ
- 7 (84). Ամսէն հինչ էլ սըվըրօվի յա
- 7 (85). Ամսէն հինչ էն ա փուլէն կըլխումը
- 7 (86). Ամսէն հինչ ըշխըդանքէն կըլխումըն ա
- 7 (87). Ամսէն հինչ ըշխըդէլալ ա կույանում
- 7 (88). Ամսէն հինչին թննզանն, հընզէրին ք'ծիննն
- 7 (89). Ամսէն հինչին հը'տան թըթըշ-թաթաշ չըն կ'ննլ
- 7 (90). Ամսէն հինչին ճար ա իննիւմ, մըռնէլին ճար չի իննիւմ
- 7 (91). Ամսէն հինչին ճար կիմի, լիւզվանէզ' կընզանը ճար չիմիլ
- 7 (92). Ամսէն հինչին ճար կիմի, սօտ ըսօղէն ճար չիմիլ
- 7 (93). Ամսէն հինչին միմննթ չըն անէլ
- 7 (94). Ամսէն հինչին շափ ու գահման կիմի
- 7 (95). Ամսէն հինչին սըվթնն տըժէր կիմի
- 7 (96). Ամսէն հինչ սըվըրօվի յա
- 7 (97). Ամսէն հինչ փօ'րցի, ամմա լ'ավը պահէ
- 7 (98). Ամսէն հունցած խըմօր քըցախէլ չի
- 7 (99). Ամսէն Ղազնր Ղազնր չի, ամսէն տակըն կ'էզնր չի
- 7 (100). Ամսէն ճիւր Թ'նրթնն չի
- 7 (101). Ամսէն մարթ բիդի իւրնն ա թօխըրում
- 7 (102). Ամսէն մարթ ըռութանան ա իրը'սը լըվանում, կատուն' ըրիւզ'իւնը
- 7 (103). Ամսէն մարթ լիւս աշխարթ ա կ'ան, վէր իւրնն խաչը քաշի
- 7 (104). Ամսէն մարթ ծը'րքը իւրնն պէրանը կըտանէ
- 7 (105). Ամսէն մարթ Հննսնն չի տը'ռնալ
- 7 (106). Ամսէն մարթ յըրգ'իմք'ումը մին ասթըխ օնէ, ծըմակումը' մին ծառ
- 7 (107). Ամսէն մարթ վէր իւրնն ըրածը օտէ, շատ մարթ տիւզընը կըմը'ռնէ
- 7 (108). Ամսէն մարթու դնրդ իւրնն հը'տէ դննվն յա
- 7 (109). Ամսէն մարթու ըրած իւրնն առաշկը կըկ'ա
- 7 (110). Ամսէն մարթու խօսկ կ'ին չի ք'իմիլ
- 7 (111). Ամսէն մարթու հալալ իւրնն ջանան մօտէ յա

- 7 (112). Ամմէն մարթու հաց օտվէլ չի
- 7 (113). Ամմէն մարթու հր՛տէ ձերան վը՛ղըն ա քախծըր
- 7 (114). Ամմէն մարթու մին նյիբ կինի
- 7 (115). Ամմէն մարթու մին դնրդ կինի
- 7 (116). Ամմէն մարթու մին ուրխընլատեղ կինի
- 7 (117). Ամմէն մարթու շընօրք չի, վեր բիշի ուտելիս մարթու հնմէցէք՝ անէ
- 7 (118). Ամմէն մարթ ձերան գուռնան ա ածում
- 7 (119). Ամմէն մարթ ձերան խաչըն ա քաշնւմ
- 7 (120). Ամմէն մարթ ձերան ծին ա չափ քըցնւմ
- 7 (121). Ամմէն մարթ ձերան կաթէն յըրա յա ծիք՝ տամ
- 7 (122). Ամմէն մարթ ձերան հր՛տէ մադար ա
- 7 (123). Ամմէն մարթ ձերան հր՛տէ մարթ ա
- 7 (124). Ամմէն մարթ ձերան դըսմնթը օնէ
- 7 (125). Ամմէն մարթ ձերան քըթօլնվըն ա հաց օտում
- 7 (126). Ամմէն մարթու քըշտէ սըրտամաչ չըն պէնալ
- 7 (127). Ամմէն մըսա չի խօրնն՝ տը՛ռնում
- 7 (128). Ամմէն յը՛կօղ ք՛ինացօղըն ա
- 7 (129). Ամմէն շէնա մին պը՛լ պէրէք՝, Հըթէրքը վերը պըտահէ
- 7 (130). Ամմէն շէնում շօն կինի
- 7 (131). Ամմէն պէնին դնրը կինի, ամհա ամմէն պէն չի դնր ասվէլ
- 7 (132). Ամմէն պէն ձերան վախտըն օնէ
- 7 (133). Ամմէն սըհաք մին հօք՛նւմ օնէ
- 7 (134). Ամմէն սիպտակ ծնւն չի
- 7 (135). Ամմէն վը՛ղում վարթ չի փըսնէլ
- 7 (136). Ամմէն ցավ ձերան ճարըն օնէ
- 7 (137). Ամմէն փնդն մնսնն չի տը՛ռնալ
- 7 (138). Ամմէն փըլըստըրատէ տըվօղ վը՛սկէ չի
- 7 (139). Ամմէն ք՛իլիղ էլ աչառ օնէ
- 7 (140). Ամմէն օր ապան ք՛նթն չի օտէլ
- 7 (141). Ամմէն օր կօժը ճնր չի պիրիլ
- 7 (142). Ամմէն օր տալնվ-պիժընէլնվ ծօվըն էլ կըտիրտակէ
- 7 (143). Այուն վը՛ռէն դընգըլըվան ար պակաս
- 7 (144). Անաստուծ տը՛ղը կա՛ց, անդայաղ տը՛ղը կէնալ մէ՛լ
- 7 (145). Անբութա տը՛ղը կա՛ց, անարխյա տը՛ղը կէնալ մէ՛լ
- 7 (146). Անգուռը ընդըրա հր՛տէ չի մըծանում, վեր շատ պէն ա ըսկանում
- 7 (147). Անդար կ՛առնը կ՛նլ կօտէ
- 7 (148). Անդար պըռավէն վը՛րթնը կօտէ
- 7 (149). Անդար վը՛խճարը կ՛նլը կըտանէ
- 7 (150). Անդար տանը քար թօղ կանին

- 7 (151). Անէ Հնրին, ծաղկէ Փնրին
7 (152). Անէսկը էրկուրոխանէ թօր ա
7 (153). Անէսկը ճէլի յա տընդ հըսնում, քանց ադոթկը
7 (154). Անըզկամը Աստուծ չօնէ, անխընդը՝ խընդ
7 (155). Անխս-անխս, կ'ընտէն նըստիս, անլէր մադիս
7 (156). Անիրըսէն իրըսէն թըքըցէն, ասից՝ հինչ լ'ավ թօռ ա՞ կ'ամ
7 (157). Անիրըս մարթին վէր տըռնավը տոնս քըցիս, հնրթնվը նի կըմըննէ
7 (158). Անծէնը ծուվվամ ա մըզադու հընտէ
7 (159). Անկընէգ՝ տօնը ճիրնատած ճընդաց ա
7 (160). Անհամանչին տընդ չի կա, ըշտընդ նըստէ՝ նընդ կըկ'ա
7 (161). Անհանշընվ խըրջօղէն հանշընվը պըրթկատարը կըպահէ
7 (162). Անդօնադ տօնը ըվէրակ տօն ա
7 (163). Անճարը կէրալ ա պէնջնարը
7 (164). Անմըրօքը ք'ըցավ մըրքու հընտա, բէդէրըն էլ կուրցըրավ
7 (165). Անյըք հացը կըփըքէ
7 (166). Անպէնը կ'իրնկ'ի յա պէն անում
7 (167). Անպէնին փօրը միշտ կըցավէ
7 (168). Անչօն շէն ա տընսալ, առանց մըհակ շօռ ա կ'ամ
7 (169). Անտէս լ'ավէն թնրիփ չըն անէլ
7 (170). Անց կացած օրէն օր չի հըսնէլ
7 (171). Անումը կա, ըմանումը կա վէչ
7 (172). Անումը պըծօց ըն յըն օնում
7 (173). Անումը տօ՛, սուփրան քըցի՛
7 (174). Անումը փնրսննգ՝ ա՛ մարթին ճիտնն կախ
7 (175). Անուստա փէշնկը հարամ ա
7 (176). Անփօշ վարթ կինի, անփօշ մարթ չինիլ
7 (177). Անփօշ վարթ կինի, անփօշ սըրտ չինիլ
7 (178). Անփօրց մարթին անա պարթկ չըն անէլ
7 (179). Անքօն մարթը սագ չըրած թնռնու նըման ա
7 (180). Անօղը պըրծավ, ասօղը՝ չէ
7 (181). Անօղը պըրծավ, չանօղը՝ չէ
7 (182). Աշըղէն խաղը վէր պըրծընում ա, նէյնին-նէյնինըն ա ըղնում
7 (183). Աշըղը բիդի ինի սագ, վէչ թա սագը՝ աշըղ
7 (184). Աշըղը նըրնն տընսածը կըպատմէ
7 (185). Աշխադանքը էն ա շանը վընումը, հու տըղա յա, կըծէ տոնս օնէ
7 (186). Աշխարքը անդար իլնծ տընդը խօզըն ծառը յըն կինի
7 (187). Աշխարքը խընքավ կօտին
7 (188). Աշխարքը շօռ ա յընկալ, տըրախտը նըրնն վընումը քըթնլ

- 7 (189). Աշխարհը անել-թողելով ա կ'ենթան
- 7 (190). Աշխարհը լ'ավ ա, մաչի մարթիք'ը՝ փիս
- 7 (191). Աշխարհը մին լեչ ա, հու վեր օտե վեչ՝ էչ ա
- 7 (192). Աշխարհը մուրեխակեր ինի՝ լ'ավ ա, քանց հարթնը՝ պուճրխակեր
- 7 (193). Աշխարհը մօրէխ կերալ ա
- 7 (194). Աշխարհը վեր մին մարթու տաս, էլիս քուշտանալ չի
- 7 (195). Աշխարհը տըմակ ա, մարթը՝ տենակ
- 7 (196). Աշխարհը փնլմնք'ան ա. մինը պիցըրանում ա, մինը՝ քըշանում
- 7 (197). Աշխարհը քընդօղէնըն ա, վեչ թա շինօղէնը
- 7 (198). Աշկա հր'ռէ, սըրտա հր'ռէ
- 7 (199). Աշկէն սիրածը դաշմնգ' կինի
- 7 (200). Աշկը հիշկան պիցըրանա, օնքան կարել չի պիցըրանա
- 7 (201). Աշկը՝ շօռ, սը'րտը՝ ծօռ
- 7 (202). Աշկը վը'ղը կըքուշտըցընէ
- 7 (203). Աշկը տը'սածըն ա սիր'ում
- 7 (204). Աշկը տըսածան ա վախում
- 7 (205). Աշկըտ հօփ կալ'իր՝ պէնիտ տարը չըս
- 7 (206). Աշկը ձուրան ըռաշկէն լ'ուս կըտա
- 7 (207). Աշկը ձուրան դննիմը կըճընանչի
- 7 (208). Այնքը վեր ծըրան տ'ուս ա կ'ամ, ուստա յը'զնանըն ըն թակում
- 7 (209). Աչավը բիդի տաս, վեր ծը'խավը յը'ր օնիս
- 7 (210). Աչը ծը'խէն հը'տէ անել չի
- 7 (211). Աչի աշկը ծը'խէ աշկէն տը'ղ լ'ուս չի տալ
- 7 (212). Աչի ծը'րքը ծը'խէն հը'տէ անել չի
- 7 (213). Աչի կուռնանը կօրծը ծը'խէնը կարել չի անէ
- 7 (214). Ապան դօրա կերավ, թօնանը կըքընէն առնից
- 7 (215). Ապըրանքը տը'ռնանը կըքաշի
- 7 (216). Ապըրէլըն ա տիժեր, մը'ռնէլը հիշտ ա
- 7 (217). Ապըրէլ կա՝ արծաթ ա, ապըրէլ կա՝ արկաթ ա
- 7 (218). Ապըրէլ կա՝ մըռնէլա փիս ա
- 7 (219). Ապըրէլ կա՝ յը'ղ ա, ապըրէլ կա՝ լըղէ յա
- 7 (220). Ապըրէլ կա՝ տէնակ ա, ապըրէլ կա՝ տըմակ ա
- 7 (221). Ապըրուստը լեչ ա, օտէլը՝ կըճէխաշ
- 7 (222). Աջալը յը'կավ, մըջալ չըտըվավ
- 7 (223). Առանց դննիմն դննի չիհիլ
- 7 (224). Առանց գուռնըղավալ հըրսանէք' չիհիլ
- 7 (225). Առանց էշու կըլ'ծիս հըրսանէք' չիհիլ
- 7 (226). Առանց ժըղօվուրթ վե'չ բաղարնք' կինի, վե'չ հըրսանէք'
- 7 (227). Առանց խօխա տօնը ճիրնտած ճը'ղաց ա

- 7 (228). Առանց ծղղրրուդու վել ա ծնքը ծնքին
- 7 (229). Առանց ծօխ կրրակ չինիլ
- 7 (230). Առանց կրրակ ծօխ չինիլ
- 7 (231). Առանց դավալ հրրսանէքը ցրմաքած ախայինր ա
- 7 (232). Առանց մին կրպէկու մանէթը մանէթ չի տըննալ
- 7 (233). Առանց վըսկըռ մէս չինիլ
- 7 (234). Առանց վըսկըռ մըսէն խօրնգը անհամ կինի
- 7 (235). Առանց վըննկըլծիս քըլըփաչա չինիլ
- 7 (236). Առանց փէշակ ուստայօթունը հարամ ա
- 7 (237). Առանց փօշ վարթ չինիլ
- 7 (238). Առաչ ըսըդավ քընէ գա կէ, յըտնան մախաթավ ձըրնէլին
- 7 (239). Առաչըս վըրթէվուր ա, քամակըս՝ ճըրօխնէք՝
- 7 (240). Առաչ ըս քընննէմ՝ քըթէտ ըն քըխում, դըթէտ ըս քընննէմ՝ դըբանէտ ըն քըխում
- 7 (241). Առաչ քընէ գա՛ստ, յըտնան՝ ձըրնէլին
- 7 (242). Առաչ օտինք՝, յըտնան խօսինք՝
- 7 (243). Ասած տընդան կըտըրէլ չըն
- 7 (244). Ասէլը հիշտ ա, անէլըն ա տըթէր
- 7 (245). Ասէլըն ա անէլը ձըրնէլ ախայէր ըն
- 7 (246). Ասէլըն՝ ինճանա, անէլը՝ քըրգանա
- 7 (247). Ասէլըն՝ ինճանա, ըսկանալը՝ քըրգանա
- 7 (248). Ասէ՛ հուվ ա հընգէրըտ, ասիմ՝ հու վըս տու
- 7 (249). Ասինք՝ հըրսանէք՝ ա, վէր սըրտըրնէս ճաքէ վէչ
- 7 (250). Ասիս, ասիս վէչ, Ղարան ձըրնէ կօրծը գըննէմ ա
- 7 (251). Ասլանը ասլան ա, օգըն ա՛ էք՝ ինի, օգըն ա՛ վըրըց
- 7 (252). Ասլանը ճննը չի փըռնէլ
- 7 (253). Ասլանը քօն իլննէ էլ ա ասլան
- 7 (254). Ասլանը քօն իլննէ էլ ա ճընընչօվի
- 7 (255). Աստուծ ասից՝ հու վէր հացէն դադիըր գըննէմ ա, ընդըրա լ՛ավ ըմ յէշում
- 7 (256). Աստուծ դնըրը տըվալ ա՛ դնըմննըն էլ նըհըտը
- 7 (257). Աստուծ էրկու ծըրքավ ա տամ
- 7 (258). Աստուծ ընօղանց ա պըրտական
- 7 (259). Աստուծ ընօղէն ա տամ
- 7 (260). Աստուծ, թա կարում չըս մըգ պահիս, քըշա՛ց՝ մունք քընէ գա ճըրպօրու մաչու նըման պահինք՝
- 7(261). Աստուծ լ՛ավէն նըհըտ ա առըտօր անում
- 7 (262). Աստուծ լ՛ավէն տանում ա, փիսին քօղում

- 7 (263). Աստուծ հազգար տօնը օնէ, հազգարը վեր կապէ, մինը կըպէնա
7 (264). Աստուծ հա՛ն տամ ա, հա՛ն տանում
7 (265). Աստուծ հաց տըվօղէն հացը բօլ-բօլ ա անում
7 (266). Աստուծ հըզգարէն յը՛ղում ա, մինին դադում
7 (267). Աստուծ հըզգարէն փուլ ա տամ, մինին՝ խը՛լք
7 (268). Աստուծ հը՛ռէ տանէ կընգանը շառան, մին էլ ըլրբըստըրակէն քացէ տալան
7 (269). Աստուծ հըրօտօղ կըվէն պօզ՛էր չի տամ
7 (270). Աստուծ հիշկան շատ ա տամ, էնքան էլ շատ ա օզ՛ում
7 (271). Աստուծ հնըրնի շատ ա տամ, ընդըրանա շատ ա օզ՛ում
7 (272). Աստուծ մարթին ռուզի յա տամ, յէշում, տը՛սնա՝ հինչ ա անում
7 (273). Աստուծ մը՛ր թըմահան կըտըրէ, տինի մը՛ր սերնօննը յըրա
7 (274). Աստուծ մինին յը՛ղում ա, մինին՝ դադում
7 (275). Աստուծ մին տը՛ղա կըտըրում ա, մին տը՛ղա՝ տամ
7 (276). Աստուծ սարէն յէշնում ա, ծնընը տիննում
7 (277). Աստուծ վեր Աստուծ ա, էլիա դաթումը ծօռ պէնէր ա անում
7 (278). Աստուծ վեր մինին օզ՛ում ա փիսօթուն անէ, խը՛լքը կըլխան տնու ա օնում
7 (279). Աստուծ վեր մին տը՛ղա կըտըրում ա, մին տը՛ղա էլ հըսըրնում ա
7 (280). Աստուծ վեր փիսը տանէ, ըշխարքումըս մարթ չի մընալ
7 (281). Աստուծ վեր ք՛ըզանա խըռավէ, ումէղըտ վը՛ղէն յըրա տի՛ր
7 (282). Աստուծ քըշէրը կ՛ամ ա, կընանուցը ընգուճէն քըսի-փըսի անում
7 (283). Աստուծ ք՛ըսիքին ըստը՛ղծալ ա, վեր նըրնն ճընննչօղ ինի
7 (284). Աստուծ օզ՛ից հըրուստէն ուրխըրնէ՝ մին էշ վը՛սկավ պէռնից, տարավ տըռանը կապից, Աստուց օզ՛ից ք՛ըսիքին ուրխըրնէ՝ փըլանամ էշը կուրցըրավ, առանց փալան քըթէնալ տըվավ
7 (285). Ասում ըմ՝ ասու մէր, թա էշը քած ա, ասում ա՝ քօռակըն էլ ա քած
7 (286). Ասում ըմ՝ Ագրայէլը բալա յա պիժէնում, մինըն էլ ասում ա՝ նըրնն բալան նըրնն ինի, թմք՛ի մէր բըլէն ծը՛րք չի տա
7 (287). Ասում ըմ՝ տընա՛գ, տընա՛գ, ըշտը՛ղ ը՛ս ք՛նննում, ասում ա՝ ք՛նննում ըմ տընազ անին
7 (288). Ասում ըս՝ լնըղնու ա ցավում, սուս ըս անում՝ սը՛րտըտ ա ցավում
7 (289). Ասօղը՝ ըսօղէն, պնըրթը՝ կ՛իզօղէն
7 (290). Ա՛վիլ թիք՛ան փօր չի ծակէլ
7 (291). Ա՛րննը խաքար տըվօղ ա իննում
7 (292). Արաղ կա՝ դօնաղ կա
7 (293). Ա՛րթնը խօսկը մը՛ռնէլ չի
7 (294). Ա՛րթնը մարթին ճակատը պէց կինի
7 (295). Ա՛րթնը մարթին փօրը կօշտ չինիլ

- 7 (296). Արթնը յըղը ճիրին իրը՛սը կըղնէ
7 (297). Արթնը չա՛փէ, արթնը կըտը՛
7 (298). Արծիվը ճանջ չի փռնէլ
7 (299). Արկաթը կած՛-կած՛ կըթակին
7 (300). Արկաթը հը՛ռումը կըթակին
7 (301). Արկաթը վեր վեր ըղնէ, կօտըրէլ չի, ամնա սննսը յը՛ր կինի
7 (302). Արչը խաղավ իլնմ, տննճը մըննան քըցնմ
7 (303). Արչը ծըմական խըռավալ ա, ծըմակը խաբար չօնէ
7 (304). Արչը կալ՛ումը լըծէլը հիշտ ա, ցըռը օնէլըն ա տըժէր
7 (305). Արչը վեր մը՛ղըր շատ ա տը՛սնում, քըսում ա պըլլէն
7 (306). Արչը իւրնն ահան կըկ՛օռա
7 (307). Արչը իւրնն քօթէր շատ սիրիլնն հօփ կըտա, ճըմօնէ
7 (308). Արչը օխտը յը՛րք ա գ՛հնդնմ, օխտըն էլ տննճին յըրա
7 (309). Արչին ծակումը կօրէ չինիլ
7 (310). Արչին քօթէր վեր մը՛ծանա, հօրը պըլլավը խաղ կանէ
7 (311). Արտէն աշկը հճնճ ընօղէն յըրա կինի
7 (312). Արտէն տըված հախը կօրած չի
7 (313). Արտը վեր նըմըրդօթուն անէ, կավը տօնը կըպահէ
7 (314). Արտը վեր վեր չըղնէ, ըրտատարը յը՛ր չի կէնալ
7 (315). Արտ չանօղը հացէն դադիրը գ՛իդնմ չի
7 (316). Արնընը ըռնավ չըն լըվանալ, արնընը ճիրնմ կըլըվանան
7 (317). Արք՛նմ մարթը նագ կանէ
7 (318). Բաբը բաբէն ա քըթէննմ
7 (319). Բաբը բաբէն վեր քըթնմ վէչ, ախուվիշ ընէլավ կըմը՛ռնէ
7 (320). Բախշնմ ծիյին կըռքընէն հըմբարէլ չըն
7 (321). Բախտէն հը՛տան շօռ մէ՛լ կ՛նմ, թօղէ բախտը քու հը՛տաստ շօռ կ՛նմ
7 (322). Բախտէն քացէ չըն տալ
7 (323). Բախտը լ՛ավը փիսին ա տամ, փիսը՝ լ՛ավին
7 (324). Բաղան վեր կ՛ըրօթուն անին, բաղվանչուն փայը կըթօղին
7 (325). Բաղդաղ էլ կա շատ խուրմա, մը՛գ հի՞նչ
7 (326). Բաղը բիղի բիջնրիս, վեր բարը օտիս
7 (327). Բաշմակչուն չըմօշկ չինիլ
7 (328). Բարաք՛ալլան տօն կըքննդի
7 (329). Բարէն հա՛մ սնվթնն ա նուբար, հա՛մ վերչինը
7 (330). Բարը ծաղկէն յըրա մաշուր կանէ
7 (331). Բարը ծառան ա ճընննչվում, ծառըն էլ՝ բարան
7 (332). Բարը վեր վեր ա ըղնում, ծառան հը՛ռէ չի ըղնում
7 (333). Բնք՛նմ ուտօղէն քըթօլը կ՛օտկումը կինի

- 7 (334). Բէյվախտ դօնադը ձերանն քրսական կօտէ
- 7 (335). Բըզարունը ըպըրանքէն նըհըտ հիւքի էլ ըն ծախում
- 7 (336). Բըզարունը կօրած հընգէրը տանը կըքըթէնվա
- 7 (337). Բըհօն տօն կըքանդի
- 7 (338). Բըռին բըռի կօտէ
- 7 (339). Բըրատու ծառէն ճըղնէրը քաշ կինի
- 7 (340). Բըրատու ծառէն քար քըցօղ շատ կինի
- 7 (341). Բըրատու ծառ չիլնծ տըէրը շօք անօղ ծառը լ՛ավ ա
- 7 (342). Բիդի ջըզ՛ըրանաս, վէր ջըզ՛նրին դադիրը գ՛իդնս
- 7 (343). Բիզը թուրքունը կ՛ըէվէլ չի
- 7 (344). Բուդազէն խընայէլ չըն, փօրէն կըխընային
- 7 (345). Բուչախչուն տէնակ չինիլ
- 7 (346). Բուստանան վէր կ՛ըդօթուն անին, բօստանչուն փայը կըպահին
- 7 (347). Բնըդնն հըրուստացածը յաման կինի
- 7 (348). Բօզ էշը յօրդա կինի
- 7 (349). Բօղագ, հինչ տըէսնաս, կըտըդտօղաս
- 7 (350). Բօյին ըս յէշում՝ ուրխանում, խըէքէն ըս յէշում՝ պըլանում
- 7 (351). Գըղըլէն ասալ ըն՝ բօյ պիժընէլիս ըշտըէր ը՞ս իլնն, ասալ ա՝ էն ըմ իլնն
խըէքէն հըէրթունը
- 7 (352). Գ՛ննկը կ՛ունաշին նըհըտ հօլ չի կէնալ
- 7 (353). Գ՛ննկին անա բննգ՛ չինիլ
- 7 (354). Գ՛առէն տննննը թըկըէցեն, տանը պէն չասից
- 7 (355). Գ՛առը գ՛առէն հավան չի կէնալ
- 7 (356). Գ՛առ մարթը Ըստուծէն դննչնննըն ա
- 7 (357). Գ՛իդննննըն ամնէն մարթու ասէլ չըն
- 7 (358). Գ՛իդննննըն՝ մին, չըգ՛իդննննըն՝ հազար ու մին
- 7 (359). Գ՛նննննըն մարթին իրըտէն ա յէշնն, սապօժնիգ՛ը՝ վըննէրէն
- 7 (360). Գ՛նննննըն Աստուծը ք՛օննննըն ա
- 7 (361). Գ՛անան վէր մօրը առաշկը ըղնէ, կ՛ննը կօտէ
- 7 (362). Գ՛նննըն ծըծըղէլավ կըպըկասէ, պարթկը՝ տալավ
- 7 (363). Գ՛նննըն մարթին վէր ա քըցնն
- 7 (364). Գ՛նննըն ընօղէն դնննըն պըկասէլ չի
- 7 (365). Գ՛նննըն վէր Աստուծ ա դարկում, դնննըն ընննի տըէր չօնիս
- 7 (366). Գ՛նննըն վէր քանուն ըռըէլը տաս, տանէլ չի
- 7 (367). Գ՛նննըն ծընըրթունը դըրդննտարը կըգ՛իդնն
- 7 (368). Գ՛նննըն ըսըէցէն՝ պըղըրա՛ստըվէ, քօշում ընք, ասըէրը թըէվը կօխից
- 7 (369). Գ՛է յըէք էշը ցըէխան տնն կալ՛
- 7 (370). Գ՛էրը ասից՝ ըրածըն անիք՛ վէ՛չ, ասածըն ըրէք

- 7 (371). Գեղը մըրոք չօնար, խօսկը ընցավ վէչ
7 (372). Գեղը յը՛կալ ա. ապըրօղը՝ ապըրէ, մը՛ռնօղը՝ մը՛ռնէ
7 (373). Գեղը՝ պաս պըհէլավ, դըրակէնը՝ պաս ուտէլավ
7 (374). Գեղին ըսը՛ցեն՝ խէ՛ր ինի, էտ ըշտը՛ղ ը՞ս ք՛հնն՛նւմ, ասից՝ ինձը՛տէ խէր
ա, ամհա մարթու տօն ա ք՛ննդվմլ
7 (375). Գըլլմքի՛ն հը՛տէ քաչալը յա՛ սաղ, յա՛ մը՛ռած
7 (376). Գինջ դանան շատ խօտ կօտէ
7 (377). Գինջումը ք՛ինի՛, էրկան ք՛ինի՛
7 (378). Գնօղը ա՛սէ, կըլխէտ պըտատանը հըզըրէ՛
7 (379). Գնօղը չձը՛ննը կըմընա
7 (380). Գնօղ խուսկան հըմանչիլ չըն
7 (381). Գնօղ խուսօղէն ծին ք՛ննք՛ննծ բէղի՛ դնօղը ասէ, նըստէ փախճի
7 (382). Գնօղ խուսօղէն յա՛ խօխս կասին, յա՛ կ՛իժ
7 (383). Գնօղ խուսօղէն փափաղը ծակ կինի
7 (384). Գնօղ խուսօղէն փափաղը ծօռ կինի
7 (385). Գնօղ խօսկը ամնէն մարթ կարէլ չի կօլ տա
7 (386). Գնօղ խօսկը մնկի՛ն ա
7 (387). Գնօղ խօսկը գ՛ափավ, զարափաթավ կասին
7 (388). Գնօղ խօսկը ըսը՛ղու նըման պըկումը կըտընգըվէ
7 (389). Գնօղ խօսկը իրը՛սէն կասին
7 (390). Գնօղ խօսկը խընչալու նըման պըկումը կըտընգըվէ
7 (391). Գնօղ խօսկը կըծօ վա իննւմ
7 (392). Գնօղ խօսկը կի՛ն չօնէ
7 (393). Գնօղ խօսկը պատան չի կէնալ
7 (394). Գնօղ խօսկը տը՛ղ չի հըսնէլ
7 (395). Գնօղ խօսկը ք՛հնհնանալ չի
7 (396). Գնօղ խօսօղը խանէն կըլծիս չի տալ
7 (397). Գնօղմննը տանան կինի
7 (398). Գնօղմընօթուն կա՝ դուստօթուն ա, դուստօթուն կա՝ դնօղմընօթուն
7 (399). Գօստը շատ կինի, ամհա կընալի տը՛ղը՝ մինը
7 (400). Ջահմանը ընցընօղէն կըլխէն մըհակավ կըթըխին
7 (401). Ջանին դաղիքը գնրգ՛նրը կըգ՛իդն
7 (402). Ջէմքուճին յըղուծուն քախճըր ա իննւմ
7 (403). Ջէրթննը քօն իլննծէն փայը կօտէ
7 (404). Ջը՛ռ կըլխումը գատ չի ինիլ
7 (405). Ջըռնվար ընէլի հը՛տէ վարը բիդի դնօղ ինի
7 (406). Ջըրնցը մարթին հը՛ռէ կըտանէ
7 (407). Ջըրնցընգէրը լ՛ավ պէն ա
7 (408). Ջուռնաս փըչիլմն չըմ, թա քու էշըտ խըրթնում ա՞

- 7 (409). Չուռնէն սննար հրռանցէ քախծըր կրկ'ա
- 7 (410). Չօռռավ վրէրսի տարած շօնը վրէրս չի փրռնէլ
- 7 (411). Էլիա էն ճրէղացըն ա, էն ճրղասպանը
- 7 (412). Էլիա էն ճնէրըն ա, էն ճրէղացը
- 7 (413). Էծը Էծին հրէտէ Լ'ավ ա, քանց մին սնէրնէ վրէխճարը
- 7 (414). Էծը Էծին վրէննան կախ կրտան, վրէխճարը՝ վրէխճարէն
- 7 (415). Էծ ընք, վրէխճար չընք, վէր քընըկնէս ծասկէ
- 7 (416). Էծը ըստակից, դծրթը կըտըրվից
- 7 (417). Էծը մըկըկալավ ա ծըմըռնըհան իննւ
- 7 (418). Էծը մըկըկալավ ծըմըռնըհան իլնւ, վրէխճարը սուս ու փուս ըստակից
- 7 (419). Էծը սաղանէն դօրփէրըն ա
- 7 (420). Էծը վէր պէց թօղնիս, ծառը յը'ր կիցի
- 7 (421). Էծը ք'ըսիքին կօվըն ա
- 7 (422). Էծին վէր ըսպանիս էլ, վրէխճարէն հրէտան ք'իցիլ չի
- 7 (423). Էծին վէր տըմակ իցի, քամակը կըծասկէ
- 7 (424). Էծին վրէռը միշտ պէց կիցի
- 7 (425). Էծին վրէռըն ա պէց, հննւ վրէխճարէն էլ հավան չի կէնում
- 7 (426). Էծու նրիէտ առըտօր չըն անէլ
- 7 (427). Էն աշկը քուռանա, վէր առաշ նէրնն չի տը'սնալ
- 7 (428). Էն կըլծիւրս յը'ղուտ ա ըրալ, տուվ էլ մը'ղրուտ կանիս
- 7 (429). Էն մը'ռալը շօն տանէ, վէր յըրան պօչէր չի քննդից
- 7 (430). Էն միցը իրէփալ ըս, էս միցըն էլ շիրէփէլ բըղիս
- 7 (431). Էն շանը մատաղ, վէր հա'ն կըկըծէ, հա'ն վրէննէրըս լնէզ կըտա
- 7 (432). Էն վաղ ար, վէր էշը կաղ ար
- 7 (433). Էնքան ծըծաղալ ըմ, ծըծաղըն ինճանավ մագաղ ա ըրալ
- 7 (434). Էնքան ծըծաղալ ըմ, ճրղպօրէն մնէշտմըրէք'ը ինճ յըրա յըն տը'ռալ
- 7 (435). Էնքան հըղըցէն յէշնլ ըմ, սը'րտըս տը'ռալ ա ծըտըճիցը'խ
- 7 (436). Էնքան մուհալ ըրէ, քըթէս փըսավ
- 7 (437). Էն օխծը, վէր ինճ կըծըլան չի, թօղէ հազզար տարէ ապըրէ
- 7 (438). Էշան առաշ կ'ումը չըն նի մըննէլ
- 7 (439). Էշան կ'արուոնք չըն հըրցընէլ
- 7 (440). Էշան ք'ամբախտ պէն չի կա. մից հննր օնէ՝ էշ, մից մար օնէ՝ էշ
- 7 (441). Էշը անէ, էշը օտէ, պա իշատարը հիցշ օ'տէ
- 7 (442). Էշը արտէն մաչից ա ըրվամ, ճծրէն՝ պէռնանը տակէն
- 7 (443). Էշը գըռռալավ հընգէր կըքըթէնա
- 7 (444). Էշը Էլիա էն էշըն ա, փալանըն ա փօխվալ
- 7 (445). Էշը էշից կարում չի թակէ, փըլանէն ա վէր թակում
- 7 (446). Էշը էշից քըշտէն վէր կապիս, յա՛ խույը կըսըվը'րէ, յա՛ խասյաթը

- 7 (447). Էշը էշին քըշտեն վեր կապիս՝ յա՛ քացե տալը կըսըվը՛րե, յա՛ զըռռալը
7 (448). Էշը էշին քըշտեն վեր կապիս՝ յա՛ քացե տալը կըսըվը՛րե, յա՛ կըծելը
7 (449). Էշը էք՛ըսվա հը՛տե մըտածել չի
7 (450). Էշը ըխպըհարունը թնմիլ ա տըվալ, մոխերը զիրնմ ա տըվալ
7 (451). Էշը ըխօռեն կըզըռռա
7 (452). Էշը ընդը՛ղ ա ըրածում, ըշտը՛ղ կապում ըն
7 (453). Էշը ըռննգ՛ տալավ ծի չի տը՛ռնալ
7 (454). Էշը ըռաշկէս, շէլնկը շըլնկէս
7 (455). Էշը թըկէլավ ճծրե չի տը՛ռնալ
7 (456). Էշը լըղըցընէլավ ծի չի տը՛ռնալ
7 (457). Էշը կըմըծանա, փալանը՝ չէ
7 (458). Էշը կըկըտըրե, տննգ՛ը՝ վէչ
7 (459). Էշը կըմաշի, տննգ՛ը՝ վէչ
7 (460). Էշը հինչ ա՞ զ՛րնդրնմ՝ մօշը հինչ ա
7 (461). Էշը հիշկան տանում ա, պէռնում ըն
7 (462). Էշը հունց էլ ինի, մը՛հը՛տ ցը՛խունը կըմընա
7 (463). Էշը ճննգ՛ չի տըվավ, փալանը քըլուը՛ցէն
7 (464). Էշը մատաղ անէլը հիշտ ա
7 (465). Էշը մատաղ չի տը՛ռնում, ամհա իշնկ՛իներ տը՛ռնում ա
7 (466). Էշը նըստէլը՝ մին ալիբ, քըշանալը՝ էրկու
7 (467). Էշը շըլնկէլ չըն, տանէլ փըլանէն կօշտը
7 (468). Էշը վեր զըռռամ ա, բ՛րլըրնլը սուս ա անում
7 (469). Էշը վեր էշ ա, մը՛հը՛տ ա ցը՛խունը մընամ
7 (470). Էշը վեր կա, վը՛սկե յա թըրբում
7 (471). Էշը վեր մարթին մաչին էլ չինի, կ՛իներ հազգար մանէթ կինի
7 (472). Էշը վեր Յէրուսաղէմ էլ ք՛ինի, էլիա անումը ռըրնն յըրան ա
7 (473). Էշը վեր վը՛սկե էլ տը՛ռնա, ռըրնն անումը էն ա ռըրնն յըրա
7 (474). Էշը վեր օզ՛ում ա տը՛ռնը վընաս տա, ըստակում ա
7 (475). Էշը ռըրնն էշ ինիլը գ՛իդնց, ընգուճան ծիք՛ տըվէն
7 (476). Էշը ռըրնն ըխօռեն կըզըռռա
7 (477). Էշը օտէլ չըն, հննք՛վումը խըռավէլ
7 (478). Էշը օտվէլ չի, կ՛իներ հօ կօ՞տվէ
7 (479). Էշ իմաստունը մին տը՛ղ ինի վէչ
7 (480). Էշին անէսկը կ՛րնլին հինչ ա՞նե
7 (481). Էշին զարգացածը մին տը՛ղ ինի վէչ
7 (482). Էշին զըռռօցան շանը կըլծխըն էլ ա ցավում
7 (483). Էշին ըսը՛ցէն՝ աշկըտ լ՛ն՛ս, քօռակ ա ծընվալ, ասից՝ տըրանավ իմ
պէռնըս թիթըվանում չի

- 7 (484). Էշին ըսր՛ցէն՝ հրրթնրնքա ծէն ըն տամ, ասից՝ յա՛ ճո՛ւրըն ա պակաս, յա՛ փննդը
- 7 (485). Էշին ըսր՛ցէն՝ շրնօրթըտ նրհա՛շ տօ, գրռռաց
- 7 (486). Էշին ըսր՛ցէն՝ շրնօրթըտ նրհա՛շ տօ, վէր ընգավ, մօխրունը թննվիլ տըվավ
- 7 (487). Էշ ինիլը վէչինչ, թննք՛ի իշօթուն չանիս
- 7 (488). Էշին լո՛ւզոն փափուկ ա, ամհա կածո՛ւկ ա օտուն
- 7 (489). Էշին խընամէն ճօրէն կինի
- 7 (490). Էշին խըրատը թակըն ա
- 7 (491). Էշին խըրթնածը մին տը՛ղ ինի վէչ
- 7 (492). Էշին կէրածէն դնրդնն ընսանէն թակէլ չըն
- 7 (493). Էշին հննք՛ին իրկընացավ վէչ, ըսր՛ցէն՝ հննլն քօռակ ա
- 7 (494). Էշին հըրսանէք՛ը մօխտըրն ա
- 7 (495). Էշին մընէշակ տըվէն, թա վը՛տ օնէ, հախըռից կէրավ
- 7 (496). Էշին մընիշակավ կարէլ չըս քուշտըցընիս
- 7 (497). Էշին յէշոն ըն, կապուկը կապում
- 7 (498). Էշին յէշոն ըն, կ՛ննին քըցոն
- 7 (499). Էշին յըրա կըզնըվում ըն, փալանը թակում
- 7 (500). Էշին նըրէտ ապրօղը իշօթուն կըսըվը՛րէ, շանը նըրէտ ապրօղը՝ շրնօթուն
- 7 (501). Էշին նըրէտ էրկու օր կէնօղը քացէ տալը կըսըվը՛րէ
- 7 (502). Էշին պէռնը անպակաս կինի
- 7 (503). Էշին պէռնը հիշկան ծանդըր ինի, էնքան ճէլլի կըք՛ինի
- 7 (504). Էշին պէռնը վէր թիթը՛վ ինի, պար կ՛նննվ կըք՛ինի
- 7 (505). Էշին պէռնը վէր ծըռէ վէչ, քարը դըրիթօթուն չի քաշիլ
- 7 (506). Էշին պօզ՛էր չի փըսալ, ասալ ըն՝ հննլն քօռակ ա
- 7 (507). Էշին փախածը փըռնըվէլ չի
- 7 (508). Էշին քօռակը մօրը ըռաշկէն խընդըրուզի տըվավ, կ՛ոնլը կէրավ
- 7 (509). Էշին քօռակը վէր մըծանա, էլիա էշ ա տըռնըլական
- 7 (510). Էշ մատաղ անէլը տըժէր չի
- 7 (511). Էշ յը՛ր ինիլը մին ալիք ա, վէր կ՛ննլը՝ էրկու
- 7 (512). Էշ չիլնն տը՛ղը շիլննկավ ճը՛ղաց ք՛ինիլը համօթ չի
- 7 (513). Էս լ՛ըհա գննգ՛, կախ տըվօղը հուվ ա՞
- 7 (514). Էս խըմօրը հննլն շատ ճո՛ւր ա տընական
- 7 (515). Էս ծօխը լօխճին հննրթավըն էլ տոնս ա կ՛ըլական
- 7 (516). Էս մին աշկը էն մին աշկէն տը՛ղը լոնս չի տալ
- 7 (517). Էս օղտը լօխճին տըռնանըն էլ չուքըլական ա
- 7 (518). Էրալ չի, մըրկալ ա
- 7 (519). Էրկան լո՛ւզոն գ՛անքը կըկըրճըցընէ

- 7 (520). Երկան հրդրցան փօրցանքը պակաս չինիլ
7 (521). Երկան մըտա՛ծէ, կարճ կըտըրէ՛
7 (522). Երկու բաջանաղ հրդրցավը ք՛իննլիս ասում ըն՝ պա մին զըրն՛ցհընգէր չինի՞
7 (523). Երկու ըլըբըստըրակէն հը՛տը պահօղը մինըն էլ չի փըռնէլ
7 (524). Երկու ըսկա՛ց, մին խօ՛սէ
7 (525). Երկու ժնլիգ՛իւն անա շընըկօտէգ՛ կինի
7 (526). Երկու խուսօղէն դաթավը անց չըն կէնալ
7 (527). Երկու ծը՛րքը իրը՛ս կըլըվանա, մին ծը՛րքը հինչ ա՞նէ
7 (528). Երկու կըռը՛վ ընօղէն մաչին խէլ՛նըքըն ա մէղավէր
7 (529). Երկու կ՛իժին մին խէլ՛նըք ա հարկավէր
7 (530). Երկու հարուստ կըռը՛վ ըրէն, մին ք՛ըսիբու տօն քընդէցէն
7 (531). Երկու հարուստ կըռը՛վ ըրէն, մին ք՛ըսիբու ք՛անննչա կուտըրը՛ցէն
7 (532). Երկու ho~ - ha~ ընօղէն մինը բիղի ինի, վէր ասէ՝ ho~ - ha~ ըրէ՛ք՛
7 (533). Երկու դօչու կըլօխ մին դըզդանում իփվիլ չի
7 (534). Երկու մըհակը մին վախ ա
7 (535). Երկու նէրակ մինիւն տալ չըն
7 (536). Երկու նէրակ մին տը՛ղ իննւմ չի
7 (537). Երկունը վէր մին տը՛ռէն, մինը՝ հէչ
7 (538). Երկուսան մինը բիղի կակօղ ինի
7 (539). Երկու սը՛րտ վէր ձըրնը սիբին, չըփըրանուցըն էլ պալատ կըրվա
7 (540). Երկու վախը մին մահ ա
7 (541). Երկու վըխճարավ սնըրն չինիլ
7 (542). Երկուվըննանուն Աստուծ չինիլ
7 (543). Երկուվըննանուն լ՛ըվօթուն ընէլի չի
7 (544). Երկու տըվարէն կըլժիսը մին դըզդանում իփվիլ չի
7 (545). Երկու փննիլվան մին ք՛ընդիբն յըրա կարէլ չըն խաղ անին
7 (546). Երկու ք՛նթնն մարթու աշկ չի ծակէլ
7 (547). Երնըը ձըրնըչին յըրա ջըզ՛աննվ լնաց չինիլ
7 (548). Եք՛ըսվա կօրծէն յըրա ծնըն կըկ՛ա
7 (549). Եք՛ըսվա քօչը ըրնըզ՛նընըն ըն քըշննմ
7 (550). Ըբուռէն մարթին ծք՛տնն հայասըզը կըկ՛ա
7 (551). Ըզ՛օղէն մին իրը՛տըն ա սը՛վ, չըտըվօղէն՝ էրկու
7 (552). Ըլըբաստըրակը օխտը յը՛րք ա գ՛նըրնն, օխտըն էլ կ՛իզննին յըրա
7 (553). Ըլըբըստըրակէն նըհը՛տ ապրօղը վախսան աշկէրը պէց քօն կինի
7 (554). Ըխճըկանը կ՛էշը չըտը՛սէնք՛, հարթնանը՝ լ՛ավը
7 (555). Ըխճըկանը վնթնն չինիլ
7 (556). Ըխճըկանը վէր թօղիս, գուռնաչուն կըք՛ինի
7 (557). Ըխճըկանը վէր յը՛տէ փըսակիս, խուխէն կաթնը կըկըտըրիս

- 7 (558). Ըխճըկանը վեր պըծօց թակիս վէչ, մըծօց ծօյնըս կըթակիս
- 7 (559). Ըխճադէն վէչ կօրծ տօ՛, վէչ էլ նըհը՛տը կօրծ ըրա՛
- 7 (560). Ըխպիբիին ճհըրը վեր պըրտծղիս վէչ, միշտ պարզ՛ կիցի
- 7 (561). Ըծօվի վը՛ղը սէլը կըքըշի
- 7 (562). Ըհիլի՛ն աշկավ ախճիզ՛ ճօ՛կէ, ջըհիլի՛ն աշկավ՝ ծի
- 7 (563). Ըղվէսին անու՛նն ա յը՛ր իլնի, ամհա ըշխարքէս տօնը քննղծղը կ՛նլըն ա
- 7 (564). Ըղվէսին դուդուն հըսավ վէչ խաղվէն, ասից՝ թըթօ յա
- 7 (565). Ըղվէսին դուդուն հըսավ վէչ խաղվէն, ասից՝ խակ ա
- 7 (566). Ըղվէսին շըհաղը նըրնն հնք՛ից կիցի
- 7 (567). Ընանաթ կ՛առնը կ՛նլ կօտէ
- 7 (568). Ընըռնըվա թօռէն, ծըմըռնըվա իրիք՛նակէն հըվատալ չըն
- 7 (569). Ընըռնըվա կ՛ըղօթունը ծըմը՛ռնը կպարզ՛վի
- 7 (570). Ընըռնըվա կ՛օղը ծըմը՛ռնը սննիլնն կանէ
- 7 (571). Ընըռնըվա մին օրը սաղ ծըմը՛ռնը կըքուշտըցընէ
- 7 (572). Ընըռնըվա քարըն էլ ա ծըմը՛ռնը կըկըղում
- 7 (573). Ընգուճէն ասած խօսկը հըռանցէ յէլ ա ըսկանվում
- 7 (574). Ընղը՛ղ ք՛իցի, ըշտը՛ղ տու հարկավեր ըս
- 7 (575). Ընղի սար չի կա, վեր կարիս վէչ պիցըրանաս
- 7 (576). Ընսանէն պէնը գ՛իդվնն չի
- 7 (577). Ընցածը լնց ինիլնն էլ յը՛տ չի կ՛նլ
- 7 (578). Ընցածը կօրած ա
- 7 (579). Ընցածը յը՛տ չի կ՛նլ
- 7 (580). Ընցած օրէն օր չի հըսնէլ
- 7 (581). Ընօղէն Աստուծ էլ ա պըրտական
- 7 (582). Ըշանէն յը՛զնը ըշանան կօտէ
- 7 (583). Ըշխադած հացըն ա հալալ
- 7 (584). Ըշխարքէս ամնէնադիլը օղտէն վէզըն ա, մընացածը ընղըրանա ծօռ ա
- 7 (585). Ըշխարքէս ամնէնայէսիրը մարթըն ա
- 7 (586). Ըշխարքէս իլննը ըշխարքէս ա մընամ
- 7 (587). Ըշխարքէս կէսը թայդի ըղնէլ ա, կէսը՝ թայդի չըղնէլ
- 7 (588). Ըշխարքէս մաշը թիվննզ՛ըն ա նըմըրդօթուն քըցնլ
- 7 (589). Ըշխարքէս պէնը հունցը փըռնիս, ընղի էլ ննննլ կըկ՛ա
- 7 (590). Ըշխարքէս ծի-ծլննզը յը՛կալ ա մըզանա ընցալ
- 7 (591). Ըշխարքունըս էրկու պէն չի մը՛ռնում՝ լ՛ըվօթունը, մին էլ փիսօթունը
- 7 (592). Ըշխըդանքան իվիլ օտէլը հարամ ա
- 7 (593). Ըշխըդանքէն կիցը գ՛իդծղը մարթիցըն էլ կըզ՛իդն
- 7 (594). Ըշխըդանքէն շատ ու խըրէզ՛ չիցիլ
- 7 (595). Ըշխըդօղէն հը՛տէ փիս կօրծ չիցիլ
- 7 (596). Ըշկըծըկօթունը ըղաճնըր ա. հիշկան խըմիս, էնքան կըծըրավիս

- 7 (597). Ըշտանհը մինին ըն տամ, փըլավը՝ մինին
7 (598). Ըշտանհին աշկը փըսօր չըն քըցիլ
7 (599). Ըշտը՛դ կա հաց ու թան, սօտ ա ամմեն պեն
7 (600). Ըշտը՛դ կ'ինի, ընդը՛դ ք'ինի՛
7 (601). Ըշտը՛դ հաց, ընդը՛դ կա՛ց
7 (602). Ըշտը՛դ մըթնից, ընդը՛դ կա՛ց
7 (603). Ըշտը՛դ մըսըլհաթ ինի, ընդը՛դ էլ հաց կինի
7 (604). Ըշտը՛դ մինը օտե, մինը յէշի, ընդը՛դ կըռը՛վ չինիլ
7 (605). Ըշտը՛դ պիրակե, ընդը՛դ կըկըտըրե
7 (606). Ըշտը՛դ սէր, ընդը՛դ կէ՛ր
7 (607). Ըշտը՛դ վը՛րցակը բօլ ա, ընդը՛դ քիշէրը լ'նսանալ չի
7 (608). Ըշտը՛դ տիրնն ըս, ընդը՛դ էլ յը՛ր կալ՛
7 (609). Ըշտը՛դ հաց թուլու տաս, ընդը՛դ ճ'նը տ'նս կըկ'ա
7 (610). Ըպրանքէն՝ տարը, խուխէն՝ հմրը
7 (611). Ընանդան ա դ'նլգ'նրին առաշկը պեց անում
7 (612). Ընանդան ա դ'նլգ'նրին իրը՛սը պարզ՛ անում
7 (613). Ըռաշկան խօսողը վեր գ'իդն, թա քըմական խօսողը հինչ ա ըսըլական,
ըսկի խօսել չի
7 (614). Ըռը՛խը լակ-լակ, կըլ'ծխը՝ թակ-թակ, տըրը՛խը՝ ծակ-ծակ
7 (615). Ըռը՛խը չըվալ չի, վեր կապած պահիս
7 (616). Ըռըխահննչ տըվօղեն ըռը՛խը վեր կապիս, վը՛ռավը կըխօսե
7 (617). Ըռըխեն յէ՛շի, քըթ'ըլը տնն՛շի
7 (618). Ըռըչան մաշկը քօ՛րե, յը՛տնան քաշկերը փըռնե՛
7 (619). Ըռըչի թիք'ան քախժըր կինի
7 (620). Ըռութանա ըրածը ըր'նլգ'նընը մննիլ'ն կանե
7 (621). Ըռուշվաթը մըթեն տը՛ղըն էլ ա լ'նս տամ
7 (622). Ըսելավ ու սըվըրելավ պեն չինիլ, պատառ էլ մարթին մաչին բիդի ինի
7 (623). Ըսելին ա ընելին մաչին սար ու ծ'ծր(էր) կա
7 (624). Ըսը՛դավ ք'ը՛գ ծակե, յը՛տնան մըխաթավ հընգերէտ ծակե
7 (625). Ըսը՛դեն կըլխեն գ'ըմփուլավ թըխել չըն
7 (626). Ըսը՛ցեն՝ էշին փալանը դ'նլգըցըրու՛, շօռ տըվավ, քըցննվ փօրեն տակը
7 (627). Ըսը՛ցեն՝ տանան մինը բիդի մը՛ռնե, լօխ բըդի պառավը յիշէցեն
7 (628). Ըսկացած խուսկեն դ'նլգը ինիլ չի
7 (629). Ըսկը՛սուրը ընգուճեն մինը քառ կըպահե
7 (630). Ըսկը՛սուրը ծասկանըն ա, հարթնը՝ մերանը, վեր լ'ավ ծասկե, լ'ավ մեր
կըկ'ա, վեր փիս ծասկե, փիս մեր կըկ'ա
7 (631). Ըսկը՛սուրը կ'ըդօթուն ըրավ, հարթնանը քը՛թը դըղը՛ցեն
7 (632). Ըսկը՛սուրը մը՛ռավ, հարթնանը տը՛ղը լինացավ

- 7 (633). Ըստաքանը ըրաղէն համը չի գ'նղոնւմ, քըթօլը՝ խուրննգ'ին
7 (634). Ըստը'ղէրք լօխ էշէր ըն, մունք փիյաղա յընք շօռ կ'ամ
7 (635). Ըստըղէս Ըստուծէն հըվըտացալ չըմ, ք'ը'ցալ ըմ դարիք Ըստուծու էլ
դաչանք ըրալ
7 (636). Ըստըռնըվա ծը'տըր հըռնըվա ծըտէն ճիվ-ճիվ ա անում
7 (637). Ըստըքանէն հընգէրը ճօկ ա իննւմ, կօրծէն հընգէրը՝ ճօկ
7 (638). Ըստուծանա վէր կա վէչ, մըրքըրան հունց ա'նէ
7 (639). Ըստուծէն անա մը'ծը Աստուծըն ա
7 (640). Ըստուծէն էք'նւծ չօնէ
7 (641). Ըստուծէնը Ըստուծէն տօ', թաքավէրէնը՝ թաքավէրէն
7 (642). Ըստուծէն ըռաշկէն չօ'քէ, ամհա կօրծէն հը'տումը կաց
7 (643). Ըստուծէն պահած կ'առնը կ'նղ օտէլ չի
7 (644). Ըստուծէն սը'րտըր գ'իղննլի հը'տէ Աստուծ բիղի ինիս
7 (645). Ըստուծէն սուփրան հաց օտօղը տնղզնը կըմընա
7 (646). Ըստուծէն տըվածան նըղանալ չըն
7 (647). Ըստուծէն տըված փայան իվիլ օտվէլ չի
7 (648). Ըստուծէն փարք'ը մը'ծ ա, կըտըրած փօսը՝ խօր
7 (649). Ըստուծէն քաննղննծ տօնը կընէգ'ը կըշինի, ամհա կընգանը քաննղննծ
տօնը Աստուծ կարէլ չի շինի
7 (650). Ըստուծէն քարավ չըն տալ
7 (651). Ըսօղէն էլ ըսկանօղ բիղի ինի
7 (652). Ըսօր բաղումըն ընք, էք'նղց՝ վը'ղումը
7 (653). Ըսօրվա պէնը էք'ըսվան չըն քըցիլ
7 (654). Ըսօր վը'ղ չօնիս՝ էք'ուց հաց չօնիս
7 (655). Ըտի քըշէր չի կա, վէր լնսանա վէչ
7 (656). Ըրա՝ ինճը'տէ, սըվը'րէ ք'ըզը'տէ
7 (657). Ըրած ցը'խէն մին քըթօլ ճնղըն էլ ա բօլ
7 (658). Ըրասխէն դըրաղէն վէր էշ թննվիլ տա, մօխէրը ինճանավ կըտա
7 (659). Ըրբան հիշկան ք'ծհնն ինի, էնքան կըճըռճըռա
7 (660). Ըրբան ճըռճըռալին տը'ղ ըրբաչին ա ճըռճըռամ
7 (661). Ըրգ'ծնվա կէրածը կօրած ա
7 (662). Ըրկաթէ կըլծիս բիղի, վէր ամէն խուսկու տըմանա
7 (663). Ըրնղգ'նընը ալաթ ա անում, ըռութանան կ'նղթան էլ չի տը'ռնում
7 (664). Ըրփըվէրի կընգանը փէշկը նի կացած կինի
7 (665). Թա դ'նղ ըս, խէ կըռացած ը'ս շօռ կ'ամ
7 (666). Թանգզնն էվնղը լ'ավ ա սիրփնն
7 (667). Թանգզնն կ'ինին ք'ծհնա կուպրումը չըն ածէլ
7 (668). Թանգզնն ճօտէր ըն տնղս յը'կալ, ըրկաթէ ծուվէն ըն ածում

- 7 (669). Թանգան վեր ինի վէչ, ք'ծհնանն մըննը չըն քըցիլ
7 (670). Թանգին էլ ա շօն
7 (671). Թանգին էն թանգին ա, թնւք'ըն ա փօխալ
7 (672). Թանգին քըս տալալ ըրքաստըրակ չի փըռնէլ
7 (673). Թաքը կօթան կըտըրցընէլ չըն
7 (674). Թաքման կ'ընցած կատուն մուկուն չի փըռնէլ
7 (675). Թա լ'ալ դանլանք' ըս, խէ քու մըրօքըս վեր չը'ս անում
7 (676). Թա խաչը իմըն ա, զօրութնընը յը'ս ըմ գ'նընում
7 (677). Թակ կերած էշին քօռակը կալ' չի նի մըննէլ
7 (678). Թա հըմանչնում ըս, մաղը տի'ր իրը'սէտ
7 (679). Թամամ խօսկը էշին կասին
7 (680). Թանքնլ ախճիգ'ը թանքնլ հարթըն կինի
7 (681). Թանքնլ ախճիգ'ը վարար ախպնըն սիրիլ չի
7 (682). Թանքնլ էշը ծի չի տը'նալ
7 (683). Թանքնլ մարթին տօնը Աստուծ ա կըրակ տըվալ
7 (684). Թանք'նծ էշը ծի չի տը'նալ
7 (685). Թադի ըղնօղէն տըղա չի իննում
7 (686). Թադի ըղնօղը էրկու տը'ղ ա կուկուզ կէնում
7 (687). Թադի ըղնօղը օխտը տը'ղ կընըստէ
7 (688). Թադի պէնը Աստուծ կըտըրէ
7 (689). Թայը թային ա քըթէնում
7 (690). Թայը թային վեր քըթնլ վէչ, հարամ ա
7 (691). Թանգ'նն իժժանը կա վէչ
7 (692). Թան չըս տը'սալ, թընթաթախ աման էլ չը'ս տը'սալ
7 (693). Թա չծր ծառը կընանչի, անհամանչը կըհըմանչի
7 (694). Թա սօղան չըս կերալ, խէ սը'րտըտ մըրմըռամ ա'օ
7 (695). Թա վեր ըռըխէն բէղ ինի, փօրումըն էլ յը'ղ կինի
7 (696). Թա տօնըս էրվից, մուկնէրըն էլ կըտուրվը'ցէն
7 (697). Թանրիփան կօչ բիղիս կ'ալ, վէչ թա ծըք'վիս
7 (698). Թանրիփ ըրէն խանումը, քաքից փուխանումը
7 (699). Թափած ճըղպօրուն յըրա կընըրմընը կըմընա
7 (700). Թափանչան նագիզ հընգէր ա, վեր ծը'րքէտ ինի
7 (701). Թա փօխկումըտ փըթըրաղ չի կա, խէ վախում ը'ս
7 (702). Թաքուն մըննօղէն էլ ըն ժըղըվուրթալ թադում
7 (703). Թաքուն պէնը կընգանըտ ըսը'ցէր` ըշխարքավըս մին կըտը'նա
7 (704). Թաքուն սիլի-բիլին նօթը կըլխած լամբու վա նըման
7 (705). Թա օգ'ում ըս կօրծըտ նման կ'ա, տու ք'ինի հը'տան, թա օգ'ում չըս,
նըրնէլու դարկէ

- 7 (706). Թա օգնում ըս հրնգրրանաս, հորը յէ՛շի, տըղէն նըհը՛տ հրնգրրա՛ց
7 (707). Թա օգնում ըս շընըվարի ապըրիս, մըրթըվարի մը՛ռնիս, փըսակվէ, թա
օգնում ըս մըրթըվարի ապըրիս, շընըվարի մը՛ռնիս, փըսակվը մէ՛լ
7 (708). Թէվէրը կըքավէն հը՛տե ծանդըրուսկ չի
7 (709). Թըթօ յա, թան չի, ամմէն մարթու պէն չի
7 (710). Թըխը կէս Աստուծ ա
7 (711). Թըմբննիւն հը՛տե ամմէն օր կ'իըննկ'ի յա
7 (712). Թընըխարավ օտօղը կօզ'ի, վէր ծո՛ւն մի՛ն ծըմէրո՛ւկու մըչանք ինի
7 (713). Թըսան մօթալ չըն կօխէլ
7 (714). Թըվննգ'ը մօտէ յըրա յըս անում, հը՛ռե տըրաքում ա
7 (715). Թըրչվննծը թօռան վախէլ չի
7 (716). Թիթը՛վ ապրանքը քամէն կըտանէ, լ'ավ խօսկը՝ օրհնանքը, փիս խօսկը՝
անէսկը
7 (717). Թիժ կըրակը ճէլլի յա վէր ընցընում
7 (718). Թիվը պար ա սիրում, պար կ'ննը սըվը՛րե
7 (719). Թուլու ըղնօղ քարը մամուռնը օնէլ չի
7 (720). Թո՛ւնդ քացախը կարաս ա ճըքըցընում
7 (721). Թո՛ւնդ քացախը ո՛ւրնն ամանը կըճըքըցընէ
7 (722). Թուրունը հաց ա թըխում, հաց թըխօղըն ա գ'ըռանում
7 (723). Թծ'մննրի՛ն կըծածը մի՛ն տը՛ղ ինի վէչ
7 (724). Թօխալ օրը կ'ո՛ւկին հը՛տե հըրսանէք՛ ա
7 (725). Թօղէ մէյղըս մէր հննդի՛ն քըչէղակը օտէ
7 (726). Թօղէ մէր ճի՛նչիյիս կ'ո՛ւկը մը՛գ օտէ
7 (727). Թօղէ փօրըս կօշտ ինի, հը՛տաս տո՛ւզըն ծէն տան
7 (728). Թօղ ըրած քարէն հը՛տան վազ չըն տալ
7 (729). Թօռան փախչծօղը սէլին տակը կըղնէ
7 (730). Թօռը ամմէն մարթու թըրչո՛ւն չի
7 (731). Թօռ թակէ պէզնիգ'ը, նըրը՛վ էրի պէզնիգ'ը
7 (732). Թօռ օրը կօլատ յէ՛ր կալ՛, նըրը՛վ օրը՝ չօխատ
7 (733). Թօռ օրը հըվէրէն ճո՛ւր տըվօղ շատ կի՛նի
7 (734). Թօրէն կըտըրածը կըսըղանա, լ'ո՛ւզվին կըտըրածը սըղանալ չի
7 (735). Թօրը հի՛նչ վէր կարէ վէչ կըտըրէ, հացը կըկըտըրէ
7 (736). Թօրքէն նըհը՛տ հրնգրրօթուն ըրա՛, մըհակը ծը՛րքատ վէր մէ՛լ տի՛նիլ
7 (737). Թօրքէն չըքէրանը թակիս վէչ, աշնա չի տը՛ռնալ
7 (738). Թօրքը ասում ա՝ հայի՛ն յը՛տե խը՛լքը իմը բիդնը
7 (739). Թօրքը մի՛ն պէն չի, ամհա ասած խօսկերը վը՛սկէ յա
7 (740). Թօրքուշը թնմբնն լէ՛ին ջանըն ա
7 (741). Ժաղա մարթին անա բիդի փախչիս
7 (742). Ժամանակը կ'օղ ա

- 7 (743). Ժաման յը՛ս ըմ կ՛ամ, «Ըղօրմի Աստուծը» ինք՛ըն ա ասում
7 (744). Ժաման յը՛ս ըմ կ՛ամ, «Օրհնըյա դերը» տու վըս ասում
7 (745). Ժըլատեն ըսը՛ցեն՝ տօռնը պե՛ց, կըսըհար ըրավ
7 (746). Ժնլիզ՛ կընեզ՛ը հացերը խուրդն-խուրդն յա թըխում, ժնլիզ՛
տըղամարթըն էլ էրկունը օտում ա, մինը հննշը՛վ անում
7 (748). Ժըղովուրթան տնու կ՛ըվօղեն յա՛ վեզը կըկօտըրե, յա՛ պօզ՛ը
7 (749). Ժըղովուրթեն անեսկը աշկ կըքուռըցընե
7 (750). Ժըղովուրթեն իրը՛սը ցօրտ ա իննում
7 (751). Ժըղովուրթեն միճիճննը Աստուծ էլ չի կարել դնկըցընե
7 (752). Ժըղովուրթեն նըհը՛տ ա՛պրե, ժըղովուրթեն նըհը՛տ մը՛ռե
7 (753). Ժըղովուրթեն պերանը կարել չըս կապիս
7 (754). Ժըղովուրթեն պիցըրցըրածը Աստուծ էլ չի կարել վեր քըցի
7 (755). Ժըղօվուրթը ծօռ պեն չասել
7 (756). Ժըղօվուրթը մին անտակ ծօվ ա
7 (757). Ժօղօվ ընելավ տօն չըն պահել
7 (758). Իժժան մըսան համավ խօրնն՛ չինիլ
7 (759). Իժժան մըսան քախճըր շօրվա չինիլ
7 (760). Իժժան մըսունը թընըխաշու չինիլ
7 (761). Իլնննն Աստուծ կըտանե
7 (762). Իլնննն յը՛ր կօնին, չիլնննն հինչ յը՛ր օնին
7 (763). Իլնննն փայ կըտան
7 (764). Իլննննվը պըտըպատ ըն անում, չիլննննվը՝ յան տամ
7 (765). Իլնննն կին չինիլ, չիլնննն կինի
7 (766). Իլնննն փուշնընօթուն չի կա
7 (767). Իլլիթթաթախ ինճ տը՛սեն, գ՛իղննցեն, թա ճըղասպան ըմ
7 (768). Իմաստունը էրկու պեն ա գ՛նղնղն. մինը՝ խօր մըտածելը, մինըն էլ՝
խըրեզ՛ խօսելը
7 (769). Իմ դնննննիս դնննննը իմ պարիկամըս ա
7 (770). Իմ գուռնաս փիչիլնն չըմ, հինչ ա, թա քու էշըտ խըրթնում ա՞
7 (771). Ինք՛ը ասե, քամեն տանե
7 (772). Ինք՛ը ըստը՛ղ չի, նըրնն փայ Աստուծը ըստը՛ղ ա
7 (773). Ինք՛ը՝ կ՛օղ, սը՛րտը՝ տօղ
7 (774). Ինք՛ը հինչ ա՞, թա նըրննան իլնննը հինչ ինի
7 (775). Ինք՛ը՝ մին, շեկնկը՝ հըզզար ու մին
7 (776). Ինք՛ը ընօղեն աշկը ծըխօղեն յըրա կինի
7 (777). Ինք՛ը ք՛ը՛ցալ ա կըլժխը յը՛ղուտ ըրալ, յը՛ս էլ ք՛իննն ըմ կըլժխըս
մը՛ղրուտ անիմ

- 7 (778). Ինքը քօն իլննծ, բախտը՝ զերթննն
- 7 (779). Իվիլ քանահը տօն կըքննդի
- 7 (780). Իվիլ հացը մարթու փօր չի ծակել
- 7 (781). Իրըտեն սըվ ինիլը լըվընալավ վեր չի կ'անլ
- 7 (782). Իրըտը իրըտան կըհըմննչի
- 7 (783). Իրըտը ըս տամ, աստառ ա օզ'ում
- 7 (784). Իրըտը պահե, իրըտը կե'ր
- 7 (785). Իրըվէն տըված հախը կօրած չի
- 7 (786). Իրըսհանա հիլի յա, տըկըռհանա՝ ծիլի
- 7 (787). Լա'ղ ըրա կ'օղէն փըռնե, թա չէ ինքըն ա ք'ը'գ փոնըլական
- 7 (788). Լամբը ըրնն տակէն լ'նու չի տալ
- 7 (789). Լավաշը շօնըն էլ ա օտում, պաները մաչին պըտատելը չի գ'նու'նն
- 7 (790). Լնցը լնց ա պիրում
- 7 (791). Լնցըն ա ծըծաղը քուրըախալեր ըն
- 7 (792). Լէշը կերալ ա, թըփանեն յըրա կըռը'վ ա տամ
- 7 (793). Լըլէգ'ին լ'նլգ'նն լալէգ'ը կըգ'իղնն
- 7 (794). Լըլէգ'ին լ'նլգ'նն մարը կըգ'իղնն
- 7 (795). Լըծկանը կալ'ան կօտ
- 7 (796). Լըղար հավը վեր ք'ուքանա, վը'ռը կօշ կըկ'ա
- 7 (797). Լըղէ տըվօղ օխծէն կըլ'ծիսը հիշկան ճէլլի ճիճը'խիս, էնքան լ'ավ
- 7 (798). Լիգ'ը թըվննգ'ին տըրաքուցան մին մարթ ա վախում, տիրտական՝ տասար
- 7 (799). Լիշակեր դուշը կըտուցան ա ըրվամ
- 7 (800). Լիչննին օխտը լէչակ կինի
- 7 (801). Լ'ավ ա ազատ չուրուքթաթ տըվօղ ինիս, քանց ըռըչին փախչ'օղ
- 7 (802). Լ'ավ ա անիս վէչ, հինչ թա փիս անիս
- 7 (803). Լ'ավ ա ասին՝ կ'էշ ա, հինչ թա ասին՝ էշ ա
- 7 (804). Լ'ավ ա արտըտ մուրէխակեր ինի, քանց կընէգ'ըտ՝ պուճուխակեր
- 7 (806). Լ'ավ ա բօստանըտ յը'գըն նի մըննե, քանց թա դաշնիկ
- 7 (806). Լ'ավ ա էշու մէս օտիս, հինչ թա անճանանչ դըսաբու անա մէս ինք' օնիս
- 7 (807). Լ'ավ ա Ըստուծէն շուխկէն կըլ'ծիս տաս, հինչ թա խանէն կըլխէն
- 7 (808). Լ'ավ ա լ'ավ շան տըղա ինիս, քանց փիս մարթու տըղա
- 7 (809). Լ'ավ ա խէլ'ննքէն նըհը'տ մին օր ապըրիս, քանց անխը'լքէն նըհը'տ հնր'նը տարէ
- 7 (810). Լ'ավ ա խըմիս՝ փօրըտ օռչի, հինչ թա վեր տը'ռնա կօրչի
- 7 (811). Լ'ավ ախճիգ'ը լ'ավ հարթըն կինի
- 7 (812). Լ'ավ ախճիգ'ը փիս հարթըն չինիլ
- 7 (813). Լ'ավ ախճիգ'ը օխտը տըղա նժի

- 7 (814). Լ'ավ ա ծըրի ըշխադիս, հինչ թա հրպարապ կէնաս
7 (815). Լ'ավ ա ծիյան վէր ըդնիս, քանց էշան
7 (816). Լ'ավ ա կընգանը աշկը հանիս, քանց լէչակը
7 (817). Լ'ավ ա կ'ը'տը ք'ը'գ քըշի, քանց նըմարդէն կըրմունջավը անց կէնաս
7 (818). Լ'ավ ա կօրծավ մին կօրկու մըչանք անիս, քանց խուսկավ մին սարու
մըչանք
7 (819). Լ'ավ ա հնձ անին, քանց թա տընագ անին
7 (820). Լ'ավ ա հնձրնի հարուստ ք'ըսըբանա, քան թա մին ք'անսիբ հըրուստանա
7 (821). Լ'ավ ա հիվանդ ինիս, քանց հիվընդատար
7 (822). Լ'ավ ա ճննջու կըլ'ծի ինիս, քանց ըսլանու հնձր'ի
7 (823). Լ'ավ ա մարթին աշկը տոնս կ'ա, հինչ անումը
7 (824). Լ'ավ ա մը'հը'տ տը'նաս, քանց օխտը հը'տ ըսկանաս
7 (825). Լ'ավ ա մը'նին, քանց սօտ տը'դան նըրթնմնը օտիս
7 (826). Լ'ավ ա նէդնթնն քաշիս` պարզիրը'ս մընաս, քանց շանտըդօթուն
անիս` անպադէվ տը'նաս
7 (827). Լ'ավ ա շէնը կարկուտ կ'ա, քան թա դաշնիկ
7 (828). Լ'ավան վընաս չի կա
7 (829). Լ'ավ ա պէռնը շըլակիս, հինչ չու ասիս
7 (830). Լ'ավ ա վը'նը կացած մը'նին, քանց չօքած ապըրիս
7 (831). Լ'ավ ա վը'նը ընջօտած արկաթ նի ինի, քանց սը'րտը ծանդըր խօսկ
7 (832). Լ'ավ ա տըռանը շօնը ինիս, քանց տանը կուճնըրը
7 (833). Լ'ավ ա տոնը կէնաս, հինչ թա պարթկ անիս օտիս
7 (834). Լ'ավ ա տոնը կէնաս, քանց թա փայ հըվաքիս
7 (835). Լ'ավ ա տու ինիս հիվանդ, քան թա տանըտ հիվանդ ինի
7 (836). Լ'ավ ա տոնըմն ըդնիս, քանց սօտ նըրթնմնը օտիս
7 (837). Լ'ավ արտէն մաչին էլ ա կածնկ իննմ
7 (838). Լ'ավ ա փայ հըվաքիս, հինչ հնձրփիս
7 (839). Լ'ավ ա փիսին լ'ավ ասիս, քանց լ'ավին` փիս
7 (840). Լ'ավ ա փօրըտ ինի տոնը, քան աշկըտ
7 (841). Լ'ավ ա փօրըտ տոնը ինի, կըլ'ծիսըտ` դինջ
7 (842). Լ'ավ ա փօրըտ տոնը ինի, հինչ կըլ'ծիսըտ
7 (843). Լ'ավ ա ք'ը'գ սըվէր կ'նըլը օտէ, հինչ անսըվէր վը'խճարը
7 (844). Լ'ավ ա ք'ըսիբին մին փոթ ցօրէն ինիս պարթկ, հինչ հըրուստէն` մին
կօրէկ
7 (845). Լ'ավ ա քունը կուրցընիս, քանց թա քըթէնաս, կուրցընիս
7 (846). Լ'ավ թիք'ան դունադէն կըտան
7 (847). Լ'ավին շօռ յը'կօղը փիսու ըռուջահ կըկ'ա
7 (848). Լ'ավ խուսկէն տարը կըմը'նէ, խօսկը կըմընա
7 (849). Լ'ավ խօսկը թէվէր կանէ թըռչի

- 7 (850). Լճավ խօսկը կըծօ յա իննւմ
- 7 (851). Լճավ խօսկը հրրը՛դան դուշ ա
- 7 (852). Լճավ ծաղկէն յըրա մըղըրաճննջ շատ կինի
- 7 (853). Լճավ ծիյավէրը ծիյին թննք՛ան չի
- 7 (854). Լճավ ծիյին կ'անրին ըն ըվիցընում, փիսին՝ թակը
- 7 (855). Լճավ ծիյին յըրա էլ չըն էրկու փալան տիննւմ
- 7 (856). Լճավ ծին չիլին տակէն էլ ա մննիլնւմ անում
- 7 (857). Լճավ կէնացը էրկու հը՛տ ըն խըմում
- 7 (858). Լճավ կընգանան քուշտանվալ չի
- 7 (859). Լճավ կընէգը կ'անրնին թէփան էլ խօրննգ՛ կըշինի
- 7 (860). Լճավ հընգէրըն էն ա, վեր կօխկէն ճըկըռում ըս քաքում, ասում չի՝
պատառ տէ՛ն կաց, վը՛տ ա կ'ամ
- 7 (861). Լճավ հընգէրը տիժէր օրըն ա ըրվամ
- 7 (862). Լճավ հընճճողը կամնավ էլ կըհընճի, սամավ էլ
- 7 (863). Լճավ մարթը հննրնր տարանը մին ա իննւմ, լճավ թաքավէրը հազգար
տարանը մին էլ չի իննւմ
- 7 (864). Լճավ մարթը իննւմ յըրա խօսէլ չի տամ
- 7 (865). Լճավ մարթը քարէն վեր նի կ'ա, վը՛սկէ կըտը՛ռնա
- 7 (866). Լճավ մարթին կըխսավը մատաղ շօ՛ռ տօ, փիսին կըխսավը՝ շօնը
- 7 (867). Լճավ յը՛գնը լըծկանումը կըրվա
- 7 (868). Լճավ պարիկամը նը՛ղ օրըն ա մննիլնւմ անում
- 7 (869). Լճավ պարիկամը նը՛ղ օրվա հը՛տէ յա
- 7 (870). Լճավ պէժինք՛ավ հարթըն թաժժա հացավ պէռնած էշ ա. վեր հացը
պըրծընէ, մընական ա էշը
- 7 (871). Լճավ պէնը կուրչիլննը յը՛տըն ա մըղննիլննըտ կ'ամ
- 7 (872). Լճավ պէնին տընագ տօ՛, փիսին տընագ մէ՛լ տալ՝ կըլծխըտ կըկ'ա
- 7 (873). Լճավ վը՛խճարը սնրվին մաշան տննս չըն օնէլ
- 7 (874). Լճավ վը՛րսկանը մագը գ'նիլննվ կըկըտըրէ
- 7 (875). Լճավ տը՛ղը ըռուշվաթ տօ՛, նի՛ քըցի, փիս տը՛ղը ըռուշվաթ տօ՛, տննս
քըցի
- 7 (876). Լճավ ուստէն տըրվածը կօրած չի
- 7 (877). Լճրհա վեր կ'ամ ա ծըծըղէլի վախտը, սըվանում ա ըխկաղէն բախտը
- 7 (878). Լճըվութունէն լճըվութուն անէլը ամմէն մարթու պէն ա, փիսութունէն
լճըվութուն անէլը դօշչաղ մարթու պէն ա
- 7 (879). Լճըվութունէն շատ - խըրէգ՛ չինիլ
- 7 (880). Լճըվութունէն վերչը փիսութուն ա տը՛ռնում
- 7 (881). Լճըվութուն ըրա՛, ճնրը քըցի՛, մարթիք՛ վեր գ'իղնն վէշ, ծննկնէրը
կըգ'իղնն

- 7 (882). Լ'ըվօթուն ըրա՛, ճուրղ քըցի՛, տակ չանէլ
7 (883). Լ'նևվիւն դաղը լ'ըվանալ չի
7 (884). Լ'նևվիւն կըծածէն ճար չինիլ
7 (885). Լ'նևվիւն կըծածը սըղանալ չի
7 (886). Լ'նևվիւն կըծածը օխծը կըծէլ չի
7 (887). Լ'նևվիւն կըծնցածը մին տը՛ղ ինիլ չի
7 (888). Լ'նևզնն ասում ա՛ ա՛ կըլծիս, շընուրհակալ ի՛լ ինճանա, վէր ք՛ը՛գ թակէլ չըմ տամ
7 (889). Լ'նևզնն հա՛մ տօն կըշինի, հա՛մ տօն կըքննդի
7 (890). Լ'նևզնն հինչու հը՛տէ յա՞, վէր ծը՛րքալ բիդի խօսիս
7 (891). Լ'նևզնն մինըն ա, անգուճը՝ էրկունը, մը՛հը՛տ խօ՛սէ, էրկու հը՛տ ըսկա՛ց
7 (892). Լ'նևզնն չինի՛ քաշ-քըչէղակ յըրա կըտան, տանին
7 (893). Լ'նևզնն վը՛սկըռ չօնէ, հունցը օգ՛ում ըս, հըլծընն ըս
7 (894). Լ'նևծը ծանդըր ա՛ օգ՛ում ա կաղնէ ինի, օգ՛ում ա՛ տըկօղնէ
7 (895). Լ'նևծը քաշծղ յը՛զնանը մըսացու կըճօկին
7 (896). Լ'նևն օղտը չըն շինիլ
7 (897). Լ'նևընալանը յը՛տը հինչ ծըղըու՞ղու
7 (898). Լ'նևըն ա մըթէնը հնմին հըղըցավըն ըն կ՛ամ
7 (899). Լ'նևըն էլ շօխկ օնէ
7 (900). Լ'նևըն պըտըծըկէրան ա տնն կ՛ամ
7 (901). Լ'նևընգ՛իւն հէսաբը ըրիք՛նակէն նըհը՛տ փըռնում չի
7 (902). Լօղուր մարթին փօրը կօրծ ընէլիս ա ցավում
7 (903). Լօխ Իրանան ըն կ՛ամ, ախպէրը՝ բըղնննն
7 (904). Լօխ պըրծալ ընք, մընացալ ա ապօրը գ՛օռը
7 (905). Լօք տօ, յը՛տնան ասէ՛ հօ՛ւլ
7 (906). Խաթան նըհախ տը՛ղան կինի
7 (907). Խալխէն աշկը ք՛ը՛գ լնն չի տալ
7 (908). Խալխէն յըրա շօն ա հննչնն, ինճ յըրա էլ կատու վա մըլավում
7 (909). Խաղէն վէրչը կըռը՛վ կըտը՛ռնա
7 (910). Խաղը՝ մահնա, դէրը՝ շահնա
7 (911). Խաղվէն լ՛ավը բաղվանչին կօտէ
7 (912). Խաղուն խաղվէն յիշիլննվ ա սըվանում
7 (913). Խաղուն վէր հըսավ, ծըմէրննկէն մըհալ քըցծղ չինիլ
7 (914). Խամ մարթը ըշտը՛ղ էլ ինի, նըրնն ծէն ա տըլական
7 (915). Խամ յը՛զնանը սամուն չըն տալ
7 (916). Խանէն ապըրանքը կըքի՛նի, ննը՛ննէն էլ ջանը կըքի՛նի
7 (917). Խաշար չըվալավ ննլէր չըն պիբիլ
7 (918). Խաշին համը սըխտօրըն ա պիբնն
7 (919). Խաշը տարը գըրավուր կանէ

- 7 (920). Խաչը տրեճանը զըրավուր կանե
7 (921). Խաչին տակեն մատաղ մօրթե, ժըղուվուրթեն ըզըղօղեն՝ վըննըտակեն
7 (922). Խաչին քարան պա՛չի, ք՛ծմննա՛ ընօղեն՝ ծը՛րքան
7 (923). Խելիճնը դի՛շմննը կէս պարիկամ ա
7 (924). Խելիճնքէն մին ա՛սե, պը՛լէն՝ հազգար ու մին
7 (925). Խելիճնքը մինչը՛վ քընէնք՛ աճե, պը՛լը կը՛տը աս կըկէնա
7 (926). Խելիճնը մարթին լի՛զնին կարճ ա, ընգուճնէն՝ էրկան
7 (927). Խելիճնը մարթին մին օրը հմարի՛ր ըխմաղու գ՛անք մ՛ժի
7 (928). Խելիճնը մարթին նըհը՛տ քար կըրէ՛ , կի՛ժին նըհը՛տ փըլավ մէ՛լ օտէլ
7 (929). Խե՞, ճիրավէր ա՞, վէր հիշկան տի՛ւս տաս, կըլիսէ վէ՛չ
7 (930). Խէրը ըրալ ըս, սուվաբըն էլ ըրա
7 (931). Խէրը տը՛սնա Հմարմբէղը, ջմարմնն քաշի Կմարմբէղը
7 (932). Խե՞, քըզը՛տէ մնննթ ա, ինճը՛տէ բե՞ղնթ
7 (933). Խըզըթափօցը վէր կ՛ամ ա, կը՛տէն ճի՛ւրը վը՛սկէ յա տը՛ննում
7 (934). Խը՛լը բօյումը չինի՛ւմ, կըլիսումըն ա ինի՛ւմ
7 (935). Խը՛լը վը՛սկէ թնն՛ ա, ամնէն մարթու կըլիսէ ինի՛լ չի
7 (936). Խը՛ղճէն խը՛ղճ ասօղ շատ կի՛նի, ծը՛րք մը՛կնօղ չինի՛լ
7 (937). Խը՛ղճը հըվատէն կէսըն ա
7 (938). Խը՛ղճ ք՛ափուրը նըմարդէն մ՛ծք՛տննջ չինի
7 (939). Խը՛ղճ քըվուրէն հացը կուտուր չի տը՛ննա
7 (940). Խը՛ղճ քըվուրէն վը՛ռը պէց չինի
7 (941). Խըլընքօտ քըթէն ցօրտըն ա մահնա
7 (942). Խըմէլը տըղըմըրթօթուն ա, հմարփիլը՝ շանտըղօթուն
7 (943). Խըմօր հունցօղէն դըմըրնէրան ամնէն տարէ մինը չուրանում ա
7 (944). Խընդէղնը հիշկան բըջմարիս, մընէշակ չի տը՛ննալ
7 (945). Խընդէղնին տակըռան մընէշակ չի տի՛ւս կը՛նլ
7 (946). Խընճձօրավ կըռը՛վ չինիլ
7 (947). Խընճձօրէ ծառէն քար յըրա անօղ շատ կի՛նի
7 (948). Խընճձօրը ծառան հը՛ռէ չի ըղնէլ
7 (949). Խընճձօրը ծառէն տակէն վէր կըղնէ
7 (950). Խընճձօրը հըսնէլանը յը՛տըն ա վէր ըղնում
7 (951). Խընճձօրըն էլ ա կը՛մարմի՛ր, ամհա կըտըրում ըս՝ մաչը փօջ ա
7 (952). Խընճձօրը վէր օտին, խընճձօրէն տընգօղէն մըննան քըցիլ չըն
7 (953). Խըռըվիսէթ պէնան պէն չի տի՛ւս կը՛նլ
7 (954). Խըրավածը հանց օտէլ բիդիս, վէր փօրավըտ կուխկաճաղը փըռնիս
7 (955). Խըրէգ՛ ըշխըղօղէն լի՛զնին կարճ կի՛նի
7 (956). Խըրէգ՛ին դաբուլ ըրա՛, վէր Աստուծ շատ տա
7 (957). Խըրէգ՛ կօրծըն էլ ա շատ կօրծ շինում
7 (958). Խըրէգ՛ վա՛րէ, հիշտ շըվա՛րէ

- 7 (959). Խրրեզ՝ վա՛րե, ճելլի տրդվա՛րե
7 (960). Խրրըվածան կերենք՝ վեչ, ծուխան ըշկըրնեւ քուռացավ
7 (961). Խրրըվածեն լննա՛նքը նօռնեն մաչին ա
7 (962). Խուխեն ըսը՛ցեն՝ խե լաց ը՞ս իննևմ, ասից՝ տի խօսկըս անց ա կենում
7 (963). Խուխեն իրես չըն տալ
7 (964). Խուխեն լննգնն մարը կըզ՛իդն
7 (965). Խուխեն խուսցըրու՛, մըխիթնն՛րվի
7 (966). Խուխեն ծը՛րքեն հացը շանը չըն տալ
7 (967). Խուխեն պենու տի՛ր, կօրծըտ տեն տի՛ր
7 (968). Խուխեն պենու տի՛ր, հը՛տան ք՛ինի՛
7 (969). Խուխեն պըլիթ չըբիդի վըզննվ օնխս, սօրփեն՝ մատաղ
7 (970). Խուխեն տը՛ղ դա՛րկե, հը՛տան ք՛ինի՛
7 (971). Խուխեն փուրացավը խօխան կըզ՛իդա
7 (972). Խուսելիս մը՛ծեն խօսկը կըտըրել չըն
7 (973). Խուսկան էրկան մննգիլ չի կա
7 (974). Խուսկան էրկան պեն չի կա
7 (975). Խուսկանը յը՛րը բիբիք՛մե պեն չի կա
7 (976). Խուսկեն էլ ա էք՛ ու վը՛րց իննևմ
7 (977). Խուսկեն հը՛տան չըն ըղնել
7 (978). Խուսկեն հը՛տան վազ չըն տալ
7 (979). Խուսկեն ճօնդ ու պօճախ չինիլ
7 (980). Խուսկեն մաչին թընըխաշու չի կա
7 (981). Խուսկեն քամակը խուսկեն ըռաշկան ա ըրվամ
7 (982). Խօզ՛ան մատաղ չինիլ
7 (983). Խօզ՛ը միշտ ցը՛խ կըքըթենա
7 (984). Խօզ՛ը վեր խօզ՛ ա, ղևրնն տը՛ղը յը՛տ-յը՛տ ա անում, յը՛տնան պարանց ըղնում
7 (985). Խօզ՛ը քաք կօտե՛ հնք՛ին ցեց
7 (986). Խօզ՛ին կըլ՛ծխը խալիչին կենալ չի
7 (987). Խօզ՛ին կըլ՛ծխը հիշկան մըծանա, ինք՛ըն ա տընական
7 (988). Խօզ՛ին կըլ՛ծխը տիբին խալիչին յըրա, թուլու ընգավ, ընգավ ցը՛խը
7 (989). Խօխան ասած չըբիդնր, թա կ՛ղևզըս կ՛ամ ա, վեր ասալ ա, կ՛ղևզըլնկան ա
7 (990). Խօխան լննց իլննվ, թա՝ փայըս խրրեզ՛ ա, քաշը յըրա տըվավ, իլննծըն էլ տարավ
7 (991). Խօխան լննց ինիլննվ ա մըծանում
7 (992). Խօխան հինչը տը՛սնա, էն էլ կըսըվը՛րե
7 (993). Խօխան հիշկան ննգիզ ինի, խըրատը ընդըրանա ննգիզ ա
7 (994). Խօխան հօրավ յեթիմ չինիլ, մօրավ կինի յեթիմ
7 (995). Խօխան մահնա, մարը քուշտանա

- 7 (996). Խօխան մին յը՛ղու նըման կըհնալի, մին վարթու նըման կըպենվա
- 7 (997). Խօխան վեր ըղնելավ-յը՛ր կընալավ կըմըծանա
- 7 (998). Խօխան տը՛սածը կասէ
- 7 (999). Խօխան ուրխընալավ ա մըծանում
- 7 (1000). Խօսկ ա, ասից, քամէն տարավ
- 7 (1001). Խօսկը բիդան, կըռը՛վը՝ վէչ
- 7 (1002). Խօսկը բիդի խը՛լքավ պըժէնիս, վը՛սկավ քըշըռիս
- 7 (1003). Խօսկը երկու չըն անէլ
- 7 (1004). Խօսկը ըսկընօղէնըն ա
- 7 (1005). Խօսկը քըվավուր կինի
- 7 (1006). Խօսկը խօսկ ա պիը՛նում
- 7 (1007). Խօսկը խօսկ կըպիբի, արշինը՝ կըտավ
- 7 (1008). Խօսկը խօսկ կըպիբի, լանցը՝ լանց
- 7 (1009). Խօսկը՝ կօլա, սը՛րտը՝ ախպո՛ր, երկուսը մին տը՛ղ՝ մին քօլա
- 7 (1010). Խօսկը կօրծան ա տո՛նս կ՛ամ, կօրծը՝ խուսկան, թա խօսկը կօրծ չի,
ըսկի խօսկ էլ չի
- 7 (1011). Խօսկը կօրծավ ա խօսկ
- 7 (1012). Խօսկը հանց կասին, վեր ճըրթճըրթա
- 7 (1013). Խօսկը հըմբըրօվի կասին
- 7 (1014). Խօսկը հիշկան պիրանումըտ ա, քունըտ ա, վեր պիրանատ տո՛նս
յը՛կավ, էլ քունըտ չի
- 7 (1015). Խօսկը մը՛ծէնըն ա, ճո՛ւրը՝ կուճիցիցը
- 7 (1016). Խօսկը մը՛ղըր ա, կօրծը՝ տանխտը՛ղ
- 7 (1017). Խօսկըն ա կօրծը մին բիդին, տերտակ խուսկէն կ՛ին չըբիդի
- 7 (1018). Խօսկը սաղունձ չըն շինիլ, ծամէլ
- 7 (1019). Խօսկը տը՛ղէն կասին
- 7 (1020). Խօսկը ք՛անդիբ ա, վեր փըռնիս, կիրկընանա
- 7 (1021). Խօսկը օրիշ կասէ, կօրծը օրիշ կանէ
- 7 (1022). Խօսկ կա՝ հազար փութ մը՛ղըրավ օտվէլ չի
- 7 (1023). Խօսկ կա՝ քարըն էլ ա ճըքըցընում
- 7 (1024). Խօսում ըս՝ վայ ա, խոսում չըս՝ վայ ա
- 7 (1025). Խօրնո՛վ իփուղնէն վեր շատ ինին, խօրնո՛վը յա՛ աղի կինի, յա՛ ննալի
- 7 (1026). Խօրթնանը ըգ՛ծըն կէն բիդի
- 7 (1027). Խօր ճիրնավէրը ցըմաքէլ չի
- 7 (1028). Ծակ աշկը մին հափուտ վը՛ղը կըքուշտըցընէ
- 7 (1029). Ծակ ըմանումը ճո՛ւր չի կէնալ, ծակ կըլխումը՝ խը՛լք
- 7 (1030). Ծաղէգ՛ը ծըղէգ՛ին յըշիլնավ կըպենվա
- 7 (1031). Ծա՛նէ, վեր միշտ կօլ տասս

- 7 (1032). Ծանդրը տըհըրտ թիթըվցընէլ մէլ
7 (1033). Ծառան ծըռատակ լ'ավ ա ըրվամ
7 (1034). Ծառան ճըհընը վեր կըղնէ
7 (1035). Ծառէն կ'էճըն ա չծրը կ'արունքըն ա մննիլնւմ անում
7 (1036). Ծառը բարավ ա ճընննչվում, մարթը՝ ըշխըղանքավ
7 (1037). Ծառը կըտըրալ ըս, էլ հօր ը՞ս ասում, թա ծըտէրը հօր ըն
7 (1038). Ծառը հիշկան բար յօր օնէ, էնքան ճըղնէրը կըկըռանա
7 (1039). Ծառը հիշկան շատ բար տա, էնքան կըլծխը քաշ կըքըցի
7 (1040). Ծառը յէր ինօղ ծիյին քօռակը ճըղնէրըն էլ յէր կիցի
7 (1041). Ծառը վեր ըղնէ, կըցնավէրը կըշըտանա
7 (1042). Ծառը վեր կըտըրիս, ընրնն սննթին վեր կըղնէ
7 (1043). Ծառը վեր շըղըհարում ըս, շէշման ա վեր ըղնում
7 (1044). Ծառը տակըռավըն ա պէնդ
7 (1045). Ծառը ընրնն տակէն ա շօք անում
7 (1046). Ծափ տալը սըվըհ'րէ, հանցու վեր կարիս վէչ ամէն հըվու նըհըհ'տ պար
կ'ասս, լ'ըհա կարիս ամէն հըվու նըհըհ'տ ծափ տաս
7 (1047). Ծէխէ ծըհ'քավ կէրած հացը ջանան չի կէնալ
7 (1048). Ծէխէ ծըհ'քըն աչին հըհ'տէ անէլ չի
7 (1049). Ծէխէ ծըհ'քըն հինչ ա՞ գ'ընընն, թա աչը հինչ ա անում
7 (1050). Ծէրանը միհը կէր, խընճծրը՝ էրկունը, գ'ավալը՝ հիշկան փօրըտ
տըղվարէ
7 (1051). Ծըհ'տը ըրագումը կօրէկ ա տըհ'սնում
7 (1052). Ծըհ'տը հինչ ա՞, թա ծըտըխաշում հինչ ինի
7 (1053). Ծըհ'տը վըհ'ր ծըհ'տ ա, քամուն վախտը ք'ինննւմ ա մին տըհ'ղու բութա
ինննւմ
7 (1054). Ծըհ'տ կա՝ ծի յա ըսպանում
7 (1055). Ծըհ'ր կօտըրած ծըհ'քըն թօղէ ծըհ'ր թըհ'վըումը մընա
7 (1056). Ծըհ'քավըտ վեր պէն չի կ'ամ, կըլծխըտ կօխէլ մէլ մաչը
7 (1057). Ծըհ'քէն մաննէրը հիթը դընգվին, աշխարքըս էլ ա դընգվըլնն
7 (1058). Ծըհ'քէտ ա լընգվիտ վեր ուրուն անիս, ամմէն խըթա կըպըրծընիս
7 (1059). Ծըհ'քէտ վեր մաննըն էլ կըտըրիս, ցավ կըտա
7 (1060). Ծըհ'քըն ծըհ'ք ա լըվանում, էրկու ծըհ'քըն՝ իրըհ'ս
7 (1061). Ծըհ'քըն չըհըսած տըհ'ղը ծըհ'ք չըն սըհ'կնէլ
7 (1062). Ծըհ'ք սըկնօղէն ծըհ'քան փըռնէ՛, վեր նամարդ չասին
7 (1063). Ծըխօղէն աշկը ինք' ընօղէն յըրա կիցի
7 (1064). Ծըծաղը լ'ավ պէն ա, վեր վերչը լննց չի տըհ'ռնա
7 (1065). Ծըծաղը վըհ'սկան ա, ցավը՝ կ'էգնն
7 (1066). Ծըծաղը՝ տէս, մահը՝ տէն, ծըհ'քըտ՝ պէն հա պէն
7 (1067). Ծըմակէն հինչ վէջըն ա՞, թա արչը խըռավալ ա

- 7 (1068). Ծըմակը առանց չաղալ չինիլ
7 (1069). Ծըմըռնըվա անըր՛վը ճար ա. հա՛մ խուխեն ա հարկավեր, հ՛ամ մը՛ծեն
7 (1070). Ծըմըռնըվա գ՛նլը կըրակըն ա
7 (1071). Ծընդըրվը՛ննեն էվ՛նլ սօ՛, հը՛տան ք՛ինի՛
7 (1072). Ծընեն վախտը քանե մուտանա, կավը ըղատավ կըպըռննչի
7 (1073). Ծընօղեն մաշկը կօտըրօղը բեյնամուս խօխան ա
7 (1074). Ծընօղը ձըռնն խուխեն փիսը օզ՛իլ չի
7 (1075). Ծըռէրեն քըմակեն ծըմակը ըրվալ չի
7 (1076). Ծիյան վեր ըղնօղը ապըրից, էծան վեր ըղնօղը մը՛ռավ
7 (1077). Ծիյավերը վընըրվուրեն հըղըցհընգէր չի
7 (1078). Ծիյավերը փիյըղըրվուրեն տընագ կանե
7 (1079). Ծիյին ըխօռումը էշը հինչ կա՞նին
7 (1080). Ծիյին՝ ըսկանալը, արծիվին՝ տը՛սնալը
7 (1081). Ծիյին հննք՛վան փըռնօղեն ըխըմաչին քացե նի կըկ՛ա
7 (1082). Ծիյին յէշնւմ ըն, կ՛անրին քըցնւմ
7 (1083). Ծիյին յէշնւմ ըն, նալը թըխում
7 (1084). Ծիյին քացե տալին էշը տըմանալ չի
7 (1085). Ծիյին քացե տալին ծին կըտըմանա
7 (1086). Ծիյին քօռակը հօրըն ա նըման, մարթին տըղան՝ դայուն
7 (1087). Ծիյին քօսը կ՛անրին կըսըղըցընե
7 (1088). Ծին ինք՛ կալնծ վէչ՝ ջըլնվու տը՛ղակ չըն անել
7 (1089). Ծին ծընված օրան ծի յա, էշը՝ էշ
7 (1090). Ծին ծընված օրան ծի յա, տըղան՝ տըղա
7 (1091). Ծին հնւն ինք՛ ունելու՝ կ՛ուս չըն շինիլ
7 (1092). Ծին՝ հօրը, տըղան դայուն նըման կինի
7 (1093). Ծին ճընննչի յըրիշնն, ըխճըկանը՝ յըշիլնն
7 (1094). Ծին մարթին մուրազըն ա
7 (1095). Ծին մինչը՛վ ըստակելը կըրածե
7 (1096). Ծին շըլըր՛ղավ չըն քըշնւմ, կ՛անրնվ ըն քըշնւմ
7 (1097). Ծին չափ կըղնե՝ ծիյըրվերեն թանրիփ կանին, թօրը կըկըտըրե՝ ծը՛րբը
 թանրիփ կանին
7 (1098). Ծին քըրեհին տակեն կըստակե
7 (1099). Ծի չիլնծ տը՛ղը էշավ ճը՛ղաց ք՛ինիլը համօթ չի
7 (1100). Ծիք՛ տան յը՛գնէք՛ը, տըռօտին ըչըռօտէնք՛ը
7 (1101). Ծիք՛ տըվօղ յը՛գնանը թըխել չըն
7 (1102). Ծիք՛ տըվօղ յը՛գնանը թըխօղեն աշխադանքը հարամ ա
7 (1103). Ծնւ ածօղ հավը կըչկըչան կինի
7 (1104). Ծնւլին փօրը կօրծ ընէյիս կըցավե

- 7 (1105). Ծնւ կ'ուղանօղը ծի յէլ կըկ'ուղանա
- 7 (1106). Ծնկունը գ'օլունը սծվդն չըն անէլ
- 7 (1107). Ծնկունը թօռավ ըն փըռնում, մարթին՝ խուսկավ
- 7 (1108). Ծնկունը ծօվունը կըմըծանա
- 7 (1109). Ծնկունը կէրէր, ճնէր խըմը՛ցէր՝ վա՛յ քու կըլծխ, ծնկունը կէրէր, կ'ինի խըմը՛ցէր՝ վա՛յ ծնկնէն կըլծխ
- 7 (1110). Ծնկունը կըլխան ա վը՛տում
- 7 (1111). Ծնկունը հիբը փըռնիս, թնձգն յա
- 7 (1112). Ծնկունը ճիբնէն բազար չըն անէլ
- 7 (1113). Ծնկունը նըրնն ճնէրը կըքըթէնա
- 7 (1114). Ծնկուն ուտօղէն քամակը միշտ բիդի ճիբնէն ինի
- 7 (1115). Ծնկուն սիպտակ պէն չի կա, ամհա վեր յըրան կ'նկնում ըս, տըղնում ա
- 7 (1116). Ծնկուն սիպտակ պէն չի կա, ամհա վընըտակու կօրչնում ա
- 7 (1117). Ծնկուն ըրած յը՛խտը էրկան կէնալ չի
- 7 (1118). Ծնկուն ըրած յը՛խտը յը՛տէ՝ ճէլի պէց կինի
- 7 (1119). Ծնկուն լըցցած հննդը յը՛տնան ծաղկավ կըլըցընէ
- 7 (1120). Ծնկուն լըցցած հննդը յը՛տնան ցօրնավ կըլըցընէ
- 7 (1121). Ծնկուն բիդի կ'ա, վեր վը՛ննը մըքսէ
- 7 (1122). Ծնկուն հինչ ա՞ գ'նկնում, թա ք'նսիբը փննչ չօնէ
- 7 (1123). Ծնկուն վախտը քանէ մուտանա, կավը ըղատավ կըպըննչի
- 7 (1124). Ծնկուն տնա ա յը՛կալ, կըճէպին հավան չի
- 7 (1125). Ծնկունը վեր ճօտ ինի, կըծուվվա
- 7 (1126). Ծօխը ամնէն հնէրթնվ էլ յը՛ր կընցընէ
- 7 (1127). Ծօխը նըրնն հնէրթնվը կըք'ինի
- 7 (1128). Ծօռ ըլխարքունը դնկ ապըրէլը շատ ա տըժեր
- 7 (1129). Ծօռ խուսկէն ումբուր չինիլ
- 7 (1130). Ծօռ մաշկը դնկ փննդը կըդնկըցընէ
- 7 (1131). Ծօռ նըստէ՛, դնկ խօսէ
- 7 (1132). Ծօռ վէզը կըտըրէլ բիդիս
- 7 (1133). Ծօռ վիզին շօխկըն էլ ա ծօռ
- 7 (1134). Ծօռ փննդին վեր մաշկըտ տէմ ըրէր, մաշկըտ կըծըմվէ
- 7 (1135). Ծօվէն ճիբնէն մին կաթ յը՛ր ունէլավ հինչ կըպըկա՞սէ
- 7 (1136). Ծօվը ասից՝ վեր յը՛ս հը՛ռ կ'ամ, հը՛ռէ կաց ինճանա, վեր տու հը՛ռ կ'աս, մուտա՛ց ինճանա
- 7 (1137). Ծօվը ըղնօղը թօռան վախէլ չի
- 7 (1138). Ծօվը ըղնօղը տիբմանան էլ կըփըռնէ
- 7 (1139). Ծօվը ըղնօղը օխճէն հնէրվան էլ կըփըռնէ
- 7 (1140). Ծօվը քըթօլնվ տիբտակէլ չի

- 7 (1141). Կաթ-կաթ գ'օլ ա տը՛ռնում
- 7 (1142). Կաթնէն նըհը՛տ նի մըտածը հի՛ւք՛վի՛ն նըհը՛տ տո՛ւս կըկ'ա
- 7 (1143). Կաթնէկը վէր վէր ըղնէ, ծառէն տակը կըղնէ
- 7 (1144). Կալխօզը ծառէն տակէն ա, կըլխէն նըհը՛տ պէն չօնէ
- 7 (1145). Կալխօզը մի՛ն լեշ ա, հու վէր կարէ վէշ օտէ, էշ ա
- 7 (1146). Կալ'ը նի մըննօղ տըփըքըշէրէն թակ կօտէ
- 7 (1147). Կալ'ին յը՛գնը կալ'ան/ըշանան կօտէ
- 7 (1148). Կալ'ունըն ա ճօկվում ցօրէնը տիրմանան
- 7 (1149). Կածո՛կը վէր տո՛ւս ա կ'ամ, էշին բայրամը պէնվում ա
- 7 (1150). Կաղէգ՛ էշին քօռ նմըրմնդ քըթին
- 7 (1151). Կաղէգ'ը կօգ'ի, վէր լօխ ուրմն նըման շօռ կ'ան
- 7 (1152). Կամնէն լըծած յը՛գնանը պերանը կապէլ չըն
- 7 (1153). Կապած շօնը վը՛րս չըն տանէլ
- 7 (1154). Կապըտ էրկան պա հէ, լի՛զո՛ւտ՝ կարճ
- 7 (1155). Կավը ըստըկէլանը յը՛տը կըթնատու կինի
- 7 (1156). Կավը կաթնըն ըգ'ծրմ կըպըռննչի
- 7 (1157). Կավըս յըղէ հնի, թօղէ օխտը ամսանը յը՛տը ծընէ
- 7 (1158). Կավը վէր աշկավ չանէ, ք'անլմն լօք չի տալ
- 7 (1159). Կատվէն աշկէն լօխ շօն կըրվա
- 7 (1160). Կատվէն աշկը շանան վըխը՛ցած ա ինո՛ւմ
- 7 (1161). Կատվէն դուդուն մըսէն հըսավ վէշ, ասից՝ ըսօր ծրփնթ ա
- 7 (1162). Կատվէն ըսը՛ցէն՝ քաքըտ ճար ա, խօր թաղից
- 7 (1163). Կատվէն հանց կըփըռնին, վէր չանգըռէ վէշ
- 7 (1164). Կատվէն վազ տալը չըքէլմնը մարմնք'ը կինի
- 7 (1165). Կատվէք'ը ք'ը՛ցէն, մուկնէրէն հըղէն պէցվավ
- 7 (1166). Կատուն Ըստուծէն ծըրքըյըլը՛խըն ա
- 7 (1167). Կատուն ուրմն հը՛տէ փիս անմա չի տը՛սնալ
- 7 (1168). Կատուն ուրմն փօրէն հը՛տէ յա մուկուն փըռնում
- 7 (1169). Կարէլ չըս դի՛զ ք'ինիս, վէր հըղէն ծօռ ա
- 7 (1170). Կարկուտը թակած տը՛ղըն ա թակում
- 7 (1171). Կարկուտ թակած թութան արաղ չի տո՛ւս կ'ալ, շախկա տըված թութան ըրկուտակ տո՛ւս կըկ'ա
- 7 (1172). Կարում չըս կըռը՛վ թափիս՝ հըռա՛ց
- 7 (1173). Կացէնը, մըհակը, յըմբուրուղը հարթնանը խըռէգ՛ տըվէն հմըմնց տօն
- 7 (1174). Կացէնը ուրմն կօթը տմշիլ չի
- 7 (1175). Կէ՛ր կուտանա, քըթի՛ր մուտանա
- 7 (1176). Կէ՛ր յըղը՛ղան, վէր պիրիս հըրը՛ղան
- 7 (1177). Կը՛սատ կըրասէն կ'ինի՛ն կըթութվէ
- 7 (1178). Կը՛սատ մարթը կը՛սատ կօրծ կանէ

- 7 (1179). Կը՛սատ պատը ցօրտ կըտանէ
7 (1180). Կըթնատու կավը մօրթէլ չըն
7 (1181). Կըթնատու կըվէն ծը՛ծը կըտըրէլ չըն
7 (1182). Կըլխըպէցին հըղէն փափաղչուն տըռնավը կինի
7 (1183). Կըլծխըն ասից՝ ա՛ վը՛ննը, շընուրհակալ չը՛ս, վէր քը՛գ Շուշի չըմ
դարկում
7 (1184). Կըլծխը չի թօղում, վէր վը՛ննէրը դինջանան
7 (1185). Կըլծխը վէր պէց թուղը՛ցէր, հննք՛ին էլ ըս պէց թուղըլական
7 (1186). Կըլծխը վէր սաղ ինի, փափաղը կըթիզզանա
7 (1187). Կըլծխը վէր սաղ ինի, փափաղ կըթըթէնա
7 (1188). Կըծուտօղէն քըմական ք՛ինի՛, քացէ տըվօղէն՝ ըռաշկան
7 (1189). Կըկօղան մին պուք կըկ՛ա, պէնդան՝ էրկու
7 (1190). Կըկօղան մին տն՛ւս կըկ՛ա, պէնդան՝ էրկու
7 (1191). Կընանուցը կըռը՛վը կ՛ըրունքու թօռ ա
7 (1192). Կընգանէնը մարթըն ա, մին էլ կօժը
7 (1193). Կընգանը աշկը լննցն՛ւ հը՛տէ յա ըստը՛ղծվալ
7 (1194). Կընգանը Աստուծ չինիլ
7 (1195). Կընգանը լ՛ավը էն կինի, վէր չըքէրննը քըսօ՛ր քօն կինի, քըսօ՛րէն յը՛ր
կէնա, ասէ՛ ա՛ մարթ, հինչ ը՛ս շինննլ, պէ՛ր, օտինք՛լ
7 (1196). Կընգանը խաչը գննու՛մը պահօղը ձըրնն մարթըն ա
7 (1197). Կընգանը ծամըն ա էրկան, խը՛լքը կարճ ա
7 (1198). Կընգանը մին ծը՛րքը կ՛օղ բիղի ինի
7 (1199). Կընգանը շառը ձըրնն յըրա կինի
7 (1200). Կընգանը պաղէվը մարթը կըպահէ, մարթինը՝ կընէգ՛ը
7 (1201). Կընգանը պէրած մն՛ւք՛ը տըռնան գընգօլակ ա. տն՛ւս կ՛ալիս, նի
մըննէլիս ճըկատէտ կըթըխէ
7 (1202). Կընգանը պէրած փուլը մայա չի տը՛ռնալ
7 (1203). Կընգանը վէ՛չ հննր կինի, վէ՛չ մար
7 (1204). Կընգանը վէր թակիս վէ՛չ, կըգ՛իդա, թա ըրփըվէրի յա
7 (1205). Կընգանը վէր սընդօղումը քըլլիս, էլիս ձըրնն ասածը ընական ա
7 (1206). Կընգանըտ թըկէլին տը՛ղ փըսէտ թա՛կէ, տի՛ր կըլլսէտ
7 (1207). Կընգանըտ փօրէնը ախճիգ՛լ հնն՛ըվ ըրա, թա տըղա իլննլ, քու
բախտէտ
7 (1208). Կընգանը քանդանձ տօնը Աստուծ կարէլ չի շինի, Ըստուծէն շինանձ
տօնը կընէգ՛ը մին մընուտումը կըքննդի
7 (1209). Կընգանը օխտը ծակ կինի, մարթը մինին տը՛ղը կըգ՛իդա
7 (1210). Կընգա ումէղը ըղնօղը տն՛ւցը կըմընա
7 (1211). Կընէգ՛ անօղը քընէնք՛լ կանէ
7 (1212). Կընէգ՛ը բըղի տօնը կինի, մարթը՝ բըղի չձը

- 7 (1213). Կրնէ՞գը ըրտըսունքավ կըյը՛խնէ
- 7 (1214). Կրնէ՞գը իփիլ-թըփէլավ ա կրնէ՞գ՛
- 7 (1215). Կրնէ՞գը կատու վա. հու վէր սըղալից, ընդըրանա նը՛ստա կըկէ՞նա
- 7 (1216). Կրնէ՞գը կըտըրաժըն ա ծամում
- 7 (1217). Կրնէ՞գը հըցապէն բիդի
- 7 (1218). Կրնէ՞գը մարթինը չի, ախճիգըն ա հօրէնը
- 7 (1219). Կրնէ՞գը մարթին կէսըն ա
- 7 (1220). Կրնէ՞գը յա՛ ծըծըղէլավ կըյը՛խնէ, յա՛ ըրտըսունքավ
- 7 (1221). Կրնէ՞գը վէր լ՛ավ իննը, Ըստըծու էլ կիննը
- 7 (1222). Կրնէ՞գը վէր իննըն մարթին անա քննչվից վէչ, իննընչին անա քննչվիլ չի, հօ քննչվիլ չի
- 7 (1223). Կրնէ՞գը վէր օգ՛ի մարթին խննփի, խըմօրուտ ծըրքէրավ էլ կըխննփի
- 7 (1224). Կրնէ՞գը տըղըմարթին հննք՛ին ա
- 7 (1225). Կրնէ՞գըտ ըշտըղը՛ցէ կա, տու վէլ ըս ընդըղը՛ցէ
- 7 (1226). Կրնէ՞գըտ վէր լ՛ավ ինի, ք՛իննն մէ՛լ հըրսանէք՛, տանըտ ամմէն օր հըրսանէք՛ ա, հու հըրսանէք՛, կրնէ՞գըտ վէր փիս ինի, ք՛իննն մէ՛լ մըռըլատօն, տանըտ ամմէն օր մըռըլատօն ա, հու մըռըլատօն
- 7 (1227). Կրնէ՞գ՛ ըրա՛, քընէ՞նք՛ ըրա՛
- 7 (1228). Կրնէ՞գ՛ կա՛ տօն կըշինի, կրնէ՞գ՛ կա՛ տօն կըքննդի
- 7 (1229). Կըչկըչան հավը աժան կինի
- 7 (1230). Կըռէք՛ը կըտըրաժըն ա ծամում
- 7 (1231). Կըռէք՛ըտ ցավում ա՛ տն՛ս կալ՛, ցավան ըզա՛դվէ, հըրէվանըտ փիս ա՛ տօնըտ ծախէ, կըլծխըտ ըզա՛դէ
- 7 (1232). Կըռը՛վ անէլը չի տըղըմըրթօթուն, յը՛խնէլըն ա տըղըմըրթօթուն
- 7 (1233). Կըռկըռօցը տօն կըքննդի
- 7 (1234). Կըռվումը չամէնչ չըն պիժէննում
- 7 (1235). Կըռ տըվօղը տանան կինի
- 7 (1236). Կըռքէն յը՛խտը փօր չի քուշտըցընէլ
- 7 (1237). Կըրվէն կըթնատուն հինչ կա՞նին, վէր բիդի քացէ տա, քըթչը պարան տա
- 7 (1238). Կըտադած շանը ճարը ըսպանէլըն ա
- 7 (1239). Կըտավը իմըս ա, դըրաղը գ՛ննդնում ըմ
- 7 (1240). Կըտըրից ցիլըս՝ կըտըրից թիլըս
- 7 (1241). Կըրական փախճծողը ճննըն ա ըղնում
- 7 (1242). Կըրակէն յըրա կըրակ չըն աժէլ
- 7 (1243). Կըրակէն յըրա յը՛ղ չըն աժէլ
- 7 (1244). Կըրակէն նըհը՛տ խաղ չըն անէլ
- 7 (1245). Կըրակէն քըշտէն չախմախ չըն թափ տալ
- 7 (1246). Կըրակը առանց ծօխ չի իննում
- 7 (1247). Կըրակը էրննժ տը՛ղըն ա էրնն

- 7 (1248). Կըրասէն հինչ ծէն տաս, էն էլ կըսկանաս
7 (1249). Կըրասէն մաչին հինչ սննս անիս, էն էլ կըսկանաս
7 (1250). Կըրթէվուր մարթը տնիզնը մընալ չի
7 (1251). Կըրկատանըն ա թննզնն, շալվարը էլիա հննմննըն ա
7 (1252). Կըրկուտաթակ թութան արաղ չի տնես կ'ննլ
7 (1253). Կըրպէտին փուլ չի տըվալ, մաշտընըն ա նըստում
7 (1254). Կըքավէն ծնն հավէն/քաշին տակէն կէնալ չի
7 (1255). Կըքավէն ճտըն հավէն/քաշին տակէն կէնալ չի
7 (1256). Կ'ննլին էլ ք'իսիլ կիսի
7 (1257). Կ'առնը կ'ննլին պահ չըն տալ
7 (1258). Կ'ննրին կ'ննրի յա օտում, ցօրէնը՝ ցօրէն
7 (1259). Կ'ննրի օտօղ ծին վերչումը կ'ննրի կըրօղ կըտըննա
7 (1260). Կ'ննրմնընը թավ չի, հընդնիշկին վէզըն էլ ա կ'ննրմնը
7 (1261). Կ'ննրմնընը խընճծրէն մաչը փօշ կիսի
7 (1262). Կ'ննրմնընը խընճծրէն քարավ կըտան
7 (1263). Կ'ննրմնընը խընճծրէն քարավ տըվօղ շատ կիսի
7 (1264). Կ'ննրմնընը կավը կըհարէ
7 (1265). Կ'ննրմնընը կավը նընն կաշին փօխէլ չի
7 (1266). Կ'ննրմնընը կավը նընն կաշվան տնես չի կ'ննլ
7 (1267). Կ'ննրննընը վարէ, ամընընը հընճի՛, ծըմընընը նըստէ՛, կ'իսնճի՛
7 (1268). Կ'էնը չծրին հըվուրումը կերի
7 (1269). Կ'էնը խօթթնէն նճի
7 (1270). Կ'էնգ'ատըն էլ բիդի ըստումվարի անիս
7 (1271). Կ'էշ դանան նըխըրէն անումը կըքըցի
7 (1272). Կ'էշ կընգանը ծընըքէն յէ՛շի, դըշննգ'ին՝ իրընսէն
7 (1273). Կ'էշ օտօղը էշ կըմըծանա
7 (1274). Կ'ընտէն պերածը կ'ընտը կըտանէ
7 (1275). Կ'ընտը ըղնօղը թօռան վախէլ չի
7 (1276). Կ'ընտը ըղնօղը ճըղնըճընը վագ կըտա
7 (1277). Կ'ընտը ընգած մարթը թօռան վախէլ չի
7 (1278). Կ'ընտը յա՛ կըտանէ, յա՛ կըպիսի
7 (1279). Կ'ընտը նի մըննօղէն վըննէրը կըթըրչի
7 (1280). Կ'ընտը չըհըսած՝ փօխկերթը յընը չըն քաշիլ
7 (1281). Կ'ընտը վեր կ'ընտ ա, փիս պէնը յընը չօնում, լափու վա տամ, քըցնում
դըրաղը
7 (1282). Կ'ըխտարը կատվէն ծէք'ին կաթնը չի տալ
7 (1283). Կ'ըղծըվըրօթունը կէս թաքավըրօթուն ա
7 (1284). Կ'ըղութունէն մին էլ լիրփըթունէն քըռասունը չօնէ
7 (1285). Կ'ըղօթունը սէլ ա, վեր փըռնըվիս վէչ

- 7 (1286). Կըրթնուկէն իրրէսէն թըրէցէն, ասից՝ քանց գ'օլը շա՛տ ա
- 7 (1287). Կըրունքէն մըրէվը տըղէս ա ըխճըկանըս յըրա, ըշունքէն մըրէվը՝
փըսէս ա հարթնանըս
- 7 (1288). Կիժ ախճիգ'ը կիժ հարթնը կինի
- 7 (1289). Կիժ դանան լ'ավ յը՛գնը կինի
- 7 (1290). Կիժժը կիժժին տը՛սավ, ճակատը մին կ'ը՛ղ լինացավ
- 7 (1291). Կիժժը հըմննչն'նւ չի, կիժժին տարըն ա հըմննչն'նւ
- 7 (1292). Կիժժը մին քար քըցից գ'օլը, հմըրն'ը խէլն'նը՝ կըրը՛ցէն վէչ տն'ս օնին
- 7 (1293). Կիժժը վէր ինի վէչ, խէլն'նըր ապըրէլ չի
- 7 (1294). Կիժժը ք'ը՛ցավ հըրաընքատօն, ասից՝ ըստը՛ղ մէր տանան լ'ավ ա
- 7 (1295). Կիժժին աղունը Աստուծ կաղա
- 7 (1296). Կիժժին աշկունը խէլն'նըրն էլ կ'իժ կըրվա
- 7 (1297). Կիժժին հախան հմըփմծըն ա կ'ամ
- 7 (1298). Կիժժին մին հն'ւշտ ա պըկասում
- 7 (1299). Կիժժին պօզէր չի փըսնում
- 7 (1300). Կիժ կա՛ տօն ա պիրն'նւ, կ'իժ կա՛ տանան ա տանում
- 7 (1301). Կիժ կա՛ օխտը խէլն'նը մժի
- 7 (1302). Կիժ ջմնիլը կ'իժ մնիլ կինի
- 7 (1303). Կինի խըմօղը կըհմըփի
- 7 (1304). Կինին անուշ-անուշ կըխըմվէ, լըղէ-լըղէ տն'ս կ'ա
- 7 (1305). Կինին ըմանան կըճընննչին
- 7 (1306). Կինին թան չի, ամմէն մարթու պէն չի
- 7 (1307). Կինին իրրէսէն համօթը տն'ս կօնէ
- 7 (1308). Կինին հըլէվուրէն մըհակըն ա
- 7 (1309). Կինին մարթին ըսպանէլ չի, ամհա շան օրը կըքըցի
- 7 (1310). Կինին մըհնավ-շըհնավ կըխըմին
- 7 (1311). Կինին սուս ըրածէն բն'լըրն'լ կըշինի
- 7 (1312). Կինուն անա հըրցըրէն՝ ըվէրածըտ ա՞ շատ, թա շինմ'ծըտ, ասից՝
շինմծըս գ'ն'ղն'նւ չըմ, ամհա ըվէրածէս համբարք չօնէ
- 7 (1313). Կինուն նըհը՛տ կօխ չըն կէնալ
- 7 (1314). Կինուն վէր ասիս՝ փիս ա, կ'ուլ կըտը՛ռնա ք'ը՛գ օտէ
- 7 (1315). Կինուն փարչէն վը՛ռը վէր պէց ըրէր, ինք'ըն էլ քունըտ ա պէց ընական
- 7 (1316). Կիընկ'ի օրը ասը՛ղ չըն պիըըցընէլ
- 7 (1317). Կ'ն'լ ք'ինիլիս էլ մարթ բիղի հընգըրվէ ք'ինի
- 7 (1318). Կ'ն'թմնը հինչ ա՞ գ'ն'ղն'նւ, թա դայիշը հինչ ա քաշն'նւ
- 7 (1319). Կ'ն'թմնըն ա գ'ն'ղն'նւ՝ ժընջիլը հունց ա ծիք՝ տամ
- 7 (1320). Կ'ն'թմնըն ա գ'ն'ղն'նւ՝ յը՛գնը հունց ա ծիք՝ տամ
- 7 (1321). Կ'ն'լմն նըմըզըրէ՛ղ չինիլ
- 7 (1322). Կ'ն'լմն փախճօղը արչին ճմնգ'ը կըղնէ

- 7 (1323). Կ'նկլը ընգավ վըխճարին ս'նրին, վա՛յ մինատար
7 (1324). Կ'նկլը թ'նլք'ը կըփօխե, խասյաթը փօխել չի
7 (1325). Կ'նկլը թօխս պօրը կըծըծաղէ
7 (1326). Կ'նկլը թօխս պօրը կուրխանա
7 (1327). Կ'նկլը թօխս պօր կօզ'ի, կ'օղը՝ մըթէն քըշէր
7 (1328). Կ'նկլը կէրածէն ա փէշման, տարը՝ մընըցածէն
7 (1329). Կ'նկլը կ'առնանը պահ չըն տալ
7 (1330). Կ'նկլը հինչ ա՞ գ'նկ'նում, թա ճճրէն թանգ' ա
7 (1331). Կ'նկլը տ'նկնութունան կարից վէչ սարը պիցըրանա, ըսը՛ցէն՝ էնքան
կէրալ ա, կարում չի տ'նր'նը կ'ա
7 (1332). Կ'նկլին աղ տիքն'ած մէս չիցիլ
7 (1333). Կ'նկլին անա վախօղը ծըմակ չի ք'իցիլ
7 (1334). Կ'նկլին անումըն ա յը'ր իլմլ, ամհա ըշխարքէս տօնը քանդօղը աղվէսըն ա
7 (1335). Կ'նկլին աշկէրը ըղվէսին ուստա յըն շիցիլ
7 (1336). Կ'նկլին աշկէրը տը'սնօղը կատվէն ըշկէրան էլ կըվախե
7 (1337). Կ'նկլին բաստըրմա չիցիլ
7 (1338). Կ'նկլին խըրատ տալավ կ'առնը չի տը'ռնալ
7 (1339). Կ'նկլին կըլխէն ըվիտան'ան կըրթէցէն, ասից՝ ճէլ ըրէք, վըխճարէն
ս'նրին անց կացավ
7 (1340). Կ'նկլին կըքընէն սըրօղը սօվըն ա
7 (1341). Կ'նկլին հիշկան ուտըցընիս, էլիա աշկը ծըմակէն յըրա կիցի
7 (1342). Կ'նկլին նըհը'տ քը'փ ք'իցնօղը շօնը նըհը'տը բիդի տանէ
7 (1343). Կ'նկլին վէզը ընդըրա հը'տէ յա հաստ, վէր ձըրն'ն կօրծը ձըրն'ն
ծը'ռութըն ա անում
7 (1344). Կ'նկլին փօրը քուշտանալ չի
7 (1345). Կ'ուղօթունը փէշակ չի, կ'ուղութունավ մարթ չըն տը'ռնալ
7 (1346). Կ'ումաշ բիդի մօրթիս, վէր մըր'նն տ'նս կ'ա
7 (1347). Կ'ումաշը չօքած կէնալ չի
7 (1348). Կ'ումաշին նըհը'տ լըծած յը'զնը տ'նկնը կըմընա
7 (1349). Կ'օղէն ա բօզէն մանգիլը քըռաստուն օր ա
7 (1350). Կ'օղէն ա բօզէն քըռաստուն հալավ կիցի
7 (1351). Կ'օղէն աշկը քըշէրըն ա տը'սնում
7 (1352). Կ'օղէն ըսը՛ցէն՝ յէ՛շի, ծըկըծ'նկի ըրավ
7 (1353). Կ'օղէն ըսը՛ցէն՝ տօնը պէ՛ց, կըսըհար ըրավ
7 (1354). Կ'օղէն վը'խճարը կ'օղը կօտէ
7 (1355). Կ'օղը ասից՝ հ'նրը օնէ, իմըն ա
7 (1356). Կ'օղը կ'ամ ա, բալա, լա՛յ-լա՛յ, կ'ուլը կ'ամ, բալա, լա՛յ-լա՛յ
7 (1357). Կ'օղը, կ'նկլը, տարը, հըրակաշ ըն. հու ըռաշիղ իցի, էն էլ կըտանէ

- 7 (1358). Կ'օղը կ'օղան կ'ուղացավ, Աստուծ տը'սավ, ըրմացավ
7 (1359). Կ'օղը կ'օղ ա, օզ'ում ա ծիյակ'օղ ինի, օզ'ում ա՝ թընակ'օղ
7 (1360). Կ'օղը հինչ կօ'զ'ի, մըթէն քըշէր
7 (1361). Կ'օղը մըթնու շօռ կըկ'ա
7 (1362). Կ'օղը յը'կավ՝ վա՜յ մինատար, կ'ն'լը յը'կավ՝ վա՜յ մինատար
7 (1363). Կ'օղը վէր տանան ինի, յը'զնը հն'րթն'վը տն'լս կօնին
7 (1364). Կ'օղը ն'րնն շօխկան կըվախէ
7 (1365). Կ'օղը կացած օղտը չինիլ
7 (1366). Կ'օղ կատուն պօլկէն կըլխան կօտէ
7 (1367). Կ'օ'ք սօ, պու'ք սօ
7 (1368). Կուկուն անէ, ճիճին տանէ
7 (1369). Կուճի խօխան մօրը ծույնէրըն ա ցըվըցընում, մը'ծը՝ սը'րտը
7 (1370). Կուճուր կացէնը մը'ծ-մը'ծ ծառէր ա կըտըրում
7 (1371). Կօզ'ի ծն'կունը կըլխան ա վը'տում, ամհա հն'ք'վան ըն ք'իրն'ն
7 (1372). Կօզ'ի վըխճարան շատ ըն կըտօրվում, ամհա վըխճարէն սն'րն'ն վա
իւն'ն, կ'ն'լին ին'ն չի
7 (1373). Կօզնին մաշկէն չի ըղնէլ
7 (1374). Կօզնին տիրին խալիչին, թուլու ընգավ տափը
7 (1375). Կօժէն ըռըշկին էլ ա կօլա կօտըրում
7 (1376). Կօժը ըխալիրին հըղէննի կըկօտըրէ
7 (1377). Կօժըն էլ ըն դէրին կըլխէն կօտըրում, կօլան էլ
7 (1378). Կօժը տը'րտակ ն'րթն'ն ա օտում
7 (1379). Կօլան ճիրին հըղը'ցը կըկօտըրէ
7 (1380). Կօխկը հաստ մարթին հինչը օզ'ում ըս՝ ասէ, ն'րնն ասածըն ա ընան
7 (1381). Կօխտանջ տը'ղը խօտ չի փըսնէլ
7 (1382). Կօշտը հինչ ա՞ զ'ն'ղն'ն, թա ըխկաղէն փօրը դըռռամ ա
7 (1383). Կօշտը հինչ ա՞ զ'ն'ղն'ն, թա ըշխարքումըս տն'զնը մարթ էլ կա
7 (1384). Կօշտը տն'զնին ամանը խուրդնն նի կըփըրթի
7 (1385). Կօշտը տն'զնին մըղղարը գ'իղն'ն չի
7 (1386). Կօշտ պն'րթը ախճիզ'ըս կ'ըզի, հարթնըս մանէ, կակօղ պն'րթը
հարթնըս կ'ըզի, ախճիզ'ըս մանէ
7 (1387). Կօշ կ'ն'լիս յէշու մէ'լ, լօք տալ էլ օնիմ
7 (1388). Կօտէզ'ը շանը փօրէն տակէն ա կ'օղը կէնում
7 (1389). Կօտըրած քըթ'ըն նըման ամմէն պէնու մաչ չըն ըղնէլ
7 (1390). Կօրած վը'սկէն կըքըթէնվա, կօրած ժամանակը՝ չէ
7 (1391). Կօրած տիննկէն կօթը վը'սկէ կինի
7 (1392). Կօրավ ապըրանք, կօրավ հն'ք'ի
7 (1393). Կօրէն ըրն'զն'նը տը'սնում ա ն'րնն թիթըրմաղու նըման թըռչիլիս
7 (1394). Կօրէն յա՛ մաշկէն քըցն'ծ, յա՛ հն'ք'ին հանած

- 7 (1395). Կօրէն չընադան տոնս յըկավ, չընադէն հավան չի կացավ
7 (1396). Կօրծ անօղը ըշտննհնմ հաց կօտէ
7 (1397). Կօրծ անօղը խըրէգ՝ կըխօտ
7 (1398). Կօրծ անօղ մարթին կօրծը պըրծընէլ չի
7 (1399). Կօրծէն մաշկը կօտրօղը կօրծ չանէլըն ա, վէշ թա կօրծ անէլը
7 (1400). Կօրծէն շատը խըրէգ՝ խօսօղը կանէ
7 (1401). Կօրծը ամմէն հինչին յըխնում ա
7 (1402). Կօրծը գիդօղան ա բըղըրյար տըռնում
7 (1403). Կօրծը ընօղան ա վախում
7 (1404). Կօրծը ընօղէն ա պըրտական
7 (1405). Կօրծը կօրծ ա, կօրծէն մը՛ծ ու կուճի չի կա
7 (1406). Կօրծը հունցը փըռնիս՝ աննալ կըկա
7 (1407). Կօրծը դըվաթավ մարթին ըռաշկէն տըղտօղում ա
7 (1408). Կօրծը մին տըռնա տոնս անվէլ չի
7 (1409). Կօրծ ընէլան վէշ մինը մըռնալ չի
7 (1410). Կօրծ ընէլավ չըն հըրրուտանում, կըռքան կըտըրէլավ ըն հըրրուտանում
7 (1411). Կօրծ ընօղէն կօրծէն ըգ՛ծընն յըն տամ
7 (1412). Կօրծ ընօղէն կօրծը պըրծընէլ չի
7 (1413). Կօրծ ընօղէն հըռտէ ամմէնաձանդըրը անկօրծ կէնալըն ա
7 (1414). Կօրծը սէրըն ա անում
7 (1415). Կօրծը վէր էքսը քըցէցէր, աննալ չի կ'նալ
7 (1416). Կօրծըտ պըրծէր, յըտնան գըռա՛ց
7 (1417). Կօրծըտ պըրծէր, յըտնան լըղվօթուն ըրա՛
7 (1418). Կօրծ ըրա՛, վէր ըշտննհավ հաց օտիս
7 (1419). Կօրծը փիս ընէլավ ըն լա՛վ անէլը սըվըռում
7 (1420). Հազգար ասըռ մին կ'ընէնննն խօփի չի տըռնալ
7 (1421). Հազգար խօսօղը Ղազնը չի տըռնալ
7 (1422). Հազգար կընէգ՝ էլ վըհաքվին, մին ա ցավը ծըմըթկանէնըն ա
7 (1423). Հազգար մանէթ ա տըվալ, մին ծի ինք՝ կալնալ, մին մանէթ չի տամ, թա
մին ջիլնալ ինք՝ օնէ
7 (1424). Հազգար մանէթ պարթկըս ինի, մըրթըմաչի մարթըս ինի
7 (1425). Հազգար մընէթավ քըթնն հընգէրը մին մընէթավ ծախէլ չըն
7 (1426). Հազգար սօտը մին դօրթ չնմի
7 (1427). Հալալ ապըրանքը կօրչիլ չի
7 (1428). Հալալ ապըրանքը տօն կըկա
7 (1429). Հալալ ապըրանքը ընրնն տըռնը դըսմաթ կըտըռնա
7 (1430). Հալալ ըմնգ'նն փօրէտ մին անգ'ընըն տոնընը կըմընա
7 (1431). Հալալ մագըր կըտըրէլ չի, հարամ կ'էրանը կըկօտըրէ

- 7 (1432). Հանն կ'ըտը չըհրսած՝ փոխկերքըտ յը'ր մէ'լ քաշիլ
- 7 (1433). Հանն մէջիդը շիննլ չըն, քօռը հըդէն կըտըրալ ա
- 7 (1434). Հալավը լաշան մօտէ յա իննւմ
- 7 (1435). Հախը թօ դէրին հըսնէ, օգ'ում ա լ'ըհա մը'նալը գ'օբագ'օտ տը'ննա
- 7 (1436). Հաճօղութ'նըն ա անհաճօղութ'նըն ախպէրք ըն
- 7 (1437). Համբալը տըդէն ա ասում, տըղան էլ՝ խուխէն
- 7 (1438). Հաննին ծաղկան օխծը լըդէ յա շիննւմ, մըղըրաճննջը՝ մը'ղըր
- 7 (1439). Հայան խէլ'նընքը հայը կինի
- 7 (1440). Հայը հային պարիկամ կինի
- 7 (1441). Հայը մըղըրաճննջ ա՝ խարտը կուրցըրած
- 7 (1442). Հայը մինչը'վ նըղանա վէչ, յը'տ չի տը'ննալ
- 7 (1443). Հայը մինչը'վ նըղանա վէչ, նըստէլ չի
- 7 (1444). Հայը վէր ք'ըսիբանա, պարիկէնթանը մը'նը կըքըցի
- 7 (1445). Հայը ումէղավ ա ապըրում
- 7 (1446). Հային՝ թիմիգօթունը, թօրքէն՝ փիյաղա ք'իմիլը
- 7 (1447). Հային հավատը աշկումը կինի
- 7 (1448). Հային հըրցըրէն՝ հինչավ ը'ս ապրում, ապից՝ ումէղավ
- 7 (1449). Հային պէնը պըրծընէլ չի
- 7 (1450). Հային վէրչին խը'լքէն խը'լք չի հըսնէլ
- 7 (1451). Հաննագ'ը դըգ'աննկ կըտը'ննա
- 7 (1452). Հաննագ'ին վէրչը չաննք' կինի
- 7 (1453). Հանդնրդ ք'իմծըղը էրկան կըք'ինի
- 7 (1454). Հանդէրը շօռ ածած հացը քախծըր կինի
- 7 (1455). Հանդին խօսկը տօն չըն պիբիլ
- 7 (1456). Հանդին կըտըրէ՛, վէր կալ'ումը թծգ չանէ
- 7 (1457). Հանց բիդնր՝ դծրթը ծառ իննր, լօխ տընգուտին
- 7 (1458). Հանց բիդի անիս, վէր վէ'չ շամփուրը էրի, վէ'չ խըրավածը
- 7 (1459). Հանց ըրա՝ մարթու աշկէ վայիս չի տը'ննաս
- 7 (1460). Հանց խօսկ կա, վէր մին փութ մը'ղըրավ կարէլ չըս կօլ տաս
- 7 (1461). Հանց ծըծաղ կա՝ լնց ա
- 7 (1462). Հանց կէ'ր, վէր ամմէն օր օտիս
- 7 (1463). Հանց կ'օղըր բիդի կէնաս, վէր հնք'իտ ըրվա վէչ
- 7 (1464). Հանց պէն կասին, վէր մաչան թընըխաշու տ'նու կ'ա
- 7 (1465). Հանց վախտ ա իննւմ՝ կաղը սաղան առաչ ա ք'ըննւմ
- 7 (1466). Հանց տօն չըմ շիննլ, վէր քընդվիլիս ախ քաշիմ
- 7 (1467). Հանջծղ շօնը կըծէլ չի
- 7 (1468). Հաստ ու պէրննկ մին կ'ին ա, վա՛յ պէրննկ մընօղէն
- 7 (1469). Հավայի հանջծղ շանը վը'նը բօշ ա իննւմ

- 7 (1470). Հավատքը շահեն կրլօխ չի տալ
7 (1471). Հավատքը սարը տըհղան տհրհր կըտա
7 (1472). Հավեն ծնուն վեր ծըմվե, նեյնիմ- նեյնիմը կըղնե
7 (1473). Հավեն հնրհր հըհտ կօտ տօ, էլիա կըտօցը տափերըն ա քըսըլական
7 (1474). Հավեն ճիրին ճհրըն էլ ա խօրննգ՝
7 (1475). Հավեն պինըկալին սըվեր շանը ճար չինիլ
7 (1476). Հավեն վերը թօխս կ'ա, ծուվենը տակը կանին
7 (1477). Հավը թեվավը կըթըռչի, մարթը՝ ախսպօրը անավ
7 (1478). Հավը պահե՝ ծնու ածե, ճօտ տա, մնննլ չի կ'ամ՝ մօրթե, հալալ ըրա
7 (1479). Հավը վեր հավ ա, վեր մեհետ ճհր ա խըմում, մեհետ էլ Ըստուծեն ա յեշնում
7 (1480). Հավը վեր դագու նըման ք'ինի, վըհնները կըկուտըրհատե
7 (1481). Հավը վեր ցօրնեն ամբարը քըցիս, էլիա քըթօթ ա ընան
7 (1482). Հավը տանը կենա, կօտը օտե
7 (1483). Հավը՝ թեվավը, մարթը՝ խըլքավը
7 (1484). Հատեգ'ը վերան բիդի, խօխան փօրան բիդի
7 (1485). Հարամը յըհկավ, հըլալըն էլ քըշից տարավ
7 (1486). Հարամը վեր քուշտանա, մուկունը ծական տհու կըկ'ա
7 (1487). Հարամ հացը կօլ չի ք'ինիլ
7 (1488). Հարամ հացը օտվել չի
7 (1489). Հարամ հաց օտօղը էրկան ապըրել չի
7 (1490). Հարամ ուլախը մըրսօղ կինի
7 (1491). Հնրննց տօնը ցօրտ-ցօրտ ախսպհր ա, թննգ՝-թննգ՝ կըկ'ան, խըմին ք'ինին
7 (1492). Հարգե՛, վեր հարգըվիս
7 (1493). Հնրը շըլօր կերավ, տըղեն կըռեք'ը առնից
7 (1494). Հնրը տընգալ ա, տըղան՝ բըջնրննլ, թօնը՝ ճիրննլ, կ'ծղը յըհկալ ա տար տհու յըհկալ
7 (1495). Հարթնանը թօղիս հըրնն կամքեն՝ յա՛ տըմբըլաչուն կըք'ինի, յա՛ գուռնաչուն
7 (1496). Հարթնանը լ'ավ ինիլը հըրսընքան չի
7 (1497). Հարթնանը հնրննց տանը անումը տաս՝ վընըրտեպեգ՝ էլ վագ կըտա
7 (1498). Հարթնանը հնրըն ու մարը տըռնանը տակեն ա թաղած
7 (1499). Հարթնանը վըհնավը փըսեն լ'ըվօթուն չըն անել
7 (1500). Հարթնանը փեշկը հըրնն դհըլնննըն ա
7 (1501). Հարթնեն լ'ավը ըրուրուցումըն ա ըրվամ
7 (1502). Հարթըն ծիյին յըրա յա ննսիթ
7 (1503). Հարթըն պըլօթուն ըրավ, ըսկըհսօրը քըթըն դըղըհցեն

- 7 (1504). Հարթնը փրճսան կըտանէ, շաբաշը՝ ածողը, մըկատէն լ'ըհա մին վըռըքէց պար կ'անլ ա մընամ
- 7 (1505). Հարուստը թնձգան շծր կ'ըճավ, ըսըճէն՝ շընըրհավուր ինի՛, ք'անսիբը կ'ըճավ, ըսըճէն՝ ըշտըղա յա՞
- 7 (1506). Հարուստըն էլ ասից՝ հնրը օնէ, իմըն ա, կ'նլըն էլ
- 7 (1507). Հարուստը ջուբէն ա թըխում, ք'անսիբը՝ ծույնանը
- 7 (1508). Հարուստը ք'անսիբ կինի
- 7 (1509). Հարուստը ք'ըսիբին աշխադանքավը կապրէ՝ ք'ըսիբին միննանթու տակէ թուղէլավ, ընդըրա վիզին կօռ տինիլմվ
- 7 (1510). Հարուստը օխծ կէրավ, ըսըճէն՝ ճար ա, ք'անսիբը կէրավ, ըսըճէն՝ տնձն ա
- 7 (1511). Հնրնը կուրցընօղը մինավը ախ չի քաշիլ
- 7 (1512). Հնրնը թըխօղէն մինը բիդի՛ ասէ՛ թըխէ՛
- 7 (1513). Հնրնը ծըղրուղուն մին շըրանուկ ա
- 7 (1514). Հնրնը հավան մինին խը՛լք կինի
- 7 (1515). Հնրնը ճըղուպուրան հէնգ՛ը փօշ կինի
- 7 (1516). Հնրնը տարէ կ'ըղօթուն ըրէ, հարամ թիք'ան չի կէրէ
- 7 (1517). Հնրնը տըրըկան էլ վէր ինիմ, ծօռ փնողը չնլիգ՛ չըմ շինիլ
- 7 (1518). Հնրնը տըրըկանանը յը՛տը էլ հինչ մըրթըկընէ՞գ՛, քուրըախպէր ըն տը՛ռնում
- 7 (1519). Հնրփնծը կըգ'իդն, թա ինք'ը ամմէնախէլնընքըն ա
- 7 (1520). Հնրփնծը յա՛ հօրը կըլիցըցընէ, յա՛ մօրը
- 7 (1521). Հնրփնծ մարթին Աստուծ չօնէ
- 7 (1522). Հացէն էրկու անում չինիլ
- 7 (1523). Հացէն թիք'ան վէր ծը՛րքատ վէր ա ըղնում, քըշա՛ց տնլս կալ՛
- 7 (1524). Հացէն լ'ավ ու փիս չի իննում
- 7 (1525). Հացէն կըտըրածը թօրը կըտըրէլ չի
- 7 (1526). Հացէն դադիբը չըգ'իդօղը տօն չի տը՛ռնալ
- 7 (1527). Հացէն սը՛վ-սիպտակ չինիլ
- 7 (1528). Հացէն տը՛ղը ճնրը կգ'իդն
- 7 (1529). Հացէն տը՛ղը վէշ մին պէն տալ չի
- 7 (1530). Հացը դնլմննին տօնը կըտանէ
- 7 (1531). Հացը ըշտննմվ ըն օտում, կօրծը՝ սէրավ անում
- 7 (1532). Հացը՝ ծիյավէր, մունք՝ փիյադա, հը՛տան հըսնում չընք
- 7 (1533). Հացը՝ ծույնանը, աշկը՝ կընգանը
- 7 (1534). Հացը կօխ տըվօղէն Աստուծ ա կօխ տամ
- 7 (1535). Հացը համ յը՛ր օնօղ կինի
- 7 (1536). Հացը հաց ա, հացէն լ'ավ ու փիս չինիլ
- 7 (1537). Հացը հըցըրարէն տօ՛, մինըն էլ իվիլ
- 7 (1538). Հացը հօրան բիդի, վը՛րթին՝ փօրան

- 7 (1539). Հացը մարթին ճրնանչիլ կըտա
7 (1540). Հացը մարթին փօրումը մընալ չի, ամհա հաց տըվօղէն անումը կըմընա
7 (1541). Հացը միշտ էլ ցեվքէն պըթկէն ա իլնլ
7 (1542). Հացը ննգիր ա, ճնւրը՝ վէգիր, մընացածը՝ կ'իգիր-միգիր
7 (1543). Հացը նըմըրդօթուն անէ, կավը տօնը կըպահէ
7 (1544). Հացը շանը վըննէրէն տակէն ա ք'իմամ
7 (1545). Հացը սուլթան ա, ճնւրը՝ վէգիր, մընացածը՝ կ'իգիր-մէգիր
7 (1546). Հացը սօրփի ա
7 (1547). Հացը վեր պըկաստ, մարթին աշկը նըհըտը կըծակվէ
7 (1548). Հացը տանը պակաս-պըռատը կըդնկըցընէ
7 (1549). Հացը տաշտատ յէ՛ր կալ՛, հընգէրըտ՝ շէնատ
7 (1550). Հացը ցեց չըն տինիլ, քըմակէն կ'օղըլ կէնալ
7 (1551). Հացը ուտէլավ կըկըլխէ, կօրծը՝ ընէլավ
7 (1552). Հացը փիսին աշկը կըքումըցընէ
7 (1553). Հացը քըրթնօնքըն ա սիրում
7 (1554). Հացը օտէլ չըն, խօնչան կըրակէն տինին
7 (1555). Հաց քըխօղէն մինըն էլ իվիլ կըտան
7 (1556). Հաց չիլննծ տըէղը կ'մարուն ք'նւթը վըտակէ յա
7 (1557). Հացու վըս տիննլմ նըստում ա, պէնու վըս տիննլմ՝ կօրչնլմ ա
7 (1558). Հաց ուտէլիս կըծօ տննխտըէղ կօտին, կըծօ խօսկ չըն ասէլ
7 (1559). Հաց ուտէլիս մարթին ծըէրքավ պարէվ չըն տալ
7 (1560). Հնք'վին տակէն պատառ յըէղ կա, կըտի-կըտի յա անում
7 (1561). Հէյվանը դըռնադան թարչըխ յըէր կօնէ, մարթը՝ ընգուճան
7 (1562). Հէնգ' մաննանը անա վէրը կըտըրիս, լօխ հըռըլական ա
7 (1563). Հէնգ' մաննանը անա վէրը կըտըրիս, ցավ կըտա
7 (1564). Հէսաբը հինիլը չի, հէսաբը կըտըրէլըն ա
7 (1565). Հըգէրանցը մին պըէլ Հուռին մին վըտա ա մանալ
7 (1566). Հըգէրանցը մին պըէլ Հուռին մին վըտա ա մանալ
7 (1567). Հըռնէ տըէղան ամմէն հինչ հիշտ ա ըրվամ
7 (1568). Հըռնէ տըէղէն հալվան շիրըփավ կօտին
7 (1569). Հըռնէ տըէղէն սօրփը գըրավուր կինի
7 (1570). Հըրթը մըէգ հըսավ՝ Լէնինը մըռավ
7 (1571). Հըրթը մըէգ հըսավ՝ ճըղացէն քարը կօտըրից
7 (1572). Հըլվը-հալվա ըսէլավ պէրան չի քըխծըրանալ
7 (1573). Հըղավը ք'ինծըղը նըղանալ չի
7 (1574). Հըղավը ք'ինծըղը պըտըպատ չի ըղնէլ
7 (1575). Հըղա տնլս կ'ըվօղէն աշկը տնլս կըկ'ա
7 (1576). Հըղէն հիշկան էրկան ինի, մին ա՝ վէրչ օնէ

- 7 (1577). Հրդեհ մինըն ա, ցավը՝ հրզգարը
- 7 (1578). Հրդեհ միշտ բուստանէն քըշտավը չինիլ
- 7 (1579). Հրդեհ քիմծղէնըն ա
- 7 (1580). Հրդե քիմծղէն քիմիլը ձերանն ծըրքէն ա, յըտ տըռնալը՝ Ըստուծէն
- 7 (1581). Հրդե քիմծղը անհաց չինիլ, չօբանը՝ անկըրակ
- 7 (1582). Հրդե քիմծղը հըղըցա տնու չի կ'անլ
- 7 (1583). Հրդե քիմծղը քըշէրը հըղըցան տնու կըկ'ա
- 7 (1584). Հըմանչծղ կընգանը վէչ տըղա կիմի, վէչ ախճիգ՝
- 7 (1585). Հըմանչծղ մարթին կընէգ'ը անհամանչ կիմի
- 7 (1586). Հըմբարած վըխճարը կ'նլ օտէլ չի
- 7 (1587). Հըմբարած վըխճարըն էլ ա կ'նլ օտուս
- 7 (1588). Հըմընչիլանն մըռնէլը լ'ավ ա
- 7 (1589). Հըմընչծղէն տըղա չինուս
- 7 (1590). Հընգէրան յըտ մընալը նըմըրդօթուն ա
- 7 (1591). Հընգէրավ հացը լ'ավ կօտվէ
- 7 (1592). Հընգէրէն ա ծիյին մըհըտ ըն փօրցնուս
- 7 (1593). Հընգէրէտ նըհըտ հընգըրօթուն ըրա, ամնա առըտօր մէլ անէլ
- 7 (1594). Հընգէրը հընգէրէն վէր քըթանլ վէչ, աշխարքըս ախուվիշավ անց կըկէնա
- 7 (1595). Հընգէրըս փիս ա՝ հընգէրըս փօխէ, հըրըվանըս ա փիս՝ տօնըս փօխէ
- 7 (1596). Հընգէրըս քըգ նըհըտ ձերնը չի ըղնուս՝ անխօս հըռա'ց
- 7 (1597). Հընգըրթունու մաչի վէր խըյիւթօթուն իլանլ, կօրծը մաննլ չի կ'անլ
- 7 (1598). Հընգըրվէ մըռնէլը հըրսանէք'ա
- 7 (1599). Հընդըրօղը հընդըրվասկավ կըղնէ
- 7 (1600). Հըպարապ մարթը խօսկու շօռ կըկ'ա
- 7 (1601). Հըպարապ օրը տարէ յա
- 7 (1602). Հըռնանցէ ամնէն հինչ հիշտ ա ըրվամ
- 7 (1603). Հըռնէ մըռալը հըռնէ յըն թաղալ
- 7 (1604). Հըսած բարը ծառէն կէնալ չի
- 7 (1605). Հըվաքած նլլէրը թուրնան չի կէնալ
- 7 (1606). Հըրըվանը հըրըվանէն լ'ավը օգ'իլ չի
- 7 (1607). Հըրըվանըս վէր լ'ավ ինի, օտէլըս միշտ փըլավ կիմի
- 7 (1608). Հըրըվանըս վէր նիմջուս ա, քու նէնջըս էլ ա վէր կօխուս
- 7 (1609). Հըրըվանըս վէր տօռնըս յըկ'ավ, յա՝ աղըն ա պակաս, յա՝ մաղը
- 7 (1610). Հըրըստօթունը ծօլ ա, թնք'ի լըղընալիս տակ չանիս
- 7 (1611). Հըրըստօթունը հընգըրթունէն մաչին մին չափար ա
- 7 (1612). Հըրըվանէն ախճիգ'ը օգ'ուս չըն, հինչա թա հըյաթումը կ'նլգիլիս տըռնալ ըն
- 7 (1613). Հըրըվանէն կավը մինչըվ վէր կ'նլլը օտէ վէչ, հըրըվանը ձերաննէն յըրա սալաղամիշ չինիլ
- 7 (1614). Հըրըվանէն կընէգ'ը դաշանգ' կիմի

- 7 (1615). Հըրըվանէն հավը հըրըվանէն աշկէն դագ կըրվա
7 (1616). Հիըրվանէն հարթըն դաշննգ' կիցի
7 (1617). Հըրըվանէն հիյվանէն թըխել չըն, հըրըվանէն խաթիրը կըպահին
7 (1618). Հըրըվանէն նըհըտ կախ ինիլըն էլ խաղ ու պար ա
7 (1619). Հըրըվանէն շանը քարավ չըն տալ, տըռնանը խաթիրը կըպահին
7 (1620). Հըրըվանէն վըխճարը կ'ընլը տարավ, հըրըվանը իւրննէն մըղէյիդ
կացավ
7 (1621). Հըրըվանէտ հըտէ էրկու կավ օգ'ի, վէր Աստուծ քըրգ մին կավ տա
7 (1622). Հըրըվանէտ հըրսընքավը տօնըտ լէն պէ'ց
7 (1623). Հըրըվանէտ նըհըտ քըր'փ ըրա, ամնա առըտօր մէլ անէլ
7 (1624). Հըրըվանէտ վէր էրկու կավ իցի, հնըլընթ քըր'գ էլ մին աման չուրաթան
կիցի
7 (1625). Հըրըվընօթուն կանին, ամնա հըրըվանան քամահ չըն անէլ
7 (1626). Հըրթնօթունը սըվ վըր'դան ըն սըվըրում
7 (1627). Հըրկըշվէ մատաղըն էլ ա հարամ
7 (1628). Հըրսընքա յըտ նըղարան հնջնթ չի կ'նլ
7 (1629). Հըրսընքումը հանց ուրխանալ բիդիս, վէր յըտնան տըխըրվիս վէչ
7 (1630). Հըրցընէլը համօթ չի, չըգ'իդնըն ա համօթ
7 (1631). Հըրուստէն ախճիգ'ը օգ'իլըն ա տիժէր, պահէլը հիշտ ա
7 (1632). Հըրուստէն լիւն հնըր'ըր բաթման յըր օնէ
7 (1633). Հըրուստէն կ'ընլընըն ա իվիլննում, ք'իսիբին` խօխէնքը
7 (1634). Հըրուստէն սօտը ք'իսիբին դժրթըն ա
7 (1635). Հըրուստէն վըր'ցակըն էլ ա թօխս կ'ամ, ճօտէր անում
7 (1636). Հըրուստէն վըր'ցակըն էլ ա ծիւ ածում
7 (1637). Հըրուստէն օժըն էլ ա ջուբումը, հնըր'ին էլ
7 (1638). Հըրփննծէն կու'փէ չի տաք, ինքը-ինքը վէր ա ըղնական
7 (1639). Հըրփննծէն յա' լննը կըկ'ա, յա' շըռը
7 (1640). Հըրփիլին վէրչը փըշմընօթունըն ա
7 (1641). Հիբը չժը ծառը կընննչի, անհամանչըն էլ կըրըմննչի
7 (1642). Հիբը օղտէն վէզը դիւզի, աշխարքըս էլ ա դիւզըլնն
7 (1643). Հիլին տըր'սնում չի, ըրվըցընում ա
7 (1644). Հիյվանէն մինը վէր ըստակէ վէչ, էն մինը լօք-լօք չանէլ
7 (1645). Հինչ ա՞նիմ վըր'սկէ լնն'անը, վէր մաչին նըր'ն բիդի թըքիմ
7 (1646). Հինչ անիս, քըր'գ կանիս
7 (1647). Հինչավ հիվընդացալ ըս, ընդըրանավ էլ սըղա'ց
7 (1648). Հինչա փըռնում ըս` կըրճանում ա, խուսկան փըռնում ըս` ըրկընանում ա
7 (1649). Հինչը վէր վըր'տ կ'ա, աղավ կանին
7 (1650). Հինչը տամ ըս` էն ա քունը, հինչը պահում ըս` էն քունը չի
7 (1651). Հինչ կըտա՞ն դիւզ խուսկէն

- 7 (1652). Հինչ կօրծ օ՞նիս կըրմունջունը, վէր պըտատվիս յափընջունը
7 (1653). Հինչ «հա» ասիմ` մաչին մընամ, մին «չէ» ասիմ` պըրծընիմ
7 (1654). Հինչ դարաբա՞ղցէ, վէր հացա յը՛տ իրը՛ք բըղձա լօքի չի օտում
7 (1655). Հինչ մըսմըսցըրա՞ծ, մին դը՛ննմանաց ասէ՛ Մօսէս
7 (1656). Հինչ մուհալ անիմ, կըլխէս կըկ՛ա
7 (1657). Հինչ մուհալ անիմ, քըթէս կըփըսնէ
7 (1658). Հինչ պըկասէ՛ բաղան կըպըկասէ, բաղվանչուն անա հինչ կըպըկա՞սէ
7 (1659). Հինչ տանում ըն, բաղան ըն տանում, բաղվանչուն անա հինչ ը՞ն տանում
7 (1660). Հինչ տը՛սալ չար պատան կախ, միհէնգ՛ տը՛սալ ճըկատան կախ
7 (1661). Հինչու անիս, առաշկըտ կըկ՛ա
7 (1662). Հինչու անիս, ք՛ը՛գ կանիս
7 (1663). Հինչու ասիս, էն էլ կըսկանաս
7 (1664). Հինչու ինիլի ինի, իննկնն ա
7 (1665). Հինչու պըկավըտ քըշանում ա, էն ա քունըտ
7 (1666). Հինչու վարիս, էն էլ կըհընծիս
7 (1667). Հինչու վէր ք՛ը՛գ ըն տամ, հմըբննք մին հը՛տէ յէր ըն կալնն
7 (1668). Հինչու փըրթիս, էն էլ կօտիս
7 (1669). Հինչու փըրթիս, էն էլ տը՛ն կըտաս
7 (1670). Հինչու օնիս, կուրցուրո՛ւ, պաղէվըտ տը՛ղը պահէ
7 (1671). Հինչ ծօ՛ղի չըս՝ քըվօրըտ ինի, կօգ՛իս՝ տննիտ ինի
7 (1672). Հիշկան աշկը պիցըրանա, օնքան կարէլ չի պիցըրանա
7 (1673). Հիշկան ըրբան փիս ինի, էնքան ճըռ հա ճըռը շատ կինի
7 (1674). Հիշկան քննզնն շօրէր կ՛ը՛նաս, էլիս կասիմ՝ ծըրտօտու հարս
7 (1675). Հիշկան քայդի ինի, էնքան կըյըտանաս
7 (1676). Հիշկան խէլննք ինիս, չըգ՛իդննցածըտ մին գ՛իդօղա հըրցըրու
7 (1677). Հիշկան խը՛ղն-խը՛ղն շօռ յը՛կէ, էլիս ըսը՛ցէն՝ կ՛ը՛նն ճօտ ա
7 (1678). Հիշկան խօր վարիս, հացը էնքան շատ կինի
7 (1679). Հիշկան հըմբարիս, մին ա՝ հմըրնըր կապէկը մին մանէք ա
7 (1680). Հիշկան պըկասէ, ըշխարքաս մագ՛ չի պըկասէլ
7 (1681). Հիշկան վէրը խօր կըտըրիս, ճը՛նըր իրը՛ս կըղնէ
7 (1682). Հիշտան տիժէրը կա վէչ
7 (1683). Հիվանդէն աշկը տըռանը կինի
7 (1684). Հիվանդէն փիսը էն ա, վէր դժ՛շակը թօղած՝ պէրցին ա պարաց ըղնում
7 (1685). Հիվանդը էն ա, վէր չամէնչը օխտը տը՛ղան ա կըծում
7 (1686). Հիվանդը չի հիվանդ, հիվընդատարըն ա հիվանդ
7 (1687). Հիվանդը վէր ք՛ինիլի յա իննում, մատաղը ք՛ծմննզ՛ չանում
7 (1688). Հիվընդանաս, դօստ ու դը՛ննն կըգ՛իդնն
7 (1689). Հիվընդօթունը հիշտ նի կըմըննէ, տըժէր տը՛ն կ՛ա

- 7 (1690). Հու անէ-չանէ, դաշխա մարթը կանէ
7 (1691). Հու ըրավ, հու չըրավ, պըրկըփօխան հարթը ըրավ
7 (1692). Հու կարում ա ցըխան քնննիկ տնու կ'ա, էն ա թաքավէրը
7 (1693). Հու կ'ուղացավ կարաք'ը, հնր քըցէցէն մարաք'ը
7 (1694). Հու հինչ անէ, նրան կանէ
7 (1695). Հու հինչ ասէ, հըվատալ չըն
7 (1696). Հում կըթընկէրին իտիքար չի կա
7 (1697). Հունցը անիս, ընդի էլ կօտիս
7 (1698). Հունցը ըրօտում ա, ընդի յա թօռ կ'ամ
7 (1699). Հունցը շօռ ըս կ'ամ, էլիս քիդի տօն ըս կ'ամ
7 (1700). Հունցը պարյօր տաս, ընդի էլ պաղասխան կըտան
7 (1701). Հունցը օգ'ում ընք՝ ընդի չընք ապըրում, հունցը կարում ընք՝ ընդի յընք
ապըրում
7 (1702). Հունցը քօռըն ա Ըստուծէն յէշնում, ընդի էլ Աստուծ ա քօռէն յէշնում
7 (1703). Հնուքնին վերչը կըռըվըն ա
7 (1704). Հնուքնին խաչը հային ա պէժին ընգալ
7 (1705). Հու սօրփ ք'ինի, մուրազը կըկըղարվէ
7 (1706). Հու վա՞ գ'նուղնում հնր դնրդ
7 (1707). Հու վեր ամը՞նը անէ վէչ, ծըմը՞նը օտէլ չի
7 (1708). Հու վեր ասից՝ հնր նըհը՞տ ը՞մ, ընդըրա թօղէ, հու ասից՝ հու վա՞ իզ
նըհը՞տ, ընդըրա նըհը՞տ հընգըրօթուն ըրա՛
7 (1709). Հու վեր էծու պընէրա մին էլ թաժժա հացա քուշտացավ, գ'իդն վեր
ջանընը քամէ կա
7 (1710). Հու վեր էրկան ա ծամում, էն էրկան ա ապըրում
7 (1711). Հու վեր ըսկանում ա, էն էլ կըտը՞սնա
7 (1712). Հու վեր թակալ չի կընգանը, վայ կըտա ծույնանը
7 (1713). Հու վեր խէր պէնում շառ խօսէ, բըլէն աշկը տնու կ'ա
7 (1714). Հու վեր խըրէգ՛ ա փօրցնլ, խըրէգ՛ էլ գ'նուղնում ա
7 (1715). Հու վեր խօխա չի պիրում, գ'նուղնում ա, թա քըթինօվի յա
7 (1716). Հու վեր խօսէ, աղի մուկուն օտէ
7 (1717). Հու վեր կատու չի պահում, մուկուն ա պահում
7 (1718). Հու վեր կարթի, էն էլ մարթ ա
7 (1719). Հու վեր կօրծ չի անում, դինջընալին համը հինչ ա՞ գ'նուղնում
7 (1720). Հու վեր կօրծ չի անում, կօրծ ընօղէն դաղիքը գ'իդնլ չի
7 (1721). Հու վեր կօշտ ա, գ'նուղնում ա, թա լօխ կօշտ ըն
7 (1722). Հու վեր դօնաղ չի ք'նննում, կարէլ չի դօնաղ ընթունէ
7 (1723). Հու վեր մը՞ղըր ա ծախում, մաննը լնկ կըտա
7 (1724). Հու վեր նրան զինք'ը կարէ հըվաքէ, ամնէնաօժժավ մարթը էն ա
7 (1725). Հու վեր քամուն հակառակ թըրում ա, իրը՞սավըն ա տամ

- 7 (1726). Հու վեր օգից էրկու պիհրու յըրա նրստէ, մինը նադրը վրէռն ա նի
ի ննկան
- 7 (1727). Հնէր բախտը ծըռից, ընդըրա ծին կ'ուսուսը էշ կըտըճնա
- 7 (1728). Հնէր դմրդ շատ ա, շատ ա խօսում
- 7 (1729). Հնէրը ճանջ օնէ, մաննը լիւզ կըտա
- 7 (1730). Հնէր ըռէխ լակ-լակ ինի, կըլծխըն էլ թակ-թակ կինի
- 7 (1731). Հնէր լըվօթուն անիս, ընդըրանա էլ սա՛յադ կաց
- 7 (1732). Հնէր մուհալ անիս, քրթէտ կըփըսնէ
- 7 (1733). Հնէր տըննզ անիս, քրթէտ կըփըսնէ
- 7 (1734). Հնէրն խըլք ըն տամ, ք'ըսիթօթունըն էլ նըհըտըն ըն տամ
- 7 (1735). Հնէրն կըլծխ տափ ա, ջանը սափ ա
- 7 (1736). Հնէրն հաց ինի հնջնթ, ըլէրու հօքս կանէ
- 7 (1737). Հնէրն օնէ՝ կըկ'ըճնա, հնէրն օնէ վէջ՝ կըլէշի
- 7 (1738). Հու փուլ օնէ՝ խըլք չօնէ, հու խըլք օնէ՝ փուլ չօնէ
- 7 (1739). Հնէրիս վեր ծը՛րքէս ինի, պէց կըթօղիմ
- 7 (1740). Հօլը ճուվըրանէն տակէն կէնալ չի
- 7 (1741). Հօ-հա՛ կա՛ յը՛գնը սարըն ա տանում, հօ-հա՛ կա՛ յը՛գնը տանում ա
քըցնն քը՛րծընըվէր
- 7 (1742). Հօ-հա՛ն դար յը՛գնանը ջանըն ա
- 7 (1743). Հծնճ անօղը սամալ էլ ա հծնճ անում
- 7 (1744). Հօռէ ծառէն բար չինիլ
- 7 (1745). Հծվաննն գ'անք ա
- 7 (1746). Հօրածը յը՛տ չի կ'անլ, կօրածը կըկ'ա
- 7 (1747). Հօր ա՛սիմ, հօր թիթըվանամ
- 7 (1748). Հօրէնք'ը նընն կօթը տնջիլ չի
- 7 (1749). Հօրը հը՛տէ ախչիգ'ը լուսնինգ'ա յա, մօրը հը՛տէ՝ իրիք'նակ
- 7 (1750). Հօրը-մօրան կըման ըշխարքումըս ամնէն հինչ կըքըթէնվա
- 7 (1751). Հօրը-մօրը դադիրը չըգ'իդօղը Ըստուծէն դադիրը գ'իդանլ չի
- 7 (1752). Հօրը ննփննսը ծանդրը կինի
- 7 (1753). Հօրը փուլավը փըսակփօղը կընգանը դադիրը գ'իդանլ չի
- 7 (1754). Հօրը փուլէրը խուխէն հը՛տէ մըղըմօղ ա
- 7 (1755). Հօր խանէն քըշտէն փըլավ օտիմ, հօր բէղըս յը՛ղուտ տը՛ռնա
- 7 (1756). Ղազնըր գ'նէրնն ա նընն բազարը
- 7 (1757). Ղազը իփիս, դըզղան կըլըցնէ
- 7 (1758). Ղալին արտը լ'ավ կըհընճ'վի
- 7 (1759). Ղալին ք'նլննշը ճէլի յա նի կէնում
- 7 (1760). Ղանջըղէն վէր դայադ ինի, կ'նլ կըկօխէ
- 7 (1761). Ղաշննգ' անպէնը տանը կըմընա, կ'էշ պինըվուրէն հը՛տան գ'նլլն
կըքըցին

- 7 (1762). Ղաշանգ՝ըն ասում ա՝ ինձ հրոնանցե յե՛շի
7 (1763). Ղաշանգ՝ին իրը՛սէն փըրթնիշ չըն օտում
7 (1764). Ղաշանգ՝ կընգանը իրը՛սան պաչի, կ'էշին՝ ծըրքէրան
7 (1765). Ղաշանգ՝ հարթնը ըրուրուցէն տակէն ա մննիլնում անում
7 (1766). Ղաշանգ՝ պատան թըրէք՝ չի նը՛ստա կէնալ
7 (1767). Ղասաբխընէն իրըսատը՛ղ չօնե
7 (1768). Ղարաբաղցէն ըստըղավ-ընդըղավ չի ընգընում, խօսկը ք'մնսմն յա ասում
7 (1769). Ղարաբաղցունը օթըն ա, քօթը, թիյին կօթը
7 (1770). Ղարիբը ծրիշին վը՛ղումը մինակ ըրտասունք կըթօղնե
7 (1771). Ղարիբին հննը դարիբը կըգ'իղն
7 (1772). Ղարիբին հննգ'իստը առանց քար կինի
7 (1773). Ղարիբին հացը լըղէ յա, ճնէրը՝ աղու
7 (1774). Ղարիբին հը՛տե մին օրը մին տարէ յա
7 (1775). Ղարիբին օշը միշտ դըրէտ կինի
7 (1776). Ղարիբ հարթնը վըխըկօտ կինի
7 (1777). Ղարիբ դուշը ամմէն տը՛ղ ըրվամ ա
7 (1778). Ղարիբ մարթին վէզը ծօռ կինի
7 (1779). Ղարիբ շօնը հննք'ին շըքըմնաչումը կըպահե
7 (1780). Ղափաղը թուլուլ ա ընգալ, դըզղանէն քըթնն
7 (1781). Ղէյնը մըսան տնն չի օնվէլ
7 (1782). Ղէյնին տակէն էլ հնէք'ի կինի
7 (1783). Ղըզղանէն տակը վէր ք'իրիս օտիս, հըրթնընքավըտ թօռ կըկ'ա
7 (1784). Ղըղղանը վէր տնն յը՛կավ, էշին հը՛տե բարյամ ա
7 (1785). Ղըխսպին օխտը լէչակ կինի
7 (1786). Ղըխսպին օխտը լնէզնն կինի
7 (1787). Ղըշընգ'օթունը սարու ծնն ա, սարը բիղի դաշանգ՝
7 (1788). Ղըսմնթնն իվիլ հըսնէլ չի
7 (1789). Ղըսմնթնն իվիլ օտվէլ չի
7 (1790). Ղըսմնթնն հըղէն ծասկէլ չըն
7 (1791). Ղուզլէգ'ին ախճիգ՝ չըն տամ, օգ'ում ա՝ գէմքուճըն էլ ինի դաշանգ՝
7 (1792). Ղուզմանը հընգ'իստումըն ա դնէզվում
7 (1793). Ղումաշը դննրդ ար անում, թա՝ ինձ հու բի՞ղի մաշի
7 (1794). Ղումէն յըրա տօն չըն շինիլ
7 (1795). Ղումէն յըրա փընթամէնտ չի տինվիլ
7 (1796). Ղունաղէն լնէզնն կարճ կինի
7 (1797). Ղունաղէն խաթրն կատվէն փիշտ չըն անէլ
7 (1798). Ղունաղէն խօսկ չի հըսնում
7 (1799). Ղունաղէն կէրածը Աստուծ ա տամ

- 7 (1800). Ղունաղեն հարգողըն էլ ա տանը կրնեգ'ը, չըհարգողըն էլ
- 7 (1801). Ղունաղեն հըմանչիը մինչը՛վ կ'անըն ա, տընըտարեներ՝ ընդըրա ք'իհիլանը յը՛տը
- 7 (1802). Ղունաղեն շուհավը տընատարըն էլ ա հաց օտում
- 7 (1803). Ղունաղեն փայը Աստուծ ա դարկում
- 7 (1804). Ղուշեն հինանըր թեվումըն ա իննև
- 7 (1805). Ղուշը վեր ծը՛րքատ թըռչից, էլ ծը՛րքըտ չի ըղնել
- 7 (1806). Ղուշը վեր ծը՛րքատ թըռչից, էլ քունը չի
- 7 (1807). Ղուշը իւրան թեվան քըրեհ չի օգ'ում
- 7 (1808). Ղօնաղը Ըստուծեներն ա
- 7 (1809). Ղօնաղը կ'իւլ կըկ'ա, կ'առնը ք'իհի
- 7 (1810). Ղօնաղը դունաղեն չի սիրիլ, տընատարը՝ ճօխտեն
- 7 (1811). Ղօնաղը վեր էք'սը ք'ը՛ցավ վէչ, տը՛ռնում ա դօնդաղ
- 7 (1812). Ղօնաղը տընատը՛ռնը էշըն ա, ըշտը՛ղ օգ'ի՝ կըկապէ
- 7 (1813). Ղօնաղը տընատը՛ռնը հացեն չի յէշիլ, ունքըմաչին կըյէշի
- 7 (1814). Ղօնաղը տօն նի մըննէլիս կ'առն ա, տիւս կ'անլիս՝ աշըղ
- 7 (1815). Ղօնաղ շան տըղան իւրան դունաղու նըման կըպահէ
- 7 (1816). Ղօնաղ շան տըղեն խօսկ չի հըսնում
- 7 (1817). Ղծրթը վեր ծառ ինի, լօխ կըտընգին
- 7 (1818). Ճանջը ածում ա, ճիճին տանում
- 7 (1819). Ճանջըս՝ կօրած, աշկըտ՝ օռած
- 7 (1820). Ճանջը լ'ավ ա, վեր ծը՛ր տանըն էլ ինի, մեր տանըն էլ
- 7 (1821). Ճաքած տը՛ղավը ճիւր կըք'իհի
- 7 (1822). Ճէլ բիղի անիս կ'օղեն փըռնիս, թա չէ ինք'ըն ա ք'ը՛գ կ'օղ փըռնըլական
- 7 (1823). Ճէլի կըծանօղը ճէլի էլ հուվանում ա
- 7 (1824). Ճէլի յը՛ր կենօղըն ա յը՛տէ կ'ըվօղը ռուգանվ կըղնին
- 7 (1825). Ճէլի յը՛ր կընալան չի, Աստուծ տալան ա
- 7 (1826). Ճը՛ղացը կուրցըրալ ա, չանչախեն ա շօռ կ'ամ
- 7 (1827). Ճը՛ղաց ք'իհնօղը պէղարճ էլ կըթըխէ
- 7 (1828). Ճը՛ղնը կօտըրած տը՛ղը վեր կըղնէ
- 7 (1829). Ճըկատեն կ'իւրվանօր ճիհնջվիլ չի
- 7 (1830). Ճըղացեն ծօռը ճիւրը կըղիւզըցընէ
- 7 (1831). Ճըղացեն վեր դան տաս, անդան կանէ
- 7 (1832). Ճըղացպանը ճըղացումը ծարավ տիւզըն մը՛ռավ
- 7 (1833). Ճըղըցպանեն քը՛թը միշտ ըլլէրուտ կիհի
- 7 (1834). Ճըղճըղան մարթը պարի կիհի
- 7 (1835). Ճըղպօրէ ծառեն քարավ տըվօղ շատ կիհի
- 7 (1836). Ճըղուպուրը վեր պատան տաս, նը՛ստա չի կէնալ
- 7 (1837). Ճըղուպուրը քըչէվան ա տիւս կ'ամ

- 7 (1838). Գըշմարիողը չըպէրք ա
7 (1839). Գըպատըտ քօլատ կըտըրէ՛
7 (1840). Գըպատը քօռ աշկէն նի կըկ'ա
7 (1841). Գիճիճն Գի-ճի ընէլավ ա մը՛ննում, թիթըրմաղը՝ թըրթըռալավ, մարթը՝ տընջվիլնվ
7 (1842). Գիճիճն մին յը՛րք ա գ'նլղնում, էն էլ ամմէն օր ասում ա
7 (1843). Գիտ ծըռէլավ մուրազէն հըսնում չըն
7 (1844). Գիրիճն ա կըրակէն նըհը՛տ խաղ չըն անէլ
7 (1845). Գիրիճն ըսը՛ցէն՝ խէ յը՛ս շատ վըշվըշամ, ասից՝ հընգէրքս քար ա
7 (1846). Գիրիճն լննվնթը դանան ա տը՛սնում
7 (1847). Գիրիճն կաթը քար կըծակէ
7 (1848). Գիրիճն կօժը Գիրիճն հըղը՛ցը կըկօտըրէ
7 (1849). Գիրիճն պէրածը ճնլըր կըտանէ
7 (1850). Գիրիճն սննը ծարավը կըսկանա
7 (1851). Գիրիճն օքութըն էլ ա շատ, վընասըն էլ
7 (1852). Գիրճէմնումը ճը՛ղաց չըն շիճիլ
7 (1853). Գիրնումը նըստում ա, ցըմաքումը լըղանում
7 (1854). Գիրծօլի ծատը ճէլլի մըծանում ա, ճէլլի յէլ պըռավում
7 (1855). Գնլ՛-ճնլ՛ ըրա, նի՛ ըրա, ք'ի՛շ-ք'ի՛շ ըրա, տնլ՛ս ըրա
7 (1856). Գուտամար կատուն կ'օղ կիճի
7 (1857). Գնլըր առաչ կուճուրէն կըտան, յը՛տնան մը՛ծէն
7 (1858). Գնլըր էն տըղան ա, վէր նլընն հըղէն ինք'ըն ա շիճնում
7 (1859). Գնլըր ըղնօղը թօռան վախէլ չի
7 (1860). Գնլըր ըղնօղը ք'նլննշան էլ կըփըռնէ
7 (1861). Գնլըր թննյղի յա ք'նլննում
7 (1862). Գնլըր իճի՛ ճէղացը պէն կանէ
7 (1863). Գնլըր ինք'ըն ա նլընն հըղէն շիճնում
7 (1864). Գնլըր կըք'իճի, դումը կըմընա
7 (1865). Գնլըր կուճուրէն կըտան, յը՛տնան մը՛ծէն
7 (1866). Գնլըր հունցը ք'նլնում ա, նըհը՛տըր բիղի ք'իճիս
7 (1867). Գնլըր մին տը՛ղ վէր էրկան կէնա, կըվը՛տէ
7 (1868). Գնլըր նուռնէն կ'իճան լ'ավ ա
7 (1869). Գնլըր վազ տալավ կ'ը՛տէն կըհըսնէ
7 (1870). Գնլըր վէր իվիլննա, առաչ հըրըվանէտ ծառէն տակըր ա՛ծէ, յը՛տնան նլըննշու տօ՛
7 (1871). Գնլըր վէր մին տը՛ղ շատ կաթէ, քարըն էլ կըծակէ
7 (1872). Գնլըր տնլըր կըթիմիզընէ, ըրտասունքը՝ մաչը
7 (1873). Գնլըր նլընն արխավը կըք'իճի

- 7 (1874). Ճները ներան արխը կըքըթէնա
- 7 (1875). Ճները ներան հըղէն քըթէննւն ա
- 7 (1876). Ճները ներան տըհազը կըքըինի
- 7 (1877). Ճները փօս տըհըր գ'օլ կըտա
- 7 (1878). Ճները քարէն ա դում շինում, կընէգը մարթին ա մում շինում
- 7 (1879). Ճներ խըմէլիս քըխէլ չըն
- 7 (1880). Ճներ խըմէլիս խընգարէլ չըն, մարթ ինի, քա սանթ
- 7 (1881). Ճներ պիրօղըն էլ ա մինը, կօժ կօտրօղըն էլ
- 7 (1882). Ճօխտ հավըս քանէն, ճօխտ ծննւն՝ վըհէն
- 7 (1883). Ճօտէրը աշունքըն ըն հըմբարում
- 7 (1884). Ճօտը ծնւվան տնւս յըհավ, կընէպին հավան չի կացավ
- 7 (1885). Ճօտը ծնւվումըն ա մանիլնւն աճում
- 7 (1886). Ճօտը ծնւվումըն ա սնա աճում
- 7 (1887). Ճօտը մօրը քըվէրէն տակէն կըմըծանա
- 7 (1888). Ճօտը ներան մօրը քէվին տակէն քախծըր քօն կինի
- 7 (1889). Ճծրնւն ընգունէրէն մըծ ու կուճի չի կա
- 7 (1890). Ճծրնւն ըսըհէն՝ քու հնար հու վա՞, ապից՝ ի մար ծին ա
- 7 (1891). Ճծրնւն պիհըրը վէր տնւս կ'ա, ներան քըմակէն կըծէփէ
- 7 (1892). Մագը վէր լ'ավ պէն ինի, աճնէն տըհը փըսնէլ չի
- 7 (1893). Մագըին վէր գօրութնւն ինի, էծը իմաստուն կինի
- 7 (1894). Մախաթը մաշի՝ ըսըհու մըշանք կըմընա, աքըհըր վէր մաշի, հինչ կըմընա՞
- 7 (1895). Մախաթը միշուկումը կ'ըհըվէլ չի
- 7 (1896). Մախաթը չըվալումը կ'ըհըվէլ չի, մին տըհըավ կըծակէ տնւս կ'ա
- 7 (1897). Մածնէն փօխը մածուն չըն տալ
- 7 (1898). Մածունը կատուն կէրավ, քակը՝ խօխան
- 7 (1899). Մահան ու չարան փախչիլ չըն
- 7 (1900). Մահը լ'ավէն ա սիրում
- 7 (1901). Մահը հանց օղտ ա՝ լօխճին տըռնանըն էլ չօքում ա
- 7 (1902). Մանհանըն էլ չար օգում տըժօխկ ք'ինի, քըկէլավ տարէն
- 7 (1903). Մաշան ինճ ա էրնւն, տնւսան՝ ծրիշին
- 7 (1904). Մարդիմագարը շանը շատ քարավ կըտա
- 7 (1905). Մարդին ըշխըդանքը նամարդըն ա օտում
- 7 (1906). Մարը մըհաժ սադանան ներան աճա հըհէլ յա շօռ տամ
- 7 (1907). Մարը մըհավ, հնարը խուրթացավ
- 7 (1908). Մարը վէր ծառը յըր ինի, ախճիգը ճըղնէրավը շօռ կըկ'ա
- 7 (1909). Մարը վէր տակըռավը յըր ինի, ախճիգը տիլըտնւլ շօռ կըկ'ա
- 7 (1910). Մարը վէր օտէ յըղըհան, խօխան կինի հըրըհան

- 7 (1911). Մարթը դալուն քարէն ա տէմ անում
7 (1912). Մարթը ընգունան կըպըռավէ, հէյվանը՝ դըռնադան
7 (1913). Մարթը ընցավ, դնրդը մընաց
7 (1914). Մարթը կընգանան բիդի հըմանչի, կընէգ'ը՝ մարթան
7 (1915). Մարթը կընգանը հըրէսէն վարադըն ա
7 (1916). Մարթը կըքըթէնամ, խօխան էլ պիդիմ, պա ախպէրը ըշտըղա քըթէ՞նամ
7 (1917). Մարթը կ'արունքը վըրս ըրավ, Ըստուծէն փայը տարավ, օրինանքէն տըրդակ անէսկ յըր կալ'ավ
7 (1918). Մարթը մարթավ ա մարթ
7 (1919). Մարթը մարթին վէր սիրի, աշխարքը բարավ կըլըցընվէ
7 (1920). Մարթը մըր'ռավ, քարը մընաց
7 (1921). Մարթը մըր'ռնում ա, դնրդը տըր'ղը փօխում ա
7 (1922). Մարթը մըրթըթունավ ա մարթ
7 (1923). Մարթը մին օրումը օխտը կընէգ' կըփօխէ
7 (1924). Մարթ ըշխարքէս լընըր նըրան տանը պըտըռհանավըն ա տըր'սնում
7 (1925). Մարթ ըսպընօղէն թօրը անդար կըմընա
7 (1926). Մարթը վէր սուս անէ, քարը կըխօսէ
7 (1927). Մարթը վըր'ղան փափուկ ա, քարան՝ պէնդ
7 (1928). Մարթը՝ տընսնընը, ըշխըղանքը՝ տանը
7 (1929). Մարթը քըր'ցավ, թա կախ ինի, ըսըր'ցէն՝ չաթուն յըր' կալ' մին կապուկ չօփ պէր
7 (1930). Մարթին ա կընգանը կըռըր'վը չըքէլանը տըր'ղը նի մըննէլըն ա իննըն
7 (1931). Մարթին ա կընգանը կօրծը յըրգ'ինք'ումըն ա շինվում
7 (1932). Մարթին մնիքը հըրէսավը չըն կ'մն
7 (1933). Մարթին անա կ'մնիս վըր'տըն էլ բիդի պարի
7 (1934). Մարթին անա մըրթավըր'տ բիդի կ'ա
7 (1935). Մարթին աշկը մինակ վըր'ղը կըքուշտըցընէ
7 (1936). Մարթին ապըրանքը նըրան նըման կինի
7 (1937). Մարթին ապրուստը շծրավը կըգ'իդնն
7 (1938). Մարթին մըրք'ը մարթին յըրա շատ բիդի
7 (1939). Մարթին գ'անքը կ'ըրունքու ծնն ա
7 (1940). Մարթին դնրդը մըռնէլանը յըր'տըն ա պըրծընում
7 (1941). Մարթին դըլվումը դայադ բիդի
7 (1942). Մարթին դօստըն էլ ա լընգըն, դընշմնըն էլ
7 (1943). Մարթին գընընցընգէր էլ բիդի, կըմըրընգէր էլ
7 (1944). Մարթինը կընէգ'ըն ա, կընգանէնը՝ մարթը
7 (1945). Մարթին ըշխըղանքավ ըն ճընննչնըն
7 (1946). Մարթին ըշտննիը կըռքէն տակէն ա
7 (1947). Մարթին ըշտըր'ղը ցավէ, հնըր'ին ընդըր'ղ ա

- 7 (1948). Մարթին ըսր՛ցէն՝ ըշտըղացէ յը՞ս, ասից՝ կընգանաս հըրցըրո՛ւ
- 7 (1949). Մարթին ըրածը ձերանն աշկէն ըրվամ չի
- 7 (1950). Մարթին թօղ ըրած քարըն էլ բիղի դաշանգ՛ ինի
- 7 (1951). Մարթին իլննծը մարթին դինջօթուն չի տալ
- 7 (1952). Մարթին լ՛ղևզվին տակըռէն սըրտէն ծնլ՛ղևնըն ա, լ՛ղևզ՛ղև կա՝ տակըռէ չօնէ
- 7 (1953). Մարթին կերած փըրթնիշըն էլ բիղի խուլ՛խուլ՛օտ ինի, վեր ջանը կ՛ա
- 7 (1954). Մարթին կըլխումը վեր խը՛լք ինի, պուլիգ՛ումըն էլ յը՛ղ կինի
- 7 (1955). Մարթին կըլծխը վեր խառնըվէ, ծը՛րքը պէն չի փըռնէլ
- 7 (1956). Մարթին կընէգ՛ըն ա պահում
- 7 (1957). Մարթին կ՛իրը վեր կօրչնէն ա, Աստուծ էլ ա նը՛ստա խըռավում
- 7 (1958). Մարթին հա՛մ դօստ կինի, հա՛մ դ՛ղևնն
- 7 (1959). Մարթին հը՛տէ յա՛ կընէգ՛ըն մը՛ռած, յա՛ հըրըվանէն էշին քօռակը ըստակած
- 7 (1960). Մարթին հը՛տէ ձերանն սօղանը քախծըր ա, քանց ձերնիշին մը՛ղըրը
- 7 (1961). Մարթին հընգերավ ըն ճընննչնիւմ
- 7 (1962). Մարթին մահը ընգուճէն քըմակէն ա, վըխճարէն կ՛օղը՝ տըմակէն տակէն
- 7 (1963). Մարթին մաշկէն վեր տար ինի, տըռանըն էլ շօն կինի
- 7 (1964). Մարթին շանը օշըն էլ բիղի տօն բիղի
- 7 (1965). Մարթին շծրավ չըն ճընննչնիւմ
- 7 (1966). Մարթին պաղէվը պիցըրցընօղըն էլ ա կընէգ՛ըն, քըշըցընօղըն էլ
- 7 (1967). Մարթին պարիկամը ձերանն ջուրըն ա
- 7 (1969). Մարթին սը՛րտը բիղի ծափ տա
- 7 (1969). Մարթին սը՛րտը բիղի ծըծաղէ
- 7 (1970). Մարթին սը՛րտը օրախ բիղի, վեր պերանը ծըծաղէ
- 7 (1971). Մարթին վեր թնրիփ անիս, պօգ՛էրը տ՛իս կօնէ
- 7 (1972). Մարթին վեր մին օր կախ տըված պահիս, էլիս կապըրէ
- 7 (1973). Մարթին վը՛ննը քարէն չըբիղի տէն ըղնէ
- 7 (1974). Մարթին վը՛ռը տ՛իս ա տը՛ռալ, հըրը՛վանը ասալ ա՝ կըտըրիմ, տանիմ տամ շանըս
- 7 (1975). Մարթին տըռանը շօնըն էլ բիղի դաշանգ՛ հնչի
- 7 (1976). Մարթին տըռանը շօնըն էլ բիղի շընօրքէն ինի
- 7 (1977). Մարթին փափաղը կընէգ՛ըն ա պէց՛ղևր պահում
- 7 (1978). Մարթին փօրը փիյնըճուվարան չի, վեր հինչը ածիս, տանէ
- 7 (1979). Մարթին քըմակէն փիս խօսել չըն
- 7 (1980). Մ արթ լ՛ավ ա աշկավ ինի քօռ, քանց խը՛լքավ
- 7 (1981). Մարթ լ՛ղևզվավ ա թնլնկ ըղնում
- 7 (1982). Մարթ կա՝ աշկըն ա սօր, մարթ կա՝ չինը

- 7 (1983). Մարթ կա՝ դերին ա սիրում, մարթ կա՝ դիրըկընգանը
7 (1984). Մարթ կա՝ էշ ա, մարթ կա՝ կ'էշ ա, մարթ էլ կա՝ ըստակած շանան կ'էշ ա
7 (1985). Մարթ կա՝ լիւզվին տակըռը սըրտէն ծնիւնըն ա, լիւզիւ կա՝ տակըռ չօնէ
7 (1986). Մարթ կա՝ լիւզին ա պըրտօղ, մարթ կա՝ սը'րտը
7 (1987). Մարթ կա՝ խընդէղնու տակըէ յա, մարթ կա՝ մընիշակու
7 (1988). Մարթ կա՝ կարթնում ա, մարթ տը'ռնում, մարթ կա՝ կարթնում ա, էշ տը'ռնում
7 (1989). Մարթ կա՝ կըլխան ա ծաղկած, մարթ կա՝ տիվէրան
7 (1990). Մարթ կա՝ հինչու ուրան անէ, դիւշմանը դիւշմանին անէլ չի
7 (1991). Մարթ կա՝ մարթ ա, մարթ կա՝ անվը'տ ծաղէգ' ա
7 (1992). Մարթ կա՝ մարթ ա, մարթ կա՝ զմրթ ա
7 (1993). Մարթ կա՝ մարթ ա, մարթ կա՝ քար ա
7 (1994). Մարթ կա՝ մարթու բաղ կըտա, մարթ կա՝ մարթու պըտօղ էլ չի տալ
7 (1995). Մարթ կա՝ քըչալէն կըլծխը վէր կանէ
7 (1996). Մարթ կա՝ օզ'ի, մարթ կա՝ մօզ'ի, մարթ էլ կա՝ քաչալ կըլծխ կըխօզ'ի
7 (1997). Մարթ հինչու անէ, ուրան կանէ
7 (1998). Մարթ հինչու անում ա, Ըստուծէն փարթ'էն հը'տէ յա անում
7 (1999). Մարթ հիշկան ապըրէ, էնքան շատ պէն կըսըվը'րէ
7 (2000). Մարթ հիշկան հարուստ ինի, էնքան աշկը ծակ կինի
7 (2001). Մարթ հիշկան մըծանում ա, էնքան կուճիւրանում ա
7 (2002). Մարթ մարթու իրը'տէ կըլէշի, Աստուծ՝ սըրտէն
7 (2003). Մարթ մըռնէլավ աշխարքըս վիրչանում չի
7 (2004). Մարթ շօն ինի, կ'իւլ ինի, տանը կուճիւրը չինի
7 (2005). Մարթ պէց ճըկատավ բիդի տիւս կ'ա շինամաչ
7 (2006). Մարթ վէր գ'իդմը' հաց օտէլը մնանք ա, ծընվէլ չար
7 (2007). Մարթ վէր մըծանում ա, խը'քըն էլ նըհը'տը կուճիւրանում ա
7 (2008). Մարթ վէր շատ գ'իդմ, խըրէգ' կըխօսէ
7 (2009). Մարթ վէր ուրան յէշի վէչ, Աստուծ էլ չի յէշիլ
7 (2010). Մարթ ուրան աշկը քօռ չծօղիլ
7 (2011). Մարթ ուրան դալուն քը'րծէն ա տէն անում
7 (2012). Մարթ ուրան թանէն թըթօ չի ասէլ
7 (2013). Մարթ ուրան շուխկան իվիլ կարէլ չի լօք տա
7 (2014). Մարթ ուրան սօղանը ըշտմհնով ա օտում, հինչ ուրիւշին մը'ղըրը
7 (2015). Մարթ ուրան տանը հա'ն աղան ա, հա'ն նծք'մըրը
7 (2016). Մարթ փիս օրէն կըտըմանա, լ'ավ օրէն տըմանալ չի
7 (2017). Մարթ քամուն նըհը'տ կըմվէլ չի
7 (2018). Մէխը ինճանա, չմք'իւճը ինճանա, թախկաթուխկէտ հինչ ը'մ տըլական

- 7 (2019). Մէխը տախտակըն ըզ'ծրա կըթըխին
- 7 (2020). Մէխին կըլխէն յըմբուրուղավ թըխէլ չըն
- 7 (2021). Մէխըն ընգալ ա քարէն ճէխկը
- 7 (2022). Մէխկըն էլ ա սըվըրօվի
- 7 (2023). Մէսը առանց վը'սկըռ չիմիլ
- 7 (2024). Մէսը հուս մէս ա, շօրվան աշկու լիւս ա
- 7 (2025). Մէսըն ա ծնկունը մին դըզդանում իփիլ չըն
- 7 (2026). Մէսը օտէլ չըն, վըսկըռէն հնլ կ'նլ
- 7 (2027). Մէս օտօղ դուշին կըտօցը կը'ռ կիմի
- 7 (2028). Մէր վը'նըն մէր շօնը կըկըծէ
- 7 (2029). Մըզ'էրէն սիպտըկթունէն յէշիլ չըն, դազըն էլ ա սիպտակ
- 7 (2030). Մը'ծան մըծահամ կըկ'ա
- 7 (2031). Մը'ծ աշկը փըսօր կըղնէ
- 7 (2032). Մը'ծ դնրդին մը'ծ խը'լք ա հարկավէր
- 7 (2033). Մը'ծէն ըսկընօղէն վը'նըն քարէն մի չի կ'նլ
- 7 (2034). Մը'ծէն ըրածը աշխադանք ա, կէրածը` կօրած
- 7 (2035). Մը'ծէն ըրածը կօրծ ա, կէրածը` կօրած
- 7 (2036). Մը'ծէն` խըրատը, խուխէն` ճըպատը
- 7 (2037). Մը'ծէն խուսկէն անգուճ շանօղը տնկըն կըմը'ռնէ
- 7 (2038). Մը'ծէն խօսկը ըսկընօղէն վը'նըն քարէն մի չի կ'նլ
- 7 (2039). Մը'ծէն հա'րգէ, հանցու վէր մըծանաս, ք'ը'զ էլ հարգին
- 7 (2040). Մը'ծէն հը'տան ըղնօղը կուճինըն էլ կըկուրցընէ
- 7 (2041). Մը'ծէն դաղիըր գ'ի'դն, վէր քու դաղիըրտ էլ գ'ի'դնն
- 7 (2042). Մը'ծէն մին աշկը քօռ բիղի, մին անգուճը` քառ
- 7 (2043). Մը'ծէն պա'դէվ ըրա, կուճը'րէն` ք'ծմննգ'
- 7 (2044). Մը'ծէն օրթնանքը տը'ղ կըհըսնէ
- 7 (2045). Մը'ծը վէր ասէ, կուճինը կըսկանա
- 7 (2046). Մը'ծը նըրնն տը'ղըն օնէ, կուճը'րը` նըրնն
- 7 (2047). Մը'ծ ճնըրը մը'ծ արխավ կըք'իմի
- 7 (2048). Մը'ծ մարթին կուճը'ր մարթը վընաս կըտա
- 7 (2049). Մը'ծ-մը'ծ խուսէլավ փըլավ չի իփվում, յը'ղ ու պըրիմճ բիղի
- 7 (2050). Մը'ծ-մը'ծ տընէր, տնկըն շընէր
- 7 (2051). Մը'ծ նավը մը'ծ ծօվ ա օզ'ում
- 7 (2052). Մը'ծ շանը մը'ծ թակ ըն տամ
- 7 (2053). Մը'ծ չըճընննչօղը Աստուծ էլ չի ճընննչիլ
- 7 (2054). Մը'ծ քարը յըրա ընէլի հը'տէ չըն յօր օնում
- 7 (2055). Մը'ծ օղտէն մը'ծ յարա կիմի
- 7 (2056). Մը'ղըրը հիշկան էլ քախծըր իմի, մօրը կաթնէն հըսնէլ չի

- 7 (2057). Մը՛ղըրը՛ մաննավ, ճըղուպուրը՛ հննշվավ
7 (2058). Մը՛ղըրը ուստէն կըտըրէլ տօ՛, վէր աշկըտ օռչի վէչ
7 (2059). Մը՛ղըր ծախօղը մաննը լնլզ կըտա
7 (2060). Մը՛ռնէլը մողնթ բիղնմվ, պըռավէլը՛ վէչ
7 (2061). Մը՛ռնէլը լուխճին հը՛տէ մողնթ ա
7 (2062). Մը՛ռնէլը հիշտ ա, քանց ապրէլը
7 (2063). Մը՛ռնիմ կ՛ումաշին լէն ճըկատէն
7 (2064). Մը՛ռնիմ՝ մատաղ, ապըրիմ՝ հօտաղ
7 (2065). Մըթէն տը՛ղը քար չըն քըցիլ
7 (2066). Մըծանաս՝ մը՛ծէն դադիրը կըգ՛իղնս
7 (2067). Մըկըրատըն էլ ա նըրմնը, կըտօրըն էլ, հունցը օգ՛ում ա՝ կըտըրում ա
7 (2068). Մըհակը վէր յօր օնիս, կ՛օղ շօնը նըրմնը կըգ՛իղն
7 (2069). Մըհասուր օտէլը հաս ա, վը՛ռը քօրէլը՝ պըտըհաս
7 (2070). Մըղըրաճանցըն ա հացը մի տապակ ըն, նըրնըր նըման
7 (2071). Մընիշակէն տակռան մընէշակ կըփըսնէ
7 (2072). Մընչանք կ՛մրի յընք կէրալ՝ հու վէր թօքքուշ ա ասում, վը՛նն ընք կէնում
7 (2073). Մըռալան խարջ չըն օգ՛իլ
7 (2074). Մըռալէն յըրա տարը լննց կինի, դէրը կուրխանա
7 (2075). Մըռալէն տը՛ղըն էլ մին խըրէգ՛ հննրզնկ բիղի ինի
7 (2076). Մըռըլնէն գ՛նըղնում ըն, թա սաղէրը էզզանան ք՛ը՛փ ընէլիս ըն իննում
7 (2077). Մըռըլնէն գ՛նըղնում ըն, թա սաղէրը հալվա ուտէլիս ըն իննում
7 (2078). Մըռնօղէն հը՛տան լ՛ավ կըխօսին
7 (2079). Մըռնօղէն հը՛տան մը՛ռնում չըն
7 (2080). Մըռնօղէն քըմակէն փիս խօսէլ չըն
7 (2081). Մըսէն քըխճըրօթունը վըակըռումը կինի
7 (2082). Մըտաղէն ըռըխումը աղըն ա կ՛նըղնում
7 (2083). Մըտաղու մըսավ փօր չի քուշտանալ
7 (2084). Մըրթըմաչի մարթըս ինի, հազգար թուման պարթկըս ինի
7 (2085). Մըրթէն հը՛տան ք՛իցօղը բէղէրըն էլ կըկուրցընէ
7 (2086). Մըրօք կա՝ յը՛խճէ, մըրօք կա՝ էշու հննք՛ի
7 (2087). Միհէնգ՛վա խօխան մը՛ծան շատ ա գ՛նըղնում
7 (2088). Մինակ ինիլը Ըստուծէն կըսննզի
7 (2089). Մինակ ծը՛րքը ծափ չի տալ
7 (2090). Մինակ հացը կօլ չի ք՛իցիլ
7 (2091). Մինակ վէ՛չ հալալ կօտվէ, վէ՛չ կըխըմվէ
7 (2092). Մինակ օխճան վախէ, մին էլ մարթան, վէր դույուղ չըն անում, յը՛տնան
թըխում
7 (2093). Մին աշկըն էն մինին տը՛ղ լնլս չի տալ

- 7 (2094). Մին արխավ վեր ճնուր ա քըրճալ, էլլիս կըքիճի
- 7 (2095). Մին գ'ծգալ «չէն» հուր ը՞ն տըվալ
- 7 (2096). Մին գոթ' կօրէկ ձըրնուր հըրտա շարէլը հիշտ ա, քան խօխա մըծըցընէլը
- 7 (2097). Մին դւնրդը ընսանէն ըսպանէլ չի, մինը օխտը տըրճալ, հնէքիճ կալից
- 7 (2098). Մին դնէլմննը հազգար պարիկամա շատ ա
- 7 (2099). Մինը բիդի տիճիս, վեր հազգարը յօր օնիս
- 7 (2100). Մինը կէր, մինը մատաղ ըրա՛
- 7 (2101). Մինը մըրհըրտ գիդի-գիդի ընէլալ մին հծլ ա քըքնլ, ընդանա յը՛տը միշտ գիդի-գիդի յա անում
- 7 (2102). Մինը մընչանք յէշնում ա՛ աշկըն ա տնու կ'ամ, մինըն էլ մընչանք օտում ա՛ վօրըն ա տնու կ'ամ
- 7 (2103). Մինը միննւլը կիճի, էրկուրն էլ՝ Ըստուծանալ
- 7 (2104). Մինը շիննում ա, մինը՝ քանդնում
- 7 (2105). Մին ըշխարքում մին իրիք'նակ կիճի, մին տանը՝ մին մըրճ
- 7 (2106). Մին ըշկանէն քօռան լ'ալ ա
- 7 (2107). Մինը պէրան օնէ՛ հաց չօնէ, մինըն էլ հաց օնէ՛ պէրան չօնէ
- 7 (2108). Մինը վեր մըրճնէ վէչ, մինը ծընվէլ չի
- 7 (2109). Մինը ուտէլան ա մըրճում, մինը յըշիւն
- 7 (2110). Մին քըխավ ծառ չի պարան կ'նլ
- 7 (2111). Մին քիք'ն մինակ կէր, մինը՝ ժըղուվուրթէն նըհըրտ
- 7 (2112). Մինին աշկը տնու պըրծալ, էն մինըն ասից՝ ի՛գ տօ, տանիմ կատվէտ տամ
- 7 (2113). Մինին ծօխը վեր կըտըրէ վէչ, մինինը յըր չիճիլ
- 7 (2114). Մինին հըրցըրէն՝ քու ախպեր հունց մարթ ա՞, ասից՝ գ'նէլնում չըմ, նըհըրտը հընգըրօթում չըմ ըրալ
- 7 (2115). Մինին յըրում ըն, մինին՝ դաղում
- 7 (2116). Մինին տըռանը լակ ա լակում, ձըրնէլին տըռանը հնչնում
- 7 (2117). Մինին տըռանը կօտ ա օտում, ձըրնէլին տըռանը ծնւ ածում
- 7 (2118). Մինին տօնը նի կացալ, էն մինը ասից՝ հինգ'ըցընէլ մէ՛լ, թօղէ, պատառ քըքանամ
- 7 (2119). Մինին տօնը նի կացալ, էն մինը կըրակէն յըրա խըրաված ըրալ
- 7 (2120). Մինին քըռաստուն օր կ'իժ ասիս՝ կըկ'իժվի
- 7 (2121). Մին խըրըր ամըրճը-ծըմըրճը հինչ ա՞նէ
- 7 (2122). Մին խըրըր լ'ալ ա, էրկուրն՝ նվէլի լ'ալ
- 7 (2123). Մին խօրնգ'ը միշտ օտվէլ չի
- 7 (2124). Մին ծաղկա օխծը գիհնար ա շիննում, մըղրաճննը՝ մըրղըր
- 7 (2125). Մին ծառէն յըրա օխտը ջուռա բար կիճի
- 7 (2126). Մին ծառը հնլն ծըմակ չի

- 7 (2127). Մին ծըրքավ էրկու ըլըբաստըրակ չըն փըռնէլ
7 (2128). Մին ծըրքավ էրկու ծըմէրուկ չըն փըռնէլ
7 (2129). Մին ծըրքավ քըշկօռ չըս յը՛տ անէլ
7 (2130). Մին ծըրքը ծափ չի տալ
7 (2131). Մին ծըրքը ծըրք ա լըվանում, էրկու ծըրքը՝ իրը՛ս
7 (2132). Մին ծըրքը վեր կարում չըս կըտըրիս, պա՛ջի տիր ճըկատետս
7 (2133). Մին ծո՛ն իփիլնվ մին ճօտ ըս խէխտոնւմ
7 (2134). Մին ճօրոնւմ էրկու կաղլէգ՝ ջէյրան չի ինիլ
7 (2135). Մին կա՛ հազգար նժի, հազգար կա՛ մին չնժի
7 (2136). Մին կըլխէն մին անգուճը, մին աշկը հէրիք՝ ա, էրկունը շընօրքու մըհար ա
7 (2137). Մին կըլծխը ամը՛ննը-ծըմը՛ննը հինչ ա՞նէ
7 (2138). Մին կըլծխը յէշոնւմ ա, հազգար կըլծխ էլ մին կըլխէն ա յէշոնւմ
7 (2139). Մին հարամ թիք՛ան հազգար հալալ թիք՛ան կըկուրցընէ
7 (2140). Մին հաց պակաս կէ՛ր, մին նժք՛ան փըռնէ՛
7 (2141). Մին հըրթնանէ տօնը շէն, էրկունը՛ կէս շէն, իրը՛քը-չօրսը իլնվ՝ թօ՛ղէ փախէր ծրիշ շէն
7 (2142). Մին հիլին օխտը տիք՛իրկընգանա լ՛ավ ա
7 (2143). Մին ճըլազ մարթը լ՛ավ ա, քանց օխտը պուղվատէ տըղան
7 (2144). Մին մըղըրճննջավ փէթակը լըսնում չի
7 (2145). Մին մուկունը օխտը կարաս կըմուրտառէ
7 (2146). Մին շուքըվեր ծառու տակէ հնարոնը մարթ շուքըհան կինի
7 (2147). Մինչը՛վ աղը պիրին, մատաղը կըվիրչննա
7 (2148). Մինչը՛վ աշկավ տը՛սնաս վէ՛չ, հըվատասս վէ՛չ
7 (2149). Մինչը՛վ նշը՛ննը յը՛զնը տը՛ննա, տարը խօզ՛ կըտը՛ննա
7 (2150). Մինչը՛վ նարը՛վը ծնք՛ի, շօխկը աշկ կըծակէ
7 (2151). Մինչը՛վ արխը ճոնը ըղնէ, կ՛ըռթնուկէն աշկը տոնս կըկ՛ա
7 (2152). Մինչը՛վ ըրբան պարան չի կ՛ա, հըղէն դոնգիլ չի
7 (2153). Մինչը՛վ խանչալը յը՛կավ, լոնգոն կըլծխ կըտըրից
7 (2154). Մինչը՛վ խէլոնքը մըտածէ, կ՛իժժը կ՛ը՛տը կընցընէ
7 (2155). Մինչը՛վ խէլոնքը քընէնք՛ անէ, կ՛իժժը տըղէն կըփըսակէ
7 (2156). Մինչը՛վ խօխան լնց չինի, մարը ծէժ չի տալ
7 (2157). Մինչը՛վ կած՛ չինի, կըրակ չի տը՛ննալ
7 (2158). Մինչը՛վ հաստը պիրնկէ, պիրնկէն հոնք՛ի տոնս կըկ՛ա
7 (2159). Մինչը՛վ դօնաղը քուշտանա, տընատը՛ննը փօրը կըտըրաքէ
7 (2160). Մինչը՛վ դօրթը կ՛ա, սօտը աշխարքըս կօնէ
7 (2161). Մինչը՛վ ճոնըը հըսնէլը փօխկէրքը յը՛ր չըն քաշիլ
7 (2162). Մինչը՛վ ճոնըը պըրտօղէ վէ՛չ, ծոնկուն չի փըռնըվէլ
7 (2163). Մինչը՛վ ճօրոնւմ դուղվէն թըխիս վէ՛չ, ասէլ չի, վեր հնարը էշ ա իլնվ
7 (2164). Մինչը՛վ մարթին հոնք՛ի գավէ վէ՛չ, աշկերը լնց չըն ինիլ

- 7 (2165). Մինչը՛վ մինի՛ն նրհը՛տ մին փութ աղ չօտիս, ճրնան՛չիլ չըս
- 7 (2166). Մինչը՛վ մին ծէրան հըսնէ, հնրո՛նր խակ ծէրան վէր կըտը՛ռնա
- 7 (2167). Մինչը՛վ նի մըննէլը տո՛նս կ'անլին հօքսը քա՛շի
- 7 (2168). Մինչը՛վ Շո՛ւշանը սարքըվէ, ժըմավէրը տո՛նս կըկ'ա
- 7 (2169). Մինչը՛վ շօն տը՛ռնալը շատ բիղի հն՛չիս
- 7 (2170). Մինչը՛վ պած' չինի, կըրակ չի տը՛ռնալ
- 7 (2171). Մինչը՛վ պէնը ո՛նրո՛նր ըղնէ, օղտէն հն՛ք'ին տափէն նի կըկ'ա
- 7 (2172). Մինչը՛վ տօռնը թակիս վէչ, պէց անօղ չինիլ
- 7 (2173). Մինչը՛վ քանդվի վէչ, շինվիլ չի
- 7 (2174). Մինչը՛վ ք'օքը մն՛շվի, մըշվն՛ծէն հո՛նր'ին տո՛նս կըկ'ա
- 7 (2175). Մինչը՛վ քօռակը էշ տը՛ռնա, փալանը մըղմօղ կօտէ
- 7 (2176). Մինչը՛վ օխծէն հն՛ք'ին կօխիս վէչ, կըծէլ չի
- 7 (2177). Մին պէնը վէր ամնէն օր օտիս, կընհամէ
- 7 (2178). Մին պէն շատ կէրած, խըրէգ' կէրած՝ մին ա
- 7 (2179). Մին պը՛լ մը՛գ ունիք', մինըն էլ տէնան/չըթէրքա/Խընուշինակա/
Խանակա/Քըրըհունջա յը՛կավ
- 7 (2180). Մին սըթո՛նընր տօն չի պահէլ
- 7 (2181). Մին վը՛սկէ անու՛մը հազգար ն՛ծի
- 7 (2182). Մին վըխճարան էրկու մօրթէ չի տո՛նս կ'անլ
- 7 (2183). Մին տաս՝ էրկու կօգ'ի
- 7 (2184). Մին տարէ կ'ըռնօթունը ըրա, օխտը տարէ՝ կ'ո՛նլօթուն, էլլա
կ'ըռնօթունըտ կասին
- 7 (2185). Մին տը՛ղ վէր մըսըրհաթ չինի, խօսկըգո՛նրո՛նցը շատ կինի
- 7 (2186). Մին տօռնը վէր կապվէ, մինըն էլ կըպէնվա
- 7 (2187). Մին ցավը մարթ չի ըսպանէլ
- 7 (2188). Մին փօր հացավ վէ՛չ հարուստ ըս, վէ՛չ ք'անսիք
- 7 (2189). Մին փօր հացը մին վէր կըկըտըրէ
- 7 (2190). Մին փօր հացը մին վէր հացա կըքըցի
- 7 (2191). Մին քաչալ ծը՛տ մին կըքավու պո՛նն ցըրը՛վ կըտա
- 7 (2192). Մին քար թող ընէլավ էլ ա գ'օլը պըրտծո՛ղում
- 7 (2193). Մին քըթօլ մը՛ղրավ շատ ճինջըմընջէղ կըսպանիս, քանց մին կարասս
աղի սընդո՛նկավ
- 7 (2194). Մին քօռ մարթը լ'ավ ա, քանց օխտը տն՛ք'իրը
- 7 (2195). Մին քօսուտ դանան նըխէրէն անու՛մը կըքըցի
- 7 (2196). Մին օխծը, վէր ինճ կըծըլան չի, թօղէ հազգար տարէ ապըրէ
- 7 (2197). Մին օրվա թաքավըրօթունըն էլ ա թաքավըրօթուն
- 7 (2198). Միշտ ծիք' տըվօղ յը՛գնանըն ըն թըխում
- 7 (2199). Մուկնէն կ'ո՛նըը ճըղացէն ճո՛նըը կըճըղէ

- 7 (2200). Մուկնէն կ'ընկն էլ ա Ըրասխէն օքուտ
7 (2201). Մուկնէն կ'ընկն Բ'ուռէն փէյդա յա
7 (2202). Մուկնէն հրէտէ կատվան օժժավ պէն չի կա
7 (2203). Մուկնէն ճօտըն էլ ա չըվալ ծակում
7 (2204). Մուկնէն շրռը ճըդացէն շահ ա
7 (2205). Մուկունը ըսպընէլի հրէտէ մարննք'ը կըրակ չըն տալ
7 (2206). Մուկունը կատվէն հրէտէ փիս աննգ կըտը'սնա
7 (2207). Մուկունը կարում չար ծակըն նի մըննէ, ճըխէվընկըն էլ հննք'վան
կըպը'ցէն
7 (2208). Մուկունը մին պէն չի, ամհա վէր ըղնում ա կ'իմուն կարասը, սաղ
մուրտառում ա
7 (2209). Մուկունըն ասում ա՝ մարթիք' ընրննց հացան վէր օտում ըն, սիպտակ
կըռքընէրէս տը'ղը կըտըրում ըն տէն քըց'նմ, սը'վ պըլլէնէս քըսած
տը'ղը օտում
7 (2210). Մուկունըն էլ ա ադանձ' օտում
7 (2211). Մուկունըն էլ ա արում անում
7 (2212). Մուկունը վէր նի մըտավ մարննք'ը, տ'ընկըն տ'ըն չի կ'անլ
7 (2213). Մուկունը փըռնէլի հրէտէ տօնը կըրակ չըն տալ
7 (2214). Մուհալ մէ'լ անէլ, քըթէտ կըփըսնէ
7 (2215). Մուշըհավէն ըսը'ցէն՝ խէ սը'վ ը'ս կ'ը'ցալ, ասից՝ մինակ էտ չի, դ'անրդ'ան
խանանդա էլ ըմ տը'ռալ
7 (2216). Մ'ընշտ'անրին քօռ կինի
7 (2217). Մօլլէն յը'ղը վէր շատ ա ին'նմ, քըսում ա մըրօքը
7 (2218). Մօշը հըսնէլավ սըվանում ա, մագ'ը՝ սիպտակում
7 (2219). Մօտէ էշին կ'ընկըն օտէլ չի
7 (2220). Մօտէ հըրը'վանըն օխտը հը'ռէ պարիկանա լ'ավ ա
7 (2221). Մօրը անէսկը փըռնէլ չի, ծըծէն կաթնէն տէմ կըղնէ
7 (2222). Մօրը աշկէն խօխան մըծանալ չի
7 (2223). Մօրը բախտը ըխճըկանը կ'օտկումը կինի
7 (2224). Մօրը բըրդուրնէրումը մայա բիդի, վէր ննն ծընէ
7 (2225). Մօրը թ'անրիփ ըրածը թօ'ղէ, փախէր, հըրըվանէն թ'անրիփ ըրածը յէ'ր
կալ', փախէր
7 (2226). Մօրը թըղէլիս սադանան վը'նընը կօտըրում ա
7 (2227). Մօրը լէչակըն ըխճըկանը մաչին կինի
7 (2228). Մօրը մին օրթնանքըն օխտը վըրթըրէդու անէսկ կըքանդի
7 (2229). Մօրը յէ'շի, ախճիգ'ըն օ'գ'ի
7 (2230). Մօրը պէժինք'ըն ըխճըկանը կ'օտկումը կինի
7 (2231). Մօրը ք'անթ'անն էն ա ըխճըկանը կուռընտակէն

Արցախի բանահյուսությունը

- 7 (2232). Յա՛ անթաքավէր աշխարքը, յա՛ վը՛ռը պէց հարթնը
7 (2233). Յա՛ անկընէգ՛ տօնը, յա՛ ճիրնտնն՛ ճէղացը
7 (2234). Յա՛ աշկը հանած, յա՛ տըրը՛խը
7 (2235). Յադը յադէն մը՛ռալը խաղ ըսէլավ կըթաղէ
7 (2236). Յա՛ ըշկըծըկօթունը, յա՛ ըղաճ՛նը. հիշկան խըմիս, էնքան կըծըրավիս
7 (2237). Յա՛ ըսօվի խօսկը, յա՛ ըծօվի վը՛ղը
7 (2238). Յա՛ թաքուն սէրը, յա՛ նօթը կըլխած լամբը
7 (2239). Յա՛ իրփըվէրի ընսանը, յա՛ տըռնէրըն ընգած շօնը
7 (2240). Յա՛ ծօխ ըրա, յա՛ թննրգ՛ ըրա
7 (2241). Յա՛ կընգանը պահած էշը, յա՛ հարթնանը պահած պատրօնը
7 (2242). Յա՛ կընէգ՛ը, յա՛ կատուն. հիշկան սըղալիս, էնքան քըրգանա կըկէնա
7 (2243). Յա՛ կի՛թին նըհը՛տ խօսէլը, յա՛ կի՛նրի հաց օտէլը
7 (2244). Յա՛ մին օրվա մը՛ռալը, յա՛ հննրնը տարվա
7 (2245). Յա՛ պաժառ ընգած ծըմակէն մըբէշիգ՛ը, յա վըխճըրնէն կի՛նլ կէրած չօբանը
7 (2246). Յա՛ պառավ մարթը, յա՛ խօխան. մինը կուճ՛նրննում ա, մինը՝ մըծանում
7 (2247). Յա՛ տանը կընգանը թըխած, յա՛ դծվլնթը տարած դի՛զը ածած
7 (2248). Յա՛ տէս կըտըրէ, յա՛ տէն
7 (2249). Յա՛ տըկըլօր մարթը, յա՛ հըրսընքէն սուփրէն տէրտակ ըստաքանը
7 (2250). Յա՛ տընըփը՛սան, յա՛ փալանը վէր կալնն՛ էշը
7 (2251). Յարան հիշկան թօղիս՝ կըխուրանա
7 (2252). Յարան յըրատը՛ռնը ցավ կըտա
7 (2253). Յարան սըղանում ա, դադը՝ չէ
7 (2254). Յա՛ քօն իլնն՛ մարթը, յա՛ մը՛ռալը
7 (2255). Յէթիմը ասից՝ յը՛ս կապըրիմ, Աստուծ ասից՝ խէ յը՛ս մը՛ռալ ը՛ն, վէր տու ապըրիս
7 (2256). Յէթիմը թօթի կինի
7 (2257). Յէթիմը հննրնն՛ չի յէթիմ, մօրավ ա յէթիմ
7 (2258). Յէթիմը հիշկան անէ, էլիս կօրծէն կէսը էք՛սը կըղնէ
7 (2259). Յէթիմը սըրթըղ կինի
7 (2260). Յէթիմը վէր կի՛ողթուն քի՛նի, լի՛սնից՛ան թօխպէն տական տնիս կըկ՛ա
7 (2261). Յէթիմը նըրնն՛ պըհօղէն աշկը կըհանէ
7 (2262). Յէթիմը նըրնն՛ պօրտը ինքը կըկըտըրէ
7 (2263). Յէթիմը օգ՛ից կի՛ողթուն անէ, լի՛սնից՛ան թօխպէն տական տնիս յը՛կավ
7 (2264). Յէթիմը օգ՛ից ուրխանա, Աստուծ թօղից վէչ

- 7 (2265). Յեմիշը վեր տոնու կ'ա, խըյարը կընհամե
7 (2266). Յը՛գնանը քաշննծը միմակ ուրնն կաշին ա գ'ոնդոն
7 (2267). Յը՛գնը անե, էշըն օտե
7 (2268). Յը՛գնը ըշխադում ա, ծին՝ օտում
7 (2269). Յը՛գնը ըստակե՝ կաշին կըմընա, մարթը մը՛ռնե՝ անըմը կըմընա
7 (2270). Յը՛գնը կա՝ լոնգվավ ա ք'իննն, յը՛գնը կա՝ ճըպատավ
7 (2271). Յը՛գնը կ'ումաշին նըհը՛տ լըծել չըն
7 (2272). Յը՛գնը կօրծ կանե, էշը կօտե
7 (2273). Յը՛գնը յը՛գնանը նըհը՛տ կըլըծին, կ'ումաշը՝ կ'ումաշին
7 (2274). Յը՛գնը յը՛ր ըն կըցընում, տական դանա օգ'ում
7 (2275). Յը՛գնը վեր կ'ումաշին նըհը՛տ կըռվե, առանց պօգ'եր կըմընա
7 (2276). Յը՛գնը վեր վեր ա ըղնում, տինըկավուրնե՛ն շըտանում ըն
7 (2277). Յը՛գնըտ դուվաթավ մարթու տօ, ճօրե՛տ՝ անդուվաթ
7 (2278). Յը՛խտը ծոնննվ ծասկըվել չի
7 (2279). Յը՛խտը ծոննին տակե՛ն կե՛նալ չի
7 (2280). Յը՛խտուտ ըռըխե՛ն յը՛խտուտ քըթօլ տե՛ն կանին
7 (2281). Յը՛խտուտ փօխմուրթը տանը կըլըվանան
7 (2282). Յը՛կավ ուլը, պերավ ճոնը, ճոնը մաշից, մընաց ուլը
7 (2283). Յը՛ղը մածման ա կույանում
7 (2284). Յը՛ղը շուրվե՛ն խարաբ չանել
7 (2285). Յը՛ղը վեր քըրեք'ին յըրա էլ քըցիս, կօտվե
7 (2286). Յը՛ղը տըմակըն ըն քըտում
7 (2287). Յը՛ղըտ ք'ը՛գ ինի, թանես նըհը՛տ կօրծ չօնիս
7 (2288). Յը՛ղ ինի՝ պարիկե՛նթան շատ կա
7 (2289). Յը՛ղուտ մաննը լոնգ կըտան
7 (2290). Յը՛ս աղա, տու աղա, պա մեր աղունը հու կա՞ղա
7 (2291). Յը՛ս հնջննթ ըսը՛ցե, ինք'ը հծջննթ ըսկացավ
7 (2292). Յը՛ս տըժօխկը էս գ'անքումըս ըմ տը՛սալ
7 (2293). Յը՛ր ա իլնլ էշը, էշին ա շօռ կ'ամ
7 (2294). Յը՛րե՛ ծաղեգ'ը բոնըղնն ա վեր ըղնում
7 (2295). Յը՛րքը գննգ' ա, ուրոնշին սըրտումըն ա սննս անում
7 (2296). Յը՛ր օնելը հիշտ ա, տալըն ա տըժեր
7 (2297). Յըղե յըս՝ ծընե, սըբե յըս՝ ծընե
7 (2298). Յըղըծուվե՛ն խնթրու քըթըվերե՛ն կօթան կըպաչին
7 (2299). Յըմբուրուղե՛ն տըմանօղը քացուն էլ կըտըմանա
7 (2300). Յըվըշ-յավաշ ք'ինօղը երկան կըք'ինի
7 (2301). Յըրկե կերածը ըսօր օքուտ չի
7 (2302). Յիթիմին իրը՛սը ցօրտ կինի

- 7 (2303). Յիթիմին խօրուրթ տըվօղ շատ կինի, ք'ծմննգ' անօղ չինիլ
- 7 (2304). Յիթիմին հաց տըվօղը խըրէգ' ա, խըրատ տըվօղը՝ շատ
- 7 (2305). Յիթիմին ճակատը պէնդ կինի, իրը՛սէն կաշին՝ հաստ
- 7 (2306). Յիթիմին ջան ասօղ շատ կինի, հաց տէն անօղ չինիլ
- 7 (2307). Յիթիմին վեր բախտ իննր, հնրը մը՛ննէլ չար
- 7 (2308). Յիթիմին վեր բախտ ինի, հնրը կըլխանը յը՛րը կինի
- 7 (2309). Յիմիշին լ'ավը չաղալը կօտէ
- 7 (2310). Յիրգ'իմք'ին կ'իրննը յերգ'իրը կարել չի վեր անէ
- 7 (2311). Յիրգ'իրունըս տըվօվի պէն չի կա, լօխ սըվըրօվի յա
- 7 (2312). Յօրդա ըղնօղ ծիյին կըլխէն թըխէլ չըն
- 7 (2313). Յօրդանըն ընգ'ծրն վը՛ննէրըս մը՛կնէ
- 7 (2314). Յուպուպը ինք'ըն ա վը՛տասծ, գ'ննդ'նն ա, թա պ'ննըն ա վը՛տասծ
- 7 (2315). Նադինջ մարթին դընջծթուն չինիլ
- 7 (2316). Նախշուն կընգանը իրը՛սան պաչի, կ'էշին՝ ծը՛րքան
- 7 (2317). Նամուսը վըննատակ չըն տալ
- 7 (2318). Նամուսը տըվէն շանը՝ կերավ վէչ
- 7 (2319). Ննրը տափըն ա կօխալ, սարը տափըն ա կօխալ
- 7 (2320). Ներակ ընդըրա, հու վեր մը՛հը՛տ ծընվում ա, մը՛հը՛տ մը՛ննում
- 7 (2321). Ներակ ընդըրա, հնր'ն մըննէլիս ըղօրմի յըն տամ
- 7 (2322). Ներակ ընդ'նր կինի, նընն գ'ննլլնն նընն չի նի կ'նն
- 7 (2323). Ներակ մը՛գ, վեր մեր մը՛ծէրը Ատին ա, Մատին, Պատին
- 7 (2324). Ներիլը հիշտ ա, մըննան քըցիլըն ա տըծէր
- 7 (2325). Նը՛ղ ճըկատավ մարթին սը՛րտըն էլ նը՛ղ կինի
- 7 (2326). Նը՛ղ օրէն հնրգնկ օր էլ կինի
- 7 (2327). Նը՛ղ օրէն ումբուրը կարճ կինի
- 7 (2328). Նը՛ղ օրում ըս՝ քու մօր բութա ի՛լ, լէն օրում ըս՝ էլիս քու մօր բութա ի՛լ
- 7 (2329). Նըլըննդին ծին տէպէգ' կինի
- 7 (2330). Նըխախ պէնան նըխախ պէն տ'նն կըկ'ա
- 7 (2331). Նըխախ տը՛ղան տուված անէսկը տափը կըղնէ
- 7 (2332). Նըհը՛տ ըրած տըննանը պէնվալ էլ կա
- 7 (2333). Նըղացած էշը յա՛ կըկըծէ, յա՛ քացէ կըտա
- 7 (2334). Նըղացած մարթը կարել չի կօշտ հաց օտէ
- 7 (2335). Նըմարդէն բաղումը վէ՛չ վարթ կըփըսնէ, վէ՛չ մընէշակ
- 7 (2336). Նըստում ըմ՝ տակըս ա էր'նն, յը՛ր ըմ կէնում՝ կըլ'ծխըս ա էր'նն
- 7 (2337). Նիսյա խըմօղը էրկու հը՛տ կըհնրփի
- 7 (2338). Նօթ մարթը քար էլ կօտէ
- 7 (2339). Նօթ փօրը կըղըղըռա
- 7 (2340). Նօնը ասից՝ քըչէվըս փօջ չի

- 7 (2341). Շախկա տուված թութան արաղ շատ ա տոնու կ'ամ
- 7 (2342). Շահեն կ'օք տալավ կարել չրս յըխնիս, կըխեն բօմփել բիդիս
- 7 (2343). Շահեն պենը դարաչուն էլ ա ըղնում
- 7 (2344). Շահեն քըմակեն շահեն հօրավ կասին
- 7 (2345). Շահը վեր շահ ա, առանց նծք'ան կարել չի ապրոտ
- 7 (2346). Շամը լնց ինիլնվ էրվում ա նըրնչին լոնու տալի հըտտ
- 7 (2347). Շանա մագ' պուք տալըն էլ ա օքուտ
- 7 (2348). Շանան էլ վեր թոնք' յըր օնիս, բիդի լ'ավը յըր օնիս
- 7 (2349). Շանան լակուտ յէր կալ', վըխճարան' կ'առնը
- 7 (2350). Շանան կօտեզ' կինի
- 7 (2351). Շանան շատ տըրըխ կ'ուղանող չի կա, ամհա էլիս տեպեզ' ա շօռ կ'ամ
- 7 (2352). Շանը անումը սօ, փնդը յէր կալ'
- 7 (2353). Շանը աշկը կուտընավ կըքուռըցընին
- 7 (2354). Շանը բախտը վըննանը տակեն կինի
- 7 (2355). Շանը էրկու անում չինիլ
- 7 (2356). Շանը կըծածը շանը մագ'ը կըսըղըցընե
- 7 (2357). Շանը կըղըզ'ի տալը մինչընվ կ'ոնլին տըսնալըն ա ինոն
- 7 (2358). Շանը հնք'ին դալիք տալավ դոնզվիլ չի
- 7 (2359). Շանը հըրցըրեն' մին օրումը քանե քար ա՞ քըզ գի կ'ամ, ասից՝ յէշնծ քանե մարդիմագար ա ջրհոն
- 7 (2360). Շանը հիշկան քարավ տաս, կըհնչի
- 7 (2361). Շանը հիշիլի հըտտ յըն պահում
- 7 (2362). Շանը յէշոն ըն, թիք'ան քըցոն
- 7 (2363). Շանը յըդուտ քըսակ չինիլ
- 7 (2364). Շանը նըհըտ ապըրօղը շընըվարի կըհնչի
- 7 (2365). Շանը նըհըտ ըխպըրա'ց, ամհա փնդը ծըրքատ վեր մե'լ տինիլ
- 7 (2366). Շանը նըհըտ ինիս՝ շընավըտ կըկ'ա
- 7 (2367). Շանը նըհըտ հընգըրօթուն ըրա', ամհա մըհակը ծըրքատ վեր մե'լ քըցիլ
- 7 (2368). Շանը պոնին կօխկեն աղվես չի ապրոտ
- 7 (2369). Շանը վեր դալու ինի, կ'ոնլ էլ կըխեխտի, արչ էլ
- 7 (2370). Շանը վեր հիչըցընիս վեչ, հնչիլ չի
- 7 (2371). Շանը վեր քարավ չի տաս, հնչիլ չի
- 7 (2372). Շանը փեշակը կ'ըղօթունըն ա
- 7 (2373). Շանը փեշակը հնչիլըն ա
- 7 (2374). Շանը փօրը վեր ցավե, խօտ կըրածե
- 7 (2375). Շանը քըթան ճոնը խըմելավ ապըրելը շան մըսա հարամ ա
- 7 (2376). Շանը քըշտավը առանց մըհակ ընցընել չըն
- 7 (2377). Շանը քօուտըն ա կըտադում

- 7 (2378). Շան հնչձոցըն էլ ա փեշակ, վեր սըվըրիս
- 7 (2379). Շնշին շոռ կ'անլնվ քրթեհալ չըս
- 7 (2380). Շառը շառան յան տըվօղեն անա յա փըռնում
- 7 (2381). Շառը շառ տըվօղեն անա յա փըռնում
- 7 (2382). Շառը չինի, խերըն էլ չի կ'ալ
- 7 (2383). Շառը պերալ ա սըթնլննն կապալ, թա՝ Ա՛ստուծ, շառը հըր՛ռէ տա՛ր
- 7 (2384). Շատ ապրելը պեն չի, շատ տըր՛սնալըն ա պեն
- 7 (2385). Շատ ապրողը շատ պեն կըտըր՛սնա
- 7 (2386). Շատ ապրողը չի շատ պեն գ'իդնլ, շատ շոռ կ'ըվօղը կըգ'իդնլ
- 7 (2387). Շատգ'իդ աղվեսը ճօխտ վըր՛ննալ ա թնլնկ ըղնում
- 7 (2388). Շատ գ'իդձողը խըրեգ' կըխօսէ
- 7 (2389). Շատ գ'իդձողը կուճնլը կըմընա
- 7 (2390). Շատ գ'իդձողը շատ ցավու կըկ'ա
- 7 (2391). Շատեն հըր՛տան ըղնօղը խըրեգ'ըն էլ կըկուրցընէ
- 7 (2392). Շատեն շօրվան նալի կինի
- 7 (2393). Շատը խըրեգ'ան ա կույանում
- 7 (2394). Շատ ընէլավ շըտանալ չի, խըրեգ' ուտէլավ կըվիլննն
- 7 (2395). Շատ ընօղեն բախտ չինիլ
- 7 (2396). Շատը՝ շատեն, էշին հնք'ին՝ ք'իսիքին
- 7 (2397). Շատը շատեն կօշտը կըք'ինի
- 7 (2398). Շատը շատ ցավ ա
- 7 (2399). Շատ ըպըրէլավ չըն սըվըրիում, շատ տըսնալավ ըն սըվըրիում
- 7 (2400). Շատ ըս գ'ուդում՝ խըրեգ' խօսէ
- 7 (2401). Շատը օժժան ա, խըրեգ'ը՝ սիրիլնն
- 7 (2402). Շատ թայդի ըղնօղը էրկու տըր՛ղ կընըստէ
- 7 (2403). Շատ լօք-լօք ընօղեն ումբուրը կարճ կինի
- 7 (2404). Շատ խէլննքը կ'իժին ախալերըն ա
- 7 (2405). Շատ խօսօղը շատ կըսըխալվէ
- 7 (2406). Շատ ծըծըղէլին վերչը լնց կինի
- 7 (2407). Շատ ծննը շատ հաց կըպիրի
- 7 (2408). Շատ կարթնծը շատ չի գ'իդնլ, շատ շոռ կ'ըվօղը կըգ'իդնլ
- 7 (2409). Շատ հավ ա կըռկըռան, թա դագու ծնլ ածէ, նննլ չի կ'ան
- 7 (2410). Շատ հընդըրօղը հընդըրվասկավ կըղնէ
- 7 (2411). Շատ մըղըր-մըղըր ընէլնվ պերանըտ քըխծըրանալ չի
- 7 (2412). Շատ շոռ կ'ըվօղը շատ պեն կըգ'իդնլ
- 7 (2413). Շատ պեն կա՝ չըքէլննը սըվըրիս վէշ, կարէլ չըս անիս, շատ պեն էլ կա՝ չըքէլննը անիս վէշ, կարէլ չըս սըվըրիս
- 7 (2414). Շատ վեր ուրխանաս, ք'ինի՛ հընգ'իստարանը, շատ վեր տըխըրվիս,

- Էլիա քիճի՛ հրնգ՛իստարանը
- 7 (2415). Շատ տը՛սնում ըս՛ խըրեզ՛ ա՛սե
- 7 (2416). Շատ օզ՛օղը խըրեզ՛ ա յը՛ր օնում
- 7 (2417). Շնք՛նրը վեր ամն՛ն օր օտիս, շէպու համ կըկ՛ա
- 7 (2418). Շնք՛նրը քախժըր ա, ամնա հացէն տը՛ղը տալ չի
- 7 (2419). Շէլնկը մաշկէն մարթին վեզը երկան կըրվա
- 7 (2420). Շէնին շօնը վեր քաղաք նի մրննէ, հնք՛ին շըբըռամաշը կօխած կըք՛ինի
- 7 (2421). Շէնին վը՛սկըռը շէնին շանը կըհըսնէ
- 7 (2422). Շէն վը՛ննը կէնա՝ կ՛երան կըկօտըրէ
- 7 (2423). Շէնումը տըղամարթ չի կար, անումը վը՛րցակ տիրին
- 7 (2424). Շէշմն տակըռուն շէշմն շծ՛շ կինի
- 7 (2425). Շըլծր ուտօղէն կըռէք՛ը կառնէ
- 7 (2426). Շըմալը վեր կըտըրիս, տական կըկ՛ա
- 7 (2427). Շընաճննջը օխժէն ասից՝ տու դի՛շմննիս աշկէն ըրվա՛, յը՛ս կըծիմ, սը՛րտը ճաքէ
- 7 (2428). Շընավը՛տը յը՛ր ինիլննը յը՛տը քը՛թը ծասկէլըն ա մինակ ք՛ծննգ՛ անում
- 7 (2429). Շընավը՛տը քըցիլննը յը՛տը օզ՛ում ըս լ՛րհա գ՛նլ շաղ տօ, օքուք չի
- 7 (2430). Շընատարը ձըրնն շօնը կըճընննչի
- 7 (2431). Շընէրը հըչը՛ցէն, ք՛արվանը անց կացավ
- 7 (2432). Շընէրը քուլու կացէն, ըզ՛ծղէն պէնը օնգատըն ընգավ
- 7 (2433). Շընէրը քուլու կացէն, ըզ՛օղէն փայը բուդ ընգավ
- 7 (2434). Շընըհնն՛ծցըն էլ ա փէշակ, վեր կարիս սըվը՛րիս
- 7 (2435). Շընօքուն անօղը շան թակ կօտէ
- 7 (2436). Շըվաքէն կօժը հինչ գ՛ի՞դնն ըրէվէն օժժը
- 7 (2437). Շըփօթը գ՛նլդնն ա, թա ինք՛ը ամնէնալ՛ավ խօրննգ՛ըն ա
- 7 (2438). Շըփօթը պըթամ ա, թա՝ յը՛ս էլ ըմ խօրննգ՛
- 7 (2439). Շըք՛նրէն վեր կըռէք՛ ինի, ինք՛ը ձըրնն կօտէ
- 7 (2440). Շիլդին քօռէն քըշտէն լ՛ավ ա
- 7 (2441). Շիննցէն վեր մը՛ռնէ, յը՛զնանը կաշին կըմընա, քըղըքացէն վեր մը՛ռնէ, հինչ կըմընա՞
- 7 (2442). Շիննցէն փիս պէնա հըմննչիլ չի, հննշը՛վ ընէլան կըհըմննչի
- 7 (2443). Շիննցուն ապըրուստը տըվըրածան հըրցըրո՛
- 7 (2444). Շիննցուն գըրգացածը մին տը՛ղ ինի վէչ
- 7 (2445). Շիննցուն խըրտնած էշը քըղըքը՛ցուն ծիյին անց ա կէնում
- 7 (2446). Շիննցուն խօսկը չըվալ չի մըննէլ
- 7 (2447). Շիննցուն հննը շէնին չօբանը կըգ՛իդնն
- 7 (2448). Շիննցուն վը՛խճարը վեր կ՛նլը օտէ վէչ, իլննծէն ճար չինիլ

- 7 (2449). Շինանցուն փօրը քրղըքը՛ցուն հացավը քուշտանալ չի
- 7 (2450). Շինըմաչունը վեր մարթին տանան կըռ տըվօղ չինի, վեր չի ըղնել
- 7 (2451). Շուիր յը՛կալ ա, շըփօթը քըշնլ
- 7 (2452). Շուղումքուր լիւզիւն օխծը պի՛ննան տիւ կօնէ
- 7 (2453). Շուղումքուր կ'առնը օխտը մար կըծըծէ
- 7 (2454). Շուշըցէն իւրնն էշան քննրիփ կանէ, փիս տըղամարթը՝ կընգանան
- 7 (2455). Շօնը գօռապ հիչըցընէլ չըն
- 7 (2456). Շօնը գօռապ վը՛րս չըն տանէլ
- 7 (2457). Շօնը ըշտը՛ղ, տօնը ըշտը՛ղ
- 7 (2458). Շօնը ըսպընօղէն ըն քաշ տալ տամ, կօժը կուտըրօղէն ըն կօծկէլ տամ
- 7 (2459). Շօնը ըսպընօղէն քաշ տալ կըտան
- 7 (2460). Շօնը ըրբէն շուքումը ք'իւնիւն ա, գ'իւնիւն ա, քա ըրբան ինք'ըն ա տանում
- 7 (2461). Շօնը քըկէլավ կըստակէ
- 7 (2462). Շօնը քըկէլավ հընգըրանում ա
- 7 (2463). Շօնը իմաստուն հէյվան ա, ամմա մին ա՝ շօն ա
- 7 (2464). Շօնը լիւսընգ'ին յըրա հնչիւն ա, ամմա լիւսընգ'ան մըհալ չի տինիւն, էլիս լիւս տալավ ք'իւնիւն ա
- 7 (2465). Շօնը կէրածը կըքաքէ
- 7 (2466). Շօնը կըհնչի, քամէն կըտանէ
- 7 (2467). Շօնը կըհնչի, ք'արվանը անց կըկէնա
- 7 (2468). Շօնը կըղըրգ'ի տալավ ըստակէլ չի
- 7 (2469). Շօնը հիչիւն տըհննիլ չի
- 7 (2470). Շօնը հիչիւն կըստակէ
- 7 (2471). Շօնը հիչիւն յը՛խծէն մուրտառէլ չի
- 7 (2472). Շօնը ճիւրմը անց կընայիս մինչը՛վ ճիւրը վը՛ռէն չի հըսնէ, լըղ չի տալ
- 7 (2473). Շօնըն ա շէմքը, հունցը հարթըն ա ըսկէսուրը
- 7 (2474). Շօնըն էլ ա տըրխամաչ կ'ուղանում, հը՛տան հինչ
- 7 (2475). Շօնըն էլ ա ուտէյիս ծէնը կըտըրում
- 7 (2476). Շօնը շանան, ճօխտը մին տանան
- 7 (2477). Շօնը շանը մը՛սը կօտէ, վը՛սկըռը տէն չի քըցիլ
- 7 (2478). Շօնը շանը յըրա շատ կըհնչի
- 7 (2479). Շօնը շանը յիշիւն կըհնչի
- 7 (2480). Շօնը շանը վը՛նը կօխէլ չի
- 7 (2481). Շօնը շան մէս չի օտէլ
- 7 (2482). Շօնը շըրկըվուրէն յըրան կըհնչի
- 7 (2483). Շօնը շընութունավ կըստակէ
- 7 (2484). Շօնը ջանը լիւզիլավ կ'արունք կըհըսնէ

- 7 (2485). Շօնը վեր հրմաննչար, փօխան կըկ'ընար
7 (2486). Շօնը վեր հիվանդ ինի, կանանչ կըրածե
7 (2487). Շօնը վեր շօն ա, իւրնն թըզըլնտըղը թնննիւզ ա պահում
7 (2488). Շօնը վեր ուռթընանց քըլօլվե, սաղ օրը կըքըլօլվե
7 (2489). Շօնը վեր քաղաք նի մըննե, փըսըվեր կըհնչի
7 (2490). Շօնը վըննը չի տարավ, ամհա վըննը տանան կըտըրից
7 (2491). Շօնը տըննան ա կըտադում
7 (2492). Շօնը տըննը տըռանը դօչչաղ կինի
7 (2493). Շօնը տնկննթունան ա կ'ուղանում
7 (2494). Շօնը իւրնն ըջալավը ըստակել չի
7 (2495). Շօնը իւրնն կօտեգ'ը հարամ չի հնչըվ անել
7 (2496). Շօնը իւրնն հնք'ին կըտըրօղան կըվախե
7 (2497). Շօնը իւրնն շընութանան ծըրք չի քաշիլ
7 (2498). Շօնը իւրննց տըռանը ասլան կինի
7 (2499). Շօնը իւրննց տըռանը սնրթ կինի
7 (2500). Շօնը իւրննց տըռանը օժժավ ա
7 (2501). Շօնը իւրննչին մըղակումը կատու յա տըննում
7 (2502). Շօն ինիս, կ'նիլ ինիս, տանը կուճնըրը չինիս
7 (2503). Շօշի կ'ուղ, Շօշի պերթ, սուկին՝ շըլծը, թափանը՝ հերթ
7 (2504). Շօռ ըս կ'ամ, լ'ավը քըթեցում չըս՝ տու վըս փիսը
7 (2505). Շօռ կ'նիլ քըթինննն չի, Աստուծ տալան ա
7 (2506). Շօռ կ'ըվօղ կ'նիլը տնկնը կեճալ չի
7 (2507). Շօրեճ թննզզնն ա լ'ավ, հընգերին՝ ք'ծհննն
7 (2508). Շօրըն ասում ա՝ տու ինճ պահե բուխճըմաչի, յըս ք'ըզ պահիմ
մըրթըմաչի
7 (2509). Շօրը շընօրքու հըտե յա
7 (2510). Շօ՛ր տօ, շընօրք տամ, հա՛ց տօ, ընննզ՛ տամ
7 (2511). Չաթվան վեր ըղնօղը հազգար թիք'ն կըտըննա
7 (2512). Չալ շանան չալ թուլա կինի
7 (2513). Չալ օխճ կըծածը չալ չաթվան կըվախե
7 (2514). Չախնախը ընդըղ թա՛փ տօ, ըշտըղ կըրակ չի կա
7 (2515). Չար աշկը քարը կըճըքըցընե
7 (2516). Չարը չարեճ հըտան շօռ կ'ըվօղըն ա
7 (2517). Չնրչին իւրնն էշին խասյաթը լ'ավ ա գ'նիլնն
7 (2518). Չըլննծեճ իրըսը ցօրտ կինի
7 (2519). Չըկամեճ կաննեճ լըծը՛ցեճ, յը՛գնեճը հանից սարեճը
7 (2520). Չըհասը կըծաղկե, բար չի տալ

Արցախի բանահյուսությունը

- 7 (2521). Չըմենչան՝ մին-մին, մըդրան՝ մըմնը-մաննը, մինչը՛վ հըսնինք՛ տըդ, կըտիրտակե
- 7 (2522). Չըշխադողը աշխադանքեն կ'ինը գ'իդնի չի
- 7 (2523). Չըպէրքը կըծաղկե, բար չի տալ
- 7 (2524). Չըրօթունը չըրօթուն կըպիրի
- 7 (2525). Չըփարավը անց կընօղեն կըլխեն կըթըխին
- 7 (2526). Չըփլաղը կ'օղան վախ չօնե
- 7 (2527). Չիմննգ'իլին թաղան չիմննգ'ուլ կըփըսնե
- 7 (2528). Չինավ հծնճ անօղը սամավ էլ հծնճ կանե
- 7 (2529). Չինը ժննգ' օտում չի
- 7 (2530). Չուբանեն յըդը վեր շատ ինի, նըստա մըհակը կըքըսե
- 7 (2531). Չուտօղեն հըրըստօթունը ուտօղեն հալալ ա
- 7 (2532). Չուրաթանը մըրը՛վ տըդըն ըն մըկնում
- 7 (2533). Չուրըթանեն լ'ավը կատուն կօտե
- 7 (2534). Չծըր տըվենք՛, մընացենք՛ սարեն ումեդին
- 7 (2535). Չծր պատեն քարը էրկան կենալ չի
- 7 (2536). Չծրք՛ պատը չծրք՛ անգուն օնե
- 7 (2537). Չօփը քօռեն ա նի կ'ամ
- 7 (2538). Պա ծնլ չա՞ծիս, վըդըտ ծըրտօտ ինի
- 7 (2539). Պահե, վեր ք'ը՛գ էլ պահին
- 7 (2540). Պահք չըպահօղը զատեգ'ին համը գ'իդնի չի
- 7 (2541). Պաճճառ պերեն նըհըտակեն, տարեն կերեն պատեն տակեն
- 7 (2542). Պաները մօթալը կըպահե, կընգանը մարթը կըպահե
- 7 (2543). Պառավը գ'իթկան չար, ամնա կըլծխը յըկած ար
- 7 (2544). Պառավը հիշկան էլ կուտըրհատվե, ախճիգ՛ չի տըդնալ
- 7 (2545). Պառավը ինրնն թանեն թըթօ չասել
- 7 (2546). Պատան վեր ըղնօղը մըդնե՛լ չի, հացան ըղնօղը կըմըդնե
- 7 (2547). Պատերըն էլ անգուն օնին, խաբար կը տանին
- 7 (2548). Պատը պարան կ'նլիս թօգ կանե
- 7 (2549). Պարթկավ յըդը կալնձ կ'ինին էրկու հըդտ ա հիրփըրընում
- 7 (2550). Պարթկը լի տըդած նի կըմըննե տօն, օղտ տըդած տիևս չի կ'նլ
- 7 (2551). Պարթկը մին ծանդըր քար ա, հիշկան ճելլի տաս, էնքան ճելլի կըթիթըվանաս
- 7 (2552). Պարթկը մին կըրակե հալավ ա, հիշկան պահիս, էնքան ջանըտ կերի
- 7 (2553). Պարթկը տալավ ա պըկասում
- 7 (2554). Պարթկը տալավ կըխըրըգ'անա, դմրդը՝ լնց ինիլնլ
- 7 (2555). Պարթկը տալավ կըպըրծընե
- 7 (2556). Պարթկը տըդավ հագգար, շալվարը տարավ բագար

- 7 (2557). Պարիկամեն նրդ օրը կըճընանչից
7 (2558). Պարիկամեն պըլօկէլ չըն
7 (2559). Պարիկամէտ, հընգէրէտ, հըրըվանէտ նըհըտ քըլէփ ըրա, առըտօր մէլ
անէլ
7 (2560). Պարիկամը կըլխէտ ա յէշնէմ, դընէմնը՝ վըննանըտ
7 (2561). Պարիկամը նրդ օրվա հըտէտ յա
7 (2562). Պարիկամը չըկընըմը-չըքընընըմը յըդանում ա, յադը կընըմը-քընընըմը
պարիկըմանում
7 (2563). Պարիկամ կա՝ սըրտէն հըտէտ, պարիկամ կա՝ փօրէն հըտէտ
7 (2564). Պարիկամ կուրցընէլը հիշտ ա, քըթէնըմըն ա տըթէր
7 (2565). Պարիկամ տըննանը, բըրըբար տըննանը
7 (2566). Պարիկըմօթունը քըշըռօվի չի
7 (2567). Պարիկըմօթունը մըրնընտ տօ՛, սէրըտ տալ մէլ
7 (2568). Պարի կօրծումը շատ խօսէլ չըն
7 (2569). Պարի պըտօղը պարի ծառէն յըրա կիցի
7 (2570). Պարի օրը միշտ իլմծէն նըհէտ ա
7 (2571). Պար կընըլի հավա բիդի իցի, վէր պար կընըլտ կըա
7 (2572). Պար չըմ կըամ, պար չըմ կըամ, վէր նի յըմ մըննում, էլ տընս չըմ կըամ
7 (2573). Պէլին հիշկան գըափչի իցի, մին ա, հըրսանէքը դաշմնգը հըրթնացուն
վընը կըքըցի
7 (2574). Պէխկը հիշկան սէյրակ իցի, էնքան մըթ-մըթ կիցի
7 (2575). Պէնը ըսէլումը չի, պէնը ընէլումըն ա
7 (2576). Պէնը պէն ա նըհաշ տամ
7 (2577). Պէնը վէր էքըսվան մընաց, գըդա վէր կօրավ քըննց
7 (2578). Պէնը վէր փըռնիս վէչ տասսը մաննավ, յըտ կըմընա տասսը տարավ
7 (2579). Պէն կա՝ սըվըրում ըս, յըտնան անում, պէն կա՝ անում ըս, յըտնան
սըվըրում
7 (2580). Պէն կա, վէր անէլ բիդիս՝ գըդմս, պէն կա, վէր գըդմս բիդիս՝ անիս
7 (2581). Պէննած էշը ցըլխան տընս կըկըա, հմըփմծ մարթը՝ չէ
7 (2582). Պէննավ յըկած դունադէն լընգըն էրգըն կիցի
7 (2583). Պէնը շըլըկօղէն մաշկէն կըտիցի
7 (2584). Պէրանը էրմծը մածունըն էլ ա փըչնէմ, յըտնան օտում
7 (2585). Պէրանըս ըսկի թըթախէլը չմծի
7 (2586). Պէրան կա, հաց չի կա, հաց կա, պէրան չի կա
7 (2587). Պէր ըս յըկալ՝ ծընէ՛
7 (2588). Պէց ամանը շօնըն էլ լընգ կըտա, կատում էլ
7 (2589). Պէց պէրանը ճմնջ նի կըմընէ
7 (2590). Պէց վընավը մազաղ կանից

Արցախի քանահյուսությունը

- 7 (2591). Պեց վրճը լոխ կըքօնին
- 7 (2592). Պեցնը բըռչօղը ճելի վեր կըղնե
- 7 (2593). Պեցնը սարեն ծնն կըկ'ա
- 7 (2594). Պեցնը սարումը վեր բըվանգ' տըրաքից, օխտը տարե ծենը ծօրննը կըղըմբղըմբա
- 7 (2595). Պըլեն աղունը Աստուծ ա աղում
- 7 (2596). Պըլեն լ'ըհա մին հայ ա պըկասում
- 7 (2597). Պըլեն հըտե ամսեն օր հըրսանեք' ա
- 7 (2598). Պըլեն հըտե մին պըլը լ'ավ ա, քանց հազգար խելննը
- 7 (2599). Պըլեն պօզ'եր չի իննն
- 7 (2600). Պըլեն տարը տըրօթուն կանե
- 7 (2601). Պըլը հըմանչի չի, պըլեն տարը կըհըմանչի
- 7 (2602). Պըլը պըլեն վեր ջիհնն ա, ճակատը մին կ'ըղ լինանում ա
- 7 (2603). Պըլը պըլ չի, պըլեն նըհըտ կըլօխ տինօղըն ա պըլ
- 7 (2604). Պըլը ջանմն կըտա, խելննը ըռուշվաթ
- 7 (2605). Պըլը ք'ըցավ հըրսանեք', ասից` ըստըղ լ'ավ ա, քանց մեր տանը
- 7 (2606). Պըլ խուխեն վերչը խելննը կինի
- 7 (2607). Պըլ խօխան պըլ հըլիվուր կինի
- 7 (2608). Պըղենճը վեր ընգավ, կօտըրից վեչ, սնսը ասմանը յը'ր իլննվ
- 7 (2609). Պըննվուրը ասում ա` անիմ` օտիմ, ննպենը ասում ա` օտիմ` անիմ
- 7 (2610). Պըռավեն ըրածը աշխադանք ա, կերածը կօրած
- 7 (2611). Պըտըրօղեն իրըսեն վեր ծըծաղում չըս, քնրս-քնրս էլ յեչն մե'լ
- 7 (2612). Պըտօկը վեր տիրին, վեր ըն կուխըլական
- 7 (2613). Պըտօղը ծառան հըտե չի վեր ըղնե
- 7 (2614). Պըրթկատարը կօզ'ի` պըրտականը էրկան ապըրե, պըրտականը կօզ'ի` պըրթկատարը ճելի մը'ննե
- 7 (2615). Պըրթկատը'նը իրը'սը սը'վ կինի
- 7 (2616). Պըրթկատը'նը իրը'սը սը'վ կինի, լնլնն կարճ
- 7 (2617). Պըրթպըրթօտ մարթը խըղճմըտանքավ կինի
- 7 (2618). Պըրծավ մնրղը, ք'իհից դմրղը
- 7 (2619). Պըրտըլը'ր ա տիրնն` փօրեա աղանճ ըրալ, փըսըվեր ա տիրնն` մաշկեա պար յը'կալ
- 7 (2620). Պըրտօղ կ'ը'տան հըտե փախեր
- 7 (2621). Պիժընելավ ծօվըն էլ կըցըմաքե
- 7 (2622). Պիճըն էլ նըրնն կընօնըն ա օզ'ում
- 7 (2623). Պիմըրկծախուն աշկեն չալ շօնը փիս կըթըվա
- 7 (2624). Պիրանատ տնս յը'կած խօսկը քունը չի
- 7 (2625). Պնկերը շատ կօխ չըն տալ
- 7 (2626). Պնկընը քարավ տօն չըն շինիլ

- 7 (2627). Պոժկան վեր դրրընգաց, գիդա վեր պրըծալ ա
7 (2628). Պողը քըթիկան կըմընա
7 (2629). Պողվատը կըկօտըրե, ամնա ծըռել չի
7 (2630). Պօրտատ պեցուր լօք մել տալ
7 (2631). Ջէյրանը կատվեն ծեքիկ կաթնը չի տալ
7 (2632). Ջըգըրանասա՝ ջըգըրին դադիրը կըգիդնս
7 (2633). Ջըհննդննը քիսօղը հընգեր շատ կօգի
7 (2634). Ջըհիլին խըլքը դըբանումըն ա ինում
7 (2635). Ջըհիլին օժժըն ա ըհիլին խըրատը մինտըղ սարեր շօռ կըտան
7 (2636). Ջըհիլին աշկավ ծի ճօկե, ըհիլին աշկավ՝ ախճիգ՝
7 (2637). Ջիգըն կա մեր տանը, էլ հօր տա՞նե մեր քօնը
7 (2638). Ջիգըն պիրօղը մէս էլ կըպիրի
7 (2639). Սնբնը տըռնօղը վերչումը քաբաբ կըտըռնա
7 (2640). Սադանան հիւր նըրե՛տ չի՞ գափ անում
7 (2641). Սադանան հիւրն ուշունց տալ չի տալ
7 (2642). Սադանան հիւրն փըռնել չի տալ
7 (2643). Սադ ըս՝ խըտէտ ըս, կադ ըս՝ կըտէտ ըս
7 (2644). Սադ ջանը պընըրհացումըն ա
7 (2645). Սադ վնդնն հինչ ա՞ իլնն, թա կադ վնդնն հինչ ինի
7 (2646). Սառած օխժը հիւրն թըխժընօղեն կըկըծե
7 (2647). Սառնանը յըրա կիւրնն ըն, իրը՛վան տեմ օնում
7 (2648). Սավա ճօտը ծիւ ածօղ կինի
7 (2649). Սավա ճօտը յա՛ քաշը կըտանե, յա՛ չադալը
7 (2650). Սարեն ըսը՛ցեն՝ ծօռ ա, վեզը ծըռից
7 (2651). Սարեն սըվը՛ր կավը սարումը կըծընե
7 (2652). Սարերը ըրուտալին տըղ ծծօրերըն ըն ըրօտում
7 (2653). Սարը կարել չըս չըվալումը կըղիս
7 (2654). Սարը հիշկան պեցնիլ ինի, կըլիս ծննը ենքան շատ կինի
7 (2655). Սարը սարեն նի չի կընն, մարթը մարթին նի կըկա
7 (2656). Սարը սարեն ջիհիլ չի, մարթը մարթին կըջիհի
7 (2657). Սնրսնն ջննիլը սնրսնն էլ ննիլ կինի
7 (2658). Սար տըսնալիս էժ ա տըռնում, ճիւր տըսնալիս՝ ծիւկուն
7 (2659). Սար քիցնի՛, կաքավ տը՛ս, արտ վա՛րե, սալամնը տը՛ս
7 (2660). Սափ խընճօրը ծառան վեր չի ըղնել
7 (2661). Սելը հիւրն քը՛ցած տըղավը կըքիցի
7 (2662). Սելին պերածը սելը կըտանե
7 (2663). Սելին տակը ըղնօղը թօռան վախել չի
7 (2664). Սէյրնկ արտը պիրքատու կինի
7 (2665). Սէրը սերունը կօտե

- 7 (2666). Սէրը Սրհակավըն ա ընգալ, մըհակը՝ վըճնավըն ա ընգալ
- 7 (2667). Սէրը սըվէրը կօտէ
- 7 (2668). Սէրը սիրէմնավ ըն կապում
- 7 (2669). Սէր օնիս՝ խառնէ վըճէն
- 7 (2670). Սը՛վ էծը սը՛վ վարէն մաչին ըրվալ չի
- 7 (2671). Սը՛վ էծը սը՛վ օր կըծընէ
- 7 (2672). Սը՛վէն սապունը չի օքուտ, պը՛լէն՝ խըրատը
- 7 (2673). Սը՛վէն սը՛վ ա՛սէ, սիպտակէն՝ սիպտակ
- 7 (2674). Սը՛վ էշին սիպտակ չաթուն կըսննզի
- 7 (2675). Սը՛վըն ա սիպտակը հըմամանը յը՛տըն ա մննիլնւմ անում
- 7 (2676). Սը՛վ հավըն էլ ա սիպտակ ծնու ածում
- 7 (2677). Սը՛վ յը՛գըն վեր վեր ըղնէ, տինըկավուրը կըշըտանա
- 7 (2678). Սը՛վ օխժան վախօղը սը՛վ չաթվան էլ կըվախէ
- 7 (2679). Սը՛վ օխժ տը՛սնօղը սը՛վ չաթվան կըվախէ
- 7 (2680). Սը՛րմը վը՛ղումը կէնալ չի
- 7 (2681). Սը՛րմը ձընն վը՛ղը կըքըցին
- 7 (2682). Սը՛րմը քըցի՛, հնըննթ մին տը՛ղավ տնու կըկ՛ա
- 7 (2683). Սը՛րտը աշկան լ՛ավ ա տը՛սնում
- 7 (2684). Սը՛րտը մէս ա, ամհա ամմէն մէս սը՛րտ չի տը՛ռնալ
- 7 (2685). Սը՛րտը յարա մարթին ըշտըղէն էլ թըխիս, ցավ կըտա
- 7 (2686). Սը՛րտը պէց մարթը զըրնց ընէլավ ա մը՛ռնում
- 7 (2687). Սը՛րտը սուփրա չի, վեր ամմէն մարթու ըռաշկէ պէց անիս
- 7 (2688). Սը՛րտ օնիս՝ բախտ չօնիս
- 7 (2689). Սըխտօր բիղի օտիս, վեր հնըշըտ տը՛ղը կէնա
- 7 (2690). Սըխտօրը սուղանէն ախապէրըն ա
- 7 (2691). Սըխտօր ուտօղէն պիրանան վը՛տ կըկ՛ա
- 7 (2692). Սըրտան տնու յը՛կած խօսկըն ա սը՛րտ նի մընում
- 7 (2693). Սըրտավ վեր քարէն կօշտըն էլ ք՛ինիս, քարը կըկընանչի
- 7 (2694). Սըրտումըտ վեր տը՛ղ ինի, պուլիգ՛ումըտ էլ յը՛ղ կինի
- 7 (2695). Սիպտակ ծը՛րքը ձըրնըշին ըշխադածըն ա սիրնւմ
- 7 (2696). Սուղանէն էրկու անում չինիլ
- 7 (2697). Սուղանէն քախժըրը ինիլ չի
- 7 (2698). Սուս ըրած մարթին մաչին քաշկեր ըն ցըղնօտում
- 7 (2699). Սնըվթնն թիք՛նն քախժըր կինի
- 7 (2700). Սնըվթնն վեր պէց թուղը՛ցեր, վերչինըն էլ ըս պէց թուղական
- 7 (2701). Սուտէն կըրկատան չինիլ
- 7 (2702). Սուտէն հնըրնը վը՛նըն կինի, ամմա կարէլ չի սարը պիցըրանա
- 7 (2703). Սուտէն մննզիլը կարճ կինի
- 7 (2704). Սուտէն վը՛նըն կարէլ չի էրկան վագ տա

- 7 (2705). Սուտեն վրեննը կարճ կինի
7 (2706). Սուփըրան կըքի՛նի հացեն հը՛տան, հացը քի՛նիլ չի սուփըրեն հը՛տան
7 (2707). Սողան ինի, նաղդ ինի
7 (2708). Սողան չըմ կերալ, էլիա սը՛րտըս էրն՛ւմ ա
7 (2709). Սողան ուտողեն սը՛րտը կըմըրմըռա
7 (2710). Սոնգսըզ կընգանը անէսկը փըռնօղ կինի
7 (2711). Սօվը մարթին դի՛շմանին տօնը կըտանէ
7 (2712). Սօվը մին տարէ կըքն՛շին, թծհմնթը՝ հազզար
7 (2713). Սօվը վէ՛չ մար ա ճընննչի՛ն, վէ՛չ վերթի
7 (2714). Սօվ տարէն պէղարճը քի՛թն՛ւ նըման կօտվէ
7 (2715). Սօտը լիավ ա յէրիմի՛շ ինն՛ւմ, հինչ դծրթը
7 (2716). Սօտը խուսէլավ ապըրում ա, դծրթը լըկըվէլավ՝ մը՛ռնում
7 (2717). Սօտը դծրթին կէսըն ա
7 (2718). Սօտը դծրթու տը՛ղ անց ա կէնում
7 (2719). Սօտըն ա կէդծավըրօթունը վեր թաքավեր տը՛ռեն, տը՛թեր վեր կըղնին
7 (2720). Սօտ ըսօղեն շըհաղը կօխկէն բիղի
7 (2721). Սօտ ըսօղեն սօտ ասէլ չըն սըվըրցընէլ
7 (2722). Սօտ ըսօղեն վրեննը կարճ կինի
7 (2723). Սօտ ըսօղեն տօնը նի կացավ, հըվըտացեն վէ՛չ
7 (2724). Սօտ ըսօղեն քըշտեն սօտ ասէ, մինըն էլ իվիլ
7 (2725). Սօտը սօտ ըսօղեն տօնըն ա քանդի՛ն
7 (2726). Սօտը վեր ասին, ըռըղընթին կասին
7 (2727). Սօտը վեր ինի վէ՛չ, խօսկը դաշննգ՝ չի ըրվալ
7 (2728). Սօտ խօսկը ցը՛խ օրը տէմ տալի փնն՛ ա
7 (2729). Սօր ցակատը կօթան էլ ա ըրվամ
7 (2730). Սօրփէն աղութկ ընէլավ կըխննփին, շանը՝ վըսկըռավ
7 (2731). Սօրփէրը ինննց հը՛տէ յըն աղութկ անում
7 (2732). Վազ տըվօղ էշին թըխէլ չըն
7 (2733). Վախէ էն կը՛տան, վեր վէ՛չ թըշշամ ա, վէ՛չ վըշշամ
7 (2734). Վախէ էն շանան, վեր թաքուն ա կըծում
7 (2735). Վախէ էն շանան, վեր կըծում չի
7 (2736). Վախէ լըղարան, փախէր ճըղարան
7 (2737). Վախէ ճըղարան, փախէր լըղարան
7 (2738). Վախտ ա ինն՛ւմ՝ կաղը սաղան առաչ ա ըղնում
7 (2739). Վախտ ա ինն՛ւմ՝ կըրկիամօտը ծրփնթնն ճէլլի յա կիամ
7 (2740). Վախտ ա ինն՛ւմ՝ մը՛ծը պիծի՛նին հը՛տան ա քի՛նննում
7 (2741). Վախտ ա ինն՛ւմ՝ սաղը ճըքածէն ըռըչին ա կօտըրում
7 (2742). Վախտը՝ վախտեն, բախտը՝ թախտեն

- 7 (2743). Վա՛յ էն մարթին կըլծխը, վեր կընէգըն նախշուտ կինի
- 7 (2744). Վա՛յ էն յիրգիհին, վեր թաքավերը խօխա կինի
- 7 (2745). Վաստակ յը՛գնը ըշկերան կըրվա
- 7 (2746). Վարար թօռը ճէլլի յը՛տ կօնէ
- 7 (2747). Վարըս վարէտ նվննգ, խարակըս էլ իվիլ
- 7 (2748). Վարըտ վեր դնլգ չինի, ծը՛րքըտ պէն չի փըռնէլ
- 7 (2749). Վարթը տակըռան ա կի՛րմի՛րնլմ
- 7 (2750). Վարթը քօլէն յըրա չի կէնալ, խօսկը՝ մարթին սըրտումը
- 7 (2751). Վարթ քըղէլիս ծը՛րքըտ փօշ կըծակէ
- 7 (2752). Վէլէլը ինրնն վը՛րսը սըրէրումըն ա փըռնում
- 7 (2753). Վէշ մի՛նը ինրնն թանէն թըթօ չի աւէլ
- 7 (2755). Վէ՛շ աղումըն ա, վէ՛շ մաղումը
- 7 (2756). Վէ՛շ արտը վարօղըն ա տարը, վէ՛շ հընձձողը, օտօղըն ա տարը
- 7 (2757). Վէ՛շ էշ ա, վէ՛շ ճձրէ, էշու նըման խը՛ղճ ա, ճձրու նըման՝ կօխկինա
- 7 (2758). Վէ՛շ ըլննծավը ուրխաց, վէ՛շ չըլննծավը տըխըրվէ
- 7 (2759). Վէ՛շ ըմըռնըվա ցուրտէն հըվատա, վէ՛շ ծըմըռնըվա իրը՛վէն
- 7 (2760). Վէ՛շ լ՛ավավըն ա ուրիխընալի, վէ՛շ փիսավը՝ տըխըրվէլի
- 7 (2761). Վէ՛շ ծնլ օնէ, վէ՛շ յը՛ղ, քըթըվէրու վա շօռ կ՛ամ
- 7 (2762). Վէ՛շ հակումըն ա, վէ՛շ հուկումը
- 7 (2763). Վէ՛շ շատ աղու իլ, վեր թըքին, վէ՛շ շատ քախծըր իլ, վեր լնլգ տան
- 7 (2764). Վէ՛շ սօրփէն բիղի մատաղ վըզնվ օնիս, վէ՛շ էլ խուխէն՝ ք՛ննթն
- 7 (2765). Վէ՛շ տօ, վէ՛շ յը՛ր կալ
- 7 (2766). Վէ՛շ փիս ախճիգ՛ա իննլմ, վէ՛շ լ՛ավ հարթնը
- 7 (2767). Վէ՛շ քախծըր իլ, վեր կօլ տան, վէ՛շ աղու իլ, վեր թըքին
- 7 (2768). Վէ՛շ օղտը համամ նի կըմընէ, վէ՛շ էլ էշը փննլնք՛ննալ կըպիցըրանա
- 7 (2769). Վեր ածած յը՛ղը հըվաքվէլ չի
- 7 (2770). Վեր ամանը լըսնէ, չձօրք՛ կ՛նլսան վեր կըտը՛ռնա
- 7 (2771). Վեր ամնէն մարթ ինրնն ըրածը օտէ, ըշխարքէս կէսը տնլզնը կըկըտօրվին
- 7 (2772). Վեր ամնէն օր խըրաված կէրէր, լննգնթը կըկօրչի
- 7 (2773). Վեր առանց պահէլ հէյվան նննլ կ՛ա, հննդէրը լիգը կինի
- 7 (2774). Վեր նրը՛վ ինի, յիրգի՛նք՛ումը կինի
- 7 (2775). Վեր բաքը բաքէն չի թուշ իլննվ, օրը ախ ու վիշավ կընցընէ
- 7 (2776). Վեր բախտ ինի, չձօր քարէն յըրա էլ ք՛ինիս՝ կըկընանչի
- 7 (2777). Վեր գիղի, թա ընդը՛ղ վեր ըմ ըղնական, մին գ՛ննքն կըքըցի
- 7 (2778). Վերը հիշկան խօր կըտըրիս, էնքան ճնլրը իրը՛ս կըղնէ
- 7 (2779). Վեր ընգածէն կօխ չըն տալ, ծը՛րքան կըփըռնին յը՛ր կըցընին

- 7 (2780). Վերթին վեր հասիրժունը յըղուծու վել անէ, մօրը ուտըցընէ, կարել չի
աննազիւն տական տնու կ'ա
- 7 (2781). Վեր ծըրքէտ ա լիւզվիտ յըրա հնսնս կէնաս, ամմէն խըթա
կըպըրծընիս
- 7 (2782). Վեր ծնուն ա յըկալ, վըննըտ բիդի մըրսէ
- 7 (2783). Վեր կըտըրէ՛, խօր կըտըրէ՛
- 7 (2784). Վեր կըտըրօղը ինք'ը կըղնէ մաչը
- 7 (2785). Վեր կըրըլան չըս լ'ավը խօսիս, ըսկի փիսըն էլ ասը մէլ
- 7 (2786). Վեր կուճնի ի, մըժան ի վախում, վեր մըծացէ, կուճնիւրան ըմ վախում
- 7 (2787). Վեր դըզղանումը շօրվա չի կա, հօր ըս՞ շիրը՛փը ինձ տամ
- 7 (2788). Վեր ճնիւր ինի, ճըհացը կօրծ կանէ
- 7 (2789). Վեր մաշկէս տար ինի, տըռնանըս էլ շօն կինի
- 7 (2790). Վեր մարթը սըրտավը չինի, տնք'նիւրը մըհալ չըն տինիլ
- 7 (2791). Վեր մըհալ չիննւմ, դէրը ք'իննւմ ա հընգ'իստըրանումը փայ հըվաքում
- 7 (2792). Վեր մըղըրըճննջէրը լօխ մըհըրը շինին, աշխարքըս մըհըրըսվ կըըցընէ
- 7 (2793). Վեր մին-մին ասիս, շիլ չըս ըղնէլ
- 7 (2794). Վեր մին պէնան շատ օտիս, կընհամէ
- 7 (2795). Վեր մին պէն գ'նիւրնւմ չըս, կըլխէտ գօր մէլ տալ
- 7 (2796). Վեր մին պէնին յըրա կաթ-կաթ կ'ա վէչ, կըկըլխէ
- 7 (2797). Վեր մուկունը ինի վէչ, կատու չըն պահէլ
- 7 (2798). Վեր յըշիւմվ սըվըրէլան ինի, շընէրը դասար կինին
- 7 (2799). Վեր շանը ք'ծմնազ' անիս, արչ էլ կըխըլխտի
- 7 (2800). Վեր շառը ասիս վէչ, խէրը կ'նլ չի
- 7 (2801). Վեր պըլէրը ինին վէչ, խէլնընքնէն կարել չըն ապըրին
- 7 (2802). Վեր ջանան ինի, ջիգ'նիւրին ցավ կըտա
- 7 (2803). Վեր տանան կըռ տըվօղ չինի, տնսնւմը վեր չըն ըղնէլ
- 7 (2804). Վեր տան բնք'մնազ ինի, էն տանը վըրչէմնը կինի
- 7 (2805). Վեր տարէն արաշտ ինի, կօժ-կօլա շինօղէն պէնը աչ կըք'ինի
- 7 (2806). Վեր տափը պինդնւմ ա, յը՛զնը յը՛զնանը անա նըղանում ա
- 7 (2807). Վեր տըրաքուցը կըտըրում ա, ամմէն լիւզնի տըրաքուց ա տը՛ռնում
- 7 (2808). Վեր նըրնըշին սիրիս, ք'ը՛զ էլ կըսիրին
- 7 (2809). Վեր փնդը յը՛ր օնիս, կ'օղ շօնը մնիւրնւմ կանէ
- 7 (2810). Վեր փիս օր չի քաշիս, լ'ավ օրէն մըղդարը գ'իդնլ չըս
- 7 (2811). Վեր փուլ չի տաս, կընէգ'ըտ էլ չի պարլնիս տալ
- 7 (2812). Վեր քամէ չինի, ծառը տնիւրնը չի կ'նլ
- 7 (2813). Վեր քամուն հըկըռակ թըքիս, իրը՛սավըտ կըտա
- 7 (2814). Վեր քըղէլի շընօրք չօնիս, ծը՛րքըտ գ'նիւրն ճի մէլ տալ
- 7 (2815). Վեր ք'ըզը՛տէ ուխա՜յ ա, ինձը՛տէ իշշն՜հ ա
- 7 (2816). Վեր օղտէն չուքըցընիս վէչ, կարել չըս պէնիս

- 7 (2817). Վեր օտիս վէչ, պըրծընէլ չի
- 7 (2818). Վըրիւն չասած դիւզ խօսկը անվանդան վըրցակու կանչ ա
- 7 (2819). Վըթէսը տիրին թախտէն, թուու ընգավ, ընգավ տափը
- 7 (2820). Վըխճարը մինչը՛վ հանրնը տը՛ռնալը մօրթէն հազգարը կըտը՛ռնա
- 7 (2821). Վըխճարը մուրթէլի հը՛տէ յըն պահում
- 7 (2822). Վըխճարը իւրանն կ'առնը ճընանչնում ա
- 7 (2823). Վըխճարը օտում ըն, տը՛ռնը նըհը՛տ կըռը՛վ անում
- 7 (2824). Վըխճար պահօղը շօն էլ կըպահէ
- 7 (2825). Վըդան իլնծը վը՛ղ կըտը՛ռնա
- 7 (2826). Վըդան քախծըր պէն չի կա
- 7 (2827). Վըդէն վէր պահիս, ինք'ըն էլ ք'ը՛գ կըպահէ
- 7 (2828). Վըդը հա՛ն պահում ա, հա՛ն թաղում
- 7 (2829). Վըդը հա՛ն տամ ա, հա՛ն յը՛ր օնում
- 7 (2830). Վըդը մարըն ա, մըրը՛վը՛ հանրը, քըրթնօնքըն ա տարը
- 7 (2831). Վըդը մինը հազգար կըշինի
- 7 (2832). Վըդը՛ վըրօղէն, պէրքը՛ ուտօղէն
- 7 (2833). Վըդըտ կ'ուղացէն՝ լիւզիւտ կ'ուղացէն
- 7 (2834). Վընընը կացած ճիրանն վը՛տ կըկ'ա
- 7 (2835). Վընընը կացած յը՛զնը նըստած յը՛զնանը կըլիւտէն կըթըրքէ
- 7 (2836). Վընընըտ յօրդանըտ ըզ'ծընն մը՛կնէ
- 7 (2837). Վընըն իլնծ էշը յա՛ կըկըծէ, յա՛ քացէ կըտա
- 7 (2838). Վընըն իլնծ ծիւն յա՛ կըկըծէ, յա՛ քացէ կըտա
- 7 (2839). Վընըն իլնծ տըվարէն մին կու՛ճի հօ՛-հա՛ն էլ ա բօլ
- 7 (2840). Վընը յը՛ր ա կացալ, կըլիւտէն խըրատ կարթննլ
- 7 (2841). Վըսկէ կացէնըն էլ ա ծըմակ ք'իւննում
- 7 (2842). Վըսկէն էլ ա կու՛ճի, ամմա թննզ' ա
- 7 (2843). Վըսկէն էլ բիդի իւրանն ծանդըր պահէ, մինակ անումը բօլ չի
- 7 (2844). Վըսկէն ըխպըհարումըն էլ ա փըլըստըրատէ տամ
- 7 (2845). Վըսկէն թ՛ծզին մաչին էլ ա փըլըստըրատէ տամ
- 7 (2846). Վըսկէն կու՛ճիւր ա, հծք'ումը՛ մը՛ծ
- 7 (2847). Վըսկէն վը՛սկէ խուսկէն հըսնէլ չի
- 7 (2848). Վըսկէն ցը՛խէն մաչին էլ ա պըծ'իպած'ի անում
- 7 (2849). Վըսկէն փէյնումըն էլ ա վը՛սկէ
- 7 (2850). Վըսկըռ պիթօղ շօնը վը՛սկըռ էլ կըտանէ
- 7 (2851). Վըսկումն դադիրը գնրգ'անըր կըգ'իդնն
- 7 (2852). Վըրս անօղ շօնը քըմական էլ ա մննիլնում անում
- 7 (2853). Վըրսը գ'ըրվին վէր կըքըցին
- 7 (2854). Վըրց էշին քօռակ չինիլ
- 7 (2855). Վըթէսին ք'արվանբաշի տիրին, լօխճին կըտօրից

- 7 (2856). Վըխըկօտ արչը պէցնըր ա կ'օռռում
7 (2857). Վըխըկօտէն աշկէն կատուն քըշէրը օշափ ա ըրվամ
7 (2858). Վըխըկօտը օխտը հըտ ա մըռնում, անվախը՝ մըհըտ
7 (2859). Վըխըկօտ շօնը վըրս չի անէլ
7 (2860). Վըխճարէն ըսըճէն՝ խէ մարթին մէս ը՞ս տամ, ասից՝ ամմէն օր կաթնը տըվօղը մին օր էլ մէսը կըտա
7 (2861). Վըխճարէն թօզը կ'նլիւն ըշկէրէն օքոթ ա
7 (2862). Վըխճարէն լ'ավը կ'նլըն ա օտում
7 (2863). Վըխճարէն յիռիշավը վըռնը փոխօղէն կ'նլը կօտէ
7 (2864). Վըխճարէն ջիգ'մարը չօբանը կօտէ
7 (2865). Վըխճարէն սնըրնըն յըտ տըռավ, կաղէգ'ը առաչ ընգավ
7 (2866). Վըխճարէն տըմակը վեր քօր ա կ'ամ, տանում ա չուբանէն մըհակը քըսում
7 (2867). Վըխճարէն տըմակը նըրմն հըտէ ծանդըրոսկ չի
7 (2868). Վըխօղէն տըղա չիննւմ
7 (2869). Վընասէն կէսան յըտ տըռնալը խէր ա
7 (2870). Վընասէն կէսան յըտ տըռնալը օքոթ ա
7 (2871). Վըննավուրը ծիյըվուրէն հըղըցիընգէր չի
7 (2872). Վըռէվեր կընգանը մարթին աշխադանքը ճնըրը կըղնէ
7 (2873). Վըռըվեր ք'իննլ բիղիս, վեր ըղնիս, կըլօխըտ տափէն տա, հանցու առաչ ք'իննլին մըղարը գ'իդնս
7 (2874). Վըրթէվուրէն թադարէք'ը գըտէգ'ան ըն ըսքըսում
7 (2875). Վըրչէմնին ըսըճէն՝ հինչ փէշակ կօ՞գ'իս, ասից՝ օղտու ննլըմնը
7 (2876). Վըրսկանէն լնկնըն կըցավէ, ծնկուն փըռնօղէն՝ աչի կօռնը
7 (2877). Վըրսկանէն ցիըրէկը տըրըխը կըմաշի, նըրնկ'նընը՝ ըռըխը
7 (2878). Վըրցակէն մին կ'ըվաթ կ'ինի տըվէն, ք'ըցավ, թա ըղվէսին խէխտի
7 (2879). Տալավ-աիժընէլավ ծօվըն էլ կըկըլխէ
7 (2880). Տալ բիղիս, վեր յըր օնիս
7 (2881). Տալիս բիղի վախիս վէչ, վեր յըր ունէլիս հըմննչիս վէչ
7 (2882). Տնխտըրը հիշկան էլ կըծօ ինի, աղ չի տըռնալ
7 (2883). Տական հունցը ք'ինի, մինչըվ կըլօխը ընդի ք'իննկնն ա
7 (2884). Տակէն քարը վեր կըլօխը յըր իլնվ, էլ մար ու քուր չի հըրցընէլ
7 (2885). Տակը վեր նասազ իլնվ, կըլօխը փօլ կըկ'ա
7 (2886). Տանան տն'ս յըք, շէնան տն'ս մէլ կ'նլ
7 (2887). Տանատ վեր տն'ս կ'նս, էն վախտը տանըտ դաղիըր կըգ'իդնս
7 (2888). Տանէն մըժը վեր տիտիգ' անէ, կուճուրը մըտէգ' կանէ
7 (2889). Տանը ապան ա, տն'սնընը՝ կատու
7 (2890). Տանը դերին «Օրհնըյա դեր» չի կա

- 7 (2891). Տանը դձուցը խօխան կասե
- 7 (2892). Տանը գնալը կրնե՞զ՝ն ա, ըստօլէնը՝ կ'իցից
- 7 (2893). Տանը կրնգանը մի՛ն ծը՛րքը կ'օղ բիղի իցի
- 7 (2894). Տանը կրնե՞զ՝ իցի, թօ մի՛ն խըրե՞զ՝ էլ կ'էշ իցի
- 7 (2895). Տանը կ'օղէն ճար չիցիլ
- 7 (2896). Տանը մը՛ծը սատօրըն ա. ամսէն թըխ ձըրնն յըրա յա յը՛ր օնու՛մ
- 7 (2897). Տանը մը՛ծը տանը կու՛ճիւր խօխան ա
- 7 (2898). Տանը մը՛ծը տանը ք'իլիղըն ա
- 7 (2899). Տանը պէնը խուխէն անա կըզ'իղնն
- 7 (2900). Տանը վէր բնք'անազ իցի, վըրչէ՛մն էլ կիցի
- 7 (2901). Տանը վէր խօսկըզըրնից իցի, հավէրն էլ ծուվա կըկըտըրվից
- 7 (2902). Տանը վէր կրնե՞զ՝ իցի, սուփրէն էլ աղ կիցի
- 7 (2903). Տանը վէր օխտը տըք'ըրակէն իցի, տօնը սիրփ՛ծղ չիցիլ
- 7 (2904). Տննձը՛ ինձ, խընձձօրը՛ ինձ, շըվթննիլ վէլ ա ըշտննիւս տամ
- 7 (2905). Տննձը՛ վէր հըսնէ, ծառէն կէնալ չի
- 7 (2906). Տննձի՛ն լ'ավը արչը կօտէ, յէմիշի՛ն լ'ավը՝ չաղալը
- 7 (2907). Տննձի՛ն հըսածը չաղալը կօտէ
- 7 (2908). Տնննձ ըռուքը հըպարապ կէնալ չի
- 7 (2909). Տնննձ քարը տափէն չի մընալ
- 7 (2910). Տասսը հը՛տ խաչան պաչնիւմ ըս՝ էն հէչ, մը՛հը՛տ տըռու՛մ ըս՝ բըյաբուտ
ըն անու՛մ
- 7 (2911). Տասսը հը՛տ չա՛փէ, մը՛հը՛տ կըտըրէ՛
- 7 (2912). Տավարը ք'իցի՛ տարը նըհը՛տը, խօխան ք'իցի՛ հնրը նըհը՛տը
- 7 (2913). Տարավ կ'աս՝ սուլթան ըս, ամսավ կ'աս՝ ղօնաղ ըս, ամսէն օր կ'աս՝
ահնամ ըս
- 7 (2914). Տարէ կա՝ օր կըպահէ, օր կա՝ տարէ կըպահէ
- 7 (2915). Տարէն չձօրք՛ հավա օնէ՝ չձօրք՛ըն էլ ձըրնը նըհը՛տ բնրննս
- 7 (2916). Տարէն վէր թուռլից իցի, արաղը թէհրատ կըխըմից
- 7 (2917). Տարէն տըսնըրէրկու ամէս ա, ամսէն ամէս ձըրնն բարը օնէ
- 7 (2918). Տարը տըրածէն ա փէշման, կ'իլը՛ թուղածէն
- 7 (2919). Տափէն թըքում ըս՝ յէրզ'իցք'ըն ա ըղնում
- 7 (2920). Տափը ընգած սը՛րմը յա՛ տակ կըտա, յա՛ կըլ՛ծի
- 7 (2921). Տափը վէր պընդնիւմ ա, յը՛զնը յը՛զնանը անա նըղանում ա
- 7 (2922). Տաքէն չըտըմանօղ օխձը ճէլի յա կըծում
- 7 (2923). Տէնակը վըսկըրէն տէմ ա իլնլ
- 7 (2924). Տէնակը ձըրնն կօթը կարէլ չի տաշի
- 7 (2925). Տէնակ տաս՝ նըրնն չի կաթէլ
- 7 (2926). Տէպէզ՛ վը՛ննը փօշ նի կըմըննէ

- 7 (2927). Տերմանը քունը չի, աիրմընանուցը ho քունըն ա՞
7 (2928). Տերտակ ըխօռէն էշ չի գրռռալ
7 (2929). Տերտակ ըրբան կըճըռճըռա
7 (2930). Տերտակ խօսկը քամէն կըտանէ
7 (2931). Տերտակ կըլծխը վըննէրէն դինջօթուն չի տալ
7 (2932). Տերտակ կըրաստն սնսը պէցնիր կինի
7 (2933). Տերտակ մըհակէն շօն չի հնչիլ
7 (2934). Տերտակ չըվալը վըննը չի կէնալ
7 (2935). Տերտակ պօժկան պէցնիր սնս կանէ
7 (2936). Տերտակ տուպրակէն էշ չի գրռռալ
7 (2937). Տերտակ քըթօլը պէրանը չըն տանէլ
7 (2938). Տընէն ասած խօսկը վընսկու կ'ին օնէ
7 (2939). Տընը կարում ըս փօխիս, բախտը չըս կարում
7 (2940). Տըն կա՝ սօվ ա, տըն կա՝ ծօվ ա
7 (2941). Տըննանը յէշնւն ըն, ծին նալում
7 (2942). Տըննանը քացէ տըվօղ ճօրէն նըրնէշին խընայէլ չի
7 (2943). Տընսալ չի պատան, տընսնում ա ճըկատան
7 (2944). Տընսնալըն էլ ա մին սըրտըրըվօթուն
7 (2945). Տըժօխկ ք'ինծողը հընգէր շատ կօզ'ի
7 (2946). Տըկըլօրը կ'օղան վախէլ չի
7 (2947). Տըկըլօրը յըն իլնվ սարը, սարէն անումը բէդնամ տընալ
7 (2948). Տըկըլօրը պըլուկվէլա վախէլ չի
7 (2949). Տըկըլօրը սէլա վախէլ չի
7 (2950). Տըղա ինի՝ ախճիգ'ը Քըրըհունջա կըկ'ա
7 (2951). Տըղամարթը բիդի հա՛ն տանան ինի, հա՛ն շանան
7 (2952). Տըղամարթը թըքածը յընտ լ'նզիլ չի
7 (2953). Տըղամարթը խուսկէն պէնդ վըննը կըկէնա
7 (2954). Տըղամարթը կըլծխըն ա, կընէգ'ը փէշկը
7 (2955). Տըղամարթը տըղըմըրթվաչի յա մըննում
7 (2956). Տըղամարթը նըրնն խուսկէն տարը կինի
7 (2957). Տըղամարթը ցավըն էլ ա տըղըմըրթվաչի տանում, մահըն էլ
7 (2958). Տըղամարթ կա՝ կընգանա բէթմըր ա
7 (2959). Տըղան ծընօղէն հընտէ հըրըստօթուն ա, ախճիգ'ը՝ մըխթիթօթուն
7 (2960). Տըղան պըլ ինի՝ հինչին ա՞ հօրը հըրըստօթունը, տըղան խէլ'նէք ինի՝
հինչին ա՞ հօրը հըրըստօթունը
7 (2961). Տըղան վեր լ'ավ ինի, հօրը տօնը կըշինվի
7 (2962). Տըղան տանը սըթնւնըն ա, ախճիգ'ը՝ նըխշընըգ'մըրը
7 (2963). Տըղան տըն'ս, ախճիգ'ը օ'գ'ի

- 7 (2964). Տըղատ վեր մը՛ռնէ, տըղէտ յըրա լն՛ց իլ, մարթըտ վեր մը՛ռնէ, ք՛րէ՛գ յըրա լն՛ց իլ
- 7 (2965). Տըղէն անա տըղա յա ին՛նւմ, լ՛ավ տըղէն անա՝ ախճիգ՛
- 7 (2966). Տըղէն լ՛նզո՛նն մարը կըսկանա
- 7 (2967). Տըղըմարթին աշկը կօրծա վախէլ չի
- 7 (2968). Տըղըմարթին կէրած մըծնըփըրթո՛ւշըն էլ բիդի խուլ՛խուլ՛օտ ինի, վեր ջանը տը՛ղը կ՛ա
- 7 (2969). Տըղըմարթին նամուսը փափաղըն ա
- 7 (2970). Տըղըմարթին փափաղը չըբիդի տափը ըղնէ, կընգանը՝ դալուն
- 7 (2971). Տըղըմարթին օխտը փօր կինի
- 7 (2972). Տըղըմըրթօթունը ջանումը չին՛նւմ, ջիգ՛ւնրումըն ա ին՛նւմ
- 7 (2973). Տըմակ չըն օտում, թա վը՛ռան մօտէ յա, ամնա թափան ըն օտում, վեր մաչը քաքավ լիգ՛ըն ա
- 7 (2974). Տըննգ անօղը տըննգն՛վ կըղնէ
- 7 (2975). Տընըտարէն տըռնան ըն ճընննչ՛նւմ
- 7 (2976). Տընըցէն հընդըցուն քըթօ՛լը խըլիլ չի
- 7 (2977). Տըռանը շօնը վեր մուհալ ինի, աղվէսը հավէն պո՛ւննւմը կըճուտըհանէ
- 7 (2978). Տըռանըտ շօնըն էլ բիդի դաշննգ՛ ինի
- 7 (2979). Տըռիմ յը՛ս, բօմփիմ ք՛րէ՛գ
- 7 (2980). Տըռնավը նի մըտած քամէն հո՛ւրթննվը տո՛ւս կըկ՛ա
- 7 (2981). Տըռուտօղէն կ՛նրի հացը մահնա յա
- 7 (2982). Տըռօղէն քըշտէն գ՛ումփըցընէլ բիդիս, հանցու գ՛իդա, վեր ք՛րէ՛գ էլ վը՛ռ օնիս
- 7 (2983). Տըռօտօղ վը՛ռը թնրգ՛ չի անէլ
- 7 (2984). Տըրախտը վեր ընթունէ վէչ, տըժօխկը լ՛ըհա ըղանչանք կանէ
- 7 (2985). Տըք՛իրակէնը վեր լավ ինի, Ըստուծու էլ կինի
- 7 (2986). Տիխտը՛ղէն կըծօ ինիլը մը՛ծ ու կուճո՛ւրան չի
- 7 (2987). Տիյը՛ր ըս թըքում՝ օնք ա, տիվեր ըս թըքում՝ մըրօք ա
- 7 (2988). Տինակէն կըտըրածը կըսըղանա, լ՛նզվին կըտըրածը սըղանալ չի
- 7 (2989). Տու աղա, յը՛ս աղա, պա մէր աղունը հու կա՞ղա
- 7 (2990). Տու ասէ՝ թիմննչն ինի, թա չէ թիմննչն անօղ շատ կա
- 7 (2991). Տու ասէ՝ դըզղանումը պէն ինի, շիրը՛փ քըթէնալը հիշտ ա
- 7 (2992). Տու ասէ՝ ուտէլի ինի, թա չէ օտօղ շատ կա
- 7 (2993). Տո՛ւզնը կավը կաթնը չի տալ
- 7 (2994). Տո՛ւզնը կատվէն ծը՛րքան մուկուն չի պըրծընէլ
- 7 (2995). Տո՛ւզնը կ՛ո՛ւլը տո՛ւզնը կէնալ չի
- 7 (2996). Տո՛ւզնը մարթը ըրննգի հաց ա տը՛սնում, ծարավը՝ ճո՛ւր
- 7 (2997). Տո՛ւզնը մարթը վէշ մին պէնա խօկալ չի

- 7 (2998). Տնկունը մարթը քարան կակողը կօտե
- 7 (2999). Տնկունը մարթին պերանը ըղուվել չի
- 7 (3000). Տնկունը շօնը տըճնանըն էլ կըկըծե
- 7 (3001). Տնկունը շօն յըկու՝ հըմանչից վեչ, կօրծ ընելան հըմանչից
- 7 (3002). Տնկունը ըս՝ մարթու մաչ քիճի՛, տըկըլօր ըս՝ տան մաչ
- 7 (3003). Տնկունը փօրը ծափ կըտա
- 7 (3004). Տնկունը փօրը կըղըղըղա
- 7 (3005). Տնկունօթունը կըղղութունեն մարըն ա
- 7 (3006). Տու թըխալ չըս, յը՛ս էլ վեր չըմ ընգալ
- 7 (3007). Տու ժըղուվութեն սըրտավը ի՛լ, վեր ժըղօվութըն էլ քու սըրտավըտ ինի
- 7 (3008). Տու ինձ մելիք՛ ասե, յը՛ս քը՛գ՝ Մելիք՛սեթ
- 7 (3009). Տու ինձ սիրի կօրկու մըչանք, յը՛ս քը՛գ սիրիմ ցօրնու մըչանք
- 7 (3010). Տնկունը հինչ պիրիս, աշխադանք ա
- 7 (3011). Տնկունը՝ հնկրի-փերի, մաչան՝ փըթած կըմրի
- 7 (3012). Տնկունը քըհանա յա, մաչան՝ սադանա
- 7 (3013). Տնկունը ծնկըն ա, մաչկը՛նկըն՝ արաղը
- 7 (3014). Տու տըզ ըրա՛, յը՛ս՝ մը՛ղըր
- 7 (3015). Տու տի՛ր, տու յե՛ր կալ՛
- 7 (3016). Տօնը առանց խօսկ չինիլ
- 7 (3017). Տօնը մաչան ա մըծանում
- 7 (3018). Տօնը սըրփօղը էվնկըն ա
- 7 (3019). Տօնըտ նը՛ղ պա՛հե, սը՛րտըտ՝ հմըգմկ
- 7 (3020). Տօնըտ շի՛նի, ամհա ի՛նկընը քմնդիլ մե՛լ
- 7 (3021). Տօնըտ վեր տաս, կընեգըտ էլ կըտաս
- 7 (3022). Տօն շինծղեն պեն ասօղ շատ կինի
- 7 (3023). Տօն չիլմծ տը՛ղը պադվալը լ՛ավ ա
- 7 (3024). Տօն պերած շանը վը՛ննըն էլ բիդի պարի ինի
- 7 (3025). Տօնըտ քըլլած պա՛հե, վեր հըրըվանետ կ՛օղ չի փըռնիս
- 7 (3026). Տամաք կը՛տումը ծնկուն չի ինիլ
- 7 (3027). Տավեն ծընդըրօթունը ցըվատարը կըգիդմ
- 7 (3028). Տավը սարեն չի տըված, ցավը մարթին ա տըված
- 7 (3029). Տավը սարը չի քաշնում, մարթըն ա քաշնում
- 7 (3030). Տավը վեր Աստուծ ա դարկում, դմրդ ընելի տը՛ղ շօնիս
- 7 (3031). Տը՛խան թմմնկ տնկ կըվօղըն ա թաքավերը
- 7 (3032). Տը՛խան տնկ յը՛կենք՛, լը՛լը ընգենք՛
- 7 (3033). Տը՛խումը կա՛ց, թմմնկ կա՛ց
- 7 (3034). Տըմաքած ըխպիրմն ճնկը չըն օգ՛իլ
- 7 (3035). Տիլը հիշկան սը՛վ ինի, ցօրենը էնքան մը՛ծ-մը՛ծ կինի

Արցախի բանահյուսությունը

- 7 (3036). Յիրըկը հանց կա՛ց, վեր քըշերը դինջ քօն ինիս
- 7 (3037). Յիրըկվա շառը քըշերվա խերան լ՛ավ ա
- 7 (3038). Յօրեն հացեն պօզ՛եր կինի, փօրը կըծակե, մաչան տո՛նս կ՛ա
- 7 (3039). Յօրեն հացեն պօզ՛եր չինո՛ւմ
- 7 (3040). Յօրեն հացը պօզ՛եր կանե, հարե
- 7 (3041). Յօրեն հաց չօնիս, ցօրեն լ՛նլգո՛ւ էլ չօ՞նիս
- 7 (3042). Յօրտը շիրը՛փավ նի յա մըննում, քըթօ՛ւ-քըթօ՛ւ տո՛նս կ՛ամ
- 7 (3043). Ուզ՛իլավ տօն չըս կարել պահիս
- 7 (3044). Ուզ՛օղեն աշկը տալավ ըն տո՛նս օնում
- 7 (3045). Ուզ՛օղեն աշկը տըվօղեն ջուբեն կինի
- 7 (3046). Ուզ՛օղեն մին իրը՛սըն ա սը՛վ, չըտըվօղեն՝ էրկու
- 7 (3047). Ո՛ւլը ո՛ւլին կերավ, վը՛սկըռը տեն չի քըցից
- 7 (3048). Ումեղը խօխա յա. յա՛ կըմըծանա, յա՛ չե
- 7 (3049). Ումեղը հըվըտըվուրեն խմփիլ չի
- 7 (3050). Ումեղը ուտելան լ՛ավ ա
- 7 (3051). Ումեղը քըրացած կ՛իր ա, մին օր կըրթվիլմն ա
- 7 (3052). Ուստայութմն մաչին մին մետըր տես, մին մետըր տեն՝ տերտակ պեն ա
- 7 (3053). Ուստաք՛ար մարթը տո՛նցը չի մընալ
- 7 (3054). Ուտելավ պըրծընում չի, ցըրը՛վ տալավ ա պըրծընում
- 7 (3055). Ուտելին անումը տամ ըս՝ ըսկանում ա, ընելին անումը տամ ըս՝ քըռանում ա
- 7 (3056). Ուտելիս քըթօ՛ւր չի հերիք՛ անում, կօրծ ընելիս՝ հընգերը
- 7 (3057). Ո՛ւրմն աշկեն կ՛երմնը տը՛սնում չի, ո՛ւրո՛ւշին աշկեն շերանը տը՛սնում ա
- 7 (3058). Ո՛ւրմն հը՛տե քօն ա ինո՛ւմ, ո՛ւրո՛ւշու հը՛տե մըմնգ տը՛սնում
- 7 (3059). Ո՛ւրմն տը՛ռնանը քացե տըվօղ ճօրեն ո՛ւրո՛ւշին խընայիլ չի
- 7 (3060). Ո՛ւրմն քըրթընըքավը հըրուստանօղը վե՛չ մինմթ յը՛ր կօնե, վե՛չ միննմթ կըթօղե
- 7 (3061). Ո՛ւրթո՛ւմնետ հըվատում ըմ, ամհա վըրցակեն հմք՛ին ըրվամ ա
- 7 (3062). Ուրխութունան մմզըն ա իրկընանում, դմրդմն՝ դէյնը
- 7 (3063). Ո՛ւրո՛ւշին մյիբավը ծըծադել չըն
- 7 (3064). Ո՛ւրո՛ւշին աշկը ք՛ը՛գ լո՛ւս չի տալ
- 7 (3065). Ո՛ւրո՛ւշին բուստանեն քարավ տըվօղը ո՛ւրմն բուստանը քար կըքըցի
- 7 (3066). Ո՛ւրո՛ւշին քանը ո՛ւրո՛ւշին ամանը ցամաք կըպահե
- 7 (3067). Ո՛ւրո՛ւշին լ՛ավը ք՛ը՛գ չըն տալ
- 7 (3068). Ո՛ւրո՛ւշին ծաղկած ծառավը բիդի ուրխանաս, վեր քունըն էլ ծաղկե
- 7 (3069). Ո՛ւրո՛ւշին ծին յը՛ր ինծղը ճելլի վեր կըկ՛ա
- 7 (3070). Ո՛ւրո՛ւշին ծին նըստօղը փիյադա կըմընա
- 7 (3071). Ո՛ւրո՛ւշին հացը փօր չի քուշտըցընել
- 7 (3072). Ո՛ւրո՛ւշին հացը փօրումը կե՛նալ չի

- 7 (3073). Ուրնուշին հրէտե՛ ճրրնք՝ ա տրէ՛ռնում, ուրնն հրէտե՛ ճրրքը՝կալի էլ չի տրէ՛ռնում
- 7 (3074). Ուրնուշին հրէտե՛ վեր քանդօղը ինք՛ը կըղնէ՛ մաչը
- 7 (3075). Ուրնուշին շանավը վը՛րս չի անվէլ
- 7 (3076). Ուրնուշին պատամը պըկում կըմընա, կօլ չի ք՛իմիլ
- 7 (3077). Ուրնուշին փըլավը ուրնուշին պերանը կերի
- 7 (3078). Ուրնուշին քըրթնօնքը ամմէն մարթ կարէլ չի օտե
- 7 (3079). Ուրնուշն հրէտե՛ դօնգի, ուրնն հրէտե՛ խէլննք
- 7 (3080). Ուրնուշն փուլավ ինք՛ կալմծ շալվարը կարճ կիմի
- 7 (3081). Փննը վեր յը՛ր օնիս, կ՛օղ շօնը դույուղ կըջիհի
- 7 (3082). Փննին մըղմօղըն էլ ա ուրնն անա կույանում
- 7 (3083). Փալանդնուզը փալան չի ինք՛ օնէլ
- 7 (3084). Փալանը էշին հրէտե՛ ծանդըրուսկ չի
- 7 (3085). Փալանը փուխէլավ էշը փօխվէլ չի
- 7 (3086). Փախչիլ պըրծընէլըն էլ ա տըղըմըրթօթուն
- 7 (3087). Փայ ընօղէն փայ չի հըսնէլ
- 7 (3088). Փայ-փայ ընօղէն փայ չի մընալ
- 7 (3089). Փառաշ կ՛առնանը հրէտան կ՛նլ չի հըսնէլ
- 7 (3090). Փափաղը տըղըմարթին պաղէվըն ա
- 7 (3091). Փափաղչուն աշկը փափաղ կարէլ տալավ տնու կօնին
- 7 (3092). Փափուկ լնուղն վէ՛չ քար կըճընմնչի, վէ՛չ քօլ
- 7 (3093). Փէյնը ճըղէ՛ քըցի՛, փէյնը ճըղէ՛ յէ՛ր կալ
- 7 (3094). Փէշակը կաթ-կաթ ախպնուր ա, վեր վըրարէ վէ՛չ, պըկասէլ էլ չի
- 7 (3095). Փէշակը մին կուտուր հաց ա՝ փիշըկըվէրէն կուռնըտակէն տիրմծ
- 7 (3096). Փէշակը փըշըկըվէրէն ծը՛րքէն յեսիր ա
- 7 (3097). Փէշք՛էշ տըված ծիյին կըքընէն հըմբարէլ չըն
- 7 (3098). Փը՛սան հանօրը էշըն ա
- 7 (3099). Փը՛սան վեր ք՛նիհնանա, կըթըռըվիակէ
- 7 (3100). Փըթած փննը մէխ չի պահէլ
- 7 (3101). Փըլավը հնուր ըն տըվալ, ըշտմնիը՝ հնուր
- 7 (3102). Փըլավը մինչը՛վ օտէլը ասու մէ՛լ, թա լ՛ավ ա
- 7 (3103). Փըլավը՝ ուտօղէն, խօսկը՝ ըսկընօղէն
- 7 (3104). Փըլավ կա՝ ըշտմնի չի կա, ըշտմնի կա՝ փըլավ չի կա
- 7 (3105). Փըսակվէլը յըղըր-մը՛ղըր չի, վեր հօփ տաս, կօլ տաս
- 7 (3106). Փըրղըվէրան հարթնը տօն չի տրէ՛ռնալ
- 7 (3107). Փիղը օխտը տարանը մին ա ծընում, ամհա փիղ ա ծընում
- 7 (3108). Փիյադան ծիյըվուրէն հընգեր չի
- 7 (3109). Փիս ախպերը հնրնուր հընգերա լ՛ավ ա

- 7 (3110). Փիսանը յը՛տը լ՛ավըն ա
- 7 (3111). Փիս դոխտուրը հիվանդէն ճէլլի հըղէ կըտիցի
- 7 (3112). Փիսը փիս ա, օզ՛ում ա հայ իցի, օզ՛ում ա՛ թօրք
- 7 (3113). Փիսին փիս կասին, լ՛ավին՝ լ՛ավ
- 7 (3114). Փիս խաբարը ճէլլի տը՛ղ կըհըսնէ
- 7 (3115). Փիս խօսկը հացա յը՛տ կասին
- 7 (3116). Փիս կավը կաթնը տամ ա, տամ, մին էլ քացէ տամ, պարան տամ
- 7 (3117). Փիս հավը մին ծ՛նլ կածէ, սաղ օրը կըչկըչա
- 7 (3118). Փիս մարթը պարիկէնթանէն էլ ա փիս
- 7 (3119). Փիս մարթը վէ՛չ ինք՛ը կօտէ, վէ՛չ էլ ձըրնըչին կըտա
- 7 (3120). Փիս մարթին կընէզ՛ը միշտ լ՛ավ կիցի
- 7 (3121). Փիս չի, գ՛նլում ըս, թա լ՛ավ ա
- 7 (3122). Փիս պէնին փիս չըն ասէլ
- 7 (3123). Փիս ջնհիլը փիս նհիլ կիցի
- 7 (3124). Փիս տարէն ճօխտ կիցի
- 7 (3125). Փիս տարուն ումբուրը կարճ կիցի
- 7 (3126). Փիս տըղան ճէխ կանէ, ձըրիչին օջաղը պահէ
- 7 (3127). Փիս ք՛ծրփնն ըրուրուցումը բիդի խէխտիս
- 7 (3128). Փիս օրէն լ՛ավ օր էլ կիցի
- 7 (3129). Փիս օրը կըլ՛ըվանա, փիս մարթը լ՛ըվանալ չի
- 7 (3130). Փիս օր չըքաշծղը լ՛ավ օրէն մըղդարը գ՛իդնլ չի
- 7 (3131). Փիսփէտին ջանը քացախըն ա
- 7 (3132). Փուլան մըրթօթուն չինիլ
- 7 (3133). Փուլան սարերըն էլ ըն փախչ՛նլն
- 7 (3134). Փուլէն ըռըչին հա՛ն սարը կըլծիս կըտա, հա՛ն քարը, մինակ սար սը՛րտը չի կըլծիս տալ
- 7 (3135). Փուլէն ըռըչին սարերըն էլ ըն տըղտօղում
- 7 (3136). Փուլէն նաղըր լ՛ավ ա, նիս՛ան՝ փիս
- 7 (3137). Փուլը ըսօր կա, էք՛նլց Ըստուծանա մըխիթն՛ըվի
- 7 (3138). Փուլը ծը՛րքու յը՛խտ ա
- 7 (3139). Փուլը համբարք ա սիրում
- 7 (3140). Փուլը մարթին յէրգ՛ինք՛ ա տանում, մին էլ յիրգ՛ինք՛ան քըցնլն տափը
- 7 (3141). Փուլը մըթէն տը՛ղը լ՛նլ կըտա
- 7 (3142). Փուլ ըշխըղօղէն խը՛լքը՛ մին, թուփ ընօղէնը՝ տըսնըմին
- 7 (3143). Փուլը տակէն խօսկը ամմէն տը՛ղ անց ա կէնում
- 7 (3144). Փուլը փուլ ա սիրնլն
- 7 (3145). Փուլը փուլատը՛նըն ա կ՛ամ
- 7 (3146). Փուլը փուլէն յըրա յա կ՛ամ
- 7 (3147). Փուլ լօխ ըն ըշխաղում, պէնը պահէլըն ա

- 7 (3148). Փուլ օնիս՝ աղա յըս, փուլ չօնիս՝ գ'անդան յըս
7 (3149). Փուրըցավէն նըհըտ քաք չըն նըստէլ
7 (3150). Փօխ ըրած հացէն բիրնք'ան չինիլ
7 (3151). Փօխը օխտը տօն ա պահում
7 (3152). Փօսը վէր կըտըրալ ըս, տօն շի'նի, խէ օգ'ում ը'ս էրնըշը ըղնէ մաչը
7 (3153). Փօրէն խննփիլ չըն
7 (3154). Փօրը կօշտ մարթը նըթնը չինիլ
7 (3155). Փօրը հացըն ա քուշտըցընում
7 (3156). Փօրը հացուտ ա իլնլ, էլ ինձ ճընննչնում չի
7 (3157). Փօրըտ պատառ տնոզնը բիդի, աշկըտ բիդի կօշտ
7 (3158). Փօրցանձ քանը անփօրց մածնան լ'ավ ա
7 (3159). Փօրցանձ հըրըվանը անփօրց պարիկաման լ'ավ ա
7 (3160). Փօրցանձ սադանան լ'ավ ա, հինչ անփօրց հըրիշտըրակը
7 (3161). Փօքս փըչձղէն խօսկ չի հըսում
7 (3162). Քաթան հարց չըն տալ
7 (3163). Քախձըր լնոզնն օխձը պնննն տնու կօնէ
7 (3164). Քախձըր խօսկը յըղըր-մըղըր ա
7 (3165). Քախձըր պէնը ամնէն օր քախձըր չինիլ
7 (3166). Քած կ'նլնն պըրձումնը չինիլ
7 (3167). Քամակըտ ըրա՝ տըղէտ՝ հաց կէր, իրըտըտ ըրա՝ մարթիտ՝ հաց կէր
7 (3168). Քամէն ասից՝ հու վա՞ գ'նոզնում, քա հինչէր ըմ անում
7 (3169). Քամէն քարան պէն չի տանէլ
7 (3170). Քամուն խէրըն էլ ա շատ, շատըն էլ
7 (3171). Քամուն պէրածը քամէն կըտանէ
7 (3172). Քանդիլը հիշտ ա, շինիլըն ա տըժէր
7 (3173). Քանէ քուրունը տաք ա, հացը կօխկան կըտան
7 (3174). Քաշէն ըսը՛ցէն՝ ամնէնադաշննգ՛ դուշը վէրըն ա՞, նըրնն ճօտը առաչ
քաշից
7 (3175). Քաշէն ըսը՛ցէն՝ կըռօցըտ խէ թօբա չը՞ս անում, ասից՝ վէր ինձ մընար,
մըհէ թօբա յի ըրալ, ամհա թնրիփ անօղ շատ կա
7 (3176). Քաշէն խընամէն քըչէդակը կինի
7 (3177). Քաշէն հըտէ էլ նըրնն ճօտըն ա քախձըր
7 (3178). Քաշը հիշկան լըղանա, ըղօնէգ՛ չի տը՛ռնալ
7 (3179). Քաշը նըրնն ճօտէն ասում ա՝ պիմըրկըլա վըննէրէտ մատաղ
7 (3180). Քաշը քաք կօտէ՝ հնք'ին ցէց
7 (3181). Քաշին կըտօցը լըվընալավ թըմիզվիլ չի
7 (3182). Քաշին հըտէ դուշէրէն մաչին ամնէնադաշննգ՛ը նըրնն ճօտըն ա
7 (3183). Քաշին ճօտը քաշ կինի

- 7 (3184). Քաշին նրհր՛տ հրնգրոթուն ընօղէն կըտօցը յը՛խտուտ կինի
- 7 (3185). Քաշ խօ՛սէ, վէր համը՛ղ ինի
- 7 (3186). Քաշկուտ կավը կըթնատու կինի
- 7 (3187). Քաշ նըստէ, վէր տիյը՛ր տը՛ղ տան
- 7 (3188). Քաշալը ճ՛նլըը չի նի մըննէլ
- 7 (3189). Քաշալըն ասից՝ մազ՛էրըս բիզ-բիզ վը՛ննը կացէն
- 7 (3190). Քաշալը վէր ճար անօղ ինի, ձընն քըչալէն կանէ
- 7 (3191). Քաշալը ձընն կըլխէն թմրիփ կանէ
- 7 (3192). Քաշալը ձընն փըփաղէն թարիփ կանէ
- 7 (3193). Քաշալը ձընն փըփաղէն հավան կըկէնա
- 7 (3194). Քաշալը ք՛մլմնգ՛չի կինի
- 7 (3195). Քաշալ մարթը հարուստ կինի
- 7 (3196). Քըչալէն հը՛տէ դմլմնք՛խանան յա՛ իլմնծ, յա՛ իլմնծ վէչ
- 7 (3197). Քառը ըսկանալ չի, կընըմընցընէ
- 7 (3198). Քավթառ էշըն էլ ա զըռռամ
- 7 (3199). Քավթառ էշըն էլ ա կ՛մրի օտում
- 7 (3200). Քավթառ ճ՛ծրէն էլ ա կ՛մրի օտում
- 7 (3201). Քավթառ շանը քուչի-քուչի չըն անէլ
- 7 (3202). Քարան վէր պաչիս, քարէն սը՛րտըն էլ կըկըկըղէ
- 7 (3203). Քարէն իրը՛սընըյը՛ր վէր խօսիս, լ՛նզ՛ն-լ՛նզ՛ն կինի
- 7 (3204). Քարէն կուճինը չի մըծանում
- 7 (3205). Քարէն կուճինը չի մըծանում, խուխէն կուճինը մըծանում ա
- 7 (3206). Քարէն մինը վէր կօշտ ինի, մինը կակօղ կինի
- 7 (3207). Քարէն օխտը վէր կօշտ ինի, մինըն էլ կակօղ կինի
- 7 (3208). Քարը պատէն ա ին՛նմ, պարթկը՝ սըրտէն
- 7 (3209). Քարը վը՛ղան ա տ՛նլս կ՛ամ
- 7 (3210). Քարը ձընն տը՛ղը ծանդըր կինի
- 7 (3211). Քացախը վէր թ՛ննդի, ձընն ամանը կըճըքըցընէ
- 7 (3212). Քաքը փօրումը հը՛ռ ա կ՛ամ, գ՛նլզ՛նմ ա, թա յը՛ղ ա
- 7 (3213). Քէթը ցէց ախճիզ՛ը անմարթ կըմընա
- 7 (3214). Քըթնծ պէնը էրկան մընալ չի
- 7 (3215). Քըթըվէրէն կօթան յըղըծուվէն խմթրու կըպաչին
- 7 (3216). Քըթ՛ծլէն քամակը լ՛նզ տըվօղը մաչինըն էլ վէր կածէ
- 7 (3217). Քըմակէն ասած խօսկը մին քօռ կապէկ չմ՛թի
- 7 (3218). Քըմակէն ասած խօսկը քամակ մ՛թի
- 7 (3219). Քըմակէն ասած խօսկը քըմակէն կըսմնգի
- 7 (3220). Քըմակէն շօնը դօչչաղ կինի
- 7 (3221). Քըմակէս նըստում ա, թա՛ ըռըչաս յը՛ր կաց
- 7 (3222). Քընէնք՛ը մարթին վը՛տանը յըրա կըչուրըցընէ

- 7 (3223). Քրշերավ յը՛ր կրնալան չի, Աստուծ տալան ա
7 (3224). Քրշերավ յը՛ր կրնօղէն բախտը կրպիրի
7 (3225). Քրշերվա կերածը կօրած ա
7 (3226). Քրշերվա կ'օղէն ցիրըկավ կրփրոնին
7 (3227). Քրշերվա սնբիրը խէր ա
7 (3228). Քրշերվա ք'ը՛ցած հրղէն քրթնծ ա
7 (3229). Քրշրոքէն թաթը սը՛հը՛տ ծընդրանում ա, սը՛հը՛տ՝ թիթըվանում
7 (3230). Քրչալէն վէր ճար ինի, իւրնն կըլծխը կըքօրէ
7 (3231). Քրչալէն վէր ճար ինի, իւրնն քրչալէն ճար կանէ
7 (3232). Քրչեղակը քաք կօտէ՝ հնք'ին ցէց
7 (3233). Քրչըղակէն ըսը՛ցէն՝ խէ ըտի խըքըրբէզնն ը՞ս, ասից՝ անթննր ակնէն
քար քըցիրըն ա ինճ խըքըրբէզնն շիննլ
7 (3234). Քրչըղակէն ք'արվանբաշի տինիս՝ լօխճին կըկըտօրէ
7 (3235). Քրռասսուն կ'օղ մին չըփլաղու կըրը՛ցալ չըն թըլանին
7 (3236). Քրսի-փըսին տօն կըքննդի
7 (3237). Քրրացած սըրտէն վէ՛չ հնր կինի, վէ՛չ մար
7 (3238). Քրրիստօսա խաչը հային ա պնճին ընգալ
7 (3239). Քրրիստօսէն աշկավ տը՛սէն վէչ, խը՛լքավ ճընչը՛ցէն
7 (3240). Քրրիստօսէն ասալ ըն՝ հու վա՞քու վէրթիտ, ասալ ա՝ հու վէր ինճ
ըսկանա
7 (3241). Քրրիստօսը վէր հայ չինի, չըրչարմունքը հայ ա
7 (3242). Քրրթընքավ ըշխաղած կապէկը օղտու հնք'ի յա. իրկընանալ չի
7 (3243). Քրրթընքօղը ըշխըղօղէն մըղղարը լ'ավ կըգ'իղա
7 (3244). Ք'ամբախտը էն չի, հու ք'ըմբըխտօթուն շատ ա տը՛սալ, ք'ամբախտը
էն ա, հու ք'ըմբըխտօթունը կարում չի տանէ
7 (3245). Ք'անդիրը ըշտըղավ պատ կ'ա, էլիս կ'ըլական ա կ'ը՛փավը անց կէնա
7 (3246). Ք'անդիրը հիշկան էրկան ինի, մին ա՝ կ'ը՛փավըն ա անց կընական
7 (3247). Ք'անդիրը պէրակ տը՛ղան ա կըտըրում
7 (3248). Ք'անսիբը անլէր ըրավ, ամբարը ըլլէր՞ուտ չիլնվ
7 (3249). Ք'անսիբը հացու վա կարօտ, հարուստը՝ ամմէն պէնու
7 (3250). Ք'անսիբը վէր հավ օտէ, յա՛ հավըն ա հիվանդ, յա՛ ինք'ը
7 (3251). Ք'անսիբը իւրնն խը՛լքան նըհը՛տ ա ք'անսիբ
7 (3252). Ք'անսիբը փուլ քրթնվ, գ'իղնց վէչ, թա հինչ անէ
7 (3253). Ք'անսիբը ք'ըսիբին չի սիրում, Աստուծ՝ հըրուստէն
7 (3254). Ք'անսիբը օխճ կէրավ, ըսը՛ցէն՝ տնւզն ա, հարուստը կէրավ, ըսը՛ցէն՝ ճար ա
7 (3255). Ք'անսնն ք'ինճօղը իւրննց տանը քօն չինիլ
7 (3256). Ք'ըզանա պըթկածը ք'ը՛գ կօտէ
7 (3257). Ք'ը՛ցածէն հը՛տան ք'ինօղը յը՛տ կ'ամ չի
7 (3258). Ք'ընդիրին մին ճօնղան վէր փըռնիս, սընացածը կ'ըլական ա

- 7 (3259). Քրսիբին ախճիգ՝ը օգիլը հիշտ ա, պահելըն ա տըժեր
- 7 (3260). Քրսիբին աշկը կօշտ կինի
- 7 (3261). Քրսիբին արտը կըչուրանա, խօխան կըթնլլանն
- 7 (3262). Քրսիբին բախտը իւրնն անա խըռավ ա
- 7 (3263). Քրսիբին իւնծը հըրուստէն վըրսըն ա
- 7 (3264). Քրսիբին իրըսը սըվ կինի
- 7 (3265). Քրսիբին իրըսը սըվ կինի, սըրտը՝ լէն
- 7 (3266). Քրսիբին ծըրքէն մըհակ չըն տիցիլ
- 7 (3267). Քրսիբին խըրատ տըվօղ շատ կինի, հաց տըվօղ՝ խըրեգ՝
- 7 (3268). Քրսիբին ծըրքը փուլ ըղնէ՝ քըշէրը քօնը տանէլ չի
- 7 (3269). Քրսիբին կավ իննը, ցըմաքած կիննը
- 7 (3270). Քրսիբին կընէգ՝ը կէշ բիդի, ուլախը էշ բիդի, տօնը կըտօր բիդի
- 7 (3271). Քրսիբին հնըր ք՝նսիբը կըգ՝իղն
- 7 (3272). Քրսիբին հացը օտօղը քուշտանալ չի
- 7 (3273). Քրսիբին մին յը՛գըն էրկու չի տը՛ռնալ
- 7 (3274). Քրսիբին սըրտը պէց կինի
- 7 (3275). Քրսիբին սըրտ կինի
- 7 (3276). Քրսիբին սիպտակ կըռէք՝ չըբիդի նըհաշ տաս
- 7 (3277). Քրսիբին վարը կըչուրանա, խօխան կըբուլանա
- 7 (3278). Քրսիբին վեր հըրուստընալի ունէղ չինի, սըրտը կըճաքէ
- 7 (3279). Քրսիբին տօնը պէնօղ չինիլ
- 7 (3280). Քրսիբին օրը Աստուծ ա կըտըրալ
- 7 (3281). Քրսիբօթունը վեր վեր ա կօխում, ամնէն ընգ՝իւննավ ա վեր կօխում
- 7 (3282). Քիհի՛ հննղը. հա՛ն ըրա՛, հա՛ն կէ՛ր, հա՛ն սըվը՛րէ
- 7 (3283). Քուխէն կօրծը վեր պըրծընում ա, յա՛ նիւք՝նրէն ա թակում, յա՛ վը՛ռըն ա քօրում
- 7 (3284). Քուխէն շըհաղը կ՝իգիբը կինի
- 7 (3285). Ք՛ննջիւնը տիբնն՝ մըհակէն շօն չի հննչիլ
- 7 (3286). Ք՛ուռէն դնրղը Ք՛ուռան վարար ա
- 7 (3287). Ք՛ուռըն էլ ա մնրդ իլնլ, մըհէնգ՝ ա նըմըրդացալ
- 7 (3288). Ք՛ուռումը ծ՛նկուն ինի, Վառին ցամաք հաց օ՞տէ
- 7 (3289). Ք՛ծինն դ՛նշննը դօստ չի տը՛ռնալ
- 7 (3290). Ք՛ծինն հընգէրը էրկու թննգնն հընգէրա լ՛ավ ա
- 7 (3291). Ք՛ծինն տէրմանը քամուն չըն տալ
- 7 (3292). Ք՛ծինն տըմական վը՛տ կըկ՛ա
- 7 (3293). Ք՛ծնննգ՝ ըրա՛, վեր ք՛ը՛գ էլ ք՛ծնննգ՝ անին
- 7 (3294). Քու յը՛ղըտ ք՛ը՛գ ինի, իմ թանէս նի՛ չի կ՛աս
- 7 (3295). Քուռանա էն աշկը, վեր ըռըչան իւրնն չի տը՛սնա

- 7 (3296). Քու տանըտ քանը ձերձիւն տանը մըձըրան լ՛ավ ա
7 (3297). Քու տըռըտ տանել մէ՛լ, կօխել ձերձիւն վը՛ռէն ծակը
7 (3298). Քուրըն ասում ա՛ ախպեր օնիմ, ախպերըն ասում ա՛ քուր չօնիմ
7 (3299). Քօն իլմնծ աղվէտը հավ չի փըռնել
7 (3300). Քօն իլմնծը յը՛ր կացավ, գերթննիս վըխծըցըրավ
7 (3301). Քօն իլ, յը՛ր կաց, բախտ օ՛գի
7 (3302). Քօչը յը՛տ տը՛ռավ, կաղէգըն առաչ ընգավ
7 (3303). Քօչին մաչին չըխարակ չըն մանել
7 (3304). Քօռակը մինչը՛վ էշ տը՛ռնա, փալանը մըղմօղ կօտ
7 (3305). Քօռակը մօրը ըռաչկէն տըրտընգի տըվավ, կ՛նլը տարավ
7 (3306). Քօռակը վէր մըծանա, էլիա էշ ա տըռնըլական
7 (3307). Քօռ աշկան ըրտասունք չի կաթել
7 (3308). Քօռէն հը՛տէ յա՛ ըստը՛դ, յա՛ Բաղդադ, մին ա
7 (3309). Քօռէն հինչ վէջըն ա՞, թա շամը թմնգ՛ ա
7 (3310). Քօռէն յէշնծ՝ շիղիս լ՛ավ ա
7 (3311). Քօռէն ջնրմն չօնէ
7 (3312). Քօռը հինչ կօ՞գի՝ էրկու աշկ, էրկուսըն էլ պըլծօգ-պըլծօգ
7 (3313). Քօռը վէր յը՛ր կէնա, կաղէգ՛ մարթին վը՛նը կըկօխէ
7 (3314). Քօռը փըռնածը պէց չի թօղնել
7 (3315). Քօռ ծըխօղէն ինք՛ անօղըն էլ կինի քօռ
7 (3316). Քօսուտ էծը ըխպիրին յը՛րէ ակնան ճնր կըխըմէ
7 (3317). Քօսուտ ծին դըշէվին չըխկըխկօցան կըփախչի
7 (3318). Օբան հըղըցէն յըրա յըն վէր թօղում, վէր շօնը սալաղ ինի
7 (3319). Օբան վէր ըն թօղում, տօնը քանդնն
7 (3320). Օգ՛ած կօրծը քըթնծ կօրծ ա
7 (3321). Օգ՛իլը համօթ չի, չըտալըն ա համօթ
7 (3322). Օգ՛իլը համօթ չի, չինիլըն ա համօթ
7 (3323). Օգ՛ում ըս կըքավէն յըրիշավը ք՛ինիս, քըշիղակէնըն էլ ըս մըննաստ
քըց՛ում
7 (3324). Օգ՛օղը՝ ուգ՛օղան, պնրթը՝ կ՛իգծղան
7 (3325). Օժժան վախել մէ՛լ, նըմուսան վախէ
7 (3326). Օժժը ուտէլին մաչին ա
7 (3327). Օլին յա՛ տանը, յա՛ տըռանը
7 (3328). Օլին յը՛ր կացավ, մին կօնդ՛ կօխից
7 (3329). Օլին ձլլնցավ, հըղէն իրկընացավ
7 (3330). Օխժան էլ ըն ճար շիննն
7 (3331). Օխժան վախէ, վէր դույուղ չի անում, յը՛տնան կըծում

- 7 (3332). Օխձեն աջալը վեր ծըրավե, կըլծխը կըտանե տինի չուբանեն մըհակեն տակեն
- 7 (3333). Օխձեն թըխել չըն հըղը՛ցը վեր քըցիլ
- 7 (3334). Օխձեն կըլծխը վեր ցավե, կըտանե տինի կըծանեն մաշտը՛ղը
- 7 (3335). Օխձեն կըծածը կըլ՛ըվանա, լ՛նկվին կըծածը լ՛ըվանալ չի
- 7 (3336). Օխձեն հնք՛ին մինչը՛վ կօխիս վեչ, կըծել չի
- 7 (3337). Օխձեն ճօտը սիրվիլ չի
- 7 (3338). Օխձը կըլխան կըսպանին
- 7 (3339). Օխձը կըծածեն քօն կըկ՛ա, տնկըն մարթին կ՛նլ չի
- 7 (3340). Օխձը հալավը կըփօխե, խասյաթը փօխել չի
- 7 (3341). Օխձը հիշկան ծօռ ք՛ինի, պնկըն դնկ գի կըմընե
- 7 (3342). Օխձը վեր կըծում ա, օխձանչնկն կօխկըն ըն ք՛իննում
- 7 (3343). Օխձը վեր օխձ ա, մարթին ճնկը խըմելիս կըծում չի
- 7 (3344). Օխձը վեր օխձ ա, քօն իլնն մարթին կըծում չի
- 7 (3345). Օխձը տնկանն ա նախշուտ, մարթը՛ մաչան
- 7 (3346). Օխտը հարթնան խփնն խաշիլը աղի կինի
- 7 (3347). Օխտը հը՛տե չա՛փե, մը՛հը՛տ կըտըրե՛
- 7 (3348). Օխտը դաչաղ մին տըկլօրու կըրը՛ցեն վեչ պըլօկին
- 7 (3349). Օխտը մըրաքուրը մին հըրաքուր չի տը՛ռնալ
- 7 (3350). Օխտը մօր պահած խուխեն աշկեն մինը քօռ կինի
- 7 (3351). Օխտը տարանը մին կընգանը անգուճ կօնին, թնքս անին
- 7 (3352). Օխտը տարանը մին շան տարե կանե
- 7 (3353). Օխտը տարե արաշտ իլննվ, սօվ չիլննվ, մին տարե թուռույին իլննվ, սօվ իլննվ
- 7 (3354). Օղտան էլ բիղի վախինք՛, կըտըտան է՞լ
- 7 (3355). Օղտան էլ չըմ վըխըլական, գ՛ծգռական էլ
- 7 (3356). Օղտան սըհաթսազ չինիլ
- 7 (3357). Օղտեն ընգուճումը դընգըրբազ թըկը՛ցեն, ասից՝ էս հինչ դընգըրնգօց ա՞
- 7 (3358). Օղտեն ըսը՛ցեն՝ խե վեզըտ ծօռ ա՞, ասից՝ հինչըս ա՞ դնկ, վեր վեզըտ դնկ ինի
- 7 (3359). Օղտեն հննննգ՛ը մարթ կըսպանե
- 7 (3360). Օղտեն հնք՛ին հիշկան իրկընանա, տափեն չի հըսնել
- 7 (3361). Օղտեն հը՛տե հնքնըն հը՛տ չօքելը լ՛ավ ա, հինչ մը՛հը՛տ պարանց ըղնելը
- 7 (3362). Օղտեն հըրսընքա ծեն տըվեն, ասից՝ վե՛չ պար կ՛նլըն ըմ գ՛նկընն, վե՛չ յը՛րք ասելը, հնլըննք յա՛ փննդն վըն դարկում, յա՛ ճիրն
- 7 (3363). Օղտեն պար կ՛նլը կըրմունջեն ա փըռում
- 7 (3364). Օղտեն վեր չուքըցընիս վեչ, կարել չըս պեռնիս
- 7 (3365). Օղտեն քըթօլննվ ճնկը չըն տալ

- 7 (3366). Օղտերը կըռվըճեն, գ'նկզռըկնեն վըննըտակու մընացեն
- 7 (3367). Օղտերը պեց ըն թողնում, լ'նվեցը փըռնում
- 7 (3368). Օղտը ասից՝ սըհաթսագ ըմ, ըսըճեն՝ վըննըծը՛րքատ ըրվամ ա
- 7 (3369). Օղտը թողած՝ գ'նկզռակեն հը՛տան ըն շօռ կ'ամ
- 7 (3370). Օղտը խըմօրը կարից վեչ ծամե, չուրացած հաց տիրին պիրանումը
- 7 (3371). Օղտը հա՛ն մը՛ծ ա, հա՛ն պարի
- 7 (3372). Օղտը հիշկան ըստակած ինի, կաշին մին իշապեռնը կինի
- 7 (3373). Օղտը մօտե ըրածում ա, հը՛ռե յեշնում
- 7 (3374). Օղտը պեց ըն թողալ, կըտետըն ըն հըվաքում
- 7 (3375). Օղտը ք'ըճավ վեչ, մաղըն էլ վը՛ռան կըպըճեն
- 7 (3376). Օնքը շինիլին տը՛ղ աշկըն էլ ցըրը՛վ չըն տալ
- 7 (3377). Օջաղը տը՛ս, ախճիգ'ը օ՛գի
- 7 (3378). Օջաղըտ շեն պահե, վեր դնորը տեն կենա
- 7 (3379). Օտել բիդիս յըղը՛ղան, վեր պիրիս հըրը՛ղան
- 7 (3380). Օտելը լ'ավ ա, քանց չօտելը
- 7 (3381). Օտելըն էլ ա փեշանկ, վեր կարիս
- 7 (3382). Օտոյ պերանը պեց կինի
- 7 (3383). Օրանը մին խընճ՛ծը օտօղը դուխտուրու կօշտ չի ք'ինիլ
- 7 (3384). Օրեն էք'սին ումեղ չի կա
- 7 (3385). Օրը իրը՛ք հը՛տ սօվ ա իննում
- 7 (3386). Օրը կընցընե, խաթան կըմընա
- 7 (3387). Օրը օրեն մատաղ չըն տալ
- 7 (3388). Օրվա կօրծը էք'ըսվան չըն թօղնել

8. Ա Ն Ե Ծ Ք Ն Ե Ր

- 8 (1). Աբուռըտ կըտըրվէ
- 8 (2). Ագարը նի օնէ ծը՛գ
- 8 (3). Ագարը պըկատ կէնա
- 8 (4). Ագարը տանէ ք'ը՛գ/ծը՛գ
- 8 (5). Ագարը փըռնէ ք'ը՛գ/ծը՛գ
- 8 (6). Ագիզըտ թաղիմ
- 8 (7). Ագիզըտ սը՛ռնէ
- 8 (8). Ագկավ-ծուպավ ճիւղվիք՛
- 8 (9). Ալավը տօնըտ ըղնէ
- 8 (10). Ախըրէտ նըստիմ
- 8 (11). Ախձավ ընցընիք՛ (անասուններին)
- 8 (12). Աղավ ըղնիս միմ ճիրա հը՛ռէ տը՛ղ
- 8 (13). Աղու-լըղէ օտիս
- 8 (14). Աղու օտիս
- 8 (15). Աննագ'ըս աշկէրըտ քուռըցընէ
- 8 (16). Աննագ'ըս աշկէրըտ օնէ
- 8 (17). Անգուճըտ խուխու սնսնի հասըրաթ մընա
- 8 (18). Անդար անիմ ք'ը՛գ
- 8 (19). Անդար-ընդէրու մընաս
- 8 (20). Անդար մընաս
- 8 (21). Անըմըտ ճիւղվի
- 8 (22). Անթաղ մընաս
- 8 (23). Անիս, անիս, կ'էտէն նըստիս, մլլէր մաղիս
- 8 (24). Անիս, անիս տը՛րտակ նըստիս
- 8 (25). Անմուրազ մընաս
- 8 (26). Անտակ ծօվըն ըղնիս
- 8 (27). Անումըտ Աստուծ կըտըրէ
- 8 (28). Անումըտ կըտըրվէ
- 8 (29). Անումըտ սը՛վ քարէն կ'իբիմ
- 8 (30). Աշըղ տը՛ռնաս, ըղնիս չծլէրը
- 8 (31). Աշկէտ մագիզը թաղիմ
- 8 (32). Աշկէտ բնընագ'ը կօխած
- 8 (33). Աշկէրըտ վէր տը՛ռնա
- 8 (34). Աշկէրըտ փըռնըվէ
- 8 (35). Աշկէրըտ ք'ը՛գ կէնա
- 8 (36). Աշկէրըտ քուռանա
- 8 (37). Աշկէրըտ օնէ ըրածըս
- 8 (38). Աշկըտ խըվարէ

- 8 (39). Աշկըտ ծըլլա
- 8 (40). Աշկըտ հը՛ռա
- 8 (41). Աշկըտ հըղըցէն մընա
- 8 (42). Աշկըտ չուրանա
- 8 (43). Աշկըտ պըթա
- 8 (44). Աշկըտ վէչ քուշտանա
- 8 (45). Աշկըտ վէր թափէ
- 8 (46). Աշկըտ տըրաքէ
- 8 (47). Աշկըտ տո՛նս կ'ա
- 8 (48). Աշկումըտ խուլ՛ փըսնէ
- 8 (49). Աշկումըտ մազ՛ փըսնէ
- 8 (50). Ասածըտ ծօցըտ ըղնէ
- 8 (51). Ասը՛ղը կ'ըվազան շինիս
- 8 (52). Աստուծ անումըտ կըտըրէ
- 8 (53). Աստուծ դուվանըտ անէ
- 8 (54). Աստուծ ընէժի ք'ը՛գ
- 8 (55). Աստուծ ինձ տը՛սնա, ք'ը՛գ տանէ
- 8 (56). Աստուծ խըռավէ ք'ըզանա
- 8 (57). Աստուծ կըլխէտ կըրակ վէր ածէ
- 8 (58). Աստուծ կըլխէտ քարէր վէր ածէ
- 8 (59). Աստուծ կըլխէտ քըրըկարկուտ թափէ
- 8 (60). Աստուծ կըտըրէ շան խասայաթըտ
- 8 (61). Աստուծ կըտըրէ շընօրքըտ
- 8 (62). Աստուծ փըրթի ծը՛գ
- 8 (63). Աստուծ ք'ը՛գ աշկ տա, իշը՛ղ չի տա
- 8 (64). Աստուծ ք'ը՛գ դնրդ տա, դնրմնն չի տա
- 8 (65). Աստուծ ք'ը՛գ ցավ տա, սննս չի տա, վէր վա՛յ-վա՛յ անիս
- 8 (66). Աստուծ ք'ը՛գ ցավու պիրի
- 8 (67). Աստուծ ք'ը՛գ քօս տա, դէյնը չի տա, վէր ջանըտ դըրփիս
- 8 (68). Արը՛վըտ թաղիմ
- 8 (69). Արը՛վըտ խըվարէ
- 8 (70). Արը՛վըտ մը՛ռնէ
- 8 (71). Արտըտ կըրակ ըղնէ
- 8 (72). Արտըտ նի կէնա, էրվի
- 8 (73). Արքանդըտ կըրկուփ կ'ա
- 8 (74). Արքանդըտ չուրանա
- 8 (75). Բաբայուրդի տը՛ռնաս
- 8 (76). Բնդննըտ կօտրէ
- 8 (77). Բալատ թաղիմ
- 8 (78). Բալատ մը՛ռնէ

- 8 (79). Բալատ չծր-չուրանա
- 8 (80). Բալատ վէչ տօն կ'ա
- 8 (81). Բախտըտ սըվանա
- 8 (82). Բայդուշ տը՛ռնաս
- 8 (83). Բար ու բերքու հասըրաթ մընաս
- 8 (84). Բէյմուրազ մընաս
- 8 (85). Բըլամը՛ռ մընաս
- 8 (86). Բըլէտ խէրը վէչ տը՛սնաս
- 8 (87). Բըլէտ միմը էրկու չի տը՛ռնա
- 8 (88). Բիչէրըտ պրկավըտ տամ
- 8 (89). Բո՛ւնք'ըտ չուրանա
- 8 (90). Բօխնատ կապած մընա
- 8 (91). Բօղմամիշ ինիս տու
- 8 (92). Բօղմա օնէ ք'ը՛գ
- 8 (93). Բօյըտ թաղիմ
- 8 (94). Բօյըտ թիլ չափիմ
- 8 (95). Բօյըտ հարամ ինի
- 8 (96). Բօյըտ դմմիշ չափիմ
- 8 (97). Բօյըտ տափան կէնա
- 8 (98). Բօյըտ տափումը տիմիմ
- 8 (99). Գ'անքըտ խըվարէ
- 8 (100). Գ'ավուր մընաս
- 8 (101). Գ'անրդմնըտ կօտըրէ
- 8 (102). Գ'ո՛ւլլմթակ տը՛ռնաս
- 8 (103). Գ'ո՛ւլլան ջիգ'անրմտ կէնա
- 8 (104). Գ'ո՛ւլլան սըրտատ կէնա
- 8 (105). Գ'ո՛ւլլուխարավ տը՛ռնաս
- 8 (106). Գ'օռքագ'օռ տը՛ռնաս
- 8 (107). Գ'օռէտ նըստիմ
- 8 (108). Գ'օռէտ պիհիք վէր տամ
- 8 (109). Գ'օռէտ վայ տամ
- 8 (110). Գ'օռէտ քաքիմ
- 8 (111). Դ'անդմրգ'ո՛ւն ըղնիս
- 8 (112). Դ'ալուտ տափան կէնա
- 8 (113). Դ'ալուտ տափէն տիմիմ
- 8 (114). Դ'ալուտ տըխտական կէնա
- 8 (115). Դ'անրդ ու ցավու կ'աս
- 8 (116). Դ'ըլվէտ յըրա կ'աս
- 8 (117). Դ'ըլվրհան ինիս

- 8 (118). Գըմըզըրդըրտ կըտըրվէ
 8 (119). Գիլանկըտ դըմադումըտ մընա
 8 (120). Գնուգէրը ըղնիս
 8 (121). Չանիւնտ տանէ քըզանա
 8 (122). Չըհմը տըրննա, պըկատ կէնա
 8 (123). Չըհմը օտիս
 8 (124). Չիլբա-զիլբա տըրննա
 8 (125). Էն օրըն ըղնիս, վէր շօնը ծըրքատ հաց չի յըր օնէ
 8 (126). Էշէրը մէյդըտ քաշ-քաշ անին
 8 (127). Էս ըշխարքաս վէչ լիյանաս
 8 (128). Էս լինս օրը կըլխէտ մըքնէ
 8 (129). Էրկու աշկավ քուտանաս
 8 (130). Էրկու վըրննավ չուլխանաս
 8 (131). Էրվիս-խըրավվիս տու
 8 (132). Էրվիս տու
 8 (133). Էրվիս-փըքքօրվիս տու
 8 (134). Ըզիզանըրն մընաս
 8 (135). Ըժըմաժէնքըր քըրէզ տանէ
 8 (136). Ըժըմըժէնքըրն քըրնիս
 8 (137). Ընգուջնէտ տըրըքտըրըքօտէ
 8 (138). Ընթէղնիմ քըրէզ
 8 (139). Ըշխադաժըտ ճարու տաս
 8 (140). Ըշխադաժըտ պէրցիտ տակէն օտիս
 8 (141). Ըշխադաժըտ քըրէզ յըրա բադարանք անին
 8 (142). Ըշխարքէս իրըստէն վէչ լ'ավ օր տըրննաս
 8 (143). Ըշկահըրն մընաս
 8 (144). Ըշտըրդ վըրննը կէնաս, վըրդը տակատ փախճի
 8 (145). Ըռնմնուգըտ կըտըրվէ
 8 (146). Ըռըխըտ փըքփըքօտէ
 8 (147). Ըռըքթաթախ տըրննաս
 8 (148). Ըռըրկուլուլ մընաս
 8 (149). Ըռըրճիճըրխ տըրննաս
 8 (150). Ըշըրշադախ տըրննաս
 8 (151). Ըռըրփալալ տըրննաս
 8 (152). Ըռըրփըրթնշ տըրննաս
 8 (153). Ըռնու մաչի խըրխտըրվիս
 8 (154). Ըռնում կէնաս
 8 (155). Ըռնում ճըմիքթիմ քըրէզ
 8 (156). Ըսըրդէն ծակավը տինս կ'աս
 8 (157). Ըսըրդէն ծակէն հնլ քըրնիս

- 8 (158). Ըստուծէն կրրակը կրլխէտ վէր տը՛ռնա
- 8 (159). Ըստուծէն դրգաբէն կ'աս
- 8 (160). Ըտակէն տակը ք'ինիս
- 8 (161). Ըրածէտ տակը տակ մընա, կըլծխը՝ կըլծխ
- 8 (162). Ըրածըս աշակէրըտ օնէ
- 8 (163). Ըրածըս քըթըծըկէրավըտ վէր տը՛ռնա
- 8 (164). Ըրածըտ առաշկըտ կ'ա
- 8 (165). Ըրածըտ ճիւղը տանէ
- 8 (166). Ըրածըտ սէլը քըշի
- 8 (167). Ըրածըտ քամէն տանէ
- 8 (168). Ըրէվու հասըրաթ մընաս
- 8 (169). Ըրիք'նակը տանէ ք'ը՛գ
- 8 (170). Թաթէտ ք'ինիս, դըբանէտ յը՛տ տը՛ռնաս
- 8 (171). Թաղիմ ք'ը՛գ
- 8 (172). Թափանըտ տըրաբէ
- 8 (173). Թէգ'ունքըտ տափան կէնա
- 8 (174). Թէփուռըտ հաշան տը՛ռնա
- 8 (175). Թըգ'ունքիան ինիս
- 8 (176). Թըխտըմօրըտ չուրանա
- 8 (177). Թըք'ը-թըք'ա տը՛ռնաս
- 8 (178). Թիլ-թիլ վէր թափիս
- 8 (179). Թունրաթուն տը՛ռնաս
- 8 (180). Թուրունըն ըղնիս, խաննձըվիս
- 8 (181). Թուփավ-ծուպավ ճընջվիք'ը
- 8 (182). Թօրը յէշիս, ինձ տը՛սնաս
- 8 (183). Թօրը շօռ կ'աս, ինձ քըթէնաս
- 8 (184). Թօրքու թնրք'ի նըստիս
- 8 (185). Թօրքու փայ տը՛ռնաս
- 8 (186). Թօփէն ըռլխէն ք'ինիս
- 8 (187). Թօքըտ նի կէնա
- 8 (188). Ժըմաժէնք'ը տանէ ք'ը՛գ
- 8 (189). Իլննձըտ կըտըրվէ
- 8 (190). Իլննձըտ-չիլննձըտ թաղիմ
- 8 (191). Իլննձըտ տափունը տինիմ
- 8 (192). Իմ օրըս ըղնիս
- 8 (193). Ինձանա բէշ-բէթնր օր ըղնիս
- 8 (194). Ինձ մատաղ ք'ինիս
- 8 (195). Իշը՛ղըտ հննգ'անձ մընա
- 8 (196). Իշը՛ղու հասըրաթ մընաս

- 8 (197). Իրը՛սւէտ թըքիմ
 8 (198). Իրը՛սըտ կարիմ/կըրկըրօտիմ
 8 (199). Իրը՛սըտ կըտըրվէ
 8 (200). Իրը՛սըտ կըտըրվէ, շան իրը՛սըտ
 8 (201). Իրը՛սըտ դըզղանու տակ տը՛ռնա
 8 (202). Իրը՛սըտ մըրթըսը՛ղավ կարիմ
 8 (203). Իրը՛սըտ շըմքիմ
 8 (204). Իրը՛սըտ սըվանա
 8 (205). Իրը՛սըտ տափան կէնա
 8 (206). Իրը՛սըտ ունջօտէ
 8 (207). Իրփիվէրի մընաս
 8 (208). Լալէգ՛ մընաս
 8 (209). Լալկըվիս տու
 8 (210). Լէչակըտ սը՛վ մընա
 8 (211). Լըկըցավան ըղնիս
 8 (212). Լըղէ օտիս
 8 (213). Լ՛ավ օր չըտը՛սնաս
 8 (214). Լ՛ավ օրու հասրաթ մընաս
 8 (215). Լնօվատ օխծը կըծէ
 8 (216). Լնօվէնըտ ինձ յըրա ըղնէ, սըրտէնըտ՝ քը՛գ յըրա
 8 (217). Լնօղնէտ լալկըվէ
 8 (218). Լնօղնէտ խըզ՛ըտակավըտ տնէս կ՛ա
 8 (219). Լնօղնէտ կապվէ, մընաս բիբիլննիս
 8 (220). Լնօղնէտ կատկատ կէնա
 8 (221). Լնօղնէտ կըրկատիմ
 8 (222). Լնօղնէտ յըրըփարա վէր կօխէ
 8 (223). Լնօղնէտ պիրանումըտ չուրանա
 8 (224). Լնօղնէտ պիրանումըտ օռչի, փըքփըքօտէ
 8 (225). Լնօղնէտ վէր ըղնէ
 8 (226). Լնօղնէտ վէր թափէ
 8 (227). Լնօղնէտ տըկըռհան պուք կ՛ա
 8 (228). Լնօղնէտ տըրը՛խ անիմ, կ՛ը՛ց տամ
 8 (229). Լնօղնէտ տըրը՛խ շինիմ, ըխպըհարէրը շօռ կ՛ամ
 8 (230). Լնօղնէտ փըքփըքօտէ, չըքչըքօտէ, պիրանումըտ օռչի
 8 (231). Լնօըտ խըվարէ
 8 (232). Լնօննէ հասըրաթ մընաս
 8 (233). Լնօ տը՛ռնաս, պատան կէնաս
 8 (234). Լօքիտ օտիմ
 8 (235). Խազ՛-խայտառակ տը՛ռնաս
 8 (236). Խանձ՛ըվիս, սը՛վ ք՛ծմնէր տը՛ռնաս

- 8 (237). Խաշ-խաշ տը՛ռնաս
- 8 (238). Խափան մընաս
- 8 (239). Խըզ՛ըխուր մընաս
- 8 (240). Խըզ՛ըխուր տը՛ռնաս
- 8 (241). Խը՛խտըվիս մին ճիրն հը՛ռե տը՛ղ
- 8 (242). Խըղըցավան ըղնիս
- 8 (243). Խըմօրըտ վեչ քըցախե
- 8 (244). Խընչըփութութը ըղնիս
- 8 (245). Խըռօկը լ՛րեզվիտ վեր կ՛ա
- 8 (246). Խըռօկը պըկատ կե՛նա
- 8 (247). Խըռօկ օնե ք՛ը՛գ
- 8 (248). Խըվարվիս տու
- 8 (249). Խըրըվխարավ կ՛աս
- 8 (250). Խիշմավ ըղնիս
- 8 (251). Խուխետ խերը վեչ տը՛սնաս
- 8 (252). Խուխու իրը՛ս չի տը՛սնաս
- 8 (253). Խուխու հասըրաթ մընաս
- 8 (254). Խօխատ թուրուն ըղնե
- 8 (255). Խօսկըտ պիրանունըտ մընա
- 8 (256). Խօր խուրանաս
- 8 (257). Ծակվիս, ծըկծըկօտվիս տու
- 8 (258). Ծաղկիս, ծըղկաթափ ինիս
- 8 (259). Ծառըտ բար չի տա
- 8 (260). Ծնք՛ե՛ն նըհը՛տ մեյդըտ վեր տի՛նիմ
- 8 (261). Ծը՛րքըտ մը՛կնիս՝ փըռնօղ չի՛նի
- 8 (262). Ծը՛րքըտ պըռատ մընա
- 8 (263). Ծը՛ծամը՛ռ ինիս
- 8 (264). Ծըկծըկօտվիս, փըքփըքօտվիս
- 8 (265). Ծընված օրըտ սը՛վ մընա
- 8 (266). Ծիլըտ կըտըրվե
- 8 (267). Ծիլիս՝ տափան կե՛նաս
- 8 (268). Ծիյաթափ տը՛ռնաս
- 8 (269). Ծօխըտ կըտըրվե
- 8 (270). Ծօցըտ օխձ նի մըննե
- 8 (271). Կածանկը թըխե ք՛ը՛գ
- 8 (272). Կածանկը հըրըթաթատ կե՛նա
- 8 (273). Կածանկը ջիզ՛իրբինդերատ կե՛նա
- 8 (274). Կատվե՛նը տանըտ մըլավի՛ն
- 8 (275). Կերածըտ աղու-լըղե տը՛ռնա, ք՛ը՛գ ըսպանե
- 8 (276). Կերածըտ մաշկավըտ ք՛ի՛նի

- 8 (277). Կերածըտ պրկետ մընա
 8 (278). Կերածըտ սրրտումըտ տըխկըտէնակ տըռնա
 8 (279). Կերածըտ վէչ մարսիս
 8 (280). Կերածըտ քըթըթըկերավըտ վեր տըռնա
 8 (281). Կերած հացըտ հարամ ինի ք'ը՛գ
 8 (282). Կըլխավըս շօռ տաս
 8 (283). Կըլխավըտ հնէ ըղնէ
 8 (284). Կըլխէս մատաղ ինիս
 8 (285). Կըլխէտ կարկուտ կ'ա
 8 (286). Կըլխէտ յըրա ք'ինիս
 8 (287). Կըլխէտ քար ըղնէ
 8 (288). Կըլխէտ քըրըկարկուտ վեր տըռնա
 8 (289). Կըլօլվիս տու
 8 (290). Կըլծխըտ թաղիմ
 8 (291). Կըլծխըտ վը՛ղավ անիմ
 8 (292). Կըլծխըտ ցը՛խիմ
 8 (293). Կըծ'ըխարավ ինիս
 8 (294). Կընընչկ'անրմհըրտ կապած մընա
 8 (295). Կընընչկ'անրմհըրտ մօթը քըցիմ
 8 (296). Կընընչկ'անրմհըրտ սը՛վ անիմ
 8 (297). Կըտօրըտ ծակվէ
 8 (298). Կըտօրվիք' տուք
 8 (299). Կըրակըն ըղնիս, տհու օնօղ չինի
 8 (300). Կըրկուտաթակ տըռնաս
 8 (301). Կըրկուփ կ'աս
 8 (302). Կ'անփրիյէլը հը՛տատ պըրծընէ
 8 (303). Կ'էղիմ ք'ը՛գ
 8 (304). Կ'իժավ ըղնիս
 8 (305). Կ'իբըրտ պըտատած մընա
 8 (306). Կ'նէլնէ ճանգ' ըղնիս
 8 (307). Կ'նէլնէ փայ տըռնաս
 8 (308). Կուկուն տանըտ պհէն տինի
 8 (309). Կուռնէրըտ կուտըրատվէ, փըշըրնէ տըռնա
 8 (310). Կուռնէրըտ չուրանա
 8 (311). Կուռնէրըտ ջընըղնէրատ վեր թափէ
 8 (312). Կուռնէրըտ սըրտէտ խաչ տինիմ
 8 (313). Կուռնէրըտ վեր տըռնա
 8 (314). Կուտանա տըռնաս
 8 (315). Կուրկուտըտ օտիմ
 8 (316). Կօնըտ թաղիմ

- 8 (317). Կօնդրտ մօշավ անիմ
- 8 (318). Կօնդրտ ք'իւլիմ
- 8 (319). Կօնրտ ջընադատ վէր ըղնէ
- 8 (320). Հանց ցավու կ'աս, միմակ յը'ս գ'իդնմ
- 8 (321). Հանց օր ըղնիս, միմակ յը'ս գ'իդնմ
- 8 (322). Հանց օր ըղնիս, օրէն մանուկը կ'ա ք'ը'գ յըրա
- 8 (323). Հաստ կօխկըտ կըտըրվէ
- 8 (324). Հավայի գ'իւլի'ն փայ տը'ննաս
- 8 (325). Հավատ նըստէ
- 8 (326). Հացըտ աղու-լըղէ տը'ննա
- 8 (327). Հացըտ թուրնան չի կէնա
- 8 (328). Հացըտ կուտանա տը'ննա
- 8 (329). Հացու հասըրաթ մընաս
- 8 (330). Հափուռըտ կօչ կ'ա, հունցը կօչ ա յը'կալ
- 8 (331). Հէյվանըտ կըլխէտ մօրթիմ
- 8 (332). Հը'ռավ ըղնիս
- 8 (333). Հը'ռը ջանըտ օնէ
- 8 (334). Հըղէտ ցնք'իմ
- 8 (335). Հընգ'իատիմ հը'ղը'ցը կէնաս
- 8 (336). Հընդըրիս, հընդըրիս, հընդըրվասկավ ըղնիս
- 8 (337). Հըրամը'ն-մըրամը'ն մընաս
- 8 (338). Հըրիշտըրակը տանէ ք'ը'գ
- 8 (339). Հըրսանէք'ըտ փըռնած մընա
- 8 (340). Հինչը ինձ ասում ըս, իրը'սատ կէնա
- 8 (341). Հինչ կանանչ ճըղնա փըռնիս, ճիլօրէ
- 8 (342). Հինչ կանանչ ճըղնա փըռնիս, չուրանա
- 8 (343). Հունցը շօռ տաս, միմակ ք'ը'գ տը'սնաս
- 8 (344). Հնիւշըհան տը'ննաս, չծլէրը ըղնիս
- 8 (345). Հնիք'իտ ըռըխավըտ տնիւ կ'ա
- 8 (346). Հնիք'իտ տըժօխկու փայ տը'ննա
- 8 (347). Դըփըլվիս տու
- 8 (348). Դուզիտ մը'ննէ
- 8 (349). Դութիտ մէխիմ
- 8 (350). Դութիտ վէր տիմիմ
- 8 (351). Ծանցէրը օտիմ ք'ը'գ
- 8 (352). Ծէդացըտ անճնիւր մընա
- 8 (353). Ծըղնըկուտուր տը'ննաս
- 8 (354). Ծըպատատ կըտըրօղ չիմի
- 8 (355). Ծըրնք'ըտ հննգ'ի

- 8 (356). Ճինջվիս տափէն իրը՛սան
 8 (357). Ճիրո՛ւ հասըրաթ մընաս
 8 (358). Ճո՛ւրտ ցըմաքէ
 8 (359). Ճօթըրտ ցըրը՛վ կ'ա
 8 (360). Ճօթ-ճօթ ինիս
 8 (361). Ճօխտ ծըծավ թալակ ըղնիս
 8 (362). Մադարտ թըչի կօրչի
 8 (363). Մադարտ մը՛ռնէ
 8 (364). Մադարտ տափու՛նը տինիմ
 8 (365). Մազ'էրտ թօխ-թօխ կըտըրիմ
 8 (366). Մազ'էրտ տըխտակէն սանդըրիմ
 8 (367). Մանիրո՛ւմ-մադըուն մընաս
 8 (368). Մամային մընաս
 8 (369). Մանըտ պըկու՛նըտ մընա
 8 (370). Մանըտ պիրանու՛նըտ մընա
 8 (371). Մաշկավըտ քար քաշիս
 8 (372). Մաշկէտ իլիզ'ը կօտըրէ
 8 (373). Մաշկէտ հօռը կօտըրէ
 8 (374). Մաշկէտ սը՛ռը փըշըրէ
 8 (375). Մաշկըտ կօտըրէ
 8 (376). Մարթըտ թաղիմ
 8 (377). Մէյըտ ընըթաթախ պիրիմ
 8 (378). Մէյըտ դութո՛ւնը տինիմ
 8 (379). Մէյիտ յըրա պըպըլ՛-պապալ՛ անիմ
 8 (380). Մէյիտ նըսիմ
 8 (381). Մէյիտ չօքիմ
 8 (382). Մէշուկ շըլակած տըռըտօնը ըղնիս
 8 (383). Մէսըտ ըսը՛ղավ յը՛ր քաշիմ
 8 (384). Մէսըտ վէր թափէ
 8 (385). Մէսըտ օտիս, վըսկըռէտ հնալ կ'աս
 8 (386). Մըզըհամբարք ցավու կ'աս
 8 (387). Մը՛ծ պատառըտ անգու՛ճըտ մընա
 8 (388). Մը՛ռալըտ շընէրը քաշ-քաշ անին
 8 (389). Մը՛ռալըտ շօն տը՛ռնա
 8 (390). Մը՛ռնիս՝ լնց ինօղ չինի
 8 (391). Մըլըմանչի կ'աս
 8 (392). Մըղմօղը ջանըտ ըղնէ
 8 (393). Մըշկահօռ մընաս
 8 (394). Մըշկահօռ, վիզահօռ տը՛ռնաս
 8 (395). Մըշըրնէտ ազար ըղնէ

- 8 (396). Մըռածէն հրէտան հաց տանիս
- 8 (397). Մըռնէլիտ օխտը օր բիդավ
- 8 (398). Մըսրպօտիս, մըսրտ օտիս
- 8 (399). Մըրթամըն մընաս
- 8 (400). Մըրմընջավ ըղնիս
- 8 (401). Մըրմօնջը ջանըտ օնէ
- 8 (402). Մին դըննընմանց տասսը տէնակ սըրտըմըտ խըրվէ
- 8 (403). Մինըտ էրկու չըտըննա
- 8 (404). Մին ծակիս, հազգար փըքիս
- 8 (405). Մին կըծիս, օխտը փըքիս
- 8 (406). Մին կուտուր հացու հասըրաթ մընաս
- 8 (407). Մին հափուռ մօխէր տըննաս
- 8 (408). Մին հափուռ վընդու կարօտ մընաս
- 8 (409). Մին ճաքիս, հմըրըր փըքիս
- 8 (410). Մին ճիրա հընէ տընդ կ'ընլը լէփէ ք'ընգ
- 8 (411). Մուրազըտ սըրտումըտ մընա
- 8 (412). Մօխէրըս կըլխէտ
- 8 (413). Մօխէրվիս տու
- 8 (414). Մօրավ-հօրավ տէրտակ մընաս
- 8 (415). Մօրուն տակէն կըռըկօռ շօք ք'ինիս
- 8 (416). Յաղին կօլ տա ք'ընգ
- 8 (417). Յաղին ճըմփէ ք'ընգ
- 8 (418). Յաղին տանէ ք'ընգ
- 8 (419). Յաղու փայ տըննաս
- 8 (420). Յամանը պըկատ կէնա
- 8 (421). Յամանը վէր կ'ա լընգվիտ
- 8 (422). Յամանը օնէ ք'ընգ
- 8 (423). Յէթիմ մընաս
- 8 (424). Յէթիմ-յէսիր մընաս
- 8 (425). Յէլմարը պըկատ կէնա
- 8 (426). Յէռնայիներ տանէ ք'ընգ
- 8 (427). Յէռնայիներ ք'ընգ պատժի
- 8 (428). Յըկած հըղէտ չուրանա
- 8 (429). Յըկած հըղէտ ցմըքիմ
- 8 (430). Յըր կմլմծըտ բաղարմըքիտ հմջմթ կ'ա
- 8 (431). Յըր հըմըմըցվիս
- 8 (432). Յըր քաղվիս
- 8 (433). Յըմընօտվիս տու
- 8 (434). Յօխ ինիս
- 8 (435). Նամուսըտ քաղիմ

- 8 (436). Նամուսըտ շօն օտէ
 8 (437). Նըկարըտ տծշմս տամ
 8 (438). Նըստիս՝ տակըտ էրի, յը՛ր կէնաս՝ կըլծխըտ էրի
 8 (439). Նի կէնաս տու
 8 (440). Նօթան պըրանիմ ք՛ը՛գ յըրա
 8 (441). Նօթը ծըլլա ջանէտ
 8 (442). Նօթը կօխիմ ք՛ը՛գ
 8 (443). Նօթիմ-նէրկիմ ք՛ը՛գ
 8 (444). Շանա նմնլ յը՛կած
 8 (445). Շանա պըթկըված
 8 (446). Շանը հափըռավը ճնր խըմիս
 8 (447). Շանը քըթան ճնր խըմիս
 8 (448). Շան ծէծ ծըծած
 8 (449). Շան-կ՛նլըն փայ տը՛ռնաս
 8 (450). Շան միլլմթ
 8 (451). Շան նըման կունճ՛կունճ՛նլնլ ըստակիս
 8 (452). Շան նըման հնչիս
 8 (453). Շան ջիսըտ կըտըրվէ
 8 (454). Շան սը՛րմըտ կըտըրվէ
 8 (455). Շան փայ տը՛ռնաս
 8 (456). Շէմբաշէն ըղնիս, փուշի հըվաքիս
 8 (457). Շընէրէց տը՛ռնաս
 8 (458). Շընէրը քըլօլին ք՛ը՛գ
 8 (459). Շընըմուրտատ տը՛ռնաս
 8 (460). Շընօրքըտ կըտըրվէ
 8 (461). Շուվանը ըղնէ տօնըտ
 8 (462). Շօն տը՛ռնաս, տըռնէրըն ըղնիս
 8 (463). Շծրէրըտ թննզն մընա
 8 (464). Շծրէրըտ սընդօղումըտ տնրսնծ մընա
 8 (465). Շծրէրըտ սըվըթաթախ անիմ, մազ՛էրըտ թօխ պըտատիմ
 8 (466). Չալ օխծը փօրատ կէնա
 8 (467). Չաննտ յը՛ր կասիմ քու
 8 (468). Չանը պըկատ կէնա
 8 (469). Չանը պըկէտ վէր կ՛ա
 8 (470). Չար սըհաթէն կ՛աս
 8 (471). Չըլինգ՛-չիլինգ՛ կ՛աս
 8 (472). Չըռըվըռին ըղնիս
 8 (473). Չըփըրտըկէրէն ըստակիս
 8 (474). Չուրանաս դասփիչ տը՛ռնաս
 8 (475). Պաթկէրըտ կըտըրվէ

- 8 (476). Պառլոս կրտսրվե
- 8 (477). Պեժինք՛րտ կապած մրնա
- 8 (478). Պրթկատ չուրանաս
- 8 (479). Պըլանաս, չծլէրըն ըղնիս
- 8 (480). Պըլօրըս պըկատ կէնա
- 8 (481). Պըլօրը տանէ ք՛րէզ
- 8 (482). Պըպանձ՛վիս տու
- 8 (483). Պըռըկնէն ըղնիս
- 8 (484). Պըռըշիտ ճ՛նլր տիմձղ չինի
- 8 (485). Պըռըշնէտ թըխված մրնա
- 8 (486). Պըռըշնէտ պիմբակավ թըրչիմ
- 8 (487). Պըռըշնէտ քնշվնձ մրնա
- 8 (488). Պըռօշըտ ճաքած մրնա
- 8 (489). Պըտատօղըտ չուրանա
- 8 (490). Պըտըթիք՛ն տը՛ռնաս
- 8 (491). Պըտըռնէտ գ՛նլրգ՛րս հըվաքիմ
- 8 (492). Պըտըռնէտ էվլնվ հըվաքիմ
- 8 (493). Պըտըռնէտ յնշիգ՛ը նի ածիմ
- 8 (494). Պըտըռնէտ շաղ կ՛ա
- 8 (495). Պըրիշնկ մրնաս
- 8 (496). Պնլըտ թուրնան չի կէնա
- 8 (497). Պօչէրըտ պըկավըտ տամ
- 8 (498). Պօչէրըտ սըվանա
- 8 (499). Պօչէրըտ վէչ սիպտակէ
- 8 (500). Պօչէրըտ քննդիմ
- 8 (501). Պօրտըտ շօն տանէ
- 8 (502). Ջանըտ իլիմ-թիլիմ վէր թափէ
- 8 (503). Ջանըտ մըրմընջա
- 8 (504). Ջանըտ փըքփըքօտ
- 8 (505). Ջանըտ քօր կ՛ա, դէյնը չինի, թա քօրիս
- 8 (506). Ջըգ՛նրըտ նի կէնա
- 8 (507). Ջըգ՛նրիտ յարա վէր կ՛ա
- 8 (508). Ջըհննդնմը ք՛ինիս
- 8 (509). Ջընահը՛ռ տը՛ռնաս
- 8 (510). Ջիսըտ կրտսրվե
- 8 (511). Սաղ գ՛անքըտ մըռալու փօս կըտըրէլիս կէնաս
- 8 (512). Սնսը փօրատ տ՛նէս չի կ՛ա
- 8 (513). Սէլը քըշի ք՛րէզ
- 8 (514). Սը՛վ անիմ խը՛լքըտ
- 8 (515). Սը՛վ ատակը ք՛ինիս

- 8 (516). Սը՛վ խավարը ք՛ինիս
 8 (517). Սը՛վ հացու նըստիս
 8 (518). Սը՛վ շալը կըլխավըս ըղնէ
 8 (519). Սը՛վ սընդնքար տը՛ռնաս
 8 (520). Սը՛վ վը՛ղէն արժան չի տը՛ռնաս
 8 (521). Սը՛վ քարան պաշիս տու
 8 (522). Սը՛վ օխձը պըկատ կէնա
 8 (523). Սը՛վ օխձը տձ՛նտ կէնա
 8 (524). Սը՛վ օրու ըռուջահ կ՛աս
 8 (525). Սը՛րմըտ կըտըրվէ
 8 (526). Սը՛րմըտ չուրանա
 8 (527). Սը՛րմըտ փօշ տ՛նու կ՛ա
 8 (528). Սը՛րտըտ կօշ կ՛ա, տը՛ռնա մին թիք՛ա
 8 (529). Սըվըթըխօց կ՛ը՛նաս
 8 (530). Սըրտէնըտ սըրտումըտ մընա
 8 (531). Սըրտըխարավ ինիս
 8 (532). Սըրտըկուտուր տը՛ռնաս
 8 (533). Սըրտըմնա ինիս ք՛ըզանա
 8 (534). Սըփաթըտ կըտըրվէ
 8 (535). Սիպտակ հալավըտ ըռնուտ տը՛ռնա
 8 (536). Ս՛նու՛նըտ ծըռէ
 8 (537). Վալիս նըստիմ
 8 (538). Վարիս՝ հընձիս վէչ
 8 (539). Վարսըտ կըտըրիմ
 8 (540). Վէզըտ ծօռ մընա
 8 (541). Վէզըտ կօտըրէ
 8 (542). Վէչ աշկ պէնաս
 8 (543). Վէչ բօյ քաշիս
 8 (544). Վէ՛չ ըրարիս, վէ՛չ վըրարիս
 8 (545). Վէչ ինիս, փօշ ինիս
 8 (546). Վէչ խէր տը՛սնաս
 8 (547). Վէչ խուխու իրը՛ս տը՛սնաս
 8 (548). Վէչ մարթու ք՛ինիս
 8 (549). Վէ՛չ մըծանաս, վէ՛չ ծաղկիս
 8 (550). Վէչ յաշամիշ ինիս
 8 (551). Վէչ յաշիտ հըսնիս
 8 (552). Վէչ պըտըղվիս
 8 (553). Վէր թափիս տու
 8 (554). Վէր մաշկըվիս տու
 8 (555). Վըզ՛րիօռ տը՛ռնաս

- 8 (556). Վըհըրս կըլխէտ
- 8 (557). Վըհնէրըտ կուտըրատվէ
- 8 (558). Վըհնէրըտ փօրըտ նի տըհնա
- 8 (559). Վըհնէրէտ յըրա քիհնիս, մաշկէտ յըրա կ'աս
- 8 (560). Վըհնըծըրքըտ թիւլմնա
- 8 (561). Վըռըսանդի շօռ կ'աս
- 8 (562). Վըսկըռնէտ մլլէր տըհնա
- 8 (563). Տակատ ոթ տիւս կ'ա, կըլխատ ալավ վէր տըհնա, տու մաշին
- 8 (564). Տակըռըտ կըտըրվէ
- 8 (565). Տանըտ խէրըն ա բարաք'անթը կըտըրվէ
- 8 (566). Տանըտ ծօխը կըտըրվէ
- 8 (567). Տանըտ կըտըրէն սօյնը փըսնէ
- 8 (568). Տանըտ ճըղպըրէ փըսնէ
- 8 (569). Տանըտ մաշին դուդու կանչիս
- 8 (570). Տանըտ յըրա սըվ կարկուտ կ'ա
- 8 (571). Տանըտ տըհըր սըխտօր վարիմ
- 8 (572). Տանըտ փուշին թըխիմ
- 8 (573). Տափան կէնաս, պուք չի կ'աս
- 8 (574). Տափէն տակը ընցընիս
- 8 (575). Տափէրը ճըպըռօտիս
- 8 (576). Տափէրը չընգըռօտիս, ճիրնու կաթ չի քըթէնաս, վէր պէրանըտ թըրչիս
- 8 (577). Տափէրը տըփտըփիս
- 8 (578). Տափը թումբ անիս
- 8 (579). Տափը կ'աս
- 8 (580). Տափը ճօթ-ճօթ անիս
- 8 (581). Տափը նի մըննիս
- 8 (582). Տափը տըհը չի տա քըրէգ
- 8 (583). Տափումը տիհնիմ քըրէգ
- 8 (584). Տէրտակ թուխարկան տըհնաս
- 8 (585). Տըհըրտ տէրտակ մընա
- 8 (586). Տըկըլօր ցնք' շըլակիս, շէմբաշէն շօռ կ'աս
- 8 (587). Տըկըլօր ցնք' շըլակիս, տանիս բըգարումը ծախիս, կ'անլիս փուլը կուրցընիս
- 8 (588). Տըղամըհն մընաս
- 8 (589). Տըղըպէրց ըղնիս
- 8 (590). Տընաքանդ մընաս
- 8 (591). Տընջվիլմվ մըհնիս
- 8 (592). Տըպըկ-տապակ կ'աս
- 8 (593). Տըռնէրան փուշի հըվաքիս

- 8 (594). Տըռնէրէն մընաս
- 8 (595). Տըռնըտօռնը ըղնիս
- 8 (596). Տըփէրան փուշի հըվաքիս
- 8 (597). Տօնըտ բաբայուրդի տը՛ռնա
- 8 (598). Տօնըտ բարբադ մընա
- 8 (599). Տօնըտ դըռդօռաչ տը՛ռնա
- 8 (600). Տօնըտ էրվի, պըրիշակ տը՛ռնա
- 8 (601). Տօնըտ իրիք՛նակը քննդի
- 8 (602). Տօնըտ ծակվէ
- 8 (603). Տօնըտ կըլխէտ փօլ կ՛ա
- 8 (604). Տօնըտ կըլխէտ քննդվի
- 8 (605). Տօնըտ կըրակ ըղնէ
- 8 (606). Տօնըտ մօխէր տը՛ռնա
- 8 (607). Տօնըտ պած՛ ըղնէ
- 8 (608). Տօնըտ պըրիշակ մընա
- 8 (609). Տօնըտ վայվըրճնդ ըղնէ
- 8 (610). Տօնըտ տէրտակ մընա
- 8 (611). Տօնըտ փըսըվէր ըղնէ
- 8 (612). Տօնըտ քննդվի
- 8 (613). Տօնըտ պէնօղ չինի
- 8 (614). Տօնըտ քըլլած մընա
- 8 (615). Յավագար տը՛ռնաս
- 8 (616). Յավըս պըկէտ վէր կ՛ա
- 8 (617). Յավըս տանիս
- 8 (618). Յավու կ՛աս
- 8 (619). Յավու, ցըցու կ՛աս
- 8 (620). Յնք՛նավըս ցնք՛վիս
- 8 (621). Յնք՛ը շըլակիս, շէմբաշէն շօռ կ՛աս
- 8 (622). Յէղիտ տակըռը կըտըրվէ
- 8 (623). Յը՛ղըտ նըգօված, շան ցը՛ղըտ
- 8 (624). Յըխվիս տու
- 8 (625). Յիրթըտ կըտըրվէ
- 8 (626). Յօրտ-ցօրտ կուլէն օյնը պաչիս
- 8 (627). Ունուդատը՛ղըտ կըտըրվէ
- 8 (628). Ուրըմաչ ապըրիս
- 8 (629). Ուրուրունցըտ կըրակ ըղնէ
- 8 (630). Փաթատ կըլխէտ մընա
- 8 (631). Փայիտ նըստիմ
- 8 (632). Փառաշըտ Աստուծ տանէ
- 8 (633). Փասօնըտ կըտըրվէ

- 8 (634). Փրսօկըտ կըտըրվէ
- 8 (635). Փըրթըվիք՝տուք
- 8 (636). Փըրչըփարախ տը՛ռնաս
- 8 (637). Փըրսըվէր թաղիմ ք՛ը՛գ
- 8 (638). Փըրսօղ տալավ ք՛իմիս
- 8 (639). Փըքփըքօտիս, ծըկծըկօտիս,տէղէն ճիւրերըտ ք՛իմի
- 8 (640). Փօչ անիմ ք՛ը՛գ
- 8 (641). Փօչ իմիս տու
- 8 (642). Փօրավըտ ք՛իմիս
- 8 (643). Փօրըտ ծըհանավ տ՛նու տամ
- 8 (644). Փօրըտ ծուխավ լըցնէ
- 8 (645). Քաշկավ ըղմիս
- 8 (646). Քաշ տը՛ռնաս, կըռկըռաս
- 8 (647). Քացախ օտիս
- 8 (648). Քըթէտ ծուխէրը յը՛ր իմի
- 8 (649). Քըթըծըկէրավըտ ան՛նն վէր ածիս
- 8 (650). Քըշէրը վէչ լ՛նուրցընիս
- 8 (651). Քըշըղկնէրէն կըտուցէն պըթկէն տը՛սնամ թիք՛էք՛ըտ
- 8 (652). Քըրըքար կ՛աս
- 8 (653). Քըրզանա վէրթնը ծընվէ, ք՛ը՛գ օտէ
- 8 (654). Քը՛գ յըրա վէչ լ՛նու ծանք՛ի
- 8 (655). Քը՛գ պըտըտօղէն թաղիմ
- 8 (656). Քը՛գ տընօղէն տանը մընաս
- 8 (657). Քը՛իմիլըտ իմի, կ՛ալըտ չիմի
- 8 (658). Քը՛նթանանս, ք՛նթ տը՛ռնաս
- 8 (659). Քը՛նթ տը՛ռնաս
- 8 (660). Քը՛նլըս կըլխէտ
- 8 (661). Քը՛նլըս վը՛ռէտ
- 8 (662). Քը՛նլիմ կըլծխըտ
- 8 (663). Քը՛նլըվիս տու
- 8 (664). Քուլըտըկէրան կուտանա հըվաքիս
- 8 (665). Քու խըրըտօղէն իրը՛սան կէնաս
- 8 (666). Քու հանօղը շօն տը՛ռնա
- 8 (667). Քու հանր թաղիմ
- 8 (668). Քու հանր մը՛ռնէ
- 8 (669). Քու հանր շօն տը՛ռնա
- 8 (670). Քու հէրըն անիծիմ
- 8 (671). Քու հընօղէն ըռխուսը շընէրը կ՛նկզիմ
- 8 (672). Քու մար թաղիմ
- 8 (673). Քու մար մը՛ռնէ

- 8 (674). Քու մար քը՛գ յըրա մագ՛էրը քաննի
- 8 (675). Քու մօր արքանդը չուրանա
- 8 (676). Քու մօր ծէ՛ծը չուրանա
- 8 (677). Քու պիրձո՛ղէն իրը՛սան կէնաս
- 8 (678). Քուռանաս, չուխանաս, քըռանաս
- 8 (679). Քօն ինիս, յը՛ր չի կէնաս
- 8 (680). Քօսան ըղնիս, դէյնը չինի, թա ջանըտ քօրիս
- 8 (681). Քօքըտ կըտըրվէ
- 8 (682). Քօքըտ չուրանա
- 8 (683). Օգ՛օղ տը՛ռնաս ըղնիս տըռնէրը, մին կուտուր հաց չի քըթէնաս
- 8 (684). Օթումը պըպըլ՛-պապալ՛ անիս
- 8 (685). Օլք՛ատ ճաքէ
- 8 (686). Օլք՛ատ նի կէնա
- 8 (687). Օխձէն ըռխսան ճնլը խըմիս
- 8 (688). Օխձը կըծէ քը՛գ
- 8 (689). Օխձը դըզղանըտ նի մընէ
- 8 (690). Օխձը պըկավըտ հակ ըղնէ
- 8 (691). Օխձը պըկատ կէնա
- 8 (692). Օխձը վըննէրավըտ տա
- 8 (693). Օխձը տանըտ պնլն տինի
- 8 (694). Օխձու լըղէ օտիս
- 8 (695). Օխձու փայ տը՛ռնաս
- 8 (696). Օխձու քը՛ստ օտիս
- 8 (697). Օխտը պօրտըտ չձը չուրանա
- 8 (698). Օմբատ ճնլը տը՛ռնա
- 8 (699). Օնքէրըտ կըտըրվէ, էտ բէշ ըրած օնքէրըտ
- 8 (700). Օշափը կօլ տա քը՛գ
- 8 (701). Օշաղըտ բուստընատը՛ղ տը՛ռնա
- 8 (702). Օշաղըդ քաննդվի
- 8 (703). Օռչվիս, փըչվիս, տէղէն ճիրէրըտ հըղէ ինի
- 8 (704). Օրախ օր չի տը՛սնաս
- 8 (705). Օրանը մին թիք՛ն վէր ըղնէ քը՛զանա
- 8 (706). Օրըս ըղնիս
- 8 (707). Օրըտ սը՛վ անիմ
- 8 (708). Օրըտ սըվանա
- 8 (709). Օրվա հացէն կարօտ մընաս

9. Օ Ր Հ Ն Ա Ն Ք Ն Ե Ր Ե Վ Բ Ա Ր Ե Մ Ա Ղ Թ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

- 9 (1). Ախրորտ խէր ինի
- 9 (2). Ամբարտ լիզ'ը ինի
- 9 (3). Անիս՝ օտիս, անիս վէջ՝ էլիս օտիս
- 9 (4). Աշխարքըս ք'ըզանավ լիյանա
- 9 (5). Աշկէտ իշը'ըր վէջ պըկաստ
- 9 (6). Աշկէրտ օտիս
- 9 (7). Աշկըտ լիւսավ կէնա
- 9 (8). Աշկըտ լիւսի
- 9 (9). Աշկըտ լիւսիւն կէնա
- 9 (10). Աշկըտ միշտ կօշտ ինի
- 9 (11). Աշկըտ միշտ չծր կէնա
- 9 (12). Աշկըտ պէնաս՝ ուրխօթուն տը'սնաս
- 9 (13). Աշկըտ վէջ ճիրըկալի
- 9 (14). Աշկըտ ցամաք մը'ռնիս
- 9 (15). Ապրիս տու
- 9 (16). Աստուծ ամբարտ լիզ'ը պահէ
- 9 (17). Աստուծ ամմէն մարթու ըրած իւրան առաշկը պիրի
- 9 (18). Աստուծ, աշունքըս վը'սկէ շինիս
- 9 (19). Աստուծ ասածըտ ըսկանա
- 9 (20). Աստուծ արագըտ պարին կըդարէ
- 9 (21). Աստուծ անը'վըտ ըրկընցընէ
- 9 (22). Աստուծ արժան անէ
- 9 (23). Աստուծ արժան մարթին հակէն դայաղ կէնա
- 9 (24). Աստուծ բախտէտ քար չըքըցի
- 9 (25). Աստուծ բարաք'աթ տա
- 9 (26). Աստուծ դայաղ ինօղէն դայաղ կէնա
- 9 (27). Աստուծ էզզանան կօխկէտ ինի
- 9 (28). Աստուծ ըդօրմի
- 9 (29). Աստուծ ընօղէն հըրէյին հըսնէ
- 9 (30). Աստուծ ըրթ'անին յիրգ'ինք'ումը պահէ
- 9 (31). Աստուծ խէրը յըրա պիրի
- 9 (32). Աստուծ խէր տա
- 9 (33). Աստուծ խօխէնք'ըտ պահէ
- 9 (34). Աստուծ խօխօնցըտ յըրա շուքըվէր ինի

- 9 (35). Աստուծ կրլխավրտ վէր ածէ
- 9 (36). Աստուծ հակէտ կէնա
- 9 (37). Աստուծ համփէրութիւն տա
- 9 (38). Աստուծ հրրէյիտ հրսնէ
- 9 (39). Աստուծ, հիւրը քանէնը օնէ, պահիս, իմ մադարըս էլ ընդրանց դաթումը
- 9 (40). Աստուծ դըվաթ տա
- 9 (41). Աստուծ դօրմի քա հօր, քա մօր
- 9 (42). Աստուծ միւնրտ հազգար անէ
- 9 (43). Աստուծ մուրազրտ կըդարէ
- 9 (44). Աստուծ շառա-շրթադա հրէնէ պահէ
- 9 (45). Աստուծ շառը, փօրցանքը մըզանա հրէնէ տանէ
- 9 (46). Աստուծ շատ չի հրմարէ
- 9 (47). Աստուծ շընհավուր անէ
- 9 (48). Աստուծ պակաս-պըռատը դիւզիւցընէ
- 9 (49). Աստուծ պահէ
- 9 (50). Աստուծ պահէ բալատ
- 9 (51). Աստուծ պահէ մադարըտ
- 9 (52). Աստուծ պահէ քըլէզ
- 9 (53). Աստուծ պարի բախտ տա
- 9 (54). Աստուծ պարիւն կըդարէ
- 9 (55). Աստուծ պէրանըտ քախծըր պահէ
- 9 (56). Աստուծ սմարտ ըսկանա, քըլէզ ք'ծմննզ' անէ
- 9 (57). Աստուծ սըրտէտ օզ'ածը տա
- 9 (58). Աստուծ վէչ փըշմունօթուն տա
- 9 (59). Աստուծ վէրը լ'ավ ա, լ'ավըն անէ
- 9 (60). Աստուծ վէրչը պարի անէ
- 9 (61). Աստուծ տա՝ կըլխէտ ծասկօցը կընընչկ'անըմիւր ինի
- 9 (62). Աստուծ տա՝ միշտ տօնըտ ուրխութունու կ'անք
- 9 (63). Աստուծ տըլըրտ լինըցընէ
- 9 (64). Աստուծ ումբուրըտ իրկընցընէ
- 9 (65). Աստուծ ումբուրըտ լիզ'ը պահէ
- 9 (66). Աստուծ ուռռան ժըղուվութթան անպակաս անէ
- 9 (67). Աստուծ իւրիւշիւ անա կըտրէ, քըլէզ տա
- 9 (68). Աստուծ փայըտ բօլ-բօլ անէ
- 9 (69). Աստուծ քըզանա վէչ պըկասէ
- 9 (70). Աստուծ քըլէզ ամէն փութցանքա ըզադէ
- 9 (71). Աստուծ քըլէզ էնքան խօխէնք' տա, վէր ճիւ-ճիւ անիս, նի անիս, ք'իշ-ք'իշ անիս, տիւս անիս
- 9 (72). Աստուծ քըլէզ էրկան գ'անք տա

- 9 (73). Աստուծ քը՛ղ՛ գ թե՛վէր տա, թըռչըցընէ
- 9 (74). Աստուծ քը՛ղ՛ գ հազգար ճեղնը շինի
- 9 (75). Աստուծ քը՛ղ՛ գ ճըղնէր տա
- 9 (76). Աստուծ քը՛ղ՛ գ մին հափուռ վը՛ղու արժան անէ
- 9 (77). Աստուծ քը՛ղ՛ գ միշտ լ՛ա՛վ աշկա՛վ յէշի
- 9 (78). Աստուծ ք՛ծմննգ՛ ընօղէն ք՛ծմննգ՛ անէ
- 9 (79). Աստուծ օգ՛ածըտ հըսցընէ
- 9 (80). Արը՛վըտ կըծիմ
- 9 (81). Արը՛վըտ կընանչի
- 9 (82). Արը՛վ տը՛ռնաս, ըշխարքէն լին տաս
- 9 (83). Արքայութունան փայըտ բօլ-բօլ ինի
- 9 (84). Բալատ տօն կ՛ա
- 9 (85). Բախճատ միշտ լիգ՛ը ինի
- 9 (86). Բախտավէր ինիս
- 9 (87). Բախտըտ էգզնննն ծըծաղէ
- 9 (88). Բարու կ՛աս, բըրանաս
- 9 (89). Բըլնկըտ հըստանա
- 9 (90). Բննք՛ըտ Աստուծ օրթնէ
- 9 (91). Բօյիտ-բուսաթէտ մը՛ռնիմ
- 9 (92). Բօյիտ դուրբան ինիմ
- 9 (93). Բօյիտ մատաղ
- 9 (94). Գ՛անքըտ ճիրնու նըման էրկան ինի
- 9 (95). Գ՛անքումըտ ախ չի քաշիս
- 9 (96). Գ՛անքումըտ բուդուրմիշ չինիս
- 9 (97). Գ՛անքումըտ վէշ տըրտումնը տը՛սնաս
- 9 (98). Գ՛նըգ՛ըտ լիգ՛ը ինի
- 9 (99). Գ՛նըգ՛նըտ միշտ չամէնչ ինի
- 9 (100). Դ՛նըղըտ ինք՛ օնիմ
- 9 (101). Դ՛նըղըտ տանիմ
- 9 (102). Դ՛իլնկէտ հըսնիս
- 9 (103). Դ՛նըմննըտ էրվի
- 9 (104). Դ՛նըմննիտ լ՛ա՛վ օրը քու փիս օրէտ նըման ինի
- 9 (105). Դ՛նըմննիտ տօռնը չի ք՛ինիս
- 9 (106). Դ՛օստու սըրտավ ինի, դ՛նըմննու սըրտավ չինի
- 9 (107). Էրկու շըղարճ ըք, մին տը՛ռնաք
- 9 (108). Էրկուսըն ըք, նը՛ղվասկ ըք, լինանաք
- 9 (109). Ըղօրմի պարուն, պարութննին, Քըրիստօսա հարութննին

- 9 (110). Ընթացի քա հոր
- 9 (111). Ընթացի քա մոր
- 9 (112). Ընթացի քու անցյալներէտ
- 9 (113). Ընթացի տրեւնաս
- 9 (114). Ընթացի մատաղ ինիմ
- 9 (115). Ընթացի մատաղ քիմիմ
- 9 (116). Ընթացի առաջին ուրիշութունու հնչանք կ'ա
- 9 (117). Ընթացի ամենալավը ք'ը՛գ ինի
- 9 (118). Ընթացի ինիս՝ սաղ ինիս
- 9 (119). Ընթացի կօխիս՝ կրնանչի
- 9 (120). Ընթացի կօխիս՝ վարք-մընէշակ փրսնէ
- 9 (121). Ընթացի վեր ա, Ըստուծանա մին կաք կաքէ
- 9 (122). Ընթացի քիմիս՝ պարավ քիմիս
- 9 (123). Ընթացի միշտ աչ շօռ տա (վարորդին)
- 9 (124). Ըստուծանա մըխըթնըվիս
- 9 (125). Ըստուծանա մին լիւս ծըլլա ք'ը՛գ յըրա
- 9 (126). Ըստուծանա ք'ըզրէտ մին ծնք՝ ծնքի
- 9 (127). Ըստուծէն աղութկը ք'ը՛գ յըրա ինի
- 9 (128). Ըստուծէն աշկէն միշտ քախծըր ըրվաս
- 9 (129). Ըստուծէն խաչը ք'ը՛գ յըրա ինի
- 9 (130). Ըստուծէն խէր խըբարը ք'ը՛գ ինի
- 9 (131). Ըստուծէն ծըրքը տանըտ յըրա ինի
- 9 (132). Ըստուծէն տըռնէրը ըռըշկիտ միշտ պէց ինի
- 9 (133). Ըստուծէն փարքը ք'ը՛գ
- 9 (134). Ըրտասունքը իրըսատ հը՛ռէ շօռ տա
- 9 (135). Թիք'նտ ցամաք չըմընա
- 9 (136). Թուռնատար, ծուռնատար տրեւնաս
- 9 (137). Թօխալ օր չի տրեւնաս
- 9 (138). Թօքատ կէնամ
- 9 (139). Թօքըտ լըպըզտիմ
- 9 (140). Ժըղովուրթանց ճանանչ կէնաս
- 9 (141). Ի մար ք'ը՛գ մատաղ
- 9 (142). Իրըսըտ լըվացած տը՛ղը մընէշակ փրսնէ
- 9 (143). Իրըսըտ միշտ պարզ՝ ինի
- 9 (144). Իրըսըտ վէչ հըմանչի
- 9 (145). Լ'ավը տրեւնաս, փիսը տրեւնաս վէչ
- 9 (146). Լիւզիւտ միշտ քախծըր ինի

- 9 (147). Լճուր ծըլլա քա հոր հրնգ՛խատին
- 9 (148). Լճուր ծըլլա ք՛ը՛գ յըրա
- 9 (149). Լճուրտ վէչ հննգ՛ի
- 9 (150). Լճու տը՛ռնաս, լճուրվէրվիս
- 9 (151). Լճուհնմ կէնաս
- 9 (152). Խավար օր չի տը՛սնաս
- 9 (153). Խէր խըբարում կէնաս
- 9 (154). Խուխատար տը՛ռնաս
- 9 (155). Խօխէնք՛ըտ կըլխանըտ յը՛րը միշտ վը՛ննը կացած ինին
- 9 (156). Խօխօնցավըտ ճըճուփվիս
- 9 (157). Խօխօնցըտ խէրը տը՛սնաս
- 9 (158). Խօնցըտ բարը փօրցիս
- 9 (159). Խօրըն ըխպիրին տընջիրին տը՛ռնաս
- 9 (160). Ծաղկած ծիրանի տը՛ռնաս
- 9 (161). Ծաղկիս,իրիք՛նակ տը՛ռնաս
- 9 (162). Ծաղկիս տու
- 9 (163). Ծառըտ ծաղկէ ասթխէր յօր օնէ
- 9 (164). Ծառ ծիրանի տը՛ռնաս
- 9 (165). Ծը՛րքէտ աղը վէչ պըկասէ
- 9 (166). Ծը՛րքըտ էրկան կէնա
- 9 (167). Ծը՛րքըտ ըշտըղու մը՛կնիս՝ կընանչի
- 9 (168). Ծը՛րքըտ սիպտակ մըրքավըտ անց կըցընիս
- 9 (169). Ծըճած ծը՛ծըտ հալալ ինի ք՛ը՛գ
- 9 (170). Ծըճաղը իրը՛սատ անպակաս ինի
- 9 (171). Ծըճաղը միշտ իրը՛սէտ ինի
- 9 (172). Ծըճաղը միշտ պիրանէտ կէնա
- 9 (173). Ծըճաղը պիրանատ վէչ պըկասէ
- 9 (174). Ծընունդըտ պարի ինի
- 9 (175). Ծիլիս, ծաղկիս, ճըճուփվիս
- 9 (176). Ծիլ տաս, ծաղկիս
- 9 (177). Ծօռնանըտ, կօռնանըտ հը՛տէտ յօրդան կապիս
- 9 (178). Ծօցըտ ծաղկավ լիզ՛ը ինի
- 9 (179). Ծօցըտ միշտ լիզ՛ը ինի
- 9 (180). Կըլխանըտ յը՛րը միշտ կըտօր ինի
- 9 (181). Կըլխավըտ շօռ տամ
- 9 (182). Կըլխավըտ պըտըպատ անիմ
- 9 (183). Կըլխատ մազ՛ չի պըկասէ

- 9 (184). Կըլխէտ մատաղ ինիմ
9 (185). Կըլծխըտ վէչ կըծ'անա
9 (186). Կընանչիս, կանանչ կէնաս
9 (187). Կընընչկ'անրմ'նր ծի յը'ր ինիս
9 (188). Կընօնքըտ պարի ինի
9 (189). Կ'արունք ինի, խէլ'նըք ինի, ըշկըհէլ'նըք ինի
9 (190). Կուռնէրըտ կանանչ կէնա
9 (191). Կուռնէրըտ միշտ էրկան ինի
9 (192). Կօրածըտ տօն կ'ա
9 (193). Հալալ ինի կէրած հացըտ
9 (194). Համավ ինիս
9 (195). Հայ ըս ծընվալ՝ հայ մընաս, հայ ք'ինիս
9 (196). Հար-հավիդյան ըտի ճօխտ մընաք
9 (197). Հանր'նր տարէ ապըրիս
9 (198). Հանր'նր տիրը'կան տը'ռնաս
9 (199). Հացէն իժժընօթուն ինի, ցավէն՝ թընգ'օթուն
9 (200). Հացըտ անպակաս ինի
9 (201). Հացըտ տանատ վէչ կըտըրվէ
9 (202). Հըզզար ճը'դըն տը'ռնաս
9 (203). Հըդէտ պարի ինի, անփօրցանք ինի
9 (204). Հըդըդօթուն ինի
9 (205). Հըդըցավըտ կընընչկ'անրմ'նրը կապէ
9 (206). Հըդըցումըտ միշտ կանանչ լ'նու էրի
9 (207). Հիբը կ'աք, պարավ կ'աք
9 (208). Հիբը ք'ինիք', պարավ ք'ինիք'
9 (209). Հինչու ասիս՝ կ'անրմ'նր խընճճը տը'ռնա, նի տը'ռնա ծօցըտ
9 (210). Հինչու ինի՝ նընն վըդին ինի, անվախտ դանրդ չի տը'ռնա
9 (211). Հունցու շօռ տաս՝ վը'սկում պըտըտօրվիս
9 (212). Հու վէր մին տա, հազզար յը'ր օնէ
9 (213). Հնըք'իտ արքայութ'նն ք'ինի
9 (214). Հնըք'իտ լ'նու տը'ռնա
9 (215). Հօրավ-մօրավ ինիս
9 (216). Դէյնըտ վէչ ծըկըթէ
9 (217). Դըվաթէտ մատաղ ինիմ
9 (218). Դըրիբօթուն չի քաշիս
9 (219). Դժրթը ճըռաք'վի, սօտը նըդըվը'րվէ, մէր յիրգ'իրան քօչի
9 (220). Դօրմի կապ ու կարմունջ շինուղնէրէն

- 9 (221). Ղօրմի քու անց'ալնէրէտ
- 9 (222). Ղօրմի քու հօր, քու մօր
- 9 (223). Ճակատըտ միշտ պէց ինի
- 9 (224). Ճըղացէտ ճիւղը վէչ պրկասէ
- 9 (225). Ճըճուփիս, ճըճուփած խընձօրէ տը'ռնաս
- 9 (226). Ճըռնաք'վիս, յը'ր հըմբ'նըցվիս
- 9 (227). Ճըռնաք'վիս տու
- 9 (228). Ճիբնաք'ըտ միշտ վառ կէնա
- 9 (229). Ճիբնաք'ըտ վէչ հննգ'ի
- 9 (230). Ճիբի՛ն նըման էրկան ինիս
- 9 (231). Մադարըտ հննրի՛ր ճէղնը տը'ռնա
- 9 (232). Մադարըտ ճըճուփէ
- 9 (233). Մազ'ըտ վէչ ծըռէ
- 9 (234). Մաննէրըտ վը'սկէ տը'ռնա
- 9 (235). Մաննըտ փօշ չի նի մըննէ
- 9 (236). Մատաղը ընթունէլի ինի
- 9 (237). Մը'ծ բախտու տըրանաս
- 9 (238). Մըրօքըտ սիպտակէ
- 9 (239). Մինը հինիս, տասսը կըտըրիս
- 9 (240). Մինը վէր տինիս, հազգարը յէր օնիս
- 9 (241). Մինըտ էրկու տը'ռնա
- 9 (242). Մինըտ հըզգար տը'ռնա
- 9 (243). Մինը Ք'ուռըն ա, մինը՝ Արասխը, ըրարին, վըրարին
- 9 (244). Մին լի՛նս լի՛սանա ք'ըզը'տէ
- 9 (245). Մին ծիլիս, հազգար ծաղկիս
- 9 (246). Մին կուտուր հացը մըզանա անպակաս ինի
- 9 (247). Մին հալալ ծըծըկէրու թուշմիշ ինիս
- 9 (248). Մին ճը'ղնըտ հննրի՛րը տը'ռնա
- 9 (249). Մինչը'վ տարէն պի՛լծըրէլը դօշ տըղա խըտտիք' (նորապսակներին)
- 9 (250). Մին պէրցու ծըրանաք (նորապսակներին)
- 9 (251). Միշտ ըտի շուքըվէր ինիս
- 9 (252). Միշտ տալար ինիս
- 9 (253). Միշտ փընջվանձ ինիք'
- 9 (254). Միշտ օրախ ինիս
- 9 (255). Մուրազէտ հըսնիս
- 9 (256). Մուրազըտ կըղարվէ
- 9 (257). Նը'ղ օր վէչ տը'սնաս

- 9 (258). Նըհատակը դըլվումըտ ինի
9 (259). Շառա-փուրցանքա հըռնէ ինիս
9 (260). Շառը-շըլթադը տանատ մուտանա վէչ
9 (261). Շատ ապրիս, լ'ավ ապրիս
9 (262). Շէն կէնա մէզ ուտըցընօդ, կ'ընէց տըվօղը
9 (263). Շէն կէնաս
9 (264). Շընհավուր ինի
9 (265). Շընօրքըտ էլ շըտանա
9 (266). Շուքըվէր ինիս
9 (267). Չար աշկը փուչանա
9 (268). Չար աշկը քըշկըռվէ
9 (269). Չարը խըփանվէ
9 (270). Չինմրի ծառ տըռնանա
9 (271). Պադէվըտ միշտ պէցընը ինի
9 (272). Պարավ բալա լայ-լայ անիս
9 (273). Պարավ-խէրավ ծաղկիք՝, ոնընըր ըրժընանաք (նորապսակներին)
9 (274). Պարավ կընընչկ'մըմնըրըտ կապիս
9 (275). Պարավ կըպըքըշկօռըտ պէց ինի
9 (276). Պարավ մաշիս (նոր հագուստ հագնողին)
9 (277). Պարավ մընաս
9 (278). Պարավ յընկալ ըս, պարավ էլ ք'ինիս
9 (279). Պարավ ք'ինիս, պարավ կ'աս
9 (280). Պարի ասքըխէն, պարի սըհաթէն ինի
9 (281). Պէրանըտ քախժըր կէնա
9 (282). Պըկըսօթուն չըտընանաս
9 (283). Ջանէտ մըռնիմ
9 (284). Ջանըս մատաղ անիմ ք'ընէզ
9 (285). Ջանըս ք'ընէզ մատաղ
9 (286). Ջանըտ սաղ ինի
9 (287). Ջանսըղօթուն ինի
9 (288). Ջըզ'մըրըտ ցօրտ-ցօրտ կէնա
9 (289). Ջուքըտ միշտ լիզ'ը ինի
9 (290). Սաղ ինիս
9 (291). Սաղ ինիս, օրախ ինիս
9 (292). Սէրավ ինիք՝
9 (293). Սընըտըտ կըճըմքվէ վէչ
9 (294). Սընըտըտ միշտ թաժժա կէնա
9 (295). Սընըտըտ միշտ հմըզակ ինի

- 9 (296). Սըրտէտ մուրազէն հըսնիս
- 9 (297). Սիմօն Ծիրունի տը՛ռնաս
- 9 (298). Սիպտակ մըրքավուր տը՛ռնաս
- 9 (299). Սուփրատ լմք՛ան չի ըղնէ
- 9 (300). Սուփրատ միշտ ավադ ինի
- 9 (301). Վէշ մին օրըտ սը՛վ չինի
- 9 (302). Վէչ տըրտումնը տը՛սնաս
- 9 (303). Վէչ փիս օր քաշիս
- 9 (304). Վէրչը պարի ինի
- 9 (305). Վէրչըտ պարի ինի
- 9 (306). Վը՛ղը յըրան թիթը՛վ ինի (հանգուցյալի մասին)
- 9 (307). Վը՛ղ փըռնիս՝ վը՛սկէ տը՛ռնա
- 9 (308). Վը՛ննըտ-կօռնըտ դինջ կէնա
- 9 (309). Վը՛ննըտ միշտ պարի ինի
- 9 (310). Վը՛ննըտ սըլկընէ վէչ
- 9 (311). Վը՛ննըտ վէչ փօշ ինի
- 9 (312). Վը՛ննըտ փօխիս՝ ծաղէգ՛ կօխիս
- 9 (313). Վը՛ննըտ քարու ծէփէ վէչ
- 9 (314). Վը՛ննըտ քարու նի չի կ՛ա
- 9 (315). Վը՛տավ ինիս սըզնու ծաղկու նման
- 9 (316). Վըննըկ՛անիք՛ըտ պարի ինի
- 9 (317). Վըննըմօտավ ինիս
- 9 (318). Վըսկըք՛անք՛ո՛ւլ տըղա պիրիս
- 9 (319). Տանըտ լո՛ւսը վառքառ մընա
- 9 (320). Տանըտ հըղէն վէչ կընանչի
- 9 (321). Տանըտ յըրա կընընչկ՛անմո՛ւրը կապէ
- 9 (322). Տանըտ օխտը ըրտրունց զընգա
- 9 (323). Տաշտըտ միշտ լիգ՛ը ինի
- 9 (324). Տէրտակ ք՛ինիս, լիգ՛ը կ՛աս
- 9 (325). Տուք մէր տօնը տըխրութ՛ան ըք յը՛կալ, Աստուծ տա, մունք ծը՛ր տօնը
մինակ ուրախութ՛ան կ՛անք
- 9 (326). Տօնըս-տը՛ղըս ք՛ը՛գ մատաղ
- 9 (327). Տօնըտ Աստուծ շինի
- 9 (328). Տօնըտ ավադ կէնա
- 9 (329). Տօնըտ խուխու սնանավ լիգ՛ը ինի
- 9 (330). Տօնըտ շէն կէնա
- 9 (331). Տօնըտ պըրիճճավ լըցնէ
- 9 (332). Յամաք աշկավ ապըրիս

- 9 (333). Ցավըտ ինք՝ օնիմ
- 9 (334). Ցավըտ տանիմ
- 9 (335). Տօրէն հացըտ կ'նրի չի տը՛ռնա
- 9 (336). Ունբուրըտ էրկան ինի
- 9 (337). Ուջաղատ վէչ պուք կ'ասս
- 9 (338). Ուրխութունավ պինըցընիք՝
- 9 (339). Փայըտ վէչ պըկասէ
- 9 (340). Փափաղըտ միշտ պէցն'ըր ինի
- 9 (341). Փիս աս` լ'ավ ինի, լ'ավ աս` լ'ավ ինի
- 9 (342). Փօշ փըռնիս` վարթ տը՛ռնա
- 9 (343). Փօրըտ միշտ կօշտ ինի
- 9 (344). Քարէն յըրա ք'ինիս, քարը կընանչի
- 9 (345). Քը՛ը՛գ պահօղը օրթնըվէ
- 9 (346). Քը՛ը՛ցած տը՛ղատ վէչ փուշմանիս
- 9 (347). Քը՛ը՛փը տանատ վէչ պըկասէ
- 9 (348). Քը՛ծմննգ՝ ընօղէն Աստուծ քը՛ծմննգ՝ անէ
- 9 (349). Քու հնր ասըրէ
- 9 (350). Քու հնր լ'նէս տը՛ռնա
- 9 (351). Քու հնր, քու մար ասըրած կէնան
- 9 (352). Քու հնր, քու մար օրթնըվին
- 9 (353). Քու հօր հընգ՝իստին յըրա յիրգ՝ինք՛ան լ'նէս ծըլլա
- 9 (354). Քու մօր կաթնէն նըման քը՛ը՛գ հալալ ինի
- 9 (355). Քու մօր կաթնը հալալ ինի քը՛ը՛գ
- 9 (356). Օխծը փըռնիս` կաքավ տը՛ռնա
- 9 (357). Օխտը խուխավ հացու նըստիս
- 9 (358). Օխտը խուխավ ճըռննք՝իս
- 9 (359). Օխտը հարթնավ սուփրա-սէղան նըստիս
- 9 (360). Օխտը պօրտըտ լ'նէս տը՛ռնա
- 9 (361). Օխտը սօրփը քը՛ը՛գ պահէ
- 9 (362). Օխտը վէրթավ ճըռննքիս
- 9 (363). Օխտը տըղավ, օխտը հարթնավ սուփրա նըստիս
- 9 (364). Օխտը տըղատար տը՛ռնասս
- 9 (365). Օջաղըտ շէն կէնա
- 9 (366). Օրախ սըրտավ, սաղ ջանավ ասըրիս
- 9 (367). Օրավըտ շօռ տամ
- 9 (368). Օրըտ լ'նէս տը՛ղ մըթնէ
- 9 (369). Օրթնըվիս տու

10. ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ

10 (1). Էն հինչըն ա՞.⁵⁰
Անհին անլէր ա մաղալ,
Տափը սիպտըկցըրալ:

(ձյուն)

10 (2). Անհին էվնլը յը՛ր կննլնլ,
Թծըն աշխարքը փըռնալ:

(քամի)

10 (3). Անհին իրը՛ք ծնն հանց պիժէնից
Էրկու հօր, էրկու տըղու մաչի, վեր
ամնէն մինին մին ծնն հըսալ:

Հունց պիժէ՞նից:

(երեք հոգի էին՝
պապ, որդի, բոռ)

10 (4). Ա՛լազ, փա՛լազ,
Անըմը տամ՝
Չըզ՛իղնս:

(փալաս)

10 (5). Ալալա՛, բալալա՛,
Տար խա՛ղ ըրա,
Պէր կա՛խ ըրա:

(սազ, թառ, մաղ)

10 (6). Ա՛լ յը՛զնը, չա՛լ յը՛զնը,
Հիշկան պէռնիմ, տա՛ր յը՛զնը:

(զոյալ)

10 (7). -Ա՛լ չաթու, չա՛լ չաթու,
Ըշտըղան ը՞ս կ՛ամ,
- Ծօվան ըմ կ՛ամ,
- Պա խէ ցամաք ը՞ս,
- Մաչան ըմ կ՛ամ:

(ամպ)

10 (8). - Ա՛ կըռնըկը՛ռ, թօռն ը՞ս ք՛նննն,
- Ա՛ պօկը ծակ, հինչ ը՞ս անըմ:

(ծուխ և ծխնէլույզ)

10 (9). Աղու մաչի իփիս, իփիս,
Ուտէյիս տը՛ղը աղալ անիս:

(ձու)

10 (10). Ամը՛ռնը կապում ըն,
Ծըմը՛ռնը յը՛տ անում:

(չորաթան)

10 (11). Ամը՛ռնը յը՛ս ի մօր բալան ըմ,
Ծըմը՛ռնը ի մար իմ բալաս ա:

(մեղրահաց)

10 (12). Ամը՛ռնը պըլպըլում ա,
Ծըմը՛ռնը՝ ժինգ՛օտում:

(զոթան, մանգաղ)

10 (13). Ամը՛ռնը սառչում ա, քար տը՛ռնում,
Ծըմը՛ռնը հննլնն, ճննլ տը՛ռնում:

(չորաթան)

10 (14). Ամնէն հինչը ուտէյիս կօթան ըն
փըռնում,

Մին պէն կա՛ թիփուռան ըն փըռնում:

(զկէռ)

10 (15). Ամնէն մարթ օտում ա,
Ամնա ըստօլէն տիճում չըն:

(մայրական կաթ)

10 (16). Ամնէն օր էրկու պէն ըմ
տը՛սնում.

Ք՛նննն ըն, ք՛նննն,

Յը՛տ տը՛ռնում, մին էլ ք՛նննն:

(արեգակ և լուսին)

50. Կրկնութիւնից խոսափելու համար այլեւս հարցը չենք տեղադրի

- 10 (17). Ամսէն օր տօնը նի մըննօղէն, Տնու կ'ըվօղէն պարէվ ա տամ:
(*դուռ*)
- 10 (18). Անա, ա՛նա, կ'անրմնր դա՛նա, Բնլընլը կ'ա, տօնը պէնա:
(*գարուն*)
- 10 (19). Անծէղը պատէն յըրա, Պըլծօ կանէ մատանը յըրա:
(*մայրնոց*)
- 10 (20). Անհամփէր մարթը յըկավ, Անվըսկը կ'առն ա օգ'ում:
(*երեխան և մոր կուրծքը*)
- 10 (21). Անծնր ճէղաց, Անկըրակ պէղարճ:
(*մեղրահաց*)
- 10 (22). Անծնր տըղ ծառէր փըսած՝ ճըղնէր օնէ, տիրըվ չօնէ:
(*եղջյուրներ*)
- 10 (23). Աշխարք ա շիննւմ, քանդնւմ, Կըլծխը տանան տնու չի օնում
(*լէզու*)
- 10 (24). Աշխարքը շօռ ա կ'ամ, Կ'ամ տըռնանը ըռըչին շընթըռում:
(*կոշիկ*)
- 10 (25). Աշխարքը շօռ կըկ'ա, Կ'ա մին պուճախում վեր ընգընէ:
(*գավազան*)
- 10 (26). Աշխարքը սըվըցընում ա, Կ'ամ չըփարէն տակէն վեր ընգընում:
(*գութան*)
- 10 (27). Աշկըս հօփ մին պէն տըսէ՛ չինչ կինի՞:
(*երագ*)
- 10 (28). Ապան հնրնր չօխա օնէ, Էլին ասմա՛ մըրսում ըմ:
(*կաղամբ*)
- 10 (29). Ապան մին կարմունջ ա շիննլ՝ Վէ՛չ փնդ օնէ, վէ՛չ չնք'նւճ:
(*չմեռ*)
- 10 (30). Ապան յըկավ քըրթնընքած, Շալը Էրկան՝ քըթան կախ:
(*թէյնիկ*)
- 10 (31). Ապան տասը չօխա յա կ'ըցալ, Վէր ըսքըսում ա հանէլը, Լնցըս կ'ամ ա:
(*սոխ*)
- 10 (32). Առանց վարէլ փըսնում ա, չընճնւմ ըս տէն ածում:
(*մազէր*)
- 10 (33). Առանց տէնակ կըտըրած, Առանց կըրակ կ'իրմիրնւճ:
(*աքաղաղի կատար*)
- 10 (34). Առաչըտ կըտըրիմ, Քամակըտ արում անիմ:
(*մկրայր*)
- 10 (35). Ասըղը կ'ըվազան շինից, Վըրցակը՝ ծի, Մօրուն շըվաքումը քըրցավ թէք՝ ընգավ:
(*ծուլը*)
- 10 (36). Ասըղ շատ օնէ, Կ'իրիլի պէն չօնէ:
(*ոզնի*)
- 10 (37). Ասըմ ըմ՝ յը՛ք, յը՛ք, կ'ամ չի, Ասըմ ըմ՝ կ'նն՝ մէլ, կ'նն՝ մէլ, կ'ամ ա:
(*շրթունքներ*)

- 10 (38). Ավդանը՝ տակէն, Չանդանը՝
կըլխէն,
Մնշտիհէյրնըն էլ պըթկէն:
(*եռուրանի, կաթսա, կափարիչ*)
- 10 (39). Արաբը՝ տակէն, սարաբը՝ կըլխէն,
Սըրթնըն պըթկէն
(*եռուրանի, կաթսա, կափարիչ*)
- 10 (40). Արչը քըճգավ լըխըխայիս,
Ճօտըրը հըճտան ծուվծուվայիս:
(*մենել և հուղարկավորներ*)
- 10 (41). Արչը քըճգավ վընգվընգալի,
Ճօտըրը հըճտան վըսվըսալի:
(*նուրայնադազահ*)
- 10 (42). Արվան, ա՛րվան,
Կըճտէ ք՛ա՛րվան,
Վէ՛չ խօտ կօտին,
Վէ՛չ տէրման:
(*ձկներ*)
- 10 (43). Արտը՝ սիպտակ, սը՛րմը՝ սը՛վ,
Ճը՛րքավ շաղ տամ, աշկավ հընճիմ:
(*թուղթ և գիր*)
- 10 (44). Ա՛ք՛ տամ, բնք՛ տամ,
Քը՛նքը՛նլնատ փըռնիմ, ծիք՛ տամ:
(*կշեռք*)
- 10 (45). Բիգավ բիգ տամ,
Մաննըս լի՛նգ տամ,
Ծակը պէ՛նամ,
Փօրը տը՛նս տամ:
(*խնցի*)
- 10 (46). Բիստի բարութ,
Մաշը շըմբալութ:
(*խաշխաշ*)
- 10 (47). Բը՛ւրը՛նլ, բը՛ւրը՛նլ, տօռը պէ՛ց,
Հնսննը կ՛ամ ա կըլխըպէց:
(*գարուն*)
- 10 (48). Գը՛նդը՛ն ըս, վէր իննն ա,
Գը՛նդը՛ն չըս՝ հիբ ա իննն:
(*մահ*)
- 10 (49). Գը՛նդը՛ն ըս, վէր կըլան ա,
Գը՛նդը՛ն չըս՝ հիբ ա կըլան:
(*մահ*)
- 10 (50). Գը՛ծգի յը՛ճը փախավ,
Կը՛նըմը՛նըրը մընաց նըստած:
(*ծուխ և կրակ*)
- 10 (51). Գը՛ծգի վըհա՛ -հօ՛,
Հնք՛վան փըռնիմ, տափավը կ՛ամ:
(*խլիճ*)
- 10 (52). Դըբանէտ կը՛նգիմ՝
Պըլանաս:
(*ջրադագ*)
- 10 (53). Զիբննգի ախպը՛ն՝
Զիբննգի դժշնկը իրը՛սէն:
(*սառույց*)
- 10 (54). Էս դօլը չափար, էն դօլը չափար,
Էրկու ծիյավէր մաշին վազ տայիս:
(*աչքեր*)
- 10 (55). Էս դօլը սար, էն դօլը սար,
Մաշտը՛ղը գը՛նլու ամբար:
(*չմերուկ*)
- 10 (56). Էրկան աղէնք՛,
Պըթկէն ծաղէգ՛:
(*ճրագ, ծամ*)

10 (57). Երկան արտ՝ Էրկու կաքավ մաչին՝ Մինը ք՛նուննում ա, մինը՝ կ՛ամ: <i>(երկհնք, արեգակ, լուսին)</i>	10 (68). Երկան ք՛ինի, Պննլնր նըստե: <i>(դրում, սեխ, ջմերուկ)</i>
10 (58). Երկան իլիզ՛, Տօճիզ՛ վէստ: <i>(կաշաղակ)</i>	10 (69). Երկան ք՛նւչն՛ Մաչը փօշ ա: <i>(հրացան)</i>
10 (59). Երկան լատան՝ Շօխկքը չօնե: <i>(գեղ)</i>	10 (70). Երկու ախալեր մին հըղավ ք՛նննում ըն, Մաղ աշխարքըս տը՛սնում ըն, Մինը մինին տը՛սնում չի: <i>(աչքեր)</i>
10 (60). Երկան լնլն՛ Մաչը գ՛նլնն: <i>(հրացան)</i>	10 (71). Երկու ախալեր՝ մին տան մաչի, Թա վեր տօնը քննդիս վէչ, Ոնրնր անա հըռանալ չըն: <i>(ընկույզ)</i>
10 (61). Երկան հըղե՝ Ննլընք՛ի շարած: <i>(գրաստի հեղքեր)</i>	10 (72). Երկու ախալեր՝ Տասը խօխա: <i>(չեռք և մայրներ)</i>
10 (62). Երկան հըղե, Փօրը լըղե: <i>(օձ)</i>	10 (73). Երկու բըղիյա մածուն՝ Անմէն մինումը մին վը՛թէս: <i>(աչքեր)</i>
10 (63). Երկան մարթ՝ Կնրմնր մըրօք: <i>(եղեգ)</i>	10 (74). Երկու էշու քօռակ՝ Վեր հնք՛վօցան փըռնիս, Ուրնր կըկըրծկօրծին: <i>(մկրատ)</i>
10 (64). Երկան մարթ՝ Պըլըմը՛լ լըկուտնե: <i>(լոբի)</i>	10 (75). Երկու էշու քօռակ՝ Ոնրնր ջան դըրփէյիս: <i>(ջրադացքարեր)</i>
10 (65). Երկան շըմալ՝ Շօխկ չօնե: <i>(ձայն)</i>	10 (76). Երկու ըլըբաստըրակ՝ Մին ծծրնն կըռը՛վ ըն անըմ: <i>(նսրայնահորի փախարակներ)</i>
10 (66). Երկան չաթու՝ Վէ՛չ ճօնօ օնե, վէ՛չ պուճախ: <i>(գեղ)</i>	10 (77). Երկու խօխա՝ Մին չօխա: <i>(հաճար)</i>
10 (67). Երկան տօն՝ Չար սաղանան մաչին քօն: <i>(հրացան)</i>	

Արցախի բանահյուսությունը

<p>10 (78). Էրկու կ'ում՝ Մին կ'իրանավ վրճնը ըրած:</p> <p align="right"><i>(քիթ)</i></p>	<p>10 (88). Էրկու փուրանէ, Չծրք՝ ընգունանէ:</p> <p align="right"><i>(բարձ)</i></p>
<p>10 (79). Էրկու կ'ում՝ Մին սըթնն:</p> <p align="right"><i>(քիթ)</i></p>	<p>10 (89). Ըլբաստըրակ, վրճնէրը ք'անստըրակ, Լուխնաց շատ վագ տա, պէն չօտէ: <i>(ավիրունքենա)</i></p>
<p>10 (80). Էրկու կօլա՝ Մին քըրծա կախ:</p> <p align="right"><i>(սարինքներ)</i></p>	<p>10 (90). Ընգունան ծիք՝ տամ՝ Անըմը տա:</p> <p align="right"><i>(էշ)</i></p>
<p>10 (81). Էրկու հիրիշտըրակ՝ Մինմիննի փէշկու:</p> <p align="right"><i>(ոչխարի սարինքներ)</i></p>	<p>10 (91). Ընգունան փըռնիմ՝ Կ'նուզի:</p> <p align="right"><i>(հնքնաէռ)</i></p>
<p>10 (82). Էրկու հօքի՝ մին պէրան, Յօրէնը հում-հում կէրան:</p> <p align="right"><i>(երկանք)</i></p>	<p>10 (92). Ընգունէրան փըռնիմ, Մաշընըրէր տամ:</p> <p align="right"><i>(գուլպա)</i></p>
<p>10 (83). Էրկու ճըպատ՝ Մին զըհմանըմ:</p> <p align="right"><i>(հոնքեր)</i></p>	<p>10 (93). Ըշխարքաս իրըքինջինը պակաս: <i>(ջորի)</i></p>
<p>10 (84). Էրկու յնշիգ՝ Ծօպէրը կախ-կախ:</p> <p align="right"><i>(աչքեր և թերթևունքներ)</i></p>	<p>10 (94). Ըշխարքէս աննը կ'աննը տէս Յամաք չի տըրսալ:</p> <p align="right"><i>(ծովի հատակ)</i></p>
<p>10 (85). Էրկու սաջ՝ Մինը տաք-տաք, Մինը հավ-հավ:</p> <p align="right"><i>(արեգակ և լուսին)</i></p>	<p>10 (95). Ըշխարքէս ծնք'անն չըքէլննը մըրէնգ՝ Ուրծասնն օրը թամամ չօնէ:</p> <p align="right"><i>(լուսին)</i></p>
<p>10 (86). Էրկու սար՝ Մաչավը մին կըտ ք'իննյիս:</p> <p align="right"><i>(աչքեր և քիթ)</i></p>	<p>10 (96). Ըշտըէդ հաց՝ Ընդըէդ կաց:</p> <p align="right"><i>(շուն)</i></p>
<p>10 (87). Էրկու փննը՝ կըլխէն մին տէգ՝, Տէգին կըլխէն մին ճէղաց, Ճըղացէն կըլխէն մին բօստան, Բոստանումը խօզէր:</p> <p align="right"><i>(մարդու մարմին)</i></p>	<p>10 (97). Ըշտըէդ ք'ննննն ըմ, Հըրտաս կ'ամ ա:</p> <p align="right"><i>(սրվեր, լուսին)</i></p>
	<p>10 (98). Ըռաշկէտ չօքիմ, Ծակըտ պէնամ:</p> <p align="right"><i>(սնդուկ)</i></p>

10 (99). Ըռըչնէս անրը՛վ ընգավ, Թօխայր պիցըրացավ, անրը՛վ ընգավ, Ծօվէն տակէն հիբ անրը՛վ ընգավ: <i>(կարմիր ծովի հատակը)</i>	Թակէն յըրա՛ օխտը ծակ: <i>(մարդու մարմին)</i>
10 (100). Ըստը՛ն զընգզընգում ա, Ըրասխէն դըրադէն ըսկանում ըն: <i>(որոտ)</i>	10 (108). Ըրծաթէ տօն՝ Տէդէն խաթունը մաչին քօն: <i>(չու)</i>
10 (101). Ըստը՛ն նըստիմ, Թուրանա ճնըր խըմիմ: <i>(միտք)</i>	10 (109). Թանգան հարթնը մադը յը՛ր կանլանվ, Սաղ աշխարքը ըլլերուտ ըրավ: <i>(ձյուն)</i>
10 (102). Ըստը՛ն չօքէ, Ըրասխան խըմէ: <i>(ամպ)</i>	10 (110). Թաթը՝ գ՛ննննը, Կօթը՝ դուզումը: <i>(ցակատ)</i>
10 (103). Ըստը՛ն չօքիմ, Ընդը՛ն պըլթա: <i>(հրացան)</i>	10 (111). Թախտափուշը պէց անիմ, Առանց կըրակ հաց անիմ: <i>(մեղու)</i>
10 (104). Ըստը՛ն պուպուզ՛, ընդը՛ն պուպուզ՛, Ա՛ պըչըկուտուր, էտքան էլ պուպո՛ւզ՛: <i>(ջրի փար)</i>	10 (112). Թա վէր քօռ կ՛ա, տնու կըկ՛ա՝ Մին վըննանէ, մին կըլխանէ, Վէր տնու կ՛ա, կ՛նը կըտանէ: <i>(սունկ)</i>
10 (105). Ըստը՛ն վարիմ, Էրնը՛ տը՛ն հընճիմ: <i>(նամակ)</i>	10 (113). Թէվէր օնէ, Թէփուռ չօնէ: <i>(չղջիկ)</i>
10 (106). Ըստըղավ նի ածիմ՝ լըսնէ, Ընդը՛ղավ տնու ածիմ՝ տիրտակէ: <i>(սրամոքս)</i>	10 (114). Թէվէր օնէ՝ դուշ չի, Պօզ՛էր օնէ՝ կավ չի: <i>(բզեզ)</i>
10 (107). Ըստնըր-ընդուր հաց ա տամ, Ինք՛ը պէրան չօնէ, վէր օտէ: <i>(գդալ)</i>	10 (115). Թէփըռիմ լըվանամ, Օտիմ ք՛ուքանամ: <i>(հավ)</i>
10 (107). Ըստօլբա, ըստօլբա՝ Յըրան պօժկա, Պուժկէն յըրա՛ թակ,	10 (116). Թըռչնում ա՝ Թէփուռ չօնէ: <i>(ինքնաթիռ)</i>

Արցախի բանահյուսությունը

<p>10 (117). Թըքիմ քըզանա տամ՝ Հնարներ տարե պուք չի կ'ա: <i>(անուն)</i></p>	<p>10 (127). Ինքը ինըն ա, Բարը երիշ ա օտըմ: <i>(ծառ)</i></p>
<p>10 (118). Թիփըռուվորան անթեփուտ ա իմնւմ, Անթեփուտան՝ թիփըռավոր: <i>(հավ և ջու)</i></p>	<p>10 (128). Ինքը կա, Շօխկը կա վէշ: <i>(արեգակ)</i></p>
<p>10 (119). Թուրուն օնիմ՝ գ'նիլ-կըրակ, Մաչը լիզը պօղ-կըրակ: <i>(նուռ)</i></p>	<p>10 (129). Ինքը՝ կ'անրմնոր, Սըրտը՝ սըվ: <i>(կակաշ)</i></p>
<p>10 (120). Թօռը հնարըն ա, անրվը՝ մարը, Յերգ'ինքըն էլ՝ շօռ կ'անլի տըղը: <i>(ծխածան)</i></p>	<p>10 (130). Ինքը՝ կուճի, Հինանը՝ սըծ: <i>(նսկեղրամ)</i></p>
<p>10 (121). Թօրու նըման կըտըրում ա, Կըրակու նըման պըծիպածի անում, Աննլ ա կ'ամ թուխպան, Մընում վըղումը: <i>(կայծակ)</i></p>	<p>10 (131). Ինքը մին գատ չի, Աննա վեր կըզըրվից, Մաղ աշխարքը ցըրըվ կըտա: <i>(քամի)</i></p>
<p>10 (122). Իմ հօր տըղան ա, Իմ ախպեր չի: <i>(խորթ զավակ)</i></p>	<p>10 (132). Ինքը մին թիք'ն կա վէշ, Աննա վեր կըծում ա, դաղում ա: <i>(մեղու)</i></p>
<p>10 (123). Ինիլն խօխան յըր իլնվ շինիլն կըտերը, ծէն տըվավ. - Վըրէլն արտը կէրէն: <i>(ածելի և գլուխ)</i></p>	<p>10 (133). Ինքը մօրթվում ա, Մօրթօղըն ա լնց իննւմ: <i>(սոխ)</i></p>
<p>10 (124). Ինձ յէշիս, Լնց ինիս: <i>(արեգակ)</i></p>	<p>10 (134). Ինքը՝ սարէն յըրա, Մարը՝ մաշկէն յըրա: <i>(ուղի)</i></p>
<p>10 (125). Ինքը առաշկ չի ք'իս, Աննա քըղ'գ առաշկ կըտանէ: <i>(նանասպարհ)</i></p>	<p>10 (135). Ինքը՝ սըվ, Հըղէն՝ սիպտակ: <i>(օձ)</i></p>
<p>10 (126). Ինքը՝ դիք', քէթը՝ կըն, Թա քըթիր վէշ, տըտը կեր: <i>(ակիշ)</i></p>	<p>10 (136). Ինքը՝ վըղան, Գ'անքը՝ իրըվան, Մահը՝ ճիրնն: <i>(աղ)</i></p>
<p>10 (127). Ինքը՝ ինըն ա, Բարը երիշ ա օտըմ: <i>(ծառ)</i></p>	<p>10 (137). Ինքը քախծըր ա, Աննա օտվում չի: <i>(քուն)</i></p>

10 (138). Ինքը օգնում չի ընգրնե, Ամնա չօգնողը ընգրնում ա: <i>(թակարդ)</i>	10 (147). Լըպըգտիմ, Ծակը կօխիմ: <i>(թել և ասեղ)</i>
10 (139). Իրըսեւն թըբում ըս` Գնողնում ա, թա թօռ ա կ'ամ: <i>(գորտ)</i>	10 (148). Լիզը տանիմ, Տերտակ տնու օնիմ: <i>(գղալ)</i>
10 (140). Իրըս օնե, Աստառ չօնե: <i>(սպակի)</i>	10 (149). Լնկողնն մաշկեմ` Հինչու ասե, կըհըվատաս: <i>(կշեռք)</i>
10 (141). Իրըք ախալեր ըն. Մինը լեփում ա` քուշտանալ չօնե, Մինը մըկնըվում ա` յըր կենալ չօնե, Մինը քննումնում ա` յըտ տըրնալ չօնե: <i>(կրակ, մոխիր, ծուխ)</i>	10 (150). Լնկողն չօնե` Խօսում ա: <i>(շաղիտ)</i>
10 (142). Իրըք ախալեր` Մին ժինջիլնվ կապած: <i>(կասկարա)</i>	10 (151). Լն'ս ըրա քըթիր, Նի' պըրանե: <i>(կայծակ և որոտ)</i>
10 (143). Իրըք ըմսըկան խօխա` Քընցըր բազար: <i>(վարունգ)</i>	10 (152). Լօխճու կըր'ց ա տամ, Ինքը ելիմ տըկլօր: <i>(ասեղ)</i>
10 (144). Իրըք հօքի կըրմունջավը ընցեմ. Մինը տըրսավ` վըննավ ընցավ, Մինը տըրսավ` առանց վըննը ընցավ, Էն մինը վե'չ տըրսավ, վե'չ գ'իդնց, թա ընցավ: <i>(հղի կին և գրկի երեխա)</i>	10 (153). Լօք տամ` Գ'օլ ա: <i>(գորտ)</i>
10 (145). Իփննձ տակ, Չարխաձ տեճակ: <i>(լեզու և ալրամ)</i>	10 (154). Խըխննվն մին տինիմ, Կալննվն մին յըր օնիմ: <i>(ձվեր և հավի ճրեր)</i>
10 (146). Իփիյիս քըցնում ըս, Ուտեյիս թօղ անում: <i>(դափնեպերև)</i>	10 (155). Խութին պըթկեմ ասպան կ'ուռոացալ ա, Շեմումը ննգին տակը ճիրնլ ա: <i>(որոտ և անձրև)</i>
	10 (156). Խուսըրնում ըս` սուս չի անում, Քունըցըրնում ըս` յըր չի կեճում: <i>(գիրք)</i>

Արցախի բանահյուսությունը

10 (157). Խօխան՝ վրէննը, Տափը՝ վազ տայիս: <i>(ջրադասցի չախչախ)</i>	10 (168). Ծերքավ վարին, Աշկավ հընձին: <i>(գիրք)</i>
10 (158). Խօտ ա, խօտ չի, Իրը՛սէտ կըծըծաղէ, Աննա ծերքըտ նի տասս՝ կըդաղէ: <i>(եղինջ)</i>	10 (169). Ծերքավ փըռնին, Փնննավ կըտըրին: <i>(ջրադասցի ջուրը)</i>
10 (159). Խօտ ա օտում՝ կավ չի, Ծնու վա ածում՝ հավ չի: <i>(կրիս)</i>	10 (170). Ծերքը մըշկէս ա, Տէնակը՝ չէ: <i>(չու)</i>
10 (160). Ծակ չօնէ՝ Յըղէ յա: <i>(չու)</i>	10 (171). Ծերքը՝ պէնի, Վը՛ննը՝ կ'ըրէզման: <i>(մարդ)</i>
10 (161). Ծաղկում ա, Տասար ամսանը յը՛տը պէրք տամ: <i>(հոն)</i>	10 (172). Ծերքըս օնին՝ Աննէն պուճախ նի կը մընէ: <i>(ավել)</i>
10 (162). Ծաղկում չի՝ Բար ա տամ: <i>(թղենի)</i>	10 (173). Ծերք չօնէ՝ փըռնում ա, Կըռէք՛ չօնէ՝ կըծում ա: <i>(փուշ)</i>
10 (163). Ծամըմ ըմ, ծամվըմ չի, Առանց ծամել կօլ ըմ տամ: <i>(ջուր)</i>	10 (174). Ծըկծըկօտին, ճըպըռօտին, անին յարա, Քը՛նփէս նի կ'ըվօղէն անին փարա: <i>(փուշ, մացար)</i>
10 (164). Ծամին, ծամին, Ծակը ընցընին: <i>(թել և ասեղ)</i>	10 (175). Ծը՛տը պնննն տննս պըրծավ, Ծօխ պէց թօղից: <i>(հրացանի գնդակ)</i>
10 (165). Ծամում ըս, ծամում, Փօրըտ պէն չի ըղնում: <i>(մասարակ)</i>	10 (176). Ծըմակումը՝ ք'էթնկ, Շէնումը՝ ք'անթխուրա: <i>(գյուղամիջի գերան)</i>
10 (166). Ծառէն պըթկէն՝ Կօրկու վէր: <i>(թուզ)</i>	10 (177). Ծըմը՛նն ա՝ կ'արունքը պատէն, Անը՛նն ա՝ կ'արունքը պատէն: <i>(գորգ)</i>
10 (167). Ծէն ա տամ՝ Ըսկանում չի: <i>(խուլ)</i>	10 (178). Ծըմը՛ննը հնալին, Անը՛ննը սառչին: <i>(քթի լորձունք)</i>

10 (179). Ծըմը՛ննը՝ տո՛նս տասս, Ամը՛ննը՝ նի տասս:	Վէ՛չ մէս օնէ, վէ՛չ ւնրո՛ւն:	(<i>հոգի</i>)
	(<i>մարագ</i>)	
10 (180). Ծի՛ն՝ ծծրումը, Քօռակը՝ փօրումը:	10 (190). Ծծրէրը լիգ՛ը պիմբըկքօլա, Թօղէ փիչիմ, ասէ՛ պէմբակը հօր ա՞:	(<i>ամս</i>)
	(<i>ծիրան</i>)	
10 (181). Ծի՛ն՝ ծծրումը, Քօռակը՝ փօրումը, Մին քօռակ է՛ քուռակէն փօրումը:	10 (191). Կա՛ թէս, կա՛ թէս, Անըմը տամ՝ գ՛իղմս վէչ:	(<i>թի, բահ</i>)
	(<i>ծիրան և կորիզ</i>)	
10 (182). Ծի՛ն ք՛իննց, Թւնմք՛ը մընաց:	10 (192). Կաթնը հալալ, Մէսը հարամ:	(<i>կիճ</i>)
	(<i>գէտ և կամուրջ</i>)	
10 (183). Ծի՛ն ք՛իննց, Նալը մընաց:	10 (193). Կամար ա՛՝ Սըքո՛ւն չօնէ:	(<i>երկիւնք</i>)
	(<i>գնացք և երկաթուղի</i>)	
10 (184). Ծիք՛ ըմ տամ, ծիք՛՝ Կըրճանում ա:	10 (194). Կանանչ հննդէր, Սը՛վ-սը՛վ մարթիք՛՝ Ըննում կօրած:	(<i>չմերուկ</i>)
	(<i>ծխահոտ</i>)	
10 (185). Ծիք՛ տամ՝ նի քըցիմ, Ծիք՛ տամ՝ տո՛նս քըցիմ:	10 (195). Կանանչ հասար, Սիպտակ պատէր, Կ՛ւնրմո՛ւր բազար, Սը՛վ-սը՛վ էծէր:	(<i>չմերուկ</i>)
	(<i>միքսավոր կոշիկ</i>)	
10 (186). Ծիք՛ տամ պուք տամ, Աղավ անիմ ծծրը նի տամ:		
	(<i>եղիւնջ</i>)	
10 (187). Ծօռ մար, Համը՛ղ քուր, Պը՛լ ախպէր:	10 (196). Կանանչ հինիմ, Սիպտակ թիլ տամ, Կ՛ւնրմո՛ւր կ՛օրծիմ, Թօխ կըտըրիմ:	(<i>մոշ</i>)
	(<i>խաղողի վազ, խաղող, գինի</i>)	
10 (188). Ծօռ յէշում ա, Գ՛նլգ ք՛ո՛ւննո՛ւն:	10 (197). Կանանչ պատէր, Կ՛ւնրմո՛ւր ւնրո՛ւն, Սը՛վ-սը՛վ մարթիք՛:	(<i>չմերուկ</i>)
	(<i>գութան</i>)	
10 (189). Ծօվան մին դուշ ա տո՛նս կ՛ամ՝		

Արցախի բանահյուսությունը

10 (198). Կանանչ տափեր, Սիպտակ պատեր, Կ'նրմնիւր բանակ, Սը'վ ժըղօվուրթ:	Մաշի վը'սկէն հըմբարվէլ չի: <i>(աստղալից երկինք)</i>
<i>(չմերուկ)</i>	10 (208). Կըլխան նի կըցընիմ, Տական ծօխ անէ: <i>(չիքուիս)</i>
10 (199). Կաշին՝ մաշին, Մէսը՝ տոնսին:	10 (209). Կըլխէ արտը հընձոնն ըս, Տակէ ըխպիրան խըմում: <i>(ոչխար)</i>
<i>(քարածիկ)</i>	
10 (200). Կապը ծիք՝ տամ՝ Սարը կ'ա:	10 (210). Կըլխէն բօմփիմ՝ Ճըղճըղա: <i>(սագ, դիոյ)</i>
<i>(ուղի)</i>	
10 (201). Կապիմ՝ խօտ չօտէլ, Ճոնր տամ՝ խըմէլ չի, Ըրկաթէ ծի, Ըշտը'դ ասիմ՝ կըք'ինի:	10 (211). Կըլխէն տօ, Մաշը կօլ տօ: <i>(ընկույզ)</i>
<i>(զնացք)</i>	
10 (202). Կապիմ՝ կըք'ինի, Յը'տ անիմ՝ վը'ննը կըկէնա:	10 (212). Կըլծխը՝ արկաթ, Ջանը՝ փնդ: <i>(կացին)</i>
<i>(տրեկի)</i>	
10 (203). Կապիմ՝ շօն ա, Պէց անիմ՝ տօն ա:	10 (213). Կըլծխը կըտըրիմ, Սը'րտը պէց անիմ, Ճոնր տամ՝ խըմէ, Ըսըսէ խօտէլ: <i>(գրիչ և բանաք)</i>
<i>(կողպէք)</i>	
10 (204). Կավը հունցը կապում ըմ, Հնք'ին չծլոննըն ա մընում:	10 (214). Կըլծխը՝ վը'դումը, Մըրօքը՝ տոնոննը: <i>(քողկ, գազար, սոխ)</i>
<i>(շերեկի)</i>	
10 (205). Կավը չըփարավը լօք տըվավ, Կ'ոնը կօրծը պուք տըվավ: <i>(պտղապրու ճյուղ և երեխաներ)</i>	10 (215). Կըլծխը՝ տըկօղէն, Իրը'սը՝ էծ, Տակը՝ վը'խճար, Հնք'ին՝ մըկրատ: <i>(ծիծեռնակ)</i>
<i>(գլխարկ)</i>	
10 (206). Կատվան՝ քաշ, Մարթան՝ պէցոնր:	10 (216). Կըլծխը՝ փնդ, տակը՝ քար, Օք վըննանէ երկու սար: <i>(կամ և եզներ)</i>
<i>(գլխարկ)</i>	
10 (207). Կարպէտ օնիմ՝ ծնվիլ չի,	

10 (217). Կըլծխը քաչալ, Լօք տա յը՛ր ինի չափար:	(դդում)	10 (227). Կ'անրմո՛ւր կօլա՛ Քը՛րծան կախ:	(մասուր)
10 (218). Կըծամիմ՝ կօլ չի ք'ինիլ, Կըծամիմ՝ քուշտանալ չըմ:	(մասարակ)	10 (228). Կ'անրմո՛ւր ճո՛ւրը խըմը՛ցէ, Կանանչ վըսկըռքնէն տէն քըցէցէ:	(չմերուկ)
10 (219). Կըծէ՛ Քըրթնընթէ:	(պղպեղ)	10 (229). Կ'անրմո՛ւր յալը՛խ՝ Կըրակավ լըցցած:	(նուռ)
10 (220). Կըտըրէ՛ Լնց իլ:	(սոխ)	10 (230). Կ'անրմո՛ւր նի ածիմ, Սիպտակ վըհաքիմ:	(ցորեն և ալյուր)
10 (221). Կըտօց օնէ, Կըլծխ չօնէ:	(տգրուկ)	10 (231). Կ'անրմո՛ւր պօլիզ՝ Պըրիհնձավ լիզ՛ը:	(մասուր)
10 (222). Կըրակէն ածիս, Հինգ՛ըցընիս:	(ջուր)	10 (232). Կ'անրմո՛ւր օտիմ, Սիպտակ ծըրտիմ:	(ջրադաց)
10 (223). Կ'անրմո՛ւր թուլան ընգալ ա սը՛վ շանը հը՛տան, Հըսնում չի:	(բոց և ծուխ)	10 (233). Կ'արունքը մին-մին թաղում ըս, Աշունքը օխտը-օխտը հըվաքում:	(լոբի)
10 (224). Կ'անրմո՛ւր կավը՝ Սը՛վ կըվէն լի՛զ ա տամ:	(կրակ և կաթաս)	10 (234). Կ'ումաշը՝ գ'օլումը, Հնա՛րին՝ չձո՛ղնը:	(շերեփ)
10 (225). Կ'անրմո՛ւր կավ՝ Տափէն տակէն կ'ուռնկ'ուռայիս:	(գինու կարաս)	10 (235). Կուճի աման՝ Կօրկավ լիզ՛ը:	(թուզ)
10 (226). Կ'անրմո՛ւր կըճօճ՝ Մաշը սիպտակ հն՛լի՛նքավ լիզ՛ը:	(մասուր)	10 (236). Կուճի դէր՝ Քէթը կը՛ռ:	(կրավհատ)
		10 (237). Կուճի լակուտ՝ Տօն ա պահում	(կողպէք)

Արցախի բանահյուսությունը

<p>10 (238). Կուճի խօխա՝ ճննքը ծօցունը:</p>	<p><i>(ճլոխանք)</i></p>	<p>10 (248). Կօխկը՝ տըրախտ, Մաչը՝ տըթօխկ:</p>	<p><i>(կրասկ)</i></p>
<p>10 (239). Կուճի կարասս՝ Պօղավ լիգ՛ը:</p>	<p><i>(նուռ)</i></p>	<p>249). Հալավ օնե, Կար չօնե:</p>	<p><i>(օձ)</i></p>
<p>10 (240). Կուճի դութի՝ Գըրդընե՛ն փինջնձ:</p>	<p><i>(աչքեր)</i></p>	<p>10 (250). Հաճար վարիմ, պեցնը փըսնե, Շծջ տա, շըմալ, կըլխե՛ն՝ ճեղաց:</p>	<p><i>(արևածաղիկ)</i></p>
<p>10 (241). Կուճի մարթ՝ Մը՛ծ փափաղ:</p>	<p><i>(սունկ)</i></p>	<p>10 (251). Հաճար վարիմ, պեցնը փըսնե, Շծջ տա, շըմալ, հօփ կ՛ա՝ կըծեգ՛:</p>	<p><i>(կաղամբ)</i></p>
<p>10 (242). Կուճի մարթ՝ Քեթը կը՛ռ:</p>	<p><i>(սիսեռ)</i></p>	<p>10 (252). Հաճար վարիմ, պեցնը փըսնե, Շծջ տա, շըմալ, տեղե՛ն պըճուճ:</p>	<p><i>(դդում)</i></p>
<p>10 (243). Կուճի մօլլա, Էծերը սարան վե՛ր ըրա՝ կ՛ան:</p>	<p><i>(սանր և ոջիլներ)</i></p>	<p>10 (253). Համավ բար ըմ, Միշտ նուբար ըմ, Ջանըս ճնր ա, Խըմօղե՛ն տուր ա:</p>	<p><i>(թութ և օղի)</i></p>
<p>10 (244). Կուճի յը՛խցե, Տինակավ պեցե, Մաչան պըջեցե:</p>	<p><i>(նուռ)</i></p>	<p>10 (254). Հան՛ն դօստ ա, Հան՛ն դնլ՛նմն:</p>	<p><i>(լեզու)</i></p>
<p>10 (245). Կուճի պըտըռհան՝ Պըրինճավ լիգ՛ը:</p>	<p><i>(քերասն)</i></p>	<p>10 (255). Հան՛ն մը՛ռալըն ըն օտում, Հան՛ն պատանը:</p>	<p><i>(տոլմա)</i></p>
<p>10 (246). Կուճուճօր, վը՛ննե՛րը չծր, Վիչլն՝ քըսակ, տիյը՛րը ծակ:</p>	<p><i>(տուն, սյուն, օջախ, երդիկ)</i></p>	<p>10 (256). Հննդին՝ հալալ, Տանը՝ հարամ:</p>	<p><i>(ավել)</i></p>
<p>10 (247). Կուճուր ա, Ամնա սաղ աշխարքը մաչին տըղվարում ա:</p>	<p><i>(աչք)</i></p>	<p>10 (257). Հնչում չի, կըծում չի, Ամնա տօնը օրիշ մարթ չի թօղնում:</p>	<p><i>(կողպեք)</i></p>

- 10 (258). Հանրը ասմա՝ վա՛յ կըլծխըս,
Մարը ասմա՝ վա՛յ մաշկըս,
Խօխան ասմա.
- Կօզի ըտի յըք ասում, ինձէտէ վէչինչ:
(*հող, ծառ, պտուղ*)
- 10 (259). Հանրը՝ դիք՛, մարը՝ կը՛ռ,
Խօխան՝ խէլինք, թօռնը՝ պը՛լ:
(*խեչմար, վագ, խաղող, գինի*)
- 10 (260). Հանրը ինիլնի՛
Խօխան քը՛ցը բագար:
(*կրակ և ծուխ*)
- 10 (261). Հանրը հընձի,
Մարը փընջի,
Խօխան օտէ, վը՛ռը պընդի:
(*արդ*)
- 10 (262). Հանրը մին ըմսը՛կան՝
Խօխան բագար ա քը՛ննին:
(*ամսաբողի*)
- 10 (263). Հանրը՝ վը՛ղ, մարը՝ հաչա,
Խօխան պուգ՛ավէր:
(*ծառ*)
- 10 (264). Հանրը իննն անա ճէլլի յա
բըհամ կ՛ամ,
Ինքը՛ հօրը անա ճէլլի յա ըրվամ:
(*կրակ և ծուխ*)
- 10 (265). Հանրնը բուխալտէր էլ վէր
հանչվին,
Կարէլ չըն ընդըրանց հանչը՛վը պահին:
(*աստղեր*)
- 10 (266). Հափռավըս մին վէր ածիմ,
Ըշխարքավըս մին հընձիմ:
(*ցորեն*)
- 10 (267). Հանքին ծաղէգը՝ վըգըվագ՛,
Չօխան՝ օխտը կը՛նն:
(*չնծաղիկ*)
- 10 (268). Հանքըվնն ծիք՛ տամ՝
Չըռըռա:
(*գանգ*)
- 10 (269). Հանքըվնն փըռնիմ,
Տափավը տամ:
(*փսիկ*)
- 10 (270). Հանքըվնն հօփ տամ՝
Պէրանը պիցըհօփ անէ:
(*մկրար*)
- 10 (271). Հէնգ՛ ախալէր՝
Մինը քար ա կըրում,
Մը՛կալը պատ ըն շարում:
(*գուլպայի ճաղեր*)
- 10 (272). Հէնգ՛ ախալէր՝
Մին պատու կըլխէ պար կը՛ննիս:
(*գուլպայի ճաղեր*)
- 10 (273). Հէնգ՛ ախալէր՝ մին տան մաչի,
Ուրնը դալու ըրած ըն ապրում:
(*մարներ*)
- 10 (274). Հէնգ՛ ախալէր՝
Յըրա տը՛ռած՝ տօն ըն շիննում:
(*գուլպայի ճաղեր*)
- 10 (275). Հէնգ՛ մարթ ինննը հը՛տա
քը՛նննում ըն,
Ուրնը հը՛տա հըսնում չըն:
(*գուլպայի ճաղեր*)
- 10 (276). Հէնգ՛ յը՛գնը՝ մին չաքավ
կապած,
Հէնգ՛ին հաք՛ին էլ ծաղէգ՛:
(*մարներ*)

Արցախի բանահյուսությունը

<p>10 (277). Հենգ՝ յը՛գնը օնիմ՝ Մինը ըշխադում ա, Չօրսը պըրանված ըն: <i>(գուլպայի ճաղեր)</i></p>	<p>10 (287). Հինչ տասս՝ կօտէ, Ճնիր տասս՝ կըստակէ: <i>(կրակ)</i></p>
<p>10 (278). Հենգ՝ քուր ըն՝ Մին հըվավ պար ըն կ՛ամ: <i>(մայրներ)</i></p>	<p>10 (288). Հիշկան կըտըրիմ՝ կիրկընանա, Հիշկան տննշիմ՝ կըլինանա: <i>(հոր)</i></p>
<p>10 (279). Հը՛ռէ նըստիմ, Մօտէ տը՛սնամ: <i>(աչքեր)</i></p>	<p>10 (289). Հիշկան կօխիս ախտուը, Լ՛ավ ու փիս չասում՝ օտում ա: <i>(աղաց)</i></p>
<p>10 (280). Հըղէ ք՛իցի՝ թօ՞գ չօնէ, Մօրքիս՝ նըրնն չօնէ, Ծախիս՝ մէս չօնէ: <i>(մրջյուն)</i></p>	<p>10 (290). Հիշկան պիցըրանաս, Հիշկան մուտանաս, Էնքան կըհըռանաս: <i>(հորիզոն)</i></p>
<p>10 (281). Հիլի-հըլղանն, Վը՛սկէ ք՛ըլղանն: <i>(ժամացույց)</i></p>	<p>10 (291). Հիշկան օգ՛ում ըս՝ վէր թակէ, Տը՛ղան տնկուր չի կ՛ըլական: <i>(կրիս)</i></p>
<p>10 (282). Հիլիվուրը՝ չձը՛ննը, Վը՛ննէրը՝ կըրակումը: <i>(դարբնի փուքս)</i></p>	<p>10 (292). Հիշտը՛ղ ք՛իս ա՝ Տօնը նըհէտը: <i>(կրիս)</i></p>
<p>10 (283). Հիլի տամ, հիլի-միլի տամ, Տափէն տակավը ծիլի-միլի տամ: <i>(գութան)</i></p>	<p>10 (293). Հնը՛ննէ, պնը՛ննէ, Մինըն օնէ, ծակ չօնէ: <i>(ջու)</i></p>
<p>10 (284). Հիլօ-քիլօ՝ Մաչ օնէ, կօրէգ չօնէ: <i>(ընկույզ)</i></p>	<p>10 (294). Հնը՛ծր ա, պնը՛ծր ա, Մննգ օնէ, ծակ չօնէ: <i>(ջու)</i></p>
<p>10 (285). Հիլծրիմ, պիլծրիմ՝ Ծակ չօնէ: <i>(ջու)</i></p>	<p>10 (295). Հունցը շօռ ա տամ, Ոնը՛նն ա տը՛սնում: <i>(մարդ և սրվեր)</i></p>
<p>10 (286). - Հինչ ը՛ս ոնգիս, - Հավ ըն ոնգիս, - Հավ ըս ոնգիս՝ տասս չըն: <i>(աղվես)</i></p>	<p>10 (296). Հօղված չի, աղված չի, Գաղված չի, կօխած չի, Թըլխած չի: <i>(մեղր)</i></p>

- 10 (297). Հօրը հը՛տէ լնւնհինգ՛ա յա,
Մօրը հը՛տէ՛ իրիք՛նակ,
Յաղէն հը՛տէ՛ քանու պէրած խազալ:
(աղջիկ)
- 10 (298). Հօրըս-մօրըս տըղան ա,
Ամնա ին ախալէր չի:
(հենց ինքը)
- 10 (299). Հօփ տամ՝ հափըռավըս մին,
Թո՛ղ աճիմ՝ տանավըս մին:
(ճրագ)
- 10 (300). Ղահրըմանը չօքից,
Շահրըմանը յէր իլնվ,
Յափընջին շօռ կնլնվ:
(եռորանի և կաթաս)
- 10 (301). Ղըզղանը հնլում ա,
Մէսը մընում:
(կոշիկ և ոտք)
- 10 (302). Ճէլի ծաղկում ա,
Յը՛տէ բար տամ:
(հոն)
- 10 (303). Ճըպըռօտ հավը՝
Թնն իլնծ:
(զկէռ)
- 10 (304). Ճիրան տո՛նս ա կ՛ամ,
Վախում ա նի մըննէ ճո՛րը:
(աղ)
- 10 (305). Ճիրիմ, պահիմ,
Հախ տամ, հընճիմ,
Տէն ածիմ:
(մազէր)
- 10 (306). Ճո՛ր ա խըմում՝
Կո՛ղկո՛ն չի:
(հավ)
- 10 (307). Ճո՛րըն ա ընգում՝ թըրչվում չի,
Կօխ ըն տամ՝ ճիճջվում չի:
(սրվէր)
- 10 (308). Ճո՛րըն ըղնէ,
Յամար տո՛նս կ՛ա:
(բար, սագ)
- 10 (309). Ճո՛րը ք՛ինի՝ թըրչվի չի,
Վը՛ղը ք՛ինի՝ ընջօտէլ չի:
(ոսկի)
- 10 (310). Մաշկավը օտում ա,
Ըռըխավը՝ թըրքում:
(մասդագ)
- 10 (311). Մաշը՝ կ՛նրմո՛ր,
Տո՛ւը՝ սը՛վ:
(կալոշ)
- 10 (312). Մարը կ՛օռռաց,
Խօխան փախավ:
(հրացան և զնդակ)
- 10 (313). Մարը հնլն ինիլո՛՛
Խօխան կ՛էնգ՛ատ ա ք՛ո՛ննո՛ն:
(կրակ և ծուխ)
- 10 (314). Մարը ճո՛ր ա, հնրը՝ իրիք՛նակ,
Ինք՛ը՝ սիպտակ-սիպտակ պէմբակ:
(ամս, մառախուղ)
- 10 (315). Մարը վէց ըմսը՛կան՝
Խօխէնք՛ը վար ըն անում:
(խոզի մերունը և ճագերը)
- 10 (316). Մարը քըսանը՛րկու ուրական՝
Խօխան տո՛նս ա կ՛ամ՝ աշխադանք անէ:
(մեղու)
- 10 (317). Մարթան՝ պէցո՛ր,
Հավան՝ քաշ,
(հավ)

Արցախի բանահյուսությունը

<p>Էն ըմ պատեն Սեխան կախ:</p>	<p><i>(գլխարկ)</i></p>	<p>10 (326). Մեզ մինըն օնինք՝ Իննը ծակ օնե:</p>	<p><i>(մարդու մարմինը)</i></p>
<p>10 (318). Մարթ ինի, թա կ'նլ, Մաշկեն յըրա կընթունե, Ինք'ը առաչ չի ք'ինիլ, Ամնա ք'ը՛գ առաչ կըտանե:</p>	<p><i>(ճանապարհ)</i></p>	<p>10 (327). Մեզ մինըն օնինք՝ Ինք'ը՝ սաղ, մէսը օտում ըն:</p>	<p><i>(կենդանու ամորձիք)</i></p>
<p>10 (319). Մարթ կըսպանե՝ ծերքեր չօնե, Շօռ կըկ'ա՝ վը՛ններ չօնե:</p>	<p><i>(օձ)</i></p>	<p>10 (328). Մեզ մինըն օնինք՝ իրը՛ք պեն ա՝ Սինը ք'նեննւմ ա, էրկունը մընում:</p>	<p><i>(մահ, լավ և վատ գործեր)</i></p>
<p>10 (320). Մեզ մինըն օնինք՝ Առաչ խել'նենք, Յը՛տնան կ'իծ:</p>	<p><i>(գինի)</i></p>	<p>10 (329). Մեզ մինըն օնինք՝ Իրը՛ք վըննանե, Վէր նի կ'աս, վա՛յ-վա՛յ կանե:</p>	<p><i>(դաշնամուր)</i></p>
<p>10 (321). Մեզ մինըն օնինք՝ Էրկու ծերքավ ծափ տայիս:</p>	<p><i>(երկանք)</i></p>	<p>10 (330). Մեզ մինըն օնինք՝ Իրը՛ք վըննանե, Ուռթընաց ձեր'նուկուն կըչըրչարվե:</p>	<p><i>(եռոտանի)</i></p>
<p>10 (322). Մեզ մինըն օնինք՝ Էրկու յա: <i>(երկինք-երկիր, դժոխք-դրահայր)</i></p>	<p><i>(գիրք)</i></p>	<p>10 (331). Մեզ մինըն օնինք՝ լի՛զն չօնե, Ամնեն պեն կըգ'իդն:</p>	<p><i>(գիրք)</i></p>
<p>10 (323). Մեզ մինըն օնինք՝ Էրկու վըննանե, Վէր տնու կ'ա տօնը, շօնը կըտանե:</p>	<p><i>(տրեխ)</i></p>	<p>10 (332). Մեզ մինըն օնինք՝ կապը կըտրած, Ուռթանան կօրչում ա, ձեր'նուկ'նըն կ'ամ:</p>	<p><i>(հավ)</i></p>
<p>10 (324). Մեզ մինըն օնինք՝ Ըշխարքավըս պատ կըկ'ա, Վիզնվըս պատ չի կ'անլ:</p>	<p><i>(աչքեր)</i></p>	<p>10 (333). Մեզ մինըն օնինք՝ Հան վազ կըտա, հան դընգըրբազ թըխե:</p>	<p><i>(ջրադաշար)</i></p>
<p>10 (325). Մեզ մինըն օնինք՝, ըսկի չօնինք՝, Տափեն տակեն վը՛սկե չօնինք՝:</p>	<p><i>(մոխիր)</i></p>	<p>10 (334). Մեզ մինըն օնինք՝ Մընեյիս ինք'ը ձեր'նն հանգ'իստը կըտըրում ա:</p>	<p><i>(շերամորդ)</i></p>
		<p>10 (335). Մեզ մինըն օնինք՝ հանդին ա, Պօզ'երը վը՛սկե յա, Տարանը մը՛հետ կաթնը կըտա,</p>	

Ինքըն էլիս հանդիս ա:		Ո՛րնն տրե՛ղան տո՛րոնը չի կ'ամ,	
	(արտ)	Աշխարհըս օտոմ ա, քուշտանոմ չի,	
10 (336). Մեզ մինըն օնինք՝		Անջուկը կըտըրոմ ըս, խօսոմ չի:	(ջրադաս)
Չըրքըպո՛ւկնը լըպըգտոմ ա,			
Մին տրե՛ղ կուկուզ անոմ:	(ավել)	10 (344). Մէյդը՝ սիպտակ,	
		Գուքին՝ սը՛վ:	(արևածաղիկ)
10 (337). Մեզ մինըն օնինք՝,			
Վէր հնք՛վնն փըռնիս վէչ,		10 (345). Մը՛ծ արտ՝	
Տօնը չի մըննէլ:	(գրալ)	Քարերը շատ:	(երկինք և աստղեր)
10 (338). Մեզ մինըն օնինք՝,		10 (346). Մը՛ծ տափ՝	
Վէր նըստէս ա, վը՛ննէրը մըկնէս ա,		Քըրերավ լիզ՛ը:	(երկինք)
Վէր յը՛ր ա կընաս, վը՛ննէրը կըլսըյը՛ր			
ա ընէս:	(նախարակ)		
		10 (347). Մը՛ղրան քախծըր,	
10 (339). Մեզ մինըն օնինք՝		Ըրկաթան ծանդըր,	
Ութանան վէր ընք տինոմ,		Վէ՛չ կըծախվէ,	
Ո՛րոնկո՛նըն յը՛ր օնոմ:	(նախարակ)	Վէ՛չ ինք՛ կօնվէ:	(քուն)
10 (340). Մեզ մինըն օնինք՝		10 (348). Մը՛ռալը՝	
Փօրը՝ լիզ՛ը, վէզը՝ ծօռ:	(աղի քսակ)	Սաղէն շըլակած:	(լոբու փայտը)
10 (341). Մեզ մինըն օնինք՝		10 (349). Մը՛ռալը օտոմ ըն,	
Քըչէվը՝ էշին,		Գուքին տէն քըցոն:	(ընկույզ, արևածաղիկ սերմ)
Մաչը՝ մարթին,			
Կօրէզըն էլ՝ հավէն:	(չմերուկ)	10 (350). Մը՛ռածը սաղէն փըռնից,	
		Պէց չի թօղից:	(թակարդ)
10 (342). Մեզ մինըն օնինք՝		10 (351). Մըթէն ծծր,	
օխտըլո՛ւզվանէ,		Անտակ վէր:	(սրամոքոս)
Կըռէք՛ չօնէ՝ մարթ կըկըծէ:	(եղինջ)		
		10 (352). Մըթէն տօն՝	
10 (343). Մեզ մինըն օնինք՝		Գ՛օմփալը մաչին քօն:	(թթխմոր)
օխտըլո՛ւզվանէ,			
Քըշէր-ցիրը՛կ հըղէ յա ք՛ոնննն,			

Արցախի բանահյուսությունը

<p>10 (353). Մըթէն տօն՝ Կ'անփորըյէլը/Դավութը մաչին քօն: <i>(թուր և պատրաս)</i></p>	<p>Տնու յըկէն հնրթան, մըկնըվըցէն: <i>(ծուխ և կայծ)</i></p>
<p>10 (354). Մըհակը յըհիմ, Վըհոմը կ'ըհիմ: <i>(օծ)</i></p>	<p>10 (365). Մին արտ օնիմ՝ էրկու կ'ըհ, Ըրկօքան էլ յամանջ տըհ: <i>(այդեր)</i></p>
<p>10 (355). Մըսէ լնլլմ, Ըրկաթէ գ'նլլմ: <i>(քյարար)</i></p>	<p>10 (366). Մին արտ օնիմ՝ վարվէլ չի, Մաչի քարերը հըմբարվէլ չի: <i>(երկինք և աստղեր)</i></p>
<p>10 (356). Մըսէ կալ՝, Ըրկաթէ կամնը: <i>(երես և ածելի)</i></p>	<p>10 (367). Մին բար՝ Հիշկան խակ, էնքան քախծըր: <i>(երեխա)</i></p>
<p>10 (357). Մըսէ կ'ըվաթ, Ըրկաթէ դըփը: <i>(անբակ)</i></p>	<p>10 (368). Մին բիզմծ փնն՝ Իլլէրէն մաչին տընգած, Կ'անրմնըր հալավ կ'ըց տըված: <i>(փշար)</i></p>
<p>10 (358). Մըսէ յալլըէխ՝ Մըսավ լիգ'ը: <i>(մասուր)</i></p>	<p>10 (369). Մին դմստա գոռնաչի կ'ամ ըն, Մին դմստա՝ ք'նլննմ, Ո'րնըր պարէվ չըն տամ: <i>(մեղուներ)</i></p>
<p>10 (359). Մըսէ շամփուր, Ըրկաթէ խըրաված: <i>(մար և մարանի)</i></p>	<p>10 (370). Մին գըհ քաչալ՝ Չըփարավըն ընգած: <i>(դդում)</i></p>
<p>10 (360). Մըսէ շանթա՝ Պըրինձավ լիգ'ը: <i>(բերան)</i></p>	<p>10 (371). Մին գըռըկըլծիս՝ Չըփարան կախ իլմծ: <i>(դդում)</i></p>
<p>10 (361). Մըսէ պուլիգ՝, Ըրկաթէ սիրըկ: <i>(անբակ)</i></p>	<p>10 (372). Մին գոռնա՝ Տակէն մին մարմք՝: <i>(քիթ և բերան)</i></p>
<p>10 (362). Մըսէ վըննը, Ըրկաթէ տըրըխ: <i>(անբակ)</i></p>	<p>10 (373). Մին էծ օնիմ՝ հնքին մաշկէն, Հնքվան ծիք՝ տաս՝ դնլը կասէ: <i>(կշեռք)</i></p>
<p>10 (363). Մըսէ տօն, Մագ'ի սըհար: <i>(աչքեր)</i></p>	
<p>10 (364). Մըրթըկընէգ՝ կըռվըցէն,</p>	

10 (374). Մինը կ'ամ աս, Մինը՝ ք'նննննն: <i>(գիշեր և ցերեկ)</i>	10 (382). Մին քօր օնիմ՝ Վէ՛չ ըրկաթէ, վէ՛չ պուղվատէ, Վէ՛չ էլ դննմիրչնի ծը՛րք նի յը՛կած: <i>(ժանիք)</i>
10 (375). Մինը մէս աս կըսօրում՝ Վէ՛չ ամանըն աս լըսնում, Վէ՛չ մէսըն աս կըլխում: <i>(երկիհնք)</i>	10 (383). Մին քօփ չիթ՝ Հիշկան ծննլիս, կըլխէլ չի: <i>(ճանապարհ)</i>
10 (376). Մինը մընամ աս մաչ ոյօ, Էրկունը տննննննն: <i>(մարմինը մնում է հողում, լավ ու վատ գործերը դրսում)</i>	10 (384). Մինին հը՛տէ խըրէգ՛ աս, Էրկուսէն հը՛տէ՝ շատ: <i>(զաղարհիք)</i>
10 (377). Մին քունք տը՛ղ, Թունքէն տակէն մին դննլ տը՛ղ, Գննլին տակէն էրկու ծառ, Ծառէն տակէն էրկու գ՛օլ, Գ՛օլէն տակէն էրկու նօվ, Նօվէն տակէն մին ճեղաց, Ճըղացէն տակէն մին քունք: <i>(գլուխ, ճակատ, հոնքեր, աչքեր, քիթ, բերան, դունչ)</i>	10 (385). Մին խննխննլ՛ Էրկու հավ մաչին՝ Մինը կած՛, մինը տաք-տաք: <i>(երկիհնք, արեգակ, լուսին)</i>
10 (378). Մին քունքն՝ Էրկու ք'նննն կօխկան տըված: <i>(ընկույզ)</i>	10 (386). Մին խննխննլ՛ Մաչը վէք՛ավ լիգ՛ը: <i>(երկիհնք)</i>
10 (379). Մին քունքն՝ Մաչը պօղավ լիգ՛ը: <i>(նուռ)</i>	10 (387). Մին խէլննք մարթ տօն շինից, Նի մըտավ մաչը, ըստակից: <i>(շերամորդ)</i>
10 (380). Մին քունքն՝ Մաչը պըրինճավ լիգ՛ը: <i>(բերան և արամներ)</i>	10 (388). Մին խօխս, Օխտը չօխս: <i>(ջնծաղիկ)</i>
10 (381). Մին քունքն՝ Մաչին էրկու պեղարճ, մին ք'իրէճ: <i>(ընկույզ)</i>	10 (389). Մին խօրում խօտ տըղվարում չի, Հըզզար կըլծխ հէյվան տըղվարում աս: <i>(մրջնանոց)</i>
	10 (390). Մին ծառ ըմ ջըլըղում, Բարը էրննչ աս օտում: <i>(աղջիկ)</i>
	10 (391). Մին ծառ օնիմ՝ տըսնըրկու ճըղնանէ, Անմէն ճըղնանը նըրծասնն տիրը՛վ՝

Արցախի բանահյուսությունը

Կէսը սիպտակ, կէսը սը՛վ: (<i>տարի, ամիսներ, օրեր</i>)	10 (400). Մին կըլխանէ, Չօրս վըննանէ: (<i>սեղան</i>)
10 (392). Մին ծը՛տ օնիմ՝ Տօն ա պահում: (<i>կողպէք</i>)	10 (401). Մին կըլ՛ծիս Հըզզար աշկ: (<i>մատ, նուռ</i>)
10 (393). Մին ծըմէրուկ՝ Օխտը ծըկանէ: (<i>զլուխ</i>)	10 (402). Մին կըհօլ՝ Դանան մաչին լօք-լօք ընէլիս: (<i>բերան և լեզու</i>)
10 (394). Մին ծօվ, Ծօվէն մաչին մին օխծ, Օխծէն ըռխէն մին ալավ: (<i>նրագ</i>)	10 (403). Մին կընէգ՛ կա՝ 365 տըղա օնէ, մին ախճիգ՛, Ամնա էտ ըխճըկանը հունցը մարթու վա տամ, Չծրք՛ տըռնանը մին ա կ՛ամ տօն: (<i>տարվա 365 օր և նահանջ տարվա ավելորդ օր</i>)
10 (395). Մին ծօվում քուրբախպէր լըղանում ըն՝ Վէ՛չ տակ ըն անում, վէ՛չ տիւս կ՛ամ ղըրաղ: (<i>արեգակ և լուսին</i>)	10 (404). Մին կ՛մըմընը կավ օնիմ՝ Ըշտը՛ղ նըստէ՝ կըսըվանա: (<i>հրդեհ</i>)
10 (396). Մին կանանչ սանդօղ՝ Սը՛վ տըկօղնավ լիգ՛ը: (<i>ջներուկ</i>)	10 (405). Մին կ՛ում տավար՝ Կըպըկուտուր: (<i>մրջյուններ</i>)
10 (397). Մին կապ ք՛իւլմշ՝ Վարումը տիրմծ: (<i>բեղեր</i>)	10 (406). Մին կ՛ում տավար՝ Հնք՛ին ծաղէգ՛: (<i>կտավհատ</i>)
10 (398). Մին կավ օնիմ՝ հննդին ա, Պօզ՛էրը Թուրանա հննդին ա, Տարէն մըհէտ կըքըթիմ, Ինք՛ը էլիմ հննդին ա: (<i>ծառ</i>)	10 (407). Մին կ՛ում տավար՝ Մին կապավ կապած: (<i>խաղողի ողկույզ</i>)
10 (399). Մին կավ օնիմ՝ հննդին ա, Պօզ՛էրը ծըռըմանգլի յա, Աղա բիդի, վէր պահէ, Խանըմ բիդի, վէր քըթէ: (<i>այգի</i>)	10 (408). Մին կուքանէ, հնըմընը ըռխանէ, Կօտէ, կօտէ, էլիս լըղար: (<i>մանգաղ</i>)
	10 (409). Մին կուճի խօխա՝ Աշկէրը ճըպըռօտ: (<i>զկեր</i>)

10 (410). Մին կուճուր բոյ օնէ, Կ'անրմնէր շօր օնէ, <i>(հոն)</i>	10 (420). Մին դուքի՝ Մաչին օխտը մը՛ռալ: <i>(լոքի)</i>
10 (411). Մին կուճուր դնէլգ'անր՝ Չափար ա անում: <i>(հեքոն)</i>	10 (421). Մին դու՛շ՝ Թըռչում ա, թըռչում, Էլիմ ներան տը՛ղը: <i>(ջրադազբար)</i>
10 (412). Մին կուճուր տօն օնիմ, Մաչին հազգար սըթնն օնիմ: <i>(քերան)</i>	10 (422). Մին դու՛շ՝ Թուխպէրէն մաչավը լնու տալավ ք'նննում ա: <i>(արեգակ)</i>
10 (413). Մին կուտուր հաց՝ Գ'ննննմը վեր ընգած: <i>(լուսին)</i>	10 (423). Մին դու՛շ՝ Ծօյնը մաշկան պեցնիր: <i>(մորեխ)</i>
10 (414). Մին կօլա՝ Վը՛ռը փնդ կօխած, Կըլխէն բուխարի փափաղ: <i>(մասուր)</i>	10 (424). Մին դու՛շ՝ Սաղ վախտը ներան անըմըն ա տամ: <i>(կկո)</i>
10 (415). Մին հէյվան՝ Տիրը՛վ կօտէ, Ճնիր չի խըմէլ: <i>(շերամորդ)</i>	10 (425). Մին ճօխտ ախպեր՝ Պատան կախ տըված: <i>(խորջին)</i>
10 (416). Մին հըլիվուր՝ հնրնր շօր կ'ը՛ցը, Հու վէր հանէ՝ լնց կինի: <i>(սոխ)</i>	10 (426). Մին մը՛ծ կալում մին թուխսըկան, Ամնա ճուտէրէն համբարքը վէշ մինը գ'նննում չի: <i>(լուսին և աստղեր)</i>
10 (417). Մին հըղէ յա՝ Հու ք'նննում ա, Էլ յը՛տ չի կ'ամ: <i>(մահ)</i>	10 (427). Մին մը՛ծ սար՝ Մին քօլ էս դօլէն, մինը՝ էն: <i>(գլուխ և ականջներ)</i>
10 (418). Մին դալա՝ Սը՛վ խօտավ լիգ'ը: <i>(գլուխ)</i>	10 (428). Մին մը՛ծ տափ՝ քըրէրավ լիգ'ը, Յէշնում ըս՝ մօտէ յա, Ք'նննում ըս՝ հը՛ռէ յա: <i>(երկինք)</i>
10 (419). Մին դաշննգ' կընէգ՝ Ո՛ւրծսսնննննր խուխատար: <i>(հայոց այբուբեն)</i>	10 (429). Մին մը՛ծ ք'էչա՝ Յըրան ջուռաբաջուռա ծաղէգ': <i>(դաշտ)</i>

Արցախի բանահյուսությունը

<p>10 (430). Մին մրննաչափ ա, Ամնա սաղ տօնը շըլակած տանում ա: <i>(խխունջ)</i></p>	<p>10 (440). Մին պէն կա՝ Ամնէն հինչու հըտէ հարկավըրական ա: <i>(անուն)</i></p>
<p>10 (431). Մին միսի դըզդանում էրկու ծնլ՝ Մինը իփում ա, մինը՝ չէ: <i>(արեգակ և լուսին)</i></p>	<p>10 (441). Մին պէն կա, Առանց ընդըրա աշխարքըս կարել չի կէնա: <i>(սույ)</i></p>
<p>10 (432). Մին ճօխտ ախպէր՝ Մին շըմըշկու տակէ: <i>(մարդը և իր ոտքերը)</i></p>	<p>10 (442). Մին պէն կա՝ Բար ա յը՛ր օնում, Օտվում չի: <i>(խնդեղնի)</i></p>
<p>10 (433). Մին յամանջ տը՛ղ՝ Էրկու չաթու վէր ընգած: <i>(ճակատ և հոնքեր)</i></p>	<p>10 (443). Մին պէն կա՝ Էշըն ա ուտէս, Մին էլ մարտունը՛ցէք՛: <i>(ղլղան)</i></p>
<p>10 (434). Մին նուռնէ՝ չծրք՛ ճէղնը, Չծրք՛ ճըղնանը՝ տըսնըրկու նօռնը: <i>(տարի)</i></p>	<p>10 (444). Մին պէն կա՝ Լօխճին հարկավէր ա կ՛ամ: <i>(անուն)</i></p>
<p>10 (435). Մինչը՛վ հնարը հըրսանէք՛ անէլը Տըղան ա անում: <i>(կրակի ծուխը)</i></p>	<p>10 (445). Մին պէն կա՝ Հայը օտում ա, Թօրքը՝ խըմում: <i>(երդում)</i></p>
<p>10 (436). Մին չօբան՝ Ցիրը՛կը քօն ա ին՛ում, Քըշէրը սնլընն ըրըծըցընում: <i>(լուսին)</i></p>	<p>10 (446). Մին պէն կա՝ Հինչու ասում ընք՝ մաչըն ա ածում: <i>(ականջ)</i></p>
<p>10 (437). Մին պառավ կընէգ՛՝ Ըռըշկին մին սը՛վ, մին սիպտակ կըծէգ՛, Մինը կըզկում ա, մինը յը՛տ տամ: <i>(գիշեր և ցերեկ)</i></p>	<p>10 (447). Մին պէն կա՝ Մը՛ռած ա, Ամնա սըղանում ա: <i>(ջու)</i></p>
<p>10 (438). Մին պէն ասիմ, Կարա՞ս ասիս: <i>(կարաս)</i></p>	<p>10 (448). Մին պէն կա՝ պէնու նըման չի, Ծնլ կածէ՝ հավու նըման չի, Չծրք՛ վը՛ննը օնէ՝ կըվու նըման չի: <i>(մրջյուն)</i></p>
<p>10 (439). Մին պէն՝ Իրը՛սէն մին պէնը խօտ: <i>(միրուք)</i></p>	

10 (449). Մին պէն օնիմ՝ Մաչան ա հրսնում:	Հիշկան ըռըխըն ընք տամ, Քուշտանում չի:	(ջմերուկ)	(ջրադագ)
10 (450). Մին պէն օնիմ՝ Տնւք՝ ադու, Մաչը՝ քախծըր:	10 (458). Մին սըթնւն, Էրկու կըիօլ:	(ընկույզ)	(քիթ)
10 (451). Մին պէն օնիմք՝ Ամէն տարէ ծընում ա, Ամնա մարթ չօնէ:	10 (459). Մին սըթնւն, Հազար կ'երմն:	(ծառ)	(սունկ)
10 (452). Մին պէն օնիմք՝ դուշ չի, Թօխս ընք տինում՝ ճօտէր ա անում:	10 (460). Մին սնւրնու էծ՝ Մին դալում տուռուտէյիս:	(կարտոֆիլ)	(բով և սղանձ)
10 (453). Մին պէն օնիմք՝ Մին պուգ'անէ, Զօրք՝ վըննանէ:	10 (461). Մին սնւրնու խօխէնք՝ Մին ուրուրունցում քօն իլւնծ, Տնւրնւր ըմ տամ՝ լնց ըն իննւմ, Թնլ ըմ անում՝ քօն ըն իննւմ:	(վառարան)	(սագ)
10 (454). Մին պէն օնիմք՝ Տարանը մըհընտ ա հարկավեր կ'ամ:	10 (462). Մին վըննանէ, Հազար ծիրքանէ:	(տոնածառ)	(ծառ)
10 (455). Մին պուլիգ՝ Մաչին էրկու ջուռա ճնւր:	10 (463). Մին վըննանէ, Մին կըլխանէ:	(ջու)	(անչրկանոց, սունկ)
10 (456). Մին ջննիլ տըդու, մին էլ մին ջննիլ ըխճըկու քըցնւմ ըն պէրթը, տըռ- նէրը, ակուշկէք'ը դըփըլում, պէրթին քըշտէն էլ դարավուլ տինում: Ուռթա- նան նի յըն մըննում տըննում՝ ախճի- գ'ը կա վէչ: Պա հինչ ա՞ տընալ:	10 (464). Մին տըղ մին վըղէ տօն՝ Մաչին կէսը սիպտակ, կէսը տէղէն:	(աղջիկը կորցրել է կուսությունը)	(խնցի)
10 (457). Մին ջանավար կա՝	10 (465). Մին տըղ, մին տըղ՝ Էրկու ախպնւր:		(սրիմքներ)
	10 (466). Մին տօն՝ Էն էլ առանց սըթնւն:		(երկիմք)

Արցախի բանահյուսությունը

10 (467). Մին տօն լիզը խօխենք՝ Լօխճին քեթըն էլ ծօռ: <i>(սիսեն)</i>	10 (477). Մօխերը յը՛տ տամ, Նըստին քըթօթ անին: <i>(սիսենի սղանձ)</i>
10 (468). Մին տօն կա՛ լօխճին կինի. Շինծողը ուրխանում ա, Նի մըննօղը գ՛նլղնլմ չի, Յէշծողը վախում ա: <i>(ղազաղ)</i>	10 (478). Մօրա ինիյիս սիպտակ ա, Ջննիլ վախտը՝ կ՛մըմնր լալա, Պըռավում ա՛ սը՛վ ակռավ: <i>(մորի)</i>
10 (469). Մին տօն՝ Մաշին յերեսնուերկու ախպեր: <i>(քերան և արամներ)</i>	10 (479). Յերգ՛իր օնէ՛ տօն չօնէ, Ծօվեր օնէ՛ ճնլը չօնէ, Մարեր օնէ՛ քար չօնէ: <i>(քարտեզ)</i>
10 (470). Մին տօն՝ Մաշին վացցուն ախպեր: <i>(լուցկու փուի)</i>	10 (480). Յերեսնուերկու սիպտակ ծիյավեր՝ Էրկու կ՛մըմնր սարու յըրա: <i>(արամներ)</i>
10 (471). Մին տօն օնին՝ պըռօշ-պըռինչ, Մաշը լիզը սիպտակ պըռինճ: <i>(քերան, արամներ)</i>	10 (481). Յեր ինին ծառը, Ծէն տամ ծծօրը, Մը՛ռած մարթին Կ՛էնթան օրը: <i>(հրացան)</i>
10 (472). Մին տօն օնինք՝ Պատերը արծաթ, մաշը վը՛սկէ, Վեր քընդէցէլ, էլ շինվիլ չի: <i>(ձու)</i>	10 (482). Յը՛գըն օնին՝ կաշին ծնլվիլ չի, Ծօվ օնին՝ դունը հըմբարվէլ չի: <i>(երկիկը)</i>
10 (473). Մին ցակատ՝ Վէ՛չ կօթ օնէ, վէ՛չ արկաթ: <i>(սառնամանիք)</i>	10 (483). Յը՛ս՝ ըստը՛դ, ինք՛ը՛ ընդը՛դ: <i>(միտք)</i>
10 (474). Մին ուրուրունց՝ Տըսըրերկու խօխա մաշին: <i>(փարի)</i>	10 (484). Յը՛ս Լալազարըն ըմ, Լալազարը, Խօտէն նըհը՛տ խըռըխառնը, Գ՛նլղնլմ ըս, թա զիհնր ըմ, Ամնա կ՛մըմնր խըյար ըմ: <i>(մորի)</i>
10 (475). Մին քեթ ա՛ Օխտը ախպեր: <i>(շարաթ և շարաթվա օրեր)</i>	
10 (476). Մին քեթ օնէ՛ Քըռասսուն աշկ: <i>(փրեխ)</i>	10 (485). Յը՛ս կերէ, Իմ կերածըս էլ տու կերեր, Հնլն փնն-փնն էլ ըրեր: <i>(մեղր)</i>

10 (486). Յը՛ս կըրակ ըմ, կէծանկ, Վէր մուտանաք, կըդաղիմ:	Աշկէրը տոնս տը՛ռավ:	(լուսին)
(եղինջ)	10 (496). Նազ ու տուգավ քըշանում ա, Թըքընայիս լնց ա ինոնմ, Վէր մը՛ռնում ա, վագ ա տամ:	(ձյուն)
10 (487). Յը՛ս մին բար ըմ համը՛դ, Կամ վէչ ամմէն տը՛դ, Ըոըչի տառըս վէր ճինջիք՛, Կըտը՛ռնամ թիվ:	10 (497). Նախշուտ սանդո՛ղ՝ Քըլլանը ծուպավէր:	(աչքեր)
(թուք (թօք))	10 (498). Նըստէ՛ աղա, Յը՛ր կէնա՛ աղա:	(թագավոր)
10 (488). Յը՛ս քի՛նամ, Ինք՛ը մընա:	10 (499). Նըստէ՛ աղա, Յը՛ր կէնա՛ կաղ ա:	(կաղ մարդ)
(հեղքեր)	10 (500). Նի մըննէլիս տօնը քանդից, Տոնս կ'անյիս՝ տօնը:	(ուղի)
10 (489). Յը՛ս քու տակէտ, Տու իմ կըլխէս, Տուտուշըս քու ծակէտ:	10 (501). Շէփտան շէքաթ Քա մօր ըռըշկին կըլլկօնձի տամ:	(խնդր)
(երկանք)	10 (502). Շօնը՝ ըռըչին, Թուլէք՛ը՝ հը՛տան:	(գուլպայի շյուղեր)
10 (490). Յըվըշ-յավաշ շօռ ա կ'ամ՝ Սին շէլակ փօշ մաշկէն:	10 (503). Շօնը հնչի, Գուրուն օշի:	(ղողում)
(ոզնի)	10 (504). Շօնը մըռոսց, Քէթը օռավ:	(ճախարակ)
10 (491). Յիրգի՛նք՛ան անլէր վեր տըռնայիս:	10 (505). Շօրէրը՝ կ'անըմոնր,	
(ձյուն)		
10 (492). Յիրգի՛նք՛ան կըկ'ա մին պէն՝ Պիրանըմը մին թիլ, Թա լ'ավ տըղա յըս, քըթի՛լ:		
(սարդ)		
10 (493). Յիրգի՛նք՛ան քարէր վեր տըռնայիս:		
(կարկուտ)		
10 (494). Յիրգի՛նք՛ին մըտակվից, Սըթըմըվից:		
(ամս)		

Արցախի բանահյուսությունը

Ինքը՝ ծրմերուկ, Մաչը՝ պեմբակ:	(մասուր)	10 (515). Չծրք՝ խօխա՝ Մին գ'օլու քարավ տայիս:	(կովի կուրծք)
10 (506). Շծրերը հանիմ, Նըստիմ լնց ինիմ:	(սոխ)	10 (516). Չծրք՝ դօլը մազ՝, Մաչը կալբաս:	(եզիպրասցորեն)
10 (507). Շծրերը՝ փննդ, Մէսը՝ պօղվատ:	(թուր և պատրյան)	10 (517). Չծրք՝ մարք՝ Մին պըտըծակում:	(կովի կուրծք)
10 (508). Չաթուն ճնլը տամ, Դանան օռչի:	(դդում, սեխ, ջմերուկ)	10 (518). Չծրք՝ վը՛ննը վը՛ղէն, Էրկունը՝ կօխկէն:	(ձի և ձիավոր)
10 (509). Չաթուն մըկնը՛ցէ, Հավը ք'անրփն՛ւճիմ յըրա իփը՛ցէ:	(Էլեկորասկան սալօջախ)	10 (519). Պահիս՝ կըմընա, Թաղիս՝ կըշըտանա:	(հատիկ)
10 (510). Չօբանը սարէն, Կ'նէշը կըտարէն, Չօմբալը վը՛ռումը, Խօխէնքը՛ր փօրումը:	(կակաչ)	10 (520). Պահիս՝ կօրած ա, Պիժէնիս՝ քըթնծ ա:	(լավություն)
10 (511). Չծրք՝ ախպեր ըն՝ Ո՛ւրնը հը՛տա վազ-վազ ըն անում, Ո՛ւրնը հը՛տա հըսնում չըն:	(տարվա եղանակները)	10 (521). Պատանքը՝ փննդն, Մէյը՛ր՝ պողվատա:	(թուր)
10 (512). Չծրք՝ ախպեր՝ Մին փըփաղու տակէ:	(սեղան)	10 (522). Պատէն տակէն մին թօրքու կաճի՝ Ըռը՛խը մըզ՛մազ՛ուտ:	(սանդեք)
10(513). Չծրք՝ ախպեր՝ Ո՛ւրնը հը՛տա ք'ննննն ըն, Ո՛ւրնը հը՛տա հըսնում չըն:	(անիվներ)	10 (523). Պէրան չօնէ՝ խօսում ա, Վը՛ննէր չօնէ՝ ք'ննննն ա:	(ջուր)
10 (514). Չծրք՝ էրկան վը՛ննը օնէ, Էրկու՝ կարճ:	(Էշավորը՝ էշին նստած)	10 (524). Պէրան չօնէ՝ փըշնն ա, Բննգի վախտ էլ հնչում ա, Վէ՛չ տօն օնէ, վէ՛չ էլ տըղի, Ամնա իննն ա ամմէն տըղի:	(քամի)

10 (525). Պեցոնը տըհա Ք՛ծինա փափաղըս վեր ըղնէ: <i>(ընկույզի կճեպը)</i>	10 (535). Պոնլոնը ծըմակ, Կ՛առան տըմակ: <i>(սունկ)</i>
10 (526). Պըկան ծիք՛ տամ, Փօրէն թակիմ՝ Ծուվծուվա: <i>(գուռնա)</i>	10 (536). Պուճուր ծըհտը Մարթին սիրական: <i>(փող)</i>
10 (527). Պըկէն հօփ տամ, Փօրը թակիմ՝ Ծուվծուվա: <i>(սագ)</i>	10 (537). Պոնրոնտին տըղան Պիրանունըտ ճոնը վեր ածէ: <i>(ջրի փար)</i>
10 (528). Պըհըհէցէ, պըշտըհէցէ, Յըրան խօտը հընճէցէ, Տական ճոնըը խըմըհէցէ: <i>(ոչխար)</i>	10 (538). Պօլիգ՛ օնիմ՝ ըըըհս չօնէ, Վէշ մին պըռատ տըհէ չօնէ, Ինք՛ը սիպտակ պոնլոնը տօն, Վըհսկէ հարթըն մաչին քօն: <i>(չո)</i>
10 (529). Պընգըլ-մընգըլ, Վըհնան ծընգըլ: <i>(ասեղ և թեղ)</i>	10 (529). Պօղէն ածիս՝ Նի կըցընիս: <i>(նավթ)</i>
10 (530). Պիծի Աստուծ՝ Պինջըրփըսօկ վեր ըծէյիս: <i>(ալյուրմաղ)</i>	10 (540). Պօրտէն հարիմ՝ Խըրխընջա: <i>(էլեկտրական զանգի կոճակ)</i>
10 (531). Պիծի լակուտ՝ Պոննոնը տընգըլէ տայիս: <i>(լեզու)</i>	10 (541). Ջանը՝ մէս, Շծրէրը՝ ասըհ: <i>(ոզնի)</i>
10 (532). Պիծի վըրթաննակ՝ Կ՛նըմոնը հալավը կ՛ըհը, Մաչը իլէրավ լիգ՛ը: <i>(փշափ)</i>	10 (542). Ջանը՝ փնո, Կըռքընէն՝ քար, Կէրածը՝ տէրման, Թըրքածը՝ դնն: <i>(կամ)</i>
10 (533). Պոնլոնը ա՝ գ՛ոնլլն չի, Սիպտակ ա՝ պէմբակ չի: <i>(կարկույտ)</i>	10 (543). Ջան օնէ, ջնննննթ օնէ, Փըչոնն ա՝ ննփնն չօնէ: <i>(դարբնի փուքս)</i>
10 (534). Պոնլոնը ծըմակ՝ Իծէրավ լիգ՛ը: <i>(ոջլոտ գլուխ)</i>	

Արցախի բանահյուսությունը

<p>10 (544). Սաղան մը՛ռալ ա ին՛նւմ, Մըռալան՝ սաղ: <i>(հաւկ և ճո)</i></p>	<p>10 (553). Սարավը պիցըրացէ, Սիմը ծիք՝ տըվէ, Մին պէռնը գ՛նկնըր վէր տը՛ռավ: <i>(գուլպա)</i></p>
<p>10 (545). Սաղը ճօկ-ճօկ միհին ըն օտում, Միքը միհնակ՝ սաղէն: <i>(ժամանակ)</i></p>	<p>10 (554). Սարէն կըլխէն խօտ ըմ հարում, Խօրում-խօրում թուլուլ տամ, Վէշ մին հէյվան մուտանում չի: <i>(վարսավիր և մազէր)</i></p>
<p>10 (546). Սաղը մըռածէն շէլնկ տըված: <i>(խաղողի վազ և խէշմար)</i></p>	<p>10 (555). Սարէն կօխկէն էրկու ախպէր՝ Հիշկան օգ՛ին նըրնըր տը՛սնան, Կարէլ չըն: <i>(աչքեր)</i></p>
<p>10 (547). Սաղ ըշխարքավըս պատ ա կ՛ամ, Վըգ՛ավըս պատ չի կ՛ամ: <i>(աչք)</i></p>	<p>10 (556). Սարէն տծշին էրկու կօլա՝ Ճիրավ լիգ՛ը: <i>(սրիհնքներ)</i></p>
<p>10 (548). Սաղ ըշխարքէն հը՛տէ հա՛մ մար ա, հա՛մ հնըր, Անմա ինք՛ը վէ՛չ հնըր օնէ, վէ՛չ մար: <i>(հող)</i></p>	<p>10 (557). Սը՛դ օնիմ, ասը՛դ օնիմ, Պա տու լաշխո դաշէվ օ՞նիս: <i>(եղիմօ)</i></p>
<p>10 (549). Սաղ ըշխարքէս հաց կըտա, Ինք՛ը մին թիք՛ա օտէլ չի: <i>(փող)</i></p>	<p>10 (558). Սը՛վ ա՝ քաշ չի, Թըռչում ա՝ դուշ չի, Վը՛տ ա գ՛նկնըմ՝ թուլա չի: <i>(սև բզեզ)</i></p>
<p>10 (550). Սաղ ըշխարքէս ճնըր կըտա՝ Հնըն ինք՛ը ծարավ: <i>(աղբյուր)</i></p>	<p>10 (559). Սը՛վ էծէր ըն՝ Ծնընին յըրան ըրածում ըն: <i>(գրերը)</i></p>
<p>10 (551). Սաղ վախտը չծրք՛ աշխարք ա օտըմ, Մըռնէլանը յը՛տը ընդըրա մաչինը աշխարքըն ա օտում: <i>(ոչխարի մոթալ)</i></p>	<p>10 (560). Սը՛վ թուխսըկան՝ Կանանչ ճօտէրը հը՛տան: <i>(արդ)</i></p>
<p>10 (552). Սարան կըկ՛ա սըլվըլալէն, Վը՛սկէ բէդէր պըլպըլալէն: <i>(ածեկի)</i></p>	<p>10 (561). Սը՛վ կալ՛ Էծէրը մաչին լօք-լօք ընէյիս: <i>(բով և աղանձ)</i></p> <p>10 (562). Սը՛վ կըծէգ՛ը հնըրթըն ի վէր քըցիմ,</p>

Քա մօր պօրտըն ի վեր քըցին: (գիշեր)	10 (573). Սըվ սաղանա՝ Քէթը կըն:	(ակիշ)
10 (563). Սըվ կըծէգ՝ հնէրթան կախ, Շըլլաղավ թըխը՛ցէ, Սանը ասմանը յէր իլմով: (գանգ)	10 (574). Սըվ սալա, սիպտակ սալա, Խաթունը մաչին կըպըլպըլա:	(աչքեր)
10 (564). Սըվ հավ ա՝ մընն չօնէ, Փըչնում ա՝ նմփմս չօնէ: (դարբնի փուքս)	10 (575). Սըվ-սըվ էծէր՝ Սին պատավ տը՛ռած:	(բով և աղանձ)
10 (565). Սըվ հավը ծըկըթաց, Ծուն վը՛ռունը պըլթաց: (հրացան)	10 (576). Սըկըհիմ՝ բօլ ա: (օձ)	
10 (566). Սըվ հինիմ, Կանանչ կ՛օրծիմ, Տէղէն կըտըրիմ: (արդ)	10 (577). Սիպտակ արտեր, Սըվ-սըվ էծէր:	(թուղթ և գիր)
10 (567). Սըվ մուշահավ՝ Հնքիմ ծաղէգ՛: (ճրագ)	10 (578). Սիպտակ թօխս ըմ տիրմն, Ամնա ճօտերը սաղ սըվ ըն:	(գիրք)
10 (568). Սըվ յը՛գնը լուխը՛ցէն, Խօխէնքը՛ն ուրխացէն: (բով և հաց)	10 (579). Սիպտակ հավը մօրթիմ՝ Սընն չի կաթէլ:	(մածուն)
10 (569). Սըվ յը՛գնը՝ Կուխկըճաղէրը պէց-պէց: (վրան)	10 (580). Սիպտակ հավ՝ Տափէն տակէն շօռ տայիս:	(գութան)
10 (570). Սըվ յը՛գնը՝ Սիպտակ չնլ: (բով և հաց)	10 (581). Սիպտակ յը՛խցէ՝ Տէղէն հարթըն մաչին բօն:	(թխսի ձու)
10 (571). Սըվ յը՛գնը վեր ընգավ, Տինըկավէրը շըտացավ: (խաղողի ողկույզ)	10 (5823). Սիպտակ պուլիգ՝ Մաչին ծաղէգ՛:	(մոմ)
10 (572). Սըվ սաղանա՝ պէցնէր տան ա, Հու քըթէնա՝ խըլքու պէն ա: (ծիծեռնակ)	10 (583). Սիպտակ փափաղ ա տինում, Ամնա շօռ չի կ՛ամ, Հնէրը ըռաստ ա կ՛ամ	

Արցախի բանահյուսությունը

Փափաղը վեր չօնում:		10 (594). Վեր ամենաշատը հնդրոնկերը՝ ցեքըն սիրում,	
	<i>(սունկ)</i>	Էն հինչըն ա°:	
10 (584). Միպտակ օբա, Տեղեն ք'օբա:			<i>(Ս փառք)</i>
	<i>(թխահ ծո)</i>	10 (595). Վեր խուսընիս, կըխօտ,	
10 (585). Վաղինակը տափը հինից, Կընընչկ'անրոնր գ'անրն շինից, Աշկետ դանրանն, սրտետ դանրանն:		Վեր մօրթիս, անրոն չի կ'անլ:	<i>(շվի)</i>
	<i>(գարուն)</i>	10 (596). Վեր սաղ ա, ճոնր ա խըմում, Վեր ըստակում ա, կինի յա խըմում:	<i>(տիկ)</i>
10 (586). Վար ա անում` ալաթ չի, Խօտ ա օտում` կավ չի:			
	<i>(խոզ)</i>	10 (597). Վեր տասը գըլավբուխ էլ ինին,	
10 (587). Վարուժ, լա'ղ ըրա` Կըրօնվելը սօված մը'ռավ:		Կարել չըն ընդըրանց հանը'վը պահին:	<i>(ասպրդեք)</i>
	<i>(ՅՂԿՄ)</i>		
10 (588). Վարում չըմ` Հընձոնն ըմ:		10 (598). Վեր ուռութանա յը'ր ըս կենում, Էրկու ծակավ նի յա մնում:	<i>(շալվար)</i>
	<i>(խոյ)</i>		
10 (589). Վէշ մին տը'ղ ըրվամ չի, Ամնա սաղ օրը մարթ ա ըսպանում:		10 (599). Վէց վը'նընը, էրկու կըլ'ծխ, Հանք'ին մաշկեն, Ինք'ը Ըստուծեն հըղեն:	<i>(կշեռք)</i>
	<i>(հիվանդություն)</i>		
10 (590). Վէ'չ ճեղացըն ա աղալ, Վէ'չ դանրզին ա կարալ:		10 (600). Վը'ղէ լոնլլնն, Մըսէ գ'ոնլլնն:	<i>(քույն և մուկ)</i>
	<i>(փշափ)</i>		
10 (591). Վէ'չ շօռ ա կ'ամ, Վէ'չ հանչում ա, Ամնա կըծում ա:		10 (601). Վը'ղէ լոնլլնն, Օթէ գ'ոնլլնն, Դըքանէտ նի կ'ա, Քըթետ ցավ տա:	
	<i>(եղինջ)</i>		
10 (592). Վէ'չ չիթ ա, վէ'չ շալ` ծնվում չի, Մաշի նըստօղը հըմբարվում չի:			<i>(տըռ)</i>
	<i>(երկինք)</i>		
10 (593). Վէ'չ օտում ա, վէ'չ խըմում, Ամնա սաղ վախտը պեն ա անում:		10 (602). Վը'ղէ մարաք', Կաշվի տօռընը, Փըլազէ աչառ:	<i>(խնցի)</i>
	<i>(ժամացույց)</i>		

10 (603). Վրէդէն տակէն սիպտակում ա, Վրէդէն կըլխէն՝ ընջօտում: <i>(գութան)</i>	10 (613). Վըսկէ սննն՝ Յիրգի՛նք՛ան կախ: <i>(արևի շող)</i>
10 (604). Վրէդէն տակէն փրթում չի, Ճիրին յըրա տակ չի անում: <i>(սծուխ)</i>	10 (614). Վըտը՝ անուշ, Ինքը՝ կ'անրմո՛ւր, Կօթը՝ փօշ: <i>(վարդ)</i>
10 (605). Վրէդէ պո՛ւննո՛ւնը կ'արունքը թօխս ըմ ախնում, Անը՛ննը ճօտէր ա անում: <i>(կարտոֆիլ)</i>	10 (615). Վըսկընէ չափար՝ Մաշին մին ք'ո՛ւթ մէս: <i>(արամներ և լեզու)</i>
10 (606). Վրէդէ տօն, Մըսէ կըտօր, Սիպտակ ծիյավէր, Տէդէն թաքավէր: <i>(խնոցի)</i>	10 (616). Վըսկընէ չափար, Մըսէ պահակ: <i>(արամներ և լեզու)</i>
10 (607). Վրէդէ տօն, Փննի հնորթ: <i>(ծխամորձ)</i>	10 (617). Վըրը՛ցէ թութ, Փըսավ հօռէ, Հօռան մին ճէդնը տո՛ւս յը՛կավ՝ Վէ՛չ թութ յար, վէ՛չ հօռէ: <i>(ջորի)</i>
10 (608). Վըննէրը՝ կըրակումը, Կըլծիսը՝ յիրգի՛նք՛ումը: <i>(ծուխ)</i>	10 (618). Տակէն նըստին, Դարյան կ'էց տամ: <i>(նարայն)</i>
10 (609). Վըննէր չօնէ՝ շօռ ա կ'ամ, Պէրան չօնէ՝ կօլ ա տամ: <i>(գեղ)</i>	10 (619). Տակէն նըստին, Կուռնան փըռնիմ՝ Ծուվծուվա: <i>(ճախարակ)</i>
10 (610). Վըննը չօնէ՝ շօռ ա կ'ամ, Թօխս ու թօռ ա կ'ամ: <i>(քամի)</i>	10 (620). Տակը՝ ծօվ, Կըլծիսը՝ կըրակ, Ծօխը՝ մաչան: <i>(խնքնաեռ)</i>
10 (611). Վընատ հօփ տամ՝ Պէրանըտ պիցըհօփ անիս: <i>(մկրատ)</i>	10 (621). Տակը՝ չծր, Մաշը՝ ճո՛ւր: <i>(նավթի լամպ)</i>
10 (612). Վընէտ հարիմ՝ Արուճ անիս: <i>(մկրատ)</i>	10 (622). Տակընէն կըլխըյէր,

Արցախի բանահյուսությունը

Ճեղնը՝ կրվարվեր: <i>(ջրհորդանից կախված սառույց)</i>	Թըրչնած պըլօճիգ՝: <i>(զեպրնախնչոր)</i>
10 (623). Տակը քար ա՝ քար չի, Կըլծխը քար ա՝ քար չի, Խօտ կօտե՝ կավ չի, Ծոն կածե՝ հավ չի: <i>(կրիա)</i>	10 (632). Տափեն տակեն՝ Պոնրթ պըլօճիգ՝: <i>(մուկ)</i>
10 (624). Տակը քար, Կըլծխը քար, Մաչին հըզգար կըլծխ կար: <i>(քաղնիք)</i>	10 (633). Տափըլակը՝ տըփըլակեն, Բիզը՝ վը՛ռեն ծակեն, Տըսըրվեցըր՝ չօրսեն տակեն: <i>(գրասարի սմբակներ՝ պայտերով և գամերով)</i>
10 (625). Տանավը շօռ տամ, Տըռըրտակեն պըպըզիմ: <i>(ավել)</i>	10 (634). Տափըլակը՝ տըփըլակեն, Տուտուշը՝ ծըկըլակեն, Հափուռ-հափուռ նի ածիմ, Մըռըռալավ վեր ածիմ: <i>(երկանք)</i>
10 (626). Տանը յը՛րե ընգ՛նունն ըպըզտելավ կ՛ա, Մըղակունը վեր ըղնե: <i>(ավել)</i>	10 (635). Տեզը տեզան կացավ, Տեզ ախսպերը յը՛կավ պեցավ: <i>(կողպեք և բանալի)</i>
10 (627). Տասը ըշխաղե, Ուրծասոններկունը հիլըցընե: <i>(մատրներ և ապամներ)</i>	10 (636). Տեզը տեզան տամ, Տեզը նը՛ստա տամ, Տիզամար բիդի՝ Տեզը տեզան տոնս օնե: <i>(կողպեք և բանալի)</i>
10 (628). Տասը յը՛զըր՝ Տասեն ճակատըն էլ քնփնլ: <i>(մատրներ)</i>	10 (637). Տեղեն ա՝ զնփրնն չի, Կ՛իրնն ա՝ ըվիտնրնն չի: <i>(ոսկեդրամ)</i>
10 (629). Տափան պեցոն տօն շիննն՝ Վէ՛չ տօնը օնե, Վէ՛չ փինջիրնն: <i>(քոժոժ)</i>	10 (638). Տեղեն ծընվում ա, Կանանչ՝ ապրում, Կ՛նրմոնը՝ մը՛ռնում: <i>(հոն)</i>
10 (630). Տափեն յըրա ըրվամ չի, Ամնա մարթու տօն ա քանդոնն: <i>(սով)</i>	10 (639). Տեղեն հինիմ, Կ՛նրմոնը կըտըրիմ: <i>(հոն)</i>
10 (631). Տափեն տակեն՝	

10 (640). Տէնակ տասս՝ Արնուն չի կաթել:	(դիակ)	10 (651). Տնւր՝ արծաթ, Մաշը՝ վրէսկէ:	(չու)
10 (641). Տէփ, զրրընգոց՝ Մաշը կըթկաթօց:	(որոյր և անչրև)	10 (652). Տնւր՝ կօկլէգ՝, Մաշը պնիրթալնիրթօտ:	(մասուր)
10 (642). Տըռանը մօրթիմ՝ Տանը ըստակէ:	(ջուր և ջրադագ)	10 (653). Տնւր՝ վրէսկըռ, Մաշը՝ մէս:	(կրիս, ընկույզ)
10 (643). Տըսնըրկու սալոթաթ՝ Մին խըշտիկ օնին, մին թօր:	(ժամացույցի թվեր ու սլաքներ)	10 (654). Տնւննը ծաղկում ա, Վրէղումը պէրթ տամ:	(կարպոնֆիլ)
10 (644). Տիյը՛րավը նի ածիմ, Տիվերավը վըհաքիմ:	(երկանք, ջրադագ)	10 (655). Տու՝ նւրնն, Ինքը՛ քը՛րէգ:	(արշագանք)
10 (645). Տիյը՛րը ծակ, տիվերը ծակ, Մաշը լիգը՛ ճնր ու կըրակ:	(ինքնատ)	10 (656). Տօնը կըթակէ, Պինօղէն աշկը կըլակէ:	(փայտփորիկ)
10 (646). Տիյը՛րը ծակ, տիվերը ծակ, Մաշը լիգը՛ փնդ ու կըրակ:	(փառարան)	10 (657). Տիրը՛կը՝ աղա, Քըշերը՝ ծառա:	(անկողին)
10 (647). Տիյը՛ր քաշ ա, Տիվեր քաշ ա:	(ագոսվ (քաշ)	10 (658). Տիրը՛կը աշխարքըս պըլօկում ա, Քըշերը տըռանը վեր ընգընում:	(մանգաղ)
10 (648). Տինիս չօթըրըտ, Թափ տասս թէվերըտ:	(սանդերք)	10 (659). Տիրը՛կը լըսնում ա, Քըշերը՝ տիրտակում:	(անկողին)
10 (649). Տու ինձ ծէն տօ, յը՛ս՝ քը՛րէգ, Սուս անիս՝ սուս կանիմ:	(արշագանք)	10 (660). Տիրը՛կը խանում-խաթուն, Քըշերը՝ ճըռկաթուն:	(մահճակալ)
10 (650). Տու ինձ պահէ տըրըմաչի, Յը՛ս քը՛րէգ պահիմ մըրթըմաչի:	(զգեսպ)	10 (661). Տիրը՛կը խըփվում ա, Քըշերը՝ պէնվում:	(լամպ)

Արցախի բանահյուսությունը

<p>10 (662). Յիրը՛կը՝ հարուստ,
Քըշերը՝ ք՛նսիբ:
<i>(անկողիև)</i></p>	<p>10 (671). Ո՛ւրնն տանան կարում չի
տո՛ւս կ՛ա,
Անմա մեզ նրման հա՛մ շօռ ա կ՛ամ,
հա՛մ լըղ տամ:
<i>(կրիա)</i></p>
<p>10 (663). Յիրը՛կը ք՛ուքանում ա,
Քըշերը՝ լըղարում:
<i>(անկողիև)</i></p>	<p>10 (672). Ո՛ւրնն քաշը հնրո՛ւր գըրամ,
Անմա մարթու վեր ա քըցո՛ւմ:
<i>(օղու բաժակ)</i></p>
<p>10 (664). Յիրը՛կը քօն ըն ինո՛ւմ,
Քըշերը՝ զո՛ւրթնանում:
<i>(ասպդեք)</i></p>	<p>10 (673). Ո՛ւրո՛ւկ՛ո՛ւնը ծաղկում ա,
Ուռթանան՝ վեր կ՛ամ:
<i>(երկիևք)</i></p>
<p>10 (665). Ուռթանա՛ խօխա,
Քըսծրե՛ն ախճիզ՛,
Ո՛ւրո՛ւկ՛ո՛ւնը՝ կընե՛զ՛:
<i>(կրմզուկ)</i></p>	<p>10 (674). Ո՛ւրո՛ւկ՛ո՛ւնը նի յա մըննում
տափը,
Ուռթանան տո՛ւս կ՛ամ:
<i>(արեզակ)</i></p>
<p>10 (666). Ուռթանան՝ չծրք՛վըննանե,
Քըսծրե՛ն՝ էրկուվըննանե,
Ո՛ւրո՛ւկ՛ո՛ւնը՝ իրը՛քվըննանե:
<i>(մարդը՝ տարբեր տարիքներում)</i></p>	<p>10 (675). Ո՛ւրծասուներկու սիպտակ հավ՝
էրկու կ՛նրմո՛ւր թնռո՛ւ յըրա թնռ իլն՛ծ:
<i>(սպասներ)</i></p>
<p>10 (667). Ուռթանա-քըշերավ
Կ՛նրմո՛ւրըս քա մօր իրը՛սընիյը՛ր պեց
անիմ:
<i>(անթեղված կրակ)</i></p>	<p>10 (676). Փննը փննի՛ն՝ ախպեր,
Ճիրի՛ն՝ դօրփեր:
<i>(նալ)</i></p>
<p>10 (668). Ուստան մին պե՛ն ա շինո՛ւմ՝
Ո՛ւրնն հարկավեր չի,
Ինք՛ ընօղե՛ն հարկավեր չի,
Հո՛ւրը հարկավեր ա,
Էն էլ խօսում չի:
<i>(դագաղ)</i></p>	<p>10 (677). Փննը քընդեցե՛ն,
Ասլանը մաչին կ՛ըղը՛ցե՛ն:
<i>(սպարյան և թուր)</i></p>
<p>10 (669). Ուստու շինն՛ծ պե՛ն չի,
Անմա ամմե՛ն տան էլ կի՛նի:
<i>(սարդոստայն)</i></p>	<p>10 (678). Փննի ծի՛ մըսավ պեռնած,
Քըշեր-ցիրը՛կ հըղէ յա ք՛ո՛ւննում,
Մին կ՛ը՛ղ էլ չի ք՛ո՛ւննում:
<i>(օրորոց եւ երեխա)</i></p>
<p>10 (670). Ուրաղավ քըխը՛ցե յծնջին,
Ծե՛նը հըսավ Գ՛ննջին:
<i>(որոտ)</i></p>	<p>10 (679). Փննի կ՛ո՛ւշ,
Վը՛սկէ փըրթո՛ւշ:
<i>(կամ և ցորեն)</i></p>

10 (680). Փնդի քրոշ, Մըսէ մըքրոշ, Քացէ տամ քրոշին, Քօնը տանէ մըքրոշին:	(օրորոց)	10 (690). Փօրը՝ փօրէն, Պօրսը՝ պօրտէն, Կօթան փըռնիմ՝ դըռըռա:	(երկանք)
10 (681). Փալան օնէ՝ էշ չի, Ծառը յը՛ր կինի՝ արչ չի:	(իսխունջ)	10 (691). Փօրը օռած, Վը՛ննէրը մը՛կնած:	(նախարակ)
10 (682). Փէշկատ փըռնիմ, Քըշտատ պըքիմ, Օխտը փըքիմ:	(եղիկ)	10 (692). Քա՛թ-քա՛թ, Մին չուվալ ցակատ, Վէ՛չ կօթ օնէ, վէ՛չ արկաթ, Ճըղացէն կըլխէն օխտը գ՛նլ, Օխտը գ՛նլին մին բ՛նլբ՛նլ, Հնսնն, Հնսնն, տօռնը պէ՛ց, Փնդի մնսնն, տօռնը պէ՛ց, Մին հավ օնիմ կըսկըտօց, Ծ՛նլ վա ածում՝ լօխ տըղնօց, Ապան օտէ, ք՛ինի հծնձ, Պիրի մին մը՛ծ կըլօնձ:	(մարդու մարմին)
10 (683). Փըռնիմ՝ կըրածէ, Վէր տինիմ՝ կըստակէ:	(գերանդի)		
10 (684). Փիչիմ՝ տըռըզի, Պէց թօղնիմ՝ մնշվի:	(կուպրուն)		
10 (685). Փիսըվէր ըմ օնում՝ լըսնում ա, Պըրտըլը՛ր ըմ օնում՝ տիրտակում ա:	(գլխարկ)	10 (693). Քարա դայիմ, Ճիրա կակօղ:	(աղ)
10 (686). Փօրան լօխիմ, Դըլվան յըրա տամ:	(քով)	10 (694). Քացցուն շծր կա կ՛ը՛ցը՝ Լօխ առանց փիլը՛կ:	(սոխ)
10 (687). Փօրավը օտում ա, Կուխկէրքավը թըրքում:	(ջրադաց)	10 (695). Քէթուկըս բուխարիս:	(ոտք և գուլպա)
10 (688). Փօրավը օտում ա, Մաշկավը թըրքում:	(ռանդա)	10 (696). Քըշանա-քըշերավ Լօք տամ, յը՛ր ինիմ քա մօր օտըր:	(կուժ)
10 (689). Փօրը ճըղում ըս՝ Մըղանում ա:	(կրակ)	10 (697). Քըշանա-քըշերավ Պարկէրըս տափէն տամ:	(փսլիկ)
		10 (698). Քըշանա-քըշերավ,	

Արցախի բանահյուսությունը

Ցրոհմ, ծէր տանը պըտէրավը տամ: (արեգակի ճառագայթներ)	10 (709). Քըզանա տամ` Հնրոնր տարէ պուք չի կ'ա: (անուն)
10 (699). Քըշէրավ յը'ր կէնամ, Աշխարքը լըպըգտիմ:	10 (710). Ք'ինիմ-կ'ամ, ք'ինիմ-կ'ամ, Ճըխտըլափակ փօրէտ կ'ամ: (սովե)
10 (700). Քըշէրը կ'ամ ա, Ցիրը'կը ք'ոնննն:	10 (711). Ք'ինիմ, ք'ինիմ, նօվըն ի վէր, Կատուն ցըռէ պօկըն ի վէր: (խնցի)
10 (701). Քըշէրը վէր փըռնիմ, Ցիրը'կը հըվաքիմ:	10 (712). Ք'ոնննն ա ծիյավէր, Նըստուն ա սոնք'ավէր, Տոն ա կ'ամ քաքավէր: (չուսի)
10 (702). Քըշէր-ցիրը'կ գէրթոնն ա, Աննա մարթ չի:	10 (713). Ք'ոնննն ա կ'ամ` Հննն տը'ղը վը'ննը: (սարդի)
10 (703). Քըշէր-ցիրը'կ Քօն չօնէ:	10 (714). Ք'ոնննն ա կ'ամ` հըղէ չօնէ, Ք'ոնննն ա կ'ամ` թօզ չօնէ: (ժամացույց)
10 (704). Քըշէր օնէ, Ցիրը'կ չօնէ:	10 (715). Ք'ոնննն ա, ք'ոնննն` Հըղէ չի կա, Հըղէ յա ք'ոնննն` Թօզ չի կա: (դու)
10 (705). Քըշէվը` էշիմ, Կօրէզը` հավէն, Մաչը` մարթիմ:	10 (716). Ք'ոննննն ա, ք'ոննննն` Պըրծընուն չի: (չմերուկ)
10 (706). Ք'ննսիրը սիրփըն ա, տէն քըց'ուն, Հարուստը սիրփըն ա, ջուրունը պահուն:	10 (717). Ք'ոննննն ա, ք'ունուն` Վէ'չ վախուն ա, վէ'չ հիմննչուն: (փսլիմք)
10 (707). Ք'ննք'ոնը ` վըսկըռան, Մըրօքը` մըսան:	10 (718). Ք'ոննննն ա, ք'ոննննն` Տը'ղ չի հըսուն: (արլոր)
10 (708). Քըզանա միմ էծ կօզիմ` Վէ'չ էք' նի, վէ'չ վը'րց:	

10 (719). Քո՛նկնո՛ն ըս՛ք ք՛ոնկնո՛ն ա, Վը՛քնն ըս կէ՛նում՝ վը՛քնն ա կէ՛նում: <i>(սրվեր, գավազան)</i>	10 (727). Օխտը ամսումը մին կ'ը՛ղ ա մըծանում, Մին ամսումը՝ օխտը կ'ը՛ղ: <i>(արդ)</i>
10 (720). Քուշտանամ՝ լնց կի՛նիմ, Տո՛ւզանամ՝ սուս կանիմ: <i>(պարկասպզուկ)</i>	10 (728). Օխտը շծր օնե՛՝ Լօխ առանց փիլը՛կ: <i>(կաղամբ)</i>
10 (721). Քուրբախպէր՝ Մինը կ'նն ա, մինը՝ ք՛ոնկնո՛ն: <i>(արեգակ և լուսին, գիշեր և ցերեկ)</i>	10 (729). Օղտա մը՛ծ ա, Լնովա՛ կու՛ճի: <i>(հրդեհ և կայծ)</i>
10 (722). Քօսուտ թուլա՛՝ Իլլերավ պէ՛ռնած: <i>(վշտար)</i>	10 (730). Օտում ա լըսնում՝ Յը՛րբ դօլը տո՛ւզն ա մընում: <i>(քերան)</i>
10 (723). Քօսուտ թուլա՛՝ Լըվաշավ պէ՛ռնած: <i>(եզիպտացորեն)</i>	10 (731). Օտում ա, օտում, Էլիա տուզնը նի մընում ո՛ւրան պու՛ճախը: <i>(ավել)</i>
10 (724). Քօսուտ թուլա՛՝ Սէխավ պէ՛ռնած: <i>(ոզնի)</i>	10 (732). Օտում ա, օտում, քուշտանում չի Վէր մարթը քուշտանում ա, Ինք՛ըն էլ դի՛նջանում ա: <i>(պարսառաքաղ)</i>
10 (725). Քօսուտ թուլա՛՝ Վը՛քնկավ պէ՛ռնած: <i>(խաղողի ողկույզ)</i>	10 (733). Օտիս, օտիս, Վը՛քըս քօրիս: <i>(մասուր)</i>
10 (726). Օխտը ախպէր՝ Մինին նի յըս կ'ամ, Լօխ լնց ըն ինո՛ն: <i>(թառի լարերը)</i>	10 (734). Օրը մին շծր ա կարել տամ, Էն էլ յա՛ մը՛ծ ա, յա՛ կու՛ճի: <i>(լուսին)</i>

11. ԳՅՈՒՂԵՐԻ ԵՎ ՔԱՂԱՔՆԵՐԻ ՄԱԿԱՆՈՒՆՆԵՐ

	Հաղորտքի շրջան
<i>11(1). Ազծիս</i>	Նա՛ ասող ինձինձը՛նք՛
<i>11(2). Էդիլիճի</i>	Կ՛ող իդիվը՛նք՛
<i>11(3). Ըլբրլադ</i>	Ցը՛խ կօխ տըվօղ ըբբըրը՛նք՛
<i>11(4). Ըռաք՛նլ</i>	Ձէնքուճ կախ տըվօղ ըռք՛նլը՛նք՛
	Մըքնբունը պար կըվօղ ըռք՛նլը՛նք՛
	Սուփրա ծակօղ ըռք՛նլը՛նք՛
<i>11(5). Թաղօր</i>	Պը՛լ թուղաը՛նք՛
<i>11(6). Թըղասը՛ն</i>	Վը՛րցակ կըռվցընօղ թըխսըռը՛նք՛
	Բուխշաբունը պար կըվօղ թըխսըռը՛նք՛
	Քաշին մաշկէն հասըրաթ թըխսըռը՛նք՛
<i>11(7). Խանչնծծր</i>	Կէզնր օտօղ խընճըճը՛նք՛
	Կօխկը հաստ խընճըճը՛նք՛
<i>11(8). Խըծնայերթ</i>	Մօթալ կապօղ խըծըպըրթը՛նք՛
	Ծի քըճօղ խըծըպըրթը՛նք՛
<i>11(9). Խըրմանջուղ</i>	Կիճի Թիփիլիզ խըրմընջուղը՛նք՛
<i>11(10). Ծըկօնէ</i>	Ծըրտօտ ճուվարան ծուկուռը՛նք՛
<i>11(11). Կիւննի՛ն</i>	Տըրիբունա սիրօղ կիւնիկի՛նը՛նք՛
<i>11(12). Հնդրի՛ն</i>	Կամփէտ օտօղ հնդրըրթը՛նք՛
	Տնկըն-ծարավ հնդրըրթը՛նք՛
<i>11(13). Հարար</i>	Կաթնը վարար հըրըրը՛նք՛
<i>11(14). Հըկակու</i>	Ծըմակում ապըրօղ հըկուկը՛նք՛
<i>11(15). Ծիրնկու</i>	Կըվարար Ծիրնկուսը՛նք՛
<i>11(16). Մը՛ծ Թաղլար</i>	Կի՛ծ թըղըրըրը՛նք՛
	Կօժ-կօլա կապօղ մը՛ծ թըղըրըրը՛նք՛
	Ք՛ծննը շինօղ թըղըրըրը՛նք՛
	Քէթը մօրուտ թըղըրըրը՛նք՛
<i>11(17). Միմիդնծօր</i>	Փուստի փափաղ մնննդճը՛նք՛
<i>11(18). Միրիշկայու</i>	Քամէ կօլ տըվօղ միրիշկուկը՛նք՛
<i>11(19). Մուխընէս</i>	Մօխրում թնվիլ տըվօղ մուխընըսը՛նք՛
<i>11(20). Պիլիթնննց</i>	Ծօրնն ապըրօղ պիլթընը՛նք՛
<i>11(21). Սարէն շէն</i>	Աղտիրանծավ չայ խըմօղ սարէնշինը՛նք՛
	Սնվզի- սօղան ծախօղ սարէնշինը՛նք՛
	Քաշին փօրէն հասըրաթ սարէնշինը՛նք՛
<i>11(22). Տուսէ</i>	Էշ տունըք՛
	Արչ տունըք՛
<i>11(23). Տօղ</i>	Տէրտակ քնձօղի/զ՛ատէր տուղըք՛
<i>11(24). Ք՛ուրաքաղ/Դնննկչի</i>	Դէնազօզ ք՛ուրըրթըրը՛նք՛

<i>11(25). Քօշպէզ՝</i>	Գնդանկ փիշօղ դնդանկչը՛ցէք՝ Սըխտօր/կընանչի օտօղ քուշպիզը՛ցէք՝
<i>11(26). Աշան</i>	Մարտունու շրջան Լօք տըվօղ յէր ինծօղ ըընը՛ցէք՝ Ուշունցատու ըընը՛ցէք՝ Հալվա անըմ ըընը՛ցէք՝
<i>11(27). Ավդուռ</i>	Քօռակ ըվդուռը՛ցէք՝
<i>11(28). Գիշի</i>	Թըխմըչար բիջմըղ գիշըցէք՝
<i>11(29). Թըղավարք</i>	Ձըկըռ կէրած թըղըվըրթը՛ցէք՝ Գ՛նկնս օտօղ թըղըվըրթը՛ցէք՝
<i>11(30). Խընուշինակ</i>	Գօնգի խընուշինըկը՛ցէք՝ Ք՛նկի խընուշինըկը՛ցէք՝
<i>11(31). Ծըվապը՛ղ</i>	Պարկավ ճէղաց ք՛ինօղ ծուվըտըղը՛ցէք՝
<i>11(32). Կալխօզաշէն</i>	Գ՛նկի կալխօզաշիննցէք՝
<i>11(33). Կըղարծէ</i>	Մըզըքըսակավ ճը՛ղաց ք՛ինօղ կըղըրծը՛ցէք՝
<i>11(34). Հացէ</i>	Էշ հըցըցէք՝
<i>11(35). Հէրիէր</i>	Մազ՝ կ՛իզօղ հիբիըրը՛ցէք՝
<i>11(36). Հըղօրպէ</i>	Ազղուն կընանէք՝ հըղուրտը՛ցէք՝ Մըռալան հախկ օզ՛օղ հըղուրտը՛ցէք՝
<i>11(37). Ղըզղալա</i>	Կինու նըրի՛տ ճնր խառնօղ ղըզղըրը՛ցէք՝ Պը՛լ ղըզղըրը՛ցէք՝ Հարթնանը տըրէխ կ՛ը՛ց տըվօղ ղըզղըրը՛ցէք՝ Դունաղէն հիբիըրընօղ, նը՛ստավ մազաղ անօղ ղըզղըրը՛ցէք՝ Լ՛ավ ցը՛խ կօխ տըվօղ ղըզղըրը՛ցէք՝
<i>11(38). Ղըվըխան</i>	Կօժ-կօլա ծախօղ ղըվըխընը՛ցէք՝
<i>11(39). Ծարպար</i>	Պնըրնևտ կապօղ ղըվըխընը՛ցէք՝ Սօղան օտօղ ճըրտըրը՛ցէք՝ Հինէծուտ ճըրտըրը՛ցէք՝
<i>11(40). Մաճկալաշէն</i>	Պատառ թնմնևզ ճըրտըրը՛ցէք՝
<i>11(41). Մուշկապար</i>	Քարուտ մաճկալաշիննցէք՝
<i>11(42). Մնըրիշէն</i>	Դիք՛ըմը մընացօղ մուշկըպըտը՛ցէք՝
<i>11(43). Յէմիշճան</i>	Կապը փըռնօղ մնըրիշինը՛ցը՛ք՝ Տննճ-խընճճօր օտօղ յէմիշճընը՛ցէք՝ Կ՛օղ յէմիշճընը՛ցէք՝
<i>11(44). Նինգ՛ի</i>	Գօնգի նինգ՛ըցէք՝ Ճըղուպուր ծախօղ նինգ՛ըցէք՝ Ք՛նկի նինգ՛ըցէք՝

11(45). Նօր շէն	Էշին կապան փրռնօղ նօրշինննցէք՝ Տննգնը փօրավ նօրշինննցէք՝ Ըսկըպօյ նօրշինննցէք՝ Մը՛ծ-մը՛ծ տընէր, տննգնը շընէր նօրշինննցէք՝ Ղունաղա փախճճօղ նօրշինննցէք՝ Լօղվա նօրշինննցէք՝
11(46). Միպտակ շէն	Թան լակօղ սիպտակշինը՛ցէք՝
11(47). Սօս	Սննիղգ՝ սուսըցէք՝ Ծնք՝ու հասրաթ սուսըցէք՝
11(48). Քէրք	Անգակօն քրքրըցէք՝
11(49). Քրրահունջ	Հացուն քօռ քրրրհունջը՛ցէք՝

Մարտակերտի շրջան

11(50). Դըրըմբօն	Գ՛նննն կուկուգ՝ անօղ դըրըմբուննցիք՝ Փօթ տինօղ դըրըմբուննցիք՝ Քըշէրավ հաց թըխօղ դըրըմբուննցիք՝
11(51). Դնննըրլն	Թալակ սարօղ դնննըրլըվեցիք՝ Սըխտօր ծախօղ դնննըրլըվեցիք՝
11(52). Չննգ՛լիկ՛	Ծննկուն օտօղ զիգ՛լիկեցիք՝
11(53). Ըռչննծծր	Քարուն կօրած ըռչըծննրեցիք՝ Ոննըր կըտրէ տօն շինճօղ ըռչըծննրեցիք՝
11(54). Լ՛ննննննն	Չաթուն փօրավը տըված լ՛նննըսըգեցիք՝
11(55). Կարմիրավան	Տարեն մինը բաղա տըվօղ կարմիրավըննցիք՝
11(56). Կրճօղուր	Սօտ-սօտ ք՛ը՛փ անօղ կըճուղտեցիք՝ Մը՛ծ-մը՛ծ խօսօղ կըճուղտեցիք՝ Շօխկան խըրտնօղ կըճուղտեցիք՝
11(57). Կնննննն	Ռ-ուսօվուր խօսօղ կ՛նննըթըղեցիք՝ Չալ ռուսէրեն կ՛նննըթըղեցիք՝
11(58). Կուսասպար	Ղօնաղ խըռեգ՝ տըվօղ կըսըպըտեցիք՝ Սօտ տը՛ղան չօթկը քըցճօղ կըսըպըտեցիք՝ Էճ կըրտօղ հըթըրքեցիք՝
11(59). Հաթերք	Պը՛լ հըթըրքեցիք՝ Հննննն աղ վարօղ հըթըրքեցիք՝ Թօխալ յը՛տ տըվօղ հըթըրքեցիք՝
11(60). Հայաղ	Ջըկըռ քաղօղ հըլըղեցիք՝
11(61). Ղազանչի	Խաբար պըճըղօղ դըզընչեցիք՝ Կ՛օղ դըզընչեցիք՝
11(62). Մաղավուզ	Սըխտօր վարօղ/օտօղ մըղըվուզեցիք՝

11(63). Մարաղա	Փուրընեն տըռծգ մըղըվուգեցիք՝ Սըխտօր օտօղ մարաղեցիք՝ Շան նըման խօսօղ մարաղեցիք՝
11(64). Մարտակերպ	Տանխտըղ օտօղ մարտակերպցիք՝ Էշին յըրա թնրս նըստօղ/քօն ինօղ մարտակերպցիք՝
11(65). Մըժ շէն	Հննքին ծաղեգ՝ մըժշիննցիք՝ Մըժ-մըժ տընէր, սօված շընէր մըժշիննցիք՝ Լօղվա խօսօղ մըժշիննցիք՝
11(66). Մուխրաքաղ	Հարթնավ առաչ մուխրթըղեցիք՝ Հննքին ծաղեգ՝ մուխրթըղեցիք՝
11(67). Ներքին Հօռաքաղ	Չափար ճըմօնօղ ներքեհուրթըղեցիք՝ Թօթ օտօղ ներքեհուրթըղեցիք՝
11(68). Շահմասուր	Օց փըռնօղ շահմասուրեցիք՝
11(69). Չայլու	Շիլծր օտօղ չայլուվեցիք՝ Շան նըման հննչծղ չայլուվեցիք՝
11(70). Չափար	Չափար անօղ/ճըմօնօղ չըփըրեցիք՝
11(71). Չինգ՝նքաղ	Էծու դըմըզըղ ճինննչօղ չինգ՝նքըղեցիք՝
11(72). Սէյսուլան	Սէլու տակավ ինգ՝նն սէյսուլընեցիք՝
11(73). Վանք	Մատաղ օտօղ վընքըցեք՝ Մըհակ ծախօղ վընքըցեք՝ Վանք քանղծղ վընքըցեք՝
11(74). Վերին Հօռաքաղ	Չննքը սիրփծղ վերինհուրթըղեցիք՝
11(75). Վըղըհաս	Գօղ՝նըն տըզգան կա՞ վըղըհըսեցիք՝ Վըղըս անօղ վըղըհըսեցիք՝ Գօղ՝ քըցծղ վըղըհըսեցիք՝
11(76). Ուրթնենա կ'ումէր	Քօռ/մինըշկանէ ուրթնենակ'ումըրեցիք՝
11(77). Քուլապակ	Պարկում տըռօտօղ քուլտըկեցիք՝ Քօլէն տակէն դօլմա օտօղ քուլտըկեցիք՝
Ասկերանի շրջան	
11(78). Աղբուլաղ	Ճնըրը կակօղ ըղբըրըցեք՝ Սառնը ճնըր խըմօղ ըղբըրըցեք՝
11(79). Անկ'նրնն	Հըվըքօվի խօզ՝եր ըսկ'իրընըցեք՝ Չափար ծակօղ ըսկ'իրընըցեք՝
11(80). Քաղաքա	Էշու քօռակ պըտըրըցեք՝ Լօթի օտօղ պըտըրըցեք՝ Մըժ-մըժ տընէր, տննընը շընէր պըտըրըցեք՝

11(81). Բալլուջա	Մը՛ծ-մը՛ծ խօսող, տերտակ պարկում տրոող բալլուջը՛ցեք՝
11(82). Գնհրննգ	Մը՛ծ-մը՛ծ տընէր, սօված շընէր բալլուջը՛ցեք՝ Խը՛լքան ք՛նևի դիհրըզը՛ցեք՝ Ախտա անօղ դիհրըզը՛ցեք՝
11(83). Գնհրննվ	Դօլմա օտօղ դիհրըզը՛ցեք՝ Պարկում քաքող դիհրըզը՛ցեք՝ Քը՛րծա կախ դիհրըզը՛ցեք՝ Ք՛ծն՛նըր ծախօղ դիհրըզը՛ցեք՝ Վը՛րց էշ պահօղ դիհրըզը՛ցեք՝
11(84). Գաշպուլաղ	Քար տննշօղ դըշպըղը՛ցեք՝ Կ՛ումաշու դաբան թակօղ դըշպըղը՛ցեք՝ Քըրէհ անօղ դըշպըղը՛ցեք՝
11(85). Գաշուշէն	Կընանչի ծախօղ դաշուշիննցեք՝
11(86). Խանակ	Պը՛լ/պըլըհննշաըրի խընակըցեք՝
11(87). Խաչմաչ	Խաչու մաչի խըչմըչը՛ցեք՝ Հարամ խըչմըչը՛ցեք՝
11(88). Խընաբաղ	Ղունաղէն խընըցընօղ, մին ճօթ հացավ քուշտըցընօղ խընըբըղը՛ցեք՝ Լակ-լակ խօսօղ/լօղվա խընըբըղը՛ցեք՝
11(89). Խընածախ	Վիընհննչ տըվօղ խընըծըխը՛ցեք՝ Չափար քանդօղ խընըծըխը՛ցեք՝
11(90). Խըրամօրք	Կընգա մնմնգ՝ օտօղ խըրըմուրթը՛ցեք՝ Խընջըլօզ օտօղ խըրըմուրթը՛ցեք՝ Օտօղ-խըմօղ խըրըմուրթը՛ցեք՝
11(91). Խնննչըրբարան	Իրը՛սան կակօղ խնննճըրբատընը՛ցեք՝ Հննք՛ին ծաղէգ՝ խնննճըրբատընը՛ցեք՝
11(92). Կըրկըծան	Սուր՛ա կըրկըծընը՛ցեք՝
11(93). Կումէր	Մը՛ծմնհննմ պար կ՛ըվօղ կ՛ումըրը՛ցեք
11(94). Հարավ	Ծըմակ պահօղ հըրըզը՛ցեք՝
11(95). Ղըլըծբաղ	Մէշուկ ծակօղ դըլըծբըղը՛ցեք՝ Յօրէն հաց օտօղ դըլըծբըղը՛ցեք՝
11(96). Ղըշլաղ	Բաշլըղ կապօղ դըշլըղը՛ցեք՝ Կընանուցը խաշլըղավը ապըրօղ դըշլըղը՛ցեք՝ Լօղվա պար կ՛ըվօղ, ծափ տըվօղ դըշլըղը՛ցեք՝ Բաշլըղավ պար կ՛ըվօղ դըշլըղը՛ցեք՝ Լօղվա դըշլըղը՛ցեք՝
11(97). Ճըղըցնէ	Առանց ճէղաց ճըղըցնը՛ցեք՝

11(98). Մեհպիշեն	Խօյլու մեհպիշինացիք՝ Մըռալու մական մեհպիշինացիք՝ Թաննաբ՝անն մեհպիշինացիք՝
11(99). Մօշխրմհասր	Տօնը մին կ'նիլ մօշխրմհրսր՝ցիք՝
11(100). Նախիճէվանիկ	Փիյադա ժանդարմը նուխճունըզ՝ը՝ցիք՝
11(101). Նօրակ'ուղ	Յօրէնը ծախօղ, կ'անրի օտօղ նուրուկ'ըղը՝ցիք՝ Տնուգը կէնօղ նուրուկ'ըղը՝ցիք՝ Գ'նիննիւմ էրվօղ-խըրավվօղ նուրուկ'ըղը՝ցիք՝
11(102). Շնէշիք'էն	Թափան օտօղ շնէշիք'ինը՝ցիք՝
11(103). Չանահչի	Պահէստունը տըռօղ չանահչէցիք՝
11(104). Ռէվ	Հացը ցէց տինծո, քըմըկէն կ'օղը կէնօղ ռիվըցիք՝ Իրը՝վէն յէշօղ, քաքէն յըրա կըռվօղ ռիվըցիք՝ Կըռըմըռ պար կ'ըվօղ ռիվըցիք՝
11(105). Սարուշեն	Պըռօշը ճաքաժ սարուշինացիք՝ Ճիրու հասըրաք սարուշինացիք՝
11(106). Սէյդիշեն	Լ'ավ կ'ումաշ լըծօղ սէյդիշինացիք՝ Մին լին օղտը շինծօղ սէյդիշինացիք՝ Հացըմ քօռ սէյդիշինացիք՝ Հնիւնն օր կա, յը՝ր ընցեր, սէյդիշինացիք՝ Չարդախ կապօղ սէյդիշինացիք՝ Դօնաղը տըռնան խըռէզ՝ տըվօղ սէյդիշինացիք՝
11(107). Սըզնէք	Կօփէ խըմօղ սըզնըք՝ը՝ցիք՝ Մատաղ օտօղ սըզնըք՝ը՝ցիք՝
11(108). Սըղնախ	Դ'անրզի սըղնըխը՝ցիք՝ Ջըկըռ օտօղ սըղնըխը՝ցիք՝
11(109). Սիրդիրնշեն	Կ'ումաշին դաքանը թակօղ Խըշընակ'էտը աս կըցընօղ սիրդիրշինացիք՝ Կ'օղ սիրդիրշինացիք՝ Վը՝րս անօղ սիրդիրշինացիք՝
11(110). Վիրիզնային	Միպտակ հաց օտօղ վիրզինայինը՝ցիք՝
11(111). Տըռնավազ	Վընըրպէպէզ՝ խըլէզնու հը՝տա վազ տըվօղ տըռնըվըզը՝ցիք՝ Խըլէզնա վախօղ տըռնըվըզը՝ցիք՝ Մուրտառ տըռնըվըզը՝ցիք՝ Թօռնըք՝ըննիւմ ըլըրըրը՝ցիք՝ Մը՝ռալ քանդօղ ըլըրըրը՝ցիք՝
11(112). Ուրուքար	Ծիրու տը՝ղ կինի խըմօղ փըրջըմըրը՝ցիք՝
11(113). Փըրջամալ	

	Տերտակ բութուլավ/մին կօնդ սուղանավ դօնադ հիրփըցընօ փըրջըմըլը՛ցեք՛
	Մին կօնդ սուղանավ մին պօժկա կինի խըմօդ փըրջըմըլը՛ցեք՛
11(114). Քըռասնի	Ծնք՛ու հասըրաթ քըռըսընը՛ցեք՛
11(115). Ք՛նթնկ	Կըժօ տնխտը՛ղ վարօդ/օտօղ ք՛ուքըկը՛ցեք՛
	Կէզմըր վարօդ/օտօղ ք՛ուքըկը՛ցեք՛
	Շուշու շրջան
11(116). Հնննծար	Ճըղասպան հննննտը՛ցեք՛
11(117). Ղարաղըշլաղ	Ճըրմըտաննղ անօղ դարաղըշլըղը՛ցեք՛
1(118). Շուշի	Կըլօլակ օտօղ շուշվըցեք՛
11(119). Քարէն րակ	Սը՛վ մըզութավ բնք՛աննզ իփօղ քարէնտըկը՛ցեք՛
	Ծու կօժկօղ ծախօղ քարէնտըկը՛ցեք՛
	Կէղձավեր քարէնտըկը՛ցեք՛
	Կըրավեր էրօղ քարէնտըկը՛ցեք՛

12. ՄԱՐԳԿԱՆՑ ՄԱԿԱՆՈՒՆՆԵՐ

12 (1). Արի	12 (41). Ապի	12 (81). Բաղուլ
12 (2). Արբան	12 (42). Ապուլով	12 (82). Բանգանի
12 (3). Ագրդի	12 (43). Առճան	12 (83). Բազարգան
12 (4). Ագի	12 (44). Ասի	12 (84). Բանլան
12 (5). Ագլի	12 (45). Աստան	12 (85). Բալու
12 (6). Ագուջի	12 (46). Ավի	12 (86). Բալշեվիկ
12 (7). Արանի	12 (47). Ավիս	12 (87). Բալշոյ
12 (8). Արբշիրի	12 (48). Ավան	12 (88). Բալշոյ Թուջի
12 (9). Արի	12 (49). Ավո	12 (89). Բախտավար
12 (10). Արան	12 (50). Ավոկ	12 (90). Բանիլի
12 (11). Ագար	12 (51). Ատան	12 (91). Բաղդան
12 (12). Ագիգուդի	12 (52). Ատաման	12 (92). Բամբուկ
12 (13). Ագձ	12 (53). Ատան	12 (93). Բայդադ
12 (14). Ագձի	12 (54). Ատի	12 (94). Բայթալ
12 (15). Աթալար	12 (55). Ատին	12 (95). Բանդարենկո
12 (16). Աթեկ	12 (56). Արաբ	12 (96). Բանկիր
12 (17). Աթլիս	12 (57). Արագիլ	12 (97). Բանջո
12 (18). Ալագձ	12 (58). Արչ	12 (98). Բաջի
12 (19). Ալագան	12 (59). Արչաթաթ	12 (99). Բանտան
12 (20). Ալախան	12 (60). Արչուկ	12 (100). Բատի
12 (21). Ալակուշկուշ	12 (61). Ափան	12 (101). Բատրակ
12 (22). Ալը	12 (62). Ափերիստ	12 (102). Բարայ
12 (23). Ալիգուլի	12 (63). Ափի	12 (103). Բարդան
12 (24). Ալկաշ	12 (64). Ափիցեր	12 (104). Բարի
12 (25). Ալուխ	12 (65). Ափլանթին	12 (105). Բաբա
12 (26). Ախտա	12 (66). Ափրիկա	12 (106). Բանքձանգ
12 (27). Ախունդով	12 (67). Ափցանկա	12 (107). Բերի
12 (28). Ածեց	12 (68). Ափո	12 (108). Բերի
12 (29). Ահտիրանգ՝	12 (69). Ափոնյա	12 (109). Բեկի
12 (30). Ադա	12 (70). Աքա	12 (110). Բեդ
12 (31). Ադվես	12 (71). Աքան	12 (111). Բերրիվարով
12 (32). Աճ	12 (72). Աքեն	12 (112). Բեկադեն
12 (33). Ամի	12 (73). Բաբալի	12 (113). Բըլախին
12 (34). Ամո	12 (74). Բաբաս	12 (114). Բըլդով
12 (35). Անաշա	12 (75). Բանթուն	12 (115). Բըլինո
12 (36). Անվորակ	12 (76). Բանգ՝	12 (116). Բըլիս
12 (37). Աշիբալո	12 (77). Բանդան	12 (117). Բըլսադըլշի
12 (38). Աշկարիկ	12 (78). Բադաս	12 (118). Բըկլիկ
12 (39). Ապա	12 (79). Բադի	12 (119). Բըլլի
12 (40). Ապի	12 (80). Բադիհուլու	12 (120). Բըլով

Արցախի բանահյուսությունը

12 (121). Բըսարախօդ	12 (163). Գաղալ	12 (205). Գիքօր
12 (122). Բըսարի ալէն	12 (164). Գանդան	12 (206). Գիտուն
12 (123). Բըրթօս	12 (165). Գանդի	12 (207). Գանդան
12 (124). Բըրէժնէվ	12 (166). Գանգանմփանր	12 (208). Գանլանմանգօ
12 (125). Բըրիգադիր	12 (167). Գազանվար	12 (209). Գանլան
12 (126). Բըրուս	12 (168). Գազավիկ	12 (210). Գանլան
12 (127). Բիբիսի	12 (169). Գազավօյ	12 (211). Գանլան
12 (128). Բիզօն	12 (170). Գալդի	12 (212). Գանլան
12 (129). Բիթի	12 (171). Գաշտար	12 (213). Գանլան
12 (130). Բիժօ	12 (172). Գաշարըմ	12 (214). Գանլան
12 (131). Բիջօ	12 (173). Գասպադին	12 (215). Գուգուշ
12 (132). Բիսմարկ	12 (174). Գաս	12 (216). Գուդանդ
12 (133). Բիսաի	12 (175). Գասժ	12 (217). Գուդիշա
12 (134). Բու	12 (176). Գարամբաս	12 (218). Գուլամ
12 (135). Բուրիկ	12 (177). Գարասկօյ	12 (219). Գուլի
12 (136). Բուբուլ	12 (178). Գարբաչօվ	12 (220). Գուհի
12 (137). Բուբուշ	12 (179). Գարդաշ	12 (221). Գուջի
12 (138). Բուդ	12 (180). Գարուխան	12 (222). Գուռի
12 (139). Բուդի	12 (181). Գացժ	12 (223). Գուստիկ
12 (140). Բուլան	12 (182). Գէբէլս	12 (224). Գօգօլ
12 (141). Բուլի	12 (183). Գէթման	12 (225). Գօգօշ
12 (142). Բուլիկ	12 (184). Գէլ	12 (226). Գժնլ
12 (143). Բուլկի	12 (185). Գէնէրալ	12 (227). Գօդի
12 (144). Բուլբաշ	12 (186). Գէչի	12 (228). Գօդ
12 (145). Բուխալտեր	12 (187). Գէսօ	12 (229). Գօլագա
12 (146). Բուխի	12 (188). Գէրբը	12 (230). Գօղրագար
12 (147). Բուդա	12 (189). Գէրօյ	12 (231). Գօմփիյան
12 (148). Բուշ	12 (190). Գէցի	12 (232). Գօնիշնիկ
12 (149). Բուշի	12 (191). Գըդըլ	12 (233). Գօշի
12 (150). Բուռփի	12 (192). Գըդի	12 (234). Գօշի
12 (151). Բուս	12 (193). Գըզի	12 (235). Գօջա
12 (152). Բուրժույ	12 (194). Գըլագնի	12 (236). Գօռտուկ
12 (153). Բօբի	12 (195). Գըլօ	12 (237). Գանդի
12 (154). Բօլօր	12 (196). Գըլօբուս	12 (238). Գարու
12 (155). Բօխսժի	12 (197). Գընդըլիկ	12 (239). Գանլան
12 (156). Բօմբօ	12 (198). Գըռի	12 (240). Գանլի
12 (157). Բօուլօկ	12 (199). Գըվարդի	12 (241). Գաղընըղ
12 (158). Բօրէնի	12 (200). Գըրադ	12 (242). Գաղլաղան
12 (159). Բօրման	12 (201). Գըրադուզ	12 (243). Գանմիր
12 (160). Բօցման	12 (202). Գըրուզին	12 (244). Գանմիրչի
12 (161). Գազարին	12 (203). Գըրփըզ	12 (245). Գայի
12 (162). Գադ	12 (204). Գիլօ	12 (246). Գայօլի

12 (247). Գանավուզ	12 (289). Գօխկազ	12 (330). Թնզի
12 (248). Գանտ	12 (290). Գօխտուր	12 (331). Թաթար
12 (249). Գասաստու	12 (291). Գօկի	12 (332). Թնթի
12 (250). Գավուք	12 (292). Գօմալ	12 (333). Թնթօ
12 (251). Գարան	12 (293). Գօյդաղ	12 (334). Թալաշա
12 (252). Գարաջիղ	12 (294). Գօյշ	12 (335). Թալիշ
12 (253). Գարդանել	12 (295). Գօյն	12 (336). Թննքնքի
12 (254). Գարչօ	12 (296). Գօնգի	12 (337). Թննքի
12 (255). Գեմագօզ	12 (297). Գօնի	12 (338). Թնշկիլնք
12 (256). Գեմօկրիտ	12 (298). Գօսուլ	12 (339). Թավադի
12 (257). Գեր	12 (299). Գօվրուշ	12 (340). Թնրնքսամա
12 (258). Գերօկ	12 (300). Գօփան	12 (341). Թարխուն
12 (259). Գրբըռ	12 (301). Ջաժիգալկա	12 (342). Թարուվ
12 (260). Գրգըլ	12 (302). Ջամուրաշկա	12 (343). Թնփնլ
12 (261). Գրխկըմ	12 (303). Ջանտի	12 (344). Թափան
12 (262). Գրմըղ	12 (304). Ջննի	12 (345). Թափանգըրաղ
12 (263). Գրռհնն	Ջննջնիշվիլի	12 (346). Թափանչա
12 (264). Գրփե	12 (305). Ջավօշի	12 (347). Թափաղը
12 (265). Գիբօ	12 (306). Ջեվա	12 (348). Թնքն
12 (266). Գիլխօր	12 (307). Ջըլփի	12 (349). Թնքի
12 (267). Գիկաբըրազ	12 (308). Ջըլօյ	12 (350). Թերի
12 (268). Գիմմննգ	12 (309). Ջըկըռ	12 (351). Թերի
12 (269). Գիյավըլ	12 (310). Ջընթըլ	12 (352). Թերիշկա
12 (270). Գինջ	12 (311). Ջըռըկըլծիս	12 (353). Թելի
12 (271). Գիսկօ	12 (312). Ջըռփի	12 (354). Թերթ
12 (272). Գիքչա	12 (313). Ջիզծկ	12 (355). Թըմբիկ
12 (273). Գուդա	12 (314). Էծ ծընըցընօղ	12 (356). Թըշիկ
12 (274). Գուդայեվ	12 (315). Էշ	12 (357). Թըռուսխ
12 (275). Գուդրուխ	12 (316). Էշնվեշ	12 (358). Թնլըլնն
12 (276). Գննդնիխան	12 (317). Էշ կըռտօղ	12 (359). Թնլթնն
12 (277). Գուլուզ	12 (318). Էշննգ	12 (360). Թուխսըկան
12 (278). Գուկա	12 (319). Էշտի	12 (361). Թննի
12 (279). Գումափեյ	12 (320). Էրկան Բօրն	12 (362). Թուջի
12 (280). Գուրբաս	12 (321). Ընձուղտ	12 (363). Թուրսումբահ
12 (281). Գուրի	12 (322). Ըշկատու	12 (364). Թօթան
12 (282). Գօրբի	12 (323). Ըշպալեր	12 (365). Թօթի
12 (283). Գօզան	12 (324). Ըշտեռլից	12 (366). Թօթօ
12 (284). Գօղ	12 (325). Ըննատ	12 (367). Թօթ օտօղ
12 (285). Գօղօխ	12 (326). Ըսկըպօյ	12 (368). Թօլամազ
12 (286). Գօղօշ	12 (327). Ըստալին	12 (369). Թծլի
12 (287). Գծզի	12 (328). Ըստարիկ	12 (370). Թօխի
12 (288). Գօլմա	12 (329). Ըրկըթալի	

Արցախի բանահյուսությունը

12 (371). Թօյուխ	12 (413). Լըսիր	12 (453). Խուրդն քիբի
12 (372). Թօնըսք'ընհն	12 (414). Լըրաբեր	12 (454). Ծնծն
12 (373). Թօսի	12 (415). Լիմօն	12 (455). Ծնծծ
12 (374). Թօրք	12 (416). Լհնայխտա	12 (456). Ծնկոի
12 (375). Թօփալ	12 (417). Լուսարար	12 (457). Ծակուռի
12 (376). Թօփուշ	12 (418). Լօքի	12 (458). Ծնալ
12 (377). Թօքքուշ	12 (419). Լօզօն	12 (459). Ծնալնննն
12 (378). Ժաբա	12 (420). Լօքի	12 (460). Ծնալծ
12 (379). Ժարօննիզ'	12 (421). Լծլն	12 (461). Ծնվն
12 (380). Ժէնզ'ալ	12 (422). Լօլակ	12 (462). Ծնվի
12 (381). Ժիցիլ	12 (423). Լօլի	12 (463). Ծէխ
12 (382). Ժուխրայ	12 (424). Լօլօշ	12 (464). Ծըխըլկանէ
12 (383). Ժօլուք	12 (425). Լծխա	12 (465). Ծըռըծըռէ
12 (384). Իբիշ	12 (426). Լօկ	12 (466). Ծի
12 (385). Իղըրըն	12 (427). Լօղվա	12 (467). Ծիզ'նլ
12 (386). Իծիզ'	12 (428). Լօշտրակ	12 (468). Ծիլի
12 (387). Ինզըլար	12 (429). Լօսօ	12 (469). Ծիծակ
12 (388). Ինկվէդէ	12 (430). Խաբա	12 (470). Ծիծէռնակ
12 (389). Իսկույն	12 (431). Խալադէլնիկ	12 (471). Ծիյաձան
12 (390). Լաբանօվսկի	12 (432). Խալաստօյ	12 (472). Ծիլ
12 (391). Լնզ'նն	12 (433). Խախալ'	12 (473). Ծիլա
12 (392). Լադա	12 (434). Խախուլ	12 (474). Ծիլլի
12 (393). Լադօ	12 (435). Խան	12 (475). Ծիլլի
12 (394). Լաքօ	12 (436). Խանըղ	12 (476). Ծիլլիկ
12 (395). Լալիկ	12 (437). Խանձօղ	12 (477). Ծիտիկ
12 (396). Լալիշա	12 (438). Խասի	12 (478). Ծ'ծալի
12 (397). Լալօ	12 (439). Խատար	12 (479). Ծնլնն
12 (398). Լախի	12 (440). Խատի	12 (480). Ծնլծնն
12 (399). Լանդըշ	12 (441). Խէլագար	12 (481). Ծնլկուն
12 (400). Լննք'նննն	12 (442). Խըղըռ	12 (482). Ծնլկունծախէ
12 (401). Լննալնննն	12 (443). Խըլէզնը	12 (483). Ծնլկունչի
12 (402). Լավաշ	12 (444). Խըլիշ	12 (484). Ծուկուշ
12 (403). Լավաշա	12 (445). Խըշխաշու պահակ	12 (485). Ծնալնիլի
12 (404). Լննլ-լննլ	12 (446). Խըստան	12 (486). Ծուռտի
12 (405). Լատի	12 (447). Խըրամօյ	12 (487). Կաբան
12 (406). Լնտոի	12 (448). Խըրնշծվ	12 (488). Կաբինա
12 (407). Լէյտէնանտ	12 (449). Խուդի	12 (489). Կագաշօկ
12 (408). Լէնիշա	12 (450). Խննդիշ	12 (490). Կաժան
12 (409). Լէվի	12 (451). Խուդօյ	12 (491). Կալարօկ
12 (410). Լըղար	12 (452). Խուզնննծ	12 (492). Կալաջ
12 (411). Լըպըռտօկ		12 (493). Կալուշ
12 (412). Լըսէնկօ		

12 (494). Կախկի	12 (535). Կրճննի	12 (576). Կունի
12 (495). Կածնկ	12 (536). Կրնջրմնը	12 (577). Կունցի
12 (496). Կածոնկ	12 (537). Կրնջիմուռ	12 (578). Կոնշ
12 (497). Կակա	12 (538). Կրպիկկէս	12 (579). Կուշան
12 (498). Կակաչ Նահի	12 (539). Կրռաբլի	12 (580). Կուպուրուն
12 (499). Կաղամբնր	12 (540). Կրճիռօ	12 (581). Կուռուզ
12 (500). Կնճննուռի	12 (541). Կրռիս	12 (582). Կուտի
12 (501). Կաճի	12 (542). Կրռչան	12 (583). Կուտիուկ
12 (502). Կամանդիր	12 (543). Կրռտած	12 (584). Կուտուզով
12 (503). Կամփէտ կլլօլօղ	12 (544). Կրտանն	12 (585). Կուտուկ
12 (504). Կանդազ	12 (545). Կրտէտ	12 (586). Կուտօ
12 (505). Կանդի	12 (546). Կրտըզ	12 (587). Կուրկուրադ
12 (506). Կննդոնկ	12 (547). Կրտուց	12 (588). Կօբրա
12 (507). Կննդծ	12 (548). Կրրասնի	12 (589). Կօզնի
12 (508). Կաշի	12 (549). Կիզի	12 (590). Կօլօմբօս
12 (509). Կաշպիբօվսկի	12 (550). Կիծիպիծան	12 (591). Կօկլ'ուշ
12 (510). Կառի	12 (551). Կիկի	12 (592). Կօմէր
12 (511). Կաչօ	12 (552). Կիկլիկի	12 (593). Կօմունար
12 (512). Կասալասպի	12 (553). Կիճի	12 (594). Կօնզի
12 (513). Կաստիլ	12 (554). Կինօմէխանիկ	12 (595). Կօնզօ
12 (514). Կավարտալի	12 (555). Կիշան	12 (596). Կօնդալ
12 (515). Կատու	12 (556). Կիպօ	12 (597). Կօնյուխ
12 (516). Կատու քրշրռօղ	12 (557). Կանժ	12 (598). Կօնչուկ
12 (517). Կարաբաշ	12 (558). Կանրի	12 (599). Կօշկա
12 (518). Կարաբաս	12 (559). Կիժ	12 (600). Կօպալտանշի
12 (519). Կարազըզ	12 (560). Կիտածօռ	12 (601). Կօպէրատիվ
12 (520). Կարատէյիստ	12 (561). Կիումաշ	12 (602). Կօսի
12 (521). Կարմըրիկ	12 (562). Կիումըշարած	12 (603). Կօս'օ
12 (522). Կարտօշկա	12 (563). Կ'օրթնուկ	12 (604). Կօտալի
12 (523). Կարօզ	12 (564). Կուդըրյավի	12 (605). Կօրէ
12 (524). Կարօն	12 (565). Կուզտի	12 (606). Հննդծլ
12 (525). Կացէն	12 (566). Կուլակ	12 (607). Հննզծ
12 (526). Կափսոնկ	12 (567). Կուլուկ	12 (608). Հադրասի
12 (527). Կէնտրօն դադայ	12 (568). Կուծի ապա	12 (609). Համբօ
12 (528). Կըդըխ	12 (569). Կուծի բալա	12 (610). Հննզնն
12 (529). Կըզնըված	12 (570). Կուծիճն	12 (611). Հնննն
12 (530). Կըզտ	12 (571). Կուկլա	12 (612). Հննշտնրի
12 (531). Կըլապան	12 (572). Կուկու	12 (613). Հապօ
12 (532). Կըլառնէտ	12 (573). Կուճա	12 (614). Հաջան
12 (533). Կըլօր	12 (574). Կուճ'ապա	12 (615). Հաջիլէլի
12 (534). Կըծ'ան	12 (575). Կումբուկ	12 (616). Հննրը մըռած

Արցախի բանահյուսությունը

12 (617). Հնրիփ	12 (658). Գնճճ	12 (699). Մագրրդի
12 (618). Հնրիփ	12 (659). Գննն	12 (700). Մագրոթ
12 (619). Հէլլնր	12 (660). Գննս	12 (701). Մնթնլ
12 (620). Հրլիփուր	12 (661). Գննվի	12 (702). Մնթլնի
12 (621). Հրղօկ	12 (662). Գարսիկ	12 (703). Մաթճ
12 (622). Հիսլէր	12 (663). Գէսուո	12 (704). Մալական
12 (623). Հնուոնու	12 (664). Գրգրղըն	12 (705). Մալրավան
12 (624). Հօգրս	12 (665). Գրգրիկ	12 (706). Մալէնկի Թուշի
12 (625). Հճլ	12 (666). Գրլրսրգս	12 (707). Մնլլիս
12 (626). Հճլնն	12 (667). Գրկըն	12 (708). Մակառքաշի
12 (627). Հօս	12 (668). Գրղըրղ	12 (709). Մակառօն
12 (628). Հօսսսլի	12 (669). Գրճօ	12 (710). Մնհի
12 (629). Հճննգննի	12 (670). Գրնգրլ	12 (711). Մնհլնն
12 (630). Հօսան	12 (671). Գրնգրլըն	12 (712). Մնճնճ
12 (631). Հօփս	12 (672). Գրննրղուկ	12 (713). Մնճնճննի
12 (632). Հճթնննն	12 (673). Գրսրլ	12 (714). Մնճի
12 (633). Զօրեոց	12 (674). Գրսրոսո	12 (715). Մամս
12 (634). Գագ	12 (675). Գրռի	12 (716). Մամուստան
12 (635). Գննգի	12 (676). Գրռնստ	12 (717). Մննղի
12 (636). Գսլրար	12 (677). Գրտրղ	12 (718). Մննղիլ
12 (637). Գնննն	12 (678). Գրրրսլիտսլիս	12 (719). Մանթաշ
12 (638). Գսշաղ	12 (679). Գիգօ	12 (720). Մանթաշօլ
12 (639). Գառի	12 (680). Գիճի	12 (721). Մանտյօր
12 (640). Գասսր	12 (681). Գինգլի	12 (722). Մանցի
12 (641). Գարնուլս	12 (682). Գինցի	12 (723). Մաջսլէր
12 (642). Գրլէշի	12 (683). Գինցիփրոնէ	12 (724). Մատաղ
12 (643). Գրռան	12 (684). Գիսճիս	12 (725). Մատի
12 (644). Գրսրաղ	12 (685). Գիսօ	12 (726). Մարգուոսլ
12 (645). Գուղ	12 (686). Գուլսան	12 (727). Մնրղիվան
12 (646). Գուղուր	12 (687). Գուլստուրուրու	12 (728). Մարինօս
12 (647). Գուլի	12 (688). Գուղսրթսփէ	12 (729). Մարյակ
12 (648). Գուստի	12 (689). Գունգուլ	12 (730). Մացճ
12 (649). Գօթնս	12 (690). Գուվարան	12 (731). Մաուգլի
12 (650). Գօնս	12 (691). Գնուան	12 (732). Մաքի
12 (651). Գօշ	12 (692). Գուտիկ	12 (733). Մէճի
12 (652). Գագար	12 (693). Գուտօ	12 (734). Մէճօ
12 (653). Գսլսարակիստ	12 (694). Գուրղուտուն	12 (735). Մէնղէլ
12 (654). Գակրնղէր	12 (695). Գօլսի	12 (736). Մէշնէկ
12 (655). Գաղար	12 (696). Գճտի	12 (737). Մէսօ
12 (656). Գնճն	12 (697). Գճրէ	12 (738). Մէրան
12 (657). Գնճննննի	12 (698). Մագէլան	12 (739). Մրղնրղ
		12 (740). Մրէճակ

Մարդկանց մականուններ

12 (741). Մըլտծ	12 (782). Մօլլա	12 (822). Նանմ
12 (742). Մըկըծըրն	12 (783). Մօծակ	12 (823). Նամակ
12 (743). Մըղըկապե	12 (784). Մօնի	12 (824). Նամյօ
12 (744). Մընիմընի	12 (785). Մօնտի	12 (825). Նանմանմ
12 (745). Մըռնու կըրնէք՝	12 (786). Մօվրօլ	12 (826). Նանօլ
12 (746). Մըսնրս	12 (787). Մօցարտ	12 (827). Նապաստակ
12 (747). Մըսնրսան	12 (788). Յարա	12 (828). Նապօ
12 (748). Մըստօ	12 (789). Յարու	12 (829). Նարկուշա
12 (749). Մըտծ	12 (790). Յանըշ Կաղըր	12 (830). Նարկօմ
12 (750). Մըրթամըրն	12 (791). Յապօն	12 (831). Նէգատէյօ
12 (751). Մըրթմըրթ	12 (792). Յասար	12 (832). Նէգըռ
12 (752). Մըրսած	12 (793). Յավա	12 (833). Նէգիր
12 (753). Միգի	12 (794). Յավաշ	12 (834). Նէմէց
12 (754). Միլիցն	12 (795). Յատօժ	12 (835). Նէմօլ
12 (755). Միլիցններ	12 (796). Յարադան	12 (836). Նէտի
12 (756). Միլլաներ	12 (797). Յէգրի	12 (837). Նէրդըրում
12 (757). Միկօյան	12 (798). Յէթիմ	12 (838). Նիգակ
12 (758). Միհրանի	12 (799). Յէլցին	12 (839). Նիկսօն
12 (759). Մինիմգիտ	12 (800). Յէմուշ	12 (840). Նիկուլին
12 (760). Միարի	12 (801). Յէս	12 (841). Նիհի
12 (761). Միրուք	12 (802). Յէվի	12 (842). Նիշտօ
12 (762). Միւղիւր	12 (803). Յէվրէյ	12 (843). Նիւնի
12 (763). Միւթրիւփ	12 (804). Յէրալաշ	12 (844). Նու պագաղի
12 (764). Մութծ	12 (805). Յէրէմ Գանդէմա- պալատօլ	12 (845). Նուրուշ
12 (765). Մուտիկ	12 (806). Յէրէսնուիրըք	12 (846). Նօյյա
12 (766). Մուխտի	12 (807). Յէրէվանըսկի Ըստծպ	12 (847). Նօլ՝
12 (767). Մուխրի	12 (808). Յէփիդօ լամա	12 (848). Նօս
12 (768). Մուծէկ	12 (809). Յէփրէմվերդի	12 (849). Նօվչա
12 (769). Մուծծ	12 (810). Յըխտուտ	12 (850). Նօրվունձա
12 (770). Մուկուն	12 (811). Յըդօլի	12 (851). Շագան
12 (771). Մուղդիւսի	12 (812). Յըտվասօր	12 (852). Շագի
12 (772). Մունջի	12 (813). Յուղուծու	12 (853). Շանդի
12 (773). Մուշահալ	12 (814). Յուպա	12 (854). Շանլի
12 (774). Մուսա Ասիբասի	12 (815). Յուրա Լայց	12 (855). Շանլիկօ
12 (775). Մուտի	12 (816). Յօլփա	12 (856). Շախի
12 (776). Մուտիշիկ	12 (817). Նանքի	12 (857). Շակա
12 (777). Մութրուգ	12 (818). Նանդիր	12 (858). Շաղի
12 (778). Մութտան	12 (819). Նախագա	12 (859). Շամամ
12 (779). Մօզի	12 (820). Նախկալ	12 (860). Շամխալ
12 (780). Մօթալի	12 (821). Նախօ	12 (861). Շանկար
12 (781). Մօլէկուլ		12 (862). Շառապօլ

Արցախի բանահյուսությունը

12 (863). Շնվի	12 (903). Չամօ	12 (945). Չօլօտ
12 (864). Շնվոնի	12 (904). Չալաց	12 (946). Չծմբի
12 (865). Շարապ	12 (905). Չաննն	12 (947). Չօռնի
12 (866). Շարիկ	12 (906). Չանթա	12 (948). Չօվուշ
12 (867). Շարքացան	12 (907). Չաչօ	12 (949). Չօտկի
12 (868). Շնք'նն	12 (908). Չապա	12 (950). Չօրս կապէկ
12 (869). Շէգ'ի	12 (909). Չնտի	12 (951). Չօփիկ
12 (870). Շէգօ	12 (910). Չնտոնկա	12 (952). Չօփչի
12 (871). Շէյրաք	12 (911). Չնրդ	12 (953). Չօփուռ
12 (872). Շէփ	12 (912). Չարէնց	12 (954). Պարէղա
12 (873). Շըլաղըր	12 (913). Չարօ	12 (955). Պալիարուկ
12 (874). Շըլանգ	12 (914). Չնփ	12 (956). Պալկօվնիկ
12 (875). Շըխմատու ծի	12 (915). Չէլօ	12 (957). Պալյօր
12 (876). Շըմբալուք	12 (916). Չէկա	12 (958). Պալնամօշի
12 (877). Շըմայս	12 (917). Չէմբէրլէր	12 (959). Պանճօ
12 (878). Շընըխլար	12 (918). Չէչէն	12 (960). Պանտիլէյ
12 (879). Շըվէդ	12 (919). Չէրչիլ	12 (961). Պապաղյօշ
12 (880). Շիդի	12 (920). Չըղըխ	12 (962). Պապանըզ
12 (881). Շիդօկ	12 (921). Չըրմսըզ	12 (963). Պապուգայ
12 (882). Շիկի	12 (922). Չըխարակ	12 (964). Պապուցի
12 (883). Շիմպուլ	12 (923). Չըխունդու	12 (965). Պասկա
12 (884). Շիվի	12 (924). Չըկալօվ	12 (966). Պարտիզան
12 (885). Շնկլէր	12 (925). Չըկըռ	12 (967). Պացան
12 (886). Շուլց	12 (926). Չըղջիկ	12 (968). Պէզնիգ'
12 (887). Շուխկավը պար կ'ըվօղ	12 (927). Չըղուլ	12 (969). Պէլէ
12 (888). Շօմպուլ	12 (928). Չըվալ	12 (970). Պէլի
12 (889). Շծչիկ	12 (929). Չըրթըփըրթի	12 (971). Պէնջնն
12 (890). Շօրշօր	12 (930). Չըփըրծակէ	12 (972). Պէնտա
12 (891). Շօփէր	12 (931). Չիժիկ	12 (973). Պէպօ
12 (892). Չնդընթուստի	12 (932). Չիխլի	12 (974). Պէարուխա
12 (893). Չաքի	12 (933). Չիկօ	12 (975). Պէրյօտ
12 (894). Չաքու	12 (934). Չինթօ	12 (976). Պըզաըլիկ
12 (895). Չալ	12 (935). Չիչուշ	12 (977). Պըլ'
12 (896). Չնկնթի	12 (936). Չիփչի	12 (978). Պըլը-Պուղի
12 (897). Չալբաշ	12 (937). Չուբուշ	12 (979). Պըլիք
12 (898). Չնլի	12 (938). Չուգուն	12 (980). Պըլօզ
12 (899). Չախկալ	12 (939). Չուկ	12 (981). Պըղօճ
12 (900). Չախմուր	12 (940). Չուրաթան	12 (982). Պըճօ
12 (901). Չադալ	12 (941). Չուքչա	12 (983). Պըռօշ
12 (902). Չամբուլիկ	12 (942). Չօլախ	12 (984). Պըտըզ
	12 (943). Չօլի	12 (985). Պըրակատ
	12 (944). Չօլկա	12 (986). Պըրատէզ

Մարդկանց մականուններ

12 (987). Պըրասիէսըր	12 (1029). Ջիգ'անր	12 (1070). Սիսը'ն
12 (988). Պըրիժօկ	12 (1030). Ջիգ'ըրբանդէր	12 (1071). Սիսի
12 (989). Պըրսուլօլա	12 (1031). Ջիպ	12 (1072). Ս'ավօկ
12 (990). Պըցըրավէն	12 (1032). Ջուլբաս	12 (1073). Սուր
12 (991). Պիժիկ	12 (1033). Ջուկի	12 (1074). Սնէթնէն
12 (992). Պիժօ	12 (1034). Ջումէրիկա	12 (1075). Սուրուպուն
12 (993). Պիժան	12 (1035). Ջօն	12 (1076). Սուկի
12 (994). Պիժ'ի	12 (1036). Ռաբաղան	12 (1077). Սնէնդիճիկ
12 (995). Պիպիտան	12 (1037). Ռանդօ	12 (1078). Սուպ
12 (996). Պիստալէտ	12 (1038). Ռաջ	12 (1079). Սուրջօնի
12 (997). Պիստօ	12 (1039). Ռըժի	12 (1080). Սօլախի
12 (998). Պիտիկա	12 (1040). Ռըժիկ	12 (1080). Սօլի
12 (999). Պիրի-պիրի	12 (1041). Ռուպա	12 (1081). Սօխակ
12 (1000). Պուգօ	12 (1042). Ռուս	12 (1082). Սօղան
12 (1001). Պուգտի	12 (1043). Սալակօն	12 (1083). Սօնա
12 (1002). Պնկըկըրէ	12 (1044). Սալբի	Նանրիվանօվնա
12 (1003). Պնկնէս-մինուս	12 (1045). Սալդաթ	12 (1084). Սօպուր
12 (1004). Պուխպուխ	12 (1046). Սախկօ	12 (1085). Սօտէխ
12 (1005). Պուշկին	12 (1047). Սամակատ	12 (1086). Սօջի
12 (1006). Պուչօ	12 (1048). Սանախչի	12 (1087). Վագրո
12 (1007). Պուսի	12 (1049). Սանկօ	12 (1088). Վագօն
12 (1008). Պուտի	12 (1050). Սաչ	12 (1089). Վաթօ
12 (1009). Պուտին	12 (1051). Սաչօկ	12 (1090). Վանլան
12 (1010). Պնրթաճանջ	12 (1052). Սապօժնիգ'	12 (1091). Վալի
12 (1011). Պնրթըճըպատ	12 (1053). Սավա	12 (1092). Վակի
12 (1012). Պօղօշիկ	12 (1054). Սավէտ Թուջի	12 (1093). Վանական
12 (1013). Պօզման	12 (1055). Սանվօ	12 (1094). Վանդան
12 (1014). Պօղպատ	12 (1056). Սատօր	12 (1095). Վանդի
12 (1015). Պօճի	12 (1057). Սանփանրի	12 (1096). Վասի
12 (1016). Պօնչիկ	12 (1058). Սափուն	12 (1097). Վաս'մօյ
12 (1017). Պօնչօ	12 (1059). Սէլօ	12 (1098). Վատյա
12 (1018). Ջանբի	12 (1060). Սէլիդ	12 (1099). Վանրժանրէդ
12 (1019). Ջագա	12 (1061). Սէվուկ	12 (1100). Վարպէտ
12 (1020). Ջալյան	12 (1062). Սէվօ	12 (1101). Վարուշ
12 (1021). Ջաղա	12 (1063). Սը'պրէգ'	12 (1102). Վէզիբօվ
12 (1022). Ջամ	12 (1064). Սը'վ	12 (1103). Վէրբըլնդ
12 (1023). Ջամբուլիկ	12 (1065). Սը'վ սար	12 (1104). Վէրգօ
12 (1024). Ջանավար	12 (1066). Սըյավ մէկ	12 (1105). Վէրմիշիլ
12 (1025). Ջանէն մատաղ	12 (1067). Սըվ էժ	12 (1106). Վըզ'ածօռ
12 (1026). Ջանփօլադ	12 (1068). Սըվիստ	12 (1107). Վը'զը թօփ
12 (1027). Ջանփանր	12 (1069). Սիլէթա	12 (1108). Վը'թէս
12 (1028). Ջէյրան		12 (1109). Վը'խճար

Արցախի բանահյուսությունը

12 (1110). Վր՛սկէ	12 (1151). Տնւրնէք	12 (1192). Ուզուն
12 (1111). Վր՛րական	12 (1152). Տուզիկ	12 (1193). Ուհի
12 (1112). Վր՛շշի	12 (1153). Տնւզնւրիգ՛	12 (1194). Ուձ՛ի
12 (1113). Վր՛ռըվէր	12 (1154). Տնւզօ	12 (1195). Ունդուգ
12 (1114). Վր՛սա	12 (1155). Տուկա	12 (1196). Ուշուխ
12 (1115). Վր՛սօկի	12 (1156). Տնկի	12 (1197). Ուստա
12 (1116). Վիզան	12 (1157). Տուճբուշկա	12 (1198). Փագան
12 (1117). Վիլիբօշ	12 (1158). Տունդուլի	12 (1199). Փաղասուխտա
12 (1118). Վիլիս	12 (1159). Տուշի	12 (1200). Փագան
12 (1119). Վիլլօր	12 (1160). Տուչի	12 (1201). Փաթնլ
12 (1120). Վինտիլնտըր	12 (1161). Տուտու	12 (1202). Փաթի
12 (1121). Վիշ-վիշ	12 (1162). Տօկ	12 (1203). Փաժ
12 (1122). Վիշլնմէս	12 (1163). Տօճքի	12 (1204). Փալարախան
12 (1123). Վիցին	12 (1164). Տօպան	12 (1205). Փալան
12 (1124). Վօզնի	12 (1165). Տօպրակ	12 (1206). Փալանդնլգ
12 (1125). Վօլգա Թուջի	12 (1166). Տօպուգ	12 (1207). Փալչի
12 (1126). Վօլկ	12 (1167). Տօտն	12 (1208). Փննիլիվան
12 (1127). Վօրօշիլօվ	12 (1168). Տօտի	12 (1209). Փանտամազ
12 (1128). Տնբօ	12 (1169). Տօտինկա	12 (1210). Փաշիստ
12 (1129). Տնլտ	12 (1170). Տօրնուգ	12 (1211). Փառաշ
12 (1130). Տախիր	12 (1171). Յակաստ	12 (1212). Փաստի
12 (1131). Տնխտէր	12 (1172). Յնվ	12 (1213). Փնսօ
12 (1132). Տնծ՛ի	12 (1173). Յարիկ	12 (1214). Փարմազօն
12 (1133). Տանօ	12 (1174). Յնցնվօկ	12 (1215). Փնցի
12 (1134). Տնշօ	12 (1175). Յնցնվօյ	12 (1216). Փափ
12 (1135). Տապատի	12 (1176). Յնք՛	12 (1217). Փափագօտան
12 (1136). Տնվօ	12 (1177). Յր՛խուտ	12 (1218). Փափաշ
12 (1137). Տնտն	12 (1178). Յրրըգուլաշ	12 (1219). Փէզի
12 (1138). Տնտօ	12 (1179). Յրըրմըհակ	12 (1220). Փէժի
12 (1139). Տարզան	12 (1180). Յիզան	12 (1221). Փէչօ
12 (1140). Տափլակ	12 (1181). Յիթօռ	12 (1222). Փէսնր
12 (1141). Տաքսի	12 (1182). Յիկլօսլ	12 (1223). Փէսօ
12 (1142). Տէժօ	12 (1183). Յինգրի	12 (1224). Փր՛սա
12 (1143). Տէրմի	12 (1184). Յնլգա	12 (1225). Փրթուլ
12 (1144). Տէփի	12 (1185). Յուլ	12 (1226). Փրդիկ
12 (1145). Տըխուր	12 (1186). Յուլիկ	12 (1227). Փրստիկ Էդօ
12 (1146). Տըռըզաման	12 (1187). Յուկա	12 (1228). Փրստիկ պապա
12 (1147). Տըռօճան	12 (1188). Յուկուլ	12 (1229). Փրրանսյա
12 (1148). Տըփըքըշէրէ	12 (1189). Յնմառ	12 (1230). Փիդնյին
12 (1149). Տիգրիցա	12 (1190). Յձցօ	12 (1231). Փիթօ
12 (1150). Տիկօշ	12 (1191). Ուրի	12 (1232). Փիլյօնօկ
		12 (1233). Փիդ

Մարդկանց մականուններ

12 (1234). Փիս Ալի	12 (1258). Քեշուխ	12 (1283). Քօթթ
12 (1235). Փիրպետ կ'իրծղ	12 (1259). Քեչարով	12 (1284). Քօթի
12 (1236). Փութիկյան	12 (1260). Քեչի	12 (1285). Քծլծ
12 (1237). Փուշուքաղած	12 (1261). Քեռի	12 (1286). Քօնձ'ի
12 (1238). Փուչիկ	12 (1262). Քրթեգ'	12 (1287). Քօչ
12 (1239). Փուչօ	12 (1263). Քրթրփանչի	12 (1288). Քօռ
12 (1240). Փօթօզ	12 (1264). Քրթիկ	12 (1289). Քօսակ
12 (1241). Փօփօլ	12 (1265). Քրդասուն	12 (1290). Օբիկ
12 (1242). Փօքս	12 (1266). Քրչեղակ	12 (1291). Օգօլ'
12 (1243). Քաթիբ	12 (1267). Քիլիսնր	12 (1292). Օթապարիկ
12 (1244). Քալբալայի	12 (1268). Քիմիկօս	12 (1293). Օլուխ
12 (1245). Քած'ի	12 (1269). Քալաշ	12 (1294). Օլօ
12 (1246). Քայլօղ դիյակ	12 (1270). Քանի	12 (1295). Օխ
12 (1247). Քանի	12 (1271). Քանի	12 (1296). Օխարպրոշանե
12 (1248). Քանչիկ	12 (1272). Քանիբ	12 (1297). Օկան
12 (1249). Քաչալ	12 (1273). Քեթիկ	12 (1298). Օկրուժնօյ
12 (1250). Քառ	12 (1274). Ք'նսննթ	12 (1299). Օմբա
12 (1251). Քառասնուհեղգ'	12 (1275). Ք'նրդ	12 (1300). Օմօն
12 (1252). Քնստննօն	12 (1276). Ք'օխա	12 (1301). Օննի գրդրլ
12 (1253). Քավթառ	12 (1277). Ք'ծսն	12 (1302). Օննի կուտուկ
12 (1254). Քարթեղ	12 (1278). Ք'ծրփն	12 (1303). Օշառ
12 (1255). Քարիշ	12 (1279). Քուչու	12 (1304). Օշինդրր
12 (1256). Քացախ	12 (1280). Ք'նստլնն	12 (1305). Օսման
12 (1257). Քեթր կ'նրմնր	12 (1281). Ք'նրնն	12 (1306). Օրթա Թուշի
	12 (1282). Քօղի	12 (1307). Օրյօրթ

13. ՇՈՒՏԱՍԵԼՈՒԿՆԵՐ

- 13 (1). - Ա'պել դայի, մին խաղ կա'պէ,
- Ք'ինի քա մօր ա'տէ՝ մին մաղ կապէ,
Աննտ կըկ'աս ասիս.- Ա'պել դայի, մին խաղ կա'պէ:
- 13 (2). Էն սոննին տակէն մին նութաճօտ,
Էն սոննին տակէն մին ծիթաճօտ,
Վա՛յ նութաճօտ, վա՛յ ծիթաճօտ:
- 13 (3). Խուփըկապէ Ա'կօփ ապէր,
Ինձը՛տէ մին խօփ կա'պէ,
Ք'ը՛գ ասիմ խուփըկապէ Ա'կօփ ապէր:
- 13 (4). Ծառէն ճըղնէն ծըռէն ճօռէն ճիտը ծօռ:
- 13 (5). Ծը՛տը ծըռէն չալ ծըտաճօտ,
Էշին փալանը Հօռուն ծօրոննը ծօռ, ծօռ:
- 13 (6). Ծըմակունը մին տանձի ծառ՝ յըրան մին ծանդըր տանձ,
Մին ծը՛տ յըրան՝ ծէն ա տամ.
- Վա՛յ ծանդըր տանձ, վա՛յ տանձի ծառ:
- 13 (7). Ծիմծոնըրէցէ Ծիպլի Ծատօրը ծըմակունը ծըռէն ծուն ծըծըղէլավ
ծակիչավը ծակից ծըրծօնքից, ծը՛տը ծօծրակէն ծըրսից:
- 13 (8). Ծոնկունը քըցիմ, ծոնկունը կօլ տամ,
Մուկունը քըցիմ, ծոնկունը կօլ տամ:
- 13 (9). Ծոնկունկէտը կըպըկկէտ ա,
Էրկու ծոնկունը քանէ կապէկ ա՞:
- 13 (10). Ծուվըտըղէցէ Ծիպլի Ծատօրը ծիբանէ ծառը ծօրէյիս ծէտը ծըրսից
Ծիպլի Ծատօրէն ծօծրակէն, Ծիպլի Ծատօրը ծուվծուվալավ ծըլկից
Ծուվատէղ:
- 13 (11). Կըրիբէդանց Կաննա՛գիներ Կըղարծըվա կըլ՛էրէն կըլխավը կաղնօտը
կըտուրէլավ կըպուկնէ կըպօտից, կանչից Կուստանդանց Կարօյէն:

- 13 (12). Կ'ըռնըքըրէցի Կ'անընստէն կ'ումըշնէն կ'ուղացալ ըն, կ'ըռնըքըրէցի Կ'անընստը ք'էցալ ա կ'իչընէցի Կարօյէն կօշտը կ'էնգ'ատ, կ'իչընէցի Կարօն կ'ըռնըքըրէցի Կ'անընստէն կ'ումըշնէն քըթ'անլ ա կըսըպըտէցի Կըրիքօրէն կ'ումումը:
- 13 (13). Հծըլ յէր իլ'անլ հօռէ ծառը,
Բա'րաք'ալլա, վը'ռուքը հօռ հըլծ'րօղ հծլ:
- 13 (14). Մը'դրալ լիգ'ը փարչը
Յը'ր կալ'ալ փախալ արչը:
- 13 (15). Յը'ր ինիս յէրգ'ինք'ը լօք տաս,
Վէր ըղնիս ըղնիս տափը:
- 13 (16). Շամախտցէ շիղի շիլծ'ը Շըմալօնը, շիլծ'րէն շալը շըլակէն, Շանք'վա շասսէյալը շօռ տըվալ Շամախի:
- 13 (17). Շուրիկը, շօնը շըլակէն, շէնընըյը'ր –շէնընըվէր շօռ ա կ'ամ:
- 13 (18). Շնըշ'նէնց Շանիքը, շանք'անը շըլակէն, Շուշվալը շուվշուվընէլալ,
շուտընձօռտի ընէլալ շօռ տըվալ Շօշ:
- 13 (19). Մէրը Մըհակալըն ա ընգալ,
Մըհակըն էլ մըհակալըն ա ընգալ:
- 13 (20). Մէրօփը սուփրէն սօղանը, սըխտօրը սաղ սիքփից:
- 13 (21). Տիվէրէ տանը տաշտէն տական տէնակը տնիս օնիմ, տանիմ տիյը'րէ տանը տաշտէն տակէն տինիմ:
- 13 (22). Տուրըցէ Տօլիկը տիյէրէ տանան տավարը տարալ տուվալ տըվարած Տիկրանէն, Տիկրանը տավարը տարալ Տումէ:
- 13 (23). Տօնին տըղօրանցը տըփտըփից,
Տիկրանը տը'սալ, Տօնուն տըլըսմից:
- 13 (24). Փնթ'նէնց Փնթ'ին փայտօնան փախալ: Փն'հիվա'ն, փըռնում ըս' փըռնէ', փըռնում չըս' փախալ:

14. ՀԱՆԳԱԽԱՂԵՐ

14(1). Ա, բը, գը, դը, յէ, զը,
Կէ՛ր մէր էշին վէզը:

14(2). Աղիդաս,
Քըթէս յըրա սալտօ տաս:

14(3). Ագատ,
Քարը տամ կընդագատ:

14(4). Աճի,
Տակէտ կարպետը մնճի,
Մին խօսկ ասէ, վէր սնճի:

14(5). Ալան,
Քի՛նի՛ թալան, պէ՛ր մին փալան:

14(6). Ալի,
Մաշկըս սըղալի:

14(7). Ախչի,
Մարթըտ փախչի
Յը՛ս փըռնիմ,
Տու պաչի:

14(8). Աղասի,
Մին կապէկ տամ, խա՛ղ ասի:

14(9). Աղբուլաղ,
Կէ՛ր շան դուլաղ:

14(10). Աղվէս,
Խանէն քի՛նը՛նընը թաղվէս:

14(11). Աղվէս,
Մօխրունը թաղվէս:

14(12). Աման,
Տու խան, նա խան
Պա հու վըհա՞քէ ծէր ըմըն-չաման:

14(13). Աշան,
Ըրա՛ մին հաշան:

14(14). Աշուն,
Քու մար քի՛նի շնշնուն:

14(15). Ապըրէլ,
Պա վէր էս ապըրէլ ա,
Ըստակէլը վերըն ա՞:

14(16). Ասկի՛նն,
Քամէն քըշի քի՛զ մէր տանան:

14(17). Ավանէս,
Քօլէն տակէն ճօտէր անէս,
Մինը օգի՛մ՝ վայ-վայ անէս:

14(18). Արմինակ,
Մաման մինակ:

14(19). Արտեմ,
Իրը՛սըտ կըրկատեմ:

14(20). Արտօ,
Շալվարըս մա՛ր տօ:

14(21). Ափի,
Յը՛ս խըմիմ, տու հն՛րփի:

14(22). Բազար,
Ախէր տու խէ ըտի ա՞զար:

14(23). Բաղ,
Հիյվանէտ մաշը ըղնէ դաբաղ:

14(24). Բաղվանչի,
Խաղուտ օտիմ, կըլա՛նչի:

14(25). Բննգի,
Քու հն՛ր քու մօր շննգի:

14(26). Բիշի,
Յրէս օտիմ, տու յէշի:

14(27). Գիշի,
Մուկնէրը շիշի:

14(28). Գ'նրնն ածիմ պրտերավը,
Օխծը կօլ տաս ճուտերավը:

14(29). Գ'նլլնսի,
Լօք տամ յէր ինիմ քու հննսի:

14(30). Դաբաղ,
Քու հննր վարէ մին բաղ:

14(31). Դննհրննգ,
Քըշէր- ցիրէկ ննննգ:

14(32). Դէքստէմբէր,
Հինչը պէրալ ըս, տաք ոս կէր:

14(33). Դըրբըզա,
Ճնննչը վրէճունըտ տըզտըզա:

14(34). Դըրբըզու կըլծիս,
Կէր մէր շան վըննըկըլծիս:

14(35). Դուռնա,
Աշկըտ կօխիմ մին մըժ գուռնա

14(36). Չավէն
Թօխսը տինիմ ծէր հավէն:

14(37). Չըկըռէ,
Քու մար տակէն ճըկըռէ:

14(38). Էշ,
Քու հննր քա մօր անա կ'էշ:

14(39). Էրկան հըղէ,
Կէր շան լըղէ:

14(40). Էրկու,
Չուվալը յէր կալ',
Ք'ինի' կօրկու:

14(41). Ըլըբաստըրակ,
Վըճնէրը ք'նաստըրակ:

14(42). Ըրբա,
Կըլծիսըտ կօխիմ դուրբա:

14(43). Թննգի,
Մին լ'ավ հննգի:

14(44). Թննգի,
Մուկունը կըլխէտ կ'ննգի:

14(45). Թուքէ,
Կըլծիսըտ տակէն փըքէ:

14(46). Թնննիս,
Քու մար տըճնա քէնիս:

14(47). Թօթ
Քաք կէր ք'ինի քըթօթ:

14(48). Ժաղա,
Տու աղա, յըճ աղա,
Պա մէր աղունը հու ա՞ղա:

14(49). Իլիզ',
Հէտատ քաշ տաս մին իշապէռնը
պուլիզ':

14(50). Իննը,
Ասէ քու այու կ'ինը:

14(51). Իննը,
Կէր մէր շանը ծիծիյնը:

14(52). Իրէք,
Կէր մին չըվալ թըրէք':

14(53). Լննս,
Տու մէր տանան տննս:

14(54). Խան,
Յըր խըմէ մին լննգ'նն քան:

Արցախի բանահյուսությունը

14(55). Խէ,
Հո՛ւնցէ, վեր կրկրդէ:

14(56). Խէրխան,
Հարթները խան,
Տըղ՛րքը սուքան:

14(57). Խընը՛ցէ,
Յը՛ս տիրը՛ցէ, քը՛գ հըրը՛ցէ:

14(58). Խընձ՛ծրէ,
Կըլձխըտ տակէն խընձմընձ՛ծրէ:

14(59). Խընուշինակ,
Էշէրը մինակ:

14(60). Խօզ՛,
Կօլ տաս մին փութ քձո՛:

14(61). Ծատօր,
Մըստ սատօր:

14(62). Ծըմակ,
Կէր վըշխարու տըմակ:

14(63). Ծիրաննի,
Յը՛ս նըստիմ, տու հի՛նի:

14(64). Կանանչ,
Վէ՛չ հարզ օնիս, վէ՛չ համանչ:

14(65). Կաշի,
Իրը՛սըտ տակէն մաշի:

14(66). Կավ,
Հանցըս քնն իլնձ հավ:

14(67). Կարաս,
Կըլխատ տամ յարաս:

14(68). Կարիմ,
Իրը՛սըտ քարէն նըկարիմ:

14(69). Կարպետը ածիմ պըտերավը,
Օխձը կեր ճուտերավը:

14(70). Կացէն,
Լօք տամ յեր ինիմ ծեր հացէն:

14(71). Կացէն,
Յը՛ս նա տու նըստինք՛ մըղըրհացէն:

14(72). Կըլօլէ
Ծերքաս փըռնէ՛ հըլծրէ,
Շօ՛ն տը՛ն յը՛խաս քըլօլէ

14(73). Կըծէզ՛,
Իմ հօր տաս մին հարուստ կընէզ՛:

14(74). Կընանչի,
Էրկան բօյատ հըմանչի:

14(75). Կընանչի,
Յը՛ս օտիմ, տու հըմանչի:

14(76). Կընանչի,
Շօնը հը՛տատ կըլանչի:

14(77). Կըտէտ,
Մընա պըկէտ:

14(78). Կինձ,
Քու բաջի ինձ:

14(79). Կըլխտար,
Մինըն էլ բիդնր՝ ճուխտար:

14(80). Կուճնր,
Յը՛ս պուճնր, տու պուճնր,
Պա հու պի՞րի մեր ճնր:

14(81). Կուտանա,
Հըրսանէք՛ ք՛ինիք՛ մին տանա:

14(82). Կօրէկ հաց,
Փօրաս կա՛ց:

14(83). Կօրէ, Մաշկըս քօրէ:	14(97). Հիբի, Ինձ տաս քու բիբի:
14(84). Հազգար, Փէշկըմըս կ'նկղիմ, տա՛ր բազար:	14(98). Հիլի, Իրը՛սատ տամ մի՛ն փութ ծիլի:
14(85). Հազգար, Քու հնր ք'իցի բազար:	14(99). Հիլիս, Էշին թըրէք'ը պ'նկիս:
14(86). Հաթերք, Իրը՛սատ տամ մի՛ն փութ թըրէք':	14(100). Հինչ, Կօտըրած փիչ:
14(87). Հաճար, Հու կ'ուղա՞ցավ մէր վը՛խճար:	14(101). Հինչ, Քէթրթ խից:
14(88). Հաշան, Ք'իցի՛ Աշան:	14(102). Հնկի, Յը՛ս օտիմ, տու պ'նկի:
14(89). Հնշիմ, Ծէրքատ քաշիմ, Թօշատ պաշիմ:	14(103). Հնկնոնէ, Նօռնը օտիս, հնկըս փըռնէ:
14(90). Հավ, Պա տու հինչըմ չը՞ս թավ:	14(104). Հունըվար, Քու այու նրիէտ ք'իցիմ վար:
14(91). Հնրնթնն, Պարկու թնթնն:	14(105). Հնկնի, Անումըս տիցիմ Թնկնի:
14(92). Հաց, Պատառ կա՛ց, այան կ'ա, փէշկան կա՛ց:	14(106). Հօքունբեր, Թայդի պէ՛ր:
14(93). Հէնգ՛, Կէր մի՛ն աման խըլէնք':	14(107). Ղաբուրդա, Ք'անլլան հը՛տատ բըղբըղա:
14(94). Հըղէ, Կէր մի՛ն աման լըղէ:	14(108). Ղա՛-ղա՛, Ա՛յ տըղա, բըղբըղա՛, Ախճիգ՛ փըռնէ՛ ճըղճըղա:
14(95). Հըմանչի, Հննդէրը կընանչի:	14(109). Ղուշ, Ք'իցնաց հնէշ, յը՛կավ նուշ:
14(96). Հըրսանէք՛, Լըղըցընիս մի՛ն սնրնու պառավ կընանէք՛:	14(110). Ծնթտաբուրի, Քըշտաս կօրի:

Արցախի բանահյուսությունը

14(111). Ճաղեր, Ջանըտ լիզը աղեր:	14(125). Մէկ, Ընգիս մին պէկ:
14(112). Ճըղալըրէ, Էշը կէր, թափանըտ քօրէ:	14(126). Մէր տըռանը հըսած թութէն, Հինչու ասիմ, քա հօր քըթէն:
14(113). Ճըղալըրէ Պառապը ըըլխտ կ'նղի, փըրփըրէ:	14(127). Մըհըսըրէ, Տակէն մըրսէ:
14(114). Մնզ'ի, Հինչու ասիս՝ սնզ'ի:	14(128). Մըսմընա, Կըգտըտ մընա:
14(115). Մաժուն, Տու մէր հըրթնացուն:	14(129). Մըտէտ ա՞, Հափռումըտ կըտէտ ա:
14(116). Մայա, Թաղիմ քու այա:	14(130). Միլիցա, Քացէ տամ, ընգիս բալնիցա:
14(117). Մայիս, Մին ախճիզ՝ փըռնիս, պահիս, Վէր կ'ա հունիս-հուլիս, Թօշան պաչիս, պէց թօղիս:	14(131). Մինէշնկ, Ըխճըկա փէշնկ, Մարթու կըտամ առանց դժշնկ:
14(118). Մանաս, Տակէս տըմանաս:	14(132). Մին, Կէր մէր էշին փին:
14(119). Մաշին, Պըկավըտ տամ շան կաշին:	14(133). Միըզննպնն, Հավէրը հննպնն:
14(120). Մավաս, Լըզըրէն վը՛ռը լըվանաս:	14(134). Մուշկապատ, Քարը տամ քըթըծակատ:
14(121). Մատաղ, Տօնըտ-տըղըտ ինձ մատաղ:	14(135). Մօսէս, Տըռիս օսէս:
14(122). Մատիտ, Թըքիմ ճըկատիտ:	14(136). Մօրէ, Կէր կըլծխըս քօրէ:
14(123). Մարաղա, Փօրըտ լիզը արաղ ա:	14(137). Յննի դն՞ւզ, Քէթըտ պըրտըտնու:
14(124). Մնրդ, Էժըս տարէր, ա՛յ նամարդ:	14(138). Յէղ, Իրը՛սէտ մին փութ բէղ:

- 14(139). Յէշի,
Կէ՛ր բըրըշի:
- 14(140). Յերեվան,
Քու մար ինձ հրրեվան:
- 14(141). Յըղըպատառ,
Գ՛նկըն պատառ:
- 14(142). Նագար,
Պըկատ կէնա մին ագար:
- 14(143). Նմըմըքի,
Քու հմը քի՛նա Բաքի:
- 14(144). Նախըրշի,
Յը՛ս խաղ ասիմ, տու կա՛նչի:
- 14(145). Նախճովանեգ՛,
Նախշուն կընանեք՛:
- 14(146). Նանե,
Իլիգ՛ըս մա՛նե,
Թ՛նկ ընգած ապերը կ՛ա ք՛եզ տանե:
- 14(147). Նինգի,
Հացը թինգի,
Խօխան օտե,
Վը՛ռը պինդի:
- 14(148). Նուռնե,
Միլլմ տամ, քեթըս ըռնե:
- 14(149). Նօյեմբեր,
Վա՛զ սօ պեր:
- 14(150). Շահնագար,
Քու մար տա՛ր քագար:
- 14(151). Շա՛շա,
Կօտըրած մաշա,
Կընեգ՛ըտ մը՛ռնե,
Կ՛անք թիմնշմ:
- 14(152). Շիլծրե,
Ճըղնան փըռնե՝ ճիլծրե:
- 14(153). Շօշան,
Պաշիս Նմըգ՛իզին թօշան:
- 14(154). Չանախչի,
Տափերը կընանչի:
- 14(155). Չըղըրհննդի,
Վը՛ննեթըս փննդի:
- 14(156). Չօրս,
Իմ հավան ա տըսըրչօրս:
- 14(157). Պամիդօր,
Քացե տամ, ընգիս կալիդօր:
- 14(158). Պարլնու,
Քա հօր քաչալը պըրտըտնու:
- 14(159). Պէխե,
Աշկըտ աշկէս մէխե:
- 14(160). Պըռըշնե,
Տակէն նըստե, հըռըշնե:
- 14(161). Պըրինձ,
Յը՛ս ք՛ը՛զ սիրիմ, տու՛ ինձ:
- 14(162). Ռագ, դըվա, տըրի,
Հավէն վը՛ռը պըտըրի՛:
- 14(163). Ռուբէն,
Տըռիմ փաթրիկին դուբէն:
- 14(164). Սամեթ,
Նը՛ստա կէնամ ծամէտ:
- 14(165). Սմըքիս,
Դըլվէտ կ՛ամ, չայըտ լակիս:

14(166). Սնքի՛ն, Օտիս մէր էշին հնքի՛ն:	14(180). Վէց, Վը՛ռըս պէց:
14(167). Սէմիշկա, Տն՛ւս յը՛ք չծըլ տը՛ս՝ հինչ կա:	14(181). Վը՛սկէ, Քու հնք քա մօր հըսկէ:
14(168). Սէքտէմբէր, Հա՛ց ոս պէր:	14(182). Վօստմ, Քըթու՛մըս խօստմ:
14(169). Սըգնէ, Քացէ տամ, քէթըս ըննէ:	14(183). Տննձի, Կըլծիսըս տակէն խընձըմննձի՛:
14(170). Սինի, Պըկավըս ածիմ մին չէքվէն կի՛նի:	14(184). Տասսը, Ընգիս մօլլէն կասսը:
14(171). Սիրը՛կ, Քը՛նձ սիրիմ քըշէր-ցիրը՛կ:	14(185). Տասսը, Թաքավէրին թնձգն հարսը:
14(172). Սօղան, Վը՛ռըս կէնա պօղան:	14(186). Տասսը, Կէր մէր էշին պարիպասը:
14(173). Սօնիշկա, Տն՛ւս յը՛ք չծըլ, տը՛ս հինչ կա:	14(187). Տասսը, Յը՛ս հունց քա՞շիմ էս վնասը:
14(174). Սօս, Կըլխէտ յըրան ընգնիս մին փօս:	14(188). Տնտն՛ու, Տու ծէր տանը կատու:
14(175). Սօտ, Օտիս հավու կօտ:	14(189). Տինջիրի, Կըլծիսըս տակէն կի՛րմիրի:
14(176). Վարազ, Տը՛ս արազ:	14(190). Տօն, Յը՛ս քօն, տու քօն, Պա քա մօր հու տա՞նէ հնքննց տօն:
14(177). Վէստան, Տակէտ նըստին, շծրըս կի՛ց տան:	14(191). Տօն, Քու հնք մաշին քօն:
14(178). Վէրմիշիլ, Սումկատ յէ՛ր կալ՝ բաթմիշ իլ՛:	14(192). Ցակատ, Գ՛նլլնն կէնա քըթըձակատ:
14(179). Վէց, Մուկնէն հալավը կի՛ց:	14(193). Ցավ, Ճէ՛լ ըրէք՛, սնըրնն անց կացավ:

14(194). Ցեց,
Քը՛նգ ասում ըմ՛ տը՛ղըս պե՛ց:

14(195). Տօրէն հաց,
Մաշկաս կաց:

14(196). Ուստա,
Կը՛նվը վը՛ռըս տը՛նս տա:

14(197). Փէղըրվար,
Փննըն վա՛ր:

14(198). Քըչէղակ,
Յը՛ս նա տու նի մընինք՛ մին վըչակ:

14(199). Քըսան,
Վը՛տ կնն՛լ մէր էշին թըսան:

14(200). Զը՛նչա,
Չըքըչօք վարիս օխտը բախչա:

14(201). Օգօստօս,
Իրը՛սըս հանց ա կը՛մնաշու օս:

14(202). Օթ,
Կէ՛ր մին աման թօթ:

14(203). Օխտը,
Կէր մէր էշին յըղալի կօխկը:

14(204). Օղ,
Քու մար քա հօր անա կ'օղ:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Երևույթի համար	Երևույթի անվանումը	Բանաստեղծ	Ծննդավայրը եւ ծննդյան թիվը	Գրառման վայրը եւ տարեթիվը
1. ՀԵՔԻԹՆԵՐ				
1(1)	ԷՅՆԱ ԲՈՒՆԻՆՁԻ	Միքայել Բարսեղյան	գ. Վանք (Հարություն 2.), 1939	գ. Վանք, 2012
1(2)	ՎԵՍԿԵ ԽԵՆՉՕՐԸ	Լուսինի Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1922	գ. Պլեբանց, 1992
1(3)	ԼԵՎՕԹՈՒՆԸ ԿՕՐՉԻԼ ՉԻ	Վազգեն Ղարաշյան	գ. Մեծ Թաղեր, 1931	գ. Մեծ Թաղեր, 1999
1(4)	ՔԱՋԻԿԸ	Արտուշա Օհանջանյան	գ. Մոս, 1932	գ. Մոս, 1998
1(5)	ՔԱՌԱՍՈՒՆԸ ԸՍՊԱՆԱՆ ՈՒՄ, ՔԱՌԱՍՈՒՄԻՄՆԵՆ ԷԼ ԸՍՊԵՆՆԵՆ ՈՒՄ	Նորա Ջիվանյան	գ. Դուզե ճարտար, 1924	գ. Դուզե ճարտար, 2013
1(6)	ՋՄՆԳԻ-ՋԸՐՄՆԳԻ	Վիկտորյա Պետրոսյան	գ. Գյումե ճարտար, 1936	գ. Գյումե ճարտար, 2002
1(7)	ՀԱՉՉԱՐԱՆ ԲԸԼԲՈՒԸ	Ամիրթար Բարսեղյան	գ. Կոլխոզաշեն, 1937	գ. Կոլխոզաշեն, 2001
1(8)	ԹԱՔԱՎԵՐԻՆ ՏԸՂԱՆ	Նորա Ասրիբարյան	գ. Մուշկասպատ, 1936	գ. Մուշկասպատ, 2001
1(9)	ԿԵՄ ՀԸՂԸՑԱՆ ՅԷՏ ՉԻ ՏԸՂԻՆԱՍ	Աշոտ Գրիգորյան	ք. Մարտունի, 1936	ք. Ստեփանավերտ, 1993
1(10)	ԹԱՔԱՎԵՐԻՆ ԱՐԱՋԸ	Ասողիկ Աղաբաբյան	գ. Առաջածոր, 1926	գ. Առաջածոր, 2012
1(11)	ՓԷՏԻ ԾՆԻԾՈՒՆ	Գրեթա Ղավալյան	գ. Թալիշ, 1942	գ. Թալիշ, 2007
1(12)	ՄԸԾ ԱՆՊԵՐԸ ԵՎ ԿՈՒՆՈՒՐ ԱՆՊԵՐԸ	Շահեն Չորանյան	գ. Ջազիկ, 1932	գ. Ջազիկ, 2006
1(13)	ԴՈՒՆՅԱ ԳՉՁԱԼԸ	Տարեց կին բանաստեղծ	գ. Հաթերք	գ. Հաթերք, 2002
1(14)	ՓԻՍ ՔԵՐԸ	Լևոն Մաթևոսյան	գ. Հաթերք, 1921	գ. Հաթերք, 2002
1(15)	ԻՐԷՔ ԱՆՊԵՐ, ԻՐԷՔ ՔՈՒՐ	Վիկտորյա տատիկ	գ. Վարդուհաս, 1931	գ. Վարդուհաս, 2003
1(16)	ՔԱՄԻՔ ՏԸՂԱՆ ՈՒ ԹԱՔԱՎԵՐԻ ԹԱՄԲԱՎԱՆ ԱՆՆԻՔԸ	Անարտ Լակրոսյան	գ. Լուսածոր, 1924	գ. Լուսածոր, 2012
1(17)	ԱՍՏՈՒԾ ԳԻՂՈՒՄ ԵՎ ԶԵՆՆԱՆ ԱՆՈՒՄ	Ժենյա Հայրիյան	ք. Ասկերան, 1920	ք. Ասկերան, 1997
1(18)	ՉՈՒԲԱՆԵՆ ՏԸՂԱՆ	Եվգենյա Հարությունյան	գ. Նախիջևանիկ, 1912	գ. Նախիջևանիկ, 1999
1(19)	ԳԱԳԻԿ ԹԱՔԱՎԵՐԸ	Գրիգորի Բարսեղյան	գ. Հունուս, 1923	գ. Միլիբարաշեն, 2014

1(20)	ԻՐԷՔ ՔՈՒՎԷՐՔԸ	Զարյա Մարգարյան	Գ. Ալմադբյուր (Ավերամի շ.), 1938	Գ. Ալմադբյուր, 2009
1(21)	ՕԽԾԸ ՏԵՂԱՆ	Լատրա Պետրոսյան	Գ. Ավետարանց, 1946	Գ. Ավետարանց, 2013
1(22)	ՕԽՏԸ ԱԽՊՕՐ ՄԱԿԱՐ ՔՈՒԻՐԸ	Լուսիկ Թովմասյան	Գ. Քարին տակ, 1950	Գ. Քարին տակ, 2010
2. ԱՎԱՆՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ				
2(1)	ԻՐԻՔՆԱԿ	Մանուշակ Սարգսյան	Գ. Պլեբանց, 1888	Ք. Ստեփանավերտ, 1992 (հիշողությամբ)
2(2)	ԼՈՒՄՆԻՆԳԱ	Զարուի Խաչատրյան	Գ. Հերիեր, 1920	Գ. Հերիեր, 1997
2(3)	ԱՄԹԽԵՐ	Նույնը		
2(4ա)	ՏԻՐՄԸՆԿԻՐՈՒ ԾԵՆԱԿԱՆՏԻՐՄԱՆՈՒ ՀԸՂԷ	Փառանձն Թաթևոսյան	Գ. Կոնդորտ, 1914	Գ. Կոնդորտ, 2001
2(4բ)	ՏԻՐՄԸՆԿԻՐՈՒ ԾԵՆԱԿԱՆՏԻՐՄԱՆՈՒ ՀԸՂԷ	Լուսիկ Սարգսյան	Գ. Պլեբանց, 1922	Գ. Պլեբանց, 1992
2(5ա)	ՇՍՐԺ	Սանամ Ձիվանյան	Գ. Ծովատեղ, 1929	Գ. Հերիեր, 1999
2(5բ)	ՇՍՐԺ	Արշալույս Սարգսյան	Գ. Պլեբանց, 1912	Գ. Պլեբանց, 1993
2(6ա)	ԿԱԾՄԿ, ՈՒՐՕՏՈՒՑ	Մանուշակ Սարգսյան	Գ. Պլեբանց, 1888	Ք. Ստեփանավերտ, 1992 (հիշողությամբ)
2(6բ)	ԿԱԾՄԿ, ՈՒՐՕՏՈՒՑ	Մանուշակ Սարգսյան	Գ. Տումի, 1927	Գ. Տումի, 2002
2(7)	ԹՕՈ	Սեդրակ Գաբրիելյան	Գ. Մուս, 1917	Գ. Մուս, 2003
2(8ա)	ՈՒՌՄԱՆԱ, ՔԸՍԾՐ, ՈՒՐՈՒԳՈՒ	Եվատերինա Արստամյան	Գ. Բերդաշեն, 1924	Գ. Բերդաշեն, 2003
2(8բ)	ՈՒՌՄԱՆԱ, ՔԸՍԾՐ, ՈՒՐՈՒԳՈՒ	Մանուշակ Սարգսյան	Գ. Պլեբանց, 1888	Ք. Ստեփանավերտ, 1992 (հիշողությամբ)
2(9)	ԾԸՐՉԷՂԷՂ	Նվարդ Պողոսյան	Գ. Խրամուրթ, 1918	Գ. Խրամուրթ, 2001
2(10)	ՂԱՐԱԲԱՂ	Յաշա Նասիբյան, 1961	Գ. Եղծահող	Գ. Եղծահող, 1992
2(11ա)	ԽԸՄԱՊԷՐԹ	Էրվարդ Սիրոշյան	Գ. Խծաբերդ, 1930	Ք. Երեան, 1998
2(11բ)	ԽԸՄԱՊԷՐԹ	Արշակ Պետրոսյան	Գ. Խծաբերդ, 1927	Գ. Խծաբերդ, 1999
2(12)	ԹԵՁԽԱՐԱԲ	Սուրստ Խանյան	Գ. Ալմադբյուր (Հարություն շ.), 1930	Ք. Ստեփանավերտ, 1993
2(13ա)	ՍԱՐԷՆ ՇԷՆ/ՇԱՂԱՆ	Նորա Աղամյան	Գ. Սարինշեն, 1942	Գ. Սարինշեն, 2006
2(13բ)	ՍԱՐԷՆ ՇԷՆ/ՇԱՂԱՆ	Մուշեղ Աղամյան	Գ. Սարինշեն, 1931	Ք. Երեան, 1996
2(14)	ՎԸՐԹՆԱՇԱՍ/ԷՂԻՇԱ	Ժորա Արթուրյան	Գ. Վարդաշատ, 1928	Գ. Վարդաշատ, 1997

2(15)	ԹԵՂԱՄԸ՛Ն		Աշխեն Բարդասարյան	գ. Թաղասեռ, 1923	գ. Թաղասեռ, 1992
2(16)	ԿԻՄՐԱՎԿՈՒՃ		Սարգիս Մարգարյան	գ. Կարմրակույր, 1916	գ. Կարմրակույր, 1992
2(17)	ՎԱՆՔ		Մանյա Ավետիսյան	գ. Վանք (Հատրոսի շ.), 1927	գ. Վանք, 2006
2(18)	ՔՕՇՊԷԳ՝		Աշոտ Ավետիսյան	գ. Այգեհասան (Հատրոսի շ.), 1927	գ. Այգեհասան, 1992
2(19)	ՄԻՐԻՇԿԿԱԼՈՒ		Արտաշես Բարդասարյան	գ. Մեղիքաշեն, 1905	գ. Մեղիքաշեն, 1992
2(20)	ԲՈՒԼՈՒԹՄԱՆ/ՊԻԼԻԹՄԱՆՈՒՅ		Աբրիկ Ադամյան	գ. Պիլեքանց, 1933	գ. Պիլեքանց, 1995
2(21)	ՔՈՒՎԱԹՎՂ		Մեղա Ղարաբյան	գ. Բյուրաքաղ, 1933	գ. Բյուրաքաղ, 2000
2(22ա)	ՄԻՄԻՎԻՃՕՐ/ՄԼԻՅԱՄԱՄԾՕՐ		Անիշկա Հովհաննիսյան	գ. Մարիաննաձոր, 1925	գ. Մարիաննաձոր, 2000
2(22բ)	ՄԻՄԻՎԻՃՕՐ/ՄԱՅԱՄԱՄԾՕՐ		Սիրան Ղարաբյան	գ. Մարիաննաձոր, 1924	գ. Մարիաննաձոր, 1995
2(23)	ԹԱՂՕՏ		Էդիկ Ղուկասյան	գ. Թաղուտ, 1952	գ. Թաղուտ, 2005
2(24)	ՄՈՒՆԻՐԵՆԵՍ		Մանվել Ստեփանյան	գ. Մոխրենես, 1937	գ. Մոխրենես, 2002
2(25)	ՏՈՒՄԷ		Արտաշ Ավետիսյան	գ. Տումի, 1912	գ. Տումի, 1994
2(26)	ՄԸ՛Ծ ԹԱՂԱՍՐ		Լուսինե Ժամարյան	գ. Մեծ Թաղեր	գ. Մեծ Թաղեր, 2003
2(27)	ԱՁՕԽ		Գեորգի Բարդասարյան	գ. Ագոխ, 1912	ք. Ստեփանավերտ, 1998
2(28ա)	ՄԱՆԱՔԱՅԻԹԻՆ		Թեմուր Ավանեսյան	գ. Դրախտիկ	գ. Դրախտիկ, 1999
2(28բ)	ՄԱՆԱՔԱՅԻԹԻՆ		Ավագ Գրիգորյան	գ. Դրախտիկ, 1927	գ. Դրախտիկ, 1999
2(29)	ՏԸՐԱՆՏԷ՛Գ՝		Նույնի		
2(30)	ՀՕՐԱԴԻՅ		Աշոտ Ավետիսյան	գ. Այգեհասան (Հատրոսի շ.), 1927	գ. Այգեհասան, 1992
2(31)	ԶԱՐԴԱՐԱՇԵՆ		Մարգարա Գալստյան	գ. Զարդանաշեն, 1915	գ. Զարդանաշեն, 1995
2(32)	ՄԸԽՏՈՐԱՇԵՆ		Ասյա Ղարաբյան	գ. Մխտրաշեն, 1935	ք. Ստեփանավերտ, 2006
2(33)	ՔԸՐԱՀՈՒՆՁ		Միքայել Բեգլարյան	գ. Քարահունց, 1927	գ. Քարահունց, 2003
2(34)	ՍՕՍ		Արտուշա Օհանջանյան	գ. Սոս, 1932	գ. Սոս, 1998
2(35ա)	ՃԱՐՏԱՐ		Սմբատ Սաղյան	գ. Գյումն ճարտար, 1950	ք. Ստեփանավերտ, 2004
2(35բ)	ՃԱՐՏԱՐ		Գեորգի Հակոբյան	գ. Գյումն ճարտար, 1950	ք. Սարտունի, 2002

2(36)	ԾԸՎԱՏԸՎ	Սանամ Ջիվանյան	գ. Ծովառու, 1929	գ. Հերեր, 1999
2(37ա)	ՀԻՐՀԷՐ	Եսապ Բաղիշյան	գ. Հերեր, 1936	գ. Հերեր, 2000
2(37բ)	ՀԻՐՀԷՐ	Զարուհի Խաչատրյան	գ. Հերեր, 1920	գ. Հերեր, 1997
2(38ա)	ԽԸՐԻՆԱՆ	Ռոզա Արաջանյան	գ. Խերիսան, 1928	գ. Խերիսան, 1996
2(38բ)	ԽԸՐԻՆԱՆ	Վարդյա Ստեփանյան	գ. Խերիսան, 1926	գ. Խերիսան, 2001
2(39ա)	ՊԸՌԸՎԱԹՌՈՒՄԲ	Էմմա Համբոյան	գ. Խերիսան, 1928	գ. Խերիսան, 2004
2(39բ)	ՊԸՌԸՎԱԹՌՈՒՄԲ	Ժենյա Ավանեսյան	գ. Պառավաբուր, 1920	գ. Պառավաբուր, 2001
2(40ա)	ԿԸՂԱՐԾԷ	Ռիմա Հարությունյան	գ. Կարսոն, 1931	գ. Կարսոն, 2003
2(40բ)	ԿԸՂԱՐԾԷ	Ժենյա Ավանեսյան	գ. Պառավաբուր, 1920	գ. Պառավաբուր, 2001
2(40գ)	ԿԸՂԱՐԾԷ	Վարդյա Ստեփանյան	գ. Խերիսան, 1926	գ. Խերիսան, 2001
2(41ա)	ԱՇԱՆ	Գրիշա Խաչատրյան	գ. Աշան, 1940	գ. Աշան, 2005
2(41բ)	ԱՇԱՆ	Արուսյակ Խաչատրյան	գ. Աշան, 1911	գ. Աշան, 2005
2(42)	ՀԱՑԷ	Մարուսյա Գրիգորյան	գ. Հացի, 1921	գ. Հացի, 2004
2(43)	ՀԸՂՕՐՏԷ	Նորայր Ավետիսյան	գ. Հարոտի, 1933	գ. Հարոտի, 2006
2(44)	ՄՈՒՇԿԱՊԱՏ	Նորա Արիբաբայան	գ. Մուշկապատ, 1936	գ. Մուշկապատ, 2001
2(45)	ՈՒՐԹՈՒՆԱ ԿՐՈՒՄԷՐ	Գյուլիսա Առաջանյան	գ. Չլքրան, 1915	գ. Չլքրան, 1996
2(46)	ՊՈՒՂՈՒՍԱ ԿՐՈՒՄԷՐ, ՂԸԶՄՐԱՎ ՀՕՂ	Մանվել Վերյան	գ. Պորասագոն, 1932	գ. Պորասագոն, 1998
2(47)	ՂԱԶԱՆՉԻ	Ռիմա Մարոսյան	գ. Ղազանչի, 1955	ք. Ստեփանավերտ, 2004
2(48)	ՂԸՐԸՄԲՕՆ	Լավրենտի Ղապյան	գ. Գրնբոն, 1938	ք. Ստեփանավերտ, 1997
2(49)	ՉԸԼ ԴԸՐԱՆ	Գյուլիսա Առաջանյան	գ. Չլքրան, 1915	գ. Չլքրան, 1996
2(50)	ՎԸՂԸՀԱՍ	Շանվոն Մուսայելյան	գ. Վարուսա, 1926	գ. Վարուսա, 2003
2(51)	ԶՄՐԴՄԻՍԱԶ	Արևադի Միրզոյան	գ. Զարուսա, 1948	գ. Զարուսա, 2005
2(52ա)	ՀՈՒՌԱԹՎՂ	Աստղիկ Նարանդյան	գ. Վերին Հռոսթաղ, 1922	գ. Վերին Հռոսթաղ, 2005
2(52բ)	ՀՈՒՌԱԹՎՂ	Գյուլիսա Առաջանյան	գ. Չլքրան, 1915	գ. Չլքրան, 1996

2(52q)	ՀՈՒՌԱԹԱՂ		Աստղիկ Նաբանդյան	գ. Վերին Հոռաբաղ, 1922	գ. Վերին Հոռաբաղ, 2005
2(53)	ԿԸՍԱՊԱՍ		Մանվել Վերդյան	գ. Պողոսագոմեր, 1932,	գ. Պողոսագոմեր, 1998
2(54ա)	ՄՈՒՆԻՐԱԹԱՂ		Վազգեն Ավանեսյան	գ. Մոլորաբաղ, 1932	գ. Մոլորաբաղ, 2002
2(54բ)	ՄՈՒՆԻՐԱԹԱՂ		Գրիգոր Գրիգորյան	գ. Մոլորաբաղ, 1927	գ. Մոլորաբաղ, 1992
2(55)	ՉԻՆ-ԳԱԹՎՂ		Արմո Մկրտչյան	գ. Ծանկաբաղ, 1930	գ. Ծանկաբաղ, 2005
2(56ա)	ՄԱՐՏԱԿԷՐՏ		Նիկոլայ Պետրոսյան	ք. Մարտակերտ, 1921	ք. Մարտակերտ, 2003
2(56բ)	ՄԱՐՏԱԿԷՐՏ		Մերգեյ Սամբրյան	ք. Մարտակերտ, 1931	ք. Մարտակերտ, 2004
2(57)	ՄԵՂՕԶ		Նիկոլայ Պետրոսյան	ք. Մարտակերտ, 1921	ք. Մարտակերտ, 2003
2(58)	ՀԱՅԱՂ		Նույնը		
2(59)	ԸՌ-ՉՍԾՕՐ		Նույնը		
2(60ա)	ՇԱՀՄԱՍՈՒՐ		Նույնը		
2(60բ)	ՇԱՀՄԱՍՈՒՐ		Գյուլխաս Առաշանյան	գ. Չլդրան, 1915	գ. Չլդրան, 1996
2(61)	ՄԷՅՍՈՒԼԱՆ		Նույնը		
2(62)	Լ՛ՈՒԼՍՍԱԶ		Արմենուհի Միրզոյան	գ. Վարմվաբաղ, 1914	ք. Մարտակերտ, 1999
2(63)	ՆԱՐԵՇԱՐ		Նույնը		
2(64)	ՂԱՐԱՉԻՆԱՐ		Կարինե Հակոբյան	գ. Կարաչինար, 1957	ք. Ստեփանակերտ, 2003
2(65)	ԽԸՐԱՍՏՐԹ		Նվարդ Պողոսյան	գ. Խրամորք, 1918	գ. Խրամորք, 2001
2(66)	ՈՒԸԲԱԸ		Սոմյա Արզումանյան	գ. Խաչեն, 1932	գ. Խաչեն, 2002
2(67)	ՄԻՐԴԻՐԱՇԵՆ		Մերգեյ Բարսեղյան	գ. Սարդարաշեն, 1925	գ. Սարդարաշեն, 2003
2(68)	ԱԹԸՆԻԱՇԵՆ		Զարվարդ Պետրոսյան	գ. Աստղաշեն, 1925	գ. Աստղաշեն, 1996
2(69ա)	ԲԱԼԼՈՒՋԱ		Արաի Գարրիբեյան	գ. Այգեստան (Ասկերանի շ.), 1914	գ. Այգեստան, 1998
2(69բ)	ԲԱԼԼՈՒՋԱ		Արիմենիկ Արզումանյան	գ. Այգեստան (Ասկերանի շ.), 1917	գ. Այգեստան, 2000
2(69գ)	ԲԱԼԼՈՒՋԱ		Զինա Բալասանյան	գ. Այգեստան (Ասկերանի շ.), 1916	գ. Այգեստան, 1997
2(70)	ՄԷՔՏԻՇԵՆ		Էմմա Սարգսյան	գ. Լուսաձոր, 1930	գ. Լուսաձոր, 2004

2(71)	ՓԸԲՁԱՍԱԼ	Մարիետա Թովնայսյան	Վարդանոր (Նախնական 2.), 1938	Վարդանոր, 2002
2(72)	ՏԸՆՆԱԿԱՎԱԶ/ԿԱՐՄԵՐ ԳՈՒՂ	Նինա Ավետիսյան	Գ. Բերդաշեն, 1929	Գ. Կարմիր գյուղ, 2004
2(73)	ՔԸՌԱՍՆԷ	Գրիշա Առաքմյան	Գ. Քոնստան, 1933	Գ. Քոնստան, 2000
2(74)	ՇՕՇ/ՇՈՒՇՔԷՆԳ	Յաշա Թախտախյան	Գ. Շուշ, 1927	Գ. Շուշ, 1999
2(75)	ՄՕՇԵԸՄՅԱՏ	Նորա Առաքմյան	Գ. Ջրաղացներ, 1928	Գ. Ջրաղացներ, 2002
2(76)	ՃԸՂԸՑՆԷ/ԴՎՄԵՐՉԻԼԱՐ	Նույնը		
2(77)	ՍԸՋՆԷՔ	Ելենա Ավակերդյան	Գ. Ալեքսանդր (Նախնական 2.), 1924	Գ. Ալեքսանդր, 2001
2(78ա)	ԽԱՉՄԱՉ, ՍԱՐՈՒՇԵՆ, ՍՄՐՔԻՍՄՈՒՇԵՆ	Նորա Մարտիրոսյան	Գ. Խաչնաչ, 1924	Գ. Խաչնաչ, 2002
2(78բ)	ԽԱՉՄԱՉ, ՍԱՐՈՒՇԵՆ, ՍՄՐՔԻՍՄՈՒՇԵՆ	Խորեն Մարտիրոսյան	Գ. Խաչնաչ, 1922	Գ. Խաչնաչ, 1992
2(79)	ՂԱՐԱՂԸՇԼԱԳ	Պավուշա Պետրոսյան	Գ. Հին շեն, 1930	Գ. Հին շեն, 2002
2(80)	ԿԱԼԱԴԱՐԱՄԻ	Համետ Մովսիսյան	Ք. Ստեփանավերտ, 1938	Ք. Ստեփանավերտ, 1995
2(81ա)	ՏԻՋԱՓՈՒԳ/ՏԸՋԱՓԱԳ	Միքայել Գասպարյան	Գ. Հին Թաղեր, 1921	Գ. Հին Թաղեր, 2012
2(81բ)	ՏԻՋԱՓՈՒԳ/ՏԸՋԱՓԱԳ	Նույնը		
2(82)	ՀԸՐԹՆԸՔԱՐ	Հենրիկ Բարսաղանյան	Գ. Խծաբերդ, 1939	Գ. Խծաբերդ, 2006
2(83)	ՍՆՆԴԻՆ ԾՕՐ	Ծերունի բանասաց	Գ. Հին բաղեր	Գ. Հին Թաղեր, 2000
2(84)	ՄԻՏՕՎԵՆ ԿԱԼՂ	Գրիշա Բուրդայան	Գ. Թաղանու, 1916	Գ. Թաղանու, 1996
2(85)	ՀՕՌՈՒՆ ԱՐՏԵՐ	Ժորա Արքանիսյան	Գ. Վարդաշատ, 1928	Գ. Վարդաշատ, 1997
2(86)	ՔԸԿԸՂԱՎՈՒՆ ԱՐՏԵՐ	Նույնը		
2(87)	ԾԸՌՏՕՏ ՔԱՐ	Նույնը		
2(88)	ՌՈՒՄԵՆ ՅՈՒԳԻ	Թագուհի Ամիրջանյան	Գ. Բանանոր, 1957	Գ. Բանանոր, 2006
2(89)	ՄԷՋՈՒՆ ԱՐՏ	Գրիշա Ավագյան	Գ. Պլեբանց, 1923	Գ. Պլեբանց, 1993
2(90)	ՅԸՂՆԱՔԱՐ	Հովիկ Սարգսյան	Գ. Պլեբանց, 1963	Գ. Պլեբանց, 1992
2(91)	ԿՊԻՏԱՅՈՒՇ ՔԱՐԵՐ	Գրետա Ավետիսյան	Գ. Տոլ, 1956	Գ. Տոլ, 2005
2(92)	ԻՔԱԿՈՒՅ ԿԱՐՄՈՒՆՁ	Նույնը		

2(93)	ՊԸՌԵՎԱԼԷՆՆՁ	Նույնը		
2(94)	ՉՊԼ ԱՐԻՆՆ ԶԱԼ	Արտուշա Օհանջանյան	գ. Մուս, 1932	գ. Մուս, 1998
2(95)	ԽԱՉԻՆ ՏԱԿ	Ժորա Բալայան	գ. Հերիեր, 1928	գ. Հերիեր, 2003
2(96ա)	ԾԸՆԱՔԱՐ	Ռուզա Արսեանյան	գ. Խերիսան, 1928	գ. Խերիսան, 1996
2(96բ)	ԾԸՆԱՔԱՐ	Վարդյա Ստեփանյան	գ. Խերիսան, 1926	գ. Խերիսան, 2001
2(97)	ԾԸՎԷՐԷՆ ԽՈՒԹՐ	Եղիշե Մարտիրոսյան	գ. Հարություն, 1920	ք. Ստեփանավերտ, 2002
2(98)	ԱՎԱՆՆԱ ՔԱՐ	Նույնը		
2(99)	ԴՎՎԼԻՆՆ ՏԸՐԴ	Արշավիր Արիբաբայան	գ. Մուշկասպատ, 1930	գ. Մուշկասպատ, 2004
2(100)	ՄԸՀԱՄԸՐՈ	Արուսյակ Խաչատրյան	գ. Աշան, 1911	գ. Աշան, 2005
2(101)	ԸՆԾՆԿԱՊԷՐԹ	Արևիկա Սողոմոնյան	գ. Բերդաշեն, 1910	գ. Բերդաշեն, 1990
2(102)	ՃԸՐԱՊԷՐԹ	Ծերունի բանասաց	ք. Մարտավերտ	ք. Մարտավերտ, 2006
2(103)	ՄԸՌԱՎԸՆ Ա ՔԱՓԱՋԸ	Նիկողայ Պետրոսյան	ք. Մարտավերտ, 1921	ք. Մարտավերտ, 2003
2(104)	ԼԷՆԿԵՄՈՒՐԷՆ ԿԱՐՄՈՒՆՁ	Նույնը		
2(105)	ՀԱՅՐՈՒՆՑ ԹՈՒՄԲ	Նույնը		
2(106)	ՔՕՔՄԷՆ ԿԵԾԱՆ	Աստղիկ Նալբանդյան	գ. Վերին Հոռաբաղ, 1922	գ. Վերին Հոռաբաղ, 2005
2(107)	ԹԸՎԱՑԱՔՐ	Ներսես Բաբայան	գ. Միխրաբաղ, 1925	գ. Միխրաբաղ, 2006
2(108)	ՍՈՒՅՈՒԹ ՕՂՆՆ	Լևոն Մաթեոսյան	գ. Հաբերք, 1921	գ. Հաբերք, 2002
2(109)	ԲԱՊԷՐԸ ԿԸՏՕՐԱԾ	Նույնը		
2(110)	ԳՈՒԼՄԵԼԻՔՐ	Սարո Առստամյան	գ. Ղազանչի, 1939	գ. Ղազանչի, 2000
2(111)	ՄԵՐՁԱ ՔՕՐՄԱՋ	Արամայիս Առուշանյան	գ. Չլրրան, 1925	գ. Չլրրան, 2001
2(112ա)	ԴՈՒԳՎԷՐ	Նույնը		
2(112բ)	ԳՈՒԳՎԷՐ	Համլետ Դանիելյան	գ. Չլրրան, 1930	գ. Չլրրան, 2001
2(113)	ՄԸՐԹԸՐԱՊԱՆ	Արամայիս Առուշանյան	գ. Չլրրան, 1925	գ. Չլրրան, 2001
2(114)	ՄԸՆԱՏՕՆ	Նույնը		

2(115)	ՔԸԶԸԳԸԿԱՊԵՐԹ	Նորիկ Ասրյան	գ. Քոլատակ, 1925	գ. Քոլատակ, 1999
2(116)	ԳԸԼԷՆ ՔԱՐ	Նույնը		
2(117)	ՉՈՒԲԱՆԷՆ ՍԱՐՉՕԲԱՆ ԴԱԴԻ	Միքայել Օհանջանյան	գ. Խնավատ, 1924	գ. Խնավատ, 2001
2(118)	ԿԸՐԱՄԷՆ ԾՕՐ	Մոնյա Արզումանյան	գ. Խաչեն, 1932	գ. Խաչեն, 2002
2(119ա)	ՍՈՒԼՈՒԼ ՔԱՐ	Ռոմիկ Ղուլյան	գ. Խնձրիստան, 1931	գ. Խնձրիստան, 2006
2(119բ)	ՍՈՒԼՈՒԼ ՔԱՐ	Վորդյա Ղուլյան	գ. Խնձրիստան, 1933	գ. Խնձրիստան, 2003
2(120)	ԽԵԽՏՃԻԾ	Գարսեան Մանգասարյան	գ. Խնավատ, 1924	գ. Խնավատ, 1998
2(121)	ՍՈՒՆՁԻՆԿԱ	Խաչատուր Առստամյան	գ. Խաչեն, 1921	գ. Խաչեն, 1999
2(122)	ԲԸԼԸՐԻ ԳԱԳԱԹ	Աղասի Գաբրիելյան	գ. Այգեստան (Ամերամի շ.), 1914	գ. Այգեստան, 1998
2(123)	ՄԷՎՈՒՆՑ	Միքայել Օհանջանյան	գ. Խնավատ, 1924	գ. Խնավատ, 2001
2(124)	ՉԱԽՄԱ ԹՍՓՍՒ	Գարեգին Մառաջյան	գ. Վարդաձոր, 1937	գ. Վարդաձոր, 2002
2(125)	ՂՈՒՆԸԽԼԸՂԷՆ ԹՈՒՄԲ	Նույնը		
2(126)	ՀԸՂԷ ՆԸՀԱՏԱԿ	Էմմա Դարայան	գ. Կարմիր գյուղ, 1929	գ. Կարմիր գյուղ, 2001
2(127)	ՄՏԱՐԱ ԲԻԲԻ	Ելենա Ալավերդյան	գ. Ալմարոյոր (Ամերամի շ.), 1924	գ. Ալմարոյոր, 2001
2(128)	ՊՈՒԹ ՔԱՐ	Եղիշ Արզումանյան	գ. Սղմախ, 1955	ք. Ստեփանավերտ, 2006
2(129)	ԿԱՏԱՐՕ ՎԱՆՔ	Ալյոշա Այվազյան	գ. Խանձաձոր, 1929	գ. Խանձաձոր, 2006
2(130)	ՅԸԽԾՈՒՆ ՊԸՌԸՆԻՆ	Գրիշա Ավագյան	գ. Պլեբանց, 1923	գ. Պլեբանց, 1993
2(131)	ՆԸՀԱՏԱԿ	Մանուշակ Մարգարյան	գ. Պլեբանց, 1888	գ. Պլեբանց, 2000 (հիշողությամբ)
2(132)	ԱՐՁՈՒՄԱՆ ՎԱՆՔ	Պուժի տատիկ	գ. Մեծ Թաղեր, 1930	գ. Մեծ Թաղեր, 2003
2(133)	ԹԻԺ ՅԸԽՑԷ	Գրետա Ավետիսյան	գ. Տող, 1956	գ. Տող, 2005
2(134)	ԳՕՁԻՆ ԽԱՉ, ՆԸՀԸՏԱԿԷՆ ԽԱՉ, ՑՕՐԱ ԽԱՉ	Նույնը		
2(135)	ՏԸՐԸՆՏԷԳԱ ՍՕՐՓԵՐԸ	Ավագ Գրիգորյան	գ. Դրախտիկ, 1927	գ. Դրախտիկ, 1999
2(136)	ԼՈՒՍԸՎԷՆՁԻՆ ՍՕՐՓ	Արտուշա Օհանջանյան	գ. Մու, 1932	գ. Մու, 1998
2(137)	ՂԻՇԱ ՎԱՆՔ	Նույնը		

2(138ա)	ԻՐԲԶ ՄԱՆԳՈՒՆԶ		Փառաման Մուսիսյան	գ. Հերիեր, 1909	գ. Հերիեր, 1997
2(138բ)	ԻՐԲԶ ՄԱՆԳՈՒՆԶ		Էմմա Համբարյան	գ. Խերիսան, 1928	գ. Խերիսան, 2004
2(139)	ԴԵՂԵՎԵՐԵՆ ԽԱՉ		Արմենուհի Միրզայան	գ. Վարմվաթաղ, 1914	ք. Մարտակերտ, 1999
2(140)	ԾՆԴԿԵՄԱՆՈՒՆՑ ԽԱՉ		Նույնը		
2(141)	ԱՄԵՆԱՓՐԵՎԻՉ ՅԵԽԾԷ		Մանվել Վերդյան	գ. Պողոսագոմեր, 1932	գ. Պողոսագոմեր, 1998
2(142)	ԿՕՏԲԱՆ ՅԵԽԾԷ		Մերգեյ Մամբրյան	ք. Մարտակերտ, 1931	ք. Մարտակերտ, 2004
2(143)	ԹՕՐՔԻՆ ԳՕՈՒ/ՊԱԼԿՕՎԵՆԻԿԻՆ ԹՈՒՄԲ		Սլավիկ Մանգասարյան	գ. Ճանկաթաղ, 1941	գ. Ճանկաթաղ, 2005
2(144)	ՏԵՎԵՐԱԽԱՉ		Գրիգոր Գրիգորյան	գ. Մոխրաթաղ, 1927	գ. Մոխրաթաղ, 1992
2(145)	ՂԱՐԻԲ ԽԱՉ		Վազգեն Ավանեսյան	գ. Մոխրաթաղ, 1932	գ. Մոխրաթաղ, 2002
2(146)	ԻՆՆԸ ՄԱՍ		Նույնը		
2(147)	ԻՐԲԶ ՄԱՆԳՈՒՐ		Գրիգոր Գրիգորյան	գ. Մոխրաթաղ, 1927	գ. Մոխրաթաղ, 1992
2(148)	ՄԱՂԱՎՈՒՋԱ ԹԱՔԱՎԵՐԵՆ ԸՆԾԵՎԱՆԸ ԿԻՐԵՉՄԱՆԸ		Արամայիս Հովհաննիսյան	գ. Մարավուզ, 1922	գ. Մարավուզ, 2000
2(149)	ՊԸՏԿԵՄ ՊԵՐՔ/ՊԸՐԿԵՄ ՊԵՐՔ		Խաչատուր Առատանյան	գ. Խաչեն, 1921	գ. Խաչեն, 1999
2(150)	ԱՐՉԻՆ ՀԱՆԳԻՍՏԸ		Թավադ Գրիգորյան	գ. Ճաղկաշատ, 1927	գ. Ճաղկաշատ, 1996
2(151ա)	ԿՊԻԼԻՆ ՀԱՆԳԻՍՏԸ		Գարսևան Մանգասարյան	գ. Խոնավատ, 1924	գ. Խոնավատ, 1998
2(151բ)	ԿՊԻԼԻՆ ՀՕՆԳԻՍՏԸ		Սիբայել Օհանջանյան	գ. Խոնավատ, 1924	գ. Խոնավատ, 2001
2(152)	ԽԱՉՈՒՆՑ ԿԻՐԻՉՄԱՆՕՏ		Անահիտ Միրզայան	գ. Վարդանոթ (Ավերամիշ), 1934	գ. Վարդանոթ, 2001
2(153)	ԼՎԶԳՈՒՆ/ԼՎԶՈՒՆ ԳՕՈՒ		Մարինտա Թովմայան	գ. Վարդանոթ(Ավերամիշ), 1938	գ. Վարդանոթ, 2002
2(154)	ՂՕՆԴԵՎ		Քնարիկ Պողոսյան	գ. Մոխրաթաղ, 1928	գ. Մոխրաթաղ, 2001
2(155)	ՊԱՐԻՆ ՊԻԺ		Ռուզա Պետրոսյան	գ. Հին շեն, 1932	գ. Հին շեն, 1992
2(156)	ԿՕՂՈՒՆ ԱՆՊՈՒՐ		Գրիշա Բուրաթյան	գ. Թաղաստեղ, 1916	գ. Թաղաստեղ, 1996
2(157)	ՉԸՂՈՒՆ ԱՆՊՈՒՐ		Նույնը		
2(158)	ԳՊԻԼԱՍՈՒՆ ԱՆՊՈՒՐ		Նույնը		
2(159)	ՄՈՒԿՆԵՏԱՄԵՆ ԱՆՊՈՒՐ		Ժորա Աբրահամյան	գ. Վարդաշատ, 1928	գ. Վարդաշատ, 1997

2(160)	ԹԻՋԻՆ ԱՆՊՈՒՐ	Աշոտ Ավետիսյան	Գ. Այգեատան (Հարություն շ.), 1927	Գ. Այգեատան, 1992
2(161)	ԱՐՉԻՆ ԱՆՊՈՒՐ	Ալյոշա Այվազյան	Գ. Խանձնաձոր, 1929	Գ. Խանձնաձոր, 2006
2(162)	ԹԱՂԱԼ ԱՆՊՈՒՐ	Ծերունի բանասաց	Գ. Ծակուռի	Գ. Ծակուռի, 2001
2(163)	ԲՈՒՄԷՆ ԱՆՊՈՒՐ	Էսնա Հանգոյան	Գ. Խերիսան, 1928	Գ. Խերիսան, 2004
2(164)	ՊԸՐԿԱԿԷՐ ԱՆՊՈՒՐ	Ալյոշա Ղահրամանյան	Գ. Քարահունջ, 1935	Գ. Քարահունջ, 2002
2(165)	ԶԸՐԱՎՈՒՐ ԱՆՊՈՒՐ	Նորայր Ավետիսյան	Գ. Հարորտի, 1933	Ք. Ստեփանավերտ, 2003
2(166)	ՓԸՐԹՈՒՇ ԱՆՊՈՒՐ	Ալյոշավիր Սարիբաբայան	Գ. Մուշկապատ, 1930	Գ. Մուշկապատ, 2004
2(167)	ԹԸԹՈՒՆ ԱՆՊՈՒՐ	Արեւատ Սորոնյան	Գ. Բերդաշեն, 1910	Գ. Բերդաշեն, 1990
2(168)	ՂՕՇԱ ԱՆՊՈՒՐ	Լեւոն Մաթեոսյան	Գ. Հաբերք, 1921	Գ. Հաբերք, 2002
2(169)	ՂԸՐՍԱ ԱՆՊՈՒՐ	Համետ Դամիսյան	Գ. Չլրբան, 1930	Գ. Չլրբան, 2001
2(170)	ԱՆԱՀԻՏ ԱՆՊՈՒՐ	Նույնը		
2(171)	ԿԸՄԸՂՆԱՏԷՆ ԱՆՊՈՒՐ	Արամայիս Առուշանյան	Գ. Չլրբան, 1925	Գ. Չլրբան, 2001
2(172)	ՉԱՐԿԱՆՅ ԱՆՊՈՒՐ	Յուրա Շեկյան	Գ. Չլրբան, 1934	Գ. Չլրբան, 1998
2(173)	ՉԸՈ-ՉԸՌ ԱՆՊՈՒՐ	Նույնը		
2(174)	ՕԻԻ ԱՆՊՈՒՐ	Սոնյա Արզումանյան	Գ. Խաչեն, 1932	Գ. Խաչեն, 2002
2(175)	ԿԱՆԱՅ ԱՆՊՈՒՐ	Արիենիկ Արզումանյան	Գ. Այգեատան (Սափրամի շ.), 1917	Գ. Այգեատան, 2000
2(176ա)	ՄԸՂՐԱԿԵՏ/ԲԱԼԼՈՒՑԱ	Նույնը		
2(176բ)	ՄԸՂՐԱԿԵՏ/ԲԱԼԼՈՒՑԱ	Զինա Բալասանյան	Գ. Այգեատան (Սափրամի շ.), 1916	Գ. Այգեատան, 1997
2(177)	ՅԸՆԾՈՒՆ ԴՈՒՐ	Գարեգին Ստաջյան	Գ. Վարդաձոր, 1937	Գ. Վարդաձոր, 2002
2(178)	ԶԷՅՈՆ ԱՆՊՈՒՐ	Ծերունի բանասաց	Գ. Բերքաձոր	Գ. Բերքաձոր, 2005
2(179ա)	ԼԱԼԷ-Գ՝ ԱՆՊՈՒՐ	Յաշա Թադևոսյան	Գ. Շոշ, 1927	Գ. Շոշ, 1999
2(179բ)	ԼԱԼԷ-Գ՝ ԱՆՊՈՒՐ	Նույնը		
2(179գ)	ԼԱԼԷ-Գ՝ ԱՆՊՈՒՐ	Անուշ Բաբայան	Գ. Շոշ, 1900	Գ. Շոշ, 1992
2(180)	ՄԸՎ ԾՕՎ	Ելենա Ալավերդյան	Գ. Ալմարոլյուր (Սափրամի շ.), 1924	Գ. Ալմարոլյուր, 2001

2(181ա)	ԿՈՒՅՐ ԱՆՊՈՒՐ	Սիբայել Մնացականյան	գ. Խաչնաչ, 1924	գ. Խաչնաչ, 2000
2(181բ)	ԿՈՒՅՐ ԱՆՊՈՒՐ	Նորա Մուրադյան	գ. Խաչնաչ, 1924	գ. Խաչնաչ, 2002
2(182)	ՄԻՆԵՇԱԿ	Մանուշակ Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1888	ք.Ստեփանավերտ, 1992 (փշորոտայք)
2(183)	ԹՈՒԹՈՒՆ	Հայկանուշ Կարապետյան	գ. Չափար, 1923	գ. Չափար, 2001
2(184)	ԽԱՂՎԷՆ ԹՎՆԱՎՈՐ	Աշոտ Ավետիսյան	գ. Այգեատան (Հաղորթի շ.), 1927	գ. Այգեատան, 1992
2(185)	ՀԱՍԿ	Ռայա Սարգսյան	գ. Կարմրակուն, 1943	գ. Պլեբանց, 1995
2(186ա)	ՑԸՑԷՌՆԱԿ	Սիրան Հարությունյան	գ. Մու, 1922	գ. Կոլտոկաշեն, 2001
2(186բ)	ՑԸՑԷՌՆԱԿ	Լուսիկ Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1922	ք.Հաղորթ, 1993
2(187ա)	ՅԸՓԸԼԱՂ	Մանուշակ Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1888	ք.Ստեփանավերտ, 1992 (փշորոտայք)
2(187բ)	ՅԸՓԸԼԱՂ	Արշալույս Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1912	գ. Պլեբանց, 1995
2(188)	ՄԻՐՀԱՎ	Արտիկ Պողոսյան	գ. Լուսավոր, 1934	գ. Լուսավոր, 1999
2(189)	ՏԸՌՈՕՆ	Համետ Դամիելյան	գ. Չիրան, 1930	գ. Չիրան, 2001
2(190)	ԸՂՕՆԵԳ	Թավադ Գրիգորյան	գ. Ճարկաշատ, 1927	գ. Ճարկաշատ, 1996
2(191)	ՔՈՒ ՀՍՐ ՄԸԴՈՆԵ, ՊԸՐՏԱՊԱՆ	Համետ Դամիելյան	գ. Չիրան, 1930	գ. Չիրան, 2001
2(192)	ՆԸԴԿԱՐԱՐ	Մերթա Բենեմագարյան	գ. Վարդուհաս, 1928	գ. Վարդուհաս, 2002
2(193)	ՄԵՂՎԱԿԵՐ	Արշավիր Արիբարսյան	գ. Մուշկասպատ, 1930	գ. Մուշկասպատ, 2004
2(194ա)	ՊԱՊԱՆԸՆՑ	Փառանձեմ Թադևոսյան	գ. Կոճորտ, 1914	գ. Կոճորտ, 2001
2(194բ)	ՊԱՊԱՆԸՆՑ	Ռոզա Մարտիրոսյան	ք. Մարտավերտ, 1923	ք. Մարտավերտ, 1995
2(195)	ՍԱՐՅԱԿ	Լուսիկ Չիրինգարյան	գ. Վերին շեն, 1923	ք.Ստեփանավերտ, 1998
2(196)	ՄՈՒՇԱՀԱՎ	Մերս Դարսյան	գ. Քյուրաթաղ, 1933	գ. Քյուրաթաղ, 2005
2(197ա)	ՉԸՓԸՐԾԱԿԵ	Գրիշա Հարությունյան	գ. Քարին տակ, 1923	գ. Քարին տակ, 1995
2(197բ)	ՉԸՓԸՐԾԱԿԵ	Հայկանուշ Կարապետյան	գ. Չափար, 1923	գ. Չափար, 2001
2(198ա)	ՉՈՒԲԸՆՆԱՓԻ/ՉՕԲԱՆՆԱՓԻ	Գարեգին Մատթոսյան	գ. Վարդավառ (Սափեթանի շ.), 1937	գ. Վարդավառ, 2002
2(198բ)	ՉՈՒԲԸՆՆԱՓԻ/ՉՕԲԱՆՆԱՓԻ	Էմմա Սարգսյան	գ. Լուսավոր, 1930	գ. Լուսավոր, 2004

2(198գ)	ՉՈՒՔԵՆՆԱԿԻ/ՉՈՔԵՆՆԱԿԻ	Փառանձն թարխուսյան	գ. Կոմորտ, 1914	գ. Կոմորտ, 2001
2(198բ)	ՉՈՒՔԵՆՆԱԿԻ/ՉՈՔԵՆՆԱԿԻ	Լուսիկ Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1922	բ. Հարություն, 1993
2(199ա)	ՔԱՇ	Սիրան Ծատրյան	գ. Մաճկալաշեն, 1920	գ. Մաճկալաշեն, 1996
2(199բ)	ՔԱՇ	Մերյոսա Բենյամինյան	գ. Վարդուհաս, 1928	գ. Վարդուհաս, 2002
2(200ա)	ԿՈՒԿՈՒ	Արտիկ Պողոսյան	գ. Լուսավոր, 1934	գ. Լուսավոր, 1999
2(200բ)	ԿՈՒԿՈՒ	Սիրան Հարությունյան	գ. Մու, 1922	գ. Կոլխոզաշեն, 2001
2(201ա)	ՍԱՆԴԵՐ/ՍԵՆԴԵՐԿԱՊԵ/ՅՈՒՊՈՒՊ	Վարդիկ Արյան	գ. Վարդավազ (Սահերաբիշ), 1934	գ. Վարդավազ, 2002
2(201բ)	ՍԱՆԴԵՐ/ՍԵՆԴԵՐԿԱՊԵ/ՅՈՒՊՈՒՊ	Զարկար Պետրոսյան	գ. Ջրաղացներ, 1912	գ. Ջրաղացներ, 1994
2(201գ)	ՍԱՆԴԵՐ/ՍԵՆԴԵՐԿԱՊԵ/ՅՈՒՊՈՒՊ	Գրիգոր Գրիգորյան	գ. Ներքին Հոռաբաղ, 1935	գ. Ներքին Հոռաբաղ, 2001
2(201դ)	ՍԱՆԴԵՐ/ՍԵՆԴԵՐԿԱՊԵ/ՅՈՒՊՈՒՊ	Խորասան Սաղյան	գ. Մուշկապատ, 1928	գ. Մուշկապատ, 2000
2(202ա)	ԿԱՔԱՎ	Էմմա Սարգսյան	գ. Լուսավոր, 1930	գ. Լուսավոր, 2004
2(202բ)	ԿԱՔԱՎ	Մերյոսա Բենյամինյան	գ. Վարդուհաս, 1928	գ. Վարդուհաս, 2002
2(203)	ՃԻՐԿՆԵՏ	Սիրանուշ Ավանեսյան	գ. Քարին տակ, 1916	գ. Քարին տակ, 2000
2(204)	ՔԸՉԲՆԱԿ	Լուսիկ Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1922	բ. Հարություն, 1993
2(205ա)	ԱԼԱԿՈՒՇԿՈՒՇ/ԸԼԸԿՕՇԿՕՇ	Անիշա Ավանեսյան	գ. Մարիամավոր, 1925	գ. Մարիամավոր, 2000
2(205բ)	ԱԼԱԿՈՒՇԿՈՒՇ/ԸԼԸԿՕՇԿՕՇ	Քնար Սարգսյան	գ. Գիշի, 1920	գ. Գիշի, 2001
2(205գ)	ԱԼԱԿՈՒՇԿՈՒՇ/ԸԼԸԿՕՇԿՕՇ	Գրիշա Ավագյան	գ. Պլեբանց, 1923	գ. Պլեբանց, 1993
2(206)	ՀԱՎ	Քնարիկ Պողոսյան	գ. Մշխմատ, 1928	գ. Մշխմատ, 2001
2(207)	ՎԵՐԹՆԸ	Գեորգի Բարդասարյան	գ. Ազոխ, 1912	բ. Ստեփանավերտ, 1998
2(208ա)	ՏԱՆԸ ՕԽԾԸ	Մանուշակ Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1888	բ. Ստեփանավերտ, 1992(փոփոխված)
2(208բ)	ՏԱՆԸ ՕԽԾԸ	Սիրան Ծատրյան	գ. Մաճկալաշեն, 1920	գ. Մաճկալաշեն, 1996
2(209ա)	ԿՕՐԻ/ԿԸՐԻՅԱ	Արտիկ Պողոսյան	գ. Լուսավոր, 1934	գ. Լուսավոր, 1939
2(209բ)	ԿՕՐԻ/ԿԸՐԻՅԱ	Փառանձն թարխուսյան	գ. Կոմորտ, 1914	գ. Կոմորտ, 2001
2(210)	ԿՕՉՆԻ	Ելենա Ալավերդյան	գ. Ալեհարություն (Սահերաբիշ), 1924	գ. Ալեհարություն, 2001

2(211)	ՄԱԿԵՃԵՆՆԵ	Լուսիկ Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1922	գ. Պլեբանց, 1992
2(212)	ԿԱՏՈՒՆ Ա ՄՈՒԿՈՒՆԸ	Արսեն Մնացականյան	գ. Ազոխ, 1923	գ. Ազոխ, 1995
2(213)	ՃՕՐԻ	Աբանես Թամրազյան	գ. Ծաղկավանք, 1926	գ. Ծաղկավանք, 2006
2(214)	ԿԱՏՈՒՆ	Արշալույս Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1912	գ. Պլեբանց, 1995
2(215)	ԱՐՉ	Հայկանուշ Կարապետյան	գ. Չափար, 1923	գ. Չափար, 2001
2(216)	ԱՐՉԸՆ Ա ՄԱՐԹԸ	Արշալույս Թախտոսյան	գ. Կոճորտ, 1936	գ. Կոճորտ, 2002
2(217)	ԱՐՉԸՆ Ա ՀՈՒՆԻՆ	Աբանես Թամրազյան	գ. Ծաղկավանք, 1926	գ. Ծաղկավանք, 2006
2(218)	ԿԸԽՏԱՐ	Լուսիկ Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1922	ք. Հարյուք, 1993
2(219)	ԷՇ	Արսեն Մնացականյան	գ. Ազոխ, 1923	գ. Ազոխ, 1995
2(220) ա.բ.գ.դ)	ՏՈՒՄԸՑԷ ԹԵՎԱՆ	Յուրի Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1939	գ. Պլեբանց, 1994
2(221)	ՔՕՈՒ ՎԱՆԸՎՍ	Աբանես Թամրազյան	գ. Ծաղկավանք, 1926	գ. Ծաղկավանք, 2006
2(222)	ՕՎՉԻ ՓԻՐՈՒՄ	Աբրիկ Արամյան	գ. Պլեբանց, 1933	գ. Պլեբանց, 1995
2(223)	ԼՕՂՄԱՆԻ	Ռոմիկ Ղուլյան	գ. Խանձրխտան, 1931	գ. Խանձրխտան, 2004
2(224ա)	ԼԷՆԿ-ԹԵՄՈՒՐ	Ալեքսանդր Հասրաթյան	գ. Կարմիրավան, 1936	ք. Ստեփանակերտ, 2001
2(224բ)	ԼԷՆԿ-ԹԵՄՈՒՐ	Վորդյա Ղուլյան	գ. Խանձրխտան, 1933	գ. Խանձրխտան, 2003
2(225)	ԳՂԼԴՈՒՑ ՑԸՎ	Գեորգի Բարդասարյան	գ. Ազոխ, 1912	ք. Ստեփանակերտ, 1998
2(226)	ՓԱԽՈՒՑ ԱՉԿ	Արտավազ Բարդասարյան	գ. Ազոխ, 1923	գ. Ազոխ, 1996
2(227)	ՏԸՆԿՄԱՆՑ ՑԸՎ	Վալերիկ Գրիգորյան	գ. Հերիեր, 1949	գ. Հերիեր, 2004
2(228)	ԿՈՒԿՎԱՆՑ ՑԸՎ	Նույնը		
2(229)	ԸՂԲԸԼԻՇԱՆՑ ՑԸՎ	Եսալ Բաղդյան	գ. Հերիեր, 1936	գ. Հերիեր, 2000
2(230)	ԿԻԶՕՂԱՆՑ ԱՉԿ	Նույնը		
2(231)	ԽԸՆՈՒՄԱՆՑ ՑԸՎ	Նույնը		
2(232ա)	ՊՈՒԼԿԿԸՂԱՆՑ ՑԸՎ	Լեանոյա Պողոսյան	գ. Խերխտան, 1951	գ. Հերիեր, 2004
2(232բ)	ՊՈՒԼԿԿԸՂԱՆՑ ՑԸՎ	Ռոզա Արաջանյան	գ. Խերխտան, 1928	գ. Խերխտան, 1996

2(233)	ՅՈՒՅՈՒՏՈՒՏԱՆՑ ՑԸՎՂ	Յույս Գրիգորյան	Գ. Գիշի, 1931	Գ. Գիշի, 2000
2(234)	ՇԸՂԱՂՈՒՆՑ ՑԷՂ	Էմմա Ավանեսյան	Գ. Մոխրաբաղ, 1930	Գ. Մոխրաբաղ, 2004
2(235)	ՈՒՍՏԱ ԱԳՈՒՆՔ	Սերգեյ Սարովանյան	Գ. Չլիրան, 1928	Գ. Չլիրան, 1997
2(236)	ՇԷԳՊՈՒՆՑ ԳԸՈՒՄՆԷ	Արամայիս Առաչանյան	Գ. Չլիրան, 1925	Գ. Չլիրան, 2001
2(237)	ՔԸԶԱԼԱՆՔ	Լյուդմիլա Սահակյան	Գ. Չլիրան, 1959	Գ. Չլիրան, 2004
2(238)	ՔՕՆ ԻՆՕՂ ՍՈՒԴՈՒՆՔ	Սերգեյ Սարովանյան	Գ. Չլիրան, 1928	Գ. Չլիրան, 1997
2(239)	ՄԷՎՈՒՆՑ ԱԶԿ	Լյուդմիլա Օհանջանյան	Գ. Խնավատ, 1931	Գ. Խնավատ, 2001
2(240)	ԹՕԽՈՒՆՔ	Միքայել Օհանջանյան	Գ. Խնավատ, 1924	Գ. Խնավատ, 2001
2(241)	ՃԸԿԱՏԷՆ ԿԻՐՎԱԾԸ ՃԻՆՁՎԱԼ ՉԻ	Ծերունի բանասաց	Գ. Առաջածոր	Գ. Առաջածոր, 1998
2(242)	ՍՈՒՍԱՆԱՑ ՈՒՋԱԴԷՆ ՕՅՆԸ ԿԸԼՕԽԸՏ ԿՎԱ	Սերգեյ Սարգսյան	Գ. Ստամբուլյոր, 1925	Ք. Ստամբուլյոր, 1997
2(243)	ՇԱՆԸ ՎԷՐ ՏՈՒՋՆԸ ՊԱՀԻՍ, ՇՈՒԼՕՐ ԷԼ ԿՕՏԷ	Սերբակ Գաբրիելյան	Գ. Սոս, 1917	Գ. Սոս, 2003
2(244)	ՍՕՆԷՆ ՀԱՎԸ	Զարվարդ Գետրոյան	Գ. Դուզն Ճարտար, 1922	Գ. Դուզն Ճարտար, 1997
2(245)	ՊԸՌԱՎԷՆ ԷԾԷՐԸ	Նույնի		
2(246)	ԸԹՈՒՆԻՆ ԾՈՒՆԸ	Լևոնյան Գորոսյան	Գ. Խերիսան, 1951	Գ. չերիեր, 2004
2(247)	ԶԱՔԻՆ ՈՒՌՈՒՄՆ	Լևոն Մաքետյան	Գ. Հաբերք, 1921	Գ. Հաբերք, 2002
2(248)	ՅԱ ԷՇԸ ԿԸՍԱԿԷ, ՅԱ ԻՇԱՍԱՐԸ	Զարվարդ Գետրոյան	Գ. Դուզն Ճարտար, 1922	Գ. Դուզն Ճարտար, 1997
2(249)	ԻՆՁ ՅԷԿԱՎ, ԼԷՆԻՆԸ ՄԸՌԱՎ	Ռազմիկ Ազարյան	Գ. Վերին շեն, 1929	Ք. Ստամբուլյոր, 1992
2(250)	ՕՐՓՂԹԸ ԿԸՐԿԸՍՕՍԱՆ ՃԷԼԼԻ ՅԸԿԱՎ	Ռաֆիկ Մայիլյան	Ք. Հաղորթ, 1938	Ք. Հաղորթ, 1993
2(251)	ՔԸՌԱՄՆԸՎԱ ԲԸԿԱՐԱՔԱՆ ԷԼ ԸՆԳԱՎ, ՇՈՒՇՎԱ ՀԸՆՆԸՆՔԱՆ ԷԼ	Վալերի Զավարյան	Գ. Գիշի, 1948	Ք. Ստամբուլյոր, 1998
2(252)	ԼԱՎԸՆ ԷՆ Ա՝ ԹԸՂԸՎԱՐԹԱ ՀԻՆԳԻՍՏՈՒՆԸ ՄԸՌԱՎ՝ ԻՆԻՍ, ՔԱՆՑ ՔԸՐԹ՝ ԿԸԼԽՕՁՈՒՆԱՄԱԳԱ	Սուրեն Դանիելյան	Գ. Քարահունջ, 1928	Գ. Քարահունջ, 1999
2(253)	ԳԻՀՐԸԶԸՑՈՒՄՆ ԳԷԼԻ	Մարիետա Թովմասյան	Գ. Վարդանոյ (Վանդանի 2.), 1938	Գ. Վարդանոյ, 2002
2(254)	ՓՈՒՐՓՈՒՏՈՒ ՏԱՐԷ	Լյուդմիլա Օհանջանյան	Գ. Խնավատ, 1931	Գ. Խնավատ, 2001
2(255)	ՍՕՂԱՆ ՕՏՈՂ ՃԸՐՏԸՐԸՑԷՔ՝	Անդրանիկ Ստեփանյան	Գ. Հերիեր, 1913	Գ. Հերիեր, 1995

2(256)	ՀԱՐԸ ՄԵՂԱՆԾԸ		Աբանես Թամրազյան	գ. Ծաղկավանք, 1926	գ. Ծաղկավանք, 2006	
2(257)	ԿԱՏՈՒՒ ՔԸՇԸՆՈՒՅԸ		Աշոտ Դարայան	գ. Սոս, 1929	գ. Սոս, 2002	
2(258)	ԿԸՆԱՆՈՒՑԸ ՑԱՎԸ		Վալերի Չավարյան	գ. Գիշի, 1948	ք. Ստեփանավերտ, 2003	
2(259)	ՄԱՐԹԻՆ ԳՎՆՔԸ		Ալավերդի Գամիելյան	գ. Թբիլոս, 1926	գ. Թբիլոս, 2000	
2(260)	ՀԱՐԹՆԸՆ Ա ՊԱՏՐՈՆԸ		Սիրան Բարրասարյան	գ. Հերիեր, 1901	գ. Հերիեր, 1996	
2(261)	ԻՆՔՆԱՎԸՂ		Ժորա Բալայան	գ. Հերիեր, 1928	գ. Հերիեր, 2003	
2(262)	ՔՕՄԲԱ		Դուշի Հայրապետյան	գ. Ագոխ, 1901	գ. Ագոխ, 1995	
2(263)	ՄԸՎԸՆ Ա ՄԻՊՏԱԿԸ		Վալյա Գամիելյան	գ. Պատարա, 1939	գ. Պատարա, 2002	
2(264ա)	ԷՇԻՆ՝ ԹԸՐՔԱՆ ՎԸՑ ՕՆԷԸ		Գրիշա Ավագյան	գ. Պլեբանց, 1923	գ. Պլեբանց, 1998	
2(264բ)	ԷՇԻՆ՝ ԹԸՐՔԱՆ ՎԸՑ ՕՆԷԸ		Արտուշա Օհանջանյան	գ. Սոս, 1932	գ. Սոս, 1998	
2(265)	ԸՆՍԱՆԷՆ ԽՈՒՆԷՆ ՅԸՏԷ ՄԸՃԱՆԱԸ		Ռայա Սարգսյան	գ. Կարմրակուն, 1943	գ. Պլեբանց, 1995	
2(266)	ՄԸՌԱԼԷՆՆԸ ՀԷՏ ՎԸՆՆԸՄԱՆԷՐ ՏԻՆԻԸ		Մարուսյա Առաքելյան	գ. Մյուրիշեն, 1923	գ. Մյուրիշեն, 1998	
3. ԱՌԱՎՆԵՐ						
3(1)	ԹԱՄԱՔԱՆԻՐԸ		Արշակ Պետրոսյան	գ. Խժարերդ, 1927	գ. Խժարերդ, 1999	
3(2)	ՏԱԿ ԱՆՕՂ ԷՇԻՆ ՎԷՐՉԻՆ ԽՕՄԿԸ		Բահարդր Դավթյան	գ. Արիագեղախիկ, 1937	ք. Ստեփանավերտ, 2007	
3(3)	ՕՆՏԸ ԴԷՐԸ		Աշոտ Ալեկսիայան	գ. Այգեատան (Հարություն 2.), 1927	գ. Այգեատան, 1992	
3(4)	ՄԱՐԹԸՆ Ա ԿՈՒՆԱԸԸ		Յուրի Հովսեփյան	գ. Թաղասեռ, 1939	գ. Թաղասեռ, 2002	
3(5)	ՃՈՒԴՈՒՊՈՒՐԷՆ ԼԻՎՕԹՐՈՒՆԸ		Սարգիս Սարգսյան	գ. Կարմրակուն, 1916	գ. Կարմրակուն, 1992	
3(6)	ԹՕՐՔԷՆ ՋՕՂԱԲԸ		Յուրի Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1939	գ. Պլեբանց, 1994	
3(7)	ԿԸՔԱՎԷՆ ՋՕՂԱԲԸ		Աբանես Թամրազյան	գ. Ծաղկավանք, 1926	գ. Ծաղկավանք, 2010	
3(8)	ԿՈՒՐԸՆ Ա ՔԱԸԸ		Նարայա Բալայան	գ. Հարթաշեն, 1916	գ. Հարթաշեն, 1992	
3(9)	ԱՂՎԷՄԸ, ԿՈՒՐԸ, ԾԻՆ		Ժենյա Բարսյան	գ. Ուխտամոր, 1926	գ. Ուխտամոր, 2000	
3(10)	ՂԸՐՂԻՆ Ա ՅԸՓԸԼԱՂԸ		Սեդա Դարայան	գ. Քյուրաքաղ, 1933	գ. Քյուրաքաղ, 2000	
3(11)	ՓԱԼԱՆԸ ՏԸՄ, ԻՇԱՍԸՐՈՆԸ ԴԻՆԱՄՆՉԻ		Մելիք Վարդանյան	գ. Ջրակուս, 1933	գ. Ջրակուս, 2010	

3(12)	ՃՈՒՎԱՐԱՆԸ	Մաքենիկ Անիբջանյան	գ. Մաքիանաձոր, 1927	գ. Մաքիանաձոր, 2000
3(13)	ԹԱՓԱՐԱՌԹ ՉԻ ԿԱ	Արտիկ Ավագյան	գ. Հակակու, 1967	գ. Հակակու, 2009
3(14)	ՕՂՏԷՆ ՋՕՂԱԲԸ	Արեգա Ավագյան	գ. Մոլորենու, 1944	գ. Մոլորենու, 2002
3(15)	ԱՂՎԷՄԻՆ ԽՐԷԼՔԸ	Արտաշես Ստեփանյան	գ.Թարսու, 1923	գ.Թարսու, 1998
3(16)	ԷՇԻՆ ԿԻՆԸ	Դարվին Ավանեսյան	գ. Տոլ, 1960	գ. Տոլ, 2008
3(17)	ԴԷՐԻՆ ՔՍԼԱՍԳԸ	Մանվել Մարյան	գ. Մեծ Թաղեր, 1927	գ. Մեծ Թաղեր, 1992
3(18)	ՀՕՅԸ ԽԵՐԿԱՆԸ	Անգին Օհանջանյան	գ. Տոսի, 1937	գ. Տոսի, 2002
3(19)	ԼԻԿԱԹՈՒՆԷՆ ՀԱՆԸ	Աստղիկ Միսնյան	գ. Ագոխ, 1932	գ. Ագոխ, 1995
3(20)	ՄԱՐԹԻՆ ԹԱՄԱՀԸ	Արշավիր Ստեփանյան	գ. Դրախտիկ, 1932	գ. Ագոխ, 2001
3(21)	ՄԱՐԹԸՆ Ա ՇՕԽԿԸ	Մերգեյ Մեսոսյան	գ. Շեխեր, 1937	գ. Շեխեր, 2004
3(22)	ՍՕԼԼԷՆ ՓՆՆԴԸ	Ստեփան Ավանեսյան	գ. Կարմիր Շուկա, 1961	գ. Կարմիր Շուկա, 2009
3(23)	ԹԱՔԱՎԷՐԷՆ ՓԱՅՓԱՅ ԱՆԷԼԸ	Լազար Մնացականյան	գ. Թարսուկար, 1924	գ. Թարսուկար, 1997
3(24)	ԾԵՏԷՆ ՋՕՂՕԲԸ	Բորիկ Հակոբյան	գ. Քերթ, 1937	գ. Քերթ, 2004
3(25)	ԷՇԸՆ ՈՒ ԾԻՆ	Միքայել Բեգարյան	գ. Քարահունց, 1926	ք.Ստեփանավերա, 2009
3(26)	ԿՊԻԼԻՆ ԱՇԿԷՐԸ	Անիբրար Բարրասարյան	գ. Կոլխոզաշեն, 1937	գ. Կոլխոզաշեն, 2001
3(27)	ՄԱՐԹ ՀԻՆՉՈՒ ԱՆՈՒՄ Ա ՈՒՐԱՆ ՀԸՏԷ ՅԱ ԱՆՈՒՄ	Հակոբ Գրիգորյան	գ. Հերիեր, 1924	գ. Հերիեր, 2006
3(28)	ԸՂՎԷՄԻՆ ԴՍԻՐԸ	Էմմա Համգրյան	գ. Խերխան, 1928	գ. Խերխան, 2004
3(29)	ԼՈՒՆ	Աննելա Մարգարյան	գ. Մու, 1940	գ. Մու, 2003
3(30)	ԷՇԸՆ Ա ԿՊԻԼԸ	Փառանձեմ Գաբրիելյան	գ. Մաճկալաշեն, 1933	գ. Մաճկալաշեն, 1998
3(31)	ԱՄԼԱՆԸ ԱՐՉԸ ԱՂՎԷՍԸ	Վիկտորյա Պետրոսյան	գ. Գյումն ճարտար, 1936	գ. Գյումն ճարտար, 2002
3(32)	ՔԱՇԸՆ Ա ՂՕՆԷԳԸ	Զոհրաբ Դավթյան	գ. Դուզե ճարտար, 1925	գ. Դուզե ճարտար, 1995
3(33)	ԷԾԻՆ ԼԻԿԱԹՈՒՆԸ	Ժորա Արաչանյան	գ. Խնուշինակ, 1962	գ. Խնուշինակ, 2007
3(34)	ՉԱՅՉՈՒՆ ՄԷԿԷՏԸ	Մերյոժա Եսայան	ք.Մարտունի, 1953	ք.Մարտունի, 2008
3(35)	ՀԱՅԻՆ ԱՍՏՈՒԾԸ	Մերգեյ Բալայան	գ. Սպիտակաշեն (Մարտունի 2.), 1936	գ. Սպիտակաշեն, 2004

3(36)	ԻՐԷՍ ԸՍ ՏԱՄ, ԱՏՏԱՌ Ա ՕԶՈՒՄ	Լեւոն Ավետիսյան	գ. Բերդաշեն, 1941	գ. Բերդաշեն, 2004
3(37)	ԱՏՏՈՒԾԸՆԱ ՇԻՆԱՅԷՆ	Ֆյուրա Հարությունյան	գ. Աշան, 1935	գ. Աշան, 1998
3(38)	ԱԿՌԱՎԷՆ ՋՕՂՈՒԲԸ	Կինա Դամինյան	գ. Նոր շեն, 1930	գ. Նոր շեն, 2000
3(39)	ԷՇ-ԷՇ ԽՕՍԷԼԸ	Շարո Թավադյան	գ. Հացի, 1930	գ. Հացի, 2006
3(40)	ՄՕԿՈՒՆԸՆ Ա ՄԵԿԸԾԸՌՆԸ	Գոհար Մարգարյան	գ. Մուշկապատ, 1919	գ. Մուշկապատ, 1993
3(41)	ԹՄՄՓՄՐ ՄԱՐԹԸ	Կառլեն Ջավադյան	գ. Գիշի, 1967	գ. Գիշի, 2007
3(42)	ՊԸՌԱՎԷՆ ԹԱՄԱՀԸ	Ծովիկ Պողոսյան	գ. Կարաթի, 1936	գ. Կարաթի, 2003
3(43)	ԱՏՏՈՒԾ ՀԷՌՈՒ ՊԱՀԷ ԸԼԸԸՍԸՐԱԿԻՆ ՔԱՅԻ ՏԱՄՆ	Արամայիս Հովհաննիսյան	գ. Առաջածոր, 1946	գ. Առաջածոր, 1996
3(44)	ՕՑԸՆ Ա ԾԻՆ	Բարսեն Ասրյան	գ. Վանք (Մարտավերտի շ.), 1934	գ. Վանք, 2004
3(45)	ԱՄՄԷՆ ՄԱՐԹ ԷԼ ՄԻՆ ԴՎՐԳ ՕՆԷ	Ալիա Ջաբարյան	գ. Քոլատակ, 1945	ք. Ստեփանավերտ, 2009
3(46)	ԱՄՄԷՆԱՆԸՂ ՕՐԸ	Համեստ Բեկյան	գ. Չիրբան, 1927	գ. Չիրբան, 2001
3(47)	ԿՈՒԼԻՆ ԼԸՎՕԹՈՒՆԸ	Սանամ Մարումյան	գ. Կոճորտ, 1928	գ. Կոճորտ, 1998
3(48)	ՄԱՐԹԸՆ Ա ՃԸՂՈՒՊՈՒԻԸ	Աշոտ Վանյան	գ. Վերին Հոռաբաղ, 1924	գ. Վերին Հոռաբաղ, 2003
3(49)	ՎԸՆՆԸՏ ՅՕՐՂԱՆԸՏ ՈՒԳՕՐՈՒ ՄԸՎՆԷ	Էդիկ Դամինյան	գ. Վարդածոր (Մարտավերտի շ.), 1930	գ. Վարդածոր, 2004
3(50)	ՆՃՓՄՐԸ	Ռուբեն Մակյան	գ. Հարությունագոմեր, 1930	գ. Հարությունագոմեր, 2000
3(51)	ՄԱՐԸՆ ԾԸՆԷԼԸ	Մարալ Օհանյան	գ. Խնկավան, 1913	ք. Ստեփանավերտ, 1993
3(52)	ԴԷՐԸՆ Ա ԷՇԸ	Գրիգոր Հայրապետյան	գ. Վարդուհաս, 1932	գ. Վարդուհաս, 2003
3(53)	ՂԱՋԸՆ Ա ԱՐԾԻՎԸ	Բենիկ Արամյան	գ. Ջազիկ, 1939	գ. Ջազիկ, 2002
3(54)	ԷՇԸՆ Ա ԾԻՆ	Գոհար Աղաբեկյան	գ. Հաթնք, 1925	գ. Հաթնք, 1997
3(55)	ԱՐՉԻՆ Ա ԱՂՎԷՄԻՆ ՋԸՐՈՒՅԸ	Արշալույս Գաբրիելյան	գ. Կարմիրավան, 1922	գ. Նոր Կարմիրավան, 2002
3(56)	ԱՄԼԱՆԸՆ Ա ՄՕԿՆԸ	Գրետա Ղավալյան	գ. Թավիշ, 1942	գ. Թավիշ, 2007
3(57)	ՄԱՐԹԻՆ ԴԱԼՈՒՆ	Ռուբիկ Բարդասարյան	գ. Չալուր, 1939	ք. Ստեփանավերտ, 2003
3(58)	ՕՂՏԷՆ ԴՎՐԳԸ	Մուրեն Ճառարյան	գ. Մարտավազ, 1928	գ. Մարտավազ, 2000
3(59)	ԿՈՒԼԻՆ ՋՕՂԱԲԸ	Քնարիկ Պետրոսյան	գ. Ճամկաբաղ, 1924	գ. Ճամկաբաղ, 1998

3(60)	ԻՐԻՔՆԱԿԸ, ՔԱՄԻՆ, ՄԱՐԹԸ	Քնարիկ Հարությունյան	ք.Մարտավերտ, 1932	ք.Մարտավերտ, 2001
3(61)	ՎԵՄԿԻ ՓԼՅՏՕՆԸ	Վլադիմիր Պետրոսյան	գ. Նեբքին Հռափառ, 1930	գ. Նեբքին Հռափառ, 2003
3(62)	ՔՕՌ-ՉՕԲԱՆԸ	Համո Թադևոսյան	գ. Աղաբեկյանց, 1924	գ. Աղաբեկյանց, 2002
3(63)	ՓԱՓԱԴԸՏ ՀՈՒՐ Ա՞	Փաշա Ասրյան	գ. Մոխրաբաղ, 1922	գ. Մոխրաբաղ, 2006
3(64)	Գ-ԱՌ-ՀԻՆԴՈՒՄԿԱՆ	Աշոտ Հակոբյան	գ. Կարաչինար, 1930	գ. Նոր Կարաչինար, 2004
3(65)	ԷՇԻ ՊԱՏԱՄԱՆԱՆԸ	Լուսին Չիլինգարյան	գ. Վերին շեն, 1924	ք.Ստեփանավերտ, 2001
3(66)	ԿՈՒԼԸՆ Ա ԱՌՈՒՅՈՒՆ	Ծերունի բանասաց	գ. Գյուլիստան	ք.Մարտավերտ, 2008
3(67)	ՅԸՁՆԸՆ Ա ԷՇԸ	Տարեց կին բանասաց	գ. Ռեւ	գ. Ռեւ, 2009
3(68)	ԽՕԶԻՆ ՋՕՂԱԲԸ	Թավադ Գրիգորյան	գ. Ծաղկաշատ, 1927	գ. Ծաղկաշատ, 2001
3(69)	ԱԴՎԵՄԸՆ Ա ՄԱՆԱՆԸ	Ռաֆիկ Խաչատրյան	գ. Խրամորթ, 1937	գ. Խրամորթ, 2004
3(70)	ԱՆԳԸՆ Ա ԱԴՎԵՄԸ	Արտավազդ Օհանջանյան	գ. Խնավատ, 1931	գ. Խնավատ, 2001
3(71)	ԸՍՏԻԷԼ ՉԻՄԸՆԱԼ	Բարխուդար Հովսեփյան	գ. Վերին Գլիճքաղ, 1930	ք. Ասկերան, 2005
3(72)	ՎՕԶՆԻՆ Ա ԿՕԲԵՆ	Ժենյա Հայրիկյան	ք. Ասկերան, 1920	ք. Ասկերան, 1997
3(73)	ԱՇԿԸ ՏԵՄԱԾԱՆ Ա ՎԱԽՈՒՄ	Թամար Հովսեփյան	գ. Նորագյուղ, 1934	ք. Ասկերան, 2005
3(74)	ԽԱՄՎԸՂԸ	Գոհար Խաչատրյան	գ. Հիլիս, 1930	գ. Հիլիս, 1999
3(75)	ՄԱՐԹԸՆ Ա ԿՕՐԵՆ	Ռոմիկ Ղուլյան	գ. Խնձրիստան, 1931	գ. Խնձրիստան, 2006
3(76)	ՕԴՏԸՆ Ա ԾԸՏԸ	Լենա Աղաբալյան	գ. Ասողաշեն, 1938	գ. Ասողաշեն, 2000
3(77)	ԱՄՄԵՆ ՄԱՐԹ ԱՄՄԵՆ ՀԻՆՉ ՈՒՐԱՆ ԱՐՇԻՆԱՎԸՆ Ա ՉԱՓՈՒՄ	Վարդ Գամբելյան	գ. Պատարա, 1939	գ. Պատարա, 2002
3(78)	ԹԱՔԱՎԵՐԸՆ Ա ՕԽԾԸ	Գրիշա Այվազյան	գ. Լուսամոր, 1925	ք. Ստեփանավերտ, 2007
3(79)	ՎԸՂԸՆ ԽԱԲԱՐԸ	Աղասի Գաբրիելյան	գ. Այգեստան (Ասկերանի շ.), 1917	գ. Այգեստան, 1998
3(80)	ԱԴՎԵՄԸՆ Ա ՀՈՒՆԴՈՒՄԿԱՆ	Անահիտ Միրզոյան	գ. Վարդամոր (Ասկերանի շ.), 1928	գ. Վարդամոր 2002
3(81)	ԾՈՒԿՈՒՆԸ ՀԱՔՎԱՆ ՎԸՏ ՕՆԷԼԸ	Տարեց կին բանասաց	գ. Հարավ	գ. Հարավ, 2008
3(82)	ՏԻՆՁԻՐԻՆ Ա ՊԵՆԵՆ	Հայրապետ Ավանեսյան	գ. Շոշ, 1926	գ. Շոշ, 2004
3(83)	ՄՕՐԸ ՏԸՍ, ԸԽՆԸԳԱՆԸ Օ ԶԻ	Վազգեն Քարամյան	գ. Զրադացյան, 1939	գ. Զրադացյան, 2003

3(84)	ԿՐՈՒՄԸ ԱՆՈՒՄԸ ՊԵՆՏԸ	Վարդանի Հովսեփյան	Կ. Ավետարանից, 1923	Կ. Ավետարանից, 2001
3(85)	ԱՂՎԵՍՆՆ Ա ՊԵՆՏԸ	Սիրանուշ Հովհաննիսյան	Կ. Քարին տակ, 1917	Կ. Քարին տակ, 1998
3(86)	ԷՇԻՆ ԶՕՂԱԲԸ	Ծերունի քանաասց	Կ. Եղծանող	Կ. Եղծանող, 1992
4.2 ՎԱՐՎԵՍՆՆՈՒՄԻ ԳՐԱՆԻՇՆԵՐ				
4(1)	ԼՈՒՅՈՒՄԸ ՊԵՆՏԸ	Յուրի Հովսեփյան	Կ. Թարսան, 1939	Կ. Թարսան, 2002
4(2)	ԸՍՏՈՒԾԵՆ ՊԱՐԹԿԸ	Նույնը		
4(3)	ՊԼ ՀԻՆՉ ԱՆՈՒՄ, ՎԵՐ ԿՕՂԸԸ ՀԻՆՉԱՄ	Նույնը		
4(4)	ԿՐԻՓԱՎ ՓԵՆՏԸ	Վարդ Օհանյան	Կ. Հարթ, 1933	Կ. Հարթ, 2003
4(5)	ՄԵԽԻՆ ՀԱԽԸ	Նույնը		
4(6)	ԾԵԹ ԾԵՆՕՂԵՆ ՔԵԹԸ	Ռաֆիկ Մայիսյան	Կ. Հարթ, 1938	Կ. Հարթ, 2001
4(7)	ԷՏ ՀԻՆՉ ԱՆՈՒՄ	Նույնը		
4(8)	ՉԱՅԸ ՎԵՐ ԼԱՎ ՊԵՆ ԻՆՍՐ ...	Նույնը		
4(9)	ՏՈՒՄԵԿԸ ՀԵՏՍ ՔՐՈՒՄԸ ԿՐԸՔԸՑԻ	Աշոտ Ավետիսյան	Կ. Այգեստան (Հարթի 2), 1927	Կ. Այգեստան, 1992
4(10)	ԽԵ՞, ՀԻՎԱՆՈՒՄ	Նույնը		
4(11)	ԷՏ ԸՆԴՈՒՄԸ ԱՆՈՒՄ ԶԼ, ՎԵՐ ...	Նույնը		
4(12)	ՅԵՇՄԻՍ ՄԱՐԹ	Նույնը		
4(13)	ԸՌԱՉԱՆ ՔԻՆԻՄ, ԹԱՔԸՄԱՆԿԱՆ	Բարսեղ Սարգսյան	Կ. Պլեբանց, 1960	Կ. Երևան, 1997
4(14)	ՄԱՆՆԸ ԹԻԼ ԿԱՊԵ	Նույնը		
4(15)	ՕՁՈՒ ԸՄՊՈԿԻՄ	Նույնը		
4(16)	ԼԱՎԵՆ ԷՆ ՀԻՄ ...	Նույնը		
4(17)	ՄԱՐԹԻՏ ՏԱՐ ԿԱՊԵ, ՇԱՆԸ ԱՄԵ՛ ՏՈՒՄ ԿԱ	Նույնը		
4(18)	ՎԵՆՉԱՐ ՀԵՄԵՐԸ	Նույնը		
4(19)	ՅԵՄ ՀԵ՞, ԷՇԻՄ ՄԱՐԿԸ ԿՈՒՏԻՑԵՐ	Նույնը		
4(20)	ՅՈՒՂՈՒԾՈՒՆ	Նույնը		
4(21)	ՀԱՆՑ ԱՆ ԼԻՉՈՒՄ ՎԵՐ ԸՆԳԱԾ ԻՆԻ	Արշակիտ Ստեփանյան	Կ. Դրախտիկ, 1932	Կ. Դրախտիկ, 2004
4(22)	ՀՕՐԸ ԿԻՆԸ	Նույնը		
4(23)	ԸՏԸՐԱ ԴՍՊՈՒՄ	Նույնը		

4(24).	ՎԷՐ ԿՈՒՂԱՆԱՆ ՎԷՉ, ՀԱ՛	Նույնը		
4(25).	ԷՆ ԸՄ ՔՕՆ ԻԼԱՃ	Միքայել Բեգարյան	գ. Քարահունջ, 1926	բ. Ստեփանավերտ, 2012
4(26).	ԷԼ ՀԻՆՉ ՏԵՐԱՊՆՏ	Նույնը		
4(27).	ՇՕՆՇԱՆ ՏԵՂԱ ԸՄԸՑԷՐ, ՄԸՆՆԸՍ ԸՆԳԱՎ	Նույնը		
4(28).	ԻՄ ՓԱՅՅՍ ՄԻՆԷՆԳ՝ ԸՄ ԼԱՅ ՈՒՆՈՒՄ	Նույնը		
4(29).	ՊՈՒԴՈՒՆ ԹՃԻՐՓԸ	Նույնը		
4(30).	ՊՈՒԴՈՒՆ ՏԵՂԱՆ	Ստեփան Պեարոսյան	գ. Մաճկալաշեն, 1948	բ. Ստեփանավերտ, 1996
4(31).	Լ՛ԱՎԸՆ ԷՆ Ա...	Նույնը		
4(32).	ԷՏ ԷԼ ՀԱԽԸՏ	Նույնը		
4(33).	ՀԱՎԱՏԱՐԻՄ ՇՕՆԸ	Նույնը		
4(34).	ՄԻՆԷՆԳ՝ ՀԸՎԱՏՈՒՄ Ը՞Մ, ԹԱՉԷ՞	Սմբատ Սաղյան	գ. Գյումն ճարտար, 1950	բ. Ստեփանավերտ, 1997
4(35).	ԱՌԱՆՑ ՈՒՅԱԼ՝ Յ ԷԼ Ա ԿՕԼ ՔՈՒՆՈՒՄ	Նույնը		
4(36).	ԼՈՒՅՈՒՄՑ ՔԷՉՁ ՊԱՀԷ	Նույնը		
4(37).	ԸՐՎԱՄ՝ Ա՛ ԱՌԱՏՕՐԸՆ ԼԱՎ Ա ՔՈՒՆՈՒՄ	Նույնը		
4(38).	ՀԱՆՑՈՒ ՃԵԼԼԻ ՏՈՒՄ ԿՎՄ	Ապան Սարգսյան	բ. Մարտունի, 1940	բ. Մարտունի, 2007
4(39).	ԳՐԴԱՅԷ	Նույնը		
4(40).	ՎԷՐՑ ԷՇԻՆ ՔՕՈԱԿԸ	Նույնը		
4(41).	ՅԷՍ ՔԷՉ Ը՞Մ ԾԷՆ ՏԱՄ	Ծերունի բանասաց	բ. Մարտավերտ	բ. Մարտավերտ, 1998
4(42).	ՊՈՒԴՈՒՆ ԿԱՐԱԼ ՉԸՆՔԱԼԱԳ Կ՛ԱՆ	Նույնը		
4(43).	ՀԸՎԱՏՈՒՄ ՉԸՄ՝ ՉԱՓԷ	Նույնը		
4(44).	ԱՆՈՒՄԸ ՏԻՆԻԼԻՍ ՔԸՇՇԵՆ Ը՞Մ ԻԼԱԼ	Մուրեն Ծաղարյան	գ. Մարտավերտ, 1928	գ. Մարտավերտ, 2000
4(45).	ԷՐԿՈՒՄԱՆ ՄԻՆԸ ԴՈՒՅ Ա	Նույնը		
4(46).	ԱՇԽԱՐՔԷՆ ՎԷՐՉԸ	Նույնը		
4(47).	ՄԵԼԻՔԻՆ ՇՕՆԸ	Նույնը		
4(48).	ՊՈՒԴՈՒՆ ՄՕՔԸ	Վիլեն Ալթանդիլյան	գ. Կարմիրավան, 1933	բ. Մարտավերտ, 2001
4(49).	ԻՄ ԼԱՑԸՍ Ա ԿԱՄ	Նույնը		
4(50).	ՄԵԼԻՔԻՆ ՍՕՏԸ	Նույնը		
4(51).	ԸՇԽԱՐՔԷՍ ԱՄԷՆԱԼԱՎ ՊԱՆԸ	Նույնը		

4(80).	ՊԱ ՔՈՒ ՀՆՐ ՍԼՇԿԵ ՀԻՆՉԱՎ ԱՐ ՔՈՒՐԸԼԸՆՆ	Նույնը		
4(81).	ԿԸՈՒՔԷՔ ՉՕՆԻՍ	Նույնը		
4(82).	ՅԵՍ ՇՈՒՇՎԸՅԷ ՉՈՒՍ	Նույնը		
4(83).	ԻՆՉ ՀԸՎԱՏՈՒՄ ՉԸՍ, ԷՇԻՆ ԸՄ ՀԸՎԱՏՈՒՄ	Նույնը		
4(84).	ՊՈՒԴՈՒՆ ԽՕՐՈՒՐԹԸ	Նույնը		
4(85).	ՔՕՈՒՔՆ ՀԸՏԷ ՄԻՆ ՉԻ՞	Բահաբուր Դավթյան	գ. Արվագետիկ, 1937	բ. Ստեփանակերտ, 2011
4(86).	ՏՈՒ ՄԷՐ ՇԷՆՈՒՄԸ ՀԻՆՉ ԿՕՐԾ ՕՂԸՍ	Արշակ Պետրոսյան	գ. Խծարերո, 1927	գ. Խծարերո, 1999
4(87).	ԿԸՐԻՔՕՐ ԴԱՅՈՒՆ ԶՕՂԱԲԸ	Նույնը		
4(88).	ՇԷՆԻՆ ՏԱԿԸ ՉԸՓԱՐԷ	Էրվարդ Սիրայան	գ. Խծարերո, 1931	բ. Երեւան, 2003
4(89).	ԽԷ՞ ԳԻՂԿՄ ՉԸՔ	Նույնը		
4(90).	ԸՍՏՈՒՃԱՆՍ ՄԻՆ ՊԷՆ ԿՕՉԻՄ	Արմենակ Գրիգորյան	գ. Մուրադարա, 1923	բ. Հաղուբ, 1995
4(91).	ՀԻՆՉ ՔԱ՛ՆԾԸՐ	Նույնը		
4(92).	ԱՍՄԱ ԻՄ ՏԱՏ ԸՄԷՍ ԱՐ...	Նույնը		
4(93).	ՎԸԶԳԷՆԻՆ ԱԴԻԷՍԸ	Նույնը		
4(94).	ՅԸՎ ՈՐՔԱՆ ԱՍ ԿԸԿԸՑԸՆԻՄ	Զարինե Խաչատրյան	գ. Արեւշատ, 1968	գ. Արեւշատ, 2004
4(95).	ՎԷՐ ՃԻՐԱՎԸ ՔՈՒՔԸՆԻՆ...	Նույնը		
4(96).	ՇԱՏ ԸՔ ԶԸՐԳԱՅԱԼ	Նույնը		
4(97).	ՍՄՐՔԻՄ ԴԱՅՈՒՆ ԿԱՄՊԼԻՄԷՆՏԸ	Թագուհի Ամիրջանյան	գ. Բամաձոր, 1957	գ. Բամաձոր, 2007
4(98).	ՔԸՍԸԿԱՎՈՒՐԻՆԷ ՀԻՇԿԱՆ ՕՉԻՍ	Կարո Հայրապետյան	գ. Յոթ, 1941	բ. Հաղուբ, 2009
4(99).	ՏՈՒ ՎԷԼ ՔԱՂԷ, ՅԸՎ ԷԼ ՔԱՂԻՄ	Նույնը		
4(100).	ԴՈՒՋ ԸՍ ԸՍԻՍ	Մուշեղ Արամյան	գ. Սարինձեմ, 1931	բ. Երեւան, 1996
4(101).	ՀՕ ՔԸ՛Ջ ՄԷՆԱՆ ՔՕՈ ՉԸՄ	Ժորա Արքախանյան	գ. Վարդաշատ, 1928	գ. Վարդաշատ, 1997
4(102).	ԶԻ՛ՀԱՆԳԻՐ ԴՎՅԻՆ	Աշխեն Բարդասարյան	գ. Թաղատեռ, 1923	գ. Թաղատեռ, 1992
4(103).	ԱԿՕՓ ԴՎՅԻՆ	Նույնը		
4(104).	ԿԷՍԱՆԸ ՅԸՐԴԱՆ ԽՕԽԱ ՉԻ ՍՄՆԱԼ ԿՄՍ	Ծնրունի բամաթագ	գ. Տյաթ, 1927	գ. Տյաթ, 2005
4(105).	ԱՆՉԻԳՎ Ա ԼԱԼ, ԻՆՔԸՆ ԷԼ ԿԸՈՕ	Մանյա Ավետիսյան	գ. Վանք, 1927	գ. Վանք, 1994
4(106).	ՓԸՍԷՆ ՀՕՐԸ ԳՕՈԸ	Ռաֆիկ Մալիկյան	գ. Հաղուբ, 1938	բ. Հաղուբ, 1992
4(107).	ՄԻՆ Ա՛ ՄԸՎԸՐԸԼԸԿԱՆ ՉԻ	Նույնը		

4(108).	ԿԻՄԵՐԿՈՒԹԵՑԷ ԱՆԻՍԻՄԱՆ ԴԱՅՅՈՒՆ ՍՈՒՏԵՐԱՆ	Վարդիկ Հովակիմյան	գ. Կարմրակուռ, 1954	ք. Երևան, 1996
4(109).	ԷՍ ՕՂՏԵՆ ԱՇԿԱՎԸ ՊԷՆ ՉԻ ԻՆԻԼ	Նույնը		
4(110).	ՎԸԽՏԵՆ ՀԻՆՉ ՊԷՆԻ ՅԸՄ ԻԼԱՆ	Նույնը		
4(111).	ՏԱՆԳԸ	Նույնը		
4(112).	ՈՒԹՈՒՄ ՏԱԼԸ	Նույնը		
4(113).	ԷԼ ՀԻՆՉ ԸՄ ՈՒՉԻՍ	Աշոտ Ավետիսյան	գ. Այգեատան (Հարություն 2.), 1927	գ. Այգեատան, 1992
4(114).	ԱՍՏՈՒԾ ՎԷՐ ՊԱՀՕՂ ԻՆԱՐ...	Նիհնա Սարգսյան	գ. Մելիքաշեն, 1930	գ. Պլեբանց, 1995
4(115).	ԱՆԴՕՆԵՆ ՋՕՂԱԲԸ	Յուրի Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1939	գ. Պլեբանց, 1994
4(116).	ԱՎԱՔ՝ ԱՍՈՒՆ ԲԱՔՄԱՅԸ	Նույնը		
4(117).	ՈՒԲԷԼ ԱՍՈՒՆ ԷՇԸ	Նույնը		
4(118).	ՀԻՆՉ ԸՍ ԱՄԱԼ	Նույնը		
4(119).	ՀԻՆՉԻՍ Ա՞ ՔՈՒ ՊԷՐԱՆ ՀԱՑԸՏ Ա ՊԱՆԵՐԸ	Բորիս Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1956	գ. Պլեբանց, 1997
4(120).	ԿԻՆԻՆ ԲԻԴԻ ՓՈՒԹՈՒՇԱՎ ԽՐԸԻՍ	Նույնը		
4(121).	ՀԱՏԵ ՏԻ՝	Նույնը		
4(122).	ՀԻՏԼԵՐԵՆ ԿԸՂԿԸՈՑԸ	Նույնը		
4(123).	ՀԱՆՔԻՍ ԼԱՄԲՈՒՆԵՍ ԱՇԿԱՎ ԸՔ ՏՈՒՎԱԼ	Նույնը		
4(124).	ԱԼԷԳԸ ԷՆ Ա ՊՈՒԼԻԳՐԱՆ	Արթիկ Արամյան	գ. Պլեբանց, 1933	գ. Պլեբանց, 1994
4(125).	ՊԱԺԱԼԸՍՏԱՆ ՔՈՒ ՍԱՐ Ա	Նույնը		
4(126).	ԱՎԱՔ՝ ԱՍՈՒՆ ԽՈՒՐՄԵՆ ԾԱՌԸ	Նույնը		
4(127).	ԱԼ ԾՎԵՆ ՅԸՂԸՊԱՍԱՌԸ	Վաչագան Գրիգորյան	գ. Պլեբանց, 1962	գ. Պլեբանց, 1992
4(128).	ԻՄԱՊՈՒ ՏԻՐԻԳԱԼԷՅԿԱՆ ԸՄՏԻՆԻՍ ԿԸԼԽԸՍԱԿԵՍ	Նույնը		
4(129).	ՀԸՄԲԱՐԱԼ ԸՄ՝ ՏԸՎԱԼ՝ ՄԻՆԸ ՊԱԿԱՍ	Նույնը		
4(130).	ՏՈՒ ՀԱՆՍԱՍՏՈՆԻ ՅԸՍ	Նույնը		
4(131).	ԻԼԲԻՎԱԼ ԿՈՒԼՈՆ Ա ԸՆԳԱԼ	Նույնը		
4(132).	ՊԱՍԱՌ ԾՕՐԾՕՐ Ա	Նույնը		
4(133).	ԻՍԱԿ ԴԱՅՅՈՒՆ ՊՕԼԻԳ ԿՕՏԵԼԸ	Նույնը		
4(134).	ԱՐԸՎԸ ԿԸԾԻՍ ԸՆԴԻ ՓԸՄԵՆ	Նույնը		

4(135).	ՓԵՆՏԵՆ ԿՈՒՌՈՒՄԵՆ ԲԵՂԸ ԻՆԻ	Վաչագան Սարգսյան	գ. Ճարկավանք, 1968	գ. Ճարկավանք, 1994
4(136).	ԹԱՉԱԼԱՍԻՆԻՆ ԸՄ ԸՆԻՍ	Սուրբատ Խանյան	գ. Այնաղբյուր (Հարություն 2.), 1931	ք. Ստեփանավերտ, 2009
4(137).	ՇԱՏՈՒԿԻ ԶԱՐԹԵԸ	Նույնը		
4(138).	ԿԵՍԱՆԵՏ ՎԵՐԸ ՇՕՐԵՐԵՑ ՀԱՆԻ	Նույնը		
4(139).	ՀՕ ՍՄԵՐԸՍ ՔԸՑԻԼՆ ՉԸՄ ՍԱՂ ՇԵՆԸ	Նույնը		
4(140).	ԱՇԿԸՆ ԷԼ ԸՆ ՀԱՆԱԼ	Նույնը		
4(141).	ԼՍԿ ՃՈՐԱ, ԱՍՄԱ...	Նադյա Բալայան	գ. Հարթաշեն, 1916	գ. Հարթաշեն, 1992
4(142).	ՀԱՐՑԵՐ ՏՈՒՎԷՔ, ՊԵՂԱՍԽԱՆԻՍՄ	Նույնը		
4(143).	ՍԱՂ ՎԱՍՏԸՆ Ա՞ ԿԻՐԱԼ, ԹԱ ՍԵՂԱՎՃ	Մանվել Բարդասարյան	գ. Ուխտաձոր, 1939	գ. Ուխտաձոր, 2000
4(144).	ԷԼԼԱ ՀԻՇՔԱՆ ՈՒՂԻՍ ԸՔ, ԽԸՄԷՑԷՔ	Նույնը		
4(145).	ՏԱԿԵՏ ՊՕԺԿԱՆ ԻՄԸՍ Ա	Նույնը		
4(146).	ՀԱՍՏԱՂ ՓԻՂԱՍ ՉԸՄ	Գեորգի Նավասարդյան	գ. Քյուրաթաղ, 1941	գ. Քյուրաթաղ, 2000
4(147).	ԱՆՉԻԳ Ա, ԱՆՉԻԳ Ի՞, ԸՍՏԸՂ ՊԻՐԻՐ	Նույնը		
4(148).	ՎԱՍՏ Ա ԿԻՐԱԿԱՆ...	Մելիք Վարդանյան	գ. Ջրակուս, 1933	գ. Ջրակուս, 2010
4(149).	ՄԻՐՓԻՍ ԸՍՏԻ ԿՈՒՂԱՆՏԸՄԸ	Սիրան Դարայան	գ. Մարիամաձոր, 1924	գ. Մարիամաձոր, 2000
4(150).	ԸՍՏԸՂ ՇԱՏ Ա ԼԱՎ	Մանվել Ստեփանյան	գ. Մոխրենա, 1934	գ. Մոխրենա, 2002
4(151).	ՀԱՎԸ ԻՓԻԼԸ	Նույնը		
4(152).	ԽԷ ՔՕՈՒ ՈՒՄ	Նույնը		
4(153).	ՊԸՐՃԱՎ	Մերձա Արսեանյան	գ. Հակակու, 1941	գ. Հակակու, 1998
4(154).	ՄԵՐ ԽԱՇԻՆ ՃԻՐԻՆ ՃԻՐԻՆ ՃՈՐԸՆ Ա	Լիանա Հակոբյան	գ. Թաղստ, 1973	գ. Թաղստ, 1994
4(155).	ԼՂՀԱ ՏԻ՞	Սվետլանա Եզանյան	գ. Տող, 1943	գ. Տող, 2001
4(156).	ԸՐԽԸՅԻՆ ԿԱՅ	Նույնը		
4(157).	ԸՍԿՈՒՊՕՅ ՔՕԼԱՆ	Նույնը		
4(158).	ԸՍՏԻ ՀՈՐԸՄԱԹ ԷԼ Ա ԻԼԱԼ	Նույնը		
4(159).	ՔԸՉ ՉԸՄ ՅԻՇԻՍ	Նույնը		
4(160).	ՍԱՐԹ ՈՒԼԱՆ ԲԻՂԱՐ	Զոյա Բալայան	գ. Տող, 1952	գ. Տող, 2001
4(161).	ՔԸՉԱՆԱ ՀԻՆՉ ԿԸ՞ՂԻՍ	Նույնը		
4(162).	ՈՒՐԱՆ ԱՆՔԸՆ ԷԼ ՏՕ՞	Նույնը		

4(163).	ԿԸԹՆԱՏՈՒ ԿԱՎՎԱՍ ՏԱՍ	Նույնը		
4(164).	ՄՂՐԴԻ ՕԹԸ	Նույնը		
4(165).	ՊԱ ՀԱՄՕԹ ՉԻ՞	Վարդիպար Դանդիպան	զ. Տող, 1957	զ. Տող, 2008
4(166).	ԷՆ ՄԻՆԸՆ ԷԼ ՍԸՔԸՍԻՄ	Նույնը		
4(167).	ՎԱԽՏ ՉԻ ԿԱ, ԹԱ ՄԸ՛ՌՆԻՄ	Նույնը		
4(168).	ՄԸՆԸԹԱՆՈՒՑԸ ԿԸՐԿԸՏԷԼԻՆ ՀԱԽԸ	Լյուբովիա Մահակյան	զ. Տող, 1958	զ. Տող, 2008
4(169).	ԼԱՎ ՊԷՆ Ա	Նույնը		
4(170).	ԸՏԸ՛Ղ ՀԻՆՉ ՓԻԱ ՊԷՆ ԿԱ՞	Նույնը		
4(171).	ՏԱՊՈՒՆՑ ԿՕՂ ԻՆԻԼԸ	Նույնը		
4(172).	ՊԷՑՈՒ ՏԸ՛Ղ Ա ԳՕՅԾ ԸՆԷՄ	Հայկան Խաչատրյան	զ. Տումի, 1936	ք. Ստեփանակերտ, 2012
4(173).	ԷՆ ԷՇԸ ՀՈՒՆՑ Ը՞Ս ԿԱՊԱԼ	Նույնը		
4(174).	ՄԷՆԷՏ ԷԼ ԷՍ ԸՔԼԻ՞ ՔԸՆԴԻԼՆԱՆ	Նույնը		
4(175).	ՄՈՒԽԱՆԸՆ Ա ԻՇՆԱՆԸ	Նույնը		
4(176).	ՎԻԱՎԸ ՔԻՆԻ՞Մ	Նույնը		
4(177).	ՀԱՎԱՏԸՍ ԿԱՍ ՉԻ	Անգին Օհանջանյան	զ. Տումի, 1937	զ. Տումի, 2002
4(178).	ՕՂՏԸՆ ՈՒ ՌՈՒՍԸ	Նույնը		
4(179).	ԹԸԹՕ ՃԻԻՆ ՀԸՂԷՆ	Նույնը		
4(180).	ԱՅՏԸ ՀԱԱԸԷՂԸ ԿԱՆԷ...	Նույնը		
4(181).	ԻՍԱ ԴԱՅՈՒՆ ԹՎՐԱ ԽՕՄԷԼԸ	Մանվել Սարյան	զ. Մեծ Թաղեր, 1927	զ. Մեծ Թաղեր, 1999
4(182).	ՊԷՑՈՒՐ ԾԷՆ ՏՕ	Նույնը		
4(183).	ԵՐՈՒՇ ՓՕՐՄԻ ԿԸՎԱՐԻՄ	Դարիք Բաղայան	զ. Մեծ Թաղեր, 1949	զ. Մեծ Թաղեր, 1997
4(184).	ԷԼ ԿՈՒԼՕԽԸ ՀԻՆՉԻՍ Ա՞	Աստղիկ Միսնոյան	զ. Ագոխ, 1932	զ. Ագոխ, 1995
4(185).	ԿԱՐՕՂ Ա՞ ԷՆ ՉԸԽԱՆՑ ԻՆԻ	Նույնը		
4(186).	ԿԱՐՕՂ ԸՄ ՔՕՄՂԳ ԱՆԻՄ	Արշավիր Մտեփանյան	զ. Դալայակի, 1932	զ. Ագոխ, 2001
4(187).	ՌԱԿԷՏԸ	Նույնը		
4(188).	ՄԸ՛ՂԱՓՈ՛ՒՆ ԷՏ ՄԱՐԹ	Մերգեյ Մետոյան	զ. Շնկեր, 1937	զ. Շնկեր, 2004
4(189).	ՅԸ՛Ս ԷԼ ԱՄԻՍՒ ԽԷ ԸՍՏԻ ԼԸՂԱՐ Ա	Նույնը		
4(190).	ՀԷՑՎԱՆԸ ՀԷՑՎԱՆ Ա	Արթուր Ավագիմյան	զ. Կարմիր Շուկա, 1966	զ. Կարմիր Շուկա, 2009

4(191).	ՎԱՌԻԻ ԲԱՃՊԻՐՆ ԳՐԱՌԹՈՒՆԵԸ	Նույնը			
4(192).	ԸՇՏԱՆԻՑ ԲԱՑԱՆ	Նույնը			
4(193).	ԻՄՆԵՎԱՏԵՍ ԼԻՉԱՆՍԻ ՅԵ՝ ԿԻՐԱՆՆ	Լազար Մնացականյան	Գ. Թադևոսյան, 1924	Գ. Թադևոսյան, 1997	
4(194).	ՔԱՆԵ ԴԱՅԻՆ ՍԱԿ Ա	Նույնը			
4(195).	ԴԷ՝ ՊԱՐՅԸ՝Ք, ՊԱՐԿԱՆՔ	Նույնը			
4(196).	ՎԷՉ ԻՆԻ	Նույնը			
4(197).	ԹՕՂ ՄԵՐ ՀԸՐԵՎԱՆՕԹՈՒՆԸ ՀԱՄԱԼ ԿԷՆԱ	Մարգարա Գալստյան	Գ. Ջարդանաշեն, 1915	Գ. Ջարդանաշեն, 1995	
4(198).	ՀԱՄՈՒԹ Ա, ՀԱՄՈՒԹ	Նույնը			
4(199).	ԱԿՈՒՓ ԱՄՈՒՆ ԶՕՂԱԲԸ	Ասյա Դարայան	Գ. Սխտրաշեն, 1935	Ք. Ստեփանյան, 2004	
4(200).	ՀԱՄԱՆՈՒՆՈՒՆՎԱԾՈՒՆՆԵՐ ՎԱՐԻՉ ՉԻ ԿԱ	Մանվել Ասյան	Գ. Ննգի, 1939	Գ. Ննգի, 2002	
4(201).	ՄԻՆ ԸՍՏԱՔԱՆ ԿԱԾ՝ ԿԱԾ՝ ԱԾԷ	Նույնը			
4(202).	ՀԱՆՑՈՒ ՅԸՍ ԷԼ ՍԱԿ ՕՐԸ ԹՎԵՏԵՆ ՊԱՐՅԸՆՊԻՍ	Ծերունի բանասաց	Գ. Մանա, 2012	Գ. Մանա, 2012	
4(203).	ԼՕԽ ՏՈՒ ՎԸՍ ՄԷՎԱԿԵՐ	Ծառուր Պետրոսյան	Գ. Կարաբոյի, 1922	Գ. Կարաբոյի, 2012	
4(204).	Լ՝ԱՎ Ա, ՀԱՎԱՆ ԹԸՔԱՑԱԼ Ա	Ժենյա Ավանեսյան	Գ. Պառավարյան, 1920	Գ. Պառավարյան, 1999	
4(205).	ՕՆՏԸ ՊՕՐՏԵՆ ՀԷՐԻՔ՝ Ա	Ամիրբայր Բարդասարյան	Գ. Կոլխազաշեն, 1937	Գ. Կոլխազաշեն, 2001	
4(206).	ՏԱԿԵՆ ՇՕՐ ՉԻ ԿԱ	Նույնը			
4(207).	ՄԷԼԻՔ՝ ԴԱՅՈՒՆ ԷՇԸ	Բորիկ Հակոբյան	Գ. Քերթ, 1937	Գ. Քերթ, 2004	
4(208).	ԴՈՒՋ ՉԸՔ ԱՆՈՒՄ	Նույնը			
4(209).	ՅԷՐԵՍՈՒՆ ՄԱՆԵԹ ԷԼ ՏՕ՝	Նույնը			
4(210).	ԽՕՍՐՕՎ ԴԱՅԻՆ ԷՐԿՈՒ ԸՍՏԱՔԱՆԱՆ ԱՎՈՒ ԽԸՍՈՒՄՉԻ	Նույնը			
4(211).	ՊԱՐՏԻՑԱԿԱՆ ԱՆՆԻԳՐԸ	Նույնը			
4(212).	ՃԱՐԸ ԿԸՏՐԱԾ	Նույնը			
4(213).	ՎԷՐ ՅԻՇԵԼԱՎ ՍԸՎԸՐԷԼ ԱՆ ԸՆԻ	Միքայել Բեդկարյան	Գ. Քարսահունց, 1926	Ք. Ստեփանյան, 2012	
4(214).	ՎԱՆԵՄԻՆ ՓԱՆԳԸ	Նույնը			
4(215).	ԹՎԱՄԻՆԱՆ ՀԻՆՉՔԻՓԻԱՄԷ՝ ՎԷՐ ՅԷՍԸՍԱԿԱՑԱԾ ՉԻՆԻՄ	Եսապ Բարդաշյան	Գ. Հերիեր, 1936	Գ. Հերիեր, 2000	

4(216).	Քըջ ԷԼ ՄԱՏԱՎՂ, ՊԷՐԱՃ ԽՈՒԽԵՏ ԷԼ	Նույնը			
4(217).	ԿՕՂԷՐԸ ՏՈՒՔ ԸՔ, ԷՆ ԸՔ ԺՕՂՕՎՈՒՄԸ	Նույնը			
4(218).	ՂՈՒՆԸՂՆԷՐԷՆ ՃՕԿԷԼԸ	Նույնը			
4(219).	ՍՈՒՐԵՆԻՆ ՆԱՄԱԿԸ	Հակոբ Գրիգորյան	գ. Հերիեր, 1924		գ. Հերիեր, 2000
4(220).	ԲՕԼ-ԲՕԼ ԱՃԷ	Նույնը			
4(221).	ԽԷ՞, ԴԱԴԱՅԸ ՄԵՂԱՃ Ա՞	Նույնը			
4(222).	ԹՈՒՇԻՆ ԿԸՏՐԱՃ ՏԸՂԸ	Նույնը			
4(223).	ԼՂՎ Ա ՊԸՐԾԱԼ	Վրդոյա Ստեփանյան	գ. Խերիսան, 1926		գ. Խերիսան, 2001
4(224).	ԽԸՐԽԸՆԸՆՑՈՒՆ ԿԸՈՒԷՔ՝ ՏՈՒՄ ՕՆԷԼԸ	Նույնը			
4(225).	ՊԷՐՅԸ ՓՕԽԷԼԸ	Արսուշա Օհանջանյան	գ. Սու, 1932		գ. Սու, 1998
4(226).	ԹՈՒՂԸ՝ՑԷՔ՝ ԻՆՔԸ ՎՕՐՕՇԷ	Նույնը			
4(227).	ՊԱԷՍ ՅԷՐԳԻՐ Ա՞	Նույնը			
4(228).	ՆԱԽՇՈՒՆ ԱՔՈՒՆ ՔԱԹԸ	Նույնը			
4(229).	ՄԻՎԵՆՔ ՅԸՄ ՀԻՆՉ Ա՞ՆԻՄ	Նույնը			
4(230).	ՍՕԼ ՅԷՍ	Անտիպ Սարգսյան	գ. Սու, 1940		գ. Սու, 2003
4(231).	ԸՇՏԸՂԱՆ ՀԸՐՈՒՄՍԱ՞ՆԱՔ	Նույնը			
4(232).	ՅԸՍ ԼԸՀԱ ԷՇԱՆ ՎԷՐ ԿՂԼԻ ՅԸՄ ԻԼՂԼ	Նույնը			
4(233).	ԷԼ ՀԻՆՉ Ը՞Մ ԱՆՈՒՄ ԹԱՄԱՐԱՆ	Ստեփան Պետրոսյան	գ. Մաճկալաշեն, 1948		ք. Ստեփանավերտ, 2003
4(234).	ԱՆԸՄԵՍ ՇԱՆ ՏԸՂԱ ՅԱ	Նույնը			
4(235).	ԻՐԸՄ Ա, ԼԻ՞, ՎԷՐ ԿԱՆԻՆՔ	Նույնը			
4(236).	ՍԱԽԱՆԵՆ ԸՍԿՈՒՊՅՅ ՏԸՂԱՆ	Նույնը			
4(237).	ԴՂՐԿԸՑ ԳՈՒԴՈՒՄ ԸՄ	Նույնը			
4(238).	ՔԸՁԱՆԱ ՅԸՐԸ ԼՂՎ ՇԱՆ ՏԸՂԱ՞	Նույնը			
4(239).	ԱՆՂԹՂԻՐ ԱՍՏՈՒՑ	Նույնը			
4(240).	ԷՇԸՆ ԷԼ ՄԱՇՏԸՂ ԿԸՊԻՆԸՑԸՆԻՆՔ	Նույնը			
4(241).	ՀԱՏԷ ԱՍՈՒՄ ԸՄ	Նույնը			
4(242).	ՋԱՏՕ ԼՂՁՂԹ Ա ԻՆՂԻՄ	Անրատ Սաղյան	գ. Գյումն ճարտար, 1950		ք. Ստեփանավերտ, 2005

4(243).	ԽԷ՞, ՏՈՒ՞ չճի՞ր օձի՞ր ԸՍ, ԸՆԴՎԸՐԱ ՉԸ՞Ս ՏԱՄՒ	Նույնը		
4(244).	ՎԱՂՕՆ Ա ՊԷՐԾԻԿԸ	Նույնը		
4(245).	ԽԷ՞, ԷԼ ՈՒՐԿՈՒՇԵԲԷԹ ՉԻ ԿԱ՞՞	Նույնը		
4(246).	ՄԷՂԱԿԱԼԸ՝ ԾԸՁԱՆԱ, ԴՈՒԹԻՆ՝ ԻՆՉԱՄԱ	Նույնը		
4(247).	ՀԱՓՈՒՌՈՏ ՊԷՑ ՊԱՆԷ	Վիկտորյա Պետրոսյան	գ. Գլուզն ճարտար, 1936	գ. Գլուզն ճարտար, 2002
4(248).	ՄԻՆԱԿ ԹԱ ԿԸՌԱՆԸ ԿԱՊԷ	Նույնը		
4(249).	ՊԱՅԷՍ ՀԻՆԳԻ՞ՂԱՍՒ	Նույնը		
4(250).	ՎԸՂԸ ԸՇՏԸՂ Ա՞ՐԻՍ	Նույնը		
4(251).	ՔԻՆԻՑ ԵՎՔ, ՔԷՉ ՈՒՄ ՏԸԼԱՆ	Նույնը		
4(252).	ԿԸՌՎԷՆ ՎԷՐՉԸ	Արարատ Ավանեսյան	գ. Դուզն ճարտար, 1944	ք. Ստեփանավերտ, 2004
4(253).	ՎԷՐԸ ԲԻԳԻ ԻՆԻ՞՞	Նույնը		
4(254).	ՀԻՆՉ ԳԻԴԱ՞ՑԷՐ	Նույնը		
4(255).	ԽԸԼԸՁՆԸՀԱՔԻ	Նույնը		
4(256).	ԼՂՎ ՀԱՑ ԸՆՔ ԿԷՐԱԼ, ԱՄՂԱ...	Զոհրաբ Դավթյան	գ. Դուզն ճարտար, 1925	գ. Դուզն ճարտար, 1995
4(257).	ԻՉ ՄԱՏՏԱԳ ՔԻՆԻՑՔՐ ՏՈՒՔ	Նույնը		
4(258).	ԾՈՒՐԸ ՏՈՒՄ ՉԻ ՔԸՑՈՒՄ	Նույնը		
4(259).	ՍՕՂԱՆԸ	Նույնը		
4(260).	ԽԷ՞, ԴՕՆԳԻ ՅՈՒ՞Մ	Նույնը		
4(261).	ԼՈՒԽԾԻՆ ՄԻՆ ԱՇԿԱՎ ԿԸՅԷՇԻ	Նույնը		
4(262).	ՀԻՇՔԱՆ Ը՞Ս ԸՇԽԱՐՔԱՍ ԲԷՅԽԱԲԱՐ	Նույնը		
4(263).	ԹԱԴԻՄ՞ԾԸ՛Չ	Նույնը		
4(264).	ՏԸՄ ԹՈՒՐՔԷՐՈՒՄԸ ՀԻՆՉ ԿԻՆԻ ԸՐԱԾ, Է՞	Նույնը		
4(265).	ՅԷՔ ՏԸՄ՝ ՑԱՎ Ա՞ ՏՈՒՎԱԼ	Նույնը		
4(266).	ՉԱՐԱՅ ԸՐԷՔ, ՄԻՆՉԷՎ...	Նույնը		
4(267).	ՊԱ ԿԱՎԸ ՄԸՀԱՄՈՒՐ ԿՕՏԷ՞	Նույնը		
4(268).	ԲԱԼԿՕՆԸՆ ԷԼ Ա ԻՄԵՍ	Նույնը		

4(269).	ԷՆ ՄԵՐ ՇԻՆԱՅԷ ՉԻ	Նույնը		
4(270).	ԽԵ ՀԻՔՈՒ ԿԱՄ ԸՍ, ԱՄՃԼ Ա՞ ԿԱՄ	Նույնը		
4(271).	ՊԱՄԴՈՐԱՎ ՅՈՒՂՈՒԾՈՒՆ	Նույնը		
4(272).	ՀԱՄ ԿԸԿԱ, ՀԱՄ ԿԸՔԻՆԻ	Նույնը		
4(273).	ՊՕ՝ ՅԱՂՈՒՋ ԿԱՐԷԼ ՉՈ՞ՒՄ	Նույնը		
4(274).	ԱԸԿԸՏ ԷԼ ՉՈ՞ՒՄ ՀԱՆԷԼ	Նույնը		
4(275).	ԽԷ՞ ԷՇ Ը՞Ս	Նույնը		
4(276).	ԷԼ ՀԱՁԱՅՈՒ ՉԻ	Նույնը		
4(277).	ՇՈՒՇԱՅՈՒՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ	Շրջա Աղաչանյան	Գ. Խնուշխնակ, 1962	Գ. Խնուշխնակ, 2007
4(278).	ՎԵՐ ՊԱՃՊԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ	Նույնը		
4(279).	ՀՕ ՔԸԸՔԸՔԸՔԸ ՉԻ՞	Նույնը		
4(280).	ՁԵՄՔՈՒՉԸՍ ՄԷ՛ՆԱԾ Ա	Նույնը		
4(281).	ԽՕՁԸ ՅԷՍ ԸՄ, ՎԸԸՊՏՈՒՄ ԸՄ	Նույնը		
4(282).	ՊԱ ՄԱԷԼԸՏ ՀԻՆՉ Ա՞	Նույնը		
4(283).	ՄԻՆԸ ՊԸԿԱՄԱԼ Ա	Մերթա Շապյան	Բ. Մարտունի, 1953	Բ. Մարտունի, 2002
4(284).	ԱՂԱՅՈՒՎԱԾՔԸՐ՞Ր	Նույնը		
4(285).	ԷՆՔԱՆ ԽԸՆՆԵԽԱՆՆԸ ՊԷՆԵՐ ԿԷՐԵՆՔ...	Նույնը		
4(286).	ԷՍ ԷԼ ԻՄ ՔԱՅՐԸՍ Ա	Նույնը		
4(287).	ԼԱՎ Ա ՔՈՒՆ ՆԱ	Նույնը		
4(288).	ԻՇՇԱՅՈՒՆ	Նույնը		
4(289).	ԻՆՉ ԲԸԸԸԸԸՐ ՃԻՆԱՅՈՒՄ Ա	Նույնը		
4(290).	ԷՆ Ա ՄԻՆ ԿԸՆԵՊ ԷԼ Ա ԿԱՄ	Նույնը		
4(291).	ՀԱՂԱՅՈՒՎԱՆՆԸՍ ՄԻՆԸ ԿԱՐՃ Ա, ՄԻՆԸ ԷՐԿԱՆ	Նույնը		
4(292).	ԻՆՉ ՏՕ՝ ՄԻՆ ՊԱՍԱՆ ՃԵՐՔԷՍ ՊԱՀԻՄ	Նույնը		
4(293).	ՔՈՒՆԸ ՇԱՏ ԼԱՎԸՆ Ա	Ռոբերտ Աղաբեկյան	Գ. Գլշի, 1940	Գ. Գլշի, 2003

4(294).	ԽԵՆՈՒՇՆԸԿՕՑՈՒՅ ԼԼՍԻՆԻՇԿԱ ՓՕՅԷԼԸ	Նույնը			
4(295).	ՓՈՒՀ Ա ԸՐԱԼ, ՄԵՂԱԼ	Նույնը			
4(296).	ԳՈՒԴՈՒՄ ՈՒՄ, ԹԱ ՈՐՈՒԳՈՒՆ Ա	Նույնը			
4(297).	ԱՇԿԵՐԸՏ Ա ԽԸՂԸԳԱՑԱԼ	Նույնը			
4(298).	ՎԵՐ ՏԻ ՅԱ, ՏԻ	Մերձեյ Բալայան	Գ. Սալխապաշեն (Մարտումու շ), 1936		Գ. Սալխապաշեն, 2001
4(299).	ԱՅՈՒՆՑ ԱՓՈՆ	Նույնը			
4(300).	ՄԻՆԱԿ ԹԱ...	Արարատ Դամիելյան	Գ. Մուշկապատ, 1936		Գ. Մուշկապատ, 2001
4(301).	ՇՈՒՆՈՒՂ ՉՈՒՄ ԱՆՈՒՄ	Նույնը			
4(302).	ԷՏ ՔՕՄԱԳ ՉԻ՞	Նույնը			
4(303).	ԴԱՄԱՆ ՎԵՐ ՀՈՒՂՕՐԸՑԷ ԻՆԻ...	Նույնը			
4(304).	ՔՐՆԻՒ ԷՇԻՆ ԴՈՒՆՏՈՒՐԵՆ ԿՕՇԸ	Նորայր Ավետիսյան	Գ. Հարություն, 1933		Ք. Ստեփանավերտ, 2006
4(305).	ԽԷ ԱՄՈՒՄ ՉԸ՞Ս	Նույնը			
4(306).	ՔՈՒՄԱԳՈՒ ՊԷՆ ՉԻ ԿԱ	Նույնը			
4(307).	ՀԱ՞ՑԱՆ ՀԻՆՉ ԽԱԲԱՐ ԿԱ	Նույնը			
4(308).	ԷՆՔԱՆ ԷԼ ՉԸՉԱՐՈՒՄ ՉԸՆ	Նույնը			
4(309).	ԲՈՒԴՈՒՆ ՏԱՎԱՐ ՀԱՋՆԷԼԸ	Էմմա Ավետիսյան	Գ. Բերդաշեն, 1950		Գ. Բերդաշեն, 2007
4(310).	ՓՈՒԼԵՏ ԴԱՐԱՂԱՆ ԿԸՏՔԷ՛ ԿԷՐ	Նույնը			
4(311).	ՈՐՈՒՇԻՆ ԿԸՂԸՔՆԵՆ ՊԻՐԱՆԸՄԱ ՀԻՆՉ Ա՞ ՄԵՐՄ	Նույնը			
4(312).	ՅԻՄ ԷԼ ԸՄ ՃԸՂԱԼ	Նույնը			
4(313).	ԴԷ ՅԷՐ ԿԱԼ՝ ԸՍՏՐԱԳԸՐԷ	Նույնը			
4(314).	ՊԷՐ ԿԸՆԱՆԷՔԸ ՓՕՆԻՆՔ	Նույնը			
4(315).	ՔԸՉԱԼԷՆ ՅԸՐԱ ՎԻՉԻԼ ՉԻ ՎԸՆՆԸ ԿԷՆԱԼ	Նույնը			
4(316).	ԹՈՒԴԸՆԹԵՐԱՎԸ	Իվան Մորոմոնյան	Գ. Բերդաշեն, 1929		Գ. Բերդաշեն, 1999
4(317).	ԽԷ՞, ԹԸԹՈՒ ՉԱՄԵՆՉ Ա՞	Նույնը			
4(318).	ՅԷՍ ԿԱՋԷԹ ՉԸՄ ԿԱՐԹԸՄ	Նույնը			

4(319).	ԶԵՂԱՉԻՆ ԷՆ Ա ՓՈՒՐԸՆԵՐԸՄԷՏ	Նույնը		
4(320).	ԲՈՒԳՈՒՆ ԶՕԳԱԲԸ	Նույնը		
4(321).	ԻՐԱՎՈՒՆՔ ՕՆԻՒՍ	Շահեն Մուրանյան	գ. Բերդաշեն, 1961	գ. Բերդաշեն, 2009
4(322).	ՀՈՒ ՎԵՐ ՎԱՐԱՒ Ա, ՔԱՂԷ	Նույնը		
4(323).	ԲՈՒԳԻՆ ՇԱԿԱԼԹԸ ՏԱՄ Ա ՃՕՐՈՒՆ	Նույնը		
4(324).	ՅԷՍ ՀԻՆՉ ԸՄ ԳԻՂԱՑԱԼ	Նույնը		
4(325).	ՎԵՐ ՄԵՂԱՒ Ա՝ Ա՝ ՏԱՓԷՆ ՄԵՆԱՑԱԼ	Նույնը		
4(326).	ՊԱԽԷ ՏՈՒ ԻՍԸ ԿԷՑԱԼ ԸՄ	Նույնը		
4(327).	ԷՆ Ա ՄԵՐ ԿԸՎԷՆ ՔԸՇՏԻՆ	Նույնը		
4(328).	ՀՈՒ ՎԵՐ ԻՆՉ ՏԸՆՆԱՆ Ա, ԹՕՂԻՆ ԷԼ ՄԸՏԱԾԷ	Նույնը		
4(329).	ԻՄԱՊԵՐ ՀԻՆՉ Ա՞ ԳՈՒԴՈՒՄ, ԹԱ ՅԷՍ ՄԱՂՈՒՍՄ	Նույնը		
4(330).	ԻՍ ԷԼ ԻՄ ՄԸՇԻՆԻՍ ԲԷՆՉԻՆԸՆ Ա	Նույնը		
4(331).	ՔՈՒ ՅԷՊԸՏ ԷՆ Ա ՔԸՉԸՐԱ	Նույնը		
4(332).	ՄԱԾՈՒՆ ՕՏԷԸ ՎԵՐԱԿԻ Ա ՏՈՔԷԼ ԿԱՎ ՊԸՆՉԷՔԷՔԷ	Նույնը		
4(333).	ԻՄՏԸՂԵՍ ՏԸՂԸ ՅԷՍ ԱՎԻ ԿԸԳԻՂԱՄ, ԹԱ ՏՈ՞Ւ	Նույնը		
4(334).	ԵՐԿՈՒ ԱՄՍՈՒՄԸ ԿԸՐԸԼԱՆ ԸՄ	Նույնը		
4(335).	ԿԱՆՑԻԼ ԱՐՈՒՆ ՄԸՔՍԸՎԷՔԷ	Նույնը		
4(336).	ՓՈՒԼ ՉՈՒՄ ՏԱՄ	Նույնը		
4(337).	ՀԻՆՉ ԸՄ Ա՞ՆԸՄ ՇԸՓԱՆԵՐԿԱՆ	Նույնը		
4(338).	ՆԱ ՄԱՄՕՄ ԴԷԼԷ	Լեոն Ավետիսյան	գ. Բերդաշեն, 1941	գ. Բերդաշեն, 1999
4(339).	ՊԱՐԱՂԻՍ Է՛, ՊԱՐԱՂԻՍ	Նույնը		
4(340).	ԷՆ ՄԻՆ ԳՃՆՈՒՄԸ ՕՆՔԷՐԸՏ ԽՕՁԱՆ ԻՆԻՍ	Նույնը		
4(341).	ՅԸՄ ՄԻՆ ՋԱՏ ՉԻ ՏԸՄԷ	Նույնը		
4(342).	ՄԸՆԱԿԱՎԸ ԹԸԽԷ՛	Նույնը		
4(343).	ՇԸՆՈՒՐ ՀԱՎՈՒՐ ԻՆԻ	Նույնը		
4(344).	ՅԷՍ ԸՐԱՒ ԸՄ	Նույնը		

4(345).	ՄԻՆ ԷՇԱԻԼԱՆ, ԷՆ ԷԼ ՅԵԿԱԼ Ա ԴԵԶՂԱԼԱ	Նույնը			
4(346).	ՅԷՇԱՆ ՅԱՐԵՆ	Նույնը			
4(347).	ԷՇԱՆ ՎԷՐ Ա ԸՆԳԱԼ, ՄԱԳԱԸԼԱՄԹ ՄԷԴԱԼ	Նույնը			
4(348).	ԽԵ ՅԷՍ ԸՄ ՄԵՏԱԾՈՒՄ	Նույնը			
4(349).	ՂՕՐՄԻ ԽՈՒԶԻԲԵՐԵՆ ՀՕՐԸՆ ՈՒ ՄՕՐԸ	Նույնը			
4(350).	ԺՈՒՂՕՎՈՒԹՐԹԱՆ ԽԱԲԱՐ ՉՕՆԻՄ	Նույնը			
4(351).	ՆԵՐԱԿ ՔԷԶ	Նույնը			
4(352).	ՀԻՆՉ Ա՞ ՔԷԼՓԻՆ ՆԻ ՅԱ՞ ՅԸԵԿԱԼ	Նույնը			
4(353).	ԿԱՅԷՆ ՍԸՐԵԼԸ	Նույնը			
4(354).	ԱԹՈՒՆՑ ՏԻԿՐԱՆԸ	Մարտին Բուչարյան	զ. Աշան, 1930	զ. Աշան, 2006	
4(355).	ՅԷՐ ԿԱԼ՝ ԼԱԿԵ	Նույնը			
4(356).	ՔՕՔ ԿԸՆԳԱՆԸ ԻՄԻՆՂՈՒԿԻ ՔԻՆԻԼԸ	Տարեց կին բանասաց	զ. Եվիշճան	զ. Եվիշճան, 2011	
4(357).	ՅԷՏԱՆ ԸՆ ՊԱՐ ԸԾԸԼԱՆ	Նույնը			
4(358).	ԸՍՏՈՒԾԷՆ ՔԱՐԱՎ ՄԷՐ ՏԱԼ	Կինա Դամիելյան	զ. Նոր շեն, 1930	զ. Նոր շեն, 2000	
4(359).	ՂԸՍՄԱԹԸ	Ռազմիկ Ասրյան	զ. Նոր շեն, 1936	զ. Նոր շեն, 2000	
4(360).	ԸՍՏՈՒԾԱՆԱՎ ՄԵԽԻԹԱՅԻՐՎԻՄ	Շարո Թավադյան	զ. Հասլի, 1935	զ. Հասլի, 2006	
4(361).	ԻԶ ՆԸՀԷՏ ԽՕՄԻՍ ՎԷՉ	Նույնը			
4(362).	ԴԷՐԻՆ ԸՎԻՏԱՐԱՆԸ	Գրիշա Ասրյան	զ. Մյուրիշեն, 1946	զ. Մյուրիշեն, 2000	
4(363).	ԾԱԽՈՒՄ ՉՈՒՄ	Նույնը			
4(364).	ԸՈԸՀԱԹԻՆ	Վարդիմիր Պետրոսյան	զ. Նեպրիճ Հոռաբաղ, 1930	զ. Նեպրիճ Հոռաբաղ, 2000	
4(365).	ՊԱՐԻ ՔԻՇԷՐ	Նույնը			
4(366).	ՍՕՏ ԱՍՕՂԸ	Նույնը			
4(367).	ՅԷԿԱԼ ՈՒՄ ԽԸՆԹԵՐՎԷՄ	Մերգեյ Սամբոյան	բ. Մարտավերտ, 1931	բ. Մարտավերտ, 2004	
4(368).	ՍՕՎԻՍՏԱՎ ՏԸՂԱՆ	Նույնը			
4(369).	ԾԱՐԸ ԿԸՏՐԱԾ	Նույնը			
4(370).	ՏԸՀԵՆՑ ԷԼ ԸՆ ԱՍՈՒՄ	Նույնը			
4(371).	ՏՕՇԻ ԻՆՉ ՅԻՐԱՅԱ	Նույնը			

4(372).	ԿԵԼՕՆԵԼՍ ՀՐՎԵՊՈՒՄՆԻՄԸ ՉԻՆԱՐ...	Նույնը			
4(373).	ԹՎՐՄ ԳՕՐԾԸ	Նույնը			
4(374).	ԾԵՆՈՏ ԿԸՏՐԱԾ	Սմբատ Սամբոյան	ք. Մարտակերտ, 1959	ք. Մարտակերտ, 2004	
4(375).	ԿԱՐՃ ԿԸՏՐԷՊ, ԹԱ Է՞ՐԳԱՆ	Նույնը			
4(376).	ՀԱՆԱՄ ԿՈՒՐՈՒՄ Ա	Նույնը			
4(377).	ՅԵՍ ՄԻՐՈՒՄ ՈՒՄ, ԻՆՔԸՉԷ	Նույնը			
4(378).	ՎԱՐ ՏԱՆԵՄ ՀԷՅՎԱՆԸՍ ՊԱՀԷՄ	Նույնը			
4(379).	ԷՆ Ա ԿԸՔԻՆԱՄ ՄԵՐ ՏՕՆ	Նույնը			
4(380).	ԿԸՍՏԸՎԷՅԻՐ...	Նույնը			
4(381).	ՀԸՍՑԸՐՈՒՑ ՎԷՉ, ԹԱ ՀԱՉԻ	Նույնը			
4(382).	ՄԱՐԹԱՎԱՐԻ ԱՄԷ	Նույնը			
4(383).	ՊԱՐԹԿԵՆ ՏԱԿԱՆ ՀՈՒՆՑ ԸՆԹԵՏՈՒՄ ԿԻԼԱՆ	Նույնը			
4(384).	ՔԸՅԻՄ ԱՈԱՉԸՍ ԿՈՒՓԻ ՏԱՊ	Աշոտ Գրիգորյան	գ. Կոստապատ, 1951	գ. Կոստապատ, 2002	
4(385).	ԽԷ ԿԱՐԱԼ ՉՈՒՄ	Նույնը			
4(386).	ՊԱ ՅԵՍ ՀՈՒՆՑ Ո՞ՒՄ ԱՆՈՒՄ	Նույնը			
4(387).	ԷՏ ՄԻՆԸ ԳՈՒՄ ՉՈՒՄ	Նույնը			
4(388).	ՔՈՒ ՍԱՐՔԱԾԱՏ ՊԱՉԻ	Մուրեն Ծատրյան	գ. Մարտակերտ, 1928	գ. Մարտակերտ, 2000	
4(389).	ՂԱԹԸ ՑԷՄԵՆԻ ԸԾԷՑԻՔԷՎ	Գրիգոր Գրիգորյան	գ. Միլիարթաղ, 1927	գ. Միլիարթաղ, 1992	
4(390).	ԽԱԼԽԸՆ ԷԼ ՄԵՐ ԿԸՆԳԱՆԸՆ Ա ՊԱՉՈՒՄ	Նույնը			
4(391).	ՊԱ ՀԻՆՉ Ա՞ՆԵՄ	Համո Թադևոսյան	գ. Աղաբեկյանց, 1924	գ. Աղաբեկյանց, 1992	
4(392).	ՕՏՈՒՄ ՉՈՒՄ, ՓԸՓԸԿՑԸՆՈՒՄ ՈՒՄ	Նույնը			
4(393).	ՎԸՐՑԱԿԵՆ ՆԱՂԱԸ	Էրուսդոյ Համբեկյան	գ. Վարդանոյ (Մարտակերտի 2), 1932	ք. Մարտակերտ, 2000	
4(394).	ՇԱԸ ԿԸՆԷԳԸ	Նույնը			
4(395).	ԹՕԹՆԸ ԾԸՍՈՒՐԷՑԻՐ	Վիլեն Ավետիսյան	գ. Կարմիրավան, 1933	ք. Մարտակերտ, 2000	
4(396).	ԱՐԷՂԱ, ԱՆԸՄԵՏ ԱՄԷՍ ՎԷՉ	Սամվել Բաբայան	գ. Կարմիրավան, 1936	գ. Միլիարթաղ, 2001	
4(397).	ՀՈՒ ՊԱՍԸ ՔԱՆԳԱՆ Ա...	Նույնը			
4(398).	ԷԼԼԱ ԻՄ ՈՒ ՔՈՒ ՑԸՊ ԱՆՈՒՄ	Նույնը			
4(399).	ՏՈՒ ՎԷԼ ՍՈՒՄ, ՅԷՍ ԷԼ ՍՈՒՄ	Նույնը			

4(400).	ՄԻՆԸ ԸՄՊԱՆԱԼ ԸՄ, ԸՆ ԷԼ...	Նույնը			
4(401).	ՊԵՐԲՉՕՄ ԸՄՏԸՂ ԸՎԻՏԻՄԱՆՑ ԿԸՐԻՔՕՐ	Մերգեյ Ալեքսանյան	գ. Չլիրան, 1921		գ. Չլիրան, 1996
4(402).	ԻՄ ՈՒԵՒԵԸՍ ՀԻՆՉ Ա՞	Նույնը			
4(403).	ՊԱ ԿԸՐԱԿ ՈՒՄ ԸՐԱ՞Լ, ՎԱՐ ԷՐԻ	Նույնը			
4(404).	ԿԱՐՕՂ Ա՞ ՓԻՍ Ա ԼՊՐՈՒՄ	Նույնը			
4(405).	ՏԻՓՂԻ ԹԱ ԾՈՒՆ ԿՂ	Նույնը			
4(406).	ՀԱՄԷԼ ՊԻՎԱ	Նույնը			
4(407).	ՏԱ ՍԸՐԱՍՑՈՒ ՅԱ	Նույնը			
4(408).	ՄԻՆ ԳՒԷԼ ԲԸՐԻԳԱԳԻՐ ՉԸՍ	Համատ Արաբեկյան	գ. Չլիրան, 1927		գ. Չլիրան, 1996
4(409).	ՄԸՀԷ՞Ն ԳՂ ՀԻՆՉ ԿԱՄԷՍ	Նույնը			
4(410).	ԼԱՓ ԼԱՎ Ա	Նույնը			
4(411).	ԹԸՎՈՒՄԷՆ ԷՇԸ	Նույնը			
4(412).	ԸԿՈՒՓԷՆ ՇՕՆ ԽՕՁԻԼԸ	Նույնը			
4(413).	ԹԸՎՈՒՄԷՆ ՋՕՂՕԲԸ	Նույնը			
4(414).	ՏԱՆԻՆ Ա ԿԻՈՒԹՆՈՒԿՆԷՆ	Նույնը			
4(415).	ՎԱՐ ԺԱԳԱ ԱՆԷՍ, ԳՈՒԶՎԸԼԱՆ Ա	Նույնը			
4(416).	ԽԱՐԱՇՕ ՎԱՆՅՈՒՅԷՇ	Նույնը			
4(417).	ՄՕՄԷՍ ԱՊԱՆ ՍՕՔԸ	Մարտ Առուստամյան	գ. Ղազանչի, 1935		գ. Ղազանչի, 2004
4(418).	ԿՂՐԻՆ ՀԻՆՂԻՐԸ	Նույնը			
4(419).	ԷՏ ԷՆ ՎԸՆՆԵՐԸՆ Ա	Իշխանուհի Սարգսյան	գ. Կոճորտ, 1931		գ. Կոճորտ, 1998
4(420).	ՄՈՒՆՔ ԷԼ ՉԸՆՔ ԻԼՂԱ ԽԸՐԷԳՂ	Լափրեմուի Ղախյան	գ. Գրմբոն, 1938		ք. Ստեփանավերտ, 2001
4(421).	ՅԷՍ ՍԸԼՕԹՎԱՆ ՉՈՒՄ ԱՍՈՒՄ	Նույնը			
4(422).	ՎԸՐԳԸՂԱՎ ՕՁՈՒՄ ԸՄՔԻՆՂ	Մերթիկ Վանյան	գ. Վերին Հոռաբաղ, 1943		գ. Վերին Հոռաբաղ, 2005
4(423).	ՎԸՐՍԸ ԿԸՍ ԱՆԷԼԸ	Նույնը			
4(424).	ԽԻՅԱՐԷՆ ՍԸՐՄԸ	Նույնը			
4(425).	ԱՊՈՒՐԸ ՏՈՒ ԿՕՏԷՍ	Լրդա Հարությունյան	գ. Վերին Հոռաբաղ, 1930		գ. Վերին Հոռաբաղ, 2005
4(426).	ԼՕՆ ԸՁԳՈՒՇՕՆՆԻ ՄԱԼԱԿՕ ԿԷՐԱԾ ԸՆ	Ռուբեն Մակյան	գ. Հարությունագոմեր, 1932		գ. Հարությունագոմեր, 2000
4(427).	ՎԱԶԳԷՆ ԱՄՈՒՆ ՍՕՏԸ	Մանգել Վերդյան	գ. Պորտագոմեր, 1932		գ. Պորտագոմեր, 1998

4(428).	ԿԻՏԸ ՀԻՆՉ Ա՞		Գրիգոր Հայրապետյան		գ. Վարդուհաս, 2003
4(429).	ՏԵՀԵՆՑ ԿԱՆԵՄ		Նույնը		
4(430).	ԹՈՒՆԻ ԴԱՅՈՒՆ ՊԱՏԱՄԽԱՆԸ		Նույնը		
4(431).	ԴՈՒՇՄԱՆԸՆ Ա ՇԷԼԱԿ ՏԱՄ		Նույնը		
4(432).	ՎԵՆՆԸՍ ԸՆԴԷՎ ԿԸՆՆԱՆ ՉԻ		Նույնը		
4(433).	ԹՕ ՄՈՒՍ ԸՐԱԾ ՀԵՏԱՍ ԿԱՆ		Նույնը		
4(434).	ՀԻՆՉ Ը՞Մ ՄԱՍԸՑ ԿԸԼՕՆԸՑ ՔԸՑԱԼ		Նույնը		
4(435).	ԻՄ ԱՄԲԱՐԸՍ ՎԱԼՕԴԵՆ ԱՇԿԸ ԿՕՆԵ		Նույնը		
4(436).	ԹԱՔԻՆ Ա՞ ՀՕԼԻՆ ԾԷԾ ՏԸԼԱՆ		Նույնը		
4(437).	ԸՍՏԸՀԵՆՑ ԿԸԼՕՆ ՉԻ ԻՆՆԱՆ		Երջամիկ Հայրապետյան	գ. Վարդուհաս, 1991	բ. Ստեփանավերտ, 2011
4(438).	ԽԵ ՔԸՍԱԿԸՆ ԷԼ ՉԸ՞Մ ՊԻՐԱԼ		Նույնը		
4(439).	ՏՈՒ ՄԸ՛ՆՆՈՒՄ ԸՄ՝ ՄԸ՛ՈՆԵ		Նույնը		
4(440).	ՅԸՄ ԷԼ ՈՒՐԱՆՑ ՄՕՐԸ ԼԻՑԸՑՐԸԸ		Նույնը		
4(441).	ԿԱՐՕՂ Ա՞ ՔԱՐԹԷՂ ԻՆԻ		Նույնը		
4(442).	ՅԻՄ ԷԼ ՈՒՄ՛ԵՑ ՄԸԹԿԵՆ		Նույնը		
4(443).	ՆԸՐԱ ՀԵՏԱՆ ԳՐՈՒԼԼԱՅ՝ ԿԸՀԸՍՆԷ՞		Նույնը		
4(444).	ԱՄԱԼ Ա՞ ԿԱՄ		Նույնը		
4(445).	ՄԻՆԸ ՏՈՒՎԷՔ՝ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆԸ		Նույնը		
4(446).	ԳԱԼԴԱՆ ՓԱՆԴԸ		Նույնը		
4(447).	ԿԸՏՐԸ ՏԻՐ ԷՇԻՆ, ՅԷ՛Ց ՏԱՌ		Նույնը		
4(448).	ՎԱՐ ՄԻՉԻ ՄՕԿՆԵՆ ԿԸՏԵՏԸ ԻՆՆՐ ՈՒՉ...		Լյրմին Մուրադյան	գ. Վարդուհաս, 1970	բ. Ստեփանավերտ, 1992
4(449).	ԿԱՌՆԸ ՄԱՐԹԸ		Նույնը		
4(450).	ԷՐԿՈՒՀԱՐԿԱՆԻ ԿՐՈՒՐ		Նույնը		
4(451).	ՏԱԼԱՎ Ա		Նույնը		
4(452).	ԸՐԿԸԹԷՂԱՆԸ ԽՕՍՈՒՄԱ		Նույնը		
4(453).	ԷՇԱՍ ՓՈՒԼ ՕՉԻ		Նույնը		
4(454).	ԱՂԱՌԽՈՒԻ, ՔԸՉ ԷԼ ՉՕՆԷ՞Ս		Նույնը		
4(455).	ՇԱՆԸ ԼԱԿԸ		Միրաբիկ Միքայելյան	գ. Խնկավան, 1991	բ. Ստեփանավերտ, 2008

	ՊԵՏԱԿԵՆ ՔՆԱՆԱԿԵՆ	Լեռն Մաքրատյան	Գ. Հարթը, 1921	Գ. Հարթը, 2002
4(456).	ՊԵՏԱԿԵՆ ՔՆԱՆԱԿԵՆ	Լեռն Մաքրատյան		
4(457).	ՄԻՄՈՒՆԵՆ ՇՈՒՆՈՒԳԸ	Նույնը		
4(458).	ՎԱՐ ՓՈՒՒԼ ԻՆՍՐ	Նույնը		
4(459).	ԽՕՍԿԵՆ ՇԻՔՎՈՒՄԸ ԸՄԿԵՐՈՒՄ	Նույնը		
4(460).	ՀԻՆՉ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹՊՐՆ	Նույնը		
4(461).	ԼԱՎԸՆ ԷՆ ԿԻՆԻ	Նույնը		
4(462).	ԿԱՐՕՂ Ա ՃԱՐԵԼ ԷՆ, ՓՕՇՏԱՎԸ ՂԱՐԿԵԼ	Գրեառ Ղազարյան	Գ. Թալիշ, 1942	Գ. Թալիշ, 2007
4(463).	ՎԱՐ ՏԸՀԵՆՑ Ա...	Նույնը		
4(464).	ՄԻ ԾՕՐ Ա ՄԸՆԱՅԵԼ	Նույնը		
4(465).	ՄԻ ԽՕԴ ԻՆՎՈՒՄԸ ՄԱՇԻՆ ՊԻՏԵՐ	Նույնը		
4(466).	ՕՏԱՐ ԼԵՉՎԻ ԴԱՍԱՏՈՒ ՉԷ՞Ք ՕՉՈՒՄ	Նույնը		
4(467).	ՊԱ ԳԷ ՊԻՐԱՎՈՒՄ ԶԻ ԸՍՏԱՆԱԿՕՅՈՒՄԸ ՕՏԻ	Նույնը		
4(468).	ԷՍ Ա ՅԵՏ ԷՄ ՏՆՈՆՈՒՄ	Նույնը		
4(469).	ԷՏ ԵԼ ՉԷ՞Ք ԳՈՒԴՈՒՄ	Նույնը		
4(470).	ԷՇԸ ՀԻՆՉ Ա՞ ԳՈՒԴՈՒՄ	Նույնը		
4(471).	ԹՎԵՐ ԱՌՈՒՏՈՒՄԸ ՔԻՆՍԻ	Վարսենիկ Ղազարյան	Գ. Թալիշ, 1991	Բ. Ստեփանյան, 2009
4(472).	ԻԼՎԻՆ ԵՎ ԿԱՐՈՒՄ Է՞Մ ՀԸՎԱԿԵՄ...	Նույնը		
4(473).	ԷՏ ՓՈՒԼԻՆ ԻՐԵՔ ՄԱՊՈՒՆ ԻՆՔ ԿՈՒՆԻՆՔ	Նույնը		
4(474).	ՅԵՍ ԵԼ ՃԻՆՁՈՂ ԷՄ	Նույնը		
4(475).	ՏՈՒ ԱՐԹԵՆ ՔԸՑՕՎԻ ԸՐԵՐ	Նույնը		
4(476).	ՔԱՐԵՐԸ ԿԱՊԵԼ ԷՆ, ՇԸՆԵՐԸ ՊԱՅ ԹՕՂԵԼ	Նույնը		
4(477).	ՀՆԱՆՆ ԴՈՒՏԵՐԻՆ ԱՇԿԵՐԸ ՓԱԿ Ա	Նույնը		
4(478).	ՎԱՐ ԸՐԻՏԵՔԸ ՇԱՔԱՐ ԶԻ ՅԵՐ ՕՆԵՆ	Նույնը		
4(479).	ԷԼ ԽԵ ՅԷ՞Մ ԱԸՆԵՐ ՓԱԿԵԼ	Նույնը		
4(480).	ՆԸՀԱՆՑ ԼՍՄԻ ՇՈՒՇԱՆ ԹՎՈՒՄԸ Ա	Նույնը		
4(481).	ԷՏ ԹՎՈՒՄ ԿԱՍՏՈՒՄԸ ՎԸՐԳԸՍ ՅԱ՞	Նույնը		
4(482).	ՏԸՎԸՐ ՃԱԿ ԲԱՑԻՆ ՈՒ ԼԱՍԱՆ ԽԱՉԻՆ	Էլեոնորա Առստամյան	Գ. Տոնաշեն	Բ. Ստեփանյան, 2010

4(483).	ԼԱՅ ԻՆՏՐԱ ՄԱՐԹԻՆ ԴՍԻՐԴԸ	Արամայիս Հովսեփյան	գ. Մաաֆաձոր, 1941	գ. Մաաֆաձոր, 1996
4(484).	ԿԱՄԷՔ՝ ՓՈՒՐՄԱՆԱԿ Ա, ՅԷՏ ՏՈՒՎԻԼ ՆՍՅԻՆ			
4(485).	ԿԱՐՕՂ Ա՞ ՏՈՒ ՎԸՍ ԻԼԻԼ	Նույնը		
4(486).	ՂԸԼԷՉԻ ՄԻՇԱՆ ՈՒ ՅԷՐԷՎԱՆՑԷՆ	Բարսեղ Ասրյան	գ. Վանք (Մարտավթորի շ.), 1934	գ. Վանք, 2004
4(487).	ԽՕՑԱՆ ՔԱՇԻ, ՆԸՍԷ՛	Նույնը		
4(488).	ՍԸՐԱԿ ՄԵՂՈՎԻԸ ՎԱՅ ՏԱՄ՝	Նույնը		
4(489).	ՏԱԿԷՆԸՍ ՇԱՄԽՕՐԷՑԻ ՅԱ	Գուրգեն Հարությունյան	գ. Վանք, 1931	գ. Վանք, 2004
4(490).	ՀԱՎԸ ՎԱՐ ՕՁՈՒՄ Ա ԿԱՆՉԻ, ՄՕՐԹՈՒՄ ԸՆ	Նույնը		
4(491).	ՍՈՒՍ ԸՐԱ ՔԻՆԱ ԾԷՐ ՏՕՆ	Նույնը		
4(492).	ԷՆ ՊԱՆԸ ՀԱՄԻ ԸԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Ա	Նույնը		
4(493).	ՄԷՐ ՓԱՅԸ ՌԻՎԳՅԷՔ՝ ԸՆ	Թավադ Գրիգորյան	գ. Ծաղկաշատ, 1927	գ. Ծաղկաշատ, 2000
4(494).	ԽՕԽԷՆՔԸ ԶԸԶՎՈՒՄ ԸՆ	Նույնը		
4(495).	ՄԸՍԸ	Նույնը		
4(496).	ՎԸՐՑԸԿՆԷՆ ԿԱՆՉՈՒՄ ԻՆ	Նույնը		
4(497).	ԲԱՒՔԱՄ ԼԱՎԸ ԷՏ Ա՞	Մոնյա Արզումանյան	գ. Խաչեն, 1932	գ. Խաչեն, 2001
4(508).	ԹՕՂ ՆԱ ՄԵՏԱԾԷ, ՀՈՒ ԽԸՍԱԿ ՉԻ	Նույնը		
4(509).	Ա՞ՄԻՆՔ, ԹԱ...	Նույնը		
4(500).	ԽԱՅՏԱՌԱԿՉԻ ՅԱ	Նույնը		
4(501).	ԼԸՂ ՏԱԼԸՆ Ա ՏԱԿ ԱՆԷԼԸ	Վարդյա Ղուլյան	գ. Խնճրիստամ, 1933	գ. Խնճրիստամ, 1999
4(502).	ՅԷՍ ԷԼ ԱՄԷՄ...	Նույնը		
4(503).	ՎԸՐ ՅԷՍ ԻԼԱՅՉ ՉԻՆԻՄ	Նույնը		
4(504).	ՄԻՆ ՏԸՍ...	Նույնը		
4(505).	ՔԻՆԱԼԸՏ ԻՆԻ, ԿԱԼԸՏ ՉԻՆԻ	Նույնը		
4(506).	ՓԸՍԱՆ ԿԱՊԷ՛ ԸՕՆԸ ԿԱ	Նույնը		
4(507).	ԷՆ ԸՆ ՈՒՐՈՒՐ ԿԸԼԽԷ ՏԸՌԱԾ	Նույնը		
4(508).	ՀՈՒՆՑ ԸՐԱ...	Նույնը		
4(509).	ԽՕՁԸՔԸԾԷ, ԷԾԻՆ ԼԱԿ ՏՕ	Ռոմիկ Ղուլյան	գ. Խնճրիստամ, 1931	գ. Խնճրիստամ, 2006
4(510).	ԱՇԿԸ ՀԱՆԱԿ ՈՒՄ՝ ՄԻՆ ՓՈՒԹ ՏՈՒՎԱԿ	Նույնը		

4(511).	ԻՄՏԵՂԵՍ ՏԻ ԲԱՆՏԸ ԸՇՏԸՂԱՆ Ա՞	Նույնը			
4(512).	ՔԷՁ ՈՒՄ ՀԻՇՈՒՄ	Նույնը			
4(513).	ՏԱՐ ՔԸՑԻՔՈՒ ՍՕՐ ՓՕՐԷՆ	Նույնը			
4(514).	ԿԸԸՂԱՆԱՆ ՀԱ՞	Նույնը			
4(515).	ՁԱՎԻԼ ՆԱՍԱԳԱՆ	Նույնը			
4(516).	ՀՕ ՅԸՐ ՉԻ՞ ԿԸՆԱՆ ԸՂԱԾԷ	Նույնը			
4(517).	ԽՈՒՆՁՈՒՐՈՒՄՏԵՆԸՑԷ ԱՐՏԱԸ ԴԱՅՈՒՆ ՍՈՒՏԵՂԱՆ	Նույնը			
4(518).	ՀԻՆՉ Ա՞ՄԻՄ	Գոհար Խաչատրյան	Գ. Հիլիս, 1930	Գ. Հիլիս, 2001	
4(519).	ԷԼ ՀԻՆՉ Ը՞Մ ՕՁՈՒՄ	Նույնը			
4(520).	ԼՆՎԸՆ ԷՆ Ա՞ ՔՕՆ ԻՆԻՄ	Լենա Աղաբալյան	Գ. Աստղաշեն, 1938	Գ. Աստղաշեն, 2002	
4(521).	ԿԸՈՒԿ ԱՏԷՔ՝ ԱՆԷԼ	Վալյա Դամիելյան	Գ. Պատարա, 1939	Գ. Պատարա, 2002	
4(522).	ԻՄ ՀԱՅՁԱ ԷՆ ԼԷՆՁՈՒՄԸ ՀԻՆՉ ԿՕՐԾ Օ՞ՒԷ	Բենիկ Բախշյան	Գ. Գահրալ, 1955	Ք. Ստեփանյանյերա, 2012	
4(523).	ԱՆԴԱՐ-ԸՆԴԵՐՈՒՒ ԷՇԻՆ ԿԷՆԱՑԸ	Նույնը			
4(524).	ԷՏ ՁԱՆԵՆ ՍԱՉԻՆ ՕՆՏԸ ՓՈՒԹ ՁԻՀԱՐ ԿԱ	Նույնը			
4(525).	ՑՕՐԵՆԸ ՄԵՐԺԷԼ, ԳԱՐԻՆ, ՏԱԼ	Նույնը			
4(526).	ՏՈՒ ԻՆՁԷՏԻ ՀԱՄԷՇ ԸՍ, ՀԱՄ ՔՕՈԱԿ	Արաթի Գաբրիելյան	Գ. Ալեխաաան (Ասիկամի շ.), 1917	Գ. Ալեխաաան, 1994	
4(527).	ԷՆ Ա ԿԸՏՐԷՆ ՆԸՍՏԱԾ	Վարդան Գրիգորյան	Գ. Խնածախ, 1964	Գ. Խնածախ, 2009	
4(528).	ՅԷՇԱՒ ՉՈՒՄ	Նույնը			
4(529).	ՀԻՆՉ Ը՞Մ ԱՇԽԱՐՔԸՍ ԿԸԼՕՆԸՏ ԿԱԼԱՒԼ	Նույնը			
4(530).	ԷՏ ԴՈՒԳՉՈՒՐՈՒՆ ՉԻ	Մերգեյ Աղաբալյան	Գ. Խրաանորք, 1949	Գ. Խրաանորք, 2005	
4(531).	ՈԱՅՕՆԱՆ ՅԷԿԱԾ ՍԱՐԹԸ	Նույնը			
4(532).	ԿԻՐՔԸ	Նույնը			
4(533).	ՊԱ ԱՄՈՒՐ ԸՄ ՀԸՆԸՐՏԸՂԱՍ ՅԸԿԱԼ Ա՞	Նույնը			
4(534).	ՊԱ ՎԷՐ ՍԱՆԷԼԸ ԸՍՏԻ ԿԸՆԻ	Արտավազդ Օհանջանյան	Գ. Խնապատ, 1931	Գ. Խնապատ, 2001	
4(535).	ԽՕՁԻՆ ՆԸԸԱՆԸ	Նույնը			
4(536).	ԷՔ՝ Ա՞, ԹԱ ՎԸ՞ՐՑ	Նույնը			
4(537).	ԲԱՒ ՍԻՆ ԹՐՈՒԱՓՈՒՅ ԷԼ ՔԸԳ ՀԸՍԱՎ	Նույնը			

4(538).	ԷՄ Ա, ՎԷՐ ԿԱ...		Նույնը			
4(539).	ԱԼՕՇԻՆ Լ՛ԱՎ ԽՕՍԿԸ		Նույնը			
4(540).	ՈՒՐԽՈՒԹՈՒՆԱՎ ՊԻՆԸՑԸՆԻՍ		Միքայել Օհանջանյան	գ. Խանարաղ, 1924	գ. Խանարաղ, 2001	
4(541).	ԻՆՉ ՏՕ, ՉԷ, ԻՆՉ ՏՕ...		Նույնը			
4(542).	ՎԷՐԻՆ ՀԸՎԱՑՏԻՍ		Նույնը			
4(543).	ԴԷ ՀԻՆՉ Ա՞		Նույնը			
4(544).	ՇՕՆԸ ԿՈՒԶԻ...		Նույնը			
4(545).	ՅԱՄԵԿԵՆ, ՅԱՄԵԿՈՒՍԵՆ		Նույնը			
4(546).	ԱԼԻՍԱՆԵՆ ՈՒՇՈՒՆՑԸ		Նույնը			
4(547).	ՋԱՆԾԵՐ ՕՐ...		Նույնը			
4(548).	ՔԸՉ ՈՒՍԱՍԱԼ, ՔԸՉ		Հենրիկ Գաբրիելյան	գ. Վերին Դվիժրաղ, 1939	ք. Ասկերան, 2004	
4(549).	ՄԻՎԵՆ-ԳԻ ԼԻՎԱ ԸՆԴԵՂԱՆ ԸՄՏՈՒՍ ԿԱԼԱԼ		Արսեն Գրիգորյան	ք. Ասկերան, 1951	ք. Ասկերան, 2011	
4(550).	ՏԱԿԵՆ ԷԼ ՊԷՆ ԿԱ՞		Նույնը			
4(551).	Լ՛ԱՎԸ Լ՛ԱՎԵՆ		Անահիտ Միրզոյան	գ. Վարդաձոր, 1928	գ. Վարդաձոր, 2002	
4(552).	ՄՈՒՆՔ ՀՈՒՐ ԱՆԱՅԸՆՔ ՊԱԿԱՍ		Նույնը			
4(553).	ՀՄԼՍԱՐԹ ՉԸՍ ՏԸՂԱԼ		Թամար Հովսեփյան	գ. Նորագյուղ, 1934	ք. Ասկերան, 2005	
4(554).	ԷՏ ՀԻՆՉ Լ՛ԱՎ ՊԷՆ ԸՍԸՑԷՐ		Նույնը			
4(555).	ՀՄԼՔԻՍՎԱՐԱԶԸ ԷՔՍԱԻԼԱԼ		Նույնը			
4(556).	ՊԻՑԸՐԾԵՆԸ ՄԷԼ		Նույնը			
4(557).	ՇԱԼԸ ԴՈՒՉ ՓԸՆՆԸՑԷՔ՝		Նույնը			
4(558).	ՀԱՄՆՕՏԱՆԵՐԱՎ, ՀԱՄ ԿՕՊԱԼՆԵՐԱՎ		Նույնը			
4(559).	ՊԱԼԻՏԻՉԵՍԿԻ ԶԸՆԱՉԵՆՆԻ ՉԻ ԿԱ		Գուրգեն Գաբրիելյան	գ. Խանգք, 1928	ք. Ստեփանակերտ, 1998	
4(560).	ՔԸՆՆԸՆՔԷ ԿԷՐ		Սերգեյ Բարսեղյան	գ. Սարդարաշեն, 1925	ք. Ստեփանակերտ, 2010	
4(561).	ԷՏ ՎԱԼՕԳԵՆ ՔԱՐԸՆ Ա		Նույնը			
4(562).	ՀՈՒՆՑ ԻԺԱՆ ՏԱՄ		Նույնը			
4(563).	ՀԱՄ ԿՕԳ Ա, ՀԱՄ ՍՈՒՏԱՄԻԳ		Սերժիկ Աբասովյան	գ. Մրմախ, 1938	գ. Մրմախ, 2000	
4(564).	ՏԱՆԸ ՄԸ՛ԾԸ		Վագոն Զարսևյան	գ. Ջրաղացներ, 1939	գ. Ջրաղացներ, 2003	
4(565).	ՀԸՐԹ ՎԸՆՆԸ ԿԷՆԱԼԸ		Վարդուխ Հովսեփյան	գ. Ավետարանոց, 1923	գ. Ավետարանոց, 2001	

4(566).	ԸՆՈՒՄԷՏ ՄԱՏՏԱԿ	Նույնը			
4(567).	ՄԱԿԱՐ ԿԸՌԷՔԻՍ ԱՐԵՎԸ	Գրիգորի Հարությունյան	գ. Սարուշեն, 1918	գ. Սարուշեն, 1992	
4(568).	ՀՈՒՆԿՈՒՄԵՆԱԿԱՆ ԿՈՒՆԿՆԵՐԻ ՄԵՐԸՆ ԵՒ... ՄԵՆՆԵՍ ՔԵՑՕՂԵՆ ՄԵՐԸՆ ԵՒ...	Աշոտ Գրիգորյան	բ. Ստեփանավերտ, 1951	բ. Ստեփանավերտ, 1993	
4(569).	ՅԵՍ ԸՍՏԸՂԷՑԷ ՉՈՒՄ	Նույնը			
4(570).	ՔՈՒ ԼՈՒՄԻՆՍ ՏԱԿԷՆ ՉԷԿԸ ԿԻՐԻՎ	Նույնը			
4(571).	ՄԻՆ ՀԱՎ ԵՒ ՄՕՐԹԷ...	Նույնը			
4(572).	ԱՐԽԱՅԻՆ ԹԸՂԷՑԻՔ	Մաքսիմ Վերդյան	բ. Ստեփանավերտ, 1960	բ. Ստեփանավերտ, 2009	
4(573).	ՇՕՓԷՐԸ ՁԱՅԻԼ ՏԸՂԱՒ ՅԱ	Նույնը			
4(574).	ԹԱՅԳԻՆ	Նույնը			
4(575).	ԸՍՏԷՓԱՆԱԿԵՐՏՈՒՑ ԺՕՂՕՎԸ	Մելանյա Սարգսյան	բ. Ստեփանավերտ, 1954	բ. Ստեփանավերտ, 1998	
4(576).	ՀՕ ԱՆԳՐԱԳԷՏ ՉՈՒՄ ՄԵՆԱՆ	Նույնը			
4(577).	ԴԷ ԳԻՂԱՅԷՔ	Նույնը			
4(578).	ԱՄՍԱ ՀԸՎԱՏՈՒՄ ՉՈՒՄ	Նույնը			
4(579).	ԲԱԿԵՐԸ ԸՇՏԸՂԱՆ ԿԸՑԸՐԻՄ	Արամ Հակոբյան	բ. Ստեփանավերտ, 1959	բ. Ստեփանավերտ, 1995	
4(580).	ՀԱՄԱԿԱՆՔԻ ԵՏԱԺԱՆ Ա ՊԻՑԸՐԱՅԱԼ	Նույնը			
4(581).	ՏԸՐԱՆԱԿՔՈՒՄԵՆՆԵՐԻ ՉԸՄ	Նույնը			
4(582).	ՅՈՒԳՈՒՑՈՒՄԻՆ ԳԸՆԳԸՂ ԳԸՎԱՆ ԿԸՏԸՐՎԷ	Նույնը			
4(583).	ՄԱՉԻՏ ԲԻՐԻ ԻՆԻ	Նույնը			
4(584).	ՀԻՇ ԲԻՐԻ ՊԸՏԱՆԷ	Նույնը			
4(585).	ԽԷ ՕՇԱՓ ԸՄ	Սիրուն Բարդասարյան	գ. Քարին տակ, 1949	բ. Ստեփանավերտ, 2009	
4(586).	ԳԷՎՕՐՔՅԱՆԷՆ ՓԱՆԱՆԸ ԿՕՐԱԼ Ա	Նույնը			
4(587).	ՊԱ ՀՈՒՆՑ ԸՄՆ ԸՆԷՍ	Նույնը			
4(588).	ՎԸԽԸՑԱԼ ԸՄ ԿՕՂ ՉԻ ՏԸՂԻՆԱՆ՝	Նույնը			
4(589).	ՔԸՇՇՈՒՄ ԸՄ...	Իսկուհի Գասպարյան	գ. Քարին տակ, 1930	գ. Քարին տակ, 1998	
4(590).	ՏԻՓԷՐ ԿՕՐԾԸ	Անճելա Սարգսյան	բ. Շուշի, 1950	բ. Շուշի, 2008	
4(591).	ՅԷՇԱՆՎԷՐ ՎԸՐ ՎԱՆԻՏ	Նույնը			
4(592).	ՄԻՆ Ա	Նույնը			

II. ՔԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱՅՅՈՒՄՈՒԹՅՈՒՆ
5. ԽԱՂԻԿՆԵՐ

5(1)	ԱԶԻՉ ԶԱՆ, ՀՐԻՍՆԱԼ ՄԷԼ	Տարեց կին բանասաց	գ. Ավրուռ	գ. Ավրուռ, 2001
5(2)	ԱԼԱՆ Ա ՀԱ, ԱԼԱՆ Ա	Ժենյա Ավանեսյան	գ. Պատավարձուր, 1920	գ. Պատավարձուր, 1999
5(3)	ԱԼԱՎԸ ՏՈՒՎԱՎ ՎԸՆԵՐԵՆ	Տարեց կին բանասաց	գ. Կավահան	գ. Կավահան, 2014
5(4)	ԱՆԼԷՐ ՄԱՂԻՄ ՔԻԹԱՅՈՒ	Ասյա Դարսյան	գ. Սխորաշեն, 1935	ք. Ստեփանավերտ, 2005
5(5)	ԱԼԻՆ ՏԸՂԱ, ԱԼԻՆ ՏԸՂԱ	Գուրգեն Գաբրիելյան	գ. Խանգբ, 1928	ք. Ստեփանավերտ, 2000
5(6)	ԱԽՐԻ, ԱԽՐԻ, ՅԷՏ ՔԻՆԱ	Նուրիկ Ասրյան	գ. Քոլյատակ, 1925	գ. Քոլյատակ, 1999
5(7)	ԱԽՐԻ, ԱԸՄՐՏ ԱՄԷ	Տարեց կին բանասաց	գ. Ավրուռ	գ. Ավրուռ, 2001
5(8)	ԱԽՐԻ, ԱՆԸՄՐՏ ՀԻՆՉ Ա՞	Էլենորա Առտաձյան	գ. Տոնաշեն	ք. Ստեփանավերտ, 2010
5(9)	ԱԽՐԻԳՐ, ԿԸՆԵԳ՝ ԼՕԽ ԱՆՄԱՐԹ	Մանվել Ասրյան	գ. Ննգի, 1939	գ. Ննգի, 2002
5(10)	ԱԽՐԻԳՐ ՈՒՉԸՅԷ ԿՐԻՆԸՔԱՐԱ	Տարեց կին բանասաց	գ. Շահնասուր	գ. Շահնասուր, 2002
5(11)	ԱԽՐԻԳՐ ՕՆԻՄ ՀԻՄՆԻ	Մարուսյա Գրիգորյան	գ. Հացի, 1921	գ. Հացի, 2004
5(12)	ԱԽՐԻԳՐ ՕՆԻՄՆԱԽՇՈՒՆ	Պուժի տատիկ	գ. Մեծ Թաղեր, 1930	գ. Մեծ Թաղեր, 2003
5(13)	ԱԽՊԷՐ, ՀԸՐՕԹՈՒՆ ԸՐԱ՛	Մերլա Դարսյան	գ. Քյուրաթաղ, 1933	գ. Քյուրաթաղ, 2000
5(14)	ԱՂՈՒՄ Ա ՀԱ, ԱՂՈՒՄ Ա	Աստղիկ Նալբանդյան	գ. Վերին Հոռաթաղ, 1922	գ. Վերին Հոռաթաղ, 2005
5(15)	ԱՅԱ, ԱՅԱ, ՏՕՌԸ ՊԷՅ	Մարո Համբարձումյան	գ. Առաքել	գ. Առաքել, 2008
5(16)	ԱՅ ԱԽՐԻԳՐ, ՃԱՄԱՎ ԱԽՐԻԳՐ	Եկատերինա Առտաձյան	գ. Բերդաշեն, 1924	գ. Բերդաշեն, 2003
5(17)	ԱՅԱՆ ՄԱՍԱԳ ԼԱԶԻՆ, ԲՕՅԻՏ	Սաման Ձիկանյան	գ. Ծովատեղ, 1929	գ. Հերեր, 1999
5(18)	ԱՅ ԱՍԸՄԸՆ Ա, ԱՍԸՄԸՆ Ա	Նույնը		
5(19)	ԱՅ ԲԱՂՎԱՆՉԻ, ԲԱՂՎԱՆՉԻ	Տարեց կին բանասաց	գ. Շահնասուր	գ. Շահնասուր, 2002
5(20)	ԱՅ ԻՄ ԲԱԼԱ, ԻՄ ԲԱԼԱ	Նորա Ասրիբարսյան	գ. Մոշկապատ, 1936	գ. Մոշկապատ, 2001
5(21)	ԱՅ ՏԸՂԱ, ԲԱՂԱՎԸ ՅԷՔ	Մունյա Արզումանյան	գ. Խաչեն, 1932	գ. Խաչեն, 2001
5(22)	ԱՅ ՏԸՂԱ, ԽՈՒՉԱՂԱՍԸ ՏԸՂԱ	Նորա Ասրիբարսյան	գ. Մոշկապատ, 1936	գ. Մոշկապատ, 2001
5(23)	ԱՅ ՏԸՂԱ, ՀԱՅԻՆ Ա	Թագուհի Անիջանյան	գ. Բամանոր, 1957	գ. Բամանոր, 2007
5(24)	ԱՅ ՔԸԶԷՂԱԿ, ՎԱՅ ՔԸԶԷՂԱԿ	Պուժի տատիկ	գ. Մեծ Թաղեր, 1930	գ. Մեծ Թաղեր, 2003
5(25)	ԱՆՈՒՄԵՏ ԳՈՒՄԻ ՅԱ	Քնարիկ Պողոսյան	գ. Մոշխմատ, 1928	գ. Մոշխմատ, 2001
5(26)	ԱՆՈՒՄԸ ԷԼԻՆԱ ՅԱ	Միքայել Օհանջանյան	գ. Խնապատ, 1924	գ. Խնապատ, 2001
5(27)	ԱՇԸՂԷՆ ՍԸՐՏԸ ԼԷՆ Ա	Անուշ Բարսյան	գ. Շոշ, 1900	գ. Շոշ, 1992
5(28)	ԱՇԸՂ ԸՄ ԳՎՐԳԻՄ ԱՆԱ	Հայկանուշ Կարապետյան	գ. Չախար, 1923	գ. Չախար, 2001

5(29)	ԱՇԵՂԸՄ, ՀՈՒՐ ԿԸԿԱՆՉԻՄ	Զարվարդ Պետրոսյան	Գ. Զրարացյան, 1912	Գ. Զրարացյան, 1994
5(30)	ԱՄԻԲ Ա ՀԱ, ԱՄԻԲ Ա	Սիրան Ծատրյան	Գ. Սահակյան, 1920	Գ. Սահակյան, 1996
5(31)	ԱՄՈՒՄԸՆ ԽԷ ՏԵՆՈՒՐ ԸՄ	Յուլյա Գրիգորյան	Գ. Գրիգոր, 1931	Գ. Գրիգոր, 2000
5(32)	ԱՐԱՆ Ա, ԱՐԱՆ Ա	Նորա տատիկ	Գ. Նորաշեն, 1926	Բ. Հարություն, 2002
5(33)	ԱՐԱՐԱՏ, ՊԱՐԱՐԱՏ	Գեորգի Բարդախանյան	Գ. Ազոյ, 1912	Բ. Ստեփանյան, 1998
5(34)	ԱՐԷՎԸ ՏԵՎԱԿ ՎԵՆԵՐԵՆ	Այա տատիկ	Գ. Սարգսյան, 1930	Բ. Ստեփանյան, 2012
5(35)	ԱՐԷՎ ԿԱ, ԱՐԷՄ ԱՆԷ	Սիրանուշ Հովհաննիսյան	Գ. Քարին տակ, 1917	Գ. Քարին տակ, 1998
5(36)	ԲԱՆԾԱՎԸ ԲԸԸԸՎՐ ԸՆ ԿԱՊԱԼ	Վարդուի Հովսեփյան	Գ. Ավետարան, 1923	Գ. Ավետարան, 2001
5(37)	ԲԱՎԷՆ ԽՕՏԸ ՓԱՂԱՍ ԸՆ	Գրիշա Առտամյան	Գ. Քոստան, 1933	Գ. Քոստան, 2000
5(38)	ԲԱՎԷՆ ՍԸՉԻՆ ՓՕԼ ԿԻՆԻ	Պավոշա Պետրոսյան	Գ. Հին շեն, 1930	Գ. Հին շեն, 2002
5(39)	ԲԱՎԷՐՈՒՄԸ ԹՕԹ ԸՄ ԹԱՓՈՒՄ	Զարվարդ Պետրոսյան	Գ. Զրարացյան, 1912	Գ. Զրարացյան, 1994
5(40)	ԲԱՎԸՄԸ ԿԻՆԻ ԾԵՐԱՆ	Ծերունի բանասաց	Գ. Մեծ շեն (Շուշու շ.)	Գ. Մեծ շեն, 2010
5(41)	ԲՈՒՏԱՆԵՆ ԲԱՐՄՆ ՊԷՆԱԼ ՉԸՄ	Ժենյա Հայրիկյան	Բ. Ասկերան, 1920	Բ. Ասկերան, 1997
5(42)	ԲՕՍԱՆԸ ԼԻԳԸ ԹԱ Ա	Տարնեց կին բանասաց	Գ. Ծամոթ	Բ. Հարություն, 2013
5(43)	ԳՄՆՁԱՆ ԵՐԱՏԱԾ ԽԱՆԵՐԸ	Սարգիս Սարգսյան	Գ. Կարմրակուն, 1916	Գ. Կարմրակուն, 1992
5(44)	ԳՈՒԼԲԱՆ ԿԻՆԻ ՊԱՎԸՄԸ	Առտամ Առտամյան	Գ. Բերդաշեն, 1937	Գ. Բերդաշեն, 2009
5(45)	ԳՈՒԼԲԱՆ ԿԻՆԻ ՊԱՎԸՄԸ	Ծերունի բանասաց	Գ. Մեծ շեն (Շուշու շ.)	Գ. Մեծ շեն, 2010
5(46)	ԳՈՒԼՈՒՄ, ԳՈՒԼՈՒՄ, ԳՈՒԼՈՒՄ	Լյուսն Ենգիբարյան	Գ. Նորագյուղ, 1930	Գ. Նորագյուղ, 2006
5(47)	ԳՈՒՄՈՒՄԸ ԿԻՆԻ ՀԸՏԵ	Գրիգորի Հարությունյան	Գ. Սարուշեն, 1918	Գ. Սարուշեն, 1992
5(48)	ԳՍՄՈՒՄԸ ԿԻՆԻ ՕՐԵՆԸ	Ծերունի բանասաց	Գ. Գաշուշեն	Գ. Գաշուշեն, 2013
5(49)	ԳԷ ՀՕ՝ ԱՆԻՆՔ, ՀՕ՝ ԱՆԻՆՔ	Թամարա Պողոսյան	Գ. Խանցբ, 1920	Գ. Խանցբ, 1996
5(50)	ԳԻՐՈՏԱԼ ԸՄ, ՀԻՆՉ ԱՆԻՄ	Մանվիկար Համբարձումյան	Գ. Հերիեր, 1930	Գ. Հերիեր, 2001
5(51)	ԳՕՆՏՈՒՐ ԳՐԱՎԸ ԳԻՐՈՒՄ	Ատոլիկ տատ	Գ. Մարաբաշեն, 1922	Գ. Մարաբաշեն, 2012
5(52)	ԶԸՆԳ-ԶԸՆԳ, ԻՄՔԱԼԱ	Գրիգորի Հարությունյան	Գ. Սարուշեն, 1918	Գ. Սարուշեն, 1992
5(53)	ԷԼ ՀԱՉՈՒՄ ԳԻ ԴԵՐԸ ԶՈՒՄԸ ԸՕՆԸ	Նորա Արիբարյան	Գ. Մուշկասպատ, 1936	Գ. Մուշկասպատ, 2001
5(54)	ԷԾԻՆ ԿԻՆԻ ՀՕԼԸ	Լևոն Մաքետոսյան	Գ. Հաքեր, 1921	Գ. Հաքեր, 2002
5(55)	ԷՆ ԾԸՏԵՆ ՅԷԾԻ, ԷՆ ԾԸՏԵՆ	Ժորա Աբրահամյան	Գ. Վարաբաշեն, 1928	Գ. Վարաբաշեն, 1997
5(56)	ԷՆ ՀՈՒՎԸ՝ ԿԱՄ, ԼԱԼԱՆ Ա	Ռենիկ Հարյան	Գ. Թարստե, 1921	Գ. Թարստե, 2000
5(57)	ԷՆ ՍԸՐԱՆ ՅԷԿՕԳ ԾԻՅԱՎԷՐԸ	Տարնեց կին բանասաց	Գ. Մխիթարաշեն	Գ. Մխիթարաշեն, 2014
5(58)	ԷՍ ԽԷ ՍԱՐԹԻՔ՝ ԷՍՔԱՆ ՉԱՐ ԸՆ	Գեորգ Սարգսյան	Գ. Մուշկասպատ, 1919	Գ. Մուշկասպատ, 2001

5(59)	ԷՏ ՀԻՆՉ ՄԷՐՈՒՆ ԾԱՄ Օ՞ՆԻՍ	Բարխուդար Հովսեփյան	գ. Վերին Ղլիճքաղ, 1930	ք. Ասիերան, 2005
5(60)	ԸԽՆԸԿԱՆԸ ՄԻՇՏ ՀՂԻ ԲԻԴԻ	Եվգենյա Հարությունյան	գ. Նախիջևանի, 1912	գ. Նախիջևանի, 1999
5(61)	ԸՆՄԱՆԵՆ ԱՇԿԸ ՄԻՇՏ ԾԱԿ Ա.	Ժենյա Բարսյան	գ. Ուխտաձոր, 1926	գ. Ուխտաձոր, 2000
5(62)	ԸՌԹՈՒՆԵՆ ՇԱՂԱՎԸ	Երիտասարդ կին բանասաց	գ. Վարազաբուն	գ. Նախիջևանի, 2013
5(63)	ԸՄԿՎՐԱՆ, ԸՄԿՎՐԱՆ	Տարեց կին բանասաց	գ. Բյուրակ	ք. Ասիերան, 2013
5(64)	ԸՄՏԸՂԱՎ ԸՄՏԻ ՀՆՆԴԷՐ Ա.	Անժելա Սարգսյան	ք. Շուշի, 1950	ք. Շուշի, 2008
5(65)	ԸՄՏԸՂԱՎ ՄԻՆ ԴՈՒՇ ԸՆՑԱՎ	Եղիշե Մարտիրոսյան	գ. Հարարի, 1920	ք. Ստեփանակերտ, 2002
5(66)	ԸՄՏԸՂԱՆԵՅԷՐ ՀՆՆԴԷՐ Ա.	Վազգեն Քարամյան	գ. Ջրալացներ, 1939	գ. Ջրալացներ, 2003
5(67)	ԸՐՓԸՎԷՐԻՆ ՀԻՆՉ Ա՞ՆԷ	Եվգենյա Հարությունյան	գ. Նախիջևանի, 1912	գ. Նախիջևանի, 1999
5(68)	ԹԱՎԱՆ ԾԱԿ Ա. ՅԸՂ ՉԻ ԿԱ	Հենրիխ Հարությունյան	գ. Փառուխ, 1937	գ. Փառուխ, 2010
5(69)	ԹԱՐԹԱՆԸ ՎԵՐԱՐԱ Ա.	Մաշինյա Լալայան	գ. Չափար, 1926	գ. Չափար, 1996
5(70)	ԹԱՐԽԱՆԸ ՏԻՉ Ա ՏԻՐԱՆ	Մանվել Ստեփանյան	գ. Մոխրենու, 1937	գ. Մոխրենու, 2002
5(71)	ԹՈՒԽՊԱՆ Ա ԹՕԽՊՈՒ ՆԸՄԱՆ	Նորա Արիքաբայան	գ. Մուշկասյա, 1936	գ. Մուշկասյա, 2001
5(72)	ԹՈՒԽՊԱՆ Ա ԹՕՈՒ ՉԻ ԿԱՄ	Գուհար Սարգսյան	գ. Մուշկասյա, 1919	գ. Մուշկասյա, 2001
5(73)	ԹՈՒԽՆՈՒՄԸ ԿԻՆԻ ԿՈՒՏԱՆԱ	Տարեց կին բանասաց	գ. Մեծ շեն (Մարտակերտի շրջ.)	գ. Մեծ շեն, 2010
5(74)	ԹՕԹԸ ԿԻՆԻ ԲԸՂԷՐՈՒՄԸ	Մարուսյա Առաքելյան	գ. Մյուրիշեն, 1926	գ. Մյուրիշեն, 1998
5(75)	ԹՕԽՊԸ ԿԱՆԱՎ ՍԱՐԷՐԸ	Նորա Արիքաբայան	գ. Մուշկասյա, 1936	գ. Մուշկասյա, 2001
5(76)	ԹՕԽՊԸ ՊԱՏԻՑ ԾՕՐԷՐԸ	Մարուսյա Գրիգորյան	գ. Հացի, 1921	գ. Հացի, 2004
5(77)	ԹՕՈՒ Ա ԿԱՄ, ԹՕՈՒ Ա ԿԱՄ	Սաման Ջիվանյան	գ. Ծովասեր, 1929	գ. Հերիեր, 1999
5(78)	ԺԵՆՊԱՆ ԸՄՔԱՂԱՆ ՋՈՒՌՈՒԱՆ ՋՈՒՌՈՒԱՆ	Օֆելյա Մահակյան	գ. Գառնաբար, 1937	գ. Գառնաբար, 2009
5(79)	ԻՄԼԱՎ ԲԱՆԱ, ՏՕՆ ՅԷՔ	Մանվել Ասրյան	գ. Ննգի, 1939	գ. Ննգի, 2002
5(80)	ԻՄ ՅԱՐԸՅ ԱՆՆԸՄԱՆ Ա.	Ժենյա Ավանեսյան	գ. Պառավաբուն, 1920	գ. Պառավաբուն, 1999
5(81)	ԻՄ ՎԱՐՎԱՆԸ Ա ՂԱՐԱԲԱՂ	Աննա Մուսայելյան	ք. Ստեփանակերտ, 1920	ք. Ստեփանակերտ, 2005
5(82)	ԻՐԻՔՆԱԿԸ ԲԱՆԱ-ԲԱՆԱ	Միրան Ծաղկարյան	գ. Մաճկալաշեն, 1920	գ. Մաճկալաշեն, 1996
5(83)	ԻՐԻՔՆԱԿԸ ՄԵՐԸՄԱՐ Ա.	Ժենյա Հարիյան	ք. Ասիերան, 1920	ք. Ասիերան, 1997
5(84)	ԻՐԻՔՆԱԿԸ ՄԵՐԸՄԱՐ Ա.	Մարուսյա Առաքելյան	գ. Մյուրիշեն, 1926	գ. Մյուրիշեն, 1998
5(85)	ԻՐԻՔՆԱԿԸ ՏՈՒՄ ԿԸԿԱ	Ժենյա Բարսյան	գ. Ուխտաձոր, 1926	գ. Ուխտաձոր, 2000
5(86)	ԻՐԻՔՆԱԿԸ ՏՈՒՎԱՆ Ա ՊԱՏԷՆ	Լուսիկ Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1922	գ. Պլեբանց, 1992
5(87)	ԼԱՔԻ-ԼԱՔԻ ԿԸՏՕՑԸ	Ալեքսանդր Ավանեսյան	գ. Քերպաշեն, 1938	գ. Քերպաշեն, 2002
5(88)	ԼՈՒՋՈՒՏ ԿԱՄՓԷՏ, ՂԱՆԴ ԸՐԱՎ	Սաման Ջիվանյան	գ. Ծովասեր, 1929	գ. Հերիեր, 1999

5(89)	ԼՈՒՍԵՆԳՎԱՆ ԵՐԿՐԱՆ Ա	Տարեց կին բանասաց	Գ. Մեյսուպան	բ. Մարտակերտ, 2010
5(90)	ԽԵՆԵՆԻՔԻ ՅԵՐԶԱՐԱՆ, ԿԱՆ ԿԱՆԻՄ	Սիրան Ճառարյան	Գ. Մաճկալաշեն, 1920	Գ. Մաճկալաշեն, 1996
5(91)	ԽԵՆԵՆԻՔԻ ՏԱԿԵՆ ԽԱՂ ԿԱՆԻՄ	Երիտասարդ կին բանասաց	Գ. Վարդապետյան	Գ. Նախիջեանցի, 2013
5(92)	ԽԵՆՈՒՆԻ ԿՕՑԻՆՑ ԿՆՆՆԻՇԵՐԸ	Յուլյա Գրիգորյան	Գ. Գիշի, 1931	Գ. Գիշի, 2000
5(93)	ԽՕՍԵՆ ԾՕԺԿԵՐԵՆ ԸՄ ԹՕՂԱՆ	Անճեկա Մարգարյան	բ. Հուշի, 1950	բ. Հուշի, 2008
5(94)	ԾԱՌԻՆ ՅԵՐԱ ԾԵՐԱՆ Ա	Ալյա Դարայան	Գ. Մխարաշեն, 1935	բ. Ստեփանակերտ, 2005
5(95)	ԾԱՌԻՆ ՅԵՐԱ ՂՈՒՆ ԲԻԳԻՐ	Ռեմոնիկ Հարյան	Գ. Թաղասեն, 1921	Գ. Թաղասեն, 2000
5(96)	ԾԸԼՎԸԼԱԽՍ ԾԸՏԵՐԸ	Ծերունի բանասաց	Գ. Դանիրազ	Գ. Նորագյուղ, 2011
5(97)	ԾԸՐԱՎԱԼ ԸՄ ԾՈՐ ԸՄ ՕՉՈՒՄ	Վիկտորյա Պետրոսյան	Գ. Գյունն ճարտար, 1936	Գ. Գյունն ճարտար, 2002
5(98)	ԾԻՅԻՏ ԸՌՍԻՑԸ ԲՕՁ Ա	Ռեմոնիկ Հարյան	Գ. Թաղասեն, 1921	Գ. Թաղասեն, 2000
5(99)	ԿԱԽԻՆ ԽՕՏԸ ՀԱՐԱՆ ԸՄ	Գրիգորի Հարությունյան	Գ. Սարուշեն, 1918	Գ. Սարուշեն, 1992
5(100)	ԿԱԽԻՆ ՏԱԿԸ ՀԱՐԹ Ա	Վիկտորյա Պետրոսյան	Գ. Գյունն ճարտար, 1936	Գ. Գյունն ճարտար, 2002
5(101)	ԿԱՆԱՆՉ ԱՐՏԸ ՀԱՅ ՏԱՐԸ	Մամիկարդ Համբարձումյան	Գ. Հերիեր, 1930	Գ. Հերիեր, 2001
5(102)	ԿԱՆԱՆՉ ԾԱՌ ԸՄ, ԲԱՐԸՏ ՀՕՐ Ա՞	Մարտայա Գրիգորյան	Գ. Հացի, 1921	Գ. Հացի, 2004
5(103)	ԿԱՏՈՒՆ ԻՆՉ ԵՇԷՏ ԽԱՂ ԸՐԱՎ	Տարեց կին բանասաց	Գ. Կիչան	Գ. Կիչան, 2012
5(104)	ԿԱՐԻՄ ՅԱՐԵՍ ՀԱԼԱՎԸ	Գոհար Մարգարյան	Գ. Մուշկապատ, 1919	Գ. Մուշկապատ, 2001
5(105)	ԿԱՔԱՎԸ ՄԱՐԵՆ ԿԸԼԽԵՆ	Տարեց կին բանասաց	Գ. Ծնակախող	Գ. Ծնակախող, 2011
5(106)	ԿԱՔԱՎԸ ՄՈՒՆՈՒՆ ԿԸԼԱՎ	Տարեց կին բանասաց	Գ. Ծաղկաշեն	բ. Մարտակերտ, 2013
5(107)	ԿԷՑՑԷ՝ ՀԸՆԳԵՐ ՄԱԽԻՆԿՕՎ	Լուսինի Մարգարյան	Գ. Պլեբանց, 1922	Գ. Պլեբանց, 1992
5(108)	ԿԸԼԽԵՎԵՐ ԸՄ ՔԻՆԱՄ՝ ՄԱՐԱՍ Ա	Զարուհի Խաչատրյան	Գ. Հերիեր, 1920	Գ. Հերիեր, 1997
5(109)	ԿԸՆԵԳԸ ՎԱՐ ԳԻՆՁ ԻՆԻ	Արտուշ Մանգասարյան	Գ. Գամբար, 1952	Գ. Գամբար, 2008
5(110)	ԿԸՆԸՍՏԻՄ ԿԸՆԵՆ՝ ՔԱՐԵՆ	Գոհար Մարգարյան	Գ. Մուշկապատ, 1919	Գ. Մուշկապատ, 2001
5(111)	ԿԸՌԵՎԸՆ ԸՆԳԱՆ Ա	Օֆելյա Մահակյան	Գ. Գամբար, 1937	Գ. Գամբար, 2009
5(112)	ԿԸՐԱԿ ԿԱՆԵՄ ԽՈՒԹԵՐԵՆ	Նույնի		
5(113)	ԿԸՐԱՄԵՆ ԾՈՐԸ ԹԸՔԱՆԱ	Նորա Մարտարյան	Գ. Խաչնաչ, 1924	Գ. Խաչնաչ, 2002
5(114)	ԿՄՐՄՈՐ ԵՆՆԵՆՆԸ ՀԱՆԱՎԸՏ	Նույնի		
5(115)	ԿՄՐՄՈՐ ՎԱՐԹԸ ՊԷՑՎԱՆ Ա	Նորա Ասիրբարյան	Գ. Մուշկապատ, 1936	Գ. Մուշկապատ, 2001
5(116)	ԿԱՐՈՒՆՔ Ա ԿՄՄՊԸՊԱԿԻ	Էմմա Հանդրյան	Գ. Խերիան, 1928	Գ. Խերիան, 2004
5(117)	ԿԸՏ Ա ՔԻՆԱՄ՝ ԼԱՓՈՒՄԱՆԱՎ	Գոհար Խաչատրյան	Գ. Հիլիս, 1930	Գ. Հիլիս, 1999
5(118)	ԿԸՏԻՆ ԸՆՂՕԸ ՑԻԼ Ա	Մերգեյ Մարգարյան	Գ. Սամբարյուր, 1925	բ. Ստեփանակերտ, 1997

5(119)	ԿԻՆԻ ԿԸՏԱՄ, ԱՅ ՏԸՂԱ	Սանամ Ջիվանյան	գ. Ծովաստեղ, 1929	գ. Հերիեր, 1999
5(120)	ԿԻՆԻ ՊԷՐ ՏՕ, ԱՅ ԱԽՈՃԻՓՂ	Նույնը		
5(121)	ԿՈՒԹՄՆԸ ՎԷՐ Ա ՅԷԿԱԼ	Մարիետա Թովմասյան	գ. Վարդառոթ (Սախերաժիշ), 1938	գ. Վարդառոթ, 2002
5(122)	ԿՈՒԹՄՆԸ ՔԷՑԱՎ ՅԱԼ ԱՎԸ	Լևոն Մնացականյան	գ. Թաղավարդ, 1924	գ. Թաղավարդ, 1997
5(123)	ՀՆՆԴԸ ՔԸՑԷՆ ՀԱՐՄԷՐԸ	Կարո Հայրապետյան	գ. Ցոր, 1941	ք. Հայրոթ, 2009
5(124)	ՀՆՆԴԸ ՔԻՆԻՍ ԸՐԸՎԿԱԼԻՆ	Մարգարա Գալստյան	գ. Չարյանաշեն, 1915	գ. Չարյանաշեն, 1995
5(125)	ՀՎԱՄ ԸՐԷՆ ՓՈՒԼԷՆ	Սանամ Ջիվանյան	գ. Ծովաստեղ, 1929	գ. Հերիեր, 1999
5(126)	ՀՎԱՄԸՐԸ ՑԸՎՔԷՆ	Յաշա Նաիրյան	գ. Եղջահող, 1961	գ. Եղջահող, 1992
5(127)	ՀԱՐԷ, ՀԱՐԷ, ԱՅ ԽԸՆԸՑԷ	Գրիգորի Բարդասարյան	գ. Հունու, 1923	գ. Մխիթարաշեն, 2014
5(128)	ՀԱՓԸ ԿՄԱ, ՀԱՓԸ ԿՄԱ	Լուսինի Մարգարյան	գ. Պլեքանց, 1922	գ. Պլեքանց, 1992
5(129)	ՀԸՂԸՑԷՔԸ ՔԱՐՕՏ ԿԻՆԻ	Արուսյակ Խաչատրյան	գ. Աշան, 1911	գ. Աշան, 2005
5(130)	ՀԸՐՄԱՆԷՔՂ, ՀԸՐՄԱՆԷՔՂ	Ջարվաղ Պետրոսյան	գ. Աստղաշեն, 1925	գ. Աստղաշեն, 1996
5(131)	ՀՈՒ ՎԷՐ ԻՆՉ ՂԱՆՃԱՐԿ ԱՆԷ	Վալյա Դամբեկյան	գ. Պասարա, 1939	գ. Պասարա, 2002
5(132)	ՀՕՊԼԱ ՊՎՈՎԱ, ԱՅ ՊՎՈՎԱ	Նուրա Ջիվանյան	գ. Դուզն ճարտար, 1924	գ. Դուզն ճարտար, 2013
5(133)	ՀՕՈԷ ԾԱՐԷՆ ՔԱՐ ՉԻՆԻԼ	Տարեց կին բանասաց	գ. Կապտան	գ. Կապտան, 2014
5(134)	ՀՕՈԷ ԾԱՐԷՆ ՔԱՐ ՉԻՆԻԼ	Մանվելար Համբարձումյան	գ. Հերիեր, 1930	գ. Հերիեր, 2001
5(135)	ՀՕՓ Ա, ՀՕՓ Ա, ԱՅ ՏԸՂԱ	Թանայա Պորոսյան	գ. Խանցք, 1920	գ. Խանցք, 1996
5(136)	ՂԱՐԱԲՂԸ ՍԱՐԷՐ Ա	Լևոն Մնացականյան	գ. Թաղավարդ, 1924	գ. Թաղավարդ, 1997
5(137)	ՂԱՐԱԲՂԸ ՍԱՐԷՐ Ա	Շարո Թավարյան	գ. Հաջի, 1930	գ. Հաջի, 2006
5(138)	ԾՐԱԲԸՍԸ ՄԻՇՏ ՔՕԼԱՍ ԿԸՏԷՐ	Գրիգորի Բարդասարյան	գ. Հունու, 1923	գ. Մխիթարաշեն, 2014
5(139)	ԾՐԱԲԸՍԸ ՔԱՆՔԸՆ ՀՕՐ Ա՞	Մանվել Ասրյան	գ. Ննգի, 1939	գ. Ննգի, 2002
5(140)	ԾԻՐԻՆ ՀԸՂԷՆ ԿՕԺ Ա ԿՕՏԸՐ	Սանամ Ջիվանյան	գ. Ծովաստեղ, 1929	գ. Հերիեր, 1999
5(141)	ԾՈՒՂՊՕՐՈՒՆ ՏԱԿԷՆ ՕԽԾ ՏԸՄԷ	Ջարվաղ Պետրոսյան	գ. Աստղաշեն, 1925	գ. Աստղաշեն, 1996
5(142)	ԾՈՒՂՊՕՐՈՒՆ ԿԸՔԻՆԻ	Ժենյա Ավանյան	գ. Պասարառոթ, 1920	գ. Պասարառոթ, 1999
5(143)	ԾՈՒՂՊՕՐՈՒՆ ԱՌԱՍ Ա	Ռենյիկ Հարյան	գ. Թաղատե, 1921	գ. Թաղատե, 2000
5(144)	ԾՈՒՂՊՕՐՈՒՆ ԲԱՎԸՐԸ	Մարտյա Ասաբեկյան	գ. Մյուրիշեն, 1926	գ. Մյուրիշեն, 1998
5(145)	ՄԷՆԿ ԸՆ, ԽԸՂԸՆ ԸՆ ԲԱԼԷՔԸ	Սանամ Ջիվանյան	գ. Ծովաստեղ, 1929	գ. Հերիեր, 1999
5(146)	ՄԷՆԿ ԸՆ, ԽԸՂԸՆ ԸՆ ԲԱԼԷՔԸ	Սիրան Հարությունյան	գ. Սու, 1922	գ. Կոլխուզաշեն, 2000
5(147)	ՄԷՆԿ ԸՆ, ԽԸՂԸՆ ԸՆ ԲԱԼԷՔԸ	Աննետա Սարգսյան	ք. Շուշի, 1950	ք. Շուշի, 2008
5(148)	ՄԷՐ ԲԱԼ ԿՕՆԸ ԼԷՆ Ա	Լուսինի Մարգարյան	գ. Պլեքանց, 1922	գ. Պլեքանց, 1992

5(149)	ՄԵՐ ԲԱՆԿՕՆԸ ՆԸՂ Ա	Մելիք Վարդանյան	գ. Ջրակուտ, 1933	գ. Ջրակուտ, 2010
5(150)	ՄԵՐ ԲԱԿՈՒՄԸ ԲԱՐ ԲԻԳԻ	Երիտասարդ կին բանասաց	գ. Գյումն ճարտար	գ. Գյումն ճարտար, 2002
5(151)	ՄԵՐ ԹԻՎԸՄԸ ԱՐԸՎԸ ՇԱՍ	Ստեփան Ավանեսյան	գ. Կարմիր շուկա, 1961	գ. Կարմիր շուկա, 2009
5(152)	ՄԵՐ ՀԱՆԴԵՐԸ ԾԱՌՕՏ Ա	Գրիգորի Բարրասարյան	գ. Հունուտ, 1923	գ. Միաբարաշեն, 2014
5(153)	ՄԵՐ ՀԻՆԴԵՐԸ ԱՐՏԵՐ Ա	Ժենյա Բարսյան	գ. Ուխտավոր, 1926	գ. Ուխտավոր, 2000
5(154)	ՄԵՐ ՄԵՆԸ ԱՊԱՆ ԹԸՅԳԸԹԱՅԳԻ	Անդրեյ Բարրասարյան	գ. Մելիքաշեն, 1970	գ. Մելիքաշեն, 1992
5(155)	ՄԵՐ ՇԻՆԱՅԸ ՎԱՐԹԻՆ	Յաշա Նասիբյան	գ. Եղցահող, 1961	գ. Եղցահող, 1992
5(156)	ՄԵՐ ՄԸՐԵՐԸՄԸ ՂՈՒՇ ԿԻՆԻ	Մարո Համբարձումյան	գ. Առաքել	գ. Առաքել, 2008
5(157)	ՄԵՐ ՏՕՆ, ԾԵՐ ՏՕՆ ՄԻՆ ԲԻԳԱՐ	Մանվել Ասրյան	գ. Նճգի, 1939	գ. Նճգի, 2002
5(158)	ՄԵՆԸ ԱՐՏՈՒՄԸ ՂՈՒՇ ԿԻՆԻ	Սիրան Հարությունյան	գ. Սոս, 1922	գ. Կոլխուզաշեն, 2000
5(159)	ՄԵՆԸ ՇԱԿԷՆ ՓՕՆՁ ԿԻՆԻ	Եվգենյա Հարությունյան	գ. Նախիջեհամիկ, 1912	գ. Նախիջեհամիկ, 1999
5(160)	ՄԻՆԱԿ ՄԱՐԹԸ ԼԱԿ ՉԻՆԻՍ	Թագուհի Անիթյանյան	գ. Բամաձոր, 1957	գ. Բամաձոր, 2006
5(161)	ՄԻՆԵՇԱԿ ՔԱՂԻՑ ԽՄ ՅԱՐԸ	Լազր Մնացականյան	գ. Թարալար, 1924	գ. Թարալար, 1997
5(162)	ՄԻՆԸՇԿԵՆ ՏՈՒՄ Ա ՅԵԿԱԼ	Նորա Ասիբարսյան	գ. Մուշկասպատ, 1936	գ. Մուշկասպատ, 2001
5(163)	ՄԻՆ ԽԸՆՁՈՐ ՕՆԻՄ ԿԸՇԱՃ Ա	Նուրա Ջիվանյան	գ. Դուգե ճարտար, 1924	գ. Դուգե ճարտար, 2013
5(164)	ՄԻՆ ՀԸՆԳԵՐ ՕՆԻՄ ԱԼԱ-ԲԱԼԱ	Վիկտորյա Պետրոսյան	գ. Գյումն ճարտար, 1936	գ. Գյումն ճարտար, 2002
5(165)	ՄԻՆ ՔԱՂԱՔ ԸՆԳԷՆՕՐ Ա	Լազր Մնացականյան	գ. Թարալար, 1936	գ. Թարալար, 1997
5(166)	ՄՕՐԱՍ ԹԱՔՈՒՆ ՏՈՒՄ ՉԸՄ ԿՊԱ	Լուսիկ Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1922	գ. Պլեբանց, 1992
5(167)	ՄՕՐԸ ՁԱՅԻԼԸ ՎԵՐԸՆ Ա՞	Զարվարդ Պետրոսյան	գ. Աստղաշեն, 1925	գ. Աստղաշեն, 1996
5(168)	ՅԵՇԸՄԸՄ ՔՈՒՇԱՆԸՄ ՉԸՄ	Անժելա Սարգսյան	ք. Շուշի, 1950	ք. Շուշի, 2008
5(169)	ՅԵՍ ԱՇԸՂԸՄ, ՎԱՐԹԻՆ ԹԱՂԸ	Վիկտորյա Պետրոսյան	գ. Գյումն ճարտար, 1936	գ. Գյումն ճարտար, 2002
5(170)	ՅԸՄ ՄԻՆ ՂՈՒՇ ԸՄ՝ ԿՕԼԸՄ ՏԵՂԷՆ	Արշալույս Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1912	գ. Պլեբանց, 1998
5(171)	ՅԸՄ ՄԻՆ ՂՈՒՇ ԸՄ՝ ՊՕԿԸՄ ՏԵՂԷՆ	Լուսիկ Սարգսյան	գ. Պլեբանց, 1922	գ. Պլեբանց, 1992
5(172)	ՅԸՄ ՓԸՐՋԸՄԱԼԱ ԾՕՐԱՆ ԸՄ՝	Մարիետա Թովմասյան	գ. Վարդաձոր(Նախամիշ), 1938	գ. Վարդաձոր, 2002
5(173)	ՅԸՄ ՔԸՂՁ ՏԸՄԸ ԸՂԱՅԻ	Լազր Մնացականյան	գ. Թարալար, 1924	գ. Թարալար, 1997
5(174)	ՅԸՄ ՔԸՂՁ ՏԸՄԸ ՄԵՐ ԸԽՊԻՐԻՆ	Գրիգորի Հարությունյան	գ. Սարուշեն, 1918	գ. Սարուշեն, 1992
5(175)	ՅԸՄ ՔԻՆԱՄԸՄ, ԼԱՅ ՉԻՆԻՍ	Ծնունդի բանասաց	գ. Մարտիկ	ք. Մարտակերտ, 2004
5(176)	ՅԸՐԸ ԲԱՂԷՆ ԲԱՐ ՉԻՆԻԼ	Քնարիկ Պողոսյան	գ. Միշխմաստ, 1928	գ. Միշխմաստ, 2001
5(177)	ՅԸՔ ՔԻՆԻՆՔ՝ ԾԱՌԻ ՏԱԿ	Ռուբեն Ասրյան	ք. Ստեփանակերտ, 1930	ք. Ստեփանակերտ, 2002
5(178)	ՆԱՅ ԱՆՈՒԳ՝ ԸՄ՝ ՆԱՉԱՆԻ	Ծովիկ Հարությունյան	ք. Մարտունի, 1929	ք. Երեւան, 2007

5(179)	ՆԱԼԸ ՔԸՑԻՄ ՔԸԹՕՑԸ	Անիրար Բարոսարյան	գ. Կոլխոզպեն, 1937	գ. Կոլխոզպեն, 2001
5(180)	ՆԸՍՏԻՄ ՔԱՐԵՆ	Արաքյա Մարտիրոսյան	բ. Ստեփանակերտ, 1926	բ. Ստեփանակերտ, 2011
5(181)	ՆԸՍՏՈՒՄ ԸՄ՝ ՔԱՐ ՉԻ ԿԱ	Զարգարյո Պետրոսյան	գ. Զրարացներ, 1912	գ. Զրարացներ, 1994
5(182)	ՇԱՏ Ա ՀԻՉԻՄ ԷՆ ՇՕՆԸ	Մարիան Հակոբյան	բ. Հարոբ, 1919	բ. Ստեփանակերտ, 2002
5(183)	ՇԱՏ ԱՊՐՕՂԸ ՇԱՏ ՉԻ ԳԻՂԿԼ	Եղիշե Մարտիրոսյան	գ. Հարարտի, 1920	բ. Ստեփանակերտ, 2002
5(184)	ՇՕՇԱ ԲԸՂԵՐԵՆ ԹՕԹԸ	Յաշա Թախտաչյան	գ. Շոշ, 1927	գ. Շոշ, 1999
5(185)	ՉԸՓԱՐԵՆ ՓՕՇԸ ՄԱՆՆԸՍ ԾԱԿԻՑ	Նվարդ Ավանդյան	բ. Շուշի, 1918	բ. Ստեփանակերտ, 2003
5(186)	ՉՈՒԼՆ ԿԸՊԻՐԻՄ ԾԵՐԱՆ	Մեղա Ղարաբյան	գ. Քյուրաթաղ, 1933	գ. Քյուրաթաղ, 2000
5(187)	ՉՐՔՔ՝ ՂՕԼԸՍ ՊԵՑՈՐ ՍԱՐԵՐ	Անուշ Հարսապետյան	բ. Մարտունի, 1929	բ. Ստեփանակերտ, 2008
5(188)	ՊԵԲԵՂԱՎ-ՄԱԲԵՂԱ ԳՈՐԴՈՒՄ ՉԸՄ	Քնար Ղարախանյան	բ. Ստեփանակերտ, 1960	բ. Ստեփանակերտ, 2010
5(189)	ՊԵՊՈՒՆՑ ՏԱՆԸ ՀԸՐՄԱՆԷՔ	Խորեն Մարոյան	գ. Խաչնաչ, 1922	գ. Խաչնաչ, 1992
5(190)	ԶՈՒԲԸՍ ՉԱՄԵՆՉ-ՉԻԲՐԱՎ ԼԻԳԸ	Ծերունի բանասաց	գ. Դահրազ	գ. Նորագյուղ, 2011
5(191)	ՍԱՐԵՆ ԿԸԼԽԵՆ ՏՕՆ ՕՆԻՄ	Գրիշա Բարսեղյան	գ. Թարամեռ, 1916	գ. Թարամեռ, 1996
5(192)	ՍԱՐԵՐԸ ԾՈՒՆԸԿԱԿԱԿԱԿԱ	Սարգիս Սարգսյան	գ. Կարմրակուն, 1916	գ. Կարմրակուն, 1992
5(193)	ՄԵՐԸ ԾԱԿԵՔ՝ ՉԻ, ՎԵՐ ՔԱԿԻՍ	Էմմա Դարաբյան	գ. Կարմիր գյուղ, 1919	գ. Կարմիր գյուղ, 2011
5(194)	ՄԵՐԸՏ ԵՐԱԼ, ԽԱՉԱԿԱ	Լազար Մնացականյան	գ. Թարաղաթ, 1924	գ. Թարաղաթ, 1997
5(195)	ՄԵՐՈՒՆ ԱՆԾԻԳ, ԱԼ ԱՆԾԻԳ՝	Ռոմիկ Դուլյան	գ. Խնձրիստան, 1931	գ. Խնձրիստան, 2006
5(196)	ՄԵՐՈՒՆ ԸՄ, ՔԱՇՎԸՄ ՉԸՄ	Նորա Մուրադյան	գ. Խաչնաչ, 1924	գ. Խաչնաչ, 2002
5(197)	ՄԸՐՏԸՍ ԴԱՂ-ԴԱՂ Ա ԻՆՈՒՄ	Սիրան Հարությունյան	գ. Մուս, 1922	գ. Կոլխոզպեն, 2001
5(198)	ՄԸՐԵՐՈՒՄԸ ԿԱ ՊՈՒՔԻ	Տարեց կին բանասաց	գ. Ծնակահող	գ. Ծնակահող, 2011
5(199)	ՄԸՐՏԸՍՐ ՂՎՐԴ Ա ՄԵՆԱՑԱԼ	Մարուսյա Գրիգորյան	գ. Հացի, 1921	գ. Հացի, 2004
5(200)	ՄՕՆԱՆ ՔԻՆԱՑ ՅԱԼԱՎԸ	Տարեց կին բանասաց	գ. Մեծ շեն (Մարտակերտի շ.)	գ. Մեծ շեն, 2010
5(201)	ՄՕՆԻՇԿԱ, ՏՕՆՆԸ ՊԵՑ	Քնար Ղարախանյան	բ. Ստեփանակերտ, 1960	բ. Ստեփանակերտ, 2010
5(202)	ՄՕՐԵ ՕՐԸ ՆՕՐԱԿ Ա	Գոհար Սարգսյան	գ. Մուշկապատ, 1919	գ. Մուշկապատ, 2001
5(203)	ՎԱՆԸՄ ԸՄ՝ ՇՈՒՏ ՄԵ՛ՆԻՆՄ	Խորեն Մարոյան	գ. Խաչնաչ, 1922	գ. Խաչնաչ, 1992
5(204)	ՎԱՐԹԸ ՏՕՇԻՄ ԿԱՐ ԿԱՆԻՄ	Ասողիկ տատ	գ. Մարաթաշեն, 1922	գ. Մարաթաշեն, 2012
5(205)	ՎԱՐԹ ՈՒ ՄԵՆԱԿ ԿԸՏԱՄ ՔԵՒԶ	Անուշ Հարսապետյան	բ. Մարտունի, 1929	բ. Ստեփանակերտ, 2008
5(206)	ՎԸՐ ՄԵ՛ՆԻՆՄ, ՏԱՐԵՔ ՇՈՒՇԻ ԹԸՂԸՑԷՔ	Ժրա Աբրահամյան	գ. Վարդաշատ, 1928	գ. Վարդաշատ, 1997
5(207)	ՎԸ՛ՍԿԵ ԹՎՓՎՍ ԿԱՐԱԿ ԸՄ	Մեղա Ղարաբյան	գ. Քյուրաթաղ, 1933	գ. Քյուրաթաղ, 2000
5(208)	ՎԸ՛ՐՑԱԿԸ ՄԵՆԱՑ ԲԱՂՈՒՄԸ	Վիկտորյա Պետրոսյան	գ. Գյունե ճարտար, 1936	գ. Գյունե ճարտար, 2002

5(209)	ՏՆՍՏԷՂ ՏԸՌՆԱԿ, ԼՈՒՉՎԱՏ ԿԵՆԱԿ	Գրիգորի Հարությունյան	Գ. Սարուշեն, 1918	Գ. Սարուշեն, 1992
5(210)	ՏԱՆԸՍ ՏԱԿԱՆ ՃՈՐՈՒՄ ԴԵՐԵՔԷ	Արշակ Արևանյան	Ք. Ստեփանավերտ, 1920	Ք. Ստեփանավերտ, 2007
5(211)	ՏԱՆԸՍ ՏԷՍՏԵՆԸ ՏԱՐԱԼ ԸՆ	Ժենյա Գրիգորյան	Ք. Ստեփանավերտ, 1926	Ք. Ստեփանավերտ, 2003
5(212)	ՏՆՇԻՏ-ՏՈՐՇԻ ԹԱՍԱԿ	Հենրիխ Հարությունյան	Գ. Փառուխ, 1937	Գ. Փառուխ, 2010
5(213)	ՏԱՎԱՐԸ ԸՆԳԱԼ Ա ԱԶԱՐ	Միրան Ծառույան	Գ. Մամբալաշեն, 1920	Գ. Մամբալաշեն, 1996
5(214)	ՏԱՎԱՐԸ ՏՕՆ Ա ԿԱՄ	Ժենյա Հայրիկյան	Ք. Ասկերան, 1920	Ք. Ասկերան, 1997
5(215)	ՏԷՐ ԱՍՏՈՒՑ, ՀՕՔԻՏ ՍՕՐՓ	Դարաշ Սարյան	Ք. Շուշի, 1917	Ք. Շուշի, 1995
5(216)	ՏԻՉԼՓՈՒՂ ԴԵՐՅՈՐ ՍԱՐ Ա	Արշակ Արևանյան	Ք. Ստեփանավերտ, 1920	Ք. Ստեփանավերտ, 2003
5(217)	ՏՈՒ ԽՕՆԱԼ ԼԱՎ ԽՕՆԱԼ	Արմեն Ենգիբարյան	Գ. Նորագյուղ, 1930	Գ. Նորագյուղ, 2006
5(218)	ՏՈՒՄ ԶԸՎԷ ՔԸՑԷ ԲԱՂԸ	Նվարդ Ավանեսյան	Ք. Շուշի, 1918	Ք. Ստեփանավերտ, 2003
5(219)	ՑԱՎԱՏ ՏԱՆԻՄ, ԲՈՒԼԳԱՐԻՆ	Արշալույս Սարգսյան	Գ. Պլեբանց, 1912	Գ. Պլեբանց, 1999
5(220)	ՓԱԹՈՒՑ ԿԻՆԻ ԱԹՈՒՆ	Գեորգի Բարդասարյան	Գ. Ագոխ, 1912	Ք. Ստեփանավերտ, 1998
5(221)	ՓԸՄԱՒ, ՓԸՄԱՒ, ՓԸՍԸՑԸՆԻՄ	Ժենյա Գրիգորյան	Ք. Ստեփանավերտ, 1926	Ք. Ստեփանավերտ, 2003
5(222)	ՓԸՄԱՒ, ՓԸՄԱՒ, ՓԸՍԸՑԸՆԻՄ	Լիլիթ Գրիգորյան	Ք. Ստեփանավերտ, 1980	Ք. Ստեփանավերտ, 2005
5(223)	ՓԸԼԱՎ ԻՓԻ, ԱՅ ՔԸՌԱԿԷՆ	Գոհար Խաչատրյան	Գ. Հիլիս, 1930	Գ. Հիլիս, 1999
5(224)	ՓԸԼԱՎ ԻՓԻ, ԱՅ ՔԸՌԱԿԷՆ	Գուրգեն Գաբրիելյան	Գ. Խանցբ, 1928	Ք. Ստեփանավերտ, 2000
5(225)	ՓԱՉԱԼ, ՔԱՉԱԼ, ՔԱՇՔԻՄ	Լուսին Սարգսյան	Գ. Պլեբանց, 1922	Գ. Պլեբանց, 1992
5(226)	ՓԱՐԸՆ ՏԱԿԷՆ ԿԱՆԱՆՉ ԽՕՏ	Գեորգի Բարդասարյան	Գ. Ագոխ, 1912	Ք. Ստեփանավերտ, 1998
5(227)	ՓԱՐԸ ՔԱՐԸՆ ՍՏՆԱՐ Ա	Ծերունի բանասաց	Գ. Ռև, 2009	Գ. Ռև, 2009
5(228)	ՓԷՉ ՆԸՍԱՆ ՏԸՂԱՆ ՄՈՒՐԱԶ Ա	Զարկարդ Պետրոսյան	Գ. Աստղաշեն, 1925	Գ. Աստղաշեն, 1996
5(229)	ՓԸԹԿԱԼԸ ՔԷԹԸՍ ԸՄ ՔԸՑՊԼ	Տարեց կին բանասաց	Գ. Քյարթուկ	Ք. Ասկերան, 2013
5(230)	ՓԸՑԱԼ ԸՄ ԿԸՏԸ ԼԸՎԱՅ	Մերլա Ղարսյան	Գ. Քյարթուկ, 1933	Գ. Քյարթուկ, 2000
5(231)	ՓԻՆԻ, ԿԱԼ ՉԸՄ, ԿԱՐԷԼ ՉԸՄ	Եվգենյա Հարությունյան	Գ. Նախիջևանիկ, 1912	Գ. Նախիջևանիկ, 1999
5(232)	ՓԻՆԻՄ, ՓԻՆԻՄ, ՀՌԱՆԱԿ	Ռենսիկ Հարյան	Գ. Թաթանո, 1921	Գ. Թաթանո, 2000
5(233)	ՓԻՐՍԱ ԿԸԼԽԷՆ ԾՈՒՆ Ա ՅԸՎԱԼ	Վարդանի Հովսեփյան	Գ. Ավետարանոց, 1923	Գ. Ավետարանոց, 2001
5(234)	ՓՈՒ ՄԵՐԸՆ ԻՆՉ ԽԱՉՊԼ Ա	Միրան Ծառույան	Գ. Մամբալաշեն, 1920	Գ. Մամբալաշեն, 1996
5(235)	ՓՕԼԱՆ ԾԵՐՔԵՐՈՒ ԽԱՉ Ա ԸՐԱԼ	Նվարդ Ավանեսյան	Ք. Շուշի, 1918	Ք. Ստեփանավերտ, 2003
5(236)	ՕՆՔԵՐՈՒՆ ՈՒՐՈՒՐ ՄԵՒ ՏԱԼ	Նորա Մուրադյան	Գ. Խաչնաչ, 1924	Գ. Խաչնաչ, 2002
5(237)	ՕՋԱՂ ՕՆԻՄ ՎԱՐ ԸՐԱ	Գոհար Սարգսյան	Գ. Մուշկատա, 1919	Գ. Մուշկատա, 2001

6. ՉԱՓԱՆՈ ԱՅԼ ԱՏԵԼ ԾԱԳՈՐԾՈՒՅՈՒՅՈՒՆՆԵՐ					
6(1)	ԱՅՈՒՆ ՄԱՆՈՒՆԸ	Նորա տատիկ	Գ. Նորաշեն, 1926	Բ. Հաղոս, 2002	
6(2)	ԱՇԽԱՐՔ Ա, ՅԷ	Ծատուր Պետրոսյան	Գ. Կաղարժի, 1922	Գ. Կաղարժի, 2012	
6(3)	ԲԸԼԹԱԲԵԿԸ, ԲԸԼԹԱԲԵԿԸ	Ծերունի բանասաց	Գ. Դաշուշեն	Գ. Դաշուշեն, 2013	
6(4)	ԴՕՓՏՈՒՄ, ԲՈՒԴՈՒՄ, ՀԸՐՄԱՆԵՔ	Գուրգին Գաբրիելյան	Գ. Խանգր, 1928	Բ. Ստեփանավերտ, 2000	
6(5)	ԷՐԿԱՆ ԽԱՉԻՆ	Մանվել Աբրյան	Գ. Ննգի, 1939	Գ. Ննգի, 2002	
6(6)	ԸՏԱՄԼԻՆ, ԸՏԱՄԼԻՆ	Գրիգորի Հարությունյան	Գ. Սարուշեն, 1918	Գ. Սարուշեն, 1992	
6(7)	ԹԱՆ, ԹԱՆ, ԹԱՆԱՆԱՎ	Զարվարդ Պետրոսյան	Գ. Աստղաշեն, 1925	Գ. Աստղաշեն, 1996	
6(8)	ԹԻՓԻԼԻՉԱ ԴՂՐԲԸԶԷՔԸ ԴԸՌՈՒՆՈՒՄ Ա	Սիրան Դարայան	Գ. Մարիամաձոր, 1924	Գ. Մարիամաձոր, 2001	
6(9)	ԼՕԴՎԱ ՀԸՄՔՐՅԻՆ	Տարնց կին բանասաց	Գ. Դազարամող	Բ. Մարտավերտ, 2012	
6(10)	ԿԱՄՄԱՄՈԼ ԷՆ ՏԵՂԱՆ	Սիրան Հարությունյան	Գ. Մոս, 1922	Գ. Կոլխազաշեն, 2000	
6(11)	ԿՕԼԱ, ԿՕԼԱ	Կարինե Գրիգորյան	Բ. Հաղոս, 1961	Բ. Երևան, 1996	
6(12)	ՀԱՐԹՆԸՆ Ա ԸՄԿԵՍՈՒՐԸ	Ալիսա Ապրանյան	Բ. Շուշի, 1963	Բ. Շուշի, 2011	
6(13)	ՀԻՏԼԷՐԸ ԱՆՆԱՐ Ա	Կարինե Գրիգորյան	Բ. Հաղոս, 1961	Բ. Երևան, 1996	
6(14)	ՀԻՏԼԷՐ, ԿՈՒԴԱՎ	Նույնը			
6(15)	ՀՈՒՆԻՎԵՐՍԻՏԵՏ, ՊԸՌԱԿԱՆ	Եղիշե Մարտիրոսյան	Գ. Հաղոսի, 1920	Բ. Ստեփանավերտ, 2002	
6(16)	ԴԸԿՈՒԹԸՆ ԱՄԻՑ	Անահիտ Աբայան	Գ. Աշան, 1948	Բ. Ստեփանավերտ, 2010	
6(17)	ՄԱՇԱ	Ալիսա Ապրանյան	Բ. Շուշի, 1963	Բ. Շուշի, 2011	
6(18)	ՋԱԼԱԼ ՋԱՆ	Նուրիկ Աբրյան	Գ. Քոլխասակ, 1925	Գ. Քոլխասակ, 1999	
6(19)	ՎԱՌՈՒՆՑ ՎԱՐԹԻՆ	Ծերունի բանասաց	Գ. Տասը վերստ	Գ. Տասը վերստ, 2007	
6(20)	ՏԵՂԱՆ Ա ԱԽՆԻԳԸ	Կարինե Գրիգորյան	Բ. Հաղոս, 1961	Բ. Երևան, 1996	
6(21)	ՔԸՌԱԿԷՆ, ՔԸՌԱԿԷՆ	Հարոս Վարդանյան	Բ. Շուշի, 1956	Բ. Ստեփանավերտ, 2004	

ԲԱՌԱՐԱՆ

Աբալ/աբալ - զարմանքի, վախի բացական- չություն	Աղու - 1. թույն, 2. դառը
Աբասի - քսան կուպեկանոց արծաթադրամ	Աղուն կաթել - շատ տխուր լինել
Աբեշիզ - անտառապահ	Ամանգ - վաստակ, երախտիք
Աբրն - 1. կշմվող ապրանքի դատարկ ամանի քաշը, 2. մանր քարեր կամ այլ առարկաներ, որոնցով որոշում են դատարկ ամանի քաշը	Ամանգը ծնւրընըվեր անել/ածել - մեկի վաստակը կորցնել
Աբում - ամոթի, պատկառանքի զգացում	Ամանլ անել - միջոց ձեռնարկել
Ագնար - եթե	Ամանլ կ'անլ - 1. ստացվել, 2. ստեղծվել, 3. ծնվել
Ադն/ադն - այ տրդա	Ամանլ պիրիլ - գլուխ բերել
Ադնթ/ադնթ - սովորություն	Աման Աստուծ - տազնապի, վշտի, զարմանքի բացականչություն
Ադի-բուդի - աղանձած եզիպտացորեն	Ամի - հորեղբայր
Ադիդաս - կոշիկի տեսակ	Ամ(ի)գա/անեգա - յուրաքանչյուրը, յուրաքանչ- յուրին
Ազանլու-մանգանլու - համով-հոտով	Ամ(մ)ա/ամիա - բայց
Ազամիշ ինիլ - հիվանդանալ	Ամպաթկը - անպետք, անպիտան
Ազառու - հիվանդ	Այա - 1. տատ, 2. մեծ մայր
Ազար - համաճարակ	Այազ - սառնամանիք
Ազնի - ամուրի, չամուսնացած	Այ բալամ - զարմանքի արտահայտություն
Ազի - տեն Յնսի	Այիբ/այիբ - թերություն
Ազկը-ծուպը - ամբողջ գերդաստանը	Այիմիշ ինիլ - սթափվել, զգաստանալ
Ազդուն - քաջ, ճարպիկ	Ային-օյին - 1. երկրորդական, չլեջին, 2. կիսավեր, խարխուլ, 3. անիմաստ
Ազրահիլ/ազրայել - 1. հոգեառ հրեշտակ, 2. ճարպիկ	Անաշա - հաշիշ
Ազծիս - խակ խաղող	Անարիյա - անիշխան, անկարգ
Աթաղան-բաբաղան - ի սկզբանե	Անբութա - անհույս, անապավեն
Աթալար - նախնիներ, նախապապեր	Անգլամագ - 1. մեծ ու անճոռնի, 2. բթամիտ, ապուշ
Աթկազ անել - մերժել	Անգրուն - կողմ
Աժլանի - 1. հսկա, 2. ուժեղ, ճարպիկ	Անգուն - տեն Անջուն
Ալաբըլա/ալաբուլա - 1. խայտաբղետ, 2. կաս- կածելի, տարօրինակ	Անդար անիմ - արհամարհանքի, դժգոհության արտահայտություն
Ալազ'ոզ - մեծ-մեծ, գեղեցիկ աչքեր ունեցող	Անդար(ը)-ընդերու - անտեր-անտիրական
Ալաթ - արոր	Անծեղ(նը) - կաջադակ
Ալակուշկուշ - 1. ջղջիկ, 2. տգեղ	Անյըք - բավականաչափ չթթված
Ալավ - բոց	Անջախ/անջախ-անջախ - 1. հագիվ, 2. վերջա- պես
Ալեզ/ալիզ - 1. թերություն, 2. վատ արարք	Անջունկ - ականջ
Ալլան - տեն Էլլա	Անջունկ օնել - լսել, ունկնդրել
Ալլահան - Աստուծ տված	Անսագ - չհամակերպվող
Ալլադադնում - կեցցես	Անսանց - անձայն
Ալջանկ - ձեռնոց	Անվան/անվալ - տգեղ, այլանդակ
Ախեր(ամ) - չէ՞ որ, բայց	Անումը բեղնամ տըռնալ/ինիլ - անվանագրկվել
Ախըր - վերջ, վախճան	Անումը յեր ինիլ - անունը հռչակվել
Ախ(ը)րը(ս)/ախըրը(ս) - վերջապես	Անումը քըցիլ - անվանարկել
Ախժավ ընց(ը)նել - խիստ ծարավել	Աշան - կալի մեջ փռված կալսելու հացահատիկ
Ախմախ/ախմաղ - տխմար	Աշան անել - 1. գետնին փռել՝ ցրել, 2. տրորել
Ախջիզ/ախճիզ - 1. աղջիկ, 2. կույս	Աշխարքը օնել - ամենուր սփռվել՝ տարածվել
Ախտա - չորացրած հոն կամ սալոր (առանց կորիզի)	Աշկա կորջիլ - տեսադաշտից անհետանալ
Ածել - 1. ձու ածել, 2. նվագել, 3. լցնել, 4. թափել	Աշկան դաղած - անկարգ, չարաճճի
Ակլակուկուշ կըտ(ը)րել - հարթել	Աշկավ անել - ակնարկել, սիրային ակնարկ անել
Ակնը - 1. քրի ալ, 2. մատանու ալ, 3. անիվ	Աշկավը(ն) ընգ(ը)նել - նկատվել, երեւալ
Ակուշկա - պատուհան	Աշկար(ա) - երեւացող, բացահայտ
Ահանտ(ըմըս)/ահետ - հետո, այնուհետեւ	Աշկար ինիլ - բացահայտվել
Աղանձ - բոված ընդեղեն	
Աղատ - աղիողորմ ձայն	
Աղտըրանձ/աղտիրանձ - թթու դրած բանջարեղեն	

Աշկեն սը՛վը-սիպտակը - միակ հույսը, թանկագինը
 Աշկերը արհուն կօխել - գազազել
 Աշկերը խըրըբանալ - տեսողությունը թուլանալ
 Աշկերը կօլ քիհիլ - 1. հյուծվել, 2. մեռնել
 Աշկերը փըրյալա - մեծ-մեծ աչքերով
 Աշկը խաղալ - աչքի կոպը թրթռալ, որը համարվում է լավ կամ վատ բան կատարվելու նախանշան
 Աշկը հանել - 1. խաբել, 2. մեծ վնաս հասցնել
 Աշկը հօփ անել - թեթեակի քնել
 Աշկը նի թօղել - սեւեռուն կայել
 Աշկը շօռ/շօր - անբարոյական, վավաշոտ
 Աշկը պըլթալ - կուրանալ
 Աշկը սօր - սրատես
 Աշկը փըռ(ն)ել - հավանել, ձեռք բերելու ցանկություն ունենալ
 Աշկը փըսօր քըցիլ - ձախողել
 Աշկը օնքան պըցրաննալ - հանդգնել
 Աշկ ծակել - 1. խիստ աչքի զարնել, 2. նախանձ շարժել
 Աշկ կիտանալ - հարմար պահը որսալ
 Աշկ տալ, իջը՛դ ջըտալ - նեղել, տանջել
 Աշնա - ծանոթ, մտերիմ
 Աջառ - բանալի
 Աջեռ(նը)/անջան(նը) - ցուպիկ
 Ապա - 1. պապ, 2. հայր
 Ապեր - 1. պապ, 2. հայր, 3. եղբայր
 Ապ(ը)րուստ - 1. ապրելու նյութական միջոց, 2. ապրելակերպ
 Ապլեցն անել - վիրահատել
 Ապուռ - անասնակեր
 Աջալ - օրհաս, վախճան
 Աջալը ծըրապել - իր արարքով իր օրհասը մոտեցնել
 Աջըղ - քեն, վրեժ
 Առաջ/առաջկ - 1. առջեւ, 2 որբեւ ժամանակից կամ բանից առաջ, 3. հնում, 4. կնոջ սեռական օրգան
 Առաջ քըցիլ - հաջողեցնել, զարգացնել
 Առռ - 1. բուրբուկի, լրիվ, 2. հենց
 Ասը՛դ մաշկօղ - ժլատ, կծծի
 Ասթ(ը)խը ծըլլալ - մեռնել
 Ասթխերեն նըհետ խաղ անել - արագավազ լինել
 Ասլան - 1. առյուծ, 2. քաջ, կտրիճ
 Ասլան բալասի - քաջ, կտրիճ մարդ
 Ասման - երկինք
 Ասսախկալ - փորձառու եւ լրջախոհ (մարդ)
 Ավաղ - 1. փարթամ, խոշոր, ընտիր, 2. շեն, 3. բերրի, 4. առատ
 Ավաղ անել - շենացնել
 Ավանգ - փոխարեն
 Ավ(մ)ան(ք)ի - հնում, առաջներում
 Ավրաղ տը՛ռնալ - շատ չորանալուց փտել, փչանալ
 Ատաժ - հարկ
 Ատակ - դժոխք
 Ատակ անել - ավերել
 Ատկազ անել - տեն Աթկազ անել

Արաբա - տեն Արբա
 Արանգ ա՛, թա ըրըկ՛ծ՞ճի - անիրական է, թե՛ իրական
 Արան - հարթավայր(ային)
 Արար աշխարք - ամբողջ աշխարհը
 Արդան անել - աճել, բարգավաճել
 Արելու պըրանել - եղանակը արեւոտ դառնալ
 Արը՛վ-գիլի՛շմած - արեւոտ, պայծառ
 Արխ - առու
 Արխային - անհոգ, վստահ
 Արմաղ-շարմաղ - շատ գեղեցիկ
 Արմանք-զարմանք տանել - 1. խիստ զարմանալ, 2. գմայլվել
 Արշա ըղնել/կնալ - 1. ստեղծվել, հայտնվել, 2. աճել, զորանալ
 Արշա պիրիլ/քըցիլ - 1. ստեղծել, ի հայտ բերել, 2. աճեցնել, զորացնել
 Արուն/արօճ անել - որոճալ
 Արունը կըլխեն տալ - խիստ զայրանալ, կատաղել
 Արունը պըրտըցընել - զայրացնել
 Արունը պըրտօղել - 1. զայրացնել, 2. զայրանալ
 Արք՛ - 1. հարգանք, 2. բարոյական իրավունք, իշխանություն
 Ափաթ/ափաթ-գիլի՛սանթ - գեղեցիկ, արտասովոր
 Ափաթ տանել - 1. զարմանալ, 2. զարմացնել
 Ափարն/մափարիմ - կեցցե
 Աքա/աքեր - տեն Յանի
 Բաբ - համապատասխան, հարմար
 Բանբանգ - բիբ
 Բաբաթ - 1. բավարար, 2. մի քիչ լավ, 3. ունեւոր
 Բաբայուրդի տը՛ռնալ - ավերվել
 Բանբիւռ - 1. առյուծ, 2. փարթամ, մարմնեղ
 Բաբօ - տատիկ
 Բանգ՛ - 1. բեկ, իշխանավոր, 2. մեծահարուստ
 Բանգօղի - բեկի որդի
 Բադամ - նուշ
 Բանդան - իրան, մեջք
 Բադա տալ/անել - զոհաբերել, կորցնել
 Բադարանք՛ - հոգեհաց
 Բադա քիհիլ - զոհաբերվել, կորչել
 Բադումջան/բադումջան - սմբուկ
 Բազար անել - 1. առեւտուր անել, 2. սակարկել, 3. ժխոր ստեղծել
 Բազարգան - առեւտրական
 Բազի/բանգի - ինչ-որ, որոշ
 Բազի վախտ/բանգվախտ - երբեմն
 Բաթման - ծանրության հիւս չափ
 Բաթմիշ ինիլ - անհետանալ
 Բալալար - զավակներ
 Բալա(մ) - որբեւ մեկին դիմելու ձեւ
 Բալամ - անձ, մարդ
 Բալդուր - ազդր
 Բալկօս - պատշգամբ
 Բալնիցա - հիվանդանոց
 Բալշեվիկ - բոլշեվիկ
 Բան(ը)ի/բան(ը)ան/բանք՛անս - գուցե, միգուցե
 Բախճա/բախջա - այգի, ծաղկանոց
 Բախտավար - երջանիկ

Բախտեն յեջիլ - 1. մեկի ապագան գուշակել, 2. մեկին անբախտացնել
 Բակ - քունքի մագերը
 Բաղ - այգի
 Բամբիտ անել - ռմբակոծել
 Բայանա դիւզ - տեն Բիյանա դիւզ
 Բայրաղ - դրոշակ
 Բայթալ - ձիաբույժ
 Բայրուշ - 1. բու, 2. չարագուշակ
 Բայրամ - տոն, ուրախություն
 Բանդ - բակ
 Բանդիլ - 1. ագուցել, 2. արգելափակել
 Բանդ ու բան - դուռ եւ ցանկապատ
 Բաննանի - պատշար, որմնադիր
 Բաշաբաշ - անընդհատ
 Բաշբորտ - անձնագիր
 Բաշիր անել - կարողանալ, գլուխ հանել
 Բաշլըղ - գլխի ծածկոց
 Բաշմակչի - կոշկակար
 Բաջանաղ - քենակալ
 Բաջի - 1. քույր, 2. տեն Զանսի
 Բաստըրմա - 1. ապուխտ, 2. աղով, սոխով եւ համեմված միս՝ խորովածի համար
 Բաստ(ի) - տեն Ըբաստ
 Բար - պտուղ
 Բաննա - մուտք, դուռ
 Բաննա - հակառակ
 Բարաքաթ/բարաքանթ - 1. առատություն, 2. արգասավորություն
 Բարաքաթու - եկամտաբեր
 Բարաքալլա - 1. խրախուսանք, 2. խրախուսական բացականչություն
 Բարբաղ - 1. ավերված, 2. ապականված
 Բարդան - մեծ պարկ
 Բարյամ - տեն Բայրամ
 Բար-նուբար - տեսակ-տեսակ պտուղներ
 Բարուփ - վառող
 Բարու կալ - 1. պտղավորվել, 2. հղիանալ
 Բացանօշկա - անկրունկ կոշիկ
 Բաքմանգ - դոշաք
 Բեբախտ - անբախտ
 Բեդասըլ - տեն Բիդասըլ
 Բեդ(ը)ռանգ - անգույն, գունատ
 Բեդի - տեն Բիդի¹
 Բեդմա - տեն Բիդի¹
 Բեդնամ ինի/տըռնալ - վարկաբեկվել
 Բեգօջրեդ - առանց հերթի
 Բեթար - վատթար
 Բելն - տեն Բնլ(ը)ի
 Բելնկ - խումբ
 Բեդերը կըրծկործել - գայրույթը լուրջամբ տանել
 Բելըըըըըը - անճարակ, ապաշնորհ
 Բելխաբար - անտեղյակ
 Բելմուրազ - անմուրազ
 Բելնամուա - պատվագուրկ
 Բելվախտ - ոչ պատեհ
 Բեշ-բեթար - ավելի վատթար
 Բեջիթ - արագ, շտապ

Բեռնաթ - 1. դժվարին, 2. չհամակերպվող
 Բեքլեփ/բեքըփ - տխուր, անտրամադիր
 Բըդասըլ - տեն Բիդասըլ
 Բըդար - տեն Բիդար
 Բըդի¹ - տեն Բիդի¹
 Բըդի² - տեն Բիդի²
 Բըդ(ի)յա - պղնձյա լայն ու խորունկ աման
 Բըլնկ - դաստակ
 Բըլանըռ - զավակը մահացած
 Բըհամ կալ - ծնվել, առաջանալ
 Բըհամ քըցիլ - ծնել, առաջացնել
 Բըհար - գարուն
 Բըղըմ-բողում - տեն Բողում-բողում
 Բըղը(ր)յար տաննալ - սարսափել
 Բըյաբուտ անել - խայտառակել
 Բըյաբուտ ինի/տըռնալ - խայտառակվել
 Բըյաբուտջօթուն - խայտառակություն
 Բընծվրն/բընծրվն - հիմք
 Բըջարիլ - տեն Բիջարիլ
 Բըռի/բըր(ա)նի - դդում
 Բըրամա - շերամի բոժոժ
 Բըրանալ - տեն Բարու կալ
 Բըրնքն - տեն Բիրնքն
 Բըրդան(անց) - տեն Բիրդան(անց)
 Բըրըբար - հավասար
 Բըրըշիլ/բըրիշիլ - հաշտվել
 Բըրիքմե - տեն Բիրիքմե
 Բըրօշկա - կրծքին կամ օձիքին ամրացնելու գարդ
 Բիբի - տեն Զանսի
 Բիդա - տեն Բիդի²
 Բիդասըլ - անարժան, անպիտան
 Բիդար - լինել
 Բիդի¹ - պիտի, պետք է
 Բիդի² - դեպի
 Բիզ - 1. հերյուն, 2. սրածայր
 Բիզարիլ - հոգնել
 Բիզ-բիզ - ցից-ցից, սուր-սուր
 Բիզիլ - ծայրը սրել
 Բիզլիզ - սրածայր
 Բիզ տալ - բզել
 Բիժի - կով, հորթ
 Բիլնկ - տեն Բըլնկ
 Բիդատըռը սըվանալ - արբունքի հասնել
 Բիյաբուտ անել - տեն Բըյաբուտ անել
 Բիյանա դիւզ - անմարդաբնակ տեղ
 Բինն - անասունների ձմեռանոց
 Բիշի - խմորեղենի տեսակ
 Բիշտի տալ - բզել
 Բիչ - մագ, ծամ
 Բիջարիլ - մշակել, խնամել
 Բիջիթ-բեջիթ - արագ-արագ
 Բիստան - տեն Ըբաստ
 Բիստի - 1. փոքրիկ հաց, 2. սրածայր
 Բիրնքն - արդյունավետություն, եկամուտ
 Բիրնքն ըղնել - արդյունավետ՝ պտղաբեր դառնալ
 Բիրնքն քըցիլ - արդյունավետ՝ պտղաբեր դարձնել
 Բիրիքմե - արդյունավետ, պտղաբեր

Բուդ - 1. ազդր, 2. ազդրամիս
 Բուդալա գնդան - դատարկապորտ
 Բուդուրմիշ ինիլ - սայթաքել
 Բուբա ինիլ - ապավինել
 Բուլանալ - առատանալ, շատանալ
 Բնւլբնւլ - 1. սոխակ, 2. աշխույժ
 Բնւլբնւլ տըռնալ - 1. կազդուրվել, աշխուժանալ, 2. մաքրվել, սպիտակել
 Բուկի - խմորեղենի տեսակ
 Բուխալտեր - հաշվապահ
 Բուխարի փափաղ - գառան ընտիր մորթուց կարած գլխարկ
 Բուխճամաչ - կապոցի ներքո՝ պարունակությունը
 Բուղա - ցուլ
 Բումբուռկայանձ - սարսափազդու
 Բումբուռկայիլ - սարսափազդու դառնալ
 Բնւնն - տեն Բինն
 Բո՛ւ ննդի - սա ի՛նչ է
 Բնւնն(հ) տիկիլ - հիմք դնել, հիմնադրել
 Բուննան նվննան - ի սկզբանե, շատ հնում
 Բունտավատ անել - ապստամբել
 Բնւնք՝ - 1. հիմք, 2. հայրենիք
 Բուչախչի - դանակազործ
 Բուսը/բնւսը պահել - հետեւել, հետապնդել
 Բնւրդան(անց) - հանկարծ
 Բուրի-բուրի կ'ալ - ջանալ՝ մեկին հյուրասիրելու համար
 Բուրջ - անկյուն
 Բնւրնւշնւմ - 1. մետաքսաթելից գործած շոր, 2. նուրբ ու փայլուն բան
 Բոզ՝ - մոխրագույն
 Բոզ՝ - անբարոյական
 Բոթուլ - շիշ
 Բոլ - առատ
 Բոլ ա - բավական է
 Բոլ-բոլ - առատ, առատորեն
 Բոլլուղ - առատ
 Բծլնւկ - տեն Բելլնւկ
 Բոխճա/բոխչա - կապոց
 Բոխշաբ - 1. պղնձյա մեծ աման, 2. կափարիչ
 Բողազ - 1. կոկորդ, 2. բերան
 Բողմա - 1. կոկորդի հիվանդություն, 2. վիշտ, սրտնեղություն
 Բողմ(ամ)իշ ինիլ - վշտից տառապել՝ խեղդվել
 Բողում-բողում - շատ-շատ, անհամար
 Բոմիել - ձեռքով հարվածել
 Բոյ - 1. հասակի բարձրություն, 2. երկարություն
 Բոյ-բուսաթալ - բարձրահասակ եւ գեղեցիկ կազմվածք ունեցող
 Բոշ - թույլ
 Բոստան - բանջարանոց
 Բոստանչի - բանջարանոց մշակող անձ
 Գնքան - տեն Գնքան
 Գարդաշ - եղբայր
 Գըղը(չա) - կարճ, կարճահասակ
 Գըղարմուղ - տանձի տեսակ
 Գըլավթուխ - գլխավոր հաշվապահ
 Գըլավի - գլխավոր, կարեւոր

Գըրաղ - հրետակոծման կայան
 Գըրուզալոյ - բեռնատար
 Գիդի - այծ, ուլ
 Գիդի-գիդի անել - այծին, ուլին մոտ կանչել
 Գնքան - գորգ
 Գնդա/գնդան - 1. ծառա, 2. լակոտ, 3. ստոր
 Գնդանկ - գոմշաձագ
 Գնւմն - եկվոր
 Գառ - հպարտ, գոռոզ
 Գառ-գառ - հպարտորեն, գոռոզաբար
 Գավալ - սալոր
 Գավուր - 1. անխիղճ, 2. անհավատ
 Գանդան - մեջք, ողնաշար
 Գափ/գափ-գուփ - հանաք
 Գափ անել - կատակել
 Գափչի - կատակասեր
 Գեթուր - գնաց
 Գըմփուլ - տեն Գումփուլ
 Գընգըղխտան - առանց շտապելու, դանդաղորեն
 Գըռանալ - հպարտանալ, գոռոզամտել
 Գըռոթուն - հպարտություն, գոռոզամտություն
 Գըրնվա/գըրավա - հարմար պահ, առիթ
 Գըրնվան քըցիլ - հարմար պահից օգտվել
 Գըրգամուտ/գիրգամուտ - տեն Կըրկամուտ
 Գըրոթուն - տեն Գուրոթուն
 Գիդա/գիդան - 1. իմանալ, 2. տեղեկանալ
 Գիթկան - գիտուն
 Գիլեջա անել - գրուցել
 Գիրթ(ումը) - հանկարծակի
 Գիլ - վարդ
 Գիլան - կեռաս
 Գիլանի - կեռասենի
 Գիլը աչքմիշ ինիլ - տրամադրությունը բարձրանալ
 Գիլան - 1. հրագենի գնդակ, 2. խաղողի հատիկ, 3. լուցկու հատիկ
 Գիլանթակ տըռնալ/ինիլ - գնդակոծվել
 Գիլլնիխարալ անել - գնդակով սպանել
 Գիլլնիխարալ տըռնալ/ինիլ - գնդակով սպանվել
 Գիլլնւ նըման - շատ արագ
 Գիլլնւմ - ծաղկեփունջ
 Գիլլնւր - հատիկ
 Գումբութան - արեւմուտք
 Գումփըցընել - թնդուն առաջացնել
 Գումփուլ - մեծ մուրճ
 Գունաքար/գնւննքար - ապշահար, շվարած
 Գունդուղան - արեւելք
 Գնւնե - արեւահայաց(տեղ)
 Գոռոթուն - տեն Գըռոթուն
 Գորգ՝ - 1. գիրկ, 2. գոգ
 Գուրոթուն - փայտի մեծ կտոր
 Գորգան - թունավոր օձի տեսակ
 Գծգի - մոխրագույն
 Գծգան - 1. ընտիր, պատվելի, 2. գեղեցիկ, չքնաղ
 Գծգակ - ուղտի ձագ
 Գոլ - լճակ, ջրափոս
 Գոլ տալ - կուտակվել, լճանալ
 Գոմփալ - շատ գեր, չաղ

Գօռ - գերեզման
 Գօռբազօռ տը՛ռնալ - մեռնել, սատկել
 Գծրան - տեն Ըգծրան
 Գօզօլ - գլուխ
 Գօղ - փայտե աման, կոտ
 Դաբաղ - անասունների հիվանդություն
 Դաբան - ներբան
 Դանբրեթկա - տեն Տաբրեթկա
 Դագավարից ինիլ - պայմանավորվել
 Դանգան - քողտիկ, հյուղակ, վրան
 Դադայ - քեռի
 Դանդանդին ըղնել/ինիլ/տը՛ռնալ - թափառական դառնալ
 Դանդանդին քըցի/անել - թափառական դարձնել
 Դադը անել - դատել, պատժել
 Դազ - տեն Տազ
 Դանլան - կզաքիս
 Դանլանուզ - 1. չարածճի, 2. խենթ
 Դանլի - խենթ
 Դանլանք - վարսավիր
 Դանլանքխանա - վարսավիրանոց
 Դալու - 1. մեջք, 2. հովանավոր, պաշտպան
 Դալու-դըլվու տալ - իրար աջակցել՝ պաշտպանել
 Դանհան(կ) - ակունք
 Դադալ - խարդախ, նախանձ
 Դադ-դադ ինիլ - վշտից տառապել
 Դադմա թըխել - խարանել
 Դամաղ - 1. քիմք, 2. ճաշակ, 3. ախորժակ, 4. քմահաճույք
 Դամար - երակ
 Դամիրջի/դամուրջի - դարբին
 Դայաղ - նեցուկ, սատար
 Դայամիջ ինիլ - մտատանջվել
 Դայի/դայի - քեռի
 Դան - աղուն
 Դանա¹ - հորթ
 Դանա² - նրանից
 Դանգ(ը)լա - 1. հիմար, 2. միամիտ
 Դաշնիկ - հովել
 Դաչ(ա) - ամառանոց
 Դանջանլ - չարածճի
 Դառը կանլ - ազահորեն որեւէ բան անել
 Դանհծվանլան - անհամբեր
 Դասատու - ուսուցիչ
 Դանստան - 1. փունջ, խումբ, 2. գերդաստան
 Դանստի - իսկույն
 Դասփիչ տը՛ռնալ - 1. շատ չորանալ, 2. հյուծվել
 Դանվան - ուղտ
 Դավերյա անել - վստահել
 Դանվի տալ - կռիվ տալ, պահանջել
 Դանր - պահ, ժամանակամիջոց
 Դարաղաջի - կախաղանի սյուն
 Դանրան(ն) - 1. պատճառով, 2. համար
 Դանրոլ ջանը քըցիլ - խիստ մտահոգվել
 Դանրոլտ ինք օնեմ - փաղաքշական արտա-
 հայտություն՝ ցավդ տանեմ
 Դանրդին - տեն Դանրան(ն)
 Դանրդին դանրման անել - 1. ցավը ամոքել, 2. կա-

ռիքները հոգալ
 Դանրգի - դերձակ
 Դարթու տալ - ուժգին ձգել՝ հրել՝ շարժել՝ քաշել
 Դարյա - կանացի շրջագգեստ
 Դանրվիջ - տեն Դերվիջ
 Դեգուն - խաղատիկնիկ
 Դեդինա - 1. անտեղի, 2. անլուրջ, 3. պատա-
 հականորեն
 Դեդո - պապիկ
 Դեմագոզ - ամբխավար
 Դեհում - տեն Դծնում
 Դեր - տերտեր
 Դերվիջ - մահմեդական թափառական կրոնավոր
 Դըբետ - դեպի ետ
 Դըբետանըս - այնուհետեւ
 Դըբըռ - արու այծ, նոխազ
 Դըդըվեր - դատավոր
 Դըլանլ - տեն Դիլանլ
 Դըլըհան ինիլ - մեջքը կտորվել
 Դըլծթը կերած - համարձակ, կատաղած
 Դըմըզը՛ղ - ցեղ, տոհմ
 Դընգըբազ - թմբուկ, դիոլ
 Դընգըլըվա - աղմուկ-աղաղակ
 Դըչատը՛ղ - ամառանոց
 Դըռոռաչ - տեն Դըռոռաչ
 Դըռիզ - բերք
 Դըռնաղ - կճղակ, սմբակ
 Դըռռան - մայիսյան բզեզ
 Դըռագացենևի - թանկագին
 Դըռակեն - տերտերի կին
 Դըռըզա - դարպաս
 Դըռոռաչ - խարույկ
 Դի - տեն Ընդի
 Դիլանլ - մուրազ, իղծ
 Դիլանլ անել - 1. փափագել, 2. ուխտել
 Դիլանլը տը՛ղ կանլ - մուրազը կատարվել
 Դիլանլը տը՛ղ տալ - մուրազը կատարել
 Դիլդիլը ածել - բերանով պարեղանակ նվագել
 Դիլիմ-դիլիմ անել - ձմերուկը, սեխը եւն երկա-
 թույթամբ շերտերի բաժանել
 Դիլխոր - տեն Դիրխոր
 Դիկաբըրազ - ոզնու մեծ տեսակ՝ վայրենակերպ
 Դիլոլ անել - տեն Դուլոլ անել
 Դինջ - հանգիստ
 Դինջանալ - հանգստանալ, հանդարտվել
 Դինջումը - առանց շտապելու
 Դինջօթուն - հանգստություն
 Դիրացու - տերտերացու
 Դիրխոր - տխուր
 Դիրխոր կըտ(ը)րել/ընգնել - տխրել
 Դիք - 1. գառիվեր, 2. ցցված, 3. բարձունք
 Դիքչա - 1. ծույլ, 2. կոպիտ, աննրբանկատ
 Դուբ - 1. կաղնի, 2. կաղնեփայտ
 Դինբնուրգին և չախ/դինբնուրգին և չախ -
 իրիկնադեմին
 Դուդարը քըցիլ - հարմար պահը որսալ
 Դուդրուխ - 1. տեն Դիքչա, 2. տեն Դօյդաղ
 Դուդոն/դուդա - դունջ

Դիւզ - 1. ուղիղ, հարթ, 2. ճիշտ, ճշմարիտ, 3. ար-
 դար
 Դիւզը թաւ ա - ճիշտն ասած
 Դիւզը իսա - ճշմարտախոս, ուղղամիտ
 Դիւզ(վ)իլ - 1. ուղղվել, 2. ստացվել
 Դիւզնւցընէ/դիւզըցընէ - ուղղել
 Դիւզոթուն - արդարություն, շիտակություն
 Դուբմա - կատարություն
 Դիւզան - հյուան
 Դույուղ անէլ - տեղեկացնել, հայտնել
 Դույուղ ջըիլ - հանկարծակի վրա հասնել՝ տեղե-
 կանալ
 Դուկյա - աշխարհ
 Դուկյա գծգան(ի) - համաշխարհային գեղեցկուհի
 Դիւշման - թշնամի
 Դուռնա - 1. կռունկ, 2. ապուշ
 Դուստէլ - մտերմանալ
 Դուվանը անէլ - պատժել
 Դուբբա - խողովակ
 Դիւբբան - տէն Դիւբբան
 Դիւբան - 1. խանութ, 2. արհեստանոց
 Դոխկազ - 1. մեծ մահակ, 2. բարձրահասակ
 Դոխտուր - բժիշկ
 Դոդվոր - պայմանագիր
 Դոյդաղ - շատ բարձրահասակ եւ նիհար
 Դոնգ(լ)ի - 1. հիմար, ապուշ, 2. պարզամիտ
 Դոնգիւզը - ջրաղացի նովի ներքեւի մասը
 Դոնիւմ/դոնիւմ/դոնիւմ - անգամ, հեղ, նվագ
 Դծակ - ներքնակ
 Դոստ - մտերիմ, բարեկամ
 Դովանթ - 1. հաջողություն, 2. հարստություն
 Զաբըվատ անէլ - մոռանալ
 Զակազ - պատվեր
 Զակազ տալ - պատվիրել
 Զակուակի անէլ - 1. թեթեւակի ճաշել, 2. խմիչք
 խմելուց հետո որեւէ բան ուտել
 Զահանար/զանիւրմար - 1. թույն, 2. զգվելի,
 3. անարգական պատասխան
 Զահլան(ն) տանէլ - 1. ձանձրանալ, զգվել, 2. ձանձ-
 րացնել, զգվեցնել
 Զահլանթիւշ անէլ - ձանձրացնել, զգվեցնել
 Զահման - սահման
 Զամ - տեղակալ
 Զամբ - ջրաղացքարերի շուրջը հավաքված այլուր
 Զանդ(ը)րիւկ - հարսի երեսի քող
 Զան - 1. ոսկի, 2. ոսկեթել
 Զավոջի - օդի թորող
 Զատ - որեւէ բան
 Զարափաթ - հանաք, կատակ
 Զարափաթ անէլ - կատակել
 Զարափաթի - կատակասեր
 Զարգան - ոսկերիչ
 Զարդան - 1. ցորենի ընտիր տեսակ, 2. դեղին, ոս-
 կեզույն
 Զահրան - բույսի տեսակ, քրքում
 Զեմբուն/զեմբուն - զոքանչ

Զերթուն/զանթուն - արթուն
 Զըմ - շատ մեծ, խոշոր
 Զըհար - 1. թույն, 2. դառը, 3. անարգական
 պատասխան
 Զըռավար անէլ - հողը վարելուց հետո հարթեցնել
 Զըռկըլծի - 1. մեծ գլուխ ունեցող, 2. բթամիտ,
 3. հանդուգ
 Զըրուցընգեր - գրուցակից
 Զըրփի/զըրփե - մեծ ու անճոռնի
 Զիլբա-զիլբա անէլ - պատառոտել
 Զիլբա-զիլբա տըմնալ - պատառոտվել
 Զիհար - տէն Զըհար
 Զիլբը հըրվաքէլ - սթափվել
 Զիլբը օտէլ/տափէրը թակէլ/տըրփէրէն կան/ցըրը՝
 տալ - 1. խիստ հուզվել, ողբալ, կատաղել,
 2. ամեն կերպ ձգտել իր ասածը համոզել
 Զիրանգի - սառնորակ
 Զիրան/զիրան ինիլ - 1. մի բանով զբաղվել, 2. մի
 բանի դեմ ընկնել
 Զիրան (հ)ընցընէլ - տեսակցության գնալ
 Զիրան տալ - 1. փայտաթ(վ)ել, 2. ցանել, 3. փռել,
 տարածել, 4. խճճ(վ)ել
 Զիրան տըմնալ - շրջապատել, գլխին հավաքվել
 Զիրան օտէլ - մի բանի վրա փռել
 Զիրթ-զիրթի - 1. աղբ, կեղտ, 2. անպիտանի ապ-
 րանքներ
 Զիլիւմ/զուլում - 1. արհավիրք, աղետ, 2. վայրագ,
 3. աղետաբեր
 Զիլիւմ-զիլիւմ - աղիողորմ
 Զուռնըղավալ - երաժիշտներ
 Զօզակ - միջուկ
 Զօլ - շերտ
 Զօռ(ռ)ավ - մի կերպ, ստիպմամբ
 Զօրթուն - տէն Զերթուն
 Էզ(զ)ան(ան)/էզ(զ)անան/էզ(զ)անան - միշտ, շա-
 րունակ
 Էլլա/էլլան(հան)/էլլ(լ)իա - էլի, դարձյալ
 Էլնը կալ - հիշել, մտաբերել
 Էն գըմէ - մյուս կողմի
 Էն դունյան - հանդերձյալ աշխարհը
 Էն դունյան դարկէլ - սպանել, մեռցնել
 Էն դունյան քիսիլ - մեռնել
 Էն յէրէ կանպիտը - երկինքը վկա
 Էշ-էշ խօսել - դատարկաբանել
 Էշու դոխտուր - անասնաբույժ
 Էսչանք - այսքան
 Էտ սըհաթէն - այդ պահին
 Էրզան - երկար
 Էրկուրմխանէ - 1. երկու բերան ունեցող, 2. երկ-
 սայրի
 Էրկու կըրակու/պատու դաթում մընալ - անե-
 լանելի դրության մեջ հայտնվել
 Էրկու(հի)նջի - երկորդ
 Էրկու չաթած վըմսկըմ՝ մին մօրթէ զիրավ ածած -
 խիստ նիհար
 Էրկուրմնանէ - 1. երկուտանի, 2. մարդ արարած
 Էրվիլ - վառվել

Էրվիլ-փղթըթթորվել - տոչորվել, տանջվել
 Էքսը/էքթը - հաջորդ օրը
 Էքիծ/էքից - վաղը
 Ըբաստ/ըբայթ - պես
 Ըբումէն - առաքինի
 Ըբումու-իըյըլու - պարկեշտ
 Ըբոռնի - պետքարան
 Ըգծրան - համեմատ, համապատասխան
 Ըգադվել - 1. ազատվել, 2. ծննդաբերել
 Ըգէն - տէն Իգէն
 Ըգիգամըճը/ըգըգամըճը - 1. սիրելին մեռած, 2. անառակ
 Ըթտի-բաթտի տըճնալ/իսիլ - անհետանալ, չքանալ
 Ըժմամանը/ըժմամանը - աղջամուղջ, մթնշաղ
 Ըլան-ջըլան - տէն Իլան-ջիլան
 Ըլղըղմ(ջա) - 1. կայծակ, 2. ճարպիկ
 Ըլ(ը)բաստըրակ - նապաստակ
 Ըլըկօծըն - ավելորդ, փոթորկուն
 Ըլըկօշկօշ - տէն Ալակուշկուշ
 Ըլըվ-ալավ անել - 1. բոցկլտալ, 2. փայլվել
 Ըխմըղթուն - հիմարություն
 Ըխպըհար - աղբանոց
 Ըծօվի - լցնովի
 Ըդուվել - դառնանալ
 Ըդօնեգ - աղավթի
 Ըմանաթ - 1. ավանդ, 2. խրատ
 Ընդըճտանըս - հետո, այնուհետև
 Ընդըրանա - նրանից
 Ընդի - 1. այնպես, 2. այնպիսի
 Ընդիւր - նրա
 Ընըմըճուր/ընըմաճուր/ընըմօճուր - անվանի
 Ընիծեճուր - անիծյալ
 Ընջուկէն քամակը քըցիլ - անտեսել, մոռացության տալ
 Ընջօտել - ժանգոտել
 Ընսան - 1. մարդ արարած, 2. լսող, հնազանդվող
 Ըշխաղել - 1. աշխատել, 2. վաստակել
 Ըշխարքաս խըռավ քիսիլ - կյանքից դժգոհ մեռնել
 Ըշխարքավըս մին ինիլ/տըըճնալ - 1. ամենուր տարածվել, 2. շատ ուրախանալ
 Ըշխըղօճուր - աշխատասեր
 Ըշկահըճը - աջքի ցավ
 Ըշկերան շընըր վեր տըճնալ - խորամանկ՝ վավաշոտ լինել
 Ըշկերավը կօլ տալ - 1. տեսնանքով՝ կրքով նայել, 2. ազահաբար ուտել
 Ըշկերէն առաշկը մըթնըվել - գայրույթից, հուզմունքից եւն ինքնատիրապետումը կորցնել
 Ըշտանի - անխորժակ
 Ըշտանիըտ քացախ - զուր ես անկկալում
 Ըշտանիը քըլըլա/քըլըքօլա անել - մեծ անխորժակ ունենալ
 Ըշտափել - 1. ուշաթափվել, 2. խոր քնել
 Ըշտեղ/ըշտըղ - որտեղ
 Ըշտըղա վերե յա - անհայտ տեղից
 Ըշտըղափ անել - տուգանել

Ըշտիհանլի - անխորժակով
 Ըջըղվել - 1. բարկանալ, 2. հակառակվել
 Ըռանդ ինիլ/(ը)ռանդը քաշիլ - հեռանալ, կորչել
 Ըռագի - համաձայն
 Ըռագի կէնալ/իսիլ - համաձայնել
 Ըռանուգ - կերպարանք
 Ըռանուգ՝ գույն, երանգ
 Ըռանուգը մըռալու ըռանուգ՝ տըճնալ - խիստ գունատվել
 Ըռանուգ՝ըռանուգ՝ գույնզգույն
 Ըռանուգ՝ տալ - ներկել
 Ըռաշիղ - աշխատասեր
 Ըռըճիս - 1. երախ, բերան, 2. սայր, շերթ, 3. սկիզբ, մուտք, 4. կափարիչ
 Ըռըճիը լակ-լակ, կըլծիը թակ-թակ - դատարկախոս
 Ըռըճիը տալ - 1. հանձնել, մատնել, 2. բտել, 3. որբե՛ բանով կտրտել՝ հնձել եւն
 Ըռըխահանջ տալ - վայրահաջել, չարախոսել
 Ըռըխէն մըհալ տիսիլ/քըցիլ - կարծիքը հաշվի առնել
 Ըռըխը հըվաքել - դեմն առնել, բավարարել
 Ըռըխկալի - կափարիչ
 Ըռըհանթի - ձագար
 Ըռըիլմիշ ինիլ - տէն Ըռանդ ինիլ
 Ըռըղըթին - կարգին
 Ըռըշվաթ - կաշառք
 Ըռիսամաջ - երախի ներսի կողմը
 Ըռիսան նիհետ սիլլան - բերնեբեան լեցուն
 Ըռիսավը կալ - ի գորու լինել
 Ըռիսըմաջին թըխել - ուժեղ հարվածել
 Ըռնատ - առնետ
 Ըռնըխըմե/ըռնուխըմե/ըռնախում - արնախում, վայրագ
 Ըռնըճիճըճիս անել - 1. արյան մեջ թաթախել, 2. սաստիկ ծեծել
 Ըռնըճիճըճիս տըճնալ - 1. արյան մեջ թաթախվել, 2. սաստիկ ծեծ ուտել
 Ըռնըփալալ - արնակուլով
 Ըռնում կօրջիլ - արյան մեջ թաթախվել
 Ըռջիսակ - առաջնետ
 Ըռութանա - 1. առավոտ, 2. առավոտյան
 Ըռուլ՝ - դեկ
 Ըռուշվաթ - տէն Ըռըշվաթ
 Ըռուջահ ինիլ/կիլ - հանդիպել
 Ըռուք - մեծ քար
 Ըսկամեյկա - նստարան
 Ըսկանալ - 1. լսել, 2. հասկանալ
 Ըսկետուր/ըսկըճուր - կետուր
 Ըսկի - 1. բոլորովին, բնավ, 2. գոնե, մի քիչ
 Ըսկուպօյ/ըսկըպօյ - ժլատ, կծծի
 Ըսպիսօկ - ցուցակ
 Ըսպօր անել - վիճաբանել
 Ըստի - 1. այսպես, 2. այսպիսի
 Ըստիսերէն նըիըճտ խաղ անել - տէն Ասթիսերէն նըիէտ խաղ անել

Աստուծեն հըղէնկի/հըղէցը - 1. արդարամիտ, 2. միամիտ
 Աստուծեն օրը - ամեն օր
 Աստուր-ընդոր - սրա-սրա
 Աստու - 1. սեղան, 2. աթոռ
 Աստուբա - սյուն
 Աստուլ քըցիլ - սեղան բացել, կերուխում կազմակերպել
 Ասոր-էքնուծը ընգընել - 1. ձգձգվել, 2. օրհասական վիճակում լինել
 Ավիլուկ - ավելուկ
 Ատըկ-ատակ անել - պրպտել, մանրամասները բացահայտել
 Ատի - 1. այդպես, 2. այդպիսի
 Արբա - սայլ
 Արբաջի - սայլապան
 Արգօնե - երեկոյան
 Արգանան - տես էզ(զ)ան(ան)
 Արենակ - օրինակ
 Արըվակալ - լուսաբաց
 Արխեն քաբերը վեր ածել - հայհոյել
 Արխիյին/ըրխըյին - տես Արխային
 Արխիյանալ/ըրխըյանալ - անհոգ դառնալ
 Արմակէն/ըրամակէն/ըրմակէն - կարգին
 Արմանալ - զարմանալ
 Արվալ - երեսալ
 Արուգիւն - 1. երեկո, 2. երեկոյան
 Արուլ - տես Արուլ
 Արվըվերի - տես Իրվըվերի
 Թաբաղա - թուղթ
 Թադարեբ - պատրաստություն
 Թանգ(զ)ան - նոր
 Թանգ(զ)անդան - նորից, կրկին
 Թանգ(զ)անմիջ անել - թարմացնել
 Թանգի - 1. որսի շուն, 2. նիհար մարդ, կենդանի
 Թանգիլ - պառկել, նստել (շունը, գայլը, արջը)
 Թաթախ անել - թաթախել
 Թաթարնիսի - հապճեպ
 Թաթման - ձեռնոց
 Թաթժա - 1. թարմ, նոր թխված, 2. մատղաշ
 Թաթժա հաց - թոնրից հանած հաց
 Թալ - բանջարի տեսակ
 Թալաշա - որեւէ բանի փոքր կտոր
 Թախկաթովակ - դիակդիակալու ձայնը
 Թախտափուշ - ձեղուն
 Թակ - 1. ծեծ, 2. փայտե հաստ ձող
 Թակել - ծեծել
 Թակ-մըհակ - ծեծկտուր
 Թանիըր/թանիիր/թանիրը - միջոց, հնար, ձեռ
 Թամահ - ազահություն
 Թամահ անել - ձգտել ունենալ
 Թամահ(հ)ըմար/թամաքար - ազահ
 Թամամ - 1. լրիվ, ամբողջ, 2. կատարյալ
 Թամբանլ - ծոյլ
 Թամբանքի - թուլություն
 Թամուկ - 1. մաքուր, 2. լրիվ
 Թամուկ-թանքուկ - շատ մաքուր
 Թամբ - թամբ

Թանքիլ - թամբել
 Թայ - 1. զույգից յուրաքանչյուրը, 2. համապատասխան, 3. հասակակից, 4. կշեռքի նժարներից յուրաքանչյուրը
 Թայդի - շտապ
 Թայդի ըղնել - շտապել
 Թայդի տալ - շտապեցնել
 Թայթուշ ինիլ - համեմատվել, հավասարվել
 Թաննա՞ - խաղողի որթ
 Թանալ - թանապուր
 Թաննա-թաննա ըրվալ - ուշ-ուշ երեսալ, հանդիպել
 Թանթիլ - թաթ
 Թաշախուստին - գեղեցիկ, հմայիչ
 Թաջիր/թանջիր - վաճառական
 Թառանջ քաշիլ - հառաչել
 Թավ անել - մասնակից դարձնել
 Թավար դուշ - մեծ գիշատիչ թռչուն
 Թավիլ տալ - թավալվել
 Թավ ինիլ - հաշվի առնվել, մասնակից դառնալ
 Թանքիլվան - բազրիք
 Թանրափ - կողմ
 Թանրանման - 1. պարի տեսակ եւ եղանակ, 2. վայրենի, գռեհիկ
 Թանրա՞ անել - վերջ տալ
 Թանրիփ - գովք
 Թանրիփ անել - գովել
 Թարջըր/թարջըխ յըր օնել - հաճույք ստանալ
 Թանրը - գավակ
 Թանփան - 1. գլուխ, ճակատ, 2. բարձունք, գագաթ, 3. կանաչի գլխազարդ
 Թանփանլ - ճաղատ
 Թափադուրթ - տարբերություն
 Թափան - կենդանու ստամոքս
 Թափանջա - ատրճանակ
 Թափավ - մարմնել
 Թափշուր անել - 1. հանձնարարել, 2. պատգամել, ավանդել
 Թանք¹ - թագ
 Թանք² - կենտ, միակ
 Թանքի/թաքի - միայն թե
 Թեգիւնքը լեն - լայնաթիկունք
 Թեթա տալ - սպառնալ
 Թեհրատ - կիսատ
 Թելը տալ/թեբ ընգ(ը)նել - թիկնել
 Թեշտ - մետաղե կոնք
 Թեփ(ը)մել - 1. փետրել, 2. կողոպտել
 Թեփուռ - փետուր
 Թըգունքիան ինիլ - մեջքը կտորվել
 Թըգնըլանտըղ - գայլի՝ արջի պառկելու՝ նստելու տեղ
 Թըթըշ-թաթաշ կանլ - շտապել, հապճեպ որեւէ բան անել
 Թըթօ շիլըպըլիթ - խիստ թթու
 Թըլըսիմ - տես Թիլիսիմ
 Թըլխ - հարված
 Թըլխել - հարվածել
 Թըլխել տանել - գերազանցել

Թըխծընել - տաքացնել
 Թըխկօջի տալ - իրար պոզահարել
 Թըխմըչար - վայրի թթայգի
 Թըխտըմօր - թթխմոր
 Թըմամել - լրանալ
 Թըմննչան - տեն Թիմննչան
 Թըմիզօթուն - մաքրություն
 Թըմփըցընել - 1. թրմփացնել, 2. խժռել
 Թըրդը-թայրի - հապշտապ
 Թընակօղ - մանրախնդիր գող
 Թընգիլ - թանկանալ
 Թընըթաթախ - թանով թաթախված
 Թընըխաշու - 1. դրական հատկանիշ, 2. օգտակար բան
 Թընըխարավ - թերխաշ ձու
 Թընթօրալ - փնթփնթալ
 Թըռըփհակել - արժեզրկվել, հեղինակագրկվել
 Թըռռալի - սրընթաց
 Թըս - գարշահոտ
 Թըվանգ/թըրփանգ - հրացան
 Թըրթամասծ - հեալով
 Թըրքել - արտաթորել, աղբել
 Թըփըռ-թեփոռ անել - թպրտալ
 Թըքըթծհմնթ - նախատինք
 Թըքըթծհմնթ անել/տալ - նախատել
 Թըքն/թըքա/թիքա - պատառ, կտոր
 Թըքըճնե - տեն Թիքըճնե(ն)ե
 Թըքը-թըքա անել - 1. կտրտել, 2. հոշոտել, բզկտել
 Թիզկիլանտըճ - տեն Թըզկըլանտըճ
 Թիթըվանալ - 1. թեթե դառնալ, 2. հեղինակագրկվել, 3. հոգսերից ազատվել
 Թիթըմաղ(ե) - թիթեռ
 Թիլը կըտըրել - ուժասպառ լինել
 Թիլ-թիլ - թել առ թել
 Թիլիսիմ - կախարդություն, հուռույթ
 Թիմննչան/թիմաշա/թիմիշա/թըմննչան - 1. դիտելու տեսարան, 2. հրաշք
 Թիմննչան անել - դիտել, նայել
 Թիմըցընել/թիմիցընել - մաքրել
 Թիմիզօթուն - տեն Թըմիզօթուն
 Թինգիլ - տեն Թընգիլ
 Թիվիլ-թանվիլ անել - թավալվել
 Թիփըռավուր - փետրավուր
 Թիքա - տեն Թըքա
 Թիքըճնե(ն)ե - ծառատեսակ
 Թիլթանգ - սրինգ, դուղուկ
 Թիլթանը թուփիշ ինիլ - խիստ ջղայնանալ
 Թուլա - շան, գայլի եւն ձագ
 Թիլ անել - բաց թողնել, արծակել
 Թուլափայ(ի) - չնչին՝ աննշան բաժին
 Թուլթուլե - թուլ գույն ունեցող
 Թուլ(լ)ու(լ) տալ - գլորել
 Թուլուլ-թուլուլ անել - գլորել
 Թուման - պարսկական ոսկեդրամ
 Թումբ - բլուր
 Թունբաթուն ինիլ/տըճնալ - անեանալ, կորչել
 Թունգի - կապե խողովակ
 Թունդունը - խիստ, սաստիկ

Թոնի (հարայ) - անճարակ
 Թուշ - 1. ուղիղ, 2. ուղղություն
 Թուշ անել - նշան բռնել, ուղղել
 Թուշին - ուղիղ, ուղղակի
 Թուշ(միշ) ինիլ - հանդիպել
 Թուռըթաց - անձրետոտ եղանակ
 Թուռըլի/թուռուլի - անձրետոտ
 Թոլանգ/թուրփանգ - տեն Թըվանգ
 Թուրբու-թօրբա - տոպրակներով
 Թուրուն/թուռուն - թոնիթ
 Թուփ անել - 1. հավաքել, կուտակել, 2. կիտել, դիզել
 Թուփը-ծոպը - տեն Ազկը-ծոպը
 Թուփ տըճնալ - հավաքվել, կուտակվել
 Թուփըջիփան - տեն Թօք ու ջիփան
 Թոլք - մագ, բուրդ
 Թօբա անել - վերացնել, վերջ տալ
 Թօբա թա - դժվար թե
 Թծգ¹ - թուզ
 Թծգ² - փոշի
 Թծգ անել - փոշի բարձրացնել
 Թծլմնր - ծուլ
 Թօխըր/թօխուր - քլունգ
 Թօխ(ը)րել - փորել
 Թօխս կնն - 1. թուխս նստել, 2. մի տեղ երկար նստել
 Թօկաց - թող
 Թծհմնթ - տեն Թըքըթծհմնթ
 Թօղ անել - նետել, շարտել
 Թօռ¹ - անձրեռ
 Թօռ² - ձկնորսական ցանց
 Թօռ(նը) - թռնիկ
 Թօռնըքըննու - անճարակ
 Թօռչի - ձկնորս
 Թօրբա - տոպրակ
 Թօրը/թօռը - որտեղ
 Թօրքու կաճի - 1. թրքուի, աղբեջանուի, 2. տգեղ կին
 Թօփ - 1. խաղազնդակ, 2. թնդանոթ, 3. արկ, 4. փաթեթ (կտորի, ասեղի եւն)
 Թօփալ¹ - 1. գնդածե, 2. հաստիկ ու կարճ
 Թօփալ² - կաղ
 Թօփիսանա - զինանոց
 Թօքի - աներես
 Թօք տալ - նախատել
 Թօքուշ - էշին, ջորուն կանգնեցնելու բացականչություն
 Թօք ու ջիփան - կենդանու՝ անասունի ուտելի փորոտիքը
 Ժաղա - ծամածռություն
 Ժաղա անել - ծամածռություն անել
 Ժարունիթ - ուտելիք տապակելու մետաղյա կղթավոր աման
 Ժեժտ - թիթեղ
 Ժեժտանչի - թիթեղագործ
 Ժեժգալ - կանաչեղեն
 Ժեվ - 1. ուլունք, մարգարիտ, 2. պղպջակ

Ժղմածանք/ժղմածեկը - տեն Ըժղմածանք/
 Ժղմածանքիլ - սկսել մթնել
 Ժինջիլ/ժընջիլ - շղթա
 Ժնլիզ - խորամանկ
 Ժոլուբ - ջրհորդան
 Իբնթ - տեն Ըբնաստ
 Իզ - ինձ
 Իզեն - նա
 Իզես - սա
 Իզետ - դա
 Իթտի-բնթտի տըճնալ/իսիլ - տեն Ըթտի-բաթտի
 տըճնալ
 Իլնդ անել - տեն Լադ անել
 Իլնձ-ջիլնձ/իլնձ-ջիլնձ - եղած-ջեղած
 Իլքիհնլ(մըս) - իսկույն, անմիջապես
 Իլդըրըմ(չա) - տեն Ըլդըրըմ(չա)
 Իլիմ-թիլիմ - թել առ թել
 Իլլնթ-միլլնթ - մարդ արարած
 Իլլնթ-միլլնթ ինի/տըճնալ - անհետանալ
 Իծիմօրե - անթթխմոր հաց
 Իծծուն - տեն Իցցուն
 Իհտիբար - հարգ, պատիվ
 Ինդի - տեն Ընդի
 Ինիլ - 1. լինել, 2. ծնվել
 Ինիլու - 1. չեղած, 2. չծնված
 Ինձը՛տե - ինձ համար
 Ինջիմիջ ինիլ - նեղսրտել
 Ինսան - տեն Ընսան
 Ինտերեսնի - հետաքրքիր
 Ի(ն)ք՛ օնել - 1. գնել, 2. մեկից մի բան վերցնել, խլել
 Իշեդ/իշը՛դ - լույս
 Իշտանի - տեն Ըշտանի
 Իսկի - տեն Ըսկի
 Իստի - տեն Ըստի
 Իտի - տեն Ըտի
 Իրեփել - եփել վերջացնել
 Իրեք(հ)ինջի/իրեքինջի/իրեքընջի - երրորդ
 Իրը՛ս անել - համարձակվել
 Իրը՛սան կակօղ - մեղմ բնավորություն ունեցող
 Իրը՛սը նըը՛ր ինիլ - դեմ առ դեմ հանդիպել, դեմը
 ելնել
 Իրը՛սը նըը՛ր խօսել - նախատել
 Իրը՛սը պարզ՛ անել - մեկի հոյսերն արդարացնել
 Իրը՛սըս քու/քու ծիլիտ վը՛ննանը(տ) տակը -
 թախանձագին մեկից մի բան խնդրելու բանաձեռ
 Իրը՛սը վը՛ր անել - սափր(վ)ել
 Իրը՛սը ցորտ - ոչ բարյացակամ
 Իրըսատը՛դ - բարոյական իրավունք
 Իրըսանը տալ - նախատել
 Իրըս(ը)հանա/իրըսանե - արտաքուստ, առերես
 Իրըսծասկան - երեսի ծածկոց
 Իրիլիք՛ - վառելիք
 Իրիք՛նակ - 1. արեգակ, 2. ջքնաղ
 Իրկընանալ - երկարել
 Իրփըվերի - այրի
 Իցցուն - հիսուն
 Իքտիբար - տեն Իհտիբար

Լնճան - կոնք, տաշտ
 Լնճնթ - հաճույք
 Լնճնթտու - հաճելի
 Լնճնթ քաշիլ - հաճույք ստանալ
 Լալա - կակաչ
 Լալեթ - համր
 Լալկըվել - պապանձվել
 Լախ անել - հանգույցը թուլացնել
 Լակ - 1. փչացած, նեխած, 2. դատարկախոս
 Լակ-լակ խօսել - դատարկախոսել
 Լադ/լնդ անել - շտապել
 Լամբ - նավթի ճրագ
 Լամբուշկա - էլեկտրական լամպ
 Լայադ/լայեդ անել - հարկ համարել
 Լայ-լայ անել - օրորել
 Լանթ - հին եւ մաշած շոր
 Լաշ - 1. սատկած կենդանի, 2. մարմին
 Լաշին բօյ - սլացիկ հասակ
 Լաշու(նա)/լաշինա - ի հեճուկս
 Լառ-բառ - 1. խոլ ու համր, 2. անմարդամոտ
 Լատան - երկար փայտ
 Լնց-լըվաց անել - շատ լացել, ողբալ
 Լափ ըռըջան - ի սկզբանե
 Լափ/լափ առռե - 1. բուրբուխ, 2. հեկց
 Լափու - հորձանք
 Լափուն անել - կիսել
 Լնքն ըղնել - որեւէ բանի վրա բիծ մնալ
 Լեկցյա - դասախոսություն
 Լեիին - զգեստ
 Լը՛/լը - 1. ջրալի ցեխ, 2. նստվածք
 Լը՛դ տալ - լողալ
 Լըլկըվել - տեն Լալկըվել
 Լըլկըցական ըղնել - տեն Լալկըվել
 Լըլիլըխալ - երեքալ, տարրաբերվել
 Լըղաճաք անել - ահաբեկել
 Լըղար - նիհար, վտիտ
 Լըղվօթուն - գոռոզամտություն
 Լըվամել - լսեղորով ծամծամել
 Լըպըգտօտել - 1. շատ լիզել, 2. շատ համբուրել,
 գուրգուրել
 Լըպըռտօկ - 1. խխունջ, 2. քծնող՝ ստոր անձ
 Լըմվել - առատորեն պտղավորվել
 Լըփըճ-լափուն անել - 1. կտրտել, 2. բզկտել
 Լի - էլի
 Լըիա/լըիան/լիիա/լիիան/լըիան - 1. միայն, լոկ, 2. իսկ
 եւ իսկ, 3. ցույց է տալիս անմիջականություն
 Լըիլըիան/լըիլըիալ/լիիլըիան - հեալ
 Լըլան/լըլ(լ)ան - 1. հրացանի փող, 2. սառույցի
 երկար կտոր
 Լըլանսնճ - հրացանագործ, զինագործ
 Լըլվակ կըտ(ը)րել - պապանձվել
 Լըլվան թօխտ յօր օնել - մեկի ասածը՝
 խոստացածը գրել ու ստորագրել տալով՝ պահել
 Լըլվըվերվել - լեզու առնել
 Լըլ տալ - 1. լիզել, 2. շատ համբուրել, գուրգուրել
 Լըլո՛ր-լըլո՛ր ինիլ - աղաչել
 Լըլո՛րն խըղըտակավը տո՛ւս կը՛ն - տանջվել,

չարչարվել
 Լնւզոն կրծել - տեն Սաննը կրծել
 Լնւզոն պատ կնւլ - մի բան ասել կարողանալ՝
 հանդգնել
 Լնւթ-տըկլօր - լրիվ մերկ
 Լուզկնէն ցեց կէնալ - խիստ հյուծվել
 Լնւլ տըճնալ - հարբել
 Լնւս - 1. լույս, 2. էլեկտրական հոսանք
 Լնւսամօտ - լուսադեմ
 Լնւսիլ - հյուսել
 Լնւսնավըճ - կավահող
 Լնւսնինգա - 1. լուսին, 2. չքնաղ
 Լնւս տալ - լուսավորել
 Լնւսնո պատառ - չքնաղ
 Լօդոմ/լօդոր - ծոյլ
 Լօթի - կերովսումի սիրահար
 Լօխ - բոլորը, ամբողջը
 Լօխել - 1. համետել, 2. ծանրաբեռնել
 Լօխճին/լուքչին/լօխճու - բուրի(ն)
 Լօղվա - պարծենկոտ, գոռոզամիտ
 Լօք-լօք անել - ցատկոտել
 Լօք տալ - ցատկել
 Խաբար - լուր, տեղեկություն
 Խաբար անել/տալ - 1. հայտնել, 2. պատմել
 Խազ-խայտառակ տըճնալ - խայտառակվել,
 ծաղրի առարկա դառնալ
 Խազնգ - վայրի սոխանման բույս
 Խազալ - աշնանը ծառերից թափված տերեւներ
 Խազնա - 1. գանձ, հարստություն, 2. գանձարան
 Խաթա(բալա) - փորձանք
 Խաթիր/խանթիր - հարգանք, պատիվ
 Խաթիրը քըթենալ - համոզել
 Խալաթ - 1. կանացի շոր, 2. ընծա, նվեր
 Խալիչա - փոքր գորգ
 Խալխ - մարդկանց բազմություն
 Խախալ/խանխանլ - խոշոր անցքերով մաղ
 Խաղու - խաղող
 Խամ - 1. անփորձ, 2. չմշակված, 3. օտար
 Խային - նախանձ
 Խայինլամիշ ինիլ - կասկածել
 Խայտառակ անել - 1. խայտառակել, 2. բռնաբարել
 Խանանդա - ինքնուս երգիչ
 Խանձող(նը)/խանձօղ(նը) - կիսով չափ այրված
 փայտի կտոր
 Խանչալ - դաշույն
 Խաշար - լայն անցքերով հյուսված
 Խաշիլ - փոխինձից պատրաստած կերակրա-
 տեսակ
 Խաշլըղ - ամենօրյա ծախսելու դրամ
 Խաշ-խաշ ինիլ/տըճնալ - պատառոտվել
 Խաս - 1. մետաքս, 2. ընտիր
 Խասլաթ - բնավորություն
 Խարաբ անել - փչացնել, ավերել
 Խարակ - չհերկված հողակտոր հերկված արտի
 մեջ
 Խարջ - 1. ծախս, 2. հարկ, տուրք
 Խարջիլ - 1. ծախսել, 2. վաճառել, 3. սպառել
 Խարտ - խայթ

Խե - ինչու
 Խե լավ - շատ լավ
 Խերը ըրալ ըս, տավաբըն էլ ըրա - լավությունը
 մինչեւ վերջ արա
 Խերը տըճնալ - արդյունքը վայելել
 Խըբըբեզան/խըբիրբիզան - խաբարբզիկ
 Խըզըթափօց - տերեւաթափ
 Խըզատակ/խըզանակ - վզակոթ, կզակ
 Խըզըխուր մընալ/տըճնալ - մատաղ հասակում
 մեռնել
 Խըզնատօն - գանձարան
 Խըզոնզոն տըճնալ - շատ չորանալ
 Խըլքակադար - գրագետ, խելոք
 Խըլքան յօրդա - հիմար
 Խըլքը հացէն կըրէտ օտել - հիմարանալ
 Խըլդ-բեքանն - խեղճ ու կրակ
 Խըլատել - 1. վրիպել, 2. ծառը ծաղկել, բայց բերք
 չվերցնել
 Խըլեզնը - մողես
 Խըլըզնըհնքի - մողեսի պոչ
 Խըլըզկօտել - այս ու այն կողմ նայել
 Խըլլա/խըլլա/խըլլախ - շատ, ահագին
 Խըխտըլծկ - կոկորդի խոչակ
 Խըլըցավան ըղնել - անընդհատ պարել, շարժվել
 Խըլար - վարունգ
 Խըլիսօթուն - նախանձություն
 Խընդեղնը - տհաճ հոտ ունեցող թուփ
 Խընդ(ը)րուզի տալ - 1. ցատկոտել, 2. հետեւի գույգ
 ոտքերով աքացի տալ
 Խընդխաշու - տեն Թընդխաշու
 Խընըմխօսեն քար - տեն Յըրթնաքար
 Խընձմընձօրել - խանձմնձել
 Խընչըփոթուր ըղնել - տանջվել, մորմոքվել
 Խընչըլօզ - վայրի բանջարի տեսակ
 Խընչմըլիւզ - 1. խաչմերուկ, 2. խաչածեւ
 Խընէզ տալ - վտարել, քշել, արտաքսել
 Խըռըվիտթ - իրարից խռով
 Խըռնըխառն - խառնիխառն
 Խըռօկ - կոկորդի մահացու հիվանդություն
 Խըռօկ օնել - կոկորդի մահացու հիվանդությամբ
 վարակվել
 Խըսարաթ անել - վնասել, սպանել
 Խըտետ - 1. գիրկ, 2. գրկաչափ
 Խըտ(տ)ել - գրկել
 Խըտուրու - 1. վատ, 2. անպետք, 3. չնչին
 Խըտուրու-մըտուրու - դատարկ-մատարկ
 Խըրէզ/խըրէզ - քիչ
 Խըրըբանալ - փչանալ
 Խըրըգըննել - քչացնել
 Խըրթըլծկ - տեն Խըխտըլծկ
 Խըրիսըմնել - փարթամանալ
 Խիլլան - տեն Խըլլան
 Խիլար - տեն Խըլար
 Խիշմալ ըղնել - մահացու հիվանդությամբ վա-
 րակվել
 Խուլթ - բլուր
 Խուլ - 1. պալար, ուռուցք, 2. ոստ
 Խուլխուլօտ - անհարթ, պալարներով, ոստերով

պատված
 Խուլուպիւնտոն - տէս Խուլիսուլօտ
 Խուլսալ մընալ - հղիանալ
 Խուխ(էն)ալ - հղի
 Խուխօթուն - 1. մանկութիւն, 2. միամտութիւն
 Խոյ - բնավորութիւն
 Խունդ(ու)րուզի տալ - տէս Խընդ(ը)րուզի տալ
 Խոսակէն պէնդ վը՛ննը կէնալ - իր ասածը պնդել
 Խոսակէն տար վը՛ննը կէնալ - իր ասածը՝ խոս-
 տումը կատարել
 Խոսակորնէն մին անել - համաձայնութեան գալ
 Խովայ - հաճույքի բացակասութիւն
 Խորդան - մանր
 Խորդան-մորդան/խորդըխորդան - մանր-մունր
 Խորխուսի - խավար (տեղ)
 Խորմա - արմալ
 Խորջին - երկաջքանի պարկ
 Խուսիըկապէ - գուբանի, արորի խոփ պատրաս-
 տող
 Խօղ տալ - գործի գծել (սարքը)
 Խօխա - երեխա
 Խօխա չի կէնաս - միամիտ մի եղիր
 Խօկալ - խորշել, զգլել
 Խօսչա - 1. փայտե հարմարանք խմորագնդերը,
 հացը են տեղափոխելու համար, 2. սկուտեղ
 Խօջա - վաճառական
 Խօսկը երկու անել - սակարկել
 Խօսկը կօտ(ը)րել - մերժել
 Խօսկ վեր կ'ալ - խոսք բացվել
 Խօրանգ՝ - կերակուր
 Խօրթնը՝ - խուրձ
 Խօրթնը՝ - ուրց
 Խօրում - խուրձ
 Ծանը պակաս - հիմար
 Ծանդըր - 1. ծանր, 2. մահամերձ
 Ծանդըրուակ - ծանրութիւն
 Ծասկան - ծածկոց
 Ծանքը պըտառել/ծանքիլ - լույսը բացվել
 Ծէն տալ - 1. կանչել, 2. հրավիրել
 Ծէրքերը թափ տալ, դըրաղ կէնալ - հրաժարվել,
 ձեռք քաշել
 Ծէրքը շօր/շուռ - գող
 Ծէրք քաշիլ - 1. հրաժարվել, ձեռք քաշել,
 2. ստորագրել
 Ծէրք քըցիլ - 1. ծաղրել, 2. կենակցելու փորձ անել
 Ծէփել - խփել
 Ծըզը՛տ - ձեզ համար
 Ծը՛րքածը՛րք քըցիլ - իրար փոխանցել
 Ծը՛րքերը նի քըսել - 1. ձեռքերով շրջափել,
 2. աշխատել ձեռքներով
 Ծը՛րքըն օնել - 1. վերցնել, բռնել, 2. ստանձնել
 Ծը՛րք մը՛կնել - 1. ձեռքով ցույց տալ, 2. մուրալ,
 3. օգնել, օժանդակել
 Ծը՛րք տալ - 1. դիպչել, 2. ձեռքով բարեւել,
 3. ձեռնտու լինել
 Ծըլնգել - ցատկել
 Ծըլլօկ - շատ բարակ աղբյուր
 Ծըծամը՛ն ինիլ - ծծկեր հասակում մեռնել

Ծըծ(ըղ)էյնը - տէս Կըծ(ըղ)էյնը
 Ծըկըթել - կոտորվել
 Ծըկըլթալ - ճչալ
 Ծըկըծուկի անել - ծիկրակել
 Ծըհան - ակիջ
 Ծըղ(ը)րուզու՛ - աքաղաղի կանչելու ձայնը
 Ծըղ(ը)րուզու՛ - ընկույզի ամբողջական միջուկ
 Ծըմըկան - ծննդկան
 Ծըմը(ն)ապէնդ - խստաշունչ ձմեռ
 Ծըմը(նը)հան ինիլ/անել - ձմեռն անցկացնել
 Ծընգըլ - շորի քըքրված կտոր
 Ծընդըրվը՛ննը - 1. հղի, 2. դանդաղաշարժ
 Ծընու յըրա - ծնելուն մոտ
 Ծըռըմանգլի - ծուռումուռ
 Ծըտըխաշու - 1. ծոփ մսից եփած կերակուր,
 2. աննշան ուտելիք
 Ծըրծօնքել - ագահաբար մինչեւ վերջին կաթիլը
 խմել
 Ծըփծըփան ինիլ - լրիվ թըջվել
 Ծիծէյնը - տէս Կըծ(ըղ)էյնը
 Ծիլաթափ տը՛ռնալ - ձիուց գլորվել
 Ծիլըծախէ - ձի վաճառող
 Ծիլիլ - փոքր, վտիտ
 Ծիլքաճուր - բնատուր շնորիք
 Ծիլքըլալլը՛ն - թաշկինակ
 Ծիլք՝ծիլք՝ անել - 1. քաշքշել, 2. պարբերաբար հե-
 տաձգել
 Ծիլք՛ տալ - 1. ձգել, 2. ծխել
 Ծիւծիւն - մոշէնու չոր ցողուն, որ, ծեծելով եւ ձեթի
 մեջ պահելով, օգտագործում են որպէս կերոն
 Ծուլլօկ - տէս Ծըլլօկ
 Ծուլուկ - լորձ
 Ծուլուկը քիւնիլ - խիստ ցանկանալ
 Ծուկլուկու տալ - 1. բարակ շիթով ցայտել, 2. միզել
 Ծուկունծախէ - ձկնավաճառ
 Ծուկնէրը վեր թակել - 1. խիստ զղջալ, 2. ողբալ
 Ծուկիլիլ - 1. աղոտ լույս, 2. թույլ կրակ
 Ծօյնը - ծունկ
 Ծօռ(նը) - թռռան զավակ
 Կաբլուկ - կրունկ
 Կագէթ - թերթ
 Կաթ/կաթ - կաթիլ
 Կաթիւկ - շատ հասած եւ ծառից ընկած պտուղ
 Կալաջ - հացի տեսակ
 Կալիդօր - միջանցք
 Կալլէգ՝ - տէս Կաղլէգ՝
 Կալ՛ - կալատեղ
 Կալուջ - ռետիկն կոշիկ
 Կախ-կախ անել - կախկիւնել
 Կածան - արահետ
 Կած - 1. կայծ, 2. խիստ տաք
 Կած-կած - խիստ տաք, վառող
 Կածուկ - փշոտ խոտաբույս
 Կակա - 1. կոնֆետ, 2. աննշան ուտելիք
 Կաղլէգ՝ - կաղ
 Կամսամուլ - կոմերիտական
 Կամփետ - կոնֆետ
 Կամօղ - պահարան

Կա յե անել - չանչ անել
 Կանդագ - գլուխ
 Կանտոր - հիմնարկ
 Կանցըլար/կանցիլար - գրասենյակ
 Կանոխ - 1. հնում, 2. շուտ, արագ
 Կապը կըլխավը տըված - տեն Կապը կըտ(ը)րած
 Կապը կըտ(ը)րած - 1. անառակ, 2. սանձարձակ
 Կապրատիվ - խանութ
 Կասս - 1. չիրկիզվող պահարան, 2. կավե, մետաղյա եւն փոքր հարմարանք՝ մեջը մետաղադարամներ հավաքելու համար
 Կատարը թըքանալ - հարթել
 Կատեզ՝ մակալեզու, կատիկ
 Կարան - քարանձավ
 Կարավաթ - մահճակալ
 Կարել - կարողանալ
 Կարկաժ - 1. գանգ, 2. դդում
 Կարտոշկա - կարտոֆիլ
 Կացնէն տակը տալ - կացինով կտրտել
 Կեծան - տեն Կածան
 Կեճ - տեն Կեճ
 Կեմ(նը) - խոտերից՝ ջիվերից ոլորած թոկ՝ խուրձ կապելու համար
 Կէնալ - 1. կպչել, 2. մնալ
 Կեջ - տգեղ
 Կեսան - կիսատ
 Կեսանը յըհըր - գոտկատեղից վերել
 Կեսանը վերը - գոտկատեղից ներքել
 Կեսանը տէնը ըրվամ չի - շատ մեծ՝ երկար է
 Կերածը սըրտումը տըխկըտէնակ տըհնալ - չմարսել
 Կեց տալ - տեն Կըեց տալ
 Կըզնըվել - բարկանալ
 Կըզտ - փոքր բան՝ կտոր
 Կըիսըհըղէնի - տեն Կիսըհըղէնի
 Կըլէկէլ - անագապատել
 Կըլը(իս)կօնձի տալ - 1. գլորվել, 2. մեռնել
 Կըլխավը հիւշ ընգ(ը)նել - խելագարվել
 Կըլխել - սպառվել
 Կըլխէն դուռման փըռնել - կատաղել
 Կըլխէն կանխըր գիղանլ - իրեն սպասվող փորձանքին տեղյակ լինել
 Կըլխէն դափաղը յըհը կէնալ - զայրանալ, կատաղել, հուզվել
 Կըլխէն ճարը տըհնալ - 1. իր մասին հոգալ, 2. դժվար կացությունից դուրս գալու ելք գտնել
 Կըլխէն յըրա տըհը ինիլ - մեկի համար պատվելի լինել
 Կըլխէն տըհնալ - մեկի շուրջը խնկվել
 Կըլխէն քաջիլ - ազահաբար խմել
 Կըլխըրը - դեպի վեր
 Կըլխըվեր - դեպի ներքել
 Կըլխըվեր անել - կոնծել
 Կըլըրզի տալ - տեն Կըլըրզի տալ
 Կըլըվկօլ/կըլըվըկօլ անել - գրկախառնվել
 Կըլուբավար - ակումբի վարիչ
 Կըլուվել - 1. գլորվել, 2. մեռնել
 Կըլծիսը յըհըրտ/մըհըրոտ անել - ապահով կյանք

ստեղծել
 Կըլծիս ընգընել - հասկանալ
 Կըլծիսը պըտերավը կանլ - խիստ զոջալ
 Կըլծիսը վարել - 1. խաբել, 2. սպանել, 3. կորցնել
 Կըլծիսը վեր թակել - խիստ զոջալ
 Կըլծիսը տալ - գլխատել
 Կըլօնձ - որեւէ բանի ամբողջական կտոր
 Կըծանիսը - տնաշեն
 Կըծանալ/կըծանալ/կըծանալ - 1. խիստ տաքանալ, 2. զայրանալ, 3. սիրահարվել
 Կըծ(ը)կածի անել - կայծկլտալ
 Կըծ(ը)լէնը - ճկույթ
 Կըծիպօղուն կըտըրել - առույգանալ
 Կըծիխարավ ինիլ/տըհնալ - խիստ մորմոքվել
 Կըկըղել - 1. փափկել, 2. մեղմանալ, 3. բարկությունն անցնել
 Կըկըչվըհնել - կայտառանալ
 Կըլիօլ - 1. գետնափոր խուց, 2. փարախ
 Կըլլըզի տալ - կաղալ
 Կըլճեխաջ - ցորենով, սիսեռով, լոթով եւն եփած կերակրատեսակ
 Կըլճեպ - կեղեւ
 Կըլճըմթել - կամթել
 Կըլճի(ր) - տեն Կուճի
 Կըլման - բացի
 Կըլմկըմալ - կակազել
 Կըլնգանը խըխտըլծկ չօնել/կըլնգանը պիրանումը յօթի չի թըրչվիլ - կինը անզաղտնապահ է
 Կըլնղ(ը)լակ - 1. միայն, 2. միայնակ, 3. կենտ
 Կըլնղըմընղ - հազվադեպ, հատուկենտ
 Կըլնեզ՝ անել - կին առնել
 Կըլնընչկանըմիւր - 1. կանաչ եւ կարմիր գույներով (իր), 2. ծիածան
 Կըլնօխանց - հնուց, հնամենի
 Կըլնօխե - շատ ժամանակ առաջ, հնում
 Կըլջօտ անել - կուչ գալ
 Կըլպըկուտոր - տեն Կապը կըտ(ը)րած
 Կըլպըքըշկօռ - հանգույց
 Կըլռաճիլ - ծնկան ետեփ փոսի հաստ ջիլը
 Կըլռան - ծորակ
 Կըլռանալ - 1. կորանալ, 2. խոնարհվել
 Կըլռէնղըլակ տըհնալ - մեջքը կորանալ
 Կըլռէք՝ - ատամ
 Կըլռէքը ամնել - թթու բան ուտելուց ատամները բռնվել՝ հարվել
 Կըլռէք՝ ինիլ - ոխ՝ քեն ունենալ
 Կըլըրզնօտ - 1. զանգուր, 2. զանգրահեր, 3. արտասովոր
 Կըլըրհօ անել - 1. խմել, 2. կոնծել
 Կըլը(ը)կօռ - կորաքամակ
 Կըլը(ը)կօռ տըհնալ - շատ ծերանալ
 Կըլըճիլ - տրորելով մանրացնել
 Կըլըճօք - ուտելիքի՝ կերի մնացորդ
 Կըլը տալ - 1. ոտքը ուրիշի ոտքերի արանքը դնելով՝ վայր գցել, 2. դավել, 3. թեքվել
 Կըլըտել - ամորձատել
 Կըլըքան կըտ(ը)րել - իրեն գրկելով՝ տնտեսել
 Կըլըքէն յըհըտավը յօլլա քիկիլ - իր միջոցներով

գոյատեւել
 Կոռքընէն դըրճըրճընէլ - 1. գայրանալ, 2. համբերել
 Կըռօ - 1. համառ, անկոտրում, 2. դժվար կոտրվող
 Կըռօճ - տեն Կոռօճ
 Կըրհար - կիսաբաց
 Կըտըզ - փոքր
 Կըտի-կըտի անէլ - գոռզգամտել
 Կըտուցէլ - 1. կտցահարել, 2. կտուցով բռնել
 Կըտօրիճ/կըտօրէջ - ճարպը հալեցնելուց հետո մնացած կտորները
 Կըրավէր - կրաքարը այրելու հոր
 Կըրըվաթ - տեն Կարավաթ
 Կըրթէվոր - կարդացած, ուսյալ
 Կըրկուտաթակ - 1. կարկտահար, 2. դժբախտ
 Կըրկուփ կ'ան - 1. պապանծվել, 2. երաշտ լինել, 3. չորանալ
 Կըրճիլ - տեն Կըրճիլ
 Կըրճունք - տեն Կըրճունք
 Կըրտէլ - տեն Կըրտէլ
 Կըրտօփի - կարտօֆիլ
 Կըրուզ տալ - պտույտ կատարել
 Կըրույնըհան անէլ - հիմքից պոկել
 Կըցըն-կըցան անէլ - կցկցել
 Կիզիր - գզիր
 Կիճի - տեն Կուճի
 Կինձ - համեմ
 Կիսըհըղէննի - կես ճանապարհին
 Կիտ - ճանճի տեսակ
 Կիտէլ - արագ փախչել
 Կւարի - տեն Կօրէ
 Կւրմուր կածօճ - կարմերես, կարմրաթուջ
 Կւպի - տեն Կըլփ
 Կւզան - գազան
 Կւէլ - տեն Կըլէլ
 Կւէլէլ - տեն Կըլէլէլ
 Կւէճ - 1. դալար, թաց, 2. վավաշոտ
 Կւէմ(նը) - տեն Կւէմ(նը)
 Կւէնալ - հագնել
 Կւէնգատ - գանգատ
 Կւէնգատ անէլ - գանգատվել
 Կւէշ - տեն Կւէշ
 Կւէվաթ - գավաթ
 Կւէրթնուկ/կւէրթնուկ - գորտ
 Կւէփ - տեն Կըլփ
 Կըլնալ - հագնել
 Կըլն - թիզ
 Կըլնէլ - 1. թաքցնել, 2. թիզով չափել
 Կըլնալ - տեն Կւէնալ
 Կըլնու նըման - վարար
 Կըլն տալ - հագցնել
 Կըլնի - 1. գաբ, 2. ազդր
 Կըլխտար - եղնիկ
 Կըլշանալ - տգեղանալ
 Կըլվազան - գավազան
 Կըլվըթ-կըլվաթ - գավաթներով
 Կըրկամօտ - շաբաթվա վեցերորդ օրը՝ շաբաթ
 Կըրկամօտ անէլ - լողանալ

Կիկը կըտըրցընէլ - սակարկելով գինը պայմանավորվել
 Կիկ քիկիլ - 1. բարձր գնով վաճառվել, 2. գնահատվել
 Կիշանալ - տեն Կըլշանալ
 Կիրը կօրջիլ - շփոթվել
 Կիրկամօտ - տեն Կըրկամօտ
 Կիրվիլ - բաժանորդագրվել
 Կիւզ - մեզ
 Կիւզիլ - միզել
 Կիւզ քիկիլ - բնական կարիքը հոգալ
 Կիւլ - գայլ
 Կիւլտըլմէլ - կատաղել
 Կիւլիւ մօրթէ կըլնալ - կատաղել
 Կիւլիւ սըլրտ կերած - հանդուգն, անվախ
 Կումաշ - գոմէշ
 Կիւշ - 1. մեծ խոր աման, 2. աղբյուրի գուռ
 Կիւշէրը կախ անէլ - մռայլվել, տխրել
 Կումաճ - գոռոց
 Կիւս - կողմ
 Կումվազան - տեն Կըլվազան
 Կիւտիլ - դիզել, դարսել
 Կուրունքուռըլի/կուրունքուռըլի - գարնանահեմ(ին)
 Կօղ(ըլ)(ըլ)/կօղուկ/կաղուկ կէնալ - թաքնվել
 Կօտկ - գոտկատեղ
 Կօրէ - գարի
 Կօք տալ - հորդորել, համոզել
 Կուզօվ - թափք
 Կուկուզ կէնալ/անէլ - կզել, պպզել
 Կուխկաճաղ - կողոսկր
 Կուճի/կիւճի/կուճուր/կուճի - 1. փոքր, 2. կրտսեր
 Կույանալ - գոյանալ, առաջանալ
 Կունդանալ - անդամալույծ դառնալ
 Կունձ/կունձան - կաղկանձել
 Կիւշ - տեն Կիւշ
 Կուչօր/կուչուռ անէլ - տեն Կըլչօռ անէլ
 Կուպ(ը)ր(ու) - ձյութ
 Կուպրուն - տիկ
 Կում(ն)ատակ - անթափոս, թեւատակ
 Կում(ն)ումըլ ինիլ - ուժեղ լինել
 Կումօճ - մեծ կտոր
 Կուտանա - 1. թոնրի պատից ընկած եւ կիսով չափ այրված հաց, 2. հաշմանդամ
 Կուտանա անէլ - հացը թոնրի պատից զցել եւ այրել
 Կուտուր(հ)ատվել - սեթեւեթել
 Կուփէ-կուփէ անէլ - հրիրել, հրմշտել
 Կուփէ/կուփի տալ - հրել
 Կօզի/կօզի - չնայած
 Կօզկէլ - տեն Կօժկէլ
 Կօզի/կօզի - ոզնի
 Կօլ - պարանոց, կոկորդ
 Կօլանվը/կօլիւքըն ընզընէլ/տաննալ - գրկախառնվել
 Կօլտ - 1. կոկորդ, 2. ումպ
 Կօխ(ըլ) կէնալ - 1. գոտեմարտել, 2. պայքարել
 Կօխկէն քըցիլ - 1. շրջել, 2. զիջել տալ

Կօխկը հըստըցընել - համառել
 Կօխկինա - համառ
 Կօխտանջ - տրորված, ոտնակոխ
 Կօծկել - 1. կավե ամանի կտորված մասը
 շաղախով կպցնել, 2. քողարկել
 Կօկլեզ - 1. ողորկ, 2. վայելուչ
 Կօհ - գոհ
 Կօճ - 1. կոճղ, 2. օջախ
 Կօնղ - 1. գնդաձեւ արմատ, կոճղեզ, 2. գլուխ
 Կօնղը մօշազ անել - մեկին մեռած տեսնել
 Կօնղ - անդամալույծ
 Կօնյա - գոնե, թեկուզ
 Կօնչոզ - հացով, ձվով, յուղով եւ սոխով եփած
 կերակուր
 Կօշտ - կողք
 Կօշտը - մոտ
 Կօռ(նը)¹ - կուռ, ձեռք
 Կօռ(նը)² - թռռան թռռ
 Կօտ - թռչունների կեր դարձող հատիկեղեն
 Կօրե/կօրի - կրիա
 Կօրծը տըսնալ - իր անելիքն իրականացնել
 Կօրկ - ուտիճ, ցեց
 Զնգ անել - ախորժել, սիրել
 Զազըր - 1. պատրաստ, 2. հազիվ
 Զնլ - վիճակ
 Զալա/հալա(մ)/հնլա(մ) - դեռ
 Զնլա ընգ(ը)նել/ինգիլ - ուժասպառվել
 Զալալ ծըծըկեր - դաստիարակված, առաքինի
 Զնլա խօսկը պիրանումը - դեռ ասելիքը
 չվերջացրած
 Զնլա քըցիլ - ուժասպառել
 Զնլաթ - երեւի
 Զնլը հնլ չի - վիճակը վատ է
 Զնլ կնլ - 1. սկսել հաշվել, 2. վրա պրծնել
 Զնլ քինիլ - հալվել
 Զախ - 1. արժեք, 2. վարձ, 3. արժանի
 Զախե-նըհախե - տեղի-անտեղի
 Զախ(ը)ռել - ազահորեն կծել՝ խժռել՝ խլել
 Զակէն կէնալ - սատարել
 Զակ ըղնել - կախ ընկնել, կախվել
 Զակլանկուկուշ կըտ(ը)րել - տես Ակլակուկուշ
 կըտ(ը)րել
 Զակ տալ - բեռը գրաստի համետի երկու կողքերից
 կախ գցելով՝ բարձել
 Զամ - եւ
 Զամնդան - 1. ավանակ, 2. տխմար
 Զամամ - բաղնիք
 Զաման - նույն
 Զամբալ - 1. բեռնակիր, 2. անարժան մարդ
 Զամբարը - հաշիվ
 Զամբուզ անել - դիզել
 Զամելամ - նաեւ, բացի դրանից
 Զամեցեք/համեցիք՝ - հրավիրելու՝ մատուցելու
 արտահայտություն՝ խնդրեմ
 Զամեցեք անել - 1. հրավիրել, 2. հյուրասիրել
 Զամը օնել - համտեսել
 Զամին - տես Զաման
 Զամկա - հարուստ, հղիացած

Զայաթ - 1. այգի, 2. բակ
 Զայասըզ - անպատկառ
 Զայթան/հայթա - խուրջին
 Զայըրդա - միշտ, շարունակ
 Զայ-հայը քինիլ, վայ-վայը մընալ - ծերանալ,
 մահվան շեմին լինել
 Զանգիստ - գերեզման, գերեզմանաց
 Զանց - այնպես
 Զանց ա - ոնց որ
 Զանց գիղանք - համարենք թե
 Զանցու/հանցուվել(ամ) - որպեսզի
 Զանօղ - սերող, սերունդ արտադրող
 Զաշան - տես Աշան
 Զնշըվ անել - հաշվել
 Զնշտանփիշտան քաշիլ - ճողոպրել, չքվել
 Զաշա - երկճյուղ
 Զնջնթ¹ - պետք
 Զնջնթ² - գործիք
 Զաս - տես Զես
 Զասե(ք)/հասե(ք)/հանե(ք) - ահա
 Զաս(ը)րաթ - կարոտ
 Զնսի - 1. մայր, մայրիկ, 2. հորաքույր
 Զնս(ս)նս (կէնալ) - ուշադիր՝ զգոն (լինել)
 Զավ - պաղ
 Զավա - 1. եղանակ, 2. պարեղանակ
 Զավալամիշ ինիլ - կատաղել
 Զավայի - անտեղի
 Զավան կէնալ - հավանել
 Զավան կըլխէն տալ/թըխել - գազազել, կատաղել
 Զավան անել - ախորժել
 Զավաք ինիլ - թառել
 Զավ-ճավ/ճիվ - ընտանի թռչուններ
 Զավանլան - տես Զծ(վ)սանլան
 Զարամզադա - նեւզ մարդ
 Զնրանմի/հարամի - անօրեն, ավազակ
 Զարայ - 1. օգնություն, 2. օգնության կանչ
 Զարայ անել/տալ - կանչել, օգնություն կանչել
 Զարայ-հըրօց - աղմուկ-աղաղակ, ժխոր
 Զնրանց - հայրական
 Զնրավ-մարավ ասել - ծնողներին հայիոյել
 Զնրանք/անք/հարաք/անք - շունչ
 Զնրանթ - տես Զնլանթ
 Զնրանլ - 1. ընդարձակ, 2. չկաշկանդված, ազատ
 Զարյերդա - տես Զայըրդա
 Զացէն տանտն ասել - 1. տհաս լինել, 2. շատ
 աղքատ լինել
 Զաց-ճիւր - ուտելիք եւ խմիչք
 Զաց շինիլ - ճաշ պատրաստել
 Զաց(ց)է - հացենի
 Զացում բօռ - անհյուրասեր
 Զափափը/հնրանք/անք կըտ(ը)րել - շնչասպառ
 լինել
 Զափափըն ընգ(ը)նել - հեւալ
 Զափըռել - բռով վերցնել
 Զափոռ - ձեռքի ափ, բուռ
 Զափոռը թակիս՝ կօրեկ չի վեր ընգընել - խիստ
 ժլատ է
 Զափոռը կապ - ժլատ

Զննքի/հաքի - պոչ
 Զննքիմ - ինքնուս բժիշկ
 Զննքին ծանիլ, քամակը կոխել - սրտապատան
 փախչել
 Զննքին ծաղեզ - չմահավան
 Զեյվան - անասուն, կենդանի
 Զէջ պէն - ոչնչություն, անարժեք բան
 Զես - թխվածքի միջուկ, խորիզ
 Զեսաք - հաշիվ
 Զետան գիւլլան քըցիլ - մի բան խիստ ցանկանալ
 Զետե/հետի - տեն շըլտե
 Զերէնջ - երինջ
 Զըդեղա տալ - տեն Թէթա տալ
 Զըզերանցը մին - հազվադեպ
 Զըզըր(ցըն)ել - պատրաստել, ձեռավորել
 Զըհ - 1. եռալը, եռք, 2. ցավ, կսկիծ, մարմաջ
 Զըհալ - ցավել
 Զըհ քաշիլ - ցավ տանել, ցավի ենթարկվել
 Զըհտան - 1. հետո, 2. հետեւից
 Զըհտան գիւլլան քըցիլ - մեկի՝ մի բանի կարիքը
 խիստ զգալ
 Զըհտե - 1. համար, 2. անգամ
 Զըհտը-թեփուռը մանիլում չանել - անհետ կորչել
 Զըհտը պահել - հետապնդել
 Զըհտումը կենալ - հետամտել
 Զըթիյաթ - տեն Զիթիյաթ
 Զըլըղորել - տրորել
 Զըլիվոր/հըլեվոր - 1. ծեր, 2. ծերունի
 Զըլծրել - 1. ոլորել, 2. շրջել, շուռ տալ
 Զըլծրվել - 1. ոլորվել, 2. շրջվել, շուռ գալ
 Զըղա տոնս կալ - 1. կարգ ու կանոնից շեղվել,
 2. անբարոյական դառնալ
 Զըղէ ինիլ - ճանապարհվել
 Զըղէնի - ճանապարհին
 Զըղէ տինի/քըցիլ - ճանապարհել
 Զըղէ(ց)/հըղըճ/հըղըցե/հըղըճսկ - ճանապարհ
 Զըղըցիլընգեր - ճանապարհակից
 Զըմանչի/հիմանչիլ - ամաչել
 Զըմբարել - հաշվել, համրել
 Զըմբըրովի - համրած
 Զըմընչ-համանչ - ամաչելով
 Զըյիլ-մայիլ կըտ(ը)րել/տըհճնալ - զմայլվել, ոյրպովել
 Զըյովոր - հայերեն
 Զընար - 1. միջոց, եղանակ, 2. ձիրք, հնարա-
 գիտություն
 Զընարավ/հինարավ - ճարպիկ
 Զընգըրամաչ - ընկերական շրջապատ
 Զընգիստարան - տեն Զինգիստարան
 Զընգիստաքար - տեն Զինգիստաքար
 Զընդըրել - ջոկել, զատել
 Զընդըրվասկ - մնացուկ, որեւէ բանի վատը
 Զընդիւշկա- տեն Զինդիւշկա
 Զընէրակ - տեն Նէրակ
 Զընըրսըզ - տեն Զինըրսըզ
 Զընըրտըղա - աներծագ
 Զընցընել - 1. անցնել, 2. հանգչել
 Զընցըրընել - 1. անցկացնել, 2. հանգցնել

Զըռածած - թանապուր
 Զըռանցե/հըռուցանա - հեռվից
 Զըռըշիլ - 1. շիկնել, կարմրել, 2. սկսել հասու-
 նանալ
 Զըսած-փըսած - արբունքի հասած
 Զըվըքտըհակ անել - ի մի բերել, հավաքել
 Զըվոր - ջերմություն, տապ
 Զըտըտե - մի տեսակ թուփ
 Զըրաթաթ - 1. թիակի թաթածել մասը, 2. թեւա-
 տակ
 Զըրակաշ - կիսրայր
 Զըրակաշ տըհճնալ - կիսովի որեւէ բան ձեռնարկել
 Զըրամըհ - հայրը մեռած
 Զըրէյին հըսնել - նեղ վիճակում գտնվողին
 օգնության հասնել
 Զըր(ը)կըշվել - կիսովի
 Զըրըմցընել - հարամ դարձնել
 Զըրթնաքար - թագավորական պալատի բակում
 դրված մեծ քար, որի վրա նստում էին թագավորի
 աղջկան հարսնախոսության գնացածները
 Զըրիշտըրակ - հրեշտակ
 Զըրցակօխ անել - շատ հարցեր տալ
 Զըցապէն - 1. ճաշ, 2. ճաշ պատրաստող
 Զըցարար - հաց արարող
 Զըցափոր կօրծ անել - օրվա ուտելիքով՝ առանց
 այլ վարձի աշխատել
 Զիբ(ը) - երբ
 Զիդեղա/հիթեթա տալ - տեն Թէթա տալ
 Զիզարանցը/հիզերանցը մին - տեն Զըզերանցը
 մին
 Զիթիյաթ - տնտեսում
 Զիթիյաթ անել - տնտեսել
 Զիլի - 1. ապակի, 2. հայելի
 Զիլի-հըլըմն - ապակեղեն
 Զինար - տեն Զընար
 Զինգիստարան - գերեզմանոց
 Զինգիստաքար - շիրմաքար
 Զինգիդամ - ի՛նչ իմանամ
 Զինդիւշկա - տեն Զինդիւշկա
 Զինէրակ - տեն Նէրակ
 Զինըրսըզ - հսկա, ազդու, ազդեցիկ
 Զինչու վերէ յա - ինչ որ է
 Զիրիշտըրակ - տեն Զըրիշտըրակ
 Զիրիէրել - զգել
 Զիրս - զայրույթ
 Զիրսան նիհետ - զայրույթից
 Զու - ու, եւ
 Զնւլէռնը - ոլոռ
 Զնւլիվոր - տեն Զըլիվոր
 Զնւլօռեզ - թարախապալար
 Զնւլծրել - տեն Զըլծրել
 Զնն - հոն
 Զննդիւշկա - հնդկահավ
 Զուսց/հնւսց - տեն Զանց
 Զուսց(ը) - ինչպես
 Զնւշ - ուշք
 Զնւշը կըլծիլը կալ - սթափվել, գիտակցությունը
 վերականգնվել

Հիւշդհան ինկի/տը՞ռնալ - ուշաթափվել
 Հիւշտ - խրտնեցնելու բացականչություն
 Հու(վ) - ով
 Հուվուր - տեն Հըվուր
 Հիւր - ում
 Հիւրթ - երդիկ
 Հիւրի-մնլնգ/հիւրի-մնլնգ- չքնադագեղ
 Հիւրիւմնլթ/հիւրըմաթ - 1. հյուրասիրություն, 2. պատիվ
 Հիւրիւմնլթ անել - 1. հյուրասիրել, 2. պատվել
 Հիւքին ըսը՞ղէն ծակը վըհաթել - նեղել, տանջել
 Հիւքին օնել - 1. սպանել, 2. տանջել
 Հծլ - ուլ
 Հծլ կենալ - իրար հետ կռվել
 Հօպ - տեն Հօփ
 Հծջնթ - վեճ, խոսքակոչիվ
 Հծջնթ տալ - վիճել, վիճաբանել
 Հօռէ/հօռի - ուռենի
 Հօվ - տեն Հու(վ)
 Հծ(վ)սնլն - համբերություն
 Հծ(վ)սնլն անել - համբերել
 Հօր - ինչու
 Հօր ա - ուր է
 Հօրէնք՝ - ուրազ
 Հօփ - փակ
 Հօփ տալ - սեղմել
 Հօփ օնել - փակել
 Հծթիւմ - ուժ, գորություն
 Հծթիւմնլթ - 1. պետություն, 2. պետական կարգ
 Հաբուլ անել/կենալ - համաձայնել
 Հաբուրդա - տանիքի հորիզոնական փայտե ձող
 Հաբօղ/դաբուղ - կեղել
 Հադիիր - հարգ, արժեք
 Հադիրը քաշիլ - հոգսը քաշել
 Հազ - սագ
 Հազաթ - 1. ցավ, դժբախտություն, 2. ցասում
 Հազան - տեն Ղզզան
 Հաթ - արանք
 Հաթ տալ - ընդմիջել
 Հաթումը/դաթումը - երբեմն
 Հալ - փարախ
 Հալա - բերդ
 Հալնթ անել - սխալ գործել
 Հալամ - 1. գրիչ, 2. երկար փուշ
 Հալ անել - բանտարկել
 Հալթ - ծոյլ
 Հալիթ տալ - կաղապարել
 Հալին - խիտ
 Հնխպան - անբարոյական
 Հհիթել - վշտանալ
 Հնման - դաշտյն, թուր
 Հնմիշ - եղեգ
 Համ(մ)ագ - տիմար
 Համշիլ - մտրակել
 Հայիմ - ամուր
 Հայիշ - 1. կաշու շերտ, 2. առաձգական
 Հանամիշ անել - մեղադրել

Հանդ/դանդ - շաքար
 Հանիմ/դանիմ - թշնամի
 Հանձատ - տեն Աղանձ
 Հանձատ անել - տանջել, չարչարել
 Հա(ն)չանք անել - աղաչել
 Հանջըղ - 1. էգ շուն, 2. լիրբ
 Հաշար - տեսանելի, բաց (տեղ)
 Հաշել - անասուններին քորելու ատամնավոր գործիք
 Հաշխա - 1. աշխետ, 2. խարդախ
 Հա(շ)շանգ/դաշենգ՝ - գեղեցիկ
 Հաչ(չ)աղ - ավազակ
 Հաչանք/դա(չ)չանք-պըղատանք անել - աղաչել
 Հասաթ - մսագործ
 Հասաթխանա - միս վաճառելու տեղ՝ խանութ
 Հավալ - երաժիշտ
 Հարադամ - գետնափոր տնակ
 Հարաչի - 1. գնչու, 2. աներես (անձ)
 Հարավուլ - 1. պահակ, 2. պահակություն
 Հարավուլչի - պահակ, թիկնապահ
 Հարավուլ քաշիլ - հսկել, պահակություն անել
 Հարիթ - 1. օտար, 2. պանդուխտ
 Հարիս ինկի/տը՞ռնալ - խրվել
 Հարդու - եղեգ
 Հնփնգան - վանդակ
 Հափաղ - կափարիչ
 Հեյնը - եղունգ
 Հե տալ - կանչել
 Հըզարած - սագեր արածեցնող
 Հըզզան - կաթսա
 Հըթըվդաթ - երբեմն-երբեմն
 Հըժի տալ - տեն Ղըջի տալ
 Հըլնմալ քնշան/ըլլիմաքաշ - գեղեցիկ
 Հըլդի տալ/ըլլի-ըլլի անել - խուտուտ տալ
 Հըլին-դալին - խիտ առ խիտ, թավ կերպով
 Հըլլան - փշոտ բույս
 Հըլմըղալ - 1. աղմուկ-աղաղակ, 2. վիճաբանություն
 Հըլմըղալ անել/քըցիլ - աղմուկ-աղաղակ բարձրացնել
 Հըմնթի - տեն Ղիմնթի
 Հըլիիր-դեյնար անել - տեն Ղինար-դինար անել
 Հըշ(շ)ինգժթուն - գեղեցկություն
 Հըջի տալ - մեկին, չունեցած բանը ցույց տալով, գրգռել
 Հըռել - ծյուրթով պատել
 Հըսարաթ անել - տեն Խըսարաթ անել
 Հըս(ը)րաղ - զամբիկ
 Հըսլամիշ անել - մտրակել
 Հըսմնթ/ըլսմաթ - բախտով վիճակված բաժին
 Հըվաթ - տեն Ղուվաթ
 Հըրաղ - եգր, կողմ
 Հըրաղ քաշիլ - մի կողմ քաշել
 Հըրըլթու - ուրվական
 Հըրըն-դարան անել - դես ու դեն ցրել
 Հըրղի - 1. բագե, 2. ճարպիկ, արագաշարժ
 Հըրմա - փամփուշտի արճճե մանր գնդակ

Ղըրփիէլ - ուժեղ քորել
 Ղըփըլէլ - փակել, կողպել
 Ղիմաթի - դաշույն
 Ղիւնար-ղիւնար անել - կտրտել, ծվատել
 Ղի տալ - տեն՝ Ղե տալ
 Ղուզ - 1. սապատ, 2. սապատավոր
 Ղուզե - ոչ արեւահայաց (տեղ)
 Ղուզի - զավակ
 Ղուզէ՞՞՞ - սապատավոր
 Ղուզ(ման) - սապատ
 Ղուլաղ - ականջ
 Ղութի/ղիւթի - դազաղ
 Ղուլթուղ անել - շրջապատել
 Ղուղու կանչիլ - միայնակ՝ անտեր մսալ
 Ղում - ավազ
 Ղումաջ - մետաքսյա կտոր, կերպաս
 Ղունըխլըղ - տեն՝ Ղոնախլըղ
 Ղունըղասէր/ղունուղասէր - հյուրասէր
 Ղուջ - թռչուն
 Ղուջէն թէվավը - արագ, շտապ
 Ղուջ-ղաննայթ - թռչուններ, թեւավորներ
 Ղուվաթ - եռանդ, ուժ
 Ղուրբան - մատաղ
 Ղուրթըցընել - ճիշտ՝ ստույգ դարձնել
 Ղուրոտ - արգելավայր
 Ղուրոտջի - այգու պահակ
 Ղուրփուրակեն - հորեղբոր կին
 Ղոթմա - խուրճ
 Ղօլ - կողմ
 Ղօճ(ճ)աղ - տեն՝ Ղօջ(ջ)աղ
 Ղօնախլըղ - հյուրասիրություն, կերուխում
 Ղօնաղ - հյուր
 Ղօնաղ անել - հյուրընկալել
 Ղօնդաղ՝ - հրացանի կրթ
 Ղօնդաղ՝ - խանձարուր
 Ղօնէ՞՞՞ - տեն՝ Ղղօնէ՞՞՞
 Ղօշուն - 1. գորթ, 2. խումբ, 3. ումակ
 Ղօջ - 1. խոյ, 2. արու
 Ղօջի տալ - պոզահարել
 Ղօջ(ջ)աղ - քաջ, համարձակ
 Ղօջաղօթուն - քաջություն
 Ղօրա - խակ խաղող
 Ղօրօղջի - տեն՝ Ղուրոտջի
 Ղօրթ/ղօրթ/ղօրթ՝ - ճիշտ
 Ղօրմի - ողորմի
 Ղօրմիցիքի - ողորմածիկ
 Ղօրփեր - հորեղբայր
 Ծայթ/ծաթաւաքուրի - գարուց կամ կորեկից թխած հաց
 Ծաղար - 1. կապտավուն, 2. կապույտ աչքեր ունեցող
 Ծանձմանի - անճարակ
 Ծանձ՝ տալ - հաջողվել
 Ծանջ - 1. բրնձով փլավ, 2. կեսօր
 Ծապկե/ճափկե - ծառատեսակ
 Ծար - 1. դեղ, 2. թոյն, 3. հնար, միջոց
 Ծարը կըտ(ը)րած - ճարհատյալ
 Ծար-ճուր - դեղ ու դարման

Ծաք-ճաք կ'ան - իր անմեղությունը ապացուցելու համար ջանք թափել՝ երդվել
 Ծելլ անել - շտապել
 Ծելլի - շուտ, արագ
 Ծելլի-ճելլի - շուտ-շուտ, արագ-արագ
 Ծէխ - ցախ
 Ծըլազ - վտիտ
 Ծըլըմկօտել/ճըլըմկօտալ - բազուկները տարածելով եւ վիզը հետ տանելով՝ մարմնով ձգվել
 Ծըլըպըզտի - թռվռուն, չարածճի
 Ծըլը-ճելլի - տեն՝ Ծելլի-ճելլի
 Ծըլօրել/ճըլօրել - թառամել
 Ծըխէվիլ - ցախավել
 Ծըխըպիւրթ անել - ջախջախել
 Ծըխտըլափակ - քառատրոփ
 Ծըկըռել - կքել
 Ծըղել - պատռել
 Ծըղըցկըռէք՝ - սեղանատամ
 Ծըղըղալ - բղավել, գորգոռալ
 Ծըղըղ(ան) - ճղճացող
 Ծըղըղօն - ճղճալու, ճղճալու ձայնը
 Ծըղմաղէնք՝ - աղիք(ներ)
 Ծըղնըճը՝ղնը - ճյուղեճյուղ
 Ծըղպուրթափե - տեն՝ Ծուղպուրթափե
 Ծըղպօրե/ճըղպըրե - ընկուզենի
 Ծըղպօրու մաչու կըման պահել - շատ լավ պահել՝ խնամել
 Ծըղուպուր - ընկույզ
 Ծընուփ(վ)ել - առատորեն պտղավորվել
 Ծըմիրթիլ - տրորել, ճմռթել, ճմլել
 Ծըմիլել - հափշտակել
 Ծըմօռել - տրորել, ճգմել
 Ծըպաղել - ուշագնաց լինել
 Ծըպըղցընել - ուշագնաց դարձնել
 Ծըպըռօտել - 1. ճանկռտել, 2. անկանոն կերպով պոկոտել
 Ծըպըտջափար - ճյուղերից հյուսած ցանկապատ
 Ծըռնք(վել)/ճըռնք(վ)իլ - 1. փայլել, 2. առատորեն ծաղկել՝ պտղավորվել
 Ծըվարան - կողով
 Ծըտանօց - վզնոց
 Ծըրըքկալի - ճրագակալ
 Ծը(ր)ղուտուն - տեն՝ Ծուրղուտուն
 Ծը(ր)ղօ(ր)տել - պատառտել
 Ծը(ր)ղօ(ր)տվել - պատառտվել
 Ծըրմըտանդ անել - 1. տենդով հիվանդանալ, 2. դողալ
 Ծիթ - ոզկույզ
 Ծիլի-ճելլի - տեն՝ Ծելլի-ճելլի
 Ծիլօրել - տեն՝ Ծըլօրել
 Ծիճը՝խել - ջախջախել
 Ծիմիրթիլ - տեն՝ Ծըմիրթիլ
 Ծիճի - 1. ճպուռ, 2. շատախոս մարդ
 Ծիճօղ - երեխայի առնանդամ
 Ծինջանուց - մեղվանոց
 Ծինջապահ - մեղվապահ
 Ծինջըմընջեղ(կը) - զանազան միջատներ

Ճիտ - վիզ
 Ճիտանուց - տեն ճըտանուց
 Ճիրավեր - ջրիոր
 Ճիրատած ճըհաց - կարեւորությունից զուրկ իր
 Ճիրատել - ջուրը կտրել
 Ճիրճեմար - ճահիճ
 Ճուրջնատառ անել - պատառոտել, բզկտել
 Ճոն - տեն Չոն
 Ճուխտել - զույգ դառնալ
 Ճուխտըբանուց - երկուսին էլ
 Ճուղպուրթափե - 1. ընկույզը ծառից թափելու
 երկար փայտ, 2. նիհար եւ բարձրահասակ մարդ
 Ճուղպորե - տեն Ճըղպորե
 Ճուղուպուր - տեն Ճըղուպուր
 Ճոն-ճոն - հավերհն կանչելու ձայնը
 Ճուճուփ անել - փնջերով զարդարել
 Ճումոռել - տեն Ճըմոռել
 Ճովարան - տեն Ճըվարան
 Ճոնըր կակօղ - թեթեւաբարո
 Ճոնը կըտըրել - շատ փափկելով՝ փչանալ
 Ճուրդուտուն - ջարդած փայտի մեծ կտոր
 Ճօթ/ճօթ - կտոր, պատառ
 Ճօթ ճըղած պէրան - պոռոտախոս մարդ
 Ճօթ-ճօթ անել - կտորների բաժանել
 Ճօթ-ճօթ ինի/տըռնալ - կտորների բաժանվել
 Ճօխտ-ճօխտ անել - զույգերով հաշվել
 Ճօխտ վընը մին չըմուշկում տինիլ - համառել
 Ճօկ - 1. առանձին, 2. առանձնահատուկ
 Ճօկ-ճօկ - առանձին
 Ճօնդ - ծայր, եզր
 Ճօտ անել - ձագ հանել
 Մագազին - խանութ
 Մագազինչի(կ) - խանութպան
 Մանդան - քարհանք
 Մադար/մադար-գիւղանր - միևնույն
 Մանգան - խմիչքի հետ գործածվող ուտելիք
 Մագաղ - ծաղր
 Մագաղ անել - ծաղրել
 Մանգը պըկասել - թեթեակի տուժել՝ վնասվել
 Մագութ - 1. թորելուց հետո նավթի թանձր
 մնացորդը, 2. կեղտոտ՝ սեւ բան
 Մանթան/մաթան - 1. մուրը, շիվար, 2. սպասելիս
 Մաթը-դուրը կըտ(ը)րել - խիստ զարմանալ
 Մաթ մընալ/կըտըրել - զարմանալ, քար կտրել
 Մալ - ունեցվածք, հարստություն
 Մալասունի - թթու դրած, բայց դեռ լավ չթթված
 բանջարեղեն
 Մանլիմ - ուսուցիչ
 Մահըրմա/մահարմա - սրբիչ
 Մանիում անել/ինիլ - 1. պարզվել, բացահայտվել,
 2. երեւալ, նկատվել
 Մահնա/մահնա-շահնա - պատրվակ, պատճառ
 Մահրում/մանիրում - 1. որեւէ բանից զրկված,
 2. անիծված
 Մադագին - տեն Մագագին
 Մադրուն - անպետք, փչացած
 Մամային - կոպեական միջոցներից զուրկ
 Մամետ - 1. թոպե, 2. պահ, վայրկյան

Մայա - 1. մակարո, 2. ուժ, զորություն, 3. դրա-
 մազուլիս
 Մանդիլ - տեն Մուկուլմանդիլ
 Մանեթ - ռուբլի
 Մանզիլ - 1. երկարություն, 2. տեսողություն
 Մանի - պատճառ
 Մանը - 1. մատ, 2. խաղողի վագի ոստ
 Մանը թուշ անել - մատնացույց անել
 Մանը կըծել - 1. կռահել, 2. զարմանալ
 Մաշա - ունելի
 Մաշալ(լ)ա - 1. երկար ձողի վրա փաթաթված եւ
 նավթի մեջ թաթախված լաթերից պատրաստված
 ջահ, 2. կեցցես
 Մաշկեն ըղնել - 1. համառել, 2. գիջել
 Մաշկեն իլիգը/հօռը - ողնաշար
 Մաշկը քօրել - քաղցր խոսքերով հորդորել
 Մաշոլ - տեն Մաշոլ
 Մանշան-մաքըրված - նիհար, վտիտ
 Մանշիլ/մաշիլ - նիհարել
 Մաշուր անել - աճել
 Մաշան ճըղել - մեջտեղից կիսել
 Մաշիլ - թռչունի կամ նապաստակի փորը հա-
 մեմունքներ եւ բրինձ լցնել ու եփել
 Մաշոլ - ներսը, ներսի կողմը
 Մանան - առակ, զրույց, հանելուկ
 Մանան - արորի՝ համարի եւ լուծի միջեւ գտնվող
 մասը
 Մասխարա - ծաղր
 Մասխարա անել - ծաղրել
 Մասկա - դիմակ
 Մաստ - ձեւ, բնույթ
 Մաստուն - իմաստուն
 Մարալ - 1. եղջերու, 2. գեղեցիկ
 Մարդ - 1. իր խոսքի տերը եղող, 2. արդարամիտ
 Մարդիմագար - խարդախ, մեղավոր
 Մարդիվան/մարդիվան - սանդուղք, ելարան
 Մարթան/մարթը - յուրաքանչյուրը, յուրաքանչ-
 յուրին
 Մարթու տալ - ամուսնացնել (աղջկան)
 Մարթու քիսիլ - ամուսնանալ (աղջիկը)
 Մարջ/մարժ - 1. գրագ, 2. թռչունի երկճյուղ
 կրծուկը
 Մարջ կ'ան - գրագ գալ
 Մար տալ - 1. կոճկել, 2. հորթը՝ գառը եւն բաց
 թողնել, որ մոր կուրծքը ծծի
 Մարուն/մարի - խոզամերուն
 Մեզար - մագից՝ բրդից գործած մեծ սփռոց
 Մեհենգ - տեն Մրհենգ
 Մեհետ - տեն Միհետ(ե)
 Մեյդ - դիակ
 Մեյդան - հրապարակ
 Մեյդ անել - 1. սպանել, 2. սաստիկ ծեծել
 Մեշուկ - պարկ
 Մեշիդ - մզկիթ
 Մեւը օտել - 1. տանջել, չարչարել, 2. զայրույթը՝
 հուզմունքը մի կերպ զսպել
 Մերան - մակարո
 Մեր կ'ալ - մակարոկ

Մղդղար - հարգ, պատիվ
 Մղզը՛տէ - մեզ համար
 Մղզըհամբարք - շատ, բազմաթիվ
 Մղզըքըսակ - տուպրակ, որի մեջ լցնում եւ քամում են մածուկը
 Մղզովել - նզովել
 Մղ՞թկը խային - 1. հետին միտք ունեցող, 2. շնա- նալու մտադրություն ունեցող
 Մղ՞ծ - 1. մեծ, 2. տարեց, 3. պաշտոնյա, 4. առաջ- նորդ
 Մղ՞ծ պատառը անգուճը թողնել/մընալ - կտոր- կտոր անել/լինել
 Մղ՞կալ - մյուս, ուրիշ
 Մղ՞նը քըցիլ - 1. հիշել, 2. հիշեցնել
 Մղ՞ռալ/մղ՞ռալ՝ - դիակ
 Մղ՞ռած - անզգամ
 Մղթամ - իբրեւ թե
 Մղթկեն դօնը ընզընել - մտքերի մեջ խորասուզվել
 Մղթնըվել - տխրել, խոժոռվել
 Մըժմանիի - սկստեղ, մատուցարան
 Մըլըմանչի կ՛ալ - տանջվել
 Մըխաշառ - չորացրած հոն կամ սալոր (առանց կորիզի)
 Մըխըրտ - մի քիչ
 Մըծօց - մեծ տարիքում
 Մըկըծը՛ռ(նը) - 1. սկյուռ, 2. նիհար, վտիտ մարդ՝ կենդանի
 Մըհալ տինիլ/քըցիլ - ուշադրություն դարձնել
 Մըհար - համար
 Մըհե - իբրեւ
 Մըհենգ՝ - հիմա
 Մըհենգ(ա)ց տենը - այսուհետեւ
 Մըհենգի(ս) - քիչ առաջ
 Մըհը՛տ(ե)/մըհետ - տեն՝ Միհետ(ե)
 Մըղակ - 1. դուռ, 2. շեմք
 Մըղափոն - ափսոս
 Մըղէյիլ կենալ - ուշադիր լինել, հոգ տանել
 Մըղ(ը)մօղ - ուտիճ, ցեց
 Մըճըճիլ - 1. խճճել, 2. խառն վիճակ ստեղծել
 Մընան - նման
 Մընգ՛ել - տեն՝ Մինգ՛ել
 Մընըթանուց - ռուբլանոց
 Մըննան քըցիլ/ընզ(ը)նել - մոռանալ
 Մըշալ(լ)ա - տեն՝ Մաշալ(լ)ա
 Մըշկահոռ - մեջքը՝ ողնաշարը ջարդված
 Մըշտըլը՛ղ - բարի լուր հայտնողին տրվող նվեր
 Մըջանք - 1. չափ, 2. այնքան
 Մըջօրանը/մըջերանը - տեն՝ Չըքելանը
 Մըջալ - ժամանակ, հարմար պահ
 Մըռըզ(վ)իլ - 1. մթազնել, ամպել, 2. մռայլվել
 Մըսըլստել - կրքոտվել
 Մըսըլըհաթ - խորհրդակցություն, պայմանավորվա- ծություն
 Մըսըլըհաթ անել - խորհրդակցել, պայմանավորվել
 Մըտեզ՝ անել - նայել
 Մըրըմար ինիլ - մայր մտնել
 Մըրթանքան - պղնձե ափսե
 Մըրթամը՛ռ - ամուսինը մահացած, այրի

Մըրթասը՛ղ - մեծ ասեղ
 Մըրթըկընեզ՝ - մարդ ու կին, ամուսիններ
 Մըրկել - խանձվել
 Մըրմընջավ ըղնել - կակծալ
 Մըրմօնջ - կակիծ
 Մըրջեմնը - տեն՝ Վըրջեմնը
 Մըրուքը մինչեվ վըննեթեն տակը - ծեր, ծերացած
 Մըրքըրա - մարգարե
 Մըքըռօշ - տեն՝ Մըկըռը՛ռ(նը)
 Միգ՛անիլ - 1. մակաղել, 2. մակաղել տալ
 Միթամ - տեն՝ Մըթամ
 Միժմանիի - տեն՝ Մըժմանիի
 Միլլանթ - 1. ցեղ, տոհմ, 2. մարդ
 Միլլըցընել - քամուն տալ
 Միկա - մի քիչ
 Մի կաթ - մի քիչ
 Միհե - տեն՝ Մըհե
 Միհենգ/միհենգ - տեն՝ Մըհենգ՝
 Միհետ(ե) - մի անգամ
 Միճիճիլ - տեն՝ Մըճըճիլ
 Մին բաշ - 1. միանգամից, իսկույն, 2. անընդհատ
 Մինգ՛ել/մի(հի)նգ՛ել - 1. մեկ էլ, 2. հանկարծ, 3. նաեւ, եւ
 Մինգ՛իկա - սեղմելու հարմարանք
 Մին դո՛ւնո՛ւմանց - միանգամից
 Մին ըշկըճըզ(ել)ըմը - ակնթարթորեն
 Մին թանիրավ - մի կերպ
 Մին թիք՛ա - մի քիչ
 Մին թիք՛ա անել - թեթեւակի որբեւ բան ուտել
 Մին խըլլան - տեն՝ խըլլան
 Մին խըրեզ՝ - տեն՝ Մըխըրտ
 Մին ծերք - մի բաժին
 Մին ծը՛րքավ յօր օնել - թերազնահատել
 Մին հափռու մընչանք - փոքր, փոքրամարմին, քիչ
 Մին դաթում - մի պահ
 Մին հուվոր/հօվոր - մի պահ
 Մին ճըպատավ քըշանձ - բացասական նույն հատկանիշներն ունեցող
 Մին մընուտումը/մունուտումը - ակնթարթորեն
 Մինմինո՛ւ - իրար
 Միննանթ - արած լավության անտեղի հիշեցում
 Միննանթ անել/կ՛անլ - 1. արած լավությունը երեսով տալ, 2. մեղադրել
 Միննանթու տակե թօղ(ն)ել - մեկին լավություն անելով՝ ճնշել
 Միննանթու տակ ընզընել - մեկին իրեն մուննաթ գալու առիթ ստեղծել
 Մին պատառ - մի քիչ
 Մի(ն) սըհաթ(ըմը) - ակնթարթորեն
 Մի(ն)սո՛ւրո՛ւ - շատ, մեծաքանակ
 Մին վը՛ննը հընգ՛իստումը/հընգ՛իստին - 1. մահա- մերձ, 2. շատ ծեր
 Մին տը՛ռնալ - տարածվել
 Մինուքը - մեկնումեկը
 Մին փարա - ոմանք
 Մին փուս քիսիլ-կ՛անլ - մահամերձ լինել
 Միջի - որբեւ մեկի համար ընկերովի՝ խմբովին կատարվող գործ

Միսի - պղնձե
 Մոկի-շոկի անել - ծուկություն անել, անհարկի ձգձգել
 Մուլք՝ - ունեցվածք, հարստություն
 Մուխ(ը)րի - մոխրագույն
 Մուխ(ը)րի օխձ - նեւգ՝ խարդախ մարդ
 Մուկովմանդի/մուկլումանդի - սարդոստայն
 Մուկուն - տեն Մօկուն
 Մուհալ - անճարակ
 Մուհալ անել - մեկի բացասական հատկանիշները քննադատել
 Մուղան - 1. գործիք՝ ծղոտը ժողովելու համար, 2. լեռների արանքում գտնվող տարածություն
 Մունմուննի - տեն Մինմիննի
 Մու(ն)սնրնի - տեն Մի(ն)սնրնի
 Մունուտ - 1. րուպե, 2. պահ, ակնթարթ
 Մուշահալ - վայրի թռչնատեսակ
 Մուշտանրի - այցելու, հաճախորդ
 Մուրթըհան անել - մորթազերծ անել
 Մուրտառ/մուռտառ - 1. խարդախ, 2. ապականված
 Մուրտառել/մուռտառել - ապականել
 Մօթալ - տիկի մեջ պահվող պանրի տեսակ
 Մօլ անել - 1. ծխալ, մխալ, 2. ծխել
 Մօխ տըճնալ - մոխրանալ
 Մօխրի - տեն Մուխ(ը)րի
 Մօկուն - մուկ
 Մծհունջ - տեն Մծքունջ
 Մօտ թակել - մերձենալ, մոտենալ
 Մօրա ինիլ - ծնվել
 Մօրը լիցցընել - պատժել
 Մօքկամ - ամուր, պինդ
 Մօքունջ - կարոտ
 Յա - կամ
 Յաբա - փայտե եղան՝ երկժանի
 Յադ՝ - թույն
 Յադ՝ - օտար
 Յալլըխ/յալ(լ)ախ - թաշկինակ
 Յալ(մա) - 1. լանջ, 2. ձիու բաշ
 Յալմար - օձի տեսակ
 Յախնել/յախտել/յախթել - տեն Յըխնել
 Յախու - սպեղանի
 Յադի - 1. առասպելական կենդանի, 2. թշնամի
 Յադին ճըմփած - անզգամ
 Յադուզ - ինչու
 Յաման - 1. փորձանք, հիվանդություն, 2. ճարպիկ, 3. խարդախ, 4. սաստիկ, 5. լավ
 Յամանջ - 1. գառիվայր, 2. թեքություն
 Յայի - ծնոտ
 Յայմիջ ինիլ - անհետանալ
 Յանարալ - գեներալ
 Յանի - 1. իբրեւ թե, 2. արդյոք
 Յանի թա/քի - իբրեւ թե
 Յան-յան անել - 1. տարբեր կողմերի վրա ցրել՝ շարժել, 2. պրպտել
 Յան տալ - 1. շրջանցել, 2. թեքվել
 Յաշ - տարիք
 Յաշամիջ ինիլ - աճել, մեծանալ

Յանջել - տեն Յեշիլ
 Յաշը քաշիլ/անց կըցընել - ծերանալ
 Յանջիգ - 1. արկղ, 2. դագաղ
 Յավա - 1. անզգամ, 2. դատարկախոս, 3. թափառող
 Յավաշ - 1. կամաց, հանդարտ, 2. սպասիր
 Յարա - վերք
 Յարալու - վիրավոր
 Յարալու անել - վիրավորել
 Յարադ - գենք
 Յափընջի - այծենակած
 Յեթիմ - որբ
 Յելմար - տեն Յալմար
 Յեխա - տեն Յըխա
 Յեխտուտ - կեղտոտ
 Յեդու քըցիլ - տապակել
 Յեմ - կեր, ուտելիք
 Յեմիշ/յեմուշ - սեխ
 Յեշիլ - 1. նայել, հետեւել, 2. հսկել
 Յեսիր - 1. գերի, 2. խեղճ
 Յեվ-յեվ անել - կսկմալ
 Յետ - տեն Յըտ
 Յետե - տեն Յըտե
 Յետնան - տեն Յըտնան
 Յերե կնպիտ - 1. երկինք, 2. Աստված
 Յերը - տեն Յըրը
 Յերիշ - քայլելու արագությունը՝ ձեւը՝ եղանակը
 Յերիմիշ անել - 1. հռչակել, տարածել, 2. գործածել
 Յերիմիշ ինիլ - 1. հռչակվել, տարածվել, 2. գործածվել
 Յեքեր - արի
 Յըդանալ - օտարանալ
 Յըխա - օձիք
 Յըխան հըվաքել/օնել - ստիպել, հարկադրել
 Յըխնել - հաղթել
 Յըխտուտ - տեն Յեխտուտ
 Յըխցե/յըխձե - եկեղեցի
 Յըդել - 1. յուղել, 2. կաշառել, 3. հովանավորել, օժանդակել
 Յըդըր-մըդըր - յուղ ու մեղր
 Յըմ - տեն Յեմ
 Յըտ - 1. դեպի հետ, 2. նորից
 Յըտ անել - արձակել
 Յըտե - ուշ
 Յըտե-ճեկի - վաղ թե ուշ
 Յըտ ինիլ - արձակվել
 Յըտ կնալ - 1. վերադառնալ, 2. ուշքի գալ, կազդուրվել
 Յըտ-յըտ անել - 1. շատ կապեր արձակել, 2. փորփրել
 Յըտնան - հետո
 Յըտ պիրիլ - 1. վերադարձնել, 2. ուշքի բերել
 Յըտ քըցիլ - տնտեսել
 Յըտ օնել - դադարել, այլեւ չտեղալ
 Յըր անել - տարածել
 Յըրե - վերելի
 Յըրը - վերելք

Յըբիմիշ ինիլ - տեն Յերիմիշ ինիլ
 Յըբի ինիլ - 1. բարձրանալ, 2. հեծնել, 3. տարածվել
 Յըբի կըցընել - 1. տեղից հանել, 2. արթնացնել
 Յըբի օնել - վերցնել
 Յըխան փըռնել - 1. հաշիվ պահանջել, 2. պարտադրել
 Յըխըթողազ անել/ինիլ - վիճել
 Յըհար - թամբ
 Յըհարիլ - թամբել
 Յըղըհան - յուղ եւ նրանից պատրաստված մթերքներ
 Յըղըպատառ - վրան խնոցու յուղ քսած հացի կտոր
 Յըղըր-մըհըր - տեն Յըղըր-մըհըր
 Յըղուծու - ձվածեղ
 Յըղօլի - եղան
 Յըղօնեզ - աղավնի
 Յըմբըրուղ - բռունցք
 Յըմընօտվել - փորձանքի՝ ցավի ենթարկվել
 Յըվըշ-յավաշ - կամաց-կամաց
 Յըտանալ - ուշանալ
 Յըրա - 1. վրա, 2. մասին
 Յըրա անել - 1. նետել, 2. կրակել
 Յըրա կալ - հարվածել
 Յըրա հըսնել - վրա հասնել
 Յըրա պըրծ(ը)նել - հարձակվել
 Յըրա տալ - 1. հարձակվել, 2. շատ կրակել
 Յըրատար - վերք՝ վիշտ ունեցող
 Յըրա տըհնալ - հարձակվել, գլխին թափվել
 Յըրգիխնալ կաթած - արտասովոր, չքնաղ
 Յըրըփարա - վերքեր
 Յըրկե - երեկ
 Յը(րկը)ղեցի - տեն Յըհսցե
 Յըրընըծջակ - տեղաշոր, անկողին
 Յըրտը(ր)վերտըր անել - պրպտել, մանրամասները բացահայտել
 Յըփըլաղ - բու
 Յիհար - տեն Յըհար
 Յիհարիլ - տեն Յըհարիլ
 Յիրան - տեն Յըրա
 Յուղուծու - տեն Յըղուծու
 Յումբուրուղ/յումբուրու - տեն Յըմբըրուղ
 Յուպոպ - հոպոպ
 Յուրդ - բնակատեղի
 Յուրդունըծջակ - տեն Յըրդընըծջակ
 Յօխա - անթթխմոր հաց
 Յօխ ինիլ - ոչնչանալ
 Յօխտուտ - տեն Յեխտուտ
 Յօն - հնար, ելք
 Յօնջա - առվույտ
 Յօրդա - թեթեւ եւ արագ վազող
 Յօրդա ըղնել - վարգով ընթանալ
 Յօրդան - վերմակ
 Յօրդանը ըզժրա վըհնը մըհկնել - իր չափը ճանաչել
 Յօր օնել - տեն Յըբի օնել
 Նադիկ - 1. անհանգիստ, 2. չար, չարածճի
 Նանըմքի - բաժակի ափսե

Նալի/նանլի - անալի
 Նանլանթ/նանիլանթ - անեծք
 Նախշիլ - 1. նախշել, 2. հայիոյել
 Նաղ(ը) - 1. կանխիկ, առձեռն, 2. անշուշտ, հաստատ
 Նաղ(ը)լ - պատմություն, գրույց
 Նաղ(ը)լ անել - պատմել
 Նամ - թաց, խոնավ
 Նամու-ղեյրաթ - պատվախնդրություն
 Նան - 1. արու ուղտ, 2. առույգ, հպարտ (մարդ)
 Նասագ - 1. տկար, 2. խարխուլ
 Նանսիբ - նախախնամությամբ որոշված հաջողություն
 Նավ - տեն Նօվ
 Նանփան - շունչ
 Նանփան անել - շունչ առնել, հանգստանալ
 Նեյնիմ-նեյնիմըն ըղնել - անելիքը չիմանալ
 Նենջը վեր կօխել - քնել ցանկանալ
 Ներակ - երանի
 Նըգանրան - տեն Նիգանրան
 Նըհու ածել - նեղել, չարչարել
 Նըհտա/նըհտա - տեն Նըստա
 Նըխշընըզանր - 1. նախշերով գործվածք, 2. նախշազարդ, գեղեցիկ
 Նըխշընանգ - նախշազարդ
 Նըհախ - իզուր
 Նըհաշ տալ - ցույց տալ
 Նըհեկ - այնպես
 Նըհետ/նըհեդ - հետ
 Նըհետ անել - փակել
 Նըհետ տալ - քշել, վտարել
 Նըղանալ - 1. նեղ՝ սեղմ դառնալ, 2. հոգնել, 3. ալարել, 4. վիրավորվել (խոսքից, արարքից)
 Նըղարա - փոքրիկ թմբուկ
 Նըղըվըրվել - նեղսրտել
 Նըղ-նըղ տըհղեր - շեքամեջ
 Նըմանալ - խոնավանալ
 Նըմուսըեշ - արժանապատվություն ունեցող
 Նըշանց/նըշա տալ - տեն Նըհաշ տալ
 Նըստա - նրանից, որեւէ բանից
 Նըստա կենալ - կպչել
 Նըստա տալ - կպցնել
 Նի ածել - լցնել
 Նիգանրան - անտեղյակ
 Նիգըրընատըղ - անտեղյակության՝ անհանգստության պատճառ
 Նի ինիլ - խրվել
 Նի կապել - 1. հարվածել, 2. երեխային օրորոցում կապել
 Նի կենալ - վառվել
 Նի կըցը(ը)նել - վառել
 Նի կալ - դիպչել
 Նիհետ - տեն Նըհետ
 Նի հըսնել - արագորեն մի տեղ գնալ՝ հասնել
 Նի մըն(ն)ել/նիմ տալ - մտնել
 Նի պըրանել - հարվածել
 Նիյա - 1. ձրի, 2. ապառիկ

Նիստա - տեն Նըստա
 Նի տալ - 1. մի բանի մեջ լցնել, 2. խժռել, 3. մի բանի դիպցնել
 Նի տըննալ - լցվել, մտնել
 Նի քըցիլ - մի բանի մեջ գցել՝ խցկել
 Նի օնել - 1. սկսել տեղալ, 2. պատել, 3. մի բանով վերցնել
 Նուբար - տարվա առաջին պտուղը
 Նուբար անել - առաջին անգամ համտեսել
 Նուստըրել - նոսրանալ
 Նօթ - նավթ
 Նօթ - անոթի
 Նօթել - ներկել- խայտառակել
 Նօխուդ - սիսեռ
 Նօվ - աղբյուրի առջեւ սարքված նեղ եւ երկար ավազան
 Նօրիցան - նորից, կրկին
 Նօքնար - ծառա
 Շաբաշ - հարսանիքի ժամանակ նվագողներին՝ երգողներին՝ պարողներին տրվող դրամական նվեր
 Շագ - քայլ, քայլափոխ
 Շագալաթ - շոկոլադ
 Շնգերդ - աշակերտ
 Շաթալ - նախշավոր գուլպա
 Շալ - 1. թուփ թափելու մեծ կտավ, 2. գլխին կամ ուսերին գցելու գործվածք
 Շալլըդ/շալ(լ)աղ - մտրակ
 Շալք - գոլորշի
 Շախկա¹ - մորթած եւ քերթած անասունի կեւը
 Շախկա² - բույսերի հիվանդություն
 Շահ - մշակովի, ոչ վայրի
 Շահի - պարսկական փոքր դրամ
 Շահմար օխձ - կարմրագույն եւ մեծ օձի տեսակ
 Շահնա - որբեւ գործի արդյունքում օգտվող անձ
 Շաղ - եղյամ
 Շաղվել - 1. շփոթվել, 2. որբեւ բանով զբաղվել
 Շաղ տալ - 1. ցողել, 2. սփռել
 Շամ - մոմ
 Շամբին տալ - փախչել, ճողոպրել
 Շան օրը քըցիլ - վատ դրության մեջ գցել
 Շանջու անել - տեն Սանջու անել
 Շնշ/շաշ - հիմար
 Շնշտին - տեղը տեղին, գեղեցիկ
 Շառբաշառ - խարդախ
 Շառ-շըլթաղ - 1. փորձանք, 2. գրպարտություն
 Շասսե - մայրուղի, խճուղի
 Շնվթնլ - դեղձ
 Շատգիդ - շատ իմացող
 Շատ ուրան ըսպանե - հազիվ թե, մի կերպ
 Շնթթ - գրագ
 Շնրժ/շարժ - երկրաշարժ
 Շարմաղ - քնքուշ ու գեղեցիկ
 Շափաղ - ցուք, շողշոյուն
 Շնքնրդան - շաքարաման
 Շեմբաշեն - գյուղեգյուղ
 Շեյթանաղաջի - անպտուղ ծառատեսակ
 Շենք-շընթթալ - գեղեցիկ

Շեշմն - ընտիր (բան)
 Շեպ - դառնահամ խոտաբույս
 Շերան - շյուղ
 Շըլթաղ - իրարանցում
 Շըլլըդաթակ անել/տալ - մտրակով ծեծել
 Շըլծր - տեն Շիլծր
 Շըլծրե - տեն Շիլծրե
 Շըհադ¹ - վկա
 Շըհադ² - տրվող տասանորդ՝ իբրեւ վարձ
 Շըհանօնը - նռան խոշոր տեսակ
 Շըհնր - տեն Շիհնր
 Շըղաղել - շաղախել
 Շըղարճ/շըղարթ - ձմերուկի՝ սեխի եւն՝ երկարությամբ կտրված շերտ
 Շըղըկալիլ - ցողապատվել
 Շըղըհարել - թափահարել
 Շըղըրճ-շըղարճ անել - շերտ-շերտ կտրտել
 Շըղումբուր - շողքորթ
 Շըմալ - դալար շիվ
 Շըմբալութ - շագանակ
 Շըմբել - խոշոր ու անորակ կարել
 Շընախտը կուտըրատ(վ)ել - հիասթափվել
 Շընավը՛տ - գարշահոտ
 Շըներեց տըննալ - 1. շների բաժին դառնալ, 2. վատնվել
 Շընըկօտե՛վ - 1. շան ձագ, 2. անզգամ մարդ
 Շընըմըրտըռօթուն - խարդախություն
 Շընըմուրտառ - 1. վատ, զգվելի, 2. խարդախ
 Շընթըռ(ն)ել - անշնորհք կերպով նստել՝ փռվել
 Շըշկըմվել/շըշկըլվիլ - շփոթվել, շվարել
 Շըպըրտել/շըպըռտել - նետել
 Շըռ - 1. մեզ, 2. պաղ ու անորակ թեյ՝ ապուր
 Շըռշըռալ - աղմուկով թափվել
 Շըռուկական - տեն Շուռուկական
 Շըրանուկ - թելի վրա շարած զանազան բաների շարք
 Շըրըշուղ անել - փնտրել, հարցուփորձ անել
 Շըփաներկա - պահարան
 Շըփիշկա - լուցկի
 Շըփիշկու չօփ - լուցկու հատիկ
 Շըքըռամաչ - շեքամեջ
 Շիլդի/շիլդի շիլծր - շեղ աչքերով (մարդ)
 Շիլ ընգ(ը)նել - շփոթվել, սխալվել
 Շիլպըլիթ - 1. թթու պաստեղ, 2. խիստ թթու
 Շիլվիլթալ - անկանոն, խառնխոտ
 Շիլծր - սալոր
 Շիլծրե - սալորենի
 Շիհնր - քաղաք
 Շիմշնթ - սլացիկ, գեղեցիկ
 Շինամաչ - գյուղի կենտրոնական մասը
 Շինատը՛դ - գյուղատեղի
 Շինթթընե - գյուղեր
 Շինիլն - չջինած
 Շիրա - խաղողից եւն քամած քաղցր հյութ, քաղցու
 Շուլուղ - կատակ, ծաղր
 Շուլուղ անել - կատակել, ծաղրել

Շուկուղջի - կատակասեր
 Շուհ¹ - 1. հովանավորություն, 2. պատճառ
 Շուհ² - այլուրի շաղախ
 Շուղումբուր - տեն Շըղումբուր
 Շուշա/շնուշան - ապակի
 Շուշանանդ - ապակեպատ պատշգամբ
 Շուշտըմօտի/շուշտուվօտե անել - 1. այս ու այն կողմ պատել, 2. այս ու այն կողմ պտտվել
 Շուռուփական - ջրհորդան
 Շուվան - սուգ ու շիվան
 Շուվվան - սրինգ
 Շուքըհան ինիլ - գովանալ
 Շուքըվեր - 1. ստվեր ունեցող, 2. հովանավոր
 Շօխլ - 1. ստվեր, 2. ճառագայթ
 Շօղուլա ընգընել - 1. ուղղությունից շեղվել, 2. կողմնորոշումը կորցնել
 Շօմփաշօմփ - շրմփալով
 Շօշ/շօշ - դալար ոստ
 Շօռ ածել - ման ածել
 Շօռ կալ - 1. փնտրել, 2. ման գալ, շրջագայել, 3. անբարոյակասություն անել
 Շօռ կըվօղ - անբարոյական
 Շօռ տալ - 1. շրջել, 2. շրջվել
 Շօրշօր - աղի
 Շօրվա - ապուր
 Շօք - ստվեր, շվաք
 Չաթու - կարճ պարան, թոկ
 Չալ - 1. խայտավոր, 2. գեղեցիկ
 Չանլաքի - 1. չարածճի, 2. ճարպիկ
 Չանլիգ - ցուպ, ձեռնափայտ
 Չալ սօտ - բացահայտ սուտ
 Չալփաղան - կտրուկ
 Չախ - ժամանակ, պահ
 Չախմախ - պողպատե հարմարանք, որով կայծ-քարին խփելիս կայծ է առաջանում
 Չաղալ - շնագայլ
 Չամաղան - ճամպրուկ
 Չայլաղ - 1. մարգագետին, 2. քարքարոտ գետափ
 Չայջի - թեյ պատրաստող
 Չայ քըցիլ - թեյ պատրաստել
 Չան - մետաղյա մեծ տարա
 Չաննա - ծնոտ, դունջ
 Չանախ/չանաղ - 1. կավե կամ փայտե խոր աման, 2. կրիայի ոսկրե ծածկույթը
 Չանգանլ քըցիլ - մեկին խաբելով՝ իր կամքին ենթարկել
 Չանգըռել - ճանկռել
 Չանթա - 1. տոպրակ, 2. պոռոտախոս
 Չանշիշ ընգ(ը)նել/ին(գ)իլ/ըղնել - շփոթվել
 Չանն - մահացու հիվանդություն
 Չանրդ/չարդ - թռչնատեսակ
 Չարդախ - 1. ծածկ, 2. քողտիկ, 3. դեգ
 Չարխ - 1. անիվ, 2. կտրող գործիքներ սրելու հարմարանք
 Չարխել - չարխով սրել
 Չափար - ցանկապատ
 Չափ ըղնել - արշավասույր վազել

Չափ քըցիլ - արշավասույր վազեցնել
 Չաքնիչ/չանքնիճ - մուրճ
 Չեթվեռ - ապակե տարա
 Չեշմակ - ակնոց
 Չեչեմին (լըհա) - ոչ մի դեպքում, երբեք
 Չերեշչնիր - չափից դուրս
 Չըգիդանլ տինիլ - անտեղյակ ձեռացնել
 Չըղըրհանդի - մերկ
 Չըթըլակվել - բեղմնավորվել, կենակցել
 Չըլըմսըզ - փոքրիկ, վտիտ
 Չըլինգ-չիլինգ կալ - տանջվել
 Չըխկի - կաղ
 Չըխմըխաքար - կայծքար
 Չըղուլ - 1. անգաղտնապահ, 2. շողոքորթ
 Չըմըխամի անել - առեթես մերժել, նազ անել
 Չըմփալա(խ) - ապտակ
 Չընգըլհանդի - տեն Չըղըրհանդի
 Չընգըռօտել - ճանկռտել
 Չըռըչանփռնաշ - ծուռումուռ
 Չըռըվըռին ըղնել - ինչ անելը չիմանալ
 Չըսկանալը տինիլ - չլսելուն տալ
 Չըվալ - տեն Չուվալ
 Չըվան - տեն Չուվան
 Չըրաղվան - պայծառ լուսավորություն՝ լուսավորված
 Չըրչարմուկք - չարչարանք
 Չըրքըպիլիլ - տեն Չըրքըլիլիլիլ
 Չըփարել - ցանկապատել
 Չըփըրանուց - խարխուլ՝ խղճուկ տուն
 Չըփըրծակե - 1. թռչնատեսակ, 2. ճարպիկ
 Չըփլաղ/չըփլախ - մերկ
 Չըքելանը/չըք(հ)երանը/չըքօրանը/չըքանց - մինչեւ
 Չըքըքօտել - ճաքճքել
 Չիթ - բամբակե կտոր
 Չիմանգիլ - վայրի ծաղկաբույս
 Չին¹ - մանգաղ
 Չին² - կոչում
 Չինանրի - 1. սոսի, 2. սլացիկ
 Չու - էջին քշելու ձայն
 Չուբընխանփի - թռչնատեսակ՝ արտույտ
 Չիլ - քուրձ, ցնցոտի
 Չուլխանալ - կաղ դառնալ
 Չումա - ժանտախտ
 Չումփանա - տեն Չըմփալա(խ)
 Չունքի/չնունքի - քանի որ
 Չուստ - առանց կրունկի կոշիկ
 Չուվալ - պարկ, ջվալ
 Չուվան - համետը գրաստի մեջքին ամրացնելու պարան
 Չուրըլին/չուրուլին - չորային, ոչ անձրետոտ
 Չըրքըլիլիլ/չըրքըլիլիլիլ - չորս բլուրը, շուրջը
 Չօբանխափի - տեն Չուբընխանփի
 Չօթկ¹ - համրիչ
 Չօթկ² - խոզանակ
 Չօլ/չօլ - 1. անբնակ տեղ, 2. դաշտ, հանդ, 3. տնից դուրս եղած տարածությունը

Զօլախ - կաղ, հաշմանդամ
 Զծլերըն ընգընել - թափառական դառնալ
 Զօլ-չօլ - տես Բօլ-բօլ
 Զծլ քիկիլ - բնական կարիքը հոգալ
 Զօհա - չոփա
 Զօմբալ - հաստ գլխով մահակ
 Զօվուջ - գգիր
 Զծր ծառը անուն քըսել - գրպարտել
 Զօրնի/չօռնի իկրա - սեւ ձկնկիթ
 Զծրք/չօրք - չորս
 ԶծրքՎըննանե - 1. չորստանի, 2. կենդանի, անասուն
 Զօփ - չոր ջրուղ, փայտի կտոր
 Զօփ քըցիլ - վիճակ հանել
 Զօփուռ - չեչոտ՝ ծաղկատար դեմքով
 Զօք - ծունկ
 Պաղվալ - 1. նկուղ, 2. էջի հետանցք
 Պաղումջան - տես Բաղումջան
 Պաթկեր - 1. պատկեր, 2. կերպարանք, 3. չքնաղ (անձ, իր)
 Պաժալըստա - խնդրեմ
 Պաժառ/պաժար - հրդեհ
 Պաժառ ընգ(ը)նել - հրդեհվել
 Պաժ - կայծ
 Պան - տես Պեն
 Պապալ՝ անել - պարել
 Պապաճըզտ - փոքրիկ թռչնատեսակ
 Պապռօզ/պանպրծս - ծխախոտ
 Պապրավիտ անել - խուզել, կարգի բերել (մազերը)
 Պապուցի - մոր կողմից տատ
 Պառ - 1. բառ, 2. բնավորություն, վարվեցողություն
 Պասիկա - ծանրոց
 Պատայօկ - առաստաղ
 Պատամ/պատար - 1. կտոր, 2. մի քիչ
 Պատիճ պեն - 1. չարաճճի, 2. պատուհաս, 3. արտասովոր
 Պատ կ'անլ - 1. փաթաթվել, 2. պտտվել
 Պա(տ)ճառավեր - հղի
 Պատրուն/պատրօն - կեսրայր
 Պարան կ'անլ - փլվել, ընկնել
 Պարան տալ - շուռ տալ
 Պարա(ն)ց ըղնել/ընց(ը)նել/ընգ(ը)նել - պառնել
 Պարթկօմ - կուակազմակերպության քարտուղար
 Պարիկամ-չարիկամ - բարեկամներ, ընկերներ
 Պարիպաս - ուտելիքի պաշար
 Պարյօր տալ - բարեկ
 Պարտիպական - կոմունիստ
 Պարոճում - բարի երեկո
 Պանրուր - խանձարուր
 Պանց - տես Պեց
 Պաք - պաս
 Պեզնիզ՝ - կոտրված ամանի կտոր
 Պեժինք՝ - օժիտ
 Պել - տես Պըլ
 Պելի - քավոր
 Պեխե - ծառատեսակ՝ բոխի
 Պեխկ - բողկ
 Պեկ - աղբանց

Պեղարճ - բաղաթ
 Պեն - 1. բան, 2. խոսք, 3. գրույց
 Պեն անել - բանել, աշխատել
 Պենը աչ քիկիլ - գործը հաջող ընթացք ստանալ
 Պենը պիւրթ ինիլ - վիճակը վատ լինել
 Պենջակ - կիսաբանկոն
 Պենջան - եղինջ
 Պենու պաթկ - որեւէ բանի պետքական
 Պեպեզ՝ - բոկոտն
 Պեռնը - տես Պոն(նը)
 Պետուկ - շաքարավազ
 Պերանը պեց մընալ - խիստ զարմանալ
 Պեր կ'անլ - բեղմնավորվել
 Պերվա - սկզբում
 Պերց - բարձ
 Պերցը փօխել - ամուսնուն դավաճանել
 Պերոն - տես Պարոն
 Պեց - բաց
 Պեց ընգ(ը)նել - արձակվել
 Պեց ինիլ - բացվել
 Պեցնուր/պեցիր/պեցրու - բարձր
 Պըզըպօզի անել - պոզահարել
 Պըլ - 1. չարաճճի, 2. խենթ
 Պըթկ(ըվ)ել - 1. ծնվել, 2. հղիանալ
 Պըլանալ - խենթանալ
 Պըլպըլ՝ տալ - խենթություն անել
 Պըլըմըլ - 1. խենթավուն, 2. խենթորեն
 Պըլըհիւջտըրի - խենթ եւ թեթևաոլիկ
 Պըլըհիւջտըրի կըտըրել - խենթանալ, գժվել
 Պըլթալ - 1. եռալ, 2. պայթել
 Պըլլե - ամորձիք
 Պըլ(լ)օր - չանջ
 Պըլպըլալ - փայլփլել
 Պըլծօ անել - աչքերը չռել
 Պըլծօ-պըլծօ - մեծ-մեծ, չռված
 Պըլթօթուն - 1. խենթություն, 2. չարաճճիություն
 Պըլթօկել - 1. պտտվելը լրիվ քաղել, 2. կողպատել
 Պըլթօհիզ՝ - 1. ամորձի, 2. երիկամ
 Պըթիպաժի - շողշողուն
 Պըթիպաժի անել - 1. փայլփլել, 2. կայծկլտալ
 Պըծօց - մանկուց
 Պըկան փըռնել դաջանք անել - թախանձագին աղերսել
 Պըկեն չօթել - ստիպել
 Պըճըղել - 1. կիսել, 2. պատռել, 3. վերլուծել, 4. բացել
 Պըճուն - կավե կլոր աման
 Պընգըլ - 1. հանելուկ, 2. անարժեք բան
 Պըպըլ՝-պապալ՝ անել - տես Պապալ՝ անել
 Պըռագնիզ՝ - տոն
 Պըռանջիլ - բառաչել
 Պըռատ - 1. պռունկը կոտրված, 2. թերի
 Պըռըկնեն ըղնել - թափառական դառնալ
 Պըռընդօզի՛ն - խաղատիկնիկ
 Պըռըննեն լըպըզտօտել - մի բան ճաշակելու մեծ ցանկություն ունենալ
 Պըռըննեն ցըմաթել/բաշվիլ - խիստ ծարավել
 Պըռըննի - բռնչենի

Պրնանդ - աղամանդ
 Պրննաքաջ - շատ բեռ տանող՝ կրող՝ քարշող
 Պրոօջ - շուրթ, շրթունք
 Պրտածակ - ճեղք
 Պրտատան - փաթաթան
 Պրտատել - փաթաթել
 Պրտըղվել - 1. պողպատըղվել, 2. հղիանալ
 Պրտըպատ անել - պտտվել
 Պրտըռթիքն անել - պատառոտել, բզկտել
 Պրտըռթիքն տը՛ննալ - պատառոտվել, բզկտվել
 Պրտըռռան - 1. պատուհան, 2. պատի մեջ թողած խորշ
 Պրտկ(ըվ)ել - տես՝ Պրթկ(ըվ)ել
 Պրտոնտընը տալ - պտտվել, գալարվել
 Պրտոկ - ծայր, կատար
 Պրրանել - շուռ տալ
 Պրրան(վ)ել - պառնել
 Պրրավերկա անել - ստուգել
 Պրրեմյա - պարզել
 Պրրըհավա - պարեղանակ
 Պրրըն-պարան անել - այս ու այն կողմ շրջ(վ)ել
 Պրրիշակ - ավերակ
 Պրրծումնը - ազատվելը, պրծնելը
 Պրրկըփոխան - 1. լայն վարտիք, 2. այդպիսի վարտիք հագած
 Պրրտըը՛ր - պորտը դեպի վեր
 Պրրտըտոն - հակառակ կողմի վրա շրջված
 Պրրտծղ - պղտոր
 Պրրուժինվի - զսպանակավոր
 Պրրըրավեն - տես՝ Պրրըրվը՛ննը
 Պրրթի տալ - ազահաբար ուտել
 Պրլանի - բանալի
 Պրլեն ընգընել/իսգիլ - գերվել
 Պրլոր - տես՝ Պրլլոր
 Պրծ(ի) - տես՝ Կունի
 Պրիիլ - փխրեցնել
 Պրիիիր - ցից, բիր
 Պրիմբըկքօլա - 1. բամբակի քուլա, 2. ճերմակ
 Պրինակալ՝ - հավի բլի մեջ թողած ձու, որի վրա հավը նստում է ձու է ածում
 Պրինավոր - աշխատավոր, աշխատասեր
 Պրինջըրփըսօկ - մանր կարկուտ կամ թեփանման ձյուն
 Պրիռաքաջ - տես՝ Պրռնաքաջ
 Պրիսօկ - տես՝ Պրեսուկ
 Պրիրանան տոն քըցիլ - պատահաբար գաղտնիքը հայտնել
 Պրիրանեն պատառը կես անել - սրտաբաց լինել
 Պրիրանումը լօբի չի թըրչվիլ - անզաղտնապահ է
 Պրիրիլ - 1. բերել, 2. ծնել
 Պրիցըհօփ անել - բացել-փակել
 Պրիցըրդաբան - բարձրակրունկ
 Պրիցըրծենել - բարձրաձայնել
 Պրիցըրվը՛ննը - բարձրոտն
 Պրուգտի - սրածայր
 Պրիլ - խմորի գունդ
 Պրիլիլ - խմորը գնդել

Պրպիմյօտ - գնդացի
 Պրպ(լ)օր - տես՝ Պրլ(լ)օր
 Պրիլ(լ)ծրած լնսնընգա - գեղեցկուհի
 Պրիլ(լ)ծրել - 1. կլորացնել, 2. լրանալ, 3. շրջան կազմել
 Պրիլիլ - 1. կլոր, 2. ամբողջ
 Պրիլվատ - 1. պողպատ, 2. ամուր, դիմացկուն
 Պրուճախ - անկյուն
 Պրուճխակեր - վատնող, չտնտեսող (կին)
 Պրունկտ - բուժկետ
 Պրուպու - ընկույզ
 Պրուպու՛լ - կկգած, պպգած
 Պրուռ(նը) - բռռ, իշամեղու
 Պրուտնը - բուք մատ
 Պրուտոնտըն տալ - տես՝ Պրտոնտըն տալ
 Պրուտօկ - տես՝ Պրտօկ
 Պրուրթաճանջ - 1. մազմզոտ ճանճի տեսակ, 2. մազմզոտ մարդ
 Պրուրթըճըպատ - բուրդ ծեծելու ճիպոտ
 Պրուրթպիլրթօտ - շատ բրդոտ
 Պրուք կալ - 1. պոկվել, 2. փախչել, ճողոպրել
 Պրուք տալ - պոկել
 Պրօզեր անել - մեծ շահ՝ օգուտ ստանալ
 Պրօզերը տոն օնել - չարությունը՝ կոպտությունը գործադրել
 Պրօժկա - տակառ
 Պրօլ - հատակ
 Պրօլիք/պօլիկ - պուլիկ
 Պրօկ - վիզ, կոկորդ
 Պրօղ - վառվող ածուխ
 Պրօճախ - տես՝ Պրուճախ
 Պրօմըջ - օգնություն
 Պրօջ - մազ, ծամ
 Պրօջերը քանդիլ - սզալ, կոծել
 Պրօննը - տես՝ Պրուռ(նը)
 Պրօվոր/պօվըր - խոհարար
 Պրօց(ց)իլ - տես՝ Պրեցիլ
 Ջանիլ-ջըհիլ - երիտասարդներ
 Ջամ - թաս
 Ջամբար ինիլ - մի կերպ ազատվել
 Ջամդանք՝ - սատկած անասունի մարմին, լեշ
 Ջան - 1. մարմին, 2. փաղաքշական բառ
 Ջանան ծերք քաշիլ - կյանքը վտանգի ենթարկել
 Ջանան կենալ - մարսել
 Ջան ասել, ջան ըսկանալ - իրար հետ սիրով՝ համերաշխ լինել
 Ջանավ - մարմնել
 Ջանավար - 1. գայլ, գազան, 2. ուժեղ, աժդահա (մարդ, կենդանի)
 Ջանեն ինիլ - մեկի՝ մի բանի վրա հարձակվել, նեղել
 Ջանը կալ - 1. հաճույք ստանալ, 2. առույզանալ
 Ջանը կալիտ լեղակ անել - շատ ծեծել
 Ջանը հը՛ռալ - մտահոգվել, ցավալ
 Ջանը տոն կալ - 1. մեռնել, 2. տանջվել
 Ջաննանթ - կերպարանք
 Ջանսըրթօտն - առողջություն
 Ջան օգիլ - հիվանդ՝ տկար լինել

Զննոր-զննանամը - 1. դժոխք, 2. անտար-
 բերության՝ արհամարհանքի արտահայտություն՝
 գլուխը քարը
 Զննչի/ջառչի - մունետիկ
 Զնրման/ջանրմա - 1. վնաս, 2. վնասի փոխհա-
 տուցում
 Զնրման քաշիլ - վնասը փոխհատուցել
 Զեկ(ի)յաթ - դրախտ
 Զըգանր - 1. յարդ, 2. հարազատ մարդ
 Զըգանրանվ - սրտանց
 Զըգըրանալ - բարիանալ
 Զըգըրբանդ - յարդի անոթ
 Զըլանվ - սանձ
 Զըլ(ը)ղել - պատվաստել
 Զըհան(ն)ամ/ջըհանդանմ - դժոխք
 Զըհիլ - տեն Զիհիլ
 Զընահը՞ռ տը՞ռնալ - մահացու հիվանդությամբ
 տառապել
 Զընաղ - ուս
 Զիգանր - տեն Զըգանր
 Զիլանվ - տեն Զըլանվ
 Զիհան(ն)ամ - տեն Զըհան(ն)ամ
 Զիհիլ - պատահել, հանդիպել
 Զին - ժանիք
 Զիս - 1. ցեղ, տոհմ, 2. սերունդ
 Զուբ - գրպան
 Զուռ(ռ)ա - տեսակ
 Զուռ(ռ)աբաջու(ռ)ռա/ջուռ(ռ)ա-ջուռ(ռ)ա - տեսակ-
 տեսակ, բազմատեսակ
 Զողաբ/ջողոբ/ջողուբ - պատասխան
 Ռագաթկա - պարսատիկ
 Ռաղ անել - 1. արտաքսել, 2. սպանել, վերացնել
 Ռաղ ինիլ/ռաղը քաշիլ - տեն Ըռնող ինիլ
 Ռագի - տեն Ըռագի
 Ռայկոմ - 1. կուսշրջկոմ, 2. կուսշրջկոմի քար-
 տուղար
 Ռայլո - շրջկոոպ
 Ռայոն - շրջան
 Ռանգ/ռանգ՝ - տեն Ըռանգ
 Ռեխ/ռըֆս/ռըխ - տեն Ըռըֆս
 Ռեմեն - ամրագոտի
 Ռըհելանմիջ ինիլ - տեն Ըռըհելանմիջ ինիլ
 Ռըջվաթ/ռուշվաթ - տեն Ըռըջվաթ
 Ռուգի - բարիք, բերք
 Ռուջահ կալ/ինիլ - տեն Ըռուջահ կալ/ինիլ
 Ռուսովուր - ռուսերեն
 Ռուք - տեն Ըռուք
 Ռոնո - 1. շրջժողկրթաժին, 2. շրջժողկրթաժ-
 վար
 Սանբաբ - 1. պատճառ, 2. միջնորդ
 Սանբաբ տը՞ռնալ - միջնորդել
 Սաբավ - իբրեւ
 Սանբիր - փոշտոց
 Սադա(րաթ)/սանդան(րանթ) - լուր
 Սադարաթ անել - լուր տարածել
 Սազ՝ - երաժշտական գործիքի տեսակ
 Սազ՝ - 1. սարքին, 2. ուժեղ գործունյա

Սագ/սանգ անել - 1. հարմարեցնել, 2. լարել
 Սանգիլ - պատշաճել
 Սաթաշմիջ ինիլ - բռնաբարության փորձ կատարել
 Սալա - բարակ ճյուղերից հյուսած կողով
 Սալամնը - կաքավանման թռչուն
 Սալդաթ - զինվոր
 Սախրանիտ անել - պահպանել
 Սանիլիգ՝ - թեթեւալիկ
 Սաղ՝ - ամբողջ, բոլորը
 Սաղ՝ - կենդանի, ողջ
 Սաղի մատռվակ
 Սաղ-սըլմաթ - ողջ-ամողջ
 Սաղունձ/սաղուգ - ծամոն
 Սանմն - միամիտ, պարզամիտ
 Սամե - լծկանի պարանոցը երկու կողմից գրկող
 փայտե զույգ ձողիկներից յուրաքանչյուրը
 Սանթ - 1. կողմ, 2. ձեւ, 3. հնարք
 Սանթանվը անց կենալ - 1. մեկի հետ համեմատվել,
 2. մեկին նեղել
 Սաման/սամսեմ - բոլորովին
 Սամուն տալ - լծել
 Սայա - մաքուր, վրան չգրված (թուղթ)
 Սայաղ - զգույշ
 Սայաղ(լամիջ) ինիլ/կենալ - զգույշ լինել
 Սայա-սըլընգե - պարզամիտ
 Սանախչի -կոտրվածքներ բուժող
 Սանդըր - 1. սանր, 2. հոպոպ
 Սանդող/սանդուղ - 1. սնդուկ, 2. դագաղ
 Սանջու անել - սաստիկ գալարվել (որովայնը)
 Սապուն - օճառ
 Սապոմիգ՝ - կոշկակար
 Սաջ - թիթեղյա տապակ, բով
 Սառ(նը) - սառույց
 Սառու պատառ - սառնորակ
 Սանս - ձայն
 Սանս անել - ձայն հանել, կանչել
 Սանսը կըլծիլը/լերգիլնըը քըցիլ - բարձր ձայնով
 խոսել՝ կանչել են
 Սանս սանսու տալ - իրար ձայնակցել
 Սավա - ժամանակից ուշ ծնված՝ գոյացած
 Սավաջողի - վուշից գործած կտոր
 Սավգի - համեմ
 Սատոր - հաստ կոճղ, որի վրա միս կամ փայտ են
 ջարդում
 Սարայ - տանը կից շինություն
 Սանթ - 1. թունդ, 2. համառ, 3. դաժան
 Սանրին - զով
 Սանրիլանմիջ ինիլ - զովանալ
 Սանրանը - հիմար
 Սարու նըման - 1. հաղթանդամ, 2. անսասան
 Սափ - ամողջ, անվնաս
 Սանփարի - ճանապարհորդ
 Սաքել/սանքիլ - դասավորել
 Սե - տեն Յասե(ք)
 Սել - սելավ, հեղեղ
 Սելրետ - գաղտնիք
 Սեմուշկա/սեմիշկա - արեածաղիկ

Սեյիդ - մուսուլման հոգեւորական-ուսուցանող
 Սէյրակ/սէհրանկ - նոսր
 Սերուն - 1. սիրուն, 2. կարգին, տեղը տեղին
 Սեր փըջըրէ/անէլ - սիրաբանել
 Սըբէ - ստերջ
 Սըզական - վայել, պատշաճ
 Սըզնէ - այլոճենի
 Սըճկը - այլոճ
 Սըճպ - ատամ, ժանիք
 Սըճպեզ՝ - ատամները թափված, նոսրատամ
 Սըճտ - տեղյակ
 Սըճռ - 1. սայր, 2. լանջ, 3. ողնաշար
 Սըճրտը թամնուզ - արդար, ազնիվ
 Սըճրտը թօղ ինիլ - հուզումնքից՝ վախից եւս սիրտը տրոփել
 Սըճրտը ծըտըծինջըճի տըճնալ - ահաբեկվել
 Սըճրտը ծօռ - խարդախ, ստոր
 Սըճրտը հուվանալ - ցանկությունը կատարվելով՝ հանգստանալ
 Սըճրտը ճաքել - 1. ահաբեկվել, 2. ձանձրանալ, 3. ինֆարկտ ստանալ
 Սըճրտը մին պիւլ յըճի քըսել - հրճվել
 Սըճրտը յարա - վիշտ ունեցող
 Սըճրտը յօր չօսել - չհանդուրժել
 Սըճրտը տըկըտըյըճր/տըկըտիյէր ինիլ - հուզվել, վշտանալ
 Սըճրտը փօթ քըցիլ - տխրել, թախծել
 Սըթըրջամ տըճնալ - մրսել, ցրտահարվել
 Սըթին - սյուն
 Սըլկըհէլ - սայթաթել
 Սըլմաթ - զգույշ
 Սըլվէ(ն) - ապարանջան
 Սըլվըլալ - փայլփլել
 Սըհաթ - 1. ժամացույց, 2. ժամ, 3. ժամանակ, պահ
 Սըհաթ(ան)մընուտ - անընդհատ
 Սըհաթսազ - ժամագործ
 Սըհէնց - 1. այսպէս, 2. այսպիսի
 Սըղալիլ - փաղաքշել, շոյել
 Սըղանալ - 1. կենդանանալ, 2. ապաքինվել
 Սըղըցընէլ - 1. կենդանացնել, 2. ապաքինել
 Սըմիռնա - զգաստ
 Սընդանքար - 1. սանդի թակիչ, 2. մեծ սանդ, 3. շատ ծանր բան
 Սընդըրկապէ - հոպոպ
 Սընըխչի - տենՍանախչի
 Սըվըթաթախ - 1. սեւ ներկով թաթախված, 2. անիծված
 Սըվըթըխօց/սըվըթօխ - 1. շատ թուփ, սեւ, 2. աստ-լի
 Սըվթան - 1. սկիզբ, 2. սկզբում, 3. առաջին
 Սըրանուց - ձիթահանք
 Սըրէլ¹ - 1. սուր՝ հատու դարձնել, 2. սրածայր դարձնել
 Սըրէլ² - լարել (թակարողը)
 Սըրթըղ - աներես
 Սըրթսըրթալ - դողալ
 Սըրտամաչ պէնալ - 1. գաղտնիքը պատմել, 2. ուրախացնել

Սըրտան լէն քինիլ - 1. հրճվել, 2. բարիանալ
 Սըրտան պերանկ - զգայուն սիրտ ունեցող
 Սըրտապէնդ - 1. համարձակ, 2. անգութ
 Սըրտավ - 1. համարձակ, 2. սրտանց
 Սըրտավը ինիլ - մեկի ցանկությանը համապատասխան լինել
 Սըրտէնը տըճի տալ - իղձը կատարվել
 Սըրտէն սինը - ամենասիրելին
 Սըրտըկուտուր տըճնալ - խիստ վշտանալ
 Սըրտըհանվէլ - համարաձակություն ձեռք բերել
 Սըրտըհըճնէչ - հոգատար
 Սըրտըհըվօթուն - սրտի հանգստություն
 Սըրտըմնա ինիլ - զգվել
 Սըրտոնգիլիք՝ - սրտի ցանկություն
 Սըրոշնի - շտապ
 Սըփաթ - դեմք, կերպարանք
 Սըփանթնիլ - գունատվել
 Սիզօն - արտագնա աշխատանք
 Սիզօնչիկ - արտագնա վարձու աշխատանք կատարող
 Սիլլա¹ - ապտակ
 Սիլլա² - բերնեբերան լցված
 Սիլլա տալ - ապտակել
 Սիլըսու անէլ - հորդ անձրեւ տեղալ
 Սիլի-բիլի անէլ - սիրաբանել
 Սիմ - բարակ լար, մետաղալար
 Սինդանքար - տենՍընդանքար
 Սին(ն)ի - մատուցարան
 Սիպտակ կըռէք՝ նըհաշ տալ - երես տալ, շփացնել
 Սիպտակ մըրօքը մինչը՛վ կ'ուտկատըճը/ծույնէրը - ծեր, ծերացած
 Սիվթան - տենՍըվթան
 Սիրեմը - շիվի դալար կեղեւ
 Սիրըճ - խնցու բերանը փակելու կաշվի կտոր
 Սիրփանձ թօր - գեղեցիկ եւ կտրիճ երիտասարդ
 Սիփանթնիլ - տենՍըվանթնիլ
 Սուդի տալ - դատի տալ
 Սուդյա - դատավոր
 Սուփկա - օր
 Սինթին - տենՍըթին
 Սուլըխնըկալիլ - մառախլապատվել
 Սուլուլ տալ - սողալ
 Սուլուպուն - փայտե մեծ ձող
 Սինլօթկա - ապխտած ձուկ
 Սուկի - անասունի ողնաշարի երկու կողմի փափուկ, երկայնաձեւ ձգված միսը
 Սունկա/սումկա - պայրուսակ
 Սունչ - 1. շունչ, 2. կենդանի արարած
 Սուա անէլ - լռել
 Սուսավ անէլ - լռեցնել
 Սինսինը ծըռել - անհաջողության հանդիպել
 Սուսուփուս - անծայն
 Սուվաք - եկամուտ
 Սինվթան/սինթան - տենՍըվթան
 Սուտասիգ՝ - սուտասան, ստախոս
 Սուլեհի - փոքր գրաֆին
 Սինրին - հոտ, նախիր

Սնորհու փրոջնել - բազմանալ, հոտ կազմել
 Սուփ(ը)րա - 1. սփռոց, 2. հացկերույթ
 Սուփ(ը)րա-սեղան - ճաշկերույթ
 Սնւքըհան անել - սզից հանել
 Սնւքըհան ինիլ - սզից հանվել
 Սօլ - աղ
 Սօլախի - ձախլիկ
 Սօղան - սոխ
 Սօյնը - սունկ
 Սօնգ - ծնունդ, սերունդ, մարդ
 Սօնգըզ/սօնգսուզ - չբեր
 Սօվրան անել - պայմանավորվել
 Սօրաղ անել - փնտրել, հարցուփորձ անել
 Սօրնուն - տեն՝ Սերնուն
 Սօք՝ փրոջ(ն)ել - սուզ ու շիվան անել
 Վանդան - ժամանակ
 Վազ-վազ անել - վազվզել
 Վանթան - հայրենիք
 Վանը քըցիլ - կանոնավորել, գեղեցկացնել
 Վախտ - ժամանակ
 Վայխ - ստոր
 Վայնա - կռիվ, պատերազմ
 Վայվըրոնդ - վայնասուն, լացուկոծ
 Վառքառ - շեն, բարգավառ
 Վաստակ/վաստակ-յը՛խտակ - հոգևած
 Վար - տեն՝ Վեր՝
 Վարաղ - 1. ոսկյա նուրբ շերտ, 2. հայելու հետեւի
 երեսին քաված կյուքը
 Վարենի - մուրաբա
 Վանրիհա - անընդհատ
 Վանրին - միշտ, շարունակ
 Վեր(ը)րա - դրույլ
 Վեզը դիւզըցընել - օգնել, աջակցել
 Վեզը ծօռ - թշվառ
 Վելել - գիշատիչ թռչնատեսակ
 Վեննը - տեն՝ Վը՛ննը
 Վեննուք - տեն՝ Վը՛ննուք
 Վեշ մուհալ - գարմանքի արտահայտություն
 Վէջ հակումըն ա, վէջ հուկումը - պարզորոշ չէ
 Վէջ ճօնդ օնել, վէջ պուճախ - շատ մեծ է, ըն-
 դարձակ է
 Վէջ տանել, վէջ պիրիլ - ուղղակի ասել
 Վէջ օր ինիլ, վէջ իշը՛դ - տանջվել, չարչարվել
 Վեջ - հոգս, փոսթ
 Վեր՝ - որ
 Վեր՝ - հոր
 Վերան - ավերակ
 Վեր Աստուծ էլ քըշանա - ինչ էլ լինի
 Վերը - ներքեւը
 Վեր ընցընել - 1. ցած իջնել, 2. շիջել, մարել
 Վեր թակել - 1. ծեծել, 2. հրետակոծել
 Վեր թափ(վ)ել - քայքայվել
 Վերթնը - տեն՝ Վը՛րթնը
 Վեր թօղ(ն)ել - տնկել
 Վեր կալ - 1. իջնել, 2. իջեւանել, 3. թափվել, 4.
 մաքրվել
 Վեր կօխել - 1. սեղմել, 2. ստիպել, 3. տարածվել

Վեր յեշնում ըս, փափաղըտ կըլխատ վեր ա ընգում
 - շատ բարձր է
 Վերջը տալ - 1. սպառել, վերջացնել, 2. սպանել,
 վերացնել
 Վեր պիրիլ - պաշտոնագրկել
 Վերվան - քարանձավ
 Վեր տը՛ռնալ/տառալ - թափվել
 Վերցակ - տեն՝ Վը՛րցակ
 Վեր փրոջել - 1. գետնին տապալել, 2. սփռել,
 տարածել
 Վեր քըցիլ - 1. ցած գլորել, 2. սփռել, 3. սպանել
 Վեր քիսիլ - վերանալ
 Վեր օնել - իջեցնել
 Վեքի - վեգ, ճան
 Վըզնվ օնել - 1. խոստանալ, 2. խոստովանել
 Վըզըհօռ - վիզը ոլորված՝ կոտրված
 Վըթես - բզեզ, որթս
 Վըղել - հողով ծածկել
 Վըղեն թափշուր անել - 1. ցանել, 2. հուղար-
 կավորել
 Վըղ տը՛ռնալ - մեռնել
 Վը՛նները ըղնել/ընգ(ը)նել - աղաչել
 Վը՛նները մըտակել - սատկել
 Վը՛նները մին չըմըշկում տինիլ - տեն՝ ճօխտ
 վը՛ննը մին չըմուշկում տինիլ
 Վը՛նները տափը թակել - պահանջել, դիմադրել
 Վը՛ննը - ոտք
 Վը՛նն(ը) անել - 1. կանգնեցնել, 2. հոգնեցնել
 Վը՛ննը թակել - ոտքով երկար ճանապարհ գնալ
 Վը՛ննը կէնալ - կանգնել
 Վը՛ննը կըցընել - կանգնեցնել
 Վը՛ննը հըղըցան տիւս յեկած - անբարոյական
 Վը՛ննը/վը՛նները տեմ անել/տալ - համառել,
 դիմադրել
 Վը՛ննը քարու նի կ'ան/քարեն տեմ ըղնել - ձախոր-
 դույթան հանդիպել
 Վը՛նն ինիլ - հոգնել
 Վը՛ննուք - ոտքով
 Վը՛ննուք-ծը՛ռուք կօրջիլ - անհետ կորչել
 Վը՛ռը բօշ - անբան, դժվարության չդիմացող
 Վը՛ռը պեց - 1. չքավոր, 2. վատնող
 Վը՛տան յըրա - կանգնած
 Վը՛տ-վը՛տ օնել/անել - հոտոտել
 Վը՛տ օնել - հոտ քաշել
 Վը՛ր՝ - տեն՝ Վեր՝
 Վը՛ր՝ - տեն՝ Վեր՝
 Վը՛րցակ - աքլոր
 Վը՛րցակ կըտըրել - աքլորանալ, գոռոզամտել
 Վը՛րթնը - 1. որդ, 2. շերամորդ
 Վը՛րվան - տեն՝ Վերվան
 Վըթվըթալ - հոտոտել
 Վըլլամաղ - շարմաղ - շատ գեղեցիկ
 Վըխծըցընել - վախեցնել
 Վըիաքել - հավաքել
 Վըղըմօխեր անել/շիսիլ - ավերել
 Վըղըվուրդ անել - տնտղել, գննել
 Վըննամօտ - առաջին անգամ մի տեղ մուտք դնելը

Կըննավոր - 1. ոտք ունեցող, 2. հետիոտն
 Կըննէրէն-ծըրքէրէն անէլ - դիմադրել
 Կըննըխաղուցը կըտըր(վ)ել - երթեւեկությունը դադարել
 Կըննըծանդըր - հղի
 Կըննըծէրք/վըննըծըրք - ոտքերը եւ ձեռքերը
 Կըննըծէրքը սաղ - ողջ-ամողջ
 Կըննըկ'ալիք' - տէն Կըննամօտ
 Կըննըղաթեր - ոտքերի արանքը
 Կըննըպէպեգ/վըննըտէպեգ' - ոտաբոքիկ
 Կըննըտակու կօրջիլ - 1. կոխկրտվելով փչանալ, 2. անտեղի կորսվել՝ վատնվել
 Կըշշի - հոյակապ, հրաշալի
 Կըռվեր - անտնտեսվար
 Կըռկըլխէն յէշիլ - ոտքից գլուխ չափել
 Կըննըկըծիս - ոտ ու գլուխ
 Կըռըքօշ - տէն Կըռը քօշ
 Կըռըսանդի - հետույքի վրա սահելով շարժվելը
 Կըռըվեր - դեպի ետ
 Կըռըքեց - 1. ետ-ետ գնալով, 2. հետույքը դեպի մեկի կողմը շրջած
 Կըսկըք'աքիլ - ոսկեզանգուր
 Կըսյաթ - 1. կտակ, 2. պատգամ
 Կըսյաթ անէլ - 1. կտակել, 2. պատգամել
 Կըստակել - հոգնել
 Կըտաշօր - գիշերազգեստ
 Կըրդէղ - տէն Ըշտէղ
 Կըրդէղնուվէրի յա - տէն Ըշտըղա վէրէ յա
 Կըրելու - չվարած
 Կըրըխկալ - առատորեն բխել՝ հոսել
 Կըրըվորդ անէլ - տէն Կըրըվորդ անէլ
 Կըրթանանկ - 1. գրտնակ, 2. ողորկ իր
 Կըրթանտիլ - վիժել
 Կըրթեվուր - վարդավառ
 Կըրի(նի) - վայրի
 Կըրիավըր - իրար հետեւից
 Կըրչէմըր - մրջյուն
 Կըրվը(ր)թօս - հեծեծանք, հեծեծալու ձայնը
 Կիգավ օնէլ - տէն Կըգավ օնէլ
 Կիգըհօռ/վիգահօռ - տէն Կըգըհօռ
 Կիլիկ - տէն Ըվիլիկ
 Կիրանիւն տալ - վայրահաչել
 Կիրըվորդ/վիլվորդ անէլ - տէն Կըրըվորդ անէլ
 Կիրի(նի) - տէն Կըրի(նի)
 Կիւրք-տիւրք/վիւրք'ըտիւրք' - ունեցվածք, հարստություն
 Տաբրէթկա - առանց թիկնակի աթոռ
 Տագ - մետաղե խոր աման
 Տագ անէլ - լռել
 Տալ - 1. տալ, 2. վաճառել, 3. հարվածել, 4. մխրճվել
 Տալ - ամուսնու քույրը
 Տալ(լ) - ճյուղ
 Տախտը/տախտըր - պղպեղ
 Տակ - ճակնդեղ
 Տական(ան) - ի սկզբանե, հնուց
 Տակ անէլ - խորտակվել
 Տական կըլծիս - ամբողջովին
 Տական տիւս - տակից

Տակավը տալ - որեւէ աման, մի բանի մեջ մտցնելով, լցնել
 Տակը ճիրիլ - վարտիքի մեջ միգել
 Տակըռ(է) - արմատ
 Տակը տալ - մեկի դեմ լարել՝ դրդել
 Տամ տիկիլ - տէն Տեմ տիկիլ
 Տանգ' - համետի վրա սարքած կանխեթ՝ բեռը կապելու համար
 Տապակ - որեւէ բանի՝ իրար միացած մասերից յուրաքանչյուրը
 Տապըռ անէլ - 1. թաքնվել, պահ մտնել, 2. լռել
 Տաս տալ - 1. դասավանդել, 2. դաստիարակել, 3. պատժել
 Տավար - 1. խոշոր եղջերավոր անասուն, 2. ապուշ՝ տխմար մարդ
 Տարէն բնիթն - ողջ տարին
 Տարտանկ - տէն Տերտակ
 Տափ - 1. գետին, 2. հատակ, 3. հարթավայր, 4 դաշտ
 Տափան կացած - ցածր, գաճաճ
 Տափէն տական էլ ինի - որտեղից՝ ինչպիսի դժվարությամբ էլ լինի
 Տափէրը տըփտըփել - խարխափել
 Տափ(ը)լակ - տափակ
 Տափը ծակել նի մընէլ - անհետ կորչել
 Տափը ճըղել նի մընէլ - 1. անհետ կորչել, 2. խիստ ամաչել
 Տափը մընացած - անզգամ
 Տաքիր - ամուսնու եղբայրը
 Տէ - տէն Յատ(ք')
 Տէգ' - տիկ
 Տէղ - տէն Տըղ
 Տեմ անէլ - 1. հրամցնել, 2. դեմ տալ
 Տեմ կէնալ - դիմանալ
 Տեմ տիկիլ - ստիպել
 Տէն - այն կողմ
 Տէնակ տալ - դանակահարել
 Տէն քըցիլ - նետել, շարտել
 Տէպեգ' - բոքիկ
 Տէս - այս կողմ
 Տէս-տէն - ուտելիքներ
 Տերիտօվայր - տարածք
 Տերման - հարդ
 Տերտակ/տերտակ ու քօշ - դատարկածեռն
 Տէփ - դիղ
 Տըգ(գ) - երեխային լացելու մղող ձայն
 Տըգան - վայրի տանձ՝ խնձոր
 Տըղ - 1. տեղ, 2. անկողին
 Տըղակ անէլ - հարցնել, հետաքրքրվել
 Տըղան տըմբըհան ինիլ - տեղից շարժվել
 Տըղը լինանալ - ապրուստի միջոցներն ավելանալ
 Տըտ - պոչ, ծայր
 Տըխկըտէնակ տըռնալ - ամուր կպչել
 Տըկըռհան(ա) - 1. արմատից, հիմքից, 2. ներքուստ
 Տըկըտ(ի)ըր անէլ - տակնուվրա անել, ավերել
 Տըկօղէն - տիսիլ, պնդուկ
 Տըհանիլ - հեալ
 Տ(ը)էնց - 1. այդպես, 2. այդպիսի
 Տըղըմըրթվաչի - տղամարդու պես

Տըղըպեդրցմ - անկողնային (հիվանդ)
 Տըղըպեդրց/տըղապեդրց/տըղաշօր ընգ(ը)նել - ան-
 կողնային հիվանդ դառնալ
 Տըղնըկօթել - գունատվել
 Տըմասկան - դիմացկուն
 Տըմբըզել - ծեծել
 Տըմբըլա - թմբունկ
 Տըմբըլաչի - թմբկահար
 Տըմբըտօմբի անել - երերալ
 Տըմբըրցընել - թմբեցնել
 Տընազ - տեն Տիննազ
 Տընգել - 1. տնկել, 2. խրել, ցցել
 Տընգըլէ տալ - գործել, շարժվել
 Տընջըրէ/տընջիրի - տեն Տինջիրի
 Տըպըկ-տապակ կ'անլ - տառապել, տանջվել
 Տըռռոն - թռչնատեսակ
 Տըռծգ - ուռած, տռզած
 Տըռծան - 1. լայնափոր ջրաման, 2. ուռած, մեծ
 Տըրաքել - պայթել, ճայթել
 Տըրեկան - մեկ տարեկան խոզ
 Տըրըքտըրըքօտել - իրար հետեփց՝ շարունակ
 պայթել՝ ճայթել
 Տըրըքցընել - 1. պայթեցնել, ճայթեցնել, 2. հար-
 վածել
 Տըրխամաչ - տրեխի մեջը դնելու կաշվե կտոր
 Տըրտոմանը - տխրություն, վիշտ
 Տըրտոմանը տըռնալ - տխրել, վշտանալ
 Տըրտօղալ- դողողալ
 Տըփըքըշերտ - խլուրդ
 Տըքըրանկեն - տեն Տիքըրանկեն
 Տի - տեն Ըտի
 Տիզ - դեզ
 Տիժեր/տիժան - դժվար
 Տիլտանլ - ճյուղեճյուղ
 Տիմբիրցընել - տեն Տըմբըրցընել
 Տիլըր/տիլեր - վերել
 Տիննազ - ծաղր
 Տիննազ անել - ծաղրել
 Տինկգատըղ - ծաղրի առարկա
 Տինջիրի - սոսենի
 Տիվեր - ներքել
 Տիտիզ անել - նստել
 Տիրիզըլէյկա - բաճկոն
 Տիրմընանուց - հարդանոց
 Տիր(մ)իդօրմա - տերողորմյա, համրիչ
 Տիքըրակեն - ամուսնու եղբոր կինը
 Տիւզը/տիւզնիւ - սոված
 Տիւզնօթուն - սովածություն
 Տու ինիս, Էն յըրէ կ'անպիւտը - Աստված սիրես, ի
 սեր Աստծո
 Տիւնդի - 1. գավակ, 2. հետույք
 Տունջըրի - տեն Տինջիրի
 Տուռռոն - տեն Տըռռոն
 Տիւնըտօն/տիւնսիւտօն անել - ներստդուրս անել
 Տիւս պըրծած - 1. անսպասելի, 2. անբարոյական,
 անօրեն
 Տիւս պիրիլ - հասցնել
 Տիւս քինիլ - բնական կարիքը հոգալ

Տիւս օնել - հանել
 Տուվալէտ - պետքարան
 Տուվեր - տեն Տիվեր
 Տուտուշ - երկանքի առանցք
 Տուրըթակ - ծեծ, ծեծկռտուք
 Տիւրման - բանտ
 Տիւրիւր կ'ալ - շարժվել, ցնցվել
 Տիւրիւր տալ - շարժել, ցնցել
 Տօխ - վառել, էգ թռչուն
 Տօճիզ՝ - փոքր տիկ
 Տօնը քանդիլ - 1. թշվառացնել, 2. ընտանիքը քայ-
 քայել
 Տօն տըռնալ - ընտանիք կազմել
 Տօշ - 1. կուրծք, 2. կրծքավանդակ
 Տօպ - կաթիլ
 Տօռ(կը) - 1. դուռ, 2. բակ
 Րախա - տեն Խօխա
 Յալքուն - ցայտ, շիթ
 Յակատ - ճյուղեր հատելու գործիք
 Յավը փըռնել - երկունքի ցավերը սկսվել
 Յանք/ցանք - փշոտ թունի
 Յանքիլ - փշոտ թփերով ցանկապատել
 Յանքիտ - մացառուտ
 Յեվք - ծայր, կատար
 Յեվքեն պըթկեն - շատ բարձր տեղ
 Յեց կենալ - ցցվել, կանգնել
 Յեց կըց(ը)նել - ցցել, կանգնեցնել
 Յըխըհան անել - ցեխից մաքրել
 Յըխվել - 1. ցեխով պատվել, 2. լռել
 Յըղնել - ծնել, ցնկնել
 Յըռ - ջրալի կղկղանք
 Յըրըվ/ցըրեվ տալ - 1. ցրել, 2. հռչոտել
 Յիրթ - ստինք
 Յօրտ տանել - ցրտահարվել
 Յօր(տ)ցօրտ - սառը
 Ուգծրան - տեն Ըգծրան
 Ուզուն - կիհար եւ բարձրահասակ
 Ութնջի - տեն Օթնջի
 Ութն - արդուկ
 Ութն տալ - 1. արդուկել, 2. կենակցել
 Ուժ(ժ)է - արդեն
 Ուլախ - գրաստ
 Ուլանալ - պարել
 Ուլիւնել - տեն Յօնել
 Ուխտընասուն - յոթանասուն
 Ուխտըպատեզ - յոթնապատիկ
 Ումբուր - կյանքի տեսողություն
 Ումեդ - հույս
 Ումուդատըղ - ապավեն
 Ունջօտել - տեն Ընջօտել
 Ունդիւր - կրա
 Ունքամաչը յըրտ քիսիլ - մռայլությունն անցնել
 Ունքամաչը փօթ քըցիլ/ընգընել - տխրել, թախծել
 Ունքըմաչան աղու կաթել/ծըլլալ - խիստ տխուր
 լինել
 Ունքըմաչին յեշիլ - ակնապիշ մեկին նայել
 Ուշկիւնան ինիլ - ծիծաղից թուվանալ՝ ուշաթափվել

Ուշունց/նշունց - հայիոյանք
 Ուռու - ցնծութեան բացականչություն
 Ուռ(ու)թանա - տես Ոռութեանա
 Ոռուք - տես Ոռուք
 Ուստա - վարպետ
 Ուստայութիւն - վարպետություն
 Ուստափէշար - արհեստավոր
 Ուստաքար - վարպետ
 Ուստը օնէ/կըտ(ը)րէլ - ստիպել
 Ուտոն - սրա
 Ուվոնիկ - տես Ուվոնիկ
 Ուտոն - դրա
 Ուտոնք - դրանք
 Ուրան - իր, իրեն
 Ուրանան քիւնիլ - ուշաթափվել
 Ուրան էշու տըղ տիւնիլ - իրեն հիմար ձեացնել
 Ուրան կըռքէն յըխտավը յօլլա քիւնիլ - իր միջոցներով ասարել
 Ուրան կուրցունել - ինքնատիրապետումը կորցնել, անելիքը չիմանալ, շփոթվել
 Ուրան պահել - ինքն իրեն զսպել
 Ուրան քէփիւնա - իր ուզածի պէս
 Ուրգօնէ - տես Ուրգօնէ
 Ուրոնգոն - տես Ուրոնգոն
 Ուրթումը օտէ/նորթումը-հավատ անել - երդվել
 Ուրխընլատը՞ղ - ուրախանալու առարկա՝ առիթ՝ վայր
 Ուրումաչ - օր ու մեջ
 Ուրուն անել - 1. որոնել, հետաքրքրվել, 2. հոգ տանել
 Ուրոնը ղղնել - 1. կարգավորվել, 2. համերաշխվել
 Ուրոնը կըլօխ ճըղել - մի բան ձեռք բերելու համար իրար հետ վիճել
 Ուրոնը կօլոնք տըռնալ - գրկախառնվել
 Ուրոնը մըսէ ինի/յըխա կէնալ/դըլնամաչ յեր ինի/մէս կըրծկօրծել - իրար հետ վիճել, անհաշտ լինել
 Ուրոնը օնցավ ածել - խառնակել
 Ուրոնը օնցավ ընգ(ըն)ել - իրար խառնվել
 Ուրօսսոն - երեսուն
 Ուք օնել - տես Ի(ն)ք օնել
 Փանդ/փարդ - փայտ
 Փաթա - նորահարսի գլխի շղարշ
 Փալան - համետ
 Փալանդու - համետագործ
 Փանքան/փանքան - սանդուղք
 Փանքան-փանքան տարե յա - ասում են՝ ակ-նարկելով որեւէ բանի ոչ հարատե՛ս՝ անցողիկ լինելը
 Փալի - 1. գրեաց, 2. ստուսան
 Փախըլ - նախանծ
 Փանիւ/փանիւ - բանվոր, վարձու աշխատող
 Փանիւկան/փանիւկան - 1. լարախաղաց, 2. գոտեմարտիկ, 3. ուժեղ եւ ճարպիկ մարդ
 Փան-փան - հաճույքի՝ հիացմունքի բացականչություն
 Փայ - բաժին

Փայ իըվաքել - մուրացկանություն անել
 Փայ-փայ անել - բաժանել
 Փանարկա - ֆաներա
 Փանդ/փանդ ու փանա - հնար, միջոց
 Փանքանք՝ - 1. մի ձեռքով՝ բռով բռնելու չափով քանակություն, 2. փոքր դեզ
 Փառաշ - 1. առաջնեկ, 2. շուտ հասունացող, փարթամ
 Փաստի - գոռոզամիտ
 Փասօն - արտաքին տեսք
 Փարդան - վարագույր
 Փարչ - գավաթ
 Փարսանք՝ - մանր քարեր, որոնցով որոշում են որեւէ ապրանքի դատարկ ամանի քաշը
 Փարք՝ - փառք
 Փափաղ - գլխարկ
 Փափաղ անել - անօրինական ճանապարհով դրամ վաստակել
 Փափաղը վեր կալած թանրիփ անել - շատ գովել
 Փափաղչի - գլխարկ կարող արհեստավոր
 Փեղ - տես Փանդ
 Փեղա - օգուտ
 Փեղ(ի)ն/փեղնը - գումարք
 Փեշակ - արհեստ
 Փեշանքար - արհեստավոր
 Փեշկ - 1. զգեստի քղանցք, 2. գիրկ
 Փեշքէշ - ընծա
 Փէչատ տիւնիլ - դրոշմել, կնքել
 Փըլան - այսինչ, այնինչ
 Փըլանել - գրաստի վրա համետ դնել
 Փըլանքան - ինչ-որ մեկը
 Փըլիկալ - ժայթքել, արտափոխել
 Փըլստըրակ/փըլստըրատե տալ - փայլվել
 Փըլփալի անել - թավալվել
 Փըլիւթօն - նախանծություն
 Փըլիւթօն(ը) քաշիլ - նախանծել
 Փըլադա - տես Փիլադա
 Փըլալ - վերելք լայն, տակը նեղ բաժակ
 Փըլթամէնտ - հիմք
 Փըշըրթիքա/փըշըրթիքա - ջարդուփշուր
 Փըշըրնէ անել - կոտրատել, ջարդոտել
 Փըշըրնէ տըռնալ - կոտրատվել, ջարդոտվել
 Փըռըշնէ - տես Պըռըշնի
 Փըռնել - 1. բռնել, 2. վարձել
 Փըսաչօր - բնական՝ կանգուն վիճակում չորացած
 Փըսնել - աճել, բուսնել
 Փըսպարել - միջնորդաբար տեղեկացնել՝ հայտնել
 Փըսվեր - հակառակ երեսի վրա շրջ(վ)ած
 Փըսվեր ընգընել - հակառակ երեսի վրա շուռ գալ
 Փըսվեր տիւնիլ - շրջել, շուռ տալ
 Փըստան - տես Փըլան
 Փըսօկ - ծիլ
 Փըսօր - աղբ, թափթփուկ
 Փըրդըվերան - անկիրթ, անշնորհք
 Փըրթիլ - տես Փիրթիլ
 Փըր(ր)թիւշ - տես Փն(ր)թիւշ
 Փըրից - ֆաշիստ
 Փըրջըփարախ տըռնալ - պատահուտվել, բզկտվել

Փըրջնփարջա անել - պատառոտել, բզկտել
 Փըրսող տալ - սողալ
 Փըրփըրել - 1. փրփուրով ծածկվել, 2. կատաղել, գազազել
 Փըքել - ուռչել
 Փըքփըքօտ(վ)ել - տարբեր տեղերից ուռչել
 Փի - ճարպ, ճրագու
 Փիլ - փիղ
 Փիլեկ/փիլանկ/փիլըլ - կոճակ
 Փիլիփալի անել - տեն Փըլլփալի անել
 Փիյադա - հետիոտն, ուտքով
 Փիյըդավոր - հետիոտն
 Փիյըճուվարան - 1. գոմադք տեղափոխելու մեծ կողով, 2. շատակեր
 Փիկջիրան - պատուհան
 Փիշնքնար - տեն Փեշնքնար
 Փիշտ անել - կատվին քշել
 Փիչ - վառարան
 Փիս - վատ
 Փիսանալ - վատանալ
 Փիսթուն - վատություն
 Փիրթիլ - 1. բրդել, 2. կոտորել
 Փի(ր)սիվեր - տեն Փըսվեր
 Փիրփետ - փիփերթ
 Փի փըռնել - ճարպակալել, գիրանալ
 Փութ - ծանրության չափ (16կգ)
 Փուլ - փող, դրամ
 Փուլատար - ունետր
 Փուխուլթուն - տեն Փըխըլթուն
 Փուհ - շունչ
 Փուշի - ալրափոշի
 Փոնս(ն)ոն(ն)գոն - բուք, փոթորիկ
 Փուստի - սրածայր
 Փուրգոն - կառք
 Փուրգոնչի - կառապան
 Փոն(ր)թոնշ - մածնաբրդոշ
 Փոնրփոնտ - տեն Փիրփետ
 Փոզմիշ/փոզմիշ անել - չեղյալ համարել
 Փոթ - թերություն
 Փոթ անում - մականուն
 Փոլ կան - փլվել
 Փոխ - փոխարինաբար տրված կամ վերցված բան
 Փոխ անել/օնել - փոխարինաբար մի բան վերցնել
 Փոխկումը փըթըրաղ ինիլ - մեղավոր լինել
 Փոխմուրթ/փոխնուրթ - փոխնիփոխ հագնելու սպիտակեղեն
 Փոշտ - փոստ
 Փոշտալծն - փոստատար
 Փոչերը պեց ինիլ - գաղտնիքները՝ մութ գործերը բացահայտվել
 Փօտ - տեն Փոթ
 Փորեն կըռը - բուն նպատակը՝ ցանկությունը
 Փորը խեխտանծ բըրամա - գեղեցիկ կազմվածքով աղջիկ
 Փորմ - ձեռ, կերպ, եղանակ
 Փորսող տալ - տեն Փըրսող տալ
 Փօփ - շատ փափուկ, փափկած
 Փօփ տըռնալ - 1. շատ փափկել, 2. ծերանալ

Քաթ - 1. հեքիաթ, 2. զրույց
 Քաթ անել - զրուցել, պատմել
 Քաթցուն - մեծ քանակ ցույց տվող թվական, շատ
 Քածի - կանացի հատկություն ունեցող, կնամարդի
 Քամակ - 1. հետել, 2. հետույք
 Քամակը պեց թող(ն)ել - հետույքից գազ արձակել
 Քամե - 1. քամի, 2. հողացավ
 Քանդվիլ-քըր(ըհ)ատակ տըռնալ - հիմնահատակ ավերվել
 Քաշ¹ - ազոավ
 Քաշ² - ցած(ր)
 Քաշանա - տեն Քըշ(ըրհ)անա
 Քաշիլ - 1. քաշել, 2. նմանվել, 3. ծխել, 4. նկարել
 Քաշկ - 1. քաշք, 2. տգեղ (անծ)
 Քաշկերը փըռնել - 1. համոզել, 2. հանգստացնել
 Քաշկուտ - 1. դիվահար, 2. գայրացկոտ
 Քանշվիլ - 1. քաշվել, 2. ամաչել
 Քաշ-քաշ անել - քաշքշել
 Քաշ-քըչեղակ - անարժան էակներ
 Քաշ քըցիլ - խոնարհել
 Քառ - խուլ
 Քավթառ - ծեր
 Քարավ տալ - 1. քարկոծել, 2. վատաբանել
 Քարթել - հեսան
 Քացե տալ - ուտքով հարվածել
 Քացցուն - տեն Քաթցուն
 Քափ - միս, կերակուր, մուրաբա եւն եփելու ժամանակ երեսին առաջացող փրփուրը
 Քափ-քըր(թ)նօնք կօխել - խիստ քրտնել
 Քեթկալ/քըթկալ - քիթն ու բերանը ծածկելու շորի կտոր
 Քել - վերցրու
 Քեր - տեն Քուր
 Քըրթը դաղել - պատժել
 Քըրթը ցեց - մեծամիտ
 Քըրծ/քերծ - 1. ժայռ, 2. հսկա, հաղթանաղամ
 Քըթան վեր ընգած - խիստ նման
 Քըթենալ - գտնել
 Քըթեն թըխել - 1. պատժել, 2. կասեցնել
 Քըթեն ծոփերը/ծօխը յեր ինիլ - սաստիկ կսկծալ, մղկտալ
 Քըթեն տակեն - շատ մոտ
 Քըթըրնգեր - զրուցակից
 Քըթըպըռօշ - քիթ ու շրթունքներ
 Քըթըվել - գլխի՝ մարմնի՝ զգեստի ոջիլները որոնել եւ ոչնչացնել
 Քըթըվեր - մետաղյա երկար կոթով աման
 Քըթիլաման - գդալի աման
 Քըթթթ անել - քուջուջ անել
 Քըթծ - գդալ
 Քըլլան - փական, սողնակ
 Քըլլել - փակել, գոցել
 Քըլլել - 1. քըքրել, 2. հոշոտել, 3. գզվոտել
 Քըմըկան տոնս - հետեփց
 Քըմըկավոր - մեծ հետույք ունեցող
 Քըմը-քամե անել - 1. մի բան շարժելով՝ զով անել, 2. փոփոխամիտ լինել

Զընենք՝ անել - խորհել, մտածել
 Զընըքօն - քնաթաթախ
 Զըն(հ)ծանհար/քընըծահար/քընըծըհար/քընըծանհիր
 - տեն Կըծանհար
 Զըշաթօխայ - մառախուղ, մշուշ
 Զըշանալ - 1. իջնել, 2. ցածրանալ
 Զըշընահաց - նախաճաշ
 Զըշ(ըրհ)անա/քըշէրալ - առավոտյան
 Զըշ(ըրհ)անա-քըշէրալ - վաղ առավոտյան
 Զըշկըռել - ագուցել
 Զըշկօռ - հանգուց
 Զըշկօռը յը՛տ անել - հանգուցը բացել՝ քանդել
 Զըշտէն/քըշտին - կողքին, մոտը
 Զըչէղակ - 1. կաշաղակ, 2. թէթետուլիկ (մարդ)
 Զըչէլ - կեղեւ
 Զըչըված ծու - ողորկ
 Զըչըվել - կեղեւը հանել, կլպել
 Զըռանալ - խլանալ
 Զըռասունք - ննջեցյալի մահվան 40-րդ օրը
 կատարվող արարողություն
 Զըռըթանթըռուշ - 1. քարաթոթոշ, 2. տգեղ մարդ
 Զըռօշ - օրորոց
 Զըսակ - տոպրակ
 Զըսանընջի - քսաներորդ
 Զըսի-փըսի - բամբասանք
 Զըսի-փըսի անել - 1. ծածուկ խոսել, 2. բամբասել
 Զըսկարենք՝ - եռտանի, կասկարա
 Զըս տալ - մեկի՝ մի բանի դեմ գրգռել, հրահրել
 Զըսօր - կեսօր
 Զըսօրահաց - ճաշ
 Զըրեհ - վարձ
 Զըրեհ անել - վարձով աշխատել
 Զըրըկարկուտ - 1. խոշոր կարկուտ, 2. քարերի
 տարափ
 Զըրըքանոյ անել - ավերել
 Զըրըքացե/քըրըքացի անել - քացահարել
 Զըրցիլ - զգել
 Զըրցիլ-փըռնել - խորհել, կշռադատել
 Զըրցօվի - քաղցր (թեյ)
 Զիսօր - տեն Զըսօր
 Զիաբաբ - խորոված
 Զիաթխուդա - գյուղի իշխանավոր
 Զիլանվ - կաղամբ
 Զիլլան¹ - ցուլ
 Զիլլան² - գլուխ
 Զիլ(լ)անգ՝ - մեկի գլխին բերած փորձանք
 Զիլ(լ)անգջի - ուրիշներից խաբող՝ ծաղրող (մարդ)
 Զիհարբար - վճիտ
 Զիամար - գոտի
 Զիամբախտ - դժբախտ
 Զիանդ - գյուղ
 Զիանդիր - պարան
 Զիասիբ - աղքատ
 Զիասման - 1. առանց շեղվելու, ուղիղ, 2. կարճ
 Զիաստըրակ - կարճ
 Զիար - օգուտ, շահ
 Զարվան - քարավան
 Զարվանբաշի - քարավանապետ

Զարվանսարա - իջեանատուն
 Զարփո՛ւճ - աղյուս
 Զափուր - անգույթ
 Զանքո՛ւլ - խոպոպ
 Զէթո՛ւկ - կոճղ
 Զըզը՛տ - քեզ համար
 Զէմանգ՝ - տեն Զիմանգ՝
 Զէնդիր - տեն Զանդիր
 Զէչա - թաղիք
 Զը՛փ/քէ՛փ - 1. քեֆ, 2. հաճույք, ցանկություն
 Զը՛փը արիմիշ անել - հաճույքը վայելել
 Զը՛փը քուքանալ - տրամադրությունը բարձրա-
 նալ, գինովանալ
 Զը՛փը ք'օք - բարձր տրամադրությամբ, կերած-
 խամած
 Զը՛փ-հալ հըրցընել - մեկի վիճակով՝ առողջու-
 թյամբ հետաքրքրվել
 Զըլըփաչա - 1. անասունի ոտ ու գլուխ, 2. խաշ
 Զըլիդ/քիլիդ/քըլդան - կողպեք
 Զըմբըխտօթուն - դժբախտություն
 Զըսիբանալ - աղքատանալ
 Զըսօր - տեն Զըսօր
 Զիմի - որեւէ բանի նման կամ չափ
 Զիկիլ - 1. գնալ, 2. ամուսնանալ (աղջիկը), 3. մեռ-
 նել
 Զիշ-քիշ - թռչուններին քշելու բացակայություն
 Զիսըբանալ - տեն Զըսիբանալ
 Զիթեճ - թոնրի պատին մնացած եւ չորացած
 հացի շերտ
 Զիրվա - ծանոթ, բարեկամ
 Զիւթ - 1. անտրակ հաց, 2. ամբողջական, 3. հաշ-
 մանդամ
 Զիւթանան - 1. հաշմվել, 2. ծուլ՝ անվարժ դառնալ
 Զիլ - մոխիր
 Զիլանշ/քուլաշ - ծղոտ
 Զիլիլ - մոխրով օծել
 Զիլփանթ - տեն Զիւրփանթ
 Զիլլք՝ - քուրք
 Զիւհ - 1. սուտ, 2. ոգետրություն
 Զիւհի - 1. միամիտ, 2. շուտ ոգետրվող
 Զիւհնանալ - հնանալ
 Զիւնջ - անկյուն
 Զիւչա/քիւչան - փողոց
 Զուրա - խաբույկ
 Զիւրփանթ - փոքր երեխաներ
 Զուփօլի - 1. շան որդի, 2. կեցցես
 Զուքանալ - գիրանալ, չաղանալ
 Զօբա - կաթսա, աման
 Զօթո՛ւկ - տեն Զէթո՛ւկ
 Զօխ(վ)ա - տանուտեր
 Զօհլան - 1. արագընթաց, 2. արագ
 Զօհնան/քօհնա - հին
 Զօմանգ՝ - 1. օգնություն, 2. օգնող
 Զօմանգ՝ անել/ինիլ - օգնել
 Զօմբա/քօմբան - ջրաղացում թխած անեփի հաց
 Զօմուր - ածուխ
 Զօռուդ/քօռուդ - վնաս

Քծրփն - մանուկ
 Քծփնձ - անպատկառ
 Քօփօղլի - տեն Քոփօղլի
 Քօք - գեր, չաղ
 Քուֆանի ինիլ - շտապել
 Քուպատակ - թփի տակի տարածությունը
 Քուլուկ կենալ - զգվռտվել
 Քուծուծ - ժլատ, կծծի
 Քունավ ընց(ը)նել - քնել
 Քունուբօն - տեն Քընըքօն
 Քուչի-քուչի անել - 1. շանը մոտ կանչել, 2. շո-
 դոքորթել
 Քումանալ - կուրանալ
 Քումըցընել - կուրացնել
 Քոռուփեշման/քոռուփօշման - դառը գղջումով
 Քուր - քույր
 Քուրըախպեր - քույր եւ եղբայր
 Քօլ - 1. թուփ, 2. անտառ
 Քօլա - քուլա
 Քօնթավ կ'ալ - զուգավորվել (շների մասին)
 Քօն ինիլ - քնել
 Քօռ - կույր
 Քօսակ - ցանցառ մագերով
 Քօք - արմատ
 Քբա - վրան
 Օգի/ծգի - մուրացկան
 Օգիլ/ծգիլ - 1. ցանկանալ, 2. խնդրել, պահանջել,
 3. կնոպյան առնել
 Օթաղ - սենյակ
 Օթինջի/օթընջի - ութերորդ
 Օթի - ծրփաթ տը՛ռնալ - պապանձվել
 Օժ(ժ)ավ - ուժեղ
 Օժ(ժ)ը պատել - ի գորու լինել
 Օլաբան - արարած
 Օլի - 1. մահամերձ, 2. ծուլ, թուլամորթ
 Օլի-ծլմնձ - ոչնչություն
 Օլիմ - մահ, վախճան
 Օլքան - երկիր, աշխարհ
 Օլքան-ծլքան - երկրեերկիր թափառելով

Օխ - սայլի անիվները իրար միացնող փայտը
 Օխլավ - գրտնակ
 Օխծանջի - օծ խաղացնող, օծապան
 Օխծը կըծած - 1. անզգամ, անգութ, 2. խորամանկ
 Օխտը - յոթ
 Օխտըլիջըկանել - անբարոյական (կին)
 Օխտինջի/օխտընջի - յոթերորդ
 Օղլուշաղ - 1. կին, 2. կին եւ երեխաներ
 Օղկ/օղկ-օղկ անել - փսխել
 Օղռաշ - սրիկա, ստահակ
 Օղտեն ընգուճումը քօն ինիլ - անտեղյակ լինել
 Օղտու աշկ - փոքր գավաթ
 Օմբա - ծնկոսկր
 Օյամիշ/օյիմիշ ինիլ - տեն Այիմիշ ինիլ
 Օյինբազ - 1. խեղկատակ, 2. նենզ (մարդ)
 Օյն - բռնակ, կոթ
 Օյն(ը)/օյին - փորձանք
 Օնգատըն ընգ(ը)նել - հաջողվել
 Օնգատը քըցիլ - հարմար պահը որսալ
 Օնել - 1. ծածկել, 2. տարածվել, 3. ընթացքը ար-
 գելել, 4. սեղմել, 5. ուղղել դեպի, 6. փակել
 Օնքերը բեշ անել/վեր պիրի/հւրհւր տալ - մռայլվել,
 խոժոռվել
 Օշան/օշը տանել - ուշաթափվել
 Օշափ - 1. վիշապ, 2. շատակեր
 Օշը կըլծիք կ'ան - սթափվել
 Օչ(ը)րեղ - հերթ
 Օրաղ - խոտ հարելու գործիք, մանգաղ
 Օրդանկ/օրդակ - բաղ
 Օրեն մանուկը - նորածին
 Օրերըն ընգընել/ինգիլ - մահվան շեմին լինել
 Օրերը հնշըվ ըրած - մահամերձ
 Օրը օրեն (յըրա)/օրկանցօր - օրեցօր
 Օրվա հացեն մծք'տանջ - չքավոր
 Օր-իշը՛ղ չըտալ/օր տալ, իշը՛ղ/պերի չըտալ -
 նեղել, տանջել
 Օր ու քըշեր անել - մեկի հետ ապրել կենակցել
 Օփսունել - հմայել, կախարդել
 Օթ'տան կ'ալ - հախիցը գալ
 Օք'ից - տեն Էք'իծ

ԱՆՁՆԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Աբելյան Ա. 31	Անվանք 57
Աբի 46	Անտոնյան 416
Աբրիկ 46	Անուշ 442
Աբո 431	Անուշավան 393
Ադամյան 386	Աշոտ/Աշոտ/Աշոտ 34, 333, 343, 365, 367, 374, 375, 384
Ադամով 386, 387, 388	Աշոտ Բագրատունի 7
Ադի 195, 248	Ապել 326, 327, 624
Ադիֆ'ծզնիլ րնգ' 193	Ապրես 370
Ադինք 248	Ապուլով 387
Ազնո 46	Առանշահիկներ 7
Ազնիվ 46	Առաքելյան Միքայել 15
Ազրայել 454	Առաքել/Առաք'ել 317, 325, 360, 366, 372, 373, 374
Ազնունք 355	Առ(ը)ստամ 26, 196, 388, 389
Ազծի 46	Ասբխեզ' 438
Աբա 183, 425, 436, 439	Ասլան 319, 320, 348
Աբանեսանք 193	Աստվածատուր 46
Աբաջան 192	Աստուծ/Աստված 21, 22, 24, 25, 27, 39, 40, 41, 42, 77, 78, 79, 85, 87, 89, 92, 107, 111, 112, 124, 125, 127, 136, 140, 149, 150, 151, 152, 156, 157, 162, 167, 170, 172, 173, 179, 194, 200, 201, 202, 204, 205, 210, 211, 213, 214, 217, 219, 220, 223, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 255, 256, 257, 258, 261, 263, 267, 268, 269, 270, 282, 303, 305, 306, 309, 310, 316, 317, 318, 331, 342, 343, 345, 350, 355, 369, 381, 382, 395, 401, 408, 410, 416, 425, 430, 432, 435, 443, 447, 451, 453, 454, 456, 461, 462, 464, 465, 466, 467, 468, 472, 478, 479, 480, 482, 484, 487, 488, 490, 491, 493, 494, 495, 496, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 508, 512, 515, 517, 528, 529, 530, 532, 534, 535, 536, 540, 541, 544, 555, 558, 559, 560, 561, 566, 567, 595, 598
Աբանեսանք 193	Ավանես 418, 626
Աբաջան 192	Ավանես իխշան 184
Աբիսան/Աբիսան 308, 320, 327, 329, 340, 409, 413	Ավան Յուզբաշի 206
Ալծ 314, 315	Ավանք 193
Ալծշ 407, 408	Ավանք' 34, 310, 312, 313, 314
Ալծվաք 314	Ավդալ 570
Ակուփ/Ակոփ/Հակուփ/Հակոփ 235, 306, 318, 325, 332, 333, 377, 380, 381, 398, 624	Ավետիս/Ավետիս/Վիտիս 46, 183, 398
Ահնդ 250	Ավետ 307
Ադաբեզ' 378	Ավիս 46
Ադամ 367	Ավո/Ավո - <i>դե ն</i> Մոնթե Մելքոնյան
Ադ ապա 311, 315	Ատի 510
Ադաջան 189	Արաբի 183
Ադաջանյան 189	Արամ 405
Ադասի 626	Արգո 384
Ադվես 45	Արզուման/Արզուման 26, 214, 215, 341, 368, 412
Ադուն 327	Արզումանաք 186
Ամնի 439	Արեգա 377
Ամալ'ն/Ամալ' 331	
Ամանիա Շիրակացի 7	
Անդրանիկ 435	
Անդոն 309, 310, 414	
Անժելա 389	
Անինկա 338, 403	
Աննա 376	
Աննրման 387	
Անվանց Բրիցար 243	

Արիվհատ 314
 Արծվի 190
 Արծվիկ 46
 Արմահիս 386, 388
 Արմեն 364, 365
 Արմինակ/Արմինակ 371, 407, 626
 Արշակ 54, 56, 57, 303, 339, 402
 Արսեն 214
 Արսեն 387, 403, 404
 Արտաշ 346, 367, 388, 397, 402, 407, 408
 Արտեն/Արտեն 192, 411, 414, 415, 626
 Արտնշ(ան) 320, 323
 Արտո 332, 333, 626
 Արիւրան 53
 Արիւրան/Հարիւրան 53, 192, 324, 629
 Արիւրան 324
 Արփեհիզ/Արփեհիզ 291, 330, 402
 Արփիզ 353
 Ափի 355, 626
 Ափկար 287, 377
 Ափրիկա 46
 Ափրնց Կ'նփի 444
 Ափո 349, 420
 Ափովանք 349
 Բաբ(ա) 196, 197
 Բաբասի 183
 Բագրատ 342
 Բաղունց 33, 371, 386, 396, 397
 Բանդունց Տիկրան 419
 Բաղունք 183
 Բալլար 46
 Բալլու 198
 Բալշոյ 45
 Բախշի 330, 334, 350, 422
 Բահաթրյան Ալեքսանդր 11
 Բահաթրյան Առաքել 11, 12
 Բահաթրյան Գրիգոր 11
 Բահաթրյաններ 11, 12, 18
 Բաղդասար 400
 Բաղդի 55
 Բաղի 369, 370
 Բայթալ 45
 Բարխուդար 341
 Բարխուդարյան/Բարխուդարեանց/Բարխուտա-
 րեանց Մակար/Գետորգ 12, 13
 Բարսեղյան Ա. 31
 Բարսեղյան 373
 Բացի 395
 Բափկեն 230
 Բանք'իր 387, 389
 Բեղլի 45
 Բենիկ 230, 302
 Բենլադեն 46
 Բենո 356
 Բըլլասանց Արզրման 368
 Բըլլացար 243, 310
 Բըկլիկ 45
 Բըստրախոզ 45
 Բըրեժնեվ - *յեւ* Լեոնիդ Բրեժնե
 Բիջանաք 185
 Բուդի 32, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364
 Բուզարին 428, 435
 Բուխալտեր 45
 Բուդա 27, 204, 215
 Բուդյան 311, 316, 327
 Բօքի 46
 Բօքիկ 389, 390
 Գաբրիել հրեշտակապետ - *յեւ* Կ'նփրիյել
 հրիշտորակ
 Գագիկ 26, 245
 Գագիկ թաքավեր/թագավոր 21, 158, 159, 160, 185,
 204
 Գագո 54
 Գալի 357
 Գալստյան Անահիտ 45
 Գալանե/Գալանե 26, 245
 Գարբաչով 46
 Գեվորք Չիննվուր 219
 Գեվորքյան 419
 Գըղը 45
 Գըրիգորյան 189
 Գըրիշա/Գիրիշ 304, 323, 356
 Գիքօր 46
 Գ'նվուր 245, 246
 Գ'նվան 46
 Գ'նվանյան 183
 Գ'նլի 209, 423, 444
 Գ'ծգի 570
 Գ'ծրգ'անց Հակօփ 218
 Գրիգոր Լուսավորիչ - *յեւ* Կ'նրիւք'ծր Լուսավորիչ
 Գրիգորյան Ռ 12
 Գրիգորյան (Սպանդարյան) Մարգարիտ 14, 15, 34
 Գուրբանանց Ներսէս/Ներսէս 358
 Գուրգեն 319, 347, 408
 Գօգի 419
 Գօշ - *յեւ* Մխիթար Գոշ
 Դադաշ 323
 Դադյան Ա, 14
 Դադյան Խաչիկ 14
 Դադվեր 209
 Դարդուք 246
 Դաննուրչի 45

Դայտղի 46
 Դավթյան Կարո 12
 Դավոթ 586
 Դարաջիղ 46
 Դարթունք 87
 Դենագոզ 45
 Դենոկրիտ 46
 Դերունք 183
 Դըզըլ 45
 Դիլիսոր 45
 Դունյա գ'ծգնլ 135, 136, 137, 138, 139
 Դուրուսանանք 183
 Դօբբի 45
 Դօխտուր 45
 Դօմալ 46
 Դօյրաղ 45
 Դօրինք 330
 Եզոպոս 28
 Եղիշե 27
 Եղիշե Չարենց 13
 Չանգի 108, 109
 Չանգի-Չըրանգի 105
 Չանի 445
 Չավեն 627
 Չավոյնի 45
 Չնրվանք 407
 Չնք'(ի) 251, 366
 Չըռըկըլծխ 45
 Չըռփի 45
 Չըրանգի 108, 109
 Չինքրինդու դուշ 19, 87, 88, 91
 Չօյա 323
 Էդօ 404
 Էլինա 423
 Էյնա բունիզի 77, 78
 Էսբեր 409
 Ըբաղանք 185
 Ըղբըլիշանք 246
 Ընձուղտ 45
 Ըսկըպոյ 45
 Ըստալին/Մտալին/Յօսիփ 34, 303, 308, 322, 325, 381, 402, 439
 Ըվաք'անք 181
 Ըվիտիաննց Կըրիքօր 378
 Ըրշակա(ն)ք 55
 Թնգն 222
 Թնգի 45
 Թնքծս/Թաթօս 335, 354, 374, 396, 437
 Թալաշա 45
 Թանար(ա) 341, 401, 435, 438
 Թանան 401
 Թաղան դուշ 440
 Թավաղ 357
 Թավրիզյան Հարություն 12
 Թարխան 426
 Թարխան հնրոնրապետ 206
 Թնքի 385, 386
 Թեյյան Լեոն 45
 Թեոս/Թեվուս/Թեվօս 34, 247, 378, 380 408
 Թեմուր - *թեմուր* Լեոնկ Թեմուր
 Թեվան¹ - *թեմու* Տունըցե Թեվան
 Թեվան² 315, 365
 Թըմասանք 200
 Թնլի Արզուման 207
 Թնն(ի) 34, 53, 196, 384, 385, 386, 629
 Թննիլնի 53
 Թունունց Մուրեն 337
 Թօխի 249
 Թօխունց Կնքի 367
 Թօխունք/Թօխ աքունք 249
 Թօրք 46
 Ժենա 314
 Ժօժիկ 327
 Ժօլօք 45
 Ժօրա 375, 400
 Ժօրժիկ 336
 Իգանաց Արտոնշն 323
 Իշխան 325, 326, 403
 Իսա 327
 Իսակ 305, 306, 310, 311, 316, 323, 327, 411, 412
 Իսրայելյան Սարգիս 14
 Իվան 351, 419
 Լննդծ 382
 Լալա 425
 Լալազար 592
 Լալայան Երվանդ 14
 Լավօ 395
 Լավօկ 208
 Լաստան 395
 Լենին/Լենին 252, 325, 489
 Լենկ Թեմուր/Լենգ'-Թեմուր/Լենկ-Թեմուր 27, 180, 200, 201, 202, 207, 209, 218, 245
 Լեոնիղ Բրեժնե/Բըրեժնեկ 46
 Լըսիք 46
 Լիդա 55
 Լիզա 378
 Լինավարք 216
 Լօղմանի 244, 245, 266
 Խալադեղնիկ 45
 Խալափ 189
 Խալափյան 189
 Խանըմ/Խանուն 247, 304, 330, 379

Խանլար 357
 Խանութ 246
 Խաչատուր/Խաչատր 188, 246, 412
 Խաչի 200, 332, 356, 381, 382, 395, 438
 Խաչունք 221
 Խեմչյան Էսթեր 13
 Խէր խան 189
 Խընումանք 247
 Խըստան 46
 Խուզանք 45
 Խօշանքանո՛՛ 27, 216, 217
 Խօջա Ղանգնի 184
 Խօջանք 248
 Խօսքով 186, 335, 406
 Խօրէն 232, 325, 372
 Ծանլի 46
 Ծանոյի 46
 Ծատոր 327, 347, 350, 628
 Ծիպլի Ծատոր 624
 Ծիրանիգ՛ 389
 Ծո՛ւկունչի 45
 Կալաբարդի 376
 Կալաբարդունք 376
 Կաղ Արծվի 190
 Կատու քըշրոզ 255
 Կանրանքեղ/Կասաբեղ 327, 447, 472
 Կարո/Կարօ 34, 329, 333, 334, 398, 416, 420, 625
 Կանփո՛ւնց Վալօղ 385
 Կըրիբեղանց Կանրանգ՛ին 624
 Կըրիբօր/Կ՛հրո՛նք/հր/Կ՛հրո՛նքօր/Ք՛հրո՛նք՛նր 180, 189, 192, 302, 303, 306, 307, 363, 625
 Կըրօմվել 598
 Կիվերքանք 193
 Կ՛նլո՛ւսա 370, 406, 625
 Կ՛նրմո՛ւր դէվ/Կարմիր դեւ 20, 114, 117
 Կ՛նվո՛ւի 419
 Կ՛նվորլլել/Կ՛նվորիլլել - *յեւ* Կ՛նվորիլլել հըրիշտըրակ
 Կ՛նվորիլլել հըրիշտըրակ/հըրիշտըրակ/Գաբրիլլել
 հրեշտակապետ 30, 268, 269, 271, 547, 586
 Կ՛նվունք 183
 Կ՛ւվերք - *յեւ* Մուսէսանց Կ՛ւվերք
 Կ՛իզօղանք 189, 246
 Կ՛հրո՛նք/հր/Կ՛հրո՛նքօր - *յեւ* Կըրիբօր
 Կ՛հրո՛նք՛օրիս 216
 Կ՛հրո՛նք՛օր Լուսավօրիշ/Գրիգոր Լուսավօրիշ 27, 216
 Կ՛հրք՛ի 318, 321, 360, 369, 374, 399, 411
 Կ՛ուքունք 183
 Կուկվանք 246
 Կուկուկ 235
 Կուստանդանց Կարօ 624
 Կուտուգօզ 46
 Կօլն 373
 Կօստի 343
 Հասաբեղ - *յեւ* Հանրանքեղ
 Հանրի 328, 340, 411
 Հազ(զ)արան բըլբո՛ւլ/բըլբուլ 20, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117
 Հանթան 188, 205, 369
 Հակուկ/Հակօփ - *յեւ* Ակուփ
 Համաս 312
 Հանրանք/Հանրարձում/Հանրարցում - *յեւ*
 Հըմբանքի
 Հանգօ 189
 Հանգօյան 189
 Հայկա 387
 Հայրապետյան Թամար 13
 Հայրապետյան 308, 309
 Հայրիյան Ղուկաս 404, 405
 Հայրունք 208
 Հաննօ/Հանդօ/Հէնդօ 332, 333, 369, 402
 Հանչիմ 629
 Հանան 449, 570
 Հասան Ջալալ Դուլա 8
 Հանան Ջալալյան 196
 Հասան Ջալալյաններ 8
 Հատի 373
 Հանրանքեղ/Հանրաբեղ/Հարաբեղ/Հասաբեղ 327, 356, 407, 411, 418, 429, 447, 472,
 Հանրը մը՛ռած 254
 Հանրիփ 45
 Հարությունյան Լեւոն 15, 16
 Հարությունյան Սարգիս 13, 14, 41
 Հանրո՛նքն - *յեւ* Արո՛նքն
 Հէղինա 423
 Հէղուշ 305
 Հէյրան 34, 312, 313
 Հէնդօ - *յեւ* Հաննօ
 Հէր 189
 Հէրսիլն 407
 Հըմայակ 194
 Հըմբանքի/Հանրանք/Հանրարձում/Հանրարցում 72, 247, 375, 439
 Հըրանտիկ 373
 Հիմբանքանք 247
 Հիսուս - *յեւ* Հիւսոս
 Հիտլեր 34, 303, 312, 402, 426, 441, 442
 Հուկուկ 235
 Հունան 417
 Հուռի 193, 489
 Հուռում 26, 194
 Հ Ո Ւ Ն Ի Ս / Հ Ի Ս Ո Ւ Ս / Յ Ի Ս Ո Ւ Ս / Հ Ո Ւ Ն Ի Ս

Քննարկատիկա/Քննարկատիկա/Քննարկատիկա/Քննարկատիկա/Քննարկատիկա/Քննարկատիկա/Քննարկատիկա/Քննարկատիկա/Քննարկատիկա/Քննարկատիկա 25, 26, 42, 50, 52, 179, 211, 221, 240, 309, 493, 535, 560
 Հնրի 451
 Հօս 46
 Զօրէնց 46
 Դազմար 31, 192, 286, 287, 290, 331, 367, 407, 449, 485, 494
 Դազմարի Ալվարդ 15, 16, 18, 31, 32, 45
 Դազմարի Բարխուդար 15
 Դահրամանյան Ռոբերտ 15
 Դահրաման 583
 Դանալանյան Արամ 13, 23
 Դասար 45
 Դարա 453
 Դեվանդ 221
 Դըլանց Պէտի 185
 Դըլար 185
 Դըլէշի 45
 Դըլէշի Միշա 33, 396
 Դըրման 214
 Դուսումնաք 246
 Դուրուշաք 185
 Ծաղար 365
 Ծըկըռ 45
 Ծուխտուրուրու 46
 Ծովարան 45
 Մանթաթով 200
 Մանթաթով/Մարթա 335, 374
 Մանթաթանք 354
 Մարդավան 46
 Մարիմով 428
 Մանքիմ 183
 Մակիդոն 402
 Մակիչ 321, 327, 328, 333, 351, 371, 372, 391, 418
 Մանհանդ - *մեհ* Մուհամմէդ
 Մաղ օզօղնէ 195
 Մամէդ 184
 Մանաս 331, 337, 340, 377, 419, 428, 630
 Մանգասար 193
 Մանթաթով 46
 Մանիչակ/Մընէշակ 346, 348
 Մաշա 367, 443
 Մանշահիէթմաթ 570
 Մասրա բիբի 213
 Մատի 46, 510
 Մարաս 428
 Մարգարյան Լուսինե 17
 Մարգուշա 306, 307, 347, 350, 440
 Մարդի 57, 195, 328, 352, 371
 Մարդիրօս 350
 Մարդիրօսանք 193
 Մանրոնք 246
 Մարյան 184
 Մարյան Աստվածածին 217
 Մարյան 303, 309, 320, 334, 399
 Մարտիկ 46
 Մարուս(յ)ա 396, 398
 Մարքարիտ 373, 374
 Մարօ 348
 Մանցանկ 327
 Մաուզլի 46
 Մաքաղաք 311, 390
 Մաքսիմ 331, 332, 368
 Մելիք-Բեգլարյաններ 8
 Մելիք-Եզանյաններ 8
 Մելիք-Իսրայելյաններ 8
 Մելիք-Շահնազարյան Կոնստանդին/Տմբլաչի Խաշան 13
 Մելիք-Շահնազարյաններ 8
 Մելիք¹ 183, 209, 331, 332, 334, 383, 425
 Մելիք¹-Շահնազար/Մելիք-Շահնազար/Մելիք²/Մելիք (Բ) 8, 31, 32, 250, 251, 252, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299
 Մելիք¹ Մաջում/Մելիք Մաջում 26, 186, 245, 246
 Մելիք¹սէք 529
 Մէսրօպ/Մէսրօփ 303, 370, 371
 Մէքտի 198
 Մըկըրտիչաք 185
 Մընէշակ - *մեհ* Մանիչակ
 Մըսնըս 45
 Մըսրըլի 183
 Մըրքըրա 410
 Մըրքըրաք 185
 Մըցական 370
 Միխայէլյան Մուրէն 388
 Միխայիլ 342, 378
 Մինաս 355, 370, 371
 Մինասյան 407
 Միշա 33, 314, 315, 396, 397
 Միտով 202
 Միրգա 183, 209
 Միսիթար/Մուխտար 46, 401
 Միսիթար Գոշ/Մուխթար Գոշ 28, 224
 Միսիթարյան Մ. 15
 Մութօ 46
 Մուխան 185, 325, 330, 443
 Մուխի 323, 371, 374
 Մուխտար - *մեհ* Միսիթար
 Մուհամմէդ/Մանհանդ 257, 498
 Մուսա 412
 Մուստանց Կէվէրք 362

Մուրադ 398
 Մուրադանք 183
 Մուրտատ 45
 Մուքի 328
 Մոլլա Փաննահ 449
 Մոնթե Սէքոնյան/Մոնթե Սելքոնյան/Ավո/Ավո 33, 345
 Մօսէս 381, 383, 492, 630
 Մօսի 210
 Մօսունց Թէվան 365
 Մօսունց Վազգէն 384
 Մօվսէս Մարքարէ 230
 Յաշա 55, 315, 316
 Յապօն 46
 Յեղդի շահ 182
 Յեղի 34, 341, 342
 Յեղիշ(ա) 216, 217, 411
 Յեղիսաբէք 180
 Յեռնային 41
 Յէս 46
 Յէսնյ 353
 Յէսունց Ավաք¹ 365
 Յէվրէյ 46
 Յէրզ'ինն 366
 Յէրէսնովիրը^ք 46
 Յերվանդ 379, 397
 Յէփրէմ/Յէփէէն 326, 409
 Յըխտոս Թէվօս 247
 Յըխտոսանք 247
 Յըսրղուլանք 247
 Յիսուս - *յիս'ս* Հինսինս
 Յուրա 376
 Յօսիփ - *յիս'ս* Ըստալին
 Նազար 181, 182, 631
 Նազի 438
 Նախշուն 339, 340, 367, 414, 432
 Նաղաշ 309
 Նամակ 45
 Նավասարդյան Տիգրան 11, 12
 Նանրգիգ 631
 Նարէշ 196
 Նարիման խան 189
 Նարին 194
 Նարօն 376
 Նեմէց 46
 Նէրսէս - *յիս'ս* Գորբանանց Նէրսէս
 Նիկալայ 348
 Նիկալայ ցար 218
 Նիկօլ 303, 379
 Նունուփար 422
 Նուրի 315
 Նոյ/Նոյ Նահապետ 27, 179, 229
 Շալիկօ 394
 Շալիկօյանք 392
 Շախմուրադյան 307
 Շահ Աբաս 200
 Շահէն 336
 Շահ Մանսուր 196
 Շահնուրադ 356
 Շահնազար¹ 631
 Շահնազար² - *յիս'ս* Մէլիք¹-Շահնազար
 Շահրըման 583
 Շանմիր 406
 Շաշա 328, 631
 Շարքացան 45
 Շերմազանյան Գալուստ 12
 Շեզյան Թէվոս Աղաբէգի/Միխայիլի 378
 Շեզ'ունց Դըռռաննէ 248
 Շեզ'ունք 248
 Շէկյան 381
 Շըղաղունք 247, 248
 Շըմալ 401
 Շըմալօն 625
 Շըրվանաք 185
 Շիմպուլ 46
 Շինշան 429, 506
 Շինշանիգ/Շինշիգ¹ 254, 346
 Շինշինց Շանմիր 625
 Շուրիկ 314, 625
 Շինք'նր 310, 311
 Շծղան 358
 Շօղէր 370
 Շծշիկ 45
 Շօրա 313
 Շօփէր 45
 Չանկաբի 205
 Չանլի 193
 Չանղինց Մանրդի 195
 Չավղալ 570
 Չօփոտ Անդօն 414
 Պալական 243
 Պավլիկ 327
 Պատի 510
 Պէպօ 46
 Պէտրօսյան 212
 Պէրճիկ 344
 Պըլ¹ 45
 Պըլը-Պուղի/Պըլ Պուղի/Պուղի 12, 13, 14, 30, 31, 32, 46, 250, 251, 252, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301
 Պնկըկըրանք 247

Պնկլըկըրե 247
 Պնկոնս-մինուս 45
 Պուդի - *դե սու* Պրլը-Պուդի
 Պուդուս/Պուդուս 181, 192, 214, 351, 354, 365, 366, 367, 410
 Պուդուսա(ն)ք 183, 246
 Պուդուս-Պետրուս 407
 Պուշկին 46
 Պուտրուս 369
 Պոնրոնտանք 200
 Պոդուս - *դե սու* Պուդուս
 Ջալալ 412, 443, 444
 Ջամալ 198
 Ջանեն մատաղ 46
 Ջավադ 350
 Ջեանշիր ցեղ 8
 Ջիհանգլի 306
 Ռուբեն/Ռուբել 254, 304, 310, 323, 324, 348, 349, 404, 418, 631
 Ռուչան 183
 Ռու Սունջինկա 212
 Ռօ 406
 Ռօզա 324
 Ռօմ(ա) 378, 379
 Սաբեզ 325
 Սախան 342
 Սահակ - *դե սու* Սրիակ
 Սահակյան 324
 Սամսոն 328, 340, 377, 380, 413
 Սամվել 324, 403
 Սայանք 193
 Սայի 321
 Սանախչի 45
 Սապոմնիզ՝ Վադո 33, 343, 344, 345
 Սատոր 45
 Սար - *դե սու* Սարո
 Սարգսյան Արմեն 16, 17
 Սարդան 197
 Սարիբեկ 438
 Սարինգ՝նել 324
 Սարուն 397
 Սարուջալու տոհմ 8
 Սնրք՝իս 183, 200, 304, 631
 Սնրք՝իսյան Սումբաթ 424
 Սարո/Սար 200, 214
 Սնք՝ան 251
 Սնք՝անք՝ 193
 Սնք՝ի 57, 382, 632
 Սեդա 384, 410
 Սեյրան 384
 Սեվակ 319
 Սեվի 212, 249, 323
 Սեվունք 248, 249
 Սեարակ 341, 373
 Սերգեյ/Սերգեյ 46, 324
 Սերոբ 383
 Սերոփ 354, 625
 Սը՛վ դեվ 115, 117
 Սրիակ/Սահակ 183, 248, 519, 625
 Սրղոմօն - *դե սու* Սուդումուն
 Սրմբաթ - *դե սու* Սումբաթ
 Սրվարանց Ջնք՝ի 366
 Սրք՝իան(ն)ք 56
 Սիվա/Սիվա Կապուտիկյան 33, 397
 Սիսօն 359, 362, 363, 365, 386, 390, 394, 410
 Սիսօն Ծիրունի 566
 Սիսօն վնդրնբեդ 219
 Սինամար 185
 Սիպտակ դեվ/Սպիտակ դե 20, 21, 115, 116, 117
 Սիպտակ օշափ/Սպիտակ վիշապ 21, 154, 172
 Սիրան 305, 351, 355, 359
 Սիրանուշ 385
 Սիրգօն 316
 Սիրդանք 197
 Սիրուշ 305
 Ստալին - *դե սու* Ըստալին
 Ստեփանյան Թեան - *դե սու* Տումըզե Թեվան
 Սուդումուն/Սրղոմօն 248, 327
 Սուդումուն Իմաստուն 449
 Սումբաթ/Սրմբաթ 305, 306, 325, 340, 341, 354, 355, 401
 Սունաց Բախչի 422
 Սուսան 188, 250
 Սուսանաք 250
 Սուրեն 329, 337, 351, 372, 373, 406
 Սուրիկ 352
 Սօմիշկա 314, 340, 341, 427, 434, 632
 Սօն(յ)ա/Սօնի 250, 329, 331, 371, 424, 426, 434
 Սօջի 46
 Սօփիկ 373
 Վազգեն 304, 383, 408
 Վազի 417
 Վալի/Վնլի 38, 427, 434, 447
 Վալօդ 307, 317, 385, 411, 412
 Վալօդանք 411
 Վահան 417
 Վահե 445
 Վաղարշակ 336, 337
 Վաղինակ 598
 Վադօ/Վադո 33, 307, 343, 344, 345, 346, 406
 Վադօվանք 345
 Վանես/Վանը՛ս 185, 244, 336

Վանի 53, 333, 408
 Վանու(ն)ք/Վանո(ն)ք 53
 Վանքաց Իսակ 323
 Վաչագան (Բ) Բարեպաշտ/Վաչագան քաքավեր 7, 225
 Վառի 330, 536
 Վառունց Առաքել 366
 Վառունց Վարթի 444
 Վարդան Այգեկցի 28
 Վարդանյան Սվետլանա 16, 30, 33
 Վարթան/Վարդան 54, 254, 255, 322, 323
 Վարթան իյաշան 180
 Վարթի 431, 443, 444
 Վանթմբեդ 45
 Վարսենիզ՝ 34, 400, 401
 Վարուժ 598
 Վերգո 46
 Վրականաց Ալեքսան 338
 Վրթանանք 183
 Վիլեն 395
 Վիլման 218
 Վիտիս - *յհն* Ավետիս
 Վովա 54
 Տանի 366, 380
 Տանունք 366
 Տապունք 325
 Տեր-Հովհաննիսյան Միքայել 12
 Տեր Արտավազ 199
 Տընըսանք 246
 Տիգրան/Տիկրան 46, 368, 376, 377, 392, 393, 394, 425, 625
 Տիկօշ 33, 46, 391, 392, 393, 394, 395
 Տիկօշանք 392, 393, 394
 Տմբլաչի Խաչան - *յհն* Մելիք-Շահնազարյան Կոնստանդին
 Տումըզ/Տումըջի Թեվան/Թեվան/Ստեփանյան Թեան 27, 242, 243, 244
 Տօլիկ 327, 625
 Տօնի 247, 625
 Յակատ 45
 Ուբել 310, 316
 Ուլի 197
 Ուխայ 20, 99, 100, 101
 Ոստա Ադի 248
 Ոստա Ադինք 248
 Ոստք 388, 389
 Ուրնալանք 57
 Փաղասուխտա 46
 Փաթի 394
 Փնթունց Փնթի 625
 Փարուք 435
 Փախուք 246
 Փանահ Ալի խան 8
 Փարամազ 189
 Փարամազյան 189
 Փեդյա 327
 Փեդրոն 438
 Փեդրուր 406
 Փեաի ծ'նեծ'նե 22, 130, 131
 Փեդի 198
 Փըրանյա 46
 Փննդուք 200
 Փննրի 451
 Փօքս 45
 Քաժի 45
 Քանի 46
 Քաշանք 185
 Քաչալ 45
 Քաջիկ 99, 100, 101, 382
 Քառ 45
 Քելի 400, 401
 Քերոյան Քօքս/Քօքս 208
 Ք(ը)նարիկ 46, 336, 337, 352, 365, 366
 Քըչալանք 248
 Քըչեղակ 45
 Քըրիստոս/Քրիստոս/Քնրնեստնես/Քնրնեստծս - *յհն* Հնեսնես
 Քիրանանց Խաչի 338
 Քիրանանց Վաղարշակ 338
 Քոխանց Պոլոս 365
 Քնրդ 46
 Քնրնք'նր - *յհն* Կըրիքօր
 Ք'ծրնեց Սաթգ՝ 324
 Ք'ծչնր 189
 Քոռիկի Ջալալի 205
 Քօլա 322, 425, 436, 439
 Քօն ինծղ Սուդունք 248
 Քօչարյան 189
 Քօռ 45
 Քօռ Վանը'ս 244
 Օթապարիկ 45
 Օխձկ'անքնր 169
 Օհան 319, 321, 322
 Օհանես 183
 Օհանջանյան Միքայել 15
 Օհանջանյան Մուշեղ 183
 Օսեփ 330
 Օվյան Վազգեն 31
 Օվչի Փիրուն 25, 244

ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

- Աղբբեջան 9, 10
 Աղբբեջանական ԽՍՀ 9
 Աղբբեջանի Հանրապետություն 8
 Ազծյա/Ազոյա 185, 186, 245, 246, 328, 606
 Աբբուլաղ/Աղբբուլաղ 250, 609, 626
 Ալիադալու 397
 Ադալմո 7
 Ադդամ 210, 289, 339, 371, 372, 420, 424
 Ադդամի շրջան 10
 Ադջկաբբերդ 224
 Ադստե 7
 Ադվանից մարզպանություն 7
 Ադվանք 7
 Ամարաս/Մարաս (վանք) 216, 234, 427, 428
 Ամարաս (բնակավայր) 202
 Ամենափրկիչ յր'իսծե 27, 200, 217, 218
 Ամբրիկա/Ըմբրիկա 183, 329, 339, 366
 Այգեստան - *յհնւ* Բալլուջա
 Անահիտ ախպիւր 225
 Անդրկովկաս 8
 Անդրկովկասի Դաշնային Դեմոկրատական Հանրապետություն 8
 Աշան 16, 191, 206, 287, 607, 626, 629
 Առաջածոր - *յհնւ* Ըռչնմծոր
 Ասբբլիաշեն - *յհնւ* Դաշպուլաղ
 Ասկ'նրան/Ըսկ'նրան/Ասկերան 407, 408, 409, 425, 609, 626
 Ասկ'նրանն ռայոն/Ասկերանի շրջան 10, 45, 197, 210, 219, 226, 250, 609
 Աստղաշեն - *յհնւ* Դաշպուլաղ
 Ավանա բար 206
 Ավարայր 7
 Ավդուռ 369, 607
 Ավրստրբրյա 313
 Արախա/Արասխա/Արաքս 7, 10, 38, 54, 184, 185, 186, 188, 464, 506, 564, 573
 Արարատ 315, 424
 Արաքսի հովիտ 7
 Արդախ 7
 Արգունան վանք 26, 214
 Արշակունիների թագավորություն 7
 Արչին ախպիւր 24, 223
 Արչին հանգ'իստը 220
 Արտաշիսյանների թագավորություն 7
 Արցախ 5, 6, 7, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 23, 27, 28, 30, 31, 36, 38, 41, 44, 46
 Արցախամոր աշխարհ 7
 Արփագ'նդիկ 302
 Ափրիկա 402
 Աքեմենյան աշխարհակալություն 7
 Բանգ'երը կըստորած 208, 209
 Բագրատունյաց թագավորություն 7
 Բադարա 609
 Բալլուջա/Այգեստան (գյուղ) 198, 212, 226, 610
 Բալլուջա (գետ) - *յհնւ* Սըղրակ'ետ
 Բադդաղ 455, 537
 Բանագուր 303
 Բանդ 194
 Բանդլան 438
 Բաքվի նահանգ 8
 Բաքու/Բաքի 13, 14, 16, 201, 308, 326, 330, 338, 367, 401, 412, 631
 Բերդածորի ենթաշրջան 221
 Բերդաշեն - *յհնւ* Բըզդալա
 Բերծոր 7
 Բերքածոր 227
 Բեռլին 307, 402
 Բերքածոր - *յհնւ* Վըղ(ը)իսս
 Բըլանց ճաղաց 390
 Բըլըրի գագաթ 212
 Բըլթաբեկ 438
 Բուլոբան - *յհնւ* Պիլիթաննից
 Բոյահմեդլու 218
 Գանձակի շրջան 207
 Գանձասարի վանք/Կ'անձասար 8, 192, 195
 Գետաշենի ենթաշրջան 10
 Գ(ը)տիչ/Քըթեշ բերդ/բերթ/վանք 8, 26, 27, 184, 204, 215
 Գիշի 247, 607, 626
 Գ'անջն/Կիրովաբաթ 200, 247, 248, 424, 602
 Գ'անջումեն բաղ 200
 Գ'ավունեն արխ 188
 Գ'նլնսնն ախպիւր 222
 Գյուլիստան 8
 Գյուլիստանի գավառ 15
 Գյուլիստանի մելիքություն 8
 Գ'նլլիջա 215
 Գ'նլմելիք' 209
 Գոմշասար 10
 Գ'ոլ ախպիւր 249
 Գ'ծջին խաչ 215
 Գ'ոշ ախպիւր/Դոշա ախպիւր 224
 Գ'ոնոզ պերթ 215

Գօրիս - *յհն՝ս* Կ'ծրեւ
 Դադիվանք 8, 209
 Դանհրննգ 253, 610, 627
 Դանհրննվ 404, 610
 Դադասհր - *յհն՝ս* Թղղասըն
 Դանհիրչիլնր - *յհն՝ս* Ճըղըցնե
 Դաշաուլադ/Ասքըխաշեն/Աստղաշեն 198, 212, 610
 Դաշուշեն 610
 Դանվլի տը'դ 206
 Դըղըվէրեն խաշ 217
 Դըրըմբօն 192, 193, 382, 608
 Դիգակ 26
 Դիգակի գավառ 15
 Դիգակի թագավորություն 7
 Դիգակի մելիքություն 8
 Դիգակի շրջան 245
 Դիգափայտ - *յհն՝ս* Տիգանփնդ
 Դրախտիկ - *յհն՝ս* Տըրախտեգ'
 Դուդվեր 209
 Դննդնկչի - *յհն՝ս* Քուրաթադ
 Դննմնրլի 608
 Դննշնմբի 183
 Դծրննց ծծր 318
 Ելիգավետպոլի նահանգ 8
 Երեւան - *յհն՝ս* Իրեվան
 Երվանդանների թագավորություն 7
 Չննգ'իկ 608
 Չալունց ծծր 392
 Չանգեւանի շրջան 10
 Չանգ'եզուր/Չանգեզուր 14, 184
 Չննդնխաշ 193
 Չարդարաշեն/Չարթարաշեն/Վերին Թաղավարդ/
 Յերե Թղղավարթ/Շըղկաշեն/Շըմըկաշեն/Պէցնր շեն
 14, 187
 Չարդարաշենա ծծր 187
 Չաքարյանների իշխանություն 8
 Չըրավուր ախայնր 24, 224
 Էդիլլի 606
 Էդիշա - *յհն՝ս* Վըրթնաշառ
 Էջմիածին 13
 Էրկան ծըմակ 251
 Ըգծխա վը'րվան 185
 Ըլըլադ 606
 Ըխնըկապէրթ 206
 Ըխայը'րթան 193
 Ըմէրիկա - *յհն՝ս* Ամէրիկա
 Ըռաք'իլ 606
 Ըռըսկըհան 187
 Ըռչննծծր/Առաջածծր 192, 195, 225, 248, 249, 396, 608
 Ըսկ'նրնն - *յհն՝ս* Ասկ'նրնն
 Ըստավրապօլ 325
 Ըստէփանակ⁰էրտ/Ըստէփանակ'ըէ(ր)տ/Ստեփանա-
 կերտ 9, 10, 15, 199, 251, 305, 327, 346, 390, 406, 410,
 415, 416
 Թալիշ 33
 Թաղալ ախայնր 223
 Թաղասեռ - *յհն՝ս* Թղղասըն
 Թաղավարդ - *յհն՝ս* Թղղավարթ
 Թաղար 184, 300, 423
 Թաղօտ/Թաղոտ/Թէղոտ 184, 185, 204, 606
 Թանթնն/Թարթառ 10, 54, 207, 385, 426
 Թէգխարաբ¹ 27, 181
 Թէգխարաբ² - *յհն՝ս* Խընաբադ
 Թէհրան 36, 432
 Թէղոտ - *յհն՝ս* Թաղօտ
 Թըթուն ախայնր 224
 Թըթօ ճն'լ 327
 Թը'վացաբ¹ 208
 Թըղասըն/Թաղասեռ/Դաղասնր 44, 182, 202, 203,
 222, 606
 Թըղավարթ/Թաղավարդ 187, 223, 253, 332, 607
 Թիգին ախայնր 222
 Թիժ յը'խցե 27, 215
 Թիփիլիզ/Թիֆլիս 8, 12, 439, 606
 Թնննիս 627
 Թուրան 573, 588
 Թօրթին գ'օռ 218
 Ժղղանօվ 188, 361
 Իդդիրին ախայնր 194
 Իմիշլի 374
 Իննը մա 219
 Իշխանակ'ըտ/Իշխանագետ 10, 326
 Իրան/Իյան 6, 45, 56, 181, 183, 185, 187, 195, 196,
 200, 208, 212, 226, 226, 293, 295, 471
 Իրեվան/Իյեվան/Յերեվան/Երեւան 9, 55, 56, 308,
 318, 322, 326, 339, 353, 386, 396, 415, 631
 Իրէք Մանգունը 217
 Իրէք Մանգուք 219
 Իք'ակ (գյուղ) 204
 Իք'ակ (գետ) 26
 Իք'ակուց կարմունց 204
 Լննգ(զ')նն գ'օռ 221
 Լալէգ' ախայնր 227
 Լաշինի շրջան/Քաշաթաղի շրջան 10
 Լեռնային Ղարաբաղ 8, 9, 10, 12, 14, 18, 30, 32, 33,
 34, 45

Լեռնային Ղարաբաղի Ինքնավար Մարզ/ԼՂԻՄ՝ 9
 Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետություն/ԼՂՀ՝ 5, 10, 11, 47
 Լենկ-Թեմուրեն կարմուռ 207
 Լ'նկմասզ 196, 608
 Լ'նկվեցին սծրփի 216
 Խամսայի մեկիքություններ 8
 Խաներ 361, 362
 Խանձանձոր 606
 Խանսկ 412, 506, 610
 Խաչեն/Խաչեն/Մէյդիչեն 183, 226, 611
 Խաչենագետ - *յհն'ս* Խըչընակ'էտ
 Խաչենի գավառ 15, 193
 Խաչենի թագավորություն 7
 Խաչենի մեկիքություն 8
 Խաչենի նահանգ 7
 Խաչին խութ՝ 200
 Խաչին տակ 205
 Խաչնաչ 200, 228, 610
 Խաչունց կ'իրիզմանու 221
 Խէխանձ 212
 Խէրխան/Խերխան/Խըրխան 189, 205, 247, 628
 Խընմալերթ/Խընալերթ/Խծաբերդ/Ուխցալերթ/Օխցու պերթ 180, 181, 201, 302, 303, 606
 Խընաբաղ/Խնապատ/Թէգխարաբ² 25, 212, 220, 248, 249, 408, 610
 Խընածախ 610
 Խընուշինակ 506, 607, 628,
 Խըչընակ'էտ/Խաչենագետ 10, 249, 611
 Խըրամօրթ 197, 406, 610
 Խ(ը)րմանջուղ 72, 606
 Խոյի գավառ/Խոյ ռայօն 6, 45, 198
 Խոյիքային Միություն/ԽՍՀՄ/Սավետ 9, 242, 303, 308, 329, 441
 Խունգըբալա 389
 Խոնձըրըստան/Խընձըրստան/Խունձըր(ը)ստան/Խնձըրստան 211, 386, 401, 402, 610
 Խօրըն ախպըր 562
 Ծամձոր 202
 Ծըծաքար 205, 206
 Ծըկօնէ 606
 Ծըղկաչեն - *յհն'ս* Չարդարաչեն
 Ծըղկըմանունց խաչ 217
 Ծընրկաչեն - *յհն'ս* Չարդարաչեն
 Ծըռոստ քար 203
 Ծըվատըղ/Ծուվատըղ 189, 607, 624
 Ծըվերեն խութ՝ 206
 Ծօվեր 206
 Հալադարասի 201
 Հալխօզաչեն 607
 Հախան 216
 Համբեճան 7
 Համբեճան - Շաքիի իշխանություն 7
 Հանաց ախպըր 226
 Հասալիական մարզ 8
 Հասալից ծօլ 401
 Հատարօ վանք 213
 Հարկառ 10
 Հարմիրավան 608
 Հարմիր գյուղ - *յհն'ս* Տըռնավազ
 Կէրչ 306
 Կըխանա քույր 216
 Կըղարծէ 190, 607, 624
 Կըճօղուտ 608
 Կըմբըռնատեն ախպըր 225
 Կըսապատ - *յհն'ս* Կուսապատ
 Կըրասեն ձօր 211
 Կըրասնի բազար 342
 Կըրեմլ/Կրեմլ 34, 308
 Կըրկըժան 610
 Կիրովաբաղ - *յհն'ս* Գ'անջն
 Կանձասար - *յհն'ս* Գ-անձասարի վանք
 Կ'ավաք՝ 216
 Կ'անրմըր թունթ 145
 Կ'ըռնաքար 422
 Կ'իմրնկ'իճ 182, 308, 606
 Կ'իկմթաղ 192, 376, 608
 Կ'իլին հանգ'խտը 220
 Կ'ումեր 610
 Կ'իտանձ քարեր 204
 Կ'օղուն ախպըր 222
 Կ'ծրես/Գ-օրիս 55, 180, 187, 193
 Կողթ 7
 Կուբաթուի շրջան 10
 Կույր ախպըր 228
 Կուսապատ/Կըսապատ 194, 208, 218, 219, 225, 608
 Կուր - *յհն'ս* Զ'ուտ
 Կուր-Արաքսի դաշտավայր 10
 Կօտրած յէխծէ 195, 218
 Հազարի 10
 Հանդրիս 55, 183, 193, 199, 201, 308, 310, 311, 312, 313, 314, 320, 606
 Հաղութի շրջան/Հնդրիթա ռայօն 10, 24, 27, 44, 55, 65, 180, 201, 213, 222, 243, 244, 246, 606
 Հաթերթ/Հաթերթ 56, 208, 224, 251, 387, 390, 450, 506, 608, 629
 Հաղորտի - *յհն'ս* Հըղօրտ
 Հայաղ 195, 380, 608

Հայաստան 7
 Հայաստանի Հանրապետություն/ՀՀ 8, 9, 12, 47
 Հայկական լեռնաշխարհի 10
 Հայկական ԽՍՀ/ՀԽՍՀ 9
 Հայրունց թունք 208
 Հաչաքար 201, 221
 Հարավ 610
 Հարար 606
 Հարճլանք 7
 Հարությունագոմեր - *յհես* Ուրթունա կ'ումեր
 Հացե 191, 607
 Հեն շեն/Հեն շեն 182, 203
 Հերիեր/Հերիեր/Հիրիեր 188, 189, 205, 246, 247, 337, 607
 Հրկակու 606
 Հրդե նրհատակ 213
 Հրդորտե/Հաղորտի 24, 191, 206, 224, 607
 Հրնձախտք 225
 Հրթրնաքար 210
 Հրթրնաքար 202
 Հիլիս 629
 Հին Թաղեր 202
 Հին շեն 221
 Հին Քոչքեկ 222
 ՀԽՍՀ - *յհես* Հայկական ԽՍՀ
 ՀՀ - *յհես* Հայաստանի Հանրապետություն
 Հինմծա 612
 Հուռաթաղ/Հուռումեն թաղ/Հուռին թաղ/Վանքեն հեռու
 թաղ 26, 193, 194, 208
 Հուռուն արտեր 203
 Հոռուն ծծր 624
 Հօրադիզ/Հօրատիզ 186, 308
 Դազախ 196
 Դազանչի 192, 208, 608
 Դալա - *յհես* Շուշի
 Դասումաք'անդ 183
 Դարաբաղ 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 16, 17, 28, 31, 32, 33, 35, 37, 47, 48, 52, 53, 55, 62, 74, 180, 197, 199, 200, 202, 210, 211, 212, 219, 252, 253, 256, 257, 288, 296, 297, 305, 307, 322, 343, 345, 346, 347, 353, 396, 397, 406, 427, 430, 432, 433
 Դարաբաղի գավառ 8
 Դարաբաղի լեռնաշրջա 7, 10
 Դարաբաղի խանություն 8
 Դարաբաղ - *յհես* Գլրրդաղ
 Դարաբաղլաղ 192, 200, 201, 221, 612
 Դարա չիննար 197
 Դարաչինար 197
 Դարիք խաչ 218, 219
 Գրգնրն հող 192
 Գրգղալա/Բերդաշեն 32, 206, 224, 362, 364, 366, 367, 607
 Գլլեն քար¹ 223
 Գլլեն քար² 210
 Գլլրժբաղ 610
 Գլլաղ 610
 Գլլրխան 607
 Գլրդին սը'ն 194
 Գլրրդաղ/Գլարաղաղ 181, 183, 194, 208
 Գլրմա ախպիեր 225
 Գլիշա սար 217
 Գլիշա վանք 27, 216, 217
 Գլունըխլղղեն թունք 212
 Գլունդե' 221
 Գլօշա ախպիեր - *յհես* Գ-օշ ախպիեր
 Ծանկաթաղ - *յհես* Չինգ'աթաղ
 Ծարտար 27, 33, 56, 188, 205, 216, 250, 343, 346, 347, 348, 406, 607
 Ծղղղցնե/Գլանիլիլան 200, 610
 Ծղրապերք 207
 Ծիրանկուս 606
 Ծօխտակ խաչ 193
 Մանդան 214
 Մաղալուզ 195, 219, 608
 Մաղալուզա թաքալերեն ըխճըկանը կ'իրեզմանը 219
 Մաճկալաշեն 607
 Մամեղ ծլնն դնրնսի 184
 Մայր Խաթուն 216
 Մասկվա/Մոսկվա 12, 252, 308, 329
 Մասրա բիբի 213
 Մավա 217, 630
 Մարաղա 609, 630
 Մարաս - *յհես* Ամարաս
 Մարյան ախպիեր 184
 Մարյանածծր - *յհես* Միմիդնածծր:
 Մարտակերտ/Մարտակերտ/Մատրակերտ/Մատու-
 ռակերտ 195, 207, 218, 373, 374, 377, 397, 609
 Մարտակերտի շրջան 10, 33, 54, 183, 192, 207, 217, 224, 387, 608
 Մարտունի 56, 351, 356
 Մարտունու շրջան 10, 12, 16, 32, 187, 205, 216, 223, 607
 Մելիքաշեն - *յհես* Միրիչկ'ալու
 Մեծ Առանք 7
 Մեծ Թաղեր - *յհես* Մլե'ծ Թաղլար
 Մեծ Կվենք 7

Մեծ Հայք 7
 Մեծ Բիրս 10
 Մելիք'անց յուրդ 215
 Մելիք'ջանլու - *յհն՝* Միրիշկ'ալու
 Մեծ շէն - *յհն՝* Մը'ծ շէն¹
 Մեհտիշէն/Մեհտիշէն/Մեքտիշէն 6, 45, 198, 611
 Մէջուն արտ 203
 Մը'ծ Թաղար/Մեծ Թաղեր 26, 185, 204, 214, 606
 Մը'ծ շէն¹/Մեծ շէն 221, 431
 Մը'ծ շէն² 609
 Մըհասը'ն 206
 Մըղրակ'էտ/Բալլուջա 226
 Մըղուլու 362
 Մըղոզ - *յհն՝* Մաղավուզ
 Մըշկապատ - *յհն՝* Մուշկապատ
 Մըռավ/Մռավ 7, 10, 23, 207
 Մըսնընա 251, 341, 630
 Մըրըխաթուն 435
 Մըրթրապան 209
 Մըմիդան'ծըր/Մարյան'ած'ծըր 184, 606
 Միտովէն կալ' 202
 Միրգա գ'ծըմնագ 209
 Միրգանային - *յհն՝* Վիրիգանային
 Միրիշկ'ալու/Մելիքջանլու/Մելիքաշէն 44, 183, 606
 Մյուս Հաբանդ 7
 Մոսկվա - *յհն՝* Մասկվա
 Մոսվ - *յհն՝* Մըռավ
 Մոսվի լեռնաշղթա 10
 Մոնլք'ի բաղ 199
 Մուխանք 7
 Մուխրաթաղ/Մոխրաթաղ/Մոնդոլաթաղ 194, 208, 219, 247, 609
 Մուխրէնէս 185, 606
 Մուկնըտամէն ախային 222
 Մուշկապատ/Մըշկապատ 191, 206, 224, 334, 607, 630
 Մոնրիշէն 607
 Մօշխըմհատ/Մոշխսմհատ 199, 221, 611
 Մօստ 385
 Յեմիշճան 607
 Յերէ Թըղավարթ - *յհն՝* Չարդարաշէն
 Յերէ Հուռաթաղ - *յհն՝* Վերին Հոռաթաղ
 Յերէվան - *յհն՝* Իրէվան
 Յերին շէն 252
 Յերուսաղէմ 240, 459
 Յը'խծուն ճինր 226
 Յը'խծուն պըղընին 214
 Յըղնաքար 203
 Նախիճէվան 304
 Նախիճէվանիկ/Նախիջեանիկ/Նախճուվանէզ¹ 14, 611, 631
 Նապատ 186
 Նարէշտար 26, 196
 Ներքին Խաչենի իշխանություն 7
 Ներքին Հոռաթաղ 609
 Նըհատակ¹ 42, 565
 Նըհատակ² 24, 214
 Նըհատակ³ 25, 220
 Նըհատակ յըղէցի 209
 Նըրիտակէն խաչ 215
 Նըռնէզ¹ 186, 216
 Նինգ'ի/Նընգ'ի 438, 607, 631
 Նօրակ'ուղ/Նորագյուղ 212, 611
 Նօր շէն/Նոր շէն 12, 206, 608
 Շախրուլաղ 194
 Շախ դուրան շէն - *յհն՝* Մըխտուրաշէն
 Շահնասուր 195, 196, 217, 396, 609
 Շահունյան 252
 Շահունյանի շրջան 10, 15, 197
 Շաղախ/Մարէն շէն/Մարինշէն 44, 55, 57, 60, 62, 64, 65, 68, 181, 182, 186, 201, 606
 Շամախի 625
 Շամխօր/Շամխոր 33, 396
 Շանջանի 196
 Շամշադինի շրջան 14
 Շավունց բաղ 424
 Շնք'ի 36, 247, 432, 625
 Շըխտուրաշէն - *յհն՝* Մըխտուրաշէն
 Շիրվան 36, 432
 Շուշի/Ղալա 8, 10, 11, 12, 13, 14, 18, 26, 36, 37, 56, 205, 215, 253, 301, 386, 420, 426, 430, 432, 434, 479, 612, 625
 Շուշիի/Շուշու շրջան 10, 189, 200, 221, 612
 Շօքայալ 223
 Շօշ/Շնշ(ի)ք'էնդ 199, 227, 433, 515, 611, 625
 Շօշի պէրթ/Շոշ բերդ 8, 515
 Ռդջի 10
 Ռրոտան 10
 Չննքուն յալ 205
 Չննի դարան - *յհն՝* Չըղըրան
 Չախմա բնփն 212
 Չայլու/Չնյլն 6, 392, 394, 609
 Չանախչի 199, 295, 301, 413, 611, 631
 Չարդանց ախային 225
 Չափար 609
 Չըղըրան/Չղըրան/Չննի դարան/Չըղըրանա նահանգներ 193, 209, 210, 225, 248
 Չըղուլ ախային 222

Չըռ-չըռ ախպիր 225
 Չինգ՝նթաղ/ճանկաթաղ 194, 195, 218, 609
 Չլորան - *յհն* Չըղըրան
 Չուբանէն սար/Չօբան դաղի 210, 211
 Պակօվնիկին թումբ 218
 Պարզկանք 7
 Պարին պիժ 221
 Պարսկաստան - *յհն* Իրան
 Պէցնիր շէն - *յհն* Ջարդարաշէն
 Պըռըվաթումբ 190
 Պըռըվաէնց 204
 Պըտկէս պէրք/Պըրկէս պէրք 25, 219, 220
 Պըրկակէր ախպիր 223, 224
 Պիանք 7
 Պիլիբաննից/Պիլիբանուց/Պլեթանց/Բուլուբան 24, 184, 203, 243, 314, 606
 Պոնք քար/Պոսք քար 213
 Պուրուսա կ'ուսէր/Պողոսագոմեր 27, 192, 217
 Ջեբրայիլի շրջան 10
 Ջէյրան ախպիր 227
 Ջրաբերդի գավառ 15
 Ջրաբերդի մելիքություն 8
 Ջուղա 12
 Ռեւլ 611
 Ռուսաստան 8, 26, 405
 Ռուսէն ախպիր 223
 Ռուսէն յուրդ 203
 Սաննք՝նթին/Սըքթաթումբ¹ 186
 Սասանյան Պարսկաստան 7
 Սավէտ - *յհն* Խորհրդային Միություն
 Սարէն շէն/Սարինշէն - *յհն* Շաղախ
 Սարի տակ 186
 Սարսանգ 10
 Սարուշէն 200, 294, 611
 Սանք՝իսնշէն 200
 Սեանա լիճ 7
 Սէյդիշէն - *յհն* Խաչէն
 Սէյսուլան 196, 609
 Սէվունց 212
 Սըզնէք/Սզնէք 200, 213, 227, 611
 Սը՛վ ծօվ 227, 228
 Սըխտուրաշէն/Սուխտուրաշէն/Շըխտուրաշէն/Շախտուրան շէն 187
 Ս(ը)դնախ 213, 611
 Սըռնատօն 210, 225
 Սըքթաթումբ¹ - *յհն* Սաննք՝նթին
 Սըքի թումբ/Սըքթաթումբ²/Սծք՝ի թումբ 186
 Սիբիր 402
 Սիպտակ շէն 355, 608
 Սիրդիւնշէն/Սիրդիւրաշէն 197, 611
 Սիրյա 183
 Ստեփանակերտ - *յհն* Ըստեփանակ⁹էրտ
 Սուլուլ քար 211
 Սուխտուրաշէն - *յհն* Սըխտուրաշէն
 Սուլոթ ծլնն 208
 Սունցինկա 212
 Սօս/Սոս/Սուս/Սուս ք՛անդը 27, 188, 205, 216, 608, 632
 Սօրախան 435
 Սծք՝ի թումբ - *յհն* Սըքի թումբ
 Վաղարշապատ 13
 Վաղվան իխշանութնն 212
 Վալկունիք 7
 Վանէս 216
 Վանք¹ 182
 Վանք² 26, 33, 192, 193, 208, 396, 609
 Վանքէն հեռու թաղ - *յհն* Հուռաթաղ
 Վաշինգտոն 329
 Վարանդայի գավառ 8, 12, 14, 15, 31
 Վարանդայի մելիքություն 8
 Վարդաձոր - *յհն* Փըրջամալ
 Վարդաշատ - *յհն* Վըրթնաշատ
 Վարթնիս 192
 Վերին Թաղավարդ - *յհն* Ջարդարաշէն
 Վերին Խաչէնի իշխանություն 7
 Վերին Հոռաթաղ/Վերին Հոռաթաղ/Յէրէ Հոռաթաղ 208, 609
 Վըղ(ը)հաս/Բերթածօր 193, 387, 388, 389, 609
 Վընէսա դալա 184
 Վըրթնաշատ/Վարդաշատ/Էդիշա 182, 203, 222
 Վըրցըկալէր 248
 Վիրիզնայնն/Միրզնայնն 611, 630
 Վրաստան 8
 Տը՛դ 184
 Տըռնավագ/Տըռնավնն/Կարմիր գյուղ 199, 213, 370, 611
 Տըվըրախաչ 218
 Տըրախտէզ/Գրախտիկ 186, 215, 216
 Տիզնիմնդ/Տըզնիմնդ/Տըզափաղ/Գիզափայտ 10, 23, 24, 36, 201, 202, 213, 223, 435
 Տումէ/Տումի/Տումէ/Տոմէ 56, 185, 201, 204, 215, 223, 606, 625
 Տօղ/Տող 26, 204, 214, 215, 322, 606
 Տօղա սար 326
 Յը՛խէն ախպիր 203
 Յօր/Յոր 215
 Յօրա խաչ 215

Ուլրաբ/Ուլրբաբ 197, 219, 220, 611
 Ուխտապէրք - *յիւս* Խըծնապէրք
 Ուտիք 7
 Ուրարտական պետութիւն 7
 Ուրգիննա՛ 310
 Ուրբինա կ'ուներ/Հարությունագոմեր 192, 208, 609
 Ուրմիա 6
 Փառես 7
 Փառիստի իշխանություն 7
 Փերին կ'ուներ 248
 Փրքինչ ախպինր 224
 Փրքամալ/Վարդաձոր 198, 199, 212, 221, 226, 410, 432, 611
 Փոքր Կովկաս 10
 Փոքր Սյունիք 7
 Փոքր Քիրս 10
 Փնկնլի/Ֆիզուլի 34, 244, 312, 313
 Քաշաբաղի շրջան - *յիւս* Լաչինի շրջան
 Քառասուն կոյս 10
 Քարէն տակ 346, 419, 612
 Քերաջարի շրջան 10
 Քերք/Քերք/Քըրք 223, 253, 608
 Քրթէլ պէրք - *յիւս* Գ(ը)տիչ բերդ
 Քըշկըռավուն արտեր 203
 Քըշրղկապէրք 210
 Քըռասնի/Քըռասնէ 199, 253, 612
 Քըրահունջ/Քարահունջ 187, 188, 223, 506, 527, 608
 Քըրղկըլծիս 406
 Քնթնկ 612
 Քնթնկ/Քափաս 23, 207
 Քիւրս/Քիրս 23, 205, 309, 330, 436
 Քոռ/Կոր 38, 506, 536, 564
 Քորաբաղ/Գնդնկչի 184, 606
 Քծինն Քորաբաղ 184
 Քծինա Քօշպէզ՝ 183
 Քովատակ/Քովատակ 210, 609
 Քուստի 7
 Քօշպէզ՝ 183, 242, 607
 Քօքսէն կէժան 208
 Օխի ախպինր 226
 Օխցու պէրք - *յիւս* Խըծնապէրք
 Օռած թումբ 84
 Օրխիստինն 7
 Ֆիզուլի - *յիւս* Փնկնլի
 Ֆիզուլու շրջան 10
 Ֆրանսիա 13, 46

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒԻ ՆՅՈՒԹԵՐՆ ԸՍՏ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԲԱՐԲԱՌԻ ԽՈՍՎԱԾՔՆԵՐԻ

N	Խոսվածքը	Նյութի համարը
Հաղորդի շրջան		
1.	Ազոխի խոսվածք	2 (27, 207, 212, 219, 225, 226, 262), 3 (19), 4(184, 185), 5 (33, 220, 226)
2.	Ակնադրյուրի (Աբուլադի) խոսվածք	2(12), 4 (136, 137, 138, 139, 140)
3.	Այգեստանի (Քոչքեկի) խոսվածք	2(18, 30, 160, 184), 3 (3), 4(9, 10, 11, 12, 113)
4.	Առաքելի (Առաքյուլի) խոսվածք	5 (15, 156)
5.	Արեւշատի (Դոլանյարի) խոսվածք	4(94, 95, 96)
6.	Արփագետիկի (Արփագյաղուկի) խոսվածք	3(2), 4 (85)
7.	Բանաձորի (Բանագուրի) խոսվածք	2(88), 4 (97), 5(23, 160)
8.	Դրախտիկի խոսվածք	2(28 ա, բ, 29, 135), 3(20), 4(21, 22, 23, 24, 186, 187)
9.	Թաղասեռի խոսվածք	2(15, 84, 156, 157, 158), 3 (4), 4(1, 2, 3, 102, 103), 5 (56, 95, 98, 143, 191, 232)
10.	Թաղոտի խոսվածք	2(23), 3 (15), 4 (154)
11.	Խանձաձորի (Աղաջաքենդի) խոսվածք	2(129, 161)
12.	Խձաքերդի խոսվածք	2(11 ա, բ, 82), 3(1), 4(86, 87, 88, 89)
13.	Ծակուռի խոսվածք	2(162)
14.	Ծաղկավանքի (Խրմանջուղի) խոսվածք	2(213, 217, 221, 256), 3 (7), 4(135)
15.	Ծամձորի խոսվածք	5(42)
16.	Կարմրակուճի (Կեմրակուճի) խոսվածք	2(16, 185, 265), 3(5), 4(108, 109, 110, 111, 112), 5(43, 192)
17.	Հաղորդի խոսվածք	2(250), 4 (4, 5, 6, 7, 8, 106, 107), 5(182), 6(11, 13, 14, 20)
18.	Հակակուի խոսվածք	3(13), 4 (153)
19.	Հարթաշենի (Հախուլուի) խոսվածք	3(8), 4 (141, 142)
20.	Հին Թաղերի (Հին Թաղարի) խոսվածք	2(81 ա, բ, 83)
21.	Մարիամաձորի (Մամեղաձորի) խոսվածք	2 (22ա, բ, 205ա), 3 (12), 4(149), 6(8)
22.	Մելիքաշենի (Մելիքջանլուի) խոսվածք	2(19), 4(114), 5(154)
23.	Մեծ Թաղերի (Մեծ Թաղարի) խոսվածք	1(3), 2(26, 132), 3(17), 4(181, 182, 183), 5(12, 24)
24.	Մոխրենեսի խոսվածք	2(24), 3(14), 4(150, 151, 152), 5(70)
25.	Մուլբուղարայի խոսվածք	4(90, 91, 92, 93)
26.	Նորաշենի խոսվածք	5(32), 6(1)
27.	Պլեբանցի (Բլուբանի) խոսվածք	1(2), 2(1, 4 բ, 5 բ, 6 ա, 8բ, 20, 89, 90, 130, 131, 182, 186 բ, 187 ա, բ, 198 դ, 204, 205 գ, 208 ա, 211, 214, 218, 220 ա, բ, գ, դ, 222, 264 ա), 3(6), 4(13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134), 5(86, 107, 128, 148, 166, 170, 171, 219, 225)
28.	Ջրակուսի խոսվածք	3(11), 4(148), 5(149)
29.	Սարինշենի (Շաղախի) խոսվածք	2(13ա, բ), 4(100)
30.	Վանքի խոսվածք	1(1), 2 (17), 4(105)
31.	Վարդաշատի (Էդիշայի) խոսվածք	2(14, 85, 86, 87, 159), 4(101), 5(55, 206)
32.	Տյաքի խոսվածք	4(104)
33.	Տողի խոսվածք	2(91, 92, 93, 133, 134), 3 (16), 4(155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171)
34.	Տոսնի խոսվածք	2(6 բ, 25), 3(18), 4(172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180)
35.	Ֆորի խոսվածք	4(98, 99), 5(123)
36.	Ուխտաձորի (Էդիլուի) խոսվածք	3(9), 4(143, 144, 145), 5(61, 85, 153)
37.	Բյուրաթաղի (Դոդուկչի) խոսվածք	2(21, 196), 3(10), 4(146, 147), 5(13, 186, 207, 230)

Մարտունու շրջան		
38.	Աշանի խոսվածք	2(41ա, բ, 100), 3(37), 4(354, 355), 5(129), 6(16)
39.	Ավրուռի խոսվածք	5(1), 5(7)
40.	Բերդաշենի (Ղզղալայի) խոսվածք	2(8ա, 72, 101, 167), 3(36), 4(309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353), 5(16, 44, 87)
41.	Գիշու խոսվածք	2(205 բ, 233, 251, 258), 3(41), 4(293, 294, 295, 296, 297), 5(31, 92)
42.	Գյունե ճարտարի խոսվածք	1(6), 2(35 ա, բ), 3(31), 4(34, 35, 36, 37), 4(242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251), 5(97, 100, 150, 164, 169, 208)
43.	Եմիշճանի խոսվածք	4(356, 357)
44.	Ջարդանաշենի խոսվածք	2(31), 4(197, 198), 5(124)
45.	Թաղավարդի խոսվածք	3(23), 4(193, 194, 195, 196), 5(122, 136, 161, 165, 173, 194)
46.	Խերխանի խոսվածք	2(38 ա, բ, 39 ա, 40 գ, 96 ա, բ, 138 բ, 163, 232 ա, բ, 246), 3(28), 4(223, 224), 5(116)
47.	Խնուշինակի խոսվածք	3(33), 4(277, 278, 279, 280, 281, 282)
48.	Ծովատեղի խոսվածք	2(5 ա, 36), 5(17, 18, 77, 88, 119, 120, 125, 140, 145)
49.	Կաղարծիի խոսվածք	2(40 ա), 3(42), 4(203), 6(2)
50.	Կավահանի (Ղավախանի) խոսվածք	5(3), 5(133)
51.	Կարմիր շուկայի խոսվածք	3(22), 4(190, 191, 192), 5(151)
52.	Կոլխոզաշենի խոսվածք	1(7), 3(26), 4(205, 206), 5(179)
53.	Հաղորտիի խոսվածք	2(43, 97, 98, 165), 4(304, 305, 306, 307, 308), 5(65, 183), 6(15)
54.	Հացիի խոսվածք	2(42), 3(39), 4(360, 361), 5(11, 76, 102, 137, 199)
55.	Հերիերի խոսվածք	2(2, 3, 37 ա, բ, 95, 138ա, 227, 228, 229, 230, 231, 255, 260, 261), 3(27), 4(215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222), 5(50, 101, 108, 134)
56.	Ղուզե ճարտարի խոսվածք	1(5), 2(244, 245, 248), 3(32), 4(252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276), 5(132, 163)
57.	Մանկալաշենի խոսվածք	2(199ա, 208բ), 3(30), 4(30, 31, 32, 33, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241), 5(30, 82, 90, 213, 234)
58.	Մարտունու խոսվածք	1(9), 3(34), 4(38, 39, 40, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292), 5(178, 187, 205)
59.	Մյուրիշենի խոսվածք	2(266), 4(362, 363), 5(74, 84, 144)
60.	Մամնայի խոսվածք	4(202)
61.	Մուշկապատի խոսվածք	1(8), 2(44, 99, 166, 193, 201դ), 3(40), 4(300, 301, 302, 303), 5(20, 22, 53, 58, 71, 72, 75, 104, 115, 162, 202, 237)
62.	Ննգիի խոսվածք	4(200, 201), 5(9, 79, 139, 157), 6(5)
63.	Նոր շենի խոսվածք	3(38), 4(358, 359)
64.	Շեխերի խոսվածք	3(21), 4(188, 189)
65.	Պառավաթումբի խոսվածք	2(39բ, 40բ), 4(204), 5(2, 80, 142)
66.	Սարգսաշենի խոսվածք	5(34)
67.	Սխորրաշենի խոսվածք	2(32), 4(199), 5(4, 94)
68.	Մոսի խոսվածք	1(4), 2(7, 34, 94, 136, 137, 186ա, 200բ, 243, 257, 264բ), 3(29), 4(225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232), 5(146, 158, 197), 6(10)
69.	Սպիտակաշենի խոսվածք	3(35), 4(298, 299)
70.	Քարահունջի խոսվածք	2(33, 164, 252), 3(25), 4(25, 26, 27, 28, 29, 213, 214)
71.	Քերթի խոսվածք	3(24), 4(207, 208, 209, 210, 211, 212)

Մարտակերտի շրջան		
72.	Աղաբեկականջի խոսվածք	3(62), 4(391, 392)
73.	Առաջաձորի խոսվածք	1(10), 2(241), 3(43), 4(483, 484, 485)
74.	Գառնաքարի խոսվածք	5(78, 109, 111, 112)
75.	Դրմբոնի խոսվածք	2(48), 4(420, 421)
76.	Ջագիկի խոսվածք	1(12), 3(53)
77.	Ջարդախաչի խոսվածք	2(51)
78.	Թալիշի խոսվածք	1(11), 3(56), 4(462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481)
79.	Թբիլոսի խոսվածք	2(259)
80.	Խնկավանի (Խունգութալայի) խոսվածք	3(51), 4(455)
81.	Ծաղկաշենի (Դամուրլուի) խոսվածք	5(106)
82.	Ծնակահողի խոսվածք	5(105, 198)
83.	Կարմիրավանի խոսվածք	2(224ա), 3(55), 4(48, 49, 50, 51, 395, 396, 397, 398, 399, 400)
84.	Կիչանի խոսվածք	5(103)
85.	Կոճողոտի խոսվածք	2(4ա, 194ա, 198գ, 209բ, 216), 3(47), 4(419)
86.	Կուսապատի խոսվածք	4(384, 385, 386, 387)
87.	Հաթերքի խոսվածք	1(13, 14), 2(108, 109, 168, 247), 3(54), 4(456, 457, 458, 459, 460, 461), 5(54)
88.	Հարությունագոմերի խոսվածք	3(50), 4(426)
89.	Ղազանչիի խոսվածք	2(47, 110), 4(417, 418)
90.	Ղազարահողի խոսվածք	6(9)
91.	Ճանկաթաղի (Ջանյաթաղի) խոսվածք	2(55, 143), 3(59)
92.	Մաղաղխի խոսվածք	5(175)
93.	Մաղավուզի խոսվածք	2(148), 3(58), 4(44, 45, 46, 47, 388)
94.	Մարտակերտի խոսվածք	2(56ա, բ, 57, 58, 59, 60ա, 102, 103, 104, 105, 142, 194բ), 3(60), 4(41, 42, 43, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383)
95.	Մեծ շենի խոսվածք	5(73, 200)
96.	Միխրաթաղի խոսվածք	2(54ա, բ, 107, 144, 145, 146, 147, 234), 3(63), 4(389, 390)
97.	Ներքին Հոռաթաղի խոսվածք	2(201գ), 3(61), 4(364, 365, 366)
98.	Շահնասուրի խոսվածք	5(10, 19)
99.	Չալուի խոսվածք (բարբառ)	3(57)
100.	Չափարի խոսվածք	2(183, 197բ, 215), 5(28, 69)
101.	Չլրանի խոսվածք	2(45, 49, 52բ, 60բ, 61, 111, 112ա, բ, 113, 114, 169, 170, 171, 172, 173, 189, 191, 235, 236, 237, 238), 3(46), 4(401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416)
102.	Պողոսագոմերի խոսվածք	2(46, 53, 141), 4(427)
103.	Սեյսուլանի խոսվածք	5(89)
104.	Վաղուհասի խոսվածք	1(15), 2(50, 192, 199բ, 202բ.), 3(52), 4(428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454)
105.	Վանքի խոսվածք	3(44), 4(486, 487, 488, 489, 490, 491, 492)
106.	Վարդաձորի (Գյուլաթաղի) խոսվածք	3(49), 4(393, 394)
107.	Վարնկաթաղի (Լյուլասագի) խոսվածք	2(62, 63, 139, 140)

108.	Վերին Հոռաբաղի խոսվածք	2(52ա, գ, 106), 3(48), 4(52, 53, 54, 422, 423, 424, 425), 5(14)
109.	Տոնաշենի խոսվածք	4(482), 5(8)
110.	Քոլատակի խոսվածք	2(115, 116), 3(45), 5(6), 6(18)
Ասկերանի շրջան		
111.	Ակնաղբյուրի (Դարաբուլաղի) խոսվածք	1(20), 2(77, 127, 180, 210)
112.	Այգեստանի (Բալլուջայի) խոսվածք	2(69 ա, բ, գ, 122, 175, 176ա, բ), 3(79), 4(526)
113.	Ասկերանի խոսվածք	1(17), 3(72), 4(549, 550), 5(41, 83, 214)
114.	Ասողաշենի (Դաշբուլաղի) խոսվածք	2(68), 3(76), 4(520), 5(130, 141, 167, 228), 6(7)
115.	Ավետարանոցի (Չանախաչու) խոսվածք	1(21), 3(84), 4(76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 565, 566), 5(36, 233)
116.	Բերքածորի (Հասանաբաղի) խոսվածք	2(178)
117.	Դահրազի խոսվածք	5(96, 190)
118.	Դահրավի խոսվածք	4(522, 523, 524, 525)
119.	Դաշուշենի խոսվածք	5(48), 6 (3)
120.	Լուսածորի (Մեհտիշենի) խոսվածք (բարբառ)	1(16), 2(70, 188, 198բ, 200ա, 202ա, 209ա,), 3(78)
121.	Խանցքի խոսվածք	4(559), 5(5, 49, 135, 224), 6(4)
122.	Խաչենի (Մեյրիշենի) խոսվածք	2(66, 118, 121, 149, 174), 4(497, 498, 499, 500), 5(21)
123.	Խաչմաչի խոսվածք	2(78ա, բ, 181ա, բ), 5(113, 114, 189, 196, 203, 236)
124.	Խնածախի խոսվածք	4(527, 528, 529)
125.	Խնավատի (Խանաբաղի) խոսվածք	2(117, 120, 123, 151ա, բ, 239, 240, 254), 3(70), 4(534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 555, 546, 547), 5(26)
126.	Խնձրիստանի խոսվածք	2(119ա, բ, 223, 224բ), 3(75), 4(501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517), 5(195)
127.	Խրամորթի խոսվածք	2(9, 65), 3(69), 4(530, 531, 532, 533)
128.	Ծաղկաշատի (Դշլաղի) խոսվածք	2(150, 190), 3(68), 4(493, 494, 495, 496)
129.	Կարմիր գյուղի (Տոնավազի) խոսվածք	2(126), 4(71, 72, 73), 5(193)
130.	Հարավի խոսվածք	3(81)
131.	Հիլիսի խոսվածք	3(74), 4(518, 519), 5(117, 223)
132.	Մաղաթաշենի (Մաղաթաքենոյի) խոսվածք	5(51, 204)
133.	Մխիթարաշենի (Մխիթարաքենոյի) խոսվածք	5(57)
134.	Մոշխմատի խոսվածք	2(154, 206), 5(25, 176)
135.	Նախիջեանիկի խոսվածք	1(18), 5(60, 67, 159, 231)
136.	Ներքին Սզնեքի խոսվածք	4(74)
137.	Նորագյուղի խոսվածք	3(73), 4(55, 56, 57, 553, 554, 555, 556, 557, 558), 5(46, 217)
138.	Շոշի խոսվածք	2(74, 179ա, բ, գ), 3(82), 4(58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70), 5(27, 184)
139.	Պատարայի (Բաղարայի) խոսվածք	2(263), 3(77), 4(521), 5(131)
140.	Ջրաղացների խոսվածք	2(75, 76, 201բ), 3(83), 4(564), 5(29, 39, 66, 181)
141.	Ռեի խոսվածք	3(67), 5(227)
142.	Սառնաղբյուրի (Աղբուլաղի) խոսվածք	2(242), 5(118)
143.	Սարդարաշենի խոսվածք	2(67), 4(560, 561, 562)
144.	Սարուշենի խոսվածք	4(567), 5(47, 52, 99, 174, 209), 6(6)

145.	Սղնախի խոսվածք	2(128), 4(563)
146.	Վարազաբունի խոսվածք	5(62, 91)
147.	Վարդաձորի (Փրջամալի) խոսվածք	2(71, 124, 125, 152, 153, 177, 198ա, 201ա, 253), 3(80), 4(551, 552), 5(121, 172)
148.	Վերին Դլիժբաղի խոսվածք	3(71), 4(548), 5(59)
149.	Վերին Սզնեքի խոսվածք	4(75)
150.	Փառուխի խոսվածք	5(68, 212)
151.	Քյաթուկի խոսվածք	5(63, 229)
152.	Քռասնու խոսվածք	2(73), 5(37)
153.	Ստեփանակերտի խոսվածք	2(80), 4(568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584), 5(81, 177, 180, 188, 201, 210, 211, 216, 221, 222)
Շուշիի շրջան		
154.	Եղցահողի խոսվածք	2(10), 3(86), 5(126, 155)
155.	Հին շենի խոսվածք	2(79, 155), 5(38)
156.	Հունոտի խոսվածք	1(19), 5(127, 138, 152)
157.	Մեծ շենի խոսվածք	5(40, 45)
158.	Շուշիի խոսվածք	4(590, 591, 592), 5(64, 93, 147, 168, 185, 215, 218, 235), 6(12, 17, 21)
159.	Տասը վերստի խոսվածք	6(19)
160.	Քարին տակի խոսվածք	1(22), 2(197ա, 203), 3(85), 4(585, 586, 587, 588, 589), 5(35)
Շահումյանի շրջան		
161.	Գյուլիստանի խոսվածք	3(66)
162.	Կարաչինարի խոսվածք	2(64), 3(64)
163.	Վերին շենի խոսվածք	2(195, 249), 3(65)

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՑԱՆԿ

1. **Աբեղյան Ա., Պըլը-Պուղի** (Օպերետ չորս արարով), Նոր Նախիջեան, 1923
2. **Աբեղյան Ա., Ժողովրդական խաղիկներ**, Երեւան, 1940
3. **Արրահամյան Ե., Մեծ Թաղեր**, Ստեփանակերտ, 2009
4. **Արրահամյան Յ., Քերթ**, Երեւան, 2010
5. **Աղեւա (Սարգսյան Ա.), Սըրերտըս լիզն ա, լափու վա տամ**, Ստեփանակերտ, 2003
6. **Աղաջանյան Ա., Հաթերք**, Ստեփանակերտ, 2012
7. **Աճառյան Հր., Քննություն Ղարաբաղի բարբառին**, Վաղարշապատ, 1901
8. **Այվազյան Գ., Ղարաբաղի հեքիաթները**, «Սովետական Ղարաբաղ», 1967, 22 մարտ
9. **Առաքելյան Ա., Արցախի ժողովրդական բանահյուսությունը**, «Սովետական Ղարաբաղ», 1990, 17 հունիս
10. **Առաքելյան Ա., Ժողովրդական բանահյուսության դաստիարակչական նշանակությունը**, «Սովետական Ղարաբաղ», 1 օգոստոս
11. **Առաքելյան Ա., Լեռնային Ղարաբաղի բանահյուսությունը**, «Սովետական Ղարաբաղ», 1987, 30 սեպտեմբեր
12. **Առաքելյան Ա., Լեռնային Ղարաբաղի ջանգլույումները**, «Սովետական Ղարաբաղ», 1988, 7 հունվար
13. **Առաքելյան Ա., Հավաքենք ու պահպանենք ժողովրդի բառն ու բանը**, «Սովետական Ղարաբաղ», 1966, 31 հուլիս
14. **Առաքելյան Ա., Մեր երախտավորները**, «Սովետական Ղարաբաղ», 1988, 28 հունվար
15. **Առուշանյան Ա., Կոճ, քեզ ասեմ, կուլա՛, դու լսի՛ր**, Ստեփանակերտ, 2001
16. **Ավագյան Ա., Լեռնային Ղարաբաղի բանահյուսությունը**, «Սովետական Ղարաբաղ», 1972, 5 մայիս
17. **Ավետիսյան Ն., Իմ Պըլը Պուղին**, Ստեփանակերտ, 2002
18. **Բարախանյան Ա., Իմ հիշատակարանը**, 1890
19. **Բարախանյան Ա., Ուխտավորի հիշատակարանը**, 1885
20. **Բարխուդարյան Գ., Արագը տարին կտարի, Շուշի**, 1883
21. **Բարխուդարյան Գ., Բարոյական առածներ**, Թիֆլիս, 1898
22. **Բարխուդարյան Գ., Չոբանն ու նշանածը**, Թիֆլիս, 1896
23. **Բարխուդարյան Ա., Միրզա եւ Աննա**, Զվյուռնիա, 1876
24. **Բարխուդարյան Ա., Պըլը Պուղի**, Թիֆլիս, 1883
25. **Բարխուդարյան Ա., Արցախ**, Բագու, 1895
26. **Բաքվի հայոց բանահյուսությունը** (կազմել, ներածությունը գրել եւ ծանոթագրել են Ա. Ղազի-յանը, Ս. Վարդանյանը), Երեւան, 2004
27. **Բարսեղյան Ա., Պըլը Պուղի (Հերոսական կոմեդիա չորս գործողությամբ)**, Երեւան, 1963
28. **Բեգլարյան Հ., Կատակում է Պըլը Պուղին**, Ստեփանակերտ, 1998
29. **Բեգլարյան Ա., Ղարաբաղի մեր Քարահունջը**, Ստեփանակերտ, 2004
30. **Գաբրիելյան Գ., Արցախյան նվազարան**, Երեւան, 2002
31. **Գալստյան Ա., Թեյան Լ., Մականունների գործածությունը ժամանակակից հայերենում**, «Զա-հուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2006
32. **Գալստյան Ա., Հաղթանակ**, Ստեփանակերտ, 2000
33. **Գրիգորյան Գ., Հայ ժողովրդական բանահյուսություն**, Երեւան, 1967
34. **Գրիգորյան Գ.Ֆ., Սոխրաթաղյան ժպիտներ**, Ստեփանակերտ, 1998

35. **Գրիգորյան Գ.Ֆ.**, *Սոխրաթաղ*, Ստեփանակերտ, 2004
36. **Գրիգորյան Մ.**, *Ղարաբաղի հեքիաթները*, «Սովետական Ղարաբաղ», 1973, 31 օգոստոս
37. **Գրիգորյան Մ.**, *Ղարաբաղի ջանգյուղամները*, «Սովետական Ղարաբաղ», 1973, 6 մայիս
38. **Գրիգորյան Ռ.**, *Հայ ժողովրդական մանկական երգեր ու խաղերգեր*, Երեւան, 1970
39. **Ղաղյան Խ., Ղաղյան Ա.**, *Վարանդայի ժողովրդական գրականությունից*, «Ազգագրական հանդես», գգ. 17, 18, 19, Թիֆլիս, 1908-1910
40. **Ղաղյան Խ.**, *Հողվածների ժողովածու*, Էջմիածին, 2007
41. **Ղավթյան Կ.**, *Լեռնային Ղարաբաղի բարբառային քարտեզը*, Երեւան, 1966
42. **Խրայեյան Ս.**, *Ղարաբաղի գվարճախոս Պըլը Պոտլին*, Երեւան, 1956
43. **Լալայան Ե.**, *Երկեր*, հ.2 (Վարանդա), Երեւան, 1988
44. **Լալայան Ե.**, *Վարանդա. նյութեր ապագա ուսումնասիրության համար*, «Ազգագրական հանդես», գիրք Բ, Թիֆլիս, 1897
45. **Լալայան Ե.**, *Վարանդա. Նշանավոր տոներ*, «Ազգագրական հանդես», գիրք Գ., Թիֆլիս, 1898
46. **Լեռնային Ղարաբաղի բանահյուսությունը** (գրառումը, բնագրի պատրաստումը եւ ծանոթագրությունները Մ. Գրիգորյան-Սպանդարյանի), Երեւան, 1971
47. **Լիսիցյան Ստ.**, *Լեռնային Ղարաբաղի հայերը*, «Հայ ազգագրություն եւ բանահյուսություն», հ.12, Երեւան, 1981
48. **Խանզաղյան Ս.**, *Պըլը Պոտլի*, Երեւան, 1988
49. **Խաչատրյան Ա.**, *Մեր գյուղի մարդիկ (Արցախյան գվարճապատումներ)*, Երեւան, 2014
50. **Խեմչյան Է.**, *Ժողովրդագիտական նյութերի հավաքման ու հրատարակման պատկերը Շուշի քաղաքում (XIX դարի 60-ական թվականներից մինչեւ XX դարի 60-ական թվականները)*, «Շուշիի հայոց քաղաքակրթության օրրան» գիտաժողովի նյութեր, Երեւան, 2007
51. **Հայ ժողովրդական հեքիաթներ**, հ. 5, 6, 7, Երեւան, 1966, 1973, 1979
52. **Հայրապետյան Թ.**, *Երգիքս իրեք խնձոր վեր ընգամ ու տասը խրատ*, Երեւան, 2014
53. **Հայրապետյան Թ.**, *Կոնստանդին Մելիք-Շահնազարյանի (Տմբլաչի Խաչան) ժողովրդագիտական-բանահավաքչական գործունեությունը*, «Հանդես ամսօրեայ», Վիեննա, 1999, № 1-12
54. **Հայրապետյան Թ.**, *Կոնստանդին Մելիք-Շահնազարյան (Տմբլաչի Խաչան). Կյանքն ու գործը*, «Հայ ազգագրություն եւ բանահյուսություն», հ. 24, Երեւան, 2007
55. **Հայրապետյան Ռ.**, *Ղարաբաղյան խաղիկներ*, Ստեփանակերտ, 2000
56. **Հարությունյան Ե.**, *Հայ ժողովրդական սգո երգեր*, «Հայ ազգագրություն եւ բանահյուսություն», հ. 24, Երեւան, 2007
57. **Հարությունյան Լ.**, *Կաթնակորեկ*, Երեւան, 1998
58. **Հարությունյան Լ.**, *Նշխարներ Արցախի բանահյուսության*, Երեւան, 1991, 2-րդ մաս, Ստեփանակերտ, 2004, 3-րդ մաս, Ստեփանակերտ, 2007, 4-րդ մաս, Ստեփանակերտ, 2009, 5-րդ մաս, Ստեփանակերտ, 2011
59. **Հարությունյան Ս.**, *Անեծքի եւ օրհնանքի ժանրը հայ բանահյուսության մեջ*, Երեւան, 1975
60. **Հարությունյան Ս.**, *Հայ ժողովրդական հանելուկներ*, Երեւան, 1960
61. **Հարությունյան Ս.**, *Հայ ժողովրդական հանելուկներ*, Երեւան, 1965
62. **Ղազիյան Ա.**, *Ազատագրական պայքարի արտացոլումը Արցախի ժողովրդական երգերում*, «Պայքար», 1996, № 5-6
63. **Ղազիյան Ա.**, *Ազատամարտի արտացոլումը Ղարաբաղի բանահյուսության մեջ*, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 1996, № 3
64. **Ղազիյան Ա.**, *Արցախ*, «Հայ ազգագրություն եւ բանահյուսություն», հ.15, Երեւան, 1983
65. **Ղազիյան Ա.**, *Արցախի բանագիտությունը (19-րդ դարի 2-րդ կես-20-րդ դար. երեկ եւ այսօր)*,

- «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետություն. անցյալը, ներկան եւ ապագան» միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների հիմնադրույթներ, Ստեփանակերտ, 2006
66. **Ղազիյան Ա.**, Արցախյան ազատամարտի արտացոլումը Ղարաբաղի ժողովրդական բանահյուսության մեջ, «Կրթությունը եւ գիտությունը Արցախում», Երեւան, 2008, № 3-4
67. **Ղազիյան Ա.**, Լեռնային Ղարաբաղի բանահյուսությունը 1970-73թթ. գրառումների հիման վրա, «Պատմաբանասիրական հանդես», Երեւան, 1974, № 4
68. **Ղազիյան Ա.**, *Խաչիկ Ծ վարդապետ Դադյանի ժողովրդագիտական-բանահավաքչական գործունեությունը*, «Հանդես ամսօրեայ», Վիեննա, 1999, № 1-12
69. **Ղազիյան Ա.**, *Ղարաբաղի գվարճախոս Պըլ Պուղին*, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», Երեւան, 1978, № 9
70. **Ղազիյան Ա.**, *Ռուս-պարսկական պատերազմների արձագանքները հայ բանահյուսության մեջ*, «Պատմաբանասիրական հանդես», Երեւան, 1978, № 3
71. **Ղահրամանյան Կ.**, *Օջախի գիրք. Նշխարներ*, Երեւան, 2002
72. **Ղահրամանյան Ռ.**, *Առածանի*, Ստեփանակերտ, 2003
73. **Ղահրամանյան Ռ.**, *Խաղիկներ*, Երեւան, 2005
74. **Ղանալանյան Ա.**, *Առածանի*, Երեւան, 1960
75. **Ղանալանյան Ա.**, *Ավանդապատում*, Երեւան, 1969
76. **Ղարաբաղի ժողովրդական ջորհնյաց երգերից**, «Արարատ», Վաղարշապատ, 1895, № 12
77. **Սանասյան Ա.**, *Արցախյան սիրո հեքիաթ կամ Արա պա ըստի պեն կինի՞*, Երեւան, 2010
78. **Սարգսյան Լ.**, *Արցախի բանահյուսության լեզուն*, Ստեփանակերտ, 2011
79. **Սարգսյան Լ.**, *Հոմանիշությունը Արցախի բանահյուսության լեզվում*, «ԱրՊՀ գիտական տեղեկագիր», Ստեփանակերտ, 2007
80. **Սարգսյան Լ.**, *Ճաղկապների գործածության առանձնահատկությունները Արցախի բանահյուսության լեզվում*, «Լրատու. Մեսրոպ Մաշտոց համալսարան», Ստեփանակերտ, 2007
81. **Սեյիք-Ճահնազարյան Կ.**, *Առակներ Ղարաբաղի բարբառով*, «Հանդես ամսօրեայ», Վիեննա, 1930, 1931
82. **Սեյիք-Ճահնազարյան Կ.**, *Հանելուկներ Ղարաբաղի լեզվով*, «Հանդես ամսօրեայ», Վիեննա, 1930
83. **Սեյիք-Ճահնազարյան Կ.**, *Ղարաբաղի բարբերեն*, «Հանդես ամսօրեայ», Վիեննա, 1928
84. **Սեյիք-Ճահնազարյան Կ.**, *ՂըլըցԷ կնանոց պընը-փեշակը*, Թիֆլիս, 1882
85. **Սեյիք-Ճահնազարյան Կ.**, *Նյութեր Ղարաբաղի ազգագրության համար*, «Հանդես ամսօրեայ», Վիեննա, 1932
86. **Սեյիք-Ճահնազարյան Կ.**, *Շոշվա դալին խերն ու շառը*, Թիֆլիս, 1887
87. **Սեյիք Ճահնազարյան Կ.** (Տմբլաչի Խաչան), *Ջոռնա-Տմբլա*, հ. 1-3, Բաքու, 1900-1901
88. **Սեյիք-Ճահնազարյան Կ.** (Տմբլաչի Խաչան), *Ջոռնա-Տմբլա*, գիրք Ա-Բ, Վաղարշապատ, 1907-1908
89. **Մինասյան Շ.**, *Ղարաբաղի բարբառի դարձվածները*, Ստեփանակերտ, 2007
90. **Մինասյան Ս.**, *Չափար*, Ստեփանակերտ, 2010
91. **Նազիյան Ա.**, *Ծաղկեփունջ*, Երեւան, 1960
92. **Նավասարդյան Տ.**, *Հայ ժողովրդական հեքիաթներ*, պրակ 1, Վաղարշապատ, 1882
93. **Նավասարդյան Տ.**, *Հայ ժողովրդական հեքիաթներ*, պրակ 8, 9, 10, Թիֆլիս, 1894, 1902, 1903
94. **Նմուշներ Լեռնային Ղարաբաղի ժողովրդական բանահյուսությունից** (կազմողներ՝ Մ. Առաքելյան, Ռ. Ղահրամանյան), Երեւան, 1978 ArTarumianHelvetica
95. **Շերմազանյան Գ.**, *Անեկդոտներ, գվարճալի զրույցներ, համառոտ դեպքեր եւ առակներ մեծ մասամբ ազգային կյանքից առած*, Թիֆլիս, 1878
96. **Շերմազանյան Գ.**, *Ասրի բեգ եւ Գիքի*, «Կռունկ Հայոց աշխարհին», Թիֆլիս, 1862, 1863

97. **Պետրոսյան Ա.**, *Առածանի*, Ստեփանակերտ, 1999
98. **«Պըրը-Պուրի»**, Ստեփանակերտ, 1991-2014
99. **Պողոսյան Ա.**, *Հաղորդի բարբառը*, Երեւան, 1965
100. **Ջալալյանց Ա.**, *Ճանապարհորդություն ի Մեծն Հայաստան*, մասն 1, 2, Թիֆլիս, 1842, 1858
101. **Սարգսյան Ա.**, *Անեծքի եւ օրհնանքի ժանրը արցախահայ բանահյուսության մեջ*, «Նարեկ», Ստեփանակերտ, 2003, № 2
102. **Սարգսյան Ա.**, *Առած-ասացվածքները Արցախի բանահյուսության մեջ*, «Միջազգային գիտաժողովի նյութեր, Մեսրոպ Մաշտոց համալսարան», Ստեփանակերտ, 2011
103. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախահայ բանահյուսության գրառման պատմություն*, «Նարեկ», Ստեփանակերտ, 2002, № 2
104. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախի բանածեային բանահյուսության ժանրային եւ իմաստային առանձնահատկությունները*, «Գիտական հոդվածներ. Բանասիրություն. Վանաձորի պետական մանկավարժական ինստիտուտ», Վանաձոր, 2011
105. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախի բանածեային բանահյուսությունը*, Ստեփանակերտ, 2009
106. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախյան առակներ*, Ստեփանակերտ, 2011
107. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախյան ավանդությունների ժանրային եւ իմաստային առանձնահատկությունները*, «ԱրՊՀ հայագիտական հանդես», Ստեփանակերտ, 2010, № 1
108. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախյան ավանդություններ*, Ստեփանակերտ, 2007
109. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախյան զվարճախոսություններ*, Ստեփանակերտ, 2014
110. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախյան ժողովրդական խաղիկները եւ նրանց լեզվական արվեստը*, «ԱրՊՀ գիտական տեղեկագիր», Ստեփանակերտ, 2003, № 1-2
111. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախյան հանելուկների ժանրային եւ իմաստային առանձնահատկություններն ու պատկերավորման միջոցները*, «ԱրՊՀ գիտական տեղեկագիր», Ստեփանակերտ, 2010, № 1
112. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախյան հանելուկներ*, Ստեփանակերտ, 2002
113. **Սարգսյան Ա.**, *Բարբառային բառերը եւ բառածեերը Ղազարոս Աղայանի հեքիաթներում*, «ԱրՊՀ գիտական տեղեկագիր», Ստեփանակերտ, 2008, № 1
114. **Սարգսյան Ա.**, *Բարբառային օրինաչափությունների պահպանման կարեւորությունը բանահյուսական ժողովածուներում (Ղարաբաղի բարբառի օրինակով)*, «ԱրՊՀ գիտական տեղեկագիր», Ստեփանակերտ, 2012, № 1
115. **Սարգսյան Ա.**, *Ղարաբաղի բարբառի բառարան*, Երեւան, 2013
116. **Սարգսյան Ա.**, **Մինասյան Շ.**, *Միայն դարձվածներում պահպանված Ղարաբաղի բարբառին հատուկ բառեր ու բառածեեր*, «ԱրՊՀ գիտական տեղեկագիր», Ստեփանակերտ, 1999, № 1
117. **Սարգսյան Ա.**, *Շաղախի ենթաբարբառը Հաղորդի ենթաբարբառի միջավայրում*, Ստեփանակերտ, 2009
118. **Սարգսյան Ա.**, *Պանդխտության թեման արցախյան ժողովրդական խաղիկներում*, Գիտության եւ մշակույթի հիմնահարցերն Արցախում (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր), Ստեփանակերտ, 2000
119. **Սարգսյան Ա.**, *Տառադարձության կարեւորությունը բանահյուսության մեջ*, «Միջազգային գիտաժողովի նյութեր. Մեսրոպ Մաշտոց համալսարան», Ստեփանակերտ, 2007
120. **Վարդանյան Ա.**, *Բանահյուսական նյութերի կենցաղավարումը Շուշիի շրջանում (Ըստ 1970թ. դաշտային նյութերի)*, «Շուշիի հայոց քաղաքակրթության օրրան» գիտաժողովի նյութեր, Երեւան, 2007

121. **Վարդանյան Ս.**, *Բանահյուսական նյութեր Լեռնային Ղարաբաղից*, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», Երևան, 1971, № 8
122. **Վարդանյան Ս.**, *Պաշտամունքային տարրերը «Ալեյույայի» արցախյան տարբերակներում*, «Պատմաբանասիրական հանդես», 2002, № 2
123. **Տիգրան Տառնիզյան**, *Թիֆլիս*, 1889
124. **Րաֆֆի**, *Խամսայի մեղիքությունները*, Երկերի ժողովածու, հ.10, Երևան, 1964
125. **Փաշայան Ա.**, *Պղնձ Պուրիսի հայ մշակույթի պատմության էջերում*, Ստեփանակերտ, 2010
126. **Օլյան Վ.**, *Եվ Պղնձ-Պուրիսի մի առակ պատմեց, Ստեփանակերտ, 1993*
127. *Армянский фольклор (составил Г.О.Карапетян)*, Москва, 1978
128. **Атаян Р.**, "Спасем от забывания народные песни Арцаха", "Советский Карабах", 1987, 6 октября
129. **Аракелян М.**, "Фольклор Нагорного Карабаха", "Советский Карабах", 1987, 6 октября
130. **Газиян А., Сехвоян Б.**, *О похоронных обрядах и причитаниях Нагорного Карабаха*, "Тезисы докладов всесоюзной научной сессии, посвященной итогам полевых археологических и этнографических исследований 1970г.", Тбилиси, 1971
131. **Газиян А.**, "Устное народно-поэтическое творчество Арцаха (обзор)", «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», Երևան, 1990, № 7
132. **Григоров Н.**, *Село Саров, Джеванширский уезд Елисаветпольской губернии*, "Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа", Тифлис, 1888, вып. VI, отд. I
133. **Давидбеков И.**, *Село Гадрут, Джеванширский уезд Елисаветпольской губернии*, "Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа", Тифлис, 1888, вып. VI, отд. I
134. **Джейранов Ф.**, *Селение Чайкенд Елисаветпольского уезда той же губернии*, "Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа", Тифлис, 1898, вып. XXV, отд. II
135. **Израелов Г.**, *Село Касапет Джеванширского уезда Елисаветпольской губернии*, "Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа", Тифлис, 1892, вып. XIII, отд. I
136. **Мелик-Шахназаров Е.**, *Из древностей селения Чанахчи Шушинского уезда Елисаветпольской губернии*. "Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа", Тифлис, 1894, вып. XIX, отд. I
137. **Осипов Г.**, *Селение Даш-Алты Шушинского уезда Елисаветпольской губернии*. "Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа", Тифлис, 1898, вып. XXV, отд. II
138. **Патканов К.**, *Исследование о диалектах армянского языка*, Санкт-Петербург, 1869
139. *Поучительные и издательные истории армянского народа (составил Г.О.Карапетян)*, Москва, 1975

Ձեռագիր աղբյուրներ

1. **Առաքելյան Ս.**, *Բանահյուսական նյութեր*, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Մ.Առաքելյանի ֆոնդ
2. **Բարսեղյան Ա.**, *Ղարաբաղի Վարանդայի բարբառը*, Ա. Բարսեղյանի անձնական արխիվ
3. **Բահաթյան Ա., Բահաթյան Գ.**, *Բանահյուսական նյութեր*, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Տ.Նավասարդյանի ֆոնդ
4. **Գրիգորյան Ս.**, *Ղարաբաղի բարբառը եւ Շուշվա ենթաբարբառը*, ՀՀ ԳԱԱ Հր.Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի գրադարան
5. **Դադյան Խ.**, *Բանահյուսական եւ ազգագրական նյութեր*, ՀՀ ազգային արխիվ, Խ.Դադյանի ֆոնդ
6. **Դանիելյան Թ.**, *Լեռնային Ղարաբաղի Ղզղալա գյուղը*, ԼՂՀ Սարտուկու շրջանի Բերդաշեն (Ղզղալա) գյուղի թանգարան
7. **Դավթյան Վ.**, *Բարբառային նյութեր Լեռնային Ղարաբաղի հնքնավար Մարզի եւ հարակից շրջանների խոսվածքներով*, Արցախի պետական համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետի Վ.Դավթյանի անվան կաբինետ

8. **Թավրիզյան Յ.**, *Յեքիաթներ Շուշվա խոսվածքով*, ՀՀ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Տ.Նավասարդյանի ֆոնդ
9. **Իսրայելյան Ս.**, *Ազգագրական նյութեր Լեռնային Ղարաբաղի Փիրջամալ, Նախիջեանիկ գյուղերի եւ Շուշի քաղաքի մասին*, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի ազգագրության բաժնի արխիվ, Ս.Իսրայելյանի ֆոնդ
10. **Իսրայելյան Ս.**, *Բանահյուսական նյութեր Արցախից, Շամշադիից, Զանգեզուրից*, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Ս. Իսրայելյանի ֆոնդ
11. **Խանզադյան Ս.**, *Բանահյուսական նյութեր Պըլը Պուղու մասին*, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Ս.Խանզադյանի ֆոնդ
12. **Հայրիյան Ա.**, *Բանահյուսական եւ այլ կարգի ժողովրդագիտական նյութեր Արցախից*, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Ա.Հայրիյանի ֆոնդ
13. **Ղազարյան Ն.**, *Բանահյուսական եւ այլ կարգի նյութեր Յյուսիսային Արցախից*, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Ն. Ղազարյանի ֆոնդ
14. **Ղազիյան Ա.**, *Բանահյուսական նյութեր*, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Ա.Ղազիյանի ֆոնդ
15. **Ղազիյան Բ.**, *Բանահյուսական նյութեր*, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Բ.Ղազիյանի ֆոնդ
16. **Մեծունց Բ.**, *Շաղախի ենթաբարբառը*, ՀՀ ԳԱԱ Հր.Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի գրադարան
17. **Մելիք-Ճահնազարյան Կ.**, *Բանահյուսական եւ այլ կարգի նյութեր*, Ե.Չարենցի անվան գրականության եւ արվեստի թանգարան, Կ.Մելիք-Ճահնազարյանի ֆոնդ
18. **Մելիք-Ճահնազարյան Կ.**, *Բանահյուսական եւ ժողովրդագիտական այլ կարգի նյութեր*, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Կ.Մելիք-Ճահնազարյանի ֆոնդ
19. **Մելիք-Ճահնազարյան Կ., Մելիք-Ճահնազարյան Ա.**, *Առածներ եւ ասացվածքներ Ղարաբաղի բարբառով*, Ե.Չարենցի անվան գրականության եւ արվեստի թանգարան, Կ.Մելիք-Ճահնազարյանի ֆոնդ
20. **Մինասյան Ճ.**, *Ղարաբաղի բարբառի դարձվածների բառարան («Ղարաբաղի բարբառի դարձվածները» թեկնածուական ատենախոսության հավելված)*, ՀՀ ԳԱԱ Հր.Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի գրադարան
21. **Մխիթարյան Ս.**, *Բանահյուսական նյութեր*, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Ս. Մխիթարյանի ֆոնդ
22. **Մխիթարյան Ս.**, *Շուշվա Ղլեն օյինբազ պընէրան*, ՀՀ ԳԱԱ Հր.Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի գրադարան
23. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախյան զվարճախոսություններ*, Ա.Սարգսյանի անձնական արխիվ
24. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախյան ժողովրդական խաղեր*, Ա.Սարգսյանի անձնական արխիվ
25. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախյան հեքիաթներ*, Ա.Սարգսյանի անձնական արխիվ
26. **Սարգսյան Ա.**, *Բանահյուսական, բարբառային եւ ազգագրական նյութեր*, Ա.Սարգսյանի անձնական արխիվ
27. **Տեր-Հովհաննիսյան Ս.**, *Բանահյուսական տարբեր ժանրերի նյութեր*, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Տ.Նավասարդյանի ֆոնդ
28. **Օհանջանյան Ս.**, *Բանահյուսական եւ այլ կարգի նյութեր*, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Ս.Օհանջանյանի անձնական արխիվ

Фольклор Арцаха

Резюме

Сборник содержит 8078 произведений арцахского фольклорного оригинала, записанных нами из уст многочисленных сказителей в городах и селах республики в 1992-2014 гг.. Сборник состоит из введения, основной части, перечня примечаний, глоссария и других указателей.

Введение состоит из отдельных подразделов, посвященных краткой истории Арцаха, истории собирательства и публикации фольклора, фольклористическому анализу материалов сборника и фонетическим, лексическим, грамматическим особенностям карабахского диалекта.

Основная часть сборника включает три раздела, которые охватывают материалы различной жанровой направленности.

Эпический фольклор включает 1. сказки (22 единицы), 2. легенды (266 единиц), 3. басни (86 единиц), 4. анекдоты (592 единицы).

Лирический фольклор содержит 5. частушки (237 единиц), 6. иные поэтические произведения (21 единица).

Фразеологический фольклор содержит 7. пословицы и поговорки (3388 единиц), 8. проклятия (709 единиц), 9. благословения и добрые пожелания (369 единиц), 10. загадки (734 единицы), 11. прозвища городов и сел (119 единиц), 12. прозвища людей (1307 единиц), 13. скороговорки (24 единицы), 14. двухрепликовые буриме (204 единицы).

В перечне примечаний представлены заглавия всех эпических и лирических фольклорных произведений, имя и фамилия сказителя, место и дата его рождения, место и дата записи материала. Для фразеологического фольклора примечания не приводятся, так как он был записан из уст многочисленных сказителей, из материалов, принадлежащих иным жанрам, а также из произведений писателей Арцаха, телепередач Арцахского государственного телевидения, содержащих диалектную речь, и других источников.

Глоссарий включает труднопонимаемые слова и идиомы, встречающиеся в сборнике, в основном, диалектные слова и заимствования, вместе с их объяснениями.

Отдельно представлены списки онимов и топонимов.

Материалы представлены без изменений оригинала. Строго соблюдались правила диалектной транскрипции, были также сохранены особенности говоров оригинального материала во всех жанрах эпического и лирического фольклора.

Это сделало возможным представление материала сборника отдельными списками в соответствии с говорами карабахского диалекта; перед наименованием говора каждого поселения отмечены номера произведений, записанных на данном говоре.

В конце сборника содержится библиография, которая включает все известные нам печатные и рукописные источники, полностью или частично относящиеся к арцахскому фольклору.

Материалы эпического и лирического жанров фольклора расположены в географическом порядке: к северу от юга, а материалы фразеологического фольклора – в алфавитном порядке.

Немногочисленный материал был собран на отличающихся от карабахского диалекта говорах (диалектах) Мехтишена и Чайлу, носители которых являются потомками армян переселившихся в Арцах, из персидских провинций Хой и Урмия в 1828-1830гг..

Artsakh Folklore

Abstract

The collection comprises 8078 original pieces of Artsakh oral tradition reproduced by hundreds of narrators in villages and towns of the republic and recorded by us in the period from 1992 to 2014. It consists of the introduction, the collection itself, a reference list, a glossary and other indices.

In separate subsections the introduction presents an overview of Artsakh history, the history of collecting and publishing of the oral tradition, folkloristic analysis of the materials of the collection and the phonetic, lexical and grammatical regularities of Karabakh dialect.

The main part of the collection comprises three sections, each of which includes genre specific materials.

Epic folklore includes 1. tales (22 pieces), 2. legends (266 pieces), 3. cock-and-bull story (86 pieces), 4. jokes (592 pieces).

Lyrical folklore comprises 5. ditties (237 pieces), 6. other varieties of folklore poetry (21 pieces).

Phraseological folklore comprises 7. proverbs and sayings (3388 pieces), 8. imprecations (709 pieces), 9. blessings and good wishes (369 pieces), 10. riddles (734 pieces), 11. nicknames of towns and villages (119 pieces), 12. nicknames of people (1307 pieces), 13. tongue-twisters (24 pieces), 14. bouts-rimes of two turns (204 pieces).

The reference list cites all original publications of the epic and lyrical folklore and their titles, first and last names of the narrator, his birthplace and date of birth, place and date of registering the material. There are no references for the origin of the phraseological folklore, since it was recorded from numerous narrators as well as from material pertaining to other genres, works of Artsakh writers, from dialect speech programs aired on the NKR national television and other sources.

The glossary includes abstruse words and idioms used in the collection, mostly dialect words and borrowings, and their explanations.

Indices of personal names and toponyms are listed separately.

Materials are presented without any modifications of the original. The dialectal transcription as well as the peculiarities of the accents in all the originals of epic and lyrical folklore have been strictly observed. This enabled to present the materials of the collection in separate lists – according to the accents of Karabakh dialect, indexed according to the name of the local accent.

Bibliography presents all the printed and handwritten sources fully or partially related to Artsakh oral tradition.

The materials of epic and lyrical folklore are sequenced according to the geographical location of the accents in which they are transmitted – from south to north, while the materials of phraseological folklore genres are arranged alphabetically.

Limited quantity of material has been recorded in Mehtishen and Chaylu accents (dialects) that slightly differ from the Karabakh dialect. These accents are spoken by the descendants of the Armenians who in 1828-30 immigrated to Artsakh from Persian provinces Khoy and Urmia.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՈՍՔ	5
ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	7
I. ՎԻՊԱԿԱՆ ԲԱՆԱՅՈՒՄՈՒԹՅՈՒՆ	76
1. ՅԵՔԻԱԹՆԵՐ	77
2. ԱՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	178
ԵՐԿԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ ԵՎ ԵՐԵՎՈՒՅԹՆԵՐ	178
ԳՅՈՒՂԵՐ	180
ԼԵՈՆԵՐ, ԲԼՈՒՐՆԵՐ, ԺԱՅՈՒԵՐ, ՔԱՐԵՐ, ՁՈՐԵՐ, ԴԱՇՏԵՐ, ԿԱՍՈՒՐՁՆԵՐ, ՏԵՂԱՄԱՍԵՐ, ՃԱՆԱՊԱՐՅՆԵՐ	201
ՎԱՆՔԵՐ, ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ, ՄԱՏՈՒՈՆԵՐ, ԳԵՐԵՋՄԱՆՆԵՐ, ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐ	213
ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐ, ԼՃԵՐ, ԳԵՏԵՐ	222
ԲՈՒՅՍԵՐ ԵՎ ԿԵՆՂԱՆԻՆԵՐ	228
ԴԵՍՔԵՐ, ՏՈՅՄԵՐ, ԳԵՐՂԱՍՏԱՆՆԵՐ	242
ԱՈՍԾ-ԱՍՍՑՎԱԾՔՆԵՐ, ԱՆԵԾՔՆԵՐ, ԴԱՐՁՎԱԾՆԵՐ, ՄԱԿԱՆՈՒՄՆԵՐ	249
ԱՅԼ ԵՎ ԱՅԼ	255
3. ԱՈՎԿՆԵՐ	258
4. ԶՎԱՐՃԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	282
ՊԸԼԸ-ՊՈՒՂՈՒՄ ԱՍՏՆԱՆԻ-ՄԱՍՏՆԱՆԻ ՊԻՆԵՐԱՆ	282
ՅՈՒՂՈՒԹՅՈՒՆ ԱՍՏՆԱՆԻ-ՄԱՍՏՆԱՆԻ ՊԻՆԵՐԱՆ	302
ՄԱՐՏՈՒՆԵՑՈՒՄ ԱՍՏՆԱՆԻ-ՄԱՍՏՆԱՆԻ ՊԻՆԵՐԱՆ	329
ՄԱՐՏԱԿԵՐՏՈՒՄ ԱՍՏՆԱՆԻ-ՄԱՍՏՆԱՆԻ ՊԻՆԵՐԱՆ	370
ԱՍԿԱՆՆԱՅՈՒՄ ԱՍՏՆԱՆԻ-ՄԱՍՏՆԱՆԻ ՊԻՆԵՐԱՆ	397
ԸՍՏԷՓԱՆԱԿԵՐՏՈՒՄ ԱՍՏՆԱՆԻ-ՄԱՍՏՆԱՆԻ ՊԻՆԵՐԱՆ	414
ՇՈՒՇՎԵՑՈՒՄ ԱՍՏՆԱՆԻ-ՄԱՍՏՆԱՆԻ ՊԻՆԵՐԱՆ	418

II. ԶՆԱՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱԴՅՈՒՄՈՒԹՅՈՒՆ	421
5. ԽԱՂԻԿՆԵՐ	422
6. ՉԱՓԱԾՈ ԱՅԼ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	437
III. ԱՍՈՒՅԹԱԲԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱԴՅՈՒՄՈՒԹՅՈՒՆ	446
7. ԱՌԱԾ-ԱՍԱՑՎԱԾՔՆԵՐ	447
8. ԱՆԵԾՔՆԵՐ	540
9. ՕՐՅԱՆՔՆԵՐ ԵՎ ԲԱՐԵՍԱՂԹԱՆՔՆԵՐ	558
10. ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ	568
11. ԳՅՈՒՂԵՐԻ ԵՎ ԶԱՂԱՔՆԵՐԻ ՄԱԿԱՆՈՒՆՆԵՐ	606
12. ՄԱՐԴԿԱՆՑ ՄԱԿԱՆՈՒՆՆԵՐ	613
13. ՇՈՒՏԱՍԵԼՈՒԿՆԵՐ	624
14. ՀԱՆԳԱԽԱՂԵՐ	626
ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	634
ԲԱՌԱՐԱՆ	683
ԱՆՁՆԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՑԱՆԿ	718
ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՑԱՆԿ	726
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒԻ ՆՅՈՒԹԵՐՆ ԸՍՏ ՂԱՐԱԲԱՂԻ	
ԲԱՐԲԱՌԻ ԽՈՍՎԱԾՔՆԵՐԻ	733
ՄԱՏԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՑԱՆԿ	738
ԱՍՓՈՓՈՒՄ (ՈՌՈՒՄԵՐԵՆ)	744
ԱՍՓՈՓՈՒՄ (ԱՆԳԼԵՐԵՆ)	745

ԱՐՄԵՆ ՅՈՒՐԻԿԻ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ԱՐՑԱԽԻ ԲԱՆԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

Խմբագիր՝ Սարգիս ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Տեխ. խմբագիր՝ Լիլյա ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Սրբագրիչ՝ Լիլյա ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Հանձնված է շարվածքի ,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,: Ստորագրված է տպագրության ,,,,,,,,,,,,,, :

Թուղթը՝ օֆսեթ: Տպագրությունը՝ օֆսեթ:

Չափսը 70x100 ¹/₁₆ :

Ծավալը 46.75 տպագրական մանուլ:

Տպաքանակը՝ 500

Երևան-2015

748